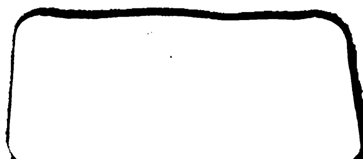
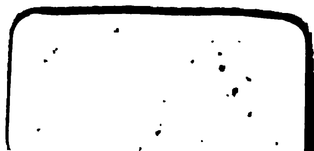
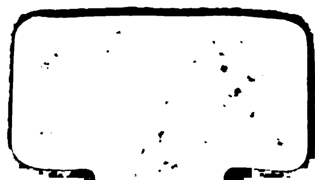

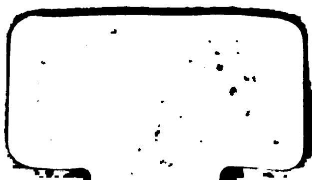

303317815V

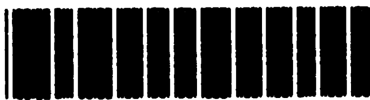

303317815V

CORPUS
SCRIPTORUM HISTORIAE
BYZANTINAE.

EDITIO EMENDATIOR ET COPIOSIOR,

CONSILIO

B. G. NIEBUHRII C. F.

INSTITUTA,

OPERA

EIUSDEM NIEBUHRII, IMM. BEKKERI, L. SCHOPENI,
G. ET L. DINDORFIORUM ALIORUMQUE PHILOLOGORUM
PARATA.

PARS XIX.

NICEPHORUS GREGORAS.

VOLUMEN I.

BONNAE
IMPENSIS ED. WEBERI
MDCCCXXIX.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINA HISTORIA

GRAECE ET LATINE

CUM ANNOTATIONIBUS HIER. WOLFII, CAR. DUCANGII, IO. BOIVINI ET CL. CAPPERONNERII.

CURA

LUDOVICI SCHOPENI.

VOLUMEN I.

BONNAE
IMPENSIS ED. WEBERI
MDCCCXXIX.

PRAEMONITUM.

Nicephori Gregorae Historiam Byzantinam, sive, ut ipse more graeco dicit, Romanam, primus in lucem protulit Hieronymus Wolfius Basileae anno 1562., graece et latine, nonnullis annotationibus de critico potissimum genere additis. Quae editio cum ex codicibus ducta esset perquam mendosis et qui undecim tantum libros priores, id est, paullo minus quam quartam totius operis partem complecterentur, accidit opportune, ut Ioannes Boivinus initio saeculi proximi, magno Ducangio auctore, huius scriptoris denuo vulgandi atque ad integritatem propius adducendi curam susciperet. Erat autem Io. Boivinus vir praestanti doctrina, et egregia librorum, maxime Parisinorum, copia instructus: quorum ope non solum ea, quae Wolfius mutila et lacunosa habet, quae sane innumera sunt, feliciter supplevit et alia haud pauca librariorum vitia sustulit, verum etiam altero tanto maiore librorum numero Nicephori opus locupletavit. Prodiit eius editio Parisiis e typographia regia anno 1702., tomis duobus, quorum prior libros undecim a Wolfio vulgatos continet, alter ineditos tredecim, quos ipse e MSS. eruit. Idem pollicitus est, se quatuordecim reliquos libros una cum Variorum opusculis, quae ad historiam eam illustrandam facerent, duobus aliis tomis comprehensos, editurum. Sed promissum non ap-

paruit, neque eius cura ultra librum vicesimum quartum processit. Illa postrema operis pars etiamnum inedita in bibliotheca Vaticana, partim etiam in Parisina, latet; unde ut in lucem eruditorumque usum aliquando prodeat, idque potissimum opera ill. Hasii, qui eius rei spem fecit, harum litterarum causa vehementer optamus. Nunc id operam dedimus, ut Nicephori historia, quatenus in editione Parisina extaret, in hoc Byzantinorum Scriptorum Corpore ad eiusdem editionis fidem exhiberetur atque adeo, novae recognitionis cura suscepta, correctior aliquot partibus et emendatior prodiret. In quo genere multum mihi profuit insignis variarum lectionum copia, quam Boivinus cum aliis e codicibus, tum praecipue e Parisino 2558, eximiae bonitatis libro, curiose congestam in marginibus editionis suae posuit. Adhibui praeterea lectionum varietates, quas e codice Vaticano idem amicorum opera describendas curaverat, sed cum serius, quam oportebat, Roma allatae essent, ad calcem tomi secundi inter Annotationes reiecerat. Hinc eas in sedes suas revocavi et si quae Wolfianis lectionibus meliores visae essent, in ipsum verborum ordinem admisi. Quod ubi faciendum putavi, vetus lectio prima Wolfiani nominis littera diligenter indicata est. Ceterum quidquid marginibus editionis Parisinae adscriptum legitur, quod rem criticam non attingat, id genus notarum omne Annotationibus ipsis inseram, quae extremo operi subiungentur.

Scribebam Bonnae, mense Augusto a. 1828.

IO. BOIVINI DEDICATIO.

LUDOVICO
MAGNO.

Res gerere et leges dare populis Regium est. At non caetera omnia, tametsi minus illustria sunt, sic Principes magnos dedecent, ut Artium quoque et Scientiarum curam negligere, litterasque et libros aspernari debeant. Hoc certe apud omnes constat, Historiarum lectionem utilem admodum et frugiferam esse imperantibus. Itaque, Rex Augustissime, qui huius generis libros oblatum Tibi veniunt, iis iusta ratio non deest, qua audaciam suam excusent; neque adeo mirum cuiquam esse debet, quod ego hos rerum Byzantinarum Commentarios Majestati Tuae ausim offerre. Enimvero me, id ut facerem, privatae etiam rationes, ac eae quidem graves, timidum ancipitemque perpulerunt. Eccui enim laboris mei fructum hunc et has velut studiorum primitias potius consecrassem quam Tibi, a quo id omne habui quod affero? Tu otium, Tu libros, Tu facultates suppeditasti. Regiis typis, Regiis sumptibus Tuis perfecta haec Editio. Opus ipsum magna sui parte ex Bibliotheca Tua prodit. Quod ad Historiam his libris comprehensam attinet, ea est eiusmodi, ut Francici nominis non heredem modo ac vindicem, sed et quemcunque amatorem, vel primo narrationis exordio statim allectet. Initium quippe est, capta a nostris Constantinopolis: divisum gentilibus Tuis, Balduino Flandro et Ludovico Blesensi, nobilissimum Imperium: Comnenorum opes accisae; vires attritae ac dispersae.

Magna haec et praeclara. Sed ulterius deinde progressis non minora occurrunt; Francorum ingens exercitus, sub CHRISTI signis militans: Asia subacta: res terra et mari a CAROLO, Divi LUDOVICI fratre, contra Michaëlem Palaeologum fortiter gestae: Catalanorum denique (nam et horum gloria ad nos pertinet) victoriae incredibiles de Turcis, de Byzantiis, de Achaeis. His, REX MAXIME, ornamentis insignem, et virtutis Francicae quibusdam quasi luminibus illustratam, *Nicephori Gregorae* Historiam benigne, ut spero, excepturus es. Habet vero Historicus ipse laudes proprias, quarum commendatione optimum Principem facile sibi conciliet; nobile apud suos *Philosophi* nomen: omnium fere doctrinarum professionem publicam: Imperatorum familiaritatem: supremae in Ecclesia Graeca dignitatis insignia repudiata: et (quo nihil apud Te, religionis verae defensorem, maius futurum est) labores pro recta Fidei doctrina ad extremum spiritum exhaustos. Sed quid ego haec Tecum, REX AUGUSTISSIME, alieno plane tempore? cum omnes cogitationes Tuas tot et tanta negotia sibi vindicant; cum cogendae undecunque legiones, classes armandae, munienda oppida; hostes non nostris solum, sed et sociorum finibus arcendi; cum denique et populorum salus, et Regum tutela, et totius paene orbis terrarum cura providentiam Tuam ad se revocant. Plura desino. At Tu, REGUM MAXIME, tum sapientibus consiliis, tum armis victricibus bella compone; ut, pace hostibus imperata, Tibi et Tuis longum vivas. Haec sunt vota publica. Hoc Religio, hoc alumnae Tuae, Artes et Scientiae; hoc novis quotidie per Te opibus florentes, Bibliotheca Regia et Luparaea typographia mecum vovent.

IO. BOIVINI
PRAEFATIO.

Annus hic decimus quartus est, ex quo Carolus Ducangius, Vir de litteris praeclare meritus, mihi auctor fuit, ut Nicephori Gregorae libros sex historicos, qui in Bibliotheca Regia manuscripti extarent, Latine verterem; ut postquam absoluta esset editio Chronici Paschalis, cui ille manum extremam imponebat, ii sex libri, ad eos quos Wolfius vulgavisset adiuncti, Regiis typis mandarentur. Eram tum ego colligendis Libanii Epistolis intentus; et Latinas iam e Graecis feceram non paucas. Senis doctissimi consilio iuvenem me et novitium parere aequum fuit. Tametsi igitur amoenitatibus et elegantiis Libanianis mire delectabar, et ab iis aegre discedebam, tamen illi sum obsequutus; idque eo maxime, quod ad ipsius adhortationes accedebat voluntas illustrissimi Abbatis Camilli Tellerii, eximia indole praéstantis et supra aetatem docti adolescentis, cui me et mea omnia studia voveram, Bibliothecae Regiae Praefecto, atque eo munere iam tum sese dignum probanti. Hic ut laborem impositum alacriore animo susciperem, etiam Patris, Viri summi, auctoritatem interposuit, non belli solum sed et scientiarum bonarumque artium curam demandatam a Rege tunc sustinentis.

His auspiciis ad libros Gregorae interpretandos aggressus laeta et fausta omnia mihi spondebam: sed res ipsa opinionem meam multum fefellit. Etenim paucis post diebus obiit is, qui mihi novum iter ingresso praeire ac praelucere unus maxime omnium poterat, optimus et eruditissimus Ducangius. Hac Byzantinae historiae face extincta, viae non satis gnarus laborem ac diligentiam subsidio mihi comparavi; et eorum sex librorum,

quorum ille vix unum Latine versum proximus morti relegerat, interpretationem integram post obitum eius utcunque absolvi. Bello demum atroci per universam Europam saeviente interrupta pacis opera. Itaque et Gregorae nostri editio in aliud tempus dilata: cui deinde mora alia funestissima accidit, Marchionis Telleri Luvoisii mors repentina; quae praeclaras illas cogitationum mearum spes omnino fere evertit.

Caeterum ex iis ipsis publicis privatisque calamitatibus fructum hunc cepi, quod mihi per decem annos ea quae scripsissem corrigere et accurare, ac praeterea alios Gregorae libros eruere e tenebris et ad illos quos primum habuissem addere vacavit. Variis nempe codicum manuscriptorum catalogis perlectis intellexi, editos fuisse a Nicephoro Gregora historiae Byzantinae libros multo plures, quam quot sive impressi sive manu scripti in pluteis Regiis extarent. Docuit me Labbeus, repositos latere in Bibliotheca Scorialensi libros eius auctoris historicos undetriginta: nec multo post in codicem Regium incidi, qui vigesimum octavum et vigesimum nonum historicos habebat, cum quatuor dogmaticis coniunctos. Didici ex Apparatu sacro Antonii Possevini et ex veteri catalogo Ms., asservari in Bibliotheca Vaticana historiam eiusdem Gregorae Ecclesiasticam, et Acta Concilii, seu (ut ibidem vocatur) *ΛΗΣΤΡΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ*; ac narrationem persecutionis in Orthodoxos motae a Palamitis. Demum R. P. D. Ioannes Mabillonius, qui nostra haec studia adiuvandi nullam occasionem praetermittit, communicavit mecum indicem accuratum librorum XXI. in uno codice Vaticano extantium; quorum primus esset δευτέρου βιβλίου λόγος ζ', id est, *Secundae Partis liber septimus*, seu totius historiae decimus octavus; ultimus vero inscriberetur, Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας λη', seu *Byzantinae Historiae liber XXXVIII.*

Peropportune autem accidit, ut Romae per id tempus commoraretur vir humanitate singulari praeditus I. Vivantius, S. T. Doctor Parisiensis, idemque Socius Sorbonicus. Huius cura et officiosa R. P. D. Stephanotii sedulitate, sumptibus autem Ill. Abbatis Camilli Tellerii, libros novem ex codice Vaticano descriptos et Roma ad me allatos cum avide legissem, animadverti eam ipsam esse historiam Ecclesiasticam, cuius mentio facta esset a Possevino in Apparatu sacro. Hi novem libri, ad undecim.

Wolfianos et ad illos sex, qui penes me erant, adiecti, librorum viginti sex numerum efficiebant. Post vigesimum sextum deerat adhuc nobis vigesimus septimus. Caeteros in Bibliotheca Regia habebamus, exceptis quinque ultimis. Tandem et hi quoque, una cum vigesimo septimo, integri ad nos pervenerunt, Friderici Rostgaardii nobilis Dani opera et sumptibus; qua quidem de re infra fusius.

Inter haec aequitate et moderatione victoris LUDOVICI MAGNI pax Europae restituta est. Solutus iam urgentibus difficilium temporum curis Regni administer (nunc Franciae Cancellarius) LUDOVICUS PONCHARTRAENIUS ad ea, quae sibi commendata a Rege erant, pacis ornamenta amplificanda totum se animo et cogitatione convertit.

Luparaeae officinae typos Graecos, omnium qui unquam fuerunt elegantissimos, inutiles et otiosos vacare aegre ferebat IOANNES PAULUS BIGNONIUS, Abbas nobilissimus, Comes hodie Consistorianus: qui ipso belli tempore, cum avunculus PONCHARTRAENIUS infinitis negotiis distringeretur, Reip. litterariae et Academiarum iura sic tutatus fuerat, ut et suus litteris honos perpetuo tum constiterit, et viris Academicis praemia de more persoluta sint. Ei igitur, pacatis iam et tranquillis rebus, cura haec fuit non postrema, Graecos libros typorum Regiorum luce illustrare. Unde et me, longo familiaritatis usu coniunctum, hortatus est, ut Nicephori Gregorae scripta, quae parata habere me saepius dixissem, Regii typographei praelis committerem quamprimum. Ego vero permittentibus, immo iubentibus iis, quorum summa est apud me auctoritas, oblatam occasionem statim arripui; et paucis post diebus Tomi primi editio coepta est. Qua in parte, quoniam Wolfius mihi praeivit, quid privatim ipse praestiterim exponam.

Inter codices manuscriptos Bibliothecae Regiae unus chartaceus, cui inscriptus est numerus 2558, praeter historiam omnem Pachymerianam, libros Gregorae historicos undecim complectitur, eos videlicet qui a Wolfio primum editi sunt. In eo codice, bonae alioqui notae et satis antiquo (nam scriptus est ante captam a Turcis Constantinopolin), hoc singulare est, quod quae in libris editis manca sunt et imperfecta, ea ibi integra reperiantur. Deerant autem in libris editis tria illa fragmen-

ta, quae Petavius a Frontone Ducaeo accepta primus vulgavit, et Nicephori patriarchae Breviario historico subiunxit. Deerant et alia non minora; quale est insigne illud de Athanasii patriarchae severitate, et de monachorum moribus emendatis; item quae pertinent ad eiusdem libri caput septimum, ad libri noni caput secundum, et ad libri undecimi caput item secundum. Denique in singulis fere paginis dictio aliqua aut etiam plures desiderabantur. Eos omnes defectus ex codice illo Regio supplevimus in hac editione. Maiora supplementa in marginibus indicata: minora cancellis *) inclusa; mendae praeterea, quae innumerae erant, ope eiusdem codicis sublatae.

Rursus in eo ipso codice hoc notatu dignissimum est, quod quae Gregoras libris quatuor postremis plurima inseruit, variis temporibus a se elucubrata, ea fere omnia ibidem desint; sic autem suis quaeque locis recisa fuerint, ut narrationis contextus nullo hiatu abruptus sit, sed omnibus partibus apte cohaerentibus integer et continuus procedat. Id Gregorae ipsius iudicio factum velim: neque a vero abhorret, eum primae editionis amore refrigerato suum opus recognovisse, ac ea quae ostentandi ingenii causa assuerat, monodias, orationes, aliaque id genus resecuisse. Vereor tamen, ne et gloriae paulo avidior eos pannos, in prima scriptione omissos, repetito deinde operi intertexuerit. Haec ipsa certe, quae a codice Regio abesse dicimus, nihil ad historiam pertinent: immo historicam rerum seriem interrumpunt, et lectori ad maiora festinanti moram obiiciunt. Tamen quia in illo, quo usus est Wolfius, codice manuscripto eum locum obtinebant quem in libris editis habent, non ausi sumus ea loco movere et alio relegare: sed eadem, et alia quaedam uncis inclusa, non comparere in codice Regio, lectorem admoneri satis esse putavimus.

Varias lectiones plerasque suppeditavit idem Bibliothecae Regiae codex; paucas vero is cuius numerus est 2078, parum ab editis diversus; nisi quod in librorum et capitum divisione discrepat: libros autem non plures continet quam quatuor, tametsi praefixus est index librorum sex. Monodiae duae, eae scilicet quae initium libri decimi constituunt, castigatae et aliquot lectionibus

*) [Minora quoque huius codicis supplementa, cancellis sublatis, indicantur in hac nova editione formulis: *add. A.*]

illustratae fuerunt ex codice Colbertino 4950; cuius nobis copiam fecit Vir quam doctus tam amabilis, Stephanus Baluzius. Habuimus praeterea lectiones nonnullas, ex Vaticano codice descriptas Friderici Rostgaardii studio et diligentia. Sed eas, quia sero allatae sunt, perfectis nempe et iam sub praelo multiplicatis iis paginis ad quas pertinebant, idcirco huius voluminis appendicibus annectendas reservavimus. Constat ex Bibliothecae Seguierianae catalogo, extare illic, inter codices manuscriptos Graecos, *Nicephori Syntaxin historiae Romanae*, cum Chronico Zonarae coniunctam. Eum codicem, in quo libros Nicephori Gregorae undecim priores titulus ipse contineri innuit, operae fuisset conferre cum impressis. Sed mihi ad eam Bibliothecam aditus nondum patuit.

Latinam interpretationem, cuius auctor esset Hieronymus Wolfius, magnum apud eruditos nomen, sinceram et intactam summa fide repraesentare initio decreveram: consilii deinde huius mutandi causae plures fuerunt. Gregoras multiiugae eruditionis et artis rhetoricae ostentator saepe aberrat a proposito, et ad ea quae parum aut nihil ad rem pertinent digreditur. In iis παρέργοις mirum est quam sit verbosus. Ea Wolfius, rebus magis quam verbis intentus, breviora facere studuit. Itaque et luxuriantia compescuit, et quae omnino redundabant suppressit. Ego vero facturum me operae pretium putavi, si auctoris Graeci vestigiis inhaererem, atque eius verba lectoribus, si minus annumerarem, saltem religiose et fideliter appenderem; quae, ut opinor, optima est ratio interpretandi. In quibusdam etiam a vero sensu deflexisse mihi visus est interpres doctissimus; aut sententiam auctoris obscure et contorte expressisse. Nihil dico de minoribus vitiis, quibus nullum opus, quantumvis tersum et limatum, carere omnino potest: quae quidem vitia ut plerumque nos in lucubrationibus nostris fallunt, ita in alienis vix unquam fugiunt. Equidem eos naevos, corpori alioquin egregio inspersos, ut eximerem sedulo operam dedi: nec me ea re iniuriam Wolfio fecisse arbitror, sed de eo bene meruisse aio et contendo. Nec enim quia illum identidem lapsum corrigo, idcirco me vel doctiorem statuo vel diligentiorem; neque ei propterea

detrahere ausim
Haerentem capiti multa cum laude coronam.

In hunc modum tam Graeca quam Latina a nobis aucta et recognita fuerunt. Ad haec libri nova ratione divisi; quoniam in prioribus editionibus capita, temere et inconcinne prorsus digesta, etiam numeris carebant. Additae minores sectiones. Praefixa singulis capitibus argumenta, seu breviaria, vulgatis accuratiora et ad sectionum numeros accommodata. Anni, menses, dies, siderum ortus et obitus, solis et lunae defectus, et varii temporum characteres subinde adnotati. Sententias, et crebra de moribus iudicia, item alia quaedam levioris momenti, ne oneri essent marginibus, omittere visum est. Notae breves, ubi opus fuit, adiectae: uberiores reiectae ad calcem Tomi secundi. Porro in his primas tenent doctissimi Ducangii Notae postumae; quas paulo post illius mortem meae fidei commendaverat optimi patris filius dignissimus Philippus Ducangius, Franciae Quaestor apud Pictavos. His partibus ac numeris editio haec Regia differt a vulgatis: quas ego ad hunc diem usque non plures vidi quam quatuor: sex tamen prodierunt, aut saltem quinque. Primam anno MDLIX. Graece et Latine in Germania prodiisse Fridericus Rostgaardius colligebat ex Wolfiana praefatione, seu potius epistola prosphonetica ad Antonium Fuggerum, illo ipso anno data. Hoc posito *), secunda fuerit ea quae Latine prodiit Basileae a. MDLXII. Tertia, quae Lat. Paris. a. MDLXVII. Quarta, quae Italice, interprete Lud. Dulci, accurante Augustino Ferentilli, Venet. a. MDLXIX. in 4. Quinta, quae Lat. Francofurti ad Moenum, a. MDLXXXVII. Sexta, quae Graece et Latine, Coloniae Allobrogum, a. MDCXV. Hankius Gregorae Historiam Coloniae Planicianae etiam a. C. MDCXVI. editam observat; Warthonus duas Francofurtenses numerat; primam a. MDLXVIII., secundam a. MDLXXXVII.

In Tomo secundo usi sumus duobus apographis, utroque ex veteribus exemplaribus Romae descripto.

Primum apographum, quod in Bibliotheca Regia extat numero 2079. docta et eleganti manu ante annos plus centum et quinquaginta exaratum fuit, ut patet ex ipsius librarii testimonio, qui peracto opere haec subscripsit. *Τέλος ἔλαβεν τοῦτο τὸ σύνταγμα τῇ ὀκτωκαιδεκάτῃ τοῦ ὀκτωβρίου, ἔτει χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ τρίτῳ, σπουδῇ καὶ φιλοπονίᾳ Χριστοφόρου*

*) [Non erat ponendum; vid. Fabricii Bibl. Vol. VII. p. 652. Harl.]

τοῦ Ἀουέρου Γερμανοῦ μεταγεγραμμένον· δαψιλείᾳ δὲ καὶ φλογερῷ πρὸς τὰ μαθήματα πόθῳ Γεωργίου τοῦ Ἀρμηνιακοῦ, τοῦ Ῥουθένων καὶ Βάβρων ἐπισκόπου, πρὸς Παῦλον τὸν τρίτον, τὰ τῆς ἱερωσύνης οἰκονομοῦντα, παρὰ Κελτῶν βασιλέως ἐν τῇ Ῥώμῃ τῇ πάνυ πρεσβεύσαντος. id est: *Absolutum est hoc opus Octobris die* 18, *anno* MDXLIII. *Christophori Aweri Germani opera ac diligentia transcriptum; munificentia autem et studio in litteras ardentissimo Georgii Armeniaci (D' Armagnac), Rutenorum et Vabrorum episcopi, a Gallorum Rege ad Summum Pontificem Paulum* III. *legati Romam missi.* Ex hoc cod. libros Tomi istius secundi sex priores accurate descriptos (nam codicem ipsum quominus typographis committeremus religio nobis fuit), typis exprimendos curavimus.

Alterum apographum, ante hos quinque annos Romae scriptum et a clarissimo viro I. Vivantio Lutetiam allatum, valde mendosum erat. Nimirum ut apud nos, ita etiam Romae magna est paucitas eorum calligraphorum, qui manum in Graecis exercitatam habeant; adeoque necesse est ad librarios rudes et imperitos recurrere, quotiescunque agitur de exscribendis codicibus Graecis. Ex eo apographo prodeunt hodie in lucem libri septem, qui reliquam huius Tomi secundi partem explent; iique, ultimis tribus non totis exceptis, castigati ex Vaticano exemplari; cum quo lectiones dubias contulimus per viros eruditissimos, quos laboris huius per se ingrati taedium ac fastidium nostra et publicae utilitatis causa ferre non piguit. Itaque iis hoc loco, si facile paterentur, magnas gratias ageremus; praesertim Abbatibus illustrissimis, Laurentio Alexandro Zaccagnio, et R. P. D. Delmiro; qui Bibliothecae Vaticanae praefecti creditum sibi pretiosissimum thesaurum ea fide integrum et illibatum custodiunt, ut tamen magnum ex eo communicato fructum omnes eruditi percipiant, atque ex illa totius litterati orbis luce conspicua clarum sibi ac suis lumen accendant. Ex illo ipso Vaticano exemplari libros, ut iam dixi, quinque integros Fridericus Rostgaardius per hominem eruditum, popularem suum, transcriptos Bibliothecae Regiae dicavit, suumque illud votum praefixis elegantibus heroëlegis consignavit. Sed de iis libris alias opportunius. Pertinent enim ad tertium Tomum.

Variae lectiones nullae fere in huius partis marginibus anno-

tatae sunt; quoniam eorum librorum, quibus constat hic Tomus, unicum exemplar possedimus. Unicum dico: nam Vaticana exemplaria nec penes nos fuerunt, nec pro diversis reputanda sunt, cum nostra ex iis descripta sint. Quas autem ex iis lectiones a viris doctis suppeditatas habuimus, eas, ut veram et genuinam scripturam, non in margines, sed in mediam paginam et in ipsum (ut aiunt) contextum transtulimus; exceptis iis, quas ab amico carissimo Ludovico Tarnio nuper allatas ad calcem Tomi secundi in Notas retulimus.

Equidem hoc loco temperare mihi non possum, quin et mea et Nicephori Gregorae causa doleam; quod cum hic per nos posset non modo integer, sed etiam tersus et limatus, in publicum emitti, idem tamen pluribus fortasse maculis respersus ac deformis lucem demum aspiciat. Fieri enim haud potuit, ut non multa in apographo mendosissimo oculos meos fugerint, et incorrecta remanserint. Poterat autem hic scriptor longe castigatior dari a nobis, si quae in pluteis Vaticanis vetera extant exemplaria, ea penes nos fuissent. Sed nimirum uni non omnia data sunt. Quod autem facere ego non potui, id quondam fortasse, si tanti res esse videbitur, felicior alterius industria praestabit.

Ad Latinam interpretationem nostram quod attinet, scriptoris Graeci mentem si me ubique assequutum fuisse affirmem, arrogans sim: praesertim cum nec Wolfio ipsi, veterano et emerito interpreti, id contigerit. Possumus vero uterque hac ratione nos defendere, quod qui viam nullius gressu tritam ingrediatur, ei difficillimum sit non labi; praesertim si ea lubrica sit et confragosa et salebris plena, quales passim obiicit Nicephorus noster; qui quoties evagari libuit (libet autem nimis saepe) tum demum disertum se et elegantem credit, cum sententiam suam verborum ambagibus quam maxime perplexis involvere potuit.

Tomi primi singulis paginis, quoniam temporum ratio in ea historiae parte non satis certa esse videbatur, annum praescribere non potuimus. Itaque illic pro annis Imperia, seu regnantium Imperatorum nomina, posita sunt. In Tomo secundo, annos ipsos, quoniam de iis constabat, apposuimus; Imperatorum autem nomina omisimus. Quippe cum per annos decem perpetuos, quos continet hic Tomus, potestas Imperatoria penes duos Principes fuerit, Palaeologum et Cantacuzenum, inutile esse duxi-

mus repetere in singulis paginis id, quod semel monuisse satis foret. Libros in capita, capita in sectiones eadem methodo divisimus, qua in Tomo primo. In breviariis quoque et in notis eandem prorsus rationem sequuti sumus.

Disputationem cum Cabasila, libris tribus non totis comprehensam (nam ea a vigesimo secundo inchoato ad vigesimum quartum fere medium excurrit), quod ad historiam haud satis pertinere videretur, ad secundi voluminis calcem reiicere animus primum fuit. Demum, ne continua librorum series abrumperetur, rectius facturum me existimavi, si suum ei ac proprium locum servarem. Una me res morabatur; quod eam disputationem nondum Latine vertissem, nec mihi otium superesset ad istud quoque pensum absolvendum. Inter haec commodum suam mihi operam obtulit M. Claudius Capperonnerius, Licentiatus Theologus Parisiensis. Huic ego, Graece et Latine doctissimo, facile equidem adductus sum, ut eas partes traderem; eo praesertim, quod quae ille interpretanda suscepturus foret, ea essent fere dogmatica, adeoque vix possent verbis propriis ac perspicuis a quoquam exprimi, nisi qui in rebus theologicis multum versatus et quotidiano scholarum usu subactus foret: id quod, si cui unquam, cumulatissimum certe isti contigit.

Tomum tertium constituent libri quatuordecim; historici quidem octo, dogmatici vero sex; de quibus nil necesse est praefari initio huius voluminis.

Tomus quartus, praeter poëma ingens Graecobarbarum de bello sacro, item de Constantinopolitanis, Peloponnesiacis et Neapolitanis Francorum expeditionibus, selecta variorum opuscula continebit; ea scilicet, quae Nicephori Gregorae historiam possunt illustrare. In iis erunt:

I. Narratio Nicetae Choniatae de statuis Constantinopolitanis, quas Latini, capta Urbe confractas, in monetam conflaverunt. Cuius narrationis, ex codice Bodleiano descriptae, copia mihi a Viro clarissimo Ioanne Ernesto Grabio facta est.

II. Theodori Lascaris orationes duae. 1[a]. Encomium patris eius, Ioannis Ducae Imp. 2[a]. Laus urbis Nicaeae, ex cod. Reg.

III. Testamentum Arsenii patriarchae, editum a Cotelerio.

IV. Athanasii patriarchae ad seniorem Andronicum episto-

lae et relationes selectae, ex codice singulari, quem Bibliothecae Regiae cum aliis multis nuper donavit C. MAUR. TELLERIUS, archiepiscopus Dux Rhemensis.

V. Manuëlis Philae poëma historicum de Michaëlis Glabae rebus gestis, ex alio cod. Regio (olim Telleriano) descriptum.

VI. Tomus pseudosynodi Palamiticae, editus a Combefisio.

VII. Excerpta ex scriptis Nicephori Blemmydae, Gregorii Cyprii, Theoduli Rhetoris, Nicephori Chumni, Barlaami, Acindyni, Palamae, Nicolai Cabasilae, Philothei patriarchae, Medici Taronitae, Cantacuzeni, Demetrii Cydonii, ipsius Gregorae, et aliorum, omnia paucissimis exceptis anecdota.

Ita quatuor tomis integrum opus constabit: quod brevi, ut spero, absolvetur, favente hisce studiis nostris Illustrissimo Comite, Cancellarii filio, HIERONYMO PONCHARTRAENIO. Nempe hic ad secretiora Regis consilia admissus, atque ipsius rei navalis administrationi praefectus, artium praeterea et Academiarum rebus ordinandis incumbit, successor idem et aemulus patris; quem litterarum ac litteratorum amore et exculto liberalibus disciplinis ingenio sic refert, ut ei non tam in curas quam in laudem successisse videatur.

NICEPHORI GREGORAE
VITA. OPERA. ELOGIA.

Ad Ill. Abbatem CAMILLUM TELLERIUM, Bibliothecae Regiae Praefectum, scripsit IO. BOIVINUS.

V I T A.

Gregorae vitam, accurate enarratam, non ita pridem vulgavit Martinus Hankius, vir doctus et in historiis Graecis Latinisque haud mediocriter versatus. Sed is libros Gregorae alios non viderat, nisi undecim priores, ab Hieronymo Wolfio editos. Ego, ut Tute scis ABBAS NOBILISSIME, integros duodequadraginta habui; item alia quaedam eiusdem auctoris anecdota, ac in iis dialogum *de Sapientia*, qui et *Florentius* inscribitur. His omnibus, et aliis praeterea aequalium Gregorae scriptorum libris perlectis, plurima ad hunc diem paucis investigata didici; remque ab homine erudito, sed illis ipsis adiumentis destituto, iam (ut diximus) tractatam, de novo explicare institui. Caeterum si Hankii exemplo, alienorum operum pannis undique collatis, quendam veluti centonem texuissem, veritus sum, ne parvum per se argumentum in magnum sensim volumen excresceret. Malui itaque meis verbis, et continenti fere narratione, sigillatim quaeque et breviter commemorare: nimirum ut cuius historici libros, per varias Bibliothecas antea dispersos, tuis sumptibus tuaque, ABBAS ILLUSTRISSIME, auctoritate collegissemus, eius tu dicta et facta brevi per nos libello comprehensa haberes; et hinc quanta apud suos celebritate Gregoras noster floruisset, facilius intelligeres; nec te navatae huic scriptori operae nostrae poeniteret. Non sum autem adeo iniquus, ut hac qualicunque grati animi significatione satis me tibi pro officio meo fecisse existimem: nec tuorum erga me meritorum magnitudinem sic ignoro, ut pares unquam beneficiis gratias relaturum me esse confidam.

Circiter annum Christi MCCXCV, imperante Andronico seniore, Nicephorus Gregoras natus est in Asia. Paphlagonem

eum facit patriarcha Philotheus in Antirrheticis [1]). Ipse in dialogo *de Sapientia* vocat se Heracleotam. Avunculum certe habuit Ioannem [2]) Heracleae metropolitanum, eius scilicet, quae Heraclea Ponti dicitur et sita est in finibus Paphlagoniae. De parentibus aliisque cognatis nihil memoriae proditum est.

In ea urbe educatus prima puerilis doctrinae rudimenta sub antistite avunculo posuit. Inde [3]) translatus Byzantium tradidit se in disciplinam patriarchae Ioannis Glyceos, qui apud illius aevi homines disertissimus et Attici sermonis peritissimus habebatur [4]). Eius autem pontificis consuetudine studiosus iuvenis [5]) tantopere delectabatur, ut diu noctuque ab illius ore penderet. Vicissim ipsi patriarchae sic discipuli stilus placebat, ut eum, longo morbo debilitatus [6]), testamentum sibi scribere et componere iusserit [7]).

Ut in rhetoricis patriarcham, ita in astronomicis magnum Logothetam magistrum excellentem habuit. Erat is Theodorus Metochites: qui quidem initio, sive Gregorae adolescentis ingenium nondum pernoverat, sive arcana scientiarum temere divulgari nefas putabat, parcius cum eo colloquebatur, nec rerum cognitionem integram ei communicabat. Deinde enixis precibus et ad persuadendum composita eiusdem oratione victus perfecte et cumulate ei omnia reconditae artis praecepta tradidit [8]). Quin et eum doctrinae heredem a se institutum praedicavit non semel [9]); idque in iis versibus, quos exul scripsit, apertius professus est. Tanti denique ipsum fecit, ut liberis suis paene exaequarit. Itaque monasterio Chorae magnis sumptibus instaurato, socium illic et adiutorem eum ad omnia fere habuit [10]): rerum ibidem pretiosissimarum procurationem ei vivus commisit; moriens suam quodammodo vicem suumque in ea domo munus eidem administrandum legavit [11]).

Contra Gregoras Metochitae liberos, filium nempe et filiam, erudiit, et obscurissima quaeque veterum auctorum scripta iis praelegit atque interpretatus est [12]). Metochitam ipsum omni semper officii genere coluit: imminentis calamitatis metu perculsum et affli-

1) Lib. XII. cod. reg. 1996. fol. 283. 2) Gregoras Hist. lib. IX. c. 7. 3) Anno Christi MCCCXVI. 4) Eo patriarcha, A. C. MCCCXVII, cum Andronicus Imperator Iustiniani statuam equestrem, venti impetu quassatam, fulciri et columnam ipsam suppositam resarciri curavisset, Gregoras per ligneos gradus, a fabris extrinsecus circumductos, facilem ascensum nactus statuam curiose contemplatus est, atque ex mensura quarundam partium totius Colossi magnitudinem aestimavit: ea scilicet opera rem antiquariis gratam facere se arbitratus. Vide Hist. lib. VII. c. 12. 5) Annos natus circiter 21. Vide lib. VII. c. 11. s. 1. 6) Testamenti scilicet exordium, quod extat Histor. lib. VIII. 7) Anno Christi MCCCXX. 8) Lib. VIII. c. 7. 9) Lib. VIII. c. 5. 10) Lib. IX. c. 13. 11) Lib. XXII. c. 2. 12) Lib. VIII. c. 5.

ctam verbis confirmavit [1]): mortuum funebri oratione publice deflevit [2]). Scitum est eius de illo dictum. Nempe ab Andronico seniore interrogatus, quo pacto Metochites, a tenuibus initiis profectus (nam ex Bryennio praeceptore perpauca didicerat), summus astronomus evasisset, *nihil mirum*, inquit Gregoras, *ex parva lampade magnam facem accendi.* Cantacuzenus laudatum ait [3]) ab Imperatore acumen respondentis, qui imagine obvia ac familiari naturam rei ob oculos posuisset.

Florebat aula Byzantina studiis bonarum artium, favente viris doctis Andronico Imperatore; sic ut eius domus non modo honestatis et omnis virtutis officina, sed et litterariae eruditionis gymnasium et dicendi certaminibus quoddam veluti curriculum apertum esse videretur [4]). Itaque eo tempore maximus fuit apud Graecos oratorum, philosophorum, aliorumque eruditorum proventus. Gregoras magni Logothetae consuetudine satiatus expedire sibi credidit, iam annos XXVII. nato, usum ad doctrinam adiungere et ex umbra in lucem prodire [5]). Quamobrem studiorum suorum fiducia fretus ad Imperatorem ipsum se contulit, ut se, si posset, in eius familiaritatem insinuaret. Peramanter et ultra quam speraverat benigne exceptus orationem apud eum habuit, duasque in ipso virtutes, sapientiam et eloquentiam, laudavit [6]). Tempore procedente ita benevolum eundem expertus est, ut aliqui indignarentur iuvenem, nulla dignitate, nullo sacerdotio commendatum, tanta apud Principem gratia valere. Andronicus, ut os obstrueret obtrectatoribus, primos ecclesiae honores conferre ei iuveni statuit, et Chartophylacis dignitatem, velut pignus, statim obtulit: ac iam eidem, tanquam haud dubie accepturo, vestes et insigina dignitatis parabat. Gregoras, immaturam aetatem et studiorum suorum rationem caussatus, gratiis actis, et laudato Imperatore, oblatum honorem repudiavit. Repudianti vis paene illata [7]).

Aliquanto post [8]) orta inter eruditos nobilis controversia. Conveniebant crebro in palatium viri sapientes et docti, atque illic certatim de rebus quibuslibet scitu dignis coram Andronico seniore disputabant. Cum igitur frequentes ibi aliquando adessent [9]), Andronicus, ut Nicephoro Gregorae, quem valde diligebat [10]), dicendi occasionem praeberet, mentionem iniecit de astronomia. Tum Gregoras, qui de Paschate ad Imperatorem referre cupiebat iampridem, astronomiam ipsam primum coepit laudare: deinde usum eius etiam ad Paschatis correctionem perti-

1) Lib. VIII. c. 5. 2) Lib. X. c. 2. 3) Cantac. Hist. lib. I. c. 11. 4) Lib. VIII. c. 8. 5) Anno Christi MCCCXXII. 6) Lib. VIII. c. 7. 7) Lib. VIII. c. 9. 8) A. C. circiter MCCCXXIV. 9) Hist. lib. VIII. c. 13. 10) Quantopere Gregoram dilexerit, vel ex eo apparet, quod aegrotantem visitaverit. Extat hac de re in codice Vaticano λόγος προσφωνητικός.

nere dixit. Ita sensim et sine sensu producta in medium ea quam erat praemeditatus quaestione, suam de die paschali constituendo sententiam luculenter explicuit: investigandi aequinoctii verni, item plenilunii observandi rationem tradidit: ad dies CCCLXV, qui annum solarem constituerent, integrum unius diei quadrantem non debere addi ostendit, sed deducendam inde partem diei brevissimam, non tamen trecentesimam ipsam prorsus, ut censuisset Ptolemaeus: alia denique multa in eam rem congessit, ex quibus id efficiebatur, ab anno mundi fere VI. MCCC, qui fuit Christi DCCXCII, erratum esse in ponenda temporum ratione, atque in Paschatis die observando; eum vero errorem ita posse corrigi, si de dierum summa paulo plus biduo integro detraheretur, et Paschatis observatio proxime ante diem Martii vigesimum institueretur, quae a vigesimo secundo perperam institui soleret. Imperator consilium de Paschate corrigendo probavit; rem ipsam aggredi noluit, quod negaret facile esse omnium nationum suffragia colligere, et receptum toto orbe usum abolere. Gregorae sententiam alii postea astronomi chronologique defenderunt, atque inprimis Isaac Argyrus. Saeculo demum decimo sexto, ea quaestione apud Latinos quoque agitata, Kalendarium ex auctoritate Gregorii XIII, eo fere modo, quem Gregoras designaverat, reformatum fuit.

Anno MCCCXXVI. legatus ivit ad Cralem [1]). Eius legationis causa haec fuit. Theodori Metochitae filia Irene, mortuo coniuge Ioanne Palaeologo, qui ex Panhypersebasto Caesar creatus novissime fuerat, apud Cralem generum morabatur, ac domum redire ad patrem recusabat. Itaque Metochites pater auctor fuit Imperatori, ut eam redire cogeret. De ea re missi ad Cralem legati, quorum unus fuit Gregoras, comes datus fratri ipsius Irenes. In ea legatione, quae sibi et sociis suis in itinere acciderint, errores, pericula, et alios casus fuse describit in Historia. Crales audita legatione socrum Irenen dimisit. Haec, ut viro iusta persolveret, Thessalonicam inde profecta est. Gregoras vero, acceptis ab ea mandatis, Byzantium rediit.

Biennio post [2]) iunior Andronicus Constantinopolin noctu per proditionem ingressus est. Seniori potestas omnis abrogata. Theodori Metochitae domus direpta: ipse Didymotichum relegatus [3]), unde post biennium revocatus domum rediit. Gregoras, qui easdem partes sequutus fuerat, bonis spoliatus, at non etiam in exilium missus [4]). Nimirum huic, quia otio et tranquillitati semper studuerat, nec publica negotia tractaverat, levior poena irrogata est. Fuit quoque ei is annus [5]) Ioannis Heracleae archie-

1) Hist. lib. VIII. c. 14. 2) A. C. MCCCXXVIII. mense Maio. Lib. IX. c. 6. et 7. 3) Dialog. περὶ σοφίας cod. reg. 3284. fol. 247. 4) *Ibidem*. 5) Lib. IX. c. 7.

piscopi morte luctuosus, avunculi scilicet optime meriti, et sui *post Deum*, ut loquitur, *ab infantia usque curatoris:* cuius de ingenio, doctrina, et moribus obiter tantum et strictim agit in Historia, quia de eiusdem vita peculiarem librum ediderat. Anno, ut apparet, proxime insequuto MCCCXXIX, libelli prophetici ex Italia et ex Colchide Byzantium allati; quos Gregoras, amicis instantibus, partim refutavit, partim contempsit: refutavit autem per epistolam [1]), quae extat Historiae lib. IX. cap. II.

Ante iunioris Andronici principatum magna iam Nicephoro Gregorae erat discipulorum frequentia. Converso rerum statu, totum se moerori dedit; adeo ut docendi munere abiecto, et auditoribus valere iussis, silentium deinceps perpetuum agere decreverit. Ac fortasse in proposito constans permansisset, nisi eum inopina res brevi coegisset pristinam philosophandi consuetudinem repetere. Id ut acciderit, fuse ipse, sed mutatis nominibus [2]), narrat in eo dialogo, qui, ut iam dixi, *Florentius* seu *de Sapientia* inscribitur [3]). Totius narrationis summa haec est. Barlaamus [4]) Calaber [5]), cum ex Italia in Graeciam commigrasset, ut Aristotelis philosophiam, quam ab interpretibus Latinis non satis puram acceperat, e Graecis fontibus sinceram et incorruptam hauriret, in Aetolia primum consedit. Ibi Latina veste exuta, habitum et morem Graecum induit, et Graece loqui didicit. Inde Thessalonicam se contulit; atque in ea urbe, in qua tum litterae florebant, diutius commoratus sermonis Graeci maiorem sibi usum comparavit. Hinc superbia elatus magni facere se ipsum, caeteros autem coepit despicere. Tandem et Byzantium appulit. Quo cum advenisset, prima ei cura haec fuit, ut quam plurimos ad se discipulos undecunque congregaret [6]). Illustre erat apud lit-

1) ad Pepagomen. 2) Nomina sunt, *Nicagoras*, pro *Nicephor. Gregoras: Xenophanes*, pro *Barlaam: Metrodorus*, pro *Theodor. Metochites* etc. 3) Extat in cod. reg. 3284. 4) De quo Cantacuzenus Hist. lib. II. c. 39. 5) Natus Seminariae. Vide L. Allatium de Eccl. Occid. et Orient. perp. cons. 6) Ita Gregoras in dialogo. At longe aliter in libro Historiae XIX. c. 1. sect. 4. ubi ait Barlaamum, cum e Calabria ad Romanos commigrasset, innotuisse Principibus et, quod doctrina praestaret, carissimum eis fuisse; praesertim Cantacuzeno, qui et eum ad immodicos honores evexisset, dato ei munere interpretandi doctrinam S. Dionysii, ac theologiae studiosos erudiendi. Cantacuzenus quoque, Hist. lib. II. c. 39, *μοναχός τις*, inquit, *ὁρμώμενος ἐκ Καλαβρίας, τοῖς Λατίνων ἤθεσι καὶ νόμοις ἐκτραφεὶς, ὄνομα Βαρλαὰμ, ἄλλως δὲ νοῆσαί τε ὀξὺς καὶ τὰ νοηθέντα ἐξηγήσασθαι ἱκανώτατος, καὶ τὰ Εὐκλείδου καὶ Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος ἐκμελετήσας, καὶ διαβόητος περὶ ταῦτα ὢν, ἐπὶ κακῷ τῇ Ῥωμαίων ἐπεδήμησε βασιλείᾳ.* Tum paulo post, *διὰ ταῦτά τε οὖν καὶ τὴν ἄλλην σοφίαν, τῆς τε παρὰ βασιλέως ἀπέλαυεν εὐμενείας καὶ τιμῆς, καὶ παρὰ μεγάλου Δομεστίκου οὐδὲν ἧττον ἠγαπᾶτο, καὶ προνοίας ἠξιοῦτο, καὶ οὐδὲν ἐνέδει αὐτῷ τοῦ μὴ ἐν εὐπραγίαις εἶναι.*

teratos nomen Theodori Metochitae, nuper ab exilio revocati; nec minor Gregoram eruditionis fama commendabat. His Barlaamus obtrectando, se ipsum venditare et fucum imperitis facere instituit: ac nonnullos, morum similitudine conciliatos, ad se allexit; cum quibus diu spes vanas aluit. Demum, quia haud succedebat, et hominem ambitiosum Nicephori Gregorae fama urebat, ideo hunc, suadentibus nonnullis, aperte lacessere et ad dialecticam pugnam provocare ausus est. Gregoras propriis cladibus ac insuper amici Metochitae morbo gravissimo afflictus certamen initio detrectabat. Deinde amicis rogantibus, et ut suam suorumque popularium gloriam tueretur hortantibus, iubente etiam et minis urgente nescio quo [1]) magnae auctoritatis viro, in arenam aegre descendit, de eruditionis palma cum Italo decertaturus. In ea disputatione adversarium, qui se omnia scire gloriatus fuerat, eo redegit, ut se astronomiae, grammaticae, rhetoricae et poëticae plane rudem esse fateretur: immo nec libros Aristotelis alios nosse, nisi qui de rebus physicis agerent, aut ad dialecticam pertinerent. Praeterea logicam et syllogismos, quibus Itali unice gauderent, non scientiam sed scientiae instrumentum, adeoque humilis ingenii ornamentum esse docuit. Aristotelem vero, quem Barlaamus per omnia sibi constare affirmaret, non semel ipsum secum pugnavisse ostendit. Cedente Barlaamo, alter [2]) athleta surrexit et pro Aristotele propugnavit; sed frustra ipse quoque. Gregoras victor [3]) declaratus, Principum benevolentia eo merito collecta, in pristinum gratiae et honoris locum restitutus est. Barlaamus, maculam sibi inustam delere saepius conatus, postquam omnium Byzantiorum voluntates a se aversas et in Gregoram propensas animadvertit, recepit se ad Thessalonicenses.

Ita Gregoras ad primum vitae institutum, hoc est ad publicam docendi professionem rediit. Eo autem munere plurimos omnium gentium, ordinum, conditionum, homines obstrictos et quasi mancipatos habuit; ut et parentes et liberi, et totae civium familiae, maximas ei gratias haberent, velut patri et ad pulcherrima quaeque praeeunti studiorum moderatori. Unde et nomen sibi fecit, toto fere orbe notum ac celebratum, et per antonomasiam Philosophus [4]) vulgo dictus est, ut hodie in scholis Aristoteles. Neque vero imberbes solum adolescentes in eius do-

1) Gregoras in dialogo Demaratum eum vocat, ficto nomine. Fortasse is fuit Cantacuzenus. 2) In dialogo vocatur is Xenocrates, Nausiclis filius. 3) De ea victoria passim gloriatur in Historia lib. XI. c. 10. lib. XVIII. c. 7. lib. XIX. c. 1. s. 4. etc. 4) *Σοφὸν* et *φιλόσοφον* et *ἀστρόνομον* vocatum fuisse, testatur Philotheus in Antirrheticis, cod. reg. 1996. fol. 10. vers. passim vero ipse Philosophum vocat. Vide Hist. lib. XXV. cap. ult. et epistolam Lampeni Tarchaniotae infra.

mum quotidie conveniebant, sed et consummatae doctrinae [1]) philosophi, astronomi, rhetores, aliique aetatis provectae litterati; quos videlicet Gregorae eruditio omnigena et supellectili mathematica librariaque instructissimum [2]) museum undecunque excitos alliciebant.

Interea obiit [3]) senior Andronicus, utroque oculo captus, cucullatus, et ad summam redactus omnium rerum inopiam. Gregoras, qui illum coluerat Imperatorem, eidem privato, ac etiam monacho, assiduus consolator affuit, sic ut eum tertia aut quarta quaque die inviseret. Itaque eo ipso vespere, qui illius mortem antecessit, cum illo familiariter colloquutus est. Consueverat autem is eruditos et graves cum Gregora sermones habere, quadam urbanitate et gratia temperatos. Ultimus sermo ultra mediam noctem productus, ad primum usque galli cantum. Demum, iis qui aderant dimissis, senex subito morbo correptus, ante exitum noctis exspiravit. Gregoras altero luctus die, Cralaenae hortatu (erat haec mortui Principis filia, et funebrem pompam ducebat), monodiam ex tempore recitavit [4]). Triginta diebus ex eo elapsis, decessit [5]) et magnus Logotheta Metochites, non ita pridem [6]) ab exilio reversus, et monachum mutato habitu in Chorae monasterio novissime professus. Eius quoque mortem Gregoras, monodia publice recitata, lamentatus est; qua audita, magnus cognatorum luctus et miserabilis comploratio extitit. Extincto Andronico, iuniorem demereri et iisdem quibus antea avum officiis iisdemque artibus conciliare sibi studuit: nec longo post apud eum, matris morte afflictum, orationem consolatoriam habuit [7]). Eundem, cum haberetur quaestio de coniuratis, acclamationibus et applausu delinivit, ac ne in Demetrium Despotam inquireretur, pro virili effecit.

Fuerat senior Andronicus ab ecclesia Romana alienissimus. Patrem Michaëlem, quod Latinorum dogma approbasset, vix humari passus fuerat: in caeteros *Λατινόφρονας* severe animadverterat. Itaque quamdiu vixit, de componendis ecclesiarum discordiis nemo agere ausus est. Post eius mortem res denuo tentata. Anno Christi MCCCXXXIII. [8]) antistites duo Latini, Franciscus [9])

1) Hist. lib. XXII. pag. 661. C. D. 2) Vide libellum, *κατὰ τῶν τοῦ Γρηγορᾶ ληρημάτων*, ubi Gregoras ridetur, eo quod *ἐν γλώσσῃ μὲν οὐδὲν φέρει τῆς ἐπιστήμης· σφαιρῶν δὲ ἐμπίπλησι τὴν οἰκίαν, καὶ πάντα βιβλίων γέμει καὶ διαγραμμάτων, καὶ σκίμποδας καὶ τοὺς ὀρόφους μεστοὺς ἐπιδείκνυσι σοφίας.* Cod. reg. 2965. 3) A. C. MCCCXXXII. mense Februar. Hist. lib. IX. c. ult. et lib. X. c. 1. 4) Hist. lib. X. c. 1. 5) Martii die 15. 6) Biennio ante. Nam in dialogo *περὶ σοφίας* dicitur *ἐπὶ δυοῖν ἐξοστρακισθῆναι τοῖν ἐνιαυτοῖν· ἔπειτα ἐπανελθεῖν οἴκαδε, καὶ μικρὸν ἐπιβιοὺς τελευτῆσαι.* 7) A. C. MCCCXXXIII. 8) exeunte. 9) De Camerino.

et Ricardus, hic episcopus Chersonensis [1]), ille Bospori [2]) archiepiscopus, a Papa Ioanne XXII. legati Byzantium venerunt, de rebus controversis disceptaturi. Ioannes Calecas patriarcha, qui nec ipse linguam dicendi usu exercitatam habebat, et suos episcopos maximam partem indoctissimos esse cernebat, Nicephorum Gregoram, laïcum quidem, sed eruditum et inprimis disertum, illico advocavit, et ad ineundum cum Latinis certamen hortatus est. Hic initio silentium suadebat: mox futuras inde suspiciones et iniqua hominum iudicia reveritus amplius deliberandum censuit, ac super eo negotio habita coram selectis episcopis apud patriarcham longa oratione, sententiam suam hanc esse declaravit: primo non cuivis permittendum disputare cum Italis: deinde scopum aliquem disputationi proponendum: tum constituendum esse iudicem; id vero munus ad Graecos pertinere: fidei controversias omnibus ecclesiae praesulibus convocatis oportere definiri: syllogismum, qua argumentandi ratione plurimum Itali [3]) valerent, ubi de Deo disputaretur, locum minime habere: ne ipsa quidem Patrum testimonia accipienda, nisi quae perspicua essent: denique disputationem omnem hodie supervacaneam; eas quaestiones iampridem agitatas: definita ab antiquis doctoribus non esse in dubium revocanda, nec licere in rebus divinis temere ratiocinari. Haec et alia, eodem fere spectantia, cum dixisset, visus est eruditiorum episcoporum opinioni congruentia dixisse, cum aliorum, tum maxime Dyrrhachini. Horum auctoritatem caeteri, qui eloquentia minus valebant, omni contentionis studio abiecto, sequuti sunt. Ita Graeci oblatum a Latinis certamen declinarunt [4]). Tamen Barlaamus pro Graecorum dogmate multa tum scripsit [5]) adversus Romani pontificis le-

1) Vulgo Cersonensis. 2) Vulgo Vosprensis. Vide epistolam Ioannis XXII. ad hunc archiepiscopum, datam Avenione A. C. 1333. VI. Non. Iul. Vide et Odoricum Raynaldum ad ann. 1333. num. 17. 18. 19. item ad annum 1334. num. 4. 5. 3) Graeci Latinos theologos passim notant et vellicant, ut syllogismi nimium studiosos. Cantacuzenus in Antirrhetico contra Prochorum Cydonium (cod. reg. 1999. pag. 41.) *εἰ δ' οὐκ αὐτάρκη ταῦτα, καίτοι πολλά γε ὄντα καὶ μέγιστα, καὶ τοῦ παρὰ Λατίνοις διδασκάλου Θωμᾶ, συλλογισμὸν μᾶλλον ἢ ἀέρα πνέοντος, τὴν μαρτυρίαν σοι παρεξόμεθα· πρὸς ἣν οὐκ ἂν εἴης δίκαιος ἀντιβαίνειν, τοῖς αὐτοῦ συγγράμμασιν ἐπιχαίρων, καὶ ταῦτα καθάπερ πλάκας ἔχων ἀκαταλύτους.* Id est: *quod si haec, licet multa et maxima, non sufficiunt; ipsius quoque Thomae, Latini doctoris, qui syllogismum magis quam aërem spirabat, testimonium tibi exhibebimus: cui tu certe repugnare non debes, cum et illius scriptis delecteris, et ea pro inviolabilibus legum tabulis habeas.* 4) Bzov. ad ann. 1333. num. 1. Leo Allat. De Eccles. Occid. et Orient. perp. cons. col. 800. 5) Cantacuz. Hist. lib. II. c. 39. Odoric. Rayn. ad A. C. 133. num. 18. Vide et epistolam Barlaami ad Demetrium Thessalonicensem, quae extat apud Bzov. ad ann. 1333. num. XI.

gatos: quorum pauca typis expressa, pleraque autem extant manuscripta in codicibus regiis [1]).

Annis ex eo septem elapsis [2]), idem Barlaamus, Avenione, quo ab Imperatore ad Papam clandestina [3]) legatione missus fuerat, Thessalonicam reversus magnas turbas in ecclesia Graeca excitavit; ex quibus postea multae in Gregoram molestiae redundarunt. Nimirum ille advena, monachos Graecos nactus qui se divinum lumen oculis corporeis intueri dicebant, Massalianismum iis et Omphalopsychorum [4]) errorem obiecit. Monachorum patrocinium suscepit vir magnae apud eos existimationis, Gregorius Palamas, iampridem ipse quoque ideo notatus, quod divinam substantiam oculis corporeis visam a se iactavisset. Nam hunc Gregoras [5]), et ei cognominem Drimyn, antequam [6]) Barlaamus in Graeciam venisset, id de se praedicantes audierat, et acribus iam tum verbis utrumque reprehenderat: idemque eam rem magno Logothetae et antistitibus aliquot doctis declaraverat. Hi vero eam Massalianorum haeresin esse dixerant, et eiusmodi hominum consuetudinem ut fugeret praeceperant; idque eo magis, quod novam haeresin, ex aliis omnibus conflatam, olim exorituram esse, et generalis Concilii decreto correctum iri, veteris cuiusdam prophetiae admonitu didicerant. Monachis igitur, Palama duce, pro suo errore propugnantibus, et lumen, quod in monte Thabor discipulos Christi circumfulsisset, increatum simul et aspectabile fuisse dictitantibus; Barlaamo autem διθεΐαν, seu duplicis Dei cultum, per eam opinionem invehi affirmante, Andronicus Imperator litis dirimendae causa Concilium habendum censuit. Itaque anno Christi MCCCXLI, mense Iunio, in S. Sophiae aedem Byzantiorum lectissimi ac doctissimi convenerunt [7]). Gregoram ab Imperatore et a patriarcha invitatum domi detinuit capitis dolor vehementissimus; qui morbus [8]), per intervalla et certis temporibus recurrens, tota vita eum afflictavit. Imperator illa die praeclare et magno omnium plausu concionatus absentem desideravit, eoque auditore moleste caruit. Caeterum in ea synodo quid actum sit non constat, propterea quod illius aevi scriptores alii aliter, et pro suo quisque affectu, rem narrant [9]). In eo tamen Cantacuzenus et Gregoras consen-

1) Codd. 1997. 2950. 2951. 2) A. C. MCCCXL. 3) Odoric. Rayn. ad ann. 1339. num. 19. Item num. 23. et 31. 4) Umbilicanimorum. 5) Vide Hist. Byz. lib. XIX. c. 1. sect. 4. 6) Ante annum 1328. 7) Hist. lib. XI. c. 20. 8) Gregoras passim in libris suis mentionem eiusce morbi inculcat. Vide libellum, κατὰ τῶν τοῦ Γρηγορᾶ ληρημάτων. 9) Cantacuzenus victum Barlaamum veniam petiisse et Palamae doctrinam approbasse scribit. Ioannes patriarcha, qui synodo praefuit, de duobus tantum capitulis, nempe de Thaborio lumine et de precatione latam sententiam ait apud Leon. Allat. De Eccles. Occid. et Orient. perp. cons. lib. II. c. 17. Gregoras denique solam quaestionem de precatione agitatam; quod ad caetera attine-

tiunt, quod Barlaamum uterque, iudicio iniurioso offensum, in Italiam dicant remigrasse, et ad Latinorum instituta ac dogmata rursum se convertisse. Triduo vel quatriduo post habitam synodum Imperator morti proximus ad Gregoram misit, qui ex eo sciscitarentur, facilemne curationem astra sponderent, an conatibus medicorum obstarent. Responso nondum accepto, in lethargum relapsus, vitam finivit Iunii die xv, anno Christi MCCCXLI. Tertio luctus die Gregoras vix tum convalescens, patriarchae et eorum qui aderant domus Augustae Principum hortatu, mortuum Imperatorem flebili oratione prosequutus est.

Post haec civili bello Byzantii laborarunt: ecclesia ipsa dogmaticis Palamitarum et Acindynianorum rixis perturbata. Nam Gregorius Acindynus, Barlaamo in Italiam reverso, desertae ab eo causae patrocinium susceperat [1]); et quamquam eodem quo Barlaamus Tomo [2]) synodico, statim fere post Andronici Imperatoris mortem, esset damnatus, Palamam nihilominus variorum errorum accusare pergebat. Hinc magnum inter theologos certamen. Gregoras, cuius pacifica consilia nihil tum apud quemquam valebant, ab aulae tumultu et hominum frequentia in otium et solitudinem ultro concessit, atque ab omni disputatione diu abstinuit.

Interea astrologus quidam, e Gallia profectus, Constantinopolin venit, et felicem belli exitum in aula vaticinatus est [3]). Gregoras ab Augusta accitus, ac de novis illis praedictionibus quid sentiret eloqui iussus, vanas eas esse arguit. Ita refutato hariolo Augustam a se alienavit, homini illi, populari suo et placentia annuncianti, benevolam. Tamen haec, dissimulata ira, nihil tum durius dixit; sed eorum qui aderant gratia vultum hilarem induit, et ultionem in aliud tempus distulit. At Gregoras, domum reversus, omni in posterum contentionis studio abdicato, rursum se suo otio et tranquillae solitudinis umbra involvit.

Per illud tempus, circiter annum MCCCXLV, Ioannes patriarcha, convocata synodo, Palamam ut haereticum damnavit, ac priora illa in Barlaamum et Acindynum decreta sua abrogavit. Acindynus non longum ea victoria laetatus est. Anno quippe MCCCXLVI Palamas cum Augusta in gratiam rediit, eaque instigante patriarcham et Acindynianos continuo scriptis acribus oppugnavit [4]). Tum vero Acindynus Gregoram coepit orare, ut expergisceretur, et iambis [5]) hisce parum modulatis, figurarum au-

ret, cognitionem dilatam fuisse contendit: itaque nec de Massalianismo, nec de aliis criminibus Palamae obiectis, actum fuisse.

1) Vide Hist. Byz. lib. XIV. c. 8. 2) συνόδου συγκροτηθείσης δευτέρας, Tom. Palamit. 3) Vide Hist. Byz. lib. XIV. c. 8. 4) Quae extant in codice regio 2411. 5) Eos ex cod. Vaticano descriptos communicavit mecum R. P. D. Bernardus de Montfaucon.

tem insolentia aevum et solum redolentibus, cunctantem increpavit.

Σὺ σίμβλον ἡδὺ καὶ λόγου μέλι βρύεις,
Ἄνθη συνάξας νοῦ πτεροῖς εὐομμάτοις,
Ἐκ Πιερίας κἀξ Ἑλικῶνος λόφων,
Ταῖς τῶν προσώπων ἰκμάσι καθυγράνας,
Καὶ θερμάνας βράσμασι τοῖς ἐγκαρδίοις·
Ἀλλὰ καλύπτῃ τῆς σιγῆς τῷ πώματι.
Σὺ κῆπος ἡδύς· ἀλλὰ καρποὺς οὐ τρέφεις·
Ὁ κρύσταλλος γὰρ τῶν παθῶν σε ψυχράνας
Καταμαραίνει τοῦ λόγου σου τὴν χλόην.
Σὺ γῆ πολύχους· ἀλλὰ χαλάζης βάρος
Δεινῶς κατακλᾷ τοῦ λόγου τὸν ἄσταχυν·
Καὶ τὴν διόπτραν τῶν ἀδήλων ὀμμάτων
Ὁ τῶν δυναστῶν ἀντιφράττει πως γνόφος.
Σὺ καὶ φρέαρ πότιμον· ἀλλ' οὐκ ἐκρέεις·
Τῶν γὰρ ἀγωγῶν ἐμφραγέντων τῇ ζάλῃ
Τῶν ὑδάτων ἔκρουσιν οὐκ ἔστι βλέπειν.

Tu dulce succis alveare melleis
Ferves: volucri mente tu per arduum
Helicona perque Pierum flores legis;
Sudore deinde frontis irriguos doces
Vapore cordis igneo calescere:
Sed premeris alto conditus silentio.
Tu dulce ridens hortus, at non fructifer:
Pigro timoris quippe tardatus gelu
Florentis in te torpet eloquii vigor.
Tu fertile uber: grando sed densa irruit,
Et adulta diro contudit sata impetu;
Oculisque lumen inditum latentibus
Nubes minacis obruit potentiae.
Tu pura fontis unda, sed non profluis:
Laticis meatum nam quia obstruxit ferox
Procella, rivum cernere liquidum haud datur.

Haec Acindyni expostulatio quantum apud Gregoram valuerit, incertum est: sane eum ut silentium rumperet, ac ut suam de opinionibus novis sententiam publica professione declararet, maioris auctoritatis vis permovit. Anna Augusta, Palamae (ut diximus) reconciliata, Gregoram omnibus theologis altercantibus unum tacentem ad se accivit [1]); eo nempe consilio, ut si cum ipsa sentiret, tum ei quoque, veteres iras oblita, reconciliaretur; sin minus, apertum ipsi bellum indiceret. Ac initio quidem verbis mollioribus compellavit et amice alloquuta est: deinde ei Palamae dogmata proposuit. Illo autem improbante, et quamlibet

1) Gregoras Hist. lib. xv. c. 7.

opinionum novitatem omnino respuente, vehementer irritata, scriptam sententiam confestim ut traderet efflagitavit. Ex eo Gregoras Palamam et Palamitas omnes, qua scriptis, qua dictis insectari usque perstitit, exulaturus fortasse ob eam rem, nisi Cantacuzenus Byzantium interea cepisset. Acindynus lecta oratione [1]), qua Gregoras orthodoxos ad causam verae Fidei defendendam hortabatur, tanta laetitia [2]) affectus est, ut his rursum iambis eum alloquutus sit:

Οὕτω με τοῖς σοῖς ἐξανηρτήσω λόγοις,
Καὶ τοῖς καλοῖς ἀγῶσι τοῖς ὑπὲρ λόγου,
Ὡς καυστικοῖς ἄνθραξιν ἐξάψασί με,
Ὦ τῶν λόγων καύχημα καὶ τῶν δογμάτων,
Καὶ τοῦ λόγου σφράγισμα τοῦ παντουργέτου,
Καὶ θαῦμα τῆς γῆς τῶν σοφῶν φροντισμάτων,
Ὥστε σφαδάζειν πρὸς ξιφῶν ἀκμὰς ὅλας,
Ὡς ἂν πρὸς αὖραν καὶ καλὴν εὐωχίαν.
Τίς μοι παράσχοι μουσικὴν τὴν Πινδάρου,
Ὡς τὴν ὑπερθαύμαστον ὑμνήσω κάραν,
Νικητικοῖς στέψω τε τὸν Νικηφόρον
Ἐκ καρδίας βλύζουσιν ἐνθέου λόγοις.
Ὁρῶ σε etc.

Sic me efficacis eloquii potentia,
Sic me eruditis pro Fide laboribus
Incendis, ac si facibus admotis agas,
O litterarum dogmatumque ingens decus,
Expressa imago Conditoris, omnia
Verbo creantis; orbis o miraculum,
Sapientis animi sensa quam docte explicas!
Nunc nunc furentes ensibus strictis minas
Molles ut auras appeto, ut festas dapes.
O quis sonantem Pindari lyram dabit,
Insigne meritis laudibus tollam ut caput,
Verbisque vates corde fusis entheo,
Victrice donem laurea Nicephorum!

Sub illud ipsum tempus Anna Augusta, Palamiticae factionis antistitibus in palatium congregatis, Ioanni Calecae patriarchatum abro—

1) Lectis fortasse prioribus Antirrheticis: de quibus infra in Indice Operum dogmaticorum. 2) Gregoras tamen nec Barlaami nec Acindyni sectatorem sese unquam professus est. Immo, teste Philotheo patriarcha, Antirrhet. lib. XI.: *ἀπαναίνεται σφόδρα Γρηγορᾶς καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἀρνεῖται τὴν ἐκείνων μυσταγωγίαν.* et paulo infra ibidem: *λόγοις μὲν ἀποκηρύττων καὶ ἄμφω, καὶ μηδὲ τοὔνομα προσποιούμενος ἐπαΐειν ἐθέλειν· ἔργῳ δὲ τὰ ἐκείνων ἀνακηρύττων, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ Βαρλαάμ τε καὶ Ἀκίνδυνος ὢν ἐν τοῖς γράμμασιν.*

gavit. Nocte autem proxime subsequuta Byzantium occupatum a Cantacuzeno [1]).

Hic longo ante quam esset ad supremam dignitatem evectus Nicephorum Gregoram in intimis habuerat. Litterarum quippe studiis a puero usque deditus [2]) amabat viros doctos, et cum iis frequens conversabatur. Ubi rerum potitus est [3]), veteris quidem familiaritatis ius integrum illi servavit: sed plus aequo in Palamitas propensus spes praeclaras, quas is de ipso conceperat, omnino frustratus est. Gregoras vero de amici (ita de Imperatore loquitur) salute sollicitus in eam curam totus incubuit, ut eum aberrantem in viam reduceret. Quin etiam cognitis adversariorum machinationibus, qui ut quam primum exilio mulctaretur clanculum et palam apud Cantacuzenum agebant, liberius hunc arguere instituit, ut vel convictum pudore afficeret, vel ipse Byzantio exactus ecclesiae oppressae conspectu saltem careret. At ille tenax propositi, nec hominis irati verbis offensus, pari usque iure Imperator cum privato disputabat; ut illius clementiam, magis quam huius zelum, plerique admirarentur. Tandem Gregoras, quoniam hac minus succedebat, aliam viam ingreditur. Cantacuzeno Didymotichum profecto [4]), Irenen adit illius uxorem, recenti filii morte afflictam. Eam cladem erroris per Cantacuzenum grassantis fructum esse affirmat, et fidem facit. Ita suas partes Augustae patrocinio roborat. Ea re audita Palamitae, ac inprimis Isidorus patriarcha, ad Irenen accedunt, eique, ut ab omni cum Gregora consuetudine abstineat, persuadere contendunt. Repulsi Cantacuzenum Didymoticho evocant. Hic tumultum veritus Byzantium advolat et litigantes arcessit, Isidorum nempe et Gregoram. Multis ultro citroque sermonibus habitis, pervicit Gregoras, ut Isidori Canones, seu Hymnodiae, igne delerentur, ac ut loquendi libertatem ii reciperent, quibus adempta esset. His conditionibus in concordiam reditum est, et sumptuoso convivio sancita pax. Sed eae quidem breves induciae fuerunt. Nam Palamas, quod illi colloquio praesens haud interfuisset, Didymoticho postmodum accitus, lites renovavit. Disputatum rursus apud Imperatorem acri contentione, nullo autem successu. De toto illo negotio plura scire qui voluerint, ii Gregoram ipsum adeant, Historiae libro xv. Cap. v.

Biennio fere postquam haec gesta sunt, sub exitum anni MCCCXLIX, obiit Constantinopolitanus patriarcha Isidorus. Cantacuzenus Imperator et Irene Augusta Gregorae animum blanditiis, promissis, largitionibus, aliisque artibus iam saepe tentatum, etiam patriarchali dignitate ostentata flectere et sibi mancipare conati sunt. Gregoras ut sententiam mutaret adduci non

1) A. C. MCCCXLVII. mense Februar. 2) Greg. Hist. lib. XIX. c. 1. sect. 4. 3) Lib. XVI. c. 5. 4) A. C. MCCCXLVII. autumno exeunte.

potuit: sed et illos verbis castigatos officii admonuit, et oblatum honorem repudiavit. Itaque creatus patriarcha monachus montis Atho, nomine Callistus, vir illiteratus et Acindynianorum hostis acerrimus. Anno demum MCCCLI. Cantacuzenus, ut Acindynianis turbantibus et Constantinopolitanam ecclesiam criminantibus silentium imponeret, synodum convocare statuit [1]), at non oecumenicam, ut saepe et iam pridem pollicitus fuerat. Gregoras, ea re audita, privatim illum convenit, atque ut ne episcopis paucis, iisque maximam partem indoctis, iudicium permitteret, enixe contendit: tum ne errori suffragaretur, multis rationibus deterrere ipsum conatus est. Sed longa et aspera admonitione [2]) nihil profecit: immo hominem magis a se alienavit. Caeterum ne religioni periclitanti in ipso articulo deesset, statim se ad certamen accinxit, et ei qui pro Fidei veritate pugnaturus foret convenientem armaturam induit, habitum videlicet monasticum. Id vero factum citra ullam caeremoniam, unius sacerdotis religiosi interventu; e cuius manu vestem cum acciperet, professus est, se mutato deinceps vivendi genere vitae aulicae prorsus renunciaturum [3]).

Ubi indictus dies advenit, convenere in aulam omnes factionis Palamiticae episcopi [4]). Eodem quoque Gregoras cum sociis et discipulis affuit. Inter huius socios eminebant tres pontifices; primus Ephesi, alter Gani metropolita; tertius Tyri episcopus, idemque Antiocheni patriarchae vicem gerens; nec non viri duo eruditione praestantes, Dexius et Athanasius [5]). Cum his Gregoras, circiter horam diei secundam, palatium ingressus, atque ab interioris aulae aditu per lictores exclusus, diu mansit in vestibulo, epulantibus interea apud Imperatorem Palamitis. Quibus post prandium in Alexii Triclinium [6]) hora ipsa meridiana introductis, et cum Cantacuzeno quid agendum esset praemeditatis, tandem et Acindyniani impransi iussi sunt intrare. Singula huius pseudosynodi acta recensere longum fuerit; nec vero necesse est, cum ea quivis possit ex ipsius Gregorae libris [7]) et ex Tomo Palamitico abunde cognoscere. Totius disputationis, quae intra quindecim dies sessionibus quatuor absoluta est, exitus hic fuit. Confirmata Palamae doctrina. In Barlaamum et Acindynum mortuos horrendi carminis [8]) anathema pronunciatum [9]). Ephesi et Gani metropolitis adempta per vim insignia dignitatis;

1) Cantacuz. Hist. lib. IV. c. 23. Greg. Hist. lib. XVIII. c. 3. 2) Extat oratio lib. XVIII. c. 4. 3) Ibid. sect. 4. 4) A. C. MCCCLI. Maii die 27. 5) Ioh. Cyparissiotes Palamic. transgression. libro secundo, cap. ult. tres Acindynianos memorat ut illustres, Burden, Polerianitam, et Lybdicen. 6) Quod erat in Blachernensi palatio. 7) XVIII. XIX. XX. XXI. 8) *μεγίσταις καὶ φρικωδεστάταις ἀραῖς ἀποκηρυχθέντας*, inquit Philotheus patriarcha. Cod. reg. 1996. fol. 319. 9) Ut in eos, quorum salus esset desperata.

non item episcopo Tyri, qui ultimae sessioni haud interfuit. Gregorae discipuli alii in custodias dati, alii omnem cum magistro consuetudinem coacti eiurare. Gregoras tamen ipse nullo dicto violatus; sed ei et aliis quibusdam facile permissum est, domum ut abirent. Tomus synodicus 1) non statim, sed post duos menses promulgatus 2). Subscripsere Imperatores, Ioannes Cantacuzenus, et eius gener Ioannes Palaeologus; tum Callistus patriarcha, et alii pontifices 3). Paulo post 4) Cantacuzenus, sumpto omni ornatu Imperatorio, adyta ingressus, Tomum illum propriis manibus gestans altari imposuit, Palamitis applaudentibus et finium Imperii propagationem ob illud meritum spondentibus. Gregoras, statim ut audivit Palamitas Cantacuzeno, si Tomum suum novo illo et inusitato ritu consecraret, fausta omnia promisisse; *immo*, inquit, *cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto, cognoscite quoniam appropinquavit desolatio Imperii Romani* 5). Atque hanc eius praedictionem eventus veram fuisse comprobavit, praeclara autem Palamitarum promissa ad nihilum reciderunt. Ob eam rem, item alias ob causas, silentium impositum Gregorae caeterisque orthodoxis. Horum quidam paruere: alii, quod contumaces essent, in vincula coniecti. Illustriores inclusi suis ipsorum aedibus, ne quenquam alloqui possent. Ita metu coacti obticuerunt.

At Nicephorus Gregoras ne tum quidem linguam calamumve continuit: sed scriptis ad Trapezuntios et ad Cyprios amicos 6) litteris Byzantinam ecclesiam perversae doctrinae accusavit, et ab ea, velut morbo infecta, ut secederent, eos commonefecit. Quin et Principes ipsos criminari ausus est. Quamobrem ei, domus suae parietibus septo et incluso, custodes monachi appositi sunt. Nimirum ille, etsi habitum religiosum non induit nisi post annum aetatis quinquagesimum sextum, tamen apud Chorae monachos domicilium sibi admodum iuvenis constituerat, ac Theodoro Metochitae, ut iam dictum est, commendatae eius monasterii administrationis socium se et vicarium addiderat. Quin et mortuo successerat in procurationem et conservationem rerum eiusdem coenobii praecipuarum. Habebat itaque in monasterio propriam et ab aliis separatam domum; humilem quidem illam, et nulla sui parte vias publicas attingentem, si patriarchae Philo-

1) Editus a Combefisio Auctarii novissimi parte altera pag. 170. 2) A. C. MCCCLI. mense Augusto, ante festum Assumptionis. 3) Subscripserunt metropolitani propria quidem manu viginti quinque; duo autem διὰ γνωμῶν. Affuerunt praeterea episcopi septem, ut constat ex subscriptionibus pseudosynodi Palamiticae, a Combefisio editae. Tamen Gregoras duos tantum et viginti arcessitos affirmat. 4) In festo Assumptionis. 5) Hist. lib. XXV. cap. ult. 6) Inprimis ad Georgium Lapitham. Vid. Cantacuz. Hist. lib. IV. c. 24.

theo [1]) credimus: sed quam adeunti cuilibet multos per annos patuisse, et magna discipulorum frequentia, tum cum res tranquillae essent, quotidie floruisse certum est.

Illic itaque incluso custodes et exploratores additi ii ipsi monachi, quorum erat iampridem convictor et contubernalis; mandatumque illis, neminem ut ad eum ingredi sinerent, caverentque, ne eius litterae foras ad quenquam perferrentur. Hi munere imposito diligenter atque adeo parum humaniter functi sunt [2]); immemores quippe beneficiorum, quibus innumeris affecti erant ab hoc vetere hospite et altero quasi monasterii conditore. Qua de re ipsum Gregoram praestat audire acerbissime conquerentem Historiae libro XXII. Haec cum ita se haberent, tamen variis modis tentata illius constantia. Preces et minae alternis adhibitae, ac de concordia reconcilianda subinde actum per internuncios. Sed nec missi a Cantacuzeno senatores, nec episcopi, aliive a patriarcha oratores delegati, nec praesens ipse patriarcha, hominem movere potuerunt, ut novis decretis subscriberet, e quibus illi voces suspectas et litigiosas sublatas esse affirmabant.

Magna erat et perquam vetus Gregoram inter et Cabasilam amicitiae studiorumque coniunctio: par amborum fama. Sed Gregoram omne eruditionis genus, Cabasilam non tam doctrina, quam ingenium excellens et naturalis quaedam facundia ornabat [3]). Et hunc igitur, quum caeteris oratoribus male cessisset, ad Gregoram mitti placuit, comesque ei datus unus ex primariis Callisti patriarchae administris. Ab his eaedem rursus quaestiones agitatae. Longi autem colloquii [4]) idem qui priorum disputationum fructus extitit. Ac illi quidem, minati extrema (nempe eius orationes, in Sanctorum festis recitari solitas, ignem esse deleturum; ipsum vero post mortem extra Urbis moenia proiectum iri ac sepultura cariturum), successu desperato recesserunt. Illum autem durior quam antea circumsedit vigilum monachorum custodia.

At morosam excubitorum vigilantiam brevi fefellit veteris fidelisque amici solertia, si modo vera sunt ea, quae Gregoras de Agathangelo, Callistrati filio, memorat. Nempe exeunte anno

1) *Ὑπὸ δὲ τῆς ἐκεῖθεν προσγενομένης ἀθυμίας (φησὶν ὁ φιλόσοφος) ἀλγῶν τὴν ψυχὴν, καὶ συγχυθεὶς τοὺς λογισμοὺς καὶ τὴν διάνοιαν, καὶ δυσχεραίνων ὡσανεὶ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν συνήθη καθέδραν καὶ τὸν οἰκίσκον, ἐξ ἀπόπτου διά τινος παρακύψας θυρίδος (καίτοι γε ψεῦδος καὶ αὐτὸ τοῦτο, τῆς οἰκίας αὐτῷ χαμαιζήλου καὶ ταπεινῆς οὔσης, καὶ μηδαμῶς πεφυκυίας πρὸς ταῦτα· ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀμφόδοις τοῖς ἔξω μηδόλως προσεγγιζούσης, καθὰ δὴ καὶ ὁρᾶται) τὰς ἀγυιὰς καὶ τὰς τριόδους ἐσκόπει, παραψυχήν τινα πορίζειν τοῖς λογισμοῖς ἐκεῖθεν βουλόμενος.* Philotheus Antirr. I. Cod. reg. 1996. fol. 7. 2) Greg. Hist. lib. XXII. c. 2. 3) Greg. Hist. lib. XXI. c. 5. 4) Gregorae disputatio cum Cabasila extat Hist. lib. XXII. XXIII. et XXIV.

MCCCLI. Decemb. die VIII. in pervigilio Conceptionis B. Virginis Dei matris, cum in Chorae monasterii aedem magna et promiscua hominum turba convenisset, eodem cum caeteris irrepsit Agathangelus, Gregorae quondam discipulus; ac circiter secundam noctis vigiliam in magistri cubiculum per fenestram admissus est. Aegre ab illo agnitus, propterea quod annis decem totis patria abfuerat, post amicas ultro citroque allocutiones primum res inter peregrinandum visas vel auditas, deinde et ea, quae post suum in Urbem reditum ad Gregoram pertinentia didicerat, summatim exposuit. Tum ea ipsa nocte nondum elapsa dimissus domum abiit. Idem sexto post mense sub exitum veris reversus [1]) res domi ac militiae superiore anno gestas narravit. Ita per tres annos intervisendo effecit, ne inclusum quicquam lateret earum rerum, quas scire eius interesset. Ex his Agathangeli narrationibus Gregoras libros quinque historicos texuit, continua orationis serie in dialogum mutata; eo scilicet consilio, ut posset alterius verbis tum adversarios arguere liberius, tum se ipsum minore invidia laudare, ubi res postularet: id quod alioqui turpe et indecorum, fortasse isti condonandum est, optimam causam defendenti, et cum haereticis decertanti. Mihi quidem verisimile fit, totum illud Agathangeli subinde euntis redeuntisque episodium confictum esse ab historico ea licentia, qua philosophi et oratores plerique in dialogis uti solent: quamquam hoc satis constat, floruisse illo aevo quendam nomine Agathangelum, qui et adversus Gregoram librum pro Aristotele apologeticum [2]) scripserit.

Ab illo tempore, quo Tomus Palamiticus promulgatus est, ad illum diem, quo Ioannes Palaeologus, Byzantium repente ingressus, summam potestatem recepit, Gregoras domo tanquam carcere inclusus multa incommoda pertulit. Ipse ad eam inopiam redactum se queritur, ut cum hiemis frigus acutissimum esset, gelidae aquae pocula aliter tepefacere haud potuerit, nisi solis radiis per fenestram in cubiculum intromissis [3]). Idem memorat, aquam se ex puteo coactum haurire ad saxum noctu offendisse, atque hinc multis diebus pede aegrotante necesse sibi fuisse aquam pigram et putridam potare, donec Agathangeli ministerio aliam paravisset [4]). Basilio Magno et aliis compluribus viris sanctis, qui persecutionis metu in speluncas et in solitudines fugissent, permissum olim fuit, ubi sacerdos abesset, sacrosanctum Christi corpus propriis manibus sumere et ori suo admovere. Illorum exemplo Gregoras, cum aliter non liceret, propterea quod nullus ad eum domo inclusum sacerdos orthodoxus accedere audebat, Eucharistiae sacramentum sibi ipsi privatim

1) Iunio mense. 2) Indicatum in Catalogo Bibliothecae Scorialensis.
3) Hist. lib. XXVIII. 4) Hist. lib. XXVII.

ministravit. Nimirum habebat penes se hostiarum consecratarum copiam longo ante provisam, quas postquam omnes consumpsisset, amicum Agathangelum rogasse se ait, ut alias sibi cum Antidoris, seu panis benedicti frustis, afferret. Itaque ei ab adversariis omni fere tam animae quam corporis solatio interdictum fuit. Ab iisdem ademptos sibi per vim sacrae Scripturae libros [1]) narrat; item anno quoque redeunte tentatum se a Principibus per emissarios (quos *αὐθημερινοὺς θεολόγους*, seu *unius diei theologos*, vocat), ut aut captiosis argumentationibus deceptus perverteretur; aut, si eum nulla ratione flecti posse appareret, statueretur denique, utrum expediret, carcerisne aerumnis et longa veluti morte eum confici, an manu violenta subito opprimi [2]).

Inter hos metus libros Historiae Byzantinae decem composuit tanta celeritate, ut vix dies quadraginta ei scriptioni impenderit [3]). Ii sunt liber decimus octavus et novem deinceps continui; quibus tum alia multa continentur, tum Acta synodi Palamiticae, et habita cum Cabasila disputatio; nec non triplex cum Agathangelo colloquium. Porro in his praecipua observatione dignum videtur testamentum ipsum auctoris [4]): cuius quidem testamenti tria sunt capita. Primo iubet Gregoras illorum decem librorum exemplaria quam plurima summa cautione describi, et amicis ubique terrarum degentibus distribui. Altero Fidem exponit, de Barlaamo et Acindyno ecclesiae decreta approbat, et in Sacramento Eucharistiae verum Christi corpus et sanguinem agnoscit. Tertio cadaver suum, quod Palamitae insepultum proiecturi sint, sepeliri vetat. Haec vero omnia docet scripsisse se raptim ac furtim in charta vilissima, nec aut corrigere aut expolire potuisse, anxium videlicet, ac ne ab inimicis deprehenderetur perpetuo sollicitum. Non mirum itaque, si illi decem libri et minus castigati sunt, et magnam doloris acerbitatem produnt; quae et in reliquis, ad illos postea adiectis, non minor quidem existit, abest autem a septemdecim prioribus; quos ex eo apparet, et aliunde etiam constat, ante synodum Palamiticam integra adhuc auctoris libertate conditos fuisse. Praeterea libros decem in Tomum Palamiticum Antirrheticos, eodem illo domestico carcere inclusus, scripsit: manum autem huic operi tum primum admovit, cum Agathangelus, quarta vice in eius cubiculum furtim ingressus, professionem fidei editam a Palama, et selecta ex synodico Tomo capita, ita ut mandatum ei a magistro fuerat, secum attulisset [5]). Eorum librorum fragmenta extant apud Philotheum patriarcham;

1) Gregoras libros habuit bene multos, ut supra observatum. Quosdam in Bibliotheca Regia agnovi, ac in iis codicem 2259, qui et chirographum eius praefert. Est autem is codex, *Flavii Iosephi Historia Iudaica de excidio Hierosolymitano.* 2) Hist. lib. xxviii. Hist. lib. xxvii. 3) A. C. mccclii. Iulio et Augusto mensibus. 4) Hist. Byz. lib. xxvii. 5) Hist. Byz. lib. xxvii. in fine.

qui Tomi Palamitici defensione suscepta, Antirrheticos Antirrheticis opposuit, ac mortuum Gregoram refutare Cantacuzeno hortante conatus est.

Anno Christi MCCCLIV. vere ineunte Matthaeus, Cantacuzeni filius, in templo Blachernensi, Philothei patriarchae opera ac ministerio, coronatus et solenni ritu socius Imperii cooptatus est a patre [1]): atque huius missu paucis post diebus ad Gregoram accessit, animum eius denuo tentaturus, et praemiorum spe oblata suasurus, ut in aulam, quemadmodum antea, frequens veniret. Cumque is nec adhortationibus nec promissis ullis flecteretur, saltem hoc persuadere conatus est, publicarum calamitatum causam non Cantacuzeno Imperatori, sed Providentiae divinae decretis et fatali necessitati attribuendam. Gregoras contra validioribus argumentis probavit, quaecunque homines facerent, ea ipsos non divina praescientia aut fato cogente, sed privatae voluntatis libero instinctu ductos facere; ac proinde frustra Cantacuzenum ea ratione excusari, quod quicquid peccavisset, id non sponte sed fato subigente peccasset. At Matthaeus, ubi illum vidit immotum et inexorabilem in sententia perstare, ac sibi plura dicturo audientiam denegare, tristis abiit: factumque inde, ut severius quam antea Gregoras custoditus, gravissimo terrae motu [2]) concussis aliquanto post domus suae parietibus, non ausus sit foras exire [3]).

Eodem anno exeunte [4]) Ioannes Palaeologus Byzantio potitus est: Gregoras, recepta libertate et custodum metu excusso, cum in aulam se contulisset, de novorum dogmatum impietate apud Principem non adeo aequum [5]) Palamitis liberius disseruit: hortatus est, ut religionem afflictam erigeret; paratumque se ostendit ad ea refellenda, quae Cantacuzenus et Palamas, decretis suis per vim confirmatis, iniqua et absurda definivissent. At Ioasaphus (id Cantacuzeno, monasticam disciplinam professo, nomen erat) ubi haec agitari rescivit, Palamam, qui tum a Turcis captivus tenebatur, grandi pecunia statim redimi curavit, ut is causam suam per se ipse praesens ageret: tum filiae Helenae, Ioanni Palaeologo Imperatori nuptae, auctoritatem interposuit, ne iudicium constitueretur, quod sibi futurum esset ignominiosum. Ita Gregorae studium omne in praesens irritum fuit.

Anno proxime insequuto episcopus Latinus, Palaeologi amicus, Byzantium legatus advenit. Eius nomen silet Gregoras, doctrinam autem commendat, ut hominis in sacrarum Scripturarum commentatione versati, et exercitationibus theologicis in scho-

1) Hist. Byz. lib. XXVIII. 2) Eum terrae motum Villanus confert in annum 1354. Kalend. Martii. 3) Eiusdem libri cap. ult. 4) A. C. MCCCLIV. autumno exeunte. 5) Cur Palamitis infensus fuerit, docet Gregoras Hist. lib. XXVII.

lis Latinorum eruditi. Erat is procul dubio Paulus [1]) archiepiscopus Smyrnensis, quem exeunte anno MCCCLV. obsequium et debitam Romanae sedi reverentiam a Ioanne Palaeologo Imperatore pactum fuisse, discimus ex Annalibus ecclesiasticis. Hic cum de ecclesiae Graecae opinionibus novis multa audivisset, ab Imperatore postulavit, ut sibi cum Palama, earum opinionum auctore, congredi coram liceret: mox autem, facta colloquendi copia, ubi eum re ipsa multis magnisque erroribus imbutum esse comperit, ipsum quoque Gregoram cum eo disputantem velle se audire significavit [2]). Itaque Gregoras, per magnum Logothetam ab Imperatore accitus, in aulam venit, ignarus quam ob causam vocaretur. Nam illum Helena Augusta, parentis sui Cantacuzeni amicis favens, praemoneri vetuerat, ne praemeditatus ad disputandum accederet. Vix palatium ingresso nunciatur, Palamam illic adesse. Eo nuncio primum perculsus haesit; et parum abfuit, quin pedem statim referret. Deinde animo obfirmato, et e re nata consilium capiens, ulterius perrexit. Aderat tum apud Palaeologum generum suum Irene Augusta: aderant aulae primores. Gregoras, salutato Imperatore, consedit; atque ut ne in praeludiis recensendis diutius immoremur, proposita ab adversario quaestione de substantia et operationibus divinis, haec in Deo nihil differre multis rationibus probavit. Imperator, utraque parte audita, sive incertior esset quam antehac, sive Cantacuzenum socerum suum damnato Palama nollet contristare, sententiam ferre noluit. At Palamas, benigni Principis silentium prout libuit interpretatus, postridie per totam urbem discurrit, et suae (ut aiebat) victoriae famam ubique disseminavit. Ea re Imperatorem valde offendit; aulicos vero, qui hesterno colloquio praesentes interfuerant, sic irritavit, ut ex urbe in aulam reversus male et sinistre ab iis exceptus sit. In ea disputatione quid actum, quidve a se aut ab adversario dictum fuerit, Gregoras duobus de ea re scriptis dialogis fuse tradidit [3]). De Latino episcopo, cuius gratia disputatum erat, dicere oblitus est quodnam de tota illa concertatione iudicium eius extiterit.

Caeterum Cantacuzenus ex Imperatore monachus, cum novos dialogos publice lectitari et omnium manibus teri videret, sua interesse credidit, ut quam primum refellerentur [4]). Statim itaque, eo urgente, varii libelli a Palamitis compositi prodierunt. Extat nunc quoque in cod. ms. Biblioth. Regiae [5]), inter opera Nic. Cabasilae, Satyricum opusculum hoc titulo: *κατὰ τῶν Γρηγορᾶ ληρημάτων, in Gregorae deliramenta.* Extat in alio cod. [6])

1) Hic Paulus postea Constantinopolitanus patriarcha *titularis* fuit. Eius cum Ioanne Cantacuzeno disputatio manuscripta extat in codice regio 1999. 2) Hist. Byz. lib. XXIX. cap. ult. 3) Hist. Byz. lib. XXX. et XXXI. 4) Hist. Byz. lib. XXXII. 5) Num. 2965. fol. 282. 6) Num. 2409. fol. 41.

ἐπίτομος κατὰ τὸ δυνατὸν διήγησις τῆς ἐπὶ τοῦ παλατίου ἐνώπιον τοῦ βασιλέως γενομένης διαλέξεως τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης καὶ Γρηγορᾶ τοῦ φιλοσόφου. id est, *narratio quam maxime compendiaria disputationis inter sanctum Patrem nostrum Gregorium archiepiscopum Thessalonicensem et Gregoram Philosophum in palatio coram Imperatore habitae:* eaque narratio dogmaticis Palamae operibus praefixa est. Is autem qui eam texuit Gregoram argumentis futilibus et sermone inconcinno; Palamam vero non rationum vi solum, sed et verbis elegantibus sese defendentem inducit. Denique Mediolani in Bibliotheca Ambrosiana libellus [1]) extat inscriptus, περὶ τῆς τοῦ Γρηγορᾶ ψευδογραφίας ὁμοῦ καὶ δυσσεβείας, *de Gregorae scriptis mendacibus, et de eiusdem impietate:* quem qui composuit, is in ipso exordio significat, oppugnari a se τὴν τῆς διαλέξεως διήγησιν, id est, *narrationem disputationis.* Hi sunt nimirum illi, quos Cantacuzenus Gregorae opposuit, frivoli certe et parvi ponderis libelli; ut non immerito eos Gregoras λογάρια vocet [2]), et ἀμβλωθρίδια, ὁμοῦ τῷ πληγέντι ἀέρι πρὸς τὸ ἀφανὲς ἀπιόντα, *fabellas* scilicet *et vilia quaedam embrya, percusso aëre statim evanescentia.*

Nihilominus idem qui eos libellos vulgaverat Ioasaphus Cantacuzenus, elapso inde anno integro et dimidio, ubi spes suas ipso eventu delusas vidit, Gregoram rursum experiri statuit, et per amicos domum invitavit [3]). Gregoras amicitiae redintegrandae spe allectus, et quia illum putabat, mutata forte sententia, velle errata confiteri et corrigere, non gravate paruit, et summo mane ad eum venit. Ac sermo quidem, ut inter amicos eosque veteres, blandus primum et hilaris fuit. Deinde, Palamae mentione iniecta, cum et Cantacuzenus et assentatores monachi illum laudare et admirari coepissent, ita Gregoras excanduit, ut ex familiari colloquio ad iurgia protinus et ad convicia ventum fuerit. Tantum igitur abfuit, ut eo colloquio lites componerentur, ut novis offensionibus irritata odia recruduerint. De hac postrema disputatione Gregoras dialogos quatuor scripsit; eos videlicet, qui Historiae libros totidem constituunt; trigesimum secundum dico, et tres deinceps continuos. Sunt autem ii mere dogmatici, primo excepto, cuius exordium historicum est.

Sub illud credo tempus Ioasaphus Cantacuzenus, pervolutis Historiae Byzantinae libris, quorum Gregoras auctor esse ferebatur, cum alia multa in iis notavit [4]); tum illud de se inprimis, quod ibi diceretur, *superstite Andronico Imperatore monachos montis Atho fatidicos adiisse, et an rerum potiturus esset, ab iis sciscitatus fuisse.* Idem etiam gravissima crimina, religiosis

1) Num. O. I. 2) Hist. Byz. lib. xxxii. circiter initium. 3) A. C. mccclvii. 4) Cantacuz. Hist. lib. iv. cap. 24. et 25.

eum montem incolentibus ab historico obiecta, in iisdem libris observavit. Quae ut falsa esse argueret, arbitros convocare et eorum iudicio censuram libri permittere constituit. Acciti igitur viri illustres, et civium Byzantinorum lectissimi: qui ubi criminosas illas narrationes per lectorem recitatas audiverunt, una omnes voce *Gregoram valde mendacem et impudentem et levem esse pronunciarunt.* Ita Gregoras absens et inauditus damnatus est. At hic, ubi rem rescivit, aegre admodum tulit, et Cantacuzeno convento hunc triumphum ut iniquum exprobravit: neque enim quaecunque nomen suum praeferrent, ea omnia scripsisse se: *quae contra Tomum scripta circumferrentur, sua esse; quae contra Cantacuzenum, nescire se cuius forent: velle autem, ubi nactus esset, ea supprimere; quae si prius accepisset, quam ad aliorum aures venirent, igni mandaturum.* Haec ille; ad quae Cantacuzenus ironice respondit, ut ridere potius quam refellere videretur. Atqui Gregoras, cum negaret sua esse quae Cantacuzenus publice arguisset, haud mentiebatur; nisi forte diversos ab iis qui supersunt Historiae Byzantinae libros condiderat. Nam in his quos habemus (sunt autem duodequadraginta continui) de illis montanis oraculis a Cantacuzeno consultis nihil omnino scriptum occurrit; de montis Atho monachis multa quidem; sed non illa ipsa, quae Cantacuzenus apud se lecta esse memorat; immo ea, quae et montem et monachos mire commendant [1]).

Hinc adeo apparet, libros Gregorae ab hominibus improbis iam tum fuisse corruptos ac depravatos; proinde vera esse, quae hic ultimo Historiae libro de adversariorum nequitia et malis artibus queritur, quod ii multa clanculum ex suis operibus ferro resecta sustulissent, et littera una vel etiam pluribus seu additis, seu invicem permutatis, verum ac rectum sensum omnino invertissent, ut φεῦ pro εὖ, κακὸν pro καλὸν, κατὰ pro περὶ, legeretur. Quamobrem etiam lectores admonet, hortaturque, ut librorum suorum exemplaria conferant; quae plurima ait extare: quippe se, eiusmodi fraudes praemetuentem, operam dedisse, ut multa apographa discipulorum manu quam accuratissime suo vel amicorum sumptu describerentur.

Fortasse igitur, ut plerisque auctoribus, ita etiam Nicephoro Gregorae quaedam falso adscribuntur, spuria videlicet et supposititia: cuiusmodi esse existimo somnium illud propheticum, a Philotheo patriarcha productum [2]) et explosum: quod quoniam nondum typis editum est, iuvat hoc loco integrum apponere. Gregoras domo inclusus [3]) Agathangelum furtim ingressum et mox abiturum, in epilogo Operis Antirrhetici, quod Philotheus refutandum suscepit, his alloquitur. Ἐπεὶ δὲ πόῤῥω νυκτῶν τὰ τῆς

1) Vide Hist. lib. XIV. cap. 7. 2) Antirrhet. XII. Cod. reg. 1996. fol. 297. 3) A. C. MCCCLIII.

ὁμιλίας ἡμῖν, ὡς ὁρᾷς, ἐκτέταται, καὶ δέον ἀπιέναι σε, καθευδόντων οἷς τὰ τῆς ἡμετέρας ἐπιτέτραπται φυλακῆς, φέρε καὶ περὶ τῶν συμβησομένων βραχέα τὸν ἐνόντα διέλθωμεν τρόπον. οὐ γὰρ ἄξιον οὔτε σέ γε ἀγνοεῖν, οὔθ᾽ οἷς μέλλεις φίλοις ἡμῶν ὁμιλεῖν καὶ συνεπάθλοις, ἵνα μὴ πρὸς τὸ τῆς ἐλπίδος ἀποβλέποντες ἄδηλον ἄχθωνται. τετύχηκε γάρ μοι ῥιφέντι πρὸς δεσμωτήριον ἤδη τουτὶ περικεχύσθαι μακρὰν ἀθυμίαν, πάνυ κεντοῦσαν καὶ ὀδυνῶσάν μου τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς, οὐχ ὅτι πάσχων αὐτὸς διετέλουν εἱργόμενος, ἀλλὰ τοὺς τῆς ἐκκλησίας ὁρῶν ὑψουμένους χειμῶνας κατὰ τῶν θείων δογμάτων καὶ τὸ πλῆθος ἀεὶ ἐλαυνόμενον· καὶ τὸ μὲν δεσμούμενον, τὸ δ᾽ ἐξόριστον γενόμενον· καὶ τὸ μὲν κάμπτον γόνυ τῷ Βαὰλ διὰ τὸ τοῦ λιμοῦ βίαιον καὶ τὴν τῶν οἰκείων ἀφαίρεσιν·[1]) καὶ τὸ σῶζον ἦν οὐδαμοῦ. τηνικαῦτα μεστὸς γενόμενος λογισμῶν ἔνδακρύς τε γεγένημαι, καὶ πολλὰ τῷ θεῷ προσευξάμενος καὶ καθίσας κἀπὶ τῆς δεξιᾶς ἐρείσας τὴν κεφαλὴν ὕπνῳ λεπτῷ συνεσχέθην· καί μοι ἔδοξεν ὄναρ τῶν φίλων τις ἐπιστὰς „χαῖρε" (φάσκειν) „καὶ μὴ ἀθύμει, θεὸν ὑπὲρ οὗ τοῖς ἄθλοις ἐγκαρτερεῖς τουτοισὶ κράτιστον ἔχων ἐπίκουρον. ὄψει γὰρ οὐκ εἰς μακρὰν τουτουσὶ τοὺς τῆς εὐσεβείας διώκτας, οὐχ οἷα μόνον ὑμῖν ἐπήνεγκαν πάσχοντας τὰ δεινά, ἀλλὰ καὶ μακρῷ σχετλιώτερα. ἐκπολεμωθήσονται γὰρ κατ᾽ ἀλλήλων, βασιλεὺς κατὰ πατριάρχου καὶ κατ᾽ ἐπισκόπων· καὶ αὖ κατ᾽ ἀλλήλων ἐπίσκοποι· καὶ τοῖς ἀλλήλων ἀναθεματισμοῖς, καὶ τοῖς οἰκείοις, περιπεσοῦνται· καὶ ἐξωσθήσεται μὲν τῶν θρόνων ὁ πατριάρχης· ἀντεισαχθήσεται δ᾽ ἕτερος· καὶ μετ᾽ ὀλίγον τὰ ὅμοια πείσεται καὶ αὐτός· καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν βασιλείαν ἅμα ζημιώσεται σὺν ἀτιμίᾳ ποικίλῃ· καὶ πρό γε τούτων ὁ Παλαμᾶς τοῖς βαρβάροις ἁλώσεται, καὶ μὴ ὅτι τὰ ἔχθιστα, ὅτι μὴ καὶ τὰ αἴσχιστα πείσεται. οἱ δὲ πλείους τῶν ἐπισκόπων, σεισμῷ κλονηθείσης τῆς Ῥωμαίων γῆς βιαίῳ, αὐταῖς ἐπισκοπαῖς καὶ οἰκίαις συγχωσθήσονται, καὶ αὐτάνδροις φάναι ταῖς πόλεσι. καὶ τοῦτ᾽ ἂν εἴη καθαίρεσις ἐκ θεοῦ σφισι δικαία, ἀνθ᾽ ὧν αὐτοὶ καθεῖλον ἀδίκως ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνισαμένων ὀρθῶς ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ σοφῶν, καὶ ὅσοι ὁμότροποι τὴν εὐσέβειαν." *At quoniam in multam noctem, ut vides, colloquium nostrum produximus, oportetque te custodibus nostris dormientibus domum abire; age, etiam de futuris pauca utcunque disseramus. Ea quippe nec te, nec eos, quos aditurus es, amicos nostros et laborum socios, ignorare aequum est, ne in incertum exitum intuentes ancipiti spe torqueamini. Cum ego iam in hunc carcerem coniectus forem, incidi in magnam tristitiam; ac dolore circumfusus sum animum meum vehementer pungente et excruciante; non quia ipse iniuriam paterer, in custodiam inclusus; sed quia adversus sacra Dei dogmata procellas alte assurgere ac multos quotidie vexari vide-*

1) Deest τὸ δὲ etc.

rem, et alios quidem vinculis coerceri, alios exulare; alios denique fame violenta et bonorum ademptione adigi ad genu flectendum coram idolo Baal; salus autem nulla appareret. His tum cogitationibus plenus illacrymavi, et multis precibus Deum oravi. Deinde cum resedissem, et capiti dextram supposuissem, levi somno correptus sum; ac mihi in somnis amicus quidam visus astare, et ave dicere, atque ut ne animum desponderem hortari. „Deum quippe," inquit, „cuius causa hos labores fortiter toleras, potentissimum habes adiutorem. Itaque hos verae Fidei persecutores, non ea solum quae vobis intulerunt, sed longe graviora mala perferentes videbis non longo post. Nam et Imperator patriarchae et episcopis, et episcopi sibi invicem evadent inimici; utrique utrorumque anathematismis, et suis propriis, obnoxii tenebuntur. Sua sede exturbabitur patriarcha: in eius locum intrusus alius succedet: atque hic ipse mox similem fortunam experietur. Imperator vero et summa potestate excidet; et afficietur variis ignominiis. Ante autem quam haec fiant Palamas, captus a barbaris, non modo acerbissima, sed et turpissima passurus est. Plerique item episcoporum, Romanis provinciis violento terrae motu concussis, cum ipsis episcopatibus et domibus et civium plenis urbibus, obruti sepelientur: eaque illis iusta sacerdotii abrogatio divinitus rependetur, eo quod ipsi episcopis et presbyteris, aliisque doctis et pari pietate insignibus viris, qui pro vera religione bonum certamen certaverant, suas dignitates abrogaverint." Haec si, ut apud Philotheum extant, ita a Gregora antequam res evenissent pronunciata sunt (id quod creditu difficile immo prorsus incredibile est), eum oportet divinitus afflatum futura praescivisse [1]). Sin eventibus posteriora, perfecto iam operi ab ipso auctore assuta fuerunt, eum rursus necesse est, cum haec scriberet, simpliciorum hominum credulitati voluisse illudere. Porro hoc videtur ab ingenio et moribus eius viri alienum. Itaque istius fraudis crimen in Palamitas reiici fortasse aequius sit. Minime certe probabile est id Gregoram fecisse, quod ab aliis factum reprehenderit. Reprehendit autem in Historia [2]) Isidorum patriarcham propriis somniis intentum atque ex iis futura augurantem: caeterorum Palamitarum visiones nocturnas Diabolo et crapulae ascribit [3]): passim denique astrologos, hariolos, et eos qui divinandi artem quamlibet profiteantur, exagitat ac deridet [4]).

Quo tempore et ubi et qua tandem morte Gregoras supremum diem clauserit, nondum mihi compertum est. Historia quidem eius Byzantina ad annum Christi MCCCLIX. ineuntem pro-

1) Praedixerat Cantacuzeno unum ex eius liberis moriturum; coniectura scilicet, non divinatione. Vide Hist. lib. XVIII. c. 4. sect. 2.
2) Hist. lib. XVIII. c. 1. 3) Lib. XXI. c. ult. Lib. XXV. c. ult.
4) Lib. IX. c. 11. Lib. XIV. c. 8. etc.

greditur; atque hinc auctorem eo ipso anno decessisse credi possit: sed ea tantum coniectura est, non argumentum omnino certum. Neque vero deest suspicio, idcirco Gregoram ad annum Christi MCCCLIX. narrationem perduxisse, quo haeretici Palamae phrenesim et exitum ex hac vita foedissimum in fine operis describeret; ut quem virum capitali ira vivum persequutus fuerat, in eius morte velut stadio decurso victor conquiesceret.

Ea fuit Palamitarum, inprimis Callisti patriarchae, inhumanitas, ut qui ab eorum communione separati vixissent, eos post mortem insepultos proiici iuberent, canibus et lupis praedae futuros [1]). Quod si qui, communis naturae verecundia et miseratione permoti, illorum corpora humassent, novum crimen simili poena luebatur. Eam ignominiam Palamitae [2]) iampridem Nicephoro Gregorae denunciaverant [3]). Huic autem optatissimum id erat, ad martyrii palmam aspiranti. Itaque et hoc praeter alia Agathangelo praeceperat [4]), ut cum sese mortuum ferisque expositum conspecturus esset, omni prorsus cadaveris humandi cura et inani labore supersederet. Porro et Palamitarum minae et Gregorae vota hactenus rata fuerunt. *Spectandum illud corpus magni Fidei verae praeconis* (inquit Cyparissiotes [5]) *diu ludibrio habitum et circumlatum; eius nempe viri, quo nec inter philosophos quisquam excellentior, nec inter ascetas disciplinae observantior; nec in obeundis pro religione certaminibus, nec in iis quibus tentatores eum vexarunt persecutionibus, contumeliis, carcerisque angustiis tolerandis constantior fuit; admirandi inquam illius NICEPHORI GREGORAE, de quo per utramque appellationem nihil Deus aliud significavit, nisi eum animo vigili et experrecto victorias ab hostibus veritatis reportaturum.* Hoc elogio mortuum Gregoram ornabat Ioannes Cyparissiotes; ex cuius grandi volumine Παλαμικῶν παραβάσεων libros duos selectos Latine vertit, et in lucem primus edidit, R. P. Franciscus Combefisius.

Gregorae vitia (neque enim eius scriptoris tam inepte sum fautor, ut nulla habuisse eum contendam) maxime conspicua haec fuerunt. Asper, austerus, pertinax, Principes aeque ac privatos linguae petulantia offendit: philosophus, animo haud imperavit: historicus, partium affectum non exuit: gloriae denique cupiditate et amore sui ipsius nimio laboravit. Plura in stilo reprehendenda; inprimis κακοζηλία, seu ambitiosa elegantiae affectatio; poetica verborum luxuries; figurae insolentes; hyperbata; crebrae non modo verborum sed et sententiarum repetitiones. Quod si conferendum exemplum est, in libris eius-

1) Lib. XVIII. c. 1. 2) Lib. XXIV. 3) Ac ipsi etiam Ignatio, patriarchae Antiocheno. Vide Io. Cyparissiotam Palamicarum transgressionum Serm. IV. c. ult. 4) Histor. lib. XXVII. 5) Palam. transgress. Serm. IV. cap. 1.

dem argumenti historicis Cantacuzenus longe praestat. In Chronologia tamen Gregoras diligentior: immo apud Cantacuzenum fere nulla. Cantacuzenus quaedam videtur consulto omisisse, quae Gregoras haud praetermisit. Eiusmodi sunt ea quae hic narrat de Synadeni erga Andronicum seniorem inhumanitate, de Ioannis Palaeologi natalibus, de legatis a Papa Constantinopolin missis, et alia innumera. Haec inquam omnia Gregoras, qui nec illatas a barbaris clades dissimulat. Catacuzenus vero nec de Nicomedia quidem aut de Nicaea ipsa amissa mentionem fecit. Hic solas quodammodo res Byzantinas, noster etiam externas Historia sua complexus est. Uterque igitur legendus et alter ex altero supplendus.

O P E R A.

Scripsit Gregoras permulta variae eruditionis opuscula, quorum pauca typis mandata; pleraque autem extant manuscripta in codicibus Vaticanis, Caesareis, Scorialensibus, Baroccianis, et aliis multis, ut Regios sileam: quaedam item videntur temporis longi iniuria intercidisse. Eorum fere omnium notitiam dabit index uberrimus, ex R. P. D. Bernardi [1]) schedis, Roma ad nos transmissis, et ex variis codicum manuscriptorum catalogis concinnatus. Hunc tu quaeso indicem, Abbas nobilissime, quantumvis longum, totum oculis percurre. In tanta librorum copia, quot hic videbis enumeratos, erit credo aliquid quod ipso argumento placeat; quod amissum doleas; quod ex Bibliothecarum pulvere erui cupias. Erunt etiam aliqua fortasse, quorum iacturam facile feras. Mihi quidem librorum catalogos perlegisse hoc saepe iucundum fuit, quod ex iis intellexerim deesse mihi multa, vel inutilia, vel etiam mala.

De mensura Arcae Noë, ex Origene. Cod. Barocc. 48. 19.

Ex Prophetis maioribus et minoribus dicta excerpta, cum prologo et commentariis. Cod. Caesar. Vindobon. theolog. 174. Vide et indicem prologorum inter opuscula rhetorica.

Ἀρίστη ἐπιλογὴ θείων τινῶν ῥήσεων τοῦ μακαρίου καὶ γενναίου Ἰώβ, συμβαλλομένη παντὶ Χριστιανῷ εἰς ὠφέλειαν. Optimus delectus sacrarum quarundam sententiarum beati et fortis Iobi, cuivis Christiano utilissimus. Initium, *καὶ ἐγένετο ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, καὶ ἰδοὺ ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ παραστῆναι ἐνώπιον τοῦ κυρίου.* Cod. Caesar. Vindobon. theolog. 174.

Antirrhetici et Steliteutici priores. Scripserat Gregoras libros in Palamam Antirrheticos, antequam [2]) Cantacuzenus im-

1) De Montfaucon. 2) Hoc est, ante annum MCCCXLVII.

perio potitus esset, ut ipse testatur, Historiae libro xxv [1]). Eos decem fuisse indicat hoc programma, codici Vaticano praefixum: *πίναξ τῶν ἐκλεγέντων ἐκ τῆς καθόλου ἱστορίας Ῥωμαϊκῆς λόγων τοῦ Γρηγορᾶ, καὶ συντεθέντων ἐνταῦθα τοῖς ΠΡΟΤΕΡΟΙΣ αὐτοῦ ΔΕΚΑ* [2]) *ἈΝΤΙΡΡΗΤΙΚΟΙΣ.* Id est: *Index librorum Gregorae ex generali Historia Romana selectorum, et cum DECEM eius PRIORIBUS ANTIRRHETICIS hic coniunctorum.* At in Colvilliano Scorialensis Bibliothecae catalogo [3]) (qui in Mediolanensi seu Ambrosiana extat manuscriptus) indicantur tantum tres Steliteutici in Palamam, cum selectis Historiae Romanae decem libris coniuncti, idque in duobus codicibus; quorum numeri sunt V. *Η.* 19. et I. *Δ.* 4.

Antirrhetici posteriores [4]). Scripsit Gregoras libros decem Antirrheticos in Tomum Palamiticum, anno Christi MCCCLIII; quos statim post Tomum promulgatum minatus erat se editurum, ut constat ex his Agathangeli verbis [5]): *πρὸς ἀπειλῆς ἀνήνεγκας σχῆμα λόγοις ἀντιῤῥητικοῖς καταλύειν τὸν τόμον, ὃν αὐτοὶ νεωστὶ καὶ λάθρα συνθεῖναι τετολμήκεσαν.* Id est: *Minatus es, te eorum Tomum orationibus Antirrheticis refutaturum; eum scilicet Tomum, quem novissime et clanculum ii componere ausi fuissent.* In Colvilliano catalogo hi quoque Antirrhetici indicantur [6]) (sed octo tantum) cum hac inscriptione: *λόγοι ἀντιῤῥητικοὶ κατὰ τοῦ Παλαμικοῦ τόμου* [7]). *Orationes Antirrheticae contra Tomum Palamicum.* In hos posteriores Antirrheticos Philotheus patriarcha libros duodecim edidit, qui extant in Bibliotheca Regia N. 1996.

Dialogus, cuius titulus: *Τίνα δήποτε ἄρα θεὸς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἀρχὴν ἐποίησεν, ἤτοι θνητὸν, ἤτοι ἀθάνατον. Quem initio Deus hominem creaverit, mortalemne, an immortalem.* Biblioth. Caesar. Vindobon. cod. theol. 174.

Quaestio soluta. Graece inscribitur, *ἐπίλυσις περὶ τοῦ τίνος χάριν ὁ ὑμνῳδὸς ἐνδοξοτέραν τῶν Σεραφὶμ τὴν θεοτόκον ὑμνήσας, διὰ τῆς προσθήκης αὖθις τοῦ, ἈΣΥΓΚΡΙΤΩΣ, ἀσύγκριτον τὸ συγκεκριμένον ἐποίησε· καὶ πρὸς τίνα δὲ δόξαν ὁρῶν ταύτῃ τὸν ὕμνον ἐξύφηνεν. Quare auctor Hymnodiarum, postquam Dei-*

1) Eorundem meminit Hist. lib. XVIII. c. 7. s. 2. lib. XXIII. p. 697. lib. XXIV. p. 708. et 713. 2) Ita cod. Vaticani titulus. At illi libri in codice ipso desiderantur. 3) Cuius partem, ex ms. Bibliothecae Ambrosianae codice descriptam, communicavit mecum Fridericus Rostgardius. 4) De quibus supra diximus in Vita. 5) Quae apud Gregoram leguntur, Hist. lib. XXV. 6) Cod. VI. E. 22. 7) Additur, *ὁ δὲ δεσμοφύλακας ἐνταῦθα λαθὼν καὶ εἰσελθὼν καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ Ἀγαθάγγελος τῶν πάλαι φοιτητῶν καὶ φίλων ἐστὶν εἷς, περὶ οὗ πλατυτέρως εἴρηται ἐν τῷ κδʹ λόγῳ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ. Agathangelus autem ille, qui clam custodibus ingressus cum eo in his dialogis colloquitur, veterum discipulorum et amicorum unus est, de quo fusius disseruit Hist. lib. XXIV.*

param Seraphinis gloriosiorem cecinit, addito deinde adverbio, INCOMPARABILITER, incomparabile esse statuit id, quod comparatum cum alio fuerat: item ad quam opinionem respexerit, cum hunc hymnum composuit. Eodem codice Caesar.

Dogmaticae disputationes variae, passim in Historiae Byzantinae libris dogmaticis.

Εὐχαὶ, seu *Precationes.*

1. *Ad Christum, et ad Beatam Virginem.* Biblioth. Caesar. Vindobon. cod. theolog. 174.

2. *Πρὸς τὸν βασιλέα, ὡς ἀπὸ μητροπολίτου ἄρτι χειροτονηθέντος. Ad Imperatorem, ex persona metropolitani recens inaugurati.* Initium, *ὁ μέγας καὶ ὑψηλὸς*..... Cod. Vatic. 1086. fol. 214.

3. *Ὡς ἀπὸ μητροπολίτου, ἄρτι πρῶτον εἰσερχομένου εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν μητρόπολιν. Ex persona metropolitani, eam quae ipsi obtigit metropolin primum intrantis.* Initium, *Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ θεὸς ἡμῶν.* Ibid. fol. 215.

4. *Εἰς βασιλέα, ὡς ἀπὸ μητροπολίτου, ἄρτι χειροτονηθέντος. Ad* [1] *Imperatorem, ex persona metropolitae modo electi.* Initium, *ὁ θεὸς ὁ μέγας καὶ ἰσχυρὸς* ..... Ibid. fol. 216.

5. *Ἐκφωνηθεῖσα ἐπὶ τῇ εἰς τὴν Ἔφεσον εἰσόδῳ ἡμῶν, pronunciata super nostro in urbem Ephesum ingressu.* Initium, *ὁ θεὸς ὁ αἰώνιος* .... Biblioth. Caesar. Vindobon. cod. theolog. 174 [2].

6. *ἐπὶ θεμελίῳ οἴκου καὶ πόλεως. In iaciendo fundamento domus vel urbis.* Initium, *Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν νοερὰν*.... Ibid.

Σύνταγμα συνοπτικὸν φιλοσοφίας. Philosophiae Compendium [3]. Catalogus Bibliothecae Vaticanae Morellianus [4]. fol. 5. 6.

Dialogus inscriptus, ΦΛΩΡΕΝΤΙΟΣ, ἢ περὶ σοφίας. FLORENTIUS, seu De Sapientia. Initium, *πόθεν ἡμῖν ὁ καλὸς Φλωρέντιος;* Cod. reg. 3284. Item Vat. 1086. De eo dialogo Gregoras ipse Hist. Byzant. lib. XI. cap. 10. sect. 2.

Ὅτι οἱ πρὸς ὁποτέραν σοφίαν ἐσχολακότες οὐ δικαίως ἂν σοφοὶ λέγοιντο· ὑποκριταὶ δὲ μᾶλλον τῇ ἀληθείᾳ τῆς ὄντως σοφίας. Qui alterutri [5] *sapientiae studuerint, eos non iure sapientes dici, sed potius imitatores re ipsa eius quae vere sapientia est.* Initium, *μέγα μὲν ἀνθρώποις σοφία.* Cod. Caesar. Vindob. theol. 174.

Περὶ τῶν ἐπιλαμβανομένων οὐκ ὀρθῶς καὶ νέων καὶ πα-

1) Vel, de Imper. 2) Videndum utrum ea precatio sit Gregorae, an Ephesi metropolitae. 3) Non liquet an sit Nicephori Gregorae. 4) Qui in Bibl. Reg. asservatur. 5) Sacrae et profanae scil.

λαιῶν σοφῶν [1]). *De illis qui recentiores et antiquos sapientes non recte reprehendunt.* Initium, λόγος ἐξαναστάντας τινὰς τῶν, ὡς οὗτοί φασι βρενθυόμενοι, τῶν [2]) πάντα εἰδότων. Eod. cod.

Ad eos qui Fatum statuunt. Indicatur a Possevino in Apparatu sacro. Fortasse ea est oratio, quae extat libro XXVIII. Hist. Byzant. cap. paenult.

Ad Logothetam de magno pisce, et aliis animantibus. Possevin. in Apparatu sacro.

Utrum bruta sint ratione praedita. Catalog. Biblioth. Barocc N. 48.

Visionem non fieri extra mittendo. Ibid.

Aërem non esse natura frigidum. Ibid.

De fluviis et mari. Ibid.

De sole, an sit natura calidus. Ibid.

Utrum anima sit immortalis secundum Aristotelem [3]). Ibid.

Relata esse simul natura. Ibid.

Terram esse natura siccam et sphaericam. Ibid.

Numerum septenarium multis nominibus sacrum esse. Ibid.

Dialogus φιλομαθής, ἢ περὶ ὑβριστῶν. Vide indicem Miscellaneorum infra.

Πρός τινα φίλον, περὶ τῶν ὑβριζόντων τὴν ἀστρονομίαν. Ad amicum quendam, de iis qui astronomiae insolenter obtrectant. Ita catalogus Bibliothecae Vaticanae Morellianus. At in codice Vatic. 1086. fol. 128. epistola extat, τῷ μητροπολίτῃ Ἄπρω, περὶ τῶν ὑβριζόντων τὴν ἀστρονομίαν. Initium, τά τε ἄλλα διακορθμεύουσι . . . Vide indicem epistolarum infra.

Epistola ἀνεπίγραφος. Initium, οἷον εὐωδίας περὶ τὸν ἀέρα χεθείσης. Cod. Vat. 1086. fol. 204. Vide indicem epistolarum.

Epistola, πρὸς τὸν μέγαν Λογοθέτην τὸν συγγραφέα τῆς βίβλου, παρακλητικὴ περὶ ἀστρονομίας. *Ad magnum Logothetam scriptorem libri, exhortatoria* [4]) *de astronomia.* Epistolam hanc, ut indicatur in catalogo Morelliano, operi astronomico Theodori Metochitae magni Logothetae praefixam fuisse apparet. Extat Hist. Byzant. lib. VIII. cap. 7. oratio ad magnum Logothetam hoc titulo, συμβουλὴ μετὰ παρακλήσεως. At eadem in cod. Vat. 1086. fol. 123. inscribitur, τῷ μεγάλῳ Λογοθέτῃ παρακλητικὴ περὶ ἀστρονομίας. Initium utrobique, εἰ μὲν ἐπίσης ἅπασιν ἅπαντα . . . . Fortasse haec oratio eadem est, atque illa indicata a Morello epistola.

Adde epistolam, τῷ Χρυσολωρᾷ, quae et ipsa est de astronomia. Vide infra in indice epistolarum.

Πῶς δεῖ κατασκευάζειν ἀστρόλαβον [5]). *Quomodo Astrola-*

1) Incertum utrum Gregorae, an Maximi Planudae. 2) An τά? 3) Gregoras, teste Possevino, scripserat quaedam in Aristotelem. 4) An consolatoria? 5) Tractatus de constructione globi laudatur a Guil. Cave.

bum construi oporteat. Catal. Morell. fol. 26. It. cod. reg. 2737.

Πῶς δεῖ κατασκευάζειν τὴν ἐν ἀστρολάβῳ ἀράχνην. Quomodo Aranea in Astrolabo construenda sit. Ibid. It. cod. reg. 2737.

Περὶ τῆς ἐν ἐπιπέδῳ καταγραφῆς τοῦ ἀστρολάβου, προοιμιακὸς λόγος πρός τινα φίλον [1]. *De Astrolabi in plano delineatione, praefatio ad amicum.* Ibid. fol. 27. It. cod. reg. 2737. fol. 105.

Πρὸς τὸν σεβασμιώτατον Ἰωσὴφ, περὶ τοῦ πάσχα, ἀπόδειξις ὅπως ἐσφάλη πρὸ χρόνων, καὶ ὅπως δεῖ ποιεῖσθαι τὴν τούτου διόρθωσιν. Ad reverend. Iosephum, de Paschate, ut iampridem in eo erratum sit, et quomodo corrigi debeat. Initium, *ἐπειδή μοι φίλος εἶ τῶν πάνυ* [2]. Extat in cod. Vat. 1086. fol. 75. et editus est Hist. Byz. lib. VIII. cap. 13.

Ad eundem, ut videtur, de eodem argumento. Initium, *αἱ δεύτεραί πως φροντίδες, Εὐριπίδης φησί που, σοφώτεραι.* Cod. Vatic. 1086. fol. 79.

Τὸ διορθωθὲν πασχάλιον ὑπὸ Νικηφόρου φιλοσόφου τοῦ Γρηγορᾶ, περὶ οὗ καὶ ὁ Ἄργυρος ἐν τῇ ῥηθείσῃ μεθόδῳ διαλαμβάνει. Paschalion a Nicephoro Gregora Philosopho correctum; de quo Argyrus in methodo supra dicta [3] *loquitur.* Extat in Uranologio Petaviano. Vide et catalog. Morel. fol. 26.

Libri duodequadraginta Historiae Byzantinae; in quibus nonnulli mere dogmatici. Ex iis libri undecim priores editi saepius. Qua de re supra in praefatione.

Oratio encomiastica, prolixa et elegans, in Imperatorem Constantinum Magnum; dignissima (inquit Nesselius) ut supplemento corporis Historiae Byzantinae aliquando inseratur. Cod. Caesar. Hist. 104.

Ex Eusebii Historia Ecclesiastica. Cod. Caesar. theol. 174.

De vita et moribus et conflictu S. Patris Michaëlis Syncelli. Initium, *νόμος οὗτος ἤνθησε πάλαι παρ' Ἕλλησι, καὶ μέγα τῷ χρόνῳ τὸ κράτος εἰλήφει.* Leo Allat. de Symeon. pag. 100.

Βίος καὶ πολιτεία τῆς ὁσίας Βασιλίσσης. Vita et disciplina S. Basilissae, seu *Reginae.* Initium, *Νικομήδεια πόλις ἐστὶ περιφανής.* Cod. Vatic. 1086. fol. 197. Adnotat R. P. D. Bernardus, eam *Βασίλισσαν* virginem et martyrem fuisse.

Vita Ioannis, Heracleae Ponticae archiepiscopi, qui avunculus fuit auctoris. Indicatur ab ipso Gregora Hist. Byzant. lib. IX. cap. 7.

1) Recensetur a Ph. Labbe, in Bibliotheca nova, *Nicephorus in Ptolemaei libros, cum Aristoxeno et aliis.* Sed is, ut puto, Nicephorus Bryennius est, non Gregoras. 2) Item est initium dialogi, qui inscribitur *διάλογος δεύτερος.* Vide Miscellaneorum indicem infra. 3) Nempe opusculum illud subiunctum est Isaaci Argyri libro.

Vita[1]) *Antonii patriarchae Constantinopolitani, Cauleae dicti*[2]). Initium, εἰ δὲ καὶ θνητὴν φύσιν[3]) ὁ χρόνος, καὶ πάντων ἐστὶ πατὴρ, ὁπόσα φθορὰ καὶ γένεσις βόσκει. Leo Allat. de Symeon. pag. 87.

Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Κοδράτου τοῦ ἐν Κορίνθῳ τῆς Πελοποννήσου. Init., ἐμοὶ δὲ τὸν τοῦ ἁγίου Κοδράτου βίον διηγεῖσθαι προελομένῳ. Vide acta SS. Martii, Tom. II. ad diem 10. mensis. Vide et L. Allatii diatribam de Symeonum scriptis, p. 88.

Τεχνολογία γραμματικῆς. Ars grammatica. Indicatur a Morello in catalogo Biblioth. Vatic. fol. 5.

Παρακολουθήματα καὶ ζητήματα γραμματικά[4]). *Enarrationes*[5]) *et quaestiones grammaticae.* Catalog. Morell. ibid.

Περὶ κανόνων ἀστασίας. De instabilitate regularum. Extat in cod. Reg. Fortasse ii sunt κανόνες ὀνομάτων, indicati a Morello, fol. 5. catal. Bibl. Vat.

Περὶ ὀρθογραφίας[6]). Initium, τὸ ᾶ δασύνεται, catal. Bibl. Barocc. N. 48.

Περὶ ἀντιστοίχων, seu *de vocibus quae varie scriptae varia significant*, ut ἁγνὸς, purus; ἄγνως, ignotus. Idem catal. ibid.

Μελέτη πρεσβευτική. Declamatio legatorum. Initium, ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι.... Argumentum sumptum ex Thucydide. Lacedaemonii cum Thebanis Plataeam exercitu infesto petebant. Ad eos legati Plataeenses veniunt, et ut ne bellum inferant petunt. Cod. Vat. 1086. fol. 167.

Συμβουλευτικὸς εἰς τὴν θείαν καὶ ἱερὰν σύνοδον. Suasoria ad sacrosanctam synodum. Initium, ἐμοὶ μὲν οὕτως ἔχειν πρὸς τὴν παροῦσαν ἅμιλλαν . . . . Extat haec oratio in fine libri decimi Historiae Byzant. Extabat etiam in ms. cod. Vatic. 1086. Sed hodie supersunt tantum primi duo versiculi: caetera abscissa[7]).

Παραινετικὸς τῇ βασιλίσσῃ ἐξ αὐτοσχεδίου συντεθειμένος ἐπὶ τελευτῇ τοῦ Φιλαδελφείας κυροῦ Θεολήπτου. Ad Imperatricem de obitu Dom. Theolepti, Philadelphiae [episcopi], paraeneticus ex tempore compositus. Initium, βασίλισσα, τὸ μέγα ἐν γυναιξὶ καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα· βασίλισσα, τὸ ἱερὸν τοῦ Χριστοῦ κειμήλιον. Cod. Caesar. Vindobon. theolog. 174.

Ἔκφρασις τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Christi resurrectionis depictae narratio. Initium, πάνυ μοι δοκεῖ τῶν ἀτοπωτάτων εἶναι, παῖδας μὲν Ἑλλήνων φιλοτιμεῖσθαι τῆς κακοδαίμονος αὐτῶν πλάνης ἑορτάς τε καὶ θέατρα . . . Cod. Caesar. theol. 174.

Λόγος εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Μερκούριον. Oratio in

1) Extat apud Bolland. ad diem 12. Febr. 2) Vossius de Histor. Graec. lib. II. cap. 26. auctori longe antiquiori tribuit. 3) An ἔχει? 4) Incertum an Gregorae. 5) An glossae? 6) Incertum an Gregorae. 7) Nempe eo quod haec oratio in Latinos scripta sit.

sanctum et magnum martyrem Mercurium. Initium, καὶ κυβερνήτης μὲν πρὸς ἄνεμον [1]) παραταττόμενος βίον [2]). Cod. Vatic. 1086. Leo Allat. de Symeon. pag. 97.

Εἰς τὴν ὁσίαν Θεοφανὼ τὴν βασιλίδα. In S. Theophanonem Imperatricem [Leonis sapientis uxorem]. Initium, πολλοί μοι πολλάκις τῶν ἀρετῇ καὶ συνέσει διαφερόντων προσίασιν ἄλλοτε ἄλλοι παραινοῦντες καὶ συμβουλεύοντες. Cod. Caesar. theolog. 279. Allat. de Symeon. pag. 107. Cod. Vatic. 1086. fol. 23. Notandum quod ait Gregoras in exordio, se multorum Sanctorum vitam et martyrum certamina descripsisse.

Εἰς τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον, διαλαμβάνων τὴν γέννησιν, καὶ τὴν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἴσοδον καὶ ἀνατροφήν. De sanctissima Virginis Dei matris nativitate, ingressu in sancta sanctorum, et educatione. Initium, ἀκούω Μωσέα τὸν μέγαν, τὸ ξένον ἐκεῖνο θαῦμα τῆς βάτου πάλαι περιεργάζεσθαι θέλοντα. Cod. Caesar. Histor. 104. Vatic. 1086. fol. 179. Allat. de Symeon. pag. 82.

Εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου. In Annunciationem sanctissimae Dei matris. Initium, ἐμοὶ [3]) δὲ τῶν ζωγράφων πολλάκις ἐκείνους ἐπῄει θαυμάσαι καὶ τῶν ἀνδριαντοποιῶν. Cod. Vatic. 1086. fol. 131. Cod. Caesar. Hist. 104. Allat. de Symeon. pag. 88.

Τῇ πανάγνῳ μητρὶ τοῦ θεοῦ εὐχαριστήριος, ὡς ἐκ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης. Castissimae Dei matri gratiarum actio, ex persona Irenes Augustae. Cantacuzenus Byzantio potitus est post festum Purificationis, proxime subsequuta nocte. Idcirco eius uxor Irene rogavit Gregoram, ut sibi orationem scriberet ad agendas B. Virgini gratias: quae oratio cum accurate esset ab illo lucubrata, Cantacuzeno valde displicuit hac ratione, quod victoria non Imperatoris prudentiae, sed tota Dei matri accepta ferretur; *quasi haec Cantacuzenum, ligneo feretro impositum, in Urbem mortuum importasset;* ὥσπερ ἂν εἰ νεκρὸν ὑπάρχοντα κεκόμικε, φησίν, αὐτὸν ἐκείνη μετὰ ξυλίνου τινὸς κραββάτου. Gregoras Hist. Byzant. lib. xxvi.

Orationes, in laudem Sanctorum a Gregora compositae, legebantur in ecclesiis vivo auctore. Id ex libro Historiae xxiv. discimus; ubi duo Palamitae, Cabasilas et alter quidam, illi sic minantur. Τῶν μὲν σῶν λόγων, ὅσοι ἐπ' ἐκκλησίαις ἐν ταῖς τῶν ἁγίων ἀναγινώσκονται μνήμαις, πῦρ δαπανήσει πολέμιον καὶ ἀντίθετον ἅπαντας ἐν βραχεῖ, προστάττοιντος τοῦ βασιλέως· σὺ δ' ἄταφος θανὼν ἔξω που ῥιφήσῃ τῆς πόλεως. *Quotquot orationes tuae per ecclesias leguntur in Sanctorum commemorationibus, eas omnes flamma inimica et infesta iussu Imperato-*

1) Fort. ἀνέμων. 2) Fort. βίαν. 3) Vide Histor. Byz. lib. xiii. cap. 1. s. 4. et lib. xxii. pag. 662.

ris brevi absumet. Tu vero, cum obieris, aliquo extra Urbem proiiciere insepultus.

Ἐγκώμιον εἰς τὸν βασιλέα. *Oratio in laudem Imperatoris.* Initium, ἔστι τις λίθος τοῖς τραπεζίταις [1]). Amabat Imperator opera Platonis. Gregoras eam dicendi materiam nactus ostendere conatur Imperatoris facta cum Platonis dictis congruere. Cod. Vatic. 1086. fol.

Εἰς τὸν βασιλέα, κατὰ διάλεκτον Ἰωνικήν. *In laudem Imperatoris, Ionica dialecto.* Initium, Ἀλέξανδρον τὸν ἐκ Μακεδονίης φασὶν .... Cod. Vatic. 1086. 159.

Εἰς τὴν φρόνησιν τοῦ βασιλέως [2]). *De Imperatoris prudentia.* Initium, εἰ μὲν ἦν μοι ὁρᾶν, ὦ κράτιστε βασιλεῦ. Edita est haec oratio Byzant. Hist. lib VIII. cap. 8.

Εἰς τὸν βασιλέα περὶ ἑαυτοῦ. *Ad Imperatorem de se ipso.* Initium, περὶ μὲν ἐμαυτοῦ, καὶ ὡς οὔπω μοι καίρια. Ea est oratio, qua oblatam sibi ab Imperatore Chartophylacis dignitatem accipere recusavit. Edita est Hist. Byz. lib. VIII. cap. 9. In cod. Vatic. 1086. male inscribitur, εἰς τὸν βασιλέα, πατριάρχην αὐτὸν ποιῆσαι βουλόμενον. *In laudem Imperatoris, qui patriarcham eum facere volebat.*

Προσφωνητικὸς εἰς τὸν μέγαν αὐτοκράτορα τῶν Ῥωμαίων Ἀνδρόνικον Δοῦκαν Ἄγγελον Παλαιολόγον, περὶ τῆς ἐνούσης τούτῳ φιλανθρωπίας, ἡνίκα καὶ τὸ ἡμέτερον τῇ νόσῳ ταλαιπωρούμενον ἐπεσκέψατο· ὃν οὔπω καθαρῶς ἀπαλλαγέντες τοῦ πάθους, αὐτίκα ἀμειβόμενοι κατὰ δύναμιν, καὶ τὸν παρόντα λόγον εἰς εὐχαριστίαν ἐκπεπονήκαμεν. *Prosphoneticus ad magnum Imperatorem Romanorum, Andronicum Ducam Angelum Palaeologum, de eius humanitate, qua factum est, ut et nos aegrotantes inviseret. Nos autem morbo nondum plane levati, pro virili eum statim remunerantes, hac oratione gratias egimus.* Cod. Caesar. theol. 174.

Εἰς τὸν βασιλέα κῦρον Ἀνδρόνικον τὸν νέον. *Ad Imperatorem Dom. Andronicum iuniorem.* Initium, ὡς λίαν ἡδὺς καὶ φαιδρὸς ἡμῖν ἐπανήκεις ἐκ τῶν τροπαίων. Gratulatoria. Cod. Vatic. 1086. fol. 33.

Εἰς τὴν ἀμυγδαλῆν. *In amygdalam.* Est encomium eius arboris. Subiuncti sunt senarii iambici decem. Cod. Vatic. 1086. fol. 46. [3]).

Πρόλογος εἰς τὸ κατὰ Σωσάνναν διήγημα. *Praefatio in nar-*

1) ὁ παρὼν λόγος ἀφορμὴν εἰληφὼς τὸν τοῦ βασιλέως πρὸς τὰ τοῦ Πλάτωνος ἔρωτα πειρᾶται δεικνύειν καὶ συγγενῆ τὰ τούτου πράγματα πρὸς τοὺς ἐκείνου λόγους. 2) In cod. Vatic. fol. 54. inscribitur, εἰς τὴν φρόνησιν καὶ τὴν εὐγλωττίαν τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου. 3) Encomium Patriae tribuitur Gregorae in catalogo Bibliothecae Baroccianae. num. 116. At est Luciani.

rationem de Susanna. Initium, οὐκ ἔμελλεν οἶμαι οὐδὲ τὸ τῶν γυναικῶν φῦλον χωρὶς ὑποδείγματος. Cod. Caesar. theol. 174.

Πρόλογος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τοὺς θεσπεσίους καὶ μακαρίους προφήτας, ἐπὶ τῇ παρ' ἡμῶν σὺν θεῷ φιλοπονηθείσῃ τῶν καιριωτάτων αὐτῶν ῥήσεων συλλογῇ, μετὰ τῆς προσηκούσης αὐταῖς ἐξηγήσεως. *Praefatio encomiastica de divinis et beatis prophetis, accommodata operi, in quo eorum dicta Deo iuvante collegimus, addita interpretatione convenienti.* Initium, πάντων μὲν ἐγὼ θείων λόγους ἀνδρῶν. Cod. Caesar. theol. 174.

Πρόλογος διὰ βραχέων ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν Ὅμηρον, ὅπως τε καὶ μεθ' οἵας τῆς γνώμης τὰ κατὰ τὸν Ὀδυσσέα ἐπραγματεύσατο. *Praefatio brevis encomiastica de Homero, quomodo et quo consilio Odysseam composuerit.* Initium, ποιηταὶ μὲν καὶ ῥήτορες καὶ ὅσοι τὸν φιλόσοφον εἵλοντο βίον. Cod. Caesar. theolog. 174.

Προοίμιον εἰς πατριαρχικὸν σιγίλλιον. *Exordium patriarchalis diplomatis* [1]. Initium, εἰ δὲ καὶ πάντα μαραίνεται. Cod. Vatic. 1086. fol. 211.

Aliud. Ibid. fol. 213. Initium, ἐπειδήπερ ἐν κρίσει.

Προοίμιον χρυσοβούλλου. *Exordium Bullae aureae.* Initium, πολλῶν ὄντων ὁπόσα τὴν β. Ibid. fol. 216.

Προοίμιον εἰς διαθήκην. *Exordium Testamenti.* Initium, γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. Ibid. fol. 213.

Διαθήκη, ὡς ἀπὸ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Γλυκέος τὰ ἔσχατα πνέοντος. *Testamentum tanquam patriarchae Ioannis Glyceos, extremum spiritum efflantis.* Initium, καὶ πᾶσι μὲν ἀνθρώποις θανάτου μεμνῆσθαι. Est exordium Testamenti, non Testamentum ipsum; et editum extat Hist. Byzant. lib. VIII. cap. 2. Extat etiam in cod. Vatic. 1086. fol. 210.

Διαθήκη, ὡς ἀπό τινος μοναχοῦ. *Testamentum, tanquam alicuius monachi.* Initium, εἰ μὲν ἦσαν ἡμῶν αἱ ψυχαὶ.... Ibid. fol. 213.

Διαθήκη, ὡς ἀπὸ τοῦ Πελοποννησίου μεγάλου Πρωτοσυγκέλλου. *Testamentum, tanquam magni Protosyncelli Peloponnesii.* Initium, εἰ μὲν ἀθανάτων ὁ παρὼν ἐτύγχανε βίος. Ibidem.

Ὡς ἀπό τινος πρὸς τὸν βασιλέα [2]. *Tanquam alterius cuiuspiam, Imperatorem alloquentis.* Initium, πολλάκις αἰτήσας καὶ πολλάκις .... Cod. Vatic. 1086. fol. 213.

Ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ μεγαλωτάτου βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, seu τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ γηραιοῦ. *In obitum maximi Imperatoris Andronici Palaeologi, senioris scilicet.* Initium, τὸ μὲν τῆς συμφορᾶς μέγεθος. Edita extat Hist. Byzant. lib. X. Extat etiam in cod. Vatic. 1086. item in cod. Colbert. 4950.

1) Bullae. 2) Incertum an epistola, an Testamenti exordium.

Ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ σοφωτάτου μεγάλου Λογοθέτου. *In obitum sapientissimi viri, magni Logothetae.* Initium, ἐμοὶ δὲ, ὦ παρόντες, ταὐτόν τι. Edita extat eodem Hist. Byz. lib. Item in cod. Vatic. 1086. fol. 208. et in cod. Colb. 4950.

Εἰς τὸν βασιλέα νέον Ἀνδρόνικον. *In obitum Imperatoris Andronici iunioris.* Initium, ἡμεῖς δὲ, ὦ παρόντες, ἐπινικίους ᾄδειν. Edita est Hist. Byz. lib. XI. Extat etiam in cod. Vatic. 1086. fol. 188.

Ἐπὶ τῷ Χούμνῳ κυρῷ Ἰωάννῃ, ἀποτεταμένη πρὸς τὴν θειοτάτην βασίλισσαν, μετὰ βραχείας τινὸς παραινέσεως παραμυθουμένη τὸ ἄλγος. *In obitum Dom. Ioannis Chumni, ad divam Imperatricem* [1], *cuius dolorem haec monodia solatur, adiuncta brevi admonitione* [2]. Initium, ἀθληταὶ μὲν καὶ πύκται καὶ σταδιοδρόμοι. Cod. Caesar. theolog. 174.

Ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ φιλτάτου Καλλιέργου. *In obitum carissimi Calliergae.* Initium, ὦ Θετταλῶν πόλις, τίνα κατὰ Ῥωμαίων κοινῇ πρότερον, καὶ νῦν δὲ κατ' ἐμοῦ τὴν ἔχθραν ἀνῃρημένη. Eod. cod.

Παραμυθητικὸς εἰς τὸν βασιλέα, ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. *Ad Imperatorem consolatoria, de obitu matris.* Initium, σὲ δὲ, ὦ μέγιστε καὶ θειότατε βασιλεῦ, πολλάκις. Edita Hist. Byz. lib. X. cap. 6.

Ἐξηγήσεις τῶν εἰς τὸ γριφωδέστερον τοῖς παλαιοῖς ἐρριμμένων. *Eorum quae a veteribus obscurius dicta* [3] *sunt, enarrationes.* Indicantur ab ipso Gregora Histor. lib. XVIII. cap. 7. sect. 2.

Commentarius in librum Synesii de insomniis; cum praefatione ad magnum Logothetam. Extat ms. in codicibus Regiis; et in lucem editus est a Petavio cum operibus Synesii. Latinus vero interpres Pichonius Gregoram in libri inscriptione patriarcham Constantinopolitanum fecit.

Ἀντιλογία πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι οὐκ ἔστι ταπείνωσις ἐν ἀνθρώποις. *Adversus eos qui dicunt, humiliationem apud homines locum non habere.* Initium, ἔχω σοί τι διηγήσασθαι, ὦ φίλε Ξενόκρατες. Cod. Vatic. 1086. fol. 49.

Φιλομαθὴς, ἢ περὶ ὑβριστῶν, διάλογος. *Philomathes, seu de contumeliosis, dialogus.* Initium, ἐπειδή μοι φίλος εἶ τῶν πάνυ. Personae colloquentes, Aristobulus et Philomathes. Cod. Vatic. 1086. fol. 60. Fortasse is est dialogus indicatus in catalogo Morel. fol. 21.

Opusculum initio mutilum; cuius auctor narrat commissam versus Peloponnesum navalem pugnam; fratrem vero suum

1) Eulogiam, ut opinor: de qua Hist. Byz. lib. XXIX. 2) Vel adhortatione. 3) *Iacta* Graec. Sed legendum fortasse εἰρημένων.

vulneribus confossum et paucis post diebus extinctum lamentatur. Cod. Vatic. 1086 [1]).

Codici Vaticano 1086. praefixus est hic titulus, *τῶν τοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ ποιημάτων βιβλίον δεύτερον*. Ea inscriptione quidam decepti putaverunt, Gregorae poëmata extare in Bibliotheca Vaticana. Sed eo loco *ποιήματα* non *carmina* significat, sed quaelibet *scripta* seu *opera*.

Versus paucissimos a Gregora conditos fuisse existimo [2]). Extat in codice Vaticano 1086. fol. 46. post orationem *εἰς τὴν ἀμυγδαλῆν* iambicum de eadem arbore Decastichon. Initium, *Ἀμυγδαλῆς ἤνθησεν ἡμῖν ἡ φράσις*. Extat etiam Tetrastichon, in obitum Theodori Metochitae, initio codicis Regii 2541. et est minime modulatum.

Epistolae Gregorae, ordine alphabetico enumeratae:

ΑΓΓΕΛΩ. Initium, *Οἱ τοῦ κομίζοντός σοι τὸ γράμμα γεννήτορες*. Cod. Vatic. 1086. fol. 218.

Ἁγιωτάτοις τρισὶν τοῦ......πρὸς οὓς ἔστειλε καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ. Initium, *Τὸ τῆς φιλαλληλίας χρῆμα κἂν τοῖς.....* memorat quosdam libros ab se conscriptos, iisdem missos. Cod. Vatic. fol. 92.

ΑΘΑΝΑΣΙΩ. [*ἁγιωτάτῳ ΑΘΑΝΑΣΙΩ, τῷ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΩ*.]
Σὲ δὲ θαυμάζειν οὐ χρή. Cod. Vatic. fol. 91.

ΑΚΙΝΔΥΝΩ,
Ἐγένετό τις ἀνήρ, Κλεόδημος ὄνομα. Familiaris. Cod. Vatic. fol. 120.

ΑΝΔΡΟΝΙΚΩ, τῷ ΖΑΡΙΔΗ.
Οἶμαι μὴ ἀνεγκλήτους καθάπαξ. De itinere, et quae in via sibi acciderint. Cod. Vatic. fol. 141.
Καὶ Πλάτων ὁ Ἀρίστωνος οὐ μιᾶς. Philologica. Cod. Vatic. fol. 168.
Εἰσὶν οἵ σέ φασι, καὶ αὐτὰ δὴ ἤδη. Philologica. Cod. Vatic. fol. 172.

ΒΕΚΩ, [*τῷ μεγάλῳ οἰκονόμῳ*.]
Λόγος τοὺς Πυθαγορείους οὕτω τοι. Philosophica. Cod. Vatic. fol. 178.

ΓΑΒΡΑ,
Οἶσθα τὸν οὐ πρὸ πολλῶν. Cod. Caesar. theolog. 174.
Χθὲς τὴν τοῦ θεοῦ βίβλον ἀνέχων ἐπὶ τῶν χειρῶν. Cod. Caesar. 174. fol. 15.

ΓΕΩΡΓΙΩ, [*τῷ ΛΑΠΙΘΗ*.] De ecclesia Constantinop. in errorem lapsa. Desideratur ea epistola, de qua Cantacuzenus Hist. lib. IV. c. 24.

ΓΛΑΒΑ, [*τῷ μεγάλῳ διοικητῇ*.]
Λέγεται πρὸς ἄλληλα στοιχεῖα συνθέσθαι. Philologica. Cod. Vatic. fol. 126.

1) Ante fol. 22. 2) Tamen ut poëta laudatur. Vide Elogia.

ΓΛΛΒΑ, [τῷ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης.]
Οὐκ οἶδ᾽ ὅ,τι τις ἂν ἐν τῷ βίῳ νοῦν ἔχων. Cod. Reg. 2257. fol. 265.
ΓΛΓΚΕΙ, [τῷ υἱῷ τοῦ πατριάρχου.]
Ἐμοὶ δὲ τοσοῦτον ὁ σὸς ἐντέτηκε πόθος. Familiaris. Cod. Vatic. fol. 175.
ΔΗΜΗΤΡΙΩ. [τῷ *ΚΑΒΑΣΙΛΑ*, κυρῷ *ΔΗΜΗΤΡΙΩ.*]
Ἐπεισί μοι γενναῖε θαυμάζειν. Philolog. et Philosoph. C. V. f. 148. Vide et infra in *K.*
ΖΑΡΙΔΗ. Vide supra in *ΑΝΔΡΟΝΙΚΩ.*
Θείῳ. [τῷ θείῳ τοῦ βασιλέως.] Vide infra τῷ *ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΗΝΩ.*
ΘΕΟΔΟΥΛΩ, [τῷ σοφῷ *ΘΕΟΔΟΥΛΩ*, τῷ μαγίστρῳ, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην [1]).]
Πολλοί μοι τὸν σὸν ἐμήνυσαν. Philologica. Cod. Vatic. fol. 108.
Πρότερον μὲν ἡμῖν ἐδέησε λόγων. Cod. Vatic. fol. 109.
ΙΩΣΗΦ [τῷ φιλοσοφωτάτῳ].
Ἀριστοτέλης ὁ Νικομάχου καὶ ὅσοι. Philosophica. Cod. Vatic. fol. 99.
Ἔστι πόλις παράλιος Ἑλληνὶς ..... Σινώπη. Philologica. Cod. Vatic. fol. 155.
ΚΑΒΑΣΙΛΑ.
Ὅσα μὲν δὴ ἕτερα πρότριτα. Agit de scriptis suis Imperatori nuncupatis. Cod. Vatic. fol. 177.
Ἥκει τις ἡμῖν ἐκ βασιλέως πρότριτα σπουδῇ, τοὺς ἐμοὺς ἐξαιτούμενος λόγους. Eiusdem argumenti, brevissima. Cod. Vatic. fol. 178.
Τῷ καθολικῷ κριτῇ. Vide supra *ΑΓΓΕΛΩ.*
ΚΑΛΟΕΙΔΑ, [τῷ σεβαστῷ.]
Τὸν Πυθαγόραν ἐκεῖνον τὸν Σάμιον. Philologica. Cod. Vatic. fol. 94.
Τὴν ἀλώπεκα τοῖς λαγωοῖς. Philologica. Cod. Vatic. fol. 204.
ΚΑΡΒΩΝΗ.
Ὁρῶν τοὺς πολλούς, ὦ βέλτιστε, ταῖς. Philologica. Cod. Vatic. 176.
Τῷ Κρήτης [2]).
Ἡ μὲν δὴ βίβλος. Cod. Caesar. theol. 174.
ΛΑΜΠΗΝΩ. [ἀμοβαία εἰς τὸν πρωτονοτάριον τὸν *ΛΑΜΠΗΝΟΝ.*]
Ἔθνος ἐστὶ Περσικόν. Philologica. Cod. Vatic. fol. 100.
ΛΑΠΙΘΗ. Vide supra in *ΓΕΩΡΓΙΩ.*
ΛΕΟΝΤΙΩ.
Τὴν μὲν Ἐπικτήτου κτῆσιν κτήσασθαι. Philologica. Cod. Vatic. fol. 193.

1) Gregorae epistola una ad Theodulum edita est Gr. Lat. a Normanno inter opuscula Theoduli. Upsal. 1698. 4. 2) Supple, *Μητροπολίτῃ.*

ΛΕΠΕΝΤΡΗΝΩ.

Δυοῖν τῶν ἡγεμονικωτέρων οὐσῶν αἰσθήσεων. Philologica. Cod. Vatic. fol. 157.

ΛΟΥΚΙΤΗ, [*τῷ πρωτοβεστιαρίῳ τῆς Τραπεζοῦντος.*]

Παρεκάθηντό μοι τῶν ἐλλογίμων πολλοὶ . . . . . Philologica. Cod. Vatic. fol. 110.

ΜΑΞΙΜΩ, [*τῷ ὁσιωτάτῳ καθηγουμένῳ τῆς μονῆς τοῦ Χορταΐτου.*]

Ὀψὲ καὶ μόλις ὥσπερ ἀπὸ βαθέος. Consolatoria. Cod. Vatic. fol. 121.

Ὅσα τῶν ἐν τῇ ψυχῇ γινομένων παθῶν. Consolatoria. Cod. Vatic. fol. 128.

Ἀλέξανδρόν φασιν ἐκεῖνον τὸν Μακεδ. Cod. Vatic. fol. 140.

Θαλῆν τὸν Μιλήσιον ἔγωγε. Philologica. Cod. Vatic. fol. 145.

ΜΑΞΙΜΩ, [*τῷ μαγίστρῳ.*]

Πολλάκις κατ' ἐμαυτὸν ἐπῄει τεθαυμακότι. Familiaris et philologica. Cod. Vatic. fol. 126.

ΜΑΤΘΑΙΩ, [*τῷ Ἐφέσου.*]

Ἤρετό ποτε κολοιὸς ἀηδόνα. Philologica. Cod. Vatic. fol. 130.

Μεγάλῳ Διοικητῇ [*τῷ ΓΛΑΒΑ*]. Vide supra in *Γ.*

Μεγάλῳ Δομεστίκῳ.

Κῦρος ἐκεῖνος ὁ Καμβύσου. Philologica. Cod. Vatic. fol. 84.

Αἰσώπου τοῦ Φρυγὸς οὐκ ὀλίγοι τὸν βίον. Philolog. Cod. Vatic. fol. 99.

Ἐπειδή σε πρᾶξιν δρῶμεν ἅπασαν. Philolog. Cod. Vatic. fol. 103.

Γινώσκοντες οἱ πολλοί με φιλοῦντα. Laudat bellicam eius virtutem. Cod. Vatic. fol. 107.

Οἱ πολλοί με τὰ μέγιστα δύνασθαι παρὰ σοί. Commendatitia. Cod. Vatic. fol. 190.

Ἐγὼ δὲ τὸν Ὁμηρικὸν . . . . . Philolog. Cod. Vatic. fol. 219.

Μεγάλῳ Δρουγγαρίῳ.

Μακρὸς ἤδη ὁ χρόνος, ἐξότου σοι. Encomiastica. Cod. Vatic. fol. 111.

Ὁ μὲν κοινῇ τῇ τῶν ἀνθρώπων. Encomiastica. Ibid.

Ἐν πόθοις ἀνθρώπων ἐδούλευεν ᾄδης. Encomiastica. Cod. Vatic. fol. 113.

Μεγάλῳ Λογοθέτῃ.

Τὸν μὲν ἐμὸν εἰς τὸν ὁμώνυμον ἔρωτα. Philolog. Cod. Vatic. fol. 125.

Τοὺς τῶν Αἰγυπτίων Ἱερογραμματ. Philolog. Cod. Vatic. fol. 164.

His addenda epistola *παρακλητικὴ περὶ ἀστρονομίας,* de qua supra in opusculis astronomicis. Cod. Vatic. fol. 123.

Μεγάλῳ Οἰκονόμῳ. Vide supra in *ΒΕΚΩ.*

Μεγάλῳ Πριμμικηρίῳ.

Πάλαι μὲν ἤνεγκεν ἡ τὰ μέγιστα πάλαι. Philolog. Cod. Vatic. fol. 162.

Μητροπολίτῃ Ἄπρω, περὶ τῶν ὑβριζόντων τὴν ἀστρονομίαν. Vide supra inter astronomica.

Μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης. Vide supra in *ΓΑΛΒΑ.*

ΜΗΤΡΟΦΑΝΗ.

Ἀπαλλάξαντος Ἀλεξάνδρου πάλαι. Philologica, et de Imperatore carptim. Cod. Vatic. fol. 113 [1]). et fol. 196.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΩ. Vide supra in *ΑΘΑΝΑΣΙΩ.*

ΠΕΠΑΓΩΜΕΝΩ. [*ΝΙΚΟΛΑΩ.*]

Περὶ τῶν ἐλθουσῶν αὐτῷ τερατολογιῶν, τῶν μὲν ἄνωθεν, ἐκ Τραπεζοῦντος· τῶν δὲ κάτωθεν, ἐξ Ἰταλίας. Edita extat Hist. Byz. lib IX. cap. 11. Extat etiam in cod. Vatic. fol. 17. Initium, *Ὁπόσα τῶν λεγομένων νοῦν ἡγεμόνα προβάλλεται.*

Ὅσον εὐφραίνεις χαριζόμενος μὴ ζητοῦσι. Familiaris. Cod. Vatic. fol. 129.

Πρωτοβεστιαρίῳ.

Διὰ χρόνου σὰ πρὸς ἡμᾶς πέμπων γράμματα. Familiaris. Cod. Vatic. fol. 122.

Πρωτοβεστιαρίῳ [*τῆς Τραπεζοῦντος, τῷ ΛΟΥΚΙΤΗ*]. Vide supra in *ΛΟΥΚΙΤΗ.*

Πρωτονοταρίῳ. Vide supra in *ΛΑΜΠΗΝΩ.*

Πρωτοσεβάστῳ.

Σὺ δὲ, ὦ βέλτιστε, ταὐτὸν ποιεῖς τὸν μὲν ὑβριστὴν .... Philolog. Cod. Vat. fol. 81.

Τῷ Σακελλίου τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἐγὼ δέ σοι πλέον τῶν ἄλλων θαῤῥήσας. Familiaris. Cod. Vat. fol. 106. Manu recentiori.

Σεβαστῷ. Vide supra in *ΚΑΛΟΕΙΔΑ.*

Σοφωτάτῳ.

Τὸν Νικοκλέα φασὶν ἐκεῖνον τὸν Νεοκλέους. Philolog. Cod. Vat. fol. 193.

ΣΥΝΑΔΗΝΩ.

Ἔστι παλαιὰ παροιμία. Philolog. Cod. Vat. fol. 102.

ΣΩΤΗΡΙΩΤΗ. [*τῷ πρωτονοταρίῳ Θεσσαλονίκης.*]

Ἐξ ἡμισείας μοι φαίνῃ χρηστός. Cod. Reg. 2257. fol. 265.

Τῷ ἐπὶ τραπέζης.

Σὺ μὲν, ἄριστ' ἀνδρῶν, ἐγκωμίοις. Philolog. Cod. Vat. fol. 97.

Τῷ Ὑπάτῳ τῶν φιλοσόφων.

Εἰ σὺ μὲν ὁ τοσοῦτος ἐν ἀνθρώποις ἥρως.

ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΗΝΩ. [*τῷ θείῳ τοῦ βασιλέως.*]

Αὐτὰρ ἐμοὶ κραδίη καὶ θυμὸς ἐνὶ στήθεσσιν ἰάνθη [2]). Cod. Vat. fol. 84.

Τοῦτο ἐκεῖνο τοῦ Ξενοκράτους. Philolog. Cod. Vat. fol. 96.

Φιλοσοφωτάτῳ. Vide supra in *ΙΩΣΗΦ.*

1) Fol. 113. erasum nomen Metrophanis. 2) Laudat illum, quasi insulae alicuius servatorem. An Cretae?

ΧΡΥΣΟΛΩΡΑ.

Τὴν [1]) *μὲν παροιμίαν, ἀεί τι Λιβύη.* De astronomia. Cod. Vat. fol. 190.

Extant praeterea epistolae aliquot ad anonymos scriptae. Earum haec sunt initia.

Ἄλλῳ μὲν ἴσως, πρὸς τὰς νῦν ἀποβλέψαντι τύχας. Brevissima. Philolog. Cod. Vat. fol. 154.

Εἰ ὅσα τῇ φύσει πρότερα. Philolog. Cod. Vat. fol. 105.

Ἐμοὶ δὲ εἴ τις φιλίαν οὖσαν. Philolog. Cod. Vat. fol. 95.

Ἑτέροις διδόναι τρυφᾶν, ἡμῖν δ' ἄνθρακας τοὺς θησαυροὺς ἀποφαίνειν. Cod. Vat. fol. 195.

Ἰδού σοι καὶ ἕτερος ἥκει διάκονος. Cod. Vat. fol. 206.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν στοίχων δυοῖν συνεχ. Cod. Vat. fol. 154.

Οἷον εὐωδίας περὶ τὸν ἀέρα χεθείσης [2]). Cod. Vat. fol. 204.

Ὁ παρὼν οὗτος, ὥσπερ ἐφόλκιον. Cod. Vat. fol. 206.

Ὅτι δὲ τῷ λαμπροτάτῳ τοῦ βασιλέως υἱῷ [3]). Cod. Vat fol. 217.

Πένης ὁ παρὼν καὶ δυνάμενος. Brevissima. Cod. Vat. fol. 194.

Σὺ δ' ἐγχώριον οἶμαι τῇ διανοίᾳ. Philolog. Cod. Vat. fol. 98.

Τὸ μὲν πρὸς ἄνδρα. Cod. Caesar. 174.

Τὸ μὲν ὑπὲρ τοῦ παρόντος λέγειν. Breviss. Cod. Vat. fol. 206.

His addatur epistola, *περὶ στρατηγοῦ τινος φαύλου, κακῶς τῆς* [4]) *πόλεως διατιθέντος.* Cod. Caesar. theol. 174.

In eodem codice Caesareo extant epistolae duae, scriptae a Gregora; quarum Nesselius nec inscriptiones nec initia declaravit.

E L O G I A.

Incredibile dictu est, quam diversa fuerint de Nicephori Gregorae ingenio, doctrina et moribus iudicia eruditorum, qui vel aequales ei vel aetati eius suppares vixere. Alii enim ipsum immodice, ne dicam putide, laudarunt; alii contumeliose oblatrarunt. En Tibi, Abbas Nobilissime, utriusque generis elogia, eo ordine digesta, ut laudem reprehensio, adulationem obtrectatio excipiat et proxime subsequatur. Est itaque hoc quasi certamen de fama et existimatione Gregorae; cuius tu incorruptus et affectu vacuus iudex sedebis: quae pro eo, quae contra afferentur, alternis audies; ac demum variorum hominum suffragiis perpensis, sententiam feres quam aequissimam. Certe, qua perspicacitate es, facile secernes vera a falsis, et neutri, ut puto, nec adulatori nec obtrectatori assentieris.

1) Idem est initium atque orationis ab Irene Augusta habitae apud Matthaeum filium. Hist. Byz. lib. XVI. 2) Vide supra inter astronomica. 3) Significat se semper erga filium Imperatoris probe affectum fuisse: cuius rei signa erant tot prooemia operum suorum, eidem nuncupata. 4) Legendum τὰ τῆς π.

Caeterum (ne vulgaria et de medio sumpta proponi tibi indignere) quidquid hic testimoniorum congestum vides, id fere omne vel ex codicibus mss. deprromptum, vel ex libris minus obviis excerptum scias.

I. *Γεωργίου τοῦ Λαπίθου*[1]) *ἐκ Κύπρου εἰς Νικηφόρον τὸν Γρηγορᾶν*[2]).

Τὰς τῶν σωμάτων ἐνεργείας, ὅσῳ ἂν μείζονος ὦσι τὰ ἐνεργοῦντα δυνάμεως, τοσούτῳ περαιτέρω γ᾽ ἐφικνεῖσθαι φυσικῶν ἀποφαίνονται παῖδες. οὔκουν θαυμάζειν χρεὼν, ὦ φίλη μοι καὶ πόῤῥωθεν κεφαλὴ, εἰ τηλικοῦτος ὢν ἐκεῖθεν ἡμᾶς ἀκτινοβολεῖς. φήμη γὰρ, ἣν θεὸν ᾄδουσι ποιηταὶ, καὶ περαιτέρω γε ἡμῶν σὲ διαπορθμεύειν πειρᾶται· κἂν αὐτὴν ἀφίκετο τὴν Ἰνδῶν, εἰ μὴ τὸ βάρβαρον ἔθνος ἀνεπιτηδειότητι σφῶν αὐτῶν διέκοψε τὰς τῆς φήμης αὐτάς. ὑμνεῖ μὲν οὖν ἡ φήμη σε, βέλτιστε, πολὺν μὲν ἐν γραμματικαῖς ἀκριβείαις, μείζονα δὲ ἐν ῥητορικαῖς εὐροίαις καὶ χάρισιν, οὐκ ὀλίγον δ᾽ ἐν λογικαῖς στροφαῖς καὶ κομψείαις· ἃς δὴ πλοκὰς συλλογιστικὰς, ὀρθάς τε καὶ διεστραμμένας, ὁ νουνεχὴς Ἀριστοτέλης σοφῶς μεμηχάνηται, ἢ τἀληθέστερον φάναι, τῷ βάθει κεκαλυμμένας τῆς φύσεως ἀνεῦρε καὶ διετράνωσε· βαθὺν δέ γ᾽ ἐν τοῖς τῆς φύσεως σκέμμασι καὶ ταῖς ὑπὲρ τοῦτο τοῦ ὄντος, ᾗ ὄν, ἐποπτείαις καὶ καταλήψεσι· καθ᾽ οὕτω καὶ οἷα δή τινι πολυτίμῳ στεφάνῳ ταῖς μαθηματικαῖς ἀεὶ κοσμεῖ τῶν ἐπιστημῶν, κατ᾽ ἐξαίρετον μέντοι τῇ κορωνίδι τούτων, ᾗ τὰς τῶν ἀεικινήτων σωμάτων κινήσεις τε καὶ δυνάμεις εἰδέναι μέλει. ταῦτα μὲν ἡ φήμη, ᾗ θέμις οὐκ ἀπιστεῖν. σὺ δ᾽ ὦ θαυμάσιε, τέμενος ἱερὸν ὅλου τοῦ τῶν μουσῶν χοροῦ τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν εἰργασμένος, εὐδαιμονεῖν ἔχεις τῇ μακαριότητι τῶν νοήσεων. ἐπεὶ δὲ ψυχὴν τοῖς θείοις εἴδεσι μορφωθεῖσαν (τοῦτο γὰρ ἡ ἐπιστήμη) πολὺ πρότερον εἰκὸς καὶ τὴν ἔφεσιν ἠγαθύνθαι (τοῦτο γὰρ πάντως τοῦ πρωτοτύπου ἐκμάττεται, ἥκιστα πιστευομένου ἀγαθοῦ τινος μετασχεῖν τοῦ βασκανίαν νοσοῦντος) ὁμοίους σεαυτῷ, ὅσους οἷόν τε ποιεῖν ἑκάστοτε, ἐν μεγίστῃ σοι γενέσθαι σπουδῇ, ἢ ταῦτα μὲν βέλτιος[3]) *αὐτὸς πάντως φιλοσοφεῖς, τοῦ εὖ πάσχειν τὸ ποιεῖν τιθεὶς ἄμεινον καὶ θειότερον. ἐμοὶ δέ γε τῆς σῆς ὡς οἷόν τε ἐφιγμένῳ*[4]) *πληρότητος, ὥσπερ τὴν ὕλην φασὶ τοῦ εἴδους, ἀξίωσον ἀποκρίνασθαι βραχέα ταυτί· διὰ ποίων κανόνων τὰς ψηφηφορίας περαίνεις· τίνας τε καὶ πηνίκα εἰλημμένας λαμβάνεις ἐποχὰς, καὶ πόσος ὁ ἐκ τῶν ἐποχῶν εἰς τὸ παρὸν χρόνος. οὐ γὰρ οἶμαί σε χρῆσθαι τοῖς Πτολεμαϊκοῖς, τῷ τοῦ χρόνου πλήθει τῆς ἀκριβείας, ἐκπίπτουσιν· ἔτι δὲ τὰς τῶν ἀποτελεσμάτων κρίσεις τίνι πιστεύων ἐκτίθησι*[5]) *πρότερον Πτολεμαίῳ μόνῳ, ἢ καί τῳ τῶν ἄλλων. Ἰταλοὶ γὰρ, οἷς ἐλάχομεν συν-*

1) De Georgio Lapitha vide quae Leo Allatius scripsit in diatriba de Georgiis. 2) Epistola descripta ex cod. Vatic. 1086. manu R. P. D. Bernardi de Montfaucon. 3) An *βέλτιον αὐτὸς παντός?* 4) An *ἐφιεμένῳ?* 5) Lego *ἐκτίθης, πότερον.*

οικεῖν, καὶ κάτ' ἄμφω τὰ μέρη, τὸ θεωρητικόν φημι καὶ τὸ πρακτικὸν, ἐλάχιστα τῷ Πτολεμαίῳ χρώμενοι τῷ [1]) πλείω τοῖς νεωτέροις πιστεύουσιν· οὐ γὰρ τοῖς Ἀῤῥαβικοῖς μόνοις ἀρκοῦντες [2]) κανόσιν, ἐκ τοῦ Μωαμὲθ ἠργμένοις, ἀλλὰ πολλοῖς καὶ ἄλλοις προσχρῶνται. ταῦτά τε οὖν σαφῶς ἐκδίδαξον, καὶ εἴπερ οἷόν τε τοὺς τῆς ψηφορίας κανόνας (οὕτω δὲ τὰ παραγγέλματα τοῦ ψηφηφορεῖν καλοῦσι Λατῖνοι) κέλευσον μετεγγραφέντας σταλῆναί μοι, ὡς ἂν ἔχω τούτους τοῖς ἐκείνων παραβαλεῖν. ἡμεῖς γὰρ ἄκρῳ τὸ τοῦ λόγου γεγευμένοι δακτύλῳ τῆς κλεινῆς ἐπιστήμης φλεγόμεθα μὲν πλείονος ἐφιέμενοι· τῷ γε μὴν ἀπορεῖν βιβλίων, ἐκκρουόμεθα τοῦ σκοποῦ. ἐπεὶ οὖν ἔγνως, ὦ θαυμάσιε, τὰ κατ' ἐμὲ, καὶ ὅτου δεοίμην ἀκριβῶς οἶσθα δήπουθεν. σὸν τοίνυν ἔργον ἤδη, ὅτι καὶ δύναιο βοηθεῖν οὕτω πόῤῥω γε ἱδρυμένῳ, ἐπεὶ τοῖς τε [3]) συμπολίταις πρὸς ἅπαν ἀρκεῖς. ἐῤῥωμένος διαβιώης, ὁ τῆς Ἑλλάδος ὀξυδορκὴς [4]) ὀφθαλμὸς, ὁσημέραι τοῖς ὑψηλοτέροις προβαίνων, καὶ τοὺς κάτω κειμένους πρὸς σεαυτὸν ἐφελκόμενος.

Georgius Lapithes Nicephoro Gregorae; ex Cypro.

Aiunt physici corporum impressiones eo ulterius progredi, quo ea, quae vim imprimunt, maiorem in se virtutem habent. Itaque nil mirum (o mihi, etiam istinc procul, dilectum caput), quod cum tantus ipse sis, inde usquè nos irradies. Etenim fama, quam poëtae Deam fingunt, ultra nos quoque conatur te provehere; ac in ipsam Indiam penetraret, nisi gens barbara importunitate sua illius voces frangeret ac retunderet. Porro te fama, vir optime, accurata grammaticorum arte praestantem, dicendi copia et elegantia praestantiorem canit: in dialecticis captionibus et argutiis (artificiosas dico argumentationes, quas ingeniosus Aristoteles rectas et his diversas acute excogitavit, aut, ut verius dicam, profundo naturae sinu abditas investigavit et in apertum protulit), in iis inquam fama te non mediocrem praedicat. Eadem in cognoscendis rebus naturalibus, et (quod maius) in eo quod est, quatenus est, contemplando et comprehendendo sagacem clamat: denique, velut pretiosissima corona, scientiis ornat mathematicis; ea praesertim, quae est omnium apex, intenta nempe explicandis motibus et virtutibus corporum perpetuo motu agitatorum. Haec de te quidem fama, cui fas credere est. At tu, vir admirande, quando effecisti ut mens tua toti Musarum choro velut templum pateret, cogitationibus tuis beatus, habes unde sis felix. Quoniam tamen animo, divinis speciebus informato, id quod scientia est, multo prius voluntatem rectam accessisse par est arbitrari (nam ea est plane expressa prototypi virtus, nec boni ullius particeps quisquam esse creditur, qui invidia laboret), in id te summo studio oportet incumbere, ut si-

1) τά. 2) Fort. ἀρκοῦνται. 3) γε. 4) ὀξυδερκής.

miles tui quam plurimos quotidie efficias. Atque hoc tu melius ipse quam alius quisquam philosopharis, cum benefacere quam affici beneficio praestantius diviniusque esse statuis. Mihi autem, qui earum rerum quibus abundas ita sum appetens, ut formae materia, ne graveris quaeso respondere pauca haec interroganti: quarum tabularum ope numeros astronomicos computare soleas; quaenam a te ponantur epochae, et quando eae primum positae fuerint: quantum ab illis epochis ad hunc diem usque tempus fluxerit. Neque enim puto te uti Ptolemaicis, quae exactam veritatem longo tempore amiserunt. Item cui auctori credas in iudiciis astrologicis, Ptolemaeone soli, an et alii cuipiam. Nam Itali, quibuscum nobis sedes communis obtigit, neutra in parte, nec in speculatione, nec in praxi, Ptolemaeum ducem sequuntur; sed recentioribus ut plurimum adhaerescunt: nec contenti tabulis, quae a Mohammede initium ducunt, multis praeterea aliis utuntur. Haec tu fac certo sciam: ac si fieri potest, etiam Psephoriae regulas [1]) (ita Latini vocant praecepta computandi) iube ad me transcriptas mitti, ut istas possim cum illorum regulis conferre. Scilicet nos, qui praeclaram scientiam extremo, ut aiunt, digito delibatam gustavimus, incendimur quidem desiderio plura discendi; at quia libris caremus, ideo inde repellimur, quo aspiramus. Itaque, vir praestantissime, quae sint mea studia intelligis, atque adeo quid sit quo indigeam explorate cognoscis. Tuum est igitur, quod in te erit, mihi, qui remotissimus dego, opem ferre; quandoquidem ad omnia civibus tuis unus sufficis. Vive et vale, Graeciae lumen clarissimum; altius quotidie progredere, et eos qui infra iacent ad te ipsum attrahe.

II. *Κατὰ τῶν τοῦ Γρηγορᾶ ληρημάτων* [2]).

Ὁ δὲ σοφώτατος Γρηγορᾶς, ὥσπερ οὐκ ἀρκούντων αὐτῷ τῶν Βυζαντίων εἰς θαῦμα, καὶ Θεσσαλονικέας ἐνάγει πρὸς τοὺς ὕμνους τοὺς ἑαυτοῦ, γράμματα πέμπων καὶ προσκυνεῖν μονονοὺ κελεύων, ἄνδρας ἐλευθέρους καὶ μηδὲν εἰδότας ἢ λέγειν ἢ πράττειν πρὸς ἡδονὴν οὐδενί ...... Θαυμάζω δὲ πρῶτον, εἰ τὴν γλῶτταν ἠγνόησε τοῦ θαυμαστοῦ Θεσσαλονίκης, καὶ τὸ παρ' ἐκείνης κατ' αὐτοῦ πῦρ· ἔπειτα εἰ προσεδόκησε παρὰ Θεσσαλονικέων καλῶς ἀκοῦσαι· οἳ φαυλότατόν τε αὐτὸν, οὐκ οἶδ' ὅπως, πάλαι ἡγοῦντο τὴν εἰς λόγους δύναμιν, ἣν ἐπαγγέλλεται τοσοῦτον ἤδη χρόνον· καὶ νῦν περὶ τὸν θεὸν, ἀσεβῆ ..... Καὶ τὸ σύνταγμα πολλήν τινα καταψηφίζεται ζάλην τῆς τεκούσης κεφαλῆς, καὶ οἷον δεῖξαι ἱκανῶς τὸν πατέρα, θερμὸν δὲ κινῆσαι γέλωτα. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ αὐτὸ τοὔνομα τοῦ συγγράμματος ἀγνοεῖται, καὶ ὅ,τι δεῖ καλεῖν οὐκ ἔχομεν, ὥσπερ τῶν παρὰ φύσιν γεννωμένων .....Ἔπειτα καὶ εἴ τις ἀνάσχοιτο κατὰ

1) Ex Graeco ψηφηφορία. Atque hinc fortasse *Siphra* seu *Ciphra*.
2) Vide opuscula Nicolai Cabasilae, cod. Reg. 2965. fol. 282.

μέρος ἐπελθεῖν, τὸ Ἀριστοφάνους ἐκεῖνο βοήσει· δότε μοι λεκάνην, ἵν' ἐμέσω. τοσαύτης γέμει τῆς ἀηδίας· καὶ οὕτω παντοδαπή τίς ἐστι καὶ ποικίλη κακῶν φορά..... Ἐρωτᾷ δὲ πάνυ ἀγροίκως, ἀφανίζων τὸν περὶ ταῦτα κόσμον, καὶ οὐκ ᾐδέσθη τὴν ἐπωνυμίαν, ἧς κοινωνεῖ τοῖς φιλοσόφοις.... Ἀλλὰ τἄλλα μιμησάμενος Πλάτωνα, ὅτι τε διαλόγους τὰ συγγράμματα καλεῖ, καὶ ὅτι τὸ, ὦ ἑταῖρε, καὶ τὸ, μάλα μόλις, καὶ τὸ, οὐχ ἔπη ὦ ἑταῖρε, καὶ τὰ τοιαῦτα συνείρει, τοῦτο μόνον οὐκ ἐμιμήσατο..... Τὰ λήμματα δὲ γενναῖα, καὶ οἷα σιωπὴν ἐπενέγκαι τῷ Παλαμᾷ. λοιδορία γὰρ ἕκαστον μακρά τις καὶ παντοδαπὴ καὶ τῆς διανοίας ἀξία τοῦ φιλοσόφου· ὃς εἰδέναι μὲν ἐπαγγέλλεται τά τ' ὄντα, τά τ' ἐσόμενα, πρό τ' ἐόντα. καὶ γὰρ καὶ χρησμολόγος τις εἶναι βούλεται δοκεῖν, καὶ Χαλδαϊκά τινα συνείρει, καὶ μύθους καὶ ἐπῳδὰς πανταχοῦ καταχεῖ τῶν λόγων. ὁ τοίνυν πᾶν μέρος λόγου συναγαγὼν ἠγνόησεν ὅ,τι καλοῦσιν οἱ ἀποδεικνύοντες λῆμμα, ἄν τε λογικῶς ἄν τε μαθηματικῶς ἀποδεῖξαι δέῃ· ἀλλὰ τὴν λοιδορίαν λῆμμα ἐκάλεσεν.... Καὶ ἀστρονομῶν, ἐν γλώσσῃ μὲν οὐδὲν φέρει τῆς ἐπιστήμης· σφαιρῶν δὲ ἐμπίπλησι τὴν οἰκίαν· καὶ πάντα βιβλίων γέμει καὶ διαγραμμάτων· καὶ σκίμποδας καὶ ὀρόφους μεστοὺς ἐπιδείκνυσι τῆς σοφίας, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ τὴν ψυχήν.... Οὐ τοῦτο τοίνυν θαυμάζω τὸν ἄνθρωπον· ἀλλ' ἀνθ' ὧν ἐδυνήθη, τὰ μὲν διδάσκων, τὰ δὲ μανθάνων, ἐν τοσούτῳ πελάγει καὶ χρόνου καὶ λόγων, τὴν ψυχὴν ἀμαθῆ διατηρῆσαι· καθάπερ τοὺς θαυματοποιοὺς θαυμάζομεν, ἀπαθεῖς κακῶν καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ ξίφη διερχομένους.

In Gregorae deliramenta.

At Gregoras, vir scilicet sapientissimus, ac si ei satis non sit Byzantios in sui admirationem convertisse, ipsos quoque Thessalonicenses, datis litteris, in suas laudes cogit, et adorari se tantum non iubet; nempe ab hominibus liberis, qui nihil ad cuiusquam gratiam aucupandam seu dicere seu facere didicerunt, etc. Primum illud miror, quod admirandi Thessalonicensium antistitis linguam et ignem in se inde erumpentem ignoraverit: tum etiam, quod se a Thessalonicensibus bene auditurum sperarit, qui et olim nescio quo fato vilissimum eum habuerunt, quod ad dicendi facultatem attineret, quam tanto iam tempore profitetur: et eundem nunc de Deo male et impie sentire credunt, etc. Ac liber quidem ipse parentis sui caput magna quadam et turbidissima procella agitatum arguit, adeo ut illum cuius foetus est satis declaret, et risum vehementem moveat. Nam primo eiusce operis nomen incertum est, nec ullum suppetit quod ei conveniat, ut nec iis quae praeter naturam gignuntur, etc. Deinde singulas libri partes legere si quis est qui sustineat, is illud Aristophanis exclamabit, *date pelvim, ut vomam:* tanta abundat insulsitas; adeo multiplex et varia inest malarum rerum colluvio, etc. Est autem in interrogando omnino agrestis, et probatum hac in re le-

gitimumque morem sustulit; nec eum subiit reverentia eius nominis, quod cum philosophis commune habet, etc. Enimvero caetera Platonem imitatus, eo videlicet quod dialogos vocet ea quae scribit, et quod illa [Platoni familiaria] ὦ ἑταῖρε, μάλα μόλις, οὐχ ἔπῃ ὦ ἑταῖρε, aliaque eius generis subinde assuta repetat, hoc solo haud imitatus est, etc. Iam vero lemmata egregia atque eiusmodi sunt, ut Palamae silentium imponant. Est enim unumquodque lemma atrox et multiplex convitium; dignum scilicet ingenio et mente philosophi, qui se et praesentia, et futura, et praeterita scire gloriatur. Quippe et vaticinator videri vult; et Chaldaica quaedam annectit, et fabellas, et carmina magica orationibus suis passim aspergit. Itaque hic qui singula dicendi genera collegit, id quod ab argumentantibus (sive logica sive mathematica demonstratione opus sit) lemma dicitur, quodnam esset nescivit, et quod convitium erat, lemma id vocavit, etc. Idem cum res astronomicas tractat, non ore et lingua scientiam praefert; at sphaeris domum implet: omnia ei libris et figuris delineatis referta sunt: grabata ipsa et tectorum fastigia doctrinae plena ostentat, quidvis denique potius quam ingenium, etc. Hominem itaque non ea re admiror; sed quod potuerit, cum docendo, tum discendo, in tanto temporis et [perpetuarum] dicendi exercitationum curriculo, rudem et imperitum animum servare; itidem ut praestigiatores admiramur, ignem, undas, gladios, impune pertranseuntes.

III. Τοῦ Λαμπηνοῦ Ταρχανειώτου εἰς τὸν Γρηγορᾶν [1]).

Εἶτ' ἐς ἄγαλμα μὲν ἄν τις βλέψας εὐφυῶς τῆς τέχνης ἔχων οὐκ ἂν δήπου ῥαδίως ἀποσταίη ὅτι μὴ σὺν ἀηδίᾳ, ἀλλ' ἀκορέστως ἕξει τῆς ἀπὸ τοῦ βλέπειν ἡδονῆς· τοὺς δὲ τοῖς σοῖς λόγοις οἷον ἐμψύχοις ἀγάλμασιν ἐνατενίζοντας ἔστι κόρον τοῦ κάλλους λαβεῖν, ἢ θᾶττον ἀπὸ τούτων ἀναχωρεῖν, ἃ τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς ἑστιᾷ τε καὶ τέρπει, οὐκ ἂν οἶμαί τινα φάναι ῥαδίως τῶν εἰδότων λογίζεσθαι. ἐγὼ γοῦν ὁπηνίκα τὴν μεγάλην οἰκῶν ἐτύγχανον πόλιν, τὰ σὰ θαυμάζων οὐ διέλιπον ἀγωνίσματα, καὶ τὰς τῆς σῆς φύσεως γονὰς ἣν οὐδεὶς τῶν ἐλλογίμων, ὃς οὐ συνῄδει μοι κροτοῦντι καὶ δι' εὐφήμου μνήμης αὐτὰς τιθεμένῳ. νυνὶ δ' ἔτι μᾶλλον ἐπήρθην τοῖς βιβλίοις, ἃ τῆτες ἐξήνεγκας μετὰ πλείστους πρότερον καὶ γενναίους λόγους, καὶ κατ' οὐδὲν τῶν Πλάτωνος ἀποδέοντας, ὅσα γ' εἰς ἤθους σεμνότητα, ἀξίωμα νοῦ, καὶ μεγαληγορίαν, καὶ εἴ τι ἄλλο τὴν Πλατωνικὴν ἰδέαν χαρακτηρίζει. τοῖς γὰρ δὴ σχήμασι καὶ τῇ συνθήκῃ καὶ εὐρυθμίᾳ τῶν λέξεων καὶ εὐγλωττίᾳ καὶ ῥητορικῇ πιθανότητι εἰς ἴσον τοῖς τῷ ῥητορικῆς προϊσταμένῳ πεποιημένοις ἀφίκοντο. τοῖς οὖν τοιούτοις λόγοις καὶ τοῖς περὶ τοῦ γενναίου Δημητρίου, καὶ τῆς λόγοις ἀποῤῥήτοις θεὸν τετοκυίας συν-

1) Descripta ex cod. Vaticano, manu R. P. D. Bernardi.

ἄψας ἐπαίνοις, πῶς οἴει τοὺς φιλοκάλους διέθηκας ἐν τοῖς περὶ σαυτοῦ· ὧν τοὺς ἐνθάδε πρῶτος αὐτὸς καὶ μόνος συνεπῆρα τῷ θαύματι. καὶ εἰ χρὴ καὶ τοῦτ' εἰπεῖν, νῦν μᾶλλον ἢ πρότερον τὸ τῆς σῆς φύσεως διεδείχθη μέγεθος. τὴν γὰρ τοῖς συντάγμασι τοῖς σοῖς ἐγκεκρυμμένην σοφίαν, τοῦτο μὲν καὶ τοῖς πλείοσιν ἀγνοουμένην, τοῦτο δὲ καὶ τοῖς ὁπωσοῦν συνιεῖσιν ἐπίτηδες φθονουμένην, ὡς ἐνῆν ἡμεῖς ἀναπτύξαντες καὶ τοὺς φθονοῦντας ἐπεστομίσαμεν, καὶ συμψήφους ἡμῖν αὐτοῖς ἐπ' ἐκείνους ἔσχομεν μάλα συχνούς· ὡς ἐγώ σε μὴ ὅτι τῶν ἐφ' ἡμῶν ἁπάντων ὑπεραίρειν ἡγοῦμαι σοφῶν· οὐδὲ τῶν ὀλίγῳ πρότερον γεγονότων, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ἐπὶ τῶν ἄνω χρόνων· ὧν αἱ βίβλοι τὰ γενναίων μνημεῖα φύσεων. ὅτι δ' οὐ λόγος ἄλλως τουτὶ, οὐδὲ πρὸς χάριν ἡντινοῦν λέγοντος, εὖ μάλα δείκνυται πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, καὶ οἷς δὲ δήπου μέλλω λέγειν αὐτίκα. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι ἄλλα τοῦ βίου προεστήσαντο σοφίας εἴδη καὶ σπουδάσματα, ὡς ἕκαστος ἠβουλήθη τε καὶ προείλετο, ἢ μᾶλλον ἐρεῖν φύσεως εἶχε· καὶ περὶ ταῦτα διενεγκόντες τε καὶ ἀνύσαντες οὕτω τοὺς ἐφ' ὁμοίοις κατατετριφότας ἀγωνίσμασιν ἔδοξαν νενικηκέναι. σὺ δὲ πρὸς οὐδὲν ἀποπέφυκας, οὐδ' ἔστιν ᾧ μὴ προσενείμας σαυτὸν, οὐδ' ἤνυσας ἄριστα· ἀλλὰ τὰ πάντα μετιὼν, ὡς ἓν τῶν πάντων οὐδεὶς, ἐπίδηλον σαυτοῦ τε κἀκείνων ἐποιήσω διαφοράν. περὶ ἃ γὰρ ἑκάστοις ἐξαιρέτως διεσπούδασται κατὰ μέρη, ἔστι μὲν οὓς παρήνεγκας, ἔστι δ' οἷς ἐφάμιλλον κατέστης, καὶ τῶν ἄκρων οὐδαμοῦ ἀπολέλειψαι· ἀλλ' ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν καὶ τῷ γιγνομένῳ καὶ τούτους παρῆλθες, οἷς ὅτι τὰ πλεῖστα τῆς πολυειδοῦς σοφίας ἐκείνοις[1]) παρεῖται. σὺ δὲ σύμπασαν ἀθρόον ἐξηρευνήσω· καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ταύτης εἰδῶν καρποὺς γενναίους ἐνήνοχας, καὶ ἀπὸ πάντων γνωρίζῃ καὶ προσαγορεύσῃ[2]). καὶ σέ τις ποιητὴν, ῥήτορα, σοφιστὴν, συγγραφέα, τῶν ἄλλων ἕκαστον προσειπὼν οὐκ ἂν ἁμάρτοι. ἀλλ' ὁ τῆς σεμνοτάτης καθαρῶς ἐπώνυμος φιλοσοφίας, τίς ἐστιν· οὐ τῷ πράγματι μόνον, ὡς οὑτωσὶ φάναι, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀντ' ἄλλης προσηγορίας οὕτω παρὰ πάντων καλεῖσθαι. πολλῶν γὰρ ὄντων τῶν περὶ φιλοσοφίαν ἐσχοληκότων[3]), διαφερόντως αὐτὸς ἐκληρώσω τοὔνομα. τὴν γὰρ τῶν ὄντων κατανόησιν σαυτῷ προμνώμενος, καὶ τοὺς τούτων λόγους ἀκριβῶς βουλόμενος ἐκμαθεῖν, φυσιολογίαν μὲν σύμπασαν, καὶ θεολογίαν, καὶ τὰς λογικὰς ἀποδείξεις διηρευνήσω μᾶλλον, ἢ τὴν καλουμένην προπαιδείαν οἱ τοὺς παῖδας προδιδάσκοντες. ταῖς δὲ τῶν πρώτων ἐπιστήμαις μαθημάτων, ἡλίου τε κινήσεις καὶ δρόμους καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων δυνάμεις, καὶ τὴν τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ τῶν ἐν τούτῳ πρὸς ἄλληλα μερῶν ἁρμονίαν καὶ θέσιν καὶ συμμετρίαν ὑπὲρ ἅπαντας ἔγνως. ὧν καὶ πολλοῖς ἐξηγητὴς γινόμενος καὶ διδάσκαλος, κατὰ τὴν ἐνοῦσαν ἑκάστοις δύναμιν αὐτὰ δεχομένοις, οὐ παντάπασιν ἐάσεις τὸ κάλλιστον ἀνθρώπῳ κτῆμα καὶ οἰκειότατον φιλοσοφίαν ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν, οὐδ' ἀμαυρωθῆναι καθάπαξ·

1) Leg. ἐκείνης. 2) Fort. προσαγορεύῃ. 3) ἐσχολακότων.

ἀλλὰ σοῖς λόγοις πρὸς δὴ τὸ σαφέστερον συντεθειμένοις τὴν ἀσάφειαν ἐνίων μετασκευάσας, καὶ ταῖς πρὸς τοὺς ἀκροωμένους ἐξηγήσεσι καὶ διδαχαῖς ἀνθοῦσαν αὐτὴν τῷ εἰσέπειτα βίῳ παραπέμψεις. καὶ μὴν αὖθις τῶν λογοποιῶν ἔνιοι τῆς μὲν γνώμης οὐκ εὐφυῶς, τῆς δὲ γλώττης μακρῷ ἄριστα εἶχον· ἕτεροι δὲ τοὐναντίον τὸν μὲν νοῦν ἔῤῥωντο, τῇ φωνῇ δ' ἀνασκήτῳ καὶ ἀνεπιμελήτῳ κέχρηνται· κατίδοι δ' ἄν τις ἐνίους καὶ τῇ τῶν γραμματιστῶν τέχνῃ, τῶν ἥκιστα περὶ λόγους συνιέντων κατ' οὐδὲν διενηνοχότας, ὡς συμφέρειν αὐτοῖς σιγᾶν μᾶλλον, ἢ τὰ τῆς ἀμαθίας αἴσχη προσεγκαλεῖσθαι. σὺ δὲ σοφίᾳ μὲν καὶ εὐφυΐᾳ τοὺς περὶ ταῦτα δεινοὺς, καλλιεπείᾳ δὲ καὶ τῇ τῶν ὀνομάτων ὀρθότητι τοὺς ταύτῃ διενεγκόντας ἐμιμήσω· καὶ σοῦ τὴν γλῶτταν ὥσπερ ἐξ Ἀττικῶν ἀμέσως κήπων προκύπτουσαν προσβάλλειν ἡμῖν γινώσκομεν, ὁπόταν τὰ σῆς διανοίας ἔκγονα μεταχειριζώμεθα· καὶ πάντας ὥσπερ ἀπὸ μηχανῆς αἱρεῖ τὰ τῶν σῶν λόγων θέλγητρα, τῆς ἐξανθούσης αὐτοῖς χάριτος τὸν ἀκροατὴν ἐφελκομένης, καὶ τῆς περὶ λέξιν κατασκευῆς ἄριστα ἐσχηματισμένης. ἥκιστα δέ σοι καὶ τὸ τῆς πολυμαθίας περὶ τὴν τῶν λόγων ἀρίστην ἀπεργασίαν προσέστη, ὃ σχεδὸν πᾶσι συμβέβηκεν, οὐδ' ἐλυμήνατ' οὐδὲν τῷ τῆς σῆς φωνῆς τε καὶ γλώττης ἀπεζευγμένῳ [1]). ἀλλὰ τῇ ἄκρᾳ φιλοπονίᾳ τε καὶ ἀσκήσει πάνθ' ὅσα τῆς σοφίας εἴδη καὶ κόμματα συλλεξάμενος, καὶ τοῖς τῆς μνήμης καὶ διανοίας ἐνθέμενος σκεύεσιν, ὥσπερ τις ταμίας αὐτῶν δεικνύμενος, τὰ κρείττω ταῖς χρείαις ἐπικρίνεις, καὶ τὰ κράτιστα τῆς ἐγκυκλίου παιδείας, ῥᾷστα καὶ ἐξ ἑτοίμου μεταλαμβάνων ἐκεῖθεν, τοῖς σπουδαζομένοις ἑκάστοτε συνεισάγεις. ἔτι δ' ἀγλώττους τε τοὺς σοφοὺς καὶ ἀφιλοσόφους τοὺς ῥητορικοὺς ἀπέφηνας. τῷ γὰρ ῥητορικὴν καταμῖξαι φιλοσοφίᾳ, καὶ τοσαῦτα βιβλία ἐξ ἀμφοτέρων συντάξασθαι, οἷς ἔνεστι τὰ ἐξ ἀμφοῖν ὁμοῦ κάλλη συνορᾶν, πῶς οὐχ ὃ λέγω συμβαῖνον δείκνυται; οὕτω περὶ τῶν σῶν ἐμοὶ λόγων ἔπεισι φρονεῖν τε καὶ λέγειν. καίτοι καὶ ταῦτ' ἐκ τοῦ παρήκοντος εἰρῆσθαι συμβέβηκε. δεῆσαν δ' εἰς ἀγῶνα ἐγκωμίων καταστῆναι, σοῦ πάντως ἔδει τὴν ἀξίαν σῶσαι, καὶ μεθ' ἧσπερ τοὺς λόγους τῆς ῥώμης ἐξήνεγκας, μετὰ ταύτης δήπου καὶ τοῖς περὶ αὐτῶν ἐπαίνοις ἐγχειρῆσαι. σὺ δ' ἡμᾶς ὥσπερ παρὼν, οὕτω καὶ ἀπὼν εὐφραίνεις. ἔχοντες μὲν γὰρ τἀγαθὸν ἐν χεροῖν, ὥσπερ εἰκὸς, ἐκαρπούμεθα· τὸ δ' εἶναι τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων καὶ ἡμετέρᾳ πατρίδι τοσαύτην φιλοτιμίαν, πάσης ἡδονῆς ἐμπίπλησι. καὶ τόπῳ μὲν διεστηκότες φιλοῦμεν οὐχ ἧττον ἢ παρόντες· αὐτοπροσώπως δὲ οὐκ ἐξὸν, διανοίας σοί γε κινήμασι σύνεσμεν. τὴν μέντοι φύσιν τὴν σὴν τοῖς ὑμετέροις λόγοις ἐνορῶμεν, καὶ τῆς σῆς εἰς μνήμην ἥκοντες διατριβῆς, καὶ τῶν ὁσημέραι φοιτώντων τὴν Ἀκαδημίαν καὶ τὸ Λύκειον φανταζόμεθα. καὶ σοὶ μὲν τὰ κάλλιστα ταῦτα συγχαίρομεν· μακαρίζομεν δ' ἡμᾶς αὐτοὺς τῆς σῆς κατὰ τὸν βίον φορᾶς καὶ συνόδου. εἴη δέ σε κἀπὶ πλεῖστον προελ-

1) Leg. ἀπεξεσμένῳ.

θεῖν τοῦ χρόνου, ὅπως καὶ πλεῖστοι τῶν [1]) ἀγαθῶν μετάσχοιεν ἄνθρωποι.

Lampenus Tarchaniotes Gregorae.

Nempe quilibet, habili ad percipiendam artem ingenio praeditus, si simulacrum aspexerit, non facile ab eo nec nisi moleste discedet, ac spectandi voluptate expleri non poterit: illos autem qui in orationes tuas, quasi in simulacra animata, oculis defixis haerent, illos inquam pulchri satietas capiet, aut citius ii discedent ab illis rebus, quae oculorum mentis epulae et deliciae sunt? Id quidem nemo, ut opinor, dicturus est, qui rationis usu instructus sit. Ego, quo tempore magnam urbem habitabam, praeclaras tuas disputationes mirari haud desinebam: nemo erat eruditus, qui non conscius mihi esset applaudenti ingenii tui foetibus, et honorificis praeconiis eos commendanti. At nunc eos libros, quos hoc anno in lucem emisisti, magis admiror; quamquam egregias orationes quam plurimas iam ante edideras, morum gravitate, sententiarum dignitate, verborum maiestate nihilo inferiores Platonis orationibus. Quippe et figuris et compositione et verborum apta collocatione et coniuncta cum suavitate copia et persuadendi vi rhetorica illas aequiparant, quae ab oratoriae artis principe elucubratae fuerunt. Ad eiuscemodi orationes cum et magnanimi Demetrii, et eius quae Deum arcanis rationibus peperit, laudes adiunxeris, quonam (putas) erga te sensu affecisti politioris litteraturae studiosos? Equidem quotquot hic degunt, eos primus ac solus mecum in admirationem rapui. Quod si et illud dici debet, magis profecto quam antea ingenii tui magnitudo nunc demum eluxit. Nimirum doctrinam in tuis operibus reconditam, partim a plerisque ignoratam, partim eorum, qui utcunque intelligerent, praemeditatae invidiae obnoxiam, quantum in nobis fuit ita explicuimus, ut et invidi praecluso ore obmutescerent, et nostrae approbationi aliorum praeterea complurium suffragia accederent. Iamque adeo te non huius tantum nostrae, aut eius quae proxime praecessit aetatis, sed et superiorum temporum eruditis omnibus, quorum libri monumenta sunt magnorum ingeniorum, maiorem atque excellentiorem statuo. Quod autem non temere id a me nec ad gratiam ullo modo dicatur, cum alia multa abunde declarant, tum ea, quae statim dicturus sum. Alii quidem alias disciplinas et alia studia professi sunt, prout cuiusque voluntas et institutum fuit, aut (ut verius dicam) natura: in quibus cum excelluissent et ad summum pervenissent, tum demum aemulos et similibus laboribus exercitatos visi sunt superasse. At tu nihil est ad quod natus non sis; nihil, quo non te ipsum aggregaveris; nihil, in quo haud felicissime elaboraris. Sed in omnibus sic versatus, ut nemo in singulis, tui

1) Fort. σῶν.

et caeterorum discrimen evidens fecisti. Nam in quibus particulatim quisque praecipuam et singularem operam posuerunt, in iis quosdam supergressus es, cum aliis de palma contendisti; nusquam infra primos substitisti: immo, ut summatim dicam, unus hos omnes re ipsa superasti, eo quod ab illis pleraque multiplicis doctrinae genera neglecta sunt; tu vero universa simul perscrutatus es, et ex omni eruditionis parte fructus eximios produxisti, habesque ab omni scientia famam et nomen; sic ut poëtam te, oratorem, sophistam, historicum, et aliis singulis nominibus si quis compellet, is a vero aberraturus non sit. Iam ab philosophia, scientiarum augustissima, quis vere est denominatus? Nonne is, qui non solum re (ut ita dicam) philosophus est, sed cui hoc nomen [1]) ab omnibus pro alia quavis appellatione tribuitur? Multi philosophiae studuerunt: unus tu nomen ex ea sortitus es eximium. Etenim rerum cognitionem certam tibi providere et harum causas perfecte explorare cum velles, physiologiam quidem universam, et theologiam, et logicas argumentationes diligentius pervestigasti, quam ea quae dicuntur rudimenta primi puerorum doctores. Tum scientiarum primariarum seu mathematum studio id assequutus es, ut solis motum et cursum, reliquorum siderum potestates, totius mundi et partium eius inter se connexarum concentum, dispositionem, proportionem, magis quam alius quisquam intelligeres. Quae tu docendo cum enarres et plurimis discipulis tradas, singulis pro suo captu accipientibus, non sines philosophiam, cuius rei possessio homini pulcherrima est, penitus ex hominibus sublatam obscurari: sed libris maiori perspicuitate compositis quorundam obscure dicta reformabis, interpretationibusque et praeceptis auditores ita erudies, ut eam scientiam posteritati florentem transmissurus sis. Ac nonnulli quidem oratores, cum ingenio minus valerent, dicendo longe praestiterunt. Alii contra intelligendi facultate pollentes rudi et incomposito sermone usi sunt. Quosdam videas, etiam quod ad grammaticam artem attinet, nihil ab illis differre, qui minime loqui sciunt, ut iis magis expediat silere, quam turpi ignorantiae crimine argui. Tu doctrina et ingenio eos qui his rebus instructissimi fuerunt, facundia et verborum delectu eos qui in hac parte excelluerunt aemulatus es. Itaque tuam eloquentiam ex ipsis quasi hortis Atticis prodeuntem in nos invadere sentimus, quoties libros tuos in manus sumimus: ac sermonum tuorum illecebris velut machinis quibusdam capti omnes expugnantur, propterea quod efflorescens ex iis lepos et verborum apparatus speciosissimus auditorem alliciunt. Neque vero multa te eruditio prohibuit, ne orationes quam optime elaborares, nec sermonem tuum ulla labe corrupit, eiusve expolitioni obfuit.

1) Gregoras *Philosophus* per antonomasiam dictus.

Sed summo labore, et per exercitationes plurimas, omnis generis omnis notae eruditionem collectam in thesauris memoriae et ingenii reposuisti; atque eius velut promus condus existis; quaenam meliora sint, ex usu aestimas [1]), et ex omnigena doctrina facile ac velut ex parato optima quaeque decerpis, et studiosis subinde contribuis. Quinetiam effecisti, ut et philosophi elingues, et oratores minime philosophi esse viderentur. Hoc ipso enim, quod philosophiae rhetoricam miscueris, et ex ambabus tot libros conflaveris, in quibus observare est coniunctas utriusque virtutes, nonne palam existit id quod dico? Equidem sic de orationibus tuis sentio et pronuncio. Atqui haec strictim et velut obiter a me dicta sunt. Oportebat autem in tuarum laudum curriculum descendentem cavere omnino, ut tua tibi dignitas salva constaret, et quantum ipse facundiae robur in orationibus tuis exprompsisses, tanto etiam ad eas verbis praedicandas instructum accedere decebat. Tu nos, ut praesens, ita et absens delectas. Bonum enim, cum esset in manibus, eo quo par erat sensu percipiebamus. At quod urbium princeps, eademque patria nostra, tantum sibi honorem ambitiose vindicet, id quidem me summa voluptate afficit: ac quanquam locorum intervallo disiungamur, nihilo tamen minus te diligimus quam si praesentes adessemus; et quia coram non licet, ideo cogitationis motu tecum versamur. Caeterum indolem tuam in orationibus tuis expressam cernimus. Memoria autem consuetudinis tuae, et eorum qui discendi causa quotidie ad te ventitant, animum subeunte, Academiae et Lycei imaginem nobis effingimus. Ac tibi quidem, quod praeclara ista obtigerint, gratulamur; nos vero ipsos, quod te haec aetas tulerit et vitae tuae tempus in hoc nostrum saeculum inciderit, felices praedicamus. Eius tibi quam longissimum spatium utinam prorogetur, ut earum rerum, quae in te eximiae sunt, homines quam plurimi participes fiant.

IV. *Philotheus patriarcha, Antirrhet. XII* [2]).

Γρηγορᾶς δ' οὑτοσίν, ἐκ βαρβάρων παρὰ τὴν τῶν πόλεων βασιλίδα ταυτηνὶ καὶ τὴν μεγάλην ἐλθὼν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ μητέρα (τῆς γὰρ Παφλαγόνων ὥρμητο γῆς) καὶ ἀγωγῆς καὶ παιδείας ἐνταῦθα καὶ μούσης Ἑλληνικῆς μετασχών, ὡς καὶ μετεώρων ἀσκῆσαί τινα δόξαι καὶ ὀνόματος εὐμοιρῆσαί τινος, μᾶλλον δὲ καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν πράγματος ὑψηλοτέρου καὶ μείζονος, τὸ μὲν βάρβαρον ἦθος ἀμηγέπη καὶ τὴν φωνὴν ἀποβαλεῖν ἔσχε· τῶν δὲ τρόπων τε καὶ τῆς γνώμης τὸ βάρβαρον οὐ μόνον οὐκ ἔσχεν ἀποβαλεῖν, ἀλλὰ καὶ προσεξειργάσατο καὶ προσέθηκεν ἐκ πάνυ τοι πολλοῦ τοῦ περιόντος, τῶν ὁμοφύλων χείρων τὰ τοιαῦτα φανείς, ὡς μηδὲ παραβάλλειν ἐξεῖναι. μᾶλλον δ' ἐκεῖνοι μέν, εἰ καὶ βάρβα-

1) *Vel* meliora usu probas. 2) Ex cod. Reg. 1996. fol. 283.

ροι τὴν γλῶτταν ἄλλως καὶ τὸ ἦθος ὄντες τυγχάνουσι, τῆς ἀγωγῆς τε καὶ τῶν πατρίων οὕτω ταυτὶ χορηγούντων, ἀλλὰ καὶ τρόπων εἰσὶ χρηστῶν καὶ καλοκἀγαθίας καὶ ἀρετῆς φροντισταὶ, καθόσον οἷόν τε· εὐσεβείας τε πρὸ τῶν ἄλλων καὶ τῶν ἀποστολικῶν τε καὶ πατρικῶν δογμάτων σπουδασταί τε καὶ φύλακες, ὡς καὶ αὐτῆς ὑπὲρ τούτων μετὰ πλείστης γε τῆς φιλοτιμίας ἐν τῷ τοῦ καιροῦ παρασχόντι, πῶς ἂν εἴποις ἡδέως, ἀφίστασθαι τῆς ψυχῆς. ὁ δὲ καὶ κατεξανέστη τῆς καὶ θρεψαμένης καὶ παιδαγωγησάσης καὶ λόγων καὶ ὀνόματος μεταδούσης, ὡς μὴ ὤφελεν, ἐκκλησίας· καὶ τὰ δεινότατα καὶ ἀπευκτότατα καὶ πόῤῥω παντὸς παραδείγματος ἀκολάστῳ καὶ τολμηρᾷ γλώττῃ κατὰ τῆς Χριστοῦ νύμφης ὑβρίζει, καὶ Βαρλαὰμ κατ' αὐτό φημι τοῦτο τὸν μυσταγωγὸν τῶν τοιούτων παρενεγκών.

Gregoras vero iste, in hanc urbium principem, et ad magnam Christianarum ecclesiarum matrem, ex barbaris cum advenisset (Paphlagonia quippe oriundus), postquam educatione, disciplina, et politioribus Graecorum litteris in hac civitate sic institutus est, ut in altioribus scientiis nonnihil versatus et aliquod nomen lucratus esse videretur, immo illustrius ac maius quam quod re ipsa meruerat; ritum quidem et sermonem barbarum quodammodo exuit; morum autem et animi barbariem non modo non amisit, sed ut maior esset operam dedit, et plenissima de suo accessione cumulavit, popularibus suis adeo ille peior hac in parte, ut cum eo ne conferri quidem possint. Enimvero hi, quamquam lingua et ritu barbari, id quod ab educatione et ab institutis patriis habent, tamen moribus probi sunt, honestatemque et virtutem, quantum in se est, colunt. Iidem veram religionem Apostolorumque et Patrum dogmata studiose prae caeteris amplectuntur et custodiunt, animam ipsam pro iis, si tempus ferat, summa contentione et maximo cum gaudio effundere parati. Iste contra in eam ecclesiam insurrexit, quae et aluerat et praeceptis formaverat; quae eloquium et nomen (utinam ne ita res esset!) impertita fuerat; atque in Christi sponsam atrocissimas, horrendas et ab exemplo omni remotissimas contumelias iecit, Barlaamum ipsum, hac in re videlicet, horum [magistrum et] antistitem praetergressus.

V. *Τοῦ Ἀκινδύνου, ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν Γρηγορᾶν* [1]).

Βαλσαμὼν ὁ γενναῖος, φίλος ὢν ἐμοὶ καὶ φίλους πάντας ὑπερβαλόμενος τὰ πρὸς ἐμὲ, ἀντ' ἄλλης τινὸς λαμπρᾶς καὶ μεγάλης εὐεργεσίας (ᾔδει γάρ με σοῦ τε καὶ τῶν σῶν συγγραμμάτων σφόδρα περικαόμενον) φέρων ἐνεχείρισέ μοι τὴν σὴν ἐπιστολὴν, τὴν περὶ τῶν ἐν οὐρανῷ τοὺς ἀγνοοῦντας διδάσκουσαν· ἀρκείτω δὲ τοῦτ' ἀντὶ παντὸς ἐπαίνου τοῖς γράμμασι· μᾶλλον δὲ εἰς ὅσον ἂν ἡμεῖς ἰδεῖν τε καὶ εἰπεῖν ἐξικόμεθα, μὴ ὅσον ἐκείνῃ προσῆκεν,

1) Descripta ex cod. Vat. 1086. manu Clar. V. D. *Belmanni* Sueci.

εὐμενῶς ἐκείνη τε δεχέσθω, καὶ ὁ πατήρ· ἐγὼ δὲ παραλαβὼν καὶ διεξιὼν τό,τε βάθος τῆς διανοίας τό,τε τῆς ἑρμηνείας Ἑλληνικὸν καὶ τὸ τῶν λέξεων ἀνθηρὸν ἐξ Ἀττικοῦ τοῦ λειμῶνος καὶ ποικιλίαν ἐνθυμημάτων ἐκ τῶν Πλάτωνος θησαυρῶν (εἰ μὴ παντάπασιν ἄπιστός ἐγὼ τὰ τοιαῦτα) καὶ πᾶσαν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὴν μεθ' ὥρας κατασκευὴν αὐτῆς (οὐχ ὅσον μὲν εἰκὸς ἦν, οὐδ' ἐγγὺς, ὅπερ εἶπον) θαυμάσας δ' οὖν εἰς δύναμιν τὴν ἐμαυτοῦ, τοῖς σφόδρα ζητοῦσι (πολλοὶ δὲ οὗτοι) δέδωκα. καὶ ἦλθε διὰ πάντων τὸ θαῦμα· καὶ πολλαχοῦ σοι θέατρα καθειστήκει διὰ κρότου καὶ πηδημάτων, ἄλλων ἄλλα θαυμαζόντων· μᾶλλον δὲ πάντα πάντων, ὅση γε δύναμις ἑκάστῳ. ἀλλ' οὕτω μὲν τῇ ἡδονῇ τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων ἐξήρτησας. ἃ δὲ ὠφέληκας τῇ διδαχῇ, τούς τε τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην σοι μετιόντας, τούς τε μή· τοὺς μὲν, ἃ μηδαμῶς ᾔδεσαν, μεμαθηκότας· τοὺς δ', ἃ σφαλερῶς, ἐπανωρθωμένους, καὶ τἀκριβὲς [1]) ἐγνωκότας· τούτων τίς οὐχ ὁμολογεῖ σοι χάριτας μείζους [2]) ἤπερ ἔχων τυγχάνει; ἐκείνην ἐγὼ τὴν ἐπιστολὴν ὑπὸ ποικιλοφόρμιγγος ἀοιδᾶς τοῦ Θηβαίου ποιητοῦ συντεθῆναι, μὴ μάτην (οἶμαι) νενόμικα· ἐκείνην τῆς παρὰ Πλάτωνι κατ' οὐρανὸν Ἀφροδίτης ὑπείληφα γέμουσαν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πόλλ' ἕτερα τῆς σῆς γενναίας καὶ γνώμης καὶ γλώττης δημιουργήματα παρ' ἐμοί σοι συνῆκται, καὶ διὰ θαύματος ἄγεται· εἴπερ ἃ πέπομφας Ἰωσὴφ ἐκείνῳ τῷ μακαρίτῃ καὶ σοφωτάτῳ, διὰ τοῦ θεσπεσίου καὶ σοφοῦ Παλαμᾶ, διὰ μνήμης ἔχεις· πρὸ γὰρ δυοῖν ἐτοῖν τουτό γε· ὃς ἐπειδὴ τὸν φιλόσοφον εὗρε παρὰ τὸν ἐκ μάλα πολλοῦ πεποθημένον οἰχόμενον (ᾔδει δὲ ἄρα καὶ οὗτος δεινὸν ἐμὲ τῶν σῶν ἐραστὴν, καὶ ὡς εἰ κομιεῖ τὸ βιβλίον, τὰ μέγιστά μοι χαρισάμενος ἔσται) φέρων ἐγκεχείρικε, φιλοτιμότατα προσειπών· δέξαι λόγους, ὧν ἤρας. ἀνθ' ὧν παρ' ἡμῶν οὐ μικράς τινας κεκόμισται χάριτας, ἀλλ' οἵας οὐ μέμψασθαι. ἐκ τοσούτου σφοδροὺς ἐραστὰς εἶχες ἡμᾶς, ὦ μέγα κῦδος Ἀχαιοῖσι, λέγω δὲ τοῖς Ἕλλησιν· εἰ μὴ μᾶλλον τοὐναντίον πολλοὺς τῶν ἐν λόγοις τὸν βίον κατατριψάντων αἰσχύνει τὰ σὰ τῇ ὑπερβολῇ καὶ λυπεῖ· ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς [3]) γε, εἰ καὶ μηδὲν τὸ ἡμέτερον πρὸς τὸ σὸν πέλαγος τῆς σοφίας, ὦ βέλτιστε. μάλιστα μὲν οὖν καὶ συγχαίρομεν, καὶ ψήφους ἥδιστά σοι τῆς κατὰ πάντων νίκης ἐκφέρομεν. εἴ σοι τοίνυν καὶ αὐτῷ τῶν δικαίων τι δόξειε (δόξει δ' οἶμαι, μὴ τὸν οὕτω τῶν σῶν ἐραστὴν μόνον εἶναι τῶν Ἀργείων ἀνέραστον· μηδὲ μόνοις τοῖς πρὸς τοὺς ἄλλους σου γράμμασιν, ἀλλ' ἤδη καὶ τοῖς πρὸς αὐτὸν ἐντρυφᾷν) ἐπιστελεῖς καὶ ἡμῖν, καὶ δείξεις, ὡς οὐ μάτην ἐρῶμεν. εἰ δὲ μήπω τεθεαμένος τὴν σὴν χρυσῆν κεφαλὴν, μήδ' ἄλλως ἄγαν ἐγνωσμένος σοι γράφω, μὴ τοῦτο θρασύτητος ἀλλ' ἔρωτος οἴου. εἰ δὲ ψυχὴ σώματος τιμιωτέρα, τῷ βελτίονι δήπου σύνεσμεν, εἰ ψυχῆς ἂν [4]) ἔγγονα τὰ συγγράμματα.

1) An ἐς τἀκριβές? 2) Leg. μείους. 3) Leg. ἡμᾶς. 4) Fort. ἦν.

Acindynus Gregorae. Epistola Thessalonicae data.

Balsamon, vir egregius, cum et amicus meus sit et mei studio amicos omnes vincat, tuas mihi litteras (sciebat enim me et tui et scriptorum tuorum amore vehementer inflammatum), tuas inquam litteras mihi obtulit, insignis et magni cuiuslibet beneficii loco habendas; illas videlicet, quae caelestia ignaris pandunt. Una haec laus iis pro alio omni elogio sufficiat: immo et epistola et epistolae pater istam laudem boni consulant, si minus parem rei dignitati, at pro captu nostro, quatenus nempe et perspicere et eloqui possumus, satis magnificam. Ego vero litteras ab illo acceptas cum perlegissem, sensum reconditum, Graecae linguae proprietatem, dictionum ex horto quasi Attico decerptarum floridam elegantiam, argumentorum varietatem, ex Platonis (si qua nobis fides in his rebus) penu depromptam, totam denique, ut verbo dicam, compositionem venustam et concinnam admiratus sum: quamquam ea, quae dixi, veris minora et longe infra rem fuerunt. Attamen eas litteras pro virili admiratus eis tradidi, qui magnopere expetebánt. Erant porro plurimi, ac per omnes admiratio pervasit. Tum passim tibi theatra plaudere, passim omnes prae gaudio exsilire, aliis alia suspicientibus, immo omnia omnibus, pro sua singulis facultate. Ita tu quidem homines suspensos litterarum suavitate tenuisti. Quod autem eruditione tua aeque omnibus profueris, tum iis qui eandem ipsi quoque disciplinam excoluissent, tum iis qui rudes essent; his quidem eas res, quas nunquam audierant, edoctis; illis vero earum, quas perperam didicerant, recta et accurata cognitione instructis: quis non tibi eo nomine gratias [maximas] 1) agit, et minores tamen quam quas re ipsa habet? Equidem mihi videor haud temere iudicasse, illam epistolam grata lyricorum modulorum varietate a Thebano vate elaboratam, et Veneris, eius nimirum quae a Platone caelestis dicitur, plenam credidisse. Atqui multa tua apud me collecta excellentis ingenii et facundiae monumenta alia admirationem habent: quae tu, si meministi, beato ill. viro et doctissimo philosopho 2) Iosepho divini sapientisque Palamae 3) interventu ante hoc biennium misisti. Hic 4)

1) Si legas μείζους, vertendum erit, *gratias agit maiores, quam re ipsa habeat*, quod absurdum est. 2) Extat inter Gregorae opuscula cod. Vatic. 1086. fol. 75. πρὸς τὸν σεβασμιώτατον Ἰωσὴφ περὶ τοῦ πάσχα ἀπόδειξις, ὅπως ἐσφάλη πρὸ χρόνων, καὶ ὅπως δεῖ ποιεῖσθαι τὴν τούτου διόρθωσιν, parum diversa ab eiusdem argumenti disputatione, quae edita est Hist. Byz. lib. VIII. cap. 13. 3) Acindynus, cum hanc epistolam scripsit, amicus Palamae erat. At postea cum illo capitale odium ipse et Gregoras exercuerunt. Non est itaque ut credamus, Acindynum ideo in hac epistola blanditum esse Gregorae, quod is secum adversus Palamam conspiraret. Vide cod. Reg. 240. fol. 183. ubi Palamas magistrum se Acindyni fuisse gloriatur. 4) Palamas.

autem, ubi philosophum [1]) ad illum cuius iampridem desiderio arsisset migravisse comperit, cum et ipse [2]) sciret tuorum operum fervidum me amatorem, ac se, si librum afferret, maximam a me gratiam initurum, illum ipsum librum allatum mihi tradidit, et verbis perquam honorificis alloquutus, accipe (inquit) quas amabas orationes. Pro quo munere gratias ei persolvimus nec parvas, nec quarum illum poeniteret. Ex illo nostri in te amoris vis magna extitit, *o ingens gloria Achivûm*. Graecorum quippe tu gloria; nisi potius eorum pudor es et dolor, eo quod illos superaveris, qui in eloquentiae studio aetatem omnem contriverunt. Nos certe ii minime sumus [quibus pudorem simul doloremque ea re afferas]. Immo vero gratulamur, ac triumphum de omnibus lubentissime uni tibi decernimus. At si id tute ipse aequum iudicaveris, iudicabis autem, ut spero, aequum esse, ne qui sic tua amet, *solus de gente Pelasga Indonatus eat* litterisque careat, quae, non solum ad alios sed ad eum etiam scriptae, ipsi sint in deliciis), ad nos quoque scripturus es, ut ne frustra amare videamur. Quod si ego, licet aureum caput tuum nondum aspexerim, nec aliunde sim valde notus, nihilominus tamen ad te scribo, id tu ne audaciae sed amoris esse ducas. Caeterum quoniam animus corpori praestat, meliore utique nostri parte tecum sumus siquidem foetus mentis est id quod scribitur.

VI. *Philotheus iterum* [3]).

Ὁ Γρηγορᾶς Νικηφόρος καὶ πάλαι μὲν ἦν προσκείμενος αἷς τοῦ Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου κακαῖς δόξαις. διὸ καὶ ἐπηρεάζων ἦν τῇ ὀρθοδόξῳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ, εἰ καὶ λάθρα τέως καὶ πρὸς ὀλίγους ἐποίει τοῦτο, τοὺς προσιόντας αὐτῷ· καὶ πρὸς τοῦ ὀρθοῦ λόγου προστάτας κακῶς πάνυ διέκειτο. τῆς δὲ τελευταίας συγκροτηθείσης ἐκείνης συνόδου, ἧς προεκάθητο ὅ,τε εὐσεβέστατος καὶ φιλόχριστος βασιλεὺς κῦρος Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς καὶ ὁ πατριάρχης ἐκεῖνος κῦρος Κάλλιστος, ἐπεὶ καὶ Γρηγορᾶς, εἰς τὴν ἱερὰν ἐκείνην σύνοδον παρελθὼν, ἐξηλέγχθη σὺν τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ τὰ Βαρλαάμ τε καὶ Ἀκινδύνου νοσῶν, εἴς τε τὴν θεάνητα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ τὴν φυσικὴν τῆς τριάδος ἐνέργειαν καὶ χάριν καὶ ἔλλαμψιν κάκιστα βλασφημῶν, καὶ οὐ μόνον τοῖς ἀρχαίοις αἱρετικοῖς σχεδὸν πᾶσι, ἀλλὰ δὴ καὶ ταῖς Ἑλληνικαῖς συμπεριφερόμενος πλάναις καὶ δόξαις· δι' ἃ δή που παρὰ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης συνόδου αὐτός τε καὶ οἱ ὁμόφρονες αὐτοῦ, μὴ μεταμεληθέντες, τοῦ πληρώματος τῶν ὀρθοδόξων καλῶς ἀπετμήθησαν καὶ τῷ ἀναθέματι παρεδόθησαν κατὰ τὰ πατρικὰ καὶ συνοδικὰ θεσμά· καὶ τόμου προβάντος τὸ τηνικαῦτα συνοδικοῦ, ὃν ἡ καὶ βασιλεὺς καὶ πατριάρχης ἐκεῖνος καὶ ἡ τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων

1) Iosephum. 2) Non minus scilicet quam Balsamon, de qu supra.
3) Cod. Reg. 1996. fol. 1.

ἱερὰ σύνοδος ὑπέγραψαν ὁμοῦ· ὁ Γρηγορᾶς τὴν ἧτταν καὶ τὴν αἰσχύνην μὴ φέρων, ἅμα δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ κινηθεὶς, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἐν τοῖς οἰκείοις λόγοις φησὶ, κατὰ τῆς συνόδου καὶ τοῦ ἱεροῦ τόμου χωρεῖ καὶ πειρᾶται λόγοις ἀντιῤῥητικοῖς, ὡς ἐκεῖνος ὑπέλαβεν, ἀνατρέπειν ἐκεῖνα. συγγράφεται τοίνυν λόγους ἢ διαλόγους δέκα, οὓς κατέχων ἦν παρ' ἑαυτῷ, καὶ τοῖς ὁμόφροσιν ἑαυτοῦ μόνοις κατ' οἶκον ἐπιδεικνύμενος, etc.

Nicephorus Gregoras Barlaami et Acindyni opinionibus perversis iam olim adhaerescebat, atque idcirco orthodoxam Dei ecclesiam obtrectabat, licet clanculum et apud paucos ad se adeuntes id faceret; denique erga sanioris doctrinae defensores male omnino erat affectus. Demum coacta novissima illa synodo, cui praesidebant religiosissimus et amans Christi Imperator Dom. Ioannes Cantacuzenus et is qui tum patriarcha erat Dom. Callistus, tum vero Gregoras et alii cum eo sentientes, in illam sacram synodum ingressi, convicti sunt errorum Barlaami et Acindyni: nempe in divinitatem unigeniti Filii Dei, et in naturalem Trinitatis operationem gratiamque et splendorem pessime blasphemantes, ac non modo veterum fere omnium haereticorum, sed et gentilium erroribus opinionibusque temere abrepti et velut circumacti. Quamobrem sacra synodus ipsum et socios, haud poenitentes, ab universo Orthodoxorum coetu iure ac merito abscissos anathema esse iussit, prout Patrum Conciliorumque decretis cautum esset. Tunc et synodicus Tomus prodiit, cui et Imperator, et ille quem dixi patriarcha, et sanctissimorum pontificum sacra synodus, una omnes subscripserunt. At Gregoras hanc de se victoriam et dedecus non ferens, sociis praeterea instigantibus, ut ipse in libris ait, synodum simul et sacrum Tomum aggreditur, et orationibus (ut ipsi videbatur) antirrheticis conatur evertere. Conscribit itaque orationes seu dialogos decem, quos apud se servabat, domique iis solum qui secum consentirent ostendebat.

VII. *Acindynus iterum.*

Σὺ σίμβλον ἡδὺ, καὶ λόγου μέλι βρύεις,
Ἄνθη συνάξας, etc. ut supra in Vita.

Adde,

Οἶει με πῶς γοῦν καὶ κινεῖσθαι καὶ πνέειν,
Καὶ τοὺς ἀγωγοὺς τῆς ψυχῆς διευθύνειν,
Καὶ τῆς ἀνάγκης τὰς στροφὰς ἀποπλέκειν,
Σοῦ μὴ λαλούσης τῆς πνοῆς μου τῶν λόγων;
Νὴ τοὺς λόγους, ἄψυχον ἄντικρυς βρέτας
Εἰμὶ Βυζαντίδι κακῶς πεπηγμένον,
Κἂν τοῖς θεάτροις ἀκλεῶς ἀνηρμένον.
Ἂν γοῦν ἀνοίξῃς πνευμάτων σου τοὺς τόνους,
Καὶ πνεῦμα πνεύσῃς ζωτικῶν ἐξ ὀργάνων,

Τοῦ Θεσβίτου πως ἐμφανίσεις τὴν χαριν,
Καὶ ζῶντα δείξεις ὡς ἐκεῖνος τὸ βρέφος,
Καὶ προσλαλοῦντα φιλικοῖς προσρήμασι,
Καὶ μακαρίαν ἀναδείξεις τὴν πόλιν,
Ἣν δυστυχῶν ἔγωγε δυστυχῆ κρίνω.
Quomodo igitur putas me et moveri et spirare,
Et meatus animae dirigere,
Et necessitatis nodos expedire,
Te non loquente, qui spiritus es meorum sermonum?
Per eloquentiam [iuro], inanimatum plane simulacrum
Sto Byzantino in solo male fixum,
Et in theatris indecore erectum.
Quod si aperueris pulmonum tuorum arterias,
Et spiritum inspiraveris vitalibus ex organis,
Thesbitae [1]) *virtutem quodammodo repraesentabis,*
Infantemque, ut ille, exhibebis viventem
Et alloquentem amicis alloquiis,
Ac beatam reddes Urbem,
Quam ego, cum sim infelix, infelicem iudico.

Idem.

Οὕτω με τοῖς σοῖς ἐξανηρτήσω λόγοις
Καὶ τοῖς καλοῖς ἀγῶσι, etc. ut supra in Vita.

Adde,

Ὁρῶ σε, Χριστὲ, νῦν ἀκραιφνεῖ λαμπάδι
Ποιούμενον πρόνοιαν, οὐδ' ἀπωσμένον
Τὴν σὴν ταπεινὴν παντελῶς κληρουχίαν.
Ἡ λαμπὰς οὗτός ἐστιν ἡ φέγγουσά μοι·
Ἡμεῖς ὁ κλῆρος, οὓς ἐπελπίζεις, λόγε.
Φύλαττε λοιπὸν, σωστικὴ θεαρχία,
Τὸν ἐς κράτος λάμψαντα τῆς ἐκκλησίας
Θησαυρὸν αὐτὸν παμφαῶν ἀγαλμάτων.
Video te, Christe, pura nunc lampade [2])
Curae habere nec repudiare
Humilem tuam prorsus hereditatem.
Iste lampas est, quae mihi lucet;
Nos hereditas, quos sperare iubes, o Verbum.
Conserva demum, salutifera Dei potestas,
Eum, qui ad gloriam ecclesiae illuxit,
Thesaurum ipsum splendidissimorum ornamentorum.

VIII. *Gregorius Palamas, in epistola ad Nomophylacem* [3]).

Οὐκ ἄλογον ὄντως πέπονθε πάθος, ᾧ βίος ὁ λόγος· οὗτος οὗ τὰ κατηλογημένα βιβλία πέπομφας ἡμῖν ἔναγχος· καὶ, ἵν'

1) Eliae. 2) Supple, *mihi praelucente.* 3) Cod. Reg. 2409. fol. 259.

εἴπω τὸ τῆς γραφῆς, οὐκ ἐμωράνθη φάσκων εἶναι σοφός;.... Εἰ δ' ἄρα φησὶν οὗτος ὁ ἀμαθῶς οὕτω καὶ σκαιῶς συγγραφόμενος σοφὸς, ὡς ἑτέραν κρύπτει διάνοιαν αὐτοῦ τὰ ῥήματα, γνώτω μὴ τοῦ κρύπτειν ἕνεκεν, ἀλλὰ τοῦ ἐκφαίνειν τὴν τοῦ λέγοντος διάνοιαν, λεγόμενά τε καὶ γραφόμενα τὰ ῥήματα. διὸ κατὰ τὴν ὑγιᾶ δήπουθεν ἀντιστροφὴν, ἄσοφον τὸ ἀσαφὲς, ὥσπερ τὸ σοφὸν σαφές....Ὁ καθ' ἑαυτοῦ μεμηνὼς οὗτος ὁ λογογράφος, καὶ αὐτοκατάκριτος λογοποιὸς, καὶ τἀναντιώτατα πρὸς ἄλληλα καθ' ἑαυτοῦ τε καὶ ἡμῶν λογογραφεῖν οὐκ ὤκνησε....Ὁ παρ' ἑαυτῷ σοφὸς οὗτος, ἀλλ' ἀδιάβατον ἔχων ἐπὶ τὰ κρείττω τὸ τῆς ψυχῆς λογιζόμενον, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, πολλαῖς μὲν καὶ δειναῖς βλασφημίαις περιπίπτει προϊὼν, πολλαῖς δὲ κατεφθαρμέναις ἄλλως διανοίαις, καὶ ἀνακολούθως ἐχούσαις πρὸς ἀλλήλας.....

Nonne prorsus ratione excidit hic, cuius omnis vita in rationis excolendae studio posita est; hic, cuius nobis libros futiles et absurdos nuper misisti; atque, ut Scripturae verbis utar, *nonne stultus factus est, dicens se esse sapientem?*... Quod si hic sapiens, qui tam indocte et imperite scribit, alium sensum subesse verbis suis occultum dicit; meminerit, non ad occultandam sed ad declarandam mentem eius qui loquitur et pronunciari verba et scribi. Quamobrem recte utique et alienum a sapientia esse dicitur id quod est obscurum, et vicissim sapientiae consentaneum esse id quod est clarum et dilucidum.... Hic in se ipsum furens sermonum scriptor et suomet iudicio damnatus fabulator non dubitavit in se pariter et in nos ea scribere, quae secum maxime pugnarent.... Hic sibi ipsi sapiens, sed qui mentem et cogitationem ad meliora transferre haud quaquam potest; *quo* [1]) *non vidit, ambulans; frustra inflatus sensu carnis suae;* in plurimas deinde et graves blasphemias impingit, atque in multas sententias incidit, cum alioqui vitiosas, tum ex se invicem minime consequentes [2]).

1) *Quae* vulg. 2) Haec convitia in Gregoram, non autem in Acindynum, iacta esse, apparet ex his verbis, quibus epistola clauditur: *οὐκ ἄκομψον, εἰ καὶ καταγέλαστον, ὅτι τὸ πλεῖστον αὐτῷ τῶν γεγραμμένων τὴν τοῦ Ἀκινδύνου δόξαν καθαιρεῖ, ἄκοντος τοῦ γράφοντος καὶ ἀγνοοῦντος. Non illepidum hoc, tametsi ridiculum est, quod quae scripsit, eorum maxima pars Acindyni opinionem convellit, invito eo qui scribit et insciente.* Item ex his, in quibus ad nomen Gregorae evidenter alludit, et eius patriam notat, quae erat Paphlagonia: *ἡ τῶν ἐπὶ τούτῳ συγκεκροτημένων ἐφ' ἡμῶν δυεῖν μεγίστων συνόδων ψῆφος οὐ μὲν οὖν οὐδένα τῶν ἐγρηγορότων λέληθε, μάλιστα Ῥωμαῖον ὄντα καὶ πολίτην ἡμέτερον. Nemo est, quem duorum super ea re maximorum Conciliorum, nostra aetate habitorum, decisio latuerit; nemo inquam experrectus, praesertim si Romanus et civis noster sit.*

IX. *Demetrius Cydonius, in epistola ad patriarcham Philotheum* [1]).

Τί τοίνυν ἀπειλεῖς; ἵνα τὰς ἑταίρας συναγαγὼν τοὺς ἐμοὺς καταφλέξῃς λόγους, ὥσπερ ἄλλου τινὸς, ἀρετῇ μὲν καὶ σοφίᾳ συζήσαντος, τοῖς δὲ σοῖς ἐλέγχοις λαμπρότερον αὐτῷ τὸν βίον κατασκευάσαντος; οὗ πρὸς τοὺς λόγους ἀντιβλέψαι μὴ δυνηθεὶς ἐπὶ τὸ πῦρ εἶδες καὶ τὰς ψήφους τῶν γυναικῶν.

Quid minare igitur? An te orationes meas, collecta amicarum turba, combusturum, ut alterius [2]) cuiusdam, qui quamdiu vixit virtutem et sapientiam coluit, te ipso autem confutato vitam suam fecit illustriorem? in cuius adversos libros intueri cum haud posses, ad ignem statim et ad suffragia mulierum respexisti.

X. *Cantacuzenus, initio Antirrheticorum de lumine Thaborio adversus Prochorum* [3]).

Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ἀνίσταται ὁ φιλόσοφος Γρηγορᾶς Νικηφόρος, ἐπεκδικῶν τά τε Ἀκινδύνου καὶ Βαρλαάμ. καίτοι γε τὸν φιλόσοφον, ὡς φιλόσοφον, πείθεσθαι ἔδει τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἠρεμεῖν. ὁ γὰρ φιλοσοφίας ὅρος τοιοῦτός ἐστιν, ὥστε τὸν ταύτην ἀσπασάμενον ἄπλαστον εἶναι προσήκειν καὶ συνετόν· ὥσπερ τοὐναντίον ἀναίσχυντον πάντη καὶ ἰταμὸν, τὸν πονηρίᾳ συζῶντα καὶ βασκανίᾳ. ὁ γάρ τοι τοιοῦτος, κἂν μυριάκις ἐπιστομηθῇ, τοσαυτάκις ἀνθίσταται πάλιν. ὁ δὲ τὴν φίλην ἀλήθειαν ἀποθέμενος καὶ ἑτέρους προσλαβόμενος ἱκανοὺς κατὰ τῆς ἀληθείας ἵσταται. ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ κυρίου ἐψεύσαντο αὐτῷ. καὶ τοίνυν καὶ αὖθις τρίτης συνόδου συγκροτηθείσης καὶ αὐτῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει παρ' ἐμοῦ, τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τοῦ μακαρίου Καλλίστου κοσμοῦντος, πάλιν γίνεται τόμος, ἐπεκδικῶν μὲν καὶ ἐπιστηρίζων τόν τε πρῶτον καὶ δεύτερον τόμον, καταδικάζων δὲ τὸν Γρηγορᾶν σύν τε τῷ Ἀκινδύνῳ καὶ Βαρλαάμ. ὁ δὲ τὴν τοιαύτην ἐνεχθεῖσαν ψῆφον μὴ ἐνεγκὼν κατὰ τοῦ τόμου χωρεῖ· καὶ οὔτ' ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς, οὔτ' ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τῶν θείων πατέρων καὶ θεολόγων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κοιλίας αὐτοῦ βλάσφημα ἐρεύγεται ῥήματα. ἔνθεν τοι καὶ τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ Φιλοθέῳ βιβλίον ἐξεπονήθη κατὰ πάντων αὐτῶν, τῷ Σοδομιτικῷ πυρὶ ἐοικὸς, τῷ τεφροῦντι γλώσσας βλασφήμους καὶ ἀσεβεῖς.

Οὐκ οἶσθα [4]) *ὡς πρῶτος καὶ κορυφαῖος καὶ πάντων ὑμῶν ἔξαρχος Βαρλαὰμ, προστάτης τῆς ἀθέου ταύτης αἱρέσεως χρηματίσας διαπυρότατος, συνοδικῶς ἀπηλέγχθη, καὶ πάσαις ψήφοις τὴν ἧτταν ἠνέγκατο· καὶ τόμος ἐξετέθη συνοδικός τε καὶ πατριαρχικὸς, κηρύττων τὴν ἐκείνου κακοδοξίαν; ὁ δὲ μετ' αὐτὸν τὰ ἐκείνου ἀναλαβὼν Ἀκίνδυνος οὐ καὶ αὐτὸς ταὐτὰ δὴ ταῦτα τῷ Βαρλαὰμ*

1) Ex cod. Reg. 3118. fol. 28. 2) Scil. Gregorae. 3) Ex cod. Reg. 1999. fol. 24. 4) Ex eodem cod. fol. 49.

κέκονθε, συναπελεγχθέντος αὐτοῖς καὶ τοῦ πατριάρχου Καλέκα; τὸν δέ γε φιλόσοφον Γρηγορᾶν, ἔτι τε τὸν Ἐφέσου, τὸν Γάνου, τὸν Δεξιὸν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸν Ἀθανάσιον οὐκ ἠγνόηκας πάντως, ὡς καὶ τρίτη δι' αὐτοὺς συγκεκρότητο σύνοδος παρ' ἐμοῦ τε καὶ τοῦ μακαρίτου ἐκείνου πατριάρχου Καλλίστου ἔτι περιόντων [1]) τῷ βίῳ, καὶ τὴν ὁμοίαν καὶ αὐτοὶ τοῖς προλαβοῦσιν ἧτταν ὑπέστησαν; καὶ τρίτος αὖθις τόμος ἐκτέθειται, ὑπογραψάντων ἐν τούτῳ ἐμοῦ τε καὶ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ υἱοῦ μου; εἰ μὲν οὐκ ἀξιόχρεως ἐκείνους ἡγῇ, καὶ βραδεῖς μὲν νοῆσαι, εἰπεῖν δ' ἀσθενεῖς ταῦθ' ἃ σὺ προφέρεις νυνὶ, οὐδ' οὕτως καλῶς σε διατείνεσθαι φαῖμεν ἄν· πλὴν ἀλλὰ συγγνοίημεν φρωσσοῦν. εἰ δὲ πᾶς τις, ὃς τὰ ὑμέτερα οἶδε, πολλῷ τῷ μέσῳ μείζους ἐκείνους εἶναι κατά γε τοῦτο, δηλονότι τὸ ὑπὲρ τούτων ἀντιλέγειν, ἐρεῖ· δῆλον, ὡς τῶν ἰσχυροτέρων καταβληθέντων γελοία πάντως ἡ παρὰ τῶν ἡττόνων περὶ τῶν αὐτῶν εἰς μάχην πρόκλησις δόξει. τί σοι τοίνυν δοκεῖ; [2])

Non multo tempore interiecto Nicephorus Gregoras Philosophus consurgit, Acindyni et Barlaami dogmata defendens: quamquam oportebat Philosophum, ut philosophum, veritati obsequi et quiescere. Ea enim philosophiae ratio et natura est, ut qui hanc amplectatur, is et sincerus et intelligens esse debeat: quemadmodum e contrario is impudens et protervus est, qui vitam in improbitate et invidia exigit. Quippe huiusmodi vir, etsi centies ore obstructo coactus sit obmutescere, toties pugnam redintegrat. Iste autem abiecto dilectae veritatis studio, aliis compluribus sociis sibi adiunctis, in veritatem insurgit. Sed *inimici Domini mentiti sunt ipsi.* Tertia itaque a me rursum congregata synodo, eaque Constantinopoli, quo tempore beatus Callistus thronum patriarchalem ornabat, alius denuo Tomus promulgatus, qui primum secundumque vindicaret et confirmaret, Gregoram autem simul cum Acindyno et Barlaàmo condemnaret. At ille sententiam hanc in se latam non ferens in Tomum invehitur, ac neque ex sacra Scriptura, neque ex sanctorum Patrum theologorumque doctrina, sed ex suo ipsius ventre depromptas blasphemias eructat. Unde et sanctissimus patriarcha Philotheus librum lucubravit similem igni Sodomitico, linguas blasphemas et irreligiosas in cinerem vertenti.

An tu istud ignoras, primum et principem et omnium vestrum ducem Barlaamum, qui impiae huiusce haereseos acerrimus defensor audiit, refutatum in Concilio, et communi omnium suffragio victum ac profligatum fuisse; Tomo deinde synodico eodemque patriarchali edito, perversas eius opiniones publice damnatas? Nonne et is qui illius dogmata postea excepit, Acindynus, haec eadem quae Barlaamus passus ipse quoque est, patriarcha

1) Leg. περιόντος. 2) Adde his capp. 23. 24. et 25. Libri IV. Historiae Cantacuzenicae.

etiam Caleca simul cum illis refutato? Iam vero nec philosophum Gregoram, nec Ephesi metropolitam, nec Gani, nec Dexium, nec Athanasium plane ignoras; nec te fugit, tertiam eorum causa coactam esse synodum mea et beati illius patriarchae Callisti adhuc superstitis auctoritate, atque hos, iis qui praecesserant exaequatos, parem damnationem subiisse. Unde et tertius Tomus promulgatus est, cui ego et filius meus Ioannes Palaeologus Imperator subscripsimus. Hos tu si non satis idoneos, si ad ea quae nunc obiicis vel excogitanda tardiores, vel dicenda infirmiores fuisse existimas, nec sic quidem te recte contendere dixerim: veniam tamen utcunque dederimus. Quod si quisquis res vestras novit, is illos multo maiores esse fatebitur, eo praesertim quod de his contentio sit; palam est, postquam eversa sunt ea quae firmiora erant, prorsus ridiculos esse eos, qui viribus defecti adversarios provocent, et de iisdem rebus pugnam instauratum eant. Ecquid ergo tibi videtur? etc.

XI. *Ioannes Cyparissiota, Palamicarum Transgressionum Part. I. Lib. IV. cap. III.*

Εἰ δὲ καὶ μακρόθεν ἐπισκέπτεσθαι ταῦτα δέοι, καὶ καθέκαστον ἐπιζητεῖν, τὴν περὶ ταῦτα συγγραφεῖσαν τῷ μεγάλῳ τῆς ἀληθείας ἀγωνιστῇ Νικηφόρῳ διΐτω τις βίβλον· καὶ πάντ᾽ ἀκριβῶς εἴσεται, μηδενὸς ἐν ἐκείνοις ἀποδέοντα [1]) *τῶν εἰς ἀλήθειαν καὶ κάλλος εὖ ἠσκημένων.*

Quod si ista longius repetita explorare et singula inquirere oporteat, legat quilibet librum de his rebus a magno veritatis propugnatore Nicephoro conscriptum: quem qui legerit, is omnia penitus pernoscet, cum illic nihil desideretur sive ad veritatem sive ad elegantiam pulchre accommodatum.

XII. *Ἀνώνυμος, περὶ τῆς τοῦ Γρηγορᾶ ψευδογραφίας ὁμοῦ καὶ δυσσεβείας* [2]).

Τοσαύτην δὲ κεκτημένος ἀσυνεσίαν περὶ τὴν τῶν θεοφόρων πατέρων διδασκαλίαν, καὶ οὕτω πλημμελῶς ἐκδεχόμενος αὐτὰ [3]), *ὡς καὶ πρὸς πᾶν τοὐναντίον ἀποβουκολεῖσθαι, πᾶσαν αἵρεσιν ὁ τάλας ἀπεσώρευσε* [4]) *τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ τε καὶ ψυχῇ. διὸ καὶ ἀντικείμενος κατέστη τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὑπ᾽ αὐτῆς τῶν αὐτῆς περιβόλων δικαίως ἀπηλάθη καὶ ἀπεκηρύχθη παῤῥησίᾳ καὶ τοῖς ἀναθέματι καθυποβληθεῖσιν ἐγγράφως συνετάχθη, εἰ μὴ ἄρα μεταμεληθείη καὶ τῶν πονηρῶν δογμάτων ἀποσταίη, συμφωνήσας ἡμῖν κατὰ τὴν τῆς εὐσεβείας ἀλήθειαν. ὅπερ μὲν ἡμῖν εὐχῆς ἔργον καὶ ἐλπίς. ἀπογινώσκειν γὰρ εἰς τέλος, πρὸ τοῦ πᾶσιν ὀφειλομένου τέλους, οὐδένα δεῖ. προστιθεὶς δ᾽ ὅμως οὕτως ὁσημέραι ταῖς*

1) An *ἀποδέοντος*? 2) Ex cod. O. 1. Bibliothecae Mediolan. Ambrosianae, quem Friderico Rostgaardio communicavit L. Anton. Muratorius. 3) An *αὐτήν*? 4) *ἐπεσώρευσε*.

δυσσεβείας, ἀπροσδόκητον αὐτοῦ σχεδὸν ἀπεργάζεται τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐπάνοδον.

Cum autem is sanctorum Patrum doctrinam tam male intelligat, tam perperam accipiat, ut ad quemlibet contrarium errorem seductus divertatur, omnem haeresin infelix capiti et animae suae accumulavit. Quamobrem ecclesiae Christi adversarius extitit, et extra septa eius ab ea iuste eiectus, publico praeconio damnatus et scripto anathemate cum alienis a communione annumeratus est, nisi eum poeniteret, nisi veram nobiscum religionis doctrinam professus a pravis dogmatis absisteret: id quod nos et vovemus et speramus. Neminem quippe, ante destinatum omnibus finem, desperare oportet. Caeterum ille, quando novis quotidie accessionibus cumulat impietatem, futurae ad meliorem frugem conversionis nullam fere spem facit [1]).

XIII. *Ioannes Cyparissiota, Palamicarum Transgressionum Part. I. Lib. IV. cap. ult.*

Πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο σῶμα τοῦ μεγάλου τῆς ἀληθείας κήρυκος παιζόμενόν τε καὶ περιφερόμενον· καὶ τοῦτο μὲν ἐν φιλοσόφοις ὄντος, οἷος οὐδεὶς ἐν αὐτοῖς θαυμασιώτερος· τοῦτο δ' ἐν ἀσκηταῖς, οἷος οὐδεὶς ἕτερος σπουδαιότερος· τοῦτο δ' ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσιν καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν πειρατῶν προπηλακισμοῖς καὶ λοιδορίαις καὶ καθείρξεσιν, οἷος οὐδεὶς ἄλλος ἐν ἅπασι καρτερικώτερος· Νικηφόρου φημὶ τοῦ θαυμαστοῦ Γρηγορᾶ, καὶ μηδὲν ἕτερον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κλήσεων περὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ δηλώσαντος, ἀλλ' ἢ νίκας ἐν ἐγρηγορότι τῷ νῷ κατὰ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν ἄρασθαι.

Ad haec spectandum corpus magni Fidei verae praeconis diu ludibrio habitum, etc. Vide supra in Vita.

XIV. *Symeon Thessalonicensis adversus Haereses cap. XXX. sq.*

Contra Barlaamum, Acindynum et iis similes.

Τοῖς ἱεροῖς δὲ τόμοις ἐντυχὼν ὁ βουλόμενος, οὓς ἡ τοῦ Χριστοῦ ὀρθόδοξος ἀνεστήλωσεν ἐκκλησία, εἴσεται ἀκριβῶς πάντα· πρότερον μὲν τῷ ἐκτεθέντι κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς ἐκείνου Βαρλαὰμ τοῦ Καλαβροῦ· δεύτερον δὲ τῷ τοῦ κινδυνεύσαντος ἐν ὁμοίοις τῷ Βαρλαὰμ πολυκινδύνου Ἀκινδύνου· τρίτῳ δέ γε κατὰ τοῦ τρίτου καὶ πολλάκις (ἐπεὶ καὶ πολλάκις παρ' αὐτοῦ τε καὶ διαφόρων ἄλλων αἱρετιζόντων ὁμοίως ἔσχε τὰς ταραχὰς ἡ ἐκκλησία Χριστοῦ) φημὶ δὲ τοῦ λίαν νενεκρωμένου τὴν ψυχὴν, καὶ κάρῳ δυσσεβείας καὶ ὕπνῳ βαρεῖ κατεχομένου Γρηγορᾶ, συντεθέντι· καὶ γνώσεται οἷον τὸ τῆς αἱρέσεως ταύτης ποικίλον τε καὶ δολερὸν, καὶ ἅμα τὸ ἄθεον

1) Huc pertinet narratio disputationis in palatio habitae coram Imperatore Ioanne Palaeologo, quae extat in cod. Reg. 2609.

καὶ ἐπιβλαβὲς, καὶ τίς ὁ ταύτης προστάτης, καὶ τίνες οἱ ἐξ ἐκείνου φυέντες, οὐκ ἄκαρποι μόνον καὶ καταργοῦντες τὴν γῆν τῆς εὐσεβείας βλαστοὶ, ἀλλὰ καὶ ἀκανθώδεις καὶ λίαν τραχεῖς, παραλυποῦντες καὶ διασπῶντες τὰ τῆς ἐκκλησίας γεννήματα.

Ἐν αἷς δήπερ ἀσεβείαις καὶ ἀτοπίαις καὶ διάδοχον ἑαυτοῦ τὸν δύστηνον ἐκεῖνον ἔσχεν Ἀκίνδυνον· καὶ ἔτι Δεξιόν τινα, τὸν τῆς ἀριστερᾶς μερίδος· καὶ Ἀργυρὸν, τὸν ἰοῦ μεστὸν, τὸν καὶ πολὺ τὸ κίβδηλον τῆς Ἑλλήνων φλυαρίας πλουτήσαντα· καὶ πρὸ αὐτῶν Γρηγορᾶν ἐκεῖνον τὸν ἀποστάτην. οἳ καὶ τὴν χάριν καθάπαξ ἠθετήκασι τοῦ θεοῦ καὶ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν ἐξηρνήσαντο, μηδεμίαν δύναμιν προσεῖναι λέγοντες τῷ θεῷ, μηδὲ δωρεάν τε καὶ χάριν ἐξ αὐτοῦ προϊοῦσαν.

Sacros Tomos, ab orthodoxa Christi ecclesia publice expositos, qui voluerit legat, et omnia explorate cognoscet: primo quidem eum Tomum, qui in impium illum Barlaamum Calabrum editus est: tum illum, qui adversus temerarium [1]) Acindynum, eadem quae Barlaamus tentare ausum [1]); denique eum qui tertius prodiit, compositus videlicet in eum qui ter et saepius [2]) (siquidem ab eo saepe et a variis praeterea haereticis ecclesia Christi similiter perturbata est), Gregoram dico, morte animae penitus mortuum, eundemque impietatis veterno et gravi sopore oppressum. Cognoscet is quam varia et quam subdola sit haec haeresis, quam Dei inimica et noxia; quis ipsius propugnator primus fuerit; quinam denique inde exorti non modo infructuosi et verae religionis solum infestantes surculi, verum etiam spinosi et multum asperi, eos quos genuit ecclesia foetus molestia afficiant et dilacerent.

Horum [Barlaamus] impiorum dogmatum et errorum heredem habuit infelicem illum Acindynum; item Dexium, sinistrarum partium hominem [3]); nec non Argyrum, aeruginis [3]) plenum et Graecanicae vanitatis falsa moneta [3]) instructissimum; et ante hos apostatam illum Gregoram. Ii gratiam Dei omnino contempserunt, naturalem eius virtutem et operationem repudiarunt, nullam Deo adiunctam virtutem, nullum ex eo donum, nullam gratiam procedere dixerunt.

Habes, Vir illustrissime, selecta e multis Nicephori Gregorae elogia; honorifica pariter et iniuriosa: quae longo intervallo distantia et plane disparata ideo coniunximus et oculis tuis alterna subiecimus, quo facilius perspiceres quam iniqua essent indicia hominum, quam caeca et affectui obnoxia. Illud tamen hac in parte diligenter velim attendas, a quibus Gregoras reprehensus et contumeliis vexatus sit, eos illi infensos fuisse ob eam prorsus causam, quia saniorem doctrinam et verae fidei dogmata propu-

1) Graecas allusiones reddere non licuit. 2) Supple, *eadem tentavit.*
3) Allusiones ad nomina.

gnaret; a quibus vero laudatus, eorum plerosque non studio partium ductos, sed vel opinione sua deceptos, vel amori (ut fit) indulgentes, plus nimio blanditos esse ei, quem laudibus ornarent. Ne autem, suffragiis computatis, dubites utri, seu benignae seu duriori, sententiae accedas, eo quod utrobique pares numero calculi iudicium ambiguum faciant, adnumerentur isthaec quoque supra allatis testimonia amica et mere ἐγκωμιαστικά.

XV. *Cantacuzenus Hist. Lib. I. Cap. XI.*

Τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ Μετοχίτης ὁ μέγας, ὃς μεσιτεύων μὲν τότε τῇ διοικήσει τῶν βασιλικῶν πραγμάτων ἦν, ἄλλως δὲ ἀγχίνους, καὶ οὐ μόνον τῆς καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἔξω σοφίας εἰς ἄκρον ἐληλακώς. τὴν γὰρ ἀστρονομίαν, ἀπό τινος Βρυεννίου φαύλας τινὰς καὶ οὐκ ἀκριβεῖς πάνυ παραλαβὼν ἀρχὰς, αὐτὸς ἰδίοις πόνοις ἐξηκριβώσατο, ὡς καὶ μετὰ ταῦτα πολλοὺς ἐν ἐπιστήμῃ τοῦ μαθήματος σὺν ἀκριβείᾳ γενέσθαι παρ' αὐτοῦ διδαχθέντας. ὃ καὶ θαυμάζοντος βασιλέως, καὶ πρός τινα τῶν ἐκείνῳ φοιτησάντων ἐρομένου, ὁ Γρηγορᾶς οὗτος ἦν, πῶς ὁ Μετοχίτης, ἐκ φαύλων τῶν ἀρχῶν ὡρμημένος, οὕτως ἠδυνήθη πρὸς τελείαν ἐξεύρεσιν τοῦ μαθήματος ἐλθεῖν· οὐ θαυμαστὸν, φάναι, βασιλεῦ, τὸν ἐρωτηθέντα, ἐκ λαμπάδος μικρᾶς πυρσὸν ἀναφθῆναι μέγαν· ἐπαινέσαι τε τοῦτον τῆς ἀγχινοίας τὸν βασιλέα, καὶ τὸ οἰκεῖον τῆς εἰκόνος θαυμάσαι.

Id ipsum et magnus Logotheta Metochites praestitit, qui tum domum Imperatoriam sive aulam regebat, vir alioqui solers, et non Christianis modo, sed externis etiam litteris politissimus. Etenim cum astronomiae principia a quodam Bryennio minuta et imperfecta accepisset, ipse in eo studio accuratissima diligentia sua tantos progressus fecit, ut deinde quoque permulti in eadem scientia ipso praeceptore progressus eximios adepti sint. Quod cum Imperator admirans Gregoram eius auditorem percunctaretur, qui tandem Metochites, a tam tenuibus profectus initiis, ad plenam huius disciplinae cognitionem aspirare potuisset, audivit ab eo, *nihil esse mirum ex parva lampade luculentam facem accendi.* Laudavit respondentis acumen Imperator, et imagine obvia ac familiari naturam rei ante oculos ponente delectatus est.

XVI. *Isaac Argyrus, Cap. XVI. Computi a Petavio editi* [1]).

Ταῦτα μὲν οὖν ἡμεῖς, καὶ πρὸ ἡμῶν ὁ σοφώτατος Γρηγορᾶς ἀπέδειξε, τὸν περὶ τούτων λόγον ἐκθέμενος, μηδεμιᾶς σοφίας ἀπολειπόμενον, καὶ αὐτὸ τὸ κανόνιον μεταποιήσας καὶ ἀποκαταστήσας εἰς τὴν κατὰ τοὺς νῦν χρόνους ὀφειλομένην αὐτῷ διόρθωσιν· ὃς καὶ τοῖς πᾶσιν ἐμφανὲς καταστὰς ἄχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἐνώπιον καὶ τῆς περὶ αὐτὸν συγκλήτου, ἔτι δὲ καὶ τῶν τῆς

1) Uranolog. pag. 382.

ἐκκλησίας λογάδων, ἐπῃνέθη τε παρὰ πάντων, καὶ πάντες, εἰ δυνατὸν, εἰς τὸ ἑξῆς τελεῖσθαι τὸ πάσχα κατὰ τὴν τοῦ νέου κανόνος διόρθωσιν εὔλογον εἶναι κεκρίκασι, τὴν τῶν λόγων δυσωπηθέντες ἀλήθειαν.

Et quidem ante nos doctissimus Gregoras de hoc scripsit, edito libro, in quo nullam eruditionem desideres, et transformato canone, et in eum qui huic saeculo competit statum restituto: qui et in populo, et in conspectu Imperatoris et ipsius Senatus, et lectissimorum ecclesiae virorum, ab omnibus laudatus est; et universi Pascha, si fieri posset, ex emendatione canonis celebrandum esse decreverunt, ipsa veritate verborum confutati.

XVII. *Τοῦ πρωτονοταρίου τοῦ Λαμπηνοῦ, εἰς Νικηφόρον τὸν Γρηγορᾶν* [1]).

Ὃν ἐπί τ' ἀριστεῖ Χριστοῦ καὶ γενναίῳ διέθηκα μάρτυρι λόγον, ἠτηκόσι σοφῶς ἐν ὑπερορίᾳ κἀνταυθοῖ, πέπομφα, ὅπῃ κρινοῦσιν οὐ πεφροντικὼς, τῷ θ' ὑπερορίους εἶναι τοὺς κρινοῦντας, καὶ ἄλλως ἥκιστ' ἐπιτετραφὼς σφισι τὴν κρίσιν. ἐπιψηφιζέσθων ᾗ βούλοινθ' ἕκαστος· καὶ οἱ [2]) *ὅροις ἐπιστήμης ἑπόμενοι, οἷς κρινοῦσιν ἀγαπήσομεν· εἰ δὲ καὶ ἀνεπιστημοσύνην ἔνιοι καταψηφιοῦνται τοῦ λόγου, ἥκιστ' ἀνιασόμεθα. σοὶ δὲ πέμψαι τὸν λόγον, τέως μὲν ὤκνουν. ᾔδειν γάρ τ' ἀρίστῳ τῶν Ἑλλήνων ἀκριβωσομένῳ περὶ αὐτοῦ πέμπων, καὶ μεθ' ὅσης ἑκάστην αὐτοῦ μοῖραν ἐπιστήμης ἐπισκεψομένῳ, οὐχ ὅπως ὅσα γε εἰς νοῦν ἔρχεται καὶ τὴν ὅλην διασκευὴν, ἀλλ' ὅσα καὶ ὄνομα ἀποξέει τε καὶ ἀποτορνεύει, καὶ λεαίνει συνθήκην, καὶ ἀπόθεσιν ἀναπαύει, καὶ διὰ τῆς, τρόπον ψυχῆς, τὸν λόγον εὖ ἰθυνούσης ἁρμονίας εὖ ἥρμοσται. καὶ τέκτοντες* [3]) *γὰρ, καὶ τῶν γενικωτέρων ἐπιτηδευμάτων οἱ προϊστάμενοι, τοῖς ἐφ' ἑκάστοις αὐτῶν μέγα δυναμένοις σὺν ὄκνῳ φιλοῦσιν ἅττ' ἔφθησαν κατασκευασάμενοι ἐπιδείκνυσθαι. καί σοι τῷ πᾶν εἶδος σοφίας ἐξησκηκότι, καὶ διαιρεῖν εὖ οἶδ'* [4]) *ὅτι λόγους καὶ κρίνειν, εἴπερ τις τῶν ἐπὶ σοφίᾳ τεθρυλλημένων, σὺν ὄκνῳ εἴ τις αὐτοῦ λόγους κρίνοιτο πέμψει. ταῦτ' ἄρα κἀγὼ σὺν ἀγωνίᾳ πέμπων* [5]) *τὸν λόγον, δεδιὼς μὴ παρὰ σοὶ κριτῇ οὐ κατ' ἐπιστήμην, οὐδ' ἐπ' εὐφημίᾳ τοῦ μάρτυρος, ἀλλ' ἐφ' ὕβρει παρὰ τὴν αὐτοῦ φαυλότητα ἐξενήνεκται. εἰ δέ σοι μέλον δέους ἡμᾶς ἀπηλλάχθαι, τὴν παρὰ σαυτοῦ ψῆφον μὴ ἀποκνήσῃς θέσθαι τῷ λόγῳ. εἶναι γὰρ ὃ σὺ ψηφιῇ, ὅρων ἐπιστήμης εἴσω. εἰ δ' ἐλλέλειπταί τι τῷ λόγῳ, εἰ προσθήσεις, οὐκ ἀνιάσεις· εἰ δ' ἡμᾶς προσθεῖναι δηλώσεις, καὶ οὕτως εὐφρανεῖς.*

XVIII. *Τοῦ Ζαρίδου, εἰς τὸν αὐτόν.*

Τί με κινεῖς ὅστις εἰ λυπούμενον καὶ οὐκ ἐᾷς θρήνοις καὶ οἰμωγαῖς τὴν συμφορὰν ἀφοσιοῦσθαι, τραγικαῖς σκηναῖς φιλοχω-

1) Hanc epistolam, et decem sequentes, ex codice Vaticano partim sua partim viri doctissimi Belmanni Suecі manu descriptas, communicavit mecum R. P. D. Bernardus de Montfaucon. 2) Legendum *εἰ*. 3) *τέκτονες*. 4) *εἰδότι*. 5) *πέμπω*.

ροῦντα, ἵν' ἐκεῖθεν ἐρανιζοίμην τὰ τὸ πάθος ἐπιῤῥωννύντα καὶ ἀκήλητον φρουροῦντα τὸν ἀεὶ χρόνον; ἐς τοσόνδε γὰρ ἀτοπίας προήκομεν, ὥσθ' ἃ μάλιστα ὀδυνῶσιν ἡμᾶς, ταῦτα φιλοκρινεῖν καὶ ῥινηλατεῖν, ἵνα τῷ παρόντι δαίμονι ἀξίως ὑπηρετοῖμεν, καὶ μὴ κατειρωνευοίμεθα, οἷς σύνεσμεν δεινοῖς. ἀλλ' εἴτε φειδοίη [1]) ἡμῶν, ἵν' ἐκεῖθεν ἀποσπάσωμεν [2]), καὶ μὴ λάθωμεν ἐκτακέντες εἰς δάκρυα, εἴτε καὶ τὰ σαυτοῦ εὖ τιθέμενος ἐκ τοῦ περιόντος, ὅπως τὴν δίαιταν ποιοῖτο [3]) τοῦτόν σοι ἀγνοεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς σαφεστάτην τεῖνον γνῶσιν, αὐτὸν καθ' αὐτοῦ ἔχειν μηνυτήν· ἀλλ' εἴθ' οὕτως, εἴτ' ἐκείνως, εἴτε καὶ ἀμφοτέρωθεν ἐλλοχῶν ἡμᾶς ἡμέτερα γράμματα προκαλῇ, εὖ ἴσθι, ἐξεῖλες ἡμᾶς κατὰ κράτος, καὶ τὰ ὅπλα σοι συγχωροῦμεν, τῆς τοῦ λανθάνειν αἱρέσεως ὥσπερ ἀκροπόλεως ἐκφοιτῶντες. αἱ γὰρ τῶν [4]) συγγραμμάτων Σειρῆνες τὰς φρένας μετῴκισαν, καὶ ὅτι βούλοιντο χρῶνται ἡμῖν, καὶ ὅποι τράποιντο οὐκ ἀπολειπόμεθα. πλὴν παρ' ὅσον τοῦτο, τὴν μήρινθον ἐκείνην μὴ οἷου σπεῦσαι [5]) ἡμᾶς· φῂς γὰρ (ὡς ταύτῃ αἱρήσων) ὡς ἐφ' ἑκάτερα ταλαντεύῃ, καὶ παραλλὰξ ταῖς γνώμαις φέρῃ, καὶ τῶν ἀμηχάνων οὐδὲν ἐνδεῖς, οὐδ' ὁποτέρως δυνάμενος ἔχειν τῆς περὶ ἡμῶν δόξης, νῦν μὲν κινδυνεύων τοῖς ἐλλογίμοις ἡμᾶς ἐγκρίνειν, νῦν δὲ . . . . ἀλλ' εὐφημεῖν χρή. ὃς γὰρ ἂν καὶ προσειδῇ χάριτας, εἴ τις αὐτὸν ἐξ ὀφθαλμῶν τε καὶ ἀπὸ μνήμης εἶναι (μικροῦ δέω πάντων φάναι) ἐς τἀκριβὲς ἀγγείλειεν, ἤ που ἡδὺς ἂν ὅδ' εἴη ὀψὲ τῆς ἡλικίας ἐπιδείξεσι δεδωκὼς, τοῦ μή τινα τῆς ὀρθῆς ψήφου περὶ αὐτοῦ ἁμαρτεῖν. ὦ μούσαις ἁπάσαις κεχαρισμένε, ὅσον ἐπ' ἄλλῳ φάναι (μὴ ἀλαζονεία τις ᾖ τὸ τοῦ ἔπους) οὐκ ἐμέλλομεν ἀφνειοί ποτ' εἶναι ἐν λόγοις, οὐδ' ἐπαΐειν, οὐδ' ἐφιστάνειν τούτοις περιεργότερον. νῦν δὲ καὶ παντάπασιν ἀπηγροικίσμεθα, καὶ μάλιστα ἐπειδὴ συμφορὰ συνεκύρησεν ἡμῖν ἀργαλεωτάτη· ἀπεσκλήκαμεν καὶ ἀπειπάμεθα καὶ λόγοις καὶ ἔργοις, εἴπερ ἦν χάριν ἔχον ἡμῖν. καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἐμέλλομεν συμφορᾷ καὶ οὑτωσὶ βαλέσθαι εἰς νοῦν, οὐχ [6]) οἷαί τε οὔσῃ προσεπταικότες, εἰ καὶ ἄλλως τίσις ἐστὶ καὶ καθάρσιον τῶν ἡμῖν βεβιωμένων. καὶ μιᾷ γέ τῳ σοφῇ διαχειρήσει μεμηχάνητον [7]). μὴ γὰρ οὕτω τὸ πάθος κατασῦραι δυνηθείη τοῖς τοιούτοις δόγμασι συνειθισμένους λογισμοὺς ἡμῶν, ὡς μὴ ταῦτα ταύτῃ διοικίσθαι τῷ κρείττονι οὐρανομήκει φωνῇ διατρανοῦν. ἀλλὰ μέχρι τούτου θάῤῥει. ὑγιαίνομέν σοι, καὶ οἱ αὐτοὶ ἐσμὲν, νῦν τε καὶ ὅτε εὐθηνοῖτο τὰ καθ' ἡμᾶς. τὰ δ' ἄλλα πρὸς τὸ ζῆν ἀπονενοημένως ἔχομεν· καὶ μὴ μικρολογοῦ περὶ ἡμῶν, περὶ δόξης κινδυνεύοντας ἐπιστρέφεσθαι οἰόμενος. ἐχόντων αἱ περὶ ἡμῶν ὑπολήψεις κατὰ τὸ ἐπιὸν ἑκάστῳ, καὶ ὅπως ποτὲ ἔχουσιν ἕκαστος περὶ τοῦ τἀλλότρια κακὰ περιεργάζεσθαι φιλονεικίας. ἀλλὰ ταύτῃ μὲν οὐχ ἥλωμεν ἡμεῖς, ἄλλῃ δὲ πολλαχῇ· ἢ τἀληθέστερον φάναι, οὐκ ἔστιν ὅθεν οὔ. καὶ προσέχειν σοι ἔπεισαν μετὰ πολλοῦ θαύματος καὶ βοῆς· καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν,

1) φειδοῖ. 2) An ἀποσπασθῶμεν? 3) Subest aliquod mendum. 4) An σῶν? 5) An σπάσαι? 6) Haec, et quae sequuntur, mendosa sunt et obscura. 7) An μεμηχάνηται?

καὶ κατὰ μόνας οὖσι, καὶ μεθ' ὧν ἑκάστοτε συμβαίνει, ἡμῖν σύνει· καὶ μεμηνόσι θείαν τινὰ μανίαν ἐοίκαμεν, οὐκ ἐπὶ ποσόν τι, ἀλλ' ὅσον οἷόν τε ποῤῥωτάτω. καὶ γὰρ χορηγεῖ τῷ πάθει τῆς[1]) ἐπιστολῆς συνεχὴς ἀνάληψις, καὶ ἡ τῶν ἐν αὐτῇ δὶς καὶ τρὶς ἐπανάληψις γινομένη. καὶ ταὐτὰ[2]) ἀπὸ τῶν αὐτῶν πρόεισι, λήθη καὶ ἄγνοια τῶν παρόντων, καὶ σοῦ τοῦ ἀπόντος φαντασία, ἐκκρούουσα τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν· καὶ οὐδὲν ἢ μικρὸν διενηνόχαμεν τῶν ἐνθουσιώντων, πρὸς σκιᾷ τινι ἀνασπῶντες λόγους· καὶ συγχαίρομεν τοῖς λόγοις, οἷον ἐπλούτησαν σπουδαστὴν, οἷον ἔχοντες οὗτοι ἄγαλμα ἡμᾶς ἐλάνθανον. καὶ μὴ ἄλλως οἴου με ταῦτα ῥαψῳδεῖν· οὐ μὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς, καὶ τὸ κατακλῶν καὶ κατασπῶν ἡμᾶς βάθος, ὃ νῦν εἶξε τοῖς σοῖς γράμμασιν, οὐ πρὸς χάριν ὁ λόγος, οὐδ' ἐπιτηδὲς οὐδὲν, ἀλλὰ ψυχῆς οὐδὲν εἰδυίας τεχνικὸν, οὐδ' ἀγεννῶς ὑπέρχεσθαι συγχαιρούσης ἀνδρὶ τῆς ἐπὶ λόγοις ὅσης οἵας εὐδοκιμήσεως, καὶ τοῦ γνώμης εἶναι τοῦτον, τῷ μετρίῳ καὶ εὐπροσίτῳ, καὶ αὖθις τῷ σεμνῷ καὶ σωφρόνως διαιρομένῳ, κεκραμένης. ἀλλ' εἶσι[3]) τὸ πάθος, ὃ τὴν πρώτην ἀναγινώσκοντά με τὰ σὰ γράμματα εἰσήλατο, καὶ ἐς δεῦρο παρακατέχει, ἀεὶ διεξίοιμι, ταῖς ὑπερβολαῖς δυσάρεστος δόξεις[4]). ἀλλ' οὐδὲν μᾶλλον ὁ λόγος τὴν ἀλήθειαν αἰσχυνθήσεται. ἐναργέστατα γὰρ φέρω κατὰ τοῦ προσώπου σημεῖα πολλοῦ θαύματος, τὴν ἐπιστολὴν ἢ μνήμῃ ἀναλαμβάνων, ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπαφιεὶς ταύτῃ. καὶ συνίημι ἡδόμενός τε καὶ ὀνινάμενος, ὥσπερ ἐπὶ τρυτάνης, ταῖς ἴσαις ῥοπαῖς. καὶ σὺ μὲν τὴν τοῦ Σωκράτους προΐστασαι ἀπὸ τοῦ δογματικωτέρου ἀπόδρασιν, ὅταν δέῃ περὶ ἡμῶν σε ψῆφον ἀπενεγκεῖν, τίνες τε καὶ οἷοι· ἡμεῖς δὲ τὴν αὐτοῦ τούτου ἔστιν οὗ περὶ ὧν ἀνήκεστον τόλμαν, ὡς ἂν ὑμεῖς φαίητε, περὶ τὸ διαιρεῖν τε καὶ ἀφορίζειν, ὅταν καθώμεθα κριταὶ τῶν σῶν. οἶσθα δὲ πάντως τὸν εἴτε Σωκράτην βούλει, εἴτε καὶ Πλάτωνα, ὡς ἐς τοσοῦτον ἥκει, πόῤῥω τοῦ διχιδὴς εἶναι, περὶ ὅτων δὴ θεμιστεύων, ὡς καὶ ἐπιστήμην εἶναι τοῦτο μαρτύρεσθαι, καὶ πολύς ἐστι καὶ ἀπαραίτητος τοὺς τὴν ἐναντίαν ἰόντας ἀποξέων τῶν ἀτόπων προλήψεων καὶ μή σύ γε ὅσα περὶ τοῦ λαβεῖν θάρσος ἀποφαίνεσθαι ὅποτε ῥᾳοῦν[5]) περὶ ἡμῶν στασιώτης, ἢ τὸ σὸν δὴ αἱρεσιώτης ἡμῖν γένοιο· ὡς ἡμεῖς ἀγαπήσομεν οἱ ταττοίμεθα παρὰ σοῦ, ἐν τῷ καλλίστῳ τοῦ τῶν σοφῶν χοροῦ ἀνάγραπτόν σε θέντες· καὶ τὴν ἔνστασιν ταύτην ἀκίνητον τηρήσομεν· καὶ οὐδ' ἢν τὰ δεινότατα ἀκούωμεν (ὅπερ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ γένοιτ' ἂν) αἱ περὶ σοῦ ψῆφοι ἐπὶ θάτερα χωρήσουσιν· οὐκ οὖν[6]) ἕως ἂν τὰ σὰ μέλη λιγυρὸν οὕτω καὶ μουσικὸν ὑπηχῶσιν. ὡς ἔγωγε ταὐτὸ δοκῶ μοι πεπονθέναι, οἷον εἰ χρόνιος ἐν σκότῳ που καθειργμένος διάδυσίν τινα καὶ ἀνάλυσιν ἐς αὐγὰς ἡλίου εὗρον. ᾤμην γὰρ ἐφ' ἡμῶν ἐκλελοιπέναι τοὺς λόγους, ἢ τὸ παράπαν, ἢ τῷ πλείστῳ μέρει, ὡς καὶ μεταμέλειν τοῖς φιλοτεχνήσασι περὶ τούτους τῶν μακρῶν πόνων, οἳ τούτοις καταβέβληνται, ἵνα τὴν ἀρχαίαν καὶ πάτριον ἠχὼ ἀπολαύοιεν, ὁρῶσιν ὡς συνοικήσεται τούτοις ἡ τοσαύτη φιλοσο-

1) Fort. ἡ τῆς. 2) An ταῦτα? 3) An εἴ σοι? 4) An δόξει dempto puncto? 5) An ὁποτεραοῦν? 6) An οὔκουν?

φία, καὶ οὐ τοῖς μετὰ τὴν αὐτῶν ἡλικίαν ὡς κλῆρος παισὶ καταβήσεται. ταῦτ' ἀναπεμπάζοντι ἧκεν ἐπιστολὴ ἐγγυωμένη, ὡς σύγε πάντα τὸν κλῆρον εἰσῳκίσω τῇ σῇ ψυχῇ· καὶ ὡς πάντα νωμᾷς τά τ' οὐράνια καὶ χθονοστιβῆ· καὶ σύνει ῥήτορσι καὶ συγγραφεῦσι, καὶ ὅσον ἐν ποιηταῖς· καὶ ὁμόσε τοῖς φυσικοῖς καὶ ἠθικοῖς κεχώρηκας· καὶ τὴν τῶν μαθημάτων τετρακτὺν ὡς οὐδεὶς ἓν [1]) τούτων ἠκριβώσω.

XIX. Τοῦ Σχολαστικοῦ Θεοδούλου τοῦ μαγίστρου ἐκ Θεσσαλονίκης, εἰς τὸν αὐτόν.

Καὶ πάλαι μὲν ἔγωγε σὺν ἄρα πολλοῖς ἑτέροις τῇ σῇ φήμῃ κάτοχος γεγονὼς οὐχ ὅσον ἐρωτικῶς ἔχω τῶν σῶν, καὶ μανικῶς πως περὶ ταῦτα βακχεύω, καὶ πάνυ τοι φιλῶν καὶ θαυμάζων οὐ παύομαι, ἀλλὰ καὶ ὅπως ὅτι μοι τάχιστ' ἰδεῖν ἐξέσται τὸν θαυμαστὸν ἐρώμενον καὶ πάντ' ἄριστόν σε, τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ταῖς εὐχαῖς ὅσον τιμῶμαι· καὶ νῦν δ' οὐχ ἥκιστ' αὐτὸς οἷς ἐπέσταλκας, ἔρωσας, ὁμοῦ μὲν ἐμέ τε καὶ σαυτὸν συνάγων ἐντεῦθεν, καὶ ἵν' οὕτως εἴπω συμπλάττων, καὶ ἓν ἄμφω τιθεὶς, ὁμοῦ δὲ καὶ ὡς ἐγὼ πνέω τὰ σὰ, καὶ τοῦτον ἴσχω τὸν τρόπον εὖ μάλα δεικνὺς, δι' ὧν φῇς βεβουλῆσθαι μὲν ἐμὲ πολλάκις πρὸς σὲ γράμματα πέμψαι, τῷ δὲ μὴ τοὺς σοὺς τρόπους εἰδέναι, τῆς ὁρμῆς ἀποσχέσθαι. ἐγὼ δὲ ὅτι μὲν ταύτης ἐγενόμην τῆς γνώμης, καὶ οἷος ἦν ἐπιστέλλειν, ὁμολογῶ· οὐ μὴν ὑφ' ὧν ἔφης αὐτὸς κεκωλύσθαι, οὐδὲ μικροῦ δεῖ. τοσοῦτον οὖν ἀπέχω τοῦ ταῦτα σοῦ πέρι καὶ φρονεῖν καὶ δοξάζειν, ὡς καὶ πρὶν ἥκειν εἰς πεῖραν, ἀγώνισμα γλώττης καὶ τρυφὴν ποιεῖσθαι τὰ σὰ, σὲ μὲν θαυμάζων, διὰ πάσης ἐπαινουμένης ἰδέας λόγων τε καὶ τρόπων μετὰ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἰόντα· τῆς δὲ κατὰ σὲ φορᾶς τῷ βίῳ συγχαίρων, ὃ πολλοῦ ποιεῖν ἔδει τούς γε ἀμφισβητοῦντας. οὔκουν διὰ ταῦτα σιγᾶν ᾤμην δεῖν, ἀλλὰ μάλιστα μέν γε διὰ τὸ σχῆμα, καὶ τὸ μὴ χρῆναι τοῖς τοιούτοις ἐκ τοῦ εὐθέως ἐπιπηδᾶν· ἔπειθ' ὅτι καὶ βουλομένῳ σκοπεῖν, δίκαιος αὐτὸς ἦσθα πρῶτος ἄρχειν γραμμάτων, ὁ καὶ πρῶτος ἡμᾶς διὰ τῆς θαυμαστῆς φήμης εἰς τοὺς κατὰ σοῦ θορύβους ἐκμήνας· ὃ δὴ καὶ πράττειν ἠξίωσας, εὖ ποιῶν, καὶ ἡμῖν πάνυ κεχαρισμένος [2]). εἰ γὰρ δὴ πρόσθεν λεγόμενός τε καὶ ἀκουόμενος οὕτως ἐξέπληττες, νῦν διὰ τῆς ἐπιστολῆς ὁρώμενος καὶ φθεγγόμενος, καὶ τὰ εἰκότα ξυνιὼν, πόσον τι νομίζεις ἡμῖν εἰς τοὺς σοὺς εἰργάσθαι παιᾶνας, τὰ τἄλλα καὶ ὅτι τὰ κάλλιστά τε καὶ ἥδιστα παρέχεις ὁρᾶν· τοῦτο μὲν τὸ τῆς σῆς διανοίας ἐμβριθὲς καὶ γενναῖον, φιλοσοφίᾳ μάλιστα πρέπον, καὶ προσέτ' ἀγχίνουν καὶ περιττὸν καὶ ὀξὺ, καὶ περιδέξιον τὰ ἐς πάντα [3])· τοῦτο δ' ὡς παντοδαπῶς ἔχεις τῆς Μούσης, καὶ φέρεις ἑκασταχόσε, καὶ τῆς Ἑρμοῦ τελετῆς, ἣν ἄν τις καὶ φῆσαι, δᾳδοῦχός τις εἴης καὶ θαυμαστὸς σπουδαστὴς, ῥητορικῇ φιλοσοφίαν συνάπτων, καὶ ἄμφω γε ταῦτα τοῖς περὶ οὐρανοῦ πράγμασι, καὶ οὕτω κράτιστος ἐν ἅπασιν ὢν, ὡς ἑνί γέ τῳ τῶν ἄλλων οὐδείς. ταῦτ' ἄρα καὶ πανταχόθεν πάντας ἔχεις

1) Fort. ἄν. 2) An κεχαρισμένως? 3) An ἐς τὰ πάντα?

ἐπάγεσθαι καὶ χειροῦσθαι, καὶ νῦν μὲν ἐκπλήττειν, νῦν δὲ κηλεῖν γε καὶ θέλγειν, καὶ ὅλως ταῖς σαῖς ταύταις καταγοητεύειν ἴυγξι. σὺ μὲν οὖν ἡμᾶς οἴει δι' ὧν ἤδη γράφεις πρὸς ἑταιρίαν μάλιστα προκαλεῖσθαι, καὶ συνήθεις καὶ φίλους ἀμέλει παρασκευάζειν σαυτῷ· καὶ τῆς παροιμίας κοινὰ τὰ τῶν φίλων νομοθετούσης, αὐτὸς τὴν διὰ γραμμάτων κοινωνίαν προτέραν λέγεις τῆς φιλίας ποιεῖσθαι, ὡς καὶ ταύτης γε πάντως ἑψομένης αὐτίκα. λανθάνεις δ' εὖ ἴσθι σαυτὸν, φίλοις ὡς ἀληθῶς ἐπιστέλλων, οὐ τοῦτ' ἂν [1]) κατὰ σὲ γενομένοις, ἀλλ' ἤδη πόῤῥωθεν γεγονόσιν ἐξ ἄρα μόνης τῆς φήμης, καὶ τῶν τῆς φήμης βελῶν· οἷς ἡμεῖς ἐπὶ τοσοῦτον ἐτρώθημεν, καὶ οὕτως ἀξιοῦμεν στέργειν τὰ σὰ, ὡς καὶ τοῖς ἐκ πολλοῦ σοι τὰ φιλικὰ ξυνημμένοις ἀμφισβητεῖν ἔχειν τῶν ἴσων.

XX. Τοῦ Ἀκινδύνου, πρὸς τὸν αὐτόν.

Οὐδὲν θαυμαστὸν ἴσην Κλεοδήμῳ σε δόξαν ἀποφέρεσθαι πρὸς ἀνθρώπων· ἀλλ' ἐκεῖνο θαυμαστὸν, εἰ μὴ πλέον ἔχεις ἢ κατ' ἐκεῖνον κλέους, εἴπερ ὁ μὲν ὄρνιθάς τινας ἑαυτὸν ᾄδειν ἐδίδασκε, περιεργαζόμενος δή που, καὶ ὅθεν οὐκ ἐνεδέχετο δόξαν θηρώμενος· ταῦτ' ἄρα καὶ περιττὸς ἂν οἶμαι μᾶλλον ἢ ἐπαινετὸς ἐδόκει τοῖς ᾐσθημένοις τὸ τέχνασμα· σὲ δὲ οὐκ ὄρνιθες, οὐδ' ἑτέρα συσκευή τις τοιαύτη πεπλασμένη, τῷ μηδὲν ἔχειν οἴκοθεν ἀνακεφάνθαι σοφὸν, εἰς ἀσόφου σοφίας ἐπίδειξιν, ἀλλὰ λόγων κάλλος τε καὶ δύναμις μέγαν πανταχῇ γῆς κηρύττουσι, καὶ πείθουσιν ἕκαστον, μηδένα πρὸ τοῦ σφετέρου πατρὸς αὐτῶν ἄγειν Ἑλλήνων, οἷοι νῦν εἰσιν Ἕλληνες, ὥσπερ τὰ Ὁμήρου τὸν Ὅμηρον, καὶ τὰ Πινδάρου τὸν Πίνδαρον, καὶ εἰ βούλει γε τὰ Δημοσθένους τὸν Δημοσθένην, καὶ ὁντινοῦν εἴποι τις ἂν ἕτερον ἐκείνου δὴ τοῦ χοροῦ. καὶ μὴν οὐχ ὅπως οἱ σοί σε λόγοι κηρύττουσιν, οὐδ' ἀνθρώπων οἱ τῆς σῆς θεσπεσίας φωνῆς γεγευμένοι καὶ ἀπολελαυκότες, ἀλλ' ἤδη καὶ τὰ οὐράνια, ἥλιος αὐτὸς, καὶ σελήνη, καὶ ἄστρα κατὰ τὴν σὴν ὑφήγησιν ἡμῖν ἐκλείποντά τε καὶ πάλιν φαινόμενα, καὶ ὡς ἔχει κινούμενα· ὥστ' οὔτ' αὐτὸς εἰκότως ἀπορεῖν μοι δοκεῖς ὅτῳ τρόπῳ καὶ παρ' ἡμῖν εὐδοκίμηκας, οὔτ' ἐγώ μοι δοκῶ πως ἀπεικότως ἁλῶναί σου. ἀλλ' οὐδὲ μόνος τῶν ἄλλων ἁπάντων ἁλοίην ἐγὼ, οὐχ οὕτως ἀπειροκάλως ἔχω. ἀλλ' ὅτι φύσιν ἔχει τὰ σὰ χειροῦσθαι καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τοὺς αὐτοῖς ἐντυγχάνοντας, καθάπερ τὰ Σειρήνων μέλη τοὺς διαπλέοντας, διὰ τοῦτο καὶ αὐτῷ μοι συμβέβηκεν αὐτῶν ἐξηρτῆσθαι. οὐ μὴν οὐδ' ἐκεῖνό μοι πάνυ δοκεῖς ἀκριβῶς ἐσκεμμένος εἰπεῖν, ὡς ἄρα μηδὲν τῶν ἀνθρωπείων τοῖς ἀνθρώποις ὁμολογεῖται· ἀλλ' ὃ μὲν οὗτος τεθαύμακεν, ἐκείνῳ φαῦλον, καὶ τοὔμπαλιν. ἐγὼ γὰρ ὅτι μὲν δυσχερὴς ἡ τῶν καλῶν ἐστι γνῶσις, οἶδα κοὐκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μή. πῶς γὰρ, μέγα βοώσης τῆς παροιμίας ὅτι χαλεπὰ ἐστι τὰ καλὰ, ὅπως ἔχει [2]) μαθεῖν οὐκ ἔστι παντάπασιν, οὐδ' ἔστι τούτων παρ' ἀνθρώποις ὡρισμένη τις φύσις, ἀλλ' ὅπῃ τύχοι τούτοις κρινόμενα, ταύτῃ ταῦτ' ἔχειν ἀνάγκη, κρίνεται δὲ ἀποχρώντως οὐδέποτε, τούτοις δὲ πολλοῦ δέω τίθεσθαι. ἢ γὰρ ἂν κό-

1) Fort. οὐ τοῦτο νῦν. 2) Fort. ὅτι δὲ ὅπως ἔχει.

σμος μὲν ἦν οὐδαμοῦ, πᾶσα δὲ ἀκοσμία. ἀλλά φημι καὶ εἶναι χωρὶς τὰ καλὰ, καὶ οὐκ ἀγνῶτα [1]) εἶναι παντάπασι, καὶ πολλοὺς ἐπὶ ταῦτα χωρεῖν, εἰ δὲ δεῖ πείθεσθαι καὶ Σοφοκλεῖ, καὶ πάντας τούτων ἐπιθυμεῖν· φιλεῖ γὰρ, φησὶν ἐκεῖνος, πρὸς τὰ χρηστὰ πᾶς ὁρᾶν. εἰ δ᾿ οὐ καὶ πᾶς ἐπὶ ταῦτα χωρεῖ, ἕτερος λόγος οὗτος, καὶ οὐδὲν τοῦτο πρὸς τὸ καλόν. ἆρ᾿ οὖν σε φῶμεν ταυτὶ λεληθέναι, καί τινα μᾶλλον ταῦτα φῶμεν εἰδέναι; ἀλλά μοι δοκεῖς τῷ μετριάζειν ἐθέλειν ὑπαχθῆναι πρὸς ταῦτα. ἀλλὰ μὴ σὺ μετριάζων ἡμῶν ἀναισθησίαν κατηγορεῖς, οἷς καλῶς ἐκρίναμεν ἀκρισίαν προφέρων; καίτοι τῇ περὶ τὰ σὰ μανίᾳ, παρά γε σοῦ καὶ τοῦθ᾿ ἡμῖν ἥδιστον, ὥσπερ καὶ πληγαὶ τοῖς σφόδρ᾿ ἐρῶσι τῶν καλλίστων σωμάτων. ἀλλὰ τίς ἀνθρώπων ἡμῶν σοι τοῦτο συγκαταγνώσεται, μέχρις ἂν ἐκ σὲ [2]) καὶ τὰ σὰ δή που βλέπω· μᾶλλον μὲν τοὐναντίον πᾶς ἐπιεικῶς ταυτησὶ τῆς κρίσεως ἐπαινέσεται, εἰ καὶ μηδενὸς ἄλλου σχοίη. ὡς γὰρ οὐκ ἐκολακεύσαμεν, ἀλλ᾿ ὑπ᾿ ἀληθείας ἠναγκάσμεθα φρονεῖν τε καὶ λέγειν ταυτὶ περὶ τῆς σῆς σοφίας, κἀκεῖθεν δῆλον· οἱ γὰρ λέγειν ᾑρημένοι πρὸς χάριν, ἤτοι χρημάτων χάριν, ἢ δόξης, ἢ τοιούτου τινὸς ἄλλου, λέγουσιν ἃ λέγουσι, πρὸς ὅ,τι δὴ βούλονται τὸν κολακευόμενον, εἰ χαίρει τούτοις, ὑπάγοντες τοιούτοις λόγοις. ἐγὼ δὲ οὐκ ἔσθ᾿ ὅπως ἕνεκα τοῦ τοιούτου περὶ σοῦ πρὸς σὲ τοὺς λόγους ἐποιούμην ἐκείνους· οὐδ᾿ ἔχεις εἰπεῖν, ὦ γενναῖε· ὥστε λείπεται τἀληθῆ με περὶ τῶν σῶν εἰρηκέναι. ἐγὼ γὰρ ὥσπερ οἶδα πλεῖστα τῶν ἄλλων καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν μὴ ἀσφαλέστατος ὢν, οὕτω τὰ ὄντα περὶ τῶν σῶν καὶ δοξάζειν καὶ λέγειν λίαν ὢν ἀσφαλέστατος οἶδα, ὡς καὶ αὐτὰ μαρτυρεῖ μοι τὰ πράγματα. τίνα γὰρ τῶν παρ᾿ ἡμῖν περὶ λόγους ἐχόντων ἣν νῦν ἡμῖν ἐπεπόμφεις ἐπιστολὴν, οὐκ ἐδόνησεν; ἵνα τἆλλα παρῶμεν· τί δ᾿, ἐπειδήπερ ἀνεγινώσκετο, μὴ τῶν εὐφημίαν ἐχόντων ἠνέχθη σοι πρὸς τῶν ἀκροωμένων πολλῶν ἀπαντησάντων καὶ πολλαχῇ; τίς δ᾿ οὐκ ἐπήδησε; τίς δ᾿ οὐκ ἐκρότησεν; ἔνθα πρὸς τὴν ἐπιστολὴν, ἐπειδήπερ οὐκ ἦν μοι πρὸς σὲ, τοῦτο διελέχθην· ἆρ᾿ οὖν ἐμὸν μόνον Γρηγορᾶν θαυμάζειν τὸν ἄριστον; ἡ δὲ μόνον οὐκ ἠφίει φωνὴν, ὡς οὐμενοῦν εἰπεῖν ἐστι τοῦτό γε· ἀλλ᾿ ὁπόσοις ἂν καὶ ὁπωσοῦν πεῖραν τἀνδρὸς εἰληφέναι συμβαίη. οὐκοῦν σὺ μὲν οὐκ εἰκότως θαυμάζεις ὅπως εὐδοκιμεῖς παρ᾿ ἡμῖν· ἐγὼ δὲ τοὐναντίον εἰκότως ὅπως τοῦτο θαυμάζεις. οὐδὲ γὰρ οὐδ᾿ ὁ Πλάτων, οὐ δ᾿ ἄλλος οὐδεὶς τοῦ κατ᾿ ἐκεῖνον κύκλου, λανθάνειν ᾤετο τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν· οὐδ᾿ ἂν ἐθαύμαζε διαπορούμενος, εἴ τις τῶν ἀπωτάτω διεξῄει περὶ τῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν· ἀλλ᾿ εἰδὼς οἶμαι τὴν ἑαυτοῦ περὶ τὰς Μούσας ἰσχὺν, καὶ ἅττα ταύτῃ βιβλία δεδημιούργηκε, καὶ ὡς πτερόεντες οἱ λόγοι δοκοῦσί τε εἶναι καὶ λέγονται τοῖς ποιηταῖς, τὸ εἰκὸς ἂν ἐποίει, ἐδέχετ᾿ ἂν τοὺς λόγους. πρὸς ταῦτα πείθου μὴ κολακεύειν ἐμὲ, τό γε μὴν ἀληθὲς οὐκ οἴεσθαι δεῖν ἀποκρύπτεσθαι, οὐδὲ σιγᾷν ἀνέχεσθαι. πολλὰ δὲ ἥσθεις σου τοῖς γράμμασι μάλιστα παρὰ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς βεβαίου φιλίας ἑώρτασα, καὶ μάλα εἰκότως. αὐτό τε γοῦν

1) An ἄγνωστα? 2) Locus mendosus.

καθ᾽ αὐτὸ τὸ χρῆμα τοῦτο παρὰ πάντα γῆς τὰ λαμπρότατα· τὸ δὲ καὶ παρὰ τοιούτῳ γενέσθαι, τίνα ὑπερβολὴν εὐδαιμονίας ἀφίησι; βασιλέα δὲ τὸν θειότατον ὅταν λέγῃς τούς τε λόγους αὐτοὺς καὶ τοὺς περὶ λόγους θαυμάζοντα περὶ πλείστου ποιεῖσθαι, πιστεύω τε καὶ πῶς οἴει τῆς αὐτοῦ γνώμης ἄγαμαι, ὅτι θαυμάζειν ἔγνωκε τὰ βασιλεῖ θαυμάζειν προσήκοντα, εἰδὼς ὡς οὐδὲν οὕτως οἰκεῖον, ὡς λόγοι τῇ βασιλείας φύσει· ὅταν δὲ ὅτι σου διεξιόντος ἐγκώμια κατ᾽ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμῶν γραμμάτων ἀκούσειε, τοῦτο δέ σοι μικροῦ πιστεύειν, εἴ μοι δίδως εἰπεῖν, οὐκ ἔχω. οὔτε γὰρ οἷα βασιλεῖ γνώριμα εἶναι τἀμὰ, οὔτ᾽ ἂν ἐκεῖνος παρέσχετο τὰς ἀκοάς. εἰ δ᾽ ἔστι τοῦτο καὶ γέγονε, σὸν ὡς ἔοικε μόνου καὶ Σειρῆνος τῆς σῆς, βασιλέως ἀκοὰς καὶ φαυλοτάτοις αἱρεῖν. ὅθεν συμβάλλομεν μάλιστα, ὅτι σοι λίαν φιλούμεθα. τῷ γάρ τοι διαφερόντως φιλεῖν, καὶ βασιλεῖ συστῆσαι τἀμὰ βουληθεὶς, οὐκ εἰ προσήκοι βασιλέα γνωρίζειν ἐξήτησας· ἀλλ᾽ ὥσπερ ἅττα σὺ στέργεις, πάντα ταῦτα δεῖν εἶναι καὶ βασιλέα γνωρίζειν (μᾶλλον δὲ οὐκ ἄλλως ταῦτ᾽ ἔοικεν ἔχειν) μηδὲν ἐσκεμμένος μηδ᾽ ὑπολογησάμενος 1), διελέχθης ἃ διελέχθης ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς αὐτόν. ἀνθ᾽ ὧν παρὰ μὲν ἡμῖν κείσεταί σοι χάρις ὅση δυνατὴ, συμμετρουμένη τῷ βίῳ τῷ ἡμετέρῳ· παρὰ δὲ θεῷ καὶ μισθός.

XXI. Θεοδώρου τοῦ Κουτάλα ἐκ Θεσσαλονίκης, εἰς τὸν αὐτόν.

Ὅτι μὲν ἡμᾶς εὖ ποιεῖς οἷς ποιεῖς, οἶδά τε καὶ ἄλλους ἐδίδαξα· ὅτι δὲ τὸ τῆς σαυτοῦ γνώμης χαρίεν δεικνὺς φαίνῃ, ἅπασι δῆλον. τῷ γὰρ τὰ ἡμέτερα ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν, καὶ μετέχοντά τινος ἀγαθοῦ λέγειν τὴν περὶ τοὺς νόμους καὶ παντάπασιν ἀσθενοῦντα ῥώμην, πῶς οὐκ ἂν μαρτυρήσαιεν πάντες, ὅτι τὴν περὶ σοῦ κρείττω δόξαν ἐπιψηφίζεις, ἣ πάντας κατασχοῦσα λαμπροὺς ἐπαινέτας τῆς σῆς κεφαλῆς ἀποφαίνει καὶ ἀναγκάζει ταύτην μόνην ᾄδειν, ὡς ταύτην μόνην εὐφημιῶν οὖσαν ἀξίαν καὶ πλείστων ὅσων τῶν κρότων; τοῦτο γὰρ λέγομεν, οὐχ ὡς ἐν μείζοσιν ἑαυτοὺς τιθέμενοι· οὐδὲν γὰρ ἱερὸν τὸ καθ᾽ ἡμᾶς· ἀλλ᾽ ὅτι γε μάλιστα τοιούτους ὄντας οὐ φαύλους ἡγῇ, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τῶν ἀνδρῶν τάττεις. ἐκ τούτων τοίνυν πῶς οὐκ εἰκὸς ἡμᾶς ἀπορεῖν τῶν εἰκότων λόγων, οὓς προσάπτειν χρεὼν τῇ γλώττῃ τῇ σῇ, ᾗ τοσοῦτον ἀρετῆς καὶ λόγου περίεστι καὶ ᾗ μόνῃ τὸ πείθειν παρὰ Μουσῶν ὥσπερ ἄλλο τι δῶρον δέδοται; ὡς γὰρ ἔπος εἰπεῖν, ταύτην χάρισι καὶ πάσαις ἄλλαις εὐαρμοστίαις καὶ συμφωνίαις οἰκειουμένην, καὶ 2) πάντα τις τὰ βέλτιστα προσείπῃ, οὐδ᾽ οὕτω τοῦ πρέποντος, εὖ οἶδ᾽ ὅτι, τεύξεται. τίς γὰρ ἂν λέγων διαγένοιτο περὶ τηλικούτων ἀγαθῶν; σὺ δὲ τῶν ἡμετέρων ἁπτόμενος γραμμάτων ὕλην ἐπαίνων ταῦτα ποιῇ, καὶ κοσμεῖς τοῖς λόγοις τοῦ προσήκοντος πλέον. ἡ μὲν οὖν εὐγνωμοσύνη πρὸς ἅπαντας ἀεὶ κέχρησαι, τοσοῦτόν ἐστι περιφανὴς, ὅσον οὐκ ἄν τις εἰπεῖν δυνηθείη· ᾗ δὲ μάλιστα πρὸς ἡμᾶς κεχρημένος φαίνῃ, πολλῷ μείζων. οὐδεὶς γάρ ἐστι τῶν ἐκεῖθεν ἀφικνουμένων, ὃς ἡμᾶς οὐ φάσκει τὰ μέγιστα ὑπὸ σοῦ φιλεῖσθαι, ὡς ἂν ὑφ᾽ ἡμῶν καταγεγοητευμένου καὶ τοῖς ἡμετέροις φίλτροις ἐξηρτημένου. ταυ-

1) ὑπολογισ. 2) Fort. κἂν.

τὰ δὲ ταῦτα καὶ ἡμᾶς εὖ ἴσθι περὶ σὲ ποιοῦντας, ἐρῶντας μὲν καὶ πρότερον Σειρήνων τῶν σῶν· πῶς γὰρ οὔ; νῦν δὲ πολλῷ πλέον. εἰ δὲ δεῖ τό τε 1) ἀληθέστερον φάναι, οὐχ ἡμεῖς μόνον οὕτω ἡττήμεθα, ἀλλὰ καὶ ἡ πόλις ἡμῖν ἅπασα, ἅμα μὲν ὡς Ἑλλήνων ἀγάλματος, ἅμα δ' ὡς παραδείγματος πάσης σεμνότητος. οὐ γὰρ τοῖς ἰδοῦσι καὶ ὁμιλήσασι πέφυκας ποθεινὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀκοῇ κατειλημμένοις πάντα πᾶσιν 2) ἐραστός. τό τε γὰρ ἡδὺ τῆς γνώμης, καὶ ἡ ἐγκαθημένη τοῖς χείλεσιν ἴυγξ, καὶ χάρις ἡ μετὰ πειθοῦς τῇ γλώσσῃ κάλλιστα περικεχυμένη, ταῦθ' ὥσπερ ἄνθος ἀκήρατον ἐπανθοῦντα τῇ σῇ κεφαλῇ, ἀκήρατον ὥσπερ καὶ ἀθάνατον ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς τὴν περὶ σοῦ μνήμην ἐντίθησι, καὶ πάντας ἐπιστρέφει τε καὶ ἐραστὰς ἐπισπᾶται. τοιαῦτα τοίνυν ὁρῶν τις καὶ μηδὲν τῶν σῶν κάλλους γυμνὸν εὑρίσκων ἢ που φρενῶν γυμνὸς ἂν εἴη, εἰ μὴ θαυμάζων ἐπὶ πλεῖστον καὶ πρὸς ἅπαντας φαίνοιτο. ἐγὼ δ' ἐβουλόμην πῶς οἴει καὶ δι' εὐχῶν ἐποιούμην συνεῖναί τέ σοι καὶ τῶν τῆς γλώττης κρατήρων γεύεσθαι, καὶ τούτοις κοσμεῖσθαί τε καὶ τρυφᾶν, ὧν ἐφίενται μὲν Ἑλλήνων οἱ πλεῖστοι, οὐδεὶς δὲ ὡς 3) τούτων γευσάμενος ἀποκνεῖ διδόναι σοι τὸ τῶν λόγων κράτος. εἰ δὲ τοῦτο, πῶς τοὺς τῆς γλώττης ἑκάστοτε γευομένους οὐκ ἂν εἰς εὐδαιμονοῦντας θείημεν; εἰ γὰρ τοῖς εἰς ἅπαξ ὁμιλήσασι γάννος ἄῤῥητον ἐγγίνεται, ποίας εἰκὸς ἀπολαύειν ἡδονῆς καὶ ῥᾳστώνης τοὺς συνδιαιτωμένους σοι καθάπαξ; ἤ που πανήγυριν καὶ πομπὴν ἄγειν ὅσαι ὧραι νομίζοιτ' ἂν 4). παρὼν οὖν καὶ αὐτὸς καὶ ἐφίλουν καὶ ἐθαύμαζον· ἀπὼν δ' εὖ ἴσθι, ᾄδων πάλιν διατελῶ, καὶ τῶν σῶν ἀεὶ μεμνημένος ἀνίσταμαι τὴν ψυχήν, καὶ διαλέγεσθαι δοκῶ τῇ Πλάτωνος γλώσσῃ. ἐπεί τοι καὶ περικέχυμαι τῷ τὴν σὴν ἁρμονίαν κρούοντι, καὶ οὐκ ἀποσπῶμαι πρότερον ἐκεῖθεν, πρὶν ἂν ὅλως τῶν σῶν διὰ πάντων ἀγαλμάτων ἔλθῃ. τοιοῦτος γὰρ ὤν, οὐδὲν οὐδέποτ' ἀφιεὶς ἁλμυρὸν ἐκ τῆς γλώττης πεφώρασαι. καὶ θαυμαστοί τινες ἵμεροι, τῶν χειλέων ἐκφυόμενοι, τὴν ἐμφιλοχωροῦσαν τῇ ψυχῇ δεικνύουσι τέρψιν, καὶ τοὺς συνόντας θέλγουσι, καὶ πάντας ἀνιστᾶσι λαμπροὺς ἐπαινέτας. ταῦτ' οὖν λογιζόμενος καὶ ἀπολαύειν οὐκ ἔχων λύπῃ καταβαπτίζομαι· καὶ ἀναδῦναι μὴ δυνάμενος ἐπὶ πλέον ἀνιῶμαι· καί ποτε τὴν ἐκ τῆς λύπης νεφέλην ἀποσεισάμενος ὑπόπτερος εὔχομαι φανῆναι, καὶ περὶ σὰς γενέσθαι θύρας, ὥστε μικρὸν γοῦν ἀπολαῦσαι τῶν σῶν μυστηρίων. δεῖ δὲ καὶ σὲ τὸν χρηστὸν ἐπικουφίσαι καὶ παραμυθίαν δοῦναι· τί δ' ἂν γένοιτο 5), εἰ γράμματα πέμψεις. ἂν μὲν οὖν ἐπιστείλῃς, τιμήσεις τοῖς γράμμασι, καὶ θαυμάζειν τὰ σὰ μάλιστα δώσεις. εἰ δ' ἄρα σιωπήσεις, ἴσθι παντάπασιν ἀνιῶν τούς γε διαφερόντως που τῶν ἄλλων σου καὶ τῶν σῶν λόγων ἐρῶντας.

XXII. *Τοῦ Βαλσαμῶν ἐκ Θεσσαλονίκης, εἰς τὸν αὐτόν.*

Ἐπὶ τῇ σῇ φιλίᾳ στεφανηφορῶ, καὶ χοροὺς ἵστημι, καὶ χαίρω μᾶλλον τῶν ὀλυμπιάσι νενικηκότων· καὶ νῦν ἐμαυτὸν δεῖν ἡγοῦ-

1) An τό γε? 2) παντάπασιν. 3) Legendum ὅς. 4) An νομίζοιντ' ἄν? 5) Fort. τὸ δ' ἂν γένοιτο.

μαι καλεῖν εὐδαίμονα, ὁπότε φιλίας μὲν ἄντικρυς ἔσχον τὰς Μούσας αὐτάς, παρὰ δὲ τὸν Ἑλικῶνά μοι φοιτᾶν ἔξεστιν. ἐῶ γὰρ λέγειν Πλάτωνα καὶ Σωκράτην, Ἀκαδημίαν τε καὶ Στοάν. ἐπὶ τούτοις σεμνύνομαι καὶ δοκῶ μέγα φρονεῖν, ὁ τὸ μηδὲν ἄγαν πρότερον φροντίζων κατὰ Δελφούς. ἀλλ' ἔοικα τἄλλα μὲν εὐδαίμων εἶναι· ἑνὸς δ' ἀπολείπεσθαι τοῦ μεγίστου. τῷ γὰρ ἄριστον ἄνδρα φιλεῖν, ὃν ἐν τοῖς πρώτοις αἱ Μοῦσαι τῶν Ἑλλήνων ἠρίθμησαν, καὶ τῶν αὐτῶν δὴ τούτων μετέχειν δοκεῖν, οἷς ἐκεῖνος κεκόσμηται, ὑπὲρ πᾶσαν εὐτυχίαν εὖ πράττειν ἡγοῦμαι· τῷ μέντοι μὴ τῶν ἐκείνου χαρίτων ἀπολαῦσαι οὐ μικρόν τι τῆς εὐδαιμονίας ἀφῃρῆσθαι νομίζω. μηχανὴν οὖν τινα πάλαι ζητῶν, δι' ἧς ἔσομαι τῶν σῶν ἀπολελαυκώς, νῦν εὑρεῖν μοι δοκῶ. κεκλήσθω γάρ μοι Περσεύς, τὸν ἐν ἡμῖν λέγω νοῦν, καὶ τὰ αὐτοῦ παρασχέτω πτερά, ταύτην δὲ τὴν διάνοιαν, καὶ νῦν πρὸς τὸ εὔδαιμον Βυζάντιον ἐπειγώμεθα. ὡς οὖν ἤδη τούτῳ [1]) τυχὼν ἀσπάζομαι τὸν σοφὸν Γρηγορᾶν, καὶ ἐμαυτὸν ὅστις εἴη [2]) πυνθανομένῳ συνίστημι, καὶ χαίρων ἀπολαύω τῶν σῶν ἀγαθῶν, καὶ τῇ πατρίδι ἐπανιὼν τοῖς φίλοις συγγίνομαι, μεθ' ἡδονῆς τὰ σὰ διηγούμενος. οὕτως ἐμαυτὸν τῇ σκιᾷ τέρπω τῶν σῶν. σοῦ δ' ὀφθέντος ἡμῖν, τοῦτο δὲ δοίη θεός, ποίαν οὐκ ἀποκρύψω πανήγυριν;

XXIII. Βρυεννίου τοῦ σακελλίου ἐκ Θεσσαλονίκης, εἰς τὸν αὐτόν.

Οὐκ οἶδα τί τῶν ἁπάντων πέμψας τοσοῦτον ἂν ἡμᾶς εὔφρανας, ὅσον διὰ τῶν τιμίων τούτων καὶ ἡδίστων ἀνδρῶν, οὓς ὁ τρόπος ἀξίους τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν καὶ τοῦ σχήματος δείκνυσιν. ὥσπερ γὰρ ἀπό τινος βαθμίδος ἀρξάμενοι εἰς τὴν κορωνίδα τῆς ἡδονῆς με ἀνήγαγον. προσεῖπον πρότερον· ἔπειτα τὸ σὸν φθεγξάμενοι ὄνομα, τὸν ἀπὸ σοῦ μοι προσαπέδωκαν ἀσπασμόν· καὶ τέλος τὸν λόγον δεδώκασι, τὸ τιμιώτατον τῶν σῶν γεννημάτων, οὐ τῇ ἀξίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ αἰτίᾳ. βασιλεὺς γάρ ἐστιν ὁ παρ' αὐτοῦ κηρυττόμενος, τὸ πάντων ἀγαθῶν ἀκροθίνιον. ἥσθεὶς [3]), ὡς εἰκός, οὐχ ἧττον διὰ τοὺς μοναχούς, οὕς μοι συνεστήσω φίλους αὐτὸς ἐκ τοῦδε τοῦ τρόπου, ἢ ὅτι καὶ περὶ [4]) φίλου ἀφίκοντο, εἰκόνα τινὰ τῆς σῆς σοφίας καὶ ἰδέας [5]), ὡς εἰπεῖν, τὸν λόγον κομίζοντες, ἀνέγνων τοῦτον εὐθὺς μεθ' ὅσης ἂν εἴπῃς τῆς ἡδονῆς. σὲ γὰρ ἐφανταζόμην ὁρᾶν ἐν τούτῳ, καὶ τῶν σῶν Σειρήνων ἀκούειν ἐκείνων, αἷς με κατεγοήτευσας, ὁπότε σὲ κατὰ ταύτην εἶδον τὴν περίδοξον πόλιν. ἀναγνοὺς δὲ ἐθαύμασα τὴν οἰκονομίαν καὶ τὸ ἀττικίζον δι' ὅλου τῆς γλώττης· ἐξαιρέτως δέ, πῶς συντομίας ἐχόμενος ἱστοριῶν ἐμνήσθη τοσούτων τε καὶ τοιούτων, καὶ γενναίοις ἐνθυμήμασι καταγλαΐζεται καὶ πυκνοῖς· μᾶλλον δέ, πῶς τοσαύτην ὕλην ἱστοριῶν καὶ ἐνθυμημάτων ἐν ὀλίγαις περιέκλεισε συλλαβαῖς. τὸ δὲ τοῦ λόγου τέλος τίς οὐκ ἂν ἐκπλαγείη, οὕτω μὲν φρονήσεως ἔχον, οὕτω δὲ φράσεως ἀρίστης, οὕτω δὲ συνέσεως καὶ εὐρυθμίας; πεποίηκας γὰρ παραπλήσιον ἐν τῷδε τῷ μέρει τοῦ λόγου, ὥσπερ

1) An τούτου? 2) An εἴην? 3) An ἥσθεὶς δέ? 4) An παρά? 5) An ἰδέαν?

ἄν τις ὕφασμά τι πολυτελὲς ὑφαίνων καὶ χρήσιμον, λώρους προσυφάνας τῷ τέλει ἐξ ἄλλης τινὸς ὕλης, ἢ πορφυρᾶς, ἢ χρυσῆς, ἐπαύσατο τοῦ ὑφαίνειν. οὐ μόνον δὲ αὐτὸς τὸν λόγον τοῦτον τεθαύμακα, ἀλλὰ καὶ ὁπόσοι τοῦτον εἶδον τῶν καθ' ἡμᾶς, μάλιστα δὲ πάντων ὁ διδάσκαλος, ὃς διαφερόντως τιμᾷ τὰ σά. ὄψονται δὲ καὶ πάντες, καὶ οὐδεὶς ἀνήκοος τούτου γενήσεται. σὺ μὲν οὖν μηδέποτε παύσαιο τοιαῦτα λέγων καὶ γράφων καὶ τοῖς φίλοις κοινούμενος· ὁ θεὸς δὲ ἄνωθεν ἐπιχορηγοίη τὰς ἀφορμὰς καὶ τοὺς πορισμοὺς τῶν τοιούτων διὰ τοῦ πανταρίστου καὶ χρηστοῦ βασιλέως ἡμῶν. ὁ πανάγαθος θεὸς εἴη διατηρῶν τὴν ἀντίληψίν σου πάσης κακίας ἀνώτερον.

XXIV. Δημητρίου τοῦ Κυδωνίου ἐκ Θεσσαλονίκης, εἰς τὸν αὐτόν.

Ἐγὼ τῶν μὲν ἀγαθῶν ἀνδρῶν εἶναι οὔποτ' ἂν ἀξιώσαιμι, ἕως ἂν ἄριστ' ἔχον νομίζω, τὸ γινώσκειν αὐτόν [1]) τινα· τῶν μὲν τῶν [2]) τοὺς τοιούτους φιλούντων καὶ χαιρόντων τῶν ἀνδρῶν τοῖς σπουδαιοτάτοις, εἰ μὴ πρῶτον, ἀλλὰ δεύτερον εἴποιμ' ἂν ἐμαυτόν· ἐπεὶ καὶ πάντες τοῦτ' ἀξιοῦσι, τοῦ ἀγαθοῦ πάντ' ἐφίεσθαι, εἰ μὴ καὶ αὐτὰ τοιαῦτ' ὄντα τυγχάνει. εἰ δὴ τοῦθ' οὕτως ἔχει, κἀγὼ τῶν μὲν ἀγαθῶν ἀνδρῶν οὐκ εἰμὶ, ἀσπάζομαι μέντοι τοὺς τοιούτους ἐπιεικῶς, σὺ δὲ τοὺς ἄλλους ἀγαθοὺς ἄνδρας τοσοῦτον παρήνεγκας, ὅσον ἐκείνων οἱ πονηρίᾳ συζῶντες ἡττῶνται, ἔξεστι συλλογίσασθαι, ὅπως ἔχω γνώμης ἐγὼ περὶ σὲ τὴν θαυμασίαν ψυχὴν, εἰ μὴ τοὺς μάτην ἐνοχλήσαντας ἐκείνους βούλει λογίζεσθαι, καὶ τοὺς ἐν τῷ τῶν ἄλλων κατηγορεῖν οἰομένους χαρίζεσθαι· ὥστ' ἀδικοίης ἂν τἀναντία δοξάζων περὶ τῶν οὕτω γνώμης ἐχόντων πρὸς σὲ, οἷς εἴποιεν ἂν ἐκεῖνοι περὶ σοῦ καὶ τοῖς ἄλλοις. εἰ δὲ ταῦτα μὲν οὐ φήσεις, πονηροὶ δέ τινες ἡμεῖς καὶ κακοήθεις, καὶ χρηστῶν ἠθῶν ἥκιστα μετέχειν δοκοῦντες, τὸ γοῦν σπένδεσθαι παραιτουμένοις, καὶ κατηγοροῦσιν αὐτῶν [3]) συγγνώμην διδόναι, μὴ καλῶς ἔχειν ἥκιστ' ἂν ἀξιώσαις. τοῦτο τοίνυν γινέσθω καὶ γράμμασι χαρισάμενος ἡμῖν τὴν συγγνώμην, γεῦσον τῶν σῶν ἠθῶν τοὺς ἐφιεμένους.

XXV. Γεωργίου τοῦ Λαπίθου ἐκ Κύπρου, εἰς τὸν αὐτόν.

Εἴπερ οἷόν τε, σοφώτατε, τῶν περὶ ψυχὰς κατατιθεμένων χαρίτων ἐν ἴσῳ τὰς ἀμοιβὰς τοῖς κατάρξασι παρὰ τῶν εὖ πεπονθότων γίνεσθαι ἦν, οὐκ ἂν ὤκνησα πᾶν ὅ,τι ἂν ἔδει ποιοῦντα τὴν ὀφειλὴν ταύτην ἐκτίνειν. ἐπεὶ δ' ὥσπερ παῖδας τοκεῦσιν εἰς ἅπαν ἐκτῖσαι τὰς χάριτας τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστὶ (δεήσειε γὰρ ἂν αὐτοὺς συλλαβεῖν καὶ τεκεῖν, οὐκ ἐθελούσης τοῦτο τῆς φύσεως) οὕτω δῆτα καὶ τοῖς καθηγησαμένοις τοὺς μαθητὰς οὐχ οἷόν τε ὄντως τοῦ [4]) τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἀντιστρέφειν πρὸς τοὺς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν αὐτῶν· συνέβαινε γὰρ ἂν τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ αὐτὸ καὶ ὡς ποιητικὸν ἔχειν καὶ

1) An *αὐτόν?* 2) An *μέντοι τούς?* 3) An *αὐτῶν?* 4) Legendum videtur, *οὐχ οἷόν τε ὄντος που τὴν αὐτὴν* etc.

ὡς παθητικόν· καὶ τὸν Ἡσίοδον τοῖς κεχρημένοις, οὐκ ἐπὶ τῶν οὕτω μεγάλων, οἰόμεθα παραινεῖν, τῷ αὐτῷ μέτρῳ καὶ λώϊον αἴ κε δύνωνται, ἀποδιδόναι τὸ δάνειον. ἀλλ' [1]) εἴπερ ἄρα ἐπὶ τῶν Πέρσου ἀξίων, ἀνδρὸς ἥκιστα πρὸς τὸν ἀδελφοῦ βίον ὁρῶντος. ἐπεὶ οὖν οὕτω ταῦτα, καὶ ἡμῖν οἶμαι τῆς ἀξίας ἀμοιβῆς οὐκ ἐφικνουμένοις συγγνώμη· ἐπεὶ ὅση γε δυνατὴ, σὺν θεῷ δ' εἰρήσθω, οὐδαμῶς ἐλλείψειν ἡγοῦμαι, κἂν ὑπὸ πολλῆς εὐγνωμοσύνης ἡ σὴ καλοκἀγαθία, οὐδὲ τοῖς ὀφειλέταις ὅλως ἡμᾶς ἀξιοῖς ἐγγράφειν. πῶς δ' οὐκ ἄν σοι χάριν ὅτι πλείστην εἰδείημεν, λογιώτατε, προθυμίαν μὲν περὶ τὰ ἡμέτερα οὐκ ἐλάσσονα ἡμῶν ἐπιδειξαμένῳ· τά γε μὴν περιπόθητα ἡμῖν παρασχομένῳ· τοῦτο μὲν πόνους τῶν ἐπὶ σοφίᾳ βεβοημένων παλαιῶν ἀνδρῶν· τοῦτο δὲ γράμματα σὰ τῆς φίλης μοι κεφαλῆς, οὐχ ἧττον ἐμοὶ φίλα ἐκείνων, δι' ὧν καὶ τὰς ᾀδομένας Σειρῆνας νικᾷς, τὸ μὲν τέρπον οὐχ ἧττον ἐκείνων, τὸ δὲ βλάπτον, οὐδ' ὥσπερ ἐκεῖναι, τοὐναντίον μὲν οὖν τὸ λυσιτελοῦν παρεχόμενος; ἐγὼ δὲ καὶ ἀσφοδελοῦς [2]) αὐτὰ λειμῶνα καλῶ, καὶ πεδίον Ἠλύσιον, καὶ χρῶμαί γε ὡς τοιούτοις, νὴ τὴν σὴν κεφαλήν. ἐπειδὰν γὰρ ὑπὸ τῶν ἐν χερσὶ πραγμάτων πλέον ἢ ἱκανῶς ἔχει ἐπιβρισάντων ἀποκναίσθω, ἐπὶ τὸν λογικὸν τοῦτον εἶμι παράδεισον· ᾧ ἐφ' ἱκανὸν ὁμιλήσας τό,τε τῆς ἀθυμίας εὐθὺς ἀποτίθεμαι νέφος, καὶ ἐμαυτὸν ἀνακτῶμαι πρὸς εὐθυμίαν ἀγόμενος. ἃ μὲν οὖν ἡμῖν παρὰ τῆς σῆς ὑπῆρξε σοφίας, τοιαῦτα· καὶ οὐδ' ἂν μακρὰν [3]) ἀποτείναιμεν λόγον, τῆς ἀξίας αὐτῶν ἐφικοίμεθα. τά γε μὴν εἰς τὸ ἑξῆς, τοῖς προλαβοῦσιν ἀκόλουθα πεποίθαμεν ἔσεσθαι, καὶ ἐπιδιδόναι γε καθ' ἡμέραν εὐχόμεθα. ἐπεὶ δέ γε τῷ [4]) καταλόγῳ τῶν σῶν φίλων ἀριθμεῖν ἡμᾶς κατηξίωσαι, χαίρομεν μὲν ταύταις μᾶλλον ἐγγραφέντες ταῖς κύρβεσιν, ἢ ταῖς Ἀθηναίων οἱ πάλαι. σὺ δ' ὦ βέλτιστε μὴ ἀποκάμοις φίλον ἄνδρα εὐεργετῶν, εἰδότα φιλεῖν καὶ χάριν εἰδέναι.

XXVI. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν αὐτόν.

Ἐγὼ μὲν, ὦ φίλη μοι κεφαλὴ, ταὐτόν μοι περὶ σὲ πεπονθέναι δοκῶ, τοῖς πόῤῥωθεν μὲν ἄρτι θάλασσαν τεθεαμένοις, καὶ τὸ μέγεθος αὐτῆς ὑπὲρ ἅπαν ὕδατος ἄλλο τῶν εἰωθότων σύστημα φαινομένης ἐκπεπληγμένοις· ὅσῳ δὲ μᾶλλον προσίασι τῆς ὄψεως πελάγω γεγεμιζομένης [5]) ἀνέτου καὶ οὐχ ὁρίζοντος, ἔτι μᾶλλον ἀγομένοις καὶ παιδιὰν ἡγουμένοις τὰ πρόσθε. τῆς μὲν γὰρ φήμης ἡμῖν τὸ πρὶν πυνθανομένοις τὰ σὰ θαυμάζειν ἀορίστως ἐπῄει τὴν δύναμιν. νυνὶ μέντοι γε λόγοις τε σοῖς ἐντυχόντες καὶ τῶν τεθεαμένων πυθόμενοι κατόπιν τὴν φήμην ἐκείνην τῶν πραγμάτων ἡγούμεθα, ἀλλοῖον [6]) ἠὲ πάροιθεν ὁρῶντες τὸν ξεῖνον, καὶ οἷος εὔξαιτ' ἂν εἶναι νοῦν ἔχων πᾶς, κἂν σκῆπτρον φέρῃ Φαιάκων· ὥστε καὶ ἀπορεῖν πότερον τὸ ποικίλον μᾶλλον ἢ τὸ ἄκρον ἐν ἑκάστῳ θαυμάσαιμι· καίτοι καὶ οὕτω γε τῆς ἀληθείας ἔτι πεπείσμεθα ἀποδεῖν.

1) Locus mendosus. 2) Leg. ἀσφοδελὸν, ut apud Homer. 3) Fort. μακρόν. 4) Fort. ἐν τῷ. 5) An πελάγους γεμιζομένης? 6) Alludit ad Homeri versum Odyss. π. 181.

τῇ γε μὴν τηλικαύτῃ περὶ λόγους ἰσχύϊ τὰς τοῦ ἤθους συνάπτοντες χάριτας ὅλον ὁρῶμεν ἀπηρτισμένον, ὡς ἐν πανσελήνῳ, οὐδ' ὅπου οὖν μέρους σκιαζομένου, τὸν κύκλον. ἀλλὰ πόθεν, ἴσως ἂν φαίης, ταῦτ' ἔχεις εἰδὼς, ὥστε καὶ ἀξιόπιστος μάρτυς ἥκειν ἡμῖν; ἀλύτοις ὦ τᾶν ἔχω τεκμηρίοις συλλελογισμένος ταυτὶ, γλώττῃ τε περιτράνῳ τοῦ αἰδεσίμου πατρὸς ἡμῶν Ὑακίνθου ἃ τεθέαται σαφῶς ἐκτιθέντος· ὃς δῆθ' ἡμῖν καὶ τὰ ἥδιστά σου διεκόμισε γράμματα· ὃν ἥκιστ' ἄν τις φαίη τῶν ἐγνωκότων, τῆς ἀληθείας ἄλλο τι πρότερον ἄγειν· καὶ αὐτοῖς δή που θαυμασίοις σου γράμμασιν· ἃ δὴ ἐπεὶ δέδεγμαι ἐπιὼν, ὃ ἂν μᾶλλον ἀγασθείην οὐκ εἶχον, ἐπίσης ἑκάστου δικαιοῦντος θαυμάζεσθαι, τῶν νοημάτων τὸ μέγεθος, τῆς ἱστορίας τὸ πολυειδὲς, τὸ κάλλος τῶν ὀνομάτων, τῆς συνθήκης τὸ εὔκρουστον, τῶν σχημάτων τὰ καινοπρεπῆ, ὅλης τῆς ἑρμηνείας τὴν ῥώμην ὁμοῦ τε καὶ εὔροιαν, τὸ ἦθος δι' ὅλης ταύτης ἀνακιρνάμενον. ὢ πολυανθεστάτου λειμῶνος εἶτ' ἠπόρουν ἐν ἐμαυτῷ, εἰ ἔστι τῷ ὄντι νῦν ἐπὶ γῆς τοιαῦτα κάλλη λόγων ἀποτίκτειν δυνάμενος. ἆρά σοι δοκοῦμεν ὀρθῶς συλλελογίσθαι τὰ κατὰ σὲ, ἢ σοφιστικαῖς ἡμᾶς ἐρεῖς ἔτι περιπίπτειν ἀπάταις; πλὴν ἀλλ' ἐπεί σε τοῦ ἤθους πείθει τὸ μέτριον τοῖς τοιούτοις ἅπασιν ἀπιστεῖν, καὶ τὸ τῆς ἐπιστήμης βάρος ἥκιστα ῥιπίζεσθαι ταῖς αὔραις τῶν ἐγκωμίων ἐᾷ, καίπερ ἀποδεόντων τῆς ἀληθείας, ἔχοι γε ταῦθ' οὕτω. οὐ γὰρ ἄν τι μεῖζον εὐξαίμεθα, καὶ ἡμεῖς σοι δοκοῦν ἡσυχάσομεν. σὺ δ' ὦ μακρῷ πάντας παρελάσας τοὺς νῦν, μὴ ἀποκάμοις ὁποίους σὺ πολλοὺς ἐργαζόμενος· τοῖς τε πόῤῥω καὶ τοῖς ἐγγὺς ὁμοίως τῆς διδασκαλίας τὰ ῥεύματα καὶ φιλίας δεικνὺς πᾶσιν οὐ ψευδομένους τοὺς ὅρους, τὸ ἀκριβὲς ταύτης ἄγαλμα ἐν σεαυτῷ περιφέρων καὶ ἡμᾶς σὺν τοῖς ἄλλοις γράμμασί τε τέρπων καὶ ὠφελῶν τὰ προσήκοντα.

XXVII. Ἀθανασίου τοῦ Λεπανθρηνοῦ[1]), ἐκ Κύπρου τῆς νήσου, εἰς τὸν Γρηγορᾶν.

Διπλᾶς ὀφείλομέν σου τῇ καλοκἀγαθίᾳ τὰς χάριτας, οἷς τε φιλίας ἦρξω μηδεμίαν εἰς τοῦτο παρασχόντων ἡμῶν ἀφορμὴν, καὶ οἷς λαμπραῖς διαθερμαίνεις ἐλπίσι ταύτην ἐσαεὶ διαφυλάξειν εἰλικρινῆ. ὁ γὰρ κτήσασθαί τι παρ' οὐδενὸς βιασθεὶς ἢ τοῦ κρῖναι βέλτιον εἶναι, πῶς ἂν μὴ οὐχὶ πάντα προέσθαι ῥᾴδιον ἕλοιτο ἢ τοῦ ταυτ . . . περισπουδάστου δόξαι καταμελεῖν; τοῦ μὲν οὖν τοσοῦτον ὀφείλειν, ἀκριβεῖς ἡμεῖς ἐπιγνώμονες· ἐκτῖσαι δὲ πρὸς ἀξίαν πολλοῦ γε καὶ δεῖ· πλὴν εἰ μή που τό γε πανταχοῦ σε περιφέρειν τῇ γλώττῃ, καὶ πάντας τῶν τῇδ' Ἑλλήνων κοινωνοὺς κεκτῆσθαι σπεύδειν τῆς τελετῆς, λύσιν χρέους ὑπὸ σοὶ διαιτητῇ πρυτανεύσοι. τούτοις γὰρ ἂν καὶ μεθ' ὑπερβολῆς ἀμειψαίμεθα· καὶ νῦν τὸ τῆς βασιλευούσης καλὸν, Φοινίκη τε καὶ Κοίλη Συρία, μᾶλλον δ' ὅσην οἰκοῦσιν Ἕλληνες, θαυμάσονται μάλα περιφανῶς, ἐμοῦ τε οὐ σιγῶντος, καὶ τῆς πανταρίστης ἐπιστολῆς, ἣν ξυμφόρημα σοφίας παντοδαπῆς ὑγιῶς ἄν τις κρίνων κατονομάσῃ, οἷά τινος σημαίας

1) An *Λεπεντρηνοῦ?* Vide indicem epistolarum supra.

προβεβλημένης καὶ μυρίων ἀντὶ γλωσσῶν τὸν ταύτης ἀνακηρυττούσης πατέρα. οὐδὲ τῶν βαρβάρων οἱ πλεῖστοι, ὁπόσοις σοφίας μέτεστιν, τῆς καλῆς ταύτης ἀμοιρήσουσι θοίνης, τουτωνὶ τῶν τριγλώσσων Κυπρίων εἴς τε τὴν Σύρων καὶ Ἰταλῶν καλῶς εἰδότων τὰ Ἑλλήνων διαβιβάζειν· εἶεν. ἐπεὶ δὲ σὲ τὸ τοῦ ἤθους φιλίστορον, ὃ μᾶλλον τῷ περιόντι τῆς σοφίας παρομαρτεῖν εἴωθεν, οὐχ ὅπως τὰ τῇδε περινοεῖν διανίστησιν, ἀλλὰ καὶ ὅσων ἄλλων θεαταὶ καθεστήκαμεν, εἴσῃ γενναῖε, ὡς Κύπρον μὲν εἶχον ἄν τι καὶ μέμφεσθαι, ἰατρικῆς πειθόμενος νόμοις, πρὸς τὸ δυσκραέστερον τετραμμένην, καὶ τῶν ἐπηλύδων τοῖς πλείοσιν, εἴ τί που καὶ πλημμελέστερον διαιτῷντο, ἐς εὐεξίαν λυμαινομένην. δέδοικα δὲ, μὴ προσκρούειν δόξω τῇ τύχῃ, οὕτω πρὸς αὐτὴν εὐμενὲς ἀτενίσασαν [1]). οἶμαι δὲ καὶ ζωδιακὸν αὐτὸν, ταῖς καθηκούσαις περιόδοις ἐτῶν τὴν ἰδίαν ἀπαρτίσαντα κίνησιν, καινότερόν πως πρὸς τὸ νοτιώτερον ἀποκλῖναι, ἄντικρυς ἐκπολεμωθέντα τοῖς προσαρκτίοις. καὶ νῦν ὦ βέλτιστε πόῤῥω μὲν Ἀφροδίτη τοῦ ταύτῃ προσανέχοντος τοῦ πάλαι [2]) δήμου Κυπρίων ἐστήρικται, ὡς ἂν μυθολογήσαιεν Ἕλληνες. Ἑρμῆς δὲ περιπολεύει, καὶ Ἀθηνᾶ, καὶ εἴ τινι λόγου καὶ ἀγχινοίας τῶν ἄλλων μέλει θεῶν. ὅθεν καὶ τοὺς ἁπανταχοῦ γῆς καὶ θαλάττης ἴδοις ἂν συῤῥέοντας πρὸς αὐτὴν, οἷα δὴ πρὸς μαγνῆτιν σιδήρια. ταῦτ' ἐν σκιαγραφίᾳ τὰ τῆς νήσου ἐπίσημα. καὶ δίκαιον ἂν εἴη, εἰ καὶ μὴ τοῖς πάλαι σοφοῖς, τοῖς γοῦν νῦν οὖσι μνήμης ὅτι πλείστης ταύτην ἀξιωθῆναι. Ἀθηναῖοί γε μὴν καὶ Θηβαῖοι καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Πέλοπος, τὰ πάλαι ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσιν ἐν πολλοῖς περιθρύλλητα, τῆς παλαιᾶς εὐδαιμονίας τὴν ἀγροικίαν ἠλλάξαντο· καὶ ἴδοις ἂν τοὺς πρὶν τῶν μεγάλων Περσῶν βασιλέων [3]) γῆς βραχείας καὶ ἀντιῤῥόπου τοῦ ὕδατος ἐκχωρῆσαι τῶν σφετέρων ἀμφισβητήσαντας, δουλείαν τὴν ἐσχάτην ὑφισταμένους· ὥς γε καὶ Κᾶρας τῇ συγκρίσει εὐδαίμονας ἂν ἀποφήνεις [4]). καὶ πρὸς τούτοις Λυκοῦργον καὶ Χαρώνδαν καὶ Ζάλευκον, καὶ ὅσους ὁ πάλαι χρόνος νομοθέτας ἀνέδειξεν, οὐδ' εἴ ποτ' ἦσαν παρ' οἷς νενομοθετήκασιν ἴσασιν. λείπεταί γε περὶ τοῦ τρίτου, τῆς Ἰταλικῆς ὀφρύος, διεξελθεῖν. ἀλλὰ μήκους φειδόμενος, ὅρους παριόντος ἐπιστολῆς, τῷ δέοντι ταμιεύσομαι. σὺ δ' ὑγίαινέ μοι, θαυμάσιε, τὸ περιλειφθὲν ἐν Βυζαντίῳ ταμιεῖον τῶν λόγων, καὶ μὴ ἀποκάμοις φιλῶν, καὶ τοῦ φιλεῖν παρέχων τεκμήρια τὰς σὰς γενναίας ἐπιστολὰς, ὁμοῦ τε ἡδονὴν καὶ κέντρον τοῦ τὰ ἴσα δρᾷν ἐνιείσας· εἰ καὶ πεζοὶ παρὰ Λύδιον θέαν [5]) δόξαιμεν.

Addendae his erant epistolae duae: prima, *Ματθαίου τοῦ Ἐφέσου* [6]), cuius initium, *οἷον δὲ τοῦτο πέπονθα πάθος*; altera, *Νικολάου τοῦ Πεπαγωμένου* [7]), cuius initium, *οἶδ' ὅτι πράγματα δοκῶ σοι παρέχειν*. Sed neutram in apographo descriptam reperi. Theodori Metochitae versus [8]), *εἰς τὸν σοφὸν Νικηφόρον τὸν Γρηγορᾶν*, inconditos et male admodum tornatos, cave desideres.

1) An *ἀτενισάσῃ*? 2) Malim *τὸ πάλαι*. 3) An *τοῖς μεγάλοις Περσῶν βασιλεῦσι*? 4) Fort. *ἀποφήναις* vel *ἀποφήνειας*. 5) *θέειν*. 6) Cod. Vat. fol. 236. 7) Idem cod. fol. 90. 8) Extant in codd. Regg. 1997. et 3359.

Recentiorum testimonia, utpote pervulgata et cuilibet obvia, omnino potui omittere, et fortasse debui. Sed ne huius ac superioris saeculi hominibus fidem abrogasse eorumque auctoritatem contempsisse videar, sex aut septem huc producam: caeteros indicare satis fuerit.

I. Lipsius, Not. ad Lib. I. Politic. Cap. IX.

Nicephorus Gregoras historiam et filum narrationis Nicetae Choniatis excepit, at non laudem. Scripsit enim ab urbe capta res ad Andronici Palaeologi posterioris mortem, sed nequaquam pari castigatione aut industria, et vitia plura traxit sui aevi. Superfluit aut evagatur, et res orationesque proprias miscet, indecore, imo inepte. Iudicia tamen eius crebra, et plerumque recta. Caussae eventuum curiose positae: pietas inculcata, et multa opportune ad primam illam causam, i. e. Deum, relegata. Sane providentiam et fatum non alius scriptor asseruit magis. Legendus cum hoc nomine, tum etiam illo, quod pleraque eius historia ab aevo nostro non dissidet: imo lites dissensusque in sacris reperies haud dissimiles hodiernis.

Gretserus in Ioannis Cantacuzeni Historiam, edit. Reg. p. 932.

Nicephorus Gregoras omni litterarum cognitione ea tempestate apud Graecos illustris.

Idem Lib. III. Observationum in Georg. Codinum. Cap. XVII.

Nicephorus Gregoras sua in historia parum amico animo fuit in Andronicum iuniorem Imperatorem et in Ioannem Cantacuzenum, magnum Domesticum; de qua Gregorae iniquitate extat publica querimonia Cantacuzeni lib. IV. cap. XXIV. et XXV. Nec mirum, quia sequebatur partes Andronici senioris, cui addictissimus erat, utpote plurimis beneficiis ab illo affectus et magnis honoribus cumulatus. Quocirca calamum continere non potuit, quominus aliquando Andronicum iuniorem et Cantacuzenum mordaciter perstringeret, et calumnias in chartas effunderet.

Pontanus, in Praefatione Historiae Cantacuzenicae.

Verum quia Gregoras iste avo, in cuius aulam desertis studiis liberalibus se contulit, amicior, nepoti autem iniquior fuit: illumque plurimum et saepe commendavit: hunc aperte, nec modice et non raro insimulavit ac vituperavit: ad haec quae inter illos acciderunt partem maximam minime comperta habuit: quae autem comperit, ea confuse, imperfecte, quaedam quoque aliter aliquanto, quid aliquanto? multo aliter quam evenerunt et cum mendaciis exposuit: in ipsius quoque Cantacuzeni bello rebusque commemorandis (quae scripta vel interierunt, vel adhuc in aliqua Bibliotheca latent) parum bona fide malevoleque versatus est: Cantacuzenus haec vitia non ferens longe sincerius, longeque copiosius, distinctius, integrius, certius omnia explicavit, etc.

Idem ibidem.

Attamen fieri potest, ut Gregoras de moribus Andronici

quaedam non prorsus falsa scribat, et ea noster aut tanti non aestimet eiusque iuventuti condonanda putet; aut dissimulet, etc.

Ger. Ioan. Vossius, de Histor. Graec. Lib. II. Cap. XXIX.

Proximus Metochitae huic esto Nicephorus Gregoras: quippe qui et litteras ab eo accepisse se referat, et, ut diximus, oratione sua mortuum honestarit. Hic praeterquam quod interpretatus est Synesii librum de insomniis; praeter item alia multa, quae in Italiae Bibliothecis adservantur; etiam historiae Byzantinae undecim condidit libros; quibus complexus est res annorum CXLV. 1) a Theodoro Lascare priore usque ad suam aetatem, sive obitum Andronici Palaeologi posterioris, qui incidit in annum Chr. MCCCLXI. 2) etc. In rebus Andronici, in cuius morte desinere eum diximus, minus fidem meretur. Sane Cantacuzenus historiae suae lib. IV. cap. XXIV. et XXV. valde eum exagitat, tanquam levem et mendaciorum manifestum. Nempe Nicephorus in aula vixit Andronici avi; nec res nepotis tam exacte potuit nosse, quam Cantacuzenus. Simul etiam affectu abripiebatur, quo minus cerneret verum. Impense enim favebat avo adversus nepotem, inter quos de imperio certabatur. Neque de Andronico solum; sed de Cantacuzeno etiam mentitur. Sed illa, quae de huius gestis prodidit, vel in Bibliotheca quadam cum blattis tineisque rixantur; vel penitus interciderunt; quod verius puto, etc.

Leo Allatius, Exercitatione III. in Praefationem Creyghtoni.

In illis [Niceta et Gregora] sunt et eloquentiae lumina, et dictionis antiqua facundia, et χνοῦς (ut rem verbo expediam) ἀρχαῖος.

Idem ibidem, post allatum Vossii de Niceta testimonium.

Nec alia dici possunt de Gregora, qui tamen dictione sua placidior fluit.

Thomas Dempsterus, initio Auctarii Roman. Antiq. Rosini.

Nicephorus Gregoras, Historicorum illius aevi utilissimus.

Guil. Cave, Histor. Literar. Parte altera.

Nicephorus Gregoras, Byzantinus, philosophus et historicus insignis, artis etiam oratoriae peritissimus, Andronico avo Imperatori inter paucos carus, claruit anno MCCCXLV. etc.

His addantur *Cardin. Bona, in Notitia Auctorum praefixa libro de Divin. Psalmod. Bzovius, et Raynaldus, in Annal. Eccles. ad A. C.* 1334. *Franc. de Moncada, Catalanorum et Aragonum Expeditionis, cap. VII. X. XXII. LXIV. etc. Creyghtonus, in Praefatione Historiae Concilii Florentini. Leo Allatius, de Ecclesiae Occident. et Orient. perp. cons. p.* 800. *Petrus Possinus, in literis ad Lectorem, praefixis Historiae Pachymerianae Andronici Sen. Possevinus, Gesnerus, Miraeus, Hankius, Whartonus, Lud. El. Du-Pin. etc.*

1) CXXXVII. 2) MCCCXLI.

AD

MAGNIF. ET GENEROSUM VIRUM,

D. ANTONIUM FUGGERUM,

KIRCHPERGAE ET WEISSENHORNI DOMINUM, CAESAREAE MAIESTATI A CONSILIIS, ETC.

Non equidem sine mente, reor, sine numine divûm (ut Virgilii verbis utar) sic accidit, Vir Amplissime, ut tua praestanti liberalitate, et singulari Ioannis Dobenschwami industria, Byzantinam historiam a Constantino Magno usque ad Constantinum postremum, a Graecis descriptam hominibus, integram et perfectam haberemus. Etsi enim illius epitomae quaedam extant, partim a Latinis scriptoribus editae, partim ex his nostris auctoribus decerptae: tamen Graeci certius et fusius pleraque in Oriente gesta descripserunt, quae illi vix attigerunt: multaque referunt, Latinis illis vel plane incognita, vel de industria neglecta, quod ea minus ad se pertinere putarent: sicut et Graeci vicissim res in Occidente gestas parum curarunt. Nam cum princeps Imperii sedes Byzantium, quae a conditore potius quam instauratore, non tantum Constantinopolis, sed et nova Roma dicta fuit, translata esset: paulatim vetus Roma cum finitimis provinciis a totius Imperii quasi corpore avulsa, partim pontificibus, partim exteris nationibus paruit. Secuta sunt deinde etiam religionis dissidia, contentiones, insidiae, aperta bella, et diversae etiam utrorumque populorum appellationes. Nam Byzantini se Romanos, et suos principes Ῥωμαίων βασιλέας, caeteros autem Christianos populos et reges, qui Romanum pontificem agnoscebant, promiscue Latinos nominarunt, a quibus ipsi contra Graeci dicebantur. Ut igitur res in Occidente gestae, e Latinis: sic quae in Oriente contigerunt, e Graecis rectius petuntur.

Fateor equidem, ad Zonaram convertendum praemiis, a te propositis, eoque tempore mihi peropportunis, initio excitatum

me fuisse potius, quam meapte voluntate accessisse: non tam laborum et molestiarum fuga, quibus ita tum quoque assueveram, ut ignavo otio nihil mihi esset molestius, quam privatis meis studiis, si quid daretur otii, fruendi et diuturnam quasi sitim variae lectionis restinguendi cupiditate. Sed cum e Zonarae velut salebris eluctatus, in Nicetae Acominati Choniatae planitiem et quasi variis flosculis vernantia prata pervenissem: iucundus mihi potius quam gravis esse labor interpretationis ille coepit, cum ob dictionem fusiorem et planiorem, et saepe non infeliciter luxuriantem: tum vero propter earum historiarum cognitionem, quas partim non satis tenerem, partim plane ignorarem.

Quo opere absoluto, cum non tam gauderem me gravi onere levatum, quam in medio veluti cursu destitutum dolerem, quo minus extremam totius historiae metam attingerem: ecce praeter omnem exspectationem a te offertur Nicephorus Gregoras, qui ab urbe a Venetis et Balduino Flandro capta exorsus, historiam annorum CXLV. *) ad suam usque aetatem, et Andronici Palaeologi iunioris obitum, eleganti stylo descriptam nobis dedit: itaque supplevit ea quae reliquerat Choniates, ut hic Zonarae suam narrationem attexuerat.

Caeterum et hic idem quod in Choniate mihi cum accidisset, nec vicina temporibus nostris Byzantiorum acta auctor ille attigisset: nullumque Graecum scriptorem extare, aut certe mihi esse cognitum dolerem, qui caetera usque ad Constantinopolin a Turcis occupatam, et imperium Graecorum a Mahomete prorsus eversum persequeretur: commode a clarissimo viro D. PHILIPPO GUNDELIO, Viennensi Iurisconsulto, ad me missus est Laonicus Chalcocondyles, quo, ut a fatigatione conversionis nonnihil acquiescerem, avide percurso, plane mihi satisfactum esse cognovi: atque in eam sententiam sum adductus, ut fato quodam, quod initio dixi, factum esse existimarem, ut et liberalitate tua, et DORENSCHWAMI Byzantina et Asiana peregrinatione, et meo qualicunque labore, integrum totius Byzantinae historiae corpus, et omnibus prope numeris suis absolutum, nostris hominibus proponeretur: cuius lectio non tam iucunda, quam salutaris esset, si ii qui rerum potiuntur, ex alienis peccatis sua emendare conarentur. Idem enim hostis, qui beatas olim Asiae et Graeciae provincias oppressit, vastavit, evertit, nostris etiam cervicibus imminet:

*) Non CXLV. sed CXXXVII.

et extrema quaeque orbi Christiano, et internecionem religioni, frustra illi quidem (neque enim Christi servatoris nostri potentia humanis armis vinci potest), sed nobis non sine capitali periculo minatur: et ita minatur, ut hoc Christianae reipublicae statu (quem vel mali ominis causa vitandi, vel ne qui se perstringi putent, cum Byzantino haud confero) minae eius a nemine cordato contemni queant. Sin aliqui ita stupent, ut haec aut non intelligant: aut, si intelligunt, non curent: aut, si curant, non in eo pro virili elaborent, omnibus privatis contentionibus omissis, ut incolumitati nostrae consulatur: evidens indignationis divinae contra nos, et urgentis scelera nostra vindictae, quod auctor hic noster crebro queritur, argumentum id esse videatur.

Equidem inter convertendum hos scriptores, cum ad Imperatorum in fungendo munere oscitantiam, tenacitatem in necessariis, profusiones in supervacuis, et intestina bella; procerum vero et ducum perfidiam ac temeritatem, religiosorum inscitiam, et de lana caprina rixas, populique petulantiam et ignaviam, omnium denique ordinum extrema probra pervenissem: contraque Turcorum maiorem fidem, maiorem integritatem, fortitudinem, clementiam, virtutes ipsorum hostium elogiis celebratas, legissem: ita sum animo commotus, ut Turcos imperio longe digniores iudicarem: et faecem ac sentinam illam nefariorum hominum tam diu fuisse incolumem, nec citius oppressam esse, mirarer potius quam miserarer. Etsi ad commiserationem clades illae, et florentissimi potentissimique quondam Imperii ruina, et Christianae religionis e tot amplissimis provinciis profligatio, vel saxa commovere possint: nostros autem homines, simili statu rerum, nec illorum misericordia, nec similis exitii metu commoveri sit mirandum: nec desperandum tamen, fore multos, qui his non modo ad voluptatem, sed etiam ad publicam utilitatem legendis, tuum consilium laudaturi, et inter caetera ornamenta quam plurima numeraturi sint, qui illustri monimento posteris etiam consultum volueris: et multorum animos, his operibus in publicum editis, ad patriae defensionem maiore studio suscipiendam excitaris.

Atque haec de historia. De auctore non multis est opus. Nam quo ingenio, doctrina, facundia, auctoritate apud suos fuerit, ipse abunde declarat. Quem cum ea quae de Michaële Palaeologo usque ad Catelanorum ab Andronico seniore defectionem scribit, a Georgio Pachymerio mutuatum esse, atque in compen-

dium redegisse cognovissem: ex Augustana bibliotheca illud opus acceptum perlegi: et quae non inutilia videbantur, excerpta Gregorae adieci: ne, quoad possem et liceret, voluntati tuae atque officio meo deessem. Ac plura sane collegissem, nisi is codex et principio et fine mutilus, in medio etiam aliquot foliis partim exsectis, partim marinis fluctibus (ut opinor) madefactis, et litteris vetustate exolescentibus, studio meo et oculis diuturna fere et perpetua lectione ac scriptione fessis et hebetatis vehementer adversatus esset, atque incommodasset. Chalcocondylem autem suus interpres, qua est doctrina et eloquentia, ita commendabit, ut mihi satis nunc esse debeat, si labores hi mei aequitati et liberalitati tuae commendati fuerint, et probati. Augustae Vindelicorum, postridie Cal. Ianuarii, anni a Christi servatoris humanitate MDLIX. quem tibi tuisque et toti orbi terrarum pacatum, felicem ac faustum, ex animo precor. Faxit Deus Opt. Max., ut FERDINANDI primi Augusti, Imperatoris ac domini nostri clementissimi, in urbem hanc, ob gravissimas de Imperii rebus deliberationes, ingressus (sub id tempus quo pacis, concordiae et mutui amoris doctor et exemplum CHRISTUS IESUS, propter salutem humani generis, dissimulata divinitate sua, homo nasci voluit), omnium principum, omnium hominum animos a privatis cupiditatibus ad curam publicae salutis, a luxu et corruptela morum ad sobrietatem et vitae integritatem, ab odiis et simultatibus ad concordiam et amorem, a rixis et disputationibus ad verum cultum religionis, a bellis et armis ad firmam et constantem pacem convertat.

Cuius voti si nos divina liberalitas (merita enim nostra nulla profecto iactare possumus, nec minus indigni sumus divino auxilio quam indigi) compotes reddiderit, iis erimus formidabiles, a quibus nunc, non aliis de causis quam propter corruptam disciplinam, et intestina bella, per contemptum oppugnamur, caedimur, in acerbissimam servitutem abducimur, et in summas angustias redacti profligamur. Quicquid enim calamitatum ac cladium (ut de aliis Christianis provinciis taceam) Pannoniae patiuntur, id ad nos quoque ex aequo pertinere merito iudicamus. Res enim profecto, imo salus nostra nunc agitur, paries cum proximus ardet.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΔ.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ
ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΛΟΓΟΣ Α.

NICEPHORI GREGORAE
BYZANTINAE HISTORIAE
LIBER PRIMUS.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ *.

Προοίμιον, ἐν ᾧ καὶ δημηγορία τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου. Ἀρχὴ τῆς ἱστορίας, διαλαμβάνουσα τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντίνου πόλεως. Βασιλεία Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι τοῦ πρώτου. Περὶ τοῦ Ἀσὰν Ἰωάννου τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος. Περὶ Ἀλεξίου τοῦ βασιλέως, τοῦ ἐκπεσόντος τῆς βασιλείας. Περὶ τοῦ πολέμου τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι μετὰ τοῦ Ἀσάν.

ARGUMENTUM BOIVINI.

Historici munus excellens. Historiae laus. Veritatis commendatio. Historiae scriptores quinam reprehensione digni. Andronici senioris invectiva in historicos maledicos et mendaces. Auctor de seipso et de opere suscepto (Cap. 1). *Initium narrationis: Constantinopolis capta a Latinis. Theodorus Lascaris in urbe Nicaea imperator salutatur. Alexius Comnenus Trapezuntem, Michaël Angelus Comnenus Thessaliam et Epirum invadit. Latini reliquas provincias inter se partiuntur. In Asiam expeditionem parant. Iidem a Ioanne Asane, Bulgarorum principe, profligati. Balduinus captus. Aliorum ducum exitus. Thracia et Macedonia vastantur* (2). *Alexius Angelus, antea Byzantii imperator, a Marchione Montisferrati captus; mox dimissus; genero suo Theodoro Lascari invidet. Iathatinem Turcum socium sibi adiungit. Antiochia a Turcis obsessa. Theodori celeritas* (3). *Turcus aciem instruit. Pugnatur. Latinorum equitum infelix virtus. Iathatines a Lascare occisus. Victis Turcis pax concessa. Alexius captus. Victoris clementia. Uxores Theodori Lascaris* (4).

α'. Τοῖς τῶν πάλαι καὶ μέχρις ἡμῶν γενομένων τοὺς βίους διὰ Ed. Par. 1
τῆς ἱστορίας ἀθανατίζουσι πλείστοις πολλάκις αὐτὸς ἐντυγχάνων, Ed. Ven. 1

* Argumenta graeca add. Wolf. 1. καὶ om. B. (cod. 2078).

1. Cum plerosque scriptores, qui hominum, seu veterum, seu recentiorum vitas per historiam immortalitati mandaverunt, lectitarem saepenumero,

καὶ θείαις τισὶ προτροπαῖς ἀκούων ὁμολογούντων ἐς τὴν τοιαύ-
την κεκινῆσθαι ἐγχείρησιν, μέχρι μέν τινος ἄκαιρόν τινα φιλοτι-
μίαν τῶν ἀνδρῶν κατεγίγνωσκον, κόμπου μεστὰ τὰ λεγόμενα εἶ-
ναι οἰόμενος· ἔπειτα δ' ἔδοξαν εἶναί μοι οἱ ἄνδρες ἐπόπται μὲν
αὐτῆς ἀληθείας σαφεῖς, θεοῦ δὲ τῷ ὄντι τὸ ἔργον, καθάπερ ὀρ-
B γάνῳ χρωμένου τῇ τούτων χειρὶ, μικρὰ ἢ μηδὲν ἀποδέον, ὡς
ἔπος εἰπεῖν, οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, τῶν μεγίστων καὶ πρώτων αὐ-
τοῦ ποιημάτων, πρός γε τὸ τὴν ἀπόῤῥητον δόξαν ἀναγγέλλειν,
P. 2 ὡς ἐφικτὸν, τοῦ θεοῦ. τὰ μὲν γὰρ καθάπερ σιγῶντες κήρυκες
τῆς θείας μεγαλουργίας, τὸν ἅπαντα διαγίγνονται χρόνον, αἴ-
σθησιν προκαλούμενα μάρτυρα μόνην. ἡ δ' ἱστορία, ζῶσά τε
καὶ λαλοῦσα φωνὴ, καὶ ὄντως ἔμψυχος καὶ διαπρύσιος κῆρυξ αὐ-
τῆς, διαπερᾷ τὸν αἰῶνα καθάπερ ἐν πίνακι παγκοσμίῳ δεικνύου-
σα τὰ προγεγονότα τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἀεὶ, ὅσα ποτὲ ἐν ἀλλήλοις
B καὶ δι' ἀλλήλων οἱ ἐξ αἰῶνος ἐπεπράχεσαν ἐν τῷ βίῳ, καὶ ὅσα
V. 2 ποτὲ πεφιλοσοφήκασι περὶ τῆς τῶν ὄντων φύσεως οἱ σοφοὶ, καὶ
τίνα κατείληπται τούτοις, καὶ τίνα μή· καὶ τίσι ποτὲ δυσχερείαις
ἄλλοτε ἄλλοι συνηντηκότες, τίνων ποτὲ τῶν ἐκ θεοῦ καλῶν κἀ-
γαθῶν ἐς κόρον ἀπολελαύκεσαν, καὶ πόσαις ποτὲ ταῖς ἀπροσδο-
κήτοις ἐκεῖθεν εὐεργεσίαις ἐνέτυχον. δοκεῖ δέ μοι καὶ τὴν οὐρα-
νοῦ καὶ γῆς δόξαν ἐνδοξοτέραν διὰ τῆς ἱστορίας καθίστασθαι,
C καὶ, ἵν' εἴπω, λαμπροτέραν πολλῷ τὴν λαμπρότητα. ποῦ γὰρ ἂν
ᾔδεσαν ἄνθρωποι, τῆς ἱστορίας οὐκ οὔσης, ὡς ὁ μὲν οὐρανὸς τὴν

5. σαφεῖς] ὀρθοὶ A. (cod. 2558). 12. ὄντως Boiv. add. ex A.

audiremque profitentes, se ad eiusmodi opus suscipiendum divino instinctu fuisse impulsos: aliquandiu eos ineptae ambitionis damnavi, illorum dicta arrogantiae plena arbitratus. Postea vero, acutos veritatis inspectores viros illos, rem autem ipsam Dei opus esse iudicavi, manu illorum tanquam instrumento utentis; atque istud quidem Dei opus parum, ac nihil potius, ut paucis dicam, a coelo et terra, maximis et primis eius operibus, distare visum est, ad arcanam eius gloriam quantum fieri potest praedicandam. Nam illa quidem, tanquam taciti praecones divinae magnificentiae, per omne tempus permanent, solos sensus attestantia. Historia vero, viva et clara vox, et vere animatum ac vocale praeconium, ad omne aevum pertinet, et velut in universitatis tabula quadam, tum res quovis tempore ultro citroque inter homines gestas posteris intuendas exhibet, tum naturam rerum explicat, quatenus eae a philosophis perceptae ignorataeve sint: tum quibus alias alii vel difficultatibus implicati, vel prosperrimis successibus divinitus ornati, ac praeter omnem expectationem adiuti fuerint, ostendit. Ac, ut mea quidem fert opinio, coelorum et terrae gloria hoc scripti genere illustratur, et magis explendescit. Nam, sublata historia, unde scirent mortales, coelum primo illo et immutabili motu agitatum, solem et lunam caeterasque stellas continenter evolvere constanti et apta

αὐτὴν ταύτην ἀρχῆθεν ἀεὶ καὶ ἀκίνητον κινούμενος κίνησιν, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ πάντας ἀστέρας διηνεκῶς ἐξελίττει πρὸς ποικιλίαν ὁμοίως εὔτακτόν τε καὶ εὔρυθμον, καὶ ὁμοίως τὴν τοῦ θεοῦ διηγεῖται δόξαν ἐφ' ἡμέρᾳ τε καὶ νυκτὶ δι' αἰῶνος· ἡ δὲ γῆ τὴν ἄτρεπτον ταύτην ὁμοίως ἀρχῆθεν ἀεὶ τρεπομένη τροπὴν, τὴν αὐτὴν τοῖς ἀεὶ ἐπιγιγνομένοις ἀνθρώποις γένεσιν καὶ φθορὰν δι' αἰῶνος προδείκνυσιν; ὥστ' εἰ μή τι πλέον, ἀλλ' οὖν οὐδ' ἧτ- D τον ἂν καὶ ταύτην θαυμάσειε πᾶς τις, ὅτῳ διάνοια πρόσεστιν ὑγιαίνουσα. ἢ γὰρ ἂν ἐλλιπὲς ἐδόκει τὸ δημιούργημα, μή τινος ἰσχυρίζεσθαι δυναμένου καὶ πείθειν, ὡς καὶ ἄλλαι τινὲς γενεαὶ προϋπῆρξαν ὁμοίως ἀνθρώπων, καὶ πόσαι τινὲς ὑπῆρξαν, καὶ μέχρι πόσου, καὶ τί ποτε ἄρα πεπράχεσαν ἐν τῷ βίῳ, καὶ οἵστισιν ἄρα τοῖς ἐκ θεοῦ τε καὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς ἀγαθοῖς κατὰ διαφόρους γενεάς τε καὶ χρόνους ἐνέτυχον. ἀλλὰ νῦν γε πρὸς τούτοις E καὶ προφήτας ἕτερον τρόπον τοὺς μετιόντας ποιεῖ, ἐκ τῶν φθασάντων στοχαζομένους τὰ μέλλοντα. τό γε μὴν βραχεῖ τινι τόπῳ καὶ ὡρισμένῳ τῆς οἰκουμένης οἰκοῦντά τινα πέρατα γιγνώσκειν γῆς, καὶ ἄκρα οἰκουμένης, μήκη τε καὶ πλάτη θαλαττῶν, καὶ ὅσοι ποταμοὶ καὶ λίμναι εἰσὶ, καὶ ἰδιοτροπίας ἐθνῶν καὶ τόπων, καὶ διαφορὰς ὡρῶν τε δὴ καὶ χρόνων τῶν ἐν διαφόροις γινομένων μέρεσι τῆς γῆς, καὶ ὅσα ἕτερα τῶν ἀγαθῶν μυρία, τίς χα- F ρίζεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ μόνη γε ἡ τῆς ἱστορίας ἐξάπλωσις; διά τοι τοῦτο καὶ οὐ τούτους μᾶλλον ἠγάπησα τῶν σοφῶν, οὐδὲ τούτους ἐζήλωκα, οἳ κωμικοῖς τισι δράμασι καὶ σκηναῖς τραγι-

9. ἢ γὰρ W. 12. πεπράχεσαν uterque cod. pro ἐπεπρ.

varietate, Deique gloriam noctes diesque perpetuo enarrare: terram vero immutabilem illam mutationem, qua ab initio praedita fuit, constanter retinere, ac eundem ortum atque interitum posteris omnibus denunciare? Quamobrem si non maiori, pari certe admiratione cuiusvis cordati hominis digna est. Alioqui enim huius mundi opificium veluti mancum erat, quod e coeli machina affirmare ac persuadere nemo possit, olim aeque genera hominum extitisse, quotque illa fuerint, et quandiu duraverint, et quid in vita egerint, quaeque beneficia tum a Deo, tum a coelo, tum a terra, aliis atque aliis temporibus atque aetatibus acceperint. Historia autem non id modo praestat, sed etiam lectores suos alio quodam modo vates reddit, quae futura sint, ex iis quae praeterierunt coniicientes. Iam, ut is qui in exigua et definita terrae parte habitat, orbis terrarum fines et extremitates, et peculiares gentium et locorum naturas, annorumque et temporum discrimina, quae diversis terrae partibus existunt, aliaque bona infinita norit: quis largitur hominibus, nisi una historiae explicatio? His igitur de causis hoc genus eruditos nec magnopere diligo, nec magnifacio, qui comicis et tragicis fabulis et laudationum blandimentis linguas occuparunt: sed

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ
ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΛΟΓΟΣ Α.

NICEPHORI GREGORAE
BYZANTINAE HISTORIAE
LIBER PRIMUS.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ *.

Προοίμιον, ἐν ᾧ καὶ δημηγορία τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου. Ἀρχὴ τῆς ἱστορίας, διαλαμβάνουσα τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντίνου πόλεως. Βασιλεία Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι τοῦ πρώτου. Περὶ τοῦ Ἀσὰν Ἰωάννου τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος. Περὶ Ἀλεξίου τοῦ βασιλέως, τοῦ ἐκπεσόντος τῆς βασιλείας. Περὶ τοῦ πολέμου τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι μετὰ τοῦ Ἀσάν.

ARGUMENTUM BOIVINI.

Historici munus excellens. Historiae laus. Veritatis commendatio. Historiae scriptores quinam reprehensione digni. Andronici senioris invectiva in historicos maledicos et mendaces. Auctor de seipso et de opere suscepto (Cap. 1). *Initium narrationis: Constantinopolis capta a Latinis. Theodorus Lascaris in urbe Nicaea imperator salutatur. Alexius Comnenus Trapezuntem, Michaël Angelus Comnenus Thessaliam et Epirum invadit. Latini reliquas provincias inter se partiuntur. In Asiam expeditionem parant. Iidem a Ioanne Asane, Bulgarorum principe, profligati. Balduinus captus. Aliorum ducum exitus. Thracia et Macedonia vastantur* (2). *Alexius Angelus, antea Byzantii imperator, a Marchione Montisferrati captus; mox dimissus; genero suo Theodoro Lascari invidet. Iathatinem Turcum socium sibi adiungit. Antiochia a Turcis obsessa. Theodori celeritas* (3). *Turcus aciem instruit. Pugnatur. Latinorum equitum infelix virtus. Iathatines a Lascare occisus. Victis Turcis pax concessa. Alexius captus. Victoris clementia, Uxores Theodori Lascaris* (4).

α'. Τοῖς τῶν πάλαι καὶ μέχρις ἡμῶν γενομένων τοὺς βίους διὰ Ed. Par. 1
τῆς ἱστορίας ἀθανατίζουσι πλείστοις πολλάκις αὐτὸς ἐντυγχάνων, Ed. Ven. 1

* Argumenta graeca add. Wolf. 1. καὶ om. B. (cod. 2078).

1. Cum pleresque scriptores, qui hominum, seu veterum, seu recentiorum vitas per historiam immortalitati mandaverunt, lectitarem saepenumero,

*καὶ θείαις τισὶ προτροπαῖς ἀκούων ὁμολογούντων ἐς τὴν τοιαύ-
την κεκινῆσθαι ἐγχείρησιν, μέχρι μέν τινος ἄκαιρόν τινα φιλοτι-
μίαν τῶν ἀνδρῶν κατεγίγνωσκον, κόμπου μεστὰ τὰ λεγόμενα εἶ-
ναι οἰόμενος· ἔπειτα δ' ἔδοξαν εἶναί μοι οἱ ἄνδρες ἐπόπται μὲν
αὐτῆς ἀληθείας σαφεῖς, θεοῦ δὲ τῷ ὄντι τὸ ἔργον, καθάπερ ὀρ-
B γάνῳ χρωμένου τῇ τούτων χειρὶ, μικρὰ ἢ μηδὲν ἀποδέον, ὡς
ἔπος εἰπεῖν, οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, τῶν μεγίστων καὶ πρώτων αὐ-
τοῦ ποιημάτων, πρός γε τὸ τὴν ἀπόῤῥητον δόξαν ἀναγγέλλειν,
P. 2 ὡς ἐφικτὸν, τοῦ θεοῦ. τὰ μὲν γὰρ καθάπερ σιγῶντες κήρυκες
τῆς θείας μεγαλουργίας, τὸν ἅπαντα διαγίγνονται χρόνον, αἴ-
σθησιν προκαλούμενα μάρτυρα μόνην. ἡ δ' ἱστορία, ζῶσά τε
καὶ λαλοῦσα φωνὴ, καὶ ὄντως ἔμψυχος καὶ διαπρύσιος κήρυξ αὐ-
τῆς, διαπερᾷ τὸν αἰῶνα καθάπερ ἐν πίνακι παγκοσμίῳ δεικνύου-
σα τὰ προγεγονότα τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἀεὶ, ὅσα ποτὲ ἐν ἀλλήλοις
B καὶ δι' ἀλλήλων οἱ ἐξ αἰῶνος ἐπεπράχεσαν ἐν τῷ βίῳ, καὶ ὅσα
V. 2 ποτὲ πεφιλοσοφήκασι περὶ τῆς τῶν ὄντων φύσεως οἱ σοφοὶ, καὶ
τίνα κατείληπται τούτοις, καὶ τίνα μή· καὶ τίσι ποτὲ δυσχερείαις
ἄλλοτε ἄλλοι συνηντηκότες, τίνων ποτὲ τῶν ἐκ θεοῦ καλῶν κἀ-
γαθῶν ἐς κόρον ἀπολελαύκεσαν, καὶ πόσαις ποτὲ ταῖς ἀπροσδο-
κήτοις ἐκεῖθεν εὐεργεσίαις ἐνέτυχον. δοκεῖ δέ μοι καὶ τὴν οὐρα-
νοῦ καὶ γῆς δόξαν ἐνδοξοτέραν διὰ τῆς ἱστορίας καθίστασθαι,
C καὶ, ἵν' εἴπω, λαμπροτέραν πολλῷ τὴν λαμπρότητα. ποῦ γὰρ ἂν
ᾔδεσαν ἄνθρωποι, τῆς ἱστορίας οὐκ οὔσης, ὡς ὁ μὲν οὐρανὸς τὴν*

5. σαφεῖς] ὀρθοὶ A. (cod. 2558). 12. ὄντως Boiv. add. ex A.

audiremque profitentes, se ad eiusmodi opus suscipiendum divino instinctu fuisse impulsos: aliquandiu eos ineptae ambitionis damnavi, illorum dicta arrogantiae plena arbitratus. Postea vero, acutos veritatis inspectores viros illos, rem autem ipsam Dei opus esse iudicavi, manu illorum tanquam instrumento utentis; atque istud quidem Dei opus parum, ac nihil potius, ut paucis dicam, a coelo et terra, maximis et primis eius operibus, distare visum est, ad arcanam eius gloriam quantum fieri potest praedicandam. Nam illa quidem, tanquam taciti praecones divinae magnificentiae, per omne tempus permanent, solos sensus attestantia. Historia vero, viva et clara vox, et vere animatum ac vocale praeconium, ad omne aevum pertinet, et velut in universitatis tabula quadam, tum res quovis tempore ultro citroque inter homines gestas posteris intuendas exhibet, tum naturam rerum explicat, quatenus eae a philosophis perceptae ignorataeve sint: tum quibus alias alii vel difficultatibus implicati, vel prosperrimis successibus divinitus ornati, ac praeter omnem expectationem adiuti fuerint, ostendit. Ac, ut mea quidem fert opinio, coelorum et terrae gloria hoc scripti genere illustratur, et magis explendescit. Nam, sublata historia, unde scirent mortales, coelum primo illo et immutabili motu agitatum, solem et lunam caeterasque stellas continenter evolvere constanti et apta

αὐτὴν ταύτην ἀρχῆθεν ἀεὶ καὶ ἀκίνητον κινούμενος κίνησιν, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ πάντας ἀστέρας διηνεκῶς ἐξελίττει πρὸς ποικιλίαν ὁμοίως εὔτακτόν τε καὶ εὔρυθμον, καὶ ὁμοίως τὴν τοῦ θεοῦ διηγεῖται δόξαν ἐφ' ἡμέρᾳ τε καὶ νυκτὶ δι' αἰῶνος· ἡ δὲ γῆ τὴν ἄτρεπτον ταύτην ὁμοίως ἀρχῆθεν ἀεὶ τρεπομένη τροπὴν, τὴν αὐτὴν τοῖς ἀεὶ ἐπιγιγνομένοις ἀνθρώποις γένεσιν καὶ φθορὰν δι' αἰῶνος προδείκνυσιν; ὥστ' εἰ μή τι πλέον, ἀλλ' οὖν οὐδ' ἧττον D ἂν καὶ ταύτην θαυμάσειε πᾶς τις, ὅτῳ διάνοια πρόσεστιν ὑγιαίνουσα. ἢ γὰρ ἂν ἐλλιπὲς ἐδόκει τὸ δημιούργημα, μή τινος ἰσχυρίζεσθαι δυναμένου καὶ πείθειν, ὡς καὶ ἄλλαι τινὲς γενεαὶ προϋπῆρξαν ὁμοίως ἀνθρώπων, καὶ πόσαι τινὲς ὑπῆρξαν, καὶ μέχρι πόσου, καὶ τί ποτε ἄρα πεπράχεσαν ἐν τῷ βίῳ, καὶ οἷστισιν ἄρα τοῖς ἐκ θεοῦ τε καὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς ἀγαθοῖς κατὰ διαφόρους γενεάς τε καὶ χρόνους ἐνέτυχον. ἀλλὰ νῦν γε πρὸς τούτοις E καὶ προφήτας ἕτερον τρόπον τοὺς μετιόντας ποιεῖ, ἐκ τῶν φθασάντων στοχαζομένους τὰ μέλλοντα. τό γε μὴν βραχεῖ τινι τόπῳ καὶ ὡρισμένῳ τῆς οἰκουμένης οἰκοῦντά τινα πέρατα γιγνώσκειν γῆς, καὶ ἄκρα οἰκουμένης, μήκη τε καὶ πλάτη θαλαττῶν, καὶ ὅσοι ποταμοὶ καὶ λίμναι εἰσὶ, καὶ ἰδιοτροπίας ἐθνῶν καὶ τόπων, καὶ διαφορὰς ὡρῶν τε δὴ καὶ χρόνων τῶν ἐν διαφόροις γινομένων μέρεσι τῆς γῆς, καὶ ὅσα ἕτερα τῶν ἀγαθῶν μυρία, τίς χα- F ρίζεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ μόνη γε ἡ τῆς ἱστορίας ἐξάπλωσις; διά τοι τοῦτο καὶ οὐ τούτους μᾶλλον ἠγάπησα τῶν σοφῶν, οὐδὲ τούτους ἐζήλωκα, οἳ κωμικοῖς τισι δράμασι καὶ σκηναῖς τραγι-

9. ἢ γὰρ W. 12. πεπράχεσαν uterque cod. pro ἐπεπρ.

varietate, Deique gloriam noctes diesque perpetuo enarrare: terram vero immutabilem illam mutationem, qua ab initio praedita fuit, constanter retinere, ac eundem ortum atque interitum posteris omnibus denunciare? Quamobrem si non maiori, pari certe admiratione cuiusvis cordati hominis digna est. Alioqui enim huius mundi opificium veluti mancum erat, quod e coeli machina affirmare ac persuadere nemo possit, olim aeque genera hominum extitisse, quotque illa fuerint, et quandiu duraverint, et quid in vita egerint, quaeque beneficia tum a Deo, tum a coelo, tum a terra, aliis atque aliis temporibus atque aetatibus acceperint. Historia autem non id modo praestat, sed etiam lectores suos alio quodam modo vates reddit, quae futura sint, ex iis quae praeterierunt coniicientes. Iam, ut is qui in exigua et definita terrae parte habitat, orbis terrarum fines et extremitates, et peculiares gentium et locorum naturas, annorumque et temporum discrimina, quae diversis terrae partibus existunt, aliaque bona infinita norit: quis largitur hominibus, nisi una historiae explicatio? His igitur de causis hoc genus eruditos nec magnopere diligo, nec magnifacio, qui comicis et tragicis fabulis et laudationum blandimentis linguas occuparunt: sed

καῖς καὶ θωπείαις ἐπιδεικτικαῖς τὴν ἑαυτῶν κατηνάλωσαν γλῶσ-
σαν, ἀλλ' ὅσοι τῶν ὄντων τὴν φύσιν, καθόσον σφίσιν ἐξῆν,
ἀκριβώσαντες, καὶ ὅσοι τὰς ἱστορίας ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ ἄλ-
λοτ' ἄλλοις εἰρημένων τε καὶ πεπραγμένων ἔς τε ἀνδρίαν ψυχῆς
P. 3 βλεπόντων καὶ σύνεσιν, κόποις ἰδίοις ξυνειλοχότες, εἰς μεγίστην
ὠφέλειαν τοῖς ἑξῆς ἐκδεδώκασι. καὶ μέντοι καὶ οὗτος ὁ πρὸς
ἐκείνους πόθος καὶ ζῆλος κἀμὲ τὰ ἀκόλουθα πράττειν παρέπεισε,
καὶ οὗτος αἴτιος ἐμοὶ τοῦ τοιοῦδε γέγονεν ἐγχειρήματος. ἐπεὶ δ'
ὅπερ ὀφθαλμὸς τοῖς ζώοις, τοῦτο τῇ ἱστορίᾳ ἀλήθεια, προπο-
ρευομένην ἔχειν ταύτην ἐνταῦθα χρεὼν καὶ ἡμᾶς πρὸ παντός,
δυοῖν ἕνεκα· ἑνὸς μέν, ἵνα μή, ὅπερ ὡς κανόνα καὶ στάθμην
τοῖς ἐσομένοις προυθέμεθα προτιθέναι, τοῦτον στρεβλὸν καὶ νο-
B σοῦντα ἐς τὰ καίρια δείξωμεν· ἑτέρου δέ, καὶ ἵνα μὴ πρόφασιν
δῶμεν τοῖς διασύρειν ἐξ ὀλίγων τὴν ὅλην πραγματείαν ἡμῶν βου-
λομένοις, καὶ ἐξελέγχειν ὡς οὐδὲν ὑγιὲς κεκτημένην· ὁποῖον δή
τι καὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν τινες ἐλλογίμων ἐπεπόνθεσαν. ἀπειρίᾳ γὰρ
πραγμάτων πλείστῃ συνεζηκότες οἱ ἄνδρες, ἔπειτα οὑτωσί πως ἐς
τὸ συγγράφειν ἐμβεβληκότες, ἔλαθον πολλοῖς τισι καταχρησάμε-
νοι ψεύδεσι, καὶ οὕτως ἐς τὸ ἀχρεῖον τὴν αὐτῶν παρασύραντες
C ἱστορίαν, ὡς καὶ πρόφασιν εὔλογον δεδωκέναι τῷ πολλῷ τὴν
σύνεσιν βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ, σὺν οὐδενὶ κόσμῳ
διασύρειν καὶ ἐξελέγχειν ταύτην ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα· καὶ ταῦτα
ἐπὶ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἔτι παρόντων, ὧν δήπου ἐκεῖνοι τὰ
V. 3 πλεῖστα κατεψεύσαντο. (B.) Καὶ ἵνα μιᾷ τῶν τοῦ βασιλέως
δημηγοριῶν, ἣν ἐπ' ἐμοῦ διεξῆλθεν, ἐν καιρῷ χρήσωμαι (φανείη

eos potius, qui aut naturam rerum pro virili sua indagarunt: aut historias dispersas, et aliorum dicta factaque ad animi fortitudinem ac prudentiam spectantia, suo labore collecta, ad maximam posteritatis utilitatem ediderunt. Quorum admiratio et aemulatio nos ad imitationem impulit, huiusque conatus mihi causa fuit. Quum autem id sit historiae veritas, quod animantibus oculus, hanc nos tanquam ducem in hoc opere sequi cum primis decet, duabus de causis: tum, ne ea res, quam veluti regulam et amussim posteris proponere statuimus, distorta et pernicioso morbo afflicta videatur: tum, ne ansam iis praebeamus, qui ex paucis totum scriptum nostrum cavillari, et, quasi nihil frugi in eo sit, traducere cupiunt: id quod nostra aetate eruditis quibusdam viris usu venit, qui quum in maxima rerum ignoratione vitam exegissent, atque ita ad historiam scribendam temere accessissent, multis eam mendaciis ex inscitia contaminarunt, et omni utilitate spoliarunt: causamque probabilem prudentissimo Imperatori Andronico Palaeologo eius liberius reprehendendae et singulatim coarguendae praebuerunt, idque iis hominibus adhuc viventibus ac praesentibus, quos illi plurimis mendaciis infamarant. (II.) Atque ut Imperatoris oratione una, quam is audiente me habuit, oportuno tempore utar (quippe ad praesens insti-

γὰρ ἂν καὶ ἡμῖν εἰς τὴν παροῦσαν ἐγχείρησιν χρήσιμος)· „πολλάκις," D φησίν, „ἐθαύμασα κατ' ἐμαυτὸν γενόμενος, πῶς τῶν ἀνθρώπων τοῖς πλείστοις ἐξὸν ἀστασίαστον καὶ εἰρήνης μεστὸν διαβόσκειν τὸν βίον, καὶ πλείστους μὲν ἔχειν οἳ θαυμάσονται, μηδένας δ' οἳ τὸν τρόπον τούτων μισήσουσιν· οἱ δὲ πρόθυμοι πρὸς τὸ λοιδορεῖν πάντα τινὰ ἀπαντῶσι καὶ γλῶτταν ἑκόντες ἀσκοῦσι πονηρὰν καὶ ἀταμίευτον καὶ ὑβρίζουσαν·· καὶ ταῦτα μηδεμιᾶς πολλάκις προκειμένης προφάσεως, ἣ προβαλλομένη τι τῶν δικαίων ἴσως ὑπέκκαυμα ἔσται πρὸς τοιαύτας ἀναφλέγον ὁρμάς. E καὶ τούτων μᾶλλον ἐθαύμασα, τοὺς ὁπόσοι ψευδεῖς κατὰ βασιλέων ὁμοῦ καὶ πατριαρχῶν βλασφημίας συῤῥάπτειν καὶ ἀναισχύντως προφέρειν τολμῶσι· καὶ πάντων ἐθαύμασα μάλιστα, τοὺς ὅσοι γραφῇ παρατίθεσθαι τὰς οὕτω ψευδεῖς βλασφημίας αὐτῶν οὐκ ὀκνοῦσι. τὰς γὰρ ἀπὸ μόνης τῆς γλώττης προϊούσας λοιδορίας αὖραι λαβοῦσαι ἐς αἰθέρος ἀβύσσους διασκεδάζουσιν. αἱ δὲ γραφαῖς καὶ βίβλοις ἐντυπούμεναι μονιμώτερον καὶ τυραννικώτερον F κατὰ τῶν ὑβριζομένων τὸ κράτος ἐσχήκασι, τὴν ἡγεμονίαν τῆς γραφῆς λαμβανούσης καὶ διὰ μακροῦ πομπευούσης τοῦ χρόνου. οὐκ οἶδα δ' ὁπότερον οὐδ' ἔχω ῥᾳδίως ἐπιγιγνώσκειν οὗ χάριν ταῦτα ἐπείγονται δρᾶν, καὶ τίνος ἕνεκα κέρδους ἐς τοιούτους κρημνοὺς ἑαυτοὺς συνωθοῦσιν. εἴ τε γὰρ ἰδιότητά τινα κακίας ἀποπίμπλαντες ἑαυτῶν ἐπὶ τὰς οὕτω ψευδεῖς βλασφημίας χωροῦσι, κακῶς τοῦτο δρῶσι καὶ λίαν αἰσχρῶς καὶ κατὰ τῆς ἑαυτῶν, ὡς εἰπεῖν, κεφαλῆς. στήλην τε γὰρ τῆς σφῶν

1. Wolfius interposito titulo (δημηγορία τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου) sententiam abrumpit, haeretque in voce ἵνα, quam ait esse ἀνανταπόδοτον. Vide eius notas. 23. καὶ alterum add. A.

tutum videri possit accommodata), „Saepe" inquit „mecum ipse miratus sum, qui fieret, cum plerisque mortalium quietam et tranquillam prorsus agere vitam liceret, ac plurimos habere quibus admirationi essent, nullos vero penitus inimicos: ut ipsi ad quosvis proscindendos propensi, linguas improbas, futiles et contumeliosas ultro exacuerent: idque nulla saepe occasione data, quae ad huiusmodi maledicentiam iure illos incenderet. Illos vero magis etiam sum miratus, qui Imperatores simul et Patriarchas falsis maledictis incessere, ac impudenter proscindere audent. Sed hi admiratione omnium maxima me affecerunt, qui tam falsa maledicta sua mandare litteris non dubitarunt. Nam convitia, quae lingua proferuntur, statim aura dissipat: quae vero scribuntur et libris imprimuntur, diutius et gravius eos quos laesere iniuria premunt: scriptura auctoritatem nacta, et longo tempore ostentata. Ignoro autem quo consilio, nec scio qua gratia haec facere studeant, aut cuius lucri spe in talia praecipitia incurrant. Sive enim, ut singularem suam improbitatem expleant, adeo falsa maledicta congerunt, male faciunt ac turpiter admodum, suoque, quod aiunt, capiti nocent. Nam improbitatis suae monimentum produnt posteris, quod

P. 4 κακίας τῷ χρόνῳ παρέχουσιν, ὅτι ἐξὸν ἐκ τοῦ λέγειν εὔφημα καὶ πρεσβεύειν ἀλήθειαν, γνωρίζεσθαι τοῖς ἀκούουσιν· οἱ δ' ἐκ τοῦ πλύνειν ἁμάξαις ὕβρεων τοὺς μηδὲν ἀδικήσαντας, δημοσιεύειν εἵλοντο ἑαυτούς, παραπλησίως ὥσπερ ἂν εἴ τις, ἐξὸν ἠπειρώτης εἶναι, καὶ βίον ἐπικερδέστερον καὶ ἀκίνδυνον ζῆν, ὅδ' ἐς Ἀτλαντικοῦ πελάγους χειμῶνας καὶ κλύδωνας φέρων ἐμβέβληκεν ἑαυτόν. τὸ δὲ καὶ κακῶν ἀρχέτυπα τοῖς ἐφεξῆς εἰς μίμησιν προτιθέναι τὰ γράμματα, καὶ εἰκῇ καθιστᾶν ἑαυτοὺς αἰτίους τῆς B ἐκείνων ἀπωλείας, τοῦτο δὲ ποίων κρημνῶν οὐκ ἐπάξιον, δίδυμα καὶ τριπλᾶ προτεῖνον τἀγκλήματα; ἃ γὰρ ὡς ἀήθη ταῖς πολιτείαις καὶ νόθα ἐλαύνειν ὡς ποῤῥωτάτω καὶ ἀποτρέπεσθαι ἔμελλον, δεδιότες οἷς τὰ τοιαῦτα πρόχειρον λοιδορεῖν, καὶ τῶν πόλεων ἐξωθεῖν, ὡς πρὶν τῶν δικαστικῶν Ἀθηναῖοι πινάκων τοὺς ὅσοι παρέγγραπτοι καὶ τῆς σφῶν πολιτείας ἀνάξιοι· ταῦτα ἀσμένως ἤδη δέξαιντ' ἂν πράττειν αὐτοί, ὡς καὶ ἄλλοις ἤδη C πεπραγμένα καὶ δεδογμένα, καὶ τῶν ὅρων ὄντα τῆς συνηθείας ἐντός. φιλοῦσι γὰρ ὡς τὰ πολλὰ τῶν ἀνθρώπων οἱ τοῖς οἱοισδηποτοῦν ἀτοπήμασιν ἁλισκόμενοι, ἐς ἀρχαιοτέρας εἰκόνας ἀνάγειν τὴν μίμησιν, ἵν' ἐκεῖθεν ὡς ἐξ ὁρμητηρίου κατατρέχωσιν, εἴ τινές ποτ' ἄρ' εἶεν οἱ πρὸς ἐλέγχους ἀποδυόμενοι. εἴτ' οὖν διὰ τοῦτο λοιδοροῦσι καὶ ψεύδονται, οὑτωσί πως ἑκατέρωθεν ἁμαρτάνουσιν· εἴτ' αὖ διαμονῆς ἕνεκα τῆς αὐτῶν συγγραφῆς, καὶ οὕτω πόῤῥω θέουσι τοῦ σκοποῦ, τὰς κρηπῖδας τῶν αἰτιῶν οὐ πάνυ D τοι σφόδρα ὑποτιθέμενοι ἀσφαλεῖς. αὐτοὶ μὲν γὰρ ἴσως εἰδότες

9. ἀντάξιον A. 11. ὤφειλον A. 16. ὄντα om. A.

cum bene dicendo et celebranda veritate innotescere auditoribus licuisset, plaustris convitiorum in innocentes effundendis semet ipsos traducere publice maluerunt: haud secus ac si is, cui liceret in terra continente beate secureque vivere, in Atlantici maris tempestates ac fluctus ultro se coniiceret. Scelerum porro exempla scriptis suis proponere posteris, et interitus eorum sponte reum fieri, id vero quae praecipitia non meretur, cum duplicibus aut triplicibus criminibus sese obstringant? Quas enim res ut insolitas civitatibus et improbatas quam longissime exterminaturi et abominaturi erant, eorum metu quibus et insectari et urbibus eas exigere promptum esset, quemadmodum olim Athenis ex albo iudicum delebant per fraudem inscriptos et republica indignos: has iam cupide amplectentur, ut et ab aliis ante factas ac probatas, et a consuetudine non abhorrentes. Solent enim homines quorumvis criminum rei, suam imitationem ad exempla veterum referre, ut causam habeant invehendi in eos, qui illa arguere instituerint. Sive igitur hac de causa ita convitiantur et mentiuntur, utroque peccant: sive ob diuturnitatem scriptorum suorum, etiam sic procul a scopo aberrant, infirmis criminationum suarum iactis fundamentis. Sciunt illi quidem forsitan, vulgi aures insectatione aliorum quam collaudatione

τὰς τῶν πολλῶν ἀκοὰς, ταῖς τῶν ἄλλων ὕβρεσι μᾶλλον χαιρούσας ἢ τοῖς ἐπαίνοις, καὶ ὡς πολλῷ γε ἥδιον οἱ πολλοὶ τὰς ὡντινωνοῦν διεξέλθοιεν ὕβρεις ἢ τἀγαθὰ, κἂν τὰς μὲν ψεύδη μακρὰ καπηλεύωσι, τὰ δὲ φῶς ἀληθείας ἔχῃ προπορευόμενον, οὕτω τὴν ἱστορίαν αὐτῶν διατίθενται, ἵν' ἐς μακροὺς δῆθεν τοὺς χρόνους χαίροντες διεξίοιεν αὐτὴν οἱ τὸν αἰῶνα κατὰ διαδοχὴν ἀμείβοντες ἄνθρωποι· καὶ οὔτε δίκης ἐπόπτην πρὸ ὀμμάτων διανοίας λαμ- E βάνουσιν, οὔτ' αἰδῶ τῶν καλῶς καὶ δικαίως κρίνειν εἰδότων ἀν- V. 4 δρῶν. τοῦτο δ' οὐ τοσοῦτον οὓς λοιδοροῦσι λυμαίνεται, ἢ αὐτούς γε δὴ τοὺς ὑβρίζοντας, εἴπερ ἄνθρωποι μὲν σωφρονοῦντες ἀτόπους ὑπονοίας κατ' ἐκείνων ταῖς ψυχαῖς ἐμφυτεύσαντες, μυρίοις βριθούσας ὀνείδεσιν, ἐν κακοῖς αὐτῶν ἐσαεὶ μεμνήσονται· θεὸς δ' ὁ τῆς δίκης προστάτης δαψιλεστέραν αὐτοῖς ταμιεύσει τῆς γλώττης τὴν κόλασιν. οὐ μὴν ἀλλ' ἔσθ' ὅτε καὶ δι' ἀμαθίαν τοῦ βελτίονος καὶ ἀπειρίαν πραγμάτων ἅπερ ὁτονοῦν ἠκηκόεισαν, — F πρὶν βασανίσαι, εἰ τὰ μὲν τῶν εἰκότων τάδ' ἥκιστα, καὶ τὰ μὲν ἔοικεν ἀληθείας οἴκοις ἐνδιαιτᾶσθαι, τάδ' ὑπερόριον ἀληθείας τείνουσι γλῶσσαν, οὕτω ταῦτ' ἐφαπλοῦσι ταῖς ἑαυτῶν συγγραφαῖς καὶ τῷ χρόνῳ, αἰτιώμενοί τε τὰ ἀναίτια, καὶ φάσκοντες ἃ μήτ' ἐγένοντο, μήτε γενέσθαι τῶν δυνατῶν ἦν· οἵας τοῦ Πλάτωνος τὰς ἰδέας ἀκούομεν, καὶ ὅσοι τοὺς τραγελάφους ἐκ τῶν τῆς Ἰνδίας τεράτων ἐς τὰς τῆς Ἀσίας διαβιβάζουσιν ἀκοὰς, P. 5 ἐκ μὴ ὄντων αὖθις μὴ ὄντα καθιστῶντες, ἵνα μᾶλλον ἐκπλήττωσι τοὺς ἀκούοντας. διὰ ταῦτα τοίνυν ἐλέγξων ἔρχομαι τὰ τοιαῦ-

1. Verba ταῖς τῶν ἄλλων om. A. 10. μὲν add. A. 15. ἅπερ A. et W., ἃ παρ' B.

magis delectari, ac iniurias quam recte facta libentius legi, quamvis illas prolixa mendacia venditent, haec vero lucem veritatis praeviam habeant: eoque sic historias suas componunt, ut ii qui multis saeculis post futuri sunt, eas longissimo tempore cum voluptate legant. Nec in hoc vel iustitiae praesidem animis intuentur, vel aequa et recta iudicia bonorum virorum reverentur. Quae res non adeo illis obest quos vituperant, quam ipsis obtrectatoribus, quod et homines cordati malis suspicionibus adversus illos conceptis, quae mille probris scatent, eos inter improbos perpetuo numerabunt: et Deus iustitiae praeses linguas eorum gravioribus poenis persequetur. Atque etiam interdum ex ignoratione veri, et imperitia rerum, quae a quovis audierint, priusquam expendant, sintne probabilia et veritati consentanea, an vero absurda, et ab ea prorsus abhorreant, sic illa chartis illinunt, ac memoriae mandant, easque crimina obiiciunt quae nulla sunt, et ea dicunt, quae neque facta sunt, neque omnino fieri possunt: quale esse Platonis ideas accepimus, et tragelaphos ex Indicis monstris in Asia narrari ab iis qui figmenta figmentis cumulant, ut maiorem in animis auditorum admirationem excitent. Quapropter huiusmodi vitia scriptorum no-

τα, καθόσον οἷόν τε, τῶν ἐφ' ἡμῶν συγγραφέων. ἄνθρωποι γὰρ οὔτε δραστήριοί τινες τὴν φύσιν, οὔτε πολιτικοῖς τισι πράγμασι συμμίξαντες, ἵνα τινὰ καὶ πρακτικὸν ὀφθαλμὸν ἐκεῖθεν ἑαυτοῖς παράσχοιεν, καὶ κρίσιν ἐμπειρίᾳ πεπορισμένην, ὑφ' ἧς ὁρῶμεν πολλοὺς καὶ τῶν πάνυ νωθροτάτην εἰλοχότων τὴν φύ-
B σιν ἀφυπνιζομένους, ὥς εἰπεῖν, καὶ ἀνεγειρομένους ὀψέ ποτε, καὶ ἐς ἀστειότητα μετενηνεγμένους, κἀκείνοις ἤδη ἐγκρινομένους, οἷς βουλὴ καὶ κρίσις ἀνῆπται πραγμάτων, καὶ οἳ γλῶσσαν ἐξήσκησαν ἐκ τῆς τῶν ἄλλων συνδιαιτήσεως, τοῖς προτιθεμένοις πολιτικοῖς ζητήμασιν ἐν καιρῷ γινομένην· ἀλλὰ λόγοις, καὶ τούτοις πλημμελῶς, ἐξέτι νέου δεδωκότες καὶ μόνῃ τῇ τούτων σχολῇ καὶ τριβῇ τοὺς μακροὺς παραλλάξαντες ἡλίους, οὕτω κωφοὶ τῶν ἀεὶ
C γιγνομένων, τὸν ἅπαντα διεμέτρησαν βίον. εἰ δὲ μηδὲ τούτοις οὑτωσί πως ἐδίδουν, οὐδὲν μέγα τὸ ἐκείνων ὑπῆρχεν ἀντάλλαγμα· οὕτω σκότει καὶ γωνίᾳ μάλα προσήκοντες οἱ ἄνθρωποι οὐκ εὐφυῶς οὐδ' εὐρύθμως ἐς τὴν τῶν λόγων ἐβάδισαν ἄσκησιν. πᾶσα γὰρ ἐπιστήμη καὶ τέχνη καθάπερ θεμελίῳ καὶ βάσει τῇ φύσει τὴν ἑαυτῆς συντέλειαν ἐποικοδομεῖ. ἂν γοῦν ἡ φύσις ὑγιαίνουσα
D ᾖ, μέγα πρὸς κατόρθωσιν γίνεται τῆς ἐπιστήμης ἐφόδιον· καθάπερ καὶ σίδηρος καὶ χαλκὸς ῥᾳδίως ὑπείκων τῷ χαλκοτύπῳ. ἂν δ' ὁ τῆς φύσεως ἀσθενῶς ἔχῃ θεμέλιος, κάκιστος ἐπίκουρος τοῖς τῆς ἐπιστήμης οἰκοδομήμασι γίνεται, καὶ ἵν' εἴπω πλημμελὴς καὶ ἐπίβουλος σύμμαχος. ὥς νῦν γε καὶ οἱ χρηστοὶ οὗτοι νωθρὸν ὡς

2. γὰρ add. A. 11. Ante δεδωκότες Wolfius excidisse putat ἑαυτούς. Sed hic et v. 14. pronomen subaudiendum esse recte Boivinus in annot. monet.

strae aetatis, quoad potero, coarguam: qui nec acribus ingeniis praediti, nec in republica versati sunt, unde iudicium gerendarum rerum peterent, usu et experientia partum: qua multas etiam segnes naturas velut e somno tandem excitari videmus et urbaniores reddi, ut inter eos numerentur qui prudentia pollent, et aliorum consuetudine linguas excoluerunt, id quod fit civilibus quaestionibus pro tempore propositis. Sed quia studiis litterarum, et iis quidem perperam iam inde ab adolescentia sese dedere et in earum otio unicoque usu longos dies consumpsere, ideo surdis auribus res quolibet tempore gestas praetervecti, omnem aetatem exegerunt. Verum etsi litteris totos sese in hunc modum non dedissent, ne sic quidem illi magno aestimati fuissent. Usque adeo tenebris et angulis digni illi homines, nullo ingenio, nulla dexteritate, ad eloquentiae exercitationem sese contulerunt. Omnis enim scientiae et artis perfectio, tanquam fundamento et basi, natura innititur. Quae sana si fuerit, magnum est ad scientiam percipiendam adiumentum: veluti ferrum et aes, quod fabro facile cedit. At idem fundamentum, si infirmum fuerit, pessimus est doctrinae adiutor, sociusque, ut ita dicam, noxius et infidus. Id quod bonis istis viris accidit,

τὰ πολλὰ καὶ νοσοῦν τὸ συμφυὲς κτησάμενοι φρόνημα, εἰκότως ἄρα καὶ ὃν ἐκ τῆς τέχνης ἐπορίσαντο λόγον σεσαλευμένον ἔφηναν ὁμοῦ καὶ νοσοῦντα τὰ καίρια. ἐγὼ δὲ καὶ τῶν πάλαι σοφῶν E ἔστιν οὓς ἐπυθόμην φαμένους, ὡς τοὺς ἀγαθοὺς τῶν ζωγράφων μιμεῖσθαι χρεὼν, ὁπόσοι ἐς τὸ συγγράφειν ὁρμῶσι. καὶ γὰρ κἀκεῖνοι εἴ τι που τοῖς ἀρχετύποις ἐκ φύσεως παρυπέστη πλημμέλημα, εἴτ᾽ ἐς τὸ ἧττον τοῦ δέοντος, εἴτ᾽ αὖ ἐς τὸ πλέον παρασῦρον ἔστιν ἃ τῶν τοῦ σώματος μερῶν, οὐχ ἅπαν ἀκριβῶς ἐναρμόσαι σπουδάζουσι τῇ γραφῇ τῆς εἰκόνος· ἀλλά πη μὲν ἐντιθέασιν, ὅσον ἐνδείξασθαι τὴν ὁμοιότητα, πῇ δ᾽ οὔ, ἵνα μήτε τὸ δύσμορφον καὶ αἰσχρὸν ἡ γραφὴ τῆς εἰκόνος ἔχῃ διηνεκῶς, μήτε φύσεως F ὄνειδος ἀεὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ χρόνου προφαίνηται, καὶ γίνηται τοῖς φιλοσκώμμοσι πρόφασις γέλωτος ἅμα καὶ χλεύης. οἱ δὲ σεμνοὶ οὗτοι, εἴτ᾽ οὐκ εἰδότες, εἴτε μισοῦντες τὴν ἀλήθειαν, οὐ V. 5 μόνον οὐδὲ μικρὰ τῶν ἀληθευόντων ἁμαρτημάτων ὑφελόμενοι, πυθμέσιν ἀφῆκαν σιγῆς, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῶν μήτε πραχθέντων ἢ λαληθέντων ἐφήρμοσαν τῇ ἑαυτῶν συγγραφῇ· οὕτω πικροὶ καὶ ἀφειδεῖς ἀνεφάνησαν τῆς ἀληθείας ἐχθροί. ἢ ποῦ οὐκ ἂν ἀτοπίας ἐλαύνοιεν τοιαῦτα φιλοτιμούμενοι γράφειν, ὧν μήτ᾽ αὐτόπται P. 6 αὐτοὶ ἐγεγόνεισαν, μήτ᾽ αὐτήκοοι τῶν πραξάντων ἢ καὶ θεασαμένων γενέσθαι ἐσπούδασαν, ἀλλ᾽ ὅσα μεθυούσῃ γλώσσῃ διεξίασιν οἱ τὰ χαμαιτυπεῖα πληροῦντες, καὶ ὅσαπερ αἱ γρᾶες ληροῦσι καὶ τερατεύονται; ἀλλ᾽ ὅτι μὲν οὐκ ἀντιστρατευομένην ἐμοὶ οὐδὲ τἀμὰ συγκυκῶσαν πράγματα τὴν ἑαυτῶν γλῶσσαν οἱ ἄνθρω-

14. μύσαντες (dissimulantes) A. 22. γρᾶες W., γράες A.

qui fere segnibus et inertibus ingeniis praediti, si quid ex institutione doctrinae consecuti sunt, caducum tamen illud et maximis vitiis inquinatum protulerunt. Ego vero quosdam veterum sapientum dixisse audio, iis qui ad scribendum adiecerint animum, bonos pictores esse imitandos: qui si archetypum aliquo naturae vitio laboret, sive excessu sive defectu partium corporis, non id totum in pictura imaginis exprimunt, sed partim quidem ad similitudinem ostendendam inserunt, partim vero praetereunt, ne vel perpetua sit imaginis deformitas, vel naturae probrum quoddam oculis semper obversetur, ac derisoribus ioci et satyrae materiam praebeat. At praeclari isti vel ignari vel inimici veritatis tantum abest ut aliquid verorum erratorum silentio dissimularint, ut etiam multa, quae nec dicta nec facta fuere, literis mandarint. Adeo acerbi et immoderati veritatis hostes extiterunt. In quas vero ineptias non inciderent, qui ea scribenda suscipiunt, quae nec ipsi viderunt, nec ex iis qui res gesserint aut viderint, audire studuerunt, sed ea quae lingua ebria a scortatoribus narrantur, aut ab aniculis vana et portentis similia effutiuntur. Caeterum eos linguas suas non contra nos, aut ad res meas convellendas exercuisse, neque contra ve-

ποι ἔστησαν, οὐδὲ κατὰ τῆς ἐμῆς ὁλοσχερῶς ἐξώπλισαν ἀληθείας, B ἡ βίβλος ἐκείνων δηλώσει, σποράδας καὶ ἡμετέρους ἐπαίνους πολλαχῇ περιφέρουσα· ὃ δὴ λαμπρὰν ἐμοὶ καὶ περιφανῆ τὴν παραίτησιν ὑπισχνεῖται, μὴ ἂν ὑποπτεύσειν τῶν πάντων οὐδένα, πρὸς ἄμυναν λέγειν ἐμέ, καὶ ἐξορύττειν εἴ τις καρπὸς ἀληθείας, τῆς αἰτίας ἐξαιρουμένης περιφανῶς, ἀφ' ἧς ἀκλινῶς βαδιεῖταί τις πρὸς τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' εὐνοίας ἕνεκα τῆς τε ἀληθείας καὶ τῶν ὑβριζομένων· τῆς μέν, ὅτι ἐξοστρακίζοιτο ζηλοῦντα· τῶν δέ, C ὅτι ἀδικοῖντο, φέρειν οὐκ ἀνεχόμενον. τὸ μὲν οὖν πάντα ἐθέλειν διεξιέναι καὶ ἀνατρέπειν καθ' ἕκαστα σχολάζοντος ἔργον ἂν εἴη, καὶ λόγοις καθάπαξ ἐγκεκυφότος. ἄλλως τε οὐδὲ πάνθ' ὅσα γεγράφασι, τοὺς ἄνδρας ψεύδεσθαι ἔφαμεν. τοῦτο γὰρ οὐδὲ τοῖς τὰς Νείλου πηγὰς ἰδεῖν τερατευομένοις προστρίψαιτο ἄν τις ῥᾳδίως, οὐδ' ὅσοι τοὺς Ἀντίποδας καὶ Ἀντοίκους, οἵ τινές ποτ' D ἄρ' εἶεν ἐκεῖνοι, τῷ λόγῳ παρεισκυκλοῦσιν. ἀλλὰ πολλῶν ὄντων καὶ διαφόρων ὁπόσα κατεψεύσαντο οἱ ἄνδρες, μέτρι' ἄττα καὶ ὧν πολλοὶ μάρτυρες ἔτι τῷ βίῳ περίεισιν ἐκλεξάμενοι, ταῦτα τῆς ἀληθείας κρινούσης φαιδρῶς ἡμεῖς ἐξελέγξομεν." ἀλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς τὴν τῆς ἑαυτοῦ δημηγορίας ἐνταῦθά που συνελάσας κατάστασιν, πολὺς ἔπειτα ἐῤῥύη πρὸς τοὺς ἐλέγχους, σύμφωνα φάσκων ἐκείνοις παροῦσιν, οἳ τοῖς ἑαυτῶν διεπράξαντο σώμασιν, ἅττα ὁ συγγραφεὺς διεφθορότα εἰρήκει, καὶ ἥκιστα τῇ ἀληθείᾳ E ὁμόλογα. (Γ.) Ἡμῖν δὲ ὁ μὲν περὶ τούτων λόγος ἀναμείνας ἐν τῷ παρόντι, ἔσται δῆλος ἐν τοῖς ἑξῆς, ὅτε καὶ ἡμῖν τὰς αὐτὰς διεξιέναι γένοιτο ὑποθέσεις· ὁ δὲ τῆς μελετηθείσης ἱστορίας ἀρ-

ritatem nostram prorsus armavisse, liber eorum ostendet, qui multis in locis sparsim laudes quoque nostras complectitur. Quae res claro et illustri testimonio me ab omni suspicione vindicabit: ne quisquam putet, vindictae causa haec a me scribi, et si quid veri in iis insit, aboleri: cum ea causa abunde sublata sit, quae talem opinionem confirmare queat. Sed amor et veritatis, et eorum qui contumelia afficiuntur, huc me provexit. Nam illam veluti relegatam esse indignor: et his iniuriam fieri, ferre non possum. Ac omnia recensere et refutare, munus eorum fuerit, qui abundantes otio, scribendis orationibus toti incumbunt: praesertim cum ea quae illi scripserunt falsa esse omnia non dixerimus. Id enim crimen ne iis quidem facile impingi queat, qui se Nili fontes spectasse gloriantur: aut iis, qui Antipodas et Antoecos, quicunque illi sunt, scriptis suis inserunt. Sed cum multa variaque sint illorum mendacia, pauca, eaque quorum adhuc testes supersunt, e multis selecta, iudice veritate nos evidenter confutabimus." Imperator igitur, cum ad hunc suae concionis locum pervenisset, in refutando multus fuit: iis testibus productis, qui res a scriptore corruptas et depravatas ipsi per se gesserant. (III.) Nos vero eam orationem differemus eo usque dum et nobis eaedem res explicandae erunt. Institutam au-

χὴν λαμβανέτω τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων, ἣν ὑπὸ τῶν Λατίνων φεῦ ἐπεπόνθει· καὶ ἅπερ πρὸ τῶν ἡμετέρων μὲν ἐπέπρακτο χρόνων, παρείληπται δ' ἡμῖν ἐκ τῶν, οἳ προβεβηκότες μάλιστα ἦσαν ἐφ' ἡμῶν, ἐπιτροχάδην ῥητέον ἡμῖν· τοῦτο μέν, ὅτι τὰ πλείω καὶ ἄλλοις εἴρηται· τοῦτο δέ, F καὶ ἵνα μὴ καὶ αὐτοί γε ἁλῶμεν ἔστιν οὗ τῆς ἱστορίας ψευδόμενοι, ἀφηγήσει διεξιέναι πειρώμενοι λεπτῇ τε καὶ ἐξειργασμένῃ, ὧν μὴ αὐτόπται αὐτοὶ γεγενήμεθα.

β'. Τῆς γάρ τοι Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων P. 7 V. 6 ἁλούσης, συνέβη τὴν τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, καθάπερ ὁλκάδα μεγάλην, ἀνέμοις ἀγρίοις καὶ κύμασι θαλαττίοις συνειλημμένην, κατὰ τεμάχια καὶ μέρη πλεῖστα διαιρεθῆναι, καὶ ἄλλον ἀλλοθι κατὰ μόρια, καὶ ὡς ἕκαστοι τύχοιεν, ταύτην διαλαχόντας κληρώσασθαι, ἕως ὀψὲ καὶ μόλις περὶ τὴν Νικαέων μητρόπολιν ἀναγορευθῆναι συμπέπτωκε βασιλέα Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν, τριακοντούτη ἤδη τυγχάνοντα. (B.) Τηνικαῦτα γὰρ οἱ μὲν ἡττηθέντες, οἱ δ' ὑποπεπτωκότι χρησάμενοι σχήματι, τούτῳ προσ- B ερρύησαν μάλα ἐθελονταί· πλὴν τοῦ τῆς Κολχίδος κρατήσαντος γῆς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ὃς κατὰ τὴν Εὐρώπην Θετταλίας τε ἦρξε καὶ ἣν παλαιὰν ὠνόμασαν Ἤπειρον· ὁ ἐξ Ἀγγέλων οὗτος ἦν Κομνηνὸς Μιχαήλ. οὗτοι γὰρ ὅσον πλεῖστον ἦν τῆς βασιλευούσης ἀπῳκισμένοι, καὶ αὐτά γε, ὡς εἰπεῖν, τῆς Ῥωμαϊκῆς ἡγεμονίας τὰ πέρατα λαχόντες ἐκ διαμέτρου, καὶ ἅμα τοῖς C τῶν τόπων ὀχυρώμασι σφόδρα τεθαῤῥηκότες, τυραννικώτερον

A. M. 6712 ad 6730
A. C. 1204 ad 1222
Imp. Theod. Lascaris.

16. Verba τριακ. ἤδη τυγχ. om. A. 19. τε post Ἀλεξίου add. W., om. A.

tem historiam, a capta, proh dolor, a Latinis Imperatrice Urbe auspicabimur: et ea quae quamvis ante nostram aetatem acciderint, tamen a natu maximis nostra aetate viris accepimus, breviter exponemus: cum quod pleraque ab aliis iam tractata sunt: tum necubi nos quoque mendacii arguamur, qui ea subtilius et accuratius persequi conemur, quae ipsi coram non vidimus.

2. Constantinopoli a Latinis capta, Romanorumque principatu, instar magnae navis, a ventis et pelagi fluctibus comprehensae, in plurimas partes et frusta discerpto, alius alibi, quocunque sors tulit, regnavit: donec vix tandem Theodorus Lascaris apud Nicaeam metropolim trigesimo aetatis suae anno Imperator est renunciatus. (II.) Tum enim alii victi, alii supplices, ultro se ad illum contulerunt: praeter eum qui Colchidem tenuit Alexium Comnenum, et qui in Europa Thessaliae potitus est, et eius provinciae quam veterem Epirum nominarunt. Is erat ex Angelorum familia Comnenus Michaël. Hi enim ab urbe Imperatrice longissime remoti, et ipsa Romani Imperii, ut ita dicam, extrema ex diametro opposita sortiti, locorumque munitionibus freti, imperium per tyrannidem arrogantius inva-

A. M. 6712 ad 6730 Imp. Theod. Lascaris.

ἐπεπήδησαν τῇ ἀρχῇ, καὶ ἴσχυσαν ἄχρι καὶ τήμερον παισί τε καὶ ἀπογόνοις αὐτῶν, καθάπερ τινὰ πατρῷον κλῆρον, αὐτὴν παραπέμψαντες. (Γ.) Ἦρος μὲν οὖν ἐνειστήκει καιρὸς, ὅτε Λατῖνοι τὴν βασιλεύουσαν ἐξεπόρθησαν. τριχῇ δ' αὐτὴν διελόμενοι, διενείμαντο κατὰ σφᾶς, ὅ τε κόμης Φλάνδρας Βαλδουῖνος, καὶ ὁ D κόμης Πλέης Δολόϊκος· μόνος δὲ Μοντησφεράντας μαρκέσιος ῥὴξ ἀποδέδεικται Θεσσαλονίκης καὶ τῶν ἐπέκεινα· βασιλεὺς δ' ἐξ αὐτῶν ἀνηγόρευτο Βυζαντίδος ὁ Βαλδουῖνος· ὃς εὐθὺς καὶ κατὰ τῶν ἑσπερίων ἐξώρμησε πόλεων, ὅσαι περὶ Θρᾴκην σποράδες εἰσί. καὶ ταύτας μὲν τὴν ταχίστην ἁπάσας αὐτὸς παρεστήσατο. ὁ δὲ Μοντησφεράντης μαρκέσιος μέχρι Θεσσαλονίκης τὴν ἔφοδον ποιησάμενος, καὶ ταύτης γενόμενος ἐγκρατὴς, ῥᾷστα καθάπερ φλὸξ E ἐκεῖθεν ἐπενέμετο πάσας τὰς πρόσω κώμας καὶ πόλεις, ἕως καὶ αὐτῆς ἐπέβη τῆς νήσου τοῦ Πέλοπος. τὸν μὲν δὴ ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον εὔδρομα τὰ Λατίνων ἐχώρει. ὠνειροπόλουν γε μὴν ἐς τοὐπιὸν ἔτος καὶ αὐτῆς ἐπιβῆναι τῆς ἕω, καὶ ὑποχείρια πάντα ποιήσασθαι τὰ ἐκεῖσε, ὡς μηδὲν ἔτι Ῥωμαίοις ἀρχῆς ὑπέκκαυμα λείP. 8 πεσθαι. καὶ μὲν δὴ ἦρος ἐπιστάντος, Λατινικὰ στρατεύματα διαπεραιοῦσθαι πρὸς ἕω διὰ μελέτης εἶχον ἅμα αὐτῷ Βαλδουίνῳ. τάχα δ' ἂν καὶ διεπεραιώθησαν, καὶ τὰ ἔσχατα τῆς ἀπωλείας τοῖς ἐπιλοίποις Ῥωμαίοις ἐπήνεγκαν, εἰ μὴ καθάπερ ἦχος μεγάλης βροντῆς ἐξαίφνης ἡ Βουλγαρικὴ φήμη καταῤῥαγεῖσα, τούτους ἐξέπληξέ τε καὶ τὴν τούτων ὁρμὴν ἀνεχαίτισεν. (Δ.) Ὁ γάρ τοι B τοῦ πρώτου Ἀσὰν ἀδελφὸς καὶ διάδοχος Ἰωάννης πάντας τοὺς

8. ἔαρος A.

serunt, stabilitumque in hunc usque diem liberis ac nepotibus suis veluti patrimonium tradiderunt. (III.) Quum enim Latini verno tempore Urbem expugnassent, Imperium tripartito inter se diviserunt Balduinus Comes Flandriae, Ludovicus Comes Blesensis, et Montisferrati Marchio. Atque hic solus Thessalonicae et adiacentium locorum Rex est declaratus. Imperator autem Byzantii ex iis creatus Balduinus statim contra Occidentales urbes, quae circum Thraciam sparsim occurrunt, movit, easque omnes celerrime deditione cepit. Montisferrati autem Marchio Thessalonicam usque progressus, eaque potitus, facillime instar incendii inde omnes ulteriores pagos et urbes est pervagatus, donec ipsam Peloponnesum ingrederetur. Ac illo quidem anno res Latinorum secundo cursu processerunt. At vero in annum sequentem somniabant se Orientem ipsum invasuros, et omnia illic in potestatem suam redacturos, adeo ut nulla Romanis Imperii recuperandi spes relinqueretur. Itaque vere appetente Latinorum copiae in Orientem traiicere una cum ipso Balduino parabant. Ac forsitan traiecissent et Romanorum reliquias internecione delevissent, nisi derepente veluti magni tonitrus fragor, Bulgarici motus terror impetum illorum retardasset. (IV.) Nam primi Asanis frater et successor Ioannes,

A. C. 1204 ad 1222 Imp. Theod. Lascaris. V. 7

ὑπὸ χεῖρα Βουλγάρους στρατολογήσας, ἐπαγόμενος δὲ καὶ μισθοφορικὸν οὐκ ὀλίγον ἐκ τῶν παρὰ τὰ βόρεια μέρη τοῦ Ἴστρου Σκυθῶν, καιρὸν ἔχειν ἔκρινεν ἐπιθέσθαι ταῖς Θρᾳκικαῖς κώμαις καὶ πόλεσιν, ἐν ζάλῃ καὶ θορύβῳ μακρῷ τῶν Ῥωμαϊκῶν τηνικαῦτα πραγμάτων ὄντων, καὶ τῶν Λατίνων ἐν ἄλλοις σπουδαιοτέροις περισπωμένων. ὅθεν ἀνάγκῃ συνειλημμένοι τοιαύτῃ, τὴν οὖσαν Λατινικὴν ἀναλαβεῖν ἔγνωσαν δύναμιν ἅπασαν Βαλδουῖνός τε καὶ οἱ σύν γε αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν διαλαχόντες, καὶ μέχρι καὶ ἐς τὰ C τῆς Ὀρεστιάδος ἱππήλατα κατεσπουδασμένην τινὰ τὴν ἐκστρατείαν ποιήσασθαι. οὗ γενομένου, πρὸς μάχην ἑκατέρωθεν ἐκεῖ περιφανῆ τὰ στρατεύματα συνεῤῥάγη, καὶ πολὺς ἀμφοτέρωθεν ἐγίνετο φόνος, εὐρώστως ἀγωνιζομένων ἁπάντων μέχρι καὶ ἐς πολύν τινα χρόνον· ὀψὲ δ' ἐγκλῖναι τοῖς Βουλγάροις συνεπεπτώκει, οὐκ οἶδ' ὁπότερον, εἴτε τὴν τῶν Λατίνων οὐ μάλα γενναίως ἐνεγκεῖν δυνηθεῖσι βαρεῖαν ὅπλισιν, εἴτ' ἐξεπίτηδες παρεξάγειν σφᾶς D βουληθεῖσι περὶ τὰ ἔνεδρα καὶ τοὺς λόχους· ᾧ καὶ μᾶλλον τίθεσθαι ἄξιον. ἤδη γὰρ ὡς ποῤῥωτάτω που τῆς διώξεως γινομένης, ἀνίστανται τῶν λόχων οἱ Σκύθαι· ἐπαναστρέφουσι δ' ὥσπερ ἀπὸ συνθήματος καὶ οἱ Βούλγαροι, καὶ τοὺς πολεμίους παρὰ πᾶσαν ὁμοῦ κυκλωσάμενοι προσδοκίαν, ἐτόξευον, ἠκόντιζον, ἔσφαττον ἀφειδῶς, αἱμάτων καὶ νεκρῶν ἐπλήρουν τὴν γῆν· καὶ πολὺς ἦν τῶν Λατίνων ὁ φόνος, οὐκ ἐχόντων διὰ τὸ βάρος τῆς ὁπλίσεως E ἀντέχειν πρὸς τὰς συνεχεῖς ἀντεμβολὰς καὶ ἑλίξεις καὶ κουφοτάτας ἐξελάσεις τῶν Σκυθῶν. ἦσαν δ' οὓς καὶ ζῶντας ἐλάμβανον, μεθ' ὧν ἑάλω ζῶν καὶ ὁ Βαλδουῖνος. ὁ δὲ Πλέης κόμης Λοδόϊκος

delectu ex omnibus Bulgaris habito, et non parvis Scytharum copiis, qui Boreales Istri partes accolunt, conductis, occasionem sibi oblatam ratus est Thracios pagos et urbes opprimendi, re Romana vehementer turbata et afflicta: Latinis autem rebus gravioribus distractis. Unde necessitate coacti, suas omnes copias revocare decreverunt Balduinus et qui cum eo partiti erant Imperium, ac usque ad Orestiadis planiciem celeriter progredi. Quo facto exercitus illustri pugna conflixerunt, et multa utrinque strages edita est, omnibus fortiter longo temporis spatio dimicantibus; donec tandem Bulgari cesserunt, haud scio an quod Latinorum gravem armaturam sustinere non possent, an vero quod de industria illos in insidias pertrahere vellent: id quod probabilius est. Nam cum eos Latini longissime persecuti essent, Scythae ex insidiis consurgunt: et Bulgari velut ex composito conversi, hostes praeter omnem expectationem circumventos sagittis et iaculis strenue confixerunt: et terra sanguine et cadaveribus repleta, ingentem Latinorum stragem ediderunt: qui ob pondus armorum continentes Scytharum incursiones et circuitus, et expeditissimas excursiones tolerare non poterant. Nonnullos etiam vivos ceperunt: inter quos et Balduinus fuit. Nam Ludovicus Comes Blesensis in acie ceciderat.

A. M. 6712 ad 6730 Imp. Theod. Lascaris.

ἐπεπτώκει παρὰ τὴν μάχην. ὁ δὲ τῆς Βενετίας δοὺξ Ἐρίκος Δάνδουλος μετ᾽ ὀλίγων πάνυ φυγὰς ᾤχετο, μετὰ μικρὸν δὲ τετελεύτηκε καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου τραυμάτων. (E.) Τὸ μέντοι Βουλγαρικόν τε καὶ Σκυθικὸν πλῆθος, κέρδους ἤδη καὶ F πλούτου Λατινικοῦ γευσάμενοι, ἵππων τε καὶ ἁρμάτων λαμπρῶν, ἤλαυνον εἰς τὰ πρόσω προθύμως, μηδένα ἔχοντες ἤδη τὸν ἀντιπαραταξόμενον· ὡς τὰς μὲν τῶν Θρᾳκικῶν πόλεων ἑκοντὶ προσχωρεῖν Ἰωάννῃ, τὰς δὲ πλείους βίᾳ ἁλίσκεσθαι, αὐτάς τε ἀνδραποδιζομένας, καὶ ἄχρι θεμελίων τὰ αὐτῶν ἀποβεβλημένας τείχη. καὶ οὕτω πάντα ῥᾳδίως ὁ Ἰωάννης κατέδραμεν ἄχρι Θεσσαλονίκης καὶ Μακεδονίας, ὁπόσα ἐν κώμαις καὶ πόλεσι καὶ φρουρίοις, μικροῦ Σκυθῶν ἐρημίαν, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀποδείξας.

P. 9 γ΄. Ὁ μέντοι βασιλεὺς Ἀλέξιος, ἐπειδὴ φόβῳ τῶν Λατίνων ἔφθη τῆς Βυζαντίδος λάθρα φυγὼν καὶ περὶ τὴν Θρᾴκην πλανώμενος, ἑάλω καὶ αὐτὸς τῷ Μοντησφεράντας μαρκεσίῳ, καὶ ὃν ἐπεφέρετο πλοῦτον ἀφῄρηται, γυμνὸς τοῦ λοιποῦ πορεύεσθαι ἀφεθείς, περί τε Ἀχαΐαν καὶ Πελοπόννησον συχνὸν παρήλλαξε χρόνον πλανώμενος. ὀψὲ δὲ ἀκούσας βασιλεύειν ἤδη τῶν περὶ τὴν ἕω Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων τὸν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ γαμβρὸν Θεό- B δωρον τὸν Λάσκαριν, οὐ μόνον Βιθυνίας καὶ ὅσαι παράλιοι τῶν ἐπαρχιῶν ἐπὶ βραχὺ μῆκος ἐκτείνονται, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ ἐς πολλήν τε ἀνιέναι μεσόγειον, καὶ ἐπὶ μάλα τοι πλεῖστον μῆκος ἐκτεταμένην κεκτῆσθαι, ἀρχομένην ἀπὸ Καρίας τε καὶ Μαιάνδρου τοῦ ποταμοῦ κατὰ νότον, καὶ διήκουσαν πρὸς βορέαν ἄχρι Γαλατικοῦ πόντου καὶ Καππαδοκίας αὐτῆς· οὐ χεῖρας εὐχαριστηρίους

Venetiarum vero dux Henricus Dandulus, cum perpaucis fuga elapsus, non multo post ex acceptis in pugna vulneribus decessit. (V.) Bulgarorum vero Scytharumque multitudo, Latinorum opulentia gustata, equisque et curribus splendidis potiti, alacriter ad ulteriora pergebant, resistente nemine. Quare Thraciarum urbium aliae ultro ad Ioannem se conferebant: pleraeque vero vi expugnatae et direptae sunt, moenibus solo aequatis. Sic Ioannes omnia facile Thessalonicam et in Macedoniam usque pervagatus, pagos, oppida, castella, propemodum Scytharum, quod aiunt, solitudinem effecit.

3. Caeterum Alexis Imperator cum Latinorum metu clam Byzantio profugisset, dum in Thracia vagatur, et ipse a Montisferrati Marchione capitur: et opibus quas secum ferebat, spoliatus, nudusque dimissus, longo tempore circa Achaiam et Peloponnesum oberravit. Tandem audito, generum suum Theodorum Lascarim in Oriente rerum potiri, quae Romanae ditionis essent: nec Bithyniae tantum et orae maritimae provinciarum, quae non late paterent, sed iam in mediterranea quoque multum progredi, ac tenere longissima terrarum spatia, quae initio versus meridiem sumpto a Caria et Maeandro fluvio, versus Septentrionem ad Galaticum Pontum, et

A. C. 1204 ad 1222 Imp. Theod. Lascaris.

ἐξέτινε πρὸς τὸν εὐεργέτην θεὸν καὶ φιλάνθρωπον, ὃς τῆς πολυαρχίας τὸν σάλον διεσκέδασε, λιμένα τε σωτήριον παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα δεδώκει προσδοκίαν τοῖς ὅσοι Ῥωμαίων ἐξάντεις τοῦ Λατινικοῦ χειμῶνος ἐκείνου καὶ κλύδωνος ἐγεγένηντο, καὶ αὐτῷ παραμυθίας μεγίστης ἐλπίδα, καὶ τῆς μακρᾶς πλάνης καὶ τῶν πολλῶν πόνων C V. 8 ἀνάπαυσιν· ἀλλ' ἐν δεινῷ τὸ πρᾶγμα ἐτίθετο, καὶ πρὸς φθόνου καὶ ζηλοτυπίας ὁδοὺς ἔτρεπε τὸν θυμόν· καὶ ὅλως εἰπεῖν, ἐς μάχας καὶ φόνους αἱμάτων συγγενικῶν ἐπέῤῥωσεν ἑαυτόν. (B.) Καὶ D δὴ περαιοῦται διὰ τοῦ Αἰγαίου πρὸς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἄπεισι λαθὼν ἐς τὸν ἄρχοντα τῶν Τούρκων Ἰαθατίνην περὶ τὴν Ἀττάλου τηνικαῦτα διάγοντα, καὶ ἱκέτην ἑαυτὸν ἐκείνῳ καθίζει οἰκτρὸν, ἐπανασώσασθαί οἱ τὴν βασιλείαν δεόμενος, παλαιάς τε ἀναμιμνήσκει φιλίας, ὁποῖαί ποτε πάλαι σφίσιν ἐγένοντο, καὶ τὰ νέα μετὰ συχνῶν τῶν δακρύων δυστυχήματα ἐκτραγῳδεῖ προδεικνύς· καὶ ἐπὶ τούτοις χρημάτων ὑπισχνεῖται σωρούς. ὁ δὲ βάρβαρος E ἐνδοὺς μὲν καὶ πρὸς τὰς τῶν χρημάτων ὑποσχέσεις, ὀνειροπολήσας δὲ τά τε ἄλλα, καὶ ὅσα ἐκ τῆς λείας περιγίνεται κέρδη τοῖς ἐπιστρατεύουσι κατὰ τῶν ἀλλογενῶν, ὁμοῦ τάς τε ἑαυτοῦ συναθροίζει δυνάμεις, καὶ τοὺς τὰς μεγίστας ἀπειλὰς κομίσοντας τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ πρέσβεις ἐξαποστέλλει, εἰ μὴ αὐτίκα τῷ πενθερῷ Ἀλεξίῳ τῶν βασιλικῶν ὑπεκσταίη θρόνων. ὁ δὲ πρῶτα μὲν πρὸς τὴν ἀκοὴν διαταραχθεὶς, τάχιστα δ' ἑαυτὸν αὖθις ἀνειληφὼς, P. 10 πρὸς τὸν τὰ πάντα δυνάμενον τὰς ἐλπίδας ἀναρτᾷ· καὶ τοὺς μὲν πρέσβεις ἀπράκτους ἐπανιέναι ἀφίησιν· ὁ δὲ ἔργου εἴχετο, καὶ τὸ ἑαυτοῦ συγκροτεῖ στράτευμα, πολλοστὸν μὲν εἴ τις

ipsam usque Cappadociam pertinerent: non gratias egit humanitati et beneficentiae divinae, quae Imperii divisi tempestates sedasset, et in salutarem portum praeter omnem expectationem perduxisset eos Romanorum, qui e Latinorum fluctibus enatassent, ipsique maximi solatii spem ac diuturni erroris multorumque laborum requiem ostendisset: sed rem graviter ferebat, animo invidia et aemulatione aestuante: et, ut paucis complectar, ad pugnam et cognati sanguinis effusionem sese offirmabat. (II.) Itaque per mare Aegaeum Asiam ingressus, clam Turcarum principem Iathatinem, qui tum apud Attali urbem degebat, supplex miserabili habitu adit; orat, ut Imperium sibi restituat; veteres amicitias, quaecunque olim inter ipsos fuerant, in memoriam revocat; nova infortunia multis cum lacrymis exponit ac tragice lamentatur; acervos denique pecuniarum promittit. At Barbarus, cum et istis pecuniae pollicitationibus facile alioqui flecteretur, et emolumenta tum alia sibi fingeret, tum ea, quae externos hostes oppugnantibus ex praeda obveniunt, simul et copias suas convocat, et legatos qui atrocissima quaeque minarentur ad Theodorum Imperatorem mittit, nisi Alexio socero statim solio Imperatorio cederet. Is autem principio eo nuncio perturbatus est, sed statim resumpta fiducia, et spe sua in Deo omnipotente collocata, legatos infecta re dimittit: ac operi se accingens,

A. M. 6712 ad 6730 Imp. Theod. Lascaris.

πρὸς τὰ Περσικὰ στρατεύματα βούλοιτο παρατιθέναι, καὶ οὐκ ἄξιον ἐς ἀντίπαλον ἐκείνοις μοῖραν κεκρίσθαι· προστιθεμένης δὲ καὶ τῆς ἄνωθεν θείας ἐπικουρίας, πολλῷ τῶν Περσικῶν ὂν πολλαπλάσιον. (Γ.) Ὁ μὲν οὖν βάρβαρος ἄρας τὰς πεζικὰς δυνάμεις, B καὶ ὅσαι τῶν ἱππέων, ἧκεν εἰς τὴν παρὰ Μαίανδρον Ἀντιόχειαν, καὶ περικαθίσας ταύτην ἐπολιόρκει, λογισάμενος, ὡς εἰ ταύτης ἐγκρατὴς γένοιτο, ῥᾷστα ἂν ἐκεῖθεν καὶ τὰς ἄλλας παραστήσαιτο πόλεις, ὁπόσαι τὴν Ῥωμαίων διαμετροῦσιν ἀρχήν. ἦγε μέντοι μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν βασιλέα Ἀλέξιον, ἐφόδιον εἰς ῥᾳδίαν κατόρθωσιν ὧν ἐβούλετο. ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἔκρινε δεῖν C κατὰ χώραν μένων περιμένειν τὴν τῶν βαρβάρων ἔφοδον, καὶ ἐς τὸν ἐκείνων καιρὸν μετεωρίζειν τὸν ἑαυτοῦ· θρασυνθῆναι γὰρ ἂν μᾶλλον αὐτούς, εἰ τὴν Ἀντιόχειαν καταστρεψάμενοι τῶν ἐκεῖθεν λαφύρων ἐμπλήσαιεν ἑαυτούς, καὶ ἅμα ἀμηχάνῳ κατὰ τῆς Ῥωμαίων ὁρμητηρίῳ τῇ τοιαύτῃ χρήσασθαι πόλει· ταῦτ' ἄρα καὶ πάσῃ ταχύνας σπουδῇ, κατ' ἐκείνων ἐκεῖσε χωρεῖ, μηδὲν πλέον ἐπαγόμενος στράτευμα ἢ δισχιλίους ἱππέας, ὧν τοὺς ὀκτακοσίους D μισθοφόρους εἶναι Λατίνους φασίν, ἄνδρας λογάδας καὶ μάχην ὡς ἀληθῶς πνέοντας. καὶ τριταῖος μὲν τὰς περὶ τὸν Ὄλυμπον ὀρεινὰς δυσχωρίας ἀμείβει, αἳ πρὸς πολὺ παρατείνουσαι μῆκος, Βιθυνίαν ὁρίζουσι καὶ ἄμφω τὰς Φρυγίας, τὴν μὲν ἀρκτικωτέραν ποιοῦσαι, τὰς δὲ πρὸς μεσημβρίαν καὶ νότον ἄνεμον βλέπειν παρέχουσαι· ἑνδεκαταῖος δ' ἐκεῖθεν ἐλθών, διαπεραιοῦται τὸν Καΰστρον, ὥστε τὸ ἀπροσδόκητον τῆς ἐφόδου καταπλήξεως E γέμον τῷ βαρβάρῳ φανῆναι καὶ πάνυ δυσείκαστον,

5. ὅσαι A., ὅσα W. 14. ἑαυτ. A., αὐτ. W. 22. ποιοῦσαι om. A.

exercitum contrahit, longe sane Persico minorem, si numerum spectes, et ad confligendum imparem: divina vero ope adiuncta, maximo intervallo maiorem. (III.) Barbarus igitur cum omnibus et pedestribus et equestribus copiis Antiochiam ad Maeandrum sitam petit, et eam circumsessam oppugnat, ea spe, illa capta caeteris totius Imperii Romani urbibus facile se potiturum esse: adducto secum Imperatore Alexio, quo facilius ea quae vellet consequeretur. Imperator vero sibi non cessandum ratus, nec Barbarorum impressionem expectandam, illorumve potius quam suae commoditati serviendum (audaciores enim fore, si illa subacta spoliis ditarentur, simulque invicta arce contra Romanos illa urbe usuros), summa celeritate adversus illos ducit, cum bis mille equitibus nihil amplius haberet, quorum octingentos fuisse Latinos ferunt, viros lectissimos et bellicosissimos. Superatis autem tertio die montis Olympi angustiis, quae in maximam porrectae longitudinem Bithyniam et Phrygiam utramque disterminant, illam versus Septentrionem positam, has versus Meridiem et Austrum sitas, inde digressus, die undecimo Caystrum traiicit. Quare adventus eius minime expectatus Barbarum maxime perculit ambiguumque reddidit, somnians

A. C. 1204 ad 1222 Imp. Theod. Lascaris.

οὐκ ἔχοντι συμβαλεῖν πότερον καθεύδοντι τὰ τοιαῦτα συμβαίνει ἀκούειν ἢ γρηγοροῦντι. ὅμοιον γὰρ ἦν ὥσπερ ἂν εἴ τις λέων ἀφῃρημένος ὀνύχων τε καὶ ὀδόντων, ἔπειτα προθύμως ἐφέρετο κατὰ πλήθους ἄρκτων καὶ λύκων. ᾔδει γὰρ ὁ Πέρσης, ὅτι τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς οὔπω πέρυσιν εἰς μυρία διασχισθείσης μέρη, καὶ τῶν μὲν ἄλλων ἄλλοθι διασπαρέντων, τῶν δὲ ξίφους ἔργον Λα- V. 9 τινικοῦ γενομένων, τὸ λειπόμενόν ἐστιν ἢ τὸ παράπαν οὐδὲν, ἢ λίαν βραχὺ, καὶ ὅσον μόλις εἰς ἑνὸς ταξιάρχου σύστημα συμ- F περαίνεσθαι. κἀντεῦθεν οὑτωσί πως γνωσιμαχεῖν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ συνέβαινε, καὶ νῦν μὲν εἰς ὀνείρατος λόγον ἀπάγειν τὴν τῆς βασιλικῆς ἐπελεύσεως φήμην, νῦν δ' εἰς ἀνοίας καὶ κουφότητος ὑποθήκην τῆς τόλμης ἅμα καὶ τῆς ὁρμῆς τὴν ὀξύτητα. ὅμως οὐκ ἀμελητέον ἔδοξεν εἶναί οἱ τὸ πρᾶγμα. ἔφησε γὰρ, ὡς ἔστιν ὅτε καὶ τὸ βραχὺ δεινὸν παρορώμενον μέγαν ἀπέτεκε κίνδυνον, καὶ βραχεῖαι δυνάμεις πολλάκις ὀξύτητι καὶ σπουδῇ χρησάμεναι μεγάλας ὁμοῦ καὶ πολλαπλασίους ῥᾷστα κατηγωνίσαντο, διὰ ῥᾳστώνην καὶ περιφρόνησιν τοῦ καθήκοντος.

δ'. Καὶ μὲν δὴ ὅσα ἐν σφενδόναις καὶ βέλεσι, καὶ ὅσα ἐν P. 11 ἀγχεμάχοις δόρασί τε καὶ ξίφεσι στρατεύματα πάντα συνηθροικὼς δυοῖν μυριάδων οὐ μάλα ἐλάττω, καὶ οὕτω παραταξάμενος, ἐδέχετο τὴν τοῦ βασιλέως ὁρμὴν, ἀχθόμενος μὲν τῇ ξυντυχίᾳ, ὅτι στενός τε καὶ δύσιππος ἦν ὁ χῶρος, ἔνθα συῤῥήγνυσθαι τὴν μάχην ξυνέπιπτε, καὶ τοσοῦτον πλήθεσι στρατοῦ πολέμιος, ὅσον ὀλίγοις σύμμαχος· ἐδέχετο δ' οὖν ὅμως. καὶ οἱ μὲν ὀκτακόσιοι τοῦ βασιλέως Λατῖνοι συνασπισμὸν ποιησάμενοι, πρῶτον τὸ B

an vigilans haec audiret. Perinde enim erat, ac si leo unguibus et dentibus exarmatus suopte impetu in turbam ursorum et luporum irrueret. Norat scilicet Persa, Romano Imperio non ita pridem in sexcenta frusta discerpto, aliisque dissipatis, aliis a Latinis caesis, reliquias aut prorsus esse nullas, aut perexiguas, quae vix cohortem unam complerent. Unde factum, ut anceps animi expeditionis Imperatoriae famam nunc pro somnio haberet, nunc audaciae simul et impetus celeritatem levitati ac dementiae tribueret. Tamen res non negligenda visa est, quod exiguum interdum malum neglectum ingens periculum peperisset, et parvae copiae celeritate et festinatione saepe magnos et multo numerosiores exercitus, ob socordiam officiique neglectum, superassent.

4. Itaque cum universos milites seu fundis ac missilibus telis, seu idoneis ad cominus feriendum hastis et gladiis armatos, non multo pauciores viginti millibus collegisset, instructa acie Imperatoris aggressionem expectabat: aegre quidem ille ferens ita cecidisse, ut angustus et equis incommodus esset praelii committendi locus, magnoque exercitui tam infestus, quam paucis opportunus: expectabat tamen. Ac octingenti quidem Latini, qui cum Imperatore erant, conglobati, mediam hostium phalangem

A. M. 6712 ad 6730 Imp. Theod. Lascaris.

μέσον διέῤῥηξαν τῆς τῶν πολεμίων φάλαγγος, λίαν εὐρώστως ἀγωνιζόμενοι καὶ κατακόπτοντες τοὺς ἀνθισταμένους, ἕως διήλασαν καὶ ἐς αὐτὴν τὴν τῶν πολεμίων οὐραγίαν· καὶ συστρέψαντες αὖθις, πάντ' ἔδρων τὰ κράτιστα, ὡς ἀπράκτους ἤδη φαίνεσθαι καὶ τοὺς τῶν Περσῶν σφενδονήτας τε καὶ τοξότας, διὰ τὴν ἀπὸ χειρῶν συμπλοκήν. οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα ἀλλ' C οὐδὲ αὐτοί γε ἠμέλουν, ἀλλὰ καὶ αὐτοί γε κατὰ μέρη ταῖς τῶν πολεμίων συμπλεκόμενοι τάξεσιν, ἔργα γενναῖα καὶ ἀνδρικὰ ἐπεδείκνυντο· ἕως οἱ πολέμιοι συμφρονήσαντες, αὐτοβοεί τε κατὰ τῶν Λατίνων ὁρμήσαντες καὶ κατὰ κύκλον περιελθόντες, οὐκ ἄνευ οἰκείων πολλῶν αἱμάτων μόλις κατέκοψαν, βοηθούμενοι τῇ πολυχειρίᾳ. εἶτα τοῖς ἡμετέροις συμμίξαντες, τοὺς μὲν ἔργον ἀπέφαινον ξίφους, τοὺς δὲ φυγάδας ἐποίουν. (B.) Ὁ δὲ τῶν D Τούρκων ἀρχηγὸς ὁ σουλτὰν Ἰαθατίνης, πάντας ἀφεὶς καὶ παραδραμὼν, αὐτὸν ἐζήτει τὸν βασιλέα· καὶ ὠσάμενος ὁμόσε κατ' ἐκείνου χωρεῖ, μέγα φρονῶν ἐπί τε μεγέθει καὶ ῥώμῃ σώματος· καὶ δὴ φοβερὸς ἐκείνῳ ῥαβδοῦχος ἐπιστὰς, βαρεῖαν κατήνεγκεν ἐπὶ κεφαλῆς τὴν πληγήν. ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν πρώτην οὐκ ἐνεγκὼν, ἀλλὰ σκοτοδινίας μεστὸς καταστὰς, πίπτει τοῦ ἵππου. θεῷ δὲ μέλλειν οὐκ ἦν, ἅπαξ ἀναστῆσαι νεκρωθεῖσαν τὴν Ῥωμαίων ἡγε- E μονίαν βεβουλημένῳ. διὸ δὴ καὶ ἀνήγαγεν αὐτὸν ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος, καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ ὁ νεκροῦ δίκην τοῦ ἵππου πεσὼν, αἰφνιδίως ἀναστὰς, μεστὸς μανικοῦ τινος καὶ ἐνθουσιώδους ὁρμήματος, παραδόξως περιτρέπει τὴν ἀπώλειαν τῷ βαρβάρῳ. τὸ ἑαυτοῦ

9. Verba αὐτ. — ὁρμ. add. A.

insigni fortitudine primum perruperunt, caesisque resistentibus ad extremum usque agmen penetrarunt: rursusque conversi adeo strenue rem gesserunt, ut iam et funditores et sagittarii Persarum, quod cominus pugnabatur, inutiles essent. Sed nec Imperatorii milites cessabant: quin et ipsi hostiles legiones seorsim aggressi fortia facinora edebant: donec hostes unanimi consensu, clamore sublato, impetum in Latinos fecerunt, atque in medio circumventos, multitudine freti, non sine magna strage suorum ceciderunt. Deinde nostros aggressi, alios occiderunt, alios in fugam verterunt. (II.) At Turcorum dux Sultanus Iathatines, omnibus omissis et praeteritis, ipsum quaerebat Imperatorem: illumque, vi patefacta via, magnitudine et robore corporis superbus invadit, et, velut lictor quidam metuendus imminens, gravem eius capiti ictum infligit. Imperator autem primo ictu non tolerato, sed vertigine oborta, ex equo delabitur. Neque vero Deus, semel restituere mortuum Romanorum imperium volens, cunctari poterat. Quare illum e lacu miseriae et e luto coeni eduxit, pedesque eius in rupe collocavit, ut qui instar mortui ex equo deciderat, idem statim erectus ac veluti furore quodam divinoque impetu concitatus, praeter omnem opinionem exitium in Barbari caput converteret. Stricto enim

γὰρ αὐτίκα ξίφος γυμνώσας, ἐκθερίζει ῥᾳδίως τοὺς ἐμπροσθίους A. C.
πόδας τοῦ βαρβαρικοῦ ἵππου, καὶ ῥίψας τὸν ἐπιβάτην σουλτὰν, 1204
ἐκτέμνει τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν, καὶ κατάδηλον τῷ δόρατι μετεωρί- ad 1222
σας ποιεῖ τοῖς τῶν βαρβάρων στρατεύμασι. τοῦτο τῆς τῶν Ῥω- Imp. Theod. Lascaris.
μαίων σωτηρίας τε καὶ συστάσεως ἀρχὴ καὶ κατάστασις γίνεται P. 12
πρώτη, ξὺν γε θεῷ τῷ πάντων ταμίᾳ, ὁπόσα τὴν ἀνθρωπίνην V. 10
ὑπερπέπαικε δύναμιν. οἱ μὲν γὰρ βάρβαροι τρόμου καὶ δέους πλη-
ρώσαντες ἑαυτοὺς, προτροπάδην ἔφευγον, τὴν ταχίστην ὀπίσω
ἀπαλλαττόμενοι. ὁ δὲ βασιλεὺς παραδόξως μὲν τῶν μεγάλων
τούτων κινδύνων ἀπηλλαγμένος, παραδοξότερον δ' αὖθις νενι- B
κηκὼς, τροπαιοῦχος τὴν Ἀντιόχειαν εἴσεισι, πολλὰς ἀπονέμων
ἐκ μέσης ψυχῆς τῷ θεῷ τὰς εὐχαριστίας. (Γ.) Οἱ δὲ βάρβα-
ροι πρεσβεύονται πρὸς τὸν βασιλέα εὐθὺς καὶ σπονδὰς αἰτοῦν-
ται καὶ λαμβάνουσιν, οὐχ οἷαι βουλομένοις ἐκείνοις ἦσαν, ἀλλ'
οἷαι καὶ μάλα ἀσμένῳ τῷ βασιλεῖ· συνείληφε μέντοι ὁ βασιλεὺς
τοῖς πολεμίοις συνόντα καὶ τὸν ἑαυτοῦ πενθερὸν, Ἀλέξιον τὸν
βασιλέα· καὶ καταγαγὼν αὐτὸν ἐς Νίκαιαν πόλιν, μοναδικὸν C
περιέβαλε σχῆμα· κἄπειτα ἐπιμελῶς πάντα ὁπόσα χρειώδη αὐτῷ
ἐξεπόριζεν. ἐν τούτοις γε μὴν ὁ βασιλεὺς, τελευτησάσης τῆς συ- A. C. 1219
ζύγου, ἄγεται εἰς δευτέραν γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν τοῦ τηνικαῦτα
τῆς Βυζαντίδος βασιλεύοντος Ῥομπέρτου· ᾗ καὶ οὐ μακρὸν συνε-
βίω χρόνον, οὐδὲ παῖδας ἔτεκεν ἐξ αὐτῆς, εἴτ' ἐκ φύσεως στεί-
ρας αὐτῆς οὔσης, εἴτε καὶ τῆς μεταβραχὺ τοῦ βασιλέως τελευ-
τῆς, ὥραν παιδοτοκίας οὐ παρασχούσης αὐτῇ. τρία γὰρ ἔτη
συνῴκησε ταύτῃ.

ense barbarici equi pedes anteriores facile demetit, prostratoque Sultano caput amputat, atque illud hasta sursum elatum Barbaris exercitibus ostentat. Ea res Romanis prima salutis occasio et consistendi causa extitit, adiuvante scilicet Deo, rerum omnium, quae humanas vires superant, moderatore. Nam Barbari metu et tremore correpti, effuse fugiebant et celerrime retro se recipiebant. Imperator vero mirabiliter magnis illis periculis ereptus, maioreque miraculo victoria potitus, triumphans Antiochiam ingreditur, ex intimo pectore gratias agens Deo. (III.) Barbari autem statim missis ad eum legatis pacem petunt atque impetrant, non qualem ipsi cupiebant, sed quae Imperatori optatissima esset, qui et socerum suum Imperatorem Alexium, in hostili exercitu comprehensum Nicaeamque perductum, monastico habitu induit: deinde omnia necessaria benigne ei suppeditat. Interim coniuge mortua, Imperator consobrinam Roberti, qui tum Byzantii imperabat, uxorem secundam ducit: quam et ipsam non diu in matrimonio habuit, nec ex ea liberos suscepit, sive quod natura sterilis esset, sive quod Imperatoris obitus brevi subsecutus ei pariendi tempus negavit. Nam is cum ea tribus annis fuit.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ
ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΛΟΓΟΣ Β.

NICEPHORI GREGORAE
BYZANTINAE HISTORIAE
LIBER SECUNDUS.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

Τέλος τῆς τοῦ Λάσκαρι βασιλείας καὶ ἀρχὴ τῆς Ἰωάννου τοῦ Δούκα. Περὶ Θεοδώρου τοῦ Ἀγγέλου τοῦ τῆς Θετταλίας κρατοῦντος. Περὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Βουλγαρίας τῆς καὶ Ἀχρίδος λεγομένης. Περὶ τοῦ νέου Ἀσὰν Ἰωάννου τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος. Περὶ τῆς ναυτικῆς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Δούκα δυνάμεως. Περὶ τῆς ἐπιγαμβρεύσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀσάν. Περὶ Σκυθῶν. Περὶ τῆς εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν ἐφόδου τῶν Σκυθῶν. Περὶ τῆς ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἐφόδου τῶν Σκυθῶν. Περὶ τῆς πρὸς τὸν βασιλέα πρεσβείας τῶν Τούρκων καὶ τοῦ λιμοῦ αὐτῶν. Περὶ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης, ὅπως ἐκρημνίσθη τοῦ ἵππου. Ὅπως τελευτησάσης τῆς δεσποίνης Εἰρήνης ἠγάγετο ὁ βασιλεὺς ἑτέραν. Ἐκστρατεία τοῦ βασιλέως κατὰ τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ τοῦ Θετταλοῦ. Περὶ τῆς νόσου καὶ τελευτῆς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Δούκα.

ARGUMENTUM BOIVINI.

Mortuo Lascari succedit gener Ioannes Ducas. Imperatrix vidua, marito non diu superstes. Theodori Lascaris elogium. Laus Ioannis Ducae cum Theodoro comparati. Robertus imperator Byzantinus. Alexius et Isaacius Lascares praelatum sibi Ducam aegre ferunt. Latinorum armis adiuti a Ioanne Duca vincuntur. Latini Asiaticas urbes amittunt (Cap. 1). Theodorus Angelus Michaëli fratri succedit. Imperii sui fines promovet. Thessalonica ipsa potitur, absente Montisferrati Marchione. Imperator inauguratur ab archiepiscopo Bulgariae praeter morem legitimum. Prima Iustiniana cur dicta sit Bulgaria. Bulgarorum origo, migratio et varia fortuna. Theodorus Angelus provincias a Latinis, Bulgaris et Scythis desolatas, impune pervadit. Omnia Byzantium usque vastat. Rerum status miserabilis (2). Ioannes Asan Bulgarus Theodorum Angelum acie vincit, capit, excaecat. Ioannes Ducas classem instruit. Insulas maris Aegaei et Rhodum occupat. In Europam transit. Multis urbibus potitur. Pacem init cum Bulgaris. Asanis fi-

liam filio suo uxorem iungit. Ternobi episcopus Metropolitani iurisdictioni subesse desinit. Imperator, omnibus a Byzantio ad Strymonem urbibus receptis, Nicaeam revertitur (3). De rebus Scythicis. Earum notitia necessaria. Scytharum regio. Vitae genus. Moderatio. Iustitia, aliaeque virtutes. Varia nomina. Scythae, divinae indignationis ministri. Multas provincias variis temporibus vastarunt. Mores eorum apud quos consederint, asciscunt. De Scythis Europaeis, veteri Scythiae proximis. Scytharum migrationes in Asiam. In Europam. In Africam ipsam. Scythia cur a nemine subacta. Cur aliarum gentium facile victrix (4). Hyperborei Scythae ad Caspium mare descendunt. Mors Sitzischanis eorum ducis. Huius filii Chalaus et Telepugas exercitum dividunt. Telepugas in Europam suos ducit. Plurimas gentes subigit. Scythae Comani Scytharum Hyperboreorum metu Istrum traiiciunt. A Ioanne Duca benigne excepti. In Romanas legiones referuntur. Iisdem sedes in Europa et in Asia assignatae. Altera pars Hyperboreorum Scytharum, secuta Chalaum ducem, ad Taurum montem hibernat. Eius montis descriptio. Scythae in Indiam usque penetrant. Hinc retro conversi citeriores provincias pervadunt. Demum in Mesopotamia sedem figunt. Eorum imperator quietis impatiens Persas, Parthos et Medos per Satrapas subigit. Imperium litoribus maris terminare constituit. Scythae aurum ac delicias primo negligunt: deinde communi naturae humanae vitio degenerant. Victis tributa imponunt. Assyriorum ac Persarum consuetudine mansuescunt. Eorum religionem, habitum ac ritus omnes amplectuntur (5). Scytharum vicinia Turcis et Arabibus suspecta. Turcorum legatio de pace ad Ioannem Ducam. Eius faciendae necessitas par utrimque. Pax inita quam utilis rei Romanae. Agrorum cultu et rei pecuariae cura imperator sibi et pauperibus consulit. Cognatis et aliis nobilibus, idem ut faciant auctor est. Quo consilio. Quantae inde divitiae. Fames apud Turcos. Romani illorum pecunia ditescunt. Ex ovis venditis corona imperatricis, dicta Ovata. Edictum imperatoris, ne quis vestibus utatur extra imperii fines quaesitis. Poena addita. Aequitas eius legis (6). Imperatrix Theodori mater ex equo lapsa desinit liberos parere. Rempublicam praeclare cum marito administrat. Templa ab utroque exstructa. Aedes curandis alendisque pauperibus assignatae. Moritur Irene. Imperator viduus Annam Alemanam, sororem Manfredi Siciliae regis, uxorem ducit. Marcesinam, Annae magistram et educatricem, perdite amat. Imperatoriis insignibus ornari patitur. Uxori ipsi praefert. Conscientiae stimulis urgetur. Monachi Marcesinam templo excludunt iussu praepositi Blemmydae. Huius elogium. Ut Marcesinam semper insectatus sit. Mulier irata et aulici assentatores Blemmydam criminantur. Imperator seipsum damnat et culpam suam deplorat (7). Michaël nothus, Thessaliae et Aetoliae princeps. Quatuor filiorum pater. Mariam imperatoris neptem sponsam ambit filio suo Nicephoro. Sponsalium celebratio. Idem statim rupto foedere urbibus Thraciae imminet. Imperator exercitum cogit. Urbes adventu suo alias confirmat, alias recuperat. Foedus cum Michaële renovatum. Despotae dignitas ei concessa: item eius filio ob affinitatem. Michaël Palaeologus affectati imperii accusatur. Purgat se iureiurando. Milites in hiberna dimissi. Imperator in Asiam reversus morbo corripitur. Aegrotat annum integrum. Moritur. Sepelitur. Ubi. Qua aetate. Quo imperii anno. Aetas Theodori filii eius (8).

A. M. 6730 ad 6763 Imp. Ioann. Ducae.

ά. Ὀκτωκαίδεκα δὲ βασιλεύοντι τούτῳ παρεῤῥύησαν ἔτη, καὶ
τὸν παρόντα βίον ἀμείβει, διάδοχον τῆς βασιλείας καταλελοιπὼς
τὸν ἐπὶ θυγατρὶ Εἰρήνῃ γαμβρὸν Ἰωάννην τὸν Δοῦκαν. ἄῤῥην
γὰρ ἦν αὐτῷ παῖς οὐδείς. καταλέλειπται δὲ ἡ βασιλὶς, μικρὰ
D τῆς βασιλείας ὀναμένη, τοῦτο μὲν καὶ διὰ τὴν ἀπαιδίαν, τοῦτο
δὲ καὶ ὅτι μικρὸν ἐπιβιοῦσα τετελεύτηκε καὶ αὐτή. ὁ μὲν οὖν
P. 13 βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, ὀξὺς μὲν ἦν τὴν ὁρμὴν καὶ
ἀνυπόστατος· καὶ πλείστας μὲν προκεκινδύνευκε μάχας, πλείστας
δ' ἀνώρθωσε πόλεις καλλίσταις οἰκοδομαῖς καὶ πολλοῖς ἀναλώ-
μασιν, ἀνασοβῶν καὶ ἀναχαιτίζων διὰ τούτων τὴν τῶν Λατίνων
ὁρμήν. ἀλλ' ἐκιβδήλευεν αὐτὴν, ἀωρίᾳ πολλάκις ἐς τὰ πρά-
γματα χρώμενος. (B.) Ὁ δὲ γαμβρὸς καὶ διάδοχος Ἰωάννης ὁ
Δούκας, σύνεσιν πλουτῶν φυσικὴν καὶ τρόπων εὐστάθειαν καὶ
B βεβηκὸς ἦθος, κάλλιστα τὴν ἀρχὴν διίθυνε καὶ ἐκόσμει· καὶ τοῖς
τε Ῥωμαίων πράγμασι καὶ στρατεύμασι πλείστην ἐν βραχεῖ τὴν
ἐπίδοσιν ἐδεδώκει κατὰ τὸ ἑκατέροις ἀνάλογον, μήτε πρὸ βουλῆς
V. 11 ἐργαζόμενος οὐδὲν, μήτε μετὰ τὴν βουλὴν ἀμελῶν οὐδενός· ἀλλὰ
πάντα μέτρῳ καὶ κανόνι διδοὺς καὶ καιρῷ τῷ προσήκοντι. ἀλλὰ
φαίη ἄν τις εὐστόχως, ὡς καιρὸς ἐκεῖνος τὴν Θεοδώρου τοῦ βα-
σιλέως ὀξεῖαν ἐζήτει ὁρμήν· τοιγαροῦν καὶ ξυνεῤῥύηκεν· ὁ δ'
C ἐφεξῆς χρόνος τὴν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου εὐστάθειαν· τοιγαρ-
οῦν καὶ συνέδραμεν. ὁ γὰρ ἐξ οὐκ ὄντων τὰ ὄντα διαπραττόμε-
νος κύριος, προσήκοντας καὶ τούτους εὗρε τοὺς ἄνδρας, ὁπότε
φθαρεῖσαν καὶ τεθνηκυῖαν ἀναστῆσαι βεβούληται τὴν τῶν Ῥω-

1. Lascaris octodecim annis in Imperio exactis, vitam cum morte commutavit: Ioanne Duca, qui filiam eius Irenen in matrimonio habebat, successore designato. Masculam enim prolem nullam susceperat. Relicta est et Imperatrix, parum imperio fortunata, tum propter orbitatem, tum quia marito non diu superstes fuit. Caeterum Imperator Lascaris ita acer fuit, ut eius impetus sustineri non posset: et multorum praeliorum pericula expertus est, plurimasque urbes pulcherrimis aedificiis magnisque sumptibus ad retardandum et repellendum Latinorum impetum instauravit. Verum rebus intempestive aggrediendis laudem illam adulterabat. (II.) At Ioannes Ducas, gener et successor eius, vir magno ingenio, animique constantia et morum gravitate insignis, Imperium pulcherrime gerebat atque ordinabat: remque Romanam et legiones brevi tempore plurimum auxit, ut utraeque postulabant, nec antequam consuleret quicquam agendo, nec ubi consuluisset, quicquam negligendo: sed omnia certa lege ac modo suoque tempore administrando. Ac vere aliquis dixerit, illud tempus Theodori Imperatoris promptam audaciam postulasse, eamque praesto fuisse: insecutum vero tempus Imperatoris Ioannis constantem gravitatem; proinde et hanc occurrisse. Nam Dominus, qui ex iis quae nihil sunt aliquid facit, tales invenit viros, quales requirebantur, cum perditum et extin-

A. C. 1222 ad 1254 Imp. Ioann. Ducae.

μαίων ἡγεμονίαν. (Γ.) Ἐν τούτοις μέντοι τοῖς χρόνοις ἦρχε τῶν Βυζαντίων Ῥομπέρτος, ὁ τοῦ πρὸ βραχέος τετελευτηκότος Ἐῤῥῆ ἀδελφιδοῦς. τούτῳ προσεῤῥύησαν οἱ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι ἀδελφοὶ (Ἀλέξιος οὗτοι καὶ Ἰσαάκιος) φθόνῳ στρατηγούμενοι καὶ ζηλοτυπίᾳ μακρᾷ, ὅτι μὴ τῆς βασιλείας D οὗτοι διάδοχοι γένοιντο, τοῦ βασιλικοῦ τέως τυγχάνοντες αἵματος οἰκειότεροι, ἢ ὁ κατὰ κῆδος προσαρμοσθεὶς Ἰωάννης· οἳ καὶ χρημάτων δωρεαῖς τε καὶ ὑποσχέσεσι στρατὸν Λατινικὸν συναθροίσαντες, ὁπόσος τῷ Ῥομπέρτῳ τηνικαῦτα παρῆν (πλεῖστος δὲ οὗτος ἦν, καὶ οὐκ ἀγεννὴς τὰ ἐς ὅπλισιν καὶ ἀνδρίαν E πολεμικὴν), ἐξίασι κατὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Δούκα, καθαιρήσοντες ἴσως αὐτὸν τῆς ἀρχῆς, καὶ μεταθήσοντες ταύτην ἐς σφᾶς αὐτούς. καὶ διαβάντες ἐς τὴν Ἀσίαν, τὰς μὲν ναῦς ἀφῆκαν περὶ τὴν Λάμψακον, αὐτοὶ δ᾽ ἀναβάντες εἰς μεσόγειον ἡμέρας ὁδὸν, ὁπόσην Λατίνοις ὑπήκοον πρὸ βραχέος πεποίηκεν ὁ Ἐῤῥῆς, ἀπαντῶσι τῷ βασιλεῖ τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ὁπλίζοντι κατ᾽ αὐτῶν· καὶ λαμπροῦ συῤῥαγέντος πολέμου, νικῶνται κατα- F κράτος Λατῖνοι, καὶ ἅμα ζημιοῦνται καὶ ὁπόσαι πόλεις περὶ τὴν Ἀσίαν αὐτοῖς ὑπῆρχον τέως ὑπήκοοι. αὐτίκα γὰρ τὸν τῆς Λατινικῆς δουλείας ζυγὸν ἀποῤῥίψασαι, ἑκοντὶ τῷ βασιλεῖ προσεῤῥύησαν.

β΄. Ἐν τούτοις ἀνίσταται τῶν Θετταλικῶν βαράθρων νέον P. 14 κακὸν, ὁ τοῦ Ἀγγέλου Μιχαὴλ ἀδελφὸς Θεόδωρος. διαδεξάμενος γὰρ θανόντος τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ἀρχὴν, ἀνὴρ δραστήριος καὶ καινὰ δεινὸς ἐπινοῆσαι πράγματα, καὶ ἀεὶ τοῦ πλείονος ἐφιέ-

ctum excitare vellet Romanorum principatum. (III.) Caeterum iis temporibus Byzantii regnabat Robertus, Herrici paulo ante mortui ex sorore nepos. Ad hunc se contulerunt Alexius et Isaacius, Theodori Lascaris Imperatoris fratres, invidia et aemulatione aestuantes, quod Imperii successores designati non essent, Imperatorio sanguini coniunctiores, quam per affinitatem ascitus Ioannes. Hi pecuniarum largitionibus ac pollicitationibus coacto Latino exercitu, quantus Roberto tum erat, (qui quidem erat maximus et, sive armorum genus, sive bellica fortitudo spectaretur, haud ignobilis) Ioannem Ducam bello petunt, Imperio deiecturi forsitan, atque illud ad se translaturi: profectique in Asiam, classe ad Lampsacum relicta, unius diei iter progressi in mediterranea, quae paulo ante Herricus Latinis subiecerat, Imperatori Romanas copias adversus eos instruenti occurrunt. Ibi praelio acri conserto, Latini vi vincuntur, et eas etiam urbes amittunt, quae tum iis in Asia parebant. Nam illae statim servitutis Latinae iugo excusso, ad Imperatorem ultro desciverunt.

2. Interim e Thessalicis barathris novum existit malum, Michaëlis Angeli frater Theodorus. Suscepto enim illius defuncti principatu, vir strenuus et ingenio ad res novas moliendas habili, idemque plura semper

A. M. 6730 ad 6763 Imp. Ioann. Ducae.

μενος, ἐπηύξησε ταύτην ἐς ὅσον πλεῖστον ἦν. ὅσαι γὰρ ἑσπέριαι πόλεις τῇ Λατίνων ἀρχῇ πρὸ μικροῦ δεδουλεύκασι, πάσας, ἐκεῖθεν ἀρξάμενος, ῥᾷστα κατετροποῦτο καὶ μεθίστη πρὸς ἑαυτόν, ἕως καὶ αὐτὴν ἣ τῆς τῶν Μακεδόνων προκάθηται γῆς ἐχειρώσατο
B μεγαλόπολιν τὴν Θεσσαλονίκην, ἀποδημοῦντος τηνικαῦτα τοῦ μαρκεσίου περὶ τὴν πατρίδα Λαμπαρδίαν. αὐτίκα δὲ καὶ βασιλείας ἑαυτῷ περιτίθησιν ὄνομα, καὶ χρίεται βασιλικῶς παρὰ τοῦ τηνικαῦτα τὴν τῆς Βουλγαρίας ἀρχιεπισκοπὴν διιθύνοντος. πλείστοις τε γὰρ ἄλλοις αὐτὴν ὁ βασιλεὺς ἐκ παλαιοῦ τετίμηκεν
V. 12 Ἰουστινιανός, ἑαυτοῦ γεγονυῖαν πατρίδα, καὶ πρώτην ὠνόμασεν
C Ἰουστινιανήν. καὶ δὴ καὶ αὐτονομεῖσθαι ταύτην ἐς τὸ διηνεκὲς προσετετάχει, πλὴν οὐχ ὥστε καὶ βασιλέας χρίειν Ῥωμαίων· τοῦτο γὰρ ἄλλοις ἐφεῖται παρὰ τῶν νόμων. ἀλλὰ διὰ φόβον ἤδη τοῦ τυραννοῦντος Ἀγγέλου, καὶ πρός γε ἔτι διὰ κουφότητα καὶ ἀφέλειαν τοῦ τηνικαῦτα διέποντος τὴν ἀρχιεπισκοπήν, ἐς τοσοῦτον ἀτοπίας τὸ πρᾶγμα ἐκκεκύλισται. ὅθεν δὲ τὸ τῆς Βουλγαρίας
D ἐπώνυμον ὁ τόπος κεκλήρωται, δηλώσων ἔρχομαι. (Β.) Χῶρός τίς ἐστιν ἐς τὰ ἐπέκεινά τε καὶ βορειότερα τοῦ Ἴστρου κείμενος, καὶ ποταμὸς ῥέων δι' αὐτοῦ οὐ μικρός· Βούλγαν αὐτὸν ὀνομάζουσιν οἱ ἐγχώριοι· ἀφ' οὗ δὴ καὶ αὐτοὶ τὸ τῶν Βουλγάρων μετειλήφεσαν ὄνομα, Σκύθαι τὸ ἐξ ἀρχῆς ὄντες. ὀψὲ δ' ἐκεῖθεν οὗτοι μετανάσται γενόμενοι τέκνοις ἅμα καὶ γυναιξίν, ὁπότε τὸ τῆς εἰκονομαχίας νόσημα κατὰ τῶν εὐσεβούντων ἐπεχωρίαζε, δια-
E περαιοῦνται τὸν Ἴστρον, πλῆθος ἀριθμὸν ὑπερβαῖνον· καὶ δια-

4. προκάθηται A., προκαθίσταται W.

appetens, longe lateque fines propagavit. Quotquot scilicet occidentales urbes paulo ante Latinorum regno servierant, eas omnes, inde sumpto initio, facillime vicit sibique adiunxit: donec amplissimam et totius Macedoniae principem civitatem Thessalonicam subegit, Marchione tum in patriam Longobardiam profecto: statimque sibi Imperatoris nomen asciscit, ac Imperatorio more ab eo, qui Bulgariae archiepiscopus tum erat, inungitur. Nam olim Iustinianus Imperator eam urbem, quod patria ipsius foret, cum aliis multis rebus ornarat, tum primam Iustinianam appellaverat, et liberam iurisdictionem ei in perpetuum attribuerat: eo tamen excepto, ne eius archiepiscopi Romanos Imperatores inungerent: quae praerogativa per leges aliis est concessa. Verum Angeli iam rerum per vim potiti metu, et archiepiscopi illius levitate et simplicitate res eo insolentiae devoluta est. Nunc unde locus is Bulgariae nomen sit adeptus explicabo. (II.) Trans Istrum versus Septentrionem locus est, quem fluvius non exiguus, ab incolis Bulga dictus, interfluit: unde et ipsi Bulgarorum nomen obtinuerunt, cum a prima origine Scythae essent. Tandem hi cum uxoribus et liberis illinc profecti, qua tempestate iconomachiae morbus pios infestabat, innumerabili multitudine Istrum traiiciunt: et

A. C. 1222 ad 1254 Imp. Ioann. Ducae.

βάντες ἄμφω τὰς μετὰ τὸν Ἴστρον Μυσίας, καὶ πάντα λείαν Μυσῶν, τὸ θρυλλούμενον, ποιοῦντες τὰ ἐν ποσὶ, καθάπερ ἀκρὶς ἤ τις κεραυνὸς αἰθέριος, οἰκειοῦνται Μακεδονίαν μετὰ τῆς ἐπέκεινα Ἰλλυρίδος, ἀρεσθέντες τοῖς ἐκεῖσε καλοῖς. καὶ βασίλειον ἐνδιαίτημα τούτοις εἶναι ἐς τὸ λοιπὸν νενόμισται αὕτη ἡ πόλις, ἣν ἀρχιεπισκοπὴν ὁ βασιλεὺς τετίμηκεν Ἰουστινιανὸς, καὶ πρώ- P. 15 την ὠνόμασεν, ὡς εἰρήκειμεν, Ἰουστινιανήν. εἶτα τῆς προσηγορίας τοῦ ἔθνους ἐκεῖσε διαδοθείσης, Βουλγαρία ὁ χῶρος μετωνομάσθη, καὶ μητρόπολις Βουλγαρίας ἡ πρώτη Ἰουστινιανή. χρόνοις μέντοι ὕστερον ὁ βασιλεὺς Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος μετὰ πολλὰς τὰς μάχας τέλος ἐξέτριψε καὶ ἐδουλώσατο τούτους· καὶ τῆς μὲν χώρας τοὺς ἐναπολειφθέντας ἐξορίστους πεποίηκεν ἐν τῇ παρὰ τὸν Ἴστρον κάτω Μυσίᾳ· τὸ δ' ὄνομα, καθάπερ ἄλλο τι μνημεῖον ἐκείνων, ἐναπολέλειπται τῇ ἀρχιεπι- B σκοπῇ. ἀλλ' ἐς τὸ πρότερον ἴχνος τοῦ λόγου φέρε ἐπανακάμψωμεν. (Γ.) Ὁ γὰρ Ἄγγελος Θεόδωρος ἤδη καὶ βασιλεὺς, ὡς εἴρηται, καταστὰς, ἐδῄου τὴν γῆν, προϊὼν καὶ παρεξελαύνων καὶ ὑπερβαίνων ὅρους ἄλλους ἐξ ἄλλων ἀεὶ, ἕως ἤλασε μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν Βυζαντίων πυλῶν κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν. αἱ γὰρ Μακεδονικαί τε καὶ Θρᾳκικαὶ πόλεις ἐς τέλος ἐξέ- C καμον, συχνὰς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ δεινὰς ὑπομείνασαι τὰς αἰχμαλωσίας, νῦν μὲν τῶν Λατίνων, νῦν δὲ τῶν Βουλγάρων, καὶ τῶν Σκυθῶν. τί γὰρ οὐκ ἂν ἔδρασαν ἔθνος αἱμοβόρον οἱ Σκύθαι Χριστιανοῖς ἐπιβρίσαντες ἀπηνῶς; οἱ δὲ Λατῖνοι οὐδὲν ἡμε-

utramque Mysiam ab Istro usque pervagati, obvia quaeque Mysorum praedam faciunt, ut fertur proverbio. Tum locustarum more aut fulminis instar Macedoniam cum ulteriore Illyria occupant, oblatis ibi commodis contenti; ac regia sedes eorum deinceps urbs ea esse coepit, quam Iustinianus Imperator Archiepiscopatus honore primaeque, ut diximus, Iustinianae nomine ornavit. Post appellatione gentis illic vulgata locus ipse Bulgaria dictus est, et Bulgariae quoque Metropolis Prima Iustiniana. Interiecto demum tempore Basilius Imperator, cognomento Bulgaroctonus, hos post multa praelia penitus attrivit et subegit: ac eos qui superfuerunt, inde exterminatos, in Mysiam inferiorem ad Istrum transtulit. Nomen tamen, velut aliud quoddam eorum monumentum, in Archiepiscopatu haesit. Sed age illuc revertamur, unde deflexit oratio. (III.) Angelus Theodorus Imperator, ut dictum est, constitutus, ulterius progrediendo et evagando et alios atque alios limites superando, agros vastabat, donec ad ipsas usque Byzantii portas nemine prorsus resistente pervenit. Nam Macedoniae et Thraciae urbes prorsus exhaustae erant, crebris atque atrocibus exiguo tempore direptionibus vexatae, nunc a Latinis, nunc a Bulgaris et Scythis. Quid enim non fecissent gens sanguinaria Scythae Christianis crudeliter oppressis? Latini vero Scythis adeo clementiores

A. M. 6730 ad 6763 Imp. Ioann. Ducae.

ρώτερον τῶν Σκυθῶν διετέθησαν, ὅτι μὴ καὶ πολλῷ τῷ μέτρῳ τὴν Σκυθικὴν ἀπήνειαν ὑπερέβησαν. καὶ οὐχ ἅπαξ τοῖς ταλαιπώροις ἐξ ἑκατέρων τῶν ἐθνῶν τὰ τῆς δεινῆς ταύτης αἰχμαλωσίας ξυνεπεπτώκει παθεῖν, ἀλλὰ καὶ δὶς καὶ τρὶς καὶ πολλάκις. D τὸ δὲ νῦν τοῦτο τοῦ Ἀγγέλου μικροῦ πᾶν, εἴ τι ἐλλέλειπται, προσανάλωσε. καὶ ἦν ἰδεῖν οἰκίας κατεσκαμμένας, τείχη περιῃρημένα, Λήμνια κακὰ, θρήνους Τρωϊκοὺς, πολλῶν καὶ παντοδαπῶν κακῶν πανήγυριν.

V. 13 γʹ. Ἐν τούτοις γε μὴν τοῖς καιροῖς ἦρχε τῶν Βουλγάρων ὁ E τοῦ πρώτου Ἀσὰν υἱὸς ὄνομα Ἰωάννης. οὗτος ὁρῶν τὸν εἰρημένον Θεόδωρον τὸν Ἄγγελον οὐδὲ τῶν Βουλγαρικῶν ἀφίστασθαι πραγμάτων βουλόμενον, ἀλλ' ἤδη κἀκείνοις βαρεῖαν καὶ βλάπτουσαν ἐπάγοντα χεῖρα, συμμάχους ἐκ τῶν Σκυθῶν εἰληφὼς, συῤῥήγνυσιν αὐτῷ πόλεμον ἰσχυρὸν, καὶ νικᾷ καὶ χειροῦται τοῦτον P. 16 καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύττει, τῆς δίκης ὀψὲ περιελθούσης αὐτὸν, ὧν τε τὴν νόμιμον περιεφρόνησε τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν, βασιλείας ἑαυτῷ περιθεὶς ὄνομα· καὶ ὧν τοὺς ὁμοφύλους κακοπραγοῦντας ὑπὸ τῶν Ἰταλικῶν καὶ Βουλγαρικῶν ἐφόδων καὶ δακρύων ἄξια πάσχοντας, οὐκ ἠλέησεν, ἀλλὰ δυστυχήμασι δυστυχήματα προσετίθει καὶ φόνοις φόνους. (B.) Ἤδη δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐπὶ μέγα δυνάμεως ηὔξησε τὰ Ῥωμαίων πράγματα, B δεξιὸς οἰκονόμος φανεὶς καὶ κυβερνήτης ἄριστος τῆς ἡγεμονικῆς τῶν Ῥωμαίων ὁλκάδος. ναῦς τε γὰρ μακρὰς κατεσκευακὼς οὐκ ὀλίγας, ναυστολεῖ πρὸς τὰς κατὰ τὸν Αἰγαῖον νήσους, καὶ πά-

14. καὶ χειροῦται] καὶ add. A.

non fuerunt, ut illorum immanitatem longo intervallo superarint. Neque semel miseri illi ab utraque gente dirae huius praedationis incommoda passi sunt, sed bis et ter et saepius. Tum vero haec Angeli grassatio, si quid reliqui fuit, id fere totum absumpsit. Itaque domos eversas, moenia diruta, Lemnia mala, Troianas naenias, omnis denique generis malorum spectaculum videres.

3. His temporibus imperabat Bulgaris primi Asanis filius Ioannes. Is cum Angelum Theodorum ne Bulgaricis quidem rebus abstinere velle cerneret, sed iam illis quoque infestam et hostilem manum intentare, Scythicis auxiliis accersitis acre cum illo praelium committit, illique victo et capto oculos effodit: vindicta tandem illum assecuta, tum ob ludibrio habitam Romani Imperii legitimam auctoritatem, cuius sibi nomen usurparat: tum quod populares suos Italicis et Bulgaricis impressionibus afflictos et deplorandis malis affectos adeo non miseratus fuerat, ut etiam calamitates calamitatibus, caedes caedibus cumularet. (II.) Iam vero et Imperator Ioannes Imperii Romani vires multum auxerat, callidi scilicet dispensatoris, et optimi reipublicae gubernatoris officio functus. Nam haud paucis longis navibus, quas aedificarat, ad Aegaei maris insulas ap-

σας ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ λαμβάνει, Λέσβον καὶ Χίον, Σάμον τε A. C.
καὶ Ἰκαρίαν καὶ Κῶ καὶ ὅσαι ταύταις εἰσὶ προσεχεῖς· οὐ μό- 1222
νον δέ, ἀλλὰ διαβὰς καὶ ἐς Ῥόδον, ἐγκρατὴς καὶ αὐτῆς ἀνα- ad 1254
δείκνυται. ἐπεὶ δ' ὁ μὲν βασιλικὸς στόλος οὕτω θαλαττοκρατῶν Imp. Ioann. Ducae.
ἦν, ἐν δ' Ἀσίᾳ τὰ Περσικὰ στρατεύματα ἔμενεν ἀτρεμίζοντα, τὰ C
δὲ Λατίνων καταβραχύ τε ὑπέῤῥει καὶ ἀσθενῶς εἶχεν, ἔγνω δια-
βιβάζειν ἤδη τὰ τῆς Ἀσίας ὅπλα καὶ ἐς τὴν Εὐρώπην ὁ βασιλεύς,
ἐλευθερώσων τὰς ἐκεῖ ταλαιπώρους πόλεις τῆς τε Βουλγαρικῆς
καὶ Ἰταλικῆς χειρός. καὶ δὴ διαβὰς τὸν Ἑλλήσποντον ἅμα ἦρι,
εἰσβάλλει πρῶτον ἐς τὴν Χεῤῥόνησον, κἀκεῖθεν τὴν ὅμορον ἐπόρ-
θει καὶ ἔκαε χώραν, εἰς ἔκπληξιν τῶν ἐν ταῖς τῶν φρουρίων ἀκρο- D
πόλεσι Λατίνων. εἷλε δὲ καὶ πλείστας τῶν παραλίων πόλεων,
Καλλιούπολίν τε καὶ Σηστὸν καὶ τὴν τῶν Καρδιανῶν καὶ ὁπό-
σαι τῶν ἀστυγειτόνων ἦσαν, τὰς μὲν βίᾳ καὶ μηχανήμασι, τὰς
δὲ προσχωρούσας ἑκοντί. (Γ.) Ἐν τούτοις δ' ὄντος τοῦ βασι-
λέως, ἥκουσι πρέσβεις ἐκ Βουλγάρων σπονδῶν τε εἵνεκα, καὶ
ἅμα ἐπὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ Ἀσὰν Ἑλένῃ τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν
Θεόδωρον γαμβρὸν ἐξαιτούμενοι. ταῦτα ἀσμένῳ τῷ βασιλεῖ ἠγ- E
γέλλοντο καὶ ἅμα ἐθέλοντι· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν ἄλλοις μείζοσι
περισπώμενος ἀντίπαλον ἔχειν αὐτόν, οὕτω τοῖς παριστρίοις
ὁμοροῦντα Σκύθαις, καὶ ἅμα αὐτοῖς, ὁπότε βούλοιτο, ἐπελαύ-
νοντα, καὶ ὅσα ἐν ποσί, χειμάῤῥου δίκην, παρασύροντα. ταύ-
τῃ τοι καὶ τελεσιουργὰ τὰ τῆς πρεσβείας εὐθὺς ἦσαν καὶ ἅμα
τὰ τοῦ κήδους. καὶ συνελθόντες περὶ Χεῤῥόνησον ὅ τε βασιλεὺς

pulsis, eas omnes brevi tempore capit, Lesbum, Chium, Samum, Icariam, Coa, quaeque his finitimae sunt. Nec his contentus Rhodum proficiscitur, et eam quoque potestati suae subiicit. Cum vero Imperatoria classis ita mare obtineret, et in Asia Persici exercitus quiescerent, Latinorum autem vires fluxae et caducae paulatim minuerentur, iam Imperator arma ex Asia etiam in Europam transferre constituit, ut illic miseras urbes a Bulgarica et Italica manu liberaret. Igitur ineunte statim vere, transmisso Hellesponto, primum in Chersonesum irrumpit. Deinde finitimam regionem vastat et incendit, ad perterrefaciendos Latinos qui castellorum arces tuebantur. Capitque plurimas urbes maritimas, Calliupolim, Sestum et Cardianorum civitatem caeterasque illis vicinas, partim vi et machinis, partim deditione. (III.) Imperatore his rebus occupato, e Bulgaria legati veniunt, tum pacis expetendae causa, tum ut Imperatoris filio Theodoro Helenae Asanis filiae nuptias offerrent. Quem nuncium Imperator laetus et cupidus accepit. Nolebat enim, aliis gravioribus negociis distractus, illum adversarium habere, Scythis trans Istrum positis adeo vicinum, illisque ascitis quoties libitum esset irruentem, et torrentis in morem obvia quaeque secum abripientem. Hac igitur de causa legatio statim rata fuit simulque affinitas. Congressi ergo circa Cherso-

A. M. 6730 ad 6763 Imp. Ioann. Ducae.

καὶ ὁ Ἀσὰν, συζευγνύουσιν Ἑλένῃ τῇ τοῦ Ἀσὰν θυγατρὶ δεκαε-
τεῖ οὔσῃ τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν Θεόδωρον τὸν νέον Λάσκαριν,
μήπω ἐς τὸν ἔφηβον παραγγείλαντα. τηνικαῦτα δὲ καὶ ὁ τοῦ
Τερνόβου ἐπίσκοπος αὐτονομίαν λαμβάνει διηνεκῆ, τῷ τέως ὑπὸ
F τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς πρώτης τελῶν Ἰουστινιανῆς, διὰ τὴν τοῦ
V. 14 ἔθνους ἐκεῖθεν ἀρχαίαν συγγένειαν. (Δ.) Ὁ δὲ βασιλεὺς, θέρους
ἐπιγενομένου, τὰς Θρᾳκικάς τε καὶ Μακεδονικὰς περίεισι πόλεις,
P. 17 ἀρξάμενος ἀπ' αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, τῶν Βυζαντίων πυλῶν, καὶ
ἐπελάσας ἄχρι Στρυμόνος, καὶ οἰκειοῦται πάσας, ἔτι ἱσταμένου
τοῦ φθινοπώρου. καὶ οὕτω πάντα σκοπὸν διαθέμενος, αὐτός τε
εἰς Νίκαιαν ἀνεχώρησε, καὶ τὸν στρατὸν ἀφῆκεν ἐς τὰ οἴκοι δια-
χειμάσοντα.

δ'. Ἐνταυθοῖ δὲ γενομένῳ τῆς ἱστορίας, οὐκ ἀρεστόν μοι
B ἔδοξεν εἶναι σιγῇ παρελθεῖν τὰ περὶ Σκυθῶν, ἐν τούτοις τοῖς
χρόνοις ἐπιδραμόντων Ἀσίαν τε καὶ Εὐρώπην. βιάσεται γὰρ ἡμᾶς
ὁ λόγος προϊὼν εἰς τὰ αὐτῶν πολλάκις ἐμπίπτειν διηγήματα,
καὶ χρεὼν ἀνακεφαλαιωσαμένους ἡμᾶς, καθόσον οἷόν τε, διαλευ-
κᾶναι τὰ περὶ αὐτῶν, καὶ ἐναργέστερα παραπέμψαι ταῖς ἐφεξῆς
ὑποθέσεσιν, ἵνα μὴ αὐτοί γε εἰδότες, εἶτα ἐπὶ τῶν οὐκ εἰδότων
C ὡς εἰδότων διεξιόντες, ἁμαρτάνειν ποιῶμεν αὐτοὺς ταῖς ἐπιβολαῖς
τῶν ἐννοιῶν, καὶ συχνὰ μεταβαίνειν ἐξ ἑτέρων εἰς ἑτέρας ἀνα-
φορὰς, ὥσπερ αἱ κυνηγετικαὶ κύνες, ὁπότε τὰς τῶν λαγωῶν
ἰχνηλατοῦσι νομὰς, συχνὰ τὴν ῥῖνα πρὸς ἕτερα ἐξ ἑτέρων ἴχνη
μετάγουσαι. (Β.) Ἔθνος ἐστὶ πολυανθρωπότατον, βορειοτέ-

4. τῷ] τὸ W. in mg.

nesum Imperator et Asan, Helenam Asanis filiam decem annos natam Imperatoris filio nondum puberi Theodoro Lascari iuniori coniungunt. Tunc etiam Ternobi episcopus liberam iurisdictionem in perpetuum impetrat, cum ad id usque tempus primae Iustinianae archiepiscopo, propter veterem illius gentis cognationem, paruisset. (IV.) Imperator vero secuta aestate Thraciae et Macedoniae urbes circuit, ab ipsis, ut ita dicam, Byzantinis portis auspicatus, et ad Strymonem usque progressus omnes autumni initio recuperat: et sic, omnibus quae voluerat expeditis, Nicaeam recedit, militibus domum ad hibernandum dimissis.

4. Postquam autem ad hunc historiae locum ventum est, non praetereundi silentio visi sunt Scythae, qui his temporibus Asiam et Europam sunt pervagati. Nam progressu orationis saepe illorum mentio incidet. Quare breviter, quantum fieri potest, oportet nos eorum res declarare, et ad intelligenda ea, quae sequuntur, luculentiorem earum notitiam praemittere; ne ea, quae ipsi scimus, iis qui nesciunt, quasi scirent, narrando, efficiamus ut ii adhibitis commentis a vero aberrent, et alias ex aliis coniecturas sequantur, veluti canes venatici, qui leporibus vestigandis nares ad alia atque alia vestigia transferunt. (II.) Gens est populo-

ραν πολλῷ τὴν οἴκησιν ἔχον ἢ κατὰ πᾶσαν τὴν καθ' ἡμᾶς οἰ- A. C.
κουμένην, οὐδαμῶς μὲν ἐς ἀκρίβειαν ὑπὸ τὸν ἀρκτικὸν πόλον, 1222 ad
παρὰ τοὺς ἀρκτικωτάτους δ' οὖν ὅμως ἐνδιαιτώμενον παραλλή- 1254
λων ἁπάντων, ὁπόσοι τὴν οἰκουμένην ἅπασαν περιγράφουσιν, ὡς Imp. Ioann. Ducae.
οἱ τὰς παλαιάς τε ἱστορίας συνθέντες παρέδοσαν τοῖς ἐπιγενομέ- D
νοις ἡμῖν, καὶ αὖ ἡμεῖς, καθόσον ἐξῆν, ἐκ τῆς τοῦ χρόνου
ξυνήκαμεν πείρας. τούτους γαλακτοφάγους μὲν καὶ ἀβίους καὶ
δικαιοτάτους ἀνθρώπων Ὅμηρος ἔφησεν· ἐν τούτοις γὰρ οὐ μα-
γείρων μαγγανεία, οὐδὲ τραπέζης ἐπινενόηται πολυτέλεια. φυτη-
κομίαι δὲ καὶ ἀρόσεις γῆς, οὐδ' ἐν ὀνείροις, ὅ τί ποτέ εἰσιν, E
ἐφαντάσθησαν. ἀλλὰ τροφὴ μὲν αὐτοῖς ἡ τῆς γῆς αὐτοφυὴς
πόα, καὶ τὰ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἄλλων βοσκημάτων αἵματά
τε καὶ σώματα. καὶ εἴ τι δὲ τῶν ἀγρίων ζώων καὶ πετεινῶν ἁλω-
τὸν αὐτοῖς γένοιτο, καὶ τοῦτο δ' αὐτοῖς αὐτοσχέδιός ἐστι τροφή.
ἔνδυμα δ' ἀποίητον, τὰ τῶν ζώων δέρματα. ἄργυρος δὲ καὶ
χρυσὸς καὶ μάργαρος καὶ λίθος λυχνίτης, ἴσα καὶ κόνις ἐκείνοις
ἐστίν. οὐ πανηγύρεις ἐκεῖ καὶ φιλοτιμίας θέατρα, οὐδὲ βουλευ-
τήρια περὶ ναυστάθμων καὶ τριηραρχιῶν καὶ ἀγορανομιῶν· P. 18
ἀλλ' εἰρήνη πᾶσα τὸ ἀπὸ τούτων, καὶ βίος πάμπαν ἀστασίαστος.
ὥσπερ γὰρ οἱ τοῖς τῶν ἀνθρώπων σώμασιν ἐπισυμβαίνοντες πυ- V. 15
ρετοὶ τὰς ἀφορμὰς ἐκ τῆς ὕλης ἔχουσι, καὶ παρὰ τοσοῦτον φλε-
γμαίνουσι, παρ' ὅσον καὶ ἡ τῆς ὕλης πέφυκε χορηγία· ἐπειδὰν
δ' ἀσιτίαι μακραί, καὶ ἰατρῶν φαρμακοποσίαι παραλαβοῦσαι τὸ
σῶμα, τὴν ὕλην πᾶσαν ἐξαναλώσωσιν, αὐτίκα πέπαυται μὲν ὁ B

sissima, magis versus Septentrionem habitans quam ullae aliae nostri orbis: et quamvis non prorsus Arctico polo subiecta, in eo tamen sita parallelo, qui maxime omnium, quotquot universum orbem circumscribunt, versus Septentrionem porrigitur: ut et veterum historiarum scriptores nobis tradiderunt, et nos quantum licuit diuturna experientia comperimus. Hos galactophagos et abios et mortalium iustissimos appellavit Homerus. Apud eos enim neque coquorum lenocinia excogitata, neque sumptuosus mensarum apparatus. Plantatio autem et aratio quid sit, ne per somnium quidem unquam viderunt. Illis victus est herba sponte e terra nascens, et sanguis ac carnes iumentorum, aliarumque pecudum, feraeque et volucres, si quas capere possunt, id quoque ipsis alimentum est fortuitum. Vestimentum nulla arte confectum, animalium pelles. Argentum vero, aurum, margaritae et lapis lychnites non pluris fiunt quam pulvis. Nulli ibi sunt solennes ludi, nulla ambitiosa spectacula, nullae deliberationes de navalibus, trierarchiis et aedilitiis functionibus: sed, quod ad haec quidem attinet, pacata omnia et vita seditionum omnino expers. Ut enim febres, quae humanis corporibus superveniunt, e materia oriuntur, ac tamdiu vigent, quamdiu illa praesto est: cum vero et inedia diuturna et potiones a medicis corpori adhibitae materiam omnem

A. M. 6730 ad 6763 Imp. Ioann. Ducae.

πυρετὸς, ἠσθένησε δ' ἡ τοῦ σώματος ἀσθένεια· οὕτω κἂν τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις, τῶν πραγμάτων οὐκ ὄντων, ἐξ ὧν φιλονεικίαι καὶ ἔριδες φύονται καὶ κατ' ἀλλήλων ἐπιβουλαὶ καὶ χύσεις αἱμάτων ἐπινοοῦνται, οὐδὲ δικαστήρια συγκροτοῦνται λοιπὸν, οὐδὲ βουλευτήρια καὶ ἀναγνώσεις νομίμων, οὐδὲ πιθαναὶ γλῶσσαι, καὶ λόγων διαστροφαὶ, καὶ ἐννοιῶν λαβύρινθοι· ἀλλὰ δικαιοσύνη τις αὐτοφυὴς ἐπινέμεται τούτους καὶ ἀνεπίφθονος C αὐτονομία. διὰ μὲν δὴ ταῦτα δικαιοτάτους ἀνθρώπων καὶ Ὅμηρος τούτους ὠνόμασε. (Γ.) Τήν γε μὴν προσηγορίαν αὐτῶν διαφόρως ἡμῖν οἱ πάλαι σοφοὶ διεπόρθμευσαν. Ὅμηρος μὲν γὰρ Κιμμερίους αὐτοὺς καλεῖ, Ἡρόδοτος δὲ ὁ τὰ Περσικὰ συγγραψάμενος Σκύθας πολυειδεῖς, ὁ δὲ Χαιρωνεὺς Πλούταρχος Κίμβρους καὶ Τεύτονας, οὐκ οἴκοθεν μὲν, ὀνομάζει δ' οὖν, ὥσπερ D ἀμφιβάλλων καὶ ἀπιστῶν αὐτὸς ἑαυτῷ. τὴν μὲν γὰρ κυρίαν αὐτῶν προσηγορίαν αὐτοὶ ἂν κατὰ τὴν σφῶν αὐτῶν εἰδεῖεν διάλεκτον. οἱ δ' Ἑλληνικοῖς ὀνόμασιν ἐπ' αὐτῶν χρώμενοι, ἄλλοτε ἄλλως, ὡς ἕκαστοι βούλοιντο, τούτους προσαγορεύουσιν, ὁπόσοι ἐκεῖθεν χειμάῤῥου δίκην ἐς τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην ἐπιῤῥέοντες, ἄλλοτε ἄλλους ἐπιλαμβάνουσι τόπους. ὥσπερ γάρ εἰσιν οὐράνια μὲν δείματα θεόθεν τοῖς ἀνθρώποις ἐπισειόμενα πολλάE κις, κεραυνοὶ καὶ πρηστῆρες καὶ ὑετῶν πλῆθος, ἐπίγεια δὲ, σεισμοὶ καὶ ῥήγματα γῆς, ἀέρια δὲ, τυφῶνες καὶ λαίλαπες· οὕτω καὶ οὗτοι ταμιεύονται τῷ θεῷ, ἀρκτικά τινα, ὡς εἰπεῖν, καὶ ὑπερβόρεια δείματα, ὥστ' ἀνθ' ἑτέρας μάστιγος στέλλεσθαι καθ'

5. γλωσσαλγίαι A. 15. αὐτῶν om. A.

consumpserint, statim et febris desinit et morbus relanguescit: sic etiam apud illam gentem, cum eae res non sint, e quibus lites et contentiones oriuntur, mutuaeque insidiae et caedes suscipiuntur, neque iudiciis, neque curiis, neque legum recitationibus est opus; ac ne eloquentia quidem verborumque argutiae ac perplexae inventiones locum habent: sed innata quaedam iustitia illos regit et minime invidiosa libertas. Quibus de causis et Homerus eos mortalium iustissimos nominavit. (III.) Eorum vero appellationem scriptores veteres nobis varie tradiderunt. Nam Homerus Cimmerios eos vocat, Herodotus vero, Persicae historiae auctor, Scythas diversos, Plutarchus Chaeroneus Cimbros et Teutonas: non ille quidem suapte auctoritate, sed tamen nominat velut ambigens ac ipse sibi diffidens. Nam propriam suam appellationem ipsi utique sua lingua norunt. Qui vero Graecis nominibus eos appellant, alias aliter suo quique arbitratu illos vocant, quicunque torrentis instar in nostras provincias irruentes alias alia loca occupant. Ut enim terrores saepe hominibus a Deo incutiuntur, de coelo quidem, ut fulmina, incendia et crebri imbres; e terra autem, ut telluris hiatus et quassationes; item ex aëre, ut typhones et nimbi: ita hi a Deo asservantur Septentrionales et Hyperborei quodammodo terrores, ut

A. C. 1222 ad 1254 Imp. Ioann. Ducae.

ὧν ἂν καὶ ὁπότε ἡ πρόνοια βούλοιτο. τούτων τινὲς πολλάκις ἐκεῖθεν ἀποσπασθέντες, πολλοὺς ἐλυμήναντο χώρους, καὶ πλείστοις ἔθνεσι ζυγὸν δουλείας ἐπήνεγκαν· ὥσπερ ἂν εἰ μεγάλου πελάγους ἀποτομὴ χεθεῖσα κατὰ πρανοῦς πάντ' ἐπικλίζοι καὶ παρασύροι ὁπόσοις ἂν ἐπιδράμοι. (Δ.) Ἀλλ' ἐκεῖθεν μὲν γυμνῆ- F ταί τε καὶ ἄσκευοι ἐξιόντες, εἶτα ἀμείβουσι τὴν δίαιταν, μεταλαμβάνοντες τὴν τῶν τόπων ἐκείνων, ἐν οἷς ἱδρύουσιν ἑαυτούς. ὥσπερ γε μὴν οἱ ἐξ ὀρῶν τῶν μεγίστων ἀναῤῥηγνύμενοι ποταμοὶ, καὶ τὸ ῥεῖθρον εἰς τὴν θάλασσαν ἀποπτύοντες, οὐκ εὐθὺς παρὰ τὴν αἰγιαλῖτιδα ψάμμον ἐς ἅλμην τὸ πότιμον αὐτῶν ἐξαλλάττουσιν, ἀλλὰ μέχρι πολλοῦ τῆς θαλάττης εἰσρέοντες ἀκοινώνητοι, P. 19 ἔπειτα ἐσπείσαντο, καὶ τοῦ κράτους τοῖς πλουσιωτέροις παρεχώρησαν ὕδασιν, οὕτω καὶ τούτων οἱ τὴν ἔγγιστα τῆς πρώτης οἰκήσαντες Σκυθικῆς, ἀφ' ἧς τὸ πρῶτον ἐῤῥύησαν, τὴν προτέραν προσηγορίαν ἐφύλαξαν ἔτι ἀκήρατον, αὐτοί γε ὀνομαζόμενοι Σκύθαι, καὶ ἡ τούτους τρέφουσα γῆ Σκυθική. οὗτοι δ' εἰσὶν, ὅσοι τε τὴν ὑπὲρ τὰς πηγὰς τοῦ Ταναΐδος ᾤκησαν γῆν, καὶ ὅσοι τὸν Τάναϊν· ἔπειτα διαβάντες ἐκεῖθεν, ἐξεχύθησαν ἐς Εὐρώπην, τὰ B ἐς ζέφυρον ἄνεμον βλέποντα πλευρὰ τῆς μεγίστης Μαιώτιδος διανεμηθέντες. (Ε.) Μετὰ δὲ μακρὰν μακρῶν αὖθις ἐνιαυτῶν περίοδον ἕτεροι, καθάπερ ἐκ μεγάλης πηγῆς τῆς πρώτης ἀποῤῥαγέντες Σκυθικῆς, ἐς δύο σχίζονται μοίρας· καὶ ἡ μὲν, τοὺς πρὸς τῇ Ἀσίᾳ Σαυρομάτας καταστρέψασα, ἔδραμε μέχρι καὶ ἐς θάλασσαν τὴν Κασπίαν, οἳ καὶ τὴν πάτριον ἤδη ἐκλαθόμενοι κλῆ- C

5. γυμνῆται A., γυμνοὶ W. 6. μεταλαμβ. A., ἐπιλ. W.

pro alia plaga, quando et in quos providentiae visum fuerit, immittantur. Horum aliqui patriis sedibus relictis, multas provincias vastarunt plurimasque gentes iugo servitutis subdiderunt: non secus ac magni maris sinus per declivia effusus, omnia suo cursui obvia inundaret ac prosterneret. (IV.) Caeterum cum inde nudi atque inopes exierint, mutata victus ratione mores eorum imitantur, apud quos consederint. Quemadmodum tamen e maximis montibus prorumpentia flumina, et in mare influentia, potabilem suam aquam non in ipsa statim arena littoris in salsuginem convertunt, sed pura et maris expertia longe profluunt, deinde sociantur, et ab aquis copiosioribus vinci se patiuntur; sic ii qui proxime veterem Scythiam, ex qua primum egressi erant, consederunt, nomen pristinum integrum servant. Nam et ipsi Scythae appellantur, et terra quae eos alit Scythia dicitur. Eiusmodi sunt ii, qui ultra Tanaidis fontes, et ad ipsum Tanaim olim habitarunt; postea eo flumine traiecto in Europam effusi, Maeotidis maximae paludis latera ad occasum spectantia occuparunt. (V.) Post multa deinde saecula alii e prima Scythia veluti ex magno fonte erumpentes, in duas partes sunt divisi: quarum una, Sarmatis Asianis eversis, ad Caspium usque mare excurrit: qui patrii nominis etiam obliti, Sauromatae, Mas-

A. M. 6730 ad 6763 Imp. Ioann. Ducae.

σιν Σαυρομάται καὶ Μασσαγέται ἐκαλοῦντο καὶ Μελάγχλαινοι καὶ Ἀμαζόνες· καὶ ὅσα αἱ δουλωθεῖσαι φυλαὶ κατὰ διαίρεσιν εἶχον ὀνόματα, πάντων καὶ οὗτοι κεκοινωνήκασι τούτοις, διὰ τὴν ἐς τὰ ἐκείνων ἤθη δευσοποιόν τε καὶ ἀναπόνιπτον μεταδιαίτησιν.
V. 16 οἱ δ' ἐς τὴν Εὐρώπην ἀποκλίναντες, τὴν παρωκεάνειον πᾶσαν καταδραμόντες ἤπειρον, ἔς τε Σαρμάτας καὶ Γερμανοὺς τὰ ὀνόματα ἤμειψαν καὶ αὐτοί. χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ ἐς τὴν Κελτικὴν ἐμβαλόντες καὶ ταύτην οἰκειωσάμενοι, Κελτοί τε ἤδη καὶ Γα-
D λάται ἐκλήθησαν. ἐῶ λέγειν τοὺς ὀψὲ τοῦ χρόνου τὰς Ἄλπεις ὑπερβαλόντας καὶ κατὰ τῆς Ἰταλίας αὖθις μυριάσιν ἐκστρατεύσαντας πολλαῖς, Τεύτονάς τε καὶ Κίμβρους, αὐταῖς γυναιξί τε καὶ τέκνοις, οἳ καὶ μόλις μὲν, κατεκόπησαν δ' οὖν ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων, ὑπάτων τηνικαῦτα καὶ στρατηγῶν τυγχανόντων τοῦ τε Μαρίου Γαΐου καὶ τοῦ Κάτλου Λουτατίου. (ϛ'.) Καὶ
E τί δεῖ λέγοντας διατρίβειν, ὅπου γε καὶ Λιβύης αὐτῆς πολλάκις ἐπέβησαν, τούς τε ἑσπερίους καταστρεψάμενοι Ἴβηρας καὶ τὸν κατὰ τὰς Ἡρακλείους στήλας πορθμὸν διαβάντες; αὐτοὶ μὲν γὰρ, ἐφ' οὓς ἂν ἐπελάσωσι, πάντας ὡς τὰ πολλὰ κατατροποῦνται, καὶ τῶν ἄλλων κυριεύουσι τόπων. τὴν δ' αὐτῶν Σκυθικὴν τῶν πάντων οὐδεὶς ἐξ αἰῶνος φαίνεται δουλωσάμενος. τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἐκεῖνοι τὸν ἁβρὸν καὶ ἐμβριθῆ βίον ἀρχῆθεν ἐξομοσάμενοι, οὔτε σῖτον ἔδουσιν, οὔτ' αἴθοπα οἶνον πίνουσιν, οὗ
F χάριν οὔτε γῆν ἀροῦσιν, οὔτε ἄμπελον ἐγεώργησαν πώποτε, οὔτε τῶν ἄλλων σπορίμων ἐπιτηδεύουσιν, ὧν οἱ τῆς ἐνδοτέρας οἰκουμένης καθεστήκασι τρόφιμοι. ἃ τοῖς μὲν Σκύθαις ἐθάσιν οὐ-

sagetae, Melanchlaeni et Amazones vocabantur: et quae singulae ab eis domitae gentes nomina sortitae fuerant, eadem et ipsi assumpserunt, suo vitae genere ad illarum mores translato, quasi tinctu quodam profundo et indelebili expressos. Alteri vero versus Europam profecti, et omnem Oceani oram pervagati, Sarmatarum et Germanorum nomina sibi vindicarunt. Denique in Galliam quoque impressione facta, eaque subacta, Celtae et Galatae sunt appellati: ut Cimbros et Teutones taceam, qui multo post Alpibus superatis cum innumerabili multitudine, uxoribus et liberis etiam adductis, Italiam ingressi, vix illi quidem, sed tamen caesi sunt a Romanis exercitibus, Caii Marii et Luctatii Catuli Consulum ductu atque auspiciis. (VI.) Quid multa, cum in ipsam Africam saepe penetrarint, Iberis occidentalibus subactis, et freto Herculis traiecto? Nam quibus arma inferunt, eos omnes plerumque vincunt, et alienis regionibus dominantur. Eorum vero patriam Scythiam nemo unquam ab omni aevo videtur domuisse. In causa est, quod delicatam et luxu diffluentem vitae rationem ab initio perosi nec frumentum edunt, nec vinum bibunt. Quamobrem neque terram arant, neque vineam unquam coluerunt, neque alias fruges serunt, unde interioris orbis incolae victitant. Quae cum Scythis, quippe assue-

σιν ἡδέα καὶ ἥκιστα ἐπαχθῆ, τοῖς δὲ πολεμίοις καὶ μάλα πολέμια, οἳ τὰ σκευοφόρα πλείω τῶν μαχίμων ἐπάγονται, καὶ ὅπῃ στρατοπεδεύσειαν, πολλῆς καὶ παντοδαπῆς δέονται τῆς ἀγορᾶς, ἵν' αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ὑποζυγίοις ἀνενδεῶς χορηγοῖεν τὰ χρήσιμα. οἱ δὲ τὸν ἄσκευον καὶ κοῦφον ἀσκοῦντες βίον ἀεὶ, ῥᾳδίως τὰς ἐκστρατείας ποιοῦνται, καὶ τριῶν διὰ μιᾶς ἡμέρας πολλάκις δίκην πτηνῶν αἰθερίων περιτρέχουσι γῆν, ἄλλην ἐξ ἄλλης πρὶν ἀκουσθῆναι καταλαμβάνοντες, μηδὲν μὲν ἐπαγόμενοι, πάντα δ' οὖν ἔχοντες, ὅσα πρὸς τὸ νικᾷν ῥᾳδίως ἐφόδια κράτιστα. εἶναι γὰρ ταυτὶ τότε κατὰ πλῆθος ἐξιέναι μικροῦ καὶ ἀριθμὸν ὑπερβαῖνον, τό τε τῆς κινήσεως εὔστροφον καὶ ὀξύτατον, καὶ ὃ τούτων μεῖζον, τὸ τελέως ἀφειδεῖν ἑαυτῶν καὶ κατὰ πρόσωπον δίκην ἀγρίων θηρῶν ἀπαντᾷν ἐς τὰς μάχας.

A. C. 1222 ad 1254 Imp. Ioann. Ducae. P. 20

ε'. Ἀλλ' ἐπανιτέον, ὅπῃ τὸ πρότερον ἴχνος τοῦ λόγου καταλελοίπειμεν. V. 17 B ἤδη γὰρ καὶ Ἰωάννου τοῦ Δούκα τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα διέποντος, μοῖρα Σκυθῶν παμπληθὴς καὶ ἐς πολλὰς ἀναφέρουσα τὸν ἀριθμὸν μυριάδας, ἄνωθεν ἐξ Ὑπερβορέων ἀποσπασθεῖσα κάτεισι μὲν ἀθρόα μέχρι καὶ Κασπίας θαλάττης. ἐν τούτοις δὲ τοῦ ἡγουμένου Σιτζισχᾶν τετελευτηκότος, διείλοντο τὴν ἡγεμονίαν τῶν στρατευμάτων ἄμφω αὐτοῦ τὼ υἱέε, ὅ τε Χαλαοῦ καὶ ὁ Τελεπουγᾶς. καὶ ὁ μὲν Χαλαοῦ πρὸς ἄρκτον C ἀφεὶς τήν τε Κασπίαν καὶ Ἰαξάρτην ποταμὸν, ὃς ἐκ τῶν Σκυθικῶν ῥηγνύμενος ὀρῶν, πλατύς τε καὶ βαθύῤῥους διὰ τῆς τῶν Σογδιανῶν χώρας κατιὼν, ἐς τὴν Κασπίαν ποιεῖται τὰς ἐκβολὰς,

5. βίον om. A. 15. τοῦ add. A.

tis, minime gravia ac potius iucunda sint, hostibus eorum acerbissima sunt, impedimenta plura quam bellica instrumenta adducentibus, et ubi castrametati sunt, mercatum omnis generis requirentibus, ne quid vel ipsis vel iumentis desit. At illi expeditae ac tenui vitae semper assueti, facile bella suscipiunt, ac tridui iter saepe uno die volucrum instar conficiunt: et alias atque alias ante famam adventus sui terras occupant, nihil quidem secum adducentes, sed iis rebus omnibus instructi, quibus victoria facile paretur. Eae sunt multitudo eorum pene innumerabilis, agilitas corporum ac celerrimae progressiones, et (quod his maius est) animus vitae omnino prodigus, et ferarum more rectus in adversum hostem impetus.

5. Sed ad historiae seriem redeundum est. Nam cum Ioannes Ducas rerum iam potiretur, Scytharum portio numerosa, quae multis hominum millibus constabat, ab Hyperboreis effusa ad Caspium mare protinus descendit. Interim vero duce eorum Sitzischane defuncto, ambo eius filii, Chalaus et Telepugas, exercituum principatum diviserunt. Ac Chalaus Caspia et Iaxarte fluvio lato et profundo, qui e Scythicis montibus ortus, Sogdianam perfluens, in mare Caspium irrumpit, ad Septentrionem relictis,

A. M. 6730 ad 6763 Imp. Ioann. Ducae.

κατῄει διὰ τῆς κάτω Ἀσίας. ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τούτων λόγος ἀναμεινάτω· ἀνθέλκει γὰρ ἡμᾶς ἐκεῖθεν ὁ τῆς Εὐρώπης. ὁ γὰρ ἕτερος τῶν υἱέων τοῦ Σιτζισχᾶν, ὁ Τελεπουγᾶς, ὅρους τῆς οἰκείας ἀρχῆς ποιησάμενος πρὸς μεσημβρίαν μὲν τὰς τοῦ Καυκάσου
D ὑπερβολὰς καὶ ἐφεξῆς τὰ τῆς Κασπίας θαλάσσης πελάγη, ἐπορεύετο διὰ τῆς τῶν Μασσαγετῶν καὶ Σαυροματῶν γῆς, πᾶσαν ὑποποιούμενος αὐτήν τε καὶ ὅσα Μαιῶτιδά τε καὶ Τάναϊν τῶν ἐθνῶν παροικοῦσιν. εἶτα ὑπερβαλὼν τὰς πηγὰς τοῦ Τανάϊδος,
P. 21 πολὺς ἐῤῥύη κάτω διὰ τῶν Εὐρωπαίων ἐθνῶν. πλεῖστα δὲ ταῦτα πεφύκασι καὶ παντοδαπά· ὧν τὰ μὲν ἐς μεσόγειον τεμάχιά τε καὶ λείψανα ἦσαν τῶν πάλαι Σκυθῶν, ὅσα ἐς νομάδας καὶ ἀροτῆρας ἐμερίζοντο· τὰ δὲ ὁμοροῦντα τῇ Μαιώτιδι καὶ τὴν τοῦ Πόντου πληροῦντα παράλιον, Ζικχοί τ' Ἀβασγοί τε ἦσαν, Γοτθοί τε καὶ Ἁμαξόβιοι, Ταυροσκύθαι τε καὶ Βορυσθενεῖται, καὶ πρὸς τούτοις ὅσοι τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἴστρου Μυσίαν ἐνέμοντο. (B.) Οὖννοι δὲ οὗτοι καὶ Κόμανοι ἐκαλοῦν-
B το· ἦσαν δὲ οἳ καὶ Σκύθας αὐτοὺς κατωνόμαζον. οἳ καὶ τὴν βαρεῖαν καὶ ἀνυπόστατον ἔφοδον ἐκπλαγέντες τῶν ἄρτι ἐπιδραμόντων Σκυθῶν, ἔγνωσαν δεῖν ἑαυτοὺς μετανάστας ἐκεῖθεν ποιεῖν. οὐ γὰρ ἐν ἐλπίσιν ὅλως χρησταῖς οὐδενὶ τὸ ἀνθίστασθαι ἦν, ἀλλὰ πάντα ὑπεπτήχει καὶ πόλεις καὶ ἔθνη, καὶ δίκην ἀσταχύων ὡς ἐν ἅλωνι θερινῷ συνετρίβοντό τε καὶ ἐφθείροντο.
V. 18 ὅθεν ἀπογνόντες καὶ οὗτοι τὸν πρὸς τοὺς Σκύθας πόλεμον, δι-

10. τεμάχιά τε em. Boiv. ex lect. cod. A. τεμάχιά τα, τεμαχιάττα W. 13. παράλιον — Γοτθοί τε add. A. 16. *Comani* vocantur in margine codicis A. Nam illic adscriptum est, περὶ τῶν προσφυγόντων Κομάνων τῷ βασιλεῖ. BOIV.

per inferiorem Asiam descendit. Sed de his loqui supersedeamus; nam de Europa prius est dicendum. Alter enim Sitzischanis filius Telepugas, limitibus imperii sui constitutis, meridiem versus Caucasi cacuminibus et deinceps mari Caspio, per Massagetarum et Sauromatarum terram proficiscitur: nec eas tantum, sed omnes gentes, quae Maeotidem paludem et Tanaim accolunt, subigit. Deinde Tanais fontibus superatis, impetu adversus Europaeas gentes descendit, quae multae ac variae fuerunt. Nam quae in mediterraneis habitabant, partes quaedam ac reliquiae erant veterum Scytharum, in pastores et aratores divisae: quae autem Maeotidis confinia et Ponti oram accolebant, Zicchi et Abasgi, Gotthi et Hamaxobii, Tauroscythae et Borysthenitae erant et Mysiae, quae est ad Istri ostia, habitatores. (II.) Hi vero Hunni et Comani vocabantur; erant etiam qui eos Scythas nominarent. Ii gravi et intolerabili Scytharum impressione perterriti, mutandas sibi sedes censuerunt. Neque enim ullis satis fiduciae ad resistendum erat, sed omnes et urbes et gentes trepidabant, et spicarum instar quasi in area conterebantur ac profligabantur. Unde et hi Scythici belli successu desperato, pellibus palea plenis pro ratibus

A. C. 1222 ad 1254 Imp. Ioann. Ducae.

φθείραις ἀντ' ἄλλης σχεδίας κάρφης πεπληρωμέναις τὸν Ἴστρον διέβησαν ἅμα γυναιξί τε καὶ τέκνοις. καὶ οὐ μικρόν τινα χρόνον ἀνὰ τὴν Θρᾴκην πλανώμενοι περιῄεσαν, ἀποικίαν ζητοῦντες ἁρμόττουσαν ἑαυτοῖς, χιλιάδες οὐ μείους τῶν δέκα. ἀλλὰ πρὶν αὐτοὺς καταλῦσαι τὴν πλάνην, ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης δωρεαῖς με- C γαλοπρεπέσι καὶ δεξιώσεσιν ἄλλαις ἐφέλκεται καὶ τοῖς Ῥωμαϊκοῖς καὶ αὐτοὺς ἐγκαταλέγει στρατεύμασι, χώρας ἄλλοις ἄλλας διανειμάμενος εἰς κατοίκησιν, τοῖς μὲν κατὰ Θρᾴκην καὶ Μακεδονίαν, τοῖς δ' ἐν Ἀσίᾳ κατὰ Μαίανδρον καὶ Φρυγίαν. (Γ.) Ἀλλ' D ἐπὶ τὴν ἕω πάλιν ἡμᾶς ὁ λόγος διαβιβάζειν ἐπείγεται, καὶ τοὺς Ὑπερβορείους ἐκείνους Σκύθας, οἳ κατὰ τῆς Ἀσίας δίκην ἀκρίδος βαρείας χεθέντες μάλα σφοδρῶς μικροῦ πᾶσαν συνεκύκησάν τε καὶ ἐδουλώσαντο. οὗτοι γὰρ ἐπειδὴ τὰ περὶ τὴν Κασπίαν στενὰ διέβησαν, κατὰ νῶτον ἀφέντες Σογδιανούς τε καὶ Βακτριανοὺς καὶ Ὦξον τὸν Σόγδον ποταμόν, ὃν μεγάλαι τε καὶ πλεῖσται τρέφουσι πηγαί, παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν πρόσω μεγάλων E ὀρῶν διεχείμασαν, τῶν ἐκεῖσε τῆς χώρας ἐκείνης ἀγαθῶν ἀπολαύοντες, ὅσα τῆς ἄνωθεν λείας ὤναντο. ὄρη δὲ ταῦτά εἰσι πλεῖστα καὶ μέγιστα, ἃ πάντα κατὰ συνέχειαν ἀλλήλων ἐχόμενα ὥσπερ ἓν ἅπαντα γίνονται ὄρος, Ταῦρος ὀνόματι καλούμενον γενικῷ, ᾧ κατὰ μέσον ἀκριβῶς διέζωσται πᾶσα Ἀσία. ἀρχὴ μὲν γὰρ αὐτῶν πρὸς ζέφυρον ἄνεμον τὰ ἔγγιστα τοῦ Αἰγαίου πελάγους· σχίζουσι δὲ ἐκεῖθεν ἐξιόντα ἐς τμήματα δύο τὴν ὅλην F Ἀσίαν, ἄχρις ἂν ἐς ἀπηλιώτην ἄνεμον παρ' αὐτὸν τελευτήσωσι

11. Ὑπερβορείους A., ὑπερορίους W. 15. Σόγδον om. A. 24. ἀφηλιώτην A.

usi, cum uxoribus et liberis Istrum transierunt, et satis longo tempore in Thracia oberrarunt, idoneam sibi coloniam quaeritantes, decem millibus haud pauciores. Sed priusquam vagandi finem fecissent, Imperator Ioannes magnificis muneribus aliisque beneficiis eos sibi adiungit et ipsos etiam in Romanas legiones refert, alias aliis sedes partitus, quibusdam in Thracia et Macedonia, quibusdam in Asia ad Maeandrum et apud Phrygiam. (III.) Verum iam in Orientem est transeundum, et ad illos Hyberboreos Scythas veniendum, qui in Asiam velut magna vis locustarum effusi, propemodum universam conturbarunt et oppresserunt. Nam Caspiis angustiis superatis, Sogdiana a tergo relicta, et Bactrianis et Oxo Sogdo flumine, qui plurimis iisque magnis fontibus augetur, ad radices magnorum montium progressi hibernarunt, ubertate illius regionis et praeda ante parta fruentes. Montes autem illi et plurimi sunt, et maximi: qui quod una quadam continenti serie cohaerent, in unum veluti montem conflantur, qui nomine communi Taurus dictus, Asiam universam perfecte mediam cingit ac dividit. Incipiunt illi ab Occasu, proxime Aegaeum mare; inde vero exorsi totam Asiam in duas partes secant, donec ad Subsolanum ventum iuxta

A. M. 6730 ad 6763 Imp. Ioann. Ducae.

τὸν Ὠκεανόν. (Δ.) Ἀλλὰ γὰρ ἦρος ἐπιγενομένου, ὅτε πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς τὴν χλόην τῆς πόας ἐνδύεται, τὰ παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν ὀρῶν χειμάδια καταλιπόντες οἱ Σκύθαι, καθάπερ αἰπόλια καὶ βουκόλια, κατὰ πλῆθος τὰς κορυφὰς τῶν ὀρῶν ὑπερβάλλουσι, ῥέουσί τε κατὰ τῶν ὑποκειμένων ἐθνῶν καὶ πάν- P. 22 τας ἐν λόγῳ λείας ποιούμενοι, καταντῶσιν ἐς Ἰνδικὴν, ὁπόση ἐφ᾽ ἑκάτερα κεῖται τοῦ μεγίστου τῶν ποταμῶν Ἰνδοῦ. καὶ ταύτῃ ζυγὸν ἐπιθέντες δουλείας, οὐκέτι πρὸς ἕω ταύτης ἐπέκεινα ὥδευον διὰ τὸ τραχύ τε καὶ καυματῶδες τοῦ τόπου· ἀλλ᾽ ἐπ᾽ Ἀραχωσίαν τε καὶ Καρμανίαν τὴν ὁρμὴν ἐποιήσαντο· καὶ πάντων ῥᾳδίως ὑποκυπτόντων, ἐπὶ Χαλδαίους ἀφίκοντό τε καὶ Ἄραβας. ἔπειτα ἐς Βαβυλωνίους καὶ Ἀσσυρίους διαβάντες, καὶ Μεσοποταμίαν κατειληφότες, καὶ ταῖς τοῦ τόπου χάρισιν ἀρεσθέντες, B ἐκεῖ τὴν μακρὰν καταλύουσι πλάνην, ἔτος που ἤδη τρίτον ἀνύοντες, ἀφ᾽ οὗ τόν τε Ἰαξάρτην διεπεραιώθησαν ποταμὸν καὶ τῶν ἄλλων διέστησαν ὁμοφύλων, τῆς κάτω Ἀσίας κληρούχους τάξαντες ἑαυτούς. (Ε.) Ὥσπερ δὲ πῦρ ἐς ὕλην βαθεῖαν ἐνσκῆψαν, οὐ μόνον ἧς τὸ πρῶτον ἐδράξατο, ταύτην λυμαίνεται μόνην, ἀλλ᾽ εἰ ὁμοίᾳ καὶ πάσῃ τῇ πέριξ ἐντύχοι, ἤδη καὶ πᾶσαν ἐκείνην ῥᾷστα ἐπιβόσκεται· οὕτω καὶ ὁ τῶν Σκυθῶν ἀρχη- C γὸς τουτωνὶ τὴν τῆς ὅλης Ἀσίας ἐξαίρετον πρὸς ἅπασαν ἀνθρωπίνην ἀπόλαυσιν ἐς οἴκησιν ἀπολέξας ἑαυτῷ, οὐκ ἠρέμησε τοῦ λοιποῦ, οὐδὲ τῶν πέριξ ἀπέσχετο· ἀλλὰ τοὺς ὑπ᾽ αὐτῷ σατράπας καὶ χιλιάρχους διαπεμπόμενος, Πέρσας μὲν πρῶτον καὶ Πάρθους καὶ Μήδους παρεστήσατο· ἔπειτα διὰ τῆς μεγάλης

24. πρῶτα A.

ipsum Oceanum terminentur. (IV.) Vere igitur, cum omnis terra graminis viriditate vestitur, relictis ad montium radices hibernis, Scythae velut haedorum greges boumve armenta, montium cacumina superant, et in populos subiectos irruunt; eosque omnes praedati, in Indiam penetrant, quanta in utramque ripam maximi fluviorum Indi patet. Qua sub iugum missa, versus ortum ultra progredi destiterunt, ob asperitatem et aestum loci: sed itinere in Arachosiam et Carmaniam converso, gentibus illis facile subactis, ad Chaldaeos et Arabes pervenerunt. Deinde ad Babylonios et Assyrios transgressi, occupataque Mesopotamia, amoenitate loci allecti longos ibi errores finiunt, tertio anno postquam Iaxarten fluvium traiecerant et a popularibus suis avulsi Asiam inferiorem sibi vindicarant. (V.) Sed quemadmodum ignis in densam silvam delatus non eam solum, quam primam corripuit, consumit, sed et circumiectam omnem, si ei pariter obvia fuerit, facillime depascitur: sic dux illorum Scytharum, totius Asiae ad omnem humanam commoditatem opportunissima sede sibi delecta, postea non quievit, neque finitimis abstinuit: sed tribunis suis et satrapis alio atque alio missis, Persas primum et Parthos et Medos subi-

ἀνιὼν Ἀρμενίας, ἤλασε πρὸς μὲν ἄρκτον ἄχρι Κολχίδος καὶ τῆς A. C.
ἐκεῖσε Ἰβηρίας· ἔμελλε δὲ ἤδη ἐς τοὺς ἐπιόντας ἐνιαυτοὺς καὶ διὰ 1222 ad
τῆς ἐνδοτέρας ἐλάσαι Ἀσίας καὶ ὅρους τῆς οἰκείας ἀρχῆς ποιή- 1254
σασθαι τὰς παραλίους ψάμμους, ὅπου θάλασσά τε καὶ ἤπειρος Imp. Ioann. Ducae.
σπένδονται. μηδὲ γὰρ εἶναι τῶν ἀνεκτῶν, ἔξω τι τῆς αὐτῶν ἐλ- D
λελεῖφθαι χειρὸς, ὁπόσα τὴν τῆς Ἀσίας ἤπειρον ἅπασαν ἄχρι V. 19
θαλασσῶν οἰκοῦσιν αὐτῶν. τέως δ' αὐτόθι καταμένειν ἠρεμοῦν-
τες ἐγνώκεισαν, κλήρους ἑαυτοῖς διανείμαντες χωρῶν καὶ πόλεων,
διαφόρων τε οἰκιῶν καὶ κτημάτων κτήσεις καὶ καταγωγὰς, πολ-
λὴν ἐμπαρεχομένας τῷ σώματι θυμηδίαν καὶ τρυφήν. (ς'.) Χρυ- E
σὸς δὲ καὶ ἄργυρος καὶ χρημάτων ποικιλία καὶ πολυτέλεια (πολλὰ
δὲ ταῦτα ἐπιχωριάζει κατ' ἐκείνους τοὺς χώρους) οὔπω ἐγινώ-
σκετο τούτοις εἰς ὅ τι χρήσιμα εἴη τοῖς ἔχουσι· διὸ καὶ παρέ-
τρεχον αὐτὰ ἴσα καὶ κόνιν, καὶ ὅσα ἐς ὕλην ἀνόνητον ἔῤῥιπται.
ἡ γὰρ φύσις τῶν ἀναγκαίων γίνεται πρῶτον διδάσκαλος· ἂν γοῦν
ταῦτα μὴ σπάνις στενοχωρῇ τις, ἀλλ' ἐς πλῆθος ἡ τύχη παρέχῃ
προκεῖσθαι, τηνικαῦτα ὡς ἐκ συγκρίσεως προμηθὴς αὖθις ἡ φύ- F
σις καθίσταται, κατ' ἐξουσίαν τὸ προσηνέστερον ἐκλεγομένη σα-
φῶς ταῖς αἰσθήσεσιν. ἂν δὲ κόρος ἐπὶ τούτοις γένηται, συνήγο-
ρος οὗτος αὐτίκα καθίζει τοῖς περιττοῖς, καθάπερ τινὰ πλάνην
καὶ δέλεαρ μηχανώμενος πρῶτον τὴν αὐτῶν ἐς διάφορα εἴδη ποι-
κιλίαν καὶ σύνθεσιν· κἄπειτα ἐγγοητεύων οὑτωσί πως ἀπόῤῥη-
τον ἡδονὴν, ἵνα μὴ τὸ τῆς περιττότητος ἐμβριθὲς ἐπαχθὲς
φαίνηται ἅμα καὶ λυπηρόν. ὡς νῦν γε καὶ οὗτοι μόνοις τοῖς ἀναγ- P. 23

2. δὲ] δὴ A. 20. πλ'νον A.

git; deinde per Armeniam maiorem ascendendo versus Septentrionem ad Colchidem et finitimam illi Iberiam excurrit. Habebat porro in animo, sequentibus annis interiorem quoque Asiam pervagari et Imperii sui limites arenis litorum, qua mare et terra coeunt, terminare. Neque enim ferendum esse, ut ulla gens eius ditioni non subesset, quae per totam Asiae continentem ad maria usque habitaret. Sed tum quiete ibi considere decreverunt, provinciis, urbibus, habitationibus, aliarumque rerum possessionibus praediisque voluptariis et amoenissimis inter se distributis. (VI.) Aurum vero, argentum, varias pecuniae species, sumptuosasque divitias, quibus loca illa abundant, cui usui essent cum adhuc ignorarent, non secus ac lutum ac veluti res abiectas et inutiles negligebant. Natura enim res necessarias in primis monstrat, quae si propter penuriam angustae non sint, sed benignitate fortunae supersint, tum naturae providentia veluti per aemulationem rursus excitatur quatenus potest ad ea diligenda, quae sensibus magis blandiantur. Quorum satietas si subsequatur, statim ea patrocinatur rebus superfluis; et primum quandam veluti fraudem machinatur, ac tanquam escam varietatem earum rerum et compositionem multiplicem obiicit; deinde arcanam voluptatem quasi per magicas praestigias insinuat, ne nimia rerum superfluarum copia gravis et molesta fiat. Ita hi

A. M. 6730 ad 6763 Imp. Ioann. Ducae.

καίοις ὄντες ἐθάδες, καὶ τούτοις ἐστενωμένοις, ἔπειτα τοσαύταις τῶν τόπων ἐκείνων χάρισιν ἐντυχόντες, ὁπόσας ἡ Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων φέρει περίχωρος, οὐκέτι τούτων ἀπαλλάττεσθαι ἔκριναν δεῖν, ἀλλὰ χαίρειν εἰπόντες τοὺς μακροὺς ἐκείνους πόνους καὶ περιδρόμους, ἐκεῖσε τοῦ λοιποῦ ποιεῖσθαι καθημένους τὴν δίαιταν. ἐκεῖθεν δ' ὁπόσοις ἐπῆλθον ἔθνεσι, φόρους συντάξαντες B ἅπασιν, ἀνὰ πᾶν οὐ διαλείπουσιν ἔτος δασμολογοῦντες καὶ ἐπιτάττοντες ὅσα καὶ δούλοις, καὶ χρηματίζοντες ὡς ἐκ μεγάλου τρίποδος, καὶ θεμιστεύοντες ὁπόσα σφίσι δοκοίη ἐς ἐκείνους καθήκειν. (Z.) Τῷ δὲ χρόνῳ τοῖς τῶν Ἀσσυρίων καὶ Περσῶν καὶ Χαλδαίων ὁμιλήσαντες πεπαιδευμένοις ἤθεσιν, ἔς τε τὸ αὐτῶν ἔκλιναν σέβας, τὴν πάτριον ἀθεΐαν ἀφέντες, καὶ τοῖς αὐτῶν κεκοινωνήκασι νόμοις καὶ ἔθεσιν, ὁπόσα τε ἐς ἐσθῆτα καὶ τράπεζαν C ἄγει πολυτελῆ, καὶ ὁπόσα τὴν τῆς ἄλλης διαίτης ὑπαγορεύει τρυφήν. ἐς τοσαύτην γὰρ τὴν μεταδιαίτησιν ἤδη παρήλλαξαν, ὥστε πρότερον τὴν μὲν κεφαλὴν παχεῖ τινι πίλῳ καὶ ἀνειμένῳ σκέποντες, τῆς δ' ἄλλης πάσης ἐσθῆτος τὸ εὔδαιμον εἰς δέρματα ζώων ἀγρίων ἐγκλείοντες, καὶ διφθέρας ἀνεπιτηδεύτους, ὅπλοις δ' ὁμοίως χρώμενοι ῥοπάλοις τισὶ, καὶ σφενδόναις, δόρασί τε καὶ βέλεσι καὶ τόξοις αὐτοσχεδίοις ἅπασιν ἔκ τε δρυῶν καὶ τῶν ὁμοίων δένδρων, ὅσα ὄρη καὶ λόχμαι ταῖς ὥραις δουλεύοντα φέρουσιν αὐτοφυῆ βλαστήματα, σηρικοῖς καὶ χρυσοϋφέσιν ὕστερον ἐχρήσαντο τοῖς ὅλοις ἐνδύμασιν· ἐς τοσοῦτον ἀμετρίας ἐξήνεγκαν τὴν ἁβρότητα τῆς τρυφῆς, ἐκ διαμέτρου καθάπαξ στήσαντες ἑαυτοὺς D τῆς προτέρας διαίτης.

5. *καὶ περιδρόμους* add. A.

quoque principio solis necessariis, iisque angustiis assueti: deinde in tot earum regionum amoenitatibus versati, quot Babyloniorum et Assyriorum confinia suppeditant, eas non esse deserendas iudicarunt: sed diuturnis illis laboribus et vagis cursibus repudiatis, ibi considendum et deinceps vivendum esse. Unde iis gentibus, quas invaserunt, annua tributa imposuerunt, nec ex eo desistunt eas exactionibus et edictis pro mancipiis quotannis exagitare, et velut ex magno tripode oracula reddere, ac pro sua libidine quidvis in illas decernere. (VII.) Tandem cultioribus Assyriorum, Persarum et Chaldaeorum moribus mansuefacti, ad eorum religionem inclinarunt, patrio numinis contemptu relicto, illorumque mores et instituta in vestibus, in sumptuoso victu, caeterisque vitae deliciis receperunt, tanta mutatione facta, ut cum prius caput crasso et promisso pileo tegerent, et reliqui vestitus omnis felicitas in pellibus animalium et coriis illaboratis apud eos consisteret, arma vero eis essent clavae, fundae, hastae, sagittae et arcus, omnia ex tempore quernis et aliis similibus lignis fabricata, qualia montes et sylvae certis tempestatibus sponte nascentia producunt, iidem postea vestes integras sericas et auro intertextas usurparent; usque adeo luxu immodico diffluere coeperunt, pristina vitae ratione prorsus in contrarium mutata.

ϛʹ. Ἐπὶ τούτων οἱ τὴν ἐντὸς τοῦ Εὐφράτου Ἀσίαν ἔχοντες A. C. 1222 ad 1254
Τοῦρκοι καὶ οἱ τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην Ἄραβες θό-
ρυβον εἶχον ἐφ' ἑαυτοὺς οὐ μικρὸν, πονηρὸν τοὺς Σκύθας ὁρῶν-
τες γειτόνημα. πρέσβεις οὖν αὐτοκράτορας ὁ τῶν Τούρκων ἡγε- Imp. Ioann. Ducae.
μὼν πρὸς τὸν βασιλέα ἐκπέμπει Ἰωάννην περὶ βεβαίων σπονδῶν. V. 20
ἐδεδίει γὰρ, μὴ περισπώμενος ἐς τὰς τῶν Σκυθῶν μάχας αὐτὸς
ὄπισθεν ἔχῃ μεγάλους ἐχθροὺς τὰς Ῥωμαίων δυνάμεις· εἶναι γὰρ P. 24
αὐτῷ τῶν πάνυ τοι ἀδυνάτων καὶ σαφῆ τῆς οἰκείας ἡγεμονίας ἀπώ-
λειαν, εἰ μόλις ἔχων τὸ θαῤῥεῖν ἀντιπαρατάττεσθαι πρὸς μόνας
τὰς Σκυθικὰς ἐφόδους, ἔπειτα πρὸς δύο μερίζειν τὰς ἑαυτοῦ δυ-
νάμεις ἀναγκάζοιτο διὰ τὰς ἑκατέρωθεν μάχας. τοῦτο καὶ τῷ
βασιλεῖ πρὸς βουλήσεως ἦν καὶ πάνυ τοι προδεδογμένον, πολ-
λῶν εἵνεκα· ἑνὸς μὲν, ὅτι μηδὲ τούτῳ ἐδόκει συνοῖσον, οὐδ'
αὖ κοῦφον καὶ ῥᾴδιον, ὅτι μὴ τῶν μάλα βιαίων καὶ ἐπαχθῶν, B
μερίζεσθαι πρός τε τὰς τῆς Ἀσίας μάχας, πρός τε τὰς τῆς Εὐ-
ρώπης· ἑτέρου δ', ὅτι καὶ μέγα νῦν ἐπιτείχισμα καὶ σφόδρα
τοι καίριον γίνεσθαι, μέσους κειμένους τοὺς Τούρκους κατὰ τῶν
Σκυθικῶν πολέμων, καὶ τὸν κοινὸν δεχομένους κίνδυνον ἐν τοῖς
ἑαυτῶν σώμασι, δίκην προμάχων στεῤῥῶν ἢ προβόλων πετρῶν,
ὡς ἐνιαχοῦ τῶν παραλίων μερῶν κατὰ τῶν τῆς θαλάσσης ἀγρίων
κυμάτων ἡ φύσις ἐξώπλισε. (B.) Ταῦτ' ἄρα καὶ πρόθυμός τε C
καὶ μάλα ἐθελοντὴς τὰς μετὰ τῶν Τούρκων ἐτέλει σπονδάς· καὶ A. C. 1234
τοῦτο μέγα ὄφελος τοῖς Ῥωμαίων τότε κατέστη πράγμασιν.
ἄδειαν γὰρ καὶ ἀνακωχὴν τῶν μακρῶν εἰληφότες πολέμων, ἐς
τὴν τῶν οἰκείων κτημάτων καὶ πραγμάτων ἐπέδωκαν ἐπιμέλειαν.

6. αὐτὸς add. A. 23. τότε add. A.

6. Inter haec Turci, qui Asiam intra Euphratem, et Arabes, qui Coelesyriam et Phoeniciam tenent, non parum apud se trepidabant propter periculosam Scytharum vicinitatem. Itaque Turcorum princeps legatos summa rei gerendae auctoritate praeditos ad Imperatorem Ioannem firmandae pacis causa mittit, timens, ne ipse Scythico bello distractus gravem hostem a tergo haberet Romanum exercitum. Eas quippe extremas angustias esse, et certissimum Imperii sui exitium, si Scytharum tantum incursionibus vix audens resistere, ob geminatum bellum vires suas partiri cogeretur. Id et Imperatori in votis erat, ac multis de causis fuerat iam ante decretum: tum quod minime utile aut facile, imo grave ac permolestum huic quoque videretur, bellis Asianis et Europaeis distringi: tum quod firmissimum et oportunissimum vallum futuri essent Turci inter bellum Scythicum interiecti, commune periculum suis corporibus excepturi, velut robusti propugnatores, ac tanquam saxei obices, quos in maritimis plagis natura alicubi saevientibus pelagi fluctibus opponit. (II.) His igitur de causis libenter et cupide admodum foedus cum Turcis tunc fecit: quod rem Romanam plurimum iuvit. Metu enim liberati hac diuturnorum bellorum intermissione possessiones et res suas curandi otium habuerunt. Nam Imperator

A. M. 6730 ad 6763 Imp. Ioann. Ducae.

αὐτός τε γὰρ ὁ βασιλεὺς τοσοῦτο μέρος ἀποτεμόμενος γῆς, ὅση τε ἀρόσιμος καὶ ὅση πρὸς ἀμπελουργίαν εὔθετος, ὅσην ἐξαρκεῖν ἔκρινεν ἔς τε βασιλικὴν τράπεζαν, καὶ ἐς ὅσα ἡ εὐεργετοῦσα καὶ διαρκῶς χορηγοῦσα γνώμη τοῦ βασιλέως παρεκελεύετο (γηροτρο- D φεῖα δὲ ἦσαν ταῦτα καὶ πτωχοτροφεῖα, καὶ ὅσα τοὺς ἐκ παντοίων νοσημάτων ἐθεράπευον τραυματίας), ἐπιμελητάς τε τούτοις ἐπιστήσας, ὁπόσοι καλῶς γεωργεῖν τε καὶ ἀμπελουργεῖν ἴσασι, πολλήν τε καὶ ἄφθονον τὴν τῶν καρπῶν ἐτήσιον ἤθροιζε χορηγίαν. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἵππων καὶ βοῶν καὶ ποιμνίων, ὁμοῦ E τε καὶ συῶν ἀγέλας προσεκτήσατο ἐπὶ τούτοις, καὶ παντοίων ὀρνίθων ἡμέρων εἴδη, ἐξ ὧν πολύχους ὁ τῶν γεννωμένων πορισμὸς ἐφαίνετο καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτόν. τοῦτο δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παρῄνει ποιεῖν, ὅσοι τε τῶν γένει προσηκόντων. καὶ ὅσοι τῶν ἄλλως εὐγενῶν ἦσαν, ἵν᾽ ἕκαστος οἴκοθεν ἔχων τῆς χρείας τὸ διαρκές, V. 21 μήτε χεῖρα τοῖς ἰδιώταις καὶ ἀσθενεστέροις ἐπάγῃ πλεονεκτοῦσαν, καὶ ἅμα καθαρεύουσα ἡ Ῥωμαίων τελέως ἐντεῦθεν ἀδικημάτων ἡ πολιτεία. καὶ μέντοι καὶ χρόνων ὀλίγων αἱ πάντων ἀποθῆκαι F βρίθουσαι τοῖς καρποῖς ἑωρῶντο, αἵ τε ὁδοὶ καὶ ἀγυιαὶ καὶ πᾶσα μάνδρα καὶ σηκὸς ἐστενοχωροῦντο τοῖς κτήνεσι, καὶ ὁπόσαι τῶν ὀρνίθων ἦσαν ἀγέλαι. (Γ.) Συνέβη δὲ τηνικαῦτα τοῖς Τούρκοις ἐπ᾽ εὐτυχίᾳ καὶ τοῦτο Ῥωμαίων, λιμὸς ἰσχυρὸς καὶ σπάνις μεγίστη τῶν χρειωδῶν. καὶ ἦσαν δὲ διὰ τοῦτο μεσταὶ τοῦ τοιούτου γε ἔθνους αἱ ὁδοὶ πᾶσαι, γυναικῶν τε καὶ ἀνδρῶν καὶ P. 25 ὅσοι ἥβης ἐλλιπεῖς, ἀνιόντων καὶ κατιόντων ἐς τὴν Ῥωμαίων

2. ὅσην] ὁκόσην A. 22. μεσταὶ A., μεστοὶ W.

tantum terrae arationi et vineis plantandis idoneae usurpavit, quantum satis fore putabat ad mensam imperatoriam instruendam, et ad ea omnia procuranda, quae beneficus ac prolixus principis animus decrevisset. Ea erant alimenta et hospitia senum ac pauperum; item quorumlibet morborum ac vulnerum curationes; quibus rebus et administratores praefecit, qui et agros colere, et vineas plantare scirent: ac quotannis uberem frugum proventum reposuit. Neque id solum; verum etiam armenta equorum et boum, ovium item et porcorum greges, ac varia genera cicurum avium paravit, unde multiplicem singulis annis proventum percipiebat. Idem caeteris etiam faciendi auctor fuit, tam cognatis suis, quam reliquae nobilitati, ut cum domi quisque haberet unde viveret, neque plebeios et inopes per vim opprimeret, et Romana respublica omni maleficio et crimine vacaret. Itaque paucis annis omnium horrea fructibus referta conspiciebantur, et viae ac plateae, et stabula et mandrae pecoris multitudinem et avium greges quoscunque vix capiebant. (III.) Accidit autem illud etiam felici Romanorum fato, ut Turci molesta fame et maxima rerum necessariarum penuria conflictarentur. Qua de causa plenae erant omnes viae illius gentis hominum, mulierum, virorum, impuberum redeuntium et advenientium in Romanorum

A. C. 1222 ad 1254 Imp. Ioann. Ducae.

χώραν. καὶ ἐκενοῦτο σὺν ἀφθονίᾳ μακρᾷ πᾶς ὁ τῶν Τούρκων πλοῦτος ἐς τὰς Ῥωμαίων δεξιάς, ὅσος ἐν ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ, ὅσος ἐν ὑφάσμασι, καὶ πᾶν ποικίλον εἶδος καὶ τερπνὸν καὶ τρυφῆς μεστὸν πολυτελοῦς. καὶ ἦν ἰδεῖν τὰ πολλῶν ἄξια χρήματα σίτου βραχέος ὤνια προτιθέμενα. τότε καὶ ὄρνις οἱαδηποτοῦν, καὶ πρός γε ἔτι βοῦς τε καὶ ἔριφος, πολλοῦ τινος ἐτιμῶντο. καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τάχιστα οἱ Ῥωμαίων οἶκοι πλούτου βαρβαρικοῦ πλήρεις κατέστησαν, πολλῷ δὲ πλέον τὰ βασιλικὰ ταμεῖα ἤδη τῇ τῶν χρημάτων B ἔβριθον δαψιλείᾳ. καὶ ἵν' ἐν βραχεῖ παραστήσω τὸ πᾶν, οἱ ταῖς τῶν ὀρνίθων ἀγέλαις ἐπιστατοῦντες ὁπόσα τίκτοιεν αὗται ᾠά, ἀνὰ πᾶν συναθροίζοντες ἔτος ἐπίπρασκον· ὡς ὀλίγου χρόνου πρὸς τῶν συναχθέντων ἐντεῦθεν χρημάτων στέφανον κατασκευασθῆναι τῇ βασιλίδι, λίθοις καὶ μαργάροις λίαν πολυτελέσι διηνθισμένον, ὃν καὶ ᾠάτον ὁ βασιλεὺς ἐπωνόμασε, διὰ τὸ ἐκ τῆς τῶν ᾠῶν πράσεως κατεσκευάσθαι αὐτόν. (Δ.) Ἓν μὲν δὴ C τοῦτο τῆς ἐκείνου βασιλικῆς καὶ πολιτικῆς προμηθείας δεῖγμα· ἕτερον δέ, ἐπειδὴ ἑώρα τὸν Ῥωμαϊκὸν πλοῦτον μάτην κενούμενον ἐς τὰ ἐξ ἀλλοδαπῶν ἐθνῶν ἐνδύματα, ὅσα τε ἐκ Σηρῶν Βαβυλώνιαι καὶ Ἀσσύριαι ταλασιουργίαι ποικίλως δημιουργοῦσι, καὶ ὅσα χεῖρες Ἰταλῶν εὐφυῶς ἐξυφαίνουσιν, ἐξήνεγκε δόγμα, μηδένα τῶν ὑπηκόων χρῆσθαι αὐτοῖς, εἰ μὴ βούλοιτο, D ὅστις ποτ' ἄρ' εἴη, αὐτός τε καὶ γένος ἄτιμος εἶναι· ἀλλ' ἢ μόνοις τοῖς ὅσα ἡ Ῥωμαίων γῆ γεωργεῖ καὶ αἱ Ῥωμαίων ἀσκοῦσι χεῖρες. τῶν γὰρ ἀναγκαίων ἡ χρῆσίς ἐστιν ἀμετάβλητος,

16. καὶ πολιτικῆς add. A. 24. Wolfio ante τῶν γὰρ ἀναγκ. nonnulla excidisse videntur.

agros. Omnes Turcorum opes acervatim, aurum, argentum, telae, omne genus rerum voluptariarum ac sumptuosarum exhauriebantur et in Romanorum manus perveniebant. Videres magni pretii merces exiguo frumento commutari. Tum quaelibet avis, bos, hoedus magno precio vaenibant. Eo pacto cum Romanorum aedes celerrime barbaricis opibus affluebant, tum Imperatoris fiscus pecunia redundabat. Et ut rem omnem paucis expediam, cum ova gallinarum ii, quibus avium greges commissi erant, quotannis collecta venderent, exiguo tempore tantum inde pecuniae coactum est, ut Imperatrici corona gemmis et margaritis pretiosissimis distincta pararetur, quam Imperator ex eo ovatam nominavit, quod de venditis ovis confecta esset. (IV.) Ac unum hoc illius Imperatoriae ac politicae providentiae specimen esto. Alterum illud, quod cum videret Romanas divitias effundi in peregrinas vestes, quas sive Babylonicae et Assyriae textrinae Sericis filis variarent, sive Italicae manus eleganter contexerent, edicto sanxit, ne quis subditorum iis uteretur, nisi ipse, quisquis esset, cum omni familia in ordinem cogi ac notari ignominia vellet: sed iis contenti essent, quas Romanae provinciae ac manus praeberent. Necessariarum enim rerum

A. M. 6730 ad 6763 Imp. Ioann. Ducae.

τὰ δὲ ἐνδεχόμενα ταῖς τῶν ἀρχόντων ἀκολουθοῦσιν ὀρέξεσι· καὶ τοῦτο νόμος αὐτοῖς καὶ τιμή, ὃ τοῖς ἄρχουσι δεδογμένον ἐστίν· ὥστε κἀνταῦθα ἦν ἰδεῖν, ἐκεῖνα μὲν ἐν Καρὸς καταστάντα μοίρᾳ τοῦ λοιποῦ, τὸν δὲ τῆς εὐγενείας ὅρον ἐν τοῖς τῶν Ῥωμαίων ἐνδύμασι περικλεισθέντα, τὸν δὲ πλοῦτον οἴκοθεν οἴκαδε, τὸ θρυλλούμενον, φερόμενον.

V. 22 ζ'. Ἀλλὰ γὰρ ἐφ' ἕτερα ἡμῖν ἀγέσθω ὁ λόγος. τῇ μὲν βασιλίδι Εἰρήνῃ μετὰ τὸ τεκεῖν τὸν παῖδα Θεόδωρον συνέβη, ῥιφεῖσαν
P. 26 τοῦ ἵππου ἐπὶ πολὺ τοῦ πεδίου συρῆναι· ἔτυχε γὰρ ἐπὶ θέαν κυνηγεσίου τινὸς ἄρτι ἐληλυθυῖα μετὰ τοῦ συζύγου καὶ βασιλέως· ὡς ἐντεῦθεν βλαβῆναί τε τὴν μήτραν καὶ μηκέτι τεκεῖν τοῦ λοιποῦ. ἦσάν γε μὴν ἄμφω τὴν βασιλείαν ἰθύνοντες πάνυ σεμνῶς καὶ κοσμίως καὶ πλείστην ποιούμενοι πρόνοιαν τοῦ δικαιοσύνην τε καὶ εὐνομίαν ἀνθεῖν ἐν ταῖς πόλεσι, πλεονεξίαν τε ἀπεῖναι καὶ ἁρπαγήν. (B.) Ἐδείμαντο δὲ καὶ ναοὺς ἀμφότεροι λίαν περι-
B καλλεῖς, πλείστοις ἀναλώμασι μεγίστας καὶ ποικίλας τὰς τούτων οἰκοδομὰς κατεσκευακότες· ὁ μὲν βασιλεὺς τόν τε περὶ τὴν Μαγνησίαν, εἰς ὄνομα τῆς θεομήτορος Σώσανδρα καλούμενον, καὶ τὸν ἐντὸς τῆς Νικαίας εἰς ὄνομα Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου· ἡ δὲ βασιλὶς τὸν ἔνδον τῆς παρὰ τὸ ὄρος τὸν Ὄλυμπον κειμένης τῶν Προυσαίων μητροπόλεως, ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου προφήτου προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ· κτήματά τε πλεῖστα αὐτοῖς καὶ
C προσόδους ἐτησίως ἀνενδεεῖς ἐπιχορηγήσαντες, μοναζόντων καὶ

1. ἀρχόμενα W. in mg. pro ἐνδεχόμενα. Vid. Notas. 3. ἦν add. A. 7. Ἀλλὰ — λόγος om. B. et in eodem codice incipit Lib. III. a verb. τῇ μέν.

usus est immutabilis: non necessariae principum cupiditatibus parent: idque lex eis est et honor, quod principibus visum fuerit. Proinde tum quoque cernere erat, illas res deinceps minimi fieri: nobilitatis autem limites Romanis vestimentis definitos, et divitias domo, quod aiunt, domum ferri.

7. Sed iam ad alia transeat oratio. Cum Imperatrix Irene filium Theodorum peperisset, accidit, ut equo deiecta per longum spacium traheretur. Nam casu venerat cum marito Imperatore spectatum quandam venationem. Unde laesa matrice, parere desiit. Caeterum ambo imperium graviter et modeste administrabant summoque studio curabant, ut iustitia et aequitas in urbibus florerent; avaritia vero et rapinae prohiberentur. (II.) Etiam templa elegantissima uterque maximis sumptibus amplitudine et varietate structurae insignia aedificarunt: Imperator quidem unum Magnesiae, Deiparae virginis nomine, quod Sosandra dicitur: et alterum Nicaeae, magno Antonio sacrum: Imperatrix vero illud, quod intra Prusaeorum metropolin, ad montem Olympum sitam, nomine venerandi prophetae praecursoris et Baptistae notum est. Atque his plurimas possessiones et annuos reditus liberaliter attribuerunt, monachorumque et ascetarum domicilia in his con-

ἀσκητῶν ἐνδιαιτήματα ἔδειξαν, πλήρη χάριτος καὶ θυμηδίας πνευματικῆς. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ νοσοκομεῖα καὶ πτωχοτροφεῖα τοῖς τότε καιροῖς ἐπεδαψιλεύσαντο, καὶ ὅσα τὸν ἐκείνων κατὰ θεὸν ἔρωτα ἔδειξαν ἐναργῶς. (Γ.) Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ μὲν βασιλὶς Εἰρήνη τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν. ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ σύζυγος πάνυ βαρέως ἐπὶ μακρὸν τὴν ἐκείνης ἤνυσε στέρησιν· ὀψὲ δὲ μὴ D φέρων τὴν μόνωσιν, καὶ δευτέραν ἄγεται σύζυγον. αὕτη δὲ ἦν Ἄννα ἡ ἐξ Ἀλαμανῶν, ἔτι νέα πάνυ τῇ ἡλικίᾳ, ἀδελφὴ τοῦ ῥηγὸς Σικελίας Μαφρέ. εἵπετο δ' ἐκεῖθεν αὐτῇ καθάπερ τροφὸς καὶ παιδαγωγὸς ξὺν πολλαῖς ἄλλαις καὶ γυνή τις ὥραν ἐπαγομένη προσώπου καὶ ὀφθαλμῶν ὡς εἰπεῖν ἄφυκτόν τινα σαγήνην, ὄνομα Μαρκεσίνα· ἣ φίλτροις καὶ καταδέσμοις ἐρωτικοῖς, καὶ ἠθῶν ἀστειότητι κατὰ μικρὸν ὑπηγάγετο καὶ τοὺς βασιλικοὺς E ὀφθαλμοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἑαυτῆς ἐξέκαυσεν ἔρωτας, ὡς παραθεωρεῖσθαι λαμπρῶς ἤδη τὴν βασιλίδα Ἄνναν. ἐς τοσοῦτον γὰρ ὕστερον ἀτοπίας αὐτὸν οἱ τῆς Μαρκεσίνης ἐξεκύλισαν ἔρωτες, ὥστε καὶ συμβόλοις κοσμεῖσθαι βασιλικοῖς συγκεχώρηκε ταύτην· ὡς τούτων μὲν εἵνεκα μηδὲν ἐνδεῖν τῆς βασιλίδος Ἄννης, τῆς δὲ βασιλικῆς στοργῆς καὶ ῥοπῆς καὶ τῆς τῶν ὑπηκόων αἰδοῦς καὶ ὑποστολῆς, εἰ μὴ πάσης ἀπήλαυεν, ὡς εἰπεῖν, αὐτή γε καὶ μόνη, ἀλλ' οὖν πλείονος ἢ κατὰ τὴν νόμιμον σύζυγον, τὴν βασιλίδα Ἄνναν φημί. F (Δ.) Ὅμως συνετός γε τυγχάνων ὁ βασιλεὺς, V. 23 οὐκ ἄλυπος τὸ παράπαν τὸν βίον διέβοσκεν, οὐδὲ κατηφείας καὶ συντριβῆς τῆς προσηκούσης ἐκτός· ἀλλὰ νύττουσαν εἶχε καθά-

A. C. 1222 ad 1254 Imp. Ioann. Ducae.

19. καὶ τῆς — εἰ μὴ add. A.

stituerunt plena gratiae et piae animi voluptatis. Nec his contenti, complura hospitia ad aegros curandos et ad alendos pauperes destinarunt, aliaque fecerunt, quae amorem eorum erga Deum evidenter declararent. (III.) Interim Irene Imperatrice mortua, Imperator atque idem maritus obitum illius longo tempore omnino moleste tulit. Tandem solitudinis pertaesus, secundam uxorem duxit Annam Alemanam, admodum adolescentulam, Manfredi Siciliae Regis sororem. Quam inde educatricis et magistrae loco cum multis aliis mulieribus comitabatur foemina pulcherrimo vultu, cuius oculi quaedam quasi retia inevitabilia erant, nomine Marcesina. Haec philtris et illecebris amatoriis, ac morum urbanitate paulatim etiam Imperatoris oculos in se convertit amoreque sui sic incendit, ut iam haud dissimulanter Imperatrix Anna prae ea negligeretur. Nam tandem eo dementiae redactus est Marcesinae amoribus, ut eam Imperatoriis insignibus ornari pateretur. Quamobrem ea mulier hac in parte Imperatrici Annae nihil cedebat: amore autem et propensione Imperatoris et subditorum observantia ac reverentia si non sola fruebatur, certe legitimam uxorem et Imperatricem Annam longe superabat. (IV.) Caeterum Imperator cum esset vir prudens, vitam agebat non omnis prorsus molestiae ac tristitiae dolorisque iusti expertem: sed conscientiam acris instar stimuli pungentem ha-

A. M. 6730 ad 6763 Imp. Ioann. Ducae. P. 27

περ τι κέντρον ὀξὺ τὴν συνείδησιν, καὶ καιρὸν ἀνέμενε μετανοίας, καὶ λύσιν ἐζήτει θεόθεν τῆς τοιαύτης παρατροπῆς. δῆλον δ' ἐντεῦθεν τουτί. ἀπιέναι γάρ ποτε τὴν Μαρκεσίναν φασὶ προσκυνήσεως ἅμα καὶ θέας εἵνεκα ἐς τὸν θεῖον νεών, ὃν ὁ Βλεμμύδης οἴκοθεν ἐδείματό τε καὶ ἐς ἁγίων καὶ θεοφιλῶν ἀνδρῶν ἀσκητήριον κατεστήσατο, πολλὴν ἐπαγομένην τὴν τρυφὴν καὶ σφόδρα τοῖς βασιλικοῖς σεσοβημένην συμβόλοις καὶ τῷ τῶν ἀκολούθων πλήθει. ἀλλὰ πρὶν τῶν προθύρων αὐτὴν ἐπιβῆναι, τὰς τοῦ νεὼ θύρας ἔνδοθεν κλείουσιν ὁ τῶν θείων ἐκείνων ἀνδρῶν B σύλλογος καὶ ταύτῃ τὴν εἴσοδον ἀποκλείουσι, κελεύσει τοῦ καθηγητοῦ Βλεμμύδου. ἀνὴρ δὲ οὗτος πολλαῖς περιηνθισμένος ταῖς ἀρεταῖς, καὶ πολλῇ τῇ σοφίᾳ ἐξησκημένος, ὁπόσην τε Ἑλλήνων ὑμνοῦσι παῖδες, καὶ ὁπόσην οἱ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας προστάται καὶ ῥήτορες ἐς ἡμετέραν ὠφέλειαν προὔθηκαν. οὐ γὰρ ἔκρινε δίκαιον ὁ θεῖος ἐκεῖνος ἀνήρ, βεβήλοις καὶ ἀθεμίτοις πο- C σὶν ἱερὸν πατεῖν ἔδαφος τὸ ἀνόσιον ἐκεῖνο καὶ ἀναιδὲς γύναιον. πῶς γάρ; ὃς οὐδὲ πρότερον ἔληγε σκώμμασι βάλλων αὐτὴν καὶ γλώττῃ καὶ γράμμασι διασύρων ἀεί. (E.) Ἡ δὲ τὰ δεινότατα πάσχειν οἰομένη καὶ τῆς βασιλικῆς ἀνάξια σφόδρα τιμῆς, ἐς θυμὸν ἀνῆπτεν ἑαυτὴν καὶ βαρεῖαν καὶ ζέουσαν ὀργήν, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ πρὸς τῶν κολάκων παροξυνομένη μάλα ἐτύγχανεν. ὅθεν καὶ ἐπανῄει πρὸς τὸν βασιλέα λίαν ὑβριοπαθοῦσα, καὶ πρὸς D ἄμυναν ὅλαις ὁρμαῖς αὐτὸν διεγείρουσα, καὶ ἐς τὴν τοῦ βασι-

10. ταύτῃ om. A. 20. καὶ βαρ. — μάλιστα ὅτι add. A.

bebat, et poenitentiae occasionem expectans, pravitatis illius correctionem a Deo quaerebat; id quod ex eo constat. Aiunt Marcesinam aliquando tum adorandi, tum spectandi causa templum adiisse, Blemmydae sumptibus exaedificatum et sanctorum ac religiosorum virorum exercitationibus dicatum; eoque illam advenisse multo cum luxu, Imperatoriis insignibus superbam, et magna comitum frequentia stipatam: sed priusquam vestibulum intrasset, coetum illum sanctorum virorum templi fores intrinsecus occlusisse, atque huic aditum praeclusisse Blemmydae praepositi iussu. Erat is multis virtutibus insignis, et varia eruditione perpolitus, tum ea quae a Graecis veteribus celebrata est, tum illa quam ecclesiae nostrae antistites et oratores ad utilitatem nostram proposuerunt. Nefas enim iudicabat divinus ille vir, nefariam illam et impudicam mulierculam profanis et consceleratis pedibus sacrum pavimentum calcare. Quid mirum, ubi ille eandem antea acerbe dictis incessere et tam lingua quam calamo insectari nunquam destiterat? (V.) Ea vero se gravissime laesam arbitrata praeter honorem Imperatoriae dignitati debitum, cum per sese excandescebat, violentamque et fervidam iram animo concipiebat, tum ab adulatoribus magis inflammabatur. Unde ad Imperatorem magna cum indignatione reversa, toto impetu illum ad vindictam incitabat, eam ignominiam in ipsam Impe-

A. C. 1222 ad 1254 Imp. Ioann. Ducae.

λέως ὑπόστασιν ἀποφαίνουσα ἀνατρέχειν τὰ τῆς ἀτιμίας ταυτησί. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ οἱ περὶ αὐτὴν κόλακες, οἱονεὶ πῦρ πυρὶ καὶ ξύλοις ξύλα προσεπιφέροντες, ἐς ὀργὴν ἀνάπτειν ἠπείγοντο μείζονα ἔτι τὸν βασιλέα, χαριζόμενοι τῷ καιρῷ. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔνδακρυς γενόμενος καὶ βύθιόν τι στενάξας καὶ πάσης μεστὸς κατηφείας καὶ κατανύξεως ἐν βραχεῖ καταστάς, „ἵνα τί με κολάζειν ἄνδρα δίκαιον συνωθεῖτε;" ἔφασκεν· „εἰ γάρ μοι πρὸς βου- E λήσεως ἦν ἀτιμίας ὁμοῦ καὶ αἰσχύνης καθῆσθαι ἐκτός, ἀκίβδηλον ἂν τὸ τῆς βασιλείας ἐτήρουν σεμνὸν καὶ αὐτός· νῦν δὲ τὰς αἰτίας τῶν ἐμῶν ὕβρεων καὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς αὐτὸς παρεχόμενος, προσηκούσας ἀπολαμβάνω λοιπὸν ἐντεῦθεν τὰς ἀμοιβὰς καὶ τῶν πονηρῶν σπερμάτων ἄξια τὰ γεώργια."

η'. Ἐπὶ τούτων μέντοι τῶν χρόνων ἦρχε Θετταλίας καὶ Αἰ- P. 28 V. 24 τωλίας καὶ τῶν πέριξ Μιχαὴλ ὁ νόθος υἱὸς τοῦ πρώτου ἀποστάτου Μιχαὴλ τοῦ Ἀγγέλου. τελευτησάσης γὰρ τῆς ἄλλης συγγενείας ἐκείνου πάσης, περιῆλθεν ἤδη πᾶσα ἡ τῶν χώρων ἐκείνων ἀρχὴ εἰς ἕνα τουτονὶ τὸν νόθον Μιχαήλ. τούτῳ παῖδες ἐγένοντο Νικηφόρος καὶ Ἰωάννης καὶ Μιχαὴλ καὶ τέταρτος, νόθος ὄνομα Ἰωάννης καὶ οὗτος· οἷς ἐπιμερίζειν ἔμελλε μετὰ βραχὺ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀρχήν. τέως μὲν οὖν πρέσβεις ἀποστείλας πρὸς B βασιλέα Ἰωάννην, ἐζήτει νύμφην ἀγαγέσθαι τῷ ἑαυτοῦ υἱῷ Νικηφόρῳ τὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι θυγατέρα Μαρίαν· καὶ ἤνυσε τὸ ζητούμενον. ἐγένοντο γὰρ τηνικαῦτα μνηστεῖαι καὶ συμφωνίαι, οἷαι δὴ καὶ γεγόνασι, συμπαραγενομένης τῷ υἱῷ Νικηφόρῳ καὶ τῆς μητρὸς Θεοδώρας κατὰ τὴν

ratoris personam redundare clamitans. Neque haec solum; sed et eius assentatores ignem quasi igni et faces facibus addebant, et iram Imperatoris maiorem in modum incendebant, aucupandae gratiae causa. At Imperator lacrymis obortis, cum profundo suspirio: „quid me (inquit) ad virum iustum puniendum impellitis? Nam si ego sine probro et ignominia vivere voluissem, Imperii maiestatem inviolatam conservassem. Nunc cum ipse meae atque adeo ipsius Imperii contumeliae causam praebuerim, meritis meis gratia refertur, ut malae sementis malam messem percipiam."

8. Caeterum his temporibus Thessaliae et Aetoliae viciniisque regionibus praeerat Michaël, nothus filius Michaëlis Angeli, illius qui primus rebellaverat. Nam tota eius cognatione extincta, omne locorum illorum imperium ad unum hunc nothum Michaëlem devolutum fuit. Huic filii fuerunt Nicephorus, Ioannes, Michaël, et quartus nothus, cui et ipsi nomen Ioannes erat: inter quos brevi post distributurus erat suum principatum. Tum autem missis ad Imperatorem Ioannem legatis, filio suo Nicephoro sponsam petebat Mariam, Theodoro Lascari Imperatoris filio genitam; et voti compos factus est. Peracta enim tunc sponsalia et pacta, qualiacunque ea fuerunt, cum in Orientem Theodora una cum filio Nicephoro, tum

A. M. 6730 ad 6763 Imp. Ioann. Ducae.

ἴω, ἅμα μὲν καὶ πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς μνηστευομένης νύμφης,
ἅμα δὲ καὶ πρὸς βεβαίωσιν τῶν ἐν τούτοις συμφωνιῶν. ὧν δὴ
γενομένων, τὴν νύμφην αὐτόθι παρὰ τὰ οἴκοι καταλιποῦσα,
ἐπανέστρεφεν οἴκαδε σὺν τῷ υἱῷ Νικηφόρῳ Θεοδώρα ἡ τοῦ Μι-
C χαὴλ σύζυγος, ἐγγύας λαβοῦσα παρὰ τῶν κηδεστῶν βασιλέων,
ἐς τοὐπιὸν ἔτος τοὺς γάμους τελεῖσθαι. (B.) Βραχὺ τὸ μεταξὺ,
καὶ πρὸς κατάλυσιν ἔβλεψε τῶν σπονδῶν αὖθις ὁ Μιχαήλ· καὶ
ἄρας τοὺς οἰκείους ὑπερέβαινε χώρους ἐπὶ πονήρῳ τῶν δυτικῶν
D πόλεων, αἳ τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσιν ὑπῆρχον ὑπήκοοι· ὡς
ἀνάγκην εἶναι ἢ τὸν βασιλέα Ἰωάννην στρατεύειν ἐπ' ἐκεῖνον, ἢ
κίνδυνον εἶναι πάσας ὑπὸ τῷ Μιχαὴλ τὰς δυτικὰς γενέσθαι πό-
λεις. ἦρος οὖν ἐπιγενομένου, πλείστην ὁ βασιλεὺς ἠθροικὼς
στρατιὰν, ἔξεισι κατὰ τοῦ ἀποστάτου Μιχαήλ. τῆς δὲ φήμης
ῥεούσης καὶ προπορευομένης, αἱ μὲν δυτικαὶ τῶν Ῥωμαίων πό-
E λεις ἀνεῤῥώννυντο πρὸς τὸ εὐθαρσές τε καὶ ἀνδρικώτερον· τὰ δὲ
τοῦ Μιχαὴλ ὑπέῤῥει καὶ ὑπεπτήχει. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς περὶ
Θεσσαλονίκην καὶ Μακεδονίαν ἐγένετο, πάλιν ὑπ' αὐτῷ ῥαδίως
αἱ πλείους τῶν δυτικῶν ἐγίνοντο πόλεων, ὁπόσας ἡ τοῦ Ἀγγέ-
P. 29 λου Μιχαὴλ ἔφοδος ἐκλόνησέ τε καὶ πρὸς βραχύν τινα χρόνον
παρατραπῆναι πεποίηκε, Καστορία τε καὶ Πρέσπα, καὶ ἐπὶ
τούτοις ἕτεραι οὐκ ὀλίγαι. ὅθεν εἰς τὸν ἔσχατον συνελαθεὶς φό-
βον ὁ Μιχαὴλ πρεσβεύεται πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὰς προτέρας
ἀνακαλεῖται σπονδὰς, ἀποδιδοὺς αὐτῷ καὶ φρούρια, τά τε ἄλλα
καὶ τὸν Πρίλλαπον, ἔτι τε τὸν Βελεσὸν καὶ τὸ *. ἐτετιμήκει

6. τοὐπιὸν A., τὸ ἐπιὸν W. 8. διέβαινε A. 24. καὶ τὸ *. Lacunam hic habent W. et uterque cod. Suppleri potest ex Acropolita φρούριον τὰς Κρόας. Vid. Notas.

visendae sponsae, tum confirmandorum sponsalium causa venisset. Quibus peractis, sponsa ibidem apud suos relicta, cum filio Nicephoro Theodora Michaëlis coniux domum rediit, fide accepta, fore ut anno sequenti nuptiae celebrarentur. (II.) Sed paulo post Michaël iterum rupto foedere limites suos transgressus, Occidentales urbes quae Imperatoribus Romanis parebant, infestavit: ut nisi Imperator Ioannes ipse illi bellum inferret, periculum esset, ne omnes illae urbes a Michaële occuparentur. Vere igitur appetente Imperator, exercitu maximo coacto, contra rebellem Michaëlem proficiscitur. Fama vero sparsa et praecurrente, occidentales Romanorum urbes confirmatae animum et audaciam receperunt: Michaëlis vero res dilabebantur et pessum ibant. Imperator autem tum Thessalonicam et Macedoniam attigisset, plerasque urbes occidentales, quas Angeli Michaëlis incursio concusserat et ad breve tempus interceperat, facile recuperavit, ut Castoriam, Prespam, aliasque praeterea non paucas. Unde summo timore perculsus Michaël, missis ad Imperatorem legatis, pristinum foedus renovat, et praeter alia castella Prillapum etiam et Belesum et* re-

μέντοι ὁ βασιλεὺς ἑκατέρους τῷ δεσποτικῷ ἀξιώματι διὰ τὰς τοῦ κήδους μνηστείας, τόν τε Μιχαὴλ καὶ τὸν αὐτοῦ γε υἱὸν Νικηφόρον, ἵνα μηδὲν μεταξὺ ἀνακύπτῃ ἀμφίδοξον, ὁπόσα ψυχάς τε ταράττει καὶ κυκεῶνας ἐγείρει πραγμάτων. ἀλλὰ γὰρ οὕτω τὰ ἐκεῖσε καταστησάμενος ὁ βασιλεὺς ἐπανόδου ἥπτετο, μὴ βουλόμενος ἐκεῖσε B τὴν χειμέριον ὥραν διαβιβάζειν. ἦν γὰρ κατὰ τὰς Ἀρκτούρου ἐπιτολὰς ὁ καιρός. (Γ.) Ἐπεὶ δὲ περὶ τὴν Φιλίππων γενόμενος ἡμέρας ἐκεῖσε συχνὰς διατέτριφε, διαβολαί τινες ἀνεφύησαν κατὰ C τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ὅτι βασιλείας ἐφίεται. καὶ ἤγοντο οἵ τε πρώτως τὰ τοιαῦτα διαψιθυρίσαντες φίλοι αὐτοῦ, καὶ οἱ τοὺς κατ' αὐτοῦ ἐλέγχους ἑτέρωθεν προὔτεινον. ἀλλ' ἀνίσχυρα τὰ τῶν ἐλέγχων ἐδόκει καὶ ψευδεῖς αἱ διαβολαί, εἴτε καὶ τῇ ἀληθείᾳ ψευδῶν οὐσῶν, εἴτε καὶ τοῦ καιροῦ σχεδιάσαντος οὑτωσί. ὅμως ἔδοξεν ὅρκοις αὐτὸν βεβαιώσαντα ὅτι τε ψευδεῖς αἱ διαβολαί, καὶ ὅτι οὐ μήποτε βουληθείη βασιλείᾳ ἐπιχειρῆσαι, ἐλεύθερόν τε εἶναι τοῦ λοιποῦ τῆς ἐντεῦθεν κατα- D δίκης καὶ ὑποψίας ἁπάσης μένειν ὡς ποῤῥωτάτω, καὶ πρός γε ἔτι τῆς προτέρας ἐφ' ὁμοίου τοῦ σχήματος ἀπολαύειν τιμῆς. καὶ γέγονε τοῦτο. ἐκεῖθεν μέντοι ἀπάρας ὁ βασιλεύς, αὐτὸς μὲν ἀπῄει διαπεραιωσόμενος τὸν Ἑλλήσποντον· τὸν δὲ στρατὸν διαφῆκεν ἀπιέναι περὶ τὰ οἴκοι διαχειμάσοντας. (Δ.) Πρὸς δὲ τὴν ἕω διαβάντι τῷ βασιλεῖ καὶ περὶ τὴν Νίκαιαν διατρίβοντι νόσος ἐνσκήπτει δεινή· οὐκ οἶδ' εἴτε φρενῖτιν χρὴ προσειπεῖν, E εἴτ' ἐπιληψίαν. ἐς γὰρ καρηβαρίαν τινὰ καὶ νάρκωσιν ἐπεπτώ-

A. C. 1222 ad 1254

Imp. Ioann. Ducae.

V. 25

11. κατ' αὐτοῦ] κατ' αὐτῶν A. 15. βουληθῇ A.

stituit. Imperator contra et patri Michaëli et filio eius Nicephoro, propter affinitatis necessitudinem, Despotarum honorem concessit: ne qua diffidentia intercederet, quae animos solicitare, et negotiorum turbas excitare posset. Rebus autem ibi sic ordinatis, reditum parat, quod ibi hybernare nolebat. Instabat enim tum Arcturi exortus. (III.) Cum vero Philippos pervenisset et complures illic dies mansisset, criminationes quaedam contra Michaëlem Comnenum Palaeologum subortae sunt, eum regnum affectare. Producebantur ii qui primi illud susurrarant, amici eius: et ii qui indicia adversus ipsum aliunde afferebant. Sed et haec infirma, falsaeque criminationes visae sunt, sive reipsa essent falsae, sive ita casus temere persuasit. Placuit tamen, eum iureiurando affirmare falsa esse ea crimina, nec se unquam regnum affectaturum; ac deinceps eum poena liberari, et ab omni suspicione quam remotissimum in pristinum dignitatis gradum restitui. Id vero factum est. Imperator autem motis inde castris, ipse quidem Hellespontum traiecturus abiit: exercitum vero domum in hyberna dimisit. (IV.) Quum vero Imperator in Orientem traiecisset, et apud Nicaeam versaretur, atroci morbo est correptus, qui haud scio phrenitis an epilepsia sit appellandus. Nam gravitate et stupore

A. M. 6730 ad 6763 Imp. Ioann. Ducae.

κει τοῦ ἡγεμονικοῦ, ὁποῖον καὶ οἱ τὰ περὶ τὸν ἐγκέφαλον οὐχ ὑγιῶς διακείμενοι πάσχουσιν ἐν ταῖς τῶν οὐρανίων φωστήρων συνόδοις, τοῦ περιέχοντος ὑγροτέρου τε ἅμα καὶ ψυχροτέρου τηνικαῦτα καθισταμένου καὶ ἴλιγγον σφίσιν ἐπάγοντος ἐγκεφάλου, ἀδυνάτως ἔχουσι δέχεσθαι τὰς τοιαύτας τροπὰς καὶ μεταβολάς. ἄφωνος δὲ καὶ πλὴν τοῦ ἀναπνεῖν νεκρὸς ἐπὶ τρεῖς ὅλας δια- F τελέσας ἡμέρας, ἀναφέρειν ἔδοξεν αὖθις καὶ τοῦ νοσήματος ἀπαλλάττεσθαι. πλὴν οὐκ ἐς τέλος ἐξοστρακίζειν ἰατρῶν ἐπίνοιαι τὸ πάθος δεδύνηνται· ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐμπεφώλευκεν ἐξ ἐκείνου καὶ ἕδραν τινὰ δυσαπόσπαστον ἔσχε· καὶ ἦν τοῦ λοιποῦ νῦν μὲν πάσχων, νῦν δ᾽ ὑγιαίνειν δοκῶν. κατὰ γὰρ ἡμερῶν διαστήματα, νῦν μὲν πλείω, νῦν δ᾽ ἥττω, νῦν μὲν ὑπεχώρει, νῦν δ᾽ αὖθις ἐπεχωρίαζε τὸ δεινόν· καὶ νῦν μὲν ἐν οἴκοις διατρίβοντι, νῦν δ᾽ P. 30 ἐν ὁδοῖς, προσδοκίας οὐ προηγησαμένης οὐδεμιᾶς, ἐξαίφνης ἐπῄει· καὶ πολλάκις τοῦ ἵππου πεσεῖν διακινδυνεύσαντα δεξάμενοι φοράδην ἐς τὸ ἀρχεῖον ἐκόμισαν. καὶ ἦν τῇ κεφαλῇ τὸ πάθος πολέμιον ὅλον ἐνιαυτὸν, λάθρα καὶ κατὰ μικρὸν ἐς αὔξησιν προβαῖνον ἀεί· ἕως πολλῷ κραταιότερον πάσης ἰατρικῆς ἐπιστή- A. C. 1255 Possino. μης γενόμενον ἐξ ἀνθρώπων ἐπεποιήκει γενέσθαι αὐτόν. ἐγένετο μὲν οὖν ἐξ ἀνθρώπων ὁ βασιλεὺς, ταυτησὶ περιγενομένης B τῆς νόσου, περὶ τὸ Νύμφαιον τότε ποιούμενος τὰς διατριβάς. ἐτάφη δὲ ἐν τῇ μονῇ τῶν Σωσάνδρων, ἣν αὐτὸς ἐδείματο. ἤνυε δὲ ἔτος, ὁπότε ἐτελεύτα, ἑξηκοστόν· ὁπότε δ᾽ αὐτὸς τὰ τῆς αὐτοκρατορίας ἐνεκεχείριστο σκῆπτρα, ἕβδομον ἤδη καὶ εἰκοστόν· ὡς μόνα τὰ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ γίνεσθαι ἔτη τρία

4. ἴλιγγος A.

mentis afficiebatur, ut iis qui e cerebro laborant, in coelestium siderum congressibus accidere solet, quo tempore aer circumfusus humidior est et frigidior adeoque cerebri vertiginem ipsis affert, tales conversiones et mutationes ferre nequeuntibus. Quum autem mutus, et respiratione excepta mortuus tres perpetuos dies iacuisset, ad se redire morboque levari visus est. Quem tamen ars medicorum non penitus ablegare potuit, quominus ex eo tempore in eo delitescere et firmam sedem fixisse videretur: ita ut deinceps alias affligeretur, alias valere videretur. Nam nunc plurium, nunc pauciorum dierum intervallo vel accedebat vel recedebat malum: nunc domi, nunc in via, nullo praecedente signo, subito eum invadebat, ut saepe ex equo delapsurus lectica in palatium referretur. Morbus is annum integrum caput eius infestavit, clam ac paulatim semper augescens: donec omni medicorum arte superata, e rebus humanis eum sustulit. Decessit autem ex eo morbo Imperator, cum circa Nymphaeum versaretur: ac sepultus est in Sosandrio, monasterio a se extructo, anno aetatis sexagesimo, septem et viginti natus annos cum Imperium suscepisset: ita ut anni ipsi,

καὶ τριάκοντα· ὁπόσα δὴ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ τῆς βασιλείας διάδοχος ἤνυε Θεόδωρος. ὁμοῦ τε γὰρ αὐτὸς ἐξ ὠδίνων εἰς φῶς προήγετο μητρικῶν καὶ ὁμοῦ τὰ τῆς αὐτοκρατορίας σκῆπτρα ὁ πατὴρ ἄρτι ἐδέδεκτο.

A. C. 1222 ad 1254 Imp. Ioann. Ducae.

quibus Imperator fuit, tres ac triginta fuerint; quot annos et filius eius ac successor Imperii Theodorus impleverat. Nam is eodem tempore, quo pater summa rerum potitus est, e sinu matris in lucem prodiit.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ
ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΛΟΓΟΣ Γ.

NICEPHORI GREGORAE
BYZANTINAE HISTORIAE
LIBER TERTIUS.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

Βασιλεία Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι τοῦ νέου. Περὶ τοῦ πατριάρχου Ἀρσενίου καὶ τῆς βασιλέως χρίσεως. Περὶ τῆς κατὰ τοῦ Βουλγάρου καὶ Θετταλοῦ ἐκστρατείας. Περὶ τῆς εἰς τοὺς Τούρκους φυγῆς τοῦ Παλαιολόγου. Περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Τοίχου τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος. Περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι τοῦ νέου. Περὶ τοῦ Μουζάλωνος τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ παιδὸς τοῦ βασιλέως. Περὶ τῶν γενομένων ἑτέρων αὖθις ὅρκων ἕνεκα τοῦ παιδὸς τοῦ βασιλέως. Περὶ τῶν ἀφορμῶν καὶ αἰτίων τῆς βασιλείας τοῦ Παλαιολόγου. Περὶ τοῦ Παλαιολόγου Μιχαὴλ, ὅπως ἐδέξατο τὸ δεσποτικὸν ἀξίωμα. Περὶ τῶν Θετταλικῶν πολέμων.

ARGUMENTUM BOIVINI.

Theodorus Lascaris patri succedit. Cur vivo patre imperator non designatus. Totius populi suffragiis creatur. Mortuo Germano, de patriarcha eligendo deliberatur. Nicephorus Blemmydes omnium dignissimus. Oblatum honorem recusat. Arsenius eligitur. Eius elogium. Princeps electionem ratam habet. A novo patriarcha inungitur. Bulgarus et Thessalus in Thraciam irrumpunt. Imperator foedus cum Turcis renovat. Hellespontum traiicit cum magno exercitu. Venationis ministri in militum numerum relati. Bulgarus viribus Romanis impar ablata restituit et pacem impetrat. Bellum in Thessaliam transfertur. Theodora Michaëlis uxor imperatori occurrit. Reconciliata gratia, Mariam filii sui sponsam secum abducit (Cap. 1). Michael Palaeologus, Nicaeae praefectus, ad Turcos fugit. Fugae causa. Iconii Sultanus eum legioni Romanae praeficit. Scythis opponit. Sultani cognatus ad hostes transit. Turci vincuntur. Palaeologus rogatu Imperatoris in aulam redit. Iusiurandum praestat. Conostauli dignitatem recipit. Res Bulgaricae. Asanis obitus. Eius successor Mytzes, mollis et ignavus. Constantinus Toechus regni sedem obsidet. Mytzes in Asiam fugit. Mesembriam imperatori tradit. Annuos reditus et praedia ab eo obtinet. Toechus per legatos Theodoram, imperatoris filiam, uxorem ambit. Voti compos, priorem coniugem repudiat et fidei obsidem dat. Imperator aegrotus. Monasticum habitum paulo ante mortem induit. Peccata expiat. Moritur (2). Georgius Muzalo, homo novus, ut in aulam irrepserit. Theodoro iuniori pergratus. Protovestiarii dignitate ornatur. Uxorem ducit

cognatam imperatoris. Cum patriarcha Arsenio tutor testamento datur Ioanni Lascari. Imperatoris filiae quatuor. Filius unicus. Iusiurandum pupillo et tutori bis praestitum. Nobiles aegre ferunt praelatum sibi Muzalonem. Qui proceres convocat. Tutela et rerum administratione vult se abdicare. Prohibetur. Novum iusiurandum exigit. Nobilium invidia. Tumultus in exercitu. Novendiale sacrum. Muzalonis duorumque eius fratrum caedes in templo perpetrata. Mulierum, sacerdotum, aliorumque trepidatio. Arsenius patriarcha anxius et consilii inops. Vir simplex et sanctus, administrandae reipublicae minime aptus. Inita cum nobilibus deliberatione male omnino saluti pupilli consulit (3). *Michaël Palaeologus ob eximias corporis et animi dotes omnibus gratus. Variis praesagiis imperio destinatur. Generis nobilitas. Avi et patris dignitates. Fisci claves a patriarcha accipit. Largitionibus animos nobilium sibi mancipat. Item militum et concionatorum. His auctoribus ipso patriarcha assentiente imperii administrationem suscipit, donec heres legitimus adolescat. Despotae titulo ornatur* (4). *Michaël Angelus Macedoniam et Thraciam statuit invadere. Exercitum cogit. Socios sibi asciscit generos suos, Peloponnesi principem et Manfredum Siciliae regem. Hi provincias nondum subactas sorte dividunt. Ioannes Sebastocrator, Michaëlis Palaeologi frater, illis opponitur. Viros principes secum ducit. Thraciae et Macedoniae legiones suis adiungit. Proxime hostem castrametatur. Hostes Bellegradum obsident. Viribus suis nimium confidunt. Romanum exercitum contemnunt, militum numero imparem, sed divina ope subnixum. Michaël Angelus per transfugam decipitur. Proditum se a sociis putat. Eos noctu deserit. Socii, cognito Michaëlis discessu, ipsi se proditos putant. Turbati et trepidantes a Romanis caeduntur. Princeps Peloponnesi capitur. Rex Siciliae cum paucis fuga elabitur* (5).

α'. Ἐπεὶ δὲ κατὰ κλῆρον πατρικὸν τῆς βασιλείας διάδοχος ὁ υἱὸς A. M.
αὐτοῦ Θεόδωρος ἔμελλεν εἶναι ὁ Λάσκαρις, παρὰ δὲ τοῦ πα- 6763
τρὸς ἔτι ζῶντος οὐκ ἀνηγόρευτο βασιλεὺς, ἀνηγορεύετο* ἤδη θα- ad 6767
νόντος ἐκείνου κοινῇ συνδρομῇ τοῦ τε στρατοῦ παντὸς καὶ ὁπό- A. C. 1254
σοι τῶν ἐνδόξων ἦσαν καὶ εὐγενῶν. τὸ μὲν γὰρ ὅτι τὴν βασιλείαν ad
οὐδενὶ τῶν πάντων ἑτέρῳ πλὴν ἢ τῷ υἱῷ καταλιμπάνειν ὁ Ἰωάν- 1258
νης ἐβούλετο, παντί που δῆλον, ὅτι τε πατὴρ ἦν πάνυ φιλόπαις Imp. Theod. Lascaris II.
καὶ ὅτι οὐδ' ἄλλῳ οὐδενὶ καταλέλοιπε ταύτην. τὸ δὲ ζῶν ἔτι βα- * A. C. 1255 Possino.
σιλέα ἀναγορεύειν αὐτὸν, ἐν ἀδήλῳ κειμένης ἔτι τῆς τῶν ὑπη- V. 26
κόων ἑκουσίου γνώμης καὶ προαιρέσεως, τοῦτο δ' οὐ πάνυ ἐβού- P. 31
λετο. πολλὰ γάρ φησι νεωτερίζειν οἶδεν ὁ χρόνος, ὁπότε μὴ κα-

3. ἀνηγόρευτο W. in mg. pro ἀνηγορεύετο.

1. Cum autem Imperium iure hereditario ad filium eius Theodorum Lascarim rediturum esset, quia is a patre vivente non appellatus fuerat Imperator, eodem defuncto, communi concursu totius exercitus nobiliumque omnium ac procerum Imperator est salutatus. Constabat enim Ioannem utique nemini omnium nisi filio Imperium relinquere voluisse: quod et pater fuerat pius in liberos, et nemini alteri id reliquerat. Sed obscuris adhuc subditorum voluntatibus, an id iis lubentibus ac approbantibus futurum esset, vivens eum designare nullo modo voluerat. „Etenim," inquie-

A. M. 6763 ad 6767 Imp. Theod. Lascaris II.

τὰ λόγον εὕροι τὸν ἑκάστῳ προσήκοντα τὴν τῶν πραγμάτων γινομένην κατάστασιν. ἡ γὰρ νεότης ὀξύῤῥοπόν τι καὶ αὔθαδες οἴκοθεν οὖσα ἀλόγως ἄττει πρὸς πάνθ' ὅσα τὸ βουλόμενον εἰσηγεῖται. ἂν δὲ καὶ βασιλικὴν ἐλπίδα καὶ φήμην προσλάβηται, δι' ἣν καὶ δῆμος ἕπεται μειρακίων τρυφώντων καὶ πάσης ἀτόπου γλώσσης τὰς ἀκοὰς ἐμπιπλώντων, ὅμοιον γίνεται τηνικαῦτα, B ὥσπερ ἂν εἴ τις μεθύων ἄνθρωπος καὶ πάντα παράφορα φέρων τε καὶ δεικνὺς, ὁπόσα περὶ λογισμὸν καὶ διάνοιαν καὶ ὁπόσα τὰκ κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν, ἔπειτα μεγάλης οἴακας ὁλκάδος ἄγειν ἔμελλε χειροτονεῖσθαι, οὔτε τῶν χειροτονούντων ὀρθῶς κρινόντων, οὔτε τοῦ τὴν χειροτονίαν ἀνειλημμένου οὔτ' ἐς ὅ,τι φέροιτο, οὔθ' ὅ,τι πράττειν χρεὼν εἰδότος. διὰ μὲν οὖν ἕν γέ τι τοῦτο βασιλέα χειροτονεῖν τὸν υἱὸν ζῶν αὐτὸς ἔτι οὐκ ἔκρινε δεῖν, C τῇ τε τῆς ἐλπίδος ἀναιρέσει κολάζων τὸ τῆς νεότητος ἄστατον, καὶ ὅτι πολλοὶ διὰ μικροψυχίαν ἐπιθυμίᾳ τῇ τοῦ κλήρου τῇ τῶν πατέρων ἠχθέσθησαν μακροβιότητι· κἄπειτα μὴ περιμείναντες τὸ χρεὼν ἐξέτεμόν τε τῆς πατρικῆς ζωῆς μεταξὺ τὸν δρόμον καὶ τοῦ παρόντος φθάσαντες ἀπήλλαξαν βίου. καὶ τῶν δήμων δ' οἱ πλείους πολλάκις μὴ καθ' ἑκούσιον γνώμην τὸν εἰς τὸ ἄρχειν ἐληλυθότα προκρίναντες τύραννόν τε αὐτὸν ὠνόμασαν· D καὶ μέντοι καὶ ἐς φθόνους καὶ ὕβρεις ὑπ' ὀδόντα καὶ λα- V. 27 θραίας τὰ πρῶτα ἐχώρησαν· εἶτα καὶ εἰς ἐπιβουλὰς καὶ φόνους τὸ τελευταῖον ἐξώκειλαν. (B.) Διὰ μὲν δὴ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα οὐκ ἀνηγορεύετο βασιλεὺς ὁ Θεόδωρος, περιόντος ἔτι τοῦ

17. μεταξὺ add. A.

bat, „tempus multa novare solet, cum res eo statu esse reperiuntur, qui minime unicuique convenit. Nam adolescentia suapte natura mobilis et contumax, temere ad omnia fertur quae concupiverit. Quod si spem ac nomen Imperii praeterea acceperit, cuius causa affluit magnus numerus adolescentium delicatorum, quolibet sermone inepto aures opplentium, idem accidit ac si homo ebrius, qui tum iudicio ac mente, tum corpore ipso a capite usque ad calcem omnino deliret, ad magnae navis gubernacula deligendus proponatur, cum nec ii qui eligunt, recte iudicent, nec is qui eligitur, quorsum feratur quidve agendum sit intelligat." Hanc igitur unam ob causam ipse, dum adhuc in vivis esset, filium esse designandum haud censuit: tum ut spe adempta, adolescentiae levitatem coerceret: tum quod multi adeo pusillis essent animis, ut hereditatis cupiditate longiorem patrum vitam moleste ferrent, nec expectato fato cursum illius abrumperent, eosque ex hac vita ante tempus exigerent. Adde quod populus plerumque eum qui ad Imperium pervenit, si non ipse sua sponte elegerit, Tyrannum vocat; ac primum quidem invidia et obscuris obtrectationibus eum aggreditur; deinde ad insidias, et ad caedem tandem prorumpit. (II.) His igitur et id genus aliis de causis Theodorus patre superstite non fuerat Imperator appellatus. Post eius obitum autem totius po-

πατρός· ἀνηγορεύετο δ' ὕστερον παρ' ἑκόντων τῶν ὑπηκόων A. C.
ἁπάντων καθεσθεὶς ἐπ' ἀσπίδος, κατὰ τὸ ἐν τούτοις ἐπικρα- 1254 ad
τοῦν ἔθος. ἔδει δ' αὐτὸν καὶ διὰ πατριαρχικῆς χειρὸς τὸ βασιλι- 1258
κὸν ἀναδήσασθαι στέφος. ἀλλ' ἦν τηνικαῦτα ὁ πατριαρχικὸς Imp. Theod. Lascaris II.
θρόνος ὠρφανισμένος τοῦ διϊθύνοντος, ἐπεὶ πρὸ βραχέος ἔφθη E
γενόμενος ἐξ ἀνθρώπων ὁ πατριάρχης Γερμανός, ἀνὴρ συνε-
τὸς καὶ ἀρετῇ καὶ λόγῳ τὸν βίον κοσμήσας. σκέμματα τοίνυν
καὶ λόγοι προὐτίθεντο περὶ τοῦ τῆς πατριαρχείας ἀναδεξομένου
τοὺς οἴακας. καὶ ἦσαν ἐπὶ γλώττης πολλοί τε τῶν ἐπιδόξων καὶ
ἄλλοι ἄλλοις. ἐν τοῖς πάντων δ' ἔκειτο στόμασι μᾶλλον ἁπάντων
ὁ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ περιώνυμος Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης, ὃς ἐτύγ-
χανε παρὰ τὴν ἑαυτοῦ μονὴν ἀθόρυβον ποιούμενος τότε τὴν F
δίαιταν καὶ ἀσκήσει τραχείᾳ συντήκων τὸν βίον· οὗ γε μὴ δε-
ξαμένου προὐκρίθη τῶν ἄλλων ὁ μοναχὸς Ἀρσένιος, ὃς τηνι-
καῦτα τὸν ἀσκητικὸν ἤνυε δίαυλον περὶ ἕν τι τῶν ἀσκητηρίων,
ὃ κατὰ τοὺς τῆς Ἀπολλωνιάδος ἵδρυται χώρους, ἀνὴρ περιφα-
νὴς μὲν τὴν καθ' ἑαυτὸν ἀρετήν, τὸν δὲ τρόπον ἁπλοῦς καὶ
μὴ πολλὰς ἐξελίττειν εἰδὼς τὰς λαβυρίνθους περὶ τὸν λογισμόν.
ἱερᾶται τοίνυν οὗτος καὶ πατριάρχης χειροτονεῖται κοινῇ τῶν τε P. 32
ἀρχιερέων γνώμῃ καὶ τοῦ βασιλέως τὰ μέγιστα συναινοῦντος καὶ
ἐπικυροῦντος, ὡς ἔθος, τὴν ἀρχιερατικὴν ψῆφον ἐκείνην. ἐπὶ τού-
τοις ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ πατριάρχου χρισθεὶς καὶ τὸ στέφος ἀνα-
δησάμενος πρὸς ἐκστρατείαν παρεσκευάζετο. (Γ.) Ἀκούσας γὰρ
ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐτεθνήκει, πρὸς ἀθέτη-
σιν ἔβλεψεν αὐτίκα τῶν μετ' ἐκείνου σπονδῶν, καὶ συνεχεῖς λοι-
πὸν ἐποιεῖτο τὰς ἐκδρομὰς κατὰ τῶν ἐν Θρᾴκῃ Ῥωμαϊκῶν πολι- B

17. καθ' ἑαυτὸν A., κατ' αὐτὸν W. 19. τε] τότε A.

puli suffragiis creatus est, in clypeo sedens, more in his usitato. Sed cum patriarchae manu coronandus esset, ac tum sedes vacaret, (nam Germanus, vir prudens et doctrina et probitate vitae insignis, non ita pridem decesserat) de successore eligendo deliberatum ac disputatum est. Ac multi in expectatione atque in ore erant, et alii aliis. Sed doctrina et virtute celebris Nicephorus Blemmydes omnium sermonibus caeteris praeferebatur: qui tum in monasterio suo quietam agens vitam, aspera victus et exercitationum ratione sese macerabat. Is cum delatum sibi honorem recusasset, caeteris praelatus est Arsenius monachus, qui in quodam monasterio iuxta Apolloniadem strenue sese exercebat, virtute privata illustris ille quidem, sed simplici vir ingenio, et qui animi solertia non posset multiplices ambages expedire. Hic itaque consecratur et patriarcha creatur communi pontificum sententia et suffragio, Imperatore maxime approbante et pontificium illud suffragium (uti moris est) confirmante. Quibus peractis, Imperator a patriarcha unctus et diademate ornatus expeditionem parat. (III.) Nam Bulgarorum princeps, ut primum Imperatoris mortem audierat, foederis, quod cum illo fecerat, rumpendi consilia agitans, Romanae ditionis oppidula in

A. M. 6763 ad 6767 Imp. Theod. Lascaris II.

χνίων, ὡς καὶ οὐκ ὀλίγα τῶν περί γε Ῥοδόπην τὸ ὄρος ποιήσασθαι ὑποχείρια. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὁ ἀποστάτης περὶ Θετταλίαν ἐπεποιήκει Μιχαὴλ κατὰ τῶν ὁμορούντων αὐτῷ χώρων καὶ πόλεων, ὁπόσαι Ῥωμαίοις τηνικαῦτα ἦσαν ὑπήκοοι. ἀλλὰ γὰρ πρῶτον ὁ βασιλεὺς ἃς μετὰ τῶν Τούρκων ὁ πατὴρ ἐπεποιήκει σπονδάς, ταύτας ἤδη καὶ αὐτὸς ἀνανεούμενος ἐπεκύρωσεν, ἵν' εἴη φροντίδος ἁπάσης ἐκτὸς τῶν ἑῴων χάριν πραγμάτων. εἶτα C διέβαινε τὸν Ἑλλήσποντον ἐν τούτῳ τοῦ χρόνου, ἐν ᾧ καὶ πλειάδες ἄρχονται ἐπιτέλλειν. ἐπήγετο δὲ καὶ στρατιὰν πολλῷ τῷ μέτρῳ τὴν τοῦ πατρὸς ὑπερβαίνουσαν. οὐ γὰρ μόνον ἐξ ὧν ἔδει συνεκρότει στρατόν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι περὶ τὴν τῶν κυνηγεσίων ὑπηρεσίαν ἐσχόλαζον, πάντας κυνῶν καὶ ὀρνέων ἀπαλλάξας στρατείᾳ συνέλεξεν. (Δ.) Ἐπεὶ δ' ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων τὴν τοῦ D βασιλέως ἠκηκόει βαρεῖαν ἔφοδον, φόβοις ἤδη μεγάλοις τὴν καρδίαν σπαράττεσθαι ἤρχετο συχνούς τε καὶ ἄλλοτε ἄλλους ἀνεκύκλει τοὺς λογισμούς. ἐπεὶ δὲ καὶ πολέμῳ τὴν τῶν πραγμάτων διδόναι κρίσιν ἄπορον ἦν αὐτῷ καὶ σφόδρα τῶν ἀδυνάτων, τοῦτο μέν, ὅτι στρατὸς ἀντίῤῥοπος οὐκ ἦν αὐτῷ, οὐδ' ἱκανὸς ἀντιπαρατάξασθαι πολεμίων τοσούτῳ πλήθει καὶ ἅμα βαρείᾳ καὶ λαμπρᾷ καταπεφραγμένῳ τῇ ὁπλίσει, τοῦτο δ' ὅτι καὶ βασιλέα ἑώρα νέον καὶ λαμπραῖς ταῖς φιλοτιμίαις ἀνθοῦντα καὶ E τελεσιουργοῖς ταῖς ὁρμαῖς χρώμενον ἐς τὰ πράγματα, ἔγνω τὸ συνοῖσον ὀψὲ καὶ τὰς προτέρας ἀνεκαλεῖτο σπονδάς. ἦν γὰρ ἐν ἐλπίσιν αὐτῷ ῥᾷστα τυχεῖν τῆς βασιλικῆς εὐμενείας, ὅτι γαμβρὸς ἦν ἐπ' ἀδελφῇ τούτῳ ὁ βασιλεύς· καὶ ἅμα ᾔδει ὡς καὶ ἡ ἐκ

9. ἐπήγετο δὲ καὶ A., ἐπηγάγετο δὲ W.

Thracia continentibus incursionibus ita vexabat, ut non paucis ad montem Rhodopen sitis potiretur. Idem et foedifragus Michaël in Thessalia fecerat adversus finitimas sibi provincias et civitates, quaecunque in Romana ditione tunc erant. Enimvero Imperator foedus quod pater cum Turcis percusserat, primo renovat et confirmat, ut orientalium negotiorum ratione, omnis sollicitudinis esset expers. Deinde sub Pleiadum exortum Hellespontum traiicit, exercitum paterno longe maiorem secum adducens. Nec enim eos tantum qui militiae destinati erant, sed venationis etiam ministros, relictis canibus et avibus, militare omnes iussit. (IV.) Caeterum Bulgarorum princeps, tanto Imperatoris apparatu audito, gravi terrore percelli coepit, et variis subinde cogitationibus aestuavit. Cum autem armis decernere nullo modo posset, tum quod exercitum non haberet hostili parem, quem posset opponere tantae bellatorum multitudini, gravi et splendida armatura instructae: tum quod Imperatorem aetate florentem gloriae studio flagrare et destinata strenue atque alacriter exequi cerneret: tandem quid e re sua esset animadvertit, et pristinum foedus renovari postulavit. Sperabat videlicet Imperatorem facile sibi reconciliatum iri, quod is sororem suam in matrimonio haberet. Sciebat praeterea famam venisse ex

A. C. 1254 ad 1258 Imp. Theod. Lascaris II.

Θετταλίας φήμη τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ βιαίως αὐτὸν ἀνθέλκουσα ἵστατο, τὰ ἐκεῖσε τὴν ταχίστην ἀπελθόντα καταστήσασθαι, πρὶν ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι πάντα τῷ Μιχαήλ. ἦν γὰρ οὐ μικρὸν οὐδὲ τοῦτο, δυνηθῆναι πεῖσαι σπείσασθαι αὐτῷ. καὶ μέντοι καὶ πρέσβεις ἀποστείλας ἐς βασιλέα ῥᾶον ἢ κατὰ τὰς ἐλπίδας (V. 28 F) ἔτυχε τῶν σπονδῶν, ἀποδοὺς πάνθ' ὅσα μετὰ τὴν παρασπόνδησιν εἷλε Ῥωμαίων ὑποτελῆ φρούρια. (E.) Καὶ ἵνα μὴ διατρίβωμεν, ἄρτι τοῦ ἡλίου περὶ τροπὰς τυγχάνοντος φθινοπωρινὰς, ἀναλαβὼν τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα εὐθὺ Θετταλίας ὁ βασιλεὺς ἐπορεύετο. ἀλλὰ γὰρ οὔπω Μακεδονία τὰ βασιλικὰ στρατόπεδα ὑπεδέχετο καὶ Θεοδώρα ἡ τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ γυνὴ ἐφοίτα πρὸς αὐτὸν ἐκτελέσουσά τε τοὺς γάμους τοῦ (P. 33) τε υἱοῦ Νικηφόρου καὶ Μαρίας τῆς τοῦ βασιλέως θυγατρὸς, καὶ ἀποδώσουσα ὅσα παρεξιὼν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐν λείας τρόπῳ ὑπηγάγετο μέρη τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας. καὶ ἦν ταῦτα μετὰ μικρὸν ῥᾳδίως τῷ βασιλεῖ τελεσθέντα καὶ ἡ Θεοδώρα ἀπῄει πρὸς τὸν ἄνδρα Μιχαὴλ καὶ Μαρίαν ἤδη μεθ' ἑαυτῆς ἐπαγομένη τὴν ἐπὶ τῷ υἱῷ νύμφην.

β΄. Ἐν τούτοις δ' ἀσχολουμένῳ τῷ βασιλεῖ γράμματα ἐφοίτα (A. C. 1256 Possino. B) παρὰ τῶν Νικαέων τὴν τοῦ Παλαιολόγου Μιχαὴλ ἐς τοὺς Τούρκους φυγὴν ἀπαγγέλλοντα. αὐτῷ γὰρ ἐξιὼν τὴν τῶν Νικαέων ἡγεμονίαν ἐπέτρεψεν, ἕως ἂν ἐκ τῶν ἑσπερίων αὖθις ἐπανέλθῃ πρὸς ἕω. ὃ δὴ καὶ οὐ μετρίως τὸν βασιλέα λελύπηκε καὶ εἰς ταραχὴν ἐνέβαλε λογισμῶν. ἡ δὲ πρόφασις τῆς φυγῆς τοιάδε

17. πρὸς] παρὰ A.

Thessalia de foedifrago Michaële, quae Imperatorem per vim abstraheret, cogeretque illuc celerrime proficisci ad res suas stabiliendas, antequam Michaël omnia sibi subiecisset; quae res vel inprimis ad impetrandam pacem adiumento sibi futura esset. Igitur legatis ad Imperatorem missis, spe facilius pacem impetravit, restitutis omnibus castellis, quae post violatum foedus Romanis interceperat. (V.) Ac ne diutius morer, sub autumnale aequinoctium Imperator cum Romanis legionibus recta in Thessaliam contendit. Sed priusquam Macedonia Imperatoris copias excepisset, Theodora Michaëlis foedifragi uxor ei occurrit, tum ut nuptias Nicephori filii sui et Mariae filiae Imperatoris conficeret: tum ut quae maritus longius progrediendo Romanae ditioni per latrocinium quoddam subtraxerat, restitueret. Quibus rebus paulo post facile ab Imperatore confectis, Theodora ad maritum Michaëlem revertitur, filii sponsa Maria secum adducta.

2. Imperatori his rebus occupato literae Nicaea redduntur, quae Palaeologi ad Turcos fugam significarent. Ei enim abiens Nicaenam praefecturam, dum ex Occidente in Orientem rediret, mandarat. Quae res Imperatorem non mediocriter contristavit, et subito cogitationum aestu perturbavit. Fugae vero praetextus hic ferebatur. Cum videret magnam in-

A. M. 6763 ad 6767 Imp. Theod. Lascaris II.

τις ἐλέγετο. ὁρῶν, φησὶ, κορυφούμενον πολὺν πολλαχόθεν τὸν
φθόνον καὶ λόγους φθόνου μεστοὺς λάθρα τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ
περικλύζοντας καὶ κολάσεις κατ' αὐτοῦ πρὸς τοῦ βασιλέως με-
λετωμένας καὶ ψιθυριζομένας, οἵας ἄν τις ἐχθροῖς ἀλλοφύλοις
C ἐπαράσαιτο, μένειν ὅλως ἐφ' ἡσυχίας οὐκ εἶχεν· ἀλλ' ἄναντα
καὶ κάταντα φερόμενος μεστὸς ἦν λογισμῶν πολεμίων, τὴν ψυ-
χὴν ὥσπερ αἰχμάλωτον ἀγόντων τε καὶ φερόντων καὶ ἀγεννῶς
D σπαραττόντων. ἐδεδίει γὰρ τὸ τοῦ βασιλέως πρὸς τὰς τιμωρίας
ἀπότομόν τε καὶ ἀπηνὲς καὶ ὀξύῤῥοπον, καὶ ἥμερον οὐδὲν οὐδὲ
συμπαθὲς ἐνενόει πρὸς τοῦ βασιλέως αὐτῷ γενησόμενον· ἐπεὶ καὶ
μεγάλας διαβολὰς καὶ ἐς ὕψος κορυφωθείσας μακρὸν, ἃς οἱ φθο-
νοῦντες κατ' αὐτοῦ συνεκύκησαν καὶ τὰς τοῦ βασιλέως ἀκοὰς ἐμ-
πεπλήκασιν, οὐ ῥᾴδιον ἔβλεπεν αὐτῷ ἀπολύεσθαι ἐν βραχεῖ. ταύ-
τῃ τοι καὶ ἀπογνοὺς, φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίζεσθαι βέλτιον
V. 29 πάσης ἐτίθει βουλῆς. (B.) Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπιὼν παρὰ τὸ Ἰκόνιον
εὗρε τηνικαῦτα τὸν Σουλτὰν πάσῃ σπουδῇ τὰς ἑαυτοῦ συγκρο-
P. 34 τοῦντα δυνάμεις, ἵν' ἐπελαύνοντα κατὰ πλῆθος τὰ Σκυθικὰ
στρατεύματα δέξαιτο, ὥσπερ τι μέγιστον ἕρμαιον ἔδοξεν ἐκείνῳ
καὶ μάλα τοι καίριον. ἐπεὶ γὰρ ἦσαν ὑπ' αὐτῷ πάλαι δεδουλω-
μένοι Ῥωμαίων συχνοὶ, τούτους εἰς μοῖραν καταλέξας στρατοῦ
ὑπὸ στρατηγῷ τῷ Παλαιολόγῳ τάττεσθαι προσετετάχει, Ῥωμαϊ-
κὴν καὶ ξένην ἢ κατὰ τὴν ἐκείνων ἐγχώριον περικειμένους στολήν
τε καὶ ὅπλισιν, ἵνα τοῖς Σκύθαις κατάπληξις τὸ πρᾶγμα γένη-
B ται, λογισαμένοις χεῖρα συμμαχικὴν ἐκ Ῥωμαίων ἄρτι ἐληλυθέ-

1. ἐλέγετο A., ἐλογίζετο W. 22. Legendum οὐ, nisi ξένην ἢ idem sit atque ἄλλην ἤ. BOIV.

vidiam undecunque in se consurgere, et ad aures suas verba livoris plena clam manare, atque ab Imperatore parari et susurrari adversus se supplicia, quae barbaris hostibus imprecanda essent, negabat sibi ullo modo quieto esse licuisse, quo minus sursum deorsum huc atque illuc ferretur plenus infestis cogitationibus, animum tanquam captivum agentibus, rapientibus et indigne excruciantibus: timuisse Imperatoris in puniendo rigidam, atrocem et promptam severitatem, nec quicquam clementiae ac misericordiae sperare ab eo potuisse. Neque enim expeditum sibi fuisse magnas calumnias et supra modum exaggeratas, quas invidi sui conflavissent, ad Imperatoris auribus ingessissent, exiguo tempore refellere. Quare se desperatione coactum nihil prius habuisse, quam ut fuga salutem quaereret. (II.) Iconium profectus, Sultanum reperit suas copias summo studio cogentem adversus Scythas cum magno exercitu irruentes, eique maximi lucri instar peropportune advenit. Nam cum is Romanos complures pridem subactos penes se haberet, eos in unam legionem contractos Palaeologo parere iussit, Romanis et peregrinis armis et vestibus aliter quam illis locis usitatum erat ornatos, ut ea res Scythis terrori esset, qui credituri essent,

A. C. 1254 ad 1258
Imp. Theod. Lascaris II.

ναι. ὃ δὴ καὶ ξυνέβη. φασὶ γὰρ τοὺς Σκύθας, ὁπότε ξυνῄεσαν εἰς χεῖρας τοῖς Τούρκοις, συστολήν τινα καὶ δέος οὐ μέτριον σχεῖν, ἀλλόκοτον ἐξαίφνης ἰδόντας στρατὸν κατ' αὐτῶν ἐπιόντα. καὶ τάχ' ἂν σὺν οὐδενὶ κόσμῳ φεύγοντες ᾤχοντο κατὰ νώτου λαβόντες διώκοντας, οὓς ἀπονητὶ χειρώσασθαι ἤλπισαν, εἰ μή τις τῶν τῷ Σουλτὰν κατὰ γένος προσηκόντων διά τινα προειληφυῖαν ἀπέχθειαν πολλὴν ἐπαγόμενος στρατιὰν ἐχὼν προσεῤῥύη τοῖς C Σκύθαις, ῥηγνυμένης ἤδη τῆς μάχης. τοῦτο γὰρ τὰ τῶν Τούρκων ῥᾷστα ἀνέτρεψε πράγματα, καὶ τὴν πλείονα χώραν αὐτῶν τῇ τῶν Σκυθῶν ὑπέθηκεν αἰχμῇ. (Γ.) Ἀλλ' οὔπω πολὺς παρ- A. C. 1257 Possino. εῤῥύη χρόνος καὶ γράμματα πολλῆς τῆς βασιλικῆς εὐμενείας μεστὰ καὶ πολλὴν ὑπισχνούμενα τὴν στοργὴν ᾔεσαν παρὰ βασιλέως, ἀνακαλούμενα τὸν Παλαιολόγον, ἔνορκον ἔχοντα τὴν ἀσφάλειαν ὧν ὑπισχνοῦντο. καὶ οὕτως ἡ Ῥωμαίων γῆ τὸν Πα- D λαιολόγον αὖθις ἐλάμβανεν, οὐ πρότερον μέντοι πρὶν ἢ καὶ αὐτὸν δοῦναι τὴν ἀσφάλειαν τῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα πίστεως βεβαίαν δι' ὅρκων φρικωδεστάτων, ὥστε ἐμμένειν τοῖς ὅροις ἀεὶ τῆς ὑποταγῆς καὶ μὴ ζητεῖν ἐθέλειν ἑαυτῷ βασιλείαν ποτὲ καὶ ἐπανιέναι πρὸς τὰ πρότερον κατ' αὐτοῦ λαληθέντα καὶ βεβαιοῦν αὖθις διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἔργων τὴν ἤδη τεθνηκυῖαν ὑποψίαν, ἀλλὰ τηρεῖν καὶ διαβιβάζειν ὁμοίως ἀεὶ τὴν αὐτὴν εὔνοιαν E καὶ στοργὴν πρός τε αὐτὸν δὴ τὸν βασιλέα Θεόδωρον καὶ πρὸς τὸν αὐτοῦ γε υἱὸν Ἰωάννην καὶ τοὺς ἐφεξῆς διαδόχους τοῦ τε γένους αὐτῶν καὶ τῆς βασιλείας. καὶ μὲν δὴ ἐπὶ τούτοις αὖθις

22. αὐτὸν add. A.

Turcis recentia auxilia a Romanis missa: id quod accidit. Aiunt enim Scythas, ubi manum cum Turcis conseruissent, non parum cohorruisse ac trepidasse, peregrinum exercitum adversus se ingruentem derepente conspicatos, ac forsitan perturbata acie fugituros fuisse, ac terga daturos iis quos absque ullo negotio debellatum iri a se credidissent, nisi quidam Sultani cognatus, ob veterem simultatem, cum magnis copiis, ubi iam ad manus ventum esset, ultro se ad hostes contulisset. Quae res fortunas Turcorum facillime evertit, et maiorem partem ditionis eorum Scythicis armis subiecit. (III.) Non longum ex eo tempus effluxerat, cum Imperator literas dedit singularis benevolentiae plenas, amoremque et honorem plurimum pollicentes, per quas revocabatur Palaeologus, promissis iureiurando firmatis. Ita terra Romana Palaeologum recuperavit, non prius tamen quam ipse cautionem dedisset de fide Imperatori servanda, iuramentis maxime tremendis firmatam, promisissetque se intra obsequii fines semper mansurum, nec regnum affectaturum esse unquam, nec ad ea rediturum quae ante crimini data ipsi essent, neque deinceps quidquam facturum quod intermortuam suspicionem denuo confirmaret, sed conservaturum et propagaturum parem semper benevolentiam et amorem erga ipsum Imperatorem Theodorum et filium eius Ioannem, caeterosque tam familiae quam imperii successores. His igitur

A. M. 6763 ad 6767 Imp. Theod. Lascaris II.

τῷ τοῦ μεγάλου τετίμηται ἀξιώματι κονοσταύλου, καθὰ καὶ τὸ πρότερον· καὶ ἦν τοῦ λοιποῦ λαμπρᾶς τῆς βασιλικῆς κηδεμονίας ἀπολαύων καὶ εὐμενείας. (Δ.) Ἐν τούτοις νοσοῦντα καὶ τὰ τῶν Βουλγάρων ἀγγέλλεται πράγματα. ὁ γὰρ τῶν Βουλγάρων ἄρχων F Ἀσὰν, ὁ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου γυναικάδελφος, τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν· αὐτῷ δὲ παῖς οὐκ ἦν ὁ διαδεξόμενος, ὡς εἰκὸς, τὴν ἀρχήν· ὡς ἀνάγκην εἶναι λοιπὸν κατὰ δεύτερον, τὸ λεγόμενον, πλοῦν, ἐς τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν τὸν Μυτζῆν αὐτὴν διαβαίνειν. τοιγαροῦν καὶ ξυνεῤῥύηκεν. ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ νωθρός τις καὶ P. 35 ἄνανδρος καὶ δι' αὐτό γέ τοι τοῦτο πρὸς τὸ καταφρονούμενον ὑποῤῥέων κατὰ μικρὸν, ἐς τὸ παντελῶς ἀκυροῦσθαι ἐκκεκύλισται τὰ δόξαντά οἱ παρὰ τοῦ πλήθους. ἦν δέ τις ἐν Βουλγάροις ἐπίσημος τηνικαῦτα, Κωνσταντῖνος ὄνομα, Τοῖχος ἐπώνυμον, φρονήσεως ἐμβριθείᾳ καὶ ῥώμῃ σώματος πολλῷ τῶν ἄλλων προέχων· ὃς πλημμελοῦσαν ἰδὼν τὴν ἀρχὴν τῶν Βουλγάρων ἐπανίσταται κατ' αὐτῆς· καὶ προσεταιρισάμενος τό,τε δημοτικὸν, B καὶ ὅσον ἐν ἐπισήμοις τοῦ ἔθνους καὶ ἔκκριτον, καὶ παρ' ἑκόντων ἁπάντων αὐτῶν τὴν τοῦ κράτους δεξάμενος ἀναγόρευσιν ἐπο- V. 30 λιόρκει τὴν Τέρνοβον, ἐν ᾗ τὰ βασίλεια ἦν τῶν Βουλγάρων· ὡς ἀναγκασθῆναι καὶ ἄκοντα τὸν Μυτζῆν φεύγειν ἅμα γυναικί τε καὶ τέκνοις ἐς ὀχυρόν τι καὶ παράλιον φρούριον Μεσημβρίαν καλούμενον. ἐκεῖθεν ἐς βασιλέα μεταχωρεῖ κατὰ τὴν ἐν Ἀσίᾳ διατρίβοντα Νίκαιαν, Ῥωμαίοις ὑπήκοον ποιησάμενος καὶ τὸ τῆς Μεσημβρίας C ἐπὶ τούτοις φρούριον· καὶ χωρία τινὰ περὶ Τροίαν καὶ Σκάμαν-

1. κατὰ τὸ πρότερον A.

conditionibus Magni Conostauli dignitate, ut antea, ornatur; ac deinceps Imperatoris patrocinio et benevolentia splendide fruitur. (IV.) Inter haec Bulgaricam rem laborare nunciatur. Nam Asanes Bulgarorum princeps, cuius soror Theodoro Imperatori nupta erat, vitae cursum emensus, nullam prolem reliquerat, quae ei, ut fit, in principatum succederet. Alterum itaque illud subsidium necessario restabat, ut potestas summa ad Mytzen sororis eius maritum transiret: idque factum est. Erat autem is homo seguis et effoeminatus, quibus de causis paulatim contemptui esse coepit, eoque res devoluta est, ut quae ille decrevisset, prorsus irrita a populo haberentur. Erat autem iis temporibus in Bulgaria vir clarus, nomine Constantinus, cognomento Toechus, prudentiae auctoritate et robore corporis multum aliis antecellens: qui, cum Bulgaricum Imperium male administrari videret, adversum insurgit: conciliataque sibi et plebis, et eorum qui totius gentis illustrissimi ac lectissimi erant, benevolentia, illorum omnium voluntate Princeps declaratus, Ternobum obsidet, quae Bulgarorum regia erat: ut Mytzes vel invitus cum uxore et liberis in munitum quoddam et maritimum castellum, nomine Mesembriam, confugere cogeretur. Unde ad Imperatorem transit, Nicaeae in Asia tum degentem; atque exinde Romanae ditioni Mesembriam castellum adiicit: praediisque circa Troiam et Sca-

δρον εἰληφὼς παρὰ βασιλέως εἰς ἐπέτειον πρόσοδον ἐκεῖσε τοῦ λοιποῦ διανέπαυεν ἑαυτὸν ἅμα γυναιξί τε καὶ τέκνοις. (Ε.) Ὅ γε μὴν Κωνσταντῖνος ὁ Τοῖχος τῆς Βουλγαρικῆς ἀρχῆς ἐγκρατῆ καταστήσας ἑαυτὸν διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν βασιλέα, φίλος εἶναι καὶ σύμμαχος ὁμολογῶν, εἰ λάβοι πρὸς κοινωνίαν γάμου μίαν τῶν αὐτοῦ θυγατέρων. ἐζήτει δὲ ταύτην, οὐχ ὅτι γυναικὸς ἐδεῖτο· ἦν γὰρ αὐτῷ καὶ γυνὴ καὶ παῖδες· ἀλλ' ἐπειδήπερ ἀπὸ γένους δίκαιον οὐκ ἦν οὐδὲν αὐτῷ πρὸς τὴν Βουλγαρικὴν ἀρχήν, ἤχθετο νόθος κατ' αὐτὴν δοκεῖν ὁμοῦ τε καὶ λέγεσθαι. ταῦτ' ἄρα καὶ ἀδελφιδῆν οὖσαν τοῦ πρὸ μικροῦ τετελευτηκότος ἄρχοντος τῶν Βουλγάρων Ἀσὰν τὴν τοῦ βασιλέως εἰδὼς θυγατέρα ἐζήτει τιμῆς τε ἕνεκα τῆς ἑαυτοῦ καὶ βεβαιώσεως ἅμα τῆς ἀρχῆς, ἀπολύσειν ὑπισχνούμενος αὐτίκα τὴν προτέραν ὁμόζυγον. τοῦτ' ἀρεστὸν ἔδοξε καὶ αὐτῷ βασιλεῖ· καὶ Θεοδώραν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα κοινωνὸν εἰληφὼς τοῦ τε λέχους καὶ τῆς ἀρχῆς Κωνσταντῖνος ὁ Τοῖχος πέμπει πρὸς Νίκαιαν τὴν προτέραν σύζυγον, ἐχέγγυον πίστεως παρεχόμενος τοῖς Ῥωμαίοις τῆς ἐς τὴν δευτέραν στοργῆς.

A. C. 1254 ad 1258 Imp. Theod. Lascaris II. — D — E

(ς.) Τί ἔτι; ἕκτον καὶ τριακοστὸν ἀπὸ γενέσεως χρόνον ἀμείβοντι νόσος ἐνσκήπτει τῷ βασιλεῖ χαλεπὴ καὶ ὅπλα φάναι θανάτου φοροῦσα· ἣ δὴ καὶ ποικίλας τὰς ἑλεπόλεις κατὰ τοῦ βασιλικοῦ σώματος ἀντιστήσασα οὐκ ἀνῆκε παίουσα καὶ συντρίβουσα, μέχρι καὶ αὐτὴν ἐπήνεγκε τούτῳ τὴν τελευτήν, ἀλλαξαμένῳ προθύμως τὸ σχῆμα μικρὸν πρὸ τῆς τελευτῆς ἐς τὸ μοναδικὸν τριβώνιον καὶ πολλοὺς ταῖς ἰδίαις χερσὶ διανείμαντι χρημάτων σωροὺς καὶ πολλὰς δακρύων ἐκ μάλα ζεούσης καρδίας ἀφέντι πη-

F — A. C. 1259 Possino.

mandrum ab Imperatore cum annuis reditibus acceptis, ibidem deinceps cum uxore ac liberis conquievit. (V.) Caeterum Constantinus Toechus Bulgarici regni potitus, legatos ad Imperatorem mittit, se amicum eius et foederatum profitens, si ex eius filiabus una sibi desponderetur. Eam autem petebat, non quod coniuge esset opus; quippe qui uxorem et liberos haberet. Sed quia nullo gentilitio iure Bulgaricum regnum ad eum pertinebat, iniquo ferebat animo, ea se parte illegitimum Principem ac veluti nothum et dici et haberi. Cum igitur Imperatoris filiam Asanis non ita pridem defuncti Regis ex sorore neptem esse sciret, idcirco sui honoris causa et ad firmandum principatum eas nuptias ambiebat, priorem coniugem statim se repudiaturum promittens. Id et ipsi Imperatori gratum fuit: cuius filia Theodora thori et regni socia accepta, Constantinus Toechus priorem coniugem Nicaeam mittit, ut hoc fidei pignore suum erga alteram amorem Romanis confirmaret. (VI.) Quid plura? Imperatorem annum aetatis sextum et trigesimum excedentem, molestus ac difficilis et mortis ut ita dicam telis instructus morbus invasit, qui Principis corpus variis tormentis oppugnatum non desiit vexare et conterere, donec ipsam ei mortem intulit; cum is paulo ante obitum alacriter monasticum habitum induisset, et multos pecuniarum acervos suis manibus distribuisset, ferventique corde magnam

A. M. 6763 ad 6767 A. C. 1254 ad 1258 Imp. Theod. Lascaris II. V. 31 P. 36

γάς· δι᾽ ὧν τὰς πληγὰς ἀπέπλυνέ τε καὶ ἐθεράπευεν ἐν ἀνάγκης τοιαύτης καιρῷ τῆς ψυχῆς.

γ΄. Ἐμὲ δὲ μικροῦ τὸ τῆς ἱστορίας παρέδραμε καιριώτατον. ἀνὴρ γάρ τις Μουζάλων ἐπίκλην, Γεώργιος ὄνομα, γένους ὢν οὐ λαμπροῦ, διὰ δὲ μόνην ἐπιτηδειότητα γνώσεως καὶ ἠθῶν ἀστειότητα ἐς τὴν αὐτοκρατορικὴν παρεισδὺς οἰκίαν ἔξέτι παιδὸς, ἵν᾽ εἴη δήπουθεν τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ καὶ αὐτὸς σὺν ἄλλοις πολλοῖς συμπαίστωρ ἡλικιώτης, ὁπότε κἀκεῖνος τὴν τοῦ παιδὸς παρήλλαττεν ἡλικίαν, τοσοῦτον ἁρμόττοντα διέθηκε τάχιστα B πρὸς τὰ τοῦ νέου βασιλέως τὰ ἑαυτοῦ ἤθη, ὥστ᾽ αὐτὸς ἦν ἐκείνῳ μόνος τὰ πάντα, προσφυῶς καὶ κατὰ γνώμην καὶ λέγων καὶ πράττων· καὶ τῷ χρόνῳ προβαίνοντες συνηύξανον ἀεὶ καὶ τὴν τοιαύτην διάθεσιν καὶ στοργὴν, ὥστε καὶ τὴν τῶν αὐτοκρατόρων περιζωσαμένῳ ἀρχὴν πάντ᾽ ἦν αὖθις ἐκεῖνος αὐτῷ, ἄριστος γνώμων τῶν ὅσα βουλομένῃ τῇ βασιλικῇ διανοίᾳ ὑπῆρχε, διοικητὴς δεξιὸς τῶν ἐκτὸς, μυστηρίων πιστὸς κοινωνὸς τῶν ἐντός. δι᾽ ἃ C δὴ καὶ ἐς τὸ τῶν πρωτοβεστιαρίου τάχιστα ἀνήχθη ἀξίωμα καὶ γυναικὶ συνέζευκται ἣ τῶν καθ᾽ αἷμα προσηκουσῶν ὑπῆρχε τῷ βασιλεῖ.

A. M. 6767 ad 6768 Imp. Ioann. Lascaris.

(Β.) Τοῦτον ἐπίτροπον θνήσκων ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλικῶν ἀφῆκε πραγμάτων ἅμα τῷ πατριάρχῃ Ἀρσενίῳ, μέχρις ἂν ἐς τὴν ἀνήκουσαν ἡλικίαν ὁ τοῦ βασιλέως φθάσῃ παῖς Ἰωάννης. ἦν γὰρ ἕκτον τηνικαῦτα διανύων ἀπὸ γενέσεως ἔτος ἐκεῖνος, τιθηνούμενος ἔτι, καὶ γονέων, εἴπερ ποτὲ, νῦν μάλιστα χρῄ-D ζων, ὁ καὶ ἀμφοτέρων στερούμενος. θυγατέρες μὲν γὰρ ἐγέ-

vim lacrymarum profudisset, quibus animi vulnera in tantae necessitatis articulo eluerentur et curarentur.

3. Sed me id pene praeteriit, quod vel in primis exponendum est. Nam vir quidam cognomento Muzalo, nomine Georgius, non claro genere ortus, sed qui ob solam ingenii dexteritatem et urbanitatem morum a puero in aulam Imperatoriam irrepserat, ut scilicet Imperatori Theodoro cum multis aliis ipse quoque aequalis collusor esset: postquam is puerilem aetatem excessit, ita se ad mores iunioris Principis statim accommodavit, ut unus illi esset omnia, ac pro eius ingenio et voluntate omnia et diceret et faceret. Quantum autem aetate procedebant, tantum hic affectus et amor eorum augebatur: adeo ut Theodoro dignitatem Imperatoriam adepto unus tum quoque omnia esset; eorum quae Princeps vellet certissima regula; foris dexter negotiorum administrator; domi fidus arcanorum particeps. Quas ob res Protovestiarii dignitate quamprimum ornatus, uxorem duxit, quae Imperatorem sanguine attingebat. (II.) Hunc una cum Arsenio patriarcha Imperator moriens curatorem Imperii reliquit, donec filius Ioannes ad maturam aetatem pervenisset. Nam is tunc sextum aetatis annum explebat, sub nutricibus adhuc agens, et parentum, si unquam, eo maxime tempore egens, cum utroque orbatus esset. Nam filias

A. C. 1258 ad 1259 Imp. Ioann. Lascaris.

νοντο τῷ βασιλεῖ τελεωτέραν ἄγουσαι ἡλικίαν τέτταρες· ἄῤῥην δ' ἄλλος οὐκ ἦν, πλὴν τούτου δὴ τοῦ βρεφικὴν ἄγοντος ἄρτι τὴν ἡλικίαν Ἰωάννου. ὧν δὴ θυγατέρων τὴν πρώτην φημὶ τὴν Μαρίαν, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, εἶχεν ἤδη λαβὼν εἰς γυναῖκα νόμιμον ὁ Αἰτωλὸς Νικηφόρος, ὁ καὶ δεσπότης διὰ τὸ κῆδος παρὰ τοῦ πενθεροῦ καὶ βασιλέως τετιμημένος. τὴν δέ γε δευτέραν τὴν Θεοδώραν εἶχεν ὁμοίως ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων Κωνσταντῖνος ὁ Τοῖχος, ὡς ἄρα δὴ καὶ τοῦτ' ἔφθημεν εἰρηκό- P. 37 τες. ἐλείποντο δὲ ἤδη τὸν αὐτὸν τῆς ὀρφανίας ἕλκουσαι ζυγὸν ἕτεραι θυγατέρες δύω, καὶ ὁ νεώτατος οὗτος παῖς Ἰωάννης· δι' ὃν αἵ τε τοῦ βασιλέως ἔγγραφοι ἐξετίθεντο διαθῆκαι ἐπίτροπον τὸν Μουζάλωνα καθιστῶσαι καὶ πρός γε δὴ φρικώδεις ὁρκωμοσίαι παρὰ πάντων ὁμοῦ μεγάλων τε καὶ μικρῶν ἐτελέσθησαν. ἐτελέσθησαν δὲ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πρῶτον μὲν τελευτῶντος τοῦ βασιλέως· ἔπειτ' εὐθὺς μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτήν. (Γ.) Τῶν γὰρ ἐν V. 32 ἀξιώμασί τινες κἀπὶ γένους σεμνυνομένων λαμπρότητι νεωτερίσα- B σαν οὕτω ταχέως ἰδόντες τὴν τοῦ Μουζάλωνος τύχην διεψιθύριζον πρὸς ἀλλήλους, ἀχθόμενοι τῇ πέρα τούτου τιμῇ, πολλῶν ὄντων ἑτέρων οἱ μᾶλλον ἐκείνου προσήκουσι τήν τε ἐπιτροπὴν τοῦ βασιλικοῦ παιδὸς ἀναδέχεσθαι καὶ ἅμα τὴν τῶν κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν ἔκ τε τοῦ προσεχῶς ἐς βασιλέα τὸ γένος ἀναφέρειν καὶ αὖ ἔκ γε τοῦ δεξιωτέρους πολλῷ πεφυκέναι ἐς τὰ τοιαῦτα ἢ C κατὰ τὸν Μουζάλωνα, ἄνδρα πολλὰς κεκτημένον τὰς ἀφορμὰς ἐς τὸ περιφρονεῖσθαί τε καὶ μισεῖσθαι παρὰ πάντων, ὡς αὐτοὶ

19. ἑτέρων add. A.

quidem natu grandiusculas quatuor reliquerat Imperator, marem vero nullum praeter hunc Ioannem adhuc infantem. Quarum filiarum natu maximam Mariam, ut supra exposui, legitimo sibi matrimonio Nicephorus Aetolus iunxerat, cui a socero titulus Despotae additus fuerat: alteram Theodoram Bulgarorum princeps Constantinus Toechus uxorem pariter habebat, quod et ipsum iam diximus. Restabant aliae duae, idem orbitatis iugum trahentes, cum puero hoc Ioanne natu minimo, propter quem Imperatoris testamentum scriptum extabat, quo tutor illi Muzalo dabatur, praetereaque sanctissimum iusiurandum a summis et infimis exactum erat: nec id semel, sed primum Imperatore moriente, deinde statim post eius obitum. (III.) Nam homines quidam dignitate et generis splendore illustres, cum Muzalonis fortunam novitate tam subita mutatam cernerent, inter se mussitabant, aegre ferentes delatum ei honorem ipsius conditione maiorem; cum multi essent, ad quos simul et tutela pueri Imperatoris, et reipublicae administratio magis pertineret; tum quod propinqua cognatione Imperatorem attingerent, tum quod ad huiusmodi munia obeunda multum aptiores essent quam Muzalo, ad quem contemnendum et odio prosequendum, ut ipsi dicebant,

A. M. 6767 ad 6768 Imp. Ioann. Lascaris.

διετείνοντο. τό,τε γὰρ μὴ γένους φησὶν εὔκλειαν ἕλκειν ἀπὸ τῶν φύντων, τό,τε συνεργὸν γενέσθαι τῷ βασιλεῖ πολλάκις ἐς τὰς τῶν πολλῶν τιμωρίας, ἱκανὰ ταῦτα μῖσος δεινὸν ἐντεκεῖν ταῖς ψυχαῖς τῶν πολλῶν κατ᾽ αὐτοῦ. εἰ δὲ καὶ βασιλείας ἤρα καὶ ταύ- D την ὠνειροπόλει, καθώς τινες διαβάλλοντες προὔφερον, τοῦτο δὲ ποίους οὐκ ἂν ἀνῆπτε κακίας πυρσοὺς κατὰ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς; ταῦτα δ᾽ οὐκ ἐλελήθει Μουζάλωνα. δεινὸς μὲν γὰρ ὁ ἀνὴρ καὶ πρότερον ἦν ἐς τὸ συνιέναι τοιαῦτα· τότε δὲ καὶ τῶν πραγμάτων ζεόντων καὶ ἀγωνίαν μεγίστην τῇ τούτου ψυχῇ προξενούντων, συνετώτερος αὐτὸς ἐδόκει πολλῷ ἑαυτοῦ. καὶ δὴ τὴν ταχίστην ἐς βουλευτήριον ἅπαντας μεγιστᾶνας συνηθροικὼς δε- E ξιάν τε ἐδίδου τοῖς ὅλοις καὶ ἀπὸ τοῦ ἥττονος προὔφερε τὴν ὁμιλίαν· καὶ δῆλος ἦν παραχωρήσων ἀσμένως τῷ βουλομένῳ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν τε κοινῶν πραγμάτων καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ παιδὸς τοῦ βασιλέως. (Δ.) Ἐπεὶ δὲ πάντες μὲν ὥσπερ ἀπὸ συνθήματος ὁμοῦ παρῃτοῦντο, αὐτὸν προτιμᾶσθαι τῶν ἄλλων ὁμολογοῦντες, ὃν καὶ βασιλεὺς αὐτὸς ὁ τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ παιδὸς ἐδικαίωσε κύριός τε καὶ αὐτοκράτωρ, ὁ δὲ Μουζάλων οὐδ᾽ ὁπωσοῦν ἐνεδίδου, ἀλλὰ γενναίως ἀνθίστατο, τήν τε ἡσυχίαν F αἱρούμενος καὶ τὸ πρᾶγμα ἀποσειόμενος ὅλαις ὁρμαῖς καὶ κινήσεσι τῆς ψυχῆς διά τε τὸν ὑφέρποντα φθόνον τῷ πράγματι καὶ μάλιστα διὰ τὸν ἐντεῦθεν ὑποφαινόμενόν τε καὶ πλαστουργούμενον κίνδυνον· φρικωδέστεροι τῶν προτέρων ὅρκοι πάλιν ἐγίγνον-

2. τῷ βασιλεῖ add. A. 23. φρικωδέστεροι. Wolfio aliquid deesse videtur.

multae causae omnibus suppetebant. Nam quod nec genere nobili ortus esset, et ut homines multi punirentur operam suam saepe Imperatori contulisset, hae res ad eius odium animis vulgi ingenerandum satis efficaces erant. Quod si Imperium etiam concupisceret ac somniaret, ut quidam calumniabantur, id vero quas non sceleris faces in caput eius accenderet? Haec Muzalonem non latebant. Etenim vir ille cum antea ad talia intelligenda acutus fuerat, tum hoc negotiorum aestu fervente et maximam ei animi anxietatem afferente, se ipso longe prudentior videbatur. Igitur proceribus omnibus celerrime in curiam convocatis, dexteram universis porrigit: ac tanquam inferior cum eis collocutus, haud obscure fert, se libenter cuivis tum administratione Imperii, tum tutela pueri Imperatoris cessurum esse. (IV.) Quoniam vero omnes simul velut ex composito recusabant, et eum praeferendum esse confitebantur, quem ipsemet rerum et pueri dominus supremusque arbiter Imperator digniorem iudicasset: Muzalo autem nullo modo cedebat, sed fortiter resistebat, otium praeferens, et negotium totis animi viribus ac facultatibus a se amoliens propter obrepentem invidiam, ac in primis ob periculum, quod subobscure inde apparebat et conflabatur; idcirco iusiurandum priore sanctius ac magis tremendum

A. C. 1258 ad 1259 Imp. Ioann. Lascaris.

το· καὶ ὤμνυον ἅπαντες ὅσοι τῶν ἐν ἀξιώματι καὶ ὅσοι τοῦ δήμου τοῦ στρατιωτικοῦ· καὶ σφίσι τε αὐτοῖς ἦσαν ἐπαρώμενοι πανωλεθρίαν καὶ ἅπαντι τῷ γένει σφῶν ἕκαστος, εἰ μὴ τοῖς ὅρκοις ἐμμένοιεν ἀσφαλῶς καὶ διατηροῖεν τῷ μὲν Μουζάλωνι τὴν ἐπιτροπήν, τῷ δὲ τοῦ βασιλέως υἱῷ τὴν βασιλείαν ἀνεπιβού- P. 38 λευτόν τε καὶ ἀπαράτρεπτον μέχρι διαπαντός, αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεννηθησομένοις. καὶ οὕτως οἱ μὲν ἀπηλλάττοντο, τὰ δὲ πράγματα ἦσαν αὖθις ὑπὸ τῷ Μουζάλωνι διοικούμενα.

(E.) Ἀλλὰ τέλειαι μὲν οὔπω παρήλλαττον ἡμέραι ἐννέα, καί τινες τῶν γένει καὶ πλούτῳ προὐχόντων φθόνῳ δεινῷ στρατηγούμενοι τὸν στρατὸν συνεκύκησαν καὶ τὰς αὐτῶν ὥπλισαν δεξιὰς B κατὰ τῆς σφαγῆς τοῦ Μουζάλωνος. τοὺς δὲ χθὲς καὶ πρότριτα τελεσθέντας φρικώδεις ὅρκους ἐκείνους καὶ τὰς παλαμναιοτάτας ἀράς, φεῦ τῆς ἀρχῆς τῶν κακῶν, λήθης ἀπολαβόντες βυθοὶ καὶ πλημμύραι διέφθειραν. ἐννάτη μὲν γὰρ ἡμέρα παρῆν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ βασιλέως καὶ ἅπασαι τῶν ἐνδόξων συνῄεσαν γυναικῶν ἐπὶ τῇ μονῇ τῶν Σωσάνδρων, ἔνθα καὶ τὸ τοῦ βασιλέως τέθαπται σῶμα, τὸ νενομισμένον τελέσουσαι πένθος καὶ C τὰ μνημόσυνα. παρῆσαν δ' ὁμοῦ καὶ πάντες ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, ἐν οἷς καὶ οἱ τὴν ἐπιβουλὴν ἐξαρτύσαντες ἦσαν· καὶ συνέῤῥει πᾶς ὁ στρατός, οἱ μὲν πένθους ἕνεκα, οἱ δὲ φονικὴν V. 33 ὠδίνοντες ὁρμήν. καὶ τί δεῖ διατρίβειν; ἔτι τῆς ἱερᾶς τελουμένης ὑμνῳδίας, τὰ ξίφη γυμνώσαντες πάντες οἱ στρατιῶται ἔνδον ἐξαίφνης τοῦ νεὼ εἰσεπήδησαν καὶ παρὰ τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ τραπέζῃ καταφυγόντα τὸν Μουζάλωνα κατέσφαξαν ἀπηνῶς, κἀπὶ D

1. τῶν A., τε W. 3. ἕκαστοι A.

datur. Iurant omnes tam nobiles quam ex plebe militari, sibique et toti familiae suae quilibet exitium imprecantur, ni quod iurassent, religiose servarent, ac Muzaloni tutelam, Imperatoris vero filio Imperium insidiarum expers et per omnia inviolatum non solum ipsi, sed et futuris eius liberis tuerentur. Sic illi discesserunt; res vero rursus a Muzalone administrabantur. (V.) Sed nondum toti dies novem elapsi erant, cum aliqui nobilitate et opibus praestantes, violenta invidia impulsi, tumultum in exercitu excitarunt, et dexteras suas in Muzalonis caedem armarunt. Scilicet iuramenta illa horribilia novissime praestita, et funestissimas preces (heu principium malorum!) altissima oblivio excepit, et profundis quasi fluctibus demersit. Aderat dies nonus ab Imperatoris morte. Omnes matronae nobiles in Sosandrorum monasterium, ubi cadaver Principis sepultum erat, convenerant, ut de more lugerent et eius memoriam precibus prosequerentur. Aderant omnes principes, plebeii omnes: inter quos ii quoque qui insidias instruxerant versabantur. Confluebat omnis exercitus, alii ob luctum, alii caedem spirantes. Quid multis morer? Dum adhuc hymni sacri cantarentur, milites omnes strictis ensibus subito impetu in templum facto, Muzalonem qui ad sa-

A. M. 6767 ad 6768 Imp. Ioann. Lascaris.

τούτῳ τοὺς δύο ἅμα ἀδελφοὺς, Ἀνδρόνικόν τέ φημι τὸν μέγαν δομέστικον καὶ Θεόδωρον τὸν πρωτοκυνηγόν· καὶ πρὸς τούτοις τὸν σφῶν ὑπογραμματέα δι' ὁμοιότητα προσώπου τινὰ, συμβὰν οὑτωσί πως, σφαλέντες. καὶ οὕτως αἵ τε γυναῖκες καὶ ὁ λοιπὸς ὄχλος ἀτέλεστον ἀφέντες τὸ πένθος ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ συντριβόμενοι διὰ τὸν φόβον ἔφυγον ὅλοις ποσὶν ὅποι τύχοιεν ἕκαστοι.
E τὸ δὲ ἱερατικὸν ἅπαν καὶ ὁ τῶν μοναχῶν σύλλογος ἔνδον τοῦ ἱεροῦ τεμένους ἑκόντες ἄκοντες συνελαθέντες ὠλίσθαινόν τε καὶ ἔπιπτον ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ, τοῦτο μὲν καὶ διὰ τὸ βίᾳ καὶ ῥύμῃ σφοδρᾷ παρ' ἀλλήλων συνωθεῖσθαι, τοῦτο δὲ καὶ ὅτι ἀνέδραστον εἶχον τὴν τῶν ποδῶν βάσιν ἐκ τῶν χεθέντων αἱμάτων. (ϛ.) Ὀλίγαι παρῆλθον ἡμέραι καὶ ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος ἐπίτροπος ὢν
F καὶ αὐτὸς καὶ γινώσκων ὡς εἰ μὴ διανασταίη νῦν, διὰ τοσούτου θορύβου τῶν Ῥωμαϊκῶν φερομένων πραγμάτων καὶ μέγιστον ἐν ποσὶν εἶναι ὑπισχνουμένων τὸν κίνδυνον τοῦ τε παιδὸς καὶ τῶν ὅλων πραγμάτων, οὐδὲν ἔσται τὸ κωλύον ἐς κακίας ἔσχατα χωρήσειν αὐτίκα τὰ πράγματα· δι' ἃ δὴ τὴν ψυχὴν μεριζόμενος ἐς διαφόρους ὁδοὺς λογισμῶν ἀμφιβόλων οὐκ εἶχεν ὅ,τι πράξειε καίριον. ἦν μὲν γὰρ τὴν πρὸς ἀρετὴν φέρουσαν καὶ κατὰ θεὸν ἀγωγὴν ὁ ἀνὴρ οὐ πολὺ τῶν ἄκρων ἀπολειπόμενος· ἐς
P. 39 δὲ πραγμάτων πεῖραν καὶ πολιτικὴν διοίκησιν καὶ αὐτῶν ὡς εἰπεῖν τῶν ἀπὸ σκαπάνης ὀψὲ τῆς ὥρας ἀπαλλαττόντων ἀπολειπόμενος. οὐ γὰρ θεωρία πνευματικὴ καὶ πρᾶξις πολιτικὴ ὡς τὰ πολλὰ συνεῖναι πεφύκασιν· εὐκτὸν δ' ἂν, εἰ μὴ μαχόμενα τὸ

6. ὅκου A. 13. ὡς εἰ — Ῥωμαϊκῶν add. A. 20. λειπόμενος A.

crosanctam mensam confugerat crudeliter occiderunt: item duos eius fratres, nempe Andronicum magnum Domesticum, et Theodorum venatorum principem, atque etiam horum scribam, formae similitudine (ita fors voluit) decepti. Quamobrem et matronae et omnis reliqua turba, inchoatum luctum omittentes, et alii alios ex metu urgentes, quo quemque pedes ferebant, celerrime aufugerunt. Sacerdotum vero ordo, et coetus monachorum intus templum volentes nolentes compulsi, labentes alii in alios incidebant, tum quod vi et impetu vehementi invicem urgebant, tum quod ob fusum cruorem pede stabili consistere non poterant. (VI.) Paucis diebus ex eo elapsis, Arsenius patriarcha, qui et ipse tutor erat, tanto tumultu rem Romanam turbante, et maximum periculum pupillo et summae rerum adesse nuntiante, intellexit nisi se ipse contra erigeret nihil deinde obstiturum esse, quominus omnia statim ad summum scelus evaderent. Itaque animo huc et illuc ambiguis cogitationibus diviso, quid potissimum agere deberet nesciebat. Nam quod ad virtutem et Dei cultum attinebat, ille vir parum a summis aberat: sed usu rerum et publica administratione illis ipsis inferior erat, qui sub vesperam a ligone discedunt. Scilicet mystica contemplatio et Reipublicae administratio vix fere coniungi solent. Immo illud

πλέον πρὸς ἄλληλα φαίνοιντο, καθάπερ σῶμα καὶ πνεῦμα καὶ A. C.
αὖ ὅσα τῶν αἰσθητῶν πρός γε τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν. ἐμοὶ δ' ἀρέ- 1258
σκει κρᾶσιν ἐξ ἀμφοτέρων ἔχειν, ὅστις ποτέ ἐστιν ὁ βουλόμενος ad 1259
ἄρχειν, καθάπερ κἂν τοῖς μουσικοῖς ὁρῶμεν ὀργάνοις τοὺς αὐ- Imp. Ioann. Lascaris.
τῶν ἐπιστήμονας πράττοντας. οὐ γὰρ ἰσοτόνους τὰς νευρὰς κα- B
θιστῶσιν ἁπάσας· ἄμουσον γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ ἐκμελές· ἀλλὰ
τὰς μὲν πρὸς τὸ βαρύτερον τείναντες, τὰς δὲ πρὸς τὸ ὀξύτερον,
καὶ τὰς μὲν μᾶλλον, τὰς δ' ἧττον, οὕτω ποικίλην τινὰ καὶ ἔμ-
μουσον καθιστῶσι τὴν ἁρμονίαν. τῷ γὰρ μόνῃ προσέχοντι τὸν
νοῦν τῇ κατὰ θεὸν θεωρίᾳ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ἐνδιατρίβειν C
προσήκει, ἀκοινώνητον ὡς τὰ πολλὰ τὸ ἦθος ἀσκήσαντι καὶ πάνυ
τοι ἄμικτον καὶ τοῖς πολλοῖς ἠλλοτριωμένον. ὅστις δὲ μετὰ τῆς
ἀρετῆς καὶ πολιτικὸν ἤσκησεν ἦθος καὶ χάριεν καὶ κοινωνικὸν καὶ
πεῖραν ἔσχε πραγμάτων παντοίων, οὗτος λαὸν ὁδηγεῖν ἐς τὰ βέλτι-
στα καὶ σωτήρια κράτιστος. ἐπεὶ καὶ ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ θεός, εἰ μὴ
τοῖς ἀνθρωπίνοις ὑπέκυπτε πάθεσι καὶ τελώναις συνήσθιε καὶ
κοινωνικὸν ἐδείκνυτο ἦθος καὶ τοῖς πᾶσι τὰ πάντα μετὰ τοῦ κα- D
θήκοντος ἐγίγνετο λόγου, οὐκ ἂν οἶμαι πρὸς τὰ λυσιτελοῦντά τε
καὶ σωτήρια ῥᾳδίως ὅλους ἦγε δήμους καὶ πόλεις. (Z.) Ἀλλ'
ἐκεῖσε ἐπάνειμι. διηπορεῖτο μὲν οὖν ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος, μέ-
σος ἐναποληφθεὶς τοσούτου θορύβου πραγμάτων, καὶ ἐπεσκο-
πεῖτο καθ' ἑαυτὸν μὲν ἥκιστα· πῶς γάρ, πεῖραν πραγμάτων E
τοιούτων καὶ λογισμῶν λαβυρίνθους οὐκ ἔχων, ὡς εἴρηται· V. 34

9. καθιστᾶσι A. 21. ἐσκοπεῖτο A.

optandum, ne videantur inter se plurimum pugnare, ut caro cum spiritu, ut res quae sentiuntur cum iis quae sensum excedunt. Mihi vero placet, eum qui ad principatum adspirat, ex utraque contemperatum esse: ut in musicis instrumentis fieri apud peritos cernimus. Neque enim ii chordas omnes aequaliter intendunt: quippe id inconcinnum et absonum esset: sed aliis ad graviorem, aliis ad acutiorem sonum, aliis plus minusve intensis, variam quandam et modulatam efficiunt harmoniam. Qui enim soli divinarum rerum speculationi est intentus, in montibus et speluncis debet vivere, utpote qui vitam instituerit societatis plerumque expertem ac plane solitariam et a vulgi consuetudine abhorrentem. Qui vero praeter virtutem etiam morum civilitatem et comitatem gratam studiumque societatis excoluit, ac omnigenum rerum usum sibi comparavit, is populum ad res optimas et salutares facile deduxerit. Nam et servator ac Deus noster, nisi ad humanos affectus se demisisset, et cum publicanis cibum cepisset, et societatis studium prae se tulisset, et quatenus par erat, omnium ingeniis se accommodasset, haud facile opinor totas civitates ac populos ad amplectendas res utiles et salutares perduxisset. (VII.) Sed illuc redeo. Arsenius igitur patriarcha tanto rerum tumultu circumventus anceps erat ac deliberabat: non tamen ille secum, (quomodo enim id faceret, qui, ut dictum est, nullo rerum usu, nullis consiliorum ambagibus erat instructus) sed cum proceribus quid agendum esset consultabat, priusquam per insi-

A. M. ἐσκοπεῖτο δ' οὖν μετὰ τῶν ἐν τέλει τὸ ποιητέον, πρὶν ἐπίβουλον
6767 ὁπλισθῆναι σίδηρον κατὰ τῆς κεφαλῆς Ἰωάννου τοῦ βασιλέως
ad
6768 υἱέως. ἐλάνθανε δὲ ἄρα πάντως αὐτὸν, ὡς ἡ πεῖραν βαθεῖαν
Imp. Ioann. Lascaris. καὶ φρένας ποικίλας οὐκ ἔχουσα σκέψις αὕτη μᾶλλον ἂν εἴη ταχύτερος ὄλεθρος ὑπὲρ οὗ γίνεται, ἢ πάντα ξίφη πολέμια. δηλώσει δὲ προϊὼν ὁ λόγος.

A. C. 1259 δ'. Ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, περὶ οὗ πολὺν ἀνω-
Possino. P. 40 τέρω λόγον ἐποιησάμεθα, ἦν μεταξὺ τῶν ἐν τέλει τῶν ἄλλων ἐπέκεινα, πολλὴν ἐπὶ τοῦ προσώπου φέρων τὴν ἱλαρότητα τήν τε ὁμιλίαν χρηστὸς καὶ τὸ ἦθος ἀστεῖος καὶ πρὸς τούτοις τὴν χεῖρα φιλότιμος. ἃ δὴ πάντα πολλὴν αὐτοῦ τὴν στοργὴν ἀνεῤῥίπιζον ἐν ταῖς ἁπάντων ψυχαῖς· καὶ πάντας ῥᾳδίως ἐφείλκετο, ταξιάρχους, λο-
B χαγοὺς, στρατὸν, στρατηγοὺς, τοὺς ὅσοι τοῦ δήμου, καὶ ὅσοι τῆς συγκλήτου. ἐνῆγε δὴ τούτους καὶ πρόληψις λογισμῶν βασιλείας προσέχειν αὐτῷ καὶ περιφανῶς αὐτοῦ γε ἐκκάεσθαι. ἐνῆγε δ' αὐτοὺς οὐκ οἶδ' ὁποτέρωθεν, εἴτ' ἐκ τῶν προλαληθέντων κατ' αὐτοῦ, εἴτ' ἐξ ὀνείρων καὶ κληδόνων τινῶν. φιλεῖ γὰρ καὶ ταῦτα περιπολοῦντα τὸν βίον πείθειν τοὺς πλείστους, οὐ πάνυ τοι σφόδρα ἀλόγως οὐδ' ἀμαθῶς, οὐδ' ὡσάν τινες φαῖεν ἀπειρίαν
C νοσοῦντες. πλεῖστα γὰρ καὶ τούτων μαρτύρια καλινδοῦνται παρὰ τοῖς ὅσοι σφίσι προσέσχον τὸν νοῦν. (B.) Ἦσαν μέντοι καὶ ἀφορμαί τινες ἕτεραι μείζους τῶν ἄλλων, τὴν βασίλειον ταύτην ἀρχὴν ἄνωθεν αὐτῷ μνηστευόμεναι, καθάπερ μεγάλης πηγῆς ἀποῤῥοαί τινες εὐγενεῖς ἐς αὐτὸν κατιοῦσαι. ὧν αὐτός τε καὶ ὅσοι

2. τοῦ τοῦ A. 12. ταξιάρχους A., ταξιάρχας W.

dias Ioannes Imperatoris filius ferro peteretur. Caeterum minime prospiciebat id consilium, quod nullo usu rerum, nulla prudentia niteretur, facilius ei cui prospectum vellet exitio futurum, quam omnes gladios hostiles: ut progressu orationis declarabitur.

4. Comnenus Michaël Palaeologus, cuius supra mentionem saepe fecimus, inter proceres erat caeteris superior, vultu perquam hilari, consuetudine commodus, moribus urbanus: ad haec manu larga et liberali. Quae res magnum eius amorem in omnium animis accendebant. Facile itaque cunctos ad se alliciebat, tribunos, centuriones, exercitum, duces, plebem universam, et quidquid senatorum erat. Movebantur etiam praesumpta Imperii opinione, ut illi se adiungerent et eius amore flagrarent. Movebantur autem eiusmodi opinione nescio unde accepta, sive ex rumoribus contra illum antea sparsis, sive ex insomniis aliisve ominibus. Solent enim huiusmodi rebus passim in hac vita obviis plerique commoveri, idque non omnino temere aut inscite, aut ita ut nonnulli imperiti fortasse dixerint. Nam plurima earum testimonia apud eos abundant, qui illas diligentius observarunt. (II.) Suppetebant tamen aliae maiores his rationes, quibus ad hoc Imperii fastigium iam inde antiquitus vocaretur: nempe a

A. C. 1258 ad 1259 Imp. Ioann. Lascaris.

τῶν φίλων δρασσόμενοι τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ τοιούτοις λογισμοῖς μέγα παρεῖχον τὸ δίκαιον. ἡ γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μήτηρ Εἰρήνη ἡ πρώτη τῶν θυγατέρων ἦν Ἀλεξίου τοῦ βασιλέως· ὃς ἐπειδὴ γονῆς ἄῤῥενος αὐτὸς οὐκ ηὐμοίρει, ταύτην ἐρυθραῖς ὑποδεδέσθαι κρηπῖσι προσετετάχει, ἵν' εἴη αὐτή τε καὶ ὁ ταύτῃ συζευ- D χθησόμενος τῆς βασιλείας διάδοχος. ὅθεν συζεύξας αὐτὴν Ἀλεξίῳ τῷ Παλαιολόγῳ καὶ δεσπότην αὐτὸν αὐτίκα τετίμηκε καὶ εἰ μὴ φθάσας αὐτὸν ὁ θάνατος ἐξῄρει τοῦ τῆδε βίου, αὐτὸς ἂν ἦν ὁ μετὰ τὸν πενθερὸν Ἀλέξιον βασιλεύς. ἐπεὶ δὲ θανὼν θυ- E γατέρα μόνην καταλελοίπει, ταύτην μετὰ βραχύν τινα χρόνον ἡ μήτηρ ἀνδρὶ συζεύγνυσιν Ἀνδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ, ὃν καὶ μέγαν δομέστικον ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος τετίμηκεν ὕστερον. ἐκ τούτων ὁ Κομνηνὸς γεγένηται Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, διπλοῦς ὡς εἰπεῖν Παλαιολόγος ὤν, πατρόθεν ἅμα καὶ μητρόθεν. εἶχε μὲν οὖν κἀντεῦθεν P. 41 ἀφορμάς, ὡς εἴρηται, οὐ μικρὰς ἐς τὴν νῦν προκειμένην ὑπόθεσιν. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, τοῖς πᾶσι πολλαχόθεν ἐπίσημος ἦν ὁ ἀνὴρ καὶ περίβλεπτος, καὶ ἡ περὶ τούτου φήμη ἠρέμα περιῄει τὰς ἁπάντων κλέπτουσα καὶ γοητεύουσα ἀκοάς. (Γ.) Ὅ γε μὴν πατριάρχης ἀλλ' οὐδ' V. 35 αὐτὸς πόῤῥω τῶν ἐκεῖνον φιλούντων ἔκειτο· ἀλλ' εἰ μὴ πλέον τῶν ἄλλων, οὐδενὸς μέντοι ἧττον ἐκεῖνον καὶ αὐτός γε ἐφίλει καὶ B μυστηρίων αὐτῷ ἐκοινώνει καί, τό γε μεῖζον, τὰς κλεῖς τοῦ βασιλικοῦ πρυτανείου μόνῳ ἐπίστευεν, ὁπότε χρημάτων ἐδεῖτο τὰ στρατιωτικὰ πράγματα καὶ ἡ κοινὴ τῶν ἀναγκαίων χρεία ἀπῄτει·

4. ἐρυθραῖς A., ἐρυθροῖς W. 14. ἅμα add. A. 20. καὶ μυστ. — ἐκοινώνει add. A.

veteri stirpe velut a magno fonte derivata et ad eum usque descendens nobilitas, qua ipse et amici eius freti, huiusmodi de eo cogitationibus multum tribuebant. Nam eius avia materna Irene primogenita filia fuit Alexii Imperatoris: qui cum masculam prolem non haberet, illi rubras crepidas induci iussit, ut ipsa, et qui illam duxisset, in Imperio sibi succederent. Itaque idem Alexium Palaeologum, cui eam nuptum dederat, Despotae titulo ornavit; et hic nisi morte prius sublatus fuisset, post Alexium socerum Imperator fuisset. Sed cum mortuus unam tantum filiam reliquisset, eam non multo post mater Andronico Palaeologo nuptui collocat, quem deinde Theodorus Imperator magnum Domesticum fecit. Ex his natus est Comnenus Michaël, duplex ut ita dicam Palaeologus, paterno simul maternoque genere. Habuit igitur inde quoque, ut dictum est, adiumenta non parva ad eam rem qua de nunc agitur: et ut paucis dicam, omnibus rebus et ab omni parte vir ille illustris erat et suspiciendus, famaque eius paulatim circumferebatur, omnium auribus sensim obrepens, et eas quasi incantatas deliniens. (III.) Ne ipse quidem Patriarcha ab amore eius abhorrebat, eumque si non plus quam caeteri, non minus tamen quam quisquam alius diligebat: et arcana consilia cum eo communicabat; et quod maius est, Imperatorii fisci claves ei soli credebat, quoties opus erat pecunia ad militares usus, aut cum pu-

A. M. 6767 ad 6768 Imp. Ioann. Lascaris.

ὃ δὴ ἀνυσιμώτατον ἐς τὰ λάθρα μελετώμενα καὶ πέρας ὀξύτατον τοῖς ἐκ πολλοῦ θρυλλουμένοις παρέσχεν. ἀδείας γὰρ ἐκεῖνος λαβόμενος τοσαῦτα μεταχειρίζεσθαι χρήματα, ὃ εὔξασθαι μὲν ἐνῆν αὐτῷ, ἐλπίσαι δ' οὐκ ἄν ποτ' ἐνῆν, ὅλαις λοιπὸν C ἐξήντλει χοίνιξιν ἐς τὰς δεξιὰς τῶν τε προὐχόντων ἐν γένει καὶ τῶν στρατείαις κατειλεγμένων καὶ ὅσοι καὶ γλώττης πειθοῖ καταδημαγωγεῖν τὸν ὄχλον ἐδύναντο. ἐν οἷς ἦσαν καὶ τοῦ ἱερατικοῦ βήματος οὐκ ὀλίγοι. (Δ.) Ἐντεῦθεν βουλευτήρια συνεχῆ παρὰ τούτων ἁπάντων συνεκροτοῦντο, τὸν πατριάρχην συνωθοῦντα μὴ ἀμελεῖν, ἀλλὰ διανίστασθαι καὶ τὴν ἀνήκουσαν τοῖς D ἐνεστῶσι πράγμασι διδόναι προμήθειαν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ μικρᾶς δεῖσθαι ταύτης αὐτά, καὶ οἵας ἄν, εἰ παρόψεταί τις, μένειν αὖθις ἐς τὸ καθεστὼς αὐτά, ἀλλ' αὐτίκα μάλα διακινδυνεύειν ἀπολωλέναι, καθάπερ μυριοφόρος ὁλκὰς ἐν μέσῳ πελάγει τῶν οἰάκων ἀφῃρημένη, ἢ ὥσπερ οἰκία μεγάλη κατασεισθέντων τῶν θεμελίων. καὶ ἦν ἐπὶ γλώττης αὐτίκα τοῖς πλείοσιν ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, ἱκανὸς ἐμβριθείᾳ συνέσεως καὶ ἐμπειρίᾳ E πραγμάτων τοσοῦτον ὄχλον βασιλικῆς ἀναδέξασθαι διοικήσεως, μέχρις ἂν ἐς τὴν προσήκουσαν ἡλικίαν ὁ τοῦ βασιλέως φθάσῃ υἱός. τούτοις σύμψηφον ὁ πατριάρχης ἤδη καὶ ἑαυτὸν ἐποιεῖτο, καὶ ἐκυροῦτο τὰ δεδογμένα λοιπόν. καὶ ἦν ἐπὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων ὁ Κομνηνὸς Μιχαήλ, πλὴν τῶν βασιλικῶν συμβόλων, πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν ἀνειλημμένος. αὕτη γίνεται τῷ Μιχαὴλ τῆς εἰς βασιλείαν F ἀναγωγῆς ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη· ἐντεῦθεν γὰρ ἐξ οὐρίας

blica necessitas postulabat. Id quod ad clandestina consilia efficacissimum fuit, et celerem iis quae diu iactata erant finem imposuit. Accepta enim tantae pecuniae tractandae potestate, quam optare ille quidem potuit, sperare autem nunquam ausus fuisset, iam totis modiis eam in manus nobilium et militum effundebat, eorumque etiam qui eloquentia demulcere populum norant. In quibus et sacri ordinis haud pauci erant. (IV.) Hinc crebra concilia ab his omnibus coacta, quibus patriarcha urgebatur ne cessaret, sed expergisceretur, eamque rerum curam susciperet, quam tempora postularent. Neque enim eas eiusmodi esse, ut parva diligentia egerent, qua vel omissa, integer earum status maneret; immo in praesenti exitii discrimine versaturas, quemadmodum navis infinitis mercibus onusta, si in medio pelago gubernaculis destituta sit, aut amplum aedificium fundamentis labefactatis. Statim autem in ore erat plerisque Michaël Comnenus Palaeologus, et prudentia et usu rerum tantae Imperii moli sustinendae par, donec Imperatoris filius ad maturam aetatem pervenisset. His vocibus etiam patriarcha est assensus, eamque sententiam approbavit. Itaque Reipublicae praefuit Comnenus Michaël, omni auctoritate praeditus, Imperatoriis insignibus exceptis. Hoc Michaëli fuit initium et primus gradus ad Imperatorium fastigium ascendendi. Ex eo enim res eius secundis

ἥει τούτῳ τὰ πράγματα καὶ πλήρεσιν, ὥς εἰπεῖν, τοῖς ἱστίοις ἐς τοὺς τῆς βασιλείας ἔπλει λιμένας. (Ε.) Ὀλίγαι παρῆλθον ἡμέραι καὶ δεύτερον συγκροτοῦσι βουλευτήριον οἱ αὐτοῦ σπουδασταί, οὐ δέον εἶναι φάσκοντες τὸν τὰ βασιλικὰ καὶ κοινὰ διοικοῦντα πράγματα καὶ πρέσβείας πολλῶν ἀναδεδεγμένον ἐθνῶν μὴ καὶ τῆς βασιλείας ἔγγιστα ἔχειν καὶ τὸ ἀξίωμα τιμῆς ἕνεκα τοῦ τῶν Ῥωμαίων γένους καὶ ἅμα βεβαιώσεως τῶν μεταξὺ γινο- P. 42 μένων καταστάσεων. ταῦτ' ἄρα καὶ τὸ τοῦ δεσπότου ἀξίωμα δέχεται παρά τε τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως.

A. C. 1258 ad 1259 Imp. Ioann. Lascaris.

ε'. Ἐν τούτοις μέντοι τοῖς χρόνοις ἀκούσας ὁ τῆς Αἰτωλίας A. C. 1259 τε καὶ Ἠπείρου κρατῶν Μιχαὴλ ὁ δεσπότης, ὡς ὁ συμπένθερος Possino. V. 36 καὶ βασιλεὺς Θεόδωρος ἐτεθνήκει ἐπ' οὐδενὶ διαδόχῳ τελείῳ τῆς B βασιλείας, καὶ ὡς πολὺς ἐντεῦθεν θόρυβος ἐπιχωριάζει τοῖς ἐν τέλει Ῥωμαίων, πάσας τὰς ἔξω φροντίδας ἐκκρούων ἤλπισε μικρὰ πονήσας μεγάλης ἀρχῆς γενήσεσθαι κύριος. μηδὲ γὰρ ἔχειν Ῥωμαίους ὅπως αὐτὸν ἀποσοβήσωσι κατατρέχειν Μακεδονίαν C καὶ Θρᾴκην αὐτίκα μάλα βουλόμενον, τῆς οἴκοθεν τέως ἀσχολίας μετὰ πολλοῦ τοῦ κράτους σφίσιν ἐπιτιθεμένης καὶ πᾶσαν φροντίδα πρὸς μόνην ἑαυτὴν ἔξωθεν μεθελκούσης. ὅθεν πολλὴν ἐκ τῆς χώρας αὐτοῦ συνήθροιζε στρατιάν, πολλαπλασίονα δ' ἔξωθεν αὖ κατὰ συμμαχίαν προσελάμβανε. τὴν γὰρ αὐτοῦ πρεσβείαν ἀσμένως δεξάμενοι τάχιστα ἥκουσιν ὅ,τε Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας πρίγκιψ γαμβρὸς ἐπὶ Ἄννῃ τῇ θυγατρὶ τυγχάνων αὐτοῦ D καὶ ὁ τῆς Σικελίας τότε κρατῶν Μαφρέ, γαμβρὸς καὶ αὐτὸς

11. τε om. A.

ventis ibant, et plenis quod aiunt velis in Imperii portum deferebantur. (V.) Paucis diebus elapsis, aliud concilium eius studiosi convocant, negantes oportere eum qui negotia Imperii et Reipublicae administraret, multarumque gentium legationes audiret, dignitate Imperatoriae proxima carere, tum ut suus nationi Romanae honos constaret, tum etiam ut ea, quae ille interim constituturus foret, firma essent. His de causis igitur Despotae titulo ornatur tam a patriarcha quam a filio Imperatoris.

5. Sub haec, quum Aetoliae et Epiri Princeps Michaël Despotes audisset, socerum suum Theodorum Imperatorem nullo maturae aetatis successore relicto obiisse, eaque de causa magnis agitari turbis proceres Romanos; caeteris curis omnibus repudiatis speravit se facili labore magno Imperio potiturum. Neque enim Romanos eo rerum statu esse, ut si vellet statim Macedoniam et Thraciam invadere, arcere eum possent, magna negotiorum domesticorum mole iis interea incumbente, et omnem eorum curam ab externis rebus abstractam uni sibi vindicante. Igitur magnum e suis provinciis exercitum contrahit, et longe maiorem aliunde a foederatis accipit. Etenim legatione eius benignissime audita celerrime adsunt Peloponnesi et Achaiae Princeps, eius gener (nam ipsius filiam Annam in matrimonio habebat), et qui tum in Sicilia regnabat Manfredus, gener ipse quoque, He-

A. M. 6767 ad 6768 Imp. Ioann. Lascaris.

ἐπὶ Ἑλένῃ τῇ θυγατρὶ τυγχάνων αὐτοῦ, πλῆθος ἐπαγόμενοι στρατιᾶς οὐ πάνυ τοι ῥᾷστα ἀριθμῷ ὑποπίπτειν ἐπαγγελλόμενον. οὐ γὰρ τοσοῦτον συμμαχήσοντες ἧκον τῷ Μιχαὴλ, ὅσον σφίσιν αὐτοῖς περιποιησόμενοι πλάτος ἀρχῆς καὶ πόλεις ἀλλοτρίας.
E καὶ γὰρ τὴν μετὰ τὸν Ἰόνιον κόλπον εὐθὺς ἄχρι Βυζαντίου πᾶσαν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἤλπισαν ἕξειν ἀπονητί· καὶ ὡς ἤδη βεβαίως ἔχοντες κλήρῳ ταύτην κατὰ σφᾶς αὐτοὺς διελάγχανον, πρὶν ἅψασθαι ἔργου. (B.) Τῆς δὲ λαμπρᾶς ταύτης καὶ θαυμασίας
P. 43 παρασκευῆς ἐν ἀκοῇ καταστὰς ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, ἄρτι τὸ δεσποτικὸν περιεζωσμένος ἀξίωμα καὶ βεβαιοτέραν ἐν τοῖς πράγμασι τὴν τῆς ἐξουσίας περιπεποιημένος ἀρχὴν, πέμπει μηδὲν μελλήσας τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν Ἰωάννην, σεβαστοκράτορα ὄντα, χεῖρα συχνὴν ἐπαγόμενον. πέμπει δὲ σὺν αὐτῷ καὶ τῶν τῆς συγκλήτου λαμπρῶν οὐκ ὀλίγους συνεργοὺς καὶ συλλήπτορας, ὁπόσοι στρατηγικῆς ἐμπειρίας οὐ πάνυ τοι ἀδαεῖς
B ὄντες ἐτύγχανον· ἐν οἷς ἦν καὶ Καῖσαρ ὁ ἀμφιμήτριος ἀδελφὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος καὶ Ἀλέξιος ὁ Στρατηγόπουλος μέγας δομέστικος ὤν· καὶ πρός γε ἔτι Κωνσταντῖνος ὁ Τορνίκιος, ὁ τοῦ σεβαστοκράτορος πενθερὸς, μέγας ὢν πριμμικήριος. ἦν δὲ τηνικαῦτα ὁ χρόνος μικρὸν μετὰ τροπὰς θερινὰς κατ' αὐτὰς δὴ τὰς ὠρίωνος καὶ κυνὸς πλατείας ἐπιτολάς. καὶ δὴ τὴν ταχίστην
V. 37 διαπεραιωσάμενοι τὸν Ἑλλήσποντον ᾔεσαν διὰ Θρᾴκης καὶ Μα-
C κεδονίας ὁμοῦ καὶ τὰ ἐκεῖθεν συνεφελκόμενοι πάντα Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα, ὁπόσα σποράδην κατὰ πόλεις καὶ κώμας καὶ ἀγροὺς

2. τοι om. A. 20. μικρὸν add. A. 23. καὶ om. A.

lena eiusdem filia uxore ducta: uterque copias secum adducens, ut ferebatur, prope innumerabiles. Nec enim tam adiuvandi Michaëlis quam suas ditiones amplificandi causa, et alienas urbes occupandi, aderant. Sperabant scilicet Romanas provincias omnes, ab Ionio sinu Byzantium usque, se statim absque labore occupaturos: et haud secus ac si iam earum possessionem firmam haberent, sorte illas, priusquam bellum inchoassent, distribuebant. (II.) Hoc illustri et memorabili apparatu Michaël Comnenus Palaeologus audito, modo Despoticum titulum adeptus, et potestate sua ipso administrationis initio stabilita, nihil moratus, fratrem suum Ioannem Sebastocratorem cum magnis copiis mittit, eique socios et adiutores adiungit viros Senatorii ordinis illustres non paucos, qui aliquem rei militaris usum haberent: in quibus etiam Caesar erat Constantinus, uterinus eius frater, et Alexius Strategopulus, magnus Domesticus: praetereaque Constantinus Tornicius, Sebastocratoris socer, magnus Primicerius. Factum hoc est post aestivum solstitium, sub ipsum Orionis et caniculae exortum. Igitur Hellesponto celerrime traiecto per Thraciam et Macedoniam proficiscentes, Romanas eorum locorum legiones una secum omnes adducunt, quae sparsim in urbibus, pagis et agris

A. C. 1258 ad 1259 Imp. Ioann. Lascaris.

ἐσχολακότα τέως διῆγον. μέλλοντος δ' ὅσον οὐδέπω τοῦ ἡλίου τὰς φθινοπωρινὰς ἰσημερίας ἐπιτελεῖν, φθάνουσι περὶ Ἀχρίδαν τε καὶ Δεάβολιν. φρούρια ταῦτα Μακεδονίας, πολλὴν παρασχόμενα τὴν ἀσφάλειαν τοῖς χρωμένοις αὐτοῖς. τούτων μεταξὺ τὸ ἑαυτῶν πηξάμενοι στρατόπεδον ἀκούουσι καὶ τοὺς πολεμίους στρατοπεδεύοντας ἐς τὰ τοῦ Αὐλῶνος ἱππήλατα, ὡς διαιρεῖσθαι D τὰ ἀμφοτέρων στρατόπεδα διὰ τοῦ μεταξὺ παρατείνοντος ὄρους καὶ γίνεσθαι τοὺς μὲν Ῥωμαίους ἀρκτικωτέρους, τοὺς δὲ πολεμίους νοτιωτέρους. (Γ.) Οἱ μέντοι πολέμιοι περικαθίσαντες ἐπολιόρκουν τὸ τῶν Βελλεγράδων ὑψηλόν τε καί, ὡς εἰπεῖν, ὑπερνέφελον φρούριον, μελέτην ἔχοντες μετὰ τὴν ἐκείνου καταστροφήν, ὡς ἐξ ὁρμητηρίου λαμπροῦ τινος κεχύσθαι καὶ κατὰ τῆς ἄλλης ἁπάσης δυτικῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας, καθάπερ τις πλούσιος ποταμὸς ἐξ ὄρους ὑψηλοῦ τινος ἐς τὸ κάταντες ῥαγ- E δαίως καταῤῥαγείς· μάταιοι τῆς ἀπονοίας, ταῦτα ἐλπίζοντες ἃ δὴ οὐ τελέεσθαι ἤμελλεν. οὐ γὰρ ἴσασιν, ὡς πᾶσα ῥώμη σώματος καὶ πλῆθος ἵππου καὶ ὅπλων ἐπισκευὴ μυρμήκων ἀγέλης οὐδὲν οὐδαμῇ διενήνοχε, μὴ συναιρομένου θεοῦ. διὸ καὶ ἀλαζονείᾳ τὸ πᾶν ἐπιτρέψαντες καὶ οἰήσει οὕτως ἐχώρουν κατὰ Ῥωμαίων. ταῦτ' ἄρα καὶ τοῖς ματαίοις λογισμοῖς ἀνάλογον ἐπηκολούθει τὸ τέλος. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι οὐδὲν ἑαυτοὺς λογιζόμενοι πλὴν F τῆς θεόθεν ἐπικουρίας θεῷ καὶ τῇ ἐκεῖθεν ἀρωγῇ πᾶσαν τὴν σφῶν αὐτῶν ἐπιτρέψαντες κίνησιν διαγωνίζεσθαι πρὸς πολλαπλασίους ἐθάῤῥησαν· καὶ μέντοι καὶ λαμπρὰν συναιρομένου

11. ἐκείνων A.

otium tum agebant. Cum vero iamiam autumnale aequinoctium instaret, ad Achridam et Deabolim perveniunt. Sunt autem ea Macedoniae praesidia ita munita, ut eos a quibus tenentur tutissimos praestent. Inter utrumque castris positis audiunt, hostes ipsos in Aulonis planitie castrametari, ut ambo exercitus interiecto monte dividerentur, Romanus versus septentrionem, hostilis autem ad meridiem vergens. (III.) Ac hostes quidem Bellegradum, castellum altissimum et supra nubes fere eminens circumsedentes oppugnabant: eo consilio, ut postquam illud expugnassent, inde velut ex oportuna quadam statione in omnes alias Romanorum occidentales provincias excurrerent, instar magni fluminis ex alto monte in subiectam vallem cum impetu ruentis: vani quidem illi et dementes, cum ea animis agitarent, quae non successura erant: ignari nimirum, omne corporum robur, omnem equitatum armorumque apparatum, Deo non adiutante, ab agmine formicarum prorsus nihil differre. Itaque arrogantiae et superbis animis tota re permissa Romanos invadunt, atque adeo cogitationibus vanis convenientem exitum sortiuntur. Romani vero, qui sese absque divina ope nihil esse intelligerent, Deo et coelesti auxilio, quidquid aggrederentur, unice confisi, dimicare cum longe pluribus non dubitarunt, et illustrem victoriam pro-

A. M. 6767 ad 6768 Imp. Ioann. Lascaris.

θεοῦ τὴν νίκην εἰργάσαντο, ὡς αὐτίκα εἰρήσεται. (Δ.) Ἐπεὶ γὰρ ἐγγὺς ἤδη τῶν πολεμίων οἱ Ῥωμαῖοι ἐπήξαντο τὰ στρατόπεδα, πέμπουσι δή τινα τῶν μάλα ἐπιτηδείων ἐκπολεμῶσαι καὶ συνταράξαι κατ' ἀλλήλων τὰ τῶν πολεμίων στρατεύματα. οὐ P. 44 γὰρ ἕν τι τῶν ἀδυνάτων τοῦτό γε ἦν, τοῦ τε τῆς Ἀχαΐας πρίγκιπος καὶ τοῦ ῥηγὸς Σικελίας ἑτεροφύλων ὄντων καὶ οὐχ ὁμογενῶν τῷ Ἀγγέλῳ Μιχαήλ. διαναστὰς οὖν ἐκεῖνος αὐτόθεν αὐτόμολος δῆθεν ἄπεισι νύκτωρ ἐς τοὺς πολεμίους καὶ προσελθὼν λάθρα τῷ τῆς Αἰτωλίας ἄρχοντι Μιχαὴλ τῷ Ἀγγέλῳ, „ἴσθι," B φησίν, „ὡς σοί τε καὶ πᾶσι τοῖς ὑπό σε μέγας ἐπήρτηται κίνδυνος σήμερον· ἄμφω γὰρ οἱ σοὶ γαμβροί τε καὶ σύμμαχοι, ὅ,τε πρίγκιψ Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας καὶ ὁ τῆς Σικελίας ῥὴξ λάθρα διαπρεσβεύονται πρὸς Ῥωμαίους περὶ σπονδῶν ἐπὶ δώροις τακτοῖς. εἴ σοι τοίνυν ζωῆς μέλει, προνοήθητι τὴν ταχίστην σαυτοῦ, πρὶν εἰς πέρας ἐλθεῖν τὰς ἐκείνων σπονδάς τε καὶ συμφωνίας." πείθεται ὁ Μιχαὴλ καὶ διαμηνυσάμενος ἡσυχῇ τῶν οἰ-C κείων ὁπόσους αὐτός τε ἐδύνατο καὶ ὁ καιρὸς ἐχορήγει, φεύγων ᾤχετο πρὶν ἢ ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον. καὶ τούτου κατόπιν ἄλλος ἐξ ἄλλου τὴν φυγὴν ψιθυριζομένην ἀκούοντες τοῦ Μιχαὴλ σποράδες ἔθεον ἅπαντες οἱ στρατιῶται, τῇ φυγῇ προλαμβάνειν ἕτερος ἕτερον σπεύδοντες. (Ε.) Ἅμα δ' ἕῳ διεγερθέντες οἱ σύμμαχοι καὶ τὴν μὲν φυγὴν μαθόντες τοῦ Μιχαήλ, τὴν δὲ τῆς φυγῆς αἰ-D τίαν οὐκ ἔχοντες συμβαλεῖν, ἀχανεῖς ἦσαν. καὶ τὸ μὲν ὅπλα

1. ὡς αὐτ. εἰρ. add. A. 7. Μιχαὴλ add. A. 13. πρεσβεύονται A. 17. ὁπόσους. Ita W. et cod. uterque, non ὁπόσοις.

pitio numine reportarunt, ut statim dicturi sumus. (IV.) Nam cum propius hostem castra posuissent, quemdam mittunt hominem valde idoneum ad committendos inter se et mutuis discordiis conturbandos hostiles exercitus. Neque enim id adeo difficile erat, ut fieri non posset, cum Achaiae Princeps et Siciliae Rex peregrini essent, non eiusdem gentis cuius Angelus Michaël. Surgit itaque is confestim, ac per speciem transfugae ad hostes noctu transit, et clam cum Angelo Michaële Principe Aetoliae congressus: „Scito," inquit, „hodie tibi et tuis omnibus magnum periculum impendere. Ambo enim generi tui iidemque socii, tam Peloponnesi et Achaiae Princeps quam Siciliae Rex, clam per legatos pacem Romanis offerunt, si sibi certae largitiones dentur. Si ergo salus tua curae tibi est, quam primum tibi prospicito, priusquam illorum foedera et pacta ad exitum perducantur." Credit Michaël: et re paucis suorum, quibus poterat et tempus sinebat, clam indicata, ante solis ortum fugit, eumque alii atque alii, cum de eius fuga aliquid susurrari audirent, sequuntur: atque ita sparsim omnes eius milites alii alios fuga antevertere studentes, in pedes sese coniecerunt. (V.) Mane vero socii experrecti, fuga Michaëlis cognita (cuius quae causa esset, nulla coniectura consequi poterant), prae stupore obmu-

A. C. 1258 ad 1259 Imp. Ioann. Lascaris. V. 38

κατὰ Ῥωμαίων κινεῖν ἀπηγόρευον, τοῦτο μὲν καὶ ὡς ἀγνοοῦντες τὰ δρώμενα, τοῦτο δὲ καὶ ὡς βραχύτεροι τὸν ἀριθμὸν ἐκ πάνυ πολλῶν καταστάντες. ὅθεν καὶ πρὸς φυγὴν ἤδη ἐτρέποντο προδεδομένους ἑαυτοὺς ὑπὸ Μιχαὴλ λογισάμενοι. τούτοις οὕτω τεταραγμένοις αἰφνιδίως οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεισπεσόντες τοὺς μὲν πλείστους ἔργον ἀπέφηναν ξίφους, τοὺς δ᾽ ἄλλους πλὴν ὀλίγων ἐζώγρησαν, μεθ᾽ ὧν ἦν καὶ ὁ πρίγκιψ Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας. ὁ δὲ τῆς Σικελίας ῥὴξ διέδρα λαθὼν σὺν ὀλίγοις πάνυ τῶν ἑαυτοῦ.

tuerunt, et Romanos armis lacessere veriti sunt, tum quod quid ageretur ignorarent, tum quod ipsi pauciores iam essent, qui numerosissimi antea fuerant. Itaque in fugam vertuntur, se a Michaële proditos rati. Eos igitur ita turbatos Romani facto statim impetu adorti maximam partem ceciderunt: caeteros, paucis exceptis, vivos ceperunt, inter quos ipse Peloponnesi et Achaiae Princeps fuit. Siciliae vero Rex cum perpaucis suorum clam effugit.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ Δ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER QUARTUS.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

Περὶ τῆς τοῦ Παλαιολόγου ἀναῤῥήσεως. Περὶ τῶν τοῦ Παλαιολόγου ὅρκων. Περὶ τῆς στεφηφορίας τοῦ Παλαιολόγου, ἐν ᾗ καὶ πάλιν ἕτεροι ὅρκοι. Περὶ τοῦ πῶς ὑπὸ Ῥωμαίοις αὖθις ἡ Πελοπόννησος ἤρξατο γίνεσθαι. Περὶ Σκυθῶν αὖθις καὶ ὅπως διέβησαν καὶ τὸν Εὐφράτην. Ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Ῥωμαίων. Εἴσοδος Παλαιολόγου τοῦ βασιλέως εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐκστρατεία τοῦ Καίσαρος κατὰ τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ τοῦ Θετταλοῦ. Περὶ τῆς τυφλώσεως τοῦ διαδόχου τῆς βασιλείας Ἰωάννου. Περὶ τοῦ ἀφορισμοῦ, ὃν ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος κατὰ τοῦ Παλαιολόγου ἐξεφώνησεν. Ἐξορία τοῦ πατριάρχου Ἀρσενίου καὶ ἀναγωγὴ Γερμάνου εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Περὶ τοῦ ἐξ Εὐβοίας Ἰκαρίου. Περὶ τῆς ἐπὶ τὴν Θρᾴκην ἐφόδου τῶν Σκυθῶν. Περὶ τῶν Αἰγυπτίων Ἀράβων. Περὶ τῆς τῶν Κελτογαλάτων ἐκστρατείας. Κάθοδος Γερμάνου ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ ἄνοδος Ἰωσήφ. Περὶ τοῦ μεγάλου πολέμου, ὃν ἐποιήσαντο κατὰ τοῦ Θετταλοῦ Σεβαστοκράτορος οἱ Ῥωμαῖοι. Περὶ τῆς ἐν Κασανδρείᾳ ναυμαχίας Ῥωμαίων καὶ Εὐβοέων.

ARGUMENTUM BOIVINI.

Michaël Palaeologus imperator salutatur. Arsenius moleste fert. Novum iusiurandum ab eo exigit. Eidem diadema imponit. Quibus conditionibus. Victoriae Macedonicae nuntius. Honores victoribus delati. Princeps Peloponnesi captum se redimit. Urbes ab eo datae, quibus praeficitur Constantinus Sebastocrator. Latinorum Peloponnesiorum clades. Arsenius secedit. Secessionis causa. Nicephorus ei subrogatur. Palaeologus Galatam frustra obsidet. Byzantium praesidiis cingit, unde Latinorum inopia. Idem Nicaeam redit. Scythae Syriam et Arabiam occupant. In Asiam, quae est cis Euphratem, irrumpunt. Turcici imperii sede potiuntur. Sultanus Azatines Palaeologum supplex adit (Cap. 1).

Michaël Aetolus pacem rumpit. Caesar Strategopulus adversus illum missus. Paucos secum milites ducit. Byzantinos iubetur transeundo lacessere. Ubi primum castrametatus. Quos homines obvios habuerit. De divina providentia. Latinorum vires exiguae. Daphnusia ab iis obsessa. Byzantii recuperandi ratio inita cum proditoribus. Caesar in urbem noctu intromittitur. Domorum incendia. Latinorum, qui Byzantii imperarunt, enumeratio. Balduini conatus irritus. Fuga. Classis, quae Daphnusiam obsidebat, Byzantium redit. Latinos fugientes excipit. In Italiam vela dat. Michaël Palaeologus recuperatae urbis nuntio quemadmodum affectus. Ut per portam Auream intraverit. Ut imago Deiparae Hodegetriae antelata sit. Urbis aspectus ruinis deformatus. Latinorum incuria. Imperator urbem instaurat. Arsenius iterum patriarcha. Alexii Caesaris triumphus (2). *De humana felicitate, quam fluxa et caduca sit. Philippi Macedonis apophthegma. Caesari malus genius invidet. Michaël Aetolus Romanos fines vastat. Caesarem vincit ac vivum capit. Rerum humanarum vices. Cyrus. Hannibal. Pompeius. Caesar cum sorore Manfredi Siciliae regis permutatur. Byzantium redit. Michaël Aetolus affinitatem iungit cum imperatore* (3). *Palaeologus stabilit potestatem suam. Theodori Lascaris filias nuptum collocat. Quibus maritis. Ioannem earum fratrem excaecat. Quis inter haec sensus Arsenio fuerit. Ut Palaeologo sacris interdixerit. Palaeologus veniam sceleris petiit. Non auditur. Concilium indicit adversus patriarcham. Pontifices fraternae caritatis expertes. Crimen Arsenio obiectum. De Azatine Turco. Patriarcha iudicio se non sistit. Damnatur ut contumax. Germanus ei succedit. Quaenam huius merita erga Palaeologum fuerint* (4). *Icarius ab Euboeae principe deficit. Confirmatis viribus societatem init cum Palaeologo. Euboeam subacturum se promittit. Euboeae princeps in insidias delapsus capitur. Ad imperatorem perducitur. Ut subito exspiraverit. Veneti et Pisani opifices Galatam transferuntur. Item Genuenses. Iisdem immunitas concessa. Eorum magistratus. Balduini filius Caroli regis filiam uxorem ducit. Palaeologus maxima classe instructa eius spes frustratur. Insulas recuperat. Michaël Aetolus denuo fidem frangit. Palaeologus ei bellum infert. Viso cometa terretur. Imminentem Scytharum irruptionem timet. Domum redit* (5). *Ioannis excaecati soror maritum suum Constantinum Bulgarum adversus Palaeologum stimulat. Azatines Turcus eundem promissis sollicitat. Scythicus exercitus accitu Constantini in Thraciam irrumpit. Palaeologus triremes duas nactus fuga elabitur. Scythae Azatinem liberant. Praeda onusti discedunt. Thraciae vastitas. De Azatinae uxore, liberis, pecunia et comitibus quid actum sit* (6). *Legatio ab Aegypti et Arabiae Sultano ad Palaeologum. Navigatio per Bosporum Aegyptiis mercatoribus temere concessa. Aegyptii effoeminati et imbelles. Militibus e Scythia ascitis Africam et Libyam domant. Gallos Phoenicia et Syria exterminant. Digressio. Galliae limites. Galli sanctum sepulcrum vindicaturi in Syriam proficiscuntur. Danubii oram legunt. In Thracia castrametantur. Eorum legatio ad Alexium Comnenum de commeatu et de traiiciendo Hellesponto. Pactum cum eodem de Turcis Romano solo expellendis. Gallicae copiae Romanis iunctae magnam Asiae partem subigunt. Urbibus Alexius, Galli omni praeda potiuntur. Cilices transitum Christiano exercitui dant. Syriam et Phoeniciam ingressuris Arabes obsistunt. Galli commeatu exclusi bellum gerunt. Hostibus debellatis domicilium in Syria constituunt. Voti obliviscuntur. Finis digressionis. Aegyptiorum Arabum imperium latissime patens* (7). *Germanus cur Patriarchatum abdicaverit. Iosephus eius successor, quis, unde, quo ingenio, qua doctrina. Michaëlem Palaeologum periurii et crudelitatis quomodo absolverit. Solis defectus futura a Turcis mala portendit. Quae*

et quanta sit vis astrorum. Andronicus uxorem ducit Annam. Imperii insignibus ornatur. Iusiurandum quibus praestiterit, a quibus acceperit. Eius nomen edictis subscriptum. Qua formula (8). *Michaëlis Aetoli obitus. Quatuor liberi. Hereditas duobus divisa. Natu minimis ut consultum. Eorum fuga ad imperatorem. Ioannes Sebastocrator Thessaliae princeps Romanas provincias populatur. Ioannes Despotes cum magno exercitu Thessaliam ingreditur. Sebastocratoris trepidatio. Militum Romanorum sacrilegia. Sebastocrator multa oppida amittit. Novarum Patrarum moenibus se defendit. Fessus longa obsidione clam exire statuit. Consilium uni tantum homini indicat. Noctu per funem demissus Romana castra pervadit. Athenarum ducem adit, a quo delectos milites quingentos accipit. In Romanos nec opinantes impetum facit. Ioannes Despotes obsidionem deserit. Oppidani cum Sebastocratore Romana castra diripiunt. Instant fugientibus. Spoliis contenti caede abstinent. Mos vetus. Milites Romani quonam se ex fuga receperint. Urbs Sicyon cur Demetrias dicta* (9). *De sinu Pelasgico. Imperatoria classis insulas a Latinis occupatas vexat. Cretensium et Euboeensium classis. Naves Romanas in sinu Pelasgico stantes paene opprimit. Proelium navale. Navium moles, forma, apparatus. Philanthropenus Romanae classis praefectus suos adhortatur. Pugnae exitus. Romani fugiunt. Ioannes Despotes recens a terrestri clade pugnam instaurat. Hostes in fugam vertit. Insignia despotica cur nunquam deinceps gestaverit* (10).

A. M. 6768 ad 6791 A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi. P. 45

α'. Ἀλλὰ τούτων οὕτως ἐκεῖ τελουμένων, ἐπὶ τῆς ἀσπίδος ἐνταῦθα περὶ τὴν Μαγνησίαν καθίσαντες Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον ἀναγορεύουσι βασιλέα οἱ δόξῃ καὶ γένει προὔχοντες. ὅπερ ἀκηκοὼς ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος, κατὰ Νίκαιαν τότε διάγων, ξίφους παντὸς χαλεπωτέραν κατὰ καρδίας τὴν λύπην ἐδέξατο· καὶ ἠρεμεῖν ὅλως οὐκ εἶχε δεδιὼς περὶ τοῦ παιδός. ὅθεν ἀφορισμῷ καθυποβαλεῖν ἐπεχείρησε πρῶτον τόν τε ἀνηγορευμένον B καὶ τοὺς ἀναγορεύσαντας. ἔπειτα ἐπέσχε μετριώτερόν τε καὶ βέλτιον ἡγησάμενος ὅρκοις φρικώδεσιν αὐτοὺς ἀσφαλίσασθαι, μήτε τῇ ζωῇ τοῦ παιδὸς ἐπίβουλον χεῖρα ἐπιβαλεῖν, μήτε στέρησίν τινα καὶ παρευδοκίμησιν τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐνθυμηθῆναι. καὶ δὴ γίνεται τοῦτο, Καλανδῶν Δεκεμβρίων ἄρτι ἐπιλαμπουσῶν· C οὔπω δ' ὅλος ἀπηρτίζετο μὴν καὶ αὐτὸς ὁ ταῦτα μὲν δεδιώς,

1. Quae cum ibi ita gererentur, viri auctoritate et nobilitate praestantes circa Magnesiam clypeo imponunt Michaëlem Palaeologum et Imperatorem appellant. Quo audito patriarcha Arsenius, qui tum Nicaeae versabatur, vehementius doluit quam si ipsius cor gladio transfixum fuisset. Neque ullatenus quiescere poterat, de puero solicitus. Primum itaque in animo habuit, tam ei qui appellatus esset Imperator, quam illis qui appellassent, sacris interdicere. Deinde se ipsum cohibuit, moderatius et melius esse arbitratus eos tremendo iureiurando adstringere, ne vel pueri vitae insidiarentur, vel Imperio eius fraudem iniuriamve ullam facere cogitarent. Idque peractum statim Caleudis Decembribus. Nondum autem toto mense

A. M. 6768 ad 6791 A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

ἐκεῖνα δ' ἐμπεδῶν καὶ ἀσφαλιζόμενος ὑπὲρ τοῦ παιδὸς, οἰκείαις χερσὶν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ καταστέφει βήματος Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον· καὶ τῷ βασιλικῷ κοσμεῖ διαδήματι, ταῖς γνώμαις τῶν ἄλλων ὅσοι τῆς συγκλήτου καὶ ὅσοι τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου συγκαθελκυσθεὶς καὶ αὐτός. πλὴν οὐκ αὐτῷ γε διηνεκῆ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀρχὴν χαρίζεται, ἀλλ' ὡς τῶν πραγμάτων τέως ἀναγκαζόντων διοικεῖν αὐτὸν αὐτὴν, μέχρις ἂν ἐς ἥβην ὁ γνήσιος τῆς βασιλείας κληρονόμος ὁμοῦ καὶ διάδοχος φθάσῃ. τότε δ' D αὐτὸν ἑκόντα παραχωρεῖν ἐκείνῳ μόνῳ τῶν τε αὐτοκρατορικῶν θρόνων καὶ πάντων ἅμα τῶν βασιλικῶν συμβόλων. καὶ ἐπὶ τούτοις αὖθις ὅρκοι ἐτελοῦντο φρικωδέστεροι τῶν προτέρων. (B.) Τη- P. 46 νικαῦτά γε μὴν καθάπερ τις ἄριστος οἰωνὸς τῆς αὐτοῦ βασιλείας V. 39 ἀγγέλλονται τούτῳ τὰ δυτικὰ τῶν Ῥωμαίων τρόπαια, καὶ μετ' ὀλίγον ἥκουσι καὶ οἱ τὰ τρόπαια πεπραγότες αἰχμάλωτον ἄγοντες τόν τε Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας πρίγκιπα καὶ πλείστους ἄλλους τῶν πολεμίων. κἀκεῖνοι μὲν ἄξια κομίζονται τὰ γέρα καὶ τῶν πόνων τὰ ἔπαθλα. ὁ μὲν γὰρ Σεβαστοκράτωρ ἐς τὸ Δεσποτικὸν ἀνάγεται παρὰ τοῦ βασιλέως ἀξίωμα· ὁ δὲ μέγας Δομέστικος ἐς τὸ τοῦ Καίσαρος· ὁ δὲ Καῖσαρ ἅμα τῷ πενθερῷ B τοῦ Δεσπότου ἐς τὸ τοῦ Σεβαστοκράτορος. ἐποίει δ' ἐπίσημον τὴν ἐκ τοῦ πενθεροῦ διαφορὰν, ὅτι ἐν τοῖς κυανοῖς πεδίλοις καὶ χρυσοῦφεῖς αὐτῷ ἐνηρμόζοντο ἀετοί. ὅ γε μὴν πρίγκιψ Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας ὠνούμενος τὴν ἐλευθερίαν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς δίδωσι τῷ βασιλεῖ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων τρεῖς τὰς

24. τῶν ἐν — βελτίους. σημείωσαι πῶς ἡ Πελοπόννησος ὑπὸ Ῥωμαίοις αὖθις ἤρξατο γίνεσθαι. A.

transacto, is ipse qui haec timuerat, et illa ipsa pro puero pepigerat atque caverat, suis manibus in sacro bemate Michaëlis Palaeologi capiti coronam imponit, et Imperatorio diademate virum ornat, abreptus ipse quoque sententiis aliorum, qui vel senatorii vel sacerdotalis ordinis erant. Caeterum non perpetuum illi decernit imperium, sed quod, rebus ita cogentibus, ab eo tamdiu administrandum esset, donec legitimus imperii heres et successor adolevisset: tum vero illi soli cessurum eum ultro et solio et omnibus simul imperii insignibus. Atque in haec verba iuratum est sanctioribus quam antehac iuramentis. (II.) Porro tunc, velut optimum imperii auspicium, victoria Romanorum occidentalis ei nunciatur: pauloque post ipsi victoriae auctores adsunt, Peloponnesi Achaiaeque Principem, et multos alios ex hostibus captivos adducentes. Et ii quidem iustis laborum praemiis honoribusque afficiuntur. Nam Sebastocratori Despotica potestas ab Imperatore decernitur: Magnus Domesticus Caesar, Caesar vero cum Despotae socero Sebastocrator appellatur. Soceri autem illustre discrimen in caeruleis calceis, aureae aquilae intertextae constituebant. At Peloponnesi et Achaiae Princeps, redimendae vitae et libertatis ergo, tres optimas Peloponnesi civitates Imperatori dat, Monembasiam,

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

βελτίους, τήν τε Μονεμβασίαν καὶ τὴν περὶ τὰ Λεῦκτρα Μαΐνην, ἣ Ταιναρία πάλαι παρ' Ἕλλησιν ἄκρα ἐκαλεῖτο, καὶ τρίτην τὴν προκαθεζομένην τῆς Λακωνικῆς Σπάρτην. καὶ οὕτως ὥσπερ ἐξ ᾅδου κευθμώνων ἀπροσδόκητος ἐχαρίζετο τοῖς ἰδίοις. C ἐγκρατὴς δὲ τῶν εἰρημένων στέλλεται πόλεων ἐν Πελοποννήσῳ Κωνσταντῖνος ὁ ἀμφιμήτριος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως, ὃν, ὡς μικρῷ πρόσθεν εἰρήκειμεν, ἐκ Καισάρων Σεβαστοκράτορα πεποίηκε. καὶ ἀπελθὼν ἐκεῖσε πολλὰς εἰργάσατο νίκας κατὰ τῶν D Πελοποννησίων Λατίνων· καὶ πολλὰς ἑτέρας προσεκτήσατο πόλεις ὡς ἐξ ὁρμητηρίων μεγάλων τριῶν ἐκείνων ὁπλιζόμενος πόλεων. (Γ.) Ἐπὶ τούτοις καταλιπὼν τὸν πατριαρχικὸν ὁ Ἀρσένιος θρόνον ᾤχετο ἡσυχάσων ἐς τὸ παράλιον τοῦ Πασχασίου μονύδριον. πρόφασις δ' ἦν τῆς ὑποχωρήσεως ἡ περιφρόνησις Ἰωάννου τοῦ Λάσκαρι τοῦ βασιλέως παιδός. ἔπεμψε γὰρ αὐτὸν πρὸ βραχέος ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ἐν Μαγνησίᾳ E φυλάττεσθαι, μήποτε νεωτερισμόν τινα δῆθεν πράξῃ παρά τισιν ἔχουσιν εἰς τοῦτο ἐπιῤῥεπῶς ἡ αὐτοῦ γε ἐμφάνεια. καὶ δὴ Νικηφόρος ἀντ' ἐκείνου ἐς τὸν πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, ὁ τῆς Ἐφέσου μητροπολίτης, ὃς ἕνα ἐπιβιοὺς ἐνιαυτὸν ἐτελεύτησεν. (Δ.) Ὁ μέντοι βασιλεὺς σὺν πολλοῖς τοῖς στρατεύμασι διεπεραιοῦτο εἰς Θρᾴκην ἐπίδοξος ὢν ἐσβαλεῖν καὶ ἐς τὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως προαύλια πείρας εἵνεκα πολεμικῆς. καὶ F δὴ μετὰ τὴν ἔξω διατριβὴν παρελάσας ἐπολιόρκει πρῶτον τὸ κατὰ τὴν περαίαν τοῦ Γαλάτου ἐπικεκλημένον φρούριον, ὡς ῥᾳ-

4. ὥσπερ add. A. 14. τοῦ βασ.] τοῦ τοῦ β. A. 23. δὴ add. A.

Mainen ad Leuctra sitam, quae olim apud Graecos Taenarium promontorium dicebatur, et Spartam, principem Laconiae urbem: atque ita velut ex inferorum faucibus ereptus, suis restituitur. Urbibus vero illis Peloponnesiis uterinus Imperatoris frater Constantinus praeficitur, quem, ut modo diximus, e Caesare Sebastocratorem fecerat. Quo cum pervenisset, Latinos Peloponnesios saepenumero vicit, et multas alias urbes subegit, ex illis tribus tanquam magnis quibusdam castris ad bellum erumpendo. (III.) Post haec Arsenius, relicta sede patriarchali, se in maritimum Paschasii monasteriolum quiescendi causa contulit. Causa illius secessionis fuit, quod Ioannes Lascaris filius Imperatoris contemneretur. Miserat enim eum paulo ante Imperator Michaël Palaeologus Magnesiam custodiendum, ne praesentia eius quosdam alioqui rerum novarum cupidos commoveret. Proinde Nicephorus Ephesi metropolitanus Arsenii loco in patriarchalem sedem evectus est: qui uno anno in ea dignitate exacto, mortem obiit. (IV.) Imperator vero cum magnis copiis in Thraciam transfretavit, ut crederetur in Constantinopolitana suburbia irrupturus, ad tentandam belli fortunam. Et cum foris morari desiisset, ultra provectus, castellum cognomento Galatae in adverso littore situm primo oppugnavit, quasi ita demum

δίως ἐντεῦθεν ἁλωσομένης αὐτῷ καὶ τῆς Κωνσταντίνου, εἰ αὐτὸ παραστήσαιτο πρότερον. ἀλλ' ἦσαν ἄρα τὰ τῶν τοιούτων ἐλπίδων αὐτῷ γρηγορούντων ἐνύπνια. πλεῖστα γὰρ τῶν λιθοβόλων μηχανημάτων ἀντιπεριστήσας αὐτῷ καὶ πολλὰς ἐπενεγκὼν βίας ἑλεῖν οὐ δεδύνηται. ὅθεν ὀχυρώσας τὰ πρὸ τῆς Βυζαντίδος φρούρια καὶ ὁπλίτας ἀφεὶς ἐν αὐτοῖς προσετετάχει συνεχεῖς P. 47 ἐπιδρομὰς καὶ ἐνέδρας ποιεῖσθαι κατὰ τῶν Βυζαντίων Λατίνων, ὡς μηδὲ προκύπτειν ἐᾷν εἰ δυνατὸν αὐτοὺς τῶν τειχῶν. ὃ δὴ πρὸς τοσαύτην ἤλασε τοὺς Λατίνους πενίαν, ὡς τῇ τῶν ξύλων σπάνει καὶ τὰς τοῦ Βυζαντίου πλείστας καὶ περιφανεῖς οἰκίας καθελεῖν εἰς δαπάνην χρειώδη τοῦ πυρός. ἐντεῦθεν ἐς Νίκαιαν αὖθις ὑποστρέφει· αὕτη γὰρ ἐγεγόνει Ῥωμαίων βασίλειον μετὰ τὴν τῆς Βυζαντίδος πόρθησιν, καὶ ἦν ἐκεῖ διατρίβων ἐφ' ἱκανόν. (E.) Ἐν τούτοις μέντοι τοῖς χρόνοις διαβάντες καὶ B τὸν Εὐφράτην οἱ Σκύθαι τὴν ἄχρι Παλαιστίνης οἰκειοῦνται Συρίαν καὶ Ἀραβίαν. μηδὲ γὰρ εἶναι τῶν πάνυ ῥᾳδίων πέρας λαμβάνειν τὴν ἀνθρώπων πλεονεξίαν, μέχρις ἂν ἐπιμένῃ τῇ δεξιᾷ καὶ τῇ αἰχμῇ τὸ δύνασθαι. καὶ πολλοῖς ἐκεῖ τοῖς λαφύροις V. 40 περιτυχόντες βριθούσαις ἐπανήκουσι δεξιαῖς, φόρους ἐτησίους, ὅσα καὶ δούλοις ἀθλίοις, τάξαντες τοῖς ἐναπολειφθεῖσιν Ἄραψί C τε καὶ Σύροις καὶ Φοίνιξι. κατὰ μέντοι τὸ ἐπιὸν ἔτος εἰσβάλλουσι A. C. 1261 Ducangio. καὶ ἐς τὴν ἔνδον Εὐφράτου Ἀσίαν καὶ πᾶσαν ῥᾳδίως καταστρέφουσι καὶ λῄζονται, ὅρους ποιησάμενοι τοῦ τοιούτου δρόμου καὶ κλόνου πρὸς μὲν ἄρκτους Καππαδοκίαν καὶ ποταμὸν

16. εἶναι] ἦν W. in mg.

facile Urbis potiturus, si illud prius occupasset. Sed eae spes nihil utique aliud fuerunt quam somnia vigilantium. Nam cum illud castellum multis machinis saxa eiaculantibus circumdedisset, et multos conatus adhibuisset, capere tamen haud potuit. Unde Byzantino agro finitima castella munivit: et milites in iis reliquit, ea lege imposita ut crebris incursionibus atque insidiis Byzantinos Latinos infestarent, ne, si fieri posset, illis vel prospicere extra moenia liceret. Quae res Latinos ad tantam egestatem redegit, ut ob lignorum inopiam plurimas et pulcherrimas urbis aedes destruerent ad usum ignis necessarium. Inde Nicaeam rediit, quae post Byzantii vastationem regia Romanorum fuit, ibique aliquandiu commoratus est. (V.) Caeterum his temporibus Scythae, etiam Euphrate superato, Syriam ad Palaestinam usque subigunt; item Arabiam. Neque enim avaritia humana facile conquiescit, dum conatibus fortuna respondet. Ac multas illic manubias nacti domum redeunt plenis manibus, post imperata annua tributa Syris, Arabibus, et Phoenicibus, veluti miseris quibusdam mancipiis. Anno sequenti, etiam in Asiam citra Euphratem (id est, in Asiam Minorem) irrumpunt, eamque praedati facile subigunt: limitibus excursionis et motus illius constitutis versus Septentrionem Cappadocia et flumine Thermodonte: ad

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

τὸν Θερμώδοντα, πρὸς δὲ μεσημβρίαν τήν τε Κιλικίαν καὶ τὰ μικρὸν μετὰ τὰς ἀρχὰς πολλαχῇ διαιρούμενα μέρη τοῦ Ταύρου, ὃς μέγιστος ἐπεφύκει τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ὀρῶν. (ϛʹ.) Χειροῦνται δ' ἐπὶ τούτοις καὶ τὰ τῶν Τούρκων βασίλεια. καὶ φυ- D γὰς ὁ σουλτὰν Ἀζατίνης ἅμα τῷ ἀδελφῷ Μελὴκ φοιτᾷ πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμαίων Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον, ἐνέχυρα φέρων πιστὰ μεγάλων ἐλπίδων οὐ πάνυ παλαιᾶς φιλοξενίας καὶ μεγάλης κηδεμονίας ὑπομνήματα· ὁπότε δηλαδὴ καὶ αὐτὸς παρ' αὐτὸν E ἧκε, φεύγων τε τοὺς βασιλικοὺς ἐκείνους κινδύνους καὶ πλεῖστα φέρων ἐπὶ τῆς καρδίας τὰ τῶν μεγάλων φόβων ἐκείνων ἴχνη. τούτων ἀνάμνησιν ἐπ' αὐτοῦ ποιησάμενος αἰτεῖ δυοῖν θάτερον· ἢ συμμαχίαν κατὰ τῶν Σκυθῶν, ἢ γῆς Ῥωμαϊκῆς ἀποτομήν τινα καὶ οἱονεὶ κληρουχίαν εἰς κατοικίαν μονιμωτέραν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἅμα αὐτῷ. ἦν γὰρ ἐπαγόμενος γυναῖκα καὶ τέκνα καὶ θεραπείαν συχνήν, καὶ πρὸς τούτοις πλοῦτον μάλα μακρὸν καὶ πολυτελῆ. τῷ μὲν οὖν βασιλεῖ τὰ Ῥωμαίων κατακερματίζειν στρα- F τεύματα, πολλῶν πολλαχόθεν περικυκλούντων πολέμων, οὐ πάνυ τοι ἀσφαλὲς ἐδόκει. τό,τε γῆς κληροδοσίαν ἀπονέμειν ἀνδρὶ τοσούτῳ, πολλῶν σατραπειῶν ἀρχηγῷ καταστάντι καὶ ἡγεμονικοῦ τινος ἤθους τροφίμῳ, καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἀνύποπτον ἦν αὐτῷ, οὐδ' ἄνευ φόβων μελλόντων. ἀνάγκη γὰρ τοὺς ὑπὸ χεῖρα σατράπας ζητῆσαι τὸν ἀρχηγόν· καὶ τοὺς ἔνθεν κἀκεῖθεν διασπαρέντας καὶ φερομένους οἷα πλανήτας ἐν νυκτὶ ἐπὶ τὸν P. 48 λαμπαδοῦχον καὶ ὁδηγὸν συνδραμεῖν καὶ χρόνῳ γενέσθαι Ῥω-

10. ἐκείνων add. A. 18. κληροδοσίας A. 22. κἀκεῖθεν add. A.

meridiem Cilicia, et Tauri omnium Asiae montium maximi iugis, quae paulo post suum initium in multas partes dividuntur. (VI.) Deinde Turcorum quoque regia potiuntur. Quare Sultanus Azatines, cum fratre Meleco exul, ad Romanorum Imperatorem Michaëlem Palaeologum confugit, hospitalitatis non omnino veteris et magnorum officiorum recordationem, veluti certum praeclarae spei pignus, conservans; quod et ipse eum aliquando excepisset, imminens ab Imperatore discrimen fugientem, et plurima terrorum illorum gravissimorum vestigia in animo circumferentem. Quae cum in memoriam illi revocasset, duorum alterum petit, ut vel opem ferat contra Scythas, vel partem aliquam Romani agri, ac veluti proprii domicilii possessionem certam assignet, in qua cum suis sedem figat. Adducebat enim secum uxorem et liberos, et famulos multos, ac praeterea magnas divitias. Imperatori autem, tot undique bellis urgentibus, non committendum esse visum est, ut Romanas copias divideret: terrae autem partem tanto viro, qui multis provinciis imperasset, et regio more ab ineunte aetate educatus esset, assignare, ne id ipsum quidem suspicione carere aut metu in posterum. Necesse enim esse ut subiecti Satrapae ducem suum quaerant, et alibi atque alibi dispersi et veluti noctu oberrantes ad eum qui facem praeferat ac viam monstret, concurrant, ac tandem Romanos insigni detrimento

μαίοις κακὸν ἀμήχανον· ὅθεν ὡς ἐπὶ τρυτάνης μετεωρίσας αὐτοῦ A. C.
τὴν ψυχὴν ἦγε καὶ ἔφερεν ἐλπίδων ὥσπερ παράσιτον. 1259
β'. Δύο ἑξῆς ἠνύετο ἔτη, ἀφ' οὗ τῶν τε βασιλικῶν θρόνων ad 1282
ἐγκρατὴς ὁ Μιχαὴλ ἐγεγόνει καὶ τὸ δυτικὸν καὶ Θετταλικὸν ἔπαυσε Imp. Mich. Palaeologi.
δόρυ, τὴν μάχην φημὶ τῶν τε Ἀκαρνάνων καὶ Αἰτωλῶν, καὶ V. 41
τῆς πονηρᾶς ἐκείνης ῥίζης πάλιν ὑπεφύοντο πονηρὰ καὶ ἀκαν- A. C. 1261
θώδη βλαστήματα, καὶ πάλιν ὅρκων ἀνατροπαὶ καὶ μάχαι πολε- Acropolitae. B
μικαὶ τοῦ ἀποστάτου Μιχαήλ. πέμπει τοιγαροῦν κατὰ τάχος ἐπ'
ἐκεῖνον ὁ βασιλεὺς Καίσαρα τὸν Στρατηγόπουλον, δοὺς αὐτῷ
καὶ Βιθυνοὺς μὲν ὁπλίτας μικρὸν ὑπὲρ τοὺς ὀκτακοσίους, τοὺς C
δ' ἄλλους ὁπόσους ἡ χρεία ζητοίη, στρατολογήσειν αὐτὸν ἔκ τε
Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας. προστάττει δ' αὐτῷ καὶ πάρεργον ὁδοῦ
ποιήσασθαι μεθ' ὧν ἐπιφέρεται Βιθυνῶν ὁπλιτῶν τὴν διὰ τῶν
τοῦ Βυζαντίου προαστείων διάβασιν, θορύβου τινὸς ἕνεκα τῶν
ἐν Βυζαντίῳ Λατίνων καὶ τοῦ μὴ πάνυ σχολάζειν αὐτοὺς καὶ
ἀναπεπτωκέναι συγκεχωρῆσθαι κἀπὶ πλεῖστον τῶν τειχῶν παρεξ-
ιέναι ὁπότε βούλοιντο, ἀλλ' εἶναι περιδεεῖς ἀεὶ καὶ οἷον ἐν εἱρ-
κτῇ φρουρουμένους. (B.) Καὶ μὲν δὴ διαπεραιωσάμενος τὴν D
Προποντίδα ὁ Καῖσαρ στρατοπεδεύει περὶ τὸ Ῥήγιον· ἔνθα
περιτυγχάνει τισὶν ἀγοραίοις ἀνδράσι, λόγοις μεγάλοις καὶ ἀ-
ποῤῥήτοις τῆς πάντα διοικούσης προνοίας, ᾗ πλήθει μὲν ἵππου
καὶ στρατιᾶς οὐχ ὑπηρετεῖ πολλάκις, βραχείᾳ δέ τινι δυνάμει
καὶ πολλὴν ταῖς ἐλπίσι τρυφὴν χορηγεῖν οὐκ ἐχούσῃ συναίρεται
μᾶλλον καὶ νίκας μεγίστας παρέχεται. τῶν μὲν γὰρ τὴν ἐλπίδα E
κιβδηλεύει τὰ ὅπλα πολλάκις καὶ ἡ τῆς ἄλλης ἴσως παρασκευῆς

afficiant. Unde animum eius velut in aequilibrio nutantem, ac tanquam spei parasitum agebat et versabat.

2. Secundus annus exibat, ex quo Michaël Imperatorio solio potitus occidentalia et Thessalica arma represserat (de pugna Acarnanum et Aetolorum loquor), cum malae illius radicis mala et spinosa germina repullularunt, violatis rursum foederibus, et bello Michaëlis rebellatoris perfidia suscitato. Imperator igitur celeriter adversus illum mittit Caesarem Strategopulum, Bithynis illi paulum supra DCCC datis: reliquos milites, quotquot res postularet, e Thracia et Macedonia cogere iubet. Mandat etiam, ut cum Bithynis militibus obiter per suburbia Byzantii transiret, ad Latinos qui in urbe essent aliquatenus perturbandos, ne prorsus otium agere et resides esse sinerentur, aut longius extra moenia quoties libitum esset evagarentur: sed in perpetuo metu essent, et tanquam in carcere inclusi. (II.) Itaque Caesar Propontide traiecta, castrisque circa Rhegium positis, in circumforaneos quosdam homines incidit, magno arcanoque cuncta gubernantis Providentiae consilio: quae saepe multitudini equorum et exercituum non subservit; exiguis autem viribus, quae spem non admodum blandam suggerunt, magis adest maximasque victorias largitur. Nam illorum quidem spem arma saepe et reliqui apparatus magnitudo adulterant,

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

ἀφθονία, καὶ οὐκ ἐᾷ ῥαδίως ἄνω φέρεσθαι πρὸς τὸν ζωῆς καὶ θανάτου κύριον, ἀλλὰ κατασπᾷ καὶ βαρύνει καὶ περὶ τὴν γῆν ὡς τὰ πολλὰ καλινδεῖσθαι βιάζεται· τῶν δὲ τοὐναντίον ἡ σπάνις τῶν ἀναγκαίων κουφοτέρους ποιεῖ καὶ οἷον αἰθεροδρομεῖν τε P. 49 ἀναγκάζει καὶ θερμότερον τὴν ἄνωθεν ἐκκαλεῖσθαι δεξιάν. δι' αὐτό γε μὴν τοῦτο καὶ πολλοὶ μεγάλα ἐλπίσαντες τοὐναντίον ἢ κατὰ τὰς ἐλπίδας ἀπήλλαξαν. ἕτεροι δὲ δι' ἀπορίαν καὶ ἑαυτῶν ἀπογνόντες τροπαίων μεγίστων ἐπέτυχον. ἰδοὺ γὰρ κἀν τῷ παρόντι βασιλεῖς τῶν τριῶν οὐκ ἐλάττους πολλαῖς πολλάκις χιλιάσι B στρατοῦ προσβαλόντες τῇ Κωνσταντίνου ἄπρακτοι ἐπανῆκον, V. 42 οὐδὲ τοῖς τείχεσι καθαρῶς δυνηθέντες ἐγγίσαι. ἀλλὰ ταύτην ὁ Καῖσαρ εἷλεν αἰχμάλωτον, μηδ' ἄχρι χιλιάδος μιᾶς ἐπαγόμενος στράτευμα, μηδὲ τειχῶν ἀμυντήριον ὄργανον οὐδέν, μηδὲ μηχανημάτων ὄχλον ὁντινοῦν, ἀλλὰ μόνῃ τῇ θείᾳ ἐπικουρίᾳ τὸ πᾶν ἀναρτήσας. εἷλε δὲ οὕτως. (Γ.) Ἐπεὶ γὰρ τοῖς ἀνδράσιν ἐκεί- C νοις ὁ Καῖσαρ ἐνέτυχε, Ῥωμαίοις μὲν οὖσι τὸ γένος, αὐτόχθοσι δὲ Κωνσταντινουπόλεως, κατὰ δὲ χρείαν ἅλωνος καὶ καρπῶν συλλογῆς ἔξω διαιτωμένοις τῆς πόλεως, ἤρετο περί τε τῆς τῶν Λατίνων δυνάμεως ὅση καὶ οἵα, καὶ περὶ ὅσων ἄλλων εἰκὸς ἦν περιεργάζεσθαι στρατηγὸν ἄνδρα καὶ πολλῶν ὀλυμπιάδων τοιούτων μεστόν. οἱ δὲ καὶ τῷ τῶν Λατίνων πάλαι ἀχθόμενοι ζυγῷ καὶ ἄλλως τοῖς ὁμοφύλοις μᾶλλον ἢ τοῖς ἀλλοφύλοις συνδιαιτᾶσθαι D ποθοῦντες ἕρμαιον κάλλιστον τὴν τοῦ Καίσαρος ἡγήσαντο ξυν-

4. κουφοτέρους A., κουφοτέρας W.

et sursum ferri non sinunt ad vitae necisque dominum, sed gravi quodam pondere deorsum pressam versari humi plerumque cogunt. Contra, horum fiduciam penuria rerum necessariarum expeditiorem facit, ac propemodum ad percurrendum coelum impellit, et ad supernam dexteram votis ardentioribus evocandam. Hinc est quod multi magna spe concepta contrarium ac speraverant experiuntur: alii vero ex summis angustiis, cum de se ipsis desperassent, maximos triumphos sunt adepti. Ecce enim in praesenti negotio non minus quam tres Imperatores cum multis saepe hominum millibus Constantinopolim aggressi re infecta discesserunt, cum nec ad ipsa moenia propius accedere licuisset. At Caesar eandem cepit, cum ne mille quidem hominum exercitum adduceret, nec ullum tormentum murale, nec machinarum copiam paratam haberet, sed ad solam divinam opem omnia retulisset. Cepit autem hoc modo. (III.) Cum in illos viros incidisset, genere Romanos, Constantinopoli vero natos, qui ob rem frumentariam et colligendorum fructuum causa foris agerent, rogavit eos, quales et quantae essent Latinorum vires, et alia quae par erat curiosius sciscitari exercituum ducem, harum rerum usu instructissimum. Hi vero cum Latinorum iugum longo iam tempore moleste ferrent, et alioqui etiam popularium suorum quam alienigenarum consuetudine uti mallent, Caesaris oc-

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

τυχίαν καὶ πάντα σαφῶς τε ἀπήγγειλαν καὶ ἐπὶ τούτοις συμφωνίας τῷ Καίσαρι συνετίθεσαν περὶ προδοσίας καὶ δωρεῶν ὑποσχέσεις μεγάλων ῥᾶστα ἐλάμβανον, ὡς ἐφ' ὁμολογουμένῃ τῇ πράξει. οὐ γὰρ μόνον ἀσθενῆ τὴν τῶν Λατίνων δύναμιν ἔφασαν ἤδη τυγχάνειν, ἀλλὰ καὶ ταύτης τὸ πλεῖστον ἀπεῖναι ἐς τὴν τῆς Δαφνουσίας πολιορκίαν. πόλις δὲ αὕτη περὶ τὸν Εὔξεινον πόν- E τον, πολλοῖς κυκλουμένη τοῖς ὕδασι, χιλίους σταδίους διϊσταμένη τῆς Κωνσταντίνου· σφίσι δ' αὖ ῥᾴδιον εἶναι τὴν εἴσοδον νύκτωρ τῷ στρατῷ συσκευάσαι καὶ ἅμα συνάρασθαι μετὰ τῶν φίλων αὐτοῖς καὶ χερσὶ καὶ ὅπλοις καὶ πάσῃ δυνάμει τὴν τῶν ἀντιπάλων ἄμυναν. τήν τε γὰρ οἴκησιν ἔγγιστά που τῆς πύλης κεκτῆσθαι τῆς κατ' εὐθεῖαν βλεπούσης πρὸς τὸν ναὸν τῆς θεομήτορος τῆς πηγῆς, εἴσοδόν τε εἰδέναι λαθραίαν, ἣν παλαιός τις F ὑπόνομος ἔλαθεν ὥσπερ ἐξ αὐτομάτου νῦν παρεχόμενος, δι' οὗ πεντήκοντα εἰσιόντας ὁπλίτας νυκτὸς τούς τε φύλακας ἀποκτεῖναι καὶ τὴν πύλην συντρίψαντας ῥᾳδίαν ἤδη καὶ ἅπαντι τῷ στρατῷ πεποιηκέναι τὴν εἴσοδον. (Δ.) Ταῦτ' ἔφασαν οἱ ἄνδρες· καὶ οἴκαδε ἀπιόντες οὐ μάλα συχνῶν ἡμερῶν εἰς πέρας ἦγον τὰ ὑπεσχημένα. καὶ ὁ Καῖσαρ εἴσεισι τὴν Κωνσταντινού- (A. C. 1261 Iul. 25.) πολιν νύκτωρ πρὸς ὄρθρον, καὶ αὐτοῦ που διημερεύσας συν- (Acropolitae. P. 50) τεταγμένος πρὸς πόλεμον τῇ ὑστεραίᾳ πῦρ τε ὑφεῖναι κατὰ τῶν οἰκιῶν κελεύει καὶ τετραχῇ τὴν πόλιν ὑφάψαι, ἵνα διπλοῖς πολεμίοις ὁ τῶν Λατίνων ὄλεθρος εἴη μεμηχανημένος. τὰ μὲν οὖν τῶν Λατίνων βασίλεια ἡ τοῦ παντοκράτορος ὑπῆρχε μονή. ὁ δὲ τηνικαῦτα Κωνσταντινουπόλεως βασιλεύων Βαλδουῖνος, ὁ

cursum in maximo lucro deputarunt, eique cuncta accurate narraverunt. Quin et consilia proditionis cum eo agitarunt, et magnorum praemiorum pollicitationes facillime, tanquam rato negotio, acceperunt. Nam Latinorum vires non modo exiguas nunc esse, sed etiam maximam earum partem abesse in Daphnusiae obsidione occupatam. Est autem Daphnusia urbs ad Pontum Euxinum sita, multis aquis circumdata, mille stadiis a Constantinopoli distans. Porro sibi facile esse noctu praeparare aditum exercitui, atque etiam ascitis amicis eum adiuvare et manu et armis et totis viribus ad hostes propulsandos, quod et domum haberent contiguam illi portae, quae recta fanum Deiparae Fontanae spectaret, occultumque aditum scirent, quem vetus quidam cuniculus, quasi ad illud ipsum suapte oblatus, clam praeberet; per quem quinquaginta armati ingressi, occisis vigilibus, effractaque porta, facilem ingressum universo exercitui patefacerent. (IV.) His illi dictis domum reversi paucis diebus interiectis, quae verbis promiserant, re ipsa praestiterunt. Caesar autem noctu sub diluculum urbem ingreditur, cum diem in illis locis alicubi transegisset, copiis ad pugnam instructis. Postridie ignem iniici aedibus, et quatuor in locis urbem incendi iubet, ut gemino bello exitium Latinis machinaretur. Regia Latinorum erat Pantocratoris monasterium. Qui vero tum Constantinopoli regnaret, Balduinus

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

τοῦ πρώτου Βαλδουίνου ἀδελφιδοῦς· Ἐῤῥῆς μὲν γὰρ ἐκεῖνον ὁ ἀδελφὸς διαδέχεται, τὸν δὲ ὁ τῆς ἀδελφῆς Ἰολέντης πρῶτος υἱὸς ὁ Ῥομπέρτος· καὶ τοῦτον αὖ ὁ Ῥομπέρτου δεύτερος ἀδελφὸς Βαλδουῖνος, τέταρτος καὶ τελευταῖος ὢν ἀπὸ τοῦ πρώ- B του Βαλδουίνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως βασιλεύς. οὗτος ἕωθεν ἀναστὰς καὶ ἀκηκοὼς ἔνδον ὄντας τοὺς πολεμίους καὶ ἅμα ἰδὼν ὡς τὸ πῦρ τήν τε πόλιν διέζωσεν ἅπασαν καὶ ὅσον οὐδέπω καὶ αὐτοῦ τῶν βασιλείων γένεσθαι ἔμελλεν ὑπὸ τοῦ πνεύματος C ἐλαυνόμενον, πρῶτα μὲν εἰς ὅπλα καὶ πόλεμον ἔβλεψε, συνηθροικὼς εἴ τί που τῶν Λατίνων ὑπῆρχεν ὁπλιτικόν. τάχιστα δ' αὖθις ἐγνωκὼς ἀνηνύτοις ἐπιχειρῶν χαίρειν ἀπεῖπε καὶ σύμβολα βασιλείας καὶ βασιλείαν αὐτήν. ὁ δ' ἁλιάδι τινὶ γυμνὸν ἑαυτὸν ἐμβαλὼν φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίζεται. (E.) Ῥέουσα δ' ἡ φήμη φθάνει αὐθήμερον καὶ ἐς τοὺς τὴν Δαφνουσίαν πολιορκοῦντας. οἳ δὴ καὶ ἄραντες ἐκεῖθεν ταχυναυτοῦσιν εἴπερ ποτέ, D καὶ ὁρῶνται τῇ ὑστεραίᾳ τὰ τείχη τῆς πόλεως παραπλέοντές τε V. 43 καὶ περιπλέοντες καὶ τοὺς ἐκπίπτοντας τῶν Λατίνων σωρεύοντες ὅσον ἐφικτόν. καὶ τοῦτ' ἐξ ἑσπέρας εἰς ὄρθρον ποιοῦντες διετετελέκεισαν. ἅμα δ' ἕω τὰ ἱστία διαπετάσαντες εὐθὺ τῆς Ἰταλίας τὸν ἀπόπλουν ἐποίουν, μακρὰ καὶ αὐτοὶ χαίρειν εἰπόντες τὴν νόθον πατρίδα. τὴν δὴ ταχίστην φθάνει τῶν πεπραγμένων τὰ εὐαγγέλια καὶ ἐς βασιλέα περὶ τὴν Νίκαιαν. ὁ δὲ πιστεύειν E οὐκ εἶχε τὰ πρῶτα ῥᾳδίως, ἐννοῶν ὡς πρὸ βραχέος αὐτὸς μὲν ἧκε μυρίαν ἐπαγόμενος αἰχμὴν καὶ μυρίαν ἐπιδειξάμενος μηχα-

24. ἧκε] ἥκοι A.

erat, Balduini primi ex sorore nepos. Ei enim frater Herricus successit: huic sororis Iolentae primogenitus filius Robertus: Roberto frater aetate proximus Balduinus, quartus et postremus a Balduino primo Constantinopolis Imperator. Is mane cum surrexisset, ac hostes in urbe esse audivisset, simulque urbem flammis circumdatam conspexisset, quae actae vento mox ipsius quoque regiam invasurae essent: primum arma et bellum spectavit, coactis si qui aderant Latinis militibus. Sed cum statim animadvertisset, irritum esse conatum suum: et insignia imperii et ipsum imperium valere iubet, ac nudus cymba quadam arrepta fuga salutem quaerit. (V.) Eius rei fama eodem die manat ad eos qui Daphnusiam obsidebant. Itaque illi sublatis anchoris celerrime, si unquam, in altum provecti postridie praeter et circum urbis moenia navigantes conspiciuntur, et Latinorum elabentium turbam quantam poterant recipientes. Idque a vespere usque ad diluculum continenter fecerunt. Mane autem statim expansis velis recta versus Italiam cursum intenderunt, multum et ipsi patriam non legitimam valere iubentes. Laetus vero bene gestae rei nuncius cum Nicaeam ad Imperatorem quamprimum perlatus esset, is initio non facile credebat, cogitans se paulo ante maximo cum exercitu maximoque machi-

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

νὴν ἑλεῖν οὐδὲ τὸ σμικρότατον ἠδυνήθη τοῦ Γαλάτου πολίχνιον· κἄπειτα παραδόξως ἀκούοι τὴν Κωνσταντίνου, τὸ μέγα θαῦμα τῆς οἰκουμένης, ἁλοῦσαν ῥᾳδίως ὑπ' ὀκτακοσίων ἀνδρῶν. εἶτα καθ' ἑαυτὸν γενόμενος καὶ συνιεὶς ὡς τοῦ θείου ἡ πρόνοια δύναται καὶ τοῖς ξηροῖς διδόναι βλάστην καὶ τοῖς πένησι πλοῦτον καὶ ῥώμην τοῖς ἀσθενέσι καὶ μέγεθος τοῖς μικροῖς, ὥσπερ καὶ F τοὐναντίον, ὁπότε ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ καυχῷτο τῷ ἑαυτοῦ καὶ ὁ δυνατὸς ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ, εὐχαριστηρίους ἀνεπέτασε χεῖρας πρὸς κύριον καὶ ὕμνους πολλοὺς διεξεληλύθει τῇ γλώττῃ, μάλα τῇ ὑποθέσει προσήκοντας. ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς οὕτω περὶ τὴν ἀκοὴν διέθηκεν ἑαυτόν. τῷ δὲ ἦν ἔργον ἐπιμελὲς λοιπόν, πάντων ἀφεμένῳ τῶν ἄλλων πραγμάτων ἰέναι πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἅμα τῇ συζύγῳ δεσποίνῃ καὶ τῷ υἱῷ Ἀνδρο- P. 51 νίκῳ τῷ νέῳ βασιλεῖ, δεύτερον ἔτος ἄγοντι τῆς ἡλικίας. (ϛ'.) Συχναὶ παρῆλθον ἡμέραι καὶ εἶχε τὸν βασιλέα ἡ τῶν πόλεων βασιλεύουσα· πλὴν οὐ πρότερον εἰσελθόντα αὐτήν, πρὶν ἢ τὴν θείαν εἰκόνα τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος τῆς Ὁδηγητρίας ἐς τὴν οὕτω πως ὀνομαζομένην χρυσῆν πύλην εἰσεληλυθέναι· ἔνθα αὐτῇ τοὺς εὐχαριστηρίους ἀποδόντας ὕμνους οὕτως ἔπειτα εἰσιέναι πεζῇ καὶ βάδην, προηγουμένης τῆς θείας εἰκόνος τῆς θεομήτορος. ἐλ- B θόντα δὲ τὸ πρῶτον οἰκῆσαι παρὰ τὸ ἔγγιστα τοῦ Ἱπποδρόμου παλατίον. τὸ γὰρ ἐν Βλαχέρναις ἠμέλητο ἐκ πολλοῦ, καὶ ἦν τὸ πλεῖστόν γε καπνοῦ καὶ κόνεως ἐμπεπλησμένον. ἦν μὲν οὖν ἰδεῖν

16. αὐτὴν A., αὐτὸν W. 18. ἐληλυθέναι A. 19. ἀποδόντας A., ἀποδιδόντας W. 21. τὸ πρῶτον] τὸ om. A.

narum apparatu, nequidem exiguum Galatae oppidulum expugnare potuisse: nunc autem praeter opinionem audire, Constantinopolin, grande orbis terrarum miraculum, ab octingentis viris facile captam. Deinde cum se collegisset, ac reputaret Providentiam Divinam facere posse ut etiam arida repullularent, et ut pauperibus divitiae, robur infirmis, parvis magnitudo accederet: contrarium autem accidere, cum dives suis opibus gloriatur, et potens suis viribus intumescit: sublatis ad coelum manibus gratias Deo egit, et multos hymnos huic argumento convenientes lingua percurrit. Ad hunc ergo modum Imperator eo nuncio affectus est. In eam autem curam deinde incubuit, ut omissis aliis rebus omnibus cum uxore Augusta et Andronico filio, iuniore Imperatore, tum bimulo, principem urbem ingrederetur. (VI.) Dies complures ex eo effluxerant, cum et Imperatorem excepit Regina urbium. Non prius tamen eam intravit, quam castissimae Dei Matris Hodegetriae imago portam, quam Auream vocant, introducta esset. Cum autem ibi hymnis cantatis gratias Dei Matri egissent, pedibus deinde et lento gradu, sacrosancta Deiparae imagine praecedente ingressus, venit in palatium, quod Hippodromo proximum est, et illic primum habitavit. Nam Blachernium longo iam tempore neglectum et fumo ac pulvere plenum erat. Tum vero Reginam urbem vastitatem campumque desolationis

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων πεδίον ἀφανισμοῦ, μεστὴν ἐρειπίων καὶ κολωνῶν, οἰκίας τὰς μὲν κατεσκαμμένας, τὰς δὲ πυρκαϊᾶς μεγάλης μικρὰ λείψανα. ἀπημαύρωσε μὲν γὰρ καὶ πολλάκις πρότερον τὸ κάλλος αὐτῆς καὶ τὸν κράτιστον κόσμον θυμὸς C πυρὸς, ὁπότε Λατίνοις τὸ πρῶτον δουλεύσειν ἔμελλεν. ἔπειτα δ' αὖ δουλωθεῖσα οὐδεμίαν ἐδέξατο παρ' ἐκείνων ἐπιμέλειαν πώποτε, ὅτι μὴ κατάλυσιν παντοίαν ἐφ' ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ, ὥσπερ ἀπιστούντων τῶν Λατίνων τῇ ταύτης ἐς τέλος οἰκήσει, οἶμαι τοῦ θείου τὸ μέλλον φωναῖς ἀλαλήτοις σφίσιν ὑποσημαίνοντος. ἀπημαύρωσε δ' αὐτὴν οὐ μετρίως καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο τὸ πῦρ, D ὃ Ῥωμαῖοι δι' ἔκπληξιν τῶν Λατίνων ταῖς οἰκίαις ἐνέβαλον πρότριτα. (Z.) Ἔργον μὲν οὖν αὐτίκα τὸ πρῶτον καὶ σπουδαιότατον ἦν βασιλεῖ ταύτην ἀνακαθαίρειν καὶ τὴν πολλὴν ἀκοσμίαν ἐκείνην εἰς εὐκοσμίαν μετάγειν, ὡς ἐφικτὸν ἦν, νεώς τε περιφράττειν, οἳ μήπω τελέως καταπεπτώκεσαν, καὶ τὰς κεκενωμένας E οἰκίας ἀνθρώπων πληροῦν. δεύτερον, ἀνακαλεῖσθαι τὸν πατριάρχην Ἀρσένιον, ἐπεὶ καὶ ὁ πατριαρχικὸς τηνικαῦτα θρόνος οὐκ εἶχε τὸν διέποντα. εἶχεν οὖν καὶ ὁ πατριαρχικὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνος Ἀρσένιον πατριάρχην πῶς μὲν ἄκοντα, πῶς V. 44 δ' αὖ ἑκόντα· ἄκοντα μὲν διὰ τὰ φθάσαντα σκάνδαλα, ἑκόντα δ' αὖ, ὅτι τε τὴν βασιλεύουσαν ἐπεθύμει καὶ αὐτὸς θεάσασθαι τῶν πόλεων καὶ ὅτι οὐδ' αὐτὸς δόξης ἐρώτων ἀήττητος ὑπῆρχε τελέως. ἄνθρωπος γὰρ ἦν καὶ αὐτός· καὶ καινὸν οὐδὲν, F εἰ τῶν μὲν μᾶλλον καὶ μάλα μᾶλλον ἡττωμένων εἰς ἀρχικὴν δό-

5. δουλεύειν A. 10. τὸ ante πῦρ om. A. 12. αὐτίκα] εὐθὺς A. 17: καὶ add. A.

esse cerneres, ruderibus et acervis lapidum plenam: aedes alias eversas, alias magni incendii parvas reliquias. Nam et prius saepe vis flammarum, pulchritudinem eius et potissimum ornatum absumpserat, cum ei primum servitus a Latinis immineret. Subactam vero illam adeo non curarunt, ut etiam noctu atque interdiu omnimodo destruerent: ac si diffiderent Latini servaturos se perpetuam eius possessionem; Deo, opinor, occultis vocibus, quid futurum esset, illis significante. Nec mediocriter illam postremus ille ignis deformavit, quem Romani novissime ad terrorem Latinorum domibus iniecerant. (VII.) Prima igitur statim et praecipua Imperatoris occupatio fuit, ut eam repurgaret, ac multiplicem illam confusionem quoad liceret in meliorem ordinem redigeret; atque ut templa nondum prorsus collapsa fulciret, et vacuas aedes habitatoribus compleret. Altera, ut Arsenius patriarcha revocaretur, quoniam sedes patriarchalis tunc vacabat. Habuit itaque et Constantinopolitana Ecclesia Arsenium patriarcham, partim volentem, partim nolentem: nolentem quidem propter superiores offensiones: volentem vero, quod et ipse Imperatricem urbem spectare cupiebat, et ab amore gloriae non erat prorsus invictus. Homo enim et ipse erat: et nihil novum, si cum alii multo maiore ambitione tenerentur, minori ipse la-

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

ξαν, αὐτὸς ἧττον ἡττᾶτο· ἢ μᾶλλον οὐ τοσοῦτον ἤρα τῶν θρόνων, ὅσον ἄδικον ἡγεῖτο περιφρονεῖν τὸν λαχόντα δίκαιον κλῆρον. τρίτον, ἀντάξιον ἀποδοῦναι γέρας Ἀλεξίῳ τῷ Καίσαρι, ὅτι δι' αὐτοῦ Ῥωμαίοις τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν ὁ θεὸς ἐχαρίσατο. τὸ δὲ ἦν θρίαμβον συγκροτηθῆναι πολυανθρωπότατον καὶ περιφανέστατον κελεύσει τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐπὶ τούτῳ τὸν P. 52 Καίσαρα πομπεῦσαι διὰ πάσης τῆς πόλεως, οὐ μόνον τοῖς τοῦ Καίσαρος παρασήμοις κοσμούμενον, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ στεφάνῳ πολυτελεῖ καὶ μικροῦ δέω λέγειν βασιλικῷ· ὃ δὴ καὶ γέγονε. προσετετάχει δ' ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς διὰ μνήμης καὶ τὸ τοῦ Καίσαρος ὄνομα ἄγεσθαι ὁμοῦ τοῖς τῶν βασιλέων ἐν τοῖς ὑμνητηρίοις καὶ εὐφήμοις ᾄσμασι πανταχῇ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας ἄχρις ἐνιαυτοῦ.

γ'. Καὶ τὰ μὲν τοῦ Καίσαρος εὐτυχήματα τοιαῦτα. ἔθος δὲ A τῷ βασκανίας ἀρχηγέτῃ κῆράς τινας ἐπωδύνους καὶ ἀντιπάλους τοῖς ἀγαθοῖς εὐτυχήμασιν ἐπισπείρειν, καθάπερ ἐν σίτου χωρίῳ ζιζάνια, καὶ οὐκ ἄκρατον ἐς τέλος τὸ τῆς εὐφροσύνης καλὸν ἐν τῷ βίῳ συγχωρεῖν τοῖς ἔχουσιν ὡς τὰ πολλὰ περιγίγνεσθαι. διὰ τοῦτο καὶ Φίλιππος ὁ Μακεδονίας τύραννος, τριῶν αὐτῷ ποτε περιγενομένων εὐτυχημάτων ἡμέρας μιᾶς, ὑπερήσθη μὲν τῇ τῆς ψυχῆς διαθέσει, γλῶσσαν δὲ μεγαλοῤῥήμονα τοῖς παρεστῶσι δοῦ- B ναι οὐκ ἐξετράπη, οὐδ' ἐπὶ μέγα ἦρε τὴν ὀφρῦν· ἀλλ' εἰδὼς ὡς ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν εὐτυχημάτων ὑπερβολικώτερα ἐπιφύονται τὰ

7. μόνοις A. 12. ᾄσμασι A., ἅπασι W. 16. χώρᾳ A. 23. ἐπιφύεται A., ἐπιφύονται W.

boraret; ac potius non tam sedem adamaret, quam sortem quae iure sibi obvenisset, spernere iniquum iudicaret. Tertia, ut Alexio Caesari praemium dignum persolveretur, cuius opera Deus Imperatricem urbem Romanis donasset. Praemium autem fuit triumphus frequentissimus et splendidissimus ab Imperatore indictus, in quo Caesar magna pompa per totam urbem incederet, non Caesaris tantum insignibus ornatus, sed etiam pretiosa corona eaque, parum abest quin dicam Imperatoria, redimitus. Id vero factum est. Praeterea mandavit Imperator, ut nomen Caesaris una cum Imperatorum nominibus in praeconiis et acclamationibus, quacunque Romanum imperium pateret, per integrum annum celebraretur.

3. Ac Caesaris quidem felicitates hae fuerunt. Invidiae autem maligno auctori in more positum est ut acerbas et infestas aliquas calamitates prosperis successibus aspergat, tanquam segeti lolium, nec ullum fere humanae vitae gaudium solidum ac perpetuum esse patiatur. Itaque Philippus Macedoniae Rex, cum ei tres uno die successus obtigissent, laetitia quidem tacite secum exultavit: non tamen ita transversum se abripi passus est, ut ob praesentem fortunam magnifice gloriaretur, superciliumve attolleret: sed cum sciret ex immodicis prosperitatibus clades longe maiores

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

λυποῦντα, μετριώτερον μὲν διετέθη πρὸς τὰ γεγενημένα, φόβον δ' ἔσχε περὶ τοῦ μέλλοντος μείζονα ἢ κατὰ τὸ μέτρον τῆς εὐφροσύνης· καὶ ἀναστάς, „ὦ θεέ," εἶπε, „μῖξόν τι τοῖς ἀγαθοῖς καὶ δυστύχημα μέτριον, μήπου ταῖς ἡδοναῖς συνεπαρθεὶς τῶν μεγάλων
C καλῶν εἰς μεγάλους ἀπροσδοκήτως ἐμπέσω κρημνοὺς τῶν κακῶν." διὰ δὴ ταῦτα καὶ τοῖς τοῦ Καίσαρος εὐτυχήμασι βάσκανον ἐπιῤῥίψαντες ὀφθαλμὸν οἱ πρὸς ταῦτα ἐνησκημένοι Τελχῖνες ἄλυπον οὐδ' αὐτὸν ἀφῆκαν εἰς πέρας ἀφῖχθαι τοῦ βίου· δηλώσει δὲ προϊὼν ὁ λόγος. (B.) *Μετὰ* γὰρ τὰ μεγάλα τρόπαια ταυτὶ καὶ τοὺς ἐπινικίους θριάμβους πέμπεται πάλιν ὁ Καῖσαρ παρὰ τοῦ
D βασιλέως ἐπὶ τὴν προκειμένην ὁδόν, πολεμήσων τῷ τῆς Ἠπείρου καὶ Αἰτωλίας ἄρχοντι Μιχαὴλ τῷ δεσπότῃ, τοὺς οἰκείους ὅρους παρεξιόντι καὶ κακῶς τὰ Ῥωμαίων διατιθεμένῳ πράγματα, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν. ὁ δὲ συνηθροικὼς τά τε Θρᾳκικὰ καὶ
V. 45 Μακεδονικὰ στρατεύματα καὶ χεῖρα πεποιηκὼς ἱκανὴν ἐπὶ τὸν
P. 53 ἀντίπαλον ἔρχεται. καὶ μετὰ πολλὰς τὰς τοῦ πολέμου στροφὰς καὶ τοὺς τῆς τύχης κύβους τὰ Ῥωμαίων νικᾶται στρατεύματα· καὶ ὁ Καῖσαρ ἁλίσκεται ζῶν, ὁ τῇ φήμῃ τῶν χθὲς τροπαίων καὶ θριάμβων ἐκείνων βορέαν καὶ νότον ἐγείρας εἰς ἔκπληξιν. οὕτως οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις ἀληθές, οὐδὲ βέβαιον· ἀλλ' ἐν ἀδήλοις ὥσπερ πελάγεσι συγκυκᾶται καὶ ναυαγεῖ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ βαθύς τις πλάνος καταχορεύει τῆς ἀνθρωπίνης ἐμπειρίας καὶ γνώ-
B σεως, ἄνω καὶ κάτω σοβῶν καὶ ταράττων πᾶσαν βουλευτηρίων σπουδὴν καὶ δίκην κύβων ἀνατρέπων τὰ δόγμασιν ἰσχυροῖς κυ-

1. μὲν add. A. 10. παρὰ τοῦ βασιλ. om. A. 19. βορέαν A., βοῤῥᾶν W.

existere, eventus illos moderatius tulit: et magis de futuris solicitus, quam praesentibus laetus, „o Deus" (inquit assurgens) „mediocre bonis hisce malum admisce, ne tantorum bonorum illecebris elatus in magnorum malorum barathrum praeter opinionem praeceps deferar." Ob eam ipsam caussam his nocendi artibus exercitati Telchines seu mali genii, in ipsius quoque Caesaris secundas res invidis oculis coniectis, citra molestiam reliquum tempus aetatis eum degere non siverunt; ut mox declarabitur. (II.) Post magnas enim victorias istas et triumphos Caesar iterum missus ab Imperatore institutum iter pergit, bellum illaturus Michaëli Despotae, Epiri et Aetoliae Principi. Nam hic limites suos transgressus Romanos fines vastabat, ut ante diximus. Caesar vero Thracicis et Macedonicis exercitibus coactis iustaque manu collecta adversus hostem movet. Sed post multas belli vicissitudines ac variam fortunae aleam Romani vincuntur, Caesarque vivus capitur, qui victoriarum et triumphorum fama Aquilonem et Austrum novissime in admirationem converterat. Sic nihil humani sincerum firmumque est, sed omnia incerto eventu velut in mari aestuant et quasi naufragium patiuntur. Profundus quidam error humanam peritiam cognitionemque ludit et insultat, sursum deorsumque impellens ac disturbans omnem consiliorum laborem, et velut tesseras evertens firmis decretis nixas deliberationes. Cy-

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

ῥεόμενα σκέμματα. Κῦρος ὁ Περσῶν καὶ Μήδων καὶ Χαλδαίων ἄρξας ποτὲ μετὰ τὸ τῆς Ἀσίας τὸ πλεῖστον καταδραμεῖν καὶ Βαβυλῶνα τὸ τῆς Ἀσίας κλέος ῥᾷστα καταστρέψασθαι γυναικὶ Μασσαγέτιδι πολέμῳ ξυμβεβληκὼς αἴσχιστα καταστρέφει τὴν τύχην. Ἀννίβας ὁ Καρχηδόνιος, ὁ Λιβύην καὶ Ἀφρικὴν δουλωσάμενος ἅπασαν, μετὰ τὰ Ἰβηρικὰ καὶ Κελτικὰ ἐκεῖνα τρόπαια C καὶ τὰς καταδρομὰς τῶν τραχυτάτων Ἄλπεων καὶ τὰς θαυμαστὰς κατὰ Ῥωμαίων νίκας ἑνὸς τῆς Ῥώμης στρατηγοῦ μετὰ βραχὺ καὶ ταῦτα τῆς πατρίδος ἐντὸς τὸ ξίφος ἐνεγκεῖν οὐκ ἠδυνήθη, ἀλλ' ἄρδην ᾤχετο γυμνός, γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνων ἢ μᾶλλον ἀπηνῶς ὑπὸ τῆς τύχης ἐλαυνόμενος. Μάγνος Πομπήϊος, Ῥωμαίων ὕπατος καὶ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ, Ἀσίας ἄχρι Καυκασίων ὀρῶν καὶ Κασπίας θαλάσσης δραμὼν καὶ μυρία καταστρεψά- D μενος ἔθνη καὶ χρημάτων ἀπείρους τῇ Ῥώμῃ σωροὺς χαρισάμενος ὑπὸ βραχυτάτου τὸ τελευταῖον στρατεύματος ἐν τοῖς ἰδίοις τὸ μέγα κατέλυσε κλέος. κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ ὁ νῦν τῷ λόγῳ προκείμενος Καῖσαρ ὁ χθὲς τὰ μέγιστα κατωρθωκὼς τρόπαια ἀδοξοτέρων ἀγώνων γίνεται παρανάλωμα σήμερον· τοῦ θεοῦ πάντως μυστικώτερον διὰ τῶν τοιούτων λόγον ἀποπληροῦντος, ἵνα τὴν E ἑαυτῶν ἐν ταῖς τῶν φαυλοτέρων ἥτταις καταγινώσκοντες δύναμιν τὰς τῶν μεγάλων καὶ ἐξαισίων τροπαίων αἰτίας ἐκ θεοῦ καθαρῶς εἶναι νομίζωμεν. (Γ.) Ἀλλὰ γὰρ οὕτως ἁλόντα τὸν Καίσαρα ὁ Μιχαὴλ αὐτίκα τῷ γαμβρῷ ζητήσαντι πέμπει τῷ τῆς Σικελίας ῥηγὶ Μαφρέ, ἀντάλλαγμα καὶ λύτρον ἐσόμενον τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς.

rus, qui olim Persis, Medis et Chaldaeis imperavit, cum Asiae maximam partem percurrisset, et Babylonem Asiae decus facillime expugnasset, acie cum Massagetica muliere congressus a fortuna turpiter destituitur. Hannibal Carthaginiensis, qui Libyam et Africam omnem domuit, post Ibericas illas et Celticas victorias, post asperrimas Alpes superatas, post mirabiles victorias de Romanis partas, mox unius Romani ducis arma idque in patria sua tolerare non potuit: sed plane nudus discessit, exilium exilio mutans, vel potius a fortuna crudeliter exagitatus. Pompeius Magnus, Romanus Consul et summa potestate praeditus Imperator, cum victor Asiam usque ad Caucaseas rupes et mare Caspium pervasisset, et plurimis nationibus subactis Romam infinitis pecuniarum acervis collocupletasset, tandem apud suos perexigua armatorum manu oppressus magnum illud decus amisit. Ita quoque is de quo nunc agimus Caesar, maximis rebus heri gestis, hodie obscurioribus certaminibus confectus iacet: Deo huiusmodi exemplis arcanam doctrinam explicante, ut nostris viribus, cum a deterioribus superamur, agnitis magnorum atque admirabilium successuum causas uni plane Deo acceptas referamus. (III.) Porro Caesarem ita captum Michaël petenti Manfredo Siciliae Regi, genero suo, statim misit, ut is suam sororem cum illo permutatam redimeret. Nam eam Ioannes Ducas Imperator

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

ταύτην γὰρ εἰς γυναῖκα δευτέραν ἠγάγετο μετὰ τὴν τῆς Εἰρήνης τελευτὴν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Δούκας, παρὰ Θευδερίχου τοῦ ταύτης πατρὸς καὶ ῥηγὸς Σικελίας λαβών· ἣ δὴ καὶ μετὰ τὴν τοῦ συζύγου τελευτὴν οἴκαδε ἀπιέναι οὐκ ἔχουσα παρὰ Ῥωμαίοις F εἶχε τὴν δίαιταν, σωφροσύνης ὥρᾳ τὸν βίον κοσμοῦσα καὶ τρόποις σεμνότητος τὴν τῆς ὄψεως αἴγλην λαμπροτέραν δεικνῦσα. καὶ τοῦτον τὸν τρόπον πάλιν τὸν φίλον ἡ μεγαλόπολις ἐλάμβανε Καίσαρα. καὶ ἐπὶ τούτοις ζητήσας ὁ Αἰτωλὸς Μιχαὴλ ὁ δεσπό- P. 54 της νύμφην ἐπὶ τῷ υἱῷ Νικηφόρῳ τῷ δεσπότῃ χηρεύοντι λαμβάνει τὴν βασιλέως ἀδελφιδῆν Ἄνναν, καὶ ἦν ἡ τοιαύτη συζυγία βεβαίωσις τῶν ἐκεῖθεν σπονδῶν.

B δ'. Ὁ μέντοι βασιλεὺς καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγκρατὴς V. 46 ἤδη γενόμενος καὶ ὁρῶν ὡς ἐξ οὐρίας αὐτῷ τὰ πράγματα φέρεται καὶ αἱ τῆς τύχης αὖραι εὐμενῶς ἐπιπνέουσι τῇ αὐτοῦ δεξιᾷ, ἀπρὶξ τῆς βασιλείας ἔχεσθαι ἔγνωκεν ἤδη, καὶ τοῦ λοιποῦ ἔμελεν αὐτῷ ῥιζόθεν πάντα φόβον ἔφεδρον ἐκτεμεῖν, δεδιότι μήπως ὀψὲ τοῦ χρόνου πρόφασιν σχόντες οὐ μικρὰν τὰς βασιλικὰς διαδοχὰς καὶ τοὺς πατρῴους κλήρους οἱ νῦν ὑπ' ὀδόντα καταρώ- C μενοι καὶ ἐν ὠδῖσι κρύπτοντες τὴν ὀργὴν εἰς ὕψος ἀναῤῥιπίσωσι περιφανὲς τὴν ἐπιβουλὴν καὶ κολοφῶνα κινδύνων αὐτῷ ἐπεγείρωσιν. ὅθεν κατά τινα χρείαν ἐπιδεδημηκότι ἐκ τοῦ παρήκοντος εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐκ Πελοποννήσου Λατίνῳ τινί, εὐγενεῖ μέν, οὐ πάνυ δ' ἐνδόξῳ, ὄνομα δὲ Βελικούρτῳ, Θεοδώραν τούτῳ συζεύγνυσι, τὴν μίαν τῶν τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι

1. δεύτερον A. 16. δεδιότι] δεδιὼς A. 23. πάνυ] πάμπανυ A.

post Irenes obitum alteram uxorem duxerat, a Theodorico patre, Siciliae Rege, acceptam: quae cum post coniugis obitum redire domum haud posset, apud Romanos vivebat pudicitiae laude commendabilis, ac morum honestate vultus sui splendorem illustrabat. Eo pacto urbs princeps adamatum suum Caesarem recepit. Deinde Michaël Aetolus Despotes, Nicephoro filio viduo uxorem quaerens, Imperatoris neptem ex sorore Annam accipit: quo coniugio pax cum illo firmata est.

4. Caeterum Imperator Constantinopolin iam tenens et res prospere sibi succedere cernens secundaeque fortunae auram suis laboribus aspirare plane iam Imperium sibi vindicare statuit; eique deinceps curae fuit, ut omnem metum imminentem funditus extirparet, veritus ne tandem ii qui nunc tacite ipsum diris devoverent, iramque velut parturiendo premerent, non parvo praetextu freti, videlicet succedendi in Imperium, et paternae hereditatis adeundae, ex insidiis in apertam vim erumperent, et extremum ipsi periculum crearent. Igitur Latino cuidam, qui e Peloponneso negotii cuiusdam causa obiter in Urbem venerat, nobili quidem illi, sed non illustri, Velicurto nomine, Theodoram, unam e Theodori Lascaris filiabus de-

θυγατέρων· καὶ οἴκαδε ἀπιέναι ἅμα αὐτῇ προτρέπεται τοῦτον· A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi. τὴν δὲ ἑτέραν ὄνομα Εἰρήνην συζεύγνυσι κόντῳ τινὶ τὴν ἀξίαν, ὄνομα Βιντιμιλίᾳ, ἐκ Γενούας, ἐκ τοῦ παρήκοντος καὶ αὐτῷ τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπιδεδημηκότι καὶ εὐθὺς οἴκαδε ἀπιέναι καὶ αὐτὸν μετ' αὐτῆς ἀφίησι· τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτῶν Ἰωάννην πέμψας D στερεῖ τῶν ὀμμάτων, δεκαετῆ ἤδη τυγχάνοντα. καὶ οὕτως ἀνύ- A. C. 1263 ποπτον καὶ φόβου παντὸς ἐλευθέραν ἑαυτῷ κατεστήσατο τὴν ὅλην τῆς βασιλείας διαδοχήν. (B.) Ὅ γε μὴν πατριάρχης Ἀρσένιος E ἀκηκοὼς τὴν τοῦ Ἰωάννου τύφλωσιν ἐταράχθη καὶ ἀπεπήδησε καὶ ἄνω καὶ κάτω τοῦ οἴκου περιϊὼν ἐβόα θρηνῶν, ἔτυπτεν ἀπηνῶς χερσὶ μὲν τὰ στέρνα, λογισμοῖς δὲ ξιφηφόροις εἰπεῖν τὴν καρδίαν· γῇ καὶ ἡλίῳ τὴν ἀδικίαν προσήγγειλε· τὰ στοιχεῖα πρὸς ἐπικουρίαν ἐπεβοᾶτο τῆς ἀτοπίας· λύσιν τοῦ πάθους ὥρμα ζητεῖν· οὐκ ἔχων δὲ καπνοὺς στεναγμῶν ἐκ τοῦ στόματος σφοδροτάτους ἀνέπεμπεν, οὓς τὰ ξύλα τῆς λύπης ἐκ τῆς καρδίας ἀνέφλεγον. ἐπεὶ δ' ἄπορα καὶ ὅλως ἀπεγνωσμένα τὰ τῆς ἐκδικήσεως P. 55 ἦν, ἄλλην ἐβάδισε· καὶ πέμψας ἀφορισμῷ μὲν τὸν βασιλέα καθυποβάλλει ἐκκλησιαστικῷ, τὴν δὲ τούτου μνήμην ἐν ταῖς ὑμνῳδίαις οὐκ ἐκώλυσεν ἀναφέρεσθαι, δείσας μή τι περὶ τὴν ἐκκλησίαν νεωτερίσῃ στρατηγούμενος τῷ θυμῷ, καὶ ὅ φησιν ἡ παροιμία καπνὸν φεύγειν ἐθέλων εἰς πῦρ ἐμπεσεῖν ὁ πατριάρχης ἀναγκασθῇ. ὁ δὲ μετρίως τὴν ἐπιτίμησιν ἐνεγκὼν ἐφ' ἱκαναῖς ταῖς ἡμέραις ὑποπεπτωκότι τε διέμενε χρώμενος σχήματι καὶ λύσιν τῆς ἐπιτιμήσεως ἀναμένων. (Γ.) Ἐπεὶ δ' οὐ προυχώρει τὰ τῆς B

5. αὐτῶν om. A. 19. οὐκ ἐκώλυσεν A., οὐ κεκώλυκεν W.

spondet, eumque hortatur uti secum eam abducat. Alteram Irenen viro cuidam despondet, dignitate Comiti, nomine Vingintimiliae, Genuensi, qui et ipse obiter Constantinopolin venerat: et eum quoque domum cum illa abire permittit. Fratrem vero earum Ioannem, qui iam decimum agebat annum, oculis privandum curat; et in hunc modum totam Imperii successionem suspicione ac metu vacuam sibi asserit. (II.) At patriarcha Arsenius, audita Ioannis excaecatione, turbatus exilit, sursum deorsum cursitat per totam domum, vociferatur, plorat, plangit; animum acerbissimis cogitationibus crudeliter excruciat; terrae et soli iniuriam hanc annuntiat; elementorum opem implorat indigni facinoris vindicem; mali remedium quaerit, eoque destitutus suspiria ex ore fundit; vel potius fumos vehementissimos ex intimo corde exhalat, doloris flamma excitatos. Sed cum ulciscendi nullus modus, nulla spes esset, aliam rationem init. Ac sacris quidem Imperatori interdicit; mentionem autem eius in psalmodiis non tollit, veritus, ne per iracundiam aliquid novi in Ecclesiam moliretur: neve fumum (quod aiunt) patriarcha fugiens in ignem invitus incideret. At ille censuram moderate ferens compluribus diebus gestu et habitu supplex mansit, et absolutionem expectavit. (III.) At cum spe frustraretur, ad ul-

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi. V. 47

ἐλπίδος, εἰς ἄμυναν ἔβλεψεν, οὐχ οἵαν καθάπαξ ἡ χεὶρ ὑφηγεῖται τῆς ἐξουσίας· οὐ γὰρ ἀνακεκαλυμμένῃ χρῆται τῇ ἐξουσίᾳ· ἀλλ' ἐκκλησίαν ἀρχιερέων ἀθροίσας εἰς κανονικὴν ἐξέτασιν ἐνεγκεῖν κελεύει τὰ σποράδην παρά τινων ψιθυριζόμενα κατὰ τοῦ πατριάρχου ἐγκλήματα· οἳ τὸ κελευσθὲν ἡδέως, πῶς ἂν εἴποιμι;
C δεξάμενοι, οἱ τοῖς ἄλλοις φιλαδελφίας ὑπόδειγμα γίνεσθαι παρὰ κυρίου προτεταγμένοι, σύνοδόν τε κατὰ τοῦ πρώτου ἀδελφοῦ συνεκρότουν ἐν τῷ παλατίῳ καὶ εἰς μέσον παράγεσθαι τοὺς κατηγόρους ἐκήρυττον· οἱ δὲ εἰσεπήδων ἄλλος ἄλλον τῇ προθυμίᾳ φθάνοντες· καὶ ἦν ἡ λαληθεῖσα κατηγορία, ὅτι ὁ σουλτὰν Ἀζατίνης τῆς ἱερᾶς τελουμένης δοξολογίας πολλάκις συμπαρῆν καὶ ὡμίλει τῷ πατριάρχῃ ἔνδον τοῦ ναοῦ. καί τοι τῷ τε βασιλεῖ καὶ
D τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐγνωσμένον ἦν, ὅτι Χριστιανῶν τε ὑπῆρχε γονέων υἱὸς καὶ τῷ θείῳ καὶ αὐτὸς τετελεσμένος βαπτίσματι ἦν· τύχης δὲ φορᾷ χρησάμενος καὶ αὐτὸς, οἷα πολλὰ παρ' ἐλπίδα συμβαίνει, σουλτὰν καὶ ἀρχηγὸς ἐγεγόνει τῶν Τούρκων, τότε μὲν ἐν κρυπτῷ διατηρῶν τὰ τῆς εὐσεβείας καιριώτερα, νῦν δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὰς θείας ἀσπαζόμενος εἰκόνας καὶ πάντα ἐς προὖπτον τὰ Χριστιανῶν ἐργαζόμενος ἔθιμα. ἀλλὰ ταῦτα καθά-
E περ ὅπλα τῷ πατριάρχῃ τυγχάνοντα ὀχυρὰ κατέλυον οἱ μαχόμενοι, πολέμια τυγχάνοντα τῷ σκοπῷ τῆς καθαιρέσεως, καὶ ἀπῆγον ἔς τε τὸ ἀμφίβολον καὶ τὸ ἀφανὲς, κἀκεῖθεν ἐξεκύλιον εἰς τὸ μὴ ὄν. (Δ.) Εἰσκαλεῖται τοίνυν ὁ πατριάρχης ἀπολογησόμενος· οὐκ

1. εἰς] πρὸς A. 12. τε add. A. 20. τυγχάνοντα A., τυγχάνοντι W.

tionem conversus non eam quam potentiae licentia omnino suggerit, (nec enim potestate sua palam usus est,) Pontificum concilium cogit; eaque crimina quae sparsim a quibusdam contra patriarcham mussitabantur, in canonicam disquisitionem vocari iubet. Mandatum illud vix dici potest quam cupide acceperint ii, quos Dominus aliis fraternae caritatis exemplum esse iussit, qui et concilium contra primarium fratrem in palatium convocarunt, et ut accusatores in medium prodirent, proclamarunt. Ii vero, alius alium antevertere studens, accurrebant. Crimini autem dabatur, Sultanum Azatinem, cum sacra doxologia perageretur, saepe interfuisse, et intra templum cum patriarcha versatum esse: quamvis et Imperatori et sacerdotibus constaret, eum et Christianis parentibus ortum, et sacro baptismate initiatum fuisse; ac fortunae quodam impetu ipsum quoque evectum (ut multa praeter spem eveniunt) Sultanum et Principem Turcorum extitisse; ac tum quidem praecipua religionis capita in animo conservasse; nunc vero Constantinopoli et sacras imagines venerari, et omnia palam Christianorum solennia celebrare. Quae cum arma patriarchae firma suppeterent, adversarii reiiciebant, contraria videlicet institutae abrogationi; ac primum dubia et incerta, post etiam plane nulla esse contendebant. (IV.) Arcessitur patriarcha ad causam dicendam: iudicio se non sistit:

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

ἀπαντᾷ δὲ, ἀλλὰ παραγράφεται τὴν σύνοδον κελεύσει βασιλικῇ γινομένην καὶ τοῦ ἀντιδίκου προκαθημένου κριτοῦ. ὅθεν ὡς φυγοδικοῦντος αὐτοῦ καθαίρεσιν καταψηφισάμενοι πέμπουσι πρὸς αὐτὸν καὶ ἀποχωρεῖν τοῦ θρόνου κελεύουσι· καὶ ἅμα παρῆσαν οἱ πρὸς ἐξορίαν ἀπάξοντες. ὁ δὲ καὶ τὴν ἡσυχίαν ποθῶν ἐκ πολλοῦ F καὶ τοῖς ἐνεστῶσι λίαν ἀχθόμενος πράγμασιν ἄσμενος τοῖς ἀπάγουσιν ἑαυτὸν ἐδεδώκει· καὶ δὴ τριταῖος ἀπήχθη ἐς τὴν Προικόννησον. καὶ ἀνάγεται λοιπὸν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ Ἀδριανουπόλεως Γερμανὸς, φίλος ὢν ἐκ πολλοῦ τῷ βασιλεῖ· καὶ P. 56 ταύτην δὴ τὴν τιμὴν ὥσπερ τι κεχρεωστημένον γέρας ἤδη ἀπολαμβάνων. φυγάδι γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις αὐτῷ γενομένῳ πρὸς τὸν σουλτᾶν διὰ τὸν φόβον, ὡς εἴρηται, τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι, ἐν τοῖς ἄκροις αὐτὸς ὁρίοις τῶν Ῥωμαίων τότε τὸν μοναδικὸν βίον ἀσκῶν, χαίρων ὑπήντησε καὶ μεγαλοπρεπέσιν ἐχρήσατο δεξιώσεσι πρὸς αὐτὸν καὶ φιλοτίμοις προὔπεμψε τοῖς ἐφοδίοις. ὕστερον δὲ τὴν βασίλειον ἐξουσίαν λαβόντι B πρόσεισι καὶ μετὰ πολλὰς τὰς τιμὰς καὶ τὸν τῆς Ἀδριανουπόλεως λαμβάνει θρόνον. ἐκεῖθεν δ' ἀρτίως καὶ εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀναφέρεται.

ε΄. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἀποστάς τις, Ἰκάριος ὄνομα, V. 48 τοῦ τῆς Εὐβοίας κρατοῦντος, (ἔστι δ' αὕτη Βενετικῶν ἐπαρχία) C ἀποστὰς τοίνυν οὗτος μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἅλωσιν καὶ προσεταιρισάμενος οὐκ ὀλίγους καὶ ἄλλους τῶν Εὐβοέων ἄκρας ἐκράτησεν ὀχυρᾶς· ἀφ' ἧς συχνὰ παρακατιὼν ἐληΐζετο τοὺς ὁμοροῦντας ἀγροὺς καὶ τὰς κώμας· ὡς ἐν βραχεῖ τοὺς

concilium iussu Imperatoris coactum esse excipit, ac eum iudicem praesidere qui adversarius foret. Igitur eum ut contumacem condemnant, et sede cedere iubent: unaque adsunt, qui in exilium eum abducant. Is vero cum et quietem longo iam tempore desiderasset, et praesentem rerum statum moleste ferret, ultro eos a quibus abducebatur, secutus est. Tertio autem die in Proeconesum pervenit. Deinde Adrianopolitanus Episcopus Germanus illi subrogatur, vetere amicitia cum Imperatore coniunctus, ac ea dignitate ceu debito praemio donatus. Nam illi superioribus temporibus Theodori Lascaris Imperatoris metu, ut dictum est, ad Sultanum fugienti, in extremis tum Romanorum finibus monasticam vitam agens, laetus occurrerat, splendideque exceptum et liberali viatico instructum prosecutus erat: deinde ad eum Imperio potitum accesserat; et post multos alios honores etiam Adrianopolitano solio impositus fuerat. Inde autem novissime in patriarchalem sedem translatus est.

5. Sub hoc tempus Icarius quidam ab Euboeae Principe (est autem ea Venetorum provincia) post captam Constantinopolin cum defecisset, et alios Euboeenses non paucos sibi ascivisset, munitam arcem occupavit: e qua crebro descendens, e finitimis agris et vicis praedas agebat. Quamobrem

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

ἀγροίκους πάντας ἐς τοσοῦτον συνελαθῆναι δέους, ὡς μήτ' ἔξω
τείχους οἰκεῖν, μήτ' ἄνευ ἡμεροσκόπων ταῖς κώμαις ἐνδιατρίβειν
καὶ τοῖς ἀγροῖς. χρόνος οὐ μάλα συχνὸς παρεῤῥύη καὶ ὀχυ-
ροῦ τινος πολιχνίου γίνεται ἐγκρατὴς, ὡς ἐντεῦθεν καὶ πρὸς
D μάχας ἐμφανεῖς παρατάττεσθαι τοῦ τῆς Εὐβοίας κρατοῦντος.
δείσας δ' ὅμως μὴ πολὺς ἐπελθὼν ἐκεῖνος χειρώσηται τοῦ-
τον, διαπρεσβεύεται περὶ συμμαχίας πρὸς βασιλέα· καὶ λαβὼν
τέως μὲν φρουρὰν τῷ πολιχνίῳ καθίστησιν ἱκανήν· αὐτὸς δ'
αὐτόμολος ἥκει πρὸς βασιλέα, ἄλλα τε ὑπισχνούμενος καὶ
E ἢν στρατιὰν ἱκανὴν ἐκ Ῥωμαίων κομίσηται, μηδὲν εἶναι τὸ
κωλύον ὑποχείριον τῷ βασιλεῖ καταστῆσαι τὴν ἅπασαν Εὔβοιαν.
(Β.) Ἄπεισι τοίνυν σπουδῇ μετὰ συχνοῦ τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ,
πρὶν αἰσθέσθαι τοὺς Εὐβοέας τὴν ἔφοδον. εἰδὼς δὲ τὴν Λατινι-
κὴν ὀφρῦν καὶ ὡς οὐκ ἀνέξεται ὁ τῆς Εὐβοίας ἀρχηγὸς μὴ αἰφνι-
δίως προάλασθαι τῆς πόλεως στρατὸν ἐπιτρέχοντα βλέπων ἀλ-
P. 57 λότριον, προλοχίζει νυκτὸς περὶ τὴν πόλιν συχνοὺς ὁπλίτας.
ἔπειτα ἐπιφαίνεται πρωΐας αὐτὸς κατατρέχων τὰ κύκλῳ, ὡς ἐν
ὅπλοις εὐθὺς ἀναγκασθῆναι γενέσθαι τοὺς ἔνδον τειχῶν εὑρεθέν-
τας Λατίνους ἅμα τῷ σφῶν ἀρχηγῷ, καὶ μάλα τοι λίαν ὀξέως
ἀπαντᾷν ἐς τοὺς πολεμίους. ὅθεν αὐτοῖς ἐξαπίνης ὄπισθεν μὲν
ἐπιπεσόντες καὶ κυκλώσαντες μετὰ τῶν λόχων οἱ λοχαγοὶ, ἔμ-
προσθεν δ' αὖ μεθ' ὧν ἐπεφέρετο στρατοπέδων ὁ Ἰκάριος, τὸν
B μὲν ἀρχηγὸν τῆς Εὐβοίας ζῶντα χειροῦνται καὶ πλείστους ἄλ-
λους ἅμα αὐτῷ· ὅσοι δ' ἐπίλοιποι, τούτους δ' ἔργον ἀπέφηναν
ξίφους. (Γ.) Ἄγεται μέντοι παρ' Ἰκαρίου πρὸς βασιλέα δέ-

6. ὅμως] ὅπως A.

agrestes omnes ita brevi tempore perterrefecit, ut nec extra moenia habitare, nec in villis et agris sine speculatore versari auderent. Non longo post muni to etiam oppidulo potitur, unde aperto Marte cum Euboeae Principe congredi ausus est. Tamen veritus ne ab illo totis viribus irruente subigeretur, per legatos societatem Imperatoris petit, qua impetrata oppidulum iusto praesidio firmat. Tum ultro ipse ad Imperatorem transit, eique cum alia pollicetur, tum, si iustum exercitum a Romanis accepisset, nihil prohibiturum quo minus universam Euboeam illius Imperio subiiceret. (II.) Celeriter igitur cum multis Romanis militibus abit, priusquam accessum eius Euboei praesentirent. Sed Latini supercilii non ignarus sciensque Euboeae Principem non commissurum esse, quin peregrino exercitu viso ex urbe subito erumperet; noctu multos milites circa urbem in insidiis collocat; deinde mane ipse apparet circumiacentia loca incursans. Itaque Latini, qui tum intra moenia aderant, subito arma cum suo duce arripere, et hostibus celerrime occurrere coguntur: quos derepente adorti circumstant a tergo ii qui in insidiis erant duces et milites; a fronte Icarius cum suis copiis: ac Principem quidem vivum capiunt, et complures alios cum eo: caeteros vero caedunt. (III.) Princeps igitur Euboeae captivus ab Icario ad Imperatorem

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi

σμιος ὁ τῆς Εὐβοίας ἀρχηγὸς καὶ βραχύ τι ἐπιβιοὺς ἐτελεύτησεν. ἐτελεύτησε δὲ οὕτως. εἰσελθὼν ἐν τοῖς βασιλείοις καὶ στὰς πρὸ τῆς πύλης ὡς δεσμίῳ χρεὼν καὶ ἰδὼν αὐτὸν μὲν βασιλέα καθήμενον ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου, περὶ δ' αὐτὸν πᾶσαν τὴν σύγκλητον μετὰ λαμπροῦ καὶ κοσμίου τοῦ σχήματος ἱσταμένην, τὸν C δ' Ἰκάριον, τὸν χθὲς καὶ πρότριτα δοῦλον, νῦν μετὰ λαμπρᾶς μὲν τῆς ἐσθῆτος, σοβαροῦ δὲ τοῦ ἤθους εἰσιόντα καὶ ἐξιόντα καὶ πρὸς οὖς τῷ βασιλεῖ κοινολογούμενον, ἀποῤῥήγνυσιν εὐθὺς τὴν ψυχὴν καὶ πίπτει πρηνὴς ἐπ' ἐδάφους ἐξαίφνης, μὴ δυνηθεὶς ἐνεγκεῖν τὸ τῆς βιαίας τύχης παράλογον. (Δ.) Μετὰ μέντοι τὸ ἐξωσθῆναι τῆς πόλεως τοὺς Λατίνους ἐναπελείφθη χειρωνακτικὸν καὶ ἀγοραῖς ἀσχολούμενον πλῆθος, σύμμικτον ἔκ τε D Βενετικῶν καὶ Πισσαίων. ὅθεν οὐκ ἀσφαλὲς οὐδὲ πρὸς εἰρήνην V. 49 βλέπειν ἐδόκει τὸ καὶ τοὺς ἐκ Γεννούας ἔνδον εἰσοικίζειν τῆς πόλεως. διὰ τοῦτο καί σφισιν ἀντιπέραν περὶ τὸν τοῦ Γαλάτου τόπον ἀπονέμει χωρίον εἰς οἴκησιν, χαρισάμενος αὐτοῖς καὶ τὴν τῆς ἐμπορίας ὑπεσχημένην ἀτέλειαν. πρὶν γὰρ ἁλῶναι τὴν βασιλεύουσαν συνεφώνησε τὴν τοιαύτην αὐτοῖς παρέχειν ἀτέλειαν E ὁ βασιλεὺς, εἰ βοηθοῖεν αὐτῷ κατὰ τῶν κρατούντων τῆς πόλεως Λατίνων. ὃ δὴ καὶ πεπλήρωκε νῦν, καὶ ταῦτα δίχα τῆς σφῶν βοηθείας γενόμενος αὐτῆς ἐγκρατής. οἵ γε μὴν κατὰ χρόνους τακτοὺς ἄρχειν ἀποστελλόμενοι τούτων ὁ μὲν ἐκ Βενετίας καλεῖται μπαΐουλος, ὁ δ' ἐκ Πίσσης κούνσουλος, ὁ δ' ἐκ Γεννούας ποτεστάτος· ἅπερ εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν μεταγόμενα τὸ μὲν τῶν ὀνομάτων καλεῖται ἐπίτροπος, τὸ δὲ ἔφορος, τὸ δὲ F

15. ἀντιπέρας A.

perducitur, et paulo post obit. Obiit autem hoc modo. Regiam ingressus, et ut captivum decet ante fores stans, cum Imperatorem in solio considentem Senatumque omnem splendido et decenti habitu circumstantem, Icarium vero non ita pridem servum, nunc splendida veste et cum gravitate introeuntem et exeuntem, et in aurem Imperatoris familiariter insusurrantem conspexisset, abrupta statim vita pronus humi concidit, quia fortunae saevientis insolentiam ferre non potuit. (IV.) Caeterum pulsis Urbe Latinis turba opificum et circumforaneorum hominum remansit, ex Venetis et Pisanis permista. Quare non tutum, nec paci accommodatum esse visum est, etiam Genuenses in Urbem recipere: eaque de causa e regione in Galatae territorio locum eis assignavit Imperator ad habitandum, etiam mercium immunitatem promissam iisdem gratificatus. Nam antequam Urbs Regina caperetur, promiserat Imperator daturum se iis, si sibi adiumento essent adversus Urbis possessores Latinos, eiusmodi immunitatem; id quod re ipsa novissime praestitit, quanquam absque illorum ope urbem cepisset. Magistratus vero illuc statis temporibus mittuntur, Venetiis, is qui Baiulus vocatur; Pisis, Consul; Genua, Potestas. Quibus nominibus in Graecum sermonem translatis respondent, Baiulo ἐπίτροπος, Consuli ἔφορος, Potestati

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

ἐξουσιαστής. (Ε.) Ὁ δὲ Βαλδουῖνος διαδρὰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κίνδυνον καὶ ἀποπλεύσας εἰς Ἰταλίαν ἐκήδευσε τῷ ῥηγὶ τῆς Ἰταλίας Καρούλῳ, νύμφην ἀγόμενος τῷ υἱῷ τὴν θυγατέρα ἐκείνου· ἐλπίζων ἐκείνῳ συμμάχῳ χρησάμενος τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀναλήψεσθαι, μάταιος τῆς τε ἐφέσεως καὶ τῶν ἐλπίδων. ὁ γὰρ βασιλεὺς πλεῖστον ἐξήρτυσε ναυτικὸν, ἐμπλήσας τριήρεις ὑπὲρ τὰς ἑξήκοντα ἔκ τε ἄλλων καὶ γένους τοῦ P. 58 Γασμουλικοῦ. ἦσαν δὲ οὗτοι συντεθραμμένοι τοῖς τε Ῥωμαϊκοῖς καὶ Λατινικοῖς ἔθεσιν, ὡς ἔχειν ἐκ μὲν Ῥωμαίων τὸ ἐσκεμμένως ἐς τὰς μάχας ἰέναι, ἐκ δὲ Λατίνων τὸ εὔτολμον. συνῆν δὲ τούτοις καὶ στρατὸς ἐν τοῖς ὅπλοις θαλάττιος, Λάκωνες ἄρτι προσελθόντες ἐκ Πελοποννήσου τῷ βασιλεῖ, οὓς ἡ κοινὴ παραφθείρασα γλῶσσα Τζάκωνας μετωνόμασεν. ὁ γοῦν βασιλικὸς στόλος οὕτω λαμπρῶς συγκεκροτημένος ἔπλει κελεύσει τοῦ βασιλέως B καὶ πλεῖστον ἐνεποίει φόβον καὶ θόρυβον τοῖς Λατίνοις. προσειλήφει δὲ καὶ τὰς ἐν Αἰγαίῳ νήσους μικροῦ πάσας, Λῆμνον καὶ Χίον καὶ Ῥόδον καὶ ὅσαι Λατίνοις ἐδούλευον. (ϛʹ.) Τούτων οὕτως ἀσχολουμένων περὶ τὴν θάλασσαν, ἤρξατο πάλιν παρασπονδεῖν καὶ τὴν ὅμορον χώραν Ῥωμαίων δῃοῦν ὁ Αἰτωλὸς Μιχαήλ· ὅπερ ἀκουσθὲν εἰς λύπην καὶ ὀργὴν τὸν βασιλέα κεκίνηκεν· ὥστε καὶ τὴν ταχίστην αὐτὸν ἀπελθεῖν ἐκεῖσε δι' ἑαυτοῦ C καταστήσοντα τὰ τῶν ἐκεῖσε πραγμάτων νοσήματα. οὗ γενομένου καὶ τοῦ βασιλέως ἐν Θετταλίᾳ τὰς διατριβὰς ποιουμένου ἐφάνη σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ, μάντις κακῶν καὶ προάγγελος· τὸ δὲ ἦν A. C. 1264 κομήτης περιφανὴς περὶ τὸ τοῦ ταύρου δωδεκατημόριον, περὶ

ἐξουσιαστής. (V.) At Balduinus periculo Constantinopolitano elapsus in Italiam navigavit, ubi cum Rege Italiae Carolo affinitatem iunxit, eius filia suo filio desponsa; sperans se illius opibus Constantinopolin recuperaturum, inani utique spe et cupiditate. Imperator enim maximam classem instruxit, et triremes plus sexaginta complevit tum aliis hominibus, tum gente Gasmulica. Erant autem hi Romanis pariter et Latinis moribus innutriti; adeoque ab illis prudentiam in suscipiendo, ab his audaciam in gerendo bello sumpserant. Cum his erat etiam armatus navalis exercitus Laconum, quos vulgaris lingua corrupto nomine Tzacones vocat; qui se recens ad Imperatorem ex Peloponneso contulerant. Igitur classis Imperatoria adeo splendide instructa iussu Imperatoris navigabat, et maximum Latinis terrorem ac tumultum iniiciebat. Recepit etiam Aegaei maris insulas fere omnes, Lemnum, Chium, Rhodum, et caeteras quae Latinis serviebant. (VI.) Interim dum haec mari geruntur, denuo fidem fregit, et finitimam Romanorum ditionem vastare coepit Aetolus Michaël. Quo audito moerore et ira affectus Imperator quamprimum ipse illuc proficiscitur, ut illis reipublicae morbis per se ipse mederetur. Cum autem in eo res esset, ac Imperator in Thessalia versaretur, ostentum in coelo apparuit, vates et nuncius malorum. Erat autem is Cometa conspicuus, iuxta signum Tauri,

τὰ ἑωθινά τε καὶ ὄρθρια τῆς νυκτὸς φαινόμενος μικρὸν ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα· καὶ ὅσον ὁ ἥλιος παρήλαυνεν εἰς τὰ ἑπόμενα, τοσοῦτον καθημέραν καὶ αὐτὸς ἐς πλέον ἠρέμα διΐστατο τοῦ ὁρίζοντος, ἕως καὶ αὐτὸ δὴ τὸ μεσουράνημα ἤδη παρήλλαξεν. ὁπότε γὰρ ὁ κομήτης τὰ πρῶτα φαίνεσθαι ἤρξατο, τὴν θερινὴν ὁ ἥλιος ὥραν D ἐποίει διϊὼν τὸν καρκίνον. ὁπότε δ' αὐτὸς ἐμαράνθη καὶ ἀφανὴς ἦν, τὰς φθινοπωρινὰς ὁ ἥλιος ἐποίει τροπάς· ὡς γίνεσθαι τὸ ἀπὸ θερινῆς τροπῆς μέχρι τῆς φθινοπωρινῆς τριῶν δωδεκατημορίων διάστημα, ὅπερ ὁ ἥλιος ἤλασε, τοῦ κομήτου περὶ τὸν ταῦρον ἑδραζομένου καὶ ἠρέμα ἑαυτὸν ἀναλίσκοντος. τοῦτο μάντις κακῶν καὶ προάγγελος ἔδοξεν εἶναι τῷ βασιλεῖ· καὶ αὐτίκα χαίρειν εἰπὼν τὰ E Θετταλικὰ ὅλῳ ῥυτῆρι τὴν ἐς Βυζάντιον ἤλαυνεν. ἐτάραττε γὰρ αὐτὸν οὐ μετρίως καὶ φήμη τις Σκυθική, μελλόντων αὐτῶν ὅσον οὐδέπω ἐς τὴν Ῥωμαίων ἐσβαλεῖν γῆν. ἀλλὰ πρὶν εἰς Βυζάντιον ἰέναι τὸν βασιλέα, φθάνουσιν ἐς πᾶσαν μικροῦ περιχυ- V. 50 θέντες τὴν Θρᾴκην οἱ παρὰ τὸν Ἴστρον οἰκοῦντες Σκύθαι, καθάπερ θάλασσα πλημμυρήσασα καὶ λίαν ἐπὶ πολὺ τοὺς ὅρους ὑπερπηδήσασα. ταχύδρομον γὰρ τὸ τῶν Σκυθῶν ἔθνος καὶ μιᾶς ὁδὸν ἡμέρας πολλάκις ποιεῖται τὴν τῶν τριῶν. ἡ δ' αἰτία τῆς αὐτῶν ἐξελεύσεως τοιάδε τις ἦν.

ϛ'. Κωνσταντίνῳ τῷ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντι συνοικεῖν ἔφη- P. 59 μεν τὴν θυγατέρα Λάσκαρι τοῦ βασιλέως. αὕτη τὴν τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννου ἀκούσασα τύφλωσιν οὐκ ἠρέμησεν ἐνοχλοῦσα τὸν ἄνδρα καὶ παρωθοῦσα πρὸς τὴν τοῦ πεπραγμένου ἐκδίκησιν· ὅθεν ἐκεῖνος ἐζήτει καιρὸν ἐς τὴν τοῦ ἀδικήματος ἄμυναν. μετεώρου

noctu sub auroram ac diluculum paulum supra horizontem apparens: et quantum sol ad ulteriora pergebat, tantum in dies et ille ab horizonte sensim discedebat, donec tandem ipsum coeli medium praeteriret. Nam cum is primum apparere coepit, sol eo tempore Cancrum perambulans aestatem efficiebat. Idem, cum Cometa languesceret atque extingueretur, autumnale aequinoctium peragebat: ita ut ab aestivo solstitio ad aequinoctium autumnale trium signorum spatium sol percurrerit, Cometa interim circa Taurum fixo, ac paulatim evanescente. Is inquam malorum vates ac praenuncius Imperatori visus est. Statim itaque valere iussa Thessalia, laxis habenis Byzantium contendit. Nam et fama Scytharum, qui mox in Romanos fines irrupturi essent, haud mediocriter eum turbabat. Sed priusquam in Urbem Imperator rediisset, Scythae Istriani per universam fere Thraciam effunduntur instar exaestuantis maris, et longe extra suos limites evagantis. Est enim expeditissima natio Scytharum; adeo ut saepe tridui iter uno die conficiant. Excursionis autem eorum causa haec fuit.

6. Constantino Bulgarorum Principi nuptam fuisse diximus Lascaris Imperatoris filiam. Quae cum fratris Ioannis excaecationem audivisset, maritum ad illius facinoris ultionem solicitare atque impellere non desistebat. Ille igitur vindicandae iniuriae occasionem quaeritabat. Pendente autem

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

τοίνυν τοῦ σκέμματος ὄντος, ὕλην δίδωσι τῇ φλογὶ τῆς ὁρμῆς καὶ ὁ σουλτὰν Ἀζατίνης. τοῦ γὰρ βασιλέως ἀποδημοῦντος, τὴν δίαιταν κατὰ τὸ τῆς Αἴνου παράλιον ποιεῖσθαι πολίχνιον αὐτὸς ἐκελεύσθη, ὡς ἂν καὶ φρουρά τις ἅμα αὐτῷ εἴη λαθραίως,
B κωλύουσα τὴν ὕποπτον τούτου ἀπόδρασιν. ὃ δὴ τούτῳ δεινὸν ἀφόρητον ὂν διαμηνύσασθαι Κωνσταντίνῳ καὶ αὐτὸν ἀναγκάζει, ἐπιδόξῳ κατὰ Ῥωμαίων ἄρτι ἐξιέναι τυγχάνοντι, καὶ τῆς
C ἐλευθερίας ἀντιμετρήσειν αὐτῷ ὑπισχνεῖται χρήματα οὐκ ὀλίγα.

(B.) Ταύτας τὰς ἀφορμὰς ἐνέχυρον οὐ μικρὸν ὁ Κωνσταντῖνος λαβών, ἤδη δὲ καὶ τὸν βασιλέα πρὸς Βυζάντιον ἐκ Θετταλίας ἐπανιόντα μαθών, πλείους ἢ δισμυρίους τῶν Παριστρίων Σκυθῶν μεταπέμπεται· μεθ' ὧν τὴν ταχίστην ἐς τὴν Ῥωμαίων εἰσβάλλει γῆν ἐλπίζων βεβαίως καὶ αὐτὸν βασιλέα χειρώσεσθαι ἐντυχὼν ἐπανιόντι. οἱ μὲν οὖν Σκύθαι καθάπερ σαγήνην καθ' ὅλης
D τῆς Θρᾴκης ἁπλώσαντες ἑαυτοὺς ἤλασαν ἄχρι τῶν παραλίων ψάμμων, ἵνα μήτε κτηνῶν οὐδὲν μήτ' ἀνθρώπων οὐδεὶς μήτε βασιλεὺς αὐτοὺς διαδράσῃ. τἄλλα μὲν οὖν κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἀπηντήκει πάντα· βασιλεὺς δὲ μόνος ἀνάλωτος διαμείνας ἔψευσε τῶν ἐλπίδων αὐτούς. τὴν γὰρ αὐτῶν φθάσας ἔφοδον ἔλαθε διὰ τῶν περὶ τὸ Γάνος ὀρῶν ἐς θάλασσαν κατιών· ἔνθα συμβὰν οὕ-
E τωσὶ θειοτέρᾳ προνοίᾳ τριήρεσιν ἐνέτυχε δύο Λατινικαῖς ἐς Βυζάντιον μὲν ἀνιούσαις, κατὰ δὲ χρείαν ὕδατος ἐκεῖ που παραπλεούσαις· αἷς ἐμβαλὼν ἑαυτὸν δευτεραῖος ἐς τὴν βασιλεύουσαν ἔρχε-

17. αὐτοὺς] αὐτὸς A. 20. Γάνος] γάρος A.

deliberatione, rei aggrediendae causam veluti flammae materiam praebuit Sultanus Azatines. Nam cum Imperator domo abesset, iste apud Aenum maritimum oppidulum degere iussus est, ut etiam custodia aliqua ei clanculum apposita esset, quae suspectam eius fugam prohiberet. Quod cum ei malum intolerabile videretur, in causa fuit, ut Constantinum moneret, bellum Romanis inferre meditantem, eique pecuniam non parvam, si eius ope liberatus esset, polliceretur. (II.) Quam occasionem Constantinus ut pignus non leve arripit; et cum iam Imperatorem ex Thessalia Byzantium redire accepisset, amplius viginti millia Scytharum Istrum accolentium arcessit: cum quibus celerrime in Romanos fines impressione facta ipsum etiam Imperatorem in itinere excepturum se confidebat. Scythae igitur cum per omnem Thraciam sagenae instar se explicuissent, ad maris usque littora provecti sunt, ut neque iumentum, nec homo ullus, nec Imperator ipsos effugeret. Ac caetera quidem illis omnia ex sententia successerunt. Solus autem Imperator salvus elapsus spem eorum fefellit. Nam cum eorum incursionem antevertisset, clam per montes, qui circa Ganos sunt, ad mare descendit: ubi divina quadam providentia in duas Latinas triremes incidit: quae cum Byzantium iter haberent, aquationis causa illac transibant: in quas cum se coniecisset, biduo post in Urbem pervenit. (III.) Scy-

ται. (Γ.) Τοῖς δὲ Σκύθαις, τοῦ βασιλέως σφαλεῖσι, τοῦ γε A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.
σουλτὰν Ἀζατίνη μὴ σφαλῆναι ὑπόλοιπον ἔργον ἦν. ὅθεν σφίσι δρόμος ἀκλινὴς ἐγένετο καὶ πόνος ἅπας ἐς τὸ τῆς Αἴνου πολίχνιον ἐλθόντας αὐτὸν ἀφελέσθαι, ἢ παρ᾽ ἑκόντων τῶν πολιτῶν μόνον αὐτὸν, ἢ μὴ βουλομένων αὐτῶν, αὐτῇ πόλει καὶ αὐ- P. 60
τοῖς αὐτόχθοσιν. ἀλλ᾽ αὐτὸν οἱ κατέχοντες δέει τοῦ μὴ πανωλεθρίᾳ φθαρῆναι ἔκδοτον ποιησάμενοι καθ᾽ ἡσυχίαν ἀπαλλάξαι V. 51
τοὺς πολεμίους ἐπεπράχεσαν. ἦν οὖν ἰδεῖν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐπανόδῳ τῶν ὅσοι τὴν Θρᾴκην ᾤκουν πλῆθος μικροῦ πάντα νικῶν ἀρι- B
θμὸν συνελαύνοντας δίκην θρεμμάτων· ὡς μόγις που διὰ χρόνου σποράδας ὁρᾶσθαι βοῦς καὶ ἀροτῆρας περὶ Θρᾴκην· οὕτως αὐτὴν ἐς βάθος τῶν οἰκητόρων ἐψίλωσαν ἅμα τοῖς κτήνεσιν. ἀλλ᾽ ὁ μὲν περὶ τοῦ σουλτὰν λόγος ὑπερτιθέσθω τὰ νῦν. εἰρήσεται γὰρ ἡμῖν τὰ ἐκείνου πλατύτερον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. ἡ μέντοι ἐκείνου γυνὴ σὺν τοῖς τέκνοις ἐν φρουραῖς εὐθὺς ἦν· τὰ δ᾽ ἐκείνου χρήματα ἐς τὸ βασιλικὸν ἐκομίζοντο πρυτανεῖον. ὁ δὲ περὶ ἐκεῖνον ὄχλος, ἄνδρες δ᾽ οὗτοι μάλα τοι πλεῖστοι καὶ κράτιστοι τὰ πολέμια, τῷ Χριστιανῶν ἀναγεννηθέντες βαπτίσματι, τῇ Ῥωμαίων συγκατελέγοντο στρατιᾷ.

ζ. Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν βασι- C
λέα ὁ τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀραβίας σουλτὰν φίλος εἶναι Ῥωμαίοις ἐθέλων καὶ ἄδειαν ἔχειν τὸν ἡμέτερον πορθμὸν διαπλεῖν ἐσάπαξ ἀνὰ πᾶν ἔτος τῶν ἐκεῖθεν Αἰγυπτίων οὓς ἂν αὐτῷ γε εἴη βουλομένῳ, κατ᾽ ἐμπορίας τρόπον. τοῦτο λόγου μικροῦ τινος ἄξιον

2. ἔργον om. A.

this autem qui Imperatoris capiendi occasionem amisissent, illud restabat, ne Sultano Azatine fraudarentur. Quare omnis eorum labor et cursus Aenum versus recta tendebat, ut illum aut solum, volentibus civibus, aut iis invitis, cum ipso oppidulo et civibus abriperent. At ii qui ipsum detinebant, veriti ne funditus exciderentur, tradito eo impetrarunt, uti Scythae pacati discederent. In reditu autem cerneres illos multitudinem Thracum paene innumerabilem iumentorum instar abigentes: ut aliquamdiu vix raros seu boves seu aratores in Thracia conspiceres: usque adeo eam et habitatoribus et iumentis spoliarunt. At narratio de Sultano nunc differatur. Nam de eius rebus fusius infra dicturi sumus. Uxor vero illius et liberi statim sunt in custodiam dati: pecunia eiusdem in fiscum Imperatorium relata. Eius autem comitatus, qui plurimi et bellicosissimi viri erant, Christiano baptismate regenerati, et Romanae militiae adscripti sunt.

7. His temporibus Aegypti et Arabiae Sultanus, missis ad Imperatorem legatis, Romanorum amicitiam ambit: unaque petit, ut Aegyptiis, quos ipse vellet, liceret quotannis semel per fretum nostrum mercaturae causa navigare. Quae res cum initio parvi momenti esse videretur, facile con-

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

δόξαν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἀνεῖται ῥᾳδίως. τοῦ δὲ χρόνου προϊόντος,
ὅσον καὶ οἷόν ἐστιν ἀνακαλυφθὲν, κωλυθῆναι οὐκ εἶχε πῆξιν ἤδη
συνηθείας καὶ κράτος δυσανταγώνιστον εἰληφός. ἀνάγοντες μὲν
γὰρ διὰ μιᾶς τινος ἢ καὶ δευτέρας ἔσθ' ὅτε ὁλκάδος κατ' ἐνιαυ-
D τὸν ἐς τοὺς περὶ Μαιῶτιν καὶ Τάναϊν Εὐρωπαίους Σκύθας καὶ
λαμβάνοντες ἐξ αὐτῶν τοὺς μὲν αὐτομόλους, τοὺς δὲ πιπρασκόν-
των τῶν δεσποτῶν ἢ τῶν γονέων ἐξωνούμενοι εἰς τὴν κατ' Αἴγυ-
P. 61 πτον Βαβυλῶνα καὶ Ἀλεξάνδρειαν ἐπανέρχονται, στρατὸν Σκυ-
θικὸν οὑτωσὶ χαριζόμενοι τῇ Αἰγύπτῳ. μηδὲ γὰρ εἶναι τοὺς Αἰ-
γυπτίους ἀγαθοὺς τὰ πολέμια, ὅτι μὴ δειλοὺς ὡς τὰ πολλὰ καὶ
ἀνάνδρους· κἀντεῦθεν στρατολογεῖν ἐξ ἀλλοδαπῆς ἀναγκάζεσθαι
καὶ κυρίους ὡς εἰπεῖν ἑαυτῶν τοὺς ἀργυρωνήτους ποιεῖσθαι, πά-
σης ἀπηλλαγμένους φροντίδος, ὧν ἐν χρείᾳ καθίστανται ἄνθρω-
B ποι. χρόνου τοίνυν ἐκεῖθεν οὐ πάνυ συχνοῦ, τηλικοῦτον ἐκ τῆς
προφάσεως στρατὸν συνεστήσαντο οἱ κατ' Αἴγυπτον Ἄραβες, ὡς
V. 52 μὴ μόνον τοῖς ἑσπερίοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀνατολικωτέροις ἔθνεσι
λίαν καθίστασθαι φοβεροί. ἐδουλώσαντο μὲν γὰρ Ἀφρικὴν καὶ
Λιβύην ἅπασαν ἄχρι Γαδείρων· ἔπειτα Φοινίκην καὶ Συρίαν καὶ
τὴν ἄχρι Κιλικίας παράλιον πᾶσαν, στόματι μαχαίρας τοὺς κατέ-
χοντας παραδόντες, τούς τε ἄλλους καὶ μάλιστα Γαλάτας καὶ
C Κελτοὺς τοὺς πάλαι πολὺν ἤδη χρόνον κατέχοντας τῶν ἐκεῖσε χω-
ρῶν καὶ πόλεων τὰς βελτίους, οἳ ἐξ ἑσπέρας ἐκεῖσε διέβησαν οὑ-
τωσί πως. (B.) Ἔστι παρὰ τὴν Εὐρώπην ὄρη πρὸς ὕψος κο-
ρυφούμενα μέγιστον, Ἄλπεις καλούμενα, ἐξ ὧν ποταμὸς καταρρεῖ

cessa fuit. Progressu deinde temporis, qualis et quanta esset patuit. Verum quia iam firmitatem ac robur oppugnatu difficile a consuetudine acceperat, prohiberi non potuit. Traiiciunt enim quotannis una, interdum et altera navi oneraria ad Europaeos Scythas, Maeotidem paludem et Tanaim accolentes: et ex iis partim sponte oblatos homines accipiunt, partim a dominis aut a parentibus venditos emunt: tum inde in Aegyptiam Babylonem et Alexandriam reversi Scythicas legiones Aegypto suppeditant. Neque enim bellicosos esse Aegyptios ferunt: immo timidos atque effoeminatos plerosque: eaque de causa necessario sibi peregrinum militem parare, et aere emptis mancipiis propemodum se ipsos subiicere velut dominis, omnis sollicitudinis earum rerum, quibus humana vita eget, immunibus. Proinde tempore non adeo longo tantum per eam causam exercitum paraverunt ii Arabes qui Aegyptum incolunt, ut non occidentalibus tantum, sed iis etiam populis, qui magis versus Orientem habitant, admodum formidabiles existerent. Africam enim universam, et Libyam Gades usque, deinde Phoeniciam et Syriam, et omnem oram maritimam usque in Ciliciam domuerunt, habitatoribus cum aliis occisis, tum vero Galatis sive Gallis et Celtis, qui longo iam tempore provincias et urbes earum regionum optimas tenebant, quique illuc ex Occidente sic ferme transierant. (II.) Sunt in Europa montes altissimi qui Alpes dicuntur: e quibus ortus fluvius maximus in

μέγιστος ἐς Ὠκεανὸν τὸν Βρεττανικὸν, Ῥῆνος καλούμενος. οὗτος μεσημβρινωτέρας ποιεῖ τὰς ἄμφω Γαλλίας καὶ τοὺς ἐν ταύταις οἰκοῦντας ἀνδρικωτάτους Γαλάτας καὶ Κελτούς. τούτοις διάπυρόν τινα ζῆλον ἐν καρδίᾳ βαστάσασιν ὑπὲρ τοῦ σωτηρίου τάφου ἔδοξεν ἀξιόλογον στρατὸν συναθροίσαντες ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἐκεί- D νου προσκύνησιν καὶ ἅμα ἐκδίκησιν κἀκεῖθεν ἐξέλασιν, εἰ δυνατὸν, τῶν ἐκεῖ τυραννούντων Ἀράβων. καὶ δὴ κατὰ πλῆθος μυριάριθμον ἀθροισθέντες αὐτοῖς ἵπποις καὶ αὐτοῖς ὅπλοις τὴν καλὴν ἐκείνην ἐξῄεσαν ἔξοδον. καὶ διαβάντες τὸν Ῥῆνον Ἴστρῳ κατ' ἴχνος εἵποντο ποταμῷ τῷ μεγίστῳ· ὃς καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν Ἄλπεων E ῥηγνύμενος πέντε στόμασιν ἐς τὸν Εὔξεινον ἐκδίδοται πόντον. τούτου τὰς βορείας ἀεὶ παραλλάττοντες ὄχθας προΐασιν ἄχρι καὶ αὐτῶν μικροῦ τῶν παρὰ τὸν Εὔξεινον ἐκβολῶν αὐτοῦ, φοβερὸν μὲν τοῖς μεταξὺ κειμένοις ἔθνεσι καθιστάμενοι θέαμα, καθάπερ τι σιδηροῦν τεῖχος κινούμενον· λυμαινόμενοι δὲ τὸ παράπαν οὐδένα αὐτῶν διὰ τρόπων χρηστότητα. οὕτω τοίνυν καὶ τὸν Ἴστρον F ἐνταῦθα διαπεραιωθέντες καὶ προελθόντες παρὰ τὴν Θρᾴκην στρατοπεδεύονται. (Γ.) Ἐβασίλευε δὲ τηνικαῦτα Ῥωμαίων ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, πρὸς ὃν διαπρεσβεύονται ἀγοράν τε ζητοῦντες εἰς τὴν τῶν ἀναγκαίων ἐξώνησιν καὶ ἅμα τοὺς διαπεραιώσοντας πρὸς ἕω δι' Ἑλλησπόντου. τοῦτο κράτιστον ἕρμαιον ἔδοξε βασιλεῖ, καὶ ἀπρὶξ ἔχεται μάλα κατὰ σκοπὸν ἐκφανέντος. νεωστὶ γὰρ αὐτὸς τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας λαβὼν καὶ ἰδὼν πολ- P. 62 λαχόθεν πολεμούμενα καὶ ἀπηνῶς τὰ Ῥωμαίων διακοπτόμενα

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

A. C. 1096

Oceanum Britannicum influit. Is Rhenus vocatur, a meridie habens Galliam utramque, et earum incolas bellicosissimos, Galatas et Celtas. Qui cum salutaris sepulchri causa ardentissimo zelo inflammarentur, decreverunt magno exercitu coacto ad illud adorandum et vindicandum proficisci, atque ad Arabes qui eius loci imperium invaserant, inde si fieri posset exterminandos. Itaque armis et equis instructi infinitus hominum numerus pulchram illam expeditionem susceperunt: traiectoque Rheno Istrum maximum fluvium secuti sunt: qui et ipse ex iisdem Alpibus erumpens, quinque ostiis in Pontum Euxinum influit. Huius septentrionales ripas cum porro usque legerent, prope ad ipsius ostia progressi sunt: terribile utique spectaculum gentibus in medio habitantibus, ferrei cuiusdam muri ambulantis speciem praebentes: sed ea praediti probitate, ut nemini prorsus nocerent. Sic igitur ibi Istro traiecto ulterius progressi castra in Thracia posuerunt. (III.) Rei Romanae praeerat eo tempore Alexius Comnenus, a quo per legatos petunt commercium, ad coemendas res necessarias: item vectores, per quos traiecto Hellespouto in Orientem transmittantur. Ea occasio Imperatori peropportuna visa est. Itaque eam, quod proposito suo valde conduceret, arripuit. Quippe hic principatu recens suscepto Romanum Imperium videbat undique oppugnatum et crudeliter

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

πράγματα πλημμελείαις μεγάλαις τῶν προβεβασιλευκότων·
(πάντα τε γὰρ τὰ πρὸς ἕω κατεῖχον οἱ Τοῦρκοι χρόνοις συχνοῖς
τά τε ἄλλα καὶ Νίκαιαν αὐτὴν τὸ περιβόητον ἄστυ, ἥ τε βαθεῖα
τῶν χρημάτων σπάνις ἀκοσμίαν ἔπραττε τοῖς βασιλείοις μακράν·
ἐλπὶς δὲ πᾶσα τῶν ἁρμοζουσῶν προσόδων ἀπεκέκλειστο· καὶ τὸ
B προσδοκώμενον ἦν ἀπωλείας ἄβυσσοι καὶ ᾅδου κίνδυνοι) ἰδὼν
οὖν οὕτως ἔχοντα τὰ πράγματα καὶ διαπορούμενος ἕρμαιον κρά-
τιστον καὶ μάλα τοι καίριον ἡγεῖται τὴν τοῦ Κελτικοῦ τοῦδε στρα-
τοῦ παρουσίαν. μεθ' ὧν κοινολογησάμενος ποιεῖται συνθήκας, εἰ
οὕτω συμμαχήσαντες ἐξελάσωσι τῶν Ῥωμαϊκῶν χωρῶν καὶ πό-
λεων τοὺς κατέχοντας Τούρκους, σφίσι μὲν ἐξεῖναι τὰ ἐκείνων
C λαμβάνειν πράγματα, τούτῳ δὲ τὰς πόλεις χρημάτων κενάς.
ἃς δὴ συνθήκας ἄσμενοι λίαν ἐκεῖνοι δεξάμενοι διαπεραιοῦνται
ξύν γε αὐτῷ βασιλεῖ τὸν Ἑλλησποντίαν πορθμόν. (Δ.) Ὥσπερ
γε μὴν ὕλῃ βαθείᾳ πλεῖστον ἐνσκῆψαν πῦρ τὰ μὲν ὡς καλάμην
ἐπινέμεται ῥᾷστα, τὰ δὲ διὰ χλωρότητα βραδέως μέν, ἐπινέμε-
V. 53 ται δ' οὖν· οὕτω καὶ ὁ διπλοῦς οὗτος στρατὸς ἔκ τε Κελτῶν καὶ
Ῥωμαίων συγκροτηθεὶς φοβερὸς τοῖς πολεμίοις καὶ δυσκαρτέ-
D ρητος ἔδοξε διὰ βάρος ὁπλίσεως καὶ σώματος ῥώμην καὶ ψυ-
χῆς εὐτονίαν ἀπρόσμαχον. καὶ οἱ μὲν τῶν πολεμίων, ὡς ἂν εἴ-
ποι τις, κατεπατοῦντο καθάπερ χόρτος καὶ πηλός· οἱ δὲ ἀπεμά-
χοντο βοηθούμενοι ποτὲ μὲν ταῖς δυσχωρίαις τῶν τόπων, ποτὲ
δὲ τοῖς τῶν Ῥωμαίων τείχεσιν. ἀλλ' οὐκ ἦν ἐς τέλος οὐδ' αὐτοῖς
τὰ τῆς τύχης ἀήττητα· ἀλλ' οἱ μὲν ἑκόντες ὑπέκυπτον, οἱ δὲ

10. ἐξελάσουσι A. 16. μὲν add. A.

discerptum, ob graves superiorum Imperatorum culpas. Nam Turci in Oriente cum alia omnia longo iam tempore obtinebant, tum ipsam Nicaeam, celebrem illam urbem: praeterea ingens pecuniae inopia aulam ornatu suo spoliatam deformaverat, omni spe convenientium redituum intercl**usa**: neque quicquam praeter extrema et funestissima mala expectabatur. Hunc igitur rerum statum intuenti et anxio Imperatori optatissimus fuit et valde opportunus Gallici exercitus adventus. Cum his habito colloquio paciscitur, si inita in hunc modum societate Turcos Romanis provinciis et urbibus expulissent, ut illorum opes acciperent; sibi vero urbes opum vacuas habere liceret. Qua conditione illi avide accepta Hellespontum cum ipso Imperatore traiiciunt. (IV.) Sicut autem ignis densae silvae iniectus alia tanquam stipulam celeriter, alia propter viriditatem tardius quidem, sed tamen absumit: sic geminus ille Romanorum Gallorumque exercitus terribilis hostibus ac toleratu difficilis visus est, tum ob armorum gravitatem, roburque corporum, tum ob constantiam animorum inexpugnabilem. Proinde hostium alii veluti gramen et lutum (ut ita dicam) conculcabantur: alii repugnabant, modo angustiis locorum, modo Romanarum urbium moenibus defensi: sed ne istorum quidem fortuna prorsus invicta fuit, quin alii

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

βίᾳ ἡλίσκοντο, οἱ δὲ φυγάδες καὶ δραπέται ἐγίνοντο. καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ πᾶσαν τήν τε ἐντὸς Ἅλυος ἐξεκάθηραν Ἀσίαν καὶ ὅση Μαιάνδρῳ καὶ Παμφυλίᾳ ὁρίζεται· καὶ ἐπὶ τούτοις τὰ συμπεφωνημένα τῶν ἐλευθερωθεισῶν πόλεων εἰληφότες χρήματα τὴν αὐτοῖς προκειμένην ὥδευον αὖθις ὁδόν· καὶ ἦν ἤδη σφίσι φροντὶς E οὐ μικροῦ τινος ἀγῶνος μεστὴ διαβᾶσι τὰ μεταξὺ Παμφυλίας καὶ Κιλικίας ὄρη πρὸς Κίλικάς τε καὶ Σύρους καὶ Φοίνικας, εἰ μὴ συγχωροῖεν τὴν πάροδον, αἱρεῖσθαι πόλεμον. ἀλλὰ πρῶτοι F μὲν Κίλικες αὐτίκα τὴν πρώτην ὀῤῥωδήσαντες ὄψιν τὰ βέλτιστα περὶ σφῶν αὐτῶν ἐβουλεύσαντο καὶ ὡς διὰ φιλίας τῆς ἑαυτῶν ἔδοσαν διαβαίνειν ἀγοράν τε παρεῖχον καὶ τοὺς προπέμψοντας ὁδηγοὺς καὶ πᾶν ὅ,τι φίλον ἐχρῆν ἐς τὴν αὐτῶν ἐχρήσαντο ξενίαν. Κίλικες μὲν οὖν οὕτω ῥᾳδίως ἐς ξυμβάσεις ξυνῄεσαν τοῖς ἑσπερίοις τούτοις Γαλάταις καὶ Κελτοῖς, οὐ μόνον τὸ πλῆθος αὐτῶν καὶ τὴν ῥώμην δείσαντες, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ σεβάσματος ἔγγιστα P. 63 ταὐτὸν καὶ οὐ πάνυ τοι ἠλλοτριωμένον αἰδεσθέντες. (E.) Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐς Συρίαν καὶ Φοινίκην εἰσβάλλειν ἤδη καιρὸς ἦν αὐτοῖς, οὐχ ὅμοια τὰ ἐκεῖ τοῖς ὄπισθεν ἀπηντήκει. Ἄραβες γὰρ ὄντες οἱ ταύτην κατέχοντες, γένος ἀλλόφυλον καὶ ὑπερηφανίας μεστὸν, πράγματα παρέσχον αὐτοῖς· μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτοῖς, ἀλλ' ἑαυτοῖς. ὅπλα γὰρ ἀράμενοι τὴν πάροδον διεκώλυον ὕφεσιν τῆς σφῶν αὐτῶν ἀξίας λογισάμενοι, εἰ τὴν αὐτῶν αἵματος καὶ νεκρῶν χωρὶς B διέλθοι γένος ἔκφυλον καὶ πάνυ τοι ὑπερόριον τῆς αὐτῶν γῆς. ὅθεν

12. φίλιον A. 22. αἵμ. χωρ. καὶ νεκ. A.

deditionem facerent, alii vi subigerentur, alii exules et fugitivi abirent. Hoc modo omnem Asiam quae est intra Alym, item quae Maeandro Pamphyliaque terminatur, repurgarunt, promissisque assertarum urbium opibus acceptis coeptum iter prosecuti sunt. Ac dehinc cura ipsis fuit non parum anxia, ut superatis iis montibus, qui sunt inter Pamphyliam et Ciliciam, adversus Cilices, Syros et Phoenices, si transitus sibi ab iis non daretur, bellum susciperent. Verum primi Cilices ipso statim conspectu illorum territi, rectissime sibi consuluerunt, eosque per suos fines tanquam amicos transmiserunt, atque etiam fora ipsis nundinaria praebuerunt, et viae duces dederunt, omniaque amicitiae et hospitalitatis officia praestiterunt. Porro Cilices adeo prompte cum occidentalibus istis Galatis et Celtis transegerunt, non multitudinem tantum et robur eorum veriti, sed religionis quoque ad suam proxime accedentis parumque abhorrentis verecundia adducti. (V.) Cum autem iam eis in Syriam et Phoeniciam invadendi tempus afforet, non eadem illic quae in relictis retro provinciis evenerunt. Nam qui eam regionem incolebant cum Arabes essent, natio genere diversa, eademque superbissima, negotium illis fecerunt: immo non illis, sed sibi ipsis. Nempe arreptis armis transitu eos prohibuerunt: existimationem suam imminutum iri rati, si terram eorum gens peregrina et remotissima sine sanguine et caedibus penetraret. Unde Galli commeatu exclusi penuriaque

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

σιτίων οἱ Κελτοὶ ἀποκεκλεισμένοι καὶ σπάνει πιεζόμενοι τῶν ἄλλων ὅσα ἐς ἀπαραίτητον χρῆσιν ἐτύγχανον τοῖς τε ὑποζυγίοις καὶ αὐτοῖς, ὅπλοις καὶ διαμάχαις ἔδοξε τὴν τῶν ὅλων ἐπιτρέψειν κρίσιν. ἐντεῦθεν πόλεμοι συνεχεῖς ἀνεῤῥήγνυντο καὶ χύσεις αἱμάτων
C Ἀραβικῶν κατὰ τῆς θρεψαμένης ἔῤῥεον νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ πόλεων ἐγίνοντο ἀνδραποδισμοὶ, ἐπικρατεστέρας ὁσημέραι τῆς τῶν Κελτῶν γινομένης ἰσχύος. καὶ ἵνα τἀν μέσῳ συντέμω, πᾶν ὅ,τι κράτιστον ἦν τοῦ τῶν Ἀράβων ὁπλιτικοῦ, τὸ μὲν αἵματι καὶ κόνει δόντες, τὸ δ' ὡς ποῤῥωτάτω διώξαντες, δούλοις ἀόπλοις ἅπασιν ἐχρήσαντο, τοῦ λοιποῦ τὴν οἴκησιν αὐτόθι πεποιηκότες. τοὺς γὰρ ἄνδρας νενικηκότες ἔρωτι τῶν τοῦ τόπου χαρίτων ἡτ-
D τήθησαν· κἀκεῖ τὸν ἑξῆς αἰῶνα διαμένειν ἐγνώκεσαν, ἔλεγχος πάσης κατηγορίας αὐτοὶ ἑαυτοῖς καταστάντες. ἔργον γὰρ αὐτοῖς καὶ σκοπὸς τῆς οἴκοθεν ἐκδημίας ὑπῆρχεν, ἐς Παλαιστίνην εἰ δυνηθεῖεν ἐλθεῖν καὶ τοὺς τὸν σωτήριον κατέχοντας τάφον ἀσεβεῖς ἢ τελέως ἐκεῖθεν ἐξελάσαι, ἢ τὸ ἑαυτῶν ἐκεῖσε κενώσαντας αἷμα σωτηρίαν ψυχῆς ἀνταλλάξασθαι. καὶ τοιοῦτος ἦν ὁ τῆς πατρίδος ὑπερορίους αὐτοὺς ποιησάμενος ἔρως, θεῖος ὡς ἀληθῶς καὶ
E ὑμνούμενος τοῖς ἀκούουσιν· ἀλλ' ὁ τῆς Φοινίκης καὶ Συρίας
V. 54 ἔρως τὸν θεῖον ἐκεῖνον ἀκλεῶς ἐξέκρουσεν ἔρωτα ὑπὸ πλούτου βαρυνθεῖσι καὶ οἷον εἰπεῖν μεθυσθεῖσι κριταῖς ἐντυχὼν παρ' ἐλπίδα. (ς'.) Ἀλλ' ἐπανιτέον ὅθεν εἰς τὸν περὶ Κελτογαλατῶν τουτωνὶ παρετράπημεν λόγον. οἱ γὰρ κατ' Αἴγυπτον Ἄραβες πλείστην προσειληφότες δύναμιν διὰ τοῦ Σκυθικοῦ στρατεύμα-

5. Ἀραβικῶν A., Ἀῤῥαβικῶν W. 19. καὶ add. A. 21. βαρηθεῖσι A.

laborantes eorum quibus nec ipsi, nec iumenta carere ullo modo poterant, armis de summa rerum decertandum esse statuerunt. Hinc pugnae continentes, et nocturnae diurnaeque caedes Arabum, suo sanguine altricem terram perfundentium; item urbium excidia, Gallorum viribus in dies invalescentibus. Ac ut ea quae intercesserunt paucis comprehendam, bellicosissimis Arabibus partim caesis et prostratis, partim longissime fugatis, reliquos pro inermibus mancipiis tractarunt: ac postea iis in locis consederunt. Viris enim victis, locorum amoenitate victi sunt; atque ibi reliquum aetatis exigere decreverunt. Quo facto ipsi sese manifesti criminis reos peregerunt. Munus enim atque institutum profectionis eorum fuerat Palaestinam, si possent, occupare: et impios, qui salutare Sepulchrum tenerent, aut funditus inde exterminare, aut suopte sanguine illic profuso animarum salutem redimere. Cum autem talis amor eos patria extorres egisset, plane divinus et laude dignissimus: eum tamen divinum amorem Phoeniciae et Syriae amor turpiter evicit. Nempe divitiis onerati et ut ita dicam ebrii, aliter ac speraverant iudicarunt. (VI.) Sed omissis Celtogalatis ad institutae historiae seriem redeundum. Nam Aegyptii Arabes, Scythicis (ut diximus) copiis aucta maiorem in modum potentia extra

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

τος ἐκείνου, καθάπερ ἔφθημεν εἰρηκότες, πλεῖστον ὅσον μάλα ἐξῆν τοὺς οἰκείους παρέδραμον ὅρους· πρὸς μὲν ἑσπέραν Λιβύας καὶ ὅσα Μαυρουσίων ἔθνη δουλωσάμενοι· πρὸς δ' ἀνατέλλοντα ἥλιον ἔνθεν μὲν Ἀραβίαν εὐδαίμονα πᾶσαν ὅσην τά τε ἄκρα τῶν Ἰνδικῶν ὁρίζει θαλασσῶν καὶ ἑκατέρωθεν ὅ,τε Περσικὸς καὶ F ὁ Ἀραβικὸς τειχίζουσι κόλποι· ἔνθεν δὲ τήν τε Κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην πᾶσαν, ὅσην ὁ ποταμὸς Ὀρόντης ἔνδον ποιεῖται, τοὺς τῶν Κελτογαλατῶν ἐκείνων ἐκγόνους τοὺς μὲν ἐκεῖθεν P. 64 ἀποβήσαντες, τοὺς δ' ἐς ὄλεθρον, οἷον πολέμιος ὑποτίθεται νόμος, ὀλίγου παραπέμψαντες χρόνου.

η'. Εἶεν. ὁ μέντοι Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης Γερμα- B νὸς ἀκούων ἑαυτὸν ὑπὸ τοῦ πλήθους ὑβριζόμενον σὺν πλείστῃ τῇ ἀκοσμίᾳ, ἅτε Ἀρσενίου ζῶντος ἔτι τοῦ γνησίου πατριάρχου αὐτὸς τὸν ἐκείνου κατέχων θρόνον, παραχωρεῖ τοῖς βουλομένοις αὐτόν· αὐτὸς δ' ἡσυχάσων ἀπῄει. καὶ μετὰ τοῦτον Ἰωσὴφ τὸν πατριαρχικὸν διαδέχεται θρόνον, πολιὸς μὲν ἀνὴρ καὶ ἀσκήσει μακρᾷ καὶ ἀπράγμονι βίῳ κατὰ τὸ Γαλλήσιον ὄρος συνεζηκώς· σοφίας δ' Ἑλληνικῆς παντάπασιν ἀμέτοχος ὢν καὶ λίαν τὸν τρό- C πον ἁπλοῦς. τοιαῦτα γὰρ τὰ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων καὶ ἐμπειριῶν ἄμικτα ἤθη. τούτῳ πνευματικῶς ὡμίλει καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐξηγόρευεν ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ. διὸ καὶ πρώτως τὴν ἱερὰν ἐκτετελεκότι μυσταγωγίαν ξύν γε τοῖς ἄλλοις ἀρχιερεῦσι προσελθὼν πίπτει πρηνὴς ἐπὶ τῶν προθύρων τοῦ ἱεροῦ βήματος, διαῤῥήδην ἐπὶ δυσὶν ἁμαρτήμασιν ἐγκαλῶν ἑαυτῷ, τῷ τε τῆς ἐπιορ-

9. ἀποσοβήσαντες A., ἀποβήσαντες W. 18. ὢν om. A.

suos fines quam longissime excurrerunt; versus Occidentem Libycis et Mauritanis gentibus domitis: ad solis vero ortum tota felici Arabia, quam et Indici maris ora terminat, et utrinque sinus Persicus et Arabicus includunt: item Coelesyria et Phoenicia universa, quam fluvius Orontes continet, Celtogalatarum illorum posteris partim inde pulsis, partim, ut ius belli est, brevi tempore interfectis.

8. Caeterum patriarcha Constantinopolitanus Germanus cum sibi vulgus per summam petulantiam insultare audivisset, quippe qui Arsenii legitimi patriarchae adhuc superstitis sedem occuparet: ea cuivis alii relicta, in Monasterium secessit. Huic in patriarchatum succedit Iosephus, vir canitie venerandus, qui longo tempore in monte Gallesio vitam austeram et negotiorum expertem egerat, Graecarum litterarum plane rudis, et ingenio valde simplici. Nam eiusmodi sunt ii mores, qui a civilibus negotiis et a rerum usu abfuerunt. Huius spirituali consuetudine utebatur, et delictorum confessionem ei edebat Imperator Michaël. Ad hunc itaque post sacram mystagogiam ab ipso primum cum caeteris pontificibus celebratam accedit, et in vestibulo sacri bematis prostratus, semet ipsum diserte accu-

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

κίας φημὶ καὶ τῷ τῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως τυφλώσεως. καὶ ἐπὶ τούτοις αἰτεῖται συγχώρησιν. πρῶτος μὲν οὖν ὁ πατριάρχης ἐπιστὰς αὐτῷ κειμένῳ συγχωρήσεως ἔγγραφόν τινα διεξῄει λόγον· καὶ μετ' αὐτὸν ἕκαστος τῶν ἀρχιερέων κατὰ τὴν ἑκάστῳ D προσήκουσαν τάξιν διαδεχόμενος ἀνέγνωσαν ἅπαντες ἐφεξῆς ἐπ' αὐτοῦ τὸν εἰρημένον τῆς συγχωρήσεως λόγον. καὶ οὕτως ἀπῄει χαίρων ὁ βασιλεὺς ὁμοῦ τῇ τοιαύτῃ συγχωρήσει καὶ θεὸν αὐτὸν E εὐμενῆ καὶ ἵλεων αὐτῷ καταστῆναι οἰόμενος. (B.) Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπεσκότησεν ἡ σελήνη τὸν ἥλιον, ἄρτι τὴν τῶν διδύμων τετάρτην παραλλάττοντα μοῖραν, περὶ ὥραν πρὸ μεσημ-
A. C. 1267 βρίας τρίτην τῆς εἰκοστῆς πέμπτης ἡμέρας τοῦ μαΐου, τοῦ ϛψοε' ἔτους. ἦν μὲν οὖν ἡ πᾶσα ἔκλειψις δακτύλων ἔγγιστα δυωκαίδεκα. τοσοῦτον δὲ κατὰ τὸν μέσον τῆς ἐκλείψεως χρόνον ἐγεγόνει τὸ σκότος περὶ τὴν γῆν, ὡς καὶ πολλοὺς τῶν ἀστέρων φανῆναι. ἐδήλου μέντοι τὰς μεγίστας καὶ παλαμναιοτάτας συμφορὰς τῶν
V. 55 Ῥωμαίων, ἃς ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑφίστασθαι ἔμελλον. οὐ γὰρ
P. 65 ἔληξεν ἡ τοῦ γένους κάκωσις ἐκεῖθεν ἀρξαμένη καὶ συχνῶς ἐπὶ μεῖζον ἀεὶ καταβραχὺ κορυφουμένη. ὅτι δὲ δήλωσιν ἐπιγείων παθῶν τὰ τῶν οὐρανίων φωστήρων τοιαῦτα συμπτώματα προαναφωνοῦσιν, ἀμφιβάλλειν οἶμαι τῶν πάντων οὐδένα, πλὴν εἰ μὴ ὅστις περιττὸς ἐπεφύκει μάτην ἐρίζειν. εἰ δὲ τοῦτον λόγοις πείθειν πειρῷτό τις, ὃν πείθειν οὐ δύναται τὰ ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς οἰκουμένης κατ' ἄλλους ἄλλοτε χρόνους γινόμενα πράγματα, μάταιος ἂν εἴη καὶ πάνυ τοι φορτικὸς σύνεσιν ἐντιθέναι τοῖς πάνυ B σκληροῖς ἐγχειρῶν. ὃ γὰρ ἐν ἑνὸς ἀνθρώπου σώματι, τοῦτο κἂν

3. διέξεισι A.

sat de duobus peccatis, de periurio scilicet et de excaecato Imperatoris filio. Tum absolutionem petit. Primus igitur patriarcha ei iacenti astans scriptam quandam absolutionis formulam recitavit: ac post eum singuli pontifices suo quisque ordine, eandem perlegerunt. Ita laetus discedit Imperator, tam ob illam absolutionem, quam quod Deum etiam sibi placatum et reconciliatum existimabat. (II.) Sub hoc tempus luna solem obscuravit, cum is quartam Geminorum partem praeteriret, sub horam ante meridiem tertiam, xxv. die Maii, anni vi. m. dcc. lxxv. Fuit tota eclipsis digitorum sive punctorum fere XII. Tantae autem sub medium tempus illius eclipseos tenebrae circa terram extiterunt, ut multae stellae apparerent. Ea nimirum maximas et funestissimas Romanorum calamitates portendebat a Turcis imminentes. Populi enim afflictio ab eo tempore non destitit, et subinde paulatim in maius aucta est. Terrena autem mala huiusmodi coelestium luminum affectionibus praesignificari, extra controversiam esse puto: nisi forte quispiam rixis inanibus delectetur. Quem porro ea quae in theatro universitatis huius aliis atque aliis temporibus eveniunt, convincere non possunt, eum si quis conetur verbis convincere, stultus sit et plane ineptus, qui indociles velit erudire. Quod enim in hominis unius corpore fit, idem etiam

τῷ τοῦ κόσμου σώματι παντὶ γίγνοιτ' ἄν. ἓν γὰρ ὁ κόσμος σῶμα συμφυὲς, ἐκ μερῶν καὶ μελῶν ὡς ὁ ἄνθρωπος φάναι συγκείμενος· καὶ ὥσπερ ἐνταῦθα τῆς κεφαλῆς ἢ τοῦ τραχήλου τὸ πάθος ἐνεργεστέραν πρὸς τὴν κνήμην καὶ τὸν ἀστράγαλον τὴν κάκωσιν ἐξετόξευσεν, οὕτω κἂν τῷ τοῦ κόσμου σώματι τὰ τῶν οὐρανίων φωστήρων παθήματα κινούμενα πρὸς τὴν γῆν ἀπερείδονται κἀνταῦθα δημοσιεύουσι τὴν ἐνέργειαν. (Γ.) Συχνὸς ἐπὶ τούτοις C ἐῤῥύη χρόνος καὶ ἄγεται ὁ βασιλεὺς τῷ υἱῷ Ἀνδρονίκῳ γυναῖκα Ἄνναν τὴν ἐκ Παιόνων καὶ ἅμα τῷ βασιλικῷ καταστέφει συμβόλῳ. εἶτα αὐτὸς μὲν Ἀνδρόνικος ὄμνυσι τῷ πατρὶ, πρῶτον μὲν σέβειν τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν ὀρθῶς καὶ τὰ ταύτης προνόμια περιέπειν καθ' ἅπαντα τρόπον καὶ ἀλώβητα συντηρεῖν· δεύτερον δὲ, τὴν αὐτοῦ δὴ τοῦ πατρὸς ζωὴν καὶ βασιλείαν διαφυλάττειν ὅση δύναμις ἀνεπιβούλευτον μέχρι τελευτῆς αὐτῆς. καὶ D ἐπὶ τούτοις ἅπαν τὸ Ῥωμαίων ὤμνυε γένος τῷ νέῳ βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ τὰ εἰθισμένα τοῖς βασιλεῦσιν. ὅ γε μὴν πατριάρχης καὶ πᾶν τὸ τῆς ἐκκλησίας ἄθροισμα γράμμασι τοὺς ἑαυτῶν ἐγχαράξαντες ὅρκους τοῖς ἱεροῖς ἐντεθείκασι κώδιξιν, ἀνεπιβούλευτον αὐτῷ διατηρήσειν τὴν βασιλείαν ὁμολογοῦντες, αὐτοί τε καὶ οἱ ἐφεξῆς τὰ τῆς ἐκκλησίας διαδεχόμενοι. ἐπέτρεψε δ' αὐτῷ ὁ πατὴρ καὶ δι' ἐρυθρῶν ὑπογράφειν γραμμάτων προστάγματα, οὐ μέντοι μῆνα καὶ ἴνδικτον, ἀλλὰ, Ἀνδρόνικος Χριστοῦ χάριτι βασιλεὺς Ῥωμαίων.

θ'. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐξ ἀνθρώπων ἐγεγόνει καὶ Μι- P. 66 V. 56

4. ἐναργεστέραν A. 14. αὐτῆς om. A.

in corpore huius universi contingit. Unum quippe mundus corpus est cohaerens, ex partibus et membris compositus itidem ut homo. Quemadmodum autem in homine capitis aut colli affectio dolorem acriorem ad tibias aut ad talos eiaculatur: sic etiam in mundi corpore excitatae coelestium luminum affectiones terris se imprimunt et vim suam illic exerunt. (III) Post haec longo tempore elapso Imperator Andronico filio uxorem dat Annam Paeoniam, simulque insignibus Imperii ornat. Tum ipse quidem Andronicus patri iurat; primum, se Dei Ecclesiam rite veneraturum, eiusque privilegia modis omnibus procuraturum, et inviolata conservaturum esse: deinde se vitam et Imperium patris sui ab insidiis tutum pro virili praestiturum esse usque ad ipsam mortem. His peractis omnis Romanus populus solenne iusiurandum iuniori Imperatori Andronico dedit. Patriarcha vero et collegium omne sacerdotum iusiurandum suum literis consignatum in sacros codices retulerunt; profitendo se, et eos qui deinceps in administrationem Ecclesiae successuri sibi essent, Imperium eius ab omni fraude tutum servaturos. Pater autem ei permisit edictis subscribere rubris literis, caeterum sine mense et indictione: sed, Andronicus Christi gratia Imperator Romanorum.

9. Hoc statu rerum e vivis excessit Michaël Despotes, Epiri et Thes-

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

χαὴλ ὁ δεσπότης, ὁ τῆς Ἠπείρου καὶ Θετταλίας ἀρχηγὸς, καὶ παῖδας καταλιπὼν ἕνα μὲν νόθον, Ἰωάννην ὄνομα, γνησίους δὲ τρεῖς, ὧν καθ' ἡλικίαν πρωτεύων ὑπῆρχεν ὁ ἐπ' ἀδελφιδῇ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως Νικηφόρος ὁ δεσπότης· ὑφ' ᾧ κηδεμόνι καὶ ἐπιτρόπῳ κατέλιπεν ὁ πατὴρ ὡς ἀτελεστέρους τὴν ἡλικίαν καὶ ἄζυγας ἔτι τοὺς δύο ἑτέρους υἱέας Μιχαὴλ καὶ Ἰωάννην. B σχίζει μέντοι καὶ τὴν ὅλην αὐτοῦ ἐπικράτειαν εἰς δύο μερίδας, ὧν τὴν μὲν μίαν, ἣ δὴ καὶ παλαιὰ ὀνομάζεται Ἤπειρος, ἀφίησι Νικηφόρῳ τῷ δεσπότῃ. περιέχει δὲ αὕτη Θεσπρωτοὺς καὶ Ἀκαρνᾶνας καὶ Δόλοπας, καὶ πρὸς τούτοις Κερκυραίους καὶ Κεφαλλῆνας καὶ Ἰθακησίους· ὁρίζεται δὲ πρὸς μὲν δύσεως Ἀδριατικῷ τε καὶ Ἰονίῳ πελάγει, πρὸς δ' ἄρκτων ὄρεσιν ὑψηλοῖς τῷ τε Πύδνῳ καὶ τοῖς Ἀκροκεραυνίοις ὀνομαζομένοις, ἐκ δ' ἀνα- C τολῶν Ἀχελῴῳ τῷ ποταμῷ, ἐκ δὲ μεσημβρίας τῇ Κερκυραίων νήσῳ καὶ τῇ Κεφαλληνίᾳ· τὴν δὲ ἑτέραν μερίδα ἀφίησιν ὁ πατὴρ Ἰωάννῃ τῷ νόθῳ παιδί· ἣ καὶ αὐτὴ περιέχει Πελασγοὺς καὶ Φθιώτας, ἔτι τε Θεσσαλοὺς καὶ Λοκροὺς τοὺς Ὀζόλας· καὶ πρὸς μὲν ἄρκτους Ὄλυμπον ἔχει τὸ ὄρος, πρὸς δὲ μεσημβρίαν τὸν Παρνασὸν, ἀμφότερα ὑψηλὰ καὶ ἐς βαθὺν τὸν ἀέρα τὰς D κορυφὰς ἀνατείνοντα. οἱ μέντοι δύο αὐτίκα, Μιχαὴλ καὶ Ἰωάννης, δυσαρεστήσαντες τῇ τοῦ ἀδελφοῦ Νικηφόρου ἐπιτροπῇ καὶ ἐφορείᾳ καὶ ἄλλως οὐκ εἰς ἀγαθὸν αὐτοῖς πέρας αὐτὴν προχωρήσειν ἐννοοῦντες φυγάδες ἐς βασιλέα χωροῦσιν. (B.) Ὁ δὲ νόθος Ἰωάννης, ἀκάθεκτος ὢν τὴν ὁρμὴν καὶ ποικίλος τὴν

11. Κεφαλλῆνας A., Κεφαλῆνας W. 14. τῇ τε A. 15. Κεφαλληνίᾳ A., Κεφαληνίᾳ W. 17. τε add. A. Ὀζώλας A. 23. ἐννοοῦντες A., νοοῦντες W.

saliae Princeps, relictis liberis, in quibus unus nothus, nomine Ioannes; legitimi vero tres. Horum natu maximus fuit Nicephorus Despotes, qui Imperatoris neptem ex sorore in matrimonio habebat: cuius curae ac tutelae reliquos duos natu minores Filios Michaëlem et Ioannem adhuc coelibes pater commisit; divisitque omnem suam ditionem in duas partes: quarum unam, quae vetus appellatur Epirus, Nicephoro Despotae reliquit. Continet autem Thesprotos, Acarnanes, Dolopes, praetereaque Corcyraeos, Cephallenios et Ithacenses: terminatur ab occasu Adriatico et Ionio mari: versus Septentrionem altis montibus Pydno et Acroceranniis: ab ortu Acheloo flumine: a meridie insulis Corcyra et Cephallenia. Alteram partem Ioanni notho filio reliquit: quae et ipsa continet Pelasgos, Phthiotas, Thessalos, Locros Ozolas: ac versus Septentrionem Olympum montem habet: ad meridiem Parnassum; utrumque altissimum et nubibus vicinum. Caeterum duo statim, Michaël et Ioannes, Nicephori fratris tutelam et curationem aegre ferentes, et alioqui rati habituram eam non bonum ipsis exitum, ad Imperatorem profugiunt. (II.) Nothus autem Ioannes, effraeni impetu et vafro ingenio vir,

σύνεσιν, οὐκ ἠρέμει τοῖς οἰκείοις ἀρκούμενος, καὶ ταῦτα τὸ σε- A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.
βαστοκράτορος ἀξίωμα παρὰ τοῦ βασιλέως πρότριτα εἰληφώς· ἀλλὰ συχνὰ παρασπονδῶν τὴν Ῥωμαίων ἐδῄου γῆν· ὡς ἀγανακτήσαντα ἤδη τὸν βασιλέα πέμψαι τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν Ἰωάννην τὸν δεσπότην κατ' ἐκείνου, πολλὰς πολλαχόθεν ἀθροιζομέ- P. 67
νας τὰς Ῥωμαίων δυνάμεις ἕπεσθαι τούτῳ κελεύσαντα. ὃς καὶ συναγαγὼν, ὅση δὴ παροῦσα ἐτύγχανε δύναμις, ἔκ τε Παφλαγόνων ἱππέων ἠθροισμένη καὶ Βιθυνῶν, συγκαταλέξας δὲ καὶ τὰ Κομάνων καὶ Τουρκοπούλων τάγματα, ἀπῄει τὰς πεζικὰς αὐτὸς στρατολογῶν δυνάμεις ἔκ τε Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας. ὁ μέντοι σεβαστοκράτωρ ἀκούων τὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων ἔφοδον βέλεσι λογισμῶν ἐδαπάνα τὴν ψυχὴν, ἄπορα πανταχόθεν B
ὁρῶν τὰ ἑαυτοῦ καὶ οὐκ ἀξιόμαχα πρὸς τοσαύτην παρασκευὴν V. 57
ἀντιπάλων δυνάμεων. ὅθεν ἐπεὶ τό γε ὑποπεπτωκότι χρήσασθαι σχήματι καὶ συγγνώμην τῶν ἡμαρτημένων ζητεῖν οὔτ' εὔοδον ἑώρα οὔτε μὴν ἀνύσιμον διὰ τὸ πολλάκις σπείσασθαι μὲν, οὐκ ἐμμεῖναι δ' ἐπὶ μακρὸν ταῖς ὁμολογίαις τῶν σπονδῶν, ὁ δὲ ἄλλην ἐβάδισε γνώμην. ὀχυρώσας γὰρ καθ' ὅσον ἐξῆν καὶ ἀ- C
σφαλισάμενος τὰ ἑαυτοῦ φρούρια περιῄει σύν γε τοῖς ἑαυτοῦ στρατεύμασι πόῤῥωθεν περισκοπῶν τὰ ὑπὸ τῶν πολεμίων γινόμενα, ἴσως ἐλπίζων λόχοις τισὶ καὶ αἰφνιδίοις ἐπιδρομαῖς ταράττειν καὶ ἀκρωτηριάζειν τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον. ἀλλ' ἄριστα τούτους ὁρῶν πεφραγμένους καὶ οὐκ ἔξω τῆς νομιζομένης ἐμπειρίας τὰς ἐκδρομὰς ποιουμένους προαπεγνώκει τὴν πεῖραν καὶ

7. δὴ παρ.] τε παρ. A. 17. μακρὸν A., μακροῦ W. 21. αἰφνιδίοις A., αἰφνιδίαις W.

suis contentus quiescere non poterat, quamvis nuper admodum Sebastocratoris honorem ab Imperatore consecutus: sed ruptis crebro foederibus, Romanas provincias populabatur: ut indignatus Imperator contra illum mitteret fratrem suum Ioannem Despotam, magnis Romanorum copiis undecunque collectis, et eum sequi iussis. Is igitur coacto exercitu, quantus aderat ex Paphlagonibus et Bithynis equitibus conflatus, adiunctis etiam Comanorum et Turcopulorum turmis, pedestres copias ex Thracia et Macedonia ipse delecturus abiit. At Sebastocrator, audito Romanarum virium adventu, cum se ab omni parte destitutum et tanto exercitui imparem esse cerneret, gravissimis curis aestuabat. Nam supplici habitu accedere et delictorum veniam petere, neque expeditum, neque etiam efficax esse iudicabat: quod multoties foedera pepigisset, et pactis nunquam diu stetisset. Itaque aliam viam ingressus, firmatis quantum poterat et munitis suis castellis, cum suis exercitibus circumibat, eminus circumspiciens quid ab hostibus ageretur: forsitan et spe concepta, insidiis et subitis incursionibus se Romana castra turbaturum et aliqua parte afflicturum. Sed cum omnia optime munita, et disciplinam militarem a Romanis observari cerneret: illo conatu desperato, sursum deorsumque ambulans, stu-

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

δύων ἄνω καὶ κάτω ἐδεδίει περὶ τῶν ὅλων. (Γ.) Ὁ μὲν οὖν
σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης ἐν τοσούτοις ὑπῆρχε θορύβοις καὶ φό-
βοις. τάχα δ' ἂν καὶ πέρας ἐλάμβανεν αὐτῷ τὸ ζῆν ἐν τού-
τῳ τῷ χρόνῳ, καὶ ἡ ὑπ' αὐτὸν ἐπαρχία τότ' ἂν ὑπὸ βασιλεῖ
D ἐγίγνετο, εἰ μὴ μεγάλη τις ἀταξία τε καὶ πλημμέλεια τῶν συ-
στρατευομένων τοῖς ἡμετέροις ἀλλογενῶν ἔσφηλε παρ' ἐλπί-
δα καὶ λίαν αἰσχρῶς τὰ Ῥωμαίων ἀνέτρεψε πράγματα. εἰσ-
E βαλόντων γὰρ τῶν Ῥωμαίων ἐς τὴν ἐκείνου καὶ μηδενὸς ἀν-
θισταμένου ῥᾳδίως ὑποποιουμένων ἅπαντα, οὐδὲν ὑγιὲς οἱ συ-
στρατευόμενοι Κόμανοι ἔπραττον, ἀλλὰ πάντας νεὼς καὶ ἀσκη-
τήρια πάντα ἐσύλων καὶ ἀδεῶς ἐνεπίμπρασαν καὶ σεμνὰς παρ-
θένους ἠνδραποδίζοντο καὶ ὡς ἀνιέροις ἐχρῶντο τοῖς ἱεροῖς,
τοῖς τε ἄλλοις καὶ πρός γε ἔτι ἀντὶ τραπεζῶν ταῖς ἱεραῖς εἰκόσι.
καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; πάντ' ἔδρων ἀδεῶς, ὅσα χρεὼν
ἀσεβέσιν ἀνδράσι. διά τοι τοῦτο καὶ οὐ καλῶς οὐδ' ὁμολόγως
F ταῖς ἀρχαῖς τὸ τέλος ἀπήλλαξε τοῦ πολέμου. δηλώσει δὲ προϊὼν
A. C. 1271 ὁ λόγος. (Δ.) Ἐπεὶ γὰρ ἧκεν ἄγων τὴν στρατιὰν ὁ Δεσπότης
Ἰωάννης, τὰ μὲν τῶν πολιχνίων αὐτίκα ὑπέκυπτον· τὰ δὲ ταῖς
τῶν τόπων ὀχυρότησι θαῤῥοῦντα ἀνθίσταντο μέχρι τινός·
ἔπειτα καὶ ταῦτα ὑπέκυπτον, ἀντέχειν εἰς τέλος ἥκιστα δυνάμενα
πρὸς τὰς βιαίας τῶν πολεμικῶν μηχανημάτων ἐπιφοράς. ὅ γε
P. 68 μὴν Σεβαστοκράτωρ ἀπογνοὺς πανταχόθεν εἰς ὀχυρώτατον κα-
ταφεύγει φρούριον τὸ τῶν Νέων Πατρῶν ἐπικεκλημένον. ἔνθα
δὴ καὶ κυκλοῦσιν αὐτὸν οἱ πολέμιοι καὶ συχνόν τινα χρόνον πο-
λιορκοῦσι περικαθήμενοι. τὸ μέντοι φρούριον ἐκεῖνο τῶν Νέων

mae rerum metuebat. (III.) Igitur Ioannes Sebastocrator in tanto angore et metu versabatur. Ac fortasse eo tempore vivere desiisset, illiusque ditio ab Imperatore occupata esset, nisi exterorum commilitonum immodestia et nimia licentia rem Romanam praeter spem labefactasset, et foedissime pervertisset. Nam cum Romani impressionem in illius fines fecissent, et resistente nemine omnia facile subigerent, Comani cum iis militantes nihil frugi faciebant, sed omnia fana, omnia monasteria spoliabant, et impune cremabant, et venerabiles virgines captivas abducebant, ac sacris ut profanis abutebantur cum aliis rebus, tum sacrosanctis imaginibus, quas pro mensis habebant. Et quid multis est opus? sine ullo metu faciebant omnia, quae impiorum hominum consuetudo fert. Quamobrem belli exitus non bonus, nec principiis consentaneus fuit: ut progressu orationis ostendetur. (IV). Nam cum Ioannes Despotes exercitum secum adducens advenisset, oppidula partim statim deditionem faciebant: partim situ locorum freta aliquamdiu resistebant; mox bellicarum machinarum violentis ictibus ad extremum sustinendis imparia, ipsa etiam sese submittebant. Quare Sebastocrator Ioannes, rebus omni ex parte desperatis novas Patras (id munitissimo castello nomen est) se recepit: ubi eum hostes circumcludunt et longo tempore circumsessum oppugnant. Id castellum in edito monte situm bellicas

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

Πατρῶν ἐφ' ὑψηλοῦ τοῦ ὄρους ἱδρυμένον ῥᾷστα μὲν τῶν πολεμικῶν κατεφρόνει μηχανημάτων· διὰ δὲ τὸν ἔνδον ἀποκλεισθέντα πολυάνθρωπον ὄχλον ἀπορίαν ἐδεδίει τῶν ἀναγκαίων. διὸ καὶ ἀμηχανίᾳ παντοδαπῇ τὴν ψυχὴν ὁ Σεβαστοκράτωρ ἐμερίζετο καὶ ἄνω καὶ κάτω τὸν λογισμὸν περιέστρεφε, τῶν περιϊσταμένων B δεινῶν λύσιν ζητῶν. ὀψὲ δὲ μετὰ πολλὰς στροφὰς λογισμῶν εἰς ἔννοιαν ἐληλύθει ξένην καὶ δαιμονίαν ὡς ἀληθῶς· ἣν ὥσπερ ἱεράν τινα καὶ ἀπόρρητον ἐταμίευσεν ἐν ἑαυτῷ, οὐδενὶ κοινωσάμενος τῶν ἁπάντων, πλὴν ἢ μόνῳ τῷ τοῦ ἄστεος φύλακι. τὸ γὰρ εἰς πλείους μιᾶς ἀκοῆς διασπαρὲν μυστήριον πολύχουν ἀνίσχει γεώργιον καὶ τὴν ἐπωνυμίαν οὐκ ἔτι μυστήριόν ἐστιν, ἀλλὰ διαπρύ- C σιος φήμη, ὅλα στρατόπεδα παραμείβουσα γνήσιά τε καὶ πολέμια. ὅθεν καὶ αὐτὸς συνετὸς ὢν καὶ τῶν τοιούτων οὐκ ἀδαὴς συνετῶς τὸ σοφὸν ᾠκονόμησε βούλευμα ἑαυτοῦ. ἦν δὲ τοῦτο τοιοῦτον. (E.) Νύκτα παραφυλάξας, ἐν ᾗ τῆς σελήνης τῷ ἡλίῳ συνοδευούσης σκότος βαθὺ περιτρέχει τὴν γῆν, σχοίνῳ τοῦ τείχους καθίησιν ἔξω ἑαυτόν· κἄπειτα οὐχ ἑτέρας οὔσης αὐ- V. 58 τῷ παρόδου, λάθρα κατήει ἐς τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον ἐν διερρωγκόσι τοῖς ἐνδύμασι· καὶ τοῦ λαθεῖν ἕνεκα μεγάλῃ τῇ D φωνῇ καὶ βαρβαριζούσῃ μικρόν πως τῇ διαλέκτῳ, ὡς ἀπολωλεκὼς τὸν οἰκεῖον δῆθεν ἵππον ἐζήτει, διϊὼν καὶ παραμείβων οὑτωσὶ τὸ στρατόπεδον ἅπαν. οἱ δὲ πολλοὶ τοῦ στρατοῦ κατεγέλων ἀκούοντες αὐτοῦ καὶ ὑπεσύριζον καὶ ἡδυτάταις εἰρωνείαις ἐχλεύαζον. ἀλλ' ἐκεῖνος δόλοις τοιούτοις παρελθὼν τὸ Ῥωμαίων στρα-

9. ἢ post πλὴν add. A. 12. παραμείβουσα A., ἀμείβουσα W. 14. ᾠκονόμησε A., ᾠκοδόμησε W. 23. ὑπεσύριττον A., idemque add. καὶ ante hanc vocem.

machinas facile contemnebat: sed ob multitudinem hominum ibi inclusam, rerum necessariarum penuriam metuebat. Itaque Sebastocrator inops consilii multis curis distrahebatur, et urgentium malorum remedium quaerens animum in omnes partes versabat. Tandem post multas deliberationes consilium mirum ac plane divinum init: quod, ut sacrum et arcanum, penes se ipsum religiose custodit, ac nemini communicat, nisi urbis custodi. Nam arcanum plurium auribus quam unius commissum multifariam erumpit: amissoque arcani nomine, fama pervulgata dici debet, tota castra tam amicorum quam hostium permeans. Unde ille, quippe vir prudens et huius rei non ignarus, callide suum commentum struxit, quod erat huiusmodi. (V.) Observata nocte, in qua ob interlunium profundae tenebrae terram circumirent, fune se de muro demittit. Deinde, cum alius transitus ei non pateret, clam in Romana castra laceris vestibus ingreditur: et ne agnosceretur, magna voce et verbis aliquantulum barbaris, velut amissum equum quaeritans clamat, et sic tota castra pervadit ac praeterit. Turba vero militaris eum deridet et exsibilat, et suavissimis dicteriis exagitat. His dolis castra cum pertransisset, et longissime abes-

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

τόπεδον καὶ πάνυ τοι πόῤῥω γενόμενος περί τι μονύδριον γίνεται τῶν ὑπερορίων, καὶ γνώριμον ἑαυτὸν καταστήσας μόνῳ τῷ τῆς μονῆς ἐπιστάτῃ ὑποζύγια πέντε καὶ θεραπόντων τοσούτους λαμβάνει παρ' αὐτοῦ· καὶ ἅμα ἕω διαβὰς τὸ τῶν Θερμοπυλῶν ὄρος E δευτεραῖος ἐς Βοιωτίαν ἀφίκετο· τριταῖος δ' αὖθις ἐκεῖθεν εἰς Ἀττικήν· ἔνθα δὴ καὶ τῷ τῶν Ἀθηνῶν ἐντυγχάνει δουκί· καὶ χρήματα ὑπισχνεῖται καὶ κήδη λαμπρὰ τῶν τέκνων πολὺν ἐπαγό- F μενα πλοῦτον· καὶ ἐπὶ τούτοις αἰτεῖ καὶ λαμβάνει συμμαχίαν ἐπὶ συμφωνίᾳ μεγάλων μισθῶν, πεντακοσίους τοὺς πάντας κατ' ἐκλογὴν Ἀθηναίους. (ς'.) Ὁ δὲ Ῥωμαίων στρατὸς ἐντὸς εἶναι νομίζων τὸν Σεβαστοκράτορα Ἰωάννην περιεκάθητο διηνεκῶς, ἀκροβολισμοῖς τισι κατὰ τῶν τειχῶν χρώμενος, (οὐ γὰρ εἶχεν ὅθεν ἂν ἐπαγάγοι τὰς μηχανὰς) καὶ αὖ τὰς διεξόδους κύκλῳ παραφυλάττων, ὡς μὴ λάθῃ διαδρὰς ὁ Ἰωάννης, ἀλλ' εἰς ἀνάγκην ἐλαθῇ, ἢ προδότης ἐθελοντὴς ἑαυτοῦ γενέσθαι, ἢ προδοθῆναι μὴ θέλων αὐ- P. 69 τὸς παρ' ἑκόντων τῶν πολιτῶν, δυσὶ πιεζομένων κακοῖς, τῇ τε πολιορκίᾳ καὶ τῇ τῶν ἀναγκαίων ἔνδοθεν στενοχωρίᾳ. οἱ μὲν οὖν οὕτως ἐκάθηντο ἀπεριμερίμνως. τινὲς δὲ καὶ τοῦ στρατοπέδου παρεξήλαυνον, οἱ μὲν λείας ἕνεκα ἐπὶ τοὺς ὁμόρους τῶν Ἀχαιῶν, οἱ δ' ἐπὶ κυνηγέσια· οἷς ἐπεισπίπτει πρώτοις ὁ σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης μετὰ τῶν πεντακοσίων Ἀθηναίων ἐκείνων, οὑτωσὶ διεσκεδασμένοις· καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν εὐθὺς αἱρεῖ, τοὺς δὲ διώκει μέχρι τοῦ στρατοπέδου· ὡς τῷ B ἀπροσδοκήτῳ καὶ αἰφνιδίῳ τοῦ πράγματος θόρυβον ἐγγενέσθαι τῷ Ῥωμαίων στρατῷ καὶ ταραχὴν λογισμῶν τοῖς τε ἄλλοις

24. ἐγγενέσθαι A., ἐγγίνεσθαι W.

set, monasteriolum quoddam remotum adit, et soli praeposito sese quis sit indicat: a quo quinque iumentis et totidem famulis acceptis, sub auroram monte Thermopylarum superato, postridie in Boeotiam pervenit, ac tertio inde die in Atticam: ubi et Athenarum Ducem convenit, cui pecuniam promittit, splendidasque et opulentissimas liberorum affinitates: tum ab eo auxilium petit, et pacta magna mercede milites accipit quingentos, omnes Athenienses delectos. (VI.) At Romanorum exercitus, Sebastocratorem Ioannem in castello esse ratus, perstabat in obsidione, et crebris velitationibus moenia lacessebat: (neque enim erat unde machinae admoveri possent) atque omnes circum exitus observabat, necubi Ioannes furtim elaberetur; sed aut sponte deditionem facere cogeretur, aut invitus a civibus dederetur duplici malo pressis, obsidione, atque intus penuria rerum necessariarum. Et hi quidem ita securi desidebant; quidam vero etiam e castris excurrebant, alii praedatum adversus finitimos Achaeos; alii venatum: in quos primos ita dissipatos incidit Ioannes Sebastocrator cum quingentis illis Atheniensibus; eosque partim illico capit, partim usque ad castra persequitur; ut ex re inopinata et subita tumultus in exercitu Roma-

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi

στρατηγοῖς καὶ αὐτῷ δὴ Ἰωάννῃ τῷ δεσπότῃ, νομίσασιν ἢ τὸν Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας ἥκειν πρίγκιπα μετὰ πλήθους ἀξιολόγου, ἢ Θηβαίων καὶ Εὐβοέων καὶ Ἀθηναίων στρατὸν παμπληθῆ μετὰ δουκὸς τοῦ αὐτῶν ἀρχηγοῦ πρὸς βοήθειαν ἐξιέναι τοῦ Σεβαστοκράτορος Ἰωάννου. ὅθεν πρὶν ἐκείνους ἐπιστῆναι, λάθρα καὶ κατὰ μικρὸν οἴκοθεν ὁ Ῥωμαίων στρατὸς διελύετο, καὶ C ἄλλος ἄλλον συχνὰ προλαμβάνοντες ἔφευγον ἀμεταστρεπτί· καὶ πολλὰ τῶν στρατηγῶν ἐπιβοωμένων καὶ καρτερεῖν κελευόντων, οἱ δὲ οὐχ ὑπήκουον, ἀλλ' ἅμα πάντες ἔθεον τὴν αὐτὴν ἀμεταστρεπτί· ὡς καὶ αὐτοὺς ἤδη τοὺς στρατηγοὺς ξύν γε τῷ δεσπότῃ Ἰωάννῃ συνιδόντας ὡς κατὰ χώραν μένουσιν ὄλεθρος ἕπεταί σφισι προφανής, μετὰ τοῦ μηδέν τι γενναῖον ἔργον καὶ ἀξιόλογον πεπραχέναι, ἕτερον πέρας οὐ μάλα τῆς ὥρας ἐθελού- D σης χαρίζεσθαι, ἐπὶ πόδα λοιπὸν ἀναγκασθῆναι κατὰ τὸ λεληθὸς ἀναχωρεῖν ἅμα τῷ περιλειφθέντι ἐκ Παφλαγόνων στρατεύματι μετὰ τάξεως μέντοι τινὸς καὶ ἐμπειρίας στρατηγικῆς.

(Ζ.) Τοῦ δὲ τοιούτου πταίσματος οὕτω παρ' ἐλπίδα Ῥωμαίοις συμβάντος δι' ἔκτισιν ὧν ἐπεπράχεσαν ἐκεῖσε ἀσεβημάτων οἱ συστρατευόμενοι Κόμανοι, τὰς πύλας εὐθὺς οἱ ἐκ τοῦ φρουρίου ἀναπετάσαντες καταθέουσι πανδημεὶ καὶ εἰς ταὐτὸν ἔρχονται τῷ E τε Σεβαστοκράτορι Ἰωάννῃ καὶ τοῖς συμμάχοις· καὶ κοινολογησάμενοι ἅττα ἐχρῆν, οἱ μὲν αὐτόθι κατὰ χώραν μένειν προὐτράπησαν εἰς συλλογὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν σκηνῶν καὶ ἵππου καὶ τῆς πάσης V. 59 ἀποσκευῆς καὶ τοῦ παντοδαποῦ πλούτου, ὅν τε οἴκοθεν ἧκον αὐτοὶ

16. τινὸς om. A.

no oriretur, et cum alii duces, tum Ioannes ipse Despotes perturbaretur, eo quod crederent aut Peloponnesi et Achaiae Principem cum iustis copiis adesse, aut magnas Thebanorum, Euboeorum et Atheniensium copias cum suo Duce exiisse, Ioanni Sebastocratori opem laturas. Igitur priusquam illi irruerent, clam et paulatim Romanus exercitus suapte divellitur: et alii alios subinde praevertentes, contento cursu fugiunt, ducibus quidem multum reclamantibus et manere iubentibus; illis autem non audientibus, sed effuse fugientibus. Itaque et ipsi duces cum Ioanne Despota, quum sibi, si manerent, certum exitium imminere prospicerent, ac praeterea nullum se egregium aut memorabile facinus edituros, ipsa occasione non alium exitum spondente, cessim ac furtim pedem referre coacti sunt cum reliquiis Paphlagonum, conservato tamen ordine ac disciplina militari. (VII.) Hac tam insperata clade Romanis oblata, cuius causa fuere Comanorum commilitonum sacrilegia in iis locis commissa, oppidani statim patefactis portis universi erumpentes ad Ioannem Sebastocratorem et ad socios conveniunt. Cum quibus quantum opus erat colloquuti, partim ibi iubentur manere ad colligendum Romana tabernacula, equos, impedimenta quaelibet et omnigenas divitias, quas Romani sive ipsimet secum domo attulissent, sive e

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

ἐπαγόμενοι καὶ ὃν ἐκ τῆς λείας προσεκτήσαντο· οἱ δὲ κατὰ νώτου Ῥωμαίοις ἕπονται σποράδην ἄλλοις ἄλλοσε διεσκεδασμένοις· καὶ τοὺς μὲν ξίφος ἀνταιρομένους ἔκτεινον· ὅσοι δὲ συλλαμβανόμενοι οὐκ ἀντεῖχον, οὗτοι δὲ καὶ αὐτοῦ γε δὴ τοῦ χιτωνίσκου F γυμνούμενοι μετὰ μόνης ἀπελύοντο τῆς ἀναξυρίδος. νόμος γάρ ἐστιν οὗτος ἄνωθεν ἐκ διαδοχῆς ἀεὶ κατιὼν ἐς τοὺς ἀπογόνους ἀκήρατος, οὐ μόνον Ῥωμαίοις καὶ Θετταλοῖς, ἀλλὰ καὶ Ἰλλυριοῖς καὶ Τριβαλλοῖς καὶ Βουλγάροις, διὰ τὴν τῆς πίστεως ταὐτότητα τὰ μὲν πράγματα μόνα σκυλεύειν, τὰ δὲ σώ- P. 70 ματα μὴ ἀνδραποδίζεσθαι, μηδὲ φονεύειν ἔξω τῆς πολεμικῆς παρατάξεως μηδένα. καὶ εἰ μὴ φθάσαν τὸ τῆς ἑσπέρας σκότος τὸν τῶν διωκόντων πολεμίων ἀνεχαίτισε δρόμον, τάχ᾽ ἂν ἐς μείζω τῶν εἰρημένων τὰ δεινὰ τοῖς φεύγουσιν ἀπήντα τὸ πέρας· ἀλλὰ τῆς ἑσπέρας καταλαβούσης, οἱ μὲν πολέμιοι μετὰ τοῦ Σεβαστοκράτορος ἀνεχώρησαν εἰς τοὐπίσω τῇ παραλόγῳ νίκῃ γαυρούμενοι· οἱ δὲ τὸν κίνδυνον διαφυγόντες Ῥωμαῖοι σύνδυο B καὶ σύντρεις καὶ πλείους ἐπὶ πλείοσι περὶ τὸν δεσπότην Ἰωάννην ἠθροίζοντο, τῇ λύπῃ συγκεχυμένον ἐπὶ τῇ παραδόξῳ ταύτῃ διαμαρτίᾳ. οὕτω δ᾽ ἔχοντες δυστυχῶς καταντῶσιν ἐς τὰ πλησίον τῆς Δημητριάδος χωρία. πόλις δὲ αὕτη Σικυὼν μὲν πρότερον ἐπικεκλημένη, ὕστερον δὲ τὴν ἐπωνυμίαν πρὸς τὸν κτησάμενον μετενεγκοῦσα, Δημήτριον δηλαδὴ τὸν Πολιορκητὴν, ὃς ἐτύγχανε παῖς τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων ἑνὸς Ἀντιγόνου, τοῦ τῆς Ἀσίας κατάρξαντος, ὁπόσην ὁ ποταμὸς Εὐφράτης ἔνδον ὁρίζει.

13. τὰ om. A. 16. φυγόντες A. σύνδυο καὶ σύντρεις A., σὺν δύο καὶ σὺν τρεῖς W. 18. συγκεχυμένον A., συγκεχυμένοι W.

praeda coegissent: partim tergis Romanorum inhaerent palantium ac dispersorum; ac si qui resistant, eos occidunt: qui vero comprehensi se non defendant, eos etiam interula exuta, nec relicta ulla veste praeter femoralia, dimittunt. Institutum enim hoc a maioribus constanter ad posteros propagatum servatumque fuit, non modo a Romanis et Thessalis, sed Illyriis etiam, et Triballis et Bulgaris, propter religionis communionem, spolia tantum auferenda: homines vero nec ad servitutem rapiendos, nec extra aciem occidendos esse. Ac nisi vespertinae tenebrae offusae hostium persequentium cursum inhibuissent, peius fortasse quam dictum est cum fugientibus actum esset. Sed nocte oborta ipsi quidem hostes cum Sebastocratore inopinata victoria elati retro abierunt. Qui vero periculum evaserant Romani, bini ac terni, et subinde plures ad Despotam Ioannem confluebant, tristem et confusum ob improvisum illum et infaustum eventum. Hoc miserabili habitu ad vicina Demetriadi loca pervenerunt. Urbs ea quondam Sicyon dicta, post a Demetrio Poliorcete occupata, nomen eius assumpsit. Fuit autem hic unius ex Alexandri successoribus filius, nempe Antigoni, cui Asia cis Euphratem paruit.

ι΄. Ἀλλὰ γὰρ οὔπω τελέως τῆς ἀθυμίας ἀναλαβεῖν ἑαυτοὺς A. C.
ἠδυνήθησαν ταυτησὶ, καὶ δεύτερον ἀγγέλλεται τούτοις δεινὸν καὶ 1259
τοῦ προλαβόντος οὐκ ἔλαττον, ὃ δὴ καὶ λέξων ἔρχομαι. κόλπος ad 1282
ἐστὶ Πελασγικὸς οὑτωσί πως καλούμενος, ἐπὶ πλεῖστον τῆς μεσο- Imp. Mich. Palaeologi.
γείου παρεξιὼν καὶ πρὸς ἄρκτους ἀφιεὶς τὴν Ὄσσαν τε καὶ τὸ A. C. 1271
Πήλιον. ὄρη δὲ ταῦτα πρὸς ὕψος τὰς κορυφὰς ἀναπέμποντα μέ- C
γιστον. τοῦ δὴ τοιούτου κόλπου κατὰ τὸ ἀκρότατον καὶ ἡ προει-
ρημένη παραψαύει πόλις τοῦ Δημητρίου. ὁ δὲ βασιλικὸς στόλος D
τὰς ὑπὸ τῶν Λατίνων κατεχομένας νήσους παραπλέων καὶ περι-
πλέων κακῶς διετίθει· καὶ ἦν τοῦτο δεινὸν τοῖς Λατίνοις ἀφό-
ρητον· πάντων δὲ μάλιστα τοῖς ὅσοι τὴν Κρήτην οἰκοῦσι καὶ
πρός γε δὴ τοῖς ὅσοι τὴν Εὔβοιαν· οἳ δὴ καὶ συνθέμενοι ναυ-
τικὸν ἐξαρτύουσιν, οὐχ ἵνα φανερὸν ἐγείρωσι πόλεμον κατὰ τοῦ
βασιλικοῦ στόλου· (τοῦτο γὰρ ὅμοιον τούτοις ἐδόκει, ὥσπερ ἂν
εἰ εἰς οὐρανὸν ἐπεχείρουν τοξεύειν) ἀλλ' ἵν' ἐπιούσης τῆς ναυτι- E
κῆς τοῦ βασιλέως δυνάμεως, τὰς ἑαυτῶν παραφυλάττωσιν ἄκρας
καὶ ἀντέχωσιν ἀπὸ γῆς ὁμοῦ καὶ θαλάττης μαχόμενοι. (B.) Συνέ-
βη γοῦν κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ τὰς βασιλικὰς τριήρεις ὑπὲρ
τὰς πεντήκοντα οὔσας ἐν τῷδε τῷ κόλπῳ τὸν εἴσπλουν ποιησα- V. 60
μένας ὡς ἐπ' ἀσφαλοῦς ἐνορμίσασθαι. οἱ δὲ Κρῆτες καὶ Εὐ-
βοεῖς πάλαι καιροφυλακοῦντες καὶ ναυλοχοῦντες αὐτὰς οὐχ P. 71
ἕτερον τούτου βελτίονα ἐς τὸ ἐπιθέσθαι αὐταῖς ἐνόμισαν ἔχειν
καιρόν. καὶ δὴ τὴν ταχίστην συσκευασάμενοι τὰς τριήρεις καὶ
τετρήρεις αὐτῶν μικρὸν ὑπὲρ τὰς τριάκοντα οὔσας καὶ πύργους
ξυλίνους ταῖς πρώραις τῶν πλειόνων ἐπιστήσαντες ταχυναυτοῦ-

10. Enimvero vix ex hac moestitia recreatis aliud malum priore haud minus nunciatur, quod iam narrabo. Sinus est, quem Pelasgicum vocant, in mediterranea longissime excurrens, Ossamque et Pelium versus Septentrionem relinquens. Sunt autem ii montes altissimi. Huius sinus extremitatem Urbs Demetrii supra dicta attingit. Imperatoria vero classis insulas quae a Latinis occupabantur praeter et circum navigando infestabat. Id malum intolerabile Latinis erat, iis praesertim qui Cretam incolebant, nec minus Euboeam tenentibus. Igitur inita concordia classem instruunt, non ut adversus Imperatoriam classem apertum bellum susciperent: (quod perinde esset ac si in coelum iacularentur) sed ut navalibus Imperatoris copiis ingruentibus, sua promontoria custodirent, seseque defenderent, simul et terra et mari pugnam cientes. (II.) Contigit autem, ut sub hoc tempus Imperatoriae triremes amplius quinquaginta sinum hunc ingressae velut in tuto portu considerent. Ac Cretenses et Euboei pridem occasionem captantes et illis insidiantes tempus ad invadendum illas opportunius aliud sibi dari non posse putaverunt. Itaque triremibus et quadriremibus suis quam celerrime instructis, quae paulo plures triginta erant, et ligneis turribus in plerisque ad proram extructis, cursum accelerant: ut priusquam Imperatorii ipsorum

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

σιν· ὡς ἂν πρὶν αἰσθέσθαι τοὺς βασιλικοὺς τὸν τούτων ἐπίπλουν,
αὐτοὶ προκαταλαβόντες ἐκ τοῦ ναυστάθμου κενὰς τῶν ἐπιβατῶν
τὰς ναῦς ἐφελκύσωνται, ἔξω περὶ τὴν γῆν ἀπεριμερίμνως τηνι-
καῦτα διατριβόντων αὐτῶν. ὃ δὴ καὶ, εἰ μὴ κύριος ἀπροσδό-
B κητον χεῖρα παρεῖχε Ῥωμαίοις, κατὰ τὴν τῶν ἐχθρῶν ἂν ἐς τέ-
λος συνεπεπτώκει βούλησιν. ᾔσθοντο μὲν γὰρ καὶ Ῥωμαῖοι τὸν
τῶν Κρητῶν καὶ Εὐβοέων ἐπίπλουν· ἀλλὰ στενὸς τυγχάνων ὁ
καιρὸς χώραν ὁπλίσασθαι, ὡς ἐχρῆν, οὐκ ἐδίδου. ἄραντες
δ' ὅμως ἐκ τῆς γῆς κατὰ σπουδὴν ὡς εἶχον ἀνήχθησαν· καὶ γί-
C νεται προθυμία πολλὴ παρ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, πεντεκαίδεκα
σταδίων οὐκ ἔλαττον ἀπεχόντων τῆς γῆς. (Γ.) Αἱ μέντοι πο-
λέμιαι νῆες ὄγκον εἶχον καὶ βάρος ὑπὸ μεγέθους καὶ ὁπλίσεως
καινοτέρας καὶ ὥσπερ πόλεις ἐπὶ θαλάττης κινούμεναι σχολαιό-
τερον παρετάσσοντο. αἱ δὲ Ῥωμαϊκαὶ τοσοῦτον ἠλαττοῦντο με-
γέθει τῶν πολεμίων, ὅσον πλήθει τὰς τῶν πολεμίων ὑπερεῖχον·
D εὔστροφοι δ' ἦσαν ἄλλως καὶ ταχεῖαι πρὸς κύκλωσιν, ἀλλ' οὐκ
ἀντίῤῥοπον ἔχουσαι τὴν παρασκευὴν τῆς ὁπλίσεως. ὅμως ἀντι-
παρετάσσοντο καὶ αὗται, οὐ τοσοῦτον πρὸς ναυμαχίαν, εἰπεῖν,
ὅσον πρὸς τειχομαχίαν. τείχεσι γὰρ ἐῴκεσαν αἱ τῶν πολεμίων
πρῶραι σοβαρῶς ἐστεφανωμένοις ὁπλίταις ἀκμαιοτάτοις. ὁ μὲν
οὖν ἀρχηγὸς τοῦ ναυτικοῦ Ῥωμαίων, ὁ Φιλανθρωπηνὸς, ἐπὶ τῆς
E ναυαρχίδος ὢν περιῄει παραθαῤῥύνων πρὸς πόλεμον τοὺς ὁπλίτας,
ποτὲ μὲν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρως γινόμενος, ποτὲ δ' ἐπὶ τοῦ εὐωνύ-
μου· κατὰ στόμα μὲν δὴ ταῖς τῶν πολεμίων πρώραις ἐμβάλλειν

2. προλαβόντες A. 20. ἐστεφανωμέναι W. in mg.

accessum animadverterent, ipsi naves occuparent, et ex navalibus detraherent vacuas vectoribus, qui interim securi et incauti in terra versarentur. Quae res, nisi Dominus praeter expectationem opem Romanis attulisset, hostibus e sententia successisset. Nam Romani adventum Cretensium et Euboeorum senserunt: sed angustiae temporis eos ita ut oportebat armari non siverunt. Tamen solutis anchoris festinanter et ut se habebant in altum provehuntur: et magnam utrique alacritatem prae se ferunt, minus quindecim stadiis a littore distantes. (III.) Ac hostiles quidem naves mole et pondere praestabant, tam ob magnitudinem, quam ob armaturam novam, et urbium instar per mare ambulantium, tarde ad pugnam sese praeparabant. Romanae vero tantum magnitudine inferiores erant hostilibus, quantum numero superiores: alioqui sane celeres et agiles ad hostem circumveniendum; sed paribus armis haud quaquam instructae. Tamen et ipsae contra in aciem producebantur, non tam cum navibus quam cum moenibus pugnaturae. Nam prorae hostium similes moenibus erant, militum robustissimorum corona cum fastu circumdatis. Porro classis Romanae praefectus Philanthropenus Praetoria nave circumvectus milites suos confirmabat, et nunc in dextro, nunc in sinistro cornu versabatur. Romanae autem

αἱ Ῥωμαϊκαὶ νῆες οὐκ εἶχον, τῶν πολεμίων ὥσπερ ἐκ γῆς στερεᾶς ἀφ' ὑψηλοῦ λίθους μεγάλους καὶ συνεχεῖς βαλλόντων ἐπ' αὐτοὺς καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς ἄφεσιν ἄνωθεν ἐπιτήδεια, καὶ μάλα κακῶς διατιθεμένων αὐτούς. ὅθεν παρὰ πλευρὰν ἐπιοῦσαι τὰς ἐμβολὰς καθόσον ἐξῆν ἐποιοῦντο. τὸ μὲν οὖν εὐώνυμον κέρας τῶν πολεμίων ἐπόνει πληττόμενον, ἕωθεν τοῦ ἡλίου τὰς ὄψεις F συγχέοντος σφῶν· τὸ δὲ δεξιὸν κραταιότερον ταῖς Ῥωμαϊκαῖς ναυσὶν ἐγκείμενον ἐνίκα λαμπρῶς καὶ δεινῶς ἐτραυμάτιζε τοὺς Ῥωμαίων ὁπλίτας τε καὶ ἐρέτας· ὡς ἀπογινώσκοντας ἤδη τούτους διεκπίπτειν καὶ παρὰ τὴν γῆν τρεπομένους ἐξιέναι, κενὰς ἐπὶ τῆς ψάμμου τὰς ναῦς ἀφιέντας. καὶ εἰ μὴ ὁ τοῖς ἀπόροις εὐπορίαν διδοὺς καὶ τοῖς ἀνελπίστοις ἐλπίδα θεὸς ἀπροσδόκητον τότε καὶ Ῥωμαίοις ἐχαρίζετο χεῖρα, τάχ' ἂν ἐς ᾅδην εἰπεῖν P. 72 τὰ Ῥωμαίων τότε ξυνωθεῖτο πράγματα δυσὶ μεγάλοις ἅμα περιπεπτωκότα πταίσμασιν. (Δ.) Ἀλλὰ θαυμάσειεν ἄν τις τὴν ἀνεξερεύνητον πρόνοιαν τοῦ θεοῦ, πῶς τὸ παράδοξον τῆς ἠπείρου σφάλμα παραδοξοτέραν τῇ θαλάττῃ τὴν ἀσφάλειαν ἐπορίσατο. ὁ γὰρ τοῦ βασιλέως αὐτάδελφος Ἰωάννης ὁ δεσπότης μετὰ τῶν ἐκ τοῦ ἠπειρωτικοῦ ἐκείνου πολέμου διασωθέντων ἔγγιστά που ποιούμενος τὰς διατριβὰς ᾔσθετο γινομένης τῆς ναυ- B μαχίας ἐκείνης καὶ διακωδωνιζομένης ἤδη τῆς φήμης ἄχρι τῆς μεσογείου, καὶ παρελθὼν ἐς τὴν παραλίαν τοῦ κόλπου ὁρᾷ V. 61 θέαμα ἐλεεινόν, κινδυνεύουσαν ἤδη καὶ τὴν ναυτικὴν τῶν Ῥωμαίων δύναμιν· καὶ αὐτίκα τοῦ ἵππου ἀποπηδήσας μετὰ πολ-

18. ὁ δεσπότης add. A.

naves in adversas hostium proras impetum facere non poterant, hostibus velut e stabili solo magna saxa continenter in eos ex editiore loco iaculantibus, et alia quae deorsum commode mittuntur, pessimeque eos accipientibus. Quare ad latus euntes impressionem quatenus dabatur faciebant. Ac sinistrum hostium cornu impulsum laborabat, matutino sole oculos eorum confundente. Dextrum vero naves Romanas violentius premens aperte vincebat, graviterque et milites et remiges vulnerabat, ut iam ii rebus desperatis sese proriperent, et fusi fugatique in terram evaderent, navibus vacuis in arena derelictis. Itaque nisi is qui res impeditas expedit, et desperatis spe bona praelucet Deus, tum quoque Romanis insperantibus opem tulisset, fortasse is ultimus fuisset rei Romanae interitus, duabus simul cladibus magnis oppressae. (IV.) Sed merito aliquis admiretur inscrutabilem Dei providentiam, qua effectum est ut clades terrestris inopinata salutem classi afferret magis inopinatam. Nam Imperatoris frater Ioannes Despotes, qui in proximo cum iis qui cladem terrestrem evaserant versabatur, pugnam illam navalem conseri animadvertit; cuius fama in mediterraneum usque iam vagata percrebuerat. Itaque ad illius sinus oram progressus miserabile spectaculum videt, navales Romanorum vires ipsas quoque in periculum adductas; ac statim ex equo desiliens Despotica in-

A. M. 6768 ad 6791 A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

λῶν τῶν δακρύων ῥίπτει τὰ τῆς δεσποτικῆς ἀξίας σύμβολα, „γυμνὸς," λέγων, „ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι σήμερον." εἶτα κατὰ κεφαλῆς ἐπάσατο κόνιν καὶ βύθιόν τι στενάξας ἐβόα πρὸς κύριον, ὀξεῖαν ἐκεῖθεν ἐπικαλούμενος τὴν βοήθειαν· μὴ καὶ ταύτης ἐπὶ νεαρᾷ τῇ προτέρᾳ τῆς ἥττης ἐπενεχθείσης Ῥωμαίοις, ἐς τέλος ἀνατετράφθαι καὶ ἀπολωλέναι τὰ Ῥωμαίων γένοιτο πράγματα. καὶ μὲν δὴ σύμμαχον C ἑαυτῷ θαῤῥήσας ἔσεσθαι τὸν θεὸν ἔργου εἴχετο· καὶ τοὺς δοκιμωτέρους τῶν ὁπλιτῶν τῆς πεζικῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἀπολεξάμενος D ὅλαις σπουδαῖς ἐνεβίβαζεν εἰς τὰς ναῦς, καὶ ἅμα ἄλλους ἐπ' ἄλλοις συχνοὺς τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ ὅσοι ἀκοντισταί· καὶ ἀεὶ τοὺς τραυματίας ἀναλαμβάνων ἄλλους ἀμοιβαδὸν εἰσῆγε νεαροὺς καὶ ἀκμάζοντας, χερμαδίοις καὶ τούτων τοὺς πλείστους κατὰ τῶν ἐναντίων χρωμένους. καὶ οὕτω μέχρι δείλης ὀψίας ποιῶν τρόπαιον ἵστησι κατὰ τῶν πολεμίων· καὶ πλὴν δυοῖν φυγῇ χρησαμένων πᾶσαι τῶν πολεμίων αἱ νῆες Ῥωμαίοις ἑάλωσαν. ὕμνοι τοιγαροῦν εὐχαριστήριοι παρὰ παντὸς ἀνήγοντο E τοῦ στρατοῦ πρὸς θεόν, παραδόξως αὐτοῖς χαρισάμενον τήν τε σωτηρίαν ὁμοῦ καὶ τὴν νίκην. ὁ δὲ τοῦ βασιλέως αὐτάδελφος Ἰωάννης τὰ τῆς δεσποτικῆς ἀξίας ἅπαντα ἀποθέμενος, ὡς εἰρήκειμεν σύμβολα, οὕτως ἐς τὸ Βυζάντιον ἧκεν ἀξύμβολος, ἐπὶ τοῦδε τοῦ σχήματος τὸ λεῖπον παραλλάξας τοῦ βίου.

7. γένοιτο A., γίνηται W. 15. καὶ πλὴν — ἑάλωσαν add. A.

signia cum multis lacrymis abiicit: ac, „nudus," inquit, „ex utero materno sum egressus, nudus etiam hodie discedam." Tum caput pulvere conspersit, et ab imo suspirans clamavit ad Dominum, subitum ab eo auxilium implorans: ne post recentem cladem altera hac illata Romanum imperium funditus periret atque everteretur. Deinde futurum sibi adiutorem Deum confisus rem aggreditur: milites probatissimos, ex pedestribus copiis delectos, omni diligentia navibus imponit: item sagittarios, funditores et quidquid ferentariorum erat alios super alios crebro submittit: vulneratos subinde recipit, et iis vicissim alios recentes ac vegetos substituit, et hos quidem ipsos maximam partem lapidibus adversus hostem armatos. Quod cum ad vesperam usque faceret, victoriam de hostibus reportat; quorum omnes naves a Romanis captae sunt, duabus exceptis, quae fuga evaserunt. Proinde omnis exercitus laudes Deo cecinit gratiasque persolvit, salutem et victoriam praeter spem iis largito. Caeterum frater Imperatoris Ioannes, Despoticae dignitatis insignibus omnibus depositis, ut diximus, sic Byzantium sine ornamentis rediit, eoque habitu reliquum vitae exegit.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ Ε.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER QUINTUS.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

Περὶ τοῦ ῥηγὸς τῆς Ἰταλίας Καρούλου. Δημηγορία τοῦ βασιλέως περὶ κοινωνίας τῶν Λατίνων. Τιμωρίαι κατὰ τῶν μὴ πειθομένων τῷ βασιλικῷ δόγματι. Περὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Βέκκου. Περὶ τῆς βουλγαρικῆς συγχύσεως καὶ τοῦ Λαχανᾶ. Περὶ τοῦ γαμβροῦ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἀσὰν τῶν Βουλγάρων ἄρξαντος. Περὶ θαυμασίου πολέμου ναυτικοῦ μετὰ τῶν Λατίνων. Περὶ τοῦ Σουλτὰν Ἀζατίνη καὶ ὅθεν οἱ Τοῦρκοι πρὸς λῃστείαν ἐτράποντο. Περὶ τοῦ κατὰ τὴν Παφλαγονίαν πολέμου Ῥωμαίων καὶ Τούρκων. Ἀρχὴ τῶν ἐν Ἀσίᾳ δεινῶν καὶ θρήνων ἄξια διηγήματα. Περὶ τοῦ εὑρεθέντος ἐν λίθῳ κατὰ τὰς Τράλλεις χρησμοῦ. Ἐκστρατεία Λατίνων κατὰ Ῥωμαίων. Περὶ Κομνηνοῦ τοῦ Λαζοῦ. Περὶ τῶν Θετταλικῶν πάλιν. Θάνατος τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου. Περὶ χρησμῶν διάκρισις πλατυκωτέρα.

ARGUMENTUM BOIVINI.

Foedus a Balduino initum cum Carolo Italiae rege. Pactum de Constantinopoli recuperanda. Caroli ambitio, prudentia, bellicae virtutes. Quid illum impulerit ad bellum Palaeologo inferendum. Belli apparatus. Copiae terrestres. Classis. Palaeologus Byzantium munit. Siciliae regem et Venetos in Carolum concitat. Artaxerxae stratagema. Carolus incoepto non desistit. Palaeologus legatos ad Papam mittit: per quos de avertendo Carolo et de Ecclesiarum concordia agit (Cap. 1). Palaeologi legatio benigne auditur a Romano Pontifice. Initur concordia. Quibus conditionibus. Iosephus Patriarcha concordiam improbat. Secedit. Sacerdotes et magistratus non pauci imperatori adversantur. Imperatoris blanda et artificiosa oratio. Eiusdem severitas in contumaces. Paucorum zelus et constantia. Vulgus imperitum passim dispersum. Sectae duae. Fanaticorum hariolationes. Vecci chartophylacis elogium. Concordiam ipse quoque repudiat. Imperatorem et caeteros eruditos facile refellit. Ingenio et eloquentia longe omnibus praestat. In carcerem cum

omni fere cognatione coniicitur. Blemmydae libros, pro Latino dogmate scriptos, accurate legit. Confert cum scriptis S. S. Patrum. Sententiam mutat. Creatur Patriarcha. Imperatori egregiam operam navat. Quos adiutores habuerit. Liturgia semel cum Latinis celebrata. Ubi. A quibus. Quonam casu (2). *Anna et Maria, Imperatoris neptes ex sorore, quibus maritis nupserint. Lachanas Bulgarus latrociniis ditescit. Exercitum cogit. Constantinum Toechum vincit et occidit. Eius regnum et uxorem accipit. Oppidis Romanis imminet. Palaeologus eum antevertere statuit. Ioanni Asani, legitimo Bulgarici regni heredi, filiam suam Irenen despondet. Eundem cum magnis copiis in Bulgariam mittit. Lachanas Palaeologi dolo occiditur. Asan regnat. Constantini Toechi uxor et filius expelluntur. Terteres Bulgarus Asani socero exitium machinatur. Eum regno spoliat. Asan Byzantium aufugit* (3). *Genuenses Galataei insolescunt. Palaeologus ob unius civis Byzantini caedem minatur illis extrema. Ut veniam impetraverint. Eorundem triremes duae piraticae, insalutato Imperatore, Constantinopolin praetervehuntur. Earum reditum imperatoriae exspectant. Genuenses conantur evadere. Cum imperatoriis confligunt. Vincuntur. Latinorum fastus imminutus* (4). *Azatinae Sultani obitus. Melecus eius filius paternum imperium repetit. Ab Amurio Satrapa vincitur. Domum reversus occiditur. Turci ut latrocinari coeperint. Romanas provincias populantur. Adversus Scythas infirmi; adversus Romanos validissimi. Palaeologus magnum exercitum eis opponit. Duces praeficit incautos. Turci praeparatis insidiis proelium ineunt suo more. Terga vertunt. Romanos in insidias pertractos circumveniunt et opprimunt. Ad Sangarium usque praedabundi excurrunt. Palaeologus munita Sangarii ripa Bithyniam tutatur. Copiae eius terrestres ac navales aliis bellis distractae. Turci Asianis provinciis occupatis grassantur. Lamentatio rhetorica. Praedae partitio. Sorores duae in mutuo complexu exspirant. Andronicus iussu patris Tralles instaurat. Eadem urbs quadriennio post Turcis dedita. Oraculum de Trallibus et de Andronico multis suspectum. Eventu comprobatur. Attalus Troianus Trallium conditor; unde urbis nomen* (5). *Carolus rex et Palaeologus Imperator diversis artibus pares. Sibi invicem officiunt. Providentia divina. Carolus hostis perpetuus Palaeologi, sed irrito semper conatu. Byzantinos terra marique aggreditur. Rososules terrestribus copiis praefectus Ionium traiicit; quo consilio; qua spe. Palaeologus Fridericum Siciliae regem in Carolum armat. Eo astu classem Caroli in Siculos avertit. Publicis precibus indictis exercitum cogit. Italorum militaris disciplina. Ut suo fastu sibi noceant. Dolis et levibus pugnis lacessuntur. Rososules Bellegradum obsidere pergit. Cum paucis progreditur ad aquatores defendendos. Byzantini eum circumveniunt. Reliquas eius copias opprimunt. Carolus male adversus Siculos rem gerit. Filium amittit. Moerore confectus moritur* (6). *Ioannes Trapezuntis Imperator Byzantium venit. Eudociam Palaeologi filiam uxorem ducit, unde natus Alexius, Ioannis successor. Ioannes Sebastocrator fidem rursus frangit. Palaeologus legatos mittit ad Nogam Scytham affinem suum. Auxilia ab eo accipit. Thessaliae exitio imminet. Subito morbo correptus non potest destinata exsequi. Audito locorum nomine reminiscitur oraculi. Dolet se aenigmate deceptum oculos viro insonti effodisse. Digressio de oraculis. Quis eorum auctor. Cur ambigua et obscura. Quaenam cavenda. Quo anno mundi Michaël Palaeologus obierit. Quo aetatis. Eius cadaver neglectum et fortuito humatum. Eiusdem dotes eximiae. Conscientia. Caritas erga liberos nimia. Quantum cuique liceat sui ipsius et liberorum causa. Palaeologus suorum amore ius omne violavit. Scelerum fructus* (7).

α'. Ἀλλ' ἐπανιτέον τὸν λόγον μικρὸν, ἵνα καθ' εἱρμὸν ὁ λόγος A. M.
ὁδεύῃ καὶ μὴ τὸ συνεχὲς τῆς ἱστορίας διακόπτηται δι' ἄγνοιαν 6768
ὧν προεγνῶσθαι χρεών. ἔφθημεν εἰρηκότες τὸν Βαλδουῖνον τοὺς ad 6791
τῆς Κωνσταντινουπόλεως διαδράντα κινδύνους ἐς Ἰταλίαν ἀφικέ- A. C. 1259
σθαι κἀκεῖσε τῷ ῥηγὶ τῆς Ἰταλίας Καρούλῳ συστάντα τῷ ἑαυ- ad 1282
τοῦ παιδὶ τὴν ἐκείνου ἀγαγέσθαι θυγατέρα ὑποσχέσθαι τε δοῦ- Imp. Mich.
ναι ἀντὶ προικὸς ἣν ἀπώλεσε Κωνσταντινούπολιν, εἰ συμμαχή- Palaeologi.
σοιε κἀκεῖνος αὐτῷ. (B.) Ἐκεῖνος τοίνυν τὸν τῆς ὑποσχέσεως P. 73 V. 62
λόγον ἐν καρδίᾳ σπέρματος δίκην δεξάμενος οὐδὲν ἔτι μικρὸν ὑπε- B
νόει περὶ τῶν ὅλων· ἀλλὰ τὴν ὅλην, ὡς εἰπεῖν, Ἰουλίου Καίσα-
ρος καὶ Αὐγούστου μοναρχίαν ὠνειροπόλει, Κωνσταντινουπόλεως
εἰ γένοιτο ἐγκρατής. δεινὸς γὰρ ἦν ὁ ἀνὴρ οὐ μόνον σκέψασθαι
τὰ δέοντα, ἀλλὰ καὶ ῥᾷστα τελεσιουργὸν τὴν σκέψιν ἐν τοῖς ἔρ-
γοις ἐνδείξασθαι· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, δυνάμει φύσεως καὶ κράτει C
συνέσεως μακρῷ τῷ μέτρῳ πάντας ἐνίκα τοὺς πρὸ αὐτοῦ. διὸ
καὶ τὴν τῶν εἰρημένων μελέτην ἐγκυμονήσας εἰς πέρας ἄξειν ἐθάῤ-
ῥησε χρόνου βραχέος ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτήν. ἐνῆγε δ' αὐτὸν εἰς
τὴν τοιαύτην ἐγχείρησιν τό,τε τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀσθενὲς
πολλαχόθεν διεσπασμένης καὶ διεῤῥηγμένης καὶ πολλοῦ δεομέ-
νης χρόνου πρὸς ἀνοικισμὸν καὶ στηριγμὸν τῶν διεῤῥωγότων,
ἥ τε τοῦ βασιλέως περὶ τὰς τῶν καινοτέρων εὑρέσεων ἐπινοίας
δεινότης καὶ ἡ σφοδροτάτη περὶ τὰς πράξεις ὀξύτης· ἃ δὴ D
καὶ σφόδρα ἐκεῖνον ἐλύπει καὶ τοὺς ἐκείνου λογισμοὺς περιέ-

1. ἐπαναχτέον W. in mg.

1. Caeterum ut ordine progrediatur oratio et historiae contextus ignoratione rerum, quas praecognitas esse oportet, non interrumpatur, quaedam paulo altius repetenda sunt. Supra diximus Balduinum, Constantinopolitanis periculis elapsum, venisse in Italiam, ibique socium sibi adiunxisse Regem Carolum, atque eius filiam suo filio despondisse: ac dotis compensandae causa daturum se ei promisisse quam perdidisset Constantinopolin, si illius opibus in bello adiuvaretur. (II.) Ille igitur, cum hoc promissum velut semen quoddam animo concepisset, nihil iam exiguum de summa rerum agitabat, sed totam Iulii Caesaris et Augusti monarchiam somniabat, si Constantinopoli potiretur. Erat enim vir eiusmodi, ut non solum quae opus essent deliberando provideret, sed etiam deliberata strenue exequeretur. Et ut paucis dicam, naturae excellentia et solertis ingenii vi maiores suos longe superabat. Quare ea quae diximus quum animo parturiret, brevi perducturum se ad exitum sperabat. Ad eam porro expeditionem suscipiendam eum excitabat cum ipsius Constantinopolis passim divulsae et ruinis abruptae infirmitas, quae multum temporis ad instaurationem et confirmationem postularet, tum Imperatoris in rebus novis excogitandis solertia et summa in negotiis conficiendis celeritas. Quae sane permolesta illi erant, eiusque rationes turbabant, ac magnum illi terrorem

A M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

θραυε καὶ πρὸς μεγάλους ἐνέβαλλε φόβους. δι᾽ αὐτό γέ τοι
τοῦτο καὶ ἔσπευδε καθελεῖν αὐτὸν, πρὶν ἂν μείζω τῆς οὔσης
κτησάμενος αὐτὸς δύναμιν κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν εἰς τὰς
ἐσχάτας ἐκεῖνον περιστάσεις ἐλάσῃ. (Γ.) Καὶ πρῶτον μὲν
P. 74 ἔγνω στρατὸν ἱκανὸν ἀθροίσας κελεῦσαι διαβάντα τὸν Ἰόνιον
ἐμβαλεῖν ἐς τὴν Ῥωμαίων καὶ μὴ πρότερον στῆναι δουλουμένους
τὰ ἐν ποσὶν ἅπαντα, πρὶν καὶ αὐτὴν παραστήσασθαι τὴν βασι-
λεύουσαν· ἔπειτα μεγάλην διὰ θαλάττης ἐξαρτύσας δύναμιν δι-
χόθεν τῷ βασιλεῖ περιστῆσαι τὸν κίνδυνον. ἀλλ᾽ ἐψεύσθη τῶν
βουλευμάτων δεινοτέρῳ περιτυχὼν στρατηγῷ τῷ βασιλεῖ. αὐ-
B τίκα γὰρ ὁ βασιλεὺς πᾶσαν ἔθετο σπουδὴν προκαταλαβὼν ἀπρά-
κτους τὰς ἐκείνου βουλὰς ἀποφῆναι. διὸ καὶ ἠσφαλίζετο καὶ πε-
ριέφραττε πανταχόθεν τὴν βασιλεύουσαν πόλιν καὶ τεῖχος ὀχυ-
V. 63 ρὸν τῶν παραλίων τειχῶν ἐξήπλωσεν ἔνδοθεν. οὐ μόνον δὲ, ἀλ-
λὰ καὶ πάμπολλα καὶ διάφορα χρήματα πέμπων ἐξεπολέμου κατ᾽
ἐκείνου τοὺς πέριξ ἐκείνου ῥῆγας, τόν τε τῆς Σικελίας κρατοῦν-
C τα καὶ αὐτὸν τῆς Βενετίας, τὸν παλαιὸν μιμησάμενος Ἀρτα-
ξέρξην ἐκεῖνον, ὃς τὴν Ἀγησιλάου τοῦ Σπαρτιάτου δείσας ὁρμὴν,
χρήματα πέμψας συχνὰ, τόν τε Θηβαῖον Ἐπαμεινώνδαν καὶ
Πελοπίδαν καὶ ὅσοι τῆς Ἑλλάδος προὔχοντες ἦσαν, ἐξεπολέμωσε
κατ᾽ αὐτοῦ· καὶ πρὶν ἀνήκεστόν τι παθεῖν παρ᾽ ἐκείνου, ἀνήκε-
στα παθεῖν ἐκεῖνον φθάσας ἐπεπράχει σοφαῖς ἐπινοίαις. (Δ.) Ὁ
D μὲν οὖν Κάρουλος οὕτω καταστρατηγούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως
καὶ τοιούτοις αὐτοῦ τοῖς ἀκροβολισμοῖς ἀποκρουόμενος δῆλος

15. πάμπολλα καὶ om. A.

incutiebant. Atque ob haec ipsa eum opprimere festinabat, priusquam is maioribus copiis terra et mari instructus in extremas angustias hunc adduceret. (III.) Ac primum statuit iusto exercitu comparato et trans mare Ionium misso iubere in Romanos fines impressionem fieri, et ab obviis quibusque subigendis non prius absisti, quam ipsa Imperii sedes ad deditionem compulsa esset: deinde magna classe instructa Imperatorem duplici periculo distractum circumvenire. Sed spe sua frustratus est, cum Imperator eo solertior dux extitisset. Namque hic statim summa celeritate illius conatus praevertere et irritos reddere studuit, Imperatricemque urbem praesidiis et structuris ab omni parte muniit, firmumque murum intra maritima moenia extendit. Nec his contentus magna pecunia finitimos Reges, nempe Siciliae Principem, et illum etiam qui apud Venetos imperabat, ad bellum illi faciendum concitavit: Artaxerxem illum veterem imitatus, qui, Agesilai Spartani impetum reformidans, magna pecuniae vi transmissa Thebanum Epaminondam, Pelopidam, caeterosque Graeciae primores ad bellum ei inferendum impulit: prudentique consilio cavit, ut priusquam insignem ab eo cladem acciperet, cum illo pessime ageretur. (IV.) Caeterum quamvis Carolus Imperatoris artibus ita eluderetur, ac per istas quasi veli-

ὅμως ἦν οὐκ ἠρεμήσων ἔτι, τῇ τε τοῦ οἰκείου στρατοῦ δυνάμει θαῤῥῶν καὶ τῶν χρημάτων τῷ πλήθει. ὅθεν ἀνάγκαις τοσαύταις συνεζευγμένος ὁ βασιλεὺς, πρὸς ἀπόγνωσιν ἐλαυνούσαις, διαπρεσβεύεται ἤδη καὶ πρὸς τὸν Πάππαν περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ὁμονοίας τε καὶ ἑνώσεως, τῆς τε παλαιᾶς Ῥώμης δηλαδὴ καὶ τῆς νέας, εἰ μόνον ἐμποδὼν τῇ ἐκστρατείᾳ γένοιτο τοῦ Καρούλου. A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

β'. Δέχεται τὴν πρεσβείαν ἀσμένως ὁ Πάππας καὶ ὑπισχνεῖται ῥᾳδίως ἐκτελέσειν ὁπόσα κατὰ βούλησίν ἐστι τῷ βασιλεῖ· καὶ πέμπει μετὰ τῶν βασιλικῶν πρέσβεων εὐθὺς τοὺς δεξομένους καὶ συμβιβάσοντας τὴν κοινωνίαν. ἧκον οὖν, καὶ γέγονεν ἡ κοινωνία ἐφ' ὅρῳ τριῶν κεφαλαίων· ἑνὸς μὲν, ἐν ταῖς ἱεραῖς ὑμνῳδίαις τὸν Πάππαν εἰς τὰ δίπτυχα μνημονεύεσθαι ὁμοῦ τοῖς ἑτέροις τέτρασι πατριάρχαις· δευτέρου δὲ, τῆς ἐκκλήτου· τοῦτο B δέ ἐστιν ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ καθάπερ εἰς μεῖζον καὶ ἐντελέστερον ἀνατρέχειν δικαστήριον τὸ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης· καὶ τρίτου, τοῦ πρωτεύειν ἐν ἅπασι. περὶ δὲ τῆς προσθήκης, ἣν ἐκεῖνοι περὶ τὸ ἱερὸν καινοτομοῦσι σύμβολον, ἢ περὶ ἄλλης οἱασοῦν ὑποθέσεως ἀναγκαστική τις ἔρις τέως οὐ συνηνέχθη· ἀλλὰ μακρά τις ἠρεμία καὶ ἄνεσις τὰ μεταξὺ περιέτρεχε πράγματα τούτων γε C ἕνεκα. (B.) Ὁ γε μὴν πατριάρχης Ἰωσὴφ τὴν τοιαύτην οὐ δεξάμενος κοινωνίαν παραχωρεῖ τοῖς βουλομένοις τῶν θρόνων· αὐτὸς δὲ μικρὸν τῆς βασιλευούσης ἐκκεχωρηκὼς φέρων ἑαυτὸν τῇ περὶ τὸν Βόσπορον τοῦ Ἀρχιστρατήγου μονῇ ἐδεδώκει, ἐκεῖ τὸ A. C. 1273 Possino. P. 75

4. Πάππαν A. hic et alibi, Πάπαν W. 13. τῆς A., τοῦ W.

tationes repelleretur, tamen palam erat eum non esse quieturum, tum viribus exercitus sui, tum pecuniae copia fretum. Proinde tot difficultatibus circumventus Imperator ac paene ad desperationem compulsus legatos ad Papam mittit, acturos de Ecclesiarum concordia et communione, nempe veteris et novae Romae, modo ille Caroli expeditionem averteret.

2. Eam legationem Papa cupide accipit, promittitque se facile quae Imperator petiisset confecturum: statimque suos legatos Imperatoriis adiungit, qui acciperent et inirent communionem. Venerunt itaque, et communio inita est adiecta lege, cuius tria capita fuerunt. Primum, ut inter sacras hymnodias Papa, cum aliis quatuor patriarchis in diptycha relatus, memoraretur. Alterum de appellatione, hoc est, ut liceret cuivis ad veteris Romae curiam, tanquam ad maius et augustius tribunal, provocare. Tertium, ut primatus in omnibus deferretur. De appendice vero quam ii sacro Symbolo novantes adiiciunt, aut de alio quovis argumento, nulla tum contentio incidit; quae vim faceret; sed (quod ad eas quidem res attinebat) pacata et tranquilla fuerunt omnia. (II.) At patriarcha Iosephus eiusmodi communione repudiata sede sua cessit volenti cuilibet: nec longe ab Urbe digressus se in Archistrategi monasterium ad Bosporum contulit, ubi reliquum

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

θραυε καὶ πρὸς μεγάλους ἐνέβαλλε φόβους. δι' αὐτό γέ τοι
τοῦτο καὶ ἔσπευδε καθελεῖν αὐτὸν, πρὶν ἂν μείζω τῆς οὔσης
κτησάμενος αὐτὸς δύναμιν κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν εἰς τὰς
ἐσχάτας ἐκεῖνον περιστάσεις ἐλάσῃ. (Γ.) Καὶ πρῶτον μὲν
P. 74 ἔγνω στρατὸν ἱκανὸν ἀθροίσας κελεῦσαι διαβάντα τὸν Ἰόνιον
ἐμβαλεῖν ἐς τὴν Ῥωμαίων καὶ μὴ πρότερον στῆναι δουλουμένους
τὰ ἐν ποσὶν ἅπαντα, πρὶν καὶ αὐτὴν παραστήσασθαι τὴν βασι-
λεύουσαν· ἔπειτα μεγάλην διὰ θαλάττης ἐξαρτύσας δύναμιν δι-
χόθεν τῷ βασιλεῖ περιστῆσαι τὸν κίνδυνον. ἀλλ' ἐψεύσθη τῶν
βουλευμάτων δεινοτέρῳ περιτυχὼν στρατηγῷ τῷ βασιλεῖ. αὐ-
B τίκα γὰρ ὁ βασιλεὺς πᾶσαν ἔθετο σπουδὴν προκαταλαβὼν ἀπρά-
κτους τὰς ἐκείνου βουλὰς ἀποφῆναι. διὸ καὶ ἠσφαλίζετο καὶ πε-
ριέφραττε πανταχόθεν τὴν βασιλεύουσαν πόλιν καὶ τεῖχος ὀχυ-
V. 63 ρὸν τῶν παραλίων τειχῶν ἐξήπλωσεν ἔνδοθεν. οὐ μόνον δὲ, ἀλ-
λὰ καὶ πάμπολλα καὶ διάφορα χρήματα πέμπων ἐξεπολέμου κατ'
ἐκείνου τοὺς πέριξ ἐκείνου ῥῆγας, τόν τε τῆς Σικελίας κρατοῦν-
C τα καὶ αὐτὸν τῆς Βενετίας, τὸν παλαιὸν μιμησάμενος Ἀρτα-
ξέρξην ἐκεῖνον, ὃς τὴν Ἀγησιλάου τοῦ Σπαρτιάτου δείσας ὁρμὴν,
χρήματα πέμψας συχνὰ, τόν τε Θηβαῖον Ἐπαμεινώνδαν καὶ
Πελοπίδαν καὶ ὅσοι τῆς Ἑλλάδος προὔχοντες ἦσαν, ἐξεπολέμωσε
κατ' αὐτοῦ· καὶ πρὶν ἀνήκεστόν τι παθεῖν παρ' ἐκείνου, ἀνήκε-
στα παθεῖν ἐκεῖνον φθάσας ἐπεπράχει σοφαῖς ἐπινοίαις. (Δ.) Ὁ
D μὲν οὖν Κάρουλος οὕτω καταστρατηγούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως
καὶ τοιούτοις αὐτοῦ τοῖς ἀκροβολισμοῖς ἀποκρουόμενος δῆλος

15. πάμπολλα καὶ om. A.

incutiebant. Atque ob haec ipsa eum opprimere festinabat, priusquam is maioribus copiis terra et mari instructus in extremas angustias hunc adduceret. (III.) Ac primum statuit iusto exercitu comparato et trans mare Ionium misso iubere in Romanos fines impressionem fieri, et ab obviis quibusque subigendis non prius absisti, quam ipsa Imperii sedes ad deditionem compulsa esset: deinde magna classe instructa Imperatorem duplici periculo distractum circumvenire. Sed spe sua frustratus est, cum Imperator eo solertior dux extitisset. Namque hic statim summa celeritate illius conatus praevertere et irritos reddere studuit, Imperatricemque urbem praesidiis et structuris ab omni parte muniit, firmumque murum intra maritima moenia extendit. Nec his contentus magna pecunia finitimos Reges, nempe Siciliae Principem, et illum etiam qui apud Venetos imperabat, ad bellum illi faciendum concitavit: Artaxerxem illum veterem imitatus, qui, Agesilai Spartani impetum reformidans, magna pecuniae vi transmissa Thebanum Epaminondam, Pelopidam, caeterosque Graeciae primores ad bellum ei inferendum impulit: prudentique consilio cavit, ut priusquam insignem ab eo cladem acciperet, cum illo pessime ageretur. (IV.) Caeterum quamvis Carolus Imperatoris artibus ita eluderetur, ac per istas quasi veli-

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

ὅμως ἦν οὐκ ἠρεμήσων ἔτι, τῇ τε τοῦ οἰκείου στρατοῦ δυνάμει θαῤῥῶν καὶ τῶν χρημάτων τῷ πλήθει. ὅθεν ἀνάγκαις τοσαύταις συνεζευγμένος ὁ βασιλεὺς, πρὸς ἀπόγνωσιν ἐλαυνούσαις, διαπρεσβεύεται ἤδη καὶ πρὸς τὸν Πάππαν περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ὁμονοίας τε καὶ ἑνώσεως, τῆς τε παλαιᾶς Ῥώμης δηλαδὴ καὶ τῆς νέας, εἰ μόνον ἐμποδὼν τῇ ἐκστρατείᾳ γένοιτο τοῦ Καρούλου.

A. C. 1273 Possino. P. 75

β΄. Δέχεται τὴν πρεσβείαν ἀσμένως ὁ Πάππας καὶ ὑπισχνεῖται ῥᾳδίως ἐκτελέσειν ὁπόσα κατὰ βούλησίν ἐστι τῷ βασιλεῖ· καὶ πέμπει μετὰ τῶν βασιλικῶν πρέσβεων εὐθὺς τοὺς δεξομένους καὶ συμβιβάσοντας τὴν κοινωνίαν. ἧκον οὖν, καὶ γέγονεν ἡ κοινωνία ἐφ᾽ ὅρῳ τριῶν κεφαλαίων· ἑνὸς μὲν, ἐν ταῖς ἱεραῖς ὑμνῳδίαις τὸν Πάππαν εἰς τὰ δίπτυχα μνημονεύεσθαι ὁμοῦ τοῖς ἑτέροις τέτρασι πατριάρχαις· δευτέρου δὲ, τῆς ἐκκλήτου· τοῦτο B δέ ἐστιν ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ καθάπερ εἰς μεῖζον καὶ ἐντελέστερον ἀνατρέχειν δικαστήριον τὸ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης· καὶ τρίτου, τοῦ πρωτεύειν ἐν ἅπασι. περὶ δὲ τῆς προσθήκης, ἣν ἐκεῖνοι περὶ τὸ ἱερὸν καινοτομοῦσι σύμβολον, ἢ περὶ ἄλλης οἱασοῦν ὑποθέσεως ἀναγκαστική τις ἔρις τέως οὐ συνηνέχθη· ἀλλὰ μακρά τις ἠρεμία καὶ ἄνεσις τὰ μεταξὺ περιέτρεχε πράγματα τούτων γε C ἕνεκα. (B.) Ὅ γε μὴν πατριάρχης Ἰωσὴφ τὴν τοιαύτην οὐ δεξάμενος κοινωνίαν παραχωρεῖ τοῖς βουλομένοις τῶν θρόνων· αὐτὸς δὲ μικρὸν τῆς βασιλευούσης ἐκκεχωρηκὼς φέρων ἑαυτὸν τῇ περὶ τὸν Βόσπορον τοῦ Ἀρχιστρατήγου μονῇ ἐδεδώκει, ἐκεῖ τὸ

4. Πάππαν A. hic et alibi, Πάπαν W. 13. τῆς A., τοῦ W.

tationes repelleretur, tamen palam erat eum non esse quieturum, tum viribus exercitus sui, tum pecuniae copia fretum. Proinde tot difficultatibus circumventus Imperator ac paene ad desperationem compulsus legatos ad Papam mittit, acturos de Ecclesiarum concordia et communione, nempe veteris et novae Romae, modo ille Caroli expeditionem averteret.

2. Eam legationem Papa cupide accipit, promittitque se facile quae Imperator petiisset confecturum: statimque suos legatos Imperatoriis adiungit, qui acciperent et inirent communionem. Venerunt itaque, et communio inita est adiecta lege, cuius tria capita fuerunt. Primum, ut inter sacras hymnodias Papa, cum aliis quatuor patriarchis in diptycha relatus, memoraretur. Alterum de appellatione, hoc est, ut liceret cuivis ad veteris Romae curiam, tanquam ad maius et augustius tribunal, provocare. Tertium, ut primatus in omnibus deferretur. De appendice vero quam ii sacro Symbolo novantes adiiciunt, aut de alio quovis argumento, nulla tum contentio incidit; quae vim faceret; sed (quod ad eas quidem res attinebat) pacata et tranquilla fuerunt omnia. (II.) At patriarcha Iosephus eiusmodi communione repudiata sede sua cessit volenti cuilibet: nec longe ab Urbe digressus se in Archistrategi monasterium ad Bosporum contulit, ubi reliquum

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

λειπόμενον τῆς ζωῆς μεθ᾽ ἡσυχίας καὶ σχολῆς βιώσων πνευματικῆς. ἐπὶ τούτοις ὁ ἱερὸς τῆς ἐκκλησίας σύλλογος αὐτός τε δῆλος ἦν οὐκ ἠρεμήσων καὶ τὸν ὄχλον ἀνίσειεν ἀπάγων τῆς κοινωνίας τοῦ βασιλέως, μαρτυρίου λέγων εἶναι καιρὸν καὶ στεφάνων [V. 64] ἀθλητικῶν· ὡς μέγαν ἐντεῦθεν ἐγείρεσθαι θόρυβον καὶ ἐπὶ [D] μέγιστον κορυφοῦσθαι τὰ πράγματα κλύδωνα· καὶ ἀνάγκην εἶναι τῶν ἔξω πραγμάτων ἀποσπασθέντα τὸν βασιλέα πᾶσαν ἔνδον τὴν σπουδὴν μεταθεῖναι, μείζους τοὺς ἔνδοθεν ἡγούμενον κινδύνους [P. 76] τῶν ἔξωθεν πολεμίων. ἦσαν γὰρ οὐκ ὀλίγοι καὶ τῶν ἐν τέλει τῆς γνώμης τὰ δόγματα κατὰ τῶν βασιλικῶν προσταγμάτων ὁπλίζοντες μάλα ἐθελονταί· ἐν στενῷ μέντοι κομιδῇ καταστὰς ὁ βασιλεὺς οὑτωσὶ ἔγνω δυοῖν θάτερον εἶναι ἰτέον, τῆς τῶν πραγμάτων βιαίας ἀνάγκης ἕτερον οὐκ ἐπιδεχομένης πέρας ἐν τῷ παρόντι· ἢ γὰρ πάντας αὐτῷ συμφρονεῖν, ἢ πολεμίοις ἴσα τούτοις κε- [B] χρῆσθαι. (Γ.) Ταῦτ᾽ ἄρα καὶ μειλιχίοις τὰ πρῶτα λόγοις καὶ ἤθεσιν ἱλαροῖς καταδημαγωγεῖν καὶ ὑποποιεῖσθαι τὰς τῶν στασιαζόντων ἐπειρᾶτο γνώμας, οἰκονομίαν εἶναι λέγων τὸ πρᾶγμα καὶ οὐ καινοτομίαν· φρονίμων δ᾽ εἶναι, πρὶν γενέσθαι τὰ δυσχερῆ, προνοεῖσθαι ὅπως μὴ γένηται· κἂν τι δέῃ καινοτομεῖν ὑπὲρ τοῦ μὴ μείζοσι κινδύνοις περιπεσεῖν, μηδὲ τούτου φείδεσθαι. ἐὰν γὰρ ἐπίωσιν οἱ πολέμιοι, πολλαχῇ τῆς Κωνσταντινουπό- [C] λεως ἔτι διεῤῥηγμένης καὶ ἄρτι ἀνοικιζομένης καὶ οἷον εἰπεῖν ἀναβιωσκούσης ἐκ τῶν πρὸ βραχέος θανάτων, χείρονα τῶν προτέρων ἔσται τὰ παρόντα δεινά, καὶ κύριοι καθεστήξουσιν

12. ἰτέον] οἰστέον W. in mg.

aetatis tranquillo et religioso otio exigeret. His peractis palam erat sacerdotum collegium non esse quieturum. Quin et plebem concitabant, et ab Imperatoris communione revocabant, Martyrii et coronarum athletis destinatarum tempus esse clamitantes; ita ut magnus inde tumultus excitaretur atque in atrocem tempestatem erumperet, et Imperator ab externis negotiis abstractus omne suum studium ad res domesticas transferre cogeretur, intestina pericula bellis externis graviora arbitratus. Erant enim non pauci e magistratibus etiam, qui suam sententiam Imperatoriis edictis alacriter opponerent. In eas igitur redactus angustias viam inire statuit duarum alteram, summa necessitate alium exitum non admittente in praesentia: quippe aut omnes sibi assensuros, aut omnes aeque hostium loco habendos. (III.) Quamobrem factiosorum animos principio blanditiis verborum et comitate morum conciliare sibi et mancipare conabatur, „eamque rem non novitatis studio sed prudenti consilio coeptam esse aiebat: esse autem prudentiae, impendentes praecavere calamitates, et si quid ad graviora mala avertenda novandum sit, non esse cunctandum. Si enim hostes adventarent, Urbe multis in locis adhuc per ruinas patente ac novissime instaurata et velut reviviscente post illas mortes quas paulo ante pertulisset, praesentia mala graviora futura praeteritis: ac dominos fore hostes

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

οἱ πολέμιοι οὐ μόνον τῶν ἱερῶν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἅμα, παίδων καὶ γυναικῶν καὶ πραγμάτων· οἱ δὲ τούτων δεσπόται ἀνάρπαστοι καὶ δοῦλοι ἀντ' ἐλευθέρων οὐ μόνον τὰ σώματα, ὅτι μὴ καὶ τὰς γνώμας αὐτάς, ἀνάγκῃ βιαίᾳ πρὸς ἅπερ ἂν οἱ πολέμιοι βούλοιντο, ἑπόμενοι. καὶ τότε λελείψεται, μηδένα τὸν D προστησόμενον εἶναι τῶν πατρίων ἐθῶν καὶ νομίμων· καὶ πρός γε ἔτι τῶν ἱερῶν θεσμῶν καὶ δογμάτων· ἀλλὰ πάντων ἔσται ῥᾳδία παρατροπὴ καὶ κατάλυσις. ἃ νῦν ἐγὼ προορώμενος διάκονον πρόθυμον ἐμαυτὸν ταυτησὶ τῆς οἰκονομίας κατεστησάμην. οἰκονομίας δ' ἐστὶν ἔμφρονος, ἀνάγκης κατεπειγούσης ζημιωθῆναι μικρὸν κέρδους εἵνεκα μείζονος· καὶ συγχωρῆσαι τὰ ἥττω τοῖς E ἕλκουσιν ὑπὲρ τοῦ τὰ μείζω ῥᾳδίως καρποῦσθαι. (Δ.) Ταῦτα λέγων ὁ βασιλεὺς τοὺς μὲν ἔπειθε, τοὺς δ' οὐδαμῶς. ὅθεν τὸ πείθειν ἀφεὶς τὴν ἑτέραν ἐβάδισε· ταύτην δ' εἶναι τὴν τοῦ βιάζεσθαι· ἧς πρὸς πολλὰ καὶ διάφορα μεριζομένης εἴδη, πάντα ἦσαν ἐνεργὰ τῷ βασιλεῖ, δημεύσεις, ἐξορίαι, φυλακαί, ὀφθαλμῶν ἀφαιρέσεις, μάστιγες, χειρῶν ἐκτομαί, πάντα οἷς αἱ γνῶ- F μαι τῶν ἀνδρικῶν καὶ μὴ δοκιμάζονται. ὅσοις μὲν οὖν κατ' ἐπίγνωσιν ὁ ζῆλος ἦν (σπάνιοι δ' οὗτοι ἐτύγχανον), οὗτοι στεῤῥάν τε καὶ ἀνδρικὴν τὴν ἔνστασιν ἐνδειξάμενοι πάντα ἀσμένως ὑπήνεγκαν καὶ πεπόνθασιν, ὁπόσα ἡ τοῦ βασιλέως ἐπήνεγκε χείρ. οἱ δὲ πλεῖστοι μηδὲν ὑγιὲς εἰδότες, ἀλλὰ δῆμος ὄντες καὶ ἀγοραῖος ὄχλος καὶ χαίροντες ἀεὶ ταῖς τοιαύταις καινοτομίαις, P. 77 τρίχινα καθάπερ ἄλλην σκηνὴν ὑποδεδυκότες τριβώνια, πανταχῇ

non tantum sacrorum, sed omnium simul, liberum, coniugum et rerum: quorum vero propriae hae res essent, eos vi abreptos, libertate amissa, non corporibus tantum, sed animis etiam servituros, et hostium sequi voluntates violenta necessitate coactum iri. Id etiam, inquiebat, reliquum erit, ne quis patriorum rituum et institutorum, aut etiam legum ac dogmatum sacrorum patrocinium suscipiat. Sed eorum omnium depravatio et abrogatio liberrima futura est. Quae ego nunc prospiciens in hanc administrationem cupide me ipsum interposui. Est autem sapientis administratoris officium, necessitate subigente leve damnum sufferre amplioris lucri gratia; et vim facientibus minora concedere, ut maiora ipse facile percipiat." (IV.) Hac oratione alios commovit Imperator, alios non item. Unde suasione omissa viam alteram ingressus est, quae erat vis aperta: cuius cum multae sint ac variae species, omnes ab Imperatore adhibitae sunt: publicationes bonorum, exilia, custodiae, excaecationes, flagra, manuum amputationes, omnia denique quibus virorum fortium et mollium animi explorantur. Ac quorum zelus erat secundum scientiam (qui quidem pauci erant), ii firmam et virilem constantiam praeferentes omnia libenter tolerabant et perpetiebantur, quae Principis manus inferebat. Maxima vero pars veri iudicii expers, faex plebis et circumforanea turba, semper istiusmodi rebus novis gaudens, hirsutis pannis veluti scenico amictu novo in-

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi. V. 65

τῆς οἰκουμένης ἐξήπλωσαν ἑαυτούς, ὅπη φῦλα Χριστιανῶν εἶναι ἐπύθοντο· ἔν τε Πελοποννήσῳ φημὶ καὶ Ἀχαΐᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ ἔν τε τῇ Κολχίδι καὶ ὅπη μὴ ἐνῆν ἐπικράτεια τοῦ βασιλέως. καὶ περιῄεσαν ἔνθεν κἀκεῖθεν σποράδες καὶ πλάνητες, μήτε πρὸς τὸ καθόλου τὴν εἰρήνην ἐθέλοντες διασώζειν, μήτε B πρὸς ἀλλήλους· ἀλλ' ὀνόματα περιθέντες ἑαυτοῖς ἄλλοι ἄλλα, οἱ μὲν Ἀρσενίου λέγοντες εἶναι τοῦ πατριάρχου καὶ τὰ ἐκείνου πρεσβεύειν, οἱ δὲ Ἰωσήφ, οἱ δὲ ἄλλα λέγοντες, οὕτω τὸν χρόνον παρεκρούοντο πλανῶντες οἱ πλείους καὶ πλανώμενοι. ἦσαν γὰρ οἳ καὶ προφοιβασμοὺς ἀνά τε πόλεις καὶ κώμας ἐκήρυσσον, ὥσπερ ἀπὸ θεοπτίας ἄρτι κατιόντες. ταῦτα δ' ἐποίουν λημμάτων ἕνεκα καὶ C βαλαντίων πληρώσεως· οἳ δὴ καὶ δι' αὐτό γέ τοι τουτὶ παρέμειναν οὕτως ἔχοντες ἐσαεί, μηδὲ μετὰ τῆς ἐκκλησίας διόρθωσιν τὴν δίαιταν ἀλλαξάμενοι. (E.) Ἐν τούτοις μέντοι τοῖς καιροῖς τῆς μεγάλης ἦν ἐκκλησίας χαρτοφύλαξ, ὄνομα Βέκκος, συνετὸς ἀνὴρ ἐν τοῖς μάλιστα καὶ λόγου καὶ παιδείας τρόφιμος· τοσούτοις δὲ καὶ παρὰ τῆς φύσεως συγκεκροτημένος χαρίσμασιν, ὅσοις τῶν τότε ἀνθρώ- D πων οὐδείς. σώματος γὰρ εὐμήκει μεγέθει καὶ ὄψει μετὰ τοῦ χαρίεντος ἐμβριθεῖ καὶ μεγαλοπρεπεστάτῃ καὶ γλώττης εὐκολίᾳ καὶ δρόμῳ συντόνῳ ἄλλοις τε πλείστοις καὶ ἔτι διανοίας εὐπορίᾳ τε καὶ ὀξύτητι πρὸς ἅπαν τὸ προτιθέμενον, τούτοις ἅπασιν ἄριστα τοῦτον ἡ φύσις ἐξώπλισεν, ὡς εἶναι βασιλεῦσι καὶ ἄρχουσι καὶ πᾶσι σοφοῖς αἰδέσιμον καὶ λαμπρὸν περιλάλημα. τοῦτον γενναίως

11. θεοπτείας A. 12. τοι om. A. 15. Βέκκος A. constanter, Βέκος W.

duti toto orbe dispersi sunt ubi Christianos esse audiverunt: in Peloponnesum, inquam, Achaiam, Thessaliam et Colchidem et quacunque Imperatoris ditio non patebat. Sparsi autem et vagi huc illuc circumibant, neque cum Catholicis pacem conservare volentes, neque inter sese: sed alii aliis nominibus ascitis aut Arsenii patriarchae sectatores se et eius doctrinae addictos profitebantur, aut Iosephi, aut aliud quid iactitabant; atque ita tempus fallebant plerique et decipientes et decepti. Nec enim deerant qui oracula in vicis et urbibus, quasi a conspectu Dei modo reversi, cantarent. Id vero faciebant lucri causa et ad implendos saccos. Iique ob eam ipsam rem semper in eodem habitu perseverarunt, nec post Ecclesiae instaurationem vitae ratione mutata. (V.) His temporibus magnae Ecclesiae Chartophylax erat Veccus, excellenti vir ingenio idemque eloquentiae et eruditionis alumnus; praeterea tantis naturae donis ornatus, quantis quisquam alius illa aetate. Nam et proceritate corporis praestabat, et maiestate vultus, in quo venustas erat cum gravitate coniuncta; item dicendi facultate ac torrente eloquio aliisque rebus plurimis; maxime autem ingenii felicitate et acumine in expedienda qualibet quaestione proposita: iis, inquam, omnibus ornamentis natura ipsum pulcherrime instruxerat. Qui-

ἀνθιστάμενον τῷ βασιλικῷ δόγματι παντοῖος ὁ βασιλεὺς ἐγεγό- A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.
νει δι' ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν τότε λογίων ἀποδείξεσι λογικαῖς καὶ
νομίμοις πεῖσαι συνθέσθαι τῷ δόγματι. ἀλλ' ἐκεῖνος τῇ εὐθη-
νίᾳ τοῦ νοῦ καὶ τῆς γλώττης ἅπασαν συγχυχῶν ὡς εἰπεῖν
ἀκοὴν ἀνέλυε τὰ τούτων προβλήματα, καθάπερ τινὰ Πηνε- E
λόπης ἱστόν. Ἑλληνικῆς μὲν γὰρ παιδείας εἵνεκα ἦσαν οἳ τότε
προεῖχον αὐτοῦ· φύσεως δ' ὀξύτητι καὶ γλώττης δρόμῳ καὶ
ἀσκήσει δογμάτων ἐκκλησιαστικῶν παῖδες ἀνδρὶ παραβαλλό-
μενοι πάντες ἐδόκουν ἐς αὐτόν. (ϛ'.) Ἐπεὶ δ' ὁ βασιλεὺς τῶν F
ἐντεῦθεν ἐλπίδων ἐσφάλη, τὴν ἑτέραν ἐβάδισε· καὶ συλλαβὼν
αὐτὸν καὶ γένος μικροῦ πᾶν δεσμωτηρίοις καθείργνυσι δεινοτάτοις.
καὶ ἦν οὕτω ταῦτα. ὀψὲ δ' ἐπὶ νοῦν ἀναβιβασάμενος ὁ βασιλεύς,
ὡς καὶ πρὸ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἐπὶ τῆς Ἰωάννου τοῦ Δούκα
βασιλείας ἡ τοιαύτη παρὰ Λατίνων ἐκινήθη ὑπόθεσις, καὶ ἦν τη-
νικαῦτα σοφὸς ἀνὴρ Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης, θείων γραφῶν ἐμ- P. 78
πειρότατος, ὃς σχολῇ δεδωκὼς ἑαυτὸν ἤρξατο συλλέγειν πολλὰς
παρὰ τῶν θείων γραφῶν μαρτυρίας, συγκροτεῖν δοκούσας τῷ τῶν
Λατίνων δόγματι, καὶ λογογραφεῖν ἐπὶ τούτοις, λάθρα μὲν διὰ
τὴν τῶν πολλῶν ὑπόληψιν, ἐλογογράφει δ' οὖν ἔστιν ἅ· ταῦτα δὴ
νῦν ὁ βασιλεὺς ἀνευρὼν πέμπει τῷ Βέκκῳ. ὅπερ αὐτὸς ἀναγνοὺς
μετὰ πολλῆς ἀγχινοίας τὰς τῶν ἁγίων ἐζητήκει βίβλους, ἐξ ὧν ὁ
Βλεμμύδης τὰς μαρτυρίας ἦν ἐκείνας ξυνειλοχώς· καὶ μάλα B
ἀσμένως παρὰ τοῦ βασιλέως τὸ ἐνδόσιμον εἰληφότι ἔργον ἦν

bus id erat consecutus, ut et Imperatoribus et principibus, et omnibus eruditis venerabilis, atque illustri apud eos fama esset. Qui cum Imperatorio decreto acriter adversaretur, Imperator nihil non tentavit, tam per se ipsum quam per alios eruditos, quo ipsum petitis ex ratione et ex legum auctoritate argumentis adduceret, ut decreto assentiretur. Verum ille ingenii et linguae vi omnium animos commovebat, eorumque argumenta veluti Penelopes telam retexebat. Nam Graecarum literarum doctrina erant qui illum superarent: sed acumine ingenii et linguae volubilitate et Ecclesiasticorum dogmatum usu omnes cum illo collati pueri videbantur. (VI.) Ea spe frustratus Imperator aliam viam init, eumque et omnem fere eius cognationem in teterrimos carceres coniicit. Quibus peractis tandem in mentem venit Imperatori, eandem rem a Latinis ante annos quinque et viginti, Ioanne Duca rerum potiente, agitatam fuisse, ac tum doctum extitisse virum, Nicephorum Blemmydam, divinarum literarum peritissimum; qui cum se in otium contulisset, multa e sacra Scriptura testimonia, quae dogma Latinorum confirmare viderentur, colligere coepisset ac postea etiam de iis scripsisset clam ille quidem, propter opinionem, in qua plerique erant; sed tamen scripsisset quaedam. Quae tum Imperator nactus Vecco misit; quibus ille multa cum sagacitate perlectis sanctorum libros e quibus Blemmydes ea testimonia collegerat, postulavit: quorum copiam cum Imperator lubentissime ei fecisset, in eo deinde occupabatur, ut diligenter illos legeret,

A. M. αὐτῷ τοῦ λοιποῦ, ἐπιμελῶς αὐτὰς ἐπιέναι καὶ ἀνιχνεύειν καὶ
6768 κατὰ λέξιν ἐπιστατεῖν· ὡς ἐν ὀλίγῳ τοσοῦτον αὐτὸν συνη-
ad
6791 θροικέναι μαρτυριῶν ὁρμαθὸν, ὥσθ᾽ ἱκανὰς εἶναι βίβλους ὅλας
Imp. Mich. Palaeologi. πληροῦν· καὶ ὁ πρὶν μάχαιρα δίστομος κατὰ Λατίνων ἱστάμενος,
V. 66 πρύμναν ἤδη κρουσάμενος, ἑτεραλκέα τὴν νίκην ποιεῖται. (Z.) Δι᾽
C ἃ δὴ καὶ ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν ἀναβεβηκὼς θρόνον πάντα ἦν αὐ-
τὸς τῷ βασιλεῖ, καὶ γλῶττα καὶ χεὶρ καὶ κάλαμος γραμματέως
ὀξυγράφου καὶ λέγων καὶ γράφων καὶ δογματίζων· ἔχων συνερ-
γοὺς καὶ συλλήπτορας τοῦ ἀγῶνος τόν τε Μελιτηνιώτην καὶ τὸν
Μετοχίτην, ἀρχιδιακόνους ὄντας τοῦ βασιλικοῦ κλήρου· καὶ ἔτι
Γεώργιον τὸν ἐκ Κύπρου. συνελειτουργήκει μὲν οὖν τῶν πάντων
D οὐδεὶς τοῖς τοῦ Πάππα, οὐδ᾽ ὁ πατριάρχης αὐτὸς, οὔτε τῶν ἄλ-
λων οὐδεὶς, ὅτι μὴ τὸ ἐνδόσιμον εἰληφότες τῶν Φρερίων τινὲς
ἐλειτούργησαν ἅπαξ ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν διὰ χειροτονίαν
τινὸς τῶν οἰκείων. ἀλλ᾽ ἐπανακτέον τὸν λόγον.

E γ΄. Ἦν ἀδελφὴ τῷ βασιλεῖ ὄνομα Εὐλογία. ταύτῃ πολλῶν
οὐσῶν θυγατέρων, τὴν μὲν μίαν τὴν Ἄνναν συνέζευξεν ἀνδρὶ
Νικηφόρῳ, τῷ τῆς Αἰτωλίας ἄρχοντι· τὴν δὲ ἑτέραν τὴν Μα-
ρίαν Κωνσταντίνῳ, τῷ τῆς Ζαγορᾶς ἄρχοντι· ἄρτι τῶν προτέ-
ρων αὐτῶν γυναικῶν τὸν βίον ἀπολιπουσῶν. ἀδελφὰς δὲ κἀκεί-
νας ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε καὶ θυγατέρας τοῦ βασιλέως Θεο-
P. 79 δώρου τοῦ Λάσκαρι. (B.) Ἐν τούτοις μέντοι τοῖς χρόνοις ἀνί-
σταταί τις ἐκ τῶν Βουλγάρων, βοσκηματώδης μὲν τὸ γένος
A. C. 1277 ἀνὴρ, ποικίλος δὲ τὴν φρόνησιν καὶ δεινὸς καινοτέροις ἐπι-

18. τῷ om. A. 20. αὐτῶν A., αὐτῷ W.

expenderet, ad verbum conferret. Itaque brevi tempore eum testimoniorum acervum coegit, quae integra volumina complere possent: ut qui dudum acerrime Latinis adversabatur, mutata sententia, victoriam ad illos transferret. (VII.) Quamobrem patriarchali sede conscensa Imperatori unus fuit omnia, et lingua, et manus, et velociter scribentis calamus, et dicendo, et scribendo, et dogmata exponendo: eius certaminis sociis et adiutoribus Meliténiote et Metochite, Imperatorii cleri archidiaconis, et Georgio Cyprio. Nullus tamen eorum omnium cum pontificiis Latinis liturgiam celebravit; ne ipse quidem patriarcha, neque alius quisquam, nisi quod Fratrum (Minorum) nonnulli licentia impetrata semel in Blachernio templo id fecerunt, propter ordinationem cuiusdam e suis. Sed ad institutum redeundum est.

3. Soror erat Imperatori nomine Eulogia: quae cum filias multas haberet, Annam Nicephoro Aetoliae Principi despondit; Mariam Constantino Principi Zagorae sive Bulgariae. Nam illorum primae uxores decesserant: quas ipsas quoque sorores fuisse et Imperatoris Theodori Lascaris filias, supra diximus. (II.) His temporibus quidam ex Bulgaris consurgit, pastorali quidem genere ortus, sed versuto vir ingenio et ad res novandas

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

θέσθαι πράγμασιν, ὄνομα Λαχανᾶς· ὃς πολλοὺς προσεταιρισάμενος τῶν χυδαίων καὶ ἀτασθάλων ληστρικὸν ἐπετήδευσε βίον· ἐξ οὗ πολὺν ἐν βραχεῖ συνέλεξε πλοῦτον καὶ ἅμα στρατὸν ἱκανόν. τούτου τὰς συνεχεῖς καταδρομὰς καὶ ζημίας οὐκ ἀνεχομένῳ τῷ Κωνσταντίνῳ ἔδοξε συνηθροικότι τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις εἰς ἀν- B τιπαράταξιν ἐξιέναι ἐκείνου καὶ διακυβεῦσαι τὸν περὶ τῶν ὅλων πραγμάτων κίνδυνον. αἰσχρὸν γὰρ εἶναι ἡγεῖτο, ἄνθρωπον τοῦ μηδενὸς ἄξιον ἐν βραχεῖ χρόνῳ μεγάλην ξυνειλοχότα δύναμιν οὐ μόνον μεγάλας ἐπάγειν συχνὰ τοῖς Βουλγάροις κακώσεις, ἀλλὰ καὶ μέγαν ὅλῃ τῇ ἀρχῇ τὸν κίνδυνον ἐπισείειν ἤδη. παρασκευασάμενος οὖν ἔξεισι· καὶ συμβαλὼν ἐκείνῳ νικᾶται καὶ στερεῖται C μὴ μόνον τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ ζωῆς αὐτῆς· καὶ γίνεται παρ' ἐλπίδα μὴ μόνον τῆς ἀρχῆς ἐγκρατὴς ὁ Λαχανᾶς, ἀλλὰ καὶ σύζυγος δεύτερος τῆς γυναικὸς Κωνσταντίνου. ὃς καὶ διενοεῖτο λοιπὸν τελευτῶντος τοῦ χειμῶνος ἅμα ἦρι πέμπειν ἐνέδρας καὶ κατὰ τῶν ὁμορούντων Ῥωμαϊκῶν χωρίων καὶ πολιχνίων, ἵν' ἀσθενεστέρων αὐτῶν γινομένων ἰσχυρότατος ἐκεῖνος δοκῇ. (Γ.) Ταῦ- D τα τῷ βασιλεῖ ἀκουσθέντα οὐκ οἰστὰ ἔδοξαν, οὐδὲ λήθης ἄξια καὶ περιφρονήσεως· ἀλλ' ἐν παντὶ φροντίδος ἐχώρει καὶ πλήρης ἦν ἀθυμίας· οὐχ ὅτι τέως ἐνόμιζε φοβερὸν ἐκεῖνον, ἀλλὰ V. 67 σπουδῇ χρώμενον θερμοτάτῃ πρὸς ὅπερ ἂν τὸ βουλόμενον ὑποτίθησι βλέπων ἔλεγεν ὁδῷ προβαίνοντα κατὰ μικρὸν ἐς μέγα δυνάμεως ἐπαρθῆναι, ὡς δυσκαταγώνιστον καὶ Ῥωμαίοις ὀψὲ γενέ-

2. τῶν add. A.

promptus, nominé Lachanas: qui magna hominum vilium et improborum manu sibi adiuncta latrocinari instituit: unde brevi tempore magnas divitias et iustum exercitum coegit. Huius continentes incursiones et illata sibi detrimenta non ferenti Constantino visum est, convocatis in unum copiis suis, acie cum illo decernere, ac iacta omni alea de summa rerum dimicare. Turpe enim ducebat, nihili hominem exiguo tempore tanta potentia auctum non modo magnas Bulgaris clades subinde inferre, sed iam toti regno periculum ingens minari et intentare. Itaque bellico apparatu instructus progreditur, et collatis signis vincitur; nec modo regnum, sed vitam etiam amittit. Lachanas autem non solum principatu praeter spem potitur, verum etiam uxoris Constantini viduae maritus existit. Quin et constituebat deinceps, exacta hyeme, sub veris initium Romanorum finitimos agros et oppidula ex insidiis aggredi, ut illorum viribus imminutis ipse validissimus haberetur. (III.) Quae Imperator cum audivisset, non ferenda, nec per oblivionem aut contemptum negligenda esse iudicavit: sed curis aestuare et aeger animo esse coepit. Nec tamen illum in praesentia formidabilem putabat: at cum ad ea quae concupisset, acerrimo eum studio ferri cerneret, dicebat „ipsum sensim ac paulatim progrediendo ad magnam potentiam sese evectum ire, ut et Romanis ipsis tandem expugnatu difficilis

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

σθαι. χρῆναι δὲ τοὺς ἀκινδύνως βιοῦν ἐθέλοντας φθάνειν καὶ προαναστέλλειν τὴν ὁρμὴν τῶν δεινῶν· καὶ παρὸν ἐκ τοῦ ῥᾴστου τὰς ῥίζας ἐκτέμνειν ἐν τῷ παρόντι τῆς μελλούσης βλάστης, μὴ μέλλειν μηδὲ περιμένειν τῶν πονηρῶν ἔργων ἀμύνεσθαι μετὰ E κινδύνων τὸν δράσαντα, παρὸν ἀκινδύνως τῆς διανοίας καὶ τῆς ὁρμῆς αὐτῆς. ὅθεν ἐπειδήπερ ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε τὸν τοῦ Ἀσὰν ἀπόγονον τὸν Μυτζῆν περὶ τὴν Τροίαν ποιεῖσθαι τὴν F δίαιταν δι' ἃς ποτ' εἰρήκειμεν τὰς αἰτίας, εἶτα αὐτὸς μὲν ἔφθη τὸν βίον ἀπολιπών· καταλελοίπει δὲ παῖδα Ἰωάννην τὸν Ἀσάν· τοῦτον ὁ βασιλεὺς νῦν μεταπέμπεται, ἄνωθεν ἐκ πατέρων τὰ δίκαια τῆς Βουλγαρικῆς ἀρχῆς κεκτημένον· καὶ τῇ ἑαυτοῦ θυγατρὶ συζεύξας Εἰρήνῃ πέμπει μετὰ βαρείας δυνάμεως ἐλευθερώσοντά τε τὴν Βουλγαρικὴν ἀρχὴν τῆς τοῦ Λαχανᾶ τυραννίδος καὶ ἅμα διαδεξόμενον αὐτὸν αὐτήν, δίκαιον κλῆρον ἤδη πρὸς P. 80 αὐτὸν καταβεβηκυῖαν. (Δ.) Ὁ μέντοι Λαχανᾶς, ἐπειδήπερ ἔτυχε τηνικαῦτα τὴν ἐπὶ Σκύθας ἰὼν βεβαιώσεως ἕνεκα τῆς τυραννίδος, λαθραίαις τοῦ βασιλέως ἐπιβουλαῖς ἐκεῖ τὴν δι' αἵματος δίδωσι δίκην. ἀπονητὶ δ' ὁ Ἀσὰν τὴν ἀρχὴν διαδέχεται, τῶν Βουλγάρων ὑποδεξαμένων ἀσμένων. τούτων οὕτω τελεσθέντων ἐξωθεῖται καὶ Μαρία ἐκεῖθεν ἡ τοῦ βασιλέως ἀδελφιδῆ σὺν υἱῷ Μιχαήλ, ὃν ἐκ τοῦ Κωνσταντίνου γεγέννηκε, καὶ ἥκει πρὸς B Κωνσταντινούπολιν. ἐπεὶ δ' ὡς τὰ πολλὰ ταῖς μεγάλαις εὐφροσύναις ἐπιφύονται λῦπαι, καθάπερ τινὰ ξίφη πολέμια τὴν τῆς εὐθυμίας ἐκείνης κατάστασιν ἐπιταράττοντα καὶ συγχέοντα, οὐδ' ἐνταῦθα τὸ ἔθος

6. αὐτῆς A., αὐτοῦ W.

foret. Oportere autem eos qui citra periculum velint vivere, antevertere et occurrere malis impendentibus: et si in praesentia crescentis plantae radicem facile praecidere possis, non esse cunctandum, neque expectandum donec acceptam iniuriam cum periculo ulciscaris, cum ipsa consilia et ipsos conatus possis sine periculo tuo ulcisci." Igitur cum, ut supra est expositum, Mytzes et Asanis posteritate apud Troiam ob eas causas quas diximus degens decessisset; filium eius Ioannem Asanem, ut cui regnum Bulgariae paterno iure deberetur, arcessit, desponsaque Irene filia, cum magnis copiis mittit, tum ad Bulgariam a Lachanae tyrannide liberandam, tum ad suscipiendum regnum iusta successione ad se devolutum. (IV.) Caeterum Lachanas firmandae tyrannidis causa tum in Scythiam proficiscens clandestinis Imperatoris insidiis profuso illic sanguine dat poenas. Asan vero citra laborem volentibus Bulgaris regno potitur. His peractis Maria, Imperatoris ex sorore neptis, cum filio Michaële, quem ex Constantino susceperat, indidem expulsa Constantinopolin venit. Quoniam autem magnis gaudiis dolores plerumque agnascuntur, et velut gladii quidam hostiles illam laetitiae tranquillitatem turbant et confundunt, id ipsum tunc quoque

ἐπιλελοίπει· ἀλλ' ἦν τηνικαῦτα ἀνὴρ εὐγενὴς κἂν τοῖς μάλιστα συνετὸς καὶ τῷ δραστηρίῳ τῆς φύσεως ἐν Βουλγάροις ἐπίσημος, ὄνομα Τερτερῆς. τοῦτον οἰκειώσασθαι θέλων ὁ Ἀσὰν καὶ ἅμα περιποιούμενος ἑαυτῷ ἀφοβίαν γαμβρὸν ἐπ' ἀδελφῇ ποιεῖται, ἀφελόμενος καὶ ἀποστείλας ἐς Νίκαιαν τὴν προτέραν ὁμόζυγον C σὺν τοῖς τέκνοις αὐτοῦ. τετίμηκε δ' ἐπὶ τούτοις αὐτὸν καὶ τῷ τοῦ δεσπότου ἀξιώματι· ἀλλ' οὐκ ἐνέμεινεν οὗτος ἐπὶ πολὺ τῇ πρὸς τὸν τετιμηκότα στοργῇ· ἀλλ' ἀφέλειαν καὶ κουφότητα πλείστην καταγινώσκων αὐτοῦ ἔλαθεν ἐν οὐ μακρῷ τῷ χρόνῳ τὰς γνώμας ἐφελκυσάμενος τοῦ τε στρατιωτικοῦ παντὸς καὶ πρός γε οὐκ ὀλίγων ὅσοι τῶν ἐν τέλει. ἔμελλε δὲ ἤδη καὶ τὸν Ἀσὰν D διαχειρισάμενος ἐγκρατὴς ἔσεσθαι καὶ τῆς ἀρχῆς. ὅπερ αὐτὸς ἐγνωκὼς προσποιεῖται μετὰ τῆς γυναικὸς ἐκδημίαν ἐς τὸν πενθερὸν καὶ βασιλέα· καὶ λάθρα ξυναγαγὼν πᾶν ὅ,τι τῶν κειμηλίων καὶ χρημάτων ἦν τῶν Βουλγαρικῶν τὸ ἐξαίρετον, ἧκεν εἰς τὸ Βυζάντιον παρὰ τὸν βασιλέα καὶ πενθερόν· καὶ αὐτὸς μὲν ἐνταῦθα διῆγε τοῦ λοιποῦ· ὁ δὲ Τερτερῆς κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος A. C. 1280 ἐρημίαν τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχὴν ἐκεῖ σφετερίζεται. εἶεν.

P. 81 V. 68 δ'. Ἐγὼ δὲ τοῦτο ἐκεῖνο τῶν πάλαι πολλῶν διακηκοὼς, ὡς πολιτικῶς καὶ μετρίως ἐνεγκεῖν εὐτυχίαν χαλεπώτερον ἢ δυστυχίαν, νῦν μᾶλλον ἐπὶ τῆς χρείας ἐτεθαυμάκειν συννενοηκώς. ἰδοὺ γὰρ καὶ οἱ ἐκ Γεννούας ἀντιπέραν οἰκοῦντες τοῦ Βυζαντίου τῷ τῆς ἀτελείας κέρδει μεθυσθέντες καὶ πέρα φρονήσαντες τοῦ μετρίου κατεπαίρεσθαι ἤρξαντο Ῥωμαίων καὶ περιφρονεῖν ὡς

usu venit. Nam eo tempore extitit vir quidam nobilis, singulari prudentia et animi promptitudine inter Bulgaros insignis, nomine Terteres: quem Asan ut sibi conciliaret, atque ut securitati suae consuleret, iungit sibi affinitate desponsa ei sorore sua: priore videlicet uxore adempta, et cum liberis Nicaeam missa. Deinde Despotae dignitate illum ornat. Verum is non diu apud eum, a quo ita honoratus fuerat, in fide et officio permansit: sed animadversa eius simplicitate et levitate insigni brevi tempore totius exercitus et procerum non paucorum animos sibi clam conciliavit. Iamque id agebat ut Asane interfecto principatu potiretur. Quo ille cognito se cum uxore ad visendum Imperatorem eundemque socerum proficisci simulat: opum et pecuniarum Bulgaricarum electissima quaeque clanculum cogit: deinde se Byzantium ad socerum Imperatorem confert, atque illic reliquum vitae transigit. Terteres vero, prohibente nemine, Bulgaricum regnum occupat. Et haec hactenus.

4. Ego vero quod e multis veterum cognovi, difficilius esse res secundas quam adversas civiliter et moderate ferre, nunc re ipsa edoctus magis admiror. Ecce enim Genuenses, qui e regione Constantinopolis habitabant, lucro immunitatis inebriati elatique superbia adversus Romanos insolescere, eosque ut imbecilliores contemnere coeperunt. Ac tandem ali-

A. M 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

ἀσθενεστέρους. ἤδη δέ τις καὶ φιλονεικίαν τινὰ καθ' ἑνός τινος ἀράμενος ὑπὲρ βραχείας ὀπώρας προχειρότερον ἔσχε τὸ ξίφος τῆς γλώττης καὶ παραχρῆμα τὸν ἄνθρωπον τοῦ βίου ἀπήλλαξε. τοῦτο ἀκηκοὼς ὁ βασιλεὺς οὐχ ὡς ἑνὸς φονευθέντος τὸ πρᾶγμα B παρέδραμεν, ἀλλ' ὡς ὅλης πόλεως καταστραφείσης καὶ τοῦ βασιλικοῦ περιφρονηθέντος κράτους, οὕτως ἐζήλωκέ τε καὶ διανέστη· καὶ τὴν ταχίστην περιήγαγε τὸ στρατόπεδον περὶ πάσας αὐτῶν τὰς οἰκίας. οὔπω γάρ σφισι τειχῶν ὀχυρώματα ἦν καὶ πόλις εἰς C ἀντίπαλον ὁπότε βούλοιτο καθισταμένη τῇ βασιλευούσῃ· καὶ τάχ' ἂν ἐμέλλησαν τότε πανωλεθρίᾳ φθαρήσεσθαι, εἰ μὴ σχῆμα περιθέντες ἐλεεινὸν καὶ ζημίαν ἑκούσιον αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἐπιθέντες προσέπεσον δραμόντες αὐτίκα μάλα τῷ βασιλεῖ καὶ οὕτως ἀπήλλαξαν ἑαυτούς. (B.) Τοῦτο τῆς βασιλέως σπουδῆς καὶ ὀξύτητος γέγονε γνώρισμα πρῶτον αὐτοῖς. δεύτερον δὲ καὶ μεῖζον· συνεστήσαντό τινες ἐκ τοῦ γένους αὐτῶν δύο τριήρεις ἐπὶ δίαιταν D καὶ τρόπον πειρατικόν, καὶ λάθρα διαβάντες τὰ περὶ Βυζάντιον τῆς θαλάττης στενὰ ἐπὶ τὸν Εὔξεινον πόντον ἐπεποιήκεσαν τὸν ἀπόπλουν, μὴ παρασχόντες τὴν συνήθη τῷ βασιλεῖ εὐφημίαν· οὐδὲ τοῦτο τοίνυν ἀτιμώρητον ἔδοξε παρεληλυθέναι τῷ βασιλεῖ. ὅθεν τριήρεις συνηθροικὼς οὐκ ὀλίγας καὶ μίαν μεγάλην ὁλκάδα περὶ τὴν ἄκραν ἵστησι τοῦ ἱεροῦ, (ὃ δὴ στόμα καλεῖται τοῦ Πόντου, ἔνθα τὰς Κυανέας καὶ Πλαγκτὰς ἔφασκον Ἕλληνες εἶναι) τὸν εἴσπλουν ἐκδεχομένας τῶν πειρατῶν, μὴ λαθόντες ἀπαθεῖς οἱ E θρασεῖς ἐκεῖνοι καὶ ἀλιτήριοι διαδράσωσιν. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐκείνοις

3. παραχρ.] εὐθὺς A. 7. τὴν ταχίστην A., αὐτίκα W. 11. ἐπιθέντες A., ἐπιτιθέντες W. 12. αὐτίκα — τῷ] εὐθὺς τῷ A. 15. δύο A., δύω W.

quis ob paucos autumnales fructus rixa cum quodam orta, ense quam lingua promptior, statim hominem interficit. Quod facinus cum Imperator audiisset, non ut unius caedem neglexit: sed ita exarsit et commotus est, ac si tota civitas eversa, et Imperatoria maiestas violata esset, statimque exercitu omnes eorum aedes cinxit. Nondum enim murorum munitiones habebant, nec urbem quae cum vellet Imperatrici urbi adversaretur. Ac fortasse tum funditus periissent, nisi miserabili habitu, ultro mulcta ipsi sibi irrogata, supplices sese statim ad pedes Imperatoris abiecissent, atque ita veniam impetrassent. (II.) Hoc illi primo documento promptum et acrem Imperatoris animum cognoverunt. Alterum et maius illud. Quidam eorum populares duas piraticas triremes instruxerunt, et Byzantini freti angustiis clam superatis in Euxinum pontum delati sunt, omissa solenni et usitata Imperatoris salutatione. Quod nec ipsum ille inultum pati voluit. Collectas itaque triremes non paucas, et unam magnam onerariam navem ad promontorium fani collocat, (quod os Ponti appellatur, ubi Cyaneas et Planctas Graeci olim esse dixerunt) piratarum accessum expectaturas, ne audaces illi et scelerati homines incolumes clam evaderent. Quod cum il-

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi. P. 82

οὐκ ἐλελήθει, μηχανῶνταί τινά σφισι σωτήριον τρόπον. πάντα γὰρ πλοῦτον ὃν ἐκ λῃστείας συνήγαγον πραγματείαν ἐμπορικὴν ποιησάμενοι μεθ' ἑαυτῶν εἰς μεγίστην ἐμβιβάζουσιν ὁλκάδα καὶ πᾶσαν ἐπὶ τούτοις προκατατίθενται καὶ παρασκευάζουσι πανοπλίαν, ἵνα καιρὸν ἐπιτηρήσαντες, ὁπότε σφοδρότερον ῥέοιεν τῶν ἀρκτικῶν πνευμάτων αἱ πηγαί, λύσαντες ἀποπλεύσωσι καὶ βίᾳ ῥηξάμενοι τοὺς ἐπὶ τοῦ στόματος ναυλοχοῦντας ἀκίνδυνον τὸν εἴσπλουν ποιήσωνται. ἐπεὶ δὲ μετὰ μικρὸν σφοδρότερος ἄνωθεν κατεῤῥάγη βορέας, ἐπιφαίνεται κατιοῦσα καὶ ἡ πειρατικὴ ἐκείνη ὁλκὰς ἀπὸ πολλοῦ τοῦ πελάγους, μυρίοις ἐστεφανωμένη τοῖς ὁπλίταις, καθάπερ πόλις ὅλη κατὰ κυμάτων πεζεύουσα ἢ μᾶλλον πτηνοῦ δίκην ἐφιπταμένη τοῖς κύμασιν. (Γ.) Ἤδη δὲ καὶ B αἱ βασιλικαὶ τριήρεις παρεσκευασμέναι παρῆσαν. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ βασιλικὴ ὁλκὰς ἄρασα τὰς κεραίας οὔπω διεπέτασε τὰς ὀθόνας, ἀλλ' ἔμενεν ἠρεμοῦσα. ἐγγισάσης δὲ ἤδη καὶ τῆς πολεμίας ὁλ- V. 69 κάδος, τότε καὶ αὕτη διαπετάσασα τὰς ὀθόνας λαμβάνει τὴν πολεμίαν, πῇ μὲν ἐκ πλευρᾶς, πῇ δ' ἐκ πρύμνας, ἑπομένη κατ' ἴχνος βάλλουσά τε καὶ βαλλομένη καὶ τὸν αἰθέριον εἰπεῖν ἐκεῖνον καὶ ἱπτάμενον πράττουσα πόλεμον. ἦν γὰρ ἰδεῖν διάφορα καὶ C ποικίλα τάγματα στρατοπέδων ἐν ταὐτῷ κατ' ἀλλήλων συστάδην μαχόμενα. οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων τοὺς ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων ἔβαλλον· οἱ δ' ἀπὸ τῶν ξυλίνων πύργων τοὺς ἀπὸ τῶν ξυλίνων πύργων· οἱ δ' ἀπὸ μετεώρου τῶν ἄκρων ἱστίων τοὺς ἀπὸ μετεώρου τῶν ἄκρων ἱστίων. ἐχρῶντο δὲ καθ' ἑκατέρων

8. σφοδρὸς A. 14. ἡ add. A. 24. ἑτέρων A.

los haud fefellisset, hac calliditate saluti suae consulunt. Omnes opes quas latrocinando coegerant per speciem negotiationis una secum in maximam onerariam transferunt. Deinde omni armorum genere eas tegunt et muniunt; ut cum septentrionales venti vehementius spiraturi essent, oram solverent, et vi patefacta via per eos qui in faucibus stationem habebant, citra periculum evaderent. Paulo post cum vehementior Boreas a tergo erupisset, etiam piratica illa navis e medio pelago plurimis armatis cincta apparet, quasi quaedam urbs integra per fluctus gradiens, vel potius avis instar maria pervolans. (III.) Iam et Imperatoris triremes instructae aderant. Ac oneraria quidem navis Imperatoria sublatis antennis nondum vela expanderat, sed manebat immota. Hostili autem oneraria accedente ipsa etiam vela explicat; et illam modo a latere arripit, modo a puppi insequitur, quasi vestigiis inhaerendo; caeditque et caeditur, ac praelio quodam veluti aetherio et volatili defungitur. Ibi dispares ac varios militum ordines comminus eodemque in loco pugnare inter se cerneres. Alii enim ex tabulatis eos qui in tabulatis essent feriebant: alii ex ligneis turribus, eos qui in ligneis turribus starent; alii denique ex summis navium malis, eos qui e similibus fastigiis pugnarent. Petebant autem se utrinque pugillari-

A. M. 6763 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi

ἑκάτεροι χειροπληθέσι χερμαδίοις καὶ βέλεσι τοξικοῖς· ἔστι δ'
ὅτε καὶ πελέκεσι καὶ ξίφεσιν ἄλλοις, ὁπότε μάλα δὴ πελάσαιεν
ἀλλήλοις. αἱ δὲ τριήρεις οὐ μάλα τοι ἐγγύθεν παραπλέουσαι
μόνοις ἐχρῶντο τοῖς τηλεβόλοις βέλεσι. καὶ οὕτω δὴ μέχρι πολ-
D λοῦ τῆς ἡμέρας τὸν ἀπὸ τοῦ στόματος ἀμείβοντες αὐχένα εὐ-
ρώστως ἑκατέρωθεν ἅπαντες ἠγωνίζοντο, καὶ πρὸς μὲν ἀρχαῖς
ἐπικρατέστερα τὰ Λατίνων ἐδόκει· ἔπειτα κωλυόμενον ὑπὸ τῶν
τῆς βασιλικῆς ὁλκάδος ἱστίων τὸ πνεῦμα, ἀναπόσπαστα παρα-
E πλεούσης διηνεκῶς καὶ συμμέτρως ἔκ τε πρύμνης καὶ πλευρᾶς δε-
ξιᾶς, ὅθεν ἐκεῖνο προσέῤῥει, μαλακώτερον τοῖς τῶν πολεμίων
ἱστίοις προσέβαλλε καὶ οὐ στεῤῥὰν οὐδὲ μάλα τοι εὔτονον πα-
ρεῖχε τῇ ὁλκάδι τὴν κίνησιν. (Δ.) Ὃ δὲ μεῖζον Λατίνοις ἀτύ-
χημα ἐγεγόνει, θρασύτερόν τις ἐξ αὐτῶν τῇ Ῥωμαίων ἐπιπηδή-
σας ὁλκάδι ὀξεῖ πελέκει τὰ καιριώτερα τῶν καλωδίων ἐξέτεμε·
F διὸ κατενεχθεῖσα ἡ κεραία κατὰ μέσην τὴν τῶν Λατίνων ὁλκάδα
ἀπόλεμον ἐκείνης τὸ πλεῖστον ὁπλιτικὸν ἐξαίφνης πεποίηκε· κἀν-
τεῦθεν ἀδεῶς κατὰ κύκλον καὶ αἱ τριήρεις πελάσασαι στεῤῥότε-
ρον ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἔβαλλον. ἤδη δέ τις καὶ εἰσεπήδησεν ἔνδον
τῆς πολεμίας ὁλκάδος, καὶ ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ, καὶ τρεῖς ἐπὶ δύο,
καὶ τέσσαρες ἐπὶ πλείστοις, ἕως τελέως κρατήσαντες, τῶν πολε-
μίων ὅσοι μὴ ἐτεθνήκεσαν, τους μὲν τραυματίας, τοὺς δὲ δε-
P. 83 σμώτας ἐκεῖθεν ἐξεῖλον. τοῦτο δεύτερον τῆς βασιλέως ὀξύτητος
καὶ σπουδῆς ἐναργέστερον γνώρισμα· τοῦτο τους Λατίνους εἰς

4. τηλεβόλοις A., τηλεβολ W. 23. γνώρισμα om. A.

bus saxis et missilibus telis: aliquando et securibus et aliis armis, cum propius hostem ventum erat. Triremes vero, quia non ita propinquae navigabant, telis solum missilibus utebantur. Ita in multam diem ab ostiis usque per fretum provecti utrinque omnes fortiter dimicabant. Ac initio quidem Latini superiores videbantur. Deinde cum ventus interpositis onerariae Imperatoriae velis inhiberetur; (quippe haec alteram continenter et aequaliter cum a puppi tum a dextro latere, unde ventus spirabat, usque assectabatur, nec ab ea divelli poterat) eo fiebat ut in hostium vela segnior ventus incideret, ac proinde eorum navis tardius ac lentius moveretur. (IV.) Iam, quae maior Latinorum calamitas fuit, quidam ex iis audacius in Romanam navem cum insiluisset, acuta securi funes maxime necessarios resecuit. Quare antennae in mediam illorum navem delapsae milites eorum plurimos subito pugnae inutiles reddiderunt. Atque ex eo triremes ipsae propius advectae audacter eam circumsteterunt et validioribus ictibus cominus oppugnarunt. Tum statim aliquis in hostilem navem insiluit. Deinde alii atque alii, terni, quaterni, et subinde plures: donec integram victoriam adepti eos ex hostibus, qui non occubuissent, partim vulneratos, partim in vincula coniectos inde abduxerunt. Alterum hoc specimen fuit quo Imperator animi sui promptum ac celerem impetum evidentius declaravit. Ea

ἰσχύτην ἤλασε δειλίαν καὶ φόβον· καὶ τὸ πολὺ τοῦ θράσους με- A. C.
ταθεμένους καὶ τὸν συνήθη τῦφον ὡς ἄκαιρον ἀποῤῥίψαντας με- 1259 ad
τριωτέρους γενέσθαι ἠνάγκασεν. 1282

ε'. Ἐγὼ δὲ ἐκεῖνο ἐπαναλήψομαι. τῷ σουλτὰν Ἀζατίνῃ φυ- Imp. Mich. Palaeologi.
γάδι ὡς εἴρηται γενομένῳ ἐκ τῆς πόλεως Αἴνου ἅμα τῷ υἱῷ αὐ- B
τοῦ Μελὴκ καὶ διαβάντι τὸν Ἴστρον, αὐτῷ μὲν τὸ βουλόμενον V. 70
ἐκπληρῶσαι οὐκ ἐξεγένετο. φθάσαν γὰρ τὸ χρεὼν τῶν βουλευ-
μάτων ἐξέτεμε τὰς ὁδούς. ὁ δὲ Μελὴκ βραχὺ διατρίψας αὐτόθι
βίον ἔπηλυν καὶ οὐ μάλα οἱ ἀρέσκοντα εἶτα διὰ τοῦ Πόντου
διέβη πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Σκύθας· ἀφ' ὧν τὸ ἐνδόσιμον εἰληφὼς C
ἧκε ζητῶν τὴν τῶν Τούρκων ἀρχὴν ὡς πατρικόν τινα κλῆρον.
τῶν μὲν οὖν ἄλλων σατραπῶν οἱ μὲν συνῄεσαν καὶ προσῄεσαν
ὅσα καὶ δεσπότῃ σφῶν αὐτῶν· οἱ δ' ἤμελλον. εἷς δέ τις Ἀμού-
ριος ὄνομα δῆμον συνηθροικὼς λῃστρικὸν οὐ βραχὺν, ἀλλὰ
μάλα συχνὸν, πόλεμον ἤρατο κατ' αὐτοῦ καὶ τέλος τρεψάμενος
ἐδίωξεν ἄχρι θαλάττης· τότε μὲν οὖν ὁ Μελὴκ ἐς τὴν κατὰ Πόν- D
τον Ἡράκλειαν διεσώθη καταφυγών. ἦρος δ' ἐπιστάντος ἔδοξεν A. C. 1275
αὐτῷ ἀπιέναι πρὸς βασιλέα περὶ τὸ Νύμφαιον διατρίβοντα. καὶ
μέντοι καὶ ἀπιὼν ἐκεῖ μὲν οὐκ ἀφίκετο· ὁ δὲ ἀλλ' ἑτέραν ἐτρά-
πετο μεταξὺ καὶ παρὰ τοὺς Τούρκους αὖθις ἐλθὼν τὴν πατρι-
κὴν ἐζήτει ἀρχήν. ὅθεν ἐν οὐ μακρῷ καὶ οὗτος τὸν βίον ἀπο-
λιμπάνει, λάθρα τινῶν φονευτῶν συστάντων ἐπ' αὐτόν. (B.) Τῆς
δὴ τῶν Τούρκων ἀρχῆς οὕτω φθαρείσης καὶ τῶν πραγμάτων P. 84

6. καὶ add. A.

res Latinis metum ac terrorem maximum incussit, coegitque posita audaciae insolentia et suo illo intempestivo fastu abiecto fieri moderatiores.

5. Nunc ego illuc redeo. Cum Sultanus Azatines ex oppido Aeno, ut dictum est, una cum filio suo Meleco profugisset, Istrumque traiecisset, ipse quidem id quod destinarat conficere non potuit, morte praeventus. Melecus vero cum illic vitam peregrinam et parum gratam aliquantisper egisset, per Pontum ad Scythas Asianos transiit: a quibus potestate accepta Turcorum principatum ut paternam hereditatem postulavit. Ac caeterorum quidem Satraparum alii convenerunt, illumque adierunt ut dominum suum: alii cunctabantur. Unus autem nomine Amurius, collecto latronum exercitu, non parvo quidem illo sed valde numeroso, bellum adversus eundem suscepit, ac tandem fusum fugatumque ad mare usque compulit. Tum igitur Melecus ad Heracleam Ponticam fuga evasit. Vere autem appetente Imperatorem adire apud Nymphaeum commorantem decrevit. Caeterum iter ingressus non eo usque perrexit, sed interea alio conversus ad Turcos denuo se contulit; atque ab illis paternum principatum restitui sibi postulavit. Deinde et ipse non longo post vita excedit, clandestina quorundam sicariorum conspiratione oppressus. (II.) Turcorum imperio sic everso et eorum rebus ex honesta disciplina splendidaque fortuna ad ma-

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

ἐκείνων ἐξ εὐταξίας καὶ τύχης λαμπρᾶς εἰς ἀταξίαν μεγίστην κεχωρηκότων, οὐ μόνον σατράπαι καὶ ὅσοι τῶν γένει καὶ δόξῃ διαφερόντων, εἰς πλεῖστα τεμόντες τὴν ὅλην διέλαχον ἐπικράτειαν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἀδόξων καὶ ἀνωνύμων ὄχλους τινὰς συρφετώδεις προσεταιρισάμενοι πρὸς ληστρικὸν ἀπέκλιναν βίον, μηδὲν τόξου καὶ φαρέτρας ἐπιφερόμενοι πλέον· οἳ καὶ τὰς τῶν ὀρῶν δυσχωρίας ὑποδυόμενοι συχναῖς καὶ λαθραίαις ἐχρῶντο B ταῖς ἐκδρομαῖς καὶ τὰς ὁμόρους χώρας καὶ πόλεις Ῥωμαίων κακῶς διετίθεσαν. συνέβη γὰρ καὶ πρὸ βραχέος τοὺς τὰς ἄκρας οἰκοῦντας φύλακας μετανάστας ἐκεῖθεν γενέσθαι δι᾽ ἔνδειαν τῶν ἐτησίων λημμάτων, ἃ παρὰ τοῦ βασιλικοῦ πρυτανείου ἐλάμ- V. 71 βανον. ὅπερ ὡς οὐδενὸς ἄξιον παροραθὲν ἐν ἀρχαῖς μέγιστον ὕστερον ἔδοξε Ῥωμαίοις ἀτύχημα καὶ τῶν μάλα μεγίστων αἴτιον C συμφορῶν. οἱ δὲ τὰς σατραπείας ἐκεῖνοι πολλαχῇ διελόμενοι Τοῦρκοι παρὰ Σκυθῶν ἐλαυνόμενοι Ῥωμαίους ἤλαυνον· καὶ ὅσον πρὸς Σκύθας ἐθηλύνοντο, τοσοῦτον κατὰ Ῥωμαίων ἠνδρίζοντο· ὡς εἶναί σφισι τὴν τῶν Σκυθῶν ἔφοδον οὐ συμφορῶν αἰτίαν, ἀλλὰ σφόδρα μεγίστης χορηγὸν εὐτυχίας. εἰσεχέοντο μὲν οὖν κατὰ πλήθη ἔκ τε Παφλαγονίας ἔκ τε Παμφυλίας καὶ τὴν Ῥωμαίων ἐδῄουν γῆν· ἤδη δὲ καὶ πόλεμοι συνεῤῥήγνυντο συνεχεῖς· εἷς δὲ καὶ μέγιστος, ὃς καὶ Ῥωμαίοις ἀρχηγέτης γέγονε D τῶν ὅλων κακῶν. (Γ.) Στρατοπέδων πολλῶν Τουρκικῶν ἀθροισθέντων περὶ Παφλαγονίαν ἔδοξε τῷ βασιλεῖ μεγάλην καὶ ἀξιόμαχον στείλαντι δύναμιν τὴν ἐκείνων ὀξεῖαν ἀναχαιτίσαι ἔφοδον, καθόσον ἐφικτόν· μὴ καθάπερ πύλας ῥήξαντες ἐκεῖνο τὸ μέρος

ximam perturbationem prolapsis non modo Satrapae et quotquot nobilitate ac fortuna eminebant, omnem ditionem in plurimas partes divulsam partiti sunt: sed multi etiam obscuri et ignobiles, adiuncta sibi hominum infimorum colluvie, latrocinari coeperunt, praeter arcum et pharetram nihil secum gestantes: qui faucibus montium insessis finitimos agros et urbes Romanorum crebris et occultis incursionibus vexabant. Nam paulo ante acciderat, ut praesidia quae arces tuebantur, inde migrarent, cum annua stipendia e fisco Imperatorio non numerarentur. Quod initio ut res parvi momenti neglectum maximum postea Romanis infortunium extitit, et clades ipsis gravissimas importavit. Turci autem illi qui Satrapias varie diviserant, cum a Scythis pellerentur, Romanos pellebant: et quam infirmi erant adversus Scythas, tam adversus Romanos invalescebant: ut Scytharum incursio non calamitatis causa, sed summae felicitatis occasio illis esset. Frequentes itaque e Paphlagonia et e Pamphylia irruebant, Romanasque provincias populabantur. Tandem etiam ad bella et assiduas dimicationes ventum: e quibus unum praelium Romanos in omnia mala coniecit. (III.) Multis Turcorum copiis in Paphlagonia collectis Imperatori visum est magno et idoneo exercitu celerem illorum, quantum fieri posset, impressionem inhibere: ne illa parte veluti porta perfracta impune deinde ac prohibente

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

μετὰ πολλῆς ἔπειτα τῆς ἀδείας καὶ κατὰ τῆς ἄλλης χεθῶσι χώρας. ἔπεμψεν οὖν στρατόν τε ἱκανὸν καὶ τοὺς ἄξοντας στρατηγούς, οἳ διὰ κακοβουλίαν αὐτοί τε ἐσφάλησαν καὶ τὸ πᾶν ἀπώλεσαν στράτευμα. οἱ γὰρ Τοῦρκοι τῇ ὑστεραίᾳ μελλούσης τῆς μάχης συῤῥήγνυσθαι διαγρηγορήσαντες πρὶν ἡμέραν γενέσθαι E προλοχίζουσιν οὐκ ὀλίγας ἐνέδρας παρὰ τὰς πρὸς ἕω τοῦ πλησίον ποταμοῦ ὄχθας· κἄπειτα διαβάντες τὸν ποταμὸν ἐνταῦθα πηγνύουσι τὸ στρατόπεδον. τῆς δὴ προσηκούσης ὥρας ἐληλυθυίας συνῄεσαν τὰ στρατόπεδα. καὶ τὰ μὲν πρῶτα οὐ μάλα ἀνυπόστατος ἔδοξε Τούρκοις ἡ Ῥωμαίων ὁρμή· ἀλλ' ἐκαρτέρουν ὅμως καὶ ἀντεῖχον μαχόμενοι, οὐ συστάδην τὴν μάχην ποιούμενοι, F ἀλλὰ συχνῶς ἐναλλασσομένην, ὡς ἔθος αὐτοῖς. νῶτα γὰρ δεικνύουσι φεύγειν δοκοῦντες· εἶτα ἐπαναστρέφουσι τάχιστα καὶ συχνὰ τοῦτο ποιοῦντες διατελοῦσιν, ὡς ἂν τὴν τῶν ἀντιπάλων στρατοπέδων τάξιν ταράττωσι καὶ τῆς προσηκούσης στάσεως ἐξιστῶσι· κἄπειτα οὕτω τεταραγμένοις ἐπεισπίπτοντες ῥᾷστα κατατροποῦνται. (Δ.) Τότε μὲν οὖν κατὰ Ῥωμαίων ἀνύσαι τὸ σφῶν αὐτῶν ἐπιτή- P. 85 δευμα οὐ δεδύνηνται κράτιστα πεφραγμένων καὶ ὡπλισμένων· ἀλλὰ μάλα τοι τῶν οἰκείων πλείστους ἀποβαλόντες ἔφευγον παρὰ τὸν ποταμὸν ἀμεταστρεπτί· ἐδίωκε δ' ὁ στρατὸς (ὡς μὴ ὤφελον) ἀναπόσπαστα· καὶ ταῦτα τῶν συνετωτέρων στρατηγῶν συχνὰ βοώντων καὶ κωλυόντων τὴν δίωξιν, οὐ μάλα τοι πεφυκυῖαν ἀνύποπτον, οὐδὲ πόῤῥω που δέους. ἀλλ' ἐχρῆν ἄρ', ὡς ἔοικεν, ἀρχὴν ἐκεῖνον εἶναι B τὸν πόλεμον τῆς Ῥωμαίων καταστροφῆς, κολαζούσης μετρίως ἀνω-

6. πλησίον om. A. 11. συστάδην A., συσταδαίαν W. 16. κατατροπῶνται A.

nemine longius evagarentur. Exercitum itaque illuc validum misit. Duces vero praefecit qui stultitia et temeritate sua tum ipsi impegerunt, tum omnes copias amiserunt. Nam Turci pridie instantis pugnae tota nocte insomni exacta, antequam dies illucesceret, homines non paucos ad orientalem vicini fluminis ripam collocant. Tum amne superato ibidem castrametantur. Cum pugnae tempus advenisset, conflixere exercitus. Ac initio quidem Romanorum impetus Turcis non adeo vehemens esse visus est ut sustineri non posset. Substiterunt igitur et repugnarunt, non stataria pugna, sed, ut eorum mos est, crebris alternisque vicibus repetita. Fugam enim simulantes terga dant, statimque redeunt: idque subinde facere pergunt, ut hostilem aciem perturbent, et de statu deiiciant. Postea ita turbatos cum impetu adorti facile in fugam vertunt. (IV.) Tum autem astus is nihil illis contra Romanos profuit optime munitos et armatos: sed plurimis suorum amissis effuse ad flumen fugerunt. Romani autem illos (quod utinam non fecissent) continenter persequuti sunt: quamvis prudentiores duces identidem reclamarent ac receptui canerent; quod hostium fuga suspecta et periculosa esset. Sed illam pugnam utique oportebat excidii initium Romanis existere, quorum infinitis peccatis Divina Providentia

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

θεν τῆς προνοίας μυρίων χάριν ἁμαρτημάτων. ταύτῃ τοι καὶ διαβάντας τὸν ποταμὸν διαβάντες ἐδίωκον καὶ αὐτοὶ, κόπτοντες ἀεὶ τοὺς νωθρότερον φεύγοντας, ἕως ἐνέτυχον αἰφνιδίως καὶ ἀπροόπτως τοῖς λόχοις τῶν Τούρκων, ἀνδράσιν ἀναπεπαυμένοις καὶ ἀκμάζουσιν ἄνδρες ἀσθμαίνοντες ὑπὸ δρόμου καὶ καύματος·
C καὶ οὕτω δὴ κυκλωθέντες ἐκεῖθεν μὲν μυριάσι στρατοῦ, ἐντεῦθεν δὲ τῷ ποταμῷ, πλὴν ὀλίγων ἅπαντες κατεκόπησαν, ὀλίγον δυνηθέντες ἐνδείξασθαί τι λόγου καὶ μνήμης ἄξιον. (E.) Ἐκεῖθεν μέντοι ἀρξάμενοι καθάπερ πύλης ἀνοιχθείσης κατὰ πολλὴν ἤδη τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν οἱ πολέμιοι πᾶσαν ἐπύρθουν καὶ ἔκαον τὴν Ῥωμαίων χώραν, κατιόντες ἄχρι Σαγγαρίου τοῦ ποταμοῦ.
D ὅθεν ἀπηγορευκὼς ὁ βασιλεὺς πολιχνίοις συχνοῖς ὠχύρωσε τὸν ποταμὸν Σαγγάριον, μὴ καὶ αὐτοῦ ἐπιβάντες κυριεύσωσι Βιθυ-
V. 72 νίας. οὐ γὰρ ἔκρινε δεῖν ἀποσπάσαι τὰς ἄλλας Ῥωμαίων δυνάμεις, ὅθεν ἀπησχόληντο. αἱ μὲν γὰρ Θρᾳκικαὶ ταῖς Βουλγαρικαῖς ἀπησχόληντο μάχαις· αἱ δὲ Μακεδονικαὶ ταῖς τε Θετταλικαῖς καὶ ταῖς τῶν Ἰλλυριῶν· αἱ δ' αὖ τῆς κάτω Ἀσίας, ὅσην Φρυγία τε καὶ Λυκία ὁρίζουσι καὶ οἱ περὶ Μαίανδρον ἀρδεύουσι ποταμοὶ, πρὸς τὰς λῃστρικὰς ἐφόδους τῶν ἄλλοτε ἄλλοσε
E ἐρχομένων Τούρκων ἔμελλον ἀπαντῆσαι· τό,τε ναυτικὸν καταλύειν καὶ ἀνθέλκειν πρὸς ἤπειρον τῶν ἀτοπωτάτων ἐδόκει. τάχιστα γὰρ ἂν οὕτω γε ἀνατραπήσεσθαι καὶ τὴν τῆς θαλάττης γαλήνην πρὸς χειμῶνας καὶ κλύδωνας μείζους τῶν τῆς Ἀσίας. ὅθεν κατὰ χώραν μενούσας αὐτὰς αὐτόθεν ἀπαντᾶν πρὸς τοὺς πολε-

7. ὀλίγον A., ὀλίγοι W. 8. τι om. A. 20. ἔμενον ἀπαντῶσαι A.

mediocrem hanc poenam rependebat. Itaque Turcos fluvium transgressos transgressi ipsi quoque insequuntur, et eos qui segnius fugerent usque occidunt; donec in insidias Turcorum repente et de improviso incurrunt, nempe in viros recentes et vegetos ipsi cursu et aestu anhelantes. Ita hinc numeroso exercitu, inde flumine interclusi, paucis exceptis omnes ceciderunt, vix ulla re memorabili gesta. (V.) Turci autem inde auspicati velut porta aperta securi ac prohibente nemine omnes Romanas provincias ferro et flammis vastabant, et ad Sangarium usque fluvium progrediebantur. Quamobrem desperatis rebus Imperator ripas fluminis crebris castellis munivit, ne ipsa etiam Bithynia potirentur. Neque enim caeteras Romanas legiones ab urgentibus bellis revocandas esse censebat. Nam Thracenses Bulgaricis, Macedonicae Thessalicis et Illyricis motibus; inferioris vero Asiae vires (quam Phrygia et Lycia terminant et quam Maeandri flumina alluunt) aliis atque aliis Turcorum latrocinantium incursionibus obstare debebant. Neque etiam ullo modo committendum videbatur, ut classe dissoluta et in terram perducta maris ipsius tranquillitas maioribus statim tempestatibus ac procellis turbaretur, quam quibus Asia laboraret. Quapropter Imperator suis quasque locis hostium adventum expectare iussit,

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

μίους ὁ βασιλεὺς προσετετάχει, ἀγαπητὸν εἶναι μᾶλλον κρίνας τὴν ἐσκεμμένην τῶν ὄντων ἀσφάλειαν, ἢ τὴν μετὰ κινδύνων ἄδηλον ἔκβασιν. (ς'.) Ἐπεὶ δὲ ταῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν ἄκραις τῶν ἡμετέρων ὁρίων ἐς οἴκησιν σφῶν αὐτῶν ἀδεῶς οἱ βάρβαροι κατεχρήσαντο καὶ κατὰ σατραπείας ὅσην αἰχμάλωτον ἔσχον γῆν F αὐτοὶ διελόμενοι διέζωσαν πᾶσαν ἀπὸ θαλάσσης τῆς περὶ Πόντον καὶ Γαλατίαν ἕως θαλάσσης τῆς περὶ Λυκίαν καὶ Καρίαν καὶ ποταμὸν τὸν Εὐρυμέδοντα· τίς ἂν ἱκανὸς εἴη μακρότερον Ἰλιάδος ἀποτεῖναι λόγον πρὸς ἀξίαν ἀφήγησιν τῶν δεινῶν, ὧν ἐπῆγον Ῥωμαίοις διηνεκῶς ἐφ' ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ, ὡς τοσοῦτον ἐσαεὶ τὰ P. 86 Ῥωμαίων ἐς φθορὰν καταῤῥεῖν, ὅσον οἱ βάρβαροι προὐχώρουν ἐπὶ τὸ μεῖζον; πάντα μὲν γὰρ ὡς ἐν κεφαλαίῳ ξυνειλοχότας παραδραμεῖν νωθρᾶς ἂν εἴη καὶ γνώμης καὶ γλώττης· καὶ μία μὲν οὐδεμία γένοιτ' ἂν αἴσθησις, ὅσων ἄξια θρήνων τὰ πεπραγμένα. πάντα δ' αὖ καθ' ἕκαστον ἀφηγεῖσθαι πειρᾶσθαι μήτε τῶν ἡμῖν δυνατῶν εἶναι, καὶ πρός γε ἔτι δεήσει πηγὰς δακρύων ἀφιέναι συχνὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ὅσοι φίλοικτον καὶ μάλα εὐαίσθητον ἔσχον καρδίαν· B καὶ δόξομεν αὐτοί γε ἡμεῖς μονῳδεῖν, οὐχ ἱστορίαν διεξιέναι. ὅθεν οὔτε πάντα λεκτέον οὔτε πάντ' ἀφετέον· ἀλλὰ μέτριά τινα λεκτέον ἀπολεξαμένοις ἀπὸ πολλῶν καὶ ἄλλοτ' ἄλλα, κατὰ καιρὸν ἕκαστα τὸν προσήκοντα. (Z.) Ἐν μὲν οὖν τῇ πρώτῃ ἐκείνῃ ἐφόδῳ πλείστην καὶ ἀναρίθμητον ξυναγαγόντες οἱ βάρβαροι λείαν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ ὅσα τῶν πραγμάτων εὐζώνοις C ἀνδράσιν ἐτύγχανον φορητὰ, διεμερίζοντο κατὰ σφᾶς. μετὰ

10. **Ῥωμαίοις** add. A. 14. ὅσον A. 20. ἀπὸ] ἐκ A.

prudentem et tutam eorum quae superessent custodiam incerto et periculoso eventui praeferendam ratus. (VI.) Postquam vero Turci nostrorum finium arces impune in Asia occupaverunt, et terris quas subegerant in Satrapias divisis totam amplexi sunt a mari Pontico et Galatico usque ad mare quod est circa Lyciam et Cariam et fluvium Eurymedontem: quis Iliade prolixiorem eorum malorum quibus noctu atque interdiu in Romanos grassati sunt, commemorationem pro dignitate absolverit, Romanorum viribus tantum imminutis et depressis, quantum potentia barbarorum augebatur? Nam omnia quidem velut uno collecta fasce perstringere segnioris et ingenii et linguae fuerit: nec quam lamentabilia sint ea quae perpetrata fuerunt, unus ac simplex sensus ullo modo percipiat. Contra singulatim omnia neque nos narrando persequi possimus, neque quisquam, cuius animus miseratione et doloris sensu facile afficiatur, sine magna vi lacrymarum legere queat. Alioqui vero non historiam, sed naeniam scribere putaremur. Quare nec dicenda nec praetereunda sunt omnia: sed quaedam selecta de multis, atque alias alia, prout se dabit occasio, referenda erunt. (VII.) In illa igitur prima aggressione barbari praedam maximam et innumerabilem virorum, mulierum et earum rerum quae a viris expeditis ferri queunt cum coegissent, inter sese diviserunt. Porro in illa praeda inter caeteras res fue-

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

μέντοι τῶν ἄλλων ἦσαν ἐν ἐκείνῃ τῇ λείᾳ καὶ ἀδελφαὶ δύο κόραι νεάζουσαι· αἳ δὴ, ἐπειδὴ χωρίζεσθαι ἤμελλον ἀπ' ἀλλήλων διὰ τὸ μὴ ὑφ' ἑνὶ δεσπότῃ λαχεῖν, στᾶσαι κατὰ πρόσωπον ἀλλήλαις ἥττους τοῖς θρήνοις ἀπέδειξαν τήν τε Ἑκάβην ἐκείνην τὴν ἀπὸ Τροίας καὶ Νιόβην ἐκείνην τὴν δι' αἰῶνος δακρύουσαν καὶ D πάσας ὁπόσας βίβλοι φέρουσι τραγικαί· ἐστερνοτυποῦντο πικρῶς, ῥύακας αἱμάτων ἐτρύγων τοῖς ὄνυξιν, ἐπυρπολοῦντο τὰ σπλάγχνα, στεναγμοὺς ἀνέπεμπον οἷα καπνὸν ἐκ μεγάλης καμίνου· τέλος περιπλακεῖσαι ἀλλήλαις ὑπὸ λειποθυμίας εὐθὺς τοῦ ζῆν ἀπεῤῥάγησαν, ὥσπερ οὐκ ἀνεχομένης ἐνδοῦναι τῆς φύσεως A. C. 1280 διαζευχθῆναι τὰ σώματα πρότερον ἢ τὰς ψυχάς. (Η.) Συνέβη δ' E ἐπὶ τούτοις ἀπελθόντα τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν Ἀνδρόνικον ἐντολαῖς πατρικαῖς ἀνοικοδομῆσαι πάλαι πεπτωκυῖαν τὴν πέραν Μαιάνδρου τοῦ ποταμοῦ πόλιν οὕτω πως ἐπικεκλημένην Τράλλεις, ἔρυμα δῆθεν γενησομένην τῶν ἔγγιστα χωρίων, ὁπότε κατατρέχοιεν οἱ πολέμιοι· ἀλλ' οὔπω μετὰ τὴν κτίσιν τέτταρες ὅλοι V. 73 παρῆλθον ἐνιαυτοὶ, καὶ κυκλωσάντων τῶν Τούρκων καὶ F περιστρατοπεδευσάντων ἐφ' ἱκανὸν, ἠναγκάσθησαν ἔνδοθεν ὅσοι μὴ τῇ δίψῃ καὶ τῷ λιμῷ ἐτεθνήκεσαν ἑαυτοὺς τοῖς πολεμίοις προδοῦναι, εἴκοσι χιλιάδων τὸ πλῆθος οὐ μείους ὑπάρχοντες· οἳ δὴ καὶ ἀπαγόμενοι δέσμιοι τοὺς τελευτήσαντας ἐμακάριζον, ἅπαξ δουλείας καὶ πόνων ἀπαλλαγέντας μακρῶν. (Θ.) Ἀλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμεν. ἀνοικοδομουμένης, ὡς εἰρήκειμεν, τῆς

3. ἀλλήλαις A., ἀλλήλοις W. 21. δέσμιοι add. A.

runt et duae adolescentulae sorores: quae cum divellendae essent, quod non eidem domino sorte obvenerant, altera alteram intuens ita lamentari coeperunt, ut et Troiacam Hecubam hac re superarent, et Nioben ipsam perennibus lacrymis genas rigantem, et quascunque libri Tragici iactant. Nam et pectora palmis plangebant, et sanguinis rivos unguibus exprimebant, et ardentibus dolore visceribus gemitus edebant, veluti quosdam fumos ex magna fornace erumpentes: donec animo prorsus defectae mutuo in complexu vitam abruperunt, quasi natura corpora non prius quam animas separari pateretur. (VIII.) Post haec Imperatoris filius Andronicus abiit iussu patris instauratum urbem iampridem eversam. Ea erat Tralles, ultra Maeandrum sita. Ideo autem instauravit, ut esset deinceps propugnaculum vicinae regioni, quandocunque hostes incursuri essent. Sed priusquam ex eo tempore anni quatuor integri elaberentur, cum eandem urbem Turci circumdedissent, et diuturna obsidione pressissent, coacti sunt se ipsos hosti dedere qui intus erant, quotquot videlicet nondum siti et fame perierant, viginti millibus haud pauciores: qui cum in servitutem abducerentur felices eos praedicabant qui occubuissent, propterea quod semel et servitute et diuturnis laboribus defuncti essent. (IX.) Sed illud paene praeterissem. Cum ea urbs, ut diximus, instauraretur, saxum inventum

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

πόλεως ταυτησὶ εὕρηται λίθος πάλαι πολὺν κατορωρυγμένος ἐκεῖ που τὸν χρόνον, ἐν ᾧ ἐνεγέγραπτο χρησμὸς οὑτοσί· τῆς δὲ πόλεως Τράλλεως τὸ κάλλος χρόνοις ἐσεῖται σβεννύμενον. τὸ δὲ πολλοστὸν ταύτης καταλειφθὲν ἐν ὑστάτοις ἐκφοβηθήσεται ἔθνει ἀνάρχῳ. ἁλώσεται δὲ οὐδαμῶς. ἀνακαινισθήσεται δὲ παρὰ δυ- P. 87 νατοῦ νικωνύμου, ὃς ὀκταπλῆν ἀγλαῶς ἐννάδα βιώσει δίσκων B καὶ τρὶς ἑπτὰ κυκλῶν πόλιν Ἀττάλου λαμπρυνεῖ. ᾧ καὶ πόλεις ἑσπέριαι ὑποκύψουσι, καὶ ἀγέρωχοι ὑποκλιθήσονται παιδικῶς. οὗτος ὁ χρησμὸς τοῖς πολλοῖς οὐ παλαιὸς ἐδόκει χρησμὸς, ἀλλὰ C νεωτέρων πλάσμα τινῶν. ἦσαν δ᾽ οἳ καὶ πιστὸν ἡγοῦντο καὶ ἀληθῆ· καὶ πολλοὺς ἐντεῦθεν ὑπέτεινον χρόνους τῷ βασιλεῖ τῆς ζωῆς. οὐ γὰρ ἐπὶ μόνην ἵσταντο τὴν ὀκταπλῆν ἐννάδα, ἣ πρὸς δύο καὶ ἑβδομήκοντα ἀναλύεται ἔτη· ἀλλὰ καὶ τοὺς τρὶς ἑπτὰ προσετίθεσαν κύκλους, ὡς ἔτη γίνεσθαι ἅμα τὰ πάντα τρία καὶ ἐνενήκοντα. ἀλλ᾽ ὥσπερ καὶ τἄλλα τῶν χρησμοδοτουμένων δυσεί- D καστά εἰσι καὶ δυσξύμβολα καὶ πλείστας δεχόμενα τὰς ἀνελίξεις καὶ ἀναπτύξεις μέχρις αὐτῆς ἐκβάσεως, οὕτω καὶ οὗτος ὁ χρησμὸς ἐπλάνα τοὺς πλείστους καὶ αὐτὸν δὴ τὸν βασιλέα Ἀνδρόνικον μέχρις αὐτῆς τελευτῆς, ὡς εἰρήσεται. ἐξ ἀνθρώπων δ᾽ αὐτοῦ γινομένου αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ χρησμὸς διεσάφησεν. ἐγένοντο μὲν γὰρ ἔτη τὰ μὲν μετὰ τῶν βασιλικῶν παρασήμων τῆς τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου ζωῆς δύο καὶ ἑβδομήκοντα· τὰ δὲ μετὰ τοῦ μονα- E

4. ἐκβοηθήσεται W. Vide Notas. 5. ἀλωθήσεται δ᾽ οὐδ. coni. Boiv. ἀνακαινισθὲν δὲ ἐσσεῖται coni. idem. 6. ἐννεάδα W. in mg. 15. ἐννενήκοντα A.

est longo ibi tempore defossum, in quo hoc oraculum insculptum erat: „huius urbis Trallium pulchritudo annis extinguetur: sed eius exiguae reliquiae extremis temporibus a populo, cui non erit princeps, perterrefient. Sed nequaquam capientur. Renovabitur autem a potente, cui a victoria nomen est: qui octuplicem splendide novenarium vivet discorum: et ter septem volvens Attali urbem illustrabit: cui et occidentales urbes parebunt, et feroces puerorum instar se submittent." Hoc oraculum multi non vetus vaticinium, sed recentiorum hominum commentum putabant. Nec etiam deerant, qui id fide dignum et verum iudicarent, indeque Imperatorem longaevum fore augurarentur. Nec enim in octuplici novenario resistebant, qui septuaginta duos annos conficit: sed et ter septem adiiciebant circuitus; ut totus numerus annos nonaginta tres impleret. Caeterum ut alia oracula obscura et intellectu difficilia sunt, multasque explicationes et interpretationes admittunt, donec ipso eventu comprobentur; sic et hoc plerosque decipiebat, atque ipsum adeo Imperatorem Andronicum ad obitum usque decepit, ut paulo post dicetur. Eo vero humanis rebus exempto ipsum sese declaravit. Nam Andronicus cum Imperii insignibus annos duos et septuaginta exegit, et in habitu monastico fere biennium. Verum illud,

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

χικοῦ σχήματος ἕτερα δύο ἔγγιστα. τὸ δὲ, τρὶς ἑπτὰ κυκλῶν, οὐδὲν ἦν ἕτερον, ὥς φασιν, ἢ ὅτι πρῶτον καὶ εἰκοστὸν τηνικαῦτα παρήμειβεν ἔτος, ὁπότε τήνδε τὴν πόλιν ἀνέστησε καὶ ἐλάμπρυνεν. ἦν δὲ τῆς πόλεως πρῶτος οἰκιστὴς ταυτησὶ Ἄττα- E λός τις εὐγενὴς, ἄποικος Τροίας, εἰς ὑπόμνημα ταύτην ἐγείρας τῆς παλαιᾶς ἐκείνης Τροίας ἁλούσης· ὅθεν καὶ ἀναλυομένου τοῦ ὀνόματος τούτου Τροία ἄλλη καλοῖτ' ἂν ἡ τοιαύτη πόλις. ἀλλὰ F τὰ μὲν περὶ τῆς τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου βιοτῆς καὶ τελευτῆς εἰρήσεται καθ' ἕκαστον κατὰ τὸν προσήκοντα τόπον ἔμπροσθεν· νῦν δ' ἐπὶ τὸ πρότερον ἴχνος τοῦ λόγου φέρε ἐπανακάμψωμεν.

P. 88 V. 74 ς'. Ἔφθημεν ἀποδεδειχότες τὸν ῥῆγα τῆς Ἰταλίας Κάρουλον ἄνδρα μεγαλουργὸν καὶ βελτίστῃ δυνάμει συνέσεως χρώμενον ἔς τε τὰς ἐπινοίας καὶ τὰ βουλεύματα ὧν ἔμελλε δρᾶν ἔς τε αὐτὰ δὴ τὰ δρώμενα. ἀλλ' ἀντέπραττεν αὐτῷ καθάπαξ εἰπεῖν ἡ τοῦ βασιλέως δραστικωτέρα ὀξύτης καὶ ἀντεκάθητο ὑπερδέξιος· καὶ πέρας οὐ συνεχώρει χρηστὸν οὔθ' οὗτος ταῖς ἐκείνου κατὰ Ῥωμαίων ἐπακολουθῆσαι πράξεσιν, οὔτ' ἐκεῖνος ταῖς τοῦ βασι- B λέως κατὰ Λατίνων· ἀλλ' ἦν οὕτως ἐπὶ μακρὸν τὰ ἐξ ἀμφοτέρων ἀντίπαλα καὶ ἰσόῤῥοπα, ὡς καὶ φήμην ἐξενεχθῆναι τοιαύτην πρὸς τῶν συνετωτέρων ἀνδρῶν εὐστόχως ἐπ' ἀμφοῖν εἰρημένην, ὡς εἰ μὴ τηνικαῦτα τοιοῦτος βασιλεὺς τοῖς Ῥωμαίων ἐπεστάτει πράγμασι, ῥᾳδίως ἂν ὑπὸ τῷ ῥηγὶ τῆς Ἰταλίας Καρούλῳ ἡ Ῥω-

1. ἕτερα—ἔγγ.] In Editione Wolfiana post ἕτερα interseruntur haec verba ἤως τρὶς ἑπτὰ κύκλοι σεληνιακοί, ὃ καὶ βέλτιον, quae tamen Wolfius non vertit. Absunt a codice A., et scholium sapiunt. Vid. Notas. BOIV. 2. ὥς φασιν om. A. 3. παρήμειβεν A., ἤμειβεν W. 7. τοιαύτη add. A.

„ter septem volvens," nihil volebat aliud, nisi quod, cum urbem instauraret et exornaret, annum aetatis excederet primum et vigesimum. Primus autem urbis illius conditor fuit Attalus, nobilis quidam Troianus, qui cum vetus Troia capta esset, hanc in patriae memoriam extruxerat. Unde τράλλεις, si nomen resolvatur, non aliud est nisi τροία ἄλλη: hoc est, altera Troia. Sed de Andronici vita et obitu singulatim post suo loco agemus. Nunc ad institutum redeat oratio.

6. Supra ostendimus, Carolum Italiae Regem virum fuisse magnis rebus gerendis intentum, et singulari ingenii vi cum in excogitandis et deliberandis, tum in administrandis negotiis uti solitum. Verum ei prorsus obstabat efficacior et vividior Imperatoris virtus, ac velut e superiore loco illi repugnabat. Ita fiebat, ut neque huic sui contra Romanos conatus, nec illi quae contra Latinos moliebatur succederent. Sed amborum vires longo tempore adeo pares et quasi aequilibres fuerunt, ut illud a viris prudentibus vulgo diceretur, nisi Respublica Romana talem Imperatorem habuisset, facile Romanum Imperium ab Italiae Rege Carolo potuisse invadi;

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

μαίων ἡγεμονία ἐγεγόνει· καὶ αὖ τὸ ἀντίστροφον, εἰ μὴ τηνικαῦτα τοιοῦτος ῥὴξ τοῖς Ἰταλῶν ἐπεστάτει πράγμασι, ῥαδίως ἂν ὑπὸ τῷ βασιλεῖ ἡ Ἰταλῶν κατέστη ἡγεμονία. ὥστε καὶ θαυμάζειν ἔπεισί μοι τὴν ἀνεξιχνίαστον τοῦ θεοῦ πρόνοιαν, πῶς κἀκ τῶν ἄκρων ἐναντίων ἓν ποιεῖ συνάγεσθαι τέλος. ὁπόταν γὰρ ἐναντιουμένας C ἀλλήλαις δύο τινὰς ἐπαρχίας συνίστασθαι καὶ ἄμφω βούληται καὶ μηδετέραν παρὰ τῆς ἑτέρας κυριευθῆναι, δυοῖν οἰκονομεῖ θάτερον· ἢ γὰρ μεγαλογνώμονας καὶ σπουδαίους ἑκατέραις τοὺς ἀρχηγοὺς ἐφευρίσκει καὶ ἐφιστᾷ, ὡς ἂν κατὰ ἀντιπερίστασιν παρ' ἑκατέρων τὰ ἑκατέρων ὁρμήματα θραύηται καὶ D ἀνενέργητα διαμένῃ, καί τ' ἀσφαλὲς οὑτωσὶ τοῖς τόποις διασώζηται· ἢ καὶ ἄμφω τοὺς ἀρχηγοὺς ὀλιγογνώμονάς τε καὶ ἀσθενεῖς, ὡς μηδέτερον καθ' ἑτέρου κινεῖσθαι δύνασθαι, μηδ' ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν καὶ συγχεῖν τοὺς ἀρχαιοτέρους τῶν ἐπαρχιῶν ὅρους· καὶ οὕτως ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων ἐναντιωμάτων μίαν ποιεῖται ἀσφάλειαν. (B.) Ἰδοὺ γὰρ κἀνταῦθα παρὰ πάντα τὸν χρόνον τῆς αὐτοῦ βιοτῆς οὐκ ἔληξεν ἐπίβουλα δρῶν καὶ πολέμια κατὰ τῶν Ῥωμαίων ὁ Κάρουλος· ἀλλ' ἔμενεν ἄπρακτος παρευδοκιμούμενος ταῖς τοῦ βασιλέως ὀξείαις ἀντεμβολαῖς καὶ P. 89 ἀντεπιχειρήσεσι. καὶ τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὴν οἰκείαν ἕκαστα διεξεληλύθειμεν χώραν· ἤδη δὲ τὸ τελευταῖον ἐρῶν ἔρχομαι. ὤδινε μὲν γὰρ ὁ Κάρουλος ἀεὶ κατὰ βασιλέως ἐπιβουλὴν καὶ καιρὸν ἐζήτει τὴν ὠδῖνα ἐκρῆξαι. ἄρτι δ' ἐκπολεμωθέντας ἰδὼν κατὰ βασιλέως ἔνθεν μὲν Ἰωάννην τὸν σεβαστοκράτορα τὸν τῆς Θετ-

6. δύο A., δύω W. 24. τὸν τῆς Θ.] τὸν add. A.

et contra, nisi talis rex eo tempore Italicis rebus praefuisset, Italiae principatum facile ab Imperatore occupari potuisse. Itaque mirari mihi subit impervestigabilem Dei sapientiam, qui extreme contraria uno fine conclusit. Nam cum binas adversarias provincias constabilire vult, nec alteram alteri subiicere, duorum alterum providet. Aut enim magnanimos et diligentes utrique moderatores suscitat ac praeficit, ut uterque aequalium virium oppositu alterius conatus retundat et irritos reddat, ac sic locorum securitati consulatur: aut utrosque animi pusilli et imbecillos deligit, ut neuter alterum tentare ac septa quod aiunt transilire audeat veteresque provinciarum limites convellere. Sic ex duobus extremis contrariis unam eandemque securitatem efficit. (II.) Ecce enim praesens eius rei exemplum. Nimirum Rex Carolus per omne vitae suae tempus Romanos et insidiis et armis appetere nunquam destitit: nec tamen quicquam profecit, Imperatore summa celeritate ac pari contentione conatus illius evertente. Ac caetera quidem singula suis locis supra commemoravimus: nunc quod postremo actum est id dicam. Carolus Imperatori perpetuas struebat insidias, easque perducendi ad exitum occasionem captabat. Cum autem hinc Ioannem Sebastocratorem Thessaliae Principem, inde Illyrios bellum inferre illi cer-

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi. V. 75 A. C. 1281

ταλίας ἄρχοντα, ἐκεῖθεν δὲ τοὺς Ἰλλυριούς, ἔγνω καιρὸν καὶ αὐτὸς ἔχειν οὕτω τεταραγμένοις τοῖς Ῥωμαίων ἐπιθέσθαι πράγμασιν ἔκ τε γῆς καὶ θαλάττης καὶ ἀνύσαι τὸ πάλαι σκοπούμενον. καὶ δὴ πολλὰς τὰς ναυτικὰς ἐξαρτύσας δυνάμεις πλείονα B συγκροτεῖ τὰ ἐκ τῆς χέρσου στρατόπεδα, ὧν ἡγεμόνα καθίστησιν ἄνδρα γεννάδαν ὄνομα Ῥωσονσουλῆν. οὗτος τὰς ἠπειρωτικὰς παρειληφὼς δυνάμεις διαπερᾷ τὸν Ἰόνιον, καὶ ἦν αὐτῷ σκοπιμώτατον ἐκπολιορκήσαντι τὸ τῶν Βελλεγράδων φρούριον καὶ ὅσα C τῶν Μακεδονίας καιριωτέρων, ἔπειτα ἀδεῶς ἄχρι Βυζαντίου πορεύεσθαι. μηδὲ γὰρ ἔσεσθαι μηδένα, ὃς πρὸς τοσαῦτα στρατόπεδα καὶ οὕτω στεῤῥῶς ὡπλισμένα πολέμιον ὀφθαλμὸν ἀντιστήσας ἔπειτα καλῶς ἀπαλλάξει. (Γ.) Τῷ γε μὴν βασιλεῖ τοσαύτην ἀκοὴν δεδεγμένῳ οὐκ ἐνῆν ἠρεμεῖν, ἀλλ' ἀνθίστασθαι καὶ ὅπλοις καὶ χρήμασι καὶ τοῖς ἀπὸ συνέσεως μηχανήμασί τε καὶ ἀκροβολισμοῖς. ἐντεῦθεν ἔστιν ἰδεῖν, ὅσον ὑπερέχει σύνεσις ὅπλων D καὶ φρονήσεως ἐπιτηδεύματα μυριάδων στρατοῦ. πρῶτον μὲν οὖν χρήματα πέμψας παντοδαπὰ τὸν Σικελίας ἐξεπολέμωσε ῥῆγα Φερδέριχον κατὰ τοῦ Καρούλου, ἵν' εἰ μή τι ἄλλο, τῶν γοῦν ναυτικῶν δυνάμεων ἐκείνου κωλύῃ τὸν ἔκπλουν καὶ ἀντιπερισπᾷ τὰς καιριωτέρας φροντίδας πρὸς τοὺς ἐκ πλευρᾶς ὡς εἰπεῖν πόνους μᾶλλον ἢ τοὺς ὑπερορίους· ὃ δὴ καὶ μέγιστον ἔδοξεν ἔργον καὶ τελεσιουργόν, εἴπερ τι τῶν πάντων ἕτερον. τὰς μὲν οὖν ναυτικὰς τοῦ Καρού- E λου δυνάμεις οὕτως ἀπράκτους ἀπέδειξεν ἡ τοῦ βασιλέως σύνεσις, πρὸς τοὺς ἐγγύθεν πολέμους ἀντιπερισπάσας αὐτάς. (Δ.) Μετὰ

2. καὶ αὐτὸς ante ἐπιθέσθαι add. W., om. A. 6. Ῥῶσον Σουλὴν A. ubique. 8. Βελλαγράδων A.

neret; sibi quoque opportunitatem dari ratus est oppugnandi terra et mari rem Romanam ita turbatam, et ea quae iam pridem animo destinasset exequendi. Itaque magna classe instructa terrestres copias maiores parat, quibus virum fortem nomine Rosonsulem praeponit. Hic exercitum terrestrem secum ducens, Ionio mari traiecto, nihil spectabat magis, quam ut castello Bellegrado et opportunioribus Macedoniae locis expugnatis impune Byzantium usque progrederetur. Neque enim fore quemquam, qui contra hunc tantum et tam gravi armatura instructum exercitum oculos ausus attollere sine malo discederet. (III.) Quod cum Imperatori nuntiatum esset, non cunctandum ratus, sed armis et pecuniis et prudentibus consiliis resistendum illi atque eminus cum eo velitandum censuit. Unde apparet, quanto prudentia sit armis potentior, et ingenii solertia milite numeroso. Primum itaque omnis generis opibus missis Siciliae Regem Fridericum ad bellum Carolo faciendum concitavit; ut si aliud non posset, saltem eius classem foras progredi vetaret, atque ipsius curas praecipuas, a longinquis expeditionibus abstractas, ad negotia circumstantia revocaret. Id quod maximum et efficacissimum esse visum est. Ac navales copias Caroli, bellis vicinis occupatas, Imperatoris prudentia hoc modo inutiles reddidit. (IV.) Deinde supplicationi-

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

δὲ ταῦτα δεήσεις πρὸς θεὸν παραγγείλας ἁπάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τὸν ὄντα Ῥωμαίοις τηνικαῦτα στρατὸν ἐκπέμπει κατὰ τοῦ Ῥωσονσουλῆ· οἷς δὴ καὶ ἀπελθοῦσιν οὐκ εὖ ἔχειν ἔδοξεν οὐδὲ πάνυ τοι ἀσφαλὲς πόλεμον ἐμφανῆ κατὰ τῶν ἐναντίων ἐγείρειν, πλείστων τε ὄντων καὶ λίαν ἀσφαλῶς ὡπλισμένων καὶ ἄριστα πεφραγμένων· F ἀλλ᾽ ἐνέδραις καὶ λόχοις καὶ ἀκροβολισμοῖς ἐκ λόφων ὑπερδεξίων παρακειμένων τὴν ἐκείνων παροξύνειν ὀφρὺν καὶ τὸν τῦφον ἐς ἀσύντακτόν τινα κίνησιν καὶ ὁρμήν. τὸ γάρ τοι γένος τῶν Ἰταλῶν τοιούτοις ἀρχῆθεν συντέθραπται τοῖς ἤθεσι. ἂν μὲν γὰρ εὐτάκτως ἀπαντᾷ πρὸς τὸν πόλεμον, τεῖχός ἐστιν ὀχυρὸν καὶ ἀμήχανον· ἂν δὲ βραχύ τι τῆς νενομισμένης παραλύσῃ τάξεως, οὐδὲν ἂν εἴη τὸ κωλῦον αἰχμαλώτους σφᾶς ὑπὸ P. 90 τῶν πολεμίων αὐτίκα μάλα ἀχθήσεσθαι. ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ τῆς ἐμφύτου κορύζης τε καὶ ὀφρύος μεγάλως παρέβλαψε τῷ μὴ ἐν καιρῷ τοῦ θυμοῦ στρατηγουμένους ῥᾳδίως. ταῦτ᾽ οὖν ἐκ πολλοῦ συνειδότες ὁ Ῥωμαίων στρατὸς τοιούτοις αὐτοὺς περιήρχοντο δόλοις καὶ μηχανήμασι· καὶ τοῖς μὲν λόχοις τὰς σιταγωγοὺς ἡμιόνους κατέκοπτον καὶ τὰς ἑπομένας κατέλυον ἀγοράς· B τοῖς δ᾽ ἐκ τῶν λόφων ἀκροβολισμοῖς τοὺς ὑδρεύοντας ἔκτεινον.

(E.) Τὸ μὲν οὖν αὐτίκα μεταστῆσαι τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον ἐκ τῆς τῶν Βελλεγράδων πολιορκίας ὁ Ῥωσονσουλῆς εἰς ἀσφαλέστερον τόπον σφόδρα ἀνάξιον ἔκρινε τῆς οἰκείας ὀφρύος καὶ ἅμα οὐ πόῤῥω μεγάλης αἰσχύνης, Δηρόν τε μένειν κενεόν τε νέεσθαι. ὁ δὲ ἀλλὰ τῷ θυμῷ κινηθεὶς ἔπεισι μετὰ πάνυ βραχέων κατὰ C

20. μεταστήσειν A. 21. Βελλαγράδων A.

bus per omnes Ecclesias indictis Romanas copias, quae tum erant, contra Rosonsulem mittit. Quibus profectis neque consultum neque tutum visum est, aperto Marte congredi cum hoste numerosissimo, firmissimis armis instructo et optime munito: sed dolis et insidiis et velitationibus e loco superiore lacessendos esse, et cum superbi atque impatientes essent, concitandos, ut per indignationem nullo ordine solutaque acie erumperent. Nam Italorum a multis seculis ea disciplina est, ut cum ordine conservato invadant hostem, firmus sint murus et inexpugnabilis: sin a consueto ordine nonnihil recesserint, nihil prohibeat quo minus statim ab hostibus capti abducantur. Neque raro insitus illos fastus et stolida arrogantia multum laesit, intempestivo animi impetu facile abreptos. Quae cum Romanis olim nota essent, talibus eos dolis ac machinis circumveniebant. Frumentarios mulos ex insidiis caedebant, et mercatum qui illos sequebatur impediebant. Velitationibus autem eos qui aquabantur ex editioribus locis occidebant. (V.) Rosonsules vero copias suas a Bellegradi obsidione statim ad tutiorem locum reducere, suo spiritu indignum iudicabat: praetereaque turpissimum ducebat, „Mansisse diu, vacuumque reverti." Sed ira inflammatus cum perpaucis suorum invadit eos qui aquationem infestam reddebant.

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

τῶν βαλλόντων τοὺς ὑδρεύοντας· οὓς οἱ ἡμέτεροι θεασάμενοι σπουδῇ παρακατιόντες ἐκύκλωσαν, καὶ αὐτίκα τοὺς μὲν ἵππους νεκροὺς τοῖς τοξεύμασιν ἔφηναν, πάντας δ' αὐτοὺς εἰς τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον ζῶντας ἐκόμισαν. τοῦτο μὲν Λατίνους τὰ ἔσχατα συνεκύκησέ τε καὶ συνετάραξε· τοὺς δὲ Ῥωμαίους τὴν ταχίστην παρέπεισέ σφισιν ἐπιθέσθαι τεταραγμένοις. ἀλλ' οἱ μὲν D Ῥωμαῖοι οὕτω ῥαδίως καὶ πόνων μεγάλων χωρὶς κατὰ Λατίνων V. 76 ἐστήσαντο τρόπαιον μέγιστόν τε καὶ πάσας ἐλπίδας εὐχερῶς ὑπερβαῖνον. (ϛ'.) Ὁ δὲ Κάρουλος οὕτω καταστρατηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ἀντὶ μιᾶς μάχης εὐχεροῦς τε καὶ εὐμηχάνου διχόθεν συγκροτουμένης ἔκ τε γῆς ὁμοῦ καὶ θαλάττης ἐς δύο παρ' ἐλπίδα μερισθεὶς καὶ τῇδε μὲν ὅλα συλλήβδην ζημιωθεὶς τὰ τὸν Ἰόνιον διαβάντα στρατόπεδα, κατὰ δὲ τὴν Σικελικὴν μάχην οὐχ E ὅλα μέν, τὸν υἱὸν δ' οὖν ἀπολωλεκὼς ἐκάθητο πικροῖς βέλεσι τῆς λύπης κεντούμενος πυκνὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ ζῆν ὑπὸ βαρυθυμίας ἀπολεγόμενος. βραχὺ τὸ μεταξὺ καὶ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν, οὐ δυνηθεὶς ἐς τέλος καταπέψαι τὴν λύπην, πολλαπλῆν τινα καὶ δυσίατον οὖσαν.

P. 91 ζ'. Ἀλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμεν. Ἰωάννης γὰρ ὁ τοῦ ῥηθέντος Ἀλεξίου ἀπόγονος, τοῦ μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἅλωσιν τῆς τῶν Κόλχων καὶ Λαζῶν τυραννήσαντος γῆς, ὅρκους ἐγγράφους παρὰ τοῦ βασιλέως ἐκεῖθεν δεξάμενος ἐπιδημεῖ τῇ βασιλευούσῃ καὶ τῇ τοῦ βασιλέως συζεύγνυται θυγατρὶ Εὐδοκίᾳ· καὶ βραχύν τινα τῷ βασιλεῖ παρὰ τῇ βασιλευούσῃ

2. αὐτίκα] εὐθὺς A. 11. ὁμοῦ om. A. 17. πολλαπλῆν A., πολλαπλοῦν W.

Quod nostri cum vidissent promptissime descenderunt, et hostibus circumdatis equos sagittis confixerunt; equites vero omnes in Romana castra vivos perduxerunt. Quae res Latinos vehementer perturbavit, et maximum apud eos tumultum excitavit; Romanos autem statim impulit, ut in eos turbatos impetum facerent. Ita Romani insignem et omni spe maiorem victoriam de Latinis facile et minimo labore reportarunt. (VI.) Carolus vero artibus Imperatoris ita superatus, et uno bello facili et expedito, quod terra marique paraverat, praeter spem in duo diviso, ac altero exercitu qui Ionium transierat prorsus perdito, altero vero qui cum Siculis pugnarat non quidem plane deleto, sed filio per illud bellum amisso; acribus doloris stimulis animum subinde pungentibus aeger et afflictus sedebat, ut eum his malis fractum vitae taederet. Nec longo post e vivis excessit confectus eo moerore, quem multiplicem et levatu difficilem concoquere ad extremum non potuit.

7. Sed me illud paene praeterierat. Nam Ioannes Alexii nepos (illius qui post Urbem captam Colchorum et Lazorum tyrannidem invaserat), cum iusiurandum scriptum ab Imperatore accepisset, Byzantium venit, et Eudociam eiusdem filiam uxorem ducit. Ac paulisper in Urbe apud Impera-

συνδιατρίψας χρόνον ἔπειτα ἐπανῆκεν ἅμα τῇ γυναικὶ Εὐδοκίᾳ A. C.
πρὸς τὴν ἰδίαν ἀρχὴν, ἧς τὰ βασίλεια Τραπεζοῦς. ἔνθα δὴ καὶ 1259
μήπω τελέως ἐνιαυτοῦ πληρωθέντος παῖδα μετὰ τῆς Εὐδοκίας ad 1282
οὗτος γεγέννηκεν, Ἀλέξιον τὸν νέον Κομνηνόν· ὃς δὴ καὶ διάδο- Imp. Mich. Palaeologi.
χος ὕστερον γεγένηται τῆς ἐκείνου ἀρχῆς, ὡς εἰρήσεται. (B.) Τού- B
των δ' οὕτως ἐχόντων ἄρχεται πάλιν παρασπονδεῖν ὁ τῆς Θετ-
ταλίας ἀρχηγὸς Ἰωάννης ὁ Σεβαστοκράτωρ· ὃ δὴ καὶ εἰς λύπην
καὶ ἀκατάσχετον θυμὸν ἀνῆψε τὸν βασιλέα. πᾶσα γὰρ ἤδη σπον- C
δῶν καὶ φιλίας ἐλπὶς ἔσβη καὶ ὡς εἰπεῖν ἐτεθνήκει. τὸ γὰρ συχνὰ
μὲν αὐτὴν διαῤῥήγνυσθαι, συχνὰ δ' αὖθις συνδεῖσθαι καὶ βίᾳ
μὲν καὶ μόλις λαμβάνειν τὴν ἐπανόρθωσίν τε καὶ σύμπηξιν, ῥᾷ-
στα δὲ καὶ τὴν ταχίστην πρὸς σύγχυσιν καὶ διάλυσιν καταῤῥεῖν
καὶ συμφύρεσθαι, πρὸς ἀπόγνωσιν ἤδη τὸν βασιλέα συνήλασε
παντελῆ· καὶ οὐκέτι σπονδῶν ἄλλων ἐμνημόνευσε τοῦ λοιποῦ, D
ἀλλὰ διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν Σκύθην Νογᾶν, ὃς τὰς διατρι-
βὰς καὶ τὴν δίαιταν εἶχε πέραν τοῦ Ἴστρου. ἦν γὰρ τούτῳ φιλία
βεβαία πρὸς βασιλέα διὰ τὸ κῆδος· ἠγάγετο γὰρ πρὸ βραχέος
ἑαυτῷ σύζυγον Εἰρήνην τὴν ἐκ νοθείας γεννηθεῖσαν τῷ βασιλεῖ V. 77
θυγατέρα, καὶ ἦν διὰ τοῦτο φίλος τῷ βασιλεῖ. ἐκεῖθεν οὖν εἰ-
ληφὼς τετρακισχιλίους Σκυθῶν ἐπιλέκτους στρατιώτας ἔμελλε
καὶ Ῥωμαίων ὁπλιτικήν τινα δύναμιν προσμίξας πέμψειν κατὰ τοῦ
Θετταλοῦ Ἰωάννου τοῦ Σεβαστοκράτορος ἐπί τε αὐτοῦ τούτου
ἀφανισμῷ καὶ ἅμα ἐπὶ σφαγῇ τῆς ὅλης ἡλικίας ἁπλῶς, ὁπόσοι P. 92
τὸν ἔφηβον παραλλάξαντες πολέμιά τε ἐπετήδευον ἔργα καὶ ὄψις

11. τε καὶ σύμπ. add. A. 13. συμφέρεσθαι A.

terem commoratus una cum Eudocia coniuge in regnum suum revertitur: cuius regia sedes erat Trapezus. Ubi antequam annus elaberetur, filius ei ex Eudocia natus est, iunior Alexius Comnenus: qui patri deinde, ut infra dicetur, in regnum successit. (II.) Hoc rerum statu rursus fidem fregit Thessaliae Princeps Ioannes Sebastocrator: quae res exacerbavit Imperatoris animum et maxima iracundia inflammavit, extincta et ut ita dicam mortua omni foederis et amicitiae spe. Nam quod societas et saepe abrumperetur et saepe resarciretur et vix redintegrata per vim coiret, facile vero turbata ac dirempta difflueret et confunderetur; id quidem nullam prorsus Imperatori retinendae eius spem relinquebat. Quare omni deinceps pacificationis mentione sublata legatos mittit ad Nogam Scytham, qui ultra Istrum sedes et domicilium habebat. Erat enim huic cum Imperatore firma amicitia ob affinitatem: quippe Irenen, filiam illius notham, paulo ante duxerat, atque idcirco eius amicus erat. Ab eo accepta quatuor millia delectorum Scytharum et iis adiunctas aliquas Romanas vires missurus erat Imperator adversus Thessalum Ioannem Sebastocratorem, tum ut eum ipsum deleret, tum ut omnes adultos, qui militiae operam navarent, ac

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi. A. C. 1282

τῇ Θετταλίᾳ φῦναι ἐτύγχανον. (Γ.) Ἀλλὰ πρὶν εἰς πέρας αὐτὸν ἀγαγεῖν τὴν μελέτην φθάσας ὁ θάνατος τοῦ δρόμου τὴν ῥᾳστώνην ἐξαίφνης ἀφείλετο. ἄρτι γὰρ αὐτῷ Λυσιμαχίας ἐγγὺς περὶ τὴν κώμην τὴν μεταξὺ τῶν Παχωμίου καὶ Ἀλλαγῆς, οὑτωσί πως αὐτῶν ὀνομαζομένων τῶν χώρων, διατρίβοντι κἀκεῖσε τὸ
B Σκυθικὸν ἐξετάζοντι στράτευμα καὶ τοὺς ἄξοντας ἐκ Ῥωμαίων συγκαταλέγοντι στρατηγοὺς καὶ ἃ χρὴ δρᾷν σφισιν παρακελευομένῳ νόσος ἐνσκήπτει δεινὴ περὶ τὴν καρδίαν, θάνατον σύντομον ἀπαγγέλλουσα καὶ πάσας ἰατρῶν τάς τε κρίσεις συνθολοῦσα καὶ συνταράττουσα καὶ ἀπράκτους ἀποδεικνῦσα τὰς συμμαχίας τῆς τέχνης. φασὶ δὲ καὶ αὐτὸν τηνικαῦτα δείσαντα περὶ τοῦ θανάτου τοὺς
C παρατυχόντας ἐρέσθαι, ὅτῳ ποτὲ καλοῖτο ὁ χῶρος ὀνόματι· ἀκούσαντα δὲ Παχωμίου καὶ Ἀλλαγῆς ἐπικλήσεις βύθιόν τι στενάξαντα ἐνταῦθα φάναι „λοιπὸν τὸ πέρας ἡμῖν, ὦ παρόντες, καὶ τὴν ἀλλαγὴν κεκλῶσθαι τοῦ βίου·" μέμψασθαί τε πολλὰ ἑαυτόν, ὅτι Παχώμιόν τινα ἄνδρα σεμνὸν ἐζημίωσε φθάσας τοὺς ὀφθαλμούς· ἦν γάρ τις θρυλλούμενος χρησμὸς περὶ τοῦ βασιλέως, ὡς περὶ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ βίου τὰ Παχωμίου σε διαδέξεται. ἀφ' οὗ πλα-
D νηθεὶς ἅτε περὶ τὸν τῆς βασιλείας πόθον λίαν ἐπτοημένος ἄχρηστον περὶ τὴν βασιλείαν ἔσπευσεν ἀποφῆναι Παχώμιον. (Δ.) Ἀπορήσειε δ' ἄν τις τὴν τῶν χρησμῶν, ὁπόσοι κατ' ἀνθρώπους ἄλλοτε ἄλλοι πλανῶνται, γένεσίν τε καὶ εὕρεσιν· καὶ ὅπως μελλόντων φέροντες δήλωσιν ἀναγκαίαν εἶτα βυθοῖς αὐτὴν αἰνιγμάτων ἐπηλυγάζουσι. πατέρα μὲν γὰρ τούτων ὅστις ποτὲ ἦν ὁ τού-

Thessaliae flos quodammodo essent, iugularet. (III.) Sed priusquam consilium hoc ad rem conferretur, prosperum eius cursum mors repente abrupit. Nam cum prope Lysimachiam versaretur, iuxta pagum qui inter Pachomium et Allagen (locorum haec nomina sunt) situs est, ibique Scythicum exercitum inspiceret, Romanosque duces iis copiis praeficiendos deligeret, eosque quid agendum esset moneret, gravissimo cordis morbo corripitur, qui brevi mortem denunciaret, ac medicorum omnia iudicia confunderet et turbaret, atque omnem opem artis inanem redderet. Ferunt et ipsum mortis metu eos qui adessent percontatum, quo nomine locus ille vocaretur, cum Pachomii et Allages nomina audisset, cum alto suspirio dixisse: „Hic nobis demum finis est, o socii, et vitae mutatio (graece, allage) fatis decreta:" deinde eum graviter se ipsum accusasse, quod honestum quemdam virum nomine Pachomium oculis mulctare occupasset; propterea quod vulgo ferebatur Oraculum de Imperatore his verbis conceptum, sub vitae mutationem Pachomius te excipiet: quo deceptus et Imperii cupiditate amens Pachomium Imperio inutilem efficere festinarat. (IV.) De ortu et inventione Oraculorum, quae alias alia passim apud homines circumferuntur, aliquis fortasse dubitaverit: item qui fiat, cum futurorum necessariam significationem complectantur, ut intricatis verborum ambagibus eam obscurent. Nam quis ea composuerit, et ad posteros transmiserit, a nemine

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

τους πεποιηκώς τε καὶ τῷ χρόνῳ φέρειν παρασχὼν, οὐδένα ποτὲ τῶν πάντων ἀναγράφοντα εὕρομεν, οὔθ' ὅστις ἱστοριογράφων ἢ συγγραφέων ἐγένοντο. ἀλλὰ τοῦτο μόνον εὕροι τις ἂν ἐπισημαινομένους ἅπαντας, ὡς κατὰ τόνδε ἢ τόνδε τὸν χρόνον συνέβη τόνδε ἢ τόνδε διαθρυλλούμενον τὸν χρησμὸν τήνδε ἢ τήνδε τὴν E ἔκβασιν καὶ τὸ πέρας ὕστερον σχεῖν. τίς δ' ὁ πρῶτος λαλήσας ἕκαστον τούτων, τοῦτο δὲ πρᾶγμα τοῖς πᾶσι καθάπαξ ἀνεκλάλητόν τε καὶ ἄγνωστον, πλὴν εἰ μὴ ψεύδεσθαι βούλοιτό τις. τισὶ F δὲ δοκεῖ, δυνάμεις τινὰς ὑπηρετικὰς καὶ λειτουργικὰς, τὰς μὲν ἀγαθὰς, τὰς δὲ τοὐναντίον τιμωρητικὰ ὄργανα, ἐπισκόπους οὔσας τῶν τῇδε περιπολεῖν ἀέρα καὶ γῆν τήν τε γνῶσιν τῶν ἐσομένων ἄνωθεν εἰληφυίας καὶ πρός γε ἔτι τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ μεταδιδόναι αὐτὴν τοῖς ἀνθρώποις, πῆ μὲν δι' ἐνυπνίων, πῆ δὲ δι' ἀστέρων, πῆ δὲ διὰ Δελφικοῦ τινος τρίποδος, πῆ δὲ διὰ σπλάγχνων ἔστιν ὧν ἐνίοτε θυομένων ζώων, πῆ δὲ, ἵνα τὰ πολλὰ πα- P. 93 ραδράμω, διὰ φήμης ἐξ ἀέρος τὰ πρῶτά ποθεν γεννηθείσης, εἶτα περιθεούσης ἀμοιβαδὸν τὰς τῶν πολλῶν ἀκοὰς, ἣν δὴ καὶ θείαν ἐκάλεσαν ὄσσαν οἱ πάλαι σοφοί. ἔστι δ' ἃ ἐν πέτραις ἢ τοίχοις εὕρηνται γεγραμμένα πολλάκις, μηδενὸς ὅστις ποτὲ ἦν ὁ γεγραφὼς δηλουμένου. (E.) Δίδονται μέντοι δι' αἰνιγμάτων τὰ πάν- B τα καὶ οὐ πάντη σαφῆ, καθάπερ τὰ τῶν βασιλέων κειμήλια, V. 78 διὰ τὸ ἔνθεα εἶναι καὶ οἷα χρεὼν ὑπὲρ τοὺς πολλούς. τὰ γὰρ τοῖς πᾶσι πρόχειρα κόρον τε ἔσχε καὶ ἀχρηστία σφίσιν ὡς τὰ πολλὰ περικέχυται· γίνεσθαί γε μὴν τὴν χρείαν αὐτῶν οὐ πάνυ τοι

17. θείαν ὄσσ. ἐκάλ. A. 21. πάντη] πάντα A. 23. ἔσχει A.

unquam vel historiarum vel aliarum rerum scriptore traditum reperimus. Sed illud tantum ab omnibus annotatum deprehendas, alio atque alio tempore hoc vel illud Oraculum vulgo iactatum hunc vel illum exitum postea habuisse. Quis vero primus ea singula pronunciaverit, id vero omnibus prosus indictum et ignotum, nisi quis mentiri velit. Sunt tamen qui existiment, spiritus quosdam famulantes et administros, alios bonos, alios velut quaedam instrumenta suppliciorum maleficos, inspectores esse eorum quae hic gerantur, aeremque et terram peragrare; qui futurorum scientiam superne acceperint, ac praeterea licentiam eius communicandae cum hominibus partim per insomnia, partim per astra, partim per Delphicum quempiam tripodem, partim per exta quarundam pecudum immolatarum, partim (ne sim prolixior) per vocem primum ex aere alicunde ortam, ac deinde aures hominum vicissim circumsonantem, quam veteres sapientes divinam vocem appellarunt. Saepe etiam factum, ut in saxis aut parietibus nullo ibidem auctore indicato scripta reperirentur. (V.) Sed tamen omnia ambagibus involuta, nec satis perspicua proponuntur; quemadmodum Imperatorum ornamenta, quae divini quiddam habere, et (uti par est) vulgi conditionem superare existimantur. Nam quae exposita sunt omnibus facile fastidiuntur, et fere ut inutilia negliguntur. Non tamen eorum usus omnino

A. M. 6768 ad 6791 Imp. Mich. Palaeologi.

μάταιον οὐδ' ἀργὴν, εἴ τις μὴ πάρεργον ταῦτα, ἀλλὰ μετὰ συνέσεως τῆς προσηκούσης σκοποῖτο. οἷς μὲν γὰρ τιμωρίας, οἷς δ' εὐεργεσίας ἕνεκα προδείκνυνται. οἱ μὲν γὰρ ἢ κουφοτέραν τὴν ἔφοδον τῶν δεινῶν εἰργάσαντο προανασταλέντες καὶ προοικονο- C μήσαντες ἑαυτούς· ἢ τελέως σφᾶς αὐτοὺς ἀπήλλαξαν τῶν δεινῶν διὰ σπουδαιοτέρας ἀγωγῆς ἐξευμενισάμενοι τὸ θεῖον. τοῖς δὲ διὰ μικροψυχίαν ὁ μεταξὺ χρόνος κόλασις τῇ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ γίνεται πρὸ τοῦ παθεῖν ἃ χρὴ παθεῖν, τῆς προνοίας οὕτως οἰκονομού- D σης δι' ἔκτισιν ἀκμαιοτέραν ὧν ἐπλημμέλησαν. εἰ δὲ καὶ ψεύδονταί τινα καὶ διαπίπτουσιν οἱ ταῖς ἐλπίσι τρεφόμενοι τούτων· (πάντα γὰρ τὰ δηλούμενα τοῖς μὲν εἰσιν ἀνιαρὰ, τοῖς δὲ τερπνά· ὥσπερ ἡ τῆς τοῦ Κροίσου ἀρχῆς κατάλυσις Λυδοὺς μὲν καὶ Κροῖσον ἠνίασε, Κύρῳ δὲ καὶ Πέρσαις εὔδαιμον ἔδοξεν) εἰ οὖν οὑτωσί πως δοκοῦσί τινα διαψεύδεσθαι, οὐ παρὰ τὴν τῶν χρησμῶν φύσιν συμ- E βαίνει τουτὶ, ὅτι μὴ παρὰ τὴν φλεγμαίνουσαν ἔφεσιν τῶν λιχνοτέρων ἀνθρώπων τοὺς χρόνους προαρπαζόντων καὶ τὸν νοῦν τῶν λογίων πρὸς τὴν οἰκείαν διαστρεφόντων ὄρεξιν. σκεπτέον δ' οὖν ὅμως μή τινες διαπαίζοντες δῆθεν τοὺς τοῖς τοιούτοις χρωμένους καὶ νέα στιχίδια πλάττοντες εἰς μίμησιν τῶν χρησμῶν ἔπειτα κατὰ τὸ λεληθὼς παρασπείρωσιν εἰς τὸν δῆμον αὐτὰ, ὥστε τοῖς τούτων ψεύδεσι καὶ τὴν ἐκείνων συγχεῖν ἀλήθειαν· τοῦτο γὰρ οὐκ F ὀλίγοι καὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν πεπραχότες ἑάλωσαν. ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι.

A. C. 1282 Decembr. 11. (ϛ'.) Ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς περὶ οὓς εἰρήκειμεν τόπους παρ' ἐλπίδα τῆς οἰκείας ἔτυχε τελευτῆς κατὰ τὸ ἑξακισχιλιοστὸν ἑπτακοσιοστὸν

15. φλέγουσαν A. 24. ϛψϟα' A.

inanis aut nullus est, si quis ea non perfunctorie, sed cum debita animi attentione expendat. Aliis quippe beneficii, aliis supplicii loco significantur. Quidam enim se ipsis repressis ac sapienter praeparatis calamitatum impressionem molliorem reddidere; aut etiam vitae emendatione placato Deo prorsus illa averterunt: quibusdam, quod animo pusillo essent, interiectum tempus et ipsa calamitatum expectatio supplicio fuit, priusquam advenirent ea quae perpetienda erant, ita gubernante Providentia, ut gravius ob commissa plecterentur. Quod si qua mentiantur hominumque spem frustrentur: (nam omnia quae significantur aliis molesta sunt, aliis iucunda: ut Imperii, quod Croesus habuit, destructio Croeso et Lydis molesta, Cyro et Persis pergrata visa est) si qua igitur ita fallere videantur, id non ipsorum oraculorum natura fit, sed hominum avidiorum praepropera potius cupiditate, qui tempora anticipent, et oraculorum sensum ad optata sua detorqueant. Interim tamen videndum, ne qui sint, qui huiusmodi oraculis addictos ludificentur, et novos commentitios versiculos ad oraculorum imitationem confingant, eosque clam in vulgus spargant, horumque mendaciis etiam illorum veritatem confundant: id quod multos nostra etiam aetate fecisse constat. Sed illuc redeo. (VI.) Imperator illis in locis, quae dixi, praeter spem suam fato functus est, anno ab orbe condito sexies millesimo

ἑξηκοστὸν πρῶτον ἔτος, ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα ἐτῶν τυγχάνων. A. C.
ὁ δ' υἱὸς καὶ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος τηνικαῦτα παρὼν μὴ ὅτι γε 1259
τῆς τοῖς βασιλεῦσιν νενομισμένης οὐκ ἠξίωσε τὸν πατέρα ταφῆς, ad 1282
ἀλλ' οὐδ' ὁποία βαναύσοις ἢ σκαπανεῦσιν ἐφεῖται· πλὴν ἢ Imp. Mich. Palaeologi.
ὅτι παρεκελεύσατο νύκτωρ βραχεῖς τινας ἄνδρας πόῤῥω που τοῦ P. 94
στρατοπέδου ἀπαγαγόντας πλείστην ἐπισωρεῦσαι γῆν, τοῦτο μό-
νον αὐτοῦ προμηθευσάμενος, μὴ θηρίων στόμασιν ἴσως σῶμα
βασιλικὸν διαμερισθῇ. τὸ δ' αἴτιον ἡ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἐκκλησίας
δόγματος ὑπῆρχε παρατροπή, ἣ ζῶν μὲν ἐκεῖνος, ὡς πρόσθεν
εἰρήκειμεν, κατεχρήσατο· οὗτος δὲ λάθρα προθέσεσιν ὅλαις ἀπέ-
στεργε τῆς ψυχῆς, ὡς προϊόντες ἐροῦμεν πλατύτερον. οὐ γὰρ B
ἐκεῖνον, τὴν δ' ἐκείνου τοιαύτην μάλα σφοδρῶς ἀπεσείετο πρᾶξιν.
πατρικῆς γὰρ εἵνεκα στοργῆς καὶ τιμῆς καὶ ὅση ἀνήκει αἰδὼς πάν-
τας υἱοὺς ὑπερβέβληκεν, ὁπόσοι πατράσιν ἀρέσκοντες ἔδοξαν.

(Z.) Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον ἐς
τοιοῦτον κατήντησε πέρας. ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ τήν τε ὄψιν εὐπρεπῆ
κεκτημένος ἐκ φύσεως μετά τινος ἐμβριθείας καὶ ἡγεμονικοῦ πα-
ραστήματος ῥώμην τε ἔχων σώματος καὶ πεῖραν ἔργων πολεμικῶν C
διὰ πολλῶν τῶν χρόνων συγγυμνασθεῖσαν καὶ ἀσκηθεῖσαν αὐτῷ·
καὶ δεινὸς ὢν γνῶναι καὶ εἰπεῖν τὰ δέοντα ὀξύτερος ἦν ἐν ταῖς
πράξεσι. μεγαλοδωρότατος δ' ἐς τὰ μάλιστα ἔδοξεν ἐν τοῖς προ-
οιμίοις τῆς βασιλείας, ἵνα ταῖς εὐνοίαις οἶμαι οἰκειώσηται τὸ
ὑπήκοον· ἔπειτα πρὸς τὸ μετριώτερον ὑπεχάλασε, τῶν παντα- V. 79
χόθεν ὑποφυομένων πολέμων μακρὰς καὶ πολυτελεῖς τὰς τῶν χρη-

14. υἱοὺς A., υἱὸς W.

septingentesimo nonagesimo primo, annos octo et quinquaginta natus. At filius eius Imperator Andronicus, qui tunc aderat, patrem Imperatoria sepultura adeo non honoravit, ut ne vili quidem, qualis opificibus et fossoribus tribuitur, dignatus sit: praeterquam quod iussit, ut noctu pauci quidam cadaver procul a castris abductum multa terra obruerent, id modo cavens, ne Imperatorium cadaver a feris discerperetur. In causa erat, quod ille dum viveret a recta Ecclesiae doctrina descivisset, ut supra exposuimus: quod quidem filius omni animi affectu tacite aversatus fuerat, ut fusius infra dicturi sumus. Non enim patrem, sed illud patris factum valde oderat. Nam pietate et observantia et reverentia omni parentibus debita eos omnes superavit, qui unquam patribus suis sese obsequentes praebuerunt. (VII.) Ac Michaëlis Palaeologi hic exitus fuit: cui viro natura ipsa dederat speciem decoram, nec non gravitatem quandam, et dignam Principe maiestatem. Eo accesserat robur corporis, et rei militaris peritia longo tempore collecta et multo usu exercitata. Cum autem et prudentia et eloquentia valeret, in rebus gerendis multo fuit acrior. In Imperii principio munificentissimus esse visus, ut subditorum animos nimirum sibi conciliaret. Deinde modum sumptibus adhibuit, cum bella undecunque existerent, quae diu-

μάτων δαπάνας ἀπαιτούντων μετά τινος ἀνάγκης ἀπαραιτήτου.
εἶχε δὲ καί, ὥς τινες ἔφασαν, συντριβήν τινα λογισμῶν κεντοῦ-
σαν ἀεὶ τὸ συνειδὸς τῆς ψυχῆς διὰ τὴν καινοτομίαν τοῦ δόγμα-
τος, εἰς ἣν ὑπὲρ τῆς ἐς τοὺς παῖδας διαδοχῆς τῆς βασιλείας ἑαυ-
D τὸν κατήνεγκεν· ἀφ' ὧν, ὡς τὸ εἰκός, αὐτὸς ἀπώνατο μηδὲ τα-
φῆς τελευταῖον ἀξιωθῆναι βασιλικῆς, τοὺς τῆς ἐκκλησίας θε-
E σμοὺς τῆς πατρικῆς στοργῆς πολλῷ προτιμώντων. (H.) Ἐμοιγ'
οὖν ἐκεῖνος ἂν εἴη σοφὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος, ὅστις ἑαυτοῦ
γε εἵνεκα πρῶτον αἱροῖτο τὰ βέλτιστα, ἔπειτα τῶν υἱέων καὶ ὅστις
καθ' αἷμα προσήκει. ὅστις δ' ὁλοσχερῶς ἐς τὴν τοῦ βίου φλε-
γμαίνουσαν κέχηνε δόξαν καὶ τὰς τὴν ψυχὴν ἐπικλυζούσας εὐτυ-
χεῖς τῶν παρόντων καὶ λυομένων περιπετείας καὶ προτιμῴη τὰ
ἥδιστα τῶν βελτίστων, εἴθ' ἑαυτοῦ χάριν, εἴθ' ὅστις αἵματος
F γείτων αὐτῷ, ἄθλιος οὗτος ἐμοὶ τῆς ἀπονοίας καὶ μάταιος τῆς
ἀνοήτου σπουδῆς· ὅτι πρὸς τῷ καὶ θεὸν ἀντιστρατευόμενον ἔχειν
τῇ γνώμῃ καὶ τοῖς βουλεύμασιν ἤδη καὶ τἀναντία προφανῶς τῶν
ἐλπίδων εὑρίσκει πρὸ τῶν ποδῶν καὶ τοῖς τῆς κακοδαιμονίας
ἐσχάτοις κρημνοῖς περιπίπτει. ἰδοὺ γὰρ καὶ ὁ τῷ λόγῳ προκείμε-
νος βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος τἄλλα συνετὸς ὢν ὅλην ὡς
P. 95 εἰπεῖν τὴν τῆς τύχης εὐμένειαν ἐπακολουθοῦσαν ταῖς πράξεσιν
ἔχων αὐτοῦ πρός γε τὸ φίλτρον τῶν παίδων ἐξεθηλύνθη καὶ ἀλη-
θεύοντα ἔδειξε Πλάτωνα „πᾶν τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον ἐκ-
τετύφλωται" φάσκοντα. δέον γὰρ εἰς τὴν ἄνωθεν εὖ τὰ πάντα

12. προτιμῴη A., προτιμῶν W.

turnos et magnos sumptus eosdemque necessarios et inevitabiles postulabant. Nec desunt, qui eum afflicto animo, et perpetuo turbata conscientia fuisse dicant ob innovatum dogma; cui ille culpae ideo succubuerat, ut Imperium ad liberos suos propagaret, a quibus id scilicet honoris ei ut par erat habitum est, ut ne Imperatoria quidem sepultura ornaretur, Ecclesiae sanctiones patriae pietati longe praeferentibus. (VIII.) Mea vero sententia is prudenter sapienterque rebus suis consulet, qui sui ipsius primum deinde liberorum etiam et cognatorum causa elegerit ea quae optima sunt. Qui vero inanem mundi gloriam unice aucupatur, et rerum praesentium ac fluxarum prosperos successus, quibus anima veluti demergitur, avide inhiat, iucundissima optimis anteponens, sive id sua sive cognatorum suorum causa faciat, is mihi et ob amentiam miser, et ob inane studium vanus videtur. Etenim praeterquam quod Deum suae voluntati suisque consiliis adversantem habet, etiam ipsos rerum exitus alios plane experitur quam speraverat, et in extremas miserias praecipitatur. Ecce enim is de quo nunc agimus Michaël Palaeologus, vir alioqui prudens et qui in rebus gerendis fortunam amicam prorsus et obsequentem habuit, caritate liberorum victus verum esse ostendit illud Platonis dictum: „quidquid amat caecum est circa id quod amatur." Nam cum omnes de se et de liberis suis curas in

A. C. 1259 ad 1282 Imp. Mich. Palaeologi.

κινοῦσαν καὶ διοικοῦσαν πρόνοιαν ἀναρτῆσαι τὴν ὅλην ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν παίδων φροντίδα· ὁ δὲ τυφλῷ ποδὶ πρὸς τὰ φίλτρα τῶν παίδων φάναι βαδίζων ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀρχῆς ἀπ᾽ ἄκρας εἰς τὸ βάραθρον τῶν τε ἄλλων δεινῶν συνωθήσας καὶ πρός γε ὅσα δημοτικὴν κατάραν ἐφέλκεται. ἐπεὶ γὰρ ἐκ βρέφους αὐτῷ τὴν βασι- B λείαν ὁ κύριος ἄνωθεν ἐμνηστεύσατο, ὡς πολυτρόπως καὶ πολλαχόθεν δεδήλωται, εἰ τὴν μικροψυχίαν καὶ αὐτὸς ἐπὶ βραχὺ παρεκρούετο καὶ τήν τε γλῶσσαν ἐπιορκίας παντοίας τάς τε χεῖρας αἱμάτων ἀθώους ἐφύλαττε καὶ πρός γε ἔτι εἰ τὴν γνώμην ὑπερό- C ριον τῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔθους εἶχε καινοτομίας μακρῷ ἂν τῷ μέτρῳ τοὺς πρὸ αὐτοῦ βασιλέας παρήλαυνεν ἅπαντας ἅπασιν ὅσα πληθὺν ἐγκωμίων ἐφέλκεται. ἀλλ᾽ ἐχρῆν, ὡς ἔοικεν, ἐῤῥάφθαι μὲν ὑπὸ Ἱστιαίου τὸ πέδιλον, ὑποδεδέσθαι δὲ τὸν Ἀρισταγόραν, ἵν᾽ ἡμεῖς ἐς τὰς τῶν δεινῶν ἐσχατιὰς καταντήσωμεν, εἴτε δι᾽ ἔκτισιν κακῶν παλαιῶν τε καὶ νέων, εἴτ᾽ οὐκ οἶδ᾽ ὅπως. εἶεν.

7. ἐπιβραχὺ A.

Divinam Providentiam omnia recte administrantem ac dispensantem reiicere debuisset: ille caeci instar, dum amori liberorum suorum indulget, imprudens a summo principatu in calamitatum barathrum sese praecipitavit, idque consecutus est, ut vulgo eum execrentur. Enimvero cum Deus imperium illi inde ab infantia destinasset, ut multis variisque exemplis declaratum est, si pusilli animi impotentiam tantisper ipse quoque coercuisset, si linguam abstinuisset ab omni periurio, et manus a cruore puras servasset, si denique voluntatem habuisset ab omni disciplinae Ecclesiasticae novitate alienam: longo intervallo superiores Imperatores omni laudum genere superasset. Sed oportebat utique calceum ab Istiaeo consui, ab Aristagora vero indui, ut nos in extrema mala deveniremus, sive ad vetera et recentia delicta luenda, sive nescio quam aliam ob causam. Atque haec hactenus:

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ϛʹ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER SEXTUS.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

Βασιλεία Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου υἱοῦ τοῦ Μιχαήλ. Περὶ συγχύσεως τῶν τῆς ἐκκλησίας προϊσταμένων. Περὶ Γρηγορίου τοῦ πατριάρχου τοῦ ἐκ τῆς νήσου Κύπρου. Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου δευτέρας γυναικὸς Εἰρήνης. Περὶ τῆς ἐξορίας τοῦ Βέκκου τοῦ χρηματίσαντος πατριάρχου. Ὅτι περὶ τὴν ἐκκλησίαν δακρύων γεγόνασιν ἄξια παρὰ τῶν τότε ἀρχιερέων. Περὶ τοῦ τυφλωθέντος διαδόχου τῆς βασιλείας Ἰωάννου. Περὶ τῆς αἰτίας τῶν κατὰ θάλασσαν δεινῶν. Περὶ τῆς λύπης Γρηγορίου τοῦ πατριάρχου, δι' ἣν καὶ τὸν πατριαρχικὸν παρῃτήσατο θρόνον. Διάκρισις περὶ δικαίας ψήφου τοῦ θεοῦ. Περὶ τοῦ πατριάρχου Ἀθανασίου. Περὶ τοῦ Πορφυρογεννήτου. Κατάβασις Ἀθανασίου ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Περὶ Ἰωάννου τοῦ πατριάρχου τοῦ ἐκ Σωζοπόλεως. Περὶ Ἀλεξίου τοῦ πιγκέρνη. Περὶ συμπενθερίας τοῦ Κράλη Σερβίας. Περὶ τῶν Ἀλάνων. Περὶ τῆς τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου καταβάσεως.

ARGUMENTUM BOIVINI.

Andronicus patri succedit. Imperii initia turbulenta. Scythae auxiliares ut dimissi. Michaël Glabas. Corpus Imperatoris quo translatum. Luctus indictus. Res ecclesiasticae. Exules domum redeunt. Veccus clam secedit. Iosephus iterum patriarcha. Diaboli principatus et vectigalia. Tres in ecclesia Graeca factiones. Iosephus iterum patriarchatu cedit. Imperatoris aequitas. Factiosi Atramyttium conveniunt. Moritur Iosephus. Gregorii Cyprii eloquentia. Ut patriarcha designatus sit. Cur dilata consecratio. Cozylenus antistes Debreno praelatus. Heracleensem inaugurat. Hic novo patriarchae manus imponit. Lex Severi Imperatoris. Constantinus Magnus concessa urbibus privilegia non abrogavit. Zelotae cur Gregorium Cyprium suspectum habeant. Eorum crudelitas, ambitio, avaritia. Synodus Atramyttena. Iudicium de libris igni permissum. Ignis neutris favet. Concordia redintegrata. Patriarchas

auctoritas stabilita. Arseniatarum postulatio. Corpus Arsenii in Sophiae templo deponitur. Quonam deinde translatum. De Theodora Eulogiae filia (Cap. 1). Andronicus viduus ab Hispanorum rege uxorem petit. Irene ei datur idque inconsulto Papa. Mos vetus Latinorum principum. Irenes elogium. Gregorius Cyprius Vecco invidet. Eum relegari curat. Vecci querelae. Synodus. Vecci eloquentia. Gregorius patriarcha et Muzalo magnus Logotheta eum refellunt. Muzalonis auctoritas. Insigne dignitatis. Veccus disputando nihil proficit. Communionem adversariorum repudiat. In exilium denuo mittitur cum Meliteniota et Metochite. Crudelitas zelotarum in eos, qui Latinae ecclesiae adhaeserant. Iusta crudelitatis poena. Andronicus paterni sceleris vindictam timet. Lascarem caecum invisit et solatur. In Orientem abit (2). Quinam Andronico auctores fuerint, ne sumptum faceret in classem. Quam funestum id consilium rei Romanae fuerit. Latinorum vires ex eo auctae. Piraticarum navium audacia. Gasmulica turba ob inopiam dispersa. Neglectae triremes multae pereunt. Paucae incolumes servatae (3). Gregorius Cyprius Vecco supplici opem negat. Iusto Dei iudicio punitur. Accusatur a suis ut blasphemus. Ab amicis ingratis proditur. Idem ei accidit quod olim Iulio Caesari. Omni praesidio destitutus secèdit in monasterium Hodegetriae. Inde in aliud transit, a muliere nobili evocatus. Moritur. Chilas et Daniel eius accusatores animi ingrati dant poenas. Accusantur ipsi quoque a carissimis. Imperator eos aversatur. Contemnuntur a collegis. Vitam in urbe finiunt moerore confecti (4). Gregorio Cyprio succedit Athanasius, vir illiteratus et austeris moribus. Clericos castigat. Nec pontificibus parcit. Gregorius Cyprius viros doctos et eruditos ecclesiis praefecerat. Iis Athanasius residendi necessitatem imponit. Ipsos principes censurae metu continet. Quas res monachis interdixerit. De equitatione quid statuerit. In monachos hypocritas severe animadvertit. Item in fanaticos. Poenae impositae. Athanasii constitutiones non diu viguerunt. Mos antiquus interpretandi publice sacras scripturas; item praedicandi verbum divinum. Uterque mos novissime abrogatus. Status ecclesiae in peius mutatae. Morum depravatio. Iurandi licentia. Rationis et doctrinae lux extincta. Eius mutationis causae expenduntur. Cur ecclesiam Graecam desolari oportuerit. Mirum eam cladem in Athanasii tempora incidisse (5). Andronicus Constantinum Porphyrogenitum fratrem suspectum habet. Prima simultatis causa. Secunda. Tertia. Priores duae prorsus iniquae. Tertia paulo iustior. Cyrus iunior cur fratrem in se armaverit. Cur Augustum Antonius. Porphyrogenitus uxorem ducit. Studii monasterium instaurat. Andronicus in Asiam transit. Porphyrogenitum in carcerem coniicit: item eius amicos (6). Tumultus publicus contra Athanasium. Irarum causa. Athanasius secedit. De excommunicationis sententia manu eius clanculum scripta. Ut a pueris inventa sit. Quos motus excitaverit. Athanasii fama imminuta. Ut is apud Imperatorem se excusaverit. Veniam dat et petit. De Ioanne Sozopolitano. Eo patriarcha, monachi improbi respirant. Michaël Andronici filius diademate ornatur (7). Italus et Armenus affinitatem Imperatoris ambiunt per legatos. Italus cur non auditus. Metochites et Glycys, qui et quales viri. Eunt in insulam Cyprum legati de affinitate. Re infecta in Armeniam proficiscuntur. Suum illud iter Glycys descripsit. Maria regis Armeniae soror Byzantium adducitur. Turci Romanos fines populantur. Philanthropenus et Libadarius in Asiam mittuntur. Eorum elogium. Philanthropeno omnia prospere succedunt. Multi ad illum se adiungunt. Libadarius eum suspectum habet. Cretenses transfugae ipsum hortantur ad defectionem. Philanthropenus haesitat. Consentit. Imperii insignia non admittit. Eius defectio nunciatur Libadario et Imperatori. Philanthropenus imprudens

Libadarium imparatum omittit. Theodorum Imperatoris fratrem invadit. Libadarius pecuniam et militares copias cogit. In Lydia castrametatur. Cretenses pecunia corrupti Philanthropenum ei victum tradunt. Libadarius capto insultat. Visum adimit. Notatur ut insolens et crudelis (8). *Terrae motus. Multae aedes labefactae. Michaëlis Archangeli statua deiecta. Quis illam primum erexerat. Quis lapsam restituit. Moritur Ioannes Trapezuntis Imperator. Alexius filius ei succedit. Eudocia vidua Byzantium venit. Crali nubere recusat. Cralis inconstantia erga uxores. Imperator filiam suam Simonidem ei despondet. Thessalonicam conveniunt. Porphyrogenitus fratrem vinctus sequitur. Obsides dati a Crale. De Sphendostlavi sorore et de Cutrule. Simonis quinquennis a sponso quadragenario abducitur* (9). *Alani a Scythis subacti legatos mittunt ad Imperatorem. Eorum postulata et promissa. Andronicus Romanis diffisus; ad auxilia externa se convertit: quanto rei Romanae damno. Alani cum uxoribus et liberis admissi. Acerbis exactionibus occasionem praebent. In Asiam transeunt Michaëlis Imperatoris ductu. Circa Magnesiam castrametantur. Turci eos observant. Inordinatos adoriuntur. In fugam vertunt. Imperator recipit se in urbem Magnesiam. Alani Christianorum agros populantur. Turci usque ad oram Lesbi progrediuntur* (10). *Veneti a Genuensibus saepius victi magnam classem instruunt. Genuenses Galataei ut sibi et rebus suis consuluerint. Eorum domus et naves vacuae incenduntur. Byzantini ob incensa suburbia in Venetos saeviunt. Veneti satisfieri sibi ab imperatore postulant. Non audiuntur. Byzantinos ob abiectam rei navalis curam iniuriae expositos despiciunt. Iisdem superbe illudunt. Praeda onusti domum redeunt. Ioannes patriarcha contemnitur, ut simplex et indoctus. Secedit. In patriam revertitur* (11).

A. M. 6791 ad 6836 A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

α΄. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸν υἱὸν Ἀνδρόνικον ἡ τοῦ κράτους καὶ τῶν βασιλικῶν σκήπτρων μετέβη διαδοχὴ, καὶ πολὺς πολλαχόθεν τὰ πράγματα θόρυβος συνεκύκα. ἔνθεν μὲν γὰρ ὁ τῆς ἐκκλησίας ἀναῤῥιπίζεσθαι ἤρξατο πόλεμος παρὰ τῶν ἀποῤῥαγέντων μερῶν ἀφορμὴν εἰληφότων ἤδη τὴν τελευτὴν τοῦ βασιλέως· ἔνθεν δ᾽ ὁ τῶν κεκλημένων Σκυθῶν ὄχλος τεσσάρων ὄντων ἐπέκεινα χιλιάδων πολὺν ἐπέσειε τοῖς πράγμασι κίνδυνον, μὴ τὸν καλέσαντα βασιλέα θανάτῳ ζημιωθέντες νεωτερίσωσί τι περὶ τὴν τῶν πραγμά- P. 96 V. 80 B των ἀλλοίωσιν. ῥᾷστον δ᾽ ἦν αὐτοῖς βουληθεῖσιν, ἐπεὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ μὴ παρῆσαν στρατεύματα, φόνον τε οὐκ ὀλίγον τῶν παρατυχόντων Ῥωμαίων ἐργάσασθαι καὶ λείαν τά τε βασιλικὰ χρή-

1. Cum autem ad filium Andronicum suprema auctoritas et Imperii successio transiisset, magno tumultu plena erant omnia. Hinc enim ii qui ab Ecclesia abscissi erant bellum Ecclesiasticum suscitabant, occasionem nacti ipsum Imperatoris obitum: inde auxilia Scythica, quae quatuor millium numerum excedebant, magnum Reipublicae periculum minitabantur, ne propter obitum eius a quo arcessita fuerant novi aliquid in hac rerum mutatione molirentur. Erat autem eis facillimum, si vellent, cum Romanae legiones nondum adessent, omnia miscere caedibus, et praedas agere, et pe-

A. M. 6791 ad 6836 A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

ματα καὶ πρός γε αὐτὸν βασιλέα ὁμοῦ τῇ συγκλήτῳ λαβόντας
ἀπαλλάττεσθαι. διὰ ταῦτα γοῦν ὑπερθέμενος καὶ παραδραμὼν
τὰ πολλὰ πρὸς τὸ κατεπεῖγον ὁ βασιλεὺς ἁπάσας ἔτρεψε τὰς
φροντίδας. αὐτοὺς μὲν οὖν μὴ βριθούσαις δεξιαῖς ἐς τὰ οἴκοι
παραπέμπειν οὔτε τῶν Σκύθαις νομιζομένων ἑώρα τυγχάνον οὔτ᾽
ἄλλως θορύβου καὶ μάχης ἐκτὸς ἀπαλλάξειν ἤλπιζε τούτους. ἐκ
Ῥωμαϊκῶν δ᾽ αὖ χρημάτων αὐτοὺς ἐμπιπλάναι ζητεῖν οὔτ᾽ εὔπο-
ρον ἦν οὔθ᾽ ὅσιον ἐνομίζετο. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ σφᾶς ὁδηγῷ παρα- C
δοὺς τῷ μεγάλῳ κονοσταύλῳ Μιχαὴλ τῷ Γλαβᾷ ἐς στρατηγικὴν P. 97
ἐμπειρίαν ἐξησκημένῳ τοσοῦτον, ὡς παῖδας νομίζεσθαι τοὺς τότε
στρατηγοὺς παραβαλλομένους αὐτῷ, τὴν ταχίστην ἐπὶ Τριβαλ-
λοὺς ἀπαλλάττεσθαι παρεκελεύσατο, πολεμίους ἐς τὰ μάλιστα
καὶ αὐτοὺς ὄντας ἀεὶ καὶ συχνὰ τὴν Ῥωμαίων κακῶς διατιθεμέ-
νους γῆν, ἵν᾽ ἐν ταὐτῷ τούς τε Τριβαλλοὺς ἀσθενεστέρους ἐρ-
γάσαιντο καὶ ἅμα αὐτοὶ πλείστην περιβαλλόμενοι λείαν ἐκεῖθεν ἐς
τὰ οἴκοι τὸν Ἴστρον διαβάντες ἀποχωροῖεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ B
οὕτω γε πέπρακται ὡς ἄρα γε καὶ βεβούλευται. (B.) Τῷ δὲ V. 81
βασιλεῖ ἀναγκαῖον ἦν τῇ βασιλευούσῃ ἐπιδημήσαντι τὸν τοῦ πα-
τρὸς καὶ βασιλέως ἀπαγγεῖλαι θάνατον τῇ μητρὶ καὶ δεσποίνῃ
Θεοδώρᾳ καὶ τὸ τοῖς βασιλεῦσι προσῆκον δημοσίᾳ στήσασθαι πέν-
θος. ὅθεν τὸν τοῦ βασιλέως νεκρὸν ἐντὸς τοῦ ἄστεος Σηλυβρίας
ἀπαχθῆναι κελεύσας δέει τοῦ μὴ κλαπῆναι παρὰ Λατίνων αὐτὸς
ἐς Βυζάντιον ἐπανῆκε· καὶ τελεσθέντος τοῦ πένθους ἔργον πε-
ποίηται μέγιστόν τε καὶ πρῶτον τὴν τῆς ἐκκλησίας κατάστασιν. C
ζῶντος μὲν γὰρ τοῦ πατρὸς ἔκρυπτε τὴν μελέτην αὐτῆς ἐν τοῖς

cuniam una cum ipso Imperatore et Patribus conscriptis abducere. His igitur de causis Andronicus plerisque negotiis dilatis ac praeteritis omnem suam curam ad id convertit, quod maxime urgebat. Eos porro manibus non plenis domum dimittere, nec Scytharum instituto consentaneum esse id videbat, neque alias citra tumultum et pugnam abituros. Romana vero pecunia eos explere velle nec facile erat, et nefas esse videbatur. His igitur de causis viae duce adiuncto Michaële Glaba, magno Comite stabuli, qui rei militaris usu tantum excellebat, ut reliqui duces prae eo pueri viderentur, adversus Triballos, qui et ipsi infestissimi hostes erant et Romano Imperio magnas quotidie clades inferebant, abire eos quamprimum iussit, ut eadem opera et Triballorum vires imminuerent, et ipsi maxima praeda parta inde domum Istro traiecto recederent. Et haec quidem ex sententia successerunt. (II.) Imperatorem vero necesse erat Constantinopolin proficisci, et patris sui Michaëlis Imperatoris obitum matri suae Theodorae Despoenae renunciare; item luctum publicum, qualis Imperatoribus conveniret, indicere. Itaque cadaver Imperatoris in urbem Selybriam deportari iussit, veritus ne id Latini furarentur. Ipse Byzantium rediit. Peracto deinde luctu prima et maxima ei cura haec fuit, ut rebus Ecclesiae constituendis operam daret. Etenim vivo patre id consilium animo fixum

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

λογισμοῖς, καθάπερ ἐν πίονι γῇ χειμῶνος εὐγενῆ τινα σπέρματα. νῦν δ᾽ ἦρος, ὡς εἰπεῖν, ἐπιγενομένου τοῖς πράγμασιν ἔδειξεν ὅστις ὢν ἐλάνθανε. καὶ μὲν δὴ κήρυκες πανταχῇ καὶ βασιλικὰ διατάγματα διεπέμποντο τήν τε τῆς ἐκκλησίας διόρθωσιν εὐαγγελιζόμενα καὶ ἅμα τοὺς διὰ τὸν τῆς ἐκκλησίας ζῆλον ὑπερορίους D κατάγοντα καὶ ὅσοι τῶν ἀνηκέστων τι ἐπεπόνθεσαν. ἐπὶ τούτοις ὁ Βέκκος λάθρα τὸν θρόνον καταλιπὼν ὑπεχώρησε καὶ συνέκλεισεν ἑαυτὸν εἰς τὴν τῆς Παναχράντου μονήν, δείσας μὴ πρόφασιν τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων λαβόντες τινὲς διασπαράξωσι τοῦτον δραμόντες ἐξαίφνης. ἀνήχθη δ᾽ εὐθὺς ὁ τῷ Βέκκῳ πρότερον παραχωρήσας τοῦ θρόνου πατριάρχης Ἰωσήφ, νόσῳ καὶ γήρᾳ τὸ σῶμα καταπεπονημένος ἤδη καὶ λαμπροῖς τοῦ E θανάτου τοῖς προοιμίοις εἰς τὸν τάφον ὅλος συνελαυνόμενος. (Γ.) Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ κοσμοκράτωρ ὁ διάβολος τοῦ αἰῶνος τούτου καλεῖται παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ καὶ ἄρχων τοῦ περιγείου τοῦδε κόσμου καθέστηκε, τρόποις ἀποῤῥήτοις συγχωροῦντος τοῦ τὰ πάντα δημιουργοῦντος θεοῦ, εἰκὸς αὐτὸν κατ᾽ ἴχνος ἕπεσθαι καὶ τοῖς γιγνομένοις ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ καὶ τὰ μὲν κλῆρον ἑαυτοῦ κα- F θάπαξ ποιεῖσθαι, ὁπόσα κακίας μεστά, τοῖς δὲ μοῖραν ἔχειν ἡντιναοῦν καὶ αὐτὸς ὁπόσα τῶν βελτίστων ἐπεφύκει· καθάπερ τῶν ἀνθρώπων οἱ χῶρόν τινα κληρωσάμενοι ἔπειτα τοὺς ἐνοικοῦντας δασμολογοῦντες καὶ μοῖραν ἐκεῖθεν ἐτήσιον ἀπολαμβάνοντες ἀεί. εἶναι γὰρ αὐτῷ φησι τῶν ἀδικωτάτων, εἰ κόσμου καλούμενος ἄρχων ἔπειτα μὴ πάντων ὅσα παρὰ τὴν γῆν νέμεται τῶν μὲν ἀρ-

celaverat, veluti generosa semina pinguibus sulcis per hiemem conduntur. Tunc autem cum Reipublicae ver quasi quoddam affulsisset, quis esset demum ostendit. Proinde caduceatoribus et Imperatoriis edictis quolibet missis Ecclesiae correctionem nunciabat: et qui Ecclesiae studio exulabant, aut extrema passi fuerant, eos revocabat. Interea Veccus sede clam relicta secedit, seque Panachranti monasterio includit, veritus ne in hac subita mutatione repentino aliquorum impetu discerperetur. In eius vero locum statim suffectus est idem qui illi antea loco cesserat, patriarcha Iosephus, morbo et senio confectus ac totus iam vergens ad tumulum, quo illum manifesta mortis praeludia compellebant. (III.) Enimvero cum Diabolus in sacris litteris huius mundi princeps appelletur, atque huius terrestrium rerum universitatis rector constitutus sit, Deo omnium creatore arcanis rationibus id permittente; probabile est eum res quae hic geruntur diligenti investigatione persequi, et quae prorsus depravata sunt, sibi prorsus vindicare: ex optimis autem portionem qualemcunque decidere, more hominum, qui praedii alicuius possessionem nacti colonis vectigal imponunt, et aliquam inde portionem quotannis percipiunt. Iniquissime enim secum agi existimat, qui mundi princeps vocetur, nisi rerum, quae in terra sunt, alias imperio et potestati suae penitus subiectas habeat, alias quan-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

χηγὸς εἴη καὶ αὐτοκράτωρ, τῶν δὲ μέτοχος καθόσον ἔξεστι. διὰ τοῦτο καὶ ἵνα μὴ μακρολογῶμεν παραδράμωμεν τά τε ἄλλα καὶ τοὺς κατὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ σωτῆρος λυττήσαντας Ἰουδαίους· οὗτοι γὰρ καθάπαξ ἐγένοντο κλῆρος αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῦ σωτῆρος τοῖς μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις προσβαλὼν τὸν ἕνα ἀφείλ- P. 93 λετο καθάπερ τινὰ φόρον δεσποτικόν· ἔπειτα ἐπῄει τὰς τάξεις ἁπάσας, τοὺς ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ἀσκοῦντας, τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν ἐπισκόπους, τοὺς τῶν δογμάτων σοφοὺς προστάτας, τὰ τῶν μαρτύρων παλαίσματα· καὶ πανταχόθεν ἀποκρουόμενος κα- B θόσον ἄνωθεν ἡ θεία ἐπέταττε δύναμις, ὅμως οὐκ ἄμοιρος τελέως ἀπήλλαξεν, ἀλλὰ πανταχόθεν ἠρανίσατο δῆμον πολυειδῆ καὶ καινότερόν τι στρατόπεδον, ἵν' εἶεν αὐτῷ συμμερισταὶ τῆς μελλούσης φλογός. (Δ.) Καὶ νῦν δ' ἐπειδὴ τῆς ἀγαθῆς ὁρμῆς ἀνακόπτειν οὐκ εἶχε τὸν βασιλέα, σύγχυσιν ἕτερον τρόπον εἰσάγει C καὶ κλύδωνα ἐγείρει κατὰ τῆς καλῆς ὁμονοίας ἐκείνης καὶ ἀνέορτον τίθησι τὴν καινὴν ἐκείνην ἑορτὴν καὶ πανήγυριν καὶ μιμεῖται τὴν Ἔριν ἐκείνην, ἣ τὸ μῆλον κατὰ τοὺς Θέτιδος καὶ Πηλέως ἔρριψε γάμους· ὃ πολλὴν ἀνήγειρε μάχην καὶ φλόγα πολέμιον ὕστερον, ὥς οἱ τῶν μύθων πάτρες ἔφασαν ποιηταί· ἢ μᾶλλον V. 82 μιμεῖται τοὺς λύκους, οἳ τὸ ποίμνιον θορυβήσαντες ἔπειτα ῥᾳδίως ἔστιν ἃ τῶν προβάτων ἁρπάζουσι. παρασκευάζει γὰρ αὐτοὺς D διχῇ καὶ τριχῇ διελέσθαι σφᾶς αὐτούς· καὶ τοὺς μὲν Ἰωσὴφ εἶναι μερίδα φάσκειν τοῦ πατριάρχου, τοὺς δὲ Ἀρσενίου τοῦ πάλαι θανόντος· καὶ τοὺς μὲν εἶναι λέγειν ὑπ' Ἀρσενίου ἀφωρισμένον τὸν

10. ἐπέτρεπε W. in mg.

tum fieri potest participet. Itaque ut et alia et ipsos Iudaeos, qui rabiem suam contra Christum Servatorem exercuerunt, studio brevitatis omittamus (hi enim solida Diaboli hereditas fuerunt), in ipsos Servatoris discipulos atque Apostolos facto impetu unum ex iis abstulit, veluti tributum quoddam sibi tanquam principi debitum. Deinde omnes ordines peragravit, eos qui in montibus et speluncis vitam austeram profiterentur; Ecclesiae episcopos; eruditos dogmatum propugnatores; martyrii athletas: et quamvis undique excluderetur, quatenus divinae Providentiae decretis iubebatur, tamen non prorsus inanis et vacuus abiit, sed undecunque multiformem populum coegit et novum quendam exercitum, qui secum flammae participes essent. (IV.) Tum autem cum Imperatorem a pio conatu avertere non posset, alio pacto confusionem effecit, et pulchram illam concordiam tempestate dissensionum turbavit, ac novam illam festivitatem publicamque laetitiam infestam reddidit Eridem illam imitatus, quae pomum in Thetidis et Pelei nuptiis proiecit, unde postea magnae pugnae et hostiles flammae exortae sunt, uti fabularum parentes poetae tradunt, ac potius luporum exemplum secutus, qui grege prius dissipato facile nonnullas oves abripiunt. Nam eo redegit populum, ut in duas et tres sectas scinderetur, quorum alii Iosephi patriarchae, alii Arsenii olim mortui partes tuerentur; atque ut isti quidem dicerent, Iosephum anathemate perculsum fuisse ab

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

Ἰωσὴφ, ὅτι ζῶντος ἐκείνου τὸν ἐκείνου θρόνον εἰλήφει· τοὺς δὲ
καθῃρημένον εἶναι κανονικῶς Ἀρσένιον ὑπὸ πάσης τῆς τῶν τότε
παρόντων ἀρχιερέων συνόδου· τοὺς δὲ ἄλλα κατ' ἀμφοτέρων
προτείνειν κεφάλαια, ὡς ἐντεῦθεν ἀναγκασθῆναι μὲν τὸν Ἰωσὴφ
E τοῦ θρόνου τοῖς βουλομένοις παραχωρεῖν, δυοῖν ἕνεκα, τῆς τε
εἰρήνης τῶν δι' αὐτὸν ὀχλουμένων καὶ τοῦ μὴ δύνασθαι τὰ τῷ
θρόνῳ προσήκοντα πράττειν ὅλην ἀφῃρημένον ὑπὸ γήρως καὶ
νόσου τὴν τοῦ σώματος δύναμιν· τοὺς δὲ τοῦ ζήλου προστάτας
καταλειφθῆναι στασιάζοντας καὶ κατ' ἀλλήλων τὰς γλώσσας ὁπλί-
F ζοντας οὐ ζήλῳ θείῳ δημαγωγουμένας, ἀλλ' ἀωρίᾳ στρατηγου-
μένας θυμοῦ. ὁ γὰρ κατὰ θεὸν ζῆλος τῆς ἄνωθεν ἐξῆπται δυνά-
μεως καὶ ἄγεται θείαν καὶ ἔμμουσον ἀγωγήν· οἱ δὲ ταῖς τῆς κε-
νοδοξίας πύλαις τὸν νοῦν παρακαθῆσθαι ἐξασκήσαντες ἔλαθον
τὸν ζῆλον μεθαρμόσαντες πρὸς ζηλοτυπίαν καὶ ἀντὶ σίτου φάναι
καὶ σταφυλῆς καὶ ὅσοι τῶν καρπῶν ἀγαθοὶ, ἀκάνθας γεωργή-
σαντες καὶ τριβόλους· ταῦτα δ' εἰσὶν ἔριδες ἀπὸ γνώμης οὐ μάλα
P. 99 πεπαιδευμένης καὶ λόγων ἀντιπάλων δίαυλοι. (E.) Ὁ μέντοι βα-
σιλεὺς φύσει πρᾷος ὢν καὶ μήτε τούτους ἐθέλων λυπεῖν μήτ' ἐκεί-
νους, ἀλλὰ τὰ ἑκατέρωθεν φυλαττόμενος σκάνδαλα, τὴν μέσην
ἔγνω βαδίζειν. ἔστι δὲ παρὰ τὰ ἑῷα πλευρὰ τοῦ Ἑλλησποντίου
πορθμοῦ χῶρός τις Ἀτραμύτιον κεκλημένος. πρὸς δὴ τοῦτον ἐκά-
λει τὰ βασιλέως προστάγματα τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, ἐκεῖ τηνικαῦ-
B τα καὶ αὐτοῦ γε παρόντος. καὶ δὴ συνέρρεον οὐ μόνον οἱ λόγῳ
τὸν ζῆλον λαχόντες ἡνιοχεῖν, ἀλλ' ὄχλος τὸ πλεῖστον ἀλογίᾳ καὶ

Arsenio, cuius adhuc superstitis sedem occupasset; illi vero reclamarent, canonice depositum esse Arsenium a toto pontificum qui tum aderant concilio: alii utrique factioni alia crimina obiicerent. Quamobrem Iosephus sua sede cuilibet cedere coactus est duabus de causis, tum ut pace fruerentur ii qui propter ipsum vexabantur, tum quod patriarchae munus obire nequibat, totius corporis viribus morbo et senio exhaustis. Ac relicti sunt Zelotae inter se dissidentes, et acuentes contra se invicem linguas suas non zelo divino, sed iracundiae temeritate concitatas. Nam zelus divinus a superna potentia pendet, caelestique et concinna quadam ratione gubernatur. Qui vero animum suum sic instituunt, ut quasi excubet ad limen vanae gloriae, ii non animadvertunt se zelum in zelotypiam convertere, ac pro frumento et uva caeterisque bonis fructibus spinas et tribulos quodammodo excolere, cuiusmodi sunt lites ab animo non bene instituto proficiscentes, et reciproca contradicendi certamina. (V.) At Imperator natura mitis cum neutros offendere vellet, et scandala utrinque caveret, media via incedere instituit. Est autem ad orientale latus Hellespontiaci freti locus dictus Atramyttium. Eo viros illos Principis edicta convocarunt, cum et ipse Imperator illic praesens afforet. Confluunt itaque non solum ii quorum zelus ratione regebatur, sed et promiscua turba, plerique rationis pudoris-

ἀναιδείᾳ συντεθραμμένος, οἱ μὲν θρόνων ἐρῶντες, πρᾶγμα πολλῷ A. C.
τὴν τάξιν αὐτῶν ὑπερβαῖνον, οἱ δὲ χρημάτων, οἱ δὲ δόξης κενῆς 1282
καὶ τιμῶν, οἷαι παρὰ τὸν βίον πλανῶνται πολυειδεῖς. ἀλλ' ἐκεῖνο ad
μικροῦ με παρέδραμεν, ὃ προδιαληφθῆναι χρεών, ἵνα καθ' εἱρ- 1328 Imp. Andron. Senioris.
μὸν λόγος βαδίζῃ καὶ μὴ διακόπτηται τὴν συνέχειαν ἐφεξῆς προϊών. A. C. 1283
ἐπεὶ γὰρ Ἰωσήφ, ὡς εἰρήκειμεν, ἐν βραχεῖ τὸν πατριαρχικὸν C
θρόνον ἀπολιπὼν μικρὸν ὕστερον καὶ τοῦ βίου μετέστη, οὐ δί-
καιον ἔδοξεν οὐδὲ πόῤῥω διαίτης ἡμαρτημένης, ἄνευ ποιμένος ἐν
οὕτω συγχύσεως γέμοντι χρόνῳ τὴν ἐκκλησίαν τυγχάνειν. καὶ ἦν
τηνικαῦτα ἀνὴρ ἐν λόγοις ἐπίσημος τῷ βασιλικῷ συγκατειλεγμέ-
νος κλήρῳ Γεώργιος ὁ ἐκ Κύπρου, ὃς τὸν ἐν ταῖς γραφαῖς εὐγενῆ
τῆς Ἑλλάδος ῥυθμὸν καὶ τὴν Ἀττικίζουσαν γλῶσσαν ἐκείνην, πά- D
λαι πολὺν ἤδη χρόνον λήθης κρυβέντα βυθοῖς, φύσεως δεξιότη-
τι καὶ φιλοπονίᾳ τελεωτέρᾳ πρὸς φῶς ἤγαγε καὶ οἱονεί τινα ἐχα-
ρίσατο ἀναβίωσιν. τοῦτον ἐμελέτησέ τε καὶ προὐτεθύμητο ἐς τὸν
πατριαρχικὸν ἀναγαγεῖν θρόνον ὁ βασιλεύς, ἄρτι καὶ τὸ μοναχι-
κὸν ἀλλαξάμενον σχῆμα· πλὴν οὐχ ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἁπάντων
ἐβούλετο τὴν χειροθεσίαν αὐτὸν εἰληχέναι, ὁπόσοι τῇ τοῦ δό- E
γματος καινοτομίᾳ κεκοινωνήκεσαν, ἀλλ' ὃς ἀκοινώνητον ἑαυτὸν
συνετήρησεν· ὡς κινδυνεύειν ἐντεῦθεν βραδύνειν τὰ τῆς σπου-
δῆς. προεβλήθη μέντοι παρὰ τοῦ βασιλέως μετὰ τὰς ψήφους V. 83
καὶ μαρτυρίας τὰς ὀφειλούσας καὶ τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον ἐπὶ
τοῦ βασιλικοῦ βήματος παρὰ τῆς τοῦ βασιλέως εἰλήφει χειρὸς
κατὰ τὸ πάλαι κρατῆσαν ἔθος. καὶ ἦν διενεργῶν καὶ διοικῶν

que expertes; alii sedium episcopalium cupidi, quae res conditionem eorum longe superabat; alii pecuniae; alii inanis gloriae et huius mundi honorum variorum instabiliumque appetentes. Sed paene me illud praeteriit quod, ut ordine procedat oratio et ne series narrationis postea interrumpatur, oportet primum explicari. Nam cum Iosephus, ut diximus, mature sedem patriarchalem reliquisset, ac paulo post vita etiam excessisset, nec iustum esse nec longe a prava disciplina abesse visum est, Ecclesiam in tanta temporum confusione pastore destitui. Erat autem tunc insigni vir facundia ex Imperatorii cleri collegio Georgius Cyprius, qui elegantes Graecae litteraturae numeros et Atticam illam linguam, longo iam tempore oblivionis gurgite demersam, ingenii dexteritate ac singulari studio in lucem produxit, ac velut ab inferis revocavit. Hunc, cum non ita pridem monasticum habitum induisset, in animo habebat et studebat Imperator ad patriarchicum solium evehere: a nemine tamen eorum qui participes fuissent dogmaticae novitatis, sed ab aliquo qui purum se ab illorum communione servasset, manus ei imponi volebat: ut periculum esset ne res diutius differretur. Est tamen ab Imperatore post debita suffragia et testimonia designatus: et pastorale pedum in Imperatorio suggestu more veteri ab ipso Principe porrectum accepit. Eratque ex eo occupatus in administrandis

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἔστιν ἃ τῶν πατριαρχικῶν δικαίων, ὅσα οὐχ ἱερωσύνης ἐδεῖτο. (ϛʹ.) Βραχὺ τὸ μεταξὺ, καὶ οὑτωσί πως εἰπεῖν κατὰ τὸ αὐτόματον ἢ μᾶλλον προνοίᾳ θεοῦ πρέσβυς ἐξ Αἰτωλίας σταλεὶς παρὰ τοῦ ἐκεῖσε κρατοῦντος Νικηφόρου τοῦ δεσπότου ἐς τὴν Κων-
F σταντινούπολιν ἀφικνεῖται ὁ Κοζύλης ἐπίσκοπος· καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐκ Μακεδονίας ὁ Δεβρῶν ἐπίσκοπος, οὐ πρέσβυς αὐτὸς ἀφικόμενος ὁθενοῦν, ἀλλ' ἑτέρας εἵνεκα χρείας. τούτων ἀμφοτέρων
P. 100 ἀκοινώνητον διατηρησάντων τὴν γνώμην τῆς τῶν ἄλλων ἐπιμιξίας, ὁπόσοι τῇ καινοτομίᾳ τοῦ δόγματος ἑκόντες ὑπήχθησαν, προὐκρίθη ὁ Κοζύλης ἐπίσκοπος τοῦ Δεβρῶν. ὁ μὲν γὰρ ὁ Κοζύλης ὑπὸ τὴν τῆς Ναυπάκτου ἐτέλει μητρόπολιν, ἡ δὲ Ναύπακτος ὑπὸ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, ὁ δέ γε Δεβρῶν ὑπὸ τὸν θρόνον ἐτέλει τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς· καὶ ἦν διὰ τοῦτό γε οἰκειότερος τῇ παρούσῃ χρείᾳ διακονῆσαι μᾶλλον ὁ Κοζύλης ἢ ὁ Δεβρῶν. ταῦτ' ἄρα καὶ παρὰ τοῦ ἤδη ὡς εἴρηται προ-
B βληθέντος τῷ βασιλεῖ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ἐκ Κύπρου προτραπεὶς ὁ τοιοῦτος Κοζύλης χειροτονεῖ Γερμανόν τινα μοναχὸν εἰς τὴν τῆς Θρᾳκικῆς Ἡρακλείας μητρόπολιν. τούτῳ γὰρ κατὰ τὰ πάλαι ἐφεῖται προνόμια χειροτονεῖν τὸν Κωνσταντινουπόλεως, εἴτε καὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, τοῦ τὸ Βυζάντιον ἐς νέαν καὶ μεγίστην καταστήσαντος Ῥώμην, μὴ καταλύειν ἐθελήσαντος τὰ τῶν πάλαι βασιλέων προνόμια, ἀλλ' ἐπικυρώσαντος
C μᾶλλον αἰδοῖ τοῦ μακροῦ χρόνου καὶ τοῦ τὸν νόμον θέντος Σεβήρου τοῦ αὐτοκράτορος, ὁπότε σὺν μάλα τοι πλείστοις ἱδρῶσι

5. *Κοζύλης* pro *Μοζύλης* A. et in mg. W. 6. *αὐτὸς* add. A.

rebus, quae etsi ad patriarchale munus pertinerent, sacerdotio tamen haud indigebant. (VI.) Aliquanto post casu quodam fortuito, vel potius Dei ipsius providentia, Constantinopolin venit Cozyles episcopus, Nicephori Aetoliae Principis legatus: et post hunc e Macedonia Debrorum episcopus, non ille quidem legatione fungens ulla, sed alterius negotii causa: quorum uterque cum animum semper alienum habuisset a communione eorum qui dogmaticis novitatibus se ipsos sponte subiecissent, Cozyles episcopus praelatus est Debreno. Cozylenus enim metropolitano Naupactio, Naupactius Constantinopolitano parebat: Debrenus vero ad primae Iustinianae sedem pertinebat. Unde ad hoc munus fungendum Cozylenus magis idoneus videbatur quam Debrenus. Itaque idem Cozylenus hortatu Gregorii Cyprii, iam ab Imperatore ut dictum est patriarchae designati, Germanum monachum quendam, metropolitanum Heracleae Thracicae, inaugurat. Hic enim antiquo privilegio ius habet consecrandi Constantinopolitanum patriarcham: sive quod Magnus Constantinus, qui novam Romam eandemque maximam e Byzantio fecit, privilegia a veteribus Imperatoribus decreta abrogare noluerit, sed potius confirmarit, adductus scilicet verecundia non solum diuturni temporis, sed et Severi Imperatoris, a quo lex illa lata est,

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

καὶ πόνοις ἐκεῖνος αὐτὴν παρεστήσατο, Βυζάντιον οὖσαν ἔτι, καὶ τά τε ἄλλα πρὸς ἄμυναν καταισχύνας αὐτὴν καὶ τὰ τείχη καθῃρηκὼς τὸ τελευταῖον τούτοις δὴ τοῖς ἐπὶ Θρᾴκης Ἡρακλεώταις ὅσα καὶ κώμῃ χρῆσθαι αὐτῇ ἐχαρίσατο· εἴτε οὖν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τηρεῖται διηνεκῶς τὸ τοιοῦτον προνόμιον, εἴτ' οὐκ οἶδ' D ὅπως, πέπρακται δ' οὖν ὅμως ἐπὶ τοῦδε τοῦ χρόνου τουτί γε, ὡς εἴρηται· καὶ ἐς διάκονόν τε καὶ ἱερέα ἐξ ἀναγνώστου προβιβάσας ὁ ῥηθεὶς Ἡρακλείας Γρηγόριον τὸν ἐκ Κύπρου, εἶτα καὶ πατριάρχην κεχειροτόνηκε τοῦτον, συλλειτουργοῖς χρησάμενος ἀμφοτέροις ἐκείνοις τοῖς ἐπισκόποις, τῷ τε Κοζύλης καὶ τῷ Δεβρῶν. ἀλλ' ἐπανιτέον ὅθεν εἰς ταῦτα ἐξέβημεν. (Z.) Ἐσχίζοντο μὲν οὖν, ὡς ἔφθημεν εἰρηκότες, τὰ τῶν Ζηλωτῶν ἐκεῖνα συστήματα δι' ἅς γε εἰρήκειμεν τὰς αἰτίας. ἐσχίζοντο δ' ἔτι καὶ δι' αὐτόν E γε τὸν πατριάρχην· πρόφασιν μέν, ὅτι περ εἰκοσαετὴς Κυπρόθεν τοῖς Ῥωμαίων ἐπιδημήσας ἤθεσι καὶ τῶν Λατινικῶν ἠθῶν ἔστιν ἃ ἐπαγόμενος ὑποψίαν ταῖς τῶν πολλῶν διεσκέδασε γνώμαις, ὡς ἀναγνώστου χειροθεσίαν παρὰ Λατίνων ἐδέξατο, εἴτε του τῶν ἐπιχαιρεκάκων γρύξαντος τοῦτο πρότερον, εἴτε τοῦ καιροῦ σχεδιάσαντος τηνικαῦτα τῇ κακοηθείᾳ τῶν Ζηλωτῶν, ἢ μᾶλλον τοῦ ἐρεθίζοντος ἐκείνους δαίμονος καὶ τῆς ἐκείνων καταχορεύοντος ἔριδος F τοῦτο ὑπαγορεύσαντος, ἵνα πολλαπλοῦν τε καὶ πολλαχόθεν ᾖ συγκεκροτημένον τὸ τῆς ταραχῆς καὶ συγχύσεως ἐκείνης θέατρον. πρόφασιν μὲν οὖν διὰ τοῦτο τούτοις ὁ πατριάρχης ἀπρόσδεκτος ἦν· τῇ δ' ἀληθείᾳ ταῖς ἐξορίαις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῦ ζήλου πα-

4. ταυτηνὶ A. 18. χαιρεκάκων A.

quando Byzantium multis sudoribus captum cum caeteris defensionum praesidiis, tum moenibus per ignominiam nudavit, et his demum Heracleae Thracicae civibus pro pago habendum donavit: sive inquam ob eam, sive nescio quam aliam ob causam hoc privilegium perpetuo servetur, id tum quoque peractum est, ut diximus: et e lectore Gregorium Cyprium supradictus Heracleae metropolitanus primo diaconum et sacerdotem, post et patriarcham consecravit, duobus illis episcopis Cozyleno et Debreno adiutoribus. Sed ad institutum redeundum est. (VII.) Dissidebant igitur, ut dictum est, illae Zelotarum factiones ob eas causas, quas exposuimus. Iidem etiam et propter ipsum patriarcham inter se contendebant, eo praetextu quod viginti natus annos e Cypro ad Romanos mores se contulisset, et quibusdam Latinorum ritibus secum allatis locum dedisset vulgo suspicandi, lectoris ordinem ei collatum fuisse a Latinis; sive id malevolus quispiam ante sparsisset, sive Zelotarum improbitas ex tempore confinxisset: sive instigator et litis illius praesultor daemon dictasset, ut multiplex et varium esset perturbationis et confusionis illius spectaculum. Ac specie quidem hanc illi causam habebant improbandi patriarchae. At re ipsa exiliis et aliis malis, quae ob zelum passi fuerant, gloriantes et ultra modum elati vo-

A. M. θήμασι πέρα τοῦ δέοντος ἐγκαλλωπιζόμενοι καὶ ἐπαιρόμενοι ἤθε-
6791 λον αὐτοὶ τὰς αἰτίας ἔχειν τῶν τε ἄλλων, ὅσα ἐφεῖται τοῖς τῆς
ad
6836 ἐκκλησίας τελεῖσθαι πράγμασι, καθάπερ ἀπὸ σκήπτρου τοῖς ἅπα-
Imp. Andron. Senioris. σι θεμιστεύοντες, καὶ πρός γε ἔτι ἕνα σφῶν αὐτῶν τῷ πατριαρ-
V. 84 χικῷ θρόνῳ ἐγκαθιδρῦσαι, ὃν ἂν αὐτοὶ βούλοιντο, ἵν' ὡς ἀπὸ
P. 101 στεῤῥᾶς τινος ἀκροπόλεως τῆς λαμπρᾶς καὶ μεγάλης ταύτης ἀξίας
ὁρμώμενοι ῥᾷστα πάσας ἐπισκοπάς τε καὶ μητροπόλεις κληρώ-
σαιντο καὶ πάντων αὐτοί γε ἐξηγοῖντο ἀσκητηρίων καὶ πάσας αὐ-
τοὶ διαλαγχάνωσι τάξεις ἐκκλησιαστικὰς καὶ πάσας διέπωσιν ἱε-
B ρατικὰς ἐπαρχίας εἰσφορᾶς τε πάσης καὶ ἐκφορᾶς καὶ διανομῆς
αὐτοί γε τυγχάνοιεν κύριοι, ὡς ἂν οὑτωσί πως ἀποχρῶντά σφι-
σιν ἀποδοθεῖεν ταῦτα τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ ζήλου τὰ ἔπαθλα.
(H.) Ἐπεὶ μέντοι συνῄεσαν, ὡς εἴρηται, περὶ τὸ Ἀτραμύττιον,
ὡμολόγηται πᾶσι καὶ συμπεφώνηται μετὰ πλείστους τῶν λόγων
διαύλους, βίβλοις δυσὶν ἐγγραφείσας ἑκατέρων τὰς δόξας, ἀφ'
ὧν οἱ τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐβλάστησαν ἔριδος λόγοι, τῷ θεῷ διὰ
C πυρὸς καὶ σημείων ἐπιτρέψαι τὴν κρίσιν. παννύχους τοίνυν τετε-
λεκότες στάσεις καὶ δεήσεις παμπόλλας πρὸς τὸν θεὸν κατ' αὐτὸ
δὴ τὸ μέγα καὶ ἱερὸν σάββατον τὰς βίβλους καθῆκαν εἰς πῦρ
κατὰ μέσον τὸ θεῖον ἀνάκτορον. ἐλπὶς μέντοι ἦν ἀνὰ μέρος ἑκα-
τέροις ἰδιαζόντως τοῖς μέρεσι, θατέραν ἀλώβητον φυλαχθήσε-
σθαι. ἀλλ' ἦσαν ἄρα ἐλπίδες ταῦτα κεναὶ καὶ γρηγορούντων ὡς
D ἀληθῶς ἐνύπνια. ἀθρόον γὰρ τὸ πῦρ ἀμφοτέρων δραξάμενον
σποδιὰν τὴν ταχίστην πεποίηκε· καὶ ἦν τοῦτο ψῆφος θεοῦ καὶ

2. τῆς add. A. 12. ἀποδοθείη ἐνταῦθα A. τὰ add. A.

lebant ipsi cum alia omnia, quae in ecclesiasticis negotiis fieri permissum est, ex auctoritate sua pendere, ita ut in omnibus regio more ius dicerent; tum etiam unum ex suis, quem ipsi delegissent, in patriarchico solio collocari, ut hac veluti munitissima arce freti, et magna ac splendida dignitate subnixi omnes episcopatus et metropoles inter sese partirentur, et omnibus monasteriis dominarentur, et omnes ecclesiasticos ordines sibi vindicarent, et omnes sacras provincias administrarent, inferendique et efferendi et distribuendi quidlibet potestas omnis penes eos esset, ut sic ferme iusta virtutis et zeli sui praemia acciperent. (VIII.) Caeterum cum Atramyttii ut dictum est convenissent, omnibus post multa verborum certamina placuit, ut utrorumque opiniones, unde illius magnae contentionis rationes germinassent, duobus libris inscriberentur, ac Deo iudicium per ignem et miracula committeretur. Cum autem per totam noctem stetissent, et Deum sedulo deprecati essent, ipso magno et sacrosancto sabbato libros in ignem coniecerunt, idque medio in templo. Ac utraque sane factio sperabat suum codicem inviolatum permansurum. Sed vanae spes illae et vigilantium, ut aiunt, somnia ea fuerunt. Ignis enim utrumque subito complexus celerrime in cineres redegit. Idque Dei iudicium fuit, et derisus eorum omnium,

A. C. 1282 ad 1328
Imp. Andron. Senioris.

χλεύη κατὰ πάντων ὁμοῦ, σπουδὴν ποιουμένων τὴν παιδιὰν καὶ ἀκαίρους τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπιφερόντων κλύδωνας. τοῦτο θεασαμένοις ἔδοξε καὶ αὐτοῖς καταγνοῦσι τῆς ἔριδος ἀσμένως τε βλέψαι πρὸς τοὺς κοινοὺς τῆς εἰρήνης ἅλας καὶ ἐς τὴν τῆς ὁμοφροσύνης ἐληλυθέναι τράπεζαν καὶ εὐλογίαν ἅμα εὐχῇ παρὰ Γρηγορίου δέξασθαι τοῦ πατριάρχου καθάπαξ τοὺς ἅπαντας. (Θ.) Τούτων E οὕτω γεγενημένων, προσίασιν οἱ Ἀρσενιάται τῷ βασιλεῖ, μετακομισθῆναι ζητοῦντες τὸν Ἀρσενίου τοῦ πατριάρχου νεκρὸν ἐς τὴν βασιλεύουσαν. καὶ ἦν ἡ ζήτησις οὐ μάλα ἁπλῆ, ὅτι μὴ βαθυγνώμονος περινοίας ἔκγονον, ἵνα τιμὴ μὲν ἴσως τοῖς Ἀρσενιάταις τουτὶ κατασταίη λαμπρὰ, λανθάνουσα δὲ τοῖς Ἰωσηφίταις αἰσχύνη. γίνεται δ' οὖν ὅμως ῥᾷστα τῆς ἐνδόσεως γενομένης. καὶ δὴ μέχρι τῆς Εὐγενίου πύλης μετακομισθέντος ἐκείνου κα- F τίασιν ὅ,τε πατριάρχης μετὰ τοῦ κλήρου παντὸς καὶ ὁ βασιλεὺς ἅμα πάσῃ τῇ συγκλήτῳ· καὶ οὕτω μεθ' ὕμνων περιφανῶν καὶ λαμπάδων ἀνήγαγον ἅπαντες τοῦτον ἐς τὸν μέγιστον τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας νεών. ὃν μετὰ χρόνον ζητήσασα ἤγαγεν εἰς ἣν ἀνεκαίνισε τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου μονὴν Θεοδώρα, ἣ θυγάτηρ μὲν ἦν τῆς τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ ἀδελφῆς Εὐλογίας, γυνὴ δὲ πρότερον τοῦ Μουζάλωνος τοῦ πρωτοβεστιαρίου, ὕστερον δὲ τοῦ Ῥαοὺλ, πρωτοβεστιαρίου καὶ αὐτοῦ γενομένου.

P. 102 V. 85
β'. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ σύζυγος οὐκ ἦν τηνικαῦτα (προετεθνήκει γὰρ ἡ ἐξ Οὐγγρίας ἐλθοῦσα προτέρα τούτου γυνὴ ἐπὶ δυσὶ, τῷ τε βασιλεῖ Μιχαὴλ καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ δεσπότῃ), δια-

13. Εὐγενίου A., Εὐγενείου W. 22. ἐπὶ W.

qui rem seriam in nugis agerent, et intempestivis tumultibus Ecclesiam turbarent. Quod cum vidissent, ipsis quoque omnibus semel placuit, repudiata contentione, spectare ad communia pacis bona, et ad unam concordiae mensam convenire; atque adeo benedictionem et solennes preces a Gregorio patriarcha oblatas accipere. (IX.) His peractis Arseniatae Imperatorem adeunt et ab eo petunt, ut Arsenii patriarchae cadaver in Urbem referatur. Ea postulatio minime simplex fuit, sed ab altiori consilio profecta, uti scilicet factum illud Arseniatis palam honorificum esset, Iosephitis vero clam ignominiosum. Facile tamen impetratum est. Cum autem corpus ad Eugenii portam usque perlatum esset, patriarcha cum omni clero, et Imperator cum toto Senatu descenderunt, atque ita cum hymnis insignibus et facibus in sanctae Sophiae amplissimam aedem est perductum. Sed postea Theodora, Michaëlis Imperatoris e sorore Eulogia neptis, Muzalonis primum, deinde Raulis, utriusque protovestiarii uxor, idem corpus dari sibi petiit, et in Divi Andreae monasterio, quod ipsa renovarat, reposuit.

2. Sed cum Imperator tunc coniugem non haberet (nam prior uxor, quae ex Hungaria venerat, duobus filiis Michaële Imperatore et Constantino

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

πρεσβεύεται πρὸς τὸν ῥῆγα τῆς Ἰσπανίας· ὁ δ' ἄσμενος ἐκπέμπει οὐ θυγατέρα οἰκείαν, ἀλλὰ ἄλλην κατὰ γένος αὐτῷ προσήκουσαν, Εἰρήνην φημὶ τὴν τοῦ μαρκεσίου ἐκείνου ἀπόγονον, τοῦ μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἅλωσιν κληρωσαμένου Θεσσαλονίκην B μετὰ τῶν πέριξ. ἐκπέμπει δ' αὐτὴν, ὡς εἰρήκειμεν, ὁ τῆς Ἰσπανίας ῥὴξ οὐ κατὰ τὸ πάλαι παρὰ Λατίνοις κρατῆσαν ἔθος τοῦ Πάππα προτρέψαντος πρότερον. ἔθος γὰρ τοῖς τῶν Λατίνων ἐντιμοτέροις, μὴ κηδεύειν Ῥωμαίοις, πρὶν τὸ ἐνδόσιμον εἰληφέναι παρὰ τοῦ Πάππα. ἀλλ' ἐπειδήπερ διά τινα σκανδάλου πρόφασιν ἀφορισμοῦ καθυποβεβλημένος ἐπιτιμίῳ παρὰ τοῦ Πάπ- C πα ἐτύγχανε, σκῆψιν τὸ σκάνδαλον ποιησάμενος λάθρα ταύτην ἐξέπεμψε, βασιλίδα Ῥωμαίων ἐσομένην. ἦν δὲ ὁ μὲν βασιλεὺς τηνικαῦτα τῆς ἡλικίας τρίτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἀμείβων· ἑνδέκατον δ' ἡ νέα σύζυγος ἡ Εἰρήνη, ᾗ δὴ καὶ κάλλος καὶ ἁρμονία τῷ ἤθει καὶ τῷ προσώπῳ ἐπέπρεπεν οὐ μικρά. (B.) Ἐπεὶ δ' ὥσπερ τοῖς ὑγροτέροις τῶν ξύλων ἐμφύονται σκώληκες, οὕτω καὶ ταῖς φι- D λοτίμοις ψυχαῖς ὡς ἐπίπαν ζηλοτυπίαι καὶ φθόνοι δεινοί τινες ὑφεδρεύουσι κατὰ τῶν ὁμοτέχνων καὶ πρὸς ἃ μάλιστα τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐκεῖνοι σπουδάζουσιν, ἠνία καὶ τὸν πατριάρχην Γρηγόριον ἡ τῆς τοῦ Βέκκου γλώττης καὶ διανοίας ὀξύτης, καὶ δεινὸν αὐτῷ ἦν, εἰ διαβόητος μὲν ἐν τοῖς τότε γενόμενος Ἕλλησι μόνος αὐτὸς, διαβόητος δὲ κἂν τοῖς τῶν πατριαρχῶν ἐλλογίμοις ἐλπίζων ἀκούσεσθαι, ἔπειτα ζημιοῖτο διὰ τῆς ἐν ταῖς διαλέξεσιν εὐστομίας ἐκείνου τὴν τοσαύτην φιλοτιμίαν· διά τοι τοῦτο καὶ αὐ-

7. ἐπιτρέψαντος W. in mg.

Despota relictis decesserat), legatos ad Hispaniae Regem mittit: qui libenter ei misit, non filiam suam, sed aliam cognatione sibi coniunctam, nempe Irenen, Marchionis illius neptem, qui Urbe capta Thessalonicam cum finitimis locis sibi vindicarat. Eam inquam Rex Hispaniae misit praeter morem apud Latinos antiquitus receptum, permissu Papae non expectato. Etenim Latinis illustrioribus mos est, ut affinitates cum Romanis non prius iungant quam a Papa licentiam acceperint. Sed ille Rex, quia alicuius scandali occasione interdicto damnatus fuerat a Papa, eodem scandali praetextu usus est, ut puellam clam ablegaret, Romanorum Imperatricem futuram. Excedebat tum Imperator annum aetatis tertium et vigesimum, nova autem nupta Irene undecimum: quam et vultus venustas et elegantia morum haud mediocriter ornabant. (II.) Cum autem, velut in humidioribus lignis vermes nascuntur, ita etiam in ambitiosis ingeniis aemulationis et invidiae stimuli vulgo existant contra eiusdem artis professores, in eo praesertim genere in quo maxime elaborabant: sic Gregorium patriarcham angebat vivida illa ingenii et facundiae vis, quae in Vecco erat: eique haud ferendum videbatur, si solus ipse inter illius aetatis Graecos celebris, et inter patriachas quoque eruditos celebrem se fore sperans, illius in disputationibus eloquentia superatus tanto honore fraudaretur. Qua de causa

τὸς οὐ μέτρια συνεβάλετο πρὸς τὴν ἐξορίαν ἐκείνου. ὅθεν ἐξό- A. C.
ριστος ἐκεῖνος περί που τοὺς πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου πεμφθεὶς 1282
οὐκ ἔληγεν οὐρανῷ τε καὶ γῇ προσαγγέλλων τὴν, ὡς ἐκεῖνος ἔφα- ad 1328
σκεν, ἀδικίαν ὁμοῦ καὶ ἀπήνειαν, ἣν ἀσυμπαθῶς κατ' αὐτοῦ Imp. Andron. Senioris.
γε ἐπήνεγκαν, ἐξὸν φιλανθρωπότερον τῇ ἐκείνου κολάσει χρήσα- P. 103
σθαι καὶ τὴν ἱερωσύνην ἀφελομένους αὐτὸν ἀποχρῶν ἡγεῖσθαι,
τὸ προμηθὲς περὶ τἄλλα παρεχομένους αὔταρκες ἀνθρώπους γε
ὄντας ἀνθρώπῳ γε ὄντι καὶ μεγάλης δόξης ἐκπεπτωκότι καὶ δι'
αὐτὸ δὴ μάλιστα πολλῆς εἴπερ ποτὲ τῆς περὶ τἄλλα δεομένῳ
ψυχαγωγίας, ὁπόσα τὰς ἀναγκαίας ἐπικουφίζουσι χρείας. παν- B
ταχόθεν οὖν ἐς ἀμηχανίαν κατενεχθεὶς ἐζήτει διαλύσασθαι κρί-
σει δημοτελεῖ τὰ ἐγκλήματα, ἵνα δυοῖν ἴσως ἐπιτύχοι θατέρου· V. 86
ἢ γὰρ φιλανθρωποτέρους τῇ παρουσίᾳ καὶ τῇ αὐτοπροσώπῳ θέᾳ
καὶ ὁμιλίᾳ τοὺς δικαστὰς ἐργάσασθαι· ἢ τό γε δεύτερον, κατά-
δηλον θεῖναι τοῖς ἅπασι τὸ ἀσυμπαθὲς αὐτῶν καὶ ἀμείλικτον.
(Γ.) Ταῦτα ἀκούοντι τῷ βασιλεῖ εὖ ἔχειν οὐκ ἔδοξε περιφρονη- C
τέα κείσεσθαι τοῦ λοιποῦ. διασκεδασθήσεσθαι γὰρ ἂν ὑπόνοιαν
ἐς τοὺς τῶν πολλῶν λογισμοὺς, ἀδικεῖσθαι τὸν ἄνδρα· καὶ ἔσται
κατὰ τῶν δοκούντων ἀδικεῖν ἐκ τοῦ δήμου λοιδορία μακρὰ, νῦν
μὲν ὑπ' ὀδόντα ψιθυριζομένη, μετὰ δὲ κύκλους ἔστιν οὓς ἐνιαυ-
τῶν ἀνακεκαλυμμένη καὶ ὕπαιθρος. πολλαὶ γὰρ λοιδορίαι, πολ-
λὰ δὲ καὶ ἐγκώμια περιτρέχουσι τὸν αἰῶνα μὴ πάνυ σὺν δίκῃ·
ἐκεῖναι μὲν καθ' ὧν οὐκ ἠδίκησαν, ταῦτα δὲ καθ' ὧν οὐδὲν ἄξιον D
ἐπεπράχεσαν. δεῖν οὖν ἐνομίσθη πάντας συνηθροικότι περὶ τὰ
βασίλεια, ὅσοι τε τῶν ἀρχιερέων καὶ ὅσοι τοῦ κλήρου, ὅσοι τε

relegationem eius non parum promovit. Ille autem versus radices Olympi relegatus coelo et terrae iniuriam, ut dicebat, et immanitatem illam praedicare non destitit, qua illi adversum se immisericorditer usi fuissent; cum in poena decernenda humanius secum agere potuissent: erepto videlicet sacerdotio contentos curare oportuisse ne quid ipsi deesset, et homini homines consulere debuisse; idque eo magis quod magna gloria excidisset, et ob eam ipsam causam magna consolatione egeret, quantum ad ea omnia quibus rerum necessariarum inopia sublevaretur. Itaque ab omni parte destitutus publico iudicio causam disceptari postulabat; forte ut duorum alterum consequeretur: quippe aut iudices praesentia conspectuque suo et oratione molliturus, aut saltem omnibus ostensurus quam immisericordes et duri iidem essent. (III.) Quae cum audisset Imperator non negligenda esse iudicavit. Sparsa quippe suspicione credituros vulgo iniuriam homini fieri; atque adeo multis conviciis proscissum iri a populo eos qui iniuriam facere viderentur: quae convicia cum nunc mussitarentur, aliquot deinde revolutis annis in apertam lucem eruptura essent. Multa enim maledicta, multas etiam laudationes praeter aequitatem per omne aevum circumferri, illa in eos qui nihil mali commiserint, has in eos qui nihil laude dignum gesserint. Visum est igitur oportere convocatis in regiam universis pontificibus, clericis, se-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

τῆς συγκλήτου καὶ ὅσοι τῶν ἐλλογίμων, ἐν τοσῷδε θεάτρῳ περιφανῆ τὴν ἐκείνου ποιήσασθαι κρίσιν. οὗ γενομένου καὶ τοῦ Βέκκου παριόντος εἰς μέσους καὶ πάντα τῇ γενναίᾳ παλάμῃ τῆς γλώττης σφοδρῶς συγκυκῶντος καὶ ἀναξαίνοντος, ὁπόσα οἱ E τἀσφαλὲς περιέποντες δόγμα ἐπέφερον, εἰ μὴ Γρηγόριος ὁ πατριάρχης καὶ Μουζάλων ὁ μέγας λογοθέτης σοφίας περιουσίᾳ καὶ γραφῶν ἱερῶν ἐκλογαῖς ἀντεῖχον καὶ τὸν σφοδρὸν ἐκεῖνον χειμῶνα τῆς παλαμναίας ἐκείνης ἀνέστελλον γλώττης, τάχ᾽ ἂν τὸ ψεῦδος κατὰ τῆς ἀληθείας ἐλάμβανε κράτος καὶ τῆς ἀρετῆς ἡ περιεργία τὸ πλέον ἐκτᾶτο. (Δ.) Ἦν δ᾽ ὁ Μουζάλων οὗτος τῷ βασιλεῖ F παραδυναστεύων τότε καὶ τοῖς βασιλικοῖς καὶ δημοσίοις μεσιτεύων πράγμασι καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως μεγίστην καρπούμενος τὴν αἰδῶ διά τε σοφίαν καὶ γῆρας μακρὰν καὶ ποικίλην ἐμπειρίαν πραγμάτων μετὰ φρονήσεως ἔχων. δι᾽ ἃ δὴ καὶ τιμήν τινα ταύτην ἔσχεν ἐξαίρετον μόνος τῶν πάλαι τὸ ὅμοιον αὐτῷ προειληφότων ἀξίωμα, καλύπτραν φορεῖν ἐπὶ κεφαλῆς χρυσοκοκκίνῳ κεκαλυμ- P. 104 μένην ἐνδύματι, ὅσον τὸ ἄνω καὶ πρὸς τῇ πυραμίδι τῆς ἐπιφανείας χῦμα, ἐν τούτῳ παραλλάττουσαν μόνῳ τοῦ παραπλησίαν εἶναι καθάπαξ τῇ τῶν τοῦ βασιλέως ἐγγόνων, ὅτι μὴ καὶ τὴν κάτω καὶ κοίλην ἐπιφάνειαν εἶχε κυκλίσκοις πεποικιλμένην χρυσοειδέσιν, ἀλλὰ λείαν τελέως. καὶ ἵνα τἂν μέσῳ παρέλθωμεν, ἐπειδήπερ πολλῶν μεταξὺ τῶν ἀπὸ γλώττης καὶ γνώμης γενομένων διαύλων καὶ κρότων οὐδεμίαν ἑώρα περὶ αὐτὸν γινομένην φι- B λάνθρωπον γνώμην καὶ προμηθείας δεξίωσιν ὁ Βέκκος, ἀπεῖπεν

5. περιέποντες A., περιφέροντες W. 10. δ᾽ ὁ A., δὲ ὁ W.

natoribus et viris doctis illustre in tanto theatro fieri de illo iudicium. Quo facto cum Veccus in medium prodiisset, atque omnia eloquentiae vi confunderet ac refutaret, quae sani dogmatis defensores obiiciebant, fortasse mendacium veritatem vicisset, et curiosa diligentia virtutem superasset, nisi Gregorius patriarcha et Muzalo magnus logotheta doctrinae copia et sacrae scripturae selectis testimoniis ei restitissent, et ingentem illam exitiosae linguae tempestatem sedassent. (IV.) Erat autem is Muzalo magna tunc apud Principem auctoritate, atque in Imperatoriis et publicis negotiis velut arbiter versabatur, et maximo in honore habebatur ab Andronico ob eruditionem et senectutem longo ac vario rerum usu prudentiaque instructus. Quibus de caussis eximius ei soli ex omnibus, qui eodem munere olim functi fuerant, hic honos est habitus, ut calyptram in capite gestaret purpureo aureoque panno circumdatam, superiore scilicet parte, qua patet superficies pyramidi imposita, plane similem ei quam Imperatorum nepotes gestant, hoc uno excepto, quod non etiam inferiorem et cavam superficiem habebat circulis auratis variatam, sed prorsus laevem. Ut autem ea quae intercesserunt praetereamus, Veccus post multas disputationes et magnum linguae strepitum cum nullam pro se clementem ferri sententiam, nullam suorum com-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

ἀνακεκαλυμμένη τῇ γλώττῃ τὴν ἕνωσιν. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ ὑπερορίας αὖθις ἔς τι πολίχνιον τῶν περὶ Βιθυνίαν παραλίων πέμπεται ἅμα τοῖς ἀμφ᾽ αὐτῷ· Μελιτηνιώτης δ᾽ ἦσαν οὗτοι καὶ Μετοχίτης. (E.) Ἐγὼ δ᾽ ἐκεῖνο οὐκ οἶδ᾽ ὅπως παραῤῥυέν μου τῆς μνήμης ἐπαναλήψομαι. μετὰ γὰρ τὴν περὶ τὸ Ἀτραμύττιον πυρκαϊὰν ἐκείνην τῶν βίβλων τῆς Ἔριδος ἐς τὸ Βυζάντιον ἅπαντες συνδραμόντες οἱ τὸν ζῆλον ὑποκρινόμενοι καὶ τὰς μητροπόλεις καὶ C τἄλλα τῶν ἀξιωμάτων τὰ μὲν ἤδη διανειμάμενοι, τὰ δὲ μέλλοντες, καθαίρεσιν παντελῆ τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῦ κλήρου παντὸς, ὅσοι τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ τοῦ δόγματος ἐκοινώνησαν, πρὸς ἀπήνειαν κατεψηφίσαντο οὔτε μετρίως οὔτ᾽ ἀνθρωπίνως τῇ τύχῃ χρησάμενοι. δῆμος γὰρ ὄντες τὸ πλεῖστον ἀγοραῖος καὶ ἀνώμαλος καὶ αὐθάδης χθὲς καὶ πρώην οὔπω βασιλέως ἠξιωμένοι θεάσασθαι V. 87 πρόσωπον κἄπειτ᾽ ἐξαίφνης καὶ παρ᾽ ἀξίαν πλουσίας ἀπολελαυ- D κότες αὐτοῦ τῆς εὐμενείας μείζω τε ἐφρόνησαν τῆς ἑαυτῶν τύχης καὶ τῶν μεθυόντων οὐδὲν ἄμεινον διετέθησαν. παρὰ γὰρ τοῦ βασιλέως τὸ ἐνδόσιμον εἰληφότες, ἅτε μικροῦ πρὸς ἅπαντα τούτοις ὑπείκοντος διὰ τὴν φλέγουσαν ἔφεσιν, ἣν ἐν καρδίᾳ πρὸς τὴν τῆς ἐκκλησίας ἔτρεφεν ἕνωσιν, κατὰ πολλήν τινα ἤδη τὴν ἄδειαν καθ᾽ ὧν ἔμελλον τὴν ἄτιμον ἐκείνην ψῆφον ἐπενεγκεῖν, E πάντας ὡς πρόβατα πρὸς τὸν ἐν Βλαχέρναις συνήθροισαν μέγαν νεών. ὧν πολλὰ πρὸς οἶκτον εἰσαγόντων καὶ σχήματα καὶ ῥήματα καὶ φιλανθρωπίας ὅμοια τῶν παλαιῶν ὑποδείγματα, τά τε

1. ὑπερόριος A., ὑπερορίας W. 4. Ἐγὼ δὲ οὐκ οἶδ᾽ ὅπ. ἐκ. παῤῥ. A. 9. παντός] τοῦ παντ. A.

modorum rationem haberi cerneret, unionem aperte repudiavit. Quapropter denuo in exilium in oppidulum quoddam Bithyniae maritimum cum sociis suis mittitur. Erant autem ii Meliteniotes et Metochita. (V.) Ego vero illud resumam, quod mihi nescio quomodo e memoria exciderat. Nam post Atramyttenum illud rixosorum librorum incendium omnes ii qui studium religionis simulabant, metropoles et caeteras dignitates alias iam partiti, alias deinde partituri, plenissimam abrogationem pontificum et clericorum omnium qui Michaëli Imperatori assensi fuissent, inclementer decreverunt, fortuna non moderate nec humaniter usi. Nam cum de plebe circumforanea et rudi et stolide feroci plerique essent, quibus paulo ante ne vultum quidem Imperatoris intueri licuisset, iidemque derepente prolixam erga se eius voluntatem praeter meritum experirentur, maiores sua conditione animos sumpserunt, ut ab hominibus ebriis nihil distarent. Nam potestate ab Imperatore accepta quippe qui eis propter ardentem quam animo fovebat uniendae Ecclesiae cupiditatem nihil non concederet: plane securi iam, eos omnes contra quos ignominiosum illud suffragium laturi erant, velut pecudes in magnum Blachernium templum congregarunt: qui supplicibus et verbis et gestibus commiserationem elicere cum studerent, et similia

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἄλλα, καὶ ὅσα ἐπὶ τῶν χρόνων ὁπωςδηποτοῦν τῆς διπλῆς εἰκονομαχίας ἐγένοντο, ὅπως χείρονα τῶν νῦν πεπραχότες ἐκεῖνοι φιλανθρώπων τε ἀπέλαυσαν τῶν ὕστερον τῆς ὀρθοδοξίας προστάντων κἀπὶ τῆς τάξεως ἧς ἕκαστος ἔλαχεν ἔμειναν ἔνιοι, ἀπαλλα- F γὴν τῆς θηριώδους γνώμης οὐκ ἔγνωσαν οὐδ' ὁπωσοῦν εἰληφέναι· ἀλλὰ πάντα φειδώ τε καὶ οἶκτον οἱ τῆς κακίας ἀπειληφότες κλύδωνες ἐς Ἀτλαντικοῦ πελάγους πυθμένας ὡς ἔοικε κατεβάπτισαν. οὕτω πολύς τις ἐχόρευε φθόνος ἐν μέσῳ τοῦ ἱεροῦ συλλόγου ἐκείνου καὶ μάλα πικρὸς κατωρχεῖτο κλύδων εὐθὺς ἐξαρχῆς τῆς καλῆς ὁμονοίας ἐκείνης. (ϛ'.) Ἀλλὰ τίς οὕτω σκληρὸς καὶ P. 105 ἀδαμαντίνην ἔχων ψυχὴν διηγήσαιτο τὴν ὕβριν ἐκείνην καὶ μεγίστην ἀπανθρωπίαν, ᾗ κατὰ τῶν ἀθλίων ἐχρήσαντο ἐπισκόπων καὶ ὅσοι τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου; μετὰ γὰρ τὰς ἀπὸ γλώττης λοιδορίας εἶτα προσέταττον οἱ τῆς προεδρίας τοὺς ὑφεδρεύοντας λαβομένους τῶν ἐπὶ κεφαλῆς καλυμμάτων ἐκείνων ῥίπτειν αὐτὰ κατὰ γῆς ἐπιβοῶντας τὸ, ἀνάξιος, τρίς· ἄλλους δὲ ἄλλων τὰ ἱμάτια περιδύειν ἀπὸ τῶν κρασπέδων ἐπὶ κεφαλῆς ἀντιστρόφως B αἴροντας καὶ τὸ, ἀνάξιος, αὖθις ἐπιβοῶντας τρὶς, ἔπειτα ὠθισμῷ καὶ βίᾳ καὶ τοῖς ἐπὶ κόῤῥης ῥαπίσμασιν, ὥς τινας τῶν ἀνδροφόνων, ἐξελαύνειν τοῦ ἱεροῦ. ταῦτα οἱ δίκαιοι κριταὶ καὶ τοῦ εὐαγγελίου μύσται. ὁ δὲ φιλάνθρωπος Ἰησοῦς καὶ σωτὴρ καὶ τὸν λῃστὴν προσεδέξατο καὶ τοῦ προδότου τὴν μετάνοιαν, εἴπερ κἀκείνῳ πρὸς βουλήσεως ἦν, ἄσμενος ἐπόθει καὶ ἐκαρτέρει. ταύτῃ

1. ὁπωςδηποτοῦν add. A. 3. τὸν ὕστερον et προστάτων W., τῶν ὕστ. et προστάντων A. 4. ἔνιοι add. A.

exempla proferrent, in quibus veterum humanitas eluxisset, maxime autem commemorarent utriusque Iconomachiae tempora, atque ut ii qui gravius deliquerant humanos tunc experti essent orthodoxae sententiae defensores, et suum aliqui locum retinuissent: tamen hi ab immanitate decreti sui nullo modo recedendum putaverunt, sed omnem clementiam omnem misericordiam improbitatis fluctus in maris Atlantici fundum videntur deiecisse. Tanta invidia in medio sacri illius collegii bacchabatur; adeo saeva tempestas praeclaram illam concordiam vixdum initam ludibrio habebat. (VI.) Quis autem adeo durus est et animo adamantino, ut contumeliam illam et maximam inhumanitatem referre queat, qua contra miseros episcopos et universos ordinis sacerdotalis ministros usi sunt? Nam post verborum convicia praesides inferioribus imperabant, ut direptos illis pileos humi abiicerent ter acclamantes, indignus est: alios vero aliorum vestes exuere, casque a fimbria inversas supra caput attollere, atque iterum ter acclamare iubebant, indignus est: deinde pulsatione et vi et alapis in os impactis tanquam sicarios templo extrudere. Haec iusti illi iudices et Evangelii sacerdotes. At humanissimus Iesus Salvator etiam latronem admisit, et proditoris poenitentiam, modo ipse voluisset, desideravit et expectavit.

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

τοι καὶ βραδέως μέν, ἀλλ' εὗρον καὶ οὗτοι τὴν δίκην ὀψέ, τὴν ἀξίαν ἐπάγουσαν ἀντιμέτρησιν. οὐδὲ γὰρ οὐδεὶς τῶν νέων τούτων νομοθετῶν καὶ κριτῶν ἐν τῇ οἰκείᾳ τετελευτήκει τιμῇ· ἀλλ' αἴσχιστα τῶν οἰκείων ἐξελαθέντες θρόνων, ὡς προϊόντες ἐροῦμεν, βέλεσι λύπης τοῦ ζῆν ἀπεῤῥάγησαν. (Ζ.) Μετὰ ταῦτα C τοίνυν ὁ βασιλεὺς ἐς μνήμην ἐληλυθὼς ὧν ὁ πατὴρ ἐπεπράχει κατὰ τοῦ νέου Ἰωάννου τοῦ Λάσκαρι, ᾧπερ ἡ τῆς βασιλείας μᾶλλον προσῆκε διαδοχή, καὶ δείσας μὴ τῆς δίκης ὀψέ ποτε διανα- D στάσης τὰ ὅμοια ἔσται καὶ αὐτὸς πεπονθώς, ἀφαίρεσιν δηλαδὴ βασιλείας καὶ ὀφθαλμῶν, ἐζήτει καθόσον ἐξῆν τὸ προσῆκον ἐπενεγκεῖν τῷ τραύματι φάρμακον. συνετὸς γὰρ ὢν οἶδεν ὡς πολλάκις κἀν τῷδε τῷ βίῳ τὸ θεῖον φιλεῖ κατὰ στάθμην δικαίαν τῶν πεπραγμένων τὰ τέλη βραβεύειν ὁποῖά ποτ' ἂν ᾖ, ἵνα δραστική τις τοῦτο παραίνεσις τῷ βίῳ ἐμπολιτεύηται, ἰταμῶς ἀπειλοῦσα, οἵ τινές ποτ' ἄρα εἶεν οἱ τὴν ἄνωθεν ἐποπτεύουσαν δίκην κατό- E πιν τῶν οἰκείων τιθέμενοι βουλευμάτων. εἰ γὰρ μὴ καὶ αὐτὸς αἵρεσιν οὐδηντινοῦν συνεργὸν ἐδεδώκει τῇ γνώμῃ καὶ χειρὶ τοῦ πατρός, τῆς τότε βρεφικῆς ἡλικίας καιρὸν οὐκ ἐχούσης, διὰ τὸ τῶν σωματικῶν ὀργάνων οὐκ ἐντελὲς ἐμφανίζειν τὴν ἐν τοῖς κόλποις τῆς ψυχῆς κεκρυμμένην αἵρεσίν τε καὶ βούλησιν· ἀλλ' οὖν V. 88 δι' αὐτὸν ὅμως τὸν τοσοῦτον τῆς ἀδικίας ἀνῆψε πυρσὸν ἐκεῖνος, ὡς μὴ τοῦ γνησίου παρόντος καὶ ὑγιαίνοντος διαδόχου στεροῖτο F τῆς βασιλείας αὐτός. ταῦτ' ἄρα καὶ σφοδροῖς τοῖς τῆς συνειδήσεως κέντροις πληττόμενος ἧκε παρὰ τὸν τυφλωθέντα δι' αὐτὸν

19. ἐν τοῖς κόλποις add. A. 23. αὐτὸς om. A.

Proinde sero illi quidem, sed iustas tamen poenas luerunt, et debitam mercedem acceperunt. Neque enim novorum istorum legislatorum ac iudicum ullus in sua dignitate decessit: sed turpissime suis pulsi sedibus, ut postea dicemus, prae animi aegritudine vitam abruperunt. (VII.) Post haec Imperator recordatus, quo pacto pater cum adolescente Ioanne Lascari egisset, ad quem Imperii successio magis quam ad se pertineret, ac veritus ne vindicta tandem expergiscente eodem et ipse modo tractaretur, et oculos una cum Imperio amitteret, convenientia vulneri medicamenta statuit adhibere. Qua enim erat prudentia, non ignorabat, Deum saepenumero etiam in hac vita facinorum exitus ad iustitiae normam dirigere, qualiacunque ea perpetrata sint, ut documentum istud efficax sit, quod hominum vitam emendet, et atrocibus minis perterreat eos, qui suis ipsorum consiliis postponunt numinis vindictam humanis rebus invigilantem. Etsi enim patris consilium aut factum nullo ipse animi motu libero adiuverat, propterea quod illo tempore infans erat, adeoque nondum poterat infirmis adhuc corporis facultatibus latentem animi affectum ac voluntatem declarare: tamen idcirco pater scelere illo se contaminarat, ne filius, legitimo et sano herede superstite, Imperio privaretur. His de causis, cum vehementius conscientiae stimu-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. P. 106

παρὰ τοῦ πατρὸς Ἰωάννην τὸν Λάσκαριν, ἔν τινι πολιχνίῳ τῆς Βιθυνίας φρουρούμενον, ὀψόμενός τε ἅμα αὐτὸν καὶ τὰ εἰκότα παραμυθησόμενος καὶ πρός γε ἔτι τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἄφθονα πάντα παρέξων αὐτῷ διὰ βίου· ὃ δὴ καὶ πεπραχὼς καὶ πράττεσθαι προστεταχὼς ἄσμενος ἐκεῖθεν ἀπῄει πρὸς ἕω τὰς διατριβὰς ἐπὶ ῥητοῖς ποιησόμενος στρατηγικῆς θ᾽ εἵνεκα ἐμπειρίας καὶ δεξιᾶς τινος ἀπειλῆς τῶν βαρβάρων, πρὸς συστολὴν οἱονεί πως συνωθούσης αὐτούς, ὡς μὴ ἀδεῶς ὁπότε καὶ ὅποι βούλοιντο ἐπελαύνοιεν ἐς τὰς Ῥωμαίων νομάς.

B γ΄. Ἐν τούτοις γε μὴν τῶν πραγμάτων ὄντων βουλὴν τῷ βασιλεῖ παρεισάγουσί τινες τῶν πάντα τοῖς ἡγεμόσιν ἐπειγομένων χαρίζεσθαι· ἐπεὶ καὶ τὰ πλεῖστα φιλεῖ τὸ ὑπήκοον πρὸς τὴν τῶν ἀρχόντων συνδιατίθεσθαι βούλησιν καὶ πρὸς ἐκείνην ὥς εἴς τινα σκοπὸν καθάπαξ ῥυθμίζειν καὶ διευθύνειν καὶ γνώμην καὶ γλῶτταν καὶ πᾶσαν χειρὸς πρακτικῆς κίνησιν. τοῖς γὰρ τοιούτοις οἶδεν ἐξωνεῖσθαι ῥᾳδίως τὴν τῶν ἀρχόντων εὐμένειαν· ἡ δὲ βουλή, C ἐπειδή φησιν πάντα ἐξεκεχωρήκει τὰ δεινά, δι᾽ ἃ τὰς τριήρεις Ῥωμαῖοι πρὸς τοσοῦτον ἐπηύξησαν πλῆθος· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ Κάρουλος ὁ τῆς Ἰταλίας ῥήξ, τὸ κεφάλαιον τῶν δεινῶν, ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο· μάταιος ἄρα τῶν νεῶν ἡ δαπάνη, μικροῦ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπέκεινα τὸ βασιλικὸν ἐπιτρίβουσα ταμιεῖον. ὃ δὴ καὶ Ῥωμαίοις ὄλεθρος ὢν προφανὴς καίριον ὅμως ἔδοξε καὶ D μάλα ἀνυσιμώτατον γνώμαις διψώσαις χρημάτων καὶ τούτων ἕνε-

21. ἁπάντων om. A.

lis pungeretur, ad Ioannem Lascarim, qui sua causa a patre excaecatus fuerat, et in quodam Bithyniae oppidulo custodiebatur, abiit, tum ut videret eum, tum ut consolaretur; praetereaque omnia, quae usui esse possent abunde ei, quoad victurus esset, suppeditaret. Quod cum fecisset ac fieri iussisset, laetus inde versus Orientem progressus est, certis de causis ibi commoraturus: tum ut rei militaris usum consequeretur: tum ut minis prudenter intentatis terrorem barbaris incuteret, ne impune quoties et quo vellent in Romanos fines irrumperent.

3. Hoc rerum statu nonnulli ex iis qui principibus gratificari in omni re student, Imperatori consilium proponunt. Nam plerumque solent subditi ad principum voluntatem se accommodare, ad eamque animum et linguam et omnes actiones velut ad scopum quendam dirigere. His enim obsequiis eorum benevolentiam facile redimunt. Consilium autem fuit huiusmodi. Cum pericula omnia, propter quae Romana classis tantopere aucta fuisset, sublata essent, ac praeter caetera etiam Carolus Italiae Rex, omnium malorum caput, e rebus humanis excessisset; inanem esse navium sumptum, qui fiscum Imperatorium plus fere quam caetera omnia exhauriret. Quod cum Romanis evidentem perniciem afferret, tamen in praesentia opportunum atque utilissimum esse visum est, animis pecuniae sitienti-

A. C. 1282 ad 1328
Imp. Andron. Senioris.

κα πάσας ἑτοίμως ἐχούσαις προΐεσθαι τὰς τὴν ἀρχὴν συνιστώσας αἰτίας, καθάπερ τοὺς οἴκους τὰ ἐρείσματα καὶ οἱ πρόβολοι καὶ οἱ χάρακες. (Β.) Αὕτη δὴ γίνεται Ῥωμαίοις δυστυχημάτων ἀρχὴ καὶ θεμέλιος ἄσειστος. τοῦτο τοὺς πρὶν τὴν Ῥωμαίων δύναμιν ὡς ἄμαχον ὀῤῥωδοῦντας Λατίνους ἀνέῤῥωσε καὶ πρὸς λογισμοὺς ἀθλητικήν τινα γέμοντας ὁρμὴν μάλα ἐξώπλισεν. ἐντεῦθεν γὰρ τὰ πρὸς θάλατταν ἐκείνοις μὲν ηὖξε καὶ ἐλαμπρύνετο καὶ κέρδη προσετίθει καὶ μείζους καὶ πλατυτέρας ἀρχάς· τοῖς Ῥωμαίοις δ' ὑπέῤῥει E *καὶ ὑπεχάλα καταμικρὸν ἀεὶ καὶ τῆς πρώτης ἡμέρας ἡ δευτέρα κατόπιν ἐβάδιζεν ἐπὶ δυστυχήματι προστιθεῖσα δυστύχημα· πειρατικαὶ γὰρ τριήρεις ἄλλοτε ἄλλαι νῦν μὲν ἐντεῦθεν, νῦν δ' ἐκεῖθεν, νῦν δ' ἄλλοθεν, σύνδυο καὶ σύντρεις καὶ κατὰ πλείους ἤδη πρὸς αὐτὴν ἀδεῶς εἰσεκώμασαν τὴν πόλιν. ὅθεν αἱ νῆσοι καὶ τὰ παράλια ἤρχοντο ἤδη νοσεῖν, οὐκ ἔχουσαι μηδαμόθεν ὅπως ἂν ὁπωσοῦν ἀποτρίψωνται τοὺς παράπλους καὶ περίπλους ἐκείνων καὶ τὰ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐκεῖθεν δεινά, ὅσα δέος* P. 107 *ἐσχάτων κινδύνων καὶ θανάτου τότε μὲν ἠπείλουν καὶ ἔμελλον,* V. 89 *ὕστερον δ' ἐναργῶς ἐπήνεγκαν. (Γ.) Ἐντεῦθεν τὸ Γασμουλικὸν ἅπαν διεσκεδάσθη ἄλλο κατ' ἄλλα μέρη τῆς οἰκουμένης διασπαρὲν δι' ἔνδειαν τοῦ ζῆν. τὸ μὲν γὰρ ταῖς τῶν Λατίνων ηὐτομόλησε χρείαις, ὅσαι περί τε ὁλκάδας καὶ τριήρεις ἐκείνων μερίζονται· τὸ δ' ὑπόμισθον ἐγεγόνει τοῖς ἐνδόξοις καὶ πλούτῳ προέχουσι* B *τῶν Ῥωμαίων· τὸ δὲ τὰ ὅπλα ἀποδόμενον πρὸς γεωργίαν*

5. *ἀθλητικῆς τινὸς* W. in mg. 7. *προσετίθει* A., *προσετίθετο* W.
15. *ἀποτρίψωνται* A., *ἀποτρέψωνται* W.

bus, et eius causa facile contemnentibus omnia praesidia, quae Imperium sic muniunt, ut domos columnae et septa et aggeres. (II.) Hoc Romanis malorum principium et immobile fundamentum extitit; hoc Latinos, qui Romanorum vires ut invictas antea metuebant, confirmavit, et eorum animos gladiatoria quadam audacia armavit. Hinc enim res illorum maritima crescere et amplificari; hinc illis accedere lucra, maioresque et latiores principatus: Romanis vero paulatim decedere ac subinde imminui, posteriorque dies priori deterior succedere, calamitatem calamitate cumulando. Nam piraticae triremes aliae atque aliae modo hinc modo illinc modo aliunde, nunc binae, nunc ternae ac plures, ad ipsam usque Urbem per ludibrium audacter accesserunt. Unde insulae maritimaque loca affligi coepta: cum nullo modo navium accessus et circuitus, et noctu atque interdiu instantia pericula prohibere possent, quae extrema omnia ipsumque exitium tum quidem minabantur parabantque inferre; re ipsa autem postea intulerunt. (III.) Hinc omne Gasmulicum dissipatum est, et in alias atque alias terrae partes dispersum ob victus inopiam. Partim enim ad Latinos sponte transiverunt, operam suam iis locaturi ad onerarias naves et triremes agendas, partim a nobilibus et locupletibus Romanis mercede conducti sunt, partim armis venditis ad colendos agros se contulerunt, satius esse rati per omnem

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἐτράπετο, αἱρετώτερον ἡγησάμενον οὕτω τε μοχθεῖν διὰ βίου καὶ τοῖς ἐτησίοις κατατρίβεσθαι τελώναις καὶ φορολόγοις, ἢ λιμῷ συνωθοῦντι πρὸς θάνατον πρόδηλον ἑκόν γε εἶναι ἑαυτὸ καταπροέσθαι. αἱ τριήρεις δ' ἄλλαι κατ' ἄλλα μέρη τοῦ Κέρως κα- C ταλειφθεῖσαι κεναὶ τῷ χρόνῳ διεφθάρησαν· αἱ μὲν γὰρ κατέδυσαν ἐς πυθμένας θαλάσσης, αἱ δὲ διεῤῥάγησαν. ἦσαν δ' αἳ καὶ ἐπιμελείας ἀξιωθεῖσαί τινος, ὀλίγαι δ' αὗται παρέμειναν εἰς χρείας ἴσως ἐλπίδος μελλούσης. ἐς οἷόν γε μὴν πέρας κατήντησε τὸ βούλευμα τοῦτο καὶ οἷα τοῖς Ῥωμαίοις προὐξένησε τὰ δεινά, τοῦ λόγου προϊόντος ἔσται δῆλον.

D δ'. Ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ Γρηγορίῳ ἐπενεχθῆναι τὰ λυπηρὰ καὶ γενέσθαι τινὰ τίσιν αὐτῷ τῆς ἀσπλαγχνίας, ὅτι μήτε χεῖρα βοηθείας ὤρεξεν ἐπιβοωμένῳ τῷ Βέκκῳ, καὶ πάντα ὑπείξειν ὁμολογοῦντι, εἰ παραδοχῆς τινος ἀξιωθείη, μήτε τὰ δεινὰ τῷ ταλαιπώρῳ προσεπαύξειν ὤκνησεν, ἀλλὰ πολλοῖς πανταχόθεν χειμαζομένῳ τοῖς κύμασιν, αὐτὸς κατὰ νώτου μείζους ἀνεῤῥήγνυ τοὺς κλύδωνας, ἄλλους ἐπ' ἄλλοις συχνοὺς ἐπαντλῶν, σφόδρα τῆς ἑαυ- E τοῦ σοφίας ἀνάξια πράττων, ὁ πάντα πλὴν τοῦ παρόντος ἐπαίνων ἄξιος· ἐπεί γε μὴν ἔδει καὶ τοῦτον παθεῖν κακῶς, τί παρὰ τῆς τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον ἀγούσης προνοίας οἰκονομεῖται; ἐγκαταλιμπάνεται καὶ οὗτος παρὰ θεοῦ προνοητικήν τινα καὶ παιδευτικὴν ἐγκατάλειψιν, ἵνα τὴν προστριβεῖσαν ἐντεῦθεν αὐτῷ κηλῖδα καλῶς ἀποτρίψηται καὶ καθαρὸς τῷ μέλλοντι παρα- P. 108 πεμφθείη αἰῶνι. ἔδοξε γὰρ αὐτῷ μὴ ἀρκοῦσαν εἶναι τιμωρίαν

3. ἑκὸν et ἑαυτὸ A., ἑκὼν et ἑαυτὸν W. 18. ὁ πάντα πλὴν τοῦ παρόντ. ἐπ. ἄξ. A., ὁ πλὴν τοῦ παρ. τἆλλα πάντων ἐπ. ἄξ. W.

aetatem opus facere, et quotannis a publicanis et tributorum exactoribus vexari, quam fame ad apertam mortem compellente suam ipsorum salutem ultro prodere. Triremes vero aliae in aliis Ceratini sinus partibus vacuae relictae tractu temporis perierunt. Quaedam scilicet in fundum maris depressae; quaedam disruptae; nonnullae tamen cura aliqua dignatae, quae quidem paucae remanserunt in spem fortasse alicuius futuri usus. Quis autem huius consilii fuerit exitus, et qualia Romanis mala importaverit, orationis progressu exponetur.

4. Sed cum Gregorium etiam dolore affici oporteret, et immisericordiae poenas luere, quod Vecco opem imploranti, et omnia concessurum pollicenti, si qua sui ratio haberetur, et auxilium negasset, et misero calamitates augere non dubitasset; immo multis undique fluctibus iactato ipse a tergo maiores procellas incussisset et accumulasset, indignam sane eruditione sua rem agens, qui hoc excepto caetera laudibus dignus erat: cum igitur hic quoque affligendus esset, quid a Providentia omnia utiliter administrante fit? Derelinquitur et ipse a Deo, ut per eam derelictionem saluti ipsius consulatur, ut erudiatur, ut labem sibi inde aspersam eluat, et purus ad alteram vitam transeat. Etenim non satis Vecco supplicii esse ratus,

κατὰ τοῦ Βέκκου τὴν ὑπερόριον δίαιταν καὶ ἀπαγωγὴν τῶν φί- A. C.
λων καὶ συγγενῶν, ἀλλὰ καὶ λόγοις καὶ γραφαῖς ἔβαλλε πόῤῥω- 1282
θεν, ταῖς ἐκείνου γραφαῖς καὶ τοῖς δόγμασι καὶ ἀντιπάλοις προ- ad 1328
βλήμασί τε καὶ δόγμασιν ἀντισυλλογιζόμενος· ἐν ὅσῳ γε μὴν Imp. Andron. Senioris.
ἐκείνῳ καὶ τοῖς ἐκείνου μαχόμενος οὗτος ἦν, ἐλάνθανε τιτρωσκό-
μενος ὑπ' ἄλλων αὐτὸς κἀν τούτοις καὶ αὐτὸς ἁλισκόμενος, οἷς
ἄλλων ἐπελαμβάνετο· καθάπερ εἴ τις τοξεύων ἐχθρὸν καὶ πολέ- B
μιον ἐλάνθανε καιριώτερον αὐτὸς τοξευόμενος παρὰ πλευρὰν ἐκ
τῶν ὁμοφύλων. (B.) Ἐπελάβοντο γὰρ αὐτοῦ ὡς βλασφημοῦν-
τός τινες τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν τοῦ κλήρου καὶ παρῄνουν ἔστιν
ἃς μεταθέντα τῶν λέξεων ἀκίνδυνον εἶναι καὶ λοιδορίας ἐκτός. οὐ
μὴν ἔδοξε τὰ τῆς παραινέσεως τούτῳ τυγχάνειν ὑγιᾶ καὶ ἀνύπο- V. 90
πτα, ἀλλ' ὑποκαθήμενον ἔχειν καὶ ὑφέρποντα φθόνον. ταύτῃ
τοι καὶ ἐνίστατο καὶ παρωξύνετο πρὸς ἀντιλογίας καὶ ἀποδείξεις C
καὶ λόγοις λόγους συνείρων ἐπὶ πολὺ διετέλει ἀποφράττοντάς τε
τὰ τῶν ἐγκαλούντων ὡς ἐδόκει στόματα καὶ ὑπερείδοντας ὡς ἐνῆν
αὐτὸν καὶ τὸ στεῤῥὸν τοῖς αὐτοῦ περιποιουμένους λόγοις. ἀλλ'
οὐκ ἦν ὡς ἔοικεν ἐθέλοντι καὶ θεῷ, τῷ πάντα πρὸς τὸ συμφέ-
ρον οἰκονομοῦντι, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς εὐδρομῆσαι τὸν ἄνδρα. διὰ τοῦ-
το δίδοται τοῖς μαχομένοις ἰσχὺς καὶ ἀνάπτει τὰ τῆς φιλονεικίας,
ὥσπερ ἀπὸ σπινθῆρος εἰς πυρσόν. ἀποῤῥήγνυνται γὰρ αὐτοῦ πρῶ- D
τον μὲν τῶν ἀρχιερέων οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα καὶ τῶν τοῦ κλήρου·
συναποῤῥήγνυνται δὲ καὶ οἱ τούτῳ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀρχιερέων
φιλούμενοι, τοὺς περὶ Χειλᾶν τὸν Ἐφέσου φημὶ καὶ Δανιὴλ τὸν Κυ-

2. ἔβαλλε—γραφαῖς add. A. 11. μεταθέντα A., μετατιθέντα W.

quod extorris ab amicis et cognatis avulsus esset: verbis etiam et scriptis eminus illum feriebat, eiusdem scripta et dogmaticas definitiones contrariis argumentationibus ac definitionibus redarguebat. Dum vero illum et sectatores illius oppugnat, imprudens ab aliis et ipse vulneratus est: et in iis captus, quibus alios captabat: non aliter quam si quis tela in hostes coniiciens ipse a suis ex obliquo graviorem plagam praeter opinionem acciperet. (II.) Quidam enim e pontificibus et clericis eum reprehenderunt, ut blasphemantem: ac monuerunt, ut vocabulis nonnullis mutatis periculum et convicium vitaret. Ea admonitio non sincera esse nec suspicione omni carere, sed obscuram et furtim subrepentem invidiam celare ei visa est. Proinde rem urgebat, et ad contradicendum acuebatur, et probationes probationibus ac disputationes disputationibus cumulabat, quibus accusatorum ora, ut putabat, obturaret; se ipsum autem pro virili tueretur, ac suis dictis robur adderet. Sed apparet utique Deum, qui ad utilitatem omnia dirigit, noluisse viro illi etiam caetera ex sententia succedere. Itaque vires adversariorum augentur, certamenque accenditur, ut e parva scintilla magnum oriatur incendium. Primum non minima pontificum et clericorum pars eum destituit: destituitur et ab iis quos prae caeteris pontificibus diligebat, Chila Ephesio et Daniele Cyziceno, quibus ob eruditionem iusto

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ζίκου, οἷς καὶ μείζονα τοῦ προσήκοντος διὰ τὸν λόγον ἐχαρίζετο τὴν τιμὴν καὶ πρώτους τῶν ἄλλων ἱερέας τε καὶ ἀρχιερέας ἀνέδειξεν· ὃ καὶ μᾶλλον ἐλύπει τὸν πατριάρχην, ὅτι περ οὓς ἤλπιζεν ἄλλων λοιδορούντων καὶ μαχομένων αὐτοὺς ὑπερμαχεῖν καὶ E ἀντ' ἀκροπόλεως καὶ τάφρων αὐτῷ καθίστασθαι, τούτους εὕρισκε παρ' ἐλπίδα πολεμίους καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἄνθρακας ἀντὶ θησαυρῶν. ὥστε καὶ τοῦτο ἐκεῖνο λέγεται καὶ αὐτὸν πεπονθέναι, ὁποῖον καὶ ὁ Καῖσαρ πάλαι Ἰούλιος ἐπεπόνθει κτεινόμενος ὑπὸ τῶν περὶ Βροῦτον καὶ Κάσιον. πρὸς μὲν γὰρ τὰ τῶν ἄλλων ξίφη F μέχρι τινὸς ἀντεῖχε καὶ ἀπεμάχετο καθόσον ἐξῆν· ὁπότε δ' ἀπίδοι καὶ Βροῦτον ἐσπασμένον τὸ ξίφος, ὃν ἴσα καὶ γνήσιον παῖδα διετέλει φιλῶν, τότε πληγέντα φασὶ τὴν καρδίαν τῷ ἀδοκήτῳ τοῦ πράγματος ἄψυχον αὐτίκα πεσεῖν κατὰ γῆς. (Γ.) Τὸν αὐτὸν καὶ οὗτος τρόπον ἀντέλεγε τοῖς ἄλλοις μέχρι τινός· ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς πιστοτάτους καὶ φιλουμένους ὁπλιζομένους ἔβλεπε κατ' αὐτοῦ καὶ μηδένα τὸν βοηθοῦντα, μήτε τὸν βασιλέα, P. 109 μήτ' ἄλλον οὐδένα δυνάμενον, συνῆκεν ὀψὲ κρίσιν εἶναι τοῦτο τοῦ θεοῦ καὶ δίκην ἄνωθεν κυρωθεῖσαν καὶ καταψηφισθεῖσαν αὐτοῦ. ταύτῃ τοι καὶ χαίρειν εἰπὼν φιλονεικίας καὶ θρόνους ἀπῆλθε σχολάσων ἐν τῇ μονῇ τῆς ὑπεράγνου δεσποίνης καὶ θεομήτορος τῆς τῶν Ὁδηγῶν. ἀλλ' ἐκεῖθεν διὰ βραχέος ἐκλήθη παρὰ τῆς κτητορίσσης τῆς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου μονῆς. φιλολόγος γὰρ ἦν ἡ γυνὴ καὶ τὰ πολλὰ τῆς γλώττης τοῦ πατριάρχου ἐξεχομένη· B διὸ καὶ κατοικίαν ἔγγιστα τῆς μονῆς δειμαμένη προσηγάγετο τοῦ-

7. ἐκεῖνο A., ἐκεῖνον W. 8. ἐπεπόνθει add. A. 17. οὐδένα A., μηδένα W. τοῦτο add. A.

maiores honores detulerat, qui omnium primi sacerdotes et pontifices constituti ab eo fuerant: idque patriarcha iniquiore animo tulit, quod quos pro se ab aliis lacessito et oppugnato decertaturos, praesidiumque et munimentum sibi firmissimum futuros speraverat, eos ipsos experiretur inimicos, et ut proverbio dicitur, carbones pro thesauro invenisset. Sic idem illi accidisse fertur, quod olim Iulio Caesari, cum a Bruto et Cassio occideretur. Nam contra aliorum enses aliquantisper restitit repugnavitque ut potuit: sed cum Brutum etiam strinxisse gladium vidisset, quem germani filii loco dilexerat, tum demum aiunt re inexpectata perculso animo statim exanimem humi concidisse. (III.) Ad eundem modum Gregorius caeteris ad tempus refragabatur. Sed cum fidissimos et carissimos infestos sibi esse cerneret, neque adesse defensorem videret, non Imperatorem, non ullum potentem: tandem Dei iudicium esse intellexit, et poenam adversum se a numine sancitam ac decretam. Proinde contentionibus et summis Ecclesiae honoribus valere iussis secessit in monasterium castissimae Dominae ac Deiparae Hodegorum, et a negotiis in otium se contulit. Sed inde non multo post evocatus est a fundatrice monasterii sancti Andreae. Erat enim ea mulier literarum studiosa, et ab ore patriarchae pendebat. Itaque domo proxime monaste-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

τον ἐκεῖσε· ὅπου καὶ χρόνου βραχέος παραῤῥυέντος τὸν βίον ἀπήλλαξεν. (Δ.) Ἐπεὶ δ' εἴωθεν ὡς τὰ πολλὰ τὸ θεῖον ἀνάλογα τοῖς πεπραγμένοις τὰ τέλη ταῖς πράξεσιν ἀντιμετρεῖν, ἵνα δὴ τοῖς περιοῦσι παίδευμά τι καὶ σωφρονισμὸς τῶν παρελθόντων γίνοιτο τὰ πάθη, οὐκ εἰς μακρὰν ἡ ἀξία μετῆλθε δίκη καὶ τοὺς περὶ Χειλᾶν τὸν Ἐφέσου καὶ Δανιὴλ τὸν Κυζίκου, διότι πικρὰν C ὀφρὺν αὐτοὶ τῷ εὐεργέτῃ ἐπέῤῥιψαν τῇ παρούσῃ τύχῃ πεπιστευκότες καὶ μὴ θέντες ὅλως εἰς νοῦν, ὅτι πλεῖστος περιχορεύει τἀνθρώπεια πλάνος τοῖς τε προσδοκωμένοις διδοὺς ἀπροσδόκητον πέρας καὶ τοῖς ἀπεγνωσμένοις εὐτυχῆ τινα φέρων παλάμην· καὶ φιλεῖ γε ὡς τὰ πολλὰ τὰς ἀνιδρύτους ψυχὰς ὑποκλέπτειν ῥᾳδίως καὶ παραφέρειν ἐς ἔκφυλα θράση καὶ πράξεις ἀτόπους, καθάπερ ὁπότε Καικίας ὁλκάδα λαμπρὸς ἀπολαβὼν ἀγκυρῶν ὀρφανὴν D οὐ καλῶς ἐφ' ὑγροῖς ταλαντεύει τοῖς κύμασι· καὶ ὡς χρὴ τοῖς V. 91 τοιούτοις προσέχειν τὸν νοῦν ἀσφαλῶς, μὴ πάθωμεν ἐς τὴν ὑστεραίαν ὧν δρῶμεν αὐτοὶ μείζω τε καὶ πικρότερα. ἐγείρονται γὰρ καὶ κατ' αὐτῶν οἱ τοῦ κλήρου τῶν μητροπόλεων αὐτῶν ἔκκριτοι καὶ πιστότατοι καὶ ἐς τὰ μάλιστα ἀγαπώμενοι καὶ διδόασι τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀρχιερεῦσι γράμματα, πολλὰ τῶν ἀθε- E μίτων αὐτοῖς μαρτυροῦντα καὶ ὅσα καθαίρεσιν ἦσαν αὐτοῖς ἐγγυώμενα· ἃ δὴ καὶ σὺν πολλῇ τῇ προθυμίᾳ ὅ,τε βασιλεὺς καὶ ἡ τῶν ἀρχιερέων πανήγυρις προσδεξάμενοι γράμμασι μὲν καὶ ψηφίσμασιν ἠγάγοντο τούτους εἰς τὴν βασιλεύουσαν· τὸν δὲ τῆς ἐξετάσεως καιρὸν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπερτιθέμενοι παρεκρούοντο.

11. ψυχὰς add. A. 16. γὰρ] γοῦν A. 22. πανήγ.] ὁμήγυρις A.

rium extructa eo virum pertraxit: ubi parvo tempore elapso defunctus est. (IV.) Sed ut consuevit Deus plerumque exitu rebus gestis consentaneo facta cuiusque remunerari, ut defunctorum cladibus superstites admoniti erudiantur, et ad bonam frugem evadant: paulo post Chilas Ephesius et Daniel Cyzicenus iustas poenas dederunt, quod secundae fortunae flatu elati erga virum de se bene meritum acerbe et arroganter se gessissent: nec cogitassent, quantus error in rebus humanis ludat, inexpectato exitu expectationem hominum fallens, et rebus desperatis salutarem opem afferens: quo quidem errore leves animi sic decipiuntur, ut facile insolescant et res absurdas suscipiant, non aliter quam cum Caecias navem onerariam ancoris destitutam violentus adoritur et in fluctibus male libratam exagitat: unde vigilandum et solicite cavendum, ne postridie maiora et acerbiora quam fecerimus perferamus. Nam ex eorum metropolibus clerici selecti et fidissimi et carissimi contra eos insurgunt, ac Imperatori et caeteris pontificibus literas offerunt, quibus illos multa nefanda et abrogationem sacerdotii certam importantia commisisse testabantur. Quas cum Imperator et pontificum collegium cupide accepissent, libellis decretisque eos in Urbem evocarunt; tum deinde cognitionem quotidie dilata ipsos eludebant. (V.) Tandem cum et

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

(E.) Εἶτα ἐπειδὴ ἔδει πιεῖν καὶ αὐτοὺς δριμύτερον ὃν κατὰ τοῦ πατριάρχου καὶ εὐεργέτου κρατῆρα συνεσκευάσαντο, τοῦ θεοῦ τὰ τοιαῦτα δικαίως ἀντιμετροῦντος ἄνωθεν, εὑρίσκουσι μὲν σεσιωπημένην παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποστροφήν, ἣ δὴ καὶ πολλῷ πλέον B τῆς φανερᾶς ἐπιφέρει τὴν λύπην, ὁμαλῶς πως καὶ λεληθότως εἰπεῖν ἄχρι μυελῶν καὶ ὀστῶν διαβαίνουσα κἀκεῖ τὴν ὥραν τῆς ψυχῆς ἀπηνῶς ἐπιβοσκομένη καὶ τὸ φιλότιμον ἅπαν μαραίνουσα· εὑρίσκουσι δὲ παρὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν περιφρόνησιν δυσμενῆ καὶ πάσης παραμυθίας ἐξενωμένην· τὸ δὲ μεῖζον, P. 110 ἀποκλείονται καὶ τῶν ἐτησίων προσόδων, ἃς αἱ μητροπόλεις αὐτοῖς ἐγεώργουν. καὶ ἵνα μὴ διατρίβωμεν, οὕτω καθήμενοι παρὰ τὴν βασιλεύουσαν τὸ λοιπὸν τοῦ βίου παρήμειψαν, σφόδρα φλεγμαίνουσαν θρέψαντες ἐν τοῖς σπλάγχνοις τὴν λύπην, ἕως ἀπηγορεύκει μὴ φέρον τὸ σῶμα τὴν ἔκτασιν τῆς ὑπερβολῆς.

A. C. 1289 Octobr. 14 Possino.

ε'. Ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι. διαδέχεται μέντοι τὸν πατριαρχικὸν θρόνον μοναχός τις Ἀθανάσιος ὄνομα, ἐκ παιδὸς τοῖς ἀσκη- B τικοῖς ἐγγυμνασάμενος πόνοις καὶ τὸν ἡσύχιον βίον ἤδη διάγων ἐν ὄρεσι τοῖς τοῦ Γάνου. ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ ἀδαὴς μὲν τῆς τῶν γραμμάτων παιδείας καὶ τῶν πολιτικῶν ἠθῶν, τἄλλα δὲ ἀγαθὸς καὶ θαυμάσιος, ὅσα τὸν μοναδικὸν ἀπεργάζεται βίον, ἐγκράτειάν φη- C μι καὶ στάσεις παννύχους· χαμαιεύνης καὶ ἀνιπτόπους καὶ πεζοπορῶν ἀεὶ καὶ τρόπον ἔχων μάλα προσήκοντα τοῖς διαιτωμένοις καθ' αὐτοὺς ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις. καὶ ἦν ἂν διὰ βίου μακα-

1. ὃν] οὗ W. in mg. 18. Γάνους A. 20. ἀπεργάζονται A.

ipsis acerbius poculum, quale patriarchae bene merito miscuerant, exhauriendum esset, divina iustitia eas ipsis vices rependente, apud Imperatorem tacitam aversionem inveniunt, quae plus doloris affert quam ira aperta, sensimque et clanculum ad ipsas usque medullas ut ita dicam penetrans omnem depascit animi amoenitatem, omnem generosum ardorem extinguit. Apud fratres autem et collegas inimicum contemptum et ab omni consolatione alienum animadvertunt: et, quod maius est, annuis reditibus, quos illis metropoles pendebant, privantur. Denique, ne longum faciamus, ita in Urbe sedentes vitae reliquum exegerunt, vehementissimum dolorem intimis visceribus alentes, donec nimiam aegritudinem corpus non ferens omnino tandem defecit.

5. Sed illuc redeo. In patriarchicum solium succedit monachus quidam, Athanasius nomine, austerae disciplinae exercitationibus a puero assuefactus, tum autem in Gani montibus vitam solitariam agens, homo rudis ille quidem literarum morumque civilium, sed alioqui bonus et admirandus, quod attinet ad ea quae monasticam vitam constituunt; continentiam dico et vigilias nocturnas: humi cubans, illotis pedibus, ac pedes semper incedens: moribus denique iis praeditus, qui decent maxime eos qui solitarii in montibus et speluncis degunt. Ac per omnem ille aetatem fortunatus dici po-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

ριστὸς ὁ ἀνὴρ, εἰ καθ᾽ αὑτὸν ἀεὶ διῆγεν· ἀλλ᾽ ἐχρῆν ὡς ἔοικε παθεῖν κακῶς τούς τε ἄλλους τῶν ἀρχιερέων καὶ ὅσοι τοῦ κλήρου ἐλλόγιμοι, καὶ ἀντίσταθμα τὰ δεινὰ τῆς σφῶν εὑρηκέναι κακίας, τῆς τε προτέρας ἐκείνης καὶ ἣν κατὰ τοῦ πατριάρχου ἐνεδείξαντο Γρηγορίου. πρὸς γὰρ τὸν πατριαρχικὸν ἀναβεβηκὼς V. 92 θρόνον αὐτοῖς πρώτοις εὐθὺς βλοσυρόν τε ἐπέῤῥιψεν ὄμμα καὶ D ζήλου θείου καὶ πικρίας μεστόν· ὡς μὲν ἐντεῦθεν τοὺς μὲν συνετωτέρους ἀπὸ πρώτης ὅ φασι γραμμῆς στοχασαμένους τοῦ μέλλοντος τὴν κατ᾽ οἶκον ἑκόντας ἑλέσθαι κεκρυμμένην διαγωγὴν, πρὶν ἄκοντας παθεῖν τι τῶν ἃ μὴ πρὸς βουλήσεως ἦν· τοὺς δ᾽ ἀναγκασθέντας μετὰ βραχὺ τῆς βασιλευούσης ὥσπερ φυγάδας γε- E νέσθαι. (B.) Τὰ δ᾽ ὅμοια καὶ ἡ τῶν ἀρχιερέων πληθὺς ἐπεπόνθεσαν. πλεῖστοι γὰρ ἦσαν καὶ πάντες ἐλλόγιμοι καὶ νομίμων ἐκκλησιαστικῶν ἐμπειρότατοι, εἰς τοῦτο τὰ πολλὰ φιλοτιμησαμένου P. 111 τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, οὐκ οἶδ᾽ ὁπότερον, εἴτε παρειληφότος ἄνωθεν, εἴτ᾽ οἴκοθεν αὐτοῦ φιλοτιμησαμένου διὰ τὸν τοῦ βελτίονος πόθον, ἵνα τε σοφοὶ παιδευταὶ καὶ διδάσκαλοι τοῖς ὑπὸ χεῖρα γίνοιντο καὶ ἵνα στεῤῥοὶ προστάται τῆς εὐσεβείας εἶεν καὶ ἵν᾽ εἴπω προβλῆτες ἀτίνακτοι πρὸς τὰ τῶν ἐναντίων γλωσσῶν ὁπότε δεήσειε κύματα. τοὺς μὲν γὰρ ἐντὸς εὑρεθέντας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἵας δή τινος ἕνεκα χρείας, εἰς τὰς οἰκείας B ἕκαστον μητροπόλεις ἀπέπεμψεν, ἐκεῖ τὸ λεῖπον τοῦ βίου διατελέσοντας· ὡς μὴ ἐνταῦθά φησι καθήμενοι συῤῥάπτοιέν τι κατ᾽

6. βάῤῥοις εὐθὺς ἐπέῤῥ. A. Vid. Notas. 7. ὑποκαθημένου ζήλου μεστόν A. 22. λεῖπον A., λοιπὸν W.

tuisset, si solitarius semper vixisset. Sed male tractari utique tum pontifices tum clericos insigniores oportebat, et dignas improbitate sua luere poenas, tam priore illa, quam ea qua contra Gregorium patriarcham usi fuerant. Nam cum patriarchicum solium conscendisset, statim in eos primos trucem coniecit oculum zeli divini et acerbitatis plenum; ut prudentiores ab ipso quod aiunt limine quid futurum esset coniectantes vitam deinceps domi obscuram agere constituerent, priusquam inviti aliquid paterentur, quod minime eis placeret: aliis vero paulo post Urbe quasi exulare necesse esset. (II.) Eadem et coetui pontificum acciderunt. Plurimi enim erant, et omnes eruditione insignes, et Ecclesiasticarum sanctionum peritissimi, quod patriarcha Gregorius in ea re plurimum elaborasset, haud scio utrum traditum antiquitus morem amplexus, an suo ipsius studio ad meliora propenso obsequutus, ut populus eruditos moderatores et doctores haberet, qui religionis propugnatores essent fortissimi, et si res postularet, adversus linguarum infestarum violentiam inconcussi velut obices starent. Nam qui Constantinopoli inventi sunt, cuiuscunque rei causa adessent, eos in suam quemque metropolin misit, ut ibi aevi reliquum exigerent: ne, inquiebat, hic desidentes aliquid mali contra se invicem et contra me ipsum consuant,

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἀλλήλων τε καὶ αὐτοῦ τῆς εἰρήνης ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι· τοῖς δ' ἔξωθεν ἰοῦσι προφάσει δῆθεν κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων καὶ θείων συνόδων τοὺς δὶς ἢ ἅπαξ τοῦ ἔτους σύνοδον τῶν μητροπολιτῶν παρὰ τῷ πατριάρχῃ κελεύοντας γίνεσθαι, ὡς ἂν C παρ' ἀλλήλων τά τε τῆς εὐσεβείας ἀνακρίνωνται δόγματα καὶ τὰ μεταξὺ παρεμπίπτοντα ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα διαλύωνται, τὴν εἴσοδον ἀπέκλειε τῆς Κωνσταντίνου, εὖ ποιῶν· δίκαιον εἶναι λέγων τὴν λαχοῦσαν ποιμαίνειν ἕκαστον, ὥσπερ τὸν πατριάρχην τὴν βασιλεύουσαν, καὶ τῶν ἰδίων προνοεῖσθαι προβάτων παρόντας αὐτοὺς καὶ μὴ μόνα τὰ ἐκεῖθεν κέρδη δασμολογοῦντας χρονίζειν παρὰ τὴν βασιλεύουσαν. παρὰ τοσοῦτον οὖν ἑκα-D τέροις εἰκότως μέμψαιτό τις, παρόσον τοῦ δέοντος ἔξω καὶ ἄμφω πεπτώκασι διὰ τὴν τοῦ ὑπερβάλλοντος ἐκδρομήν. (Γ.) Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα περιῆν τἀνδρὶ τὰ χρηστὰ καὶ τοῖς τότ' ἀνθρώποις ὠφέλιμα· ζῆλος κατὰ τῶν ἀδικούντων οὕτω πάνυ τοι μέγιστος καὶ περιφανής, ὡς μὴ μόνον αὐτούς γε τοὺς ὅσοι τῷ βασιλεῖ κατὰ γένος προσήκοντες ἦσαν, ἀλλὰ καὶ αὐτούς γε τοὺς αὐτοῦ γε υἱέας δεδιέναι τὴν αὐτοῦ μετ' ἐκπλήξεως παρ-E ρησίαν καὶ τοὺς ἐλέγχους μᾶλλον ἢ τοῦ βασιλέως προστάττοντος. τὸ γὰρ ἄληπτον τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν τοῦ βασιλέως αἰδὼς πολλὴν ἐδίδου τούτοις τὴν συστολὴν καὶ τὸ δέος. πρός γε μὴν τοὺς ὅσοι μοναδικὸν ᾑροῦντο διάγειν βίον, μηδὲν μή-

1. κατ' αὐτοῦ καὶ ἀλλήλων A. τῆς εἰρήνης — διδάσκαλοι add. A. 2. προφάσει — διαλύωνται om. A. 11. παρὰ τοσοῦτον — ἐκδρομὴν om. A. 13. Quae hinc sequuntur, usque ad initium Capitis sexti, deerant in libris editis; extant autem in Codice A. Vid. Notas. BOIV.

quos pacis magistros esse convenit. Qui vero aliunde adveniebant, eo praetextu quod sacrosanctorum Conciliorum decretis cautum esset, ut metropolitani bis aut semel quotannis apud patriarcham convenirent, de fidei dogmatis sese invicem consulturi, et quaestiones Ecclesiasticas quae interim incidissent disceptaturi, eos Urbis ingressu prohibuit. Recte sane. Dicebat enim aequum esse, ut suam quisque Ecclesiam pasceret, sicuti patriarcha Constantinopolitanam: et ut praesentes ovium suarum curam agerent, non autem emolumentis inde acceptis contenti in Urbe morarentur. Possunt autem eatenus utrique merito reprehendi, quod utriqui modum excesserunt. (III.) Erant et alia multa in illo viro praeclara, et illius aetatis hominibus utilia: indignatio in eos qui iniuriam facerent adeo magna et insignis, ut non solum ii omnes, qui genere Imperatorem contingerent, sed et filii quoque Imperatoris liberrimas eius voces reprehensionesque, magis quam ipsius Principis iussa, exhorrescerent. Nam illius hominis vita inculpata et Imperatoris erga illum reverentia magnum his angorem et metum afferebant. Iis certe, qui monasticam vitam professi essent, nihil in-

A. C. 1282 ad 1328
Imp. Andron. Senioris.

τι τῶν ὅσα γαστρὶ παρέχει τρυφὴν παρῄνει, μήθ' ὅσα βαλαντίων ἀπαιτεῖ χρείαν καὶ περιδεᾶ φυλακήν, μήθ' ὅσα γέμουσαν ἀσχολίας τράπεζαν ἔχει. εἰ δέ τις ἔχων ἡλίσκετο, ἄκων καὶ σὺν αἰσχύνῃ τούτων ἐξίστατο. ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅσοι μοναδικὸν μὲν αἱρούμενοι βίον καὶ ἀπέριττον σχῆμα καὶ ἄτυφον τρόπον ἔπειτα πεζῇ F βαδίζειν οὐ μάλα ἠνείχοντο, σφοδρῶς ἐπετίμα καὶ τοῖς οἰκείοις κεχρῆσθαι ποσὶν ἐνουθέτει πρὸς τὰς ἐν τῇ πόλει διατριβὰς καὶ ταύτας οὐκ αὐτονομίᾳ τούτους χρωμένους οὐδὲ βλακείας ἕνεκεν τρυφῶσιν καὶ διαρρέουσιν ἤθεσιν ἀγοραῖς ἀκαίρως ἐνδείκνυσθαι, ἵν' ἐκεῖθεν ἐπανιόντες θεάτρου μεστὸν ἐπάγωνται νοῦν, ἀναγκαίας P. 112 δ' ὠθούσης χρείας καὶ τοῦ τῆς μονῆς ἐπιστάτου προτρέποντος. V. 93 καὶ τετήρηται τοῦτο πᾶσιν ἐκεῖθεν παρ' ὅλον τὸν τῆς πατριαρχείας χρόνον αὐτοῦ. εἶναι γὰρ τῶν ἀτοπωτάτων ἔφασκε, τὸν μὲν πατριάρχην ὑποζυγίῳ μηδενὶ μηδόλως, ἀλλὰ τοῖς οἰκείοις ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ποσὶ χρώμενον, αὐτοὺς ἐπὶ γάβρων ἵππων ὀχουμένους ἀσέμνων σκιρτημάτων καὶ κρότων τὰς ἀγυιὰς ἐμπιπλᾶν B καὶ τὰς ἀγορὰς καὶ τὰ θέατρα. (Δ.) Τούς γε μὴν ἐν οἰκίσκοις δῆθεν βραχέσι, πρὶν τὸν μοναδικὸν παιδαγωγηθῆναι τρόπον, νῦν μὲν περικλειομένους ἐν ἀσκήσεως ὑποκρίσει, νῦν δὲ τὰς ἐνδόξων περινοστοῦντας οἰκίας καὶ γυναικαρίων ἀφέλειαν ῥᾷστα ἐξαπατῶντας καὶ χειρουμένους διὰ τοῦ σχήματος καὶ δέρματα μὲν προβάτων ἔχοντας, ἔσωθεν δ' ὄντας πλέον ἢ κατὰ λύκους ἅρπαγας, C ὧν ἔνιοι καὶ ὑποκαθημένων αἱρέσεων ἔχοντες σπέρμα ῥᾳ-

15. γάβρ.] Sic A. pro γαύρων. BOIV.

dulgebat eorum omnium, quae aut ventri delicias afferrent, aut marsupiis egerent et solicita custodia, quaeve occupationis vanae plena essent. Quod si quem eas res habere compertum esset, iis ille invitus et per ignominiam spoliabatur. Sed et eos qui monasticam vitam et habitum simplicem et morem ab inani fastu alienum amplexi nollent pedibus ire, graviter corripiebat, monebatque eos ut pedibus uterentur suis, cum essent in Urbe commoraturi; id autem non cum libitum esset facerent: caverentque ne per socordiam delicati ac luxu diffluentes in publico se intempestive ostentarent, ut reversi inde animum inanibus spectaculis plenum referrent; sed necessitate urgente, et monasterii praefecto hortante foras exirent. Id vero ab omnibus deinceps observatum quamdiu is patriarcha fuit. Absurdissimum enim aiebat illud esse, ipsum quidem patriarcham cum iter faceret nullo prorsus iumento sed propriis uti pedibus; illos autem equis ferocibus vectos saltibus immodestis et quadrupedante sonitu vicos, fora, ac theatra implere. (IV.) Illos quoque, qui antequam monasticum institutum edocti essent, modo angustis cellulis austeriorem vitam mentiti includebant se, modo illustrium domos circumibant, et muliercularum simplicitatem facile decipiebant ac sibi per ipsum habitum mancipabant, ovium pelle induti, intus autem plus quam lupi rapaces, quorum et nonnulli insidentium animo haereticarum opinionum semen foventes, in exitii barathrum animas in-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

στα πρὸς βάραθρον ἀπωλείας ἁπλουστέρας ὠθοῦσι ψυχάς, τούτους τοίνυν ἀθροίζων καὶ ἅμα ὅσοι μαινομένων Βακχικά τινα ἤθη ἐπιτηδεύουσι κενῆς τινος δόξης καὶ λημμάτων ἕνεκα, καὶ κανόσιν ὑποτιθεὶς ἀσκήσεως, οὓς μὲν ἰάσιμον ἔχοντας συνενόει τὸν D τρόπον, φροντιστηρίοις πολυανθρώποις ὑπείκειν ἐδίδου θελήματος ἄρνησιν παραγγέλλων φυλάττειν ὁπόση δύναμις· οὓς δ' ἀνίατον ψυχῆς ἑώρα νόσημα κεκτημένους, δυοῖν ἔδρα θάτερον. ἢ γὰρ εἰρκτῇ παρεδίδου σώζων καὶ ἄκοντας σφᾶς· ἢ τῆς πόλεως ὑπερορίους καθίστα· καὶ οὕτως ἄμικτον παρεσκεύαζεν ἔχειν τὸν βίον ἀγοραῖς καὶ πλατείαις, ὅσοι τε καὶ ὅσαι τὸ μοναδικὸν ὑπῆεσαν σχῆμα. πολλοῦ δ' ἄρα ἦν ἄξιον, εἰ τὸν τοιοῦτον ἐκείνου κα-E νόνα καὶ τύπον ξυνέβαινε παραμένειν ὁμοίως κἂν τοῖς ἑξῆς διαδόχοις τοῦ θρόνου, καθάπερ δὴ καὶ παρὰ πάντα τὸν χρόνον αὐτοῦ τῆς πατριαρχείας. ἀλλὰ γὰρ εἰ πλείω ἐτέλει τὸν χρόνον ἐν τῇ πατριαρχίᾳ, πλείω λοιπὸν καὶ τὴν εἰς τὸ βέλτιον πῆξιν τὰ τῆς μοναδικῆς πολιτείας ἔθη λαβόντα παρέμενον ἄν. ἀλλ' ἐκ μέσου τὴν ταχίστην αὐτοῦ γενομένου, πάντα καθάπερ ὀστράκου μετα-F πεσόντος κατὰ τῶν ἱερῶν φροντιστηρίων ἀνέῤῥωγε τὰ τῆς διαβολικῆς κακίας νοσήματα. (E.) Ἀλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμε. πρότερον γὰρ ἐξ ἀρχαιοτέρων τῶν χρόνων παρειληφυῖα μετὰ τῶν ἄλλων ηὐτύχει καὶ διδασκάλων ἡ ἐκκλησία· οἳ κατὰ διαφόρους ἡμέρας καὶ τόπους τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐδίδασκον, ὁ μὲν τὰ τοῦ προφήτου Δαβὶδ ᾄσματα, ὁ δὲ τὰς τοῦ μεγάλου Παύ-P. 113 λου ἐπιστολάς, ὁ δὲ τοὺς εὐαγγελικοὺς τοῦ σωτῆρος νόμους. καὶ

cautas facillime propellebant; illos inquam et eos omnes, qui fanaticorum instar ritus quosdam Bacchicos inanis gloriolae et lucri gratia profitebantur, sparsos congregans, et religiosae vitae legibus astringens, quoscunque animadvertebat ingenio esse sanabili, illos monasteriorum frequentissimorum regulae subiiciebat, praecipiebatque iis, ut quantum possent voluntatis propriae exuendae votum servarent: quos autem videbat insanabili animi morbo laborare, in illos duorum alterum decernebat. Aut enim in carcerem coniiciebat, etiam invitos eos servans; aut longe ab Urbe relegabat; efficiebatque hac ratione, ut vitam foro et plateis procul agerent quotquot sive viri sive foeminae monasticum habitum induissent. Fuisset sane illud perquam utile, si ea lex eaque formula mansisset sub illius successoribus, ut toto illo tempore quo patriarcha ipse extitit. Enimvero si diutius eam dignitatem tenuisset, stabilita deinceps in melius monasticae vitae disciplina diutius ipsa quoque viguisset. Sed cum ille e medio statim sublatus esset, omnes tessera veluti conversa irrupere in religiosas domos diabolicae improbitatis pestes. (V.) Sed me illud paene fugit. Antehac ab antiquissimis usque temporibus tum aliis rebus abundabat Ecclesia, tum doctoribus, qui variis diebus variisque in locis Constantinopoleos docebant, hic Davidis prophetae Psalmos, ille Pauli magni Epistolas, alius Evangelica Salvatoris praecepta: tum singuli quotquot sacerdotali munere fungebantur,

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

καθ' ἕκαστα πάλιν ὅσοι περὶ ἱερατικὸν ἦσαν ἀξίωμα περικείμενοι κατὰ διαδοχὴν ἐκεῖθεν κατ' οἴκους καὶ πατριὰς εἰπεῖν καὶ συναυλίας τῶν παροικούντων τὸν θεῖον ἐκήρυττον λόγον· καὶ ἦν τοῦτο θεῖόν τι χρῆμα τῷ βίῳ καὶ τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσις ἀληθὴς καὶ πρὸς τὸ καλὸν ὁδηγός· ἢ μᾶλλον ὥσπερ ἄρδειά τις ἀπὸ μεγάλης καὶ θείας πηγῆς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων ἀρδεύουσα καὶ ταύτας πρὸς ἀμείνω πλάσιν καὶ σύνθεσιν μεταπλάττουσα. (ϛ'.) Τοῦ δὲ χρόνου ῥέοντος φροῦδα τὰ τοιαῦτα πάντα κατέστη, B πάσης καλῆς συνηθείας ἀνατραπείσης ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις καὶ ὥσπερ ἐς θαλάσσης καταδύσης πυθμένας. καὶ τῆς λύμης ἐντεῦθεν καὶ πρὸς τὰς ἄλλας διαδοθείσης ἐκκλησίας, ὥσπερ ἐν γῇ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ, παντὸς αἱ ψυχαὶ τοῦ τῶν Χριστιανῶν V. 94 πορεύονται πληρώματος ἄχρι καὶ ἐς τὴν τήμερον. ὥστε καὶ ἐς τοσούτους ἀνεῤῥιπίσθη τὸ πρᾶγμα κολοφῶνας ἀτοπημάτων, C ὡς καὶ ὑπὲρ ἑνὸς ὀβόλου ἑκατέρωθεν ὅρκους φρικωδεστάτους γίνεσθαι, οἵους οὐδ' ἂν κάλαμος γραμματέως γραφῇ παραδοῦναι τολμήσειε· τῆς γὰρ ζωτικῆς τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας ἀκτῖνος σβεσθείσης, ὁμοῦ πάντα γέγονε χρήματα, τῶν πλείστων εἰς ἀλογίαν ἐκπεπτωκότων καὶ οὐκ ὄντος τοῦ οἴκοθεν ἐπιγινώσκειν δυναμένου τὰ χρήσιμα καὶ τίσι γνωρίσμασι διέστηκεν ἀσεβείας εὐσέβεια. καὶ τίς ἂν δυνηθείη καθ' ἕκαστα τὴν κατὰ D μικρὸν τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ χεῖρον διεξιέναι μεταβολήν, ἣν διορθοῦν ὁ πατριάρχης θέλων οὐ δεδύνηται; (Z.) Ἐμοὶ δὲ θαυμάζειν περίεστι, πῶς δέον γενέσθαι τοιαῦτα, ἔπειτ' ἐς τόνδε τὸν τῆς ἡσυχίας τρόφιμον ἄνδρα συνήλασε τὸν καιρὸν ἢ τῆς τύχης

vicissim inde per domos et tribus et curias id est paroecias verbum Dei praedicatum ibant. Eratque illud divinum quiddam in vita humana; vera scilicet religionis cognoscendae ratio, atque ad virtutem via certa; aut potius quaedam quasi rigatio ex magno caelestique fonte animos audientium irrorans, eosdemque in melius fingens et componens. (VI.) Verum procedente tempore evanuere illa omnia, omni honesto more his temporibus abolito, et in profundum quasi mare demerso. Dehinc peste in alias Ecclesias serpente, in terra veluti deserta, invia, et inaquosa totius Christianae universitatis animae ad hodiernum usque diem versantur. Itaque eo insolentiae res provecta est, ut oboli unius gratia utrinque iuramenta horribilissima, qualia nec scribentis calamus exarare audeat, interponantur. Extincta enim rationis doctrinaeque salutifera luce omnia confunduntur, plerisque in brutum stuporem prolabentibus, ac nemine existente, qui quae utilia sint, et quo discrimine pietas ab impietate dignoscatur, possit ex se intelligere. Ecquis autem particulatim queat versae in peius Ecclesiae mutationem enarrare, quam nec patriarcha cum vellet emendare potuit? (VII.) Mihi vero mirari subit, quod cum haec fieri oporteret, inconstans fortunae temeritas eius rei exitum deduxerit ad illum virum tranquillitatis monasticae alumnum.

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἀστάθμητος περιπέτεια. τὸ μὲν γὰρ χρῆναι τὴν ἐκκλησίαν οὕτως
ἐρημωθῆναι καὶ τὴν δίκην περιελθεῖν τοὺς ταύτης ἐνδόξους καὶ
ξύν γε τούτοις ἅπαντα τοῦ κλήρου τὸν ὁρμαθὸν, εἴδεσαν οἱ τὰ
πράγματα κρίνειν εἰδότες ὀρθῶς, ἀφ' οὗ τὴν μετάνοιαν τῶν
E ἐκ γε τῆς τῶν Λατίνων κοινωνίας ἐπανελθόντων οὔτε προσε-
δέξαντο καὶ τὰ μέγιστα προσηδικήκεσαν, κονδύλους τε ἐντείναν-
τες καὶ τἄλλα τῶν ἀθεμίτων ἐπ' αὐτοὺς πεπραχότες· ὧν καὶ
ἡμεῖς ἀνωτέρω μετρίως ἐμνήσθημεν· τὸ δ' ἐν τοῖς τοῦδε πα-
τριαρχεύοντος χρόνοις, ἐν οἷς ἡ τῶν ἐλπίδων βελτίστη τὰς πάν-
F των περιέθει ψυχὰς, ὡς ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνατελεῖ καὶ δι-
καιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, πάντα συμπεπτωκέναι τἀναντιώτατα
καὶ περιυβρισθῆναι μὲν ὡς ἀνόνητον τὸν ἡσύχιον βίον, περιυ-
βρισθῆναι δὲ τὸν τῆς ἀρετῆς καρπὸν, ὡς ῥᾷστα πρὸς τὸ τῆς κα-
κίας ἀκρότατον ἀπαλλάττοντα, τοῦτο δὲ ποῦ οὐκ ἂν ἀπορίας
ἐλαύνοι; τίνας δ' οὐκ ἂν κατασείσειε ψυχὰς, καὶ εἰ σιδήρῳ τὴν
φύσιν ἐοίκασιν;

P. 114 ς'. Ἐν τούτοις μέντοι τοῖς χρόνοις διαβολαί τινες ἀνεφύοντο
κατὰ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, τοῦ αὐταδέλφου τοῦ
βασιλέως, ὡς ἐρῴη μὲν βασιλείας· καὶ ὅσοι δὴ τῶν ἐν τέλει καὶ
ὅσοι τῶν ἄλλως προὐχόντων ἐν τῷ στρατῷ, δεξιώσεσί τε καὶ ἀσπα-
σμοῖς καὶ χρήμασι περιέρχεται πάντας, ἵν' εἶεν αὐτῷ συνεργοὶ
τοῦ σκοποῦ. ταῦτα δ', ὡς ὁ πολὺς ἔχει λόγος, ὑπῆρχον συκο-
φαντίαι ψευδεῖς, συντεθεῖσαι παρ' ὧν ἔργον βάσκανον τοῖς ἀγα-
B θοῖς ὀφθαλμὸν ἐπιβάλλειν· οἳ δὴ καὶ συμμάχῳ χρησάμενοι τῷ

17. ἀναφύονται A. 18. Πορφυρογεννήτου, et sic ubique A. Πορφυρογενήτου W. 23. τοῖς ἀγαθοῖς om. A. 24. ὀφθαλμοῖς A.

Oportuisse enim Ecclesiam ita desolari, et illius primores cum toto clericorum ordine puniri, sapiens quisque intelligit; ex quo nempe illi poenitentiam eorum qui a communione Latinorum reversi erant non admisissent, immo eos maximis iniuriis affecissent, colaphis etiam inflictis, aliisque in illos nefarie commissis; quae et nos supra breviter commemoravimus. At huius patriarchae temporibus, in quibus optima haec spes omnium animos subibat, orituram de terra veritatem ac de coelo iustitiam, omnia huic spei maxime contraria extitisse, ac ut inutilem, in contemptum abiisse vitam monasticam, ipsumque adeo virtutis fructum viluisse, utpote qui in summam improbitatem facillime degeneraret, id vero quam non admirationem afferat; quos non animos commoveat, et si natura sua ferrei sint?

6. His temporibus calumniae quaedam ortae sunt contra Constantinum Porphyrogenitum, Imperatoris germanum fratrem, quasi regnum affectaret, et omnes quotquot dignitate vel alio titulo in exercitu eminerent, prensationibus, salutationibus, et pecuniae largitionibus circumveniret, ut eorum opera voti compos redderetur. Hae, ut plerique affirmant, falsae erant criminationes, confictae ab iis, quibus oculum malignum in bonos conicere familiare est: qui opportuna occasione et Imperatoris voluntate adiuti (nam

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

καιρῷ καὶ τῇ γνώμῃ τοῦ βασιλέως ἀγενῆ τινα τρέφοντος ὑποψίαν πρὸς τὸν αὐτάδελφον εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους ξυνώθησαν. τὰ δὲ τῆς ὑποψίας αἴτια τοιαῦτά τινα ἦν. ἠγαπᾶτο παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως ἐξ ἔτι βρέφους ὁ Πορφυρογέννητος μᾶλλον ἢ ὁ Ἀνδρόνικος. πολλὰς γὰρ ἐκ φύσεως τὰς αἰτίας τῶν φίλτρων παρείχετο τῷ πατρὶ πολλαχόθεν, ἔκ τε τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν, C ὁπόσα τοῖς ἄρχειν ὀφείλουσιν ἐπιπρέπει, ἔκ τε τῆς τοῦ ἤθους εὐτραπελίας, ἔκ τε τῆς τῶν ὀφθαλμῶν ἀστειότητος· ὥστε καὶ εἰ V. 95 μὴ τὸ ὑστερογενὲς μέγα πρὸ ποδῶν ἔκειτο κώλυμα, αὐτὸν ἂν μάλα ἀσμένως τῶν βασιλικῶν σκήπτρων ἐδείκνυ διάδοχον ὁ πατήρ. ἓν μὲν οὖν τοῦτο καὶ πρῶτον αἴτιον, ὃ συνέχεε τοὺς τῆς ἀδελφικῆς ὁμονοίας δεσμοὺς ἅπαξ μεταξὺ συμπεσὸν καὶ ὑποσπεῖραν τῇ τοῦ Ἀνδρονίκου ψυχῇ γνώμην οὐ μάλα ἀνύποπτον κατὰ D τοῦ ἀδελφοῦ. (B.) Δεύτερον δὲ πρὸς βουλήσεως ἐγεγόνει τῷ βασιλεῖ καὶ πατρὶ μίαν ἀγαγέσθαι τῷ Πορφυρογεννήτῳ γυναῖκα, τὸν ἔφηβον παραλλάξαντι, ὁπόσαι τῶν Λατινίδων εὐγενείᾳ προέχουσι, τὴν βελτίστην πασῶν, ἵνα τῇ ἐφεξῆς περὶ τούτου μελέτῃ πάνυ τοι σύνδρομον εἴη καὶ τοῦτο. ἐβούλετο γὰρ καὶ μελέτην εἶχε τοῖς σπλάγχνοις ἐμφωλεύουσαν ἐκ πολλοῦ τὸ περὶ Θεσσαλονίκην τε καὶ Μακεδονίαν μέρος τῆς ὅλης ἡγεμονίας Ῥωμαίων E ἀποτεμὼν ἰδίαν ἀρχήν τινα περιποιήσασθαι τούτῳ καὶ βασίλειον αὐτοκρατορίαν. καὶ εἰ μὴ φθάσας ὁ θάνατος αὐτὸν ἐξ ἀνθρώπων πεποίηκε, τάχ᾽ ἂν καὶ ἥλιος εἰς ἔργον προβάντα τὰ τῆς μελέτης ἐγνώριζεν· ἀλλ᾽ οὐκ ὂν καὶ θεῷ πρὸς βουλήσεως, ὡς ἔοικεν, ἐς πέρας ἐκεχωρήκει τὸ πρᾶγμα δυστυχίας μεστόν. τοῦτο

eius animo degener quaedam suspicio de fratre insederat) in extremum discrimen Porphyrogenitum adduxerunt. Suspicionis autem causae huiusmodi fuere. Patri Imperatori ab infantia Porphyrogenitus carior quam Andronicus fuerat. Quippe illi multa a natura inerant, quae paternum amorem multifariam excitarent; quod et iis animi bonis praeditus esset quae principem ornant, et morum urbanitate et oculorum hilaritate excelleret. Quare nisi illud valde obstitisset, quod minor natu erat, cupide illum Imperii successorem pater designasset. Una igitur haec et prima causa extitit, quae cum semel intercessisset et suspicionum semina adversus fratrem animo Andronici subiecisset, fraternae concordiae vinculum resolvit. (II.) Accedebat altera. Habuerat in animo pater, Porphyrogenito, cum adolevisset, Latinam uxorem nobilissimam et optimam despondere, ut ea re consilium de eo initum adiuvaretur. Etenim iampridem id volebat et secum tacite meditabatur, eam partem quae circa Thessalonicam et Macedoniam est a toto Romano Imperio recisam huic tradere, ut peculiaris eius principatus et Imperatoria potestas esset. Ac nisi mors eum e vivis prius sustulisset, fortasse ea consilia ad exitum perducta in apertam lucem prodiissent. Sed cum Deus, ut videtur, eam rem non approbaret, funestus eius exitus fuit. Haec res magis

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. P. 115

δριμυτέραν τὴν τοῦ Ἀνδρονίκου βασιλέως πεποίηκε γνώμην κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ὥσπερ ἐκ σπινθῆρος ἀνέφλεξεν εἰς πυρσὸν τὸ τῆς ψυχῆς ὀργιζόμενον. ἐπεὶ δὲ συνέσεως βαθείας ἐμβρίθεια τὴν τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου ψυχὴν περιέθει καὶ δεινὸς ἦν οἰκουροῦσαν ἐπὶ πολὺ συγκρύψαι δυσμένειαν καὶ πεπλασμένον ἦθος ὡς ἄπλαστον ἐπὶ πλεῖστον προφῆναι, ἐλάνθανεν ὡς εὐμενῆ περὶ τὸν B ἀδελφὸν παραμείβων τὸν χρόνον. (Γ.) Τρίτον, ὃ καὶ μετὰ θάνατον τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς συνηνέχθη, πλοῦτον ἀθροίζων πολὺν καὶ ποικίλον, ὁποῖον κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἐγεώργει τοῖς τούτου ταμείοις ὁπόσα παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως εἰλήφει πλέθρα κτημάτων, ἅμα ποιμνίοις παμπόλλοις καὶ βουκολίοις μεγαλοπρεπῶς ἀνήλισκε τοῦτον καὶ πᾶσιν ἀφειδῶς ἐχορήγει τοῖς προσιοῦσι, μεγάλοις τὸ γένος ὁμοῦ καὶ μικροῖς· καὶ πρός γε κοινω- C νικὸν τὸ ἦθος καὶ χάριεν προτιθέμενος ἅπασι μάλα ῥᾳδίως ἑαυτῷ καθάπερ ἀδαμαντίνοις εἶχεν ἐξαρτωμένους δεσμοῖς. φιλεῖ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ τὸ τοῦ ἤθους ὑγρόν τε καὶ μείλιχον, ἐπειδὰν ἀφ᾽ ὑψηλοτέρων προφαίνηται τῶν προσώπων ῥᾷστα, χειροῦσθαι τὰς γνώμας ἁπάντων· καθάπερ δὴ καὶ τὰ λαμπρὰ τῶν ἀνθέων ἐν ἔαρος ὥρᾳ, ὁπόσα χλοάζουσαν καὶ οἷον εἰπεῖν μειδιῶσαν τὴν βαφὴν τῆς χροιᾶς ὑπογράφει, ῥᾳδίως τῶν παριόντων τὰς ὄψεις D ἐφέλκεται. τοιοῦτον μέντοι καὶ τῶν ἐν Ἰνδοῖς σοφιστῶν ἡ παραίνεσις ὑφηγεῖται τὸν ἄρχειν βουλόμενον· οὕτω γὰρ ἂν τὰ μάλιστά φησι φιληθείη τοῖς ὑπ᾽ αὐτόν, ἂν φύσει τούτων ὑπέρτερος ὤν,

7. Wolfius non interpungebat; sed coniunctim legebat, *τὸν χρόνον τρίτον*, quod interpretabatur, *tertium annum*. At hic non de anno tertio, sed de tertia causa agitur. BOIV.

etiam Andronici animum exacerbavit contra fratrem, et incendio veluti ex scintilla nato ad maiorem iracundiam concitavit. At idem Andronicus Imperator, altissima prudentia et gravi iudicio instructus, cui facillimum erat insidentem animo malevolentiam diu celare et simulationem ita plerumque componere, ut nulla apud eum esse videretur, odium aliquamdiu dissimulavit et cum fratre tanquam amicus vixit. (III.) Tertiam suspicionis causam attulit id quod etiam post patris mortem accidit. Nempe magnas omnis generis opes ex iis praediis et pecuariis quae pater illi assignarat cum quotannis colligeret, eas liberaliter et magnifice tam parvis quam magnis a quibus adibatur communicabat; praeterea comitate et suavitate morum omnes facile adamantinis sibi vinculis devinciebat. Solet enim dexteritas et benignitas morum in altiore dignitatis gradu facile omnium animos sibi reddere obnoxios: quemadmodum verno tempore splendidi flores, ii videlicet qui amoeno et velut renidente colorum fuco tincti sunt, praetereuntium oculos in se convertunt. Hoc illud est Indorum sapientum praeceptum, imperare volentibus datum; ita demum a subditis amatum iri quemque maxime, si quanto ipse per se sublimior foret, tanto humaniorem se et mode-

ὁ δ' ἔπειτ' ἐπιεικὴς ἑκών γε εἶναί σφισιν ὁρᾶται καὶ μέτριος. A. C. (Δ.) Ἐπ' ἀμφοτέροις μὲν οὖν ἐκείνοις τοῖς πρώτοις αἰτίοις ἀδικοίη ἂν ἐναργῶς, εἴ τις ὁτιοῦν τῷ Πορφυρογεννήτῳ προσάψειεν 1282 ad 1328 ἔγκλημα· εἰ μή που τὸν πατέρα λέγοι τις ἂν ἀρχηγὸν τῶν τοιούτων, ὃς πλείονα τούτῳ τοῦ δέοντος ἔνεμε τὴν στοργήν. Imp. Andron. Senioris. ἐπὶ δέ E γε τῷ τρίτῳ οὐκ ἀμιγὴς καθάπαξ εἰπεῖν ἀπαλλάττειν κηλῖδος ὁ ἄνθρωπος δύναιτ' ἄν. εἴτε γὰρ ἀπειρίᾳ κατακολουθήσας τοιαύταις ἐδεδώκει φιλοτιμίαις, αἳ βασιλεῦσι τὰ πλεῖστα προσήκουσιν ἄκων μὲν ἴσως, προσετρίψατο δ' οὖν οὐ μικρὰν ἐντεῦθεν ἑαυτῷ τὴν κηλῖδα τοῦ πταίσματος· εἴτε ᾔδει μὲν καὶ αὐτὸς ὡς οὐκ ἀνύποπτος εἴη τῷ ἀδελφῷ τοσαῦτα φιλοτιμούμενος, ἔπειτ' ἠμέλει τὸν F χρόνον ἀφροντίστως διακυβεύων, ἐνταῦθα τῆς αἰτίας τὰ πλεῖστα φέροιτ' ἂν εἰκότως αὐτός. ἐχρῆν γὰρ αὐτὸν εἰ μή τι ἄλλο, ἀλλ' οὖν τοὺς πάλαι τὰ ὅμοια δεδρακότας ἐνθυμηθῆναι πρὸς οἷον V. 96 ὤλισθον τέλος. καὶ Κῦρος γάρ ποτ' ἐκεῖνος, ὁ Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος, μείζω τῆς ἑαυτοῦ σατραπείας τὸν ὄγκον ἐπιδεικνύμενος εἰς ὑποψίαν καὶ μῖσος ἀνήγειρε τὸν αὐτάδελφον καὶ βασιλέα τὸν Ἀρταξέρξην, ἀφ' ὧν πλέον οὐδὲν ἢ δυστυχὲς ἐτρύγησε τέλος. Ἀντώνιος αὖθις, ὁ τὴν τῆς πλείονος οἰκουμένης P. 116 ἡγεμονίαν Αὐγούστῳ συμμερισάμενος Καίσαρι, τὰς τοῦ Καίσαρος ἀποστέρξας ὁμολογίας καὶ μείζω τῆς ἑαυτοῦ φιλοτιμησάμενος δόξης, ἀφῄρηται μετὰ τῆς οὔσης ἀρχῆς καὶ τὸ ζῆν· καὶ οὗτός γε μὴν ὁ Πορφυρογέννητος, εἰ καὶ μηδὲν ἐπίβουλον ἐβουλεύσατο, μήθ' ὅπλα καθ' αἵματος συγγενοῦς ἐνεδύσατο, ἀλλ' οὖν καὶ

22. τὸ] τοῦ A.

ratiorem erga inferiores praeberet. (IV.) Qui ergo ob illas duas priores causas aliquam Porphyrogenito culpam attribuat, plane iniurius sit; nisi horum caput et fontem fuisse ipsum patrem dicat, qui nimia caritate eum complexus fuerit. Quod ad tertiae criminationis causam spectat, non omnis labis expers idem Porphyrogenitus evaserit. Sive enim ex imperitia iis ambitionis studiis deditus fuerat, quae maxima ex parte Imperatoribus conveniunt; invitus quidem ille fortasse, non parvam tamen sibi eo peccato maculam inussit. Sin et ipse norat, ob tantam magnificentiam non extra suspicionem fore se apud fratrem, et tamen temere ac secure tempus conterebat: maximam culpae partem merito sustinebit. Quippe si nihil aliud, illud saltem reputare debebat, quem exitum habuissent ii qui antiquitus eadem commisissent. Nam et olim Cyrus ille Darii et Parysatidis filius cum maiorem quam pro satrapia sua fastum prae se ferret, in suspicionem et odium apud Artaxerxem fratrem incidit: unde nihil praeter infelicem exitum est consecutus. Antonius item, qui maximam orbis terrarum partem cum Augusto partitus erat, cum spretis pactis et conventis plus sibi quam par erat arrogasset, una cum principatu etiam vitam amisit. Ita etsi hic Porphyrogenitus nulla arma, nullas insidias contra fratrem paravit, tamen prioribus

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἄλλαις προειληφυίαις οὐ μικραῖς ὑποψίαις πολλὴν προσέθεσαν τὴν ῥοπὴν ἐπελθόντα καὶ ταῦτα· καὶ τὰς τοῦ βασιλέως σφόδρα ἀνέῳξαν ἀκοὰς ἐς ὑποδοχὴν τῶν διαβολῶν, ὁπόσαι παραπεπήγασι ταῖς ἀταμιεύτοις φιλοτιμίαις. (E.) Ἀλλ' ἐπανιτέον τὸν B λόγον. ἦν μὲν γὰρ τηνικαῦτα τὰς διατριβὰς ποιούμενος ὁ Πορφυρογέννητος περὶ Λυδίαν τοῖς τε νέοις ἀγαλλόμενος γάμοις καὶ μακραῖς ἀνθῶν ταῖς ἐλπίσι τοῦ βίου. ἠγάγετο γὰρ πρὸ βραχέος C ἑαυτῷ γυναῖκα τῶν Ῥαοὺλ θυγατέρων τὴν ψυχῆς καὶ σώματος κάλλος ἀρίστην ἐς τριακοστὸν ἤδη τῆς ἡλικίας χρόνον ἐγγίζων αὐτός· ὅτε καὶ τῷ νεῷ τοῦ Στουδίου λαμπρὸν ἐπιθεὶς τὸν ὄροφον (ἠρήμωται γὰρ ὁ χῶρος ἐκεῖνος παρὰ Λατίνων καὶ μηλόβοτος ἦν ἐκ πολλοῦ) ἔπειτα στεῤῥὸν περιήγαγε φραγμὸν καὶ περίβολον καὶ πολλοῖς τοῖς ἀναλώμασιν εἰς μοναζόντων κατέστησεν ἀσκητήριον, οὐδὲν ἢ μικρὰ τοῦ παλαιοῦ χαρακτῆρος ἀποδέον D ἐκείνου. ἐπεὶ δὲ τέως περὶ τὸ Νύμφαιον τῆς Λυδίας ἐτύγχανε τὰς διατριβὰς μετὰ τῆς συζύγου ποιούμενος καὶ διαβολαὶ κατ' αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἀδελφὸν λάθρα ἀνηνέχθησαν, ἔδοξε τῷ βασιλεῖ διαβῆναι πρὸς ἕω· τῷ μὲν φαινομένῳ πραγμάτων ἄλλων ἐκεῖθεν καλούντων αὐτόν· τῇ δ' ἀληθείᾳ πρὶν αἰσθέσθαι τὸν ἀδελφὸν ἀψοφητὶ συμπεσεῖν καὶ χειρώσασθαι· ὃ δὴ καὶ γεγένηται. καὶ κρατεῖται μὲν οὑτωσὶ τὴν ταχίστην ὁ Πορφυρογέννητος· κρατοῦνται δὲ καὶ ὅσοι γνησίως ὡμίλουν αὐτῷ, ὧν προὔχων ὑπῆρχε τὰ μάλιστα καὶ πλούτῳ καὶ γένει καὶ στρατηγίαις περιβόητος Μιχαὴλ ὁ Στρατηγόπουλος. αὐτοὶ μὲν οὖν ἐν δεσμω-

4. ἐπανακτέον W. in mg. 24. περιβοήτοις A.

suspicionibus, quae quidem haud leves erant, non parvum pondus nova haec addiderunt: atque hinc factum est, ut calumniis, quae immoderatam ambitionem solent subsequi, Imperatoris aures paterent. (V.) Sed ad institutum redeundum est. Agebat tum Porphyrogenitus in Lydia recentibus nuptiis laetus, et eas spes concipiebat quibus vita humana maxime florescit. Nam paulo ante uxorem duxerat unam ex Raulis filiabus, quae et corporis et animi pulchritudine reliquis praestabat, quum ipse ad annum aetatis trigesimum iam accederet: quo etiam tempore splendidum tectum Studii templo addidit (locus enim is desolatus erat a Latinis et longo iam tempore oves pascebat) et firmo muri ambitu circumducto magnis impensis habitationi monachorum accommodavit aedificium, ut nihil aut parum a vetere forma differret. Cum autem tunc ad Nymphaeum in Lydiâ cum uxore commoraretur, et clam apud fratrem delatus esset, visum est Imperatori transire in Orientem, specie quidem, quod alia negotia eo vocarent; revera autem ut fratrem incautum nec opinantem sine strepitu opprimeret, quod et accidit. Nam et Porphyrogenitus celerrime comprehenditur: comprehenduntur et eius intimi, quorum princeps fuit et opibus et genere et rebus gestis celebris

τηρίοις καθείργνυνται, ὁ δὲ πᾶς πλοῦτος αὐτῶν ἐς τὸ βασιλικὸν A. C. 1282 ad 1328
συγκομίζεται ταμιεῖον. Imp. Andron. Senioris.

ζ. Μετ' οὐ πολὺ δ' ἐκεῖθεν ἐπανιόντι τῷ βασιλεῖ παραίτησιν
ἔγγραφον δίδωσιν ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος, τέταρτον ἤδη δια-
νύων ἐνιαυτὸν ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. ἡ δ' αἰτία πάντων ὁ P. 117
θόρυβος ἦν ἀρχιερέων καὶ μοναζόντων καὶ λαϊκῶν φέρειν ἐπιπλέον
μὴ δυναμένων τὴν ἐκείνου πνευματικὴν σκυθρωπότητα· καὶ δια-
λοιδορουμένων αὐτῷ ὑπ' ὀδόντα μὲν καὶ λάθρα πρῶτον, ἐκκεκαλυμ- V. 97
μένως δ' ἔπειτα καὶ πλὴν σκηνῆς καὶ προσωπείου καὶ ὅσον οὐδέπω B
διαῤῥήξειν μελλόντων αὐτὸν, εἰ τῶν θρόνων ἐπιπλέον ἀντέχοιτο.
ἤλπιζε μὲν οὖν ὁ πατριάρχης βοήθειαν ἕξειν παρὰ τοῦ βασιλέως,
ὥστε τοὺς λοιδοροῦντας ἀμύνασθαι· ἐπεὶ δ' ἄπιστα τὰ τῶν ἐλπίδων A. C. 1293
οὐκ οἶδ' ὅπως εὕρισκε, ζητεῖ καὶ λαμβάνει τοὺς ἀπαθῆ διαφυλά- mens. Octbr.
ξοντας ἔκ γε τῆς τοῦ πλήθους ὁρμῆς καὶ διασώσοντας εἰς τὸ περὶ
τὸν Ξηρόλοφον ἀσκητήριον αὐτοῦ. (B.) Συνέβη μέντοι, πρὶν αὐ-
τὸν ἀπελθεῖν ἐκεῖσε, πρᾶγμά τι διὰ τὴν τοῦ θρόνου στέρησιν πεπρα- C
χέναι σφόδρα τῆς αὐτῷ προσηκούσης ἀνάξιον καταστάσεως· χάρ-
την γὰρ εἰληφὼς γράμμασιν ἰδίοις ἐκτίθησιν ἐπιτίμιον ἀφορισμοῦ
κατὰ πάντων ὁμοῦ βασιλέων τε καὶ ἀρχιερέων καὶ ὅσοι τοῦ ἱερατικοῦ
καταλόγου καὶ ὅσοι τῶν ἐν τέλει καὶ ὅσοι τοῦ δήμου, ὅτι μὴ συνε-
χώρησαν συναποθεῖναι τοῖς θρόνοις τὸν βίον· ὃν δὴ καὶ ὀστράκοις
τισὶν ἐνειλήσας ὀπῇ τινι τοίχου τῶν τοῦ μεγίστου νεῶ φέρων ἐμβέ- D

7. τὴν ἐκείνου σκληρότητα· καὶ διαλ. A. 13. ἀπαθῆ om. A. διαφυλάξοντας — ὁρμῆς καὶ add. A. 14. ἄχρι καὶ ἐς τὸ A. 15. Quae sequuntur hinc usque ad sectionem quartam, deerant in libris editis: extant autem in Codice A. BOIV.

Michaël Strategopulus. Ac ipsi quidem in carcerem compinguntur; omnes autem eorum opes in fiscum rediguntur.

7. Non multo autem post inde reverso Imperatori scriptam resignationem offert Athanasius patriarcha, quartum iam annum eo sacerdotio fungens, cuius causa erat omnium pontificum, et monachorum et laicorum tumultus, spiritualem illius rigorem non ferentium, eique principio clam et tacito murmure, post etiam aperte et absque larva maledicentium: qui eum iamiam discerpturi videbantur, ni solio cederet. Sperabat ille quidem se Imperatoris ope conviciatores ulturum: deinde spe nescio quomodo frustratus petit atque impetrat satellites, per quos ab impetu plebis servatus in monasterium suum circa Xerolophum incolumis reducatur. (II.) Caeterum ille, antequam eo migraret, dolore ademptae dignitatis rem fecit plane indignam gravitate quae eum virum decebat. Charta enim sumpta, propria manu excommunicationis sententiam scripsit in quoscunque sive principes, sive pontifices, sive alios sacerdotali ordini ascriptos; item in omnes tum nobiles, tum plebeios, per quos non concessum sibi fuisset patriarchalem thronum nonnisi cum vita relinquere. Eam vero chartam conchearum testis involutam in rimam quandam iniecit unius e parieti-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

βληκε. διετέλεσε μέντοι κρυπτόμενος οὗτος ὁ χάρτης ἐκεῖ ὅλον ἐνιαυτόν. ἔπειτα μειρακίοις τισὶ νεοττιὰς ἐν ταῖς ὀπαῖς ἐρευνῶσιν ὀρνίθων τινῶν ἀπροσδοκήτως εὑρίσκεται δεδεμένος ὀστράκοις· εἶτα ἐμφανίζεται τῷ κλήρῳ τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας· ἐμφανίζεται τῷ βασιλεῖ. ἐκεῖθεν οἱ τῆς φήμης ἀπολαβόντες κώδωνες πάντων περιηχοῦσι τὰς ἀκοάς· πρὸς ὀργὴν ἐκκάονται πάντες· καὶ τάχ' ἂν διεσπάραξαν E ἐπιδραμόντες τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ φθάσας ὁ βασιλεὺς ἀνεχαίτισε τὴν ὁρμήν. (Γ.) Τοῦτο πολὺν προσῆψε τὸν μῶμον Ἀθανασίῳ· καὶ ἅμα τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ λαλούντων τὰς γλώσσας συνέστειλε. τὰ γὰρ ἐπιτίμια ταῦτα ἀπειλῆς χάριν ὡς τὰ πολλὰ τοῖς ἱερωμένοις ἐπινενόηται, ὥσπερ τις ῥάβδος παιδευτικὴ κατὰ τῶν P. 118 μὴ σεμνῶς τοῖς θείοις χρωμένων. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ φανερῶς μὲν ἐπιτιμῶσι τοῖς ἁμαρτάνουσιν οἱ κρίνειν εἰδότες ὀρθῶς, ἵν' ἐκφοβήσαντες ἀποστήσωσι τῆς κακίας· κατόπιν δ' ὑπὲρ αὐτῶν θερμὰς ἀναφέρουσι τῷ θεῷ τὰς εὐχάς, μή πως ἐξαίφνης ὁ θάνατος κεχωρισμένους λαβὼν τοῦ θεοῦ παραπέμψῃ τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. τὸ δὲ νῦν πεπραγμένον Ἀθανασίῳ B ἅπαν ἦν τοὐναντίον. διὸ καὶ τοῦ τῶν εὐλαβῶν δόγματος δόξαν ἀλλότριον μέμψιν μεγίστην προσῆψε τἀνδρί. ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς ἀποστείλας Ἀθανασίῳ τὸν χάρτην τὴν αἰτίαν ἠρώτα τοῦ δράματος, ἡμέρως καὶ φιλανθρώπως τῆς προπετείας αὐτοῦ καθαπτόμενος καὶ ἅμα προσονειδίζων τὸ τῆς γνώμης μικροφυὲς καὶ ἀφιλάνθρωπον. ὁ δὲ μεταμέλῳ συντήξας τὸ ἦθος μικροψυχίαν ᾐτιᾶτο καὶ λύπην. C τὰ δ' οὕτω γινόμενά φησι καὶ λεγόμενα ἄκυρα κεῖσθαι τῇ κρίσει

bus maximi templi. Ibi charta illa per annum integrum latuit. Deinde a pueris, qui avium nidos per foramina quaeritabant, reperta est de improviso conchis inclusa. Statim sanctae Sophiae clero ostenditur; ostenditur Imperatori. Tum re inde in famae tubas recepta omnium aures circumsonant: omnes ira incenduntur, ac fortasse irruptione facta hominem discerpsissent, nisi huic malo occurrens Imperator eorum impetum repressisset. (III.) Magnum hoc probrum Athanasio fuit: hoc linguas eorum qui illi patrocinabantur compressit. Nam eiusmodi poenae ad terrorem ut plurimum excogitatae fuerunt a sacris ministris, quasi virga quaedam correctrix in eos qui divina non satis reverenter tractaturi essent. Ideo scilicet peccantibus poenam irrogant sapientes iudices, ut eos incusso metu a peccando deterreant. Clanculum autem pro illis preces Deo ardentes fundunt, ne forte illos a Deo separatos mors repentina invadat, Diaboloque et eius Angelis transmittat. Id vero quod tum ab Athanasio fiebat erat prorsus huic rationi contrarium. Itaque id, cum alienum visum esset a sapientium instituto, in maximam reprehensionem virum adduxit. Ac Imperator quidem, missa Athanasio charta supra dicta, causam illius facinoris sciscitabatur, humane ac benigne eius temeritatem coarguens simulque exprobrans illi animum illiberalem et inhumanum. Ille vero, poenitentia mollito ingenio, pusillum animum causabatur ac tristitiam suam. Quaecunque autem sic fie-

τῆς ἀληθείας. διὸ δὴ καὶ συγχώρησιν ἐδίδου τε καὶ ἐζήτει· καὶ A. C.
οὕτω καθάπερ σκηνὴ καὶ δρᾶμα τὸ παρὰ δόξαν πραχθὲν διε- 1282 ad
λύετο. (Δ.) Ἦν δέ τις μοναδικὸν περικείμενος σχῆμα, ὄνομα 1328
Ἰωάννης, πάλαι μὲν γυναικὶ συζυγεὶς καὶ παίδων πατὴρ καταστάς, Imp. Andron. Senioris.
ἔπειτα θανάτῳ ταύτην ἀποβαλὼν τὸ μοναδικὸν καὶ αὐτὸς ὑπο- A. C. 1294
δὺς τριβώνιον, τῷ χρόνῳ τέως προβεβηκώς, ἀρεταῖς φυσικῶς Cal. Ian. D
προσῳκειωμένος διὰ τῆς τῶν τρόπων ἁπλότητος, Ἑλληνικῆς παιδείας πάμπαν ἀμέτοχος, ἐκ Σωζοπόλεως εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἄρτι ἐπιδεδημηκώς. οὗτος γνώμῃ βασιλικῇ καὶ ψήφῳ τῆς ἱερατικῆς συνόδου τὸν πατριαρχικὸν διαδέχεται θρόνον· ἐφ' οὗ καὶ τὰ πράγματα ἔδοξε τοῖς τῶν μοναχῶν κακοτρόποις ἐκ ζάλης καὶ κλύδωνος εἰς εὐδίαν ἐληλυθέναι καὶ ἀπὸ χειμῶνος εἰς ἔαρ. οὗτος καὶ τῷ τοῦ βασιλέως υἱῷ Μιχαὴλ τὸ βασιλικὸν περιτίθησι στέφος.

η'. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ διαπρεσβεύεται πρὸς βασιλέα πρῶτον P. 119
μὲν ὁ τῆς Ἰταλίας ῥὴξ θυγατέρα ἔχων ἐκ γυναικός, ἣν θυγατέρα V. 98
φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε Βαλδουίνου τοῦ ἐξωσθέντος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως· διαπρεσβεύεται δὲ περὶ κήδους αὐτῆς τε καὶ τοῦ νέου βασιλέως Μιχαήλ. κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ κατόπιν διαπρεσβεύεται καὶ ὁ τῆς περὶ τὴν Κιλικίαν Ἀρμενίας ῥὴξ ἀδελφὴν ὑπὲρ τὰ τρισκαίδεκα ἔχων ἔτη τὴν ἡλικίαν ἀνύουσαν. ἐπεὶ δ' ἡ τοῦ τῆς Ἰταλίας ῥηγὸς παραθεωρεῖται πρεσβεία διὰ τὰ ὑπὲρ τὸ προσῆκον B
ζητήματα, ἐκλέγονται λοιπὸν εἰς πρεσβείαν οἱ κρείττους τῶν τηνικαῦτα σοφῶν, ὅ,τε Μετοχίτης Θεόδωρος καὶ ὁ Γλυκὺς Ἰωάν-

11. τοῖς μικροψύχοις ἐκ ζάλ. A.

rent, ea dicebat ipso veritatis iudicio irrita esse. Veniam itaque et dedit et dari sibi petiit. Atque ita quod praeter omnium opinionem factum erat, tanquam scena ac fabula evanuit. (IV.) Erat autem quidam habitum monasticum gerens, nomine Ioannes, qui olim ducta uxore liberos susceperat, eaque amissa cucullum ipse quoque induerat; vir iam aetate provectus, natura ad virtutem optime compositus ob morum simplicitatem, Graecarum literarum plane rudis, recens Sozopoli in Urbem profectus. Is decreto Imperatoris et sacri collegii suffragiis patriarchalem sedem occupat: sub quo monachi male morati res suas e tempestate ac naufragio in tutum portum pervenisse, et hiemem in ver commutatam putabant. Is Michaëlem Andronici filium Imperatorio diademate ornavit.

8. Hoc tempore legatos ad Imperatorem mittit primum Italiae Rex, qui filiam habebat ex muliere, quam supra diximus filiam fuisse Balduini, eius qui Constantinopoli pulsus fuerat: mittit, inquam, legatos acturos de filiae suae nuptiis cum iuniore Imperatore Michaële. Post simili ratione Rex Armeniae, eius quae Ciliciae finitima est, sororem per legatos offert, annos natam plus tredecim. Sed cum Regis Italiae legatio, propterea quod ea postulabat quae concedi non debebant, repudiata esset: legati deliguntur eius aetatis doctissimi viri, Theodorus Metochites et Ioannes Glycys, quo-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

νης· ὁ μὲν λογοθέτης ὢν τηνικαῦτα τῶν οἰκειακῶν· ὁ δὲ λογοθέτης τοῦ δρόμου· ἐκλέγονται δ' οὗτοι μὴ μόνον δι' ἣν τῶν πραγμάτων ἐτύγχανον ἔχοντες πεῖραν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πολλῷ τῶν ἄλλων προέχειν συνέσεως ἐμβριθείᾳ καὶ σοφίας περιουσίᾳ, C ὅση τε περὶ τὰ θεῖά τε καὶ ἡμέτερα δόγματα καὶ ὅση περὶ τὸν Ἕλληνα λόγον ἠσχόληται. τοιούτους γὰρ εἶναι ἀνάγκη τοὺς πρὸς ὑπερόρια πρεσβεύοντας ἔθνη, ἵνα πανταχόθεν οὑτωσὶ τὴν γλῶτταν ἔχοντες ὡπλισμένην κἂν ταῖς διαλέξεσιν ἀριστεύωσιν, ὁποῖαί ποτ' ἂν εἶεν. οἳ δὴ καὶ νεῶν ταχυναυτουσῶν ἐπιβάντες ναυστολοῦσιν εἰς Κύπρον τὰ πρῶτα. ἦν γὰρ κἀκεῖθεν ἰὼν λόγος μικρῷ D πρότερον περὶ τοιούτου κήδους εἰς βασιλέα. ἐπεὶ δὲ συχνὸν διατρίψασι χρόνον ἐνταῦθα μὴ κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἀπηντήκει τὰ ἐκ Κύπρου σκέμματα, ἀποβάντες ἐκεῖθεν κατέπλευσαν ἐς Αἰγάς· πόλις δὲ αὕτη παράλιος ὑπὲρ τὸν Κιλίκιον αὐλῶνα κειμένη περὶ κόλπον τὸν Ἰσσικόν. (B.) Ὁπόσα μέντοι τούτοις εἴτε χαλεπὰ εἴτε ῥᾳστώνης γέμοντα καὶ τρυφῆς συνηντήκει κατά τε τὸν ἔκπλουν P. 120 κατά τε τὸν πλοῦν κατά τε τοὺς περίπλους καὶ κατάπλους τῶν νήσων καὶ τῶν λιμένων καὶ ὅπως ἅπασαν ἐξετέλεσαν τὴν πρεσβείαν, ἡ πάντα διεξιοῦσα καθέκαστα βίβλος δηλώσει τοῖς βουλομένοις κάλλιστα καὶ σαφέστατα, ἣν ἡ μεγίστη γλῶσσα θατέρου τῶν πρέσβεων, Ἰωάννου φημὶ τοῦ Γλυκέος, διέξεισι γενναιότατα καὶ ὡς ἂν πᾶς τις θαυμάσειεν ἐλλόγιμος ἄνθρωπος. ἐμοὶ δ' οὐ πρὸς ἀνάγκης ὂν τοῖς καθέκαστα ἐνδιατρίβειν, πραγμάτων πολ-B λῶν καὶ ποικίλων ἱστορίαν προθεμένῳ διεξιέναι, πρὸς τὰ ἑξῆς

14. αὕτη A., αὐτὴ W. 21. Γλυκέως A.

rum alter Logotheta rei privatae, alter Logotheta cursus publici tunc erat, non eo tantum quia rerum usum habebant, sed etiam quia prudentia doctrinaeque copia longe aliis praestabant, nec solum in sacris ac nostris disciplinis, sed et in Graecis, id est profanis, literis versatissimi erant. Tales enim eos esse opus est, qui legati ad exteras nationes proficiscuntur, ut linguam ex omni parte instructam habentes in quovis disputationum genere palmam obtineant. Expeditis igitur navibus conscensis primum ad Cyprum applicant. Nam paulo ante inde etiam de tali affinitate cum Imperatore actum erat. Ubi cum diu commorati non ea invenirent Cypri consilia, quibus delectarentur, inde digressi Aegas appellunt, quae maritima urbs est ultra Ciliciam vallem, ad Issicum sinum sita. (II.) Quae autem his sive aspera sive facilia et iucunda acciderint, cum abirent, cum navigarent, cum insulas circumirent et portus intrarent, et ut totam legationem confecerint, alterius legati Ioannis Glyceos facundissimi viri liber, in quo omnia et singula enarrantur, pulcherrime et evidentissime volenti cuique declarabit, praeclaro sane stylo scriptus et eruditorum hominum quorumlibet admiratione dignus. Mihi vero non propositum est singulis immorari, qui multarum et variarum rerum historiam scribere institui. Quare ad alia pergendum. Ae-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris. V. 99

τρεπτέον τῆς ὑποθέσεως. ἄραντες οὖν ἐξ Αἰγῶν ὁδοιπορίαις καὶ σταθμοῖς ἡμερησίοις ὁσοισδηποτοῦν ἥκουσιν ὅπῃ τὴν δίαιταν ὁ ῥῆξ ἐποιεῖτο. ἔνθα δὴ πολλὰς διατετριφόσιν ἡμέρας πάντα διηνυκέναι σφίσι καλῶς ἐξεγένετο, ὅσα τε πρὸς βασιλέως ἦν ἐντεταλμένα αὐτοῖς καὶ ὅσα διανοίαις ἰδίαις οἴκοθεν ξυνῆκαν αὐτοί. καὶ ἵνα τὰ πολλὰ παραδράμωμεν, Μαρίαν ἐκεῖθεν ἀνειληφότες τὴν τοῦ ῥηγὸς ἀδελφὴν ἐπανήκουσι νύμφην τῷ βασιλεῖ κομίζοντες. C (Γ.) Ἐπεὶ δὲ τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ τοῦ Στρατηγοπούλου κρατηθέντων, ὡς εἴρηται, ἀνδρῶν τὰ πολέμια μάλα κρατίστων καὶ μάχαις μεγάλαις καὶ στρατηγικαῖς ἐμπειρίαις ῥᾷστα τοὺς Τούρκους ἀνασοβούντων καὶ ἀποτρεπομένων ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν ὁρίων (ταῦτα δ' ἦν τὰ πρὸς ἕω τότε τοῦ Μαιάνδρου χωρία), κατὰ πολλὴν ἤδη τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν τά τε ἐπέκεινα τοῦ Μαιάνδρου ληΐζονται πάντα, διαβαίνουσι δ' ἔτι καὶ αὐτὸν ἤδη τὸν D Μαίανδρον εἰς πλῆθος ἀριθμὸν ὑπερβαῖνον οἱ πολέμιοι· ὃ δὴ καὶ πρὸς ἀνάγκας ἄγει τὸν βασιλέα τοὺς λειπομένους ἀρίστους Ῥωμαίων ἐπισκεψάμενον ἐκλέξασθαί τε καὶ πέμψαι τὸν βοηθήσοντα ταῖς παρὰ τὴν Ἀσίαν κινδυνευούσαις Ῥωμαίων χώραις καὶ πόλεσιν. ἦν δὲ τότε στρατηγικὸς ἀνὴρ καὶ δεινὸς τὰ πολέμια Ἀλέξιος ὁ Φιλανθρωπηνός, πιγκέρνης ἀξίωμα ὤν, ἐν ταῖς ἀκμαῖς ἤδη τῆς νεότητος ἀνθῶν καὶ καιρὸν περιμένων ἐπιδείξασθαι τὴν περὶ αὐτὸν φιλοτιμίαν E τῆς φύσεως. τούτῳ ὁπόσα ἐχρῆν ὁ βασιλεὺς στρατεύματα δοὺς ἐκπέμπει πρὸς ἕω. συνεκπέμπει δ' ἐπὶ τούτῳ καὶ Λιβαδάριον τὸν πρωτοβεστιαρίτην, ἄνδρα γηραιὸν καὶ στρατηγικὸν καὶ βαθεῖαν αὔλακα, φάναι, διὰ φρενὸς καρπούμενον, ἵν' οὗτος

gis digressi per itinera et mansiones diurnas nescio quot ad eum locum pervenerunt, in quo Rex domicilium habebat: ubi dies complures commorati ex sententia omnia confecerunt, quae ab Imperatore in mandatis acceperant, et quae ipsi suopte ingenio excogitarant. Ac ne sim verbosior, Maria Regis sorore accepta redeunt, eamque Imperatori sponsam adducunt. (III.) Caeterum Porphyrogenito et Strategopulo in vincula coniectis, ut dictum est, viris bellicosissimis, qui magnis praeliis et Imperatoriis artibus Turcos abigebant, et Romanis finibus facile arcebant (fines autem Romani eo tempore erant loca orientalia Maeandro adiacentia), impune iam et nullo prohibente omnia ultra fluvium hostes populabantur, et ipsum fluvium cum multitudine innumerabili transgrediebantur. Qua necessitate compulsus Imperator, ex reliquis optimatibus Romanis delectu habito, mittere aliquem ad periclitantes Asiae provincias et urbes tuendas instituit. Erat autem tum vir imperandi arte et rei militaris scientia instructus, Alexius Philanthropenus, dignitate pincerna, in ipso iuventutis flore constitutus, qui occasionem ostentandae praeclarae indolis suae expectabat. Hunc Imperator, datis quot opus erat legionibus, in Orientem ablegat: unaque cum eo mittit Libadarium protovestiaritem, virum provectae aetatis, gnarum imperandi et profundo mentis sinu velut fertilis sulci ubere fruen-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

μὲν διέπῃ τὰς περὶ τὴν Ἰωνίαν πόλεις, ὁ δὲ πιγκέρνης τὰς ἐπέκεινα πάσας. ἔδοξε τοίνυν ἐν ὀλίγῳ τῷ χρόνῳ μέγας γενέσθαι κατὰ τὰς μάχας τῶν Τούρκων ὁ Φιλανθρωπηνός, καθάπερ ὕλης ἐπιτυχοῦσα φλὸξ ἰσχυρά. ἦν γὰρ καὶ φιλοδωρότατος ὁ ἀνὴρ καὶ F ἄλλως κοινωνικὸν τὸ ἦθος τοῖς ὑπ' αὐτὸν παρεχόμενος· ὃ δὴ κράτιστον ἐφόδιον τοῖς στρατηγοῦσιν εἰς νίκας καὶ τρόπαια. ὅθεν καὶ ἔῤῥει εὐθὺ τοῦ σκοποῦ τὰ πάντα τῆς τύχης αὐτῷ· καὶ ἦν οὐδὲν ὃ μὴ κατὰ βούλησιν ἀπαντῶν ἦν· ὥστε καὶ διωκόμενοι μὲν ἐκεῖθεν παρὰ τῶν Σκυθῶν οἱ Τοῦρκοι, ἀνατρεπόμενοι δ' P. 121 ἐντεῦθεν παρὰ τοῦ πιγκέρνη, τὴν κουφοτέραν ἐξ ἀνάγκης οἱ πλείους τῶν ὁμορούντων ἐβάδιζον καὶ ἅμα γυναιξί τε καὶ τέκνοις ηὐτομόλουν πρὸς τὸν πιγκέρνην, οὐ τοσοῦτον δεδιότες τοὺς κατὰ νώτων κειμένους ἐχθρούς, ὅσον οἷά τισιν ἴϋγξιν ἑλκόμενοι ταῖς τοῦ πιγκέρνη δεξιώσεσι καὶ φιλοδωρίαις· ὡς ἐν βραχεῖ μεγάλην κἀκ τούτων γενέσθαι μοῖραν τῷ τούτου στρατῷ. (Δ.) Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔδει ἀνακεκρᾶσθαι τοῖς λυπηροῖς τὰ ἡδέα καὶ τρίτον πί- B θον ἥκιστά φασιν Ἑλλήνων παῖδες ἐν Διὸς εἶναι κακῶν ἀμιγῆ, ἱλαρὰ μὲν καὶ τούτῳ δείκνυσιν ἡ τύχη τὰ πρόθυρα καὶ πλήρη χαρᾶς· μεστὸν δ' ὅλον τὸν οἶκον κακῶν ἀναῤῥήγνυσι κατ' αὐτοῦ. ὁρῶντι γὰρ τῷ Λιβαδαρίῳ τὴν τύχην ἐξ οὐρίας ἑπομένην τοῖς τοῦ πιγκέρνη πράγμασι δειλίας καὶ ὑποψίας ὑποτρέχουσι λογισμοί. ἐδεδίει γάρ, μὴ φρονήσας ὑπὲρ τὸ μέτριον ὁ πιγκέρνης κἄπειτα τῷ καιρῷ καὶ τῇ τύχῃ συμμάχῳ χρησάμενος ἐς ἀπο- C στασίαν καὶ τυραννίδα χωρήσῃ, καὶ κινδυνεύσῃ πρῶτος αὐτὸς ἀν-

9. ἀνατραπ. A. 10. Πιγκέρνη A. et sic ubique, Πιγκέρνου W. 13. νῶτον A.

tem, ut hic Ionicas urbes gubernaret; pincerna vero ulteriores omnes. Exiguo igitur tempore Philanthropenus in bellis Turcicis magnus evasit, materiam nacta virtute eius, veluti fomitem flamma vehemente. Erat enim et liberalissimus et humanissimus erga inferiores, quod praeclarum ducibus viaticum est ad victorias et triumphos. Proinde ex animi sententia omnia illi succedebant, neque quicquam eum frustrabatur. Cum autem Turci illinc a Scythis fugarentur, hinc a pincerna everterentur, necessario plerique finitimorum leniorem ingressi viam cum uxoribus et liberis ad pincernam confugiebant, non tam hostem tergis inhaerentem metuentes, quam pincernae benignitate et munificentia quasi quibusdam illecebris tracti ac deliniti; ut et horum magnus numerus ad illius exercitum accederet. (IV.) Sed cum tristia laetis admiscenda essent, ac tertium dolium Graeci nullis malis mistum in Jovis aula esse negent, laetum quidem vestibulum et amoenitatis plenum huic fortuna ostendit, sed domum totam refertam malis in eum effudit. Nam cum ei Libadarius omnia prospere succedere videret, timere et suspicari aliquid coepit. Verebatur enim, ne prosperis fortunae flatibus pincerna elatus defectionem et tyrannidem spe-

τιστράτηγος ὤν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ πολλοὶ τῶν ἐν τέλει ὑπεψιθύρι- A. C.
ζον· καὶ ἦν τοῦτο βασκανία τις, ὡς εἰπεῖν, ἐν σπαργάνοις ἔτι 1282
κειμένη καὶ γάλαξιν, ἢ ὥσπερ ἄνθραξ ἐν σποδιᾷ τὸ ζώπυρον ad 1328
κρύπτων. ἀλλ' οὐκ ἐλελήθει τοῦτο τοὺς Κρῆτας, οἳ πάντα Imp. Andron. Senioris.
ἦσαν αὐτοὶ τῷ πιγκέρνῃ, ἀφ' οὗ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἄραντες V. 100
ἐκ τῆς Κρήτης ηὐτομόλησαν πρὸς αὐτόν. τιμῆς τε γὰρ ἀπέλαυον
πάνυ πολλῆς παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν πάνυ πλησιαζόντων ἦσαν οἱ
πρῶτοι, οὐ μόνον αὐτῷ παρασπίζοντες, ἀλλ' ὥσπερ καὶ πα- D
ραδυναστεύοντες. ἃ δὴ πάντα πρὸς ἀλάστορα γνώμην αὐτοὺς
ἐξοκεῖλαι παρέπεισαν· καὶ οὐκ ἤθελον ἔτι μένειν ἐν τῷ καθεστῶ-
τι, ἀλλ' ὑπέρτερα πολλῷ τῆς ἑαυτῶν ἀξίας καὶ τύχης ἐφρόνησαν.
στάδιον γάρ, ὡς εἰπεῖν, καθορᾶται καὶ βάσανος ἀκριβὴς ταῖς
ἀνθρωπίναις ψυχαῖς, ὁπόσα κατὰ χρόνον εὐτυχήματα φύεται
παρὰ τοσοῦτον ἐς ὕβρεως ὄγκον ὑψοῦντα τοὺς ἄφρονας, παρό-
σον τοῖς εὖ φρονοῦσι βεβηκυίας γνώμης βεβηκότα φέρει τρυ- E
γῶντα πολλαχόθεν τὸν ἔπαινον. ἐπεί γε μὴν ἠκηκόεισαν καὶ αὐ-
τοὶ τὰ περὶ τοῦ πιγκέρνη ψιθυριζόμενα, φόρτον εἰσάγουσι λογι-
σμῶν χαλεπῶν ἐς τὴν καρδίαν τἀνδρός, οὐχ ὡς ἦν τὰ τοῦ πρά-
γματος ἀπαγγέλλοντες, ἀλλ' οἷον ἐκ μυίας δημιουργοῦντες ἐλέ-
φαντα, καὶ ἐπὶ τούτοις πείθειν ἐπιχειροῦσι τάχιστα πρὸς ἀπο-
στασίαν χωρῆσαι, πρὶν παθεῖν ἃ πρὸ βραχέος οἱ δυστυχεῖς πε- F
πόνθασιν ἄνδρες ἐκεῖνοι, τοὺς περὶ τὸν Στρατηγόπουλον λέγω
καὶ τὸν Πορφυρογέννητον. (E.) Ταῦτα πρὸς ταραχὴν ἐξιστῶσι

9. πάντα add. A.

ctaret, et primus ipse velut aemulus potestatis plecteretur. Idem multi etiam e proceribus susurrabant. Sed invidia haec erat in cunis adhuc iacens, latensque, ut ita dicam, et quasi quidam fomes sub cineribus ignem celans. Neque vero id latebat Cretenses, qui apud pincernam primum gratiae et auctoritatis locum obtinebant, ex quo cum uxoribus et liberis ad eum e Creta se contulerant. Nam in magno honore apud illum erant, et principatum inter intimos habebant: nec in acie tantum illius latera claudebant, sed et in potestatis quandam communionem veniebant. Quae res animos illorum depravarunt, et ut sorte sua non contenti maiora suo captu suaque conditione concupiscerent, impulerunt. Etenim prosperis quandoque successibus, veluti palaestra quadam certoque examine, hominum animos explorari cernimus; quibus si sint minime sani tantum insolentiae cumulum addunt secundae res, quantam et quam stabilem iisdem si sani sint constantiae et gravitatis laudem undecunque afferunt. Nam cum et ipsi ea quae de pincerna murmurabantur accepissent, magnum onus curarum molestissimarum eius viri animo iniiciunt, rem non ita uti erat renunciando, sed quasi elephantum e musca faciendo, conanturque ei persuadere, ut primo quoque tempore deficiat, priusquam eadem patiatur, quae paulo ante miseri illi Strategopulus et Porphyrogenitus experti fuissent. (V.) His ille commo-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. P. 122

τὸν ἄνδρα καὶ ὥσπερ εἰς μεταίχμιον φέρουσι λογισμῶν ἀμφιβόλων, ἑκατέρωθεν ἄλλα ἐπ' ἄλλοις συχνὰ ἐπαντλούντων τὰ τοῦ τοιοῦδε κλύδωνος κύματα. καὶ πρὶν διὰ θατέρου βουλεύματος ἰέναι αὐτὸν, θάτερον ἀντεπῄει καὶ σύγχυσίς τις ἅμα κατὰ τὸ συνεχὲς καὶ κυκεὼν ἠγείρετο λογισμῶν ἀνομοίων. οἷς γάρ ἐστι συνειδέναι σφαλεῖσί σφισιν αὐτοῖς ἐφ' ὅτῳ δήποτε πράγματι, ἢν ἐπίωσιν ὅσα εἰκὸς τῶν δεινῶν, προειδόσιν ἔπεισι καὶ πάλαι καραδοκήσασιν, ἐξότου δὴ καὶ σφαλῆναι ξυνεπεπτώκει· οἷς εἰ μήτι ἄλλο, τὸ γοῦν προμαθεῖν λάθρα πως ὑφαιρεῖται τοῦ πάθους τὴν ἀκμήν. ὅσοις δὲ τοὐναντίον ἀπροσδοκήτως ἔπεισι τὰ χείρω, μὴ συνειδόσιν ἑαυτοῖς μηδὲν τῶν ὅσα πρόξενα σφῶν καθεστᾶσιν, B ἐπιεικῶς ἐκπλήσσειν εἴωθε καὶ σφῶν αὐτῶν ἐξίστασθαι. ἀλλὰ μετὰ πολλὰς τῶν λογισμῶν τὰς παλαίστρας νικῶσιν οἱ τὰ τῆς ἀποστασίας ὑποτιθέμενοι. καὶ σιωπὴν ἐπὶ τοῦ στρατοῦ τῆς τῶν βασιλικῶν ὀνομάτων εὐφημίας ὁ πιγκέρνης προστάττει τὰ πρῶτα. διὸ καὶ ῥοπῆς οὐ μικρᾶς οἱ Κρῆτες δραξάμενοι καὶ βίαν ἐπάγουσιν, ἤδη διεγείροντες τὴν ταχίστην καὶ τοῖς τῆς βασιλείας συμβόλοις χρήσασθαι καὶ στηρίξαι τῶν ἑπομένων τὰς γνώμας. „τὰ γὰρ C τοιαῦτα τῶν βουλευμάτων κατ' ἴχνος," φασὶν, „ἑπομένην ἔχειν χρεὼν καὶ τὴν πρᾶξιν· καὶ οὐδὲν οὕτω τῶν πάντων ἕτερον ὀξύτητα γνώμης ὁμοῦ καὶ χειρὸς ἀπαιτεῖ καὶ φλέγουσαν ὥσπερ σπουδήν. εἰ δ' ὑπερτίθεσθαι βούλει τὸν χρόνον, τάς τε ψυχὰς τῶν στρατιωτῶν μετεώρους ποιεῖς καὶ ἀμφιβόλους καὶ ὥσπερ ἐπὶ ξυροῦ ταλαντεύεις τὰς γνώμας αὐτῶν, τὴν τοῦ μέλλοντος ἀδηλίαν

19. φησὶν A.

vetur, in medio veluti conflictu incertarum deliberationum constitutus, et istius quasi procellae alternis fluctibus oppressus. Itaque unum consilium ingresso alterum statim subit; ac in eius animo diversarum cogitationum confusa quaedam pugna tumultuosusque aestus excitatur. Nam qui delictorum quacunque in re sibi conscii sunt, iis si, ut par est, aliquid imminet mali, praesciis imminet et expectantibus ex eo tempore quo deliquerunt: quibus si non aliud, ipsa tamen praescientia calamitatem nonnihil levat. Contra, quos mala praeter expectationem opprimunt nullius peccati sibi conscios, quo pati illa meruerint; hos non mirum est obstupescere et extra sese quodammodo rapi. Tandem post longos cogitationum conflictus defectionis auctores vincunt. Ac initio quidem pincerna edicit, ne in exercitu nomini Imperatoris de more acclametur. Quamobrem Cretenses non parvo inde momento adiuti vim illi inferunt, et quamprimum Imperatoriis insignibus uti iubent ad confirmandos suorum animos. „Consilia huiusmodi," inquiunt, „ipsa res sequi statim debet: neque quicquam est omnium, quod parem ingenii et manus promptitudinem et adeo ardens studium flagitet. Sin tempus terere vis, militum animos suspensos atque ambiguos facis, in ipso rerum discrimine fluctuantes, et incerti eventus expectatione trepidos. Neque ipse potes

πολλὰ δεδιότων, καὶ αὐτὸς, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ἂν φθάνοις προδε- A. C. 1282 ad 1328
δομένος ὢν ὑπὸ τῶν τοιούτων." ὁ δ' ἀκούων ἠμέλει, οὐκ οἶδ'
ὁπότερον, εἴτε τὸν ὄγκον τοῦ πράγματος δειλιῶν, εἴτ' ἄλλο
διανοούμενος τέως ἀπόῤῥητον, οἶμαι περιμένων χειρώσασθαι τὸν Imp. Andron. Senioris.
Λιβαδάριον πρότερον. (ς'.) Τούτων οὕτως ἐχόντων ἀπαγγελίαι D
φοιτῶσιν ὀξεῖαι παρά τε τὸν Λιβαδάριον παρά τε τὸν βασιλέα,
σύγχυσιν καὶ μερισμὸν διακηρύττουσαι τῶν τε πραγμάτων καὶ
τῆς βασιλείας αὐτῆς. τὸν μὲν οὖν βασιλέα τὸ τῆς ἀκοῆς αἰφνί- E
διον σφοδρῶς ἐθορύβησε, καὶ οἷον εἰπεῖν λύπης πυθμένες ὅλους V. 101
ἐξεῤῥόφησαν τούτου τοὺς λογισμούς. ὅμως τῇ πρὸς θεὸν εὐσε-
βείᾳ τοῦ συνειδότος θαῤῥῶν καὶ τῷ μηδεμίαν αἰτίαν τῇ τοιᾷδε
παρασχηκέναι ὑποθέσει ἔμεινε κατὰ χώραν, μήτε πρὸς ὅπλα βλέ-
ψας καὶ βέλη, μήτε πρὸς στρατευμάτων συμμαχούσας φάλαγ-
γας· ἀλλ' ὅλας εἰς τὴν ὑπέραγνον θεομήτορα τὰς ἐλπίδας ἀναρ-
τήσας καὶ τὸν σωτῆρα Χριστὸν, εἰδὼς ὡς οὐκ ἔστιν οὐδὲν ὃ μὴ
τῆς ἐκείνου χειρὸς ἐξῆπται, ἀλλὰ πάντα προνοίας ἐκεῖθεν ἀπόῤ- F
ῥητοι βόσκουσι λόγοι, ὅπερ ἂν βούλοιτο τέλος ἐκεῖνος ἑκάστοις
τῶν πραγμάτων ἐπάγειν. τὴν δὴ τοιαύτην αὐτοῦ συντριβὴν τῆς
ψυχῆς ἐπιβλέψας ὁ κύριος ἔσφηλε τὰ τοῦ πιγκέρνη σκέμματα,
καθάπερ φορτίδος νεὼς τοὺς ἰθύνοντας ἀφελόμενος οἴακας· καὶ
ἀντὶ τοῦ Λιβαδαρίῳ ἐπιθέσθαι κατὰ τὴν πρώτην ἔφοδον ἀπαρα-
σκεύῳ ἔτι τυγχάνοντι, ὁ δὲ Θεοδώρῳ τῷ τοῦ βασιλέως ἐπέθετο
ἀδελφῷ ἐκεῖ που περὶ τὴν Λυδίαν καὶ αὐτῷ διατρίβοντι τότε. P. 123
ἀνύποπτος γὰρ ἦν οὗτος τῷ βασιλεῖ καὶ πολλῆς ἐκείνου τῆς εὐ-

1. καὶ αὐτός] αὐτῶν W. in mg., A. punctum habet post δεδιότων. 12. παρασχεῖν A. 13. συμμάχους A. 16. ἀπόῤῥυτοι W. 18. ἐπάγειν corr. Boiv. pro ἐπάγων. 20. καθάπερ — οἴακας add. A.

effugere, quin ab iis statim prodendus sis." Haec ille audiens negligebat, haud scio reine magnitudine territus, an aliquid secreti animo meditatus, id credo expectans ut Libadarium inprimis subigeret. (VI.) Hoc rerum statu celeres nuncii ad Libadarium et Imperatorem perferuntur, confusionem et dissipationem rerum atque adeo ipsius Imperii nunciantes. Quibus Imperator ex improviso auditis ita perturbatus est, ut totam eius prudentiam profundus quidam moeror penitus absorberet. Tamen fretus conscientia suae erga Deum pietatis, et quia sciebat nullam se huic rei causam praebuisse, quietus mansit: non arma, non tela, non auxiliarium exercituum legiones quaerere constituit, sed omnem spem in sanctissima Dei genitrice et servatore Christo collocavit, nihil non ab eius potentia pendere sciens: sed occultis illius providentiae rationibus gubernari, et ad eum finem tendere omnia, quem ille praescripsisset. Hanc eius animi contritionem intuitus Dominus pincernae consilia subvertit, veluti ademptis onerariae navi gubernaculis. Atque hic cum Libadarium adhuc imparatum primo impetu aggredi debuisset, Theodorum Imperatoris fratrem invasit, qui et ipse tum illis fere locis in Lydia versabatur. Is enim non suspectus Imperatori libe-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

μενείας ἀπέλαυε καὶ διὰ τοῦτο διέτριβεν ὅπῃ καὶ ὅπως ἐβούλετο. ἀφ' οὗ γὰρ εἶδε κατασχεθέντα τὸν ἀδελφὸν, συνῆκεν ὡς καλὸν τὸ μετριώτερον φέρειν τὴν τύχην· καὶ ῥίψας τὰ ὀφειλόμενα τῆς ἀξίας σύμβολα ἰδιωτικοῖς καὶ αὐτὸς ἐχρῆτο ἐνδύμασι. διὸ καὶ πολλὴν ἐκαρποῦτο καὶ καθαρὰν τὴν τοῦ βασιλέως εὐμένειαν. τοῦτον οὖν
B ἐπελθὼν κατέσχεν ὁ πιγκέρνης, ὡς μὴ βασιλείας ὄνομα τούτῳ περικειμένῳ προστρέχωσί τινες κἀντεῦθεν σύστημα γένηται στρατοπέδου καὶ γένηταί οἱ τουτὶ τῆς προθέσεως οὐκ ἐλάχιστον κώλυμα. (Z.) Ἀλλ' ἐλελήθει σκιὰν ἀντ' ἀληθείας κρατῶν. ὁ γὰρ πρωτοβεστιαρίτης Λιβαδάριος τὴν περὶ τὰ πάρεργα ταῦτα τοῦ πιγκέρνη ἀσχολίαν καιρὸν ἴδιον ἡγησάμενος πεμφθέντα παρὰ τῆς ἄνω-
C θεν δεξιᾶς ἐν οὕτω βιαίᾳ καὶ ὀξέως ἀνταγωνιζομένῃ πραγμάτων ῥοπῇ πάντα κινεῖ χρήματα καὶ πάντα τὴν ταχίστην συναγείρει στρατὸν ἔκ τε τῆς παραλίου τῆς Ἰωνίας ἔκ τε τῆς μεσογαίου καὶ, συνελόντι φάναι, πανταχόθεν. τὸν ἴδιον γὰρ ἐξαργυρισάμενος πλοῦτον, καὶ ὅσοι περὶ αὐτὸν πλουτοῦντες ἐτύγχανον, καὶ πρός γε ἔτι ἐκ τῆς Φιλαδελφείας πλεῖστα βασιλικὰ μεταστειλάμενος χρήματα ἄφθονα πάντα προὐτίθει χορηγῶν τῷ στρατῷ, μείζους ἔτι προστιθεὶς καὶ τὰς ἐπαγγελίας καὶ ἡδίους ποιῶν ταῖς ἐλπίσιν
D αὐτούς· ὡς πρὶν ἢ δέκα ἐξήκειν ἡμέρας, μετὰ βαρείας ἐλθόντα δυνάμεως κατὰ μέσην τὴν Λυδῶν χώραν πήξασθαι τὸ στρατόπεδον κἀκεῖ βρίθουσιν ὅπλοις τὴν ἔφοδον ἐκδέχεσθαι τοῦ πιγκέρνη. ὃδ' ἀνυσιμώτατον ἔδοξε τῇ τοῦ Λιβαδαρίου σπουδῇ καὶ τὸ πᾶν

12. ἀξίως W. 13. ἀγείρει A. 19. ἰδίους A.

ralissime ab illo tractabatur, et ubi libitum erat ad arbitrium suum vivebat. Ex quo enim fratrem comprehensum esse cognorat, moderatius esse vivendum intelligebat: abiectisque dignitatis suae debitis insignibus, privati habitu utebatur. Quibus de causis multum et sincere ab Imperatore diligebatur. Hunc igitur pincerna invadit et comprehendit, ne ad illum Imperatorio nomine ornatum aliqui accurrerent, conflatoque inde exercitu, rei a se inceptae non minimum obstarent. (VII.) Sed haud animadvertit, se umbram omisso captare corpore. Nam protovestiarites Libadarius, pincernae in supervacaneis istis occupationem sibi peropportunam ratus, et divinitus oblatam occasionem in tam violento et subito adversarum rerum motu amplexus, omnem pecuniam contrahit, omnes copias summa festinatione tum e maritimis Ioniae locis, tum ex mediterraneis, denique undecunque in unum conducit. Suis enim opibus eorumque quos secum habebat divitum in argentum redactis, atque etiam pecuniae Imperatoriae magna vi e Philadelphia arcessita, exercitui abunde omnia suppeditabat, maiora etiam pollicens et spe alacriores reddens. Quo factum ut priusquam decem exirent dies, cum magnis copiis in media Lydia castrametaretur, et ibi pincernae impetum validis viribus exciperet. Iam ad perficienda ea quae Libadarius cupiebat efficacissimum illud visum est, quod et

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

ἐν βραχεῖ κατεπράξατο· εἰδὼς γὰρ ὡς μάλιστα πάντων οἱ Κρῆτες παρασπίζουσι τῷ πιγκέρνῃ καὶ τῶν ἐγγυτάτω τούτῳ κυκλούντων εἰσί, λάθρα πέμψας χρήματά τε δώσειν αὐτὸς ὑπισχνεῖται πάμπολλα καὶ λαμπρὰς τὰς τιμὰς προξενῆσαι παρὰ τοῦ βασιλέως αὐτοῖς, ἢν τὸν πιγκέρνην ἀπολαβόντες δέσμιον παραδῶσιν αὐ- E τῷ συῤῥηγνυμένων ἤδη τῶν στρατοπέδων. οἱ δὴ καὶ πάλαι δυσχεραίνοντες πρὸς τὴν ἐς τὰ παρόντα σκέμματα βραδυτῆτα καὶ μέλλησιν τοῦ πιγκέρνη καὶ ἄλλως τὴν τῶν πραγμάτων τύχην ἀντιστρατευομένην ὁρῶντες αὐτῷ κλίνουσι πρὸς τὰς ὑποσχέσεις καὶ τὸ πᾶν αὐτοὶ κατασκευάζουσιν ἔπειτα δρᾶμα μεταξὺ τοῦ πολέμου. καὶ οὕτως αὐτός τε παραδίδοται δέσμιος καὶ τὸ πᾶν ἐν βρα- F χεῖ καταλύεται τούτου στρατόπεδον. (H.) Ἐπεὶ δὲ τῷ πρωτο- A. C. 1296 βεστιαρίτῃ Λιβαδαρίῳ κατὰ γνώμην ἀπηντήκει τὰ πράγματα καὶ πέρας εἶχε τούτῳ χρηστόν, ὁ δὲ οὐ μετριάζουσαν ἔῤῥιψε τὴν ὀφρὺν πρὸς τὸν ἡττηθέντα, οὐδ᾽ ᾐδέσθη τὴν τύχην τἀνδρός, οὐδ᾽ ἀνθρωπίνως προσηνέχθη τοῖς πράγμασιν· ἀλλ᾽ ἐν νῷ λα- V. 102 βὼν τὸ τοῦ βασιλέως πρὸς τὰς κολάσεις ἀκίνητον καὶ δείσας μὴ P. 124 φιλανθρωπίας ὁ δέσμιος τύχῃ ἀπελθὼν μετὰ τρίτην ἀπὸ τῆς κατασχέσεως ἡμέραν ἀφαιρεῖται τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὰς αὐγάς. οὕτω πικρὸς καὶ λιθίνην αὐχῶν τὴν καρδίαν ἐφάνη περὶ τὸν δυστυχήσαντα ἄνθρωπον. φιλεῖ γὰρ ἐς ἀπόνοιαν ῥᾷστα χωρεῖν τὸ ἀνθρώπινον, ὁπότε μὴ λόγον ἡνίοχον ἔχοι ἐμμελῶς ἀναστέλλοντα τὴν τῆς τύχης ἀστάθμητον περιπέτειαν. τὰ γὰρ ἐν πολέμῳ καὶ B μάχῃ γινόμενα, ὁποῖά ποτ᾽ ἂν ᾖ, συγγνώμην ἔχει τῷ πεπραχότι, περιστατουμένου τότε τοῦ λογισμοῦ καὶ τῆς χειρὸς οἱονεὶ με-

totum negotium cito confecit. Nam cum sciret Cretenses maxime pincernam in acie tueri, ac circa illum proximos conglobari, clam cum illis egit, maximamque pecuniam daturum et apud Imperatorem illustres dignitates eis impetraturum se promisit, si postquam exercitus confligere coepissent, pincernam vinctum sibi traderent. Qui cum iam pridem illius cunctationem et moras in praesenti instituto moleste ferrent, et alioqui fortunam eius conatibus adversari viderent, pollicitationes admittunt, et inter pugnandum totam fabulam peragunt. Sic et ipse vinctus traditur, et brevi totus eius exercitus dissipatur. (VIII.) Protovestiarites autem Libadarius, cum negotium sententia confecisset et ad felicem exitum perduxisset, non mediocri fastu victo insultavit, nec fortunam viri reveritus, nec humaniter successibus suis usus. Sed Imperatoris clementia considerata, qui ad decernenda supplicia difficillime moveretur, et metuens ne captivus veniam impetraret, tertia postquam eum ceperat die visum illi ademit. Adeo acerbus et saxeus in hominem calamitosum fuit. Solet enim humana mens facillime de statu dimoveri, nisi rationis ductu regatur, quae inconstantem fortunae temeritatem certo moderamine coerceat. Nam in pugna quidem et acie quicquid egeris, excusationem habet, cum circumstantium negotiorum mole ratio op-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

θυούσης καὶ λόγον οὐκ ἐχούσης χειραγωγὸν καὶ πρύτανιν τῶν πραττομένων. τῆς δ᾽ ἀκμῆς τῶν δεινῶν παυσαμένης καὶ καιρὸν ἤδη τῆς προαιρέσεως εἰληφυίας μετὰ στάθμης τινὸς καὶ κρίσεως τὰς τῶν πράξεων ἀρχὰς παρέχεσθαι τῇ χειρὶ, μοχθηρίαν γνώμης κατηγορεῖ τοῦ πράξαντος, εἴ τι μὴ κατὰ τὸ προσῆκον γίγνοιτο.

C θ'. Κατὰ τοῦτον μέντοι τὸν χρόνον συνέβη γενέσθαι σεισμὸν τῶν πάνυ μεγίστων, ὑφ᾽ οὗ πολλαὶ μὲν τῶν μεγάλων οἰκιῶν, πολλοὶ δὲ τῶν μεγάλων νεῶν οἱ μὲν ἐπεπτώκεισαν, οἱ δὲ διεῤῥάγησαν. ἐπεπτώκει δὲ καὶ ὃν πρὸ τοῦ νεὼ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐπὶ κίονος ἔστησε τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ἀνδριάντα Μιχαὴλ βασιλεὺς ὁ Παλαιολόγος, ὁπότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγκρατὴς ἐγεγόνει· ὃν αὖθις Ἀνδρόνικος βασιλεὺς, ὁ ἐκείνου παῖς, ὡς
D εἶχε σχήματος, ἐπεσκεύασέ τε καὶ ἀνεστήλωσε. (B.) Κατὰ δὲ τὸ ἐπιὸν θέρος ἧκεν ἐκ Τραπεζοῦντος εἰς Κωνσταντινούπολιν Εὐδοκία ἡ τοῦ βασιλέως ἀδελφὴ, θανόντος ἐκεῖ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Ἰωάννου τοῦ Λαζοῦ· ἧκε δὲ μετὰ τοῦ δευτέρου ταύτης παιδός. τὸν γὰρ πρῶτον Ἀλέξιον ἐκεῖ καταλείπει, τὴν πατρικὴν περιέπειν ἀρχήν. ταύτην δὴ τὴν Εὐδοκίαν πέμψας ὁ Κράλης Σερβίας ἐζήτει γυναῖκα λαβεῖν, ἵν᾽ αἰωνιζούσας ποιήσῃ πρὸς Ῥω-
E μαίους σπονδάς. ἰσχυρὸς γὰρ ἦν καὶ οὐ διέλιπε τὰ Ῥωμαίων ἀεὶ συγχέων πράγματα καὶ πόλεις καὶ χώρας τὰς μὲν αἱρῶν, τὰς δὲ ληϊζόμενος. τοῦτο πολλαπλῇ μεριζομένην τῷ βασιλεῖ τὴν ἀπορίαν ἤνεγκε· πρῶτον μὲν, ὅτι περὶ πλείονος τὴν τοῦ Κράλη φι-

4. παρελέσθαι W.

primitur, cum manus velut ebriae sunt, nec mens adest, quae eas regat et rebus gerendis praesit. Verum cum pericula ipsa iam propulsata sunt, cum libera voluntas tempus ad consultandum habet, re perpensa, certo animi iudicio manum armare eique ius omne permittere, id vero animum vitiosum arguit, si quid secus quam oportet committatur.

9. Sub hoc tempus terrae motus maximus fuit, quo multae magnae aedes, multa etiam et magna templa partim corruerunt, partim dehiscentibus muris labefacta sunt. Corruit et Michaëlis Archangeli statua, quam Michaël Palaeologus ante aedem S. Apostolorum, cum Constantinopolin recepisset, columnae imposuerat. Eandem autem deinde filius eius Andronicus Imperator eodem habitu refecit et erexit. (II.) Insequuta aestate Eudocia Imperatoris soror Trapezunte in Urbem venit, marito eius Ioanne Lazo mortuo. Venit autem cum filio suo iuniore. Nam primogenitum Alexium ad paternum imperium administrandum domi reliquerat. Eudociae nuptias Crales Serviae per legatos ambiebat, ut perpetuum foedus cum Romanis sanciret. Erat enim potens, neque unquam Romanam rem turbare desistebat, partim occupando urbes, partim agros populando. Ea res in magnam dubitationem Imperatorem adduxit, primum quod Cralis amicitiam magni faciebat: deinde quod

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

λίαν ἐτίθετο· δεύτερον, ὅτι καὶ τὴν ἐκείνου συνάφειαν ἀποτρόπαιον ἡγεῖτο ἡ τοῦ βασιλέως ἀδελφὴ Εὐδοκία καὶ οὐδ' ἄκροις ὠσὶν ἀκούειν ἠνείχετο τῶν λεγόντων· τρίτον, ὅτι καὶ τέταρτον ἦν ὅπερ ᾔτει συνοικέσιον. τῇ γὰρ πρώτῃ, θυγατρὶ τοῦ τῆς Βλαχίας ἄρχοντος οὔσῃ, χρόνους τινὰς συνοικήσας εἶτα αὐτὴν μὲν P. 125 ἀπέπεμψεν εἰς τὴν θρεψαμένην· ἠγάγετο δὲ τὴν γυναικαδέλφην τοῦ αὐταδέλφου τὸ μοναχικὸν αὐτὴν περιδύσας πρότερον σχῆμα. εἶτα τῆς τῶν Τριβαλλῶν ἐκκλησίας ἀνθισταμένης ἐπιπολὺ πρὸς B τὸ παράνομον, ἐκπέμπει καὶ ταύτην μετὰ πολὺν τὸν χρόνον. ἄγεται δὲ τὴν ἀδελφὴν τοῦ τῆς Βουλγαρίας ἄρχοντος Σφενδοσθλάβου, σύζυγον τρίτην αὐτήν. ἐπαιδοποίησε δὲ μετ' οὐδεμιᾶς V. 103 τῶν τριῶν. ἤδη δὲ καὶ ταύτην ἀποστέρξας εὐγενεστέραν ἐζήτει συγγένειαν. (Γ.) Ἐπεὶ δ' ἡ μὲν Εὐδοκία τὴν ἐκείνου συνοίκησιν ὅλαις προθέσεσι τῆς ψυχῆς ἀπηρνεῖτο, ὁ δ' ἐκεῖθεν ἐμβρι- C θῶς ἐπέκειτο ζητῶν οὐ μικρὰς προστιθεὶς καὶ τὰς ἀπειλάς, ἀναγκασθεὶς ὁ βασιλεὺς μηνύει τῷ Κράλῃ περὶ τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς Σιμωνίδος, πέμπτον τῆς ἡλικίας ἀγούσης ἔτος, ἵν' ὑπ' ἐκείνῳ λαβόντι τρέφοιτο, μέχρις ἂν ἐς τὸν νομιζόμενον ἔλθῃ τοῦ γάμου χρόνον κἄπειτα εἴη σύζυγος αὐτῷ τοῦ λοιποῦ. ἔαρος οὖν ἐπιστάντος ἄπεισιν ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς δεσποίνης ὁμοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς ἐς Θεσσαλονίκην ἐπαγόμενος καὶ τὸν Πορφυρογέννητον δέ- D σμιον, δέει τοῦ μὴ διαδρᾶναι συνεργίαις μητρικαῖς. οὐ γὰρ διέλιπεν ἡ μήτηρ Θεοδώρα ἡ δέσποινα διηνεκῶς ὑπὲρ τοῦ παιδὸς ἀσχάλλουσα καὶ ζητοῦσα τὴν λύσιν αὐτοῦ. (Δ.) Ἥκει δ' ἐκεῖ-

17. ὑπ' A., ἐπ' W.

soror Eudocia illius coniugium abominabatur, et ne primoribus quidem auribus vocem eorum qui de illo loquerentur admittebat: tertio, quod quartum esset illud quod peteret coniugium. Nam cum prima uxore, Blachiae Principis filia, per annos aliquot vixerat; deinde ea in patriam remissa, sororem uxoris fratris sui, monastico prius habitu detracto, duxerat uxorem. Cum autem Triballorum Ecclesia illegitimis illis nuptiis diutius adversaretur, longo post tempore et illam ablegaverat, et Bulgariae Principis Sphendosthlavi sive Wenceslavi sororem sibi iunxerat, uxorem tertiam. Atque ex nulla harum trium uxorum liberos susceperat. Sed cum et huius amor refrixisset, illustriorem affinitatem quaerebat. (III.) Enimvero cum Eudocia matrimonium illud toto animo aversaretur, ille vero petitionem vehementer urgeret non parvis minis additis: coactus Imperator illi de Simonide filia sua significat, quintum iam annum agente, ut ab illo domi accepta aleretur, donec ad nubilem aetatem perveniret, ac deinde coniux esset. Appetente igitur vere, Imperator cum Imperatrice et cum filia Thessalonicam proficiscitur, in vinculis etiam Porphyrogenitum adducens, veritus ne matris opera elaberetur. Nam mater Theodora Imperatrix non desinebat quotidie ob filium quiritari et liberationem eius flagitare. (IV.) Eo-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

θεν καὶ ὁ Κράλης φέρων ὁμήρους τοὺς κατὰ γένος προὔχοντας υἱέας τῶν Τριβαλλῶν, φέρων δ' ὁμοῦ καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Σφενδοσθλάβου πρὸς πίστωσιν τῶν σπονδῶν. ᾗ δὴ καὶ μικρὸν ὕστερον πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν κομιζομένῃ μίγνυται σαρκι- E κῶς Μιχαὴλ ὁ Κουτρούλης, ὃς τοῦ βασιλέως γενόμενος ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς νῦν διετέλει χηρείαν ἄγων θανούσης ἐκείνης. μίγνυται μὲν οὖν τῇ ῥηθείσῃ λάθρα τὸ πρῶτον, ἔπειτα καὶ σύζυγον ἄγεται νόμιμον ἐς τοὐμφανές. καὶ ἵνα τἄν μέσῳ συντέμω, στεῤῥὰς καὶ μάλα βεβαίας ὁ Κράλης τὰς σπονδὰς ποιησάμενος καὶ οἵας κατὰ γνώμην ἦσαν τοῦ βασιλέως, ἐπάνεισι τὴν Σιμωνίδα λαβὼν βρέφος οὖσαν τεσσαρακοντούτης τυγχάνων αὐτὸς καὶ τοῦ βασιλέως καὶ πενθεροῦ καθ' ἡλικίαν προήκων πέντε ἔτεσιν ἔγγιστα.

P. 126 ι'. Κατὰ δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανήκοντι τῷ βασιλεῖ πέμπουσί τινες τῶν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον Μασσαγετῶν λαθραίαν πρεσβείαν· Ἀλανοὺς ἡ κοινὴ τούτους καλεῖ διάλεκτος· οἳ δὴ καὶ Χριστιανοὶ τυγχάνοντες ἄνωθεν ἔπειτα τῇ βιαίᾳ χειρὶ τῶν Σκυθῶν ὑπαχθέντες σώμασι μὲν ἐδούλευσαν ἄκοντες, τὴν δὲ γνώμην αὐτονομίας ἀεὶ κατεβίβρωσκεν ἔφεσις καὶ τῶν ἀσεβῶν ἀλλοτρίωσις. πέμπουσιν οὖν χῶρον ἀρκοῦντα ζητοῦντες εἰς οἴκη- B σιν ὑπὲρ τὰς δέκα χιλιάδας αὐτῶν βουλομένων ἐλθεῖν πανοικὶ, εἴ γε βουλομένῳ εἴη καὶ βασιλεῖ, καὶ ἅμα συμμαχήσειν ὑπισχνούμενοι κατὰ τῶν Τούρκων ὅλαις χερσὶ, κραταιωθέντων ἤδη καὶ κατατρεχόντων ἀδεῶς καὶ πορθούντων ὅλην τὴν τῶν Ῥωμαίων Ἀσίαν.

4. σαρκικῶς A., σωματικῶς W.

dem et Crales venit, obsides adducens secum principum Triballorum filios, item Sphendosthlavi sororem ad pacem confirmandam. Cum qua non multo post quam in urbem perducta erat, furtim consuevit Michaël Cutrules, qui uxorem duxerat sororem Imperatoris, eaque mortua viduus tunc erat. Cum ea inquam iste consuevit principio clam, deinde eandem palam uxorem duxit. Et ut rem in pauca conferam, Crales foedere sancito et probe ita ut Imperator volebat firmato domum discedit, secumque Simonidem infantulam abducit, ipse quadragenarius, et socero quinque circiter annos natu maior.

10. Sequente anno aliqui Massagetae ex iis qui ultra Istrum habitant (Alani vulgo dicuntur) clandestinam legationem ad Imperatorem cum in Urbem rediret mittunt: qui cum iam inde antiquitus Christiani essent, postea a Scythis per vim subacti, corporibus inviti serviebant: animis vero desiderio libertatis tabescebant, et impios abominabantur. Petunt igitur locum sufficientem ad habitandum amplius decem millibus hominum, qui si Imperatori placuisset cum omni familia migraturi essent; unaque strenuam operam se contra Turcos velle navare promittunt, qui auctis viribus totam Romanorum Asiam impune incursabant ac populabantur. Ea legatio

τῷ μὲν οὖν βασιλεῖ παρὰ τοσοῦτον ἐφάνη τὰ τῆς πρεσβείας καθ' A. C. 1282 ad 1328
ἡδονὴν, παρόσον ἂν εἰ θεόθεν ἐτύγχανε κατιοῦσα καὶ τὰ κατὰ
πάσης Ἀσίας μνηστευομένη τρόπαια. μετὰ γὰρ τὴν τοῦ Φιλαν-
θρωπηνοῦ συμβᾶσαν ἐκείνην σύγχυσιν πάντας ἔλεγεν ὑποπτεύειν Imp. Andron. Senioris.
Ῥωμαίους καὶ μηδένα νομίζειν ὀρθὴν πρὸς αὐτὸν διασώζειν ὑπό- V. 104
ληψιν· διὸ καὶ συμμαχίας ὑπερορίους ὠνειροπόλει νυκτὸς καὶ C
ἡμέρας, ὡς μὴ ὤφελεν. ἀποδοκιμαζομένων γὰρ ἁπάντων Ῥω-
μαίων, τὰ Ῥωμαίων ἐνόσησε πράγματα καὶ πρὸς ἐσχατιὰς κα-
τηνέχθη κινδύνων, ὡς ἔμπροσθεν δηλωθήσεται. (B.) Τῆς μέν-
τοι πρεσβείας οὕτως ἀσμένως δεχθείσης ἥκουσιν οἱ Μασσαγέται
τέκνοις ἅμα καὶ γυναιξὶ χιλιάδες ὑπὲρ τὰς δέκα. ἐπεὶ δὲ ἔδει χρή- D
ματα καὶ ἵππους καὶ ὅπλα τούτοις διδόναι, τὰ μὲν ἐκ τοῦ βασι-
λικοῦ πρυτανείου ἐδίδοντο, τὰ δ' ἐκ τῶν στρατιωτικῶν, τὰ δ'
ἐκ τῶν κοινῶν καὶ ἰδιωτικῶν. ἐντεῦθεν συχνοὶ καὶ ἄλλος ἐπ' ἄλ-
λῳ ἐξῄεσαν οἱ τὰς χώρας ἀργυρολογοῦντες· ηὖξον οἱ φορολόγοι
τὰ τέλη· πᾶν ὅπλον καὶ πᾶς ἵππος ἠθροίζετο· ἠρευνῶντο κῶμαι,
πόλεις, οἰκίαι τῶν μεγιστάνων, οἰκίαι τῶν ἐν στρατείαις κατει-
λεγμένων, ἀσκητήρια, δῆμοι, θέατρα, ἀγοραὶ, καὶ πάντες ἐδί- E
δουν ἵππους καὶ χρήματα, ἄκοντές τε καὶ ὀλοφυρόμενοι, οὐκ εὐ-
χὰς καὶ λόγους εὐφήμους, ἀλλὰ δάκρυα καὶ ἀρὰς παραπομποὺς
ἐφοδίους τῷ νέῳ στρατῷ συνεκπέμποντες. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐς Ἀσίαν
διαβαίνουσιν ἐξ Εὐρώπης ἅμα τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ, αὐτοὶ μὲν P. 127
στρατοπεδεύουσι περὶ Μαγνησίαν· οἱ δὲ Τοῦρκοι τὰ πρῶτα περὶ
τὰ ὄρη καὶ τὰς λόχμας ἀναχωροῦσι, τοῦτο δὴ τὸ σύνηθές σφισι
ποιοῦντες, ἵν' ἐκεῖθεν αὐτοὶ ταῖς δυσχωρίαις φρουρούμενοι τὰ

tam grata Imperatori fuit, quam si divinitus missa totius Asiae debellandae spem afferret. Nam post illum Philanthropeni tumultum omnes sibi Romanos suspectos esse dicebat, ut nullum recte erga se affectum esse existimaret. Quapropter externa foedera noctu atque interdiu somniabat: quod utinam non fecisset. Nam cum Romani omnes improbarentur, Romana res laborare coepit, et in extremum discrimen est adducta, ut post explicabitur. (II.) Caeterum legatione tam cupide accepta Massagetae amplius decies mille cum uxoribus et liberis adveniunt. Cum autem eis et pecunia et equi et arma danda essent, ea partim ex Imperatorio fisco dabantur, partim e militaribus, partim e publicis privatisque pecuniis. Hinc multi et post alios alii proficiscebantur, qui tributa e provinciis colligerent, eaque publicani augebant: omnia arma, omnes equi cogebantur: perquirebantur pagi, urbes, aedes procerum, aedes militum, monasteria, populi, theatra, fora: et omnes dabant equos et pecunias inviti et lamentantes, non votis et bonis ominibus, sed lacrymis et diris novum exercitum prosequentes. Ex Europa in Asiam cum Michaële Imperatore transgressi circa Magnesiam castra posuerunt. Turci vero initio, ut solent, in montes et saltus se receperunt, ut inde praesidiis locorum tuti copias horum quantae et quales essent specu-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

τούτων ὁρῶσι στρατεύματα ὁπόσα τε καὶ οἷα τυγχάνοιεν καὶ εἰ κατὰ στρατηγικὴν ἐμπειρίαν στρατοπεδεύοιεν. ἴσασι γὰρ ὡς πολλὰ τῶν οὐκ ὄντων ἡ φήμη κομίζει ταῖς ἀκοαῖς ὑπὲρ τὸ προσῆκον τὰ πράγματα αὔξουσα· ὅθεν περιϊόντες ἐσκόπουν, εἴτε κατὰ τὴν B φήμην ἀνεπιχείρητα εἴη τὰ πρὸς αὐτούς, εἴτε χρὴ δόλοις καὶ λόχοις αὐτοὺς Περσικοῖς περιελθεῖν καὶ κατατροπώσασθαι. (Γ.) Ἐπεὶ δὲ ἴδοιεν τούτους ἀτάκτως ἐπὶ λείαν παρεξιόντας συχνά, καὶ γὰρ ἐληΐζοντο τὰ Ῥωμαίων αὐτοὶ μεῖζον ἢ κατ' ἐχθρὸν προφανῆ, παρακατίασι τῶν ὀρῶν οἱ μαχιμώτατοι μετὰ τῆς συνήθους σφῶν ἐς τὰ πολέμια τάξεως μικρὸν μὲν πρῶτον ἔπειτα C πλεῖον· καὶ ἀεὶ μείζονι καὶ θαῤῥαλεωτέρᾳ χρώμενοι τῇ ὁρμῇ τῆς ἐφόδου δῆλοι ἦσαν τὰ τοῦ βασιλέως κυκλώσοντες στρατόπεδα. ἀλλ' οὐκ ἐνέμειναν οὐδὲ τὴν πρώτην ἔφοδον τῶν βαρβάρων οἱ ἡμέτεροι, ἀλλ' ἄραντες ἐκεῖθεν ἐπὶ πόδα ἀνεχώρουν καταμικρόν, κατόπιν τῶν βαρβάρων ἰόντων κἀκ τῶν ἔγγιστα παραστρατοπεδευόντων. οὐ γὰρ ὡς εἶχον πλήθους ἑώρων τοὺς βαρβάρους οἱ ἡμέτεροι· ἀλλὰ ταὐτὸν ἐπεπόνθεσαν ὑπὸ δειλίας, οἷον οἱ μεD θύοντες ὑπὸ οἴνου, οἱ οὐ τὰ ὄντα κατὰ φύσιν ὁρῶσιν, ἀλλ' ἀνθ' ἑτέρων ἕτερα οἴονται βλέπειν ὑπὸ τῆς περὶ τὸν ἐγκέφαλον πλείστης ὑγρότητος κυματουμένης τῆς ὄψεως καὶ οἱονεὶ κολυμβώσης ἐς τὰ φαινόμενα πλημμελῶς. τὰ γὰρ ἀδικίαν ἔχοντα προπορευομένην καὶ θράσος στρατόπεδα συγγενῆ φθορὰν αὐτόθεν καὶ κατάλυσιν ἐπιφέρονται· καὶ πρὶν τοὺς πολεμίους ἐπεισπεσεῖν, E αὐτοὶ πρότερον ὑπὸ δειλίας ἀνατρέπονται σφῶν αὐτῶν αὐτοὶ γινόμενοι πολέμιοι, τῆς δίκης ἄνωθεν κατὰ τὸ προσῆκον διδου-

12. κυκλώσαντες W.

larentur, scirentque an illi militarem in castris disciplinam observarent. Norant enim, famam multa quae haud essent nunciare, et in rebus augendis modum excedere. Itaque circumspiciebant, verumne esset quod ferebatur, non posse illos invadi: an vero dolis et insidiis Persicis circumveniendi et in fugam coniiciendi essent. (III.) Cum autem eos vidissent nullo ordine praedatum crebro exire, (Romanos enim agros magis populabantur, quam si aperti essent hostes) bellicosissimi Turcorum consueto ordine et disciplina militari de montibus descendunt, initio paululum, deinde longius, ac subinde maiore et confidentiore cum impetu: nec obscurum erat, eos castra Imperatoris circumdaturos. Verum nostri ne prima quidem hostium aggressione tolerata paulatim pedem referendo discesserunt, barbaris pone sequentibus, et castra in proximo constituentibus. Nostri enim quam multi essent barbari non videbant: sed idem illis ex metu accidebat quod ebriis qui non ea quae re ipsa sunt vident, sed pro aliis alia videre se putant, quia humore plurimo circa cerebrum collecto visus eorum turbidus existit, et ad res obiectas temere velut submersus fluctuat. Exercitus enim quos iniuria et audacia antecedit, ruinam sibi ipsis protinus et interitum asciscunt: et priusquam hostis irruat, ipsi sua timiditate evertuntur, ipsimet sibi hostes sunt,

σης τῶν πραττομένων τὰ τέλη. οὐ γὰρ ἦν εἰκὸς κατορθῶσαί τι τοὺς A. C.
ἀρὰς καὶ δάκρυα λαβόντας ἐφόδια πρὸς τὴν ἔξοδον. ὁ μὲν δὴ βα- 1282 ad
σιλεὺς τοὺς Μασσαγέτας φυγῇ χρησαμένους ἰδὼν καὶ μὴ δυνάμενος 1328
μετ' ὀλίγων ἀντιστρατεύεσθαι τοῖς βαρβάροις φέρων ἐμβέβληκεν Imp. Andron. Senioris.
ἑαυτὸν ἐς ἀσφαλέστατον φρούριον τὴν Μαγνησίαν τῆς συμφορᾶς
τὸ τέλος ἀποσκοπῶν. οἱ δὲ Μασσαγέται κατῄεσαν ἄχρι τοῦ Ἑλ- F
λησπόντου πάντα ληϊζόμενοι τὰ Χριστιανῶν κἀκεῖθεν ἐς Εὐρώπην V. 105
διαπεραιοῦνται· ὥσπερ ἂν εἰ διὰ μόνον τουτὶ προσεκλήθησαν ἐκ
Σκυθῶν, ἵνα τοῦ δέοντος πρωϊαίτερον τοὺς Τούρκους ἄχρι θαλάτ-
της ὁδηγήσαιεν. οὐ γὰρ πολλαὶ μεταξὺ παρεληλύθεσαν ἡμέραι καὶ
ὁ μὲν βασιλεὺς ἐς Βυζάντιον ἐπανῆκεν, οἱ δὲ βάρβαροι κατῄεσαν
μικροῦ πάντα διαλαχόντες τὰ μέχρι καὶ ἐς τὴν Λεσβίαν παράλιον.

κ'. Συνέβη δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ κινηθῆναι καὶ μάχην P. 128
μεταξὺ Γεννουιτῶν καὶ Βενετικῶν καὶ πλείστας μὲν ἀπολέσαι ναῦς
καὶ χρήματα τοὺς Βενετικοὺς νικωμένους ἄλλοτε ἄλλοθι παρ'
ἐκείνων· ὀψὲ δ' ἑβδομήκοντα παρασκευάσαντας ναῦς ἐλθεῖν κατὰ
τουτωνὶ τῶν Γεννουιτῶν, οἳ τὴν οἴκησιν ἀντιπέραν ποιοῦνται τῆς
Κωνσταντινουπόλεως, καὶ αὐτῶν μὲν μηδένα καταλαβεῖν· προ-
μαθόντας γὰρ ἐκείνους γυναῖκας μὲν καὶ παῖδας καὶ χρήματα
τῆς βασιλευούσης ἐντὸς ἀσφαλίσασθαι· αὐτοὺς δ' ἐς τὰς αὐτῶν B
τριήρεις ἐμβάντας φυγεῖν τοὺς διώκοντας, ἀποπλεύσαντας ἐς τὸν
Εὔξεινον· ὡς ἐντεῦθεν μὴ καταλαβοῦσί σφισιν ἐκείνους ἐνταῦθα
ἀναγκασθῆναι κάειν τάς τε οἰκίας ἐκείνων καὶ τὰς παρατυχούσας
κενὰς ὁλκάδας· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ σύν γε αὐταῖς καὶ τὰς Ῥω-

divina vindicta eum exitum decernente, quem facta illorum meruerunt. Neque enim probabile erat, rem bene gesturos esse eos, qui lacrymas et execrationes pro viatico secum abstulissent. Caeterum Imperator Massagetas fugisse cernens, quod cum paucis resistere barbaris non poterat, in munitissimum castellum Magnesiam, calamitatis exitum praestolaturus, sese coniecit. At Massagetae usque ad Hellespontum Christianorum agros populantes descenderunt, atque inde in Europam traiiciunt, non aliter quam si ea de causa duntaxat e Scythia arcessiti essent, ut Turcis maturius quam oporteret viam ad mare monstrarent. Nec enim multi dies intercesserunt, cum et Imperator Byzantium rediit, et barbari ingruentes omnia fere ad oram usque Lesbi inter se partiti occuparunt.

11. Hoc tempore bellum etiam inter Genuenses et Venetos exarsit: in quo Veneti multis navibus et pecuniis amissis alias alibi victi. Tandem septuaginta navibus instructis eos Genuenses qui e regione Constantinopolis habitant adorti sunt; sed neminem eorum ceperunt. Nam illi praecognito illorum adventu uxores, liberos, et opes suas intus Urbem concluserunt: ipsi vero suis triremibus conscensis in Euxinum pontum delati hostem persequentem fugerunt. Itaque Veneti, cum eos capere non possent, eo deinde redacti sunt, ut domos illorum et vacuas onerarias quae occurrebant incenderent, unaque cum eis Romanorum omnes aedes extra moenia:

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

μαίων ἐκτὸς τείχους οἰκίας ἁπάσας, ἀμυνόμενοι δεξαμένους γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ χρήματα τῶν ἐχθρῶν ἐν τῷ ἀσφαλεῖ· ἀφ' ὧν ὁρμηθέντας Ῥωμαίους τῶν τῆς βασιλευούσης ἐντὸς κατοικούντων Βενετικῶν ἔστιν οὓς διασπαράξαι καὶ τὰ αὐτῶν ληΐ-
C σασθαι πάντα χρήματα. (B.) Δι' ἃ δὴ καὶ ἐς τοὐπιὸν θέρος ὀκτωκαίδεκα τριήρεις αὖθις ὁπλίσαντες οἱ Βενετικοὶ ἧκον τὴν γενομένην ζημίαν ἀπαιτοῦντες παρὰ τοῦ βασιλέως. μηδὲ γὰρ εἶναί φησι πρὸς τῆς νενομισμένης φιλίας τῷ προπεπονθέναι μεγάλα ἀμυνομένους μέτρια τέλος καὶ τὴν ἐσχάτην ὑποστῆναι ζημίαν·
D προκατάρξαι γὰρ τῆς παρασπονδήσεως Ῥωμαίους, ταῖς τῶν ἀντιπάλων γυναιξὶ καὶ παισὶ μετὰ τῶν χρημάτων ἐν τῇ τῆς μάχης ἀκμῇ πᾶσαν καὶ παντοίαν περιποιησαμένους ἀσφάλειαν. τοῦ δὲ βασιλέως μήτε λόγον εὔλογον ἔχειν τὴν ἀπαίτησιν ἀποκρινομένου, μήτε ἁρμόττουσαν τύχῃ βασιλικῇ τὴν ἐπιτίμησιν κατὰ τῆς αὐτῶν ἀναιδοῦς ἐπενεγκεῖν ἔχοντος τόλμης τῷ μὴ κεκτῆσθαι τριήρεις ἀντιστρατευομένας (προαπολώλεσαν γάρ, ὡς εἰρήκειμεν),
E ἐς τοσοῦτον ἐξηνέχθησαν θράσους τῷ μάλα περιφρονεῖν τῶν Ῥωμαίων τὸ ἄνανδρον καὶ τοσαύτην προὐξένησάν τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ τὴν αἰσχύνην, ἐς ὅσον αἰσχυνοίμην ἂν αὐτὸς ἀφηγούμενος. ὅπου γὰρ κατηναγκασμένα τῶν ἀτυχημάτων ἔπεισι τὰ αἴτια, λύπαις μὲν καὶ οὕτως ἔξεστι τὴν ψυχὴν κατατρύχειν· μετρίαις δ'
P. 129 οὖν ὅμως, ἐκεῖ τοῦ συνειδότος οὐδένα μαστιγοφόρον μεταμέλον ἔχοντος, ἀλλὰ θείαν τινὰ κρίσιν ἀποῤῥήτους τοὺς λόγους κρύ-
V. 106 πτουσαν ἡγουμένου τὸ πρᾶγμα. ἐνταῦθα δ' ἐξεπίτηδες καὶ οἷον εἰπεῖν μετὰ τέχνης εἰς ἀνδραπόδων μοῖραν ἑκόντες ἔῤῥιψαν Ῥω-

13. ἄλογον A.

ulti eos, quod hostium uxores, liberos et opes in tuto collocassent. Unde factum, ut Romani adversus Venetos in Urbe habitantes concitati nonnullos discerperent, eorumque res diriperent. (II.) Qua de causa sequente aestate cum octodecim armatis triremibus Veneti advenerunt, damnum datum pensari ab Imperatore postulantes. Neque enim illud amicitiae ius esse, ut magnam iniuriam moderate ulti tandem extremo supplicio afficerentur. Romanos priores rupisse foedus: quod in ipso belli discrimine hostium uxoribus, liberis, pecuniis tutum asylum aperuissent. Sed cum Imperator postulationem illam aequam esse negaret, neque etiam pro maiestate Imperatoria impudentem illorum audaciam castigare auderet, quod triremes quas opponeret non habebat (nam quas habuerat, eae ut diximus perierant); eo confidentiae venerunt, cum infirmas Romanorum vires omnino contemnerent, ut id dedecus Romano Imperio impresserint, quod me vel referre pudeat. Nam cum alicui invito et coacto malorum causae existunt, dolere quidem fas est, sed moderate quoniam illic conscientia nullo poenitentiae verbere flagellatur, sed divinum illud iudicium credit, cuius idcirco rationes occultae et arcanae sint. Hic autem Romani de industria et data quodammodo opera ultro di-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

μαῖοι τὸ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀξίωμα, τὰς οἰκείας τριήρεις τῆς θαλάττης γυμνώσαντες ἐλπίδος ἕνεκα κέρδους, ὃ μάλα βραχύτατον ὂν μάλα μακράν τε καὶ πολυτάλαντον ἐγεώργησε τὴν ζημίαν καὶ ταύτην πολλῷ μακρότερον ἔχουσαν τὸ τῆς αἰσχύνης ἔγκλημα. οὐδὲ γὰρ ἦν ἂν οὔτε Λατίνους οὕτω κατὰ Ῥωμαίων B θρασύνεσθαι, οὔτε ψάμμον θαλάσσης θεάσασθαι Τούρκους ποτέ, τῆς ναυτικῆς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεως θαλαττοκρατούσης ὡς πρότερον· οὐδ' ἐς τοῦτ' ἀνάγκης συνελαθῆναι Ῥωμαίους, ὥστε μὴ μόνον ὁπόσα τῶν ἐθνῶν ὁμοροῦντα πεφύκασιν, ἀλλὰ καὶ ὅσα ὡς ποῤῥωτάτω τὴν δίαιταν ἐκληρώσαντο, οἷά τινα λίθον φοβεῖσθαι Ταντάλειον ἀπὸ λεπτοῦ τινος μίτου μετεωριζόμενον C ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ πᾶσιν ἀναγκάζεσθαι φόρον εἰσφέρειν ἐτήσιον, καθάπερ Λυσάνδρῳ καὶ Δερκυλλίδᾳ καὶ τοῖς ἐκ Λακεδαίμονος ἁρμοσταῖς δασμὸν τὸν ἐτήσιον Ἀθηναῖοι πάλαι καὶ Βοιωτοὶ δυστυχήσαντες. (Γ.) Ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι. παρελθόντες μέντοι ἐς τὸ Κέρας ἐπὶ τῶν τριήρων ὁπλοφοροῦντες οἱ Βενετικοὶ τῇ πρὸς ἄρκτον προσέσχον παραλίᾳ ἀντικρὺ τῶν βασιλικῶν οἴκων· κἀκεῖθεν πέμψαντες ἀπῄτουν τὰ χρήματα, ὁπόσοις τοὺς ἔνδον D τῆς βασιλευούσης οἰκοῦντας Βενετικοὺς οὐδένα ἀδικήσαντας ἐζημίωσαν· πλείω λαβεῖν παρ' ἀκόντων Ῥωμαίων ἀπειλοῦντες, εἰ μὴ αὐτοί γε ἑκόντες ἀποδοῖεν ὁπόσα χρεών. ἐπεὶ δ' ἀποφάσκοντα τὴν ἀπόδοσιν τὸν βασιλέα ἐγνώκεσαν, αὐτόθεν κατειρωνεύεσθαι τὴν Ῥωμαίων ἤρξαντο δύναμιν· καὶ ὑφῆψαν εὐθὺς τάς τε ἀντιπέρας οἰκίας ἁπάσας κενὰς οὔσας τῶν ἐνοικούντων· φθάσαντες E

10. ὡς add. A.

gnitatem Imperii infra servilem conditionem abiecerunt, triremibus e mari sublatis ob spem lucri; quod cum perexiguum fuisset, diuturna et maxima detrimenta peperit, cum ignominia multo maiore coniuncta. Neque enim vel Latinis Romanos ita audacter despicere, vel Turcis arenam maris intueri aliquando licuisset, si Romana classis ut olim mare tenuisset: neque unquam in id discrimen res adductae fuissent, ut Romanis non tantum finitimae gentes sed etiam remotissimae, instar Tantalei cuiusdam saxi exiguo filo supra caput suspensi, formidandae essent, et omnibus annua tributa pendere cogerentur, quemadmodum Lysandro et Dercyllidae et Laconicis praefectis, quos Harmostas vocant, olim Athenienses et Boeoti clade accepta persolverunt. (III.) Sed illuc redeo. Veneti cum triremibus armati in sinum Ceratinum progressi ad septentrionale littus appulerunt e regione palatii: et inde legatis missis res repetebant, quascunque Venetis Urbem incolentibus Byzantini nulla ab ipsis iniuria affecti ademissent: se plura invitis Romanis erepturos minitantes, nisi sponte quod aequum esset redderent. Sed cum Imperatorem nolle res restituere intellexissent, illico Romanam potentiam per ludibrium contemnere coeperunt, et omnes aedes e regione Urbis sitas incenderunt vacuas habitatoribus. Nam ii adventu il-

A. M. 6791 ad 6836 A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

γὰρ ἐξῴκισαν ἐκεῖνοι σφᾶς αὐτοὺς ἐκεῖθεν· καὶ ἔτι ὁπόσα περὶ τὰς ἅλως ἀσταχύων δράγματα ἦσαν· τὸ δὲ ὥσπερ παιδιὰ καὶ χλεύη τις ἦν ἐκείνων κατὰ τοῦ βασιλέως. ξυμπέπτωκε γὰρ καὶ λεπτάς τινας αὔρας ἀπ' ἄρκτου πνεούσας τῇ τε φλογὶ διδόναι ῥοπὴν καὶ πλείστου καπνοῦ τὰ βασίλεια ἐμπιπλᾶν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐκεῖθεν ἄραντας ἔργον ἦν τὰς ὁθενδήποτε πρὸς τὴν βασιλεύουσαν εἰσπλεούσας ὁλκάδας χειροῦσθαι καὶ τὰς ἐν τῇ Προποντίδι νήσους ληΐζεσθαι παραπλέοντας καὶ οὐχ ὅπως ὅσα ἐν χρήμασιν ἦν συναθροίζειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄνδρας ἐπὶ κεφαλῆς μετεωρίζοντας ἀπὸ τῆς κεραίας μαστίζειν πρὸ τῶν τῆς βασιλευούσης τειχῶν· ἵν' ὁρῶντες οἱ κατὰ γένος ἑκάστῳ προσήκοντες πολλὰ καταβάλλωσι χρήματα πρὸς ἐξώνησιν· καὶ οὕτω πλείω τῶν ζητουμένων οἱ Βενετικοὶ συλλεξάμενοι χρήματα ἀνεχώρησαν οἴκαδε.

F

P. 130 (Δ.) Ὁ δὲ πατριάρχης Ἰωάννης ὁρῶν περιφρονούμενον ἑαυτὸν ἀμαθίας τε καὶ ἁπλότητος ἕνεκα καὶ ἀνακεκαλυμμένως παρὰ ἀρχιερέων ἔστιν ὧν λοιδορούμενον τῇ λύπῃ καὶ τῇ μικροψυχίᾳ νικᾶται καὶ δίδωσι φέρων τῷ βασιλεῖ τοῦ θρόνου παραίτησιν ἔγγραφον, ἐπεὶ μὴ βούλοιτο ἐκδικεῖν. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἡσύχασε μέχρι τινὸς παρὰ τὴν μονὴν τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος, τῆς Παμμακαρίστου. ἔπειτ' ἀπῄει παρὰ τὴν θρεψαμένην, τὸ τῆς Σωζοπόλεως λέγω πολίχνιον· ἔνθα καὶ τὸ λεῖπον ἐν ἡσυχίᾳ τοῦ βίου παρήμειψεν.

A. C. 1304 Possino. A. C. 1303 Mauritio David.

1. ἔτι add. A. 21. λεῖπον A., λοιπὸν W.

lorum non expectato migrarant. Item manipulos frumenti, quotquot in areis erant, igne consumpserunt: quod non aliud fuit nisi ludibrium quoddam et subsannatio Imperatoris. Sic enim accidit, ut tenui aura a Septentrione aspirante flamma ventilaretur, et multo fumo regia compleretur. Postridie digressi in eo fuerunt occupati, ut onerarias in Urbem euntes interciperent, et e Propontidis insulis praedas adnavigando agerent: nec cumulandis opibus contenti viros etiam ex antennis capite deorsum verso suspensos ante Urbis muros flagellarent, ut cuiusque cognati spectantes illos captivos magno pretio redimerent. Ita Veneti maiore pecunia quam postularant conquisita domum redierunt. (IV.) Ioannes autem patriarcha cum se ob inscitiam et simplicitatem contemni cerneret, et manifestis conviciis a quibusdam pontificibus incessi, moerore et animi pusilli aegritudine victus scriptam offert Imperatori dignitatis suae abdicationem, quandoquidem opem sibi ferre nollet. Digressus aliquamdiu in sanctissimae Dei genitricis Pammacaristae monasterio solitariam vitam egit. Deinde in patriam Sozopolis oppidulum sese contulit, ibique aevi reliquum in solitudine exegit.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ Ζ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER SEPTIMUS.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

Περὶ τῆς ἀπωλείας τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων. Ὅπως διεμερίσαντο τὴν Ἀσίαν οἱ Τοῦρκοι. Δευτέρα ἀνάβασις Ἀθανασίου. Περὶ τοῦ Σικελικοῦ πολέμου τῶν ἐξ Ἰταλίας Λατίνων. Περὶ τῆς πρὸς τὸν βασιλέα πρεσβείας τῶν Κατελάνων, ὧν ἦρχε Ῥοντζέριος. Περὶ τῶν δεινῶν, ὧν Κατελάνοι Ῥωμαίοις προὐξένησαν. Περὶ τῆς ἀναζεύξεως τῶν Κατελάνων ἐκ Φιλαδελφείας. Περὶ τοῦ φόνου Ῥοντζερίου τοῦ Καίσαρος, τοῦ τῶν Κατελάνων ἀρχηγοῦ. Περὶ τῆς τῶν Κατελάνων ἀποστασίας. Περὶ τῆς εἰς τοὺς Κατελάνους διαβάσεως συμμαχίας τῶν Τούρκων ἐξ Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην. Περὶ τοῦ ἐν τοῖς Ἄπροις πολέμου τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ μετὰ τῶν Κατελάνων. Περὶ τῆς κατ' ἀλλήλων μάχης τῶν στρατηγῶν τῶν Κατελάνων. Περὶ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης καὶ τῶν πρὸς βασιλέα σκανδάλων. Ἄξιον ἀκοῆς διήγημα. Περὶ τῶν Κατελάνων αὖθις. Περὶ διαιρέσεως τῶν Κατελάνων καὶ τῶν Τούρκων. Περὶ τῶν Κατελάνων μόνων. Περὶ τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ πολέμου τῶν Κατελάνων. Περὶ τῆς εἰς δύο μέρη τῶν Τούρκων ἀπ' ἀλλήλων διαιρέσεως. Διάβασις ἐκ Μακεδονίας εἰς Θρᾴκην τοῦ Μιχαὴλ μετὰ τρισχιλίων Τούρκων. Πόλεμος τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ καὶ τῶν Τούρκων περὶ Χερσόνησον. Ἀθανασίου κατάβασις ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Περὶ τοῦ πατριάρχου Νίφωνος. Περὶ τῶν τὴν Θρᾴκην ληϊζόντων Τούρκων. Πόλεμος Ῥωμαίων καὶ Τούρκων ἐν Θρᾴκῃ καὶ ἧττα τῶν Τούρκων. Ἑτοιμασία τειχομαχίας κατὰ τῶν Τούρκων. Ἧττα παντελὴς τῶν Τούρκων καὶ ἅλωσις. Νίφωνος κατάβασις ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Περὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Γλυκέος. Περὶ τοῦ μεγάλου λογοθέτου τοῦ Μετοχίτου. Θάνατος τῆς βασιλίδος Εἰρήνης. Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως διακρίσεως καὶ γνώμης. Περὶ τοῦ χαλκοῦ ἀνδριάντος τοῦ ἐπὶ τοῦ κίονος τοῦ ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας. Καταμέτρησις τοῦ ἀνδριάντος καὶ τοῦ ἵππου αὐτοῦ. Περὶ τοῦ χρησμοῦ τοῦ εὑρεθέντος ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἀδριανούπολιν παλατίῳ.

ARGUMENTUM BOIVINI.

Provinciae Asianae a Turcis occupantur. Earum partitio. Nomina Satraparum. Athanasius imminentem Dei iram praenunciat. Terrae motus. Imperator Athanasium prae caeteris patriarchatu dignum iudicat. Restituendum censet. Plurimi refragantur. Quidam obtemperant. Athanasius Constantinopolitanae ecclesiae iterum praeficitur. Patriarcha Alexandrinus fabellam Imperatori narrat et Athanasium notat (Cap. 1). Italiae rex Siciliae regem imparatum terra marique oppugnat. Variis cladibus afficit per biennium. Rogerius Catalanus; maris et insularum terror. Quas copias secum habuerit. A Siciliae rege arcessitur. Eius adventu urbes redeunt ad dominum legitimum. Italiae rex eas armis repetit. Re male gesta discedit. Bellum reparat. Vincitur. Pacem petit et affinitatem (2). Rogeriani milites, rebus Siciliae tranquillis, incerti quo se vertant. Byzantium eunt ab Andronico acciti; Catalani mille; Almugavari totidem. Honores Rogerio delati; item Berengario Entencae. Catalani in Asiam missi; hospites et socios vexant. Philadelphiam obsessam liberant. Episcopi Theolepti virtus. Asiae recuperandae occasio cur omissa. Romani et Alani domum revertuntur. Catalani stipendiis fraudati Romanas urbes hostili more pervadunt. Eorum crudelitas. Imperator ut haec tulerit. Rogerius ex Asia in Thraciam redit. Iuniorem Imperatorem adit. Stipendia persolvi postulat. Obtruncatur (3). Milites Romani, occiso Rogerio, cum Catalanis debellatum putant. Providentiae divinae decretis non resistendum. Malorum consiliorum malus exitus. Romanarum cladium causae. Catalani Calliupolin, caesis oppidanis, muniunt. Terra et mari bellum apparant. Mari vincuntur a Genuensibus. Berengarius, navarchus captus; deinde redemptus. Catalanorum consternatio. Omnia ipsis infesta. Tolerandae obsidioni se accingunt. Turcos auxilio arcessunt. Praedas agunt. Michaël Imperator in eos movet. Turcopulos et Massagetas secum ducit. Iuxta Apros castrametatur. Exercitum instruit. A Massagetis et Turcopulis deseritur. Turbatam aciem frustra conatur restituere. In hostes temere invectus vix evadit. Equitis fidelis virtus. Andronicus filium obiurgat, ut vitae prodigum. Romanorum fuga et clades. Turcopulorum ad Catalanos transitio. Catalanorum duces inter se dissident. Berengarius occiditur. Ximenes Byzantium se recipit. Ornatur Magni Ducis titulo, et affinitate Imperatoris. Massagetae in Scythiam transituri a Turcopulis et Catalanis profligantur (4). Imperatrix, privignum exosa, liberos suos conatur ei exaequare. Mos succedendi apud Latinos principes receptus. Andronici uxores duae: liberi sex. Andronicus uxoris petitioni refragatur. Haec virum fastidiis ulciscitur. Unde dissidium. Irene Thessalonicam secedit. Maritum traducit. Mulierum impudentia. Andronici lenitas. Irene filio suo Theodoro uxorem quaerit. Conditione ab Athenarum duce repudiata ad Spinulam itur. Latini nobiles Imperatorum Byzantinorum affinitatem vix dignantur. Irenes genus. Marchionum dignitas. Digressio de dignitatum titulis. Marchionum Longobardorum provincia. Theodorus eo mittitur. Multas opes secum transfert. Ioannes, alter Irenes filius, Nicephori Chumni filiam uxorem accipit. Sine liberis decedit. Irenes profusa liberalitas erga Cralem generum. Spes delusae. Cralis uxor cur sterilis. Crales, Irene urgente, successorem sibi designat, primo Demetrium; deinde Theodorum Marchionem, uxoris suae fratres. Neuter in Triballia assuescit (5). Catalani Thraciam vastant. Locum quaerunt, in quo consistant. Quantae eorum copiae fuerint. In Macedonia apud Cassandriam hibernant. Urbibus Macedonicis imminent: in primis Thessalonicae. Andronicus Christopolitanas angustias munit. Milites conscribi curat, qui urbes defendant. Hostes commeatu destituti reditum in Thraciam parant. Audiunt

praeclusum sibi iter. In magno metu versantur. Thessaliam petunt. Iuxta Olympum castrametantur. Agros finitimos populantur. Qui et quot Turci fuerint in exercitu Catalanorum. Quos duces habuerint. Ut in itinere Thessalico praedam partiti discesserint a Catalanis (6). *Catalani Turcis dimissis in Thessaliam irrumpunt. Principum Sebastocratorum haeres ultimus morti vicinus. Eius uxor. Liberi ex ea nulli. Thessali Catalanos sibi conciliare amicitia statuunt. Catalani Thessalorum pecuniam et societatem incertae spei praeferunt. Superatis Thermopylis iuxta Cephissum castra ponunt. Cephissi cursus. Athenarum princeps Catalanis transitum negat. Eosdem contemnit. Catalanorum vires. Callidum strategema. Atheniensis exercitus numerosus in limum impingit. Internecione deletur. Catalani Thebas et Athenas capiunt. In iis locis considunt* (7). *Turci relictis Catalanis suos duces sequuntur. Melecus recipit se ad Cralem. Chalel in Macedonia subsistit. Pacem offert Romanis. Pacis conditiones. Magnus stratopedarcha Turcos ad Hellespontum perducit. Romani fidem violant. Turci castellum occupant. Auxilia arcessunt. Regionem vastant. Michaël Imperator ad eos debellandos evocatur. Militum rusticanorum temeritas. Romanorum socordia. Barbari sibi et rebus suis optime consulunt. Vexillum Imperatorium adoriuntur. Imperator a militibus destituitur. Flebilis et invitus discedit. Duces resistunt. Ab hostibus capiuntur. Imperii insignia direpta et ludibrio habita* (8). *Athanasii patriarchae altera secessio. Secessionis causa. Nipho in eius locum succedit, vir illiteratus. Eius studia et malae artes. Uno hoc laudandus, quod Arseniatas ad communionem admiserit. Arseniatarum petitiones. Quinam ex his schisma renovaverint* (9). *Turci Thraciam vastant. Imperator mercenarios milites peregre accire statuit. Fisci inopia. Petitum a Crale auxilium. Philes Palaeologus Turcicum sibi bellum deposcit. Eius elogium. Ab Andronico ob innocentiam vitae laudatus postulata impetrat. Militum animos sibi mancipat. Hostium consiliis per exploratores cognitis legiones educit. Apud Xerogypsum fluvium castra ponit. Turcorum adventus. Pugnae apparatus. Ut aciem inclinatam Philes restituerit. Barbarorum strages. Romani instant fugientibus. In Chersoneso castrametantur. Imperatoriae triremes Hellespontum obstruunt. Auxilia Romanis a Crale et a Latinis missa. Turcici praesidii oppugnatio. Latinorum machinae. Barbari nocturnis eruptionibus frustra tentatis spem salutis abiiciunt. Se et sua omnia Latinis dedunt. Multi per noctem a Romanis intercepti et trucidati. De caeteris quid actum sit a Latinis* (10). *Niphoni ob sacrilegia expulso Ioannes Glycys laicus in patriarchatum succedit. Huius elogium. Cur habitum monasticum non induerit. Gregoras iuvenis. Eloquentiae studiosus. Glyceos auditor assiduus. Theodori Metochitae auctoritas. Filia Ioanni Panhypersebasto nupta. Laus Metochitae. Animi et corporis dotes. Summa eruditio. Dicendi genus. Ut litterarum studium cum rei publicae administratione coniunxerit* (11). *Irenes Imperatricis obitus. Sepultura. De eius pecuniis quid actum sit. S. Sophiae templum ruinam minatur. Duabus pyramidibus exstructis fulcitur. Andronicus mavult vetera aedificia instaurare, quam nova exstruere. Eius modestia laudatur. Templa ab eo restituta. Eiusdem opera alia publica. De columna, statua et cruce in vestibulo templi S. Sophiae erectis. Crux deiecta reponitur. Caetera longo tempore labefacta renovantur. Statuae dimensio. Item crucis et globi* (12). *Andronico iuniori uxor datur Irene Alemana. Michaël Imperator Thessalonicam abit. Abeundi causa. Ibidem moritur. Oraculum de eius morte. De rebus Thessalicis repetuntur ea, quae iam dicta fuerant. Ioannis Ducae sine liberis defuncti provinciae et urbes distractae. Quaedam Romano Imperio adiectae. Caeteris poenae a Synodo frustra indictae* (13).

A. M. 6791 ad 6836 Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐκ τῆς ἕω τὰ μέγιστα τῶν κακῶν ἀνεῤ-
ῥάγη πελάγη, καθάπερ μυρίων πνευμάτων ἐξαίφνης ὁμοῦ συῤ-
ῥαγέντων καὶ πάντ' ἄνω καὶ κάτω ἐλαυνόντων καὶ συγκυκώντων.
Imp. Andron. Senioris. ἐπεὶ γὰρ ἔρημα στρατευμάτων τὰ πρὸς ἕω τῆς Ῥωμαίων ἡγεμο-
V. 107 νίας ἐλείπετο, συνασπισμὸν οἱ τῶν Τούρκων σατράπαι ποιή-
B σαντες πάντα κατέδραμον ἄχρι θαλάττης ἁπάσης καὶ πρὸς
C αὐταῖς ἤδη ταῖς ἀκταῖς μετοικήσαντες· καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι
τῶν τε ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυναικῶν καὶ νηπίων, καὶ ὅσα ἐν
κτήνεσι καὶ ὅσα ἐν χρήμασιν ἦσαν, ὑπὸ τὴν τῶν πολεμίων
ἄρτι αἰχμὴν ἐγεγόνεισαν. ὅσοι δ' ἔλαθον διαδράντες, οἱ μὲν ἐς
τὰς ἔγγιστα πόλεις κατέφυγον, οἱ δὲ καὶ ἐς Θρᾴκην ἄσκευοι καὶ
γυμνοὶ τῶν προσόντων διέβησαν. ἐς δὲ ξυμφωνίαν ἤδη ἐληλυθό-
τες οἱ Τοῦρκοι κλήρῳ διέλαχον πᾶσαν, ὁπόση τῆς τῶν Ῥωμαίων
D ἡγεμονίας ἐτύγχανε γῆ κατὰ τὴν Ἀσίαν. κατέσχον οὖν, ὁ μὲν
Καρμανὸς Ἀλισούριος τὰ πλείω τῆς μεσογείου Φρυγίας καὶ ἔτι
τὰ μέχρι Φιλαδελφείας καὶ τῶν ἔγγιστα πάντων ἀπὸ τῆς περὶ
Μαίανδρον τὸν ποταμὸν Ἀντιοχείας· τὰ δ' ἐκεῖθεν μέχρι Σμύρ-
P. 131 νης καὶ τῶν ἐντὸς παραλίων τῆς Ἰωνίας ἕτερος, ὄνομα Σαρχάνης.
τὰ γὰρ περὶ Μαγνησίαν καὶ Πριήνην καὶ Ἔφεσον φθάσας ὑφεί-
λετο σατράπης ἕτερος, ὄνομα Σασάν· τὰ δ' ἀπὸ Λυδίας καὶ
Αἰολίδος ἄχρι Μυσίας τῆς πρὸς τῷ Ἑλλησπόντῳ ὅ,τε Καλάμης
λεγόμενος καὶ ὁ παῖς αὐτοῦ Καρασῆς· τὰ δὲ περὶ τὸν Ὄλυμπον
B καὶ ὅσα τῆς Βιθυνίας ἐξῆς ἕτερος, ὄνομα Ἀτμᾶν· τὰ δ' ἀπὸ τοῦ

3. συνελαυνόντων A. 16. Φιλαδελφείας A., Φιλαδελφίας W.

1. Sub hoc tempus ex Oriente maximi calamitatum fluctus exundarunt, perinde ac si infiniti ventorum turbines repente confligerent et omnia sursum deorsum agerent ac permiscerent. Nam cum Imperii Romani orientales tractus militaribus copiis destituti essent, Turcorum satrapae sociatis viribus omnia usque ad mare universum incursare, et in ipsis iam littoribus colonias constituere coeperunt. Et maxima quidem pars virorum simul et mulierum, item infantes, iumenta, pecuniae, in hostium potestatem concessere. Qui vero clam evaserant, eorum alii in proximas urbes confugerunt, alii inopes et suis rebus spoliati in Thraciam traiecerunt. At Turci iam inita concordia omnes quae in Asia erant Romanae ditionis provincias sorte distribuerunt. Carmano Alisurio maior Phrygiae mediterraneae pars obvenit: item quaecunque ad Philadelphiam et ad proxima quaeque loca pertinent ab Antiochia usque urbe, quae ad Maeandrum fluvium sita est. Quicquid inde est Smyrnam usque et ad eam quae interiacet maritimam Ioniae oram, Sarchani cuidam obtigit. Nam Magnesiam, Prienen, et Ephesum alius, nomine Sasan, iam interceperat. A Lydia et Aeolia usque ad Mysiam Hellesponto adiacentem Calames et filius eius Carases obtinebant. Quae circa Olympum sunt, et omnem inde Bithyniam Atmas.

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

ποταμοῦ Σαγγαρίου μέχρι Παφλαγονίας μεμερισμένως ἐς τοὺς Ἀμουρίου διέβησαν παῖδας. (Β.) Τὸ μέντοι ἑξῆς ἔτος φασὶ διαμηνύσασθαι λάθρα τῷ βασιλεῖ τὸν πρὸ τοῦ Ἰωάννου πατριαρχεύσαντα καὶ παραιτησάμενον Ἀθανάσιον θείαν προβλέπειν ὀργὴν κατὰ τῶν Ῥωμαίων παρακελεύσασθαί τε αὐτὸν ὁλονύκτοις δεήσεσι χρήσασθαι πρὸς θεὸν ἄχρι καὶ ἐς τρίτην ἡμέραν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ γενομένου σεισμοῦ τοῦτον εἶναι, φάναι τὸν βασιλέα, τὴν προειρημένην Ἀθανασίῳ θεομηνίαν· ἰσχυρίζεσθαί τε λοιπόν, C ὡς οὐχ ἕτερος ἄξιος μᾶλλον αὐτοῦ πρὸς τὸν πατριαρχικὸν ἀνεληλυθέναι θρόνον· μηδὲ γὰρ ἂν βλέπειν τὰ ἔμπροσθεν ἄνευ θειοτέρας ἐλλάμψεως· πεπεῖσθαί τε τοὺς πολεμίους ὡς ποῤῥωτάτω γενέσθαι τῶν ὅρων τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἅμα τῷ τοῦτον ἐς τὸν πατριαρχικὸν ἀναβῆναι θρόνον καὶ γενέσθαι, οἷον εἰπεῖν, ἔαρ μετὰ χειμῶνα καὶ γαλήνην μετὰ κλύδωνα καὶ ῥᾷστα πλατυν- V. 108 θῆναι τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας τὰ σχοινίσματα. (Γ.) Τοῦ- D το μικροῦ πάντας ἀρχιερέας καὶ ἱερέας, καὶ ὅσοι ἀσκητηρίων ἔτυχον προεδρεύοντες, καὶ ὅσοι τοῦ κλήρου, καὶ οὐ πολλοῦ δέω λέγειν, ὅσοι τῶν ἀγορανομούντων καὶ δημόσια δή τινα ἐγκεχειρισμένων ἦσαν πράγματα, ἀναμνησθέντας τῆς πάλαι πνευματικῆς βαρύτητος τοῦ ἀνδρὸς οὐ μικρῶς διετάραξεν· ὥστε καὶ δημηγοροῦντι τῷ βασιλεῖ περὶ τοῦ σεισμοῦ καὶ τῆς Ἀθανασίου προῤῥή- E σεως πιστεύειν οὐκ εἶχον, ἀλλ' ὑπεψιθύριζον, ὡς ποθῶν ἐκεῖνον ἐνδοξότερον καθιστᾷν πλάττει καὶ χαρίζεται ψευδῆ ταυτηνὶ

1. μεμερισμένοις A. 17. πολλοῦ A., πολλῷ W. 18. δημόσια A., δημοσίᾳ W. 19. πνευματικῆς add. A.

A flumine Sangario ad Paphlagoniam Amurii liberi inter se partiti sunt. (II.) Sequente anno dicunt Athanasium, qui patriarchatum ante Ioannem tenuerat et abdicaverat, Imperatori clam nunciasse, praevidere se impendentem Romanis divinam indignationem: hortatumque esse, ut tribus perpetuis noctibus Deum deprecaretur. Cum autem postridie terrae motus factus esset, dixisse Imperatorem, eam esse praedictam ab Athanasio numinis indignationem: ac post affirmasse, neminem patriarchico solio digniorem esse. Neque enim nisi divinitus illustratum futura praevisurum fuisse: persuasumque habere, cum primum is in patriarchalem sedem restitutus foret, hostes quam longissime ab Imperii Romani finibus recessuros, futurumque ut ver hiemi, serenitas tempestati succederet, et Romanae ditionis limites facile propagarentur. (III.) Ea res fere omnes pontifices et sacerdotes, omnes monasteriorum praepositos, clericos omnes, et universos paene dixerim aedilitiorum munerum aliorumque negotiorum publicorum administratores, viri severitatem recordatos, haud mediocriter perturbavit. Itaque Imperatori de terrae motu et vaticinatione Athanasii concionanti fidem habere non poterant: sed submurmurabant, quod illius magnificandi studio ea confingeret, et falsam illi auctoritatem conciliaret, ut

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

τὴν δόξαν αὐτῷ, ἵν' εὐπαράδεκτος καὶ ὁ τούτου πρὸς ἐκεῖνον δοκοίη πόθος. δεξιώσεσι δ' οὖν ὅμως καὶ λόγοις πειθοῦς ὁ βασιλεὺς ἔστιν οὓς τῶν τε ἀρχιερέων καὶ μοναζόντων περιελθὼν ἰδίους τῷ ἑαυτοῦ ἐπεποιήκει βουλήματι· μεθ' ὧν πεζῇ καὶ βάδην ἄπει- F σι παρὰ τὴν τοῦ Ἀθανασίου καταγωγὴν τὴν περὶ τὸν Ξηρόλοφον· καὶ ὁμιλήσας αὐτῷ τὰ εἰκότα περὶ τοῦ θρόνου ἔπεισε καὶ τὰ πατριαρχικὰ περιθέσθαι σύμβολα. μηδὲ γὰρ δεῖσθαι φάναι χειροθεσίας ἑτέρας, καὶ ὅσοι περὶ αὐτὴν κρότοι καὶ θρίαμβοι, πάλαι ταύτην εἰληφότα βεβαίως, εἰ καὶ λύπης ἕνεκα μεταξὺ ταύτην ἔδοξεν ἀποθέσθαι. τούτων οὕτω γενομένων ἄνεισιν ἑβδομαῖος ἐς τὸν P. 132 πατριαρχικὸν Ἀθανάσιος θρόνον. (Δ.) Ἔτυχε δὲ τηνικαῦτα ἐπιδημῶν τῇ βασιλευούσῃ καὶ τῆς κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξανδρείας ὁ πατριάρχης, σεμνὸς ἀνὴρ καὶ συνέσει λογισμῶν τὰ ἤθη κοσμῶν· ὡς ἐντεῦθεν πολλὴν τὴν αἰδῶ καὶ εὐμένειαν πρὸς τοῦ βασιλέως πορίζεσθαι. οὗτος ὁρῶν τὴν τοῦ βασιλέως περὶ τὸν πατριάρχην Ἀθανάσιον φλεγμαίνουσαν σχέσιν καὶ ἀκούων ἀεὶ διὰ θαύματος μεγάλων ἐπαίνων τὸ ἐκείνου τιθέμενον ὄνομα καὶ ἴσον B τῷ θειοτάτῳ τὴν ἀρετὴν Χρυσοστόμῳ προθέσεσιν ὅλαις τῆς γνώμης τοῦτον ἀποφαινόμενον, μάλα τοι χαριέντως τῆς τοῦ βασιλέως καθήψατο γλώττης καί, οἷον εἰπεῖν, τῆς ἐν οὐ καιρῷ φιλοτιμίας οὑτωσί πως εἰπών· „ἦν τις ἀνὴρ τὴν τέχνην σκυτεὺς γαλῆν ἔχων τὸ χρῶμα λευκήν, ἣ τῶν κατ' οἶκον μυῶν καθ' ἡμέραν ἐθήρευεν ἕνα. αὕτη λαθοῦσά ποτε κατὰ μέσην κρημνίζεται τὴν λε-

8. Pro verbis καὶ ὅσοι — θρόνον A. habet, ἐκ πολλοῦ κεκτημένον. καὶ οὕτως εἰς τὸν πατριαρχικὸν Ἀθανάσιος αὖθις ἀναβαίνει θρόνον. 11. Totam hanc sectionem om. A. Vid. Notas.

sui desiderii probabilem habere causam videretur. Sed tamen blandimentis et verbis ad persuadendum accommodatis Imperator quosdam e pontificibus et monachis circumventos in suas partes pellexit, cum quibus pedes ad Athanasii cellam circa Xerolophum abiit; et apud illum quae dicenda erant de patriarchatu locutus persuasit, ut illius dignitatis insignia reciperet. Neque enim alia manuum impositione, plausuve et triumphis ad eam pertinentibus, opus esse, cum ea illi iampridem abunde contigisset, quamvis interim eam ex moerore repudiasset. His ita gestis septimo die Athanasius in patriarchicum solium redit. (IV.) Tum autem forte in Urbe versabatur Aegyptiacae Alexandriae patriarcha, vir gravis, cuius mores solertia ipsa ingenii ornabat: quas ob res eum Imperator plurimum reverebatur et diligebat. Is cum inflammatum Imperatoris studium erga Athanasium videret, audiretque eum illius nomen magnis laudibus ad miraculum usque extollentem, adeo ut eum toto animi affectu divo Chrysostomo aequipararet, festive admodum magniloquentiam et intempestivum eius studium taxavit his fere verbis: „Erat," inquit, „sutor quidam, qui felem albam habebat, unum quotidie murem domi capere solitam: quae aliquando per imprudentiam in

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

κάνην, ἐν ᾗ τὸ τὰ σκύτη μελαῖνον ὁ σκυτεὺς ἐκεῖνος εἶχεν ὑγρὸν, καὶ μόλις ἐκεῖθεν ἄνεισι μέλαν ἔχουσα χρῶμα. ἔδοξεν οὖν τοῖς μυσὶν, ἐκείνην ἴσως μηκέτι κρεωφαγεῖν ἐθελήσειν εἰς μοναδικὸν ἑαυτὴν μεταμείψασαν σχῆμα. ὅθεν καὶ ἀδεῶς ἑαυτοὺς ἐς τὸ ἔδος ἐφήπλωσαν ῥινηλατοῦντες ἄνω καὶ κάτω οἷς τραφήσονται· ἀλλ' C ἐκείνη πρὸς τοσοῦτον ἄγρας παρελθοῦσα θέατρον πάντας μὲν ὁμοῦ σαγηνεύειν οὐκ εἶχε καὶ μάλα ἐθέλουσα· δύο δ' οὖν ὅμως συλλαβοῦσα κατεθοινήσατο. οἱ δ' ἕτεροι πάντες ᾤχοντο φεύγον- D τές τε καὶ ἅμα θαυμάζοντες, ὅπως ἀπηνεστέρα γέγονεν, ἀφ' οὗ τὸ μοναδικὸν περιέθετο σχῆμα. δέδοικα τοίνυν," φησὶ, „μὴ καὶ Ἀθανάσιος οὗτος ἤδη τῶν προῤῥήσεων γέρας πατριαρχικὸν εἰληφὼς θρόνον ἀποκρύψῃ τὴν προτέραν ἐκείνην σκληρότητα τῇ τῆς ὑστέρας ὑπερβολῇ διὰ τὴν ἐντεῦθεν οἴησιν."

β'. Κατὰ μέντοι γε τούτους τοὺς χρόνους συνέπεσε πολεμεῖν V. 109 ἀλλήλοις ἄμφω τοὺς ῥῆγας, Κάρουλόν τε τὸν τῆς Ἰταλίας καὶ Θευ- E δέριχον τὸν τῆς Σικελίας. νῆσος δ' ἡ Σικελία μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος, μιλίοις οὐ πλέον ἀπέχουσα τῆς ἠπείρου τριάκοντα, εἴ τις ἐθέλοι μετρεῖν τὸ ἀπὸ Σκυλλαίου τοῦ παραλίου τῆς Ἰταλίας ἄκρου μέχρι Μεσήνης τῆς πόλεως, παραλίου καὶ ταύτης οὔσης Σικελίας τῆς νήσου. ὁ μὲν οὖν Κάρουλος ποθῶν ἐκ πολλοῦ τὴν P. 133 Σικελίαν ὑποχείριον θέσθαι καὶ διὰ μελέτης ποιούμενος τοῦτο μακρὰς λάθρα ἐναυπήγησε ναῦς καὶ τἆλλα παρεσκεύαζεν, ὡς

14. κατὰ δὴ τοῦτον τὸν χρόνον πολεμεῖν ἀλλήλοις ἄμφω ξυνεπεπτώκει τοὺς ῥῆγας A. 15. τῆς ante Ἰταλίας et Σικελίας om. A. 17. σταδίους ἀπέχουσα τῆς ἠπείρου σλ' A. Vid. Notas. 21. τοῦτο μακρᾶς, λάθρα ἐναυπηγεῖτο· καὶ τ' ἄλλα A. Vid. Notas.

medium vas incidit, in quo sutor ille atramentum habebat, tingendis coriis destinatum, unde et vix eluctata tota nigra evasit. Ac mures quidem opinabantur eam, monastico habitu sumpto mutatam, non commissuram esse deinceps, ut carnibus vesceretur. Itaque metu posito per pavimentum dispersi odorari et vestigare coeperunt ea quibus alerentur. Illa vero cum prodiisset, et tantam praedam oculis suis obversari vidisset, omnes simul comprehendere admodum cupiens haudquaquam poterat; attamen duobus comprehensis epulata est. Reliqui omnes fuga salutem quaesiverunt, admirantes, quo pacto sumpto monastico habitu crudelior evasisset. Vereor igitur," inquit, „ne et Athanasius hic, praedictionum praemium sedem patriarchicam iam nunc consequutus, priorem illam asperitatem posteriore multo maiore deleat, sumpta inde superbia elatus."

2. His temporibus Carolus Italiae et Theodoricus Siciliae Rex bellum inter se gesserunt. Est autem Sicilia magna et populosa insula, milliaribus non amplius triginta a continente distans: si quis fretum, quod inter Scyllaeum Italiae promontorium et Messanam Siciliae maritimam urbem interfluit, metiatur. Carolus igitur, qui iampridem Siciliae potiri cupiebat, et id consilium animo agitabat, clam naves longas aedificat: caeteraque ad

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἐνῆν, ὅσα πρός τε ναυμαχίαν καὶ πεζομαχίαν αὐτάρκη. ὀψὲ δὲ τῆς ἔχθρας ἐς προὖπτον ἀναῤῥαγείσης φοβερὸς ὁ Κάρουλος τὰ πρῶτα ἐδόκει τῷ Θευδερίχῳ ἀπαρασκεύῳ τυγχάνοντι καὶ πολὺς αὐτῷ ἐνέκειτο συχνὰ διαπεραιούμενος ἐς τὴν νῆσον ἐκ τῆς ἠπεί- B ρου, ὅσον τε πεζὸν καὶ ὅσον εἰς ἱππέας ἐξεταζόμενον ἦν, καὶ κακῶς τὰ ἐκείνου ποιῶν ἐπὶ δυσὶ τοῖς ἐνιαυτοῖς, χειμῶνος μὲν οἴκαδε ἐπανήκων, ἔαρος δ' ἀεὶ λαμπροτέρας τὰς ἐκστρατείας ποιούμενος. (B.) Ξυνέπεσε δὲ τηνικαῦτα Λατῖνόν τινα, Ῥοντζέριον ὄνομα, στρατόπεδον ἀθροίσαντα ἔκ τε Ἰβηρίας τῆς κάτω καὶ Γαλατίας τῆς ἐπέκεινα καὶ δυτικωτέρας τῶν Ἄλπεων βάναυσόν τε καὶ μάχαις ἀεὶ διαποντίοις καὶ ἠπειρωτικαῖς χαῖρον τριήρεις C οὐ μείους τεττάρων ἀπὸ τούτων πληρῶσαι· δι' ὧν δὴ καὶ τὸν πειρατικὸν ἀδεῶς μετῄει βίον, δεινότατος ἐν τούτῳ τῶν πώποτε γενόμενος. οὐ μόνον γὰρ ταῖς ἀπ' ἄρκτου καὶ νότου κατιούσαις καὶ ἀνιούσαις φορτίσι ναυσὶν ἐπετίθετο· ἀλλὰ παραπλέων καὶ περιπλέων κακῶς καὶ αὐτὰς ἤδη μεγάλας τῶν νήσων ἐτίθει καὶ φοβερὸς ἐδόκει τῇ κάτω θαλάττῃ. ἐπεὶ τοίνυν ἀπεκέκλειστο ἤδη πανταχόθεν ἡ Σικελία τῷ τε ναυτικῷ καὶ πεζῷ τοῦ Καρούλου D στρατῷ καὶ εἰς τοῦθ' ἧκεν ἀνάγκης Θευδέριχος, ὡς ὑπερορίων δεῖσθαι συμμαχιῶν, μετακαλεῖται τὸν εἰρημένον Ῥοντζέριον, παραγγείλας αὐτῷ καὶ ἑτέρους ὅθεν δήποτε μεταπέμψασθαι κρατίστους, ὡς ἐς χιλίους ἱππέας, ἵν' ἐξ ἀντιπάλου γενναίως τε καὶ εὐρώστως διαμάχοιντο πρὸς τὸν ἀντικαθήμενον τοῦ Καρούλου E στρατόν. ἐπεὶ δὲ ἧκεν ἐκεῖνος ἄγων χιλίους μὲν, ὅσον τὸ ἀπὸ

11. διακοντίοις A., διακοντίαις W.

bellum tam mari quam terra gerendum necessaria pro virili comparat. Tandem cum inimicitiae in apertam erupissent, Carolus Theodorico adhuc imparato formidabilis erat, et valde eum premebat, e continente subinde in insulam traiiciendo cum omni et peditatu et equitatu suo: ac per biennium damnis illatis hieme domum se recipiebat; verno autem tempore maioribus semper copiis bellum redintegrabat. (II.) Illis porro temporibus accidit, ut Latinus quidam, Rogerius nomine, ex inferiore Iberia et ex Gallia, quae sita ultra Alpes magis versus Occidentem vergit, collecto exercitu sordidorum hominum, bellis tam marinis quam terrestribus assuetorum, non minus quatuor triremibus inde compleret; atque ita piraticam, cuius erat omnium qui unquam fuerunt peritissimus, impune exerceret. Non enim naves onerarias tantum, quae a Septentrione et Austro profectae ascenderent et descenderent, invadebat: sed magnas etiam insulas praeter et circum navigando infestabat, et mari infero metuendus evaserat. Cum igitur Sicilia iam ab omni parte Caroli exercitibus obsepta esset, ac Theodoricus eo redactus foret, ut externa auxilia petere cogeretur, Rogerium illum quem diximus arcessit, hortaturque, ut etiam alios undecunque fortissimos asciscat, circiter mille equites, ut aequatis viribus strenue et fortiter dimicent adversus Caroli exercitum suo oppositum. Cum autem ille advenisset, et mille pedi-

τοῦ ναυτικοῦ πεζοὺς, χιλίους δ' ὅσους ἐς ἱππέας κατέταξεν, εὐ- A. C.
θὺς ὁπόσας Σικελικὰς πόλεις ὁ Κάρουλος εἷλέ τε καὶ δεδούλωτο, 1282 ad
πᾶσαι καθάπερ ὀστράκου μεταπεσόντος ἐς Θευδέριχον ἐπανῆκον, 1328
οὐκ εἰωθυῖαι ἀλλοτρίῳ ζυγῷ προσταλαιπωρεῖσθαι. (Γ.) Ταῦτα Imp. Andron. Senioris.
ἀκούσας ὁ Κάρουλος λίαν ἠχθέσθη καὶ μαινομένῳ ἦν, ὡς εἰπεῖν,
παραπλήσιος, ὅτι χρονίους ἐλπίδας ἐς πέρας ἐληλυθυίας ἤδη καὶ
μονονουχὶ τῶν κόλπων ἐντὸς ὅλους ἀποφορτιζομένας καρποὺς F
ἐξαίφνης, ὡς εἰπεῖν, ἐν αὐτοῖς τοῖς λιμέσιν ἀνατραπείσας τε-
θέαται. ὅθεν ἔαρος τελευτῶντος ἧκε μετὰ βαρείας δυνάμεως.
ἀλλὰ κραταιοτέρῳ ἤδη συμμίξας τῷ Θευδερίχῳ κατά τε πλῆθος V. 110
καὶ ἀντίπαλον δύναμιν οὐχ ὡς ἤθελεν ἀπήλλαξε. τούτου μὲν οὖν
ἐς τοῦτο τελευτήσαντος τοῦ ἐνιαυτοῦ ἅμα ἦρι πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν,
τὴν Ἰταλίαν διαβιβάζει ἐς Σικελίαν ὁ Κάρουλος, ἵνα τελευταία
δὴ κρίσις αὕτη καὶ πέρας τῶν μακρῶν κατασταίη πολέμων. ἀλλὰ P. 134
πολλῷ πλείους αὖθις ἀποβαλὼν ἡττημένος ἐπ' οἴκου ἀναχωρεῖ,
πανήγυριν, ὡς εἰπεῖν, ἐπαγόμενος θλίψεων. ταῦτ' ἄρα καὶ
ἐς τὸ ἄπορον πανταχόθεν τῇ γνώμῃ συνελαθεὶς περὶ σπονδῶν
πρὸς Θευδέριχον ἤδη διαπρεσβεύεται καὶ τέκνων γαμικὰ συναλ-
λάγματα.

γʹ. Ἐπεὶ δ' οὕτω ταῦτα ἀλλήλοις ξυνέβησαν καὶ τὰ ὅπλα θέμε- B
νοι ἀστασίαστον ἦγον εἰρήνην οἱ ῥῆγες, σκοπεῖσθαι τοῖς τοῦ Θευ-
δερίχου συμμάχοις ἐπῄει, ὅποι ποτὲ ἄρα τραπόμενοι τὴν κερδαί-
νουσαν εὕρωσιν. οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοῖς οἰκίαι καὶ κτήσεις ἑστῶσαι,
ἵνα τὴν ἐπάνοδον αὐτῶν ἐπισπεύδωσιν· ἀλλ' ἄλλοθεν ἄλλος καὶ

7. ὅλας W. 20. ξυνέθεσαν A.

tes, quibus classis constabat, ac totidem, quos inter equites retulerat, secum adduxisset, statim omnes Siculae urbes, quascunque Carolus captas subegerat, tessera veluti conversa, ad Theodoricum redierunt, alienum iugum tolerare haud assuetae. (III.) Id Carolus cum audiisset aegerrime tulit, ut quodam quasi furore percitus videretur, quod diuturnas spes suas ad exitum iam perductas, et omni laborum fructu tantum non cumulatas, in ipso portu cerneret effusas. Igitur exeunte vere cum magnis copiis adventat. Sed cum Theodorico iam et numero et viribus firmiore congressus aliter quam volebat discessit. Eo anno sic exacto sub veris initium totam Italiam, ut ita dicam, Carolus in Siciliam traducit: ut ultima haec disceptatio esset, quae diuturnis bellis finem imponeret. Sed denuo longe pluribus amissis victus domum redit, malorum gravissimorum numerosum veluti agmen secum trahens. Rebus ergo ex omni parte desperatis legatos ad Theodoricum de pace et affinitate inter liberos iungenda mittit.

3. Quae cum utrinque placuissent, armisque positis reges pacem concordem agitarent: Catalanis, Theodorici sociis, deliberandum esse visum est, quo conversi rebus suis consulerent. Neque enim aedes illis aut certae possessiones erant, quae eos reditum suum urgere cogerent: sed alius alium-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

πολλοὶ πολλαχόθεν ἄσκευοι καὶ γυμνῆτες κέρδους ἕνεκα ληστρικοῦ συνδραμόντες πλανῆτα καὶ διαπόντιον ἔβοσκον βίον. ἔδοξεν οὖν τῷ τούτων ἄρχοντι Ῥοντζερίῳ διαπρεσβευσαμένῳ πρὸς βασιλέα Ἀνδρόνικον συμμαχήσειν ἐλθόντα οἱ κατὰ τῶν Τούρκων,
C εἴ γε βουλομένῳ αὐτῷ εἴη. καὶ μέντοι καὶ σφόδρα ἀσμένου τὴν πρεσβείαν προσδεξαμένου τοῦ βασιλέως, ἄρας ἐκεῖνος ἧκεν ἐκ Σικελίας ἐς δισχιλίους ἐπαγόμενος ἄνδρας· ὧν τοὺς μὲν χιλίους ὠνόμαζε Κατελάνους ὡς ἐκ τοιούτων τὰ πλεῖστα τὸ γένος κατάγοντας· τοὺς δ' ἑτέρους χιλίους Ἀμογαβάρους. οὕτω γὰρ ἡ
D Λατίνων φωνὴ τοὺς πεζοὺς ἐν πολέμοις καλεῖ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τούτους ἐν μοίρᾳ ταττομένους τοιαύτῃ τούτῳ καὶ οὗτος κέκληκε τῷ ὀνόματι. (B.) Τοῦτον μὲν δὴ ἐλθόντα γαμβρὸν εὐθὺς ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῇ ἀδελφιδῇ ποιεῖται Μαρίᾳ, τῇ τοῦ Ἀσὰν θυγατρί, καὶ ἐς τὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς ἀνάγει ἀξίωμα. ἐπεὶ δὲ μετὰ μικρὸν ἧκε καὶ ἕτερος Κατελάνος, ὄνομα Περιγκέριος Τέντζας,
E προσκαλεσαμένου τοῦ Ῥοντζερίου, αὐτῷ μὲν δὴ Ῥοντζερίῳ τὸ τοῦ Καίσαρος ὁ βασιλεὺς περιτίθησιν ἀξίωμα· τῷ δὲ Περιγκερίῳ Τέντζᾳ τὸ τοῦ μεγάλου δουκός. ἡ μέντοι τῶν χρημάτων δαπάνη, ὁπόση περὶ τὰ ἐκείνων ἐνδύματα καὶ τὰς δωρεὰς καὶ τὰ
P. 135 ἐπέτεια δεδαπάνηται σιτηρέσια, ἐς τοσοῦτον ἀνῆλθεν πλεονεξίας, ὥστ' ἐν βραχεῖ τὸ βασιλικὸν ἐξεκένωσε ταμιεῖον. ἐπεὶ δ' οὕτω ταῦτα, καὶ ἔδει διαβάντας ἐς τὴν Ἀσίαν πολεμεῖν τοῖς ἐχθροῖς,
V. 111 τί χρὴ καὶ λέγειν ὁπόσα εἰργάσαντο παριόντες δεινὰ κατὰ τῶν ἐν

14. ἀναίρει A. 15. ὄνομα add. A. 16. προσκαλεσαμένου A. προσκαλ. W. 22. διαβάντας A., διαβάντες W. 23. καὶ add. A. ὁπόσα] ὅσα A.

de et multi multis e locis vacui et expediti propter latrocinii emolumenta confluxerant, incertis sedibus in mari oberrantes. Eorum igitur duci Rogerio placuit ad Imperatorem Andronicum legatos mittere, qui significarent, venturum se ei auxilio contra Turcos, si ita vellet. Quae conditio cum valde Imperatori placuisset, e Sicilia Byzantium proficiscitur, duo hominum millia secum ducens: quorum mille Catalanos nominabat, quod plerique ab illa gente oriundi essent: alteros mille Almugavaros; sic enim Latinus sermo pedites ad bellum euntes vocat. Idcirco ille hos quoque in eum militiae ordinem ascriptos eo etiam nomine appellavit. (II.) Statim igitur cum venisset, Imperator eum sibi per affinitatem iungit, Maria sororis suae et Asanis filia nuptum illi data, eundemque Magni Ducis dignitate ornat. Sed cum paulo post alius etiam Catalanus Berengarius Entença a Rogerio arcessitus advenisset, ipsi quidem Rogerio Caesaris titulum, Berengario autem Magni Ducis dignitatem Imperator decernit. Impensae vero, quaecunque in eorum vestimenta et donativa et annua stipendia factae sunt, adeo omnem modum excessere, ut brevi tempore fiscum exhauserint. His ita provisis cum in Asiam traiiciendum esset, et cum hoste pugnandum, quid dicam quantas in transitu clades Romanis, qui in oppidula Asiae ma-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

τοῖς περὶ τὴν Ἀσίαν καταφυγόντων πολιχνίοις Ῥωμαίων; ἀνδράσι μὲν γὰρ καὶ γυναιξὶν οὐδὲν ἄμεινον, ἢ ὡς ἀνδραπόδοις ἐχρήσαντο· τοῖς δ' ὑπάρχουσιν ἅπασιν ὡς οἰκείοις ἀδεῶς κατεχρήσαντο καὶ ἀπέλαυον ὥσπερ εἰκὸς πολλῶν τῶν ἐνοδίων ἀρῶν ἐκ μέσης ψυχῆς καὶ μετὰ πάνυ πολλῶν τῶν δακρύων ταύτας κα- B ταχεόντων τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων, οὓς ἠδίκουν. καὶ ταῦτα μὲν δὴ τὸν πρῶτον ἐπράχθη ἐνιαυτόν. (Γ.) Τοῦ δ' ἐπιόντος ἔαρος ἀπῄεσαν ἐξελάσοντες τοὺς πολιορκοῦντας τὴν Φιλαδέλφειαν πολεμίους. διπλοῖς γὰρ ἐπολεμοῦντο δεινοῖς οἱ τὴν Φιλαδέλφειαν κατοικοῦντες· ἔξωθεν μὲν τοῖς χρονίως ἤδη περικαθημένοις ἐχθροῖς· ἔσωθεν δὲ πολλῷ χείρονι πολεμίῳ, τῇ τῶν ἀναγκαίων C ἐνδείᾳ καὶ τῷ λιμῷ. καὶ τοῦτο μὲν τοὔργον κάλλιστά τε καὶ ἀνδρικώτατα κατεπράξαντο τῆς ἄνωθεν δεξιᾶς συνεργούσης διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς μέγεθος τοῦ τῆς πόλεως ἱερῶς προεδρεύοντος θείου ἀνδρὸς Θεολήπτου. ἰδόντες γὰρ οἱ πολέμιοι τὴν τῶν Λατίνων εὔτακτον κίνησιν καὶ τὴν τῶν ὅπλων λαμπρότητα καὶ τὸ ἄτρεπτον τῆς ὁρμῆς συσχεθέντες τοῖς φόβοις ᾤχοντο φεύγοντες· οὐ μόνον τῆς πόλεως ὡς ποῤῥωτάτω σφᾶς αὐτοὺς ἀπάγοντες, ἀλλὰ μικροῦ D καὶ τῶν πάλαι Ῥωμαϊκῶν ὁρίων αὐτῶν. τοσοῦτος γὰρ καὶ τοιοῦτος ἐκεῖνος ἐτύγχανεν ὁ στρατὸς, καὶ οὕτως ἄριστα συγκεκροτημένος ἔκ τε τῶν ὅπλων ἔκ τε τῆς κατὰ πόλεμον ἐμπειρίας ἔκ τε τοῦ πλήθους (συνεστράτευον γὰρ ἐκεῖ τοῖς Λατίνοις οὐ μόνον οἱ τῶν Ῥωμαίων ἐπίλεκτοι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκ τῶν Ἀλανῶν ὁπόσον ἐτύγχανε στράτευμα) τοσαύτην γοῦν ἐποίει διὰ ταῦτα τοῖς πολεμίοις τὴν ἔκπληξιν, E

8. Φιλαδελφίαν A. 19. Ῥωμαϊκῶν A., Ῥωμαίων W. 22. συνεστρατεύοντο A.

ritima confugerant, importarint? Viris enim et mulieribus pro mancipiis abusi sunt; eorum vero rem familiarem omnem pro sua consumpserunt: et (ut fieri solet) in itinere multas execrationes ex imo pectore profectas, et lacrymas multas collegerunt, quas miseri illi iniuria ab his affecti profundebant. Et haec quidem primo anno acta sunt. (III.) Insequuto autem vere Philadelphiam iverunt ad expellendos hostes, qui eam urbem obsidebant. Nempe cives Philadelphienses geminis malis oppugnabantur: foris hostilibus copiis, quae iamdudum circumsedebant; intus hoste multo graviore, penuria rerum necessariarum et fame. Ac id quidem munus pulcherrime et fortissime administrarunt, dextera ipsa Dei superne adiuvante, propter insignem virtutem Theolepti, divini viri, qui illi urbi praeerat in sacris. Nam cum Turci Latinorum disciplinam militarem armorumque splendorem et violentissimum impetum vidissent, metu perterriti non modo procul ab urbe, sed paene ultra veteres Romanorum fines fuga se abripuerunt. Tantus enim et talis erat ille exercitus, ita et armis et rei militaris usu et militum numero instructus (una enim cum Latinis militabant non modo Romani lectissimi, sed et omnis Alanorum exercitus), ut haud abs re conspectu illius

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ὥστε πολλοί τινες ἔφασαν τότε, ὡς, εἰ μὴ τούτους διὰ δειλίαν τινὰ πρόσω ἰέναι κεκώλυκε τὰ τοῦ βασιλέως προστάγματα, οὐδὲν ἂν ἦν τὸ κωλῦον ὅλας ἐν βραχεῖ τῶν Ῥωμαίων ὁπόσαι πόλεις καὶ χῶραι ὑπῆρχον καθαρὰς πολεμίων παραδοῦναι τῷ βασιλεῖ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἦσαν φθεγγόμενοι πρὸς μόνα τὰ παρόντα βλέποντες ἄνθρωποι καὶ μηδὲν τῶν παρόντων ὑπέρτερον ξυνιέναι δυνάμενοι. F κρίσις γὰρ ὡς ἀληθῶς ἦν ταῦτα θεοῦ πάλαι κυρωθεῖσα, πρὸς ἐσχατιὰς καταβῆναι δυστυχημάτων τὰ Ῥωμαίων πράγματα. καὶ διὰ τοῦτο λόγοις ἀποῤῥήτοις τῆς προνοίας τῶν μὲν ὠφελούντων πλεῖστα ἐδόκουν τὰ ἐμποδὼν, τῶν δὲ βλαπτόντων πολύχους ἡ συνδρομή. ἀλλὰ τοῦτο μὲν τοὔργον ἅμα ἦρι τελευτῶντι ῥαδίως κατεπράξαντο. (Δ.) Ἐπεὶ δὲ πρόσω ἰέναι ἄπορόν σφισιν ἦν παραπομποὺς οὐκ ἔχουσιν, οἳ τὸ σκοτεινὸν καὶ ἀτριβὲς τῆς ὁδοῦ διαλευκανοῦσι (P. 136) καὶ εὔοδον θήσονται τούτοις (οὐ γὰρ ἄνευ πλείστων νεκρῶν ἑώρων γενησομένην τὴν ὑπερόριον ἐκστρατείαν βουληθεῖσιν ἐκείνοις ἄνευ παραπομπῶν ἀπιέναι), τόδ' ἀμαθῶς οὑτωσὶ μεγάλους ἀναῤῥίπτειν κινδύνους πρὸς τοῦ Ῥοντζερίου οὐκ ἦν, πολλοὺς ἀνατλάντος πολέμους καὶ πολλὴν ἐντεῦθεν ξυνειλοχότος τὴν πεῖραν· ἀναστρέψαντες διελύθησαν κατὰ γένος, Ῥωμαῖοι μὲν οἴκαδε ἀπιόντες Ἀλανοί τε ὁμοίως· Λατῖνοι δὲ τῷ Ῥοντζερίῳ ἑπόμενοι Καίσαρι περιῄεσαν B τὰς ἐναπολελειμμένας τοῖς ἀθλίοις Ῥωμαίοις πόλεις καὶ κάκιστα διετίθεσαν τὴν πολεμίαν ὁρμὴν ἐπὶ τοὺς καλέσαντας τρέψαντες· πρόφασιν λέγοντες, ὅτι τὴν παρὰ τοῦ βασιλικοῦ πρυτανείου ταχθεῖσαν ἐπέτειον δαπάνην οὐκ ἐκομίζοντο, καὶ εἶναι

hostes percellerentur, multique dicerent, nisi eos Imperator aliquo metu deterritus longius progredi vetuisset, nihil fuisse prohibiturum, quo minus brevi omnes Romanas et urbes et provincias hostibus vacuas ac purgatas Imperatori tradidissent. Sed ea loquebantur homines, qui praesentia tantum considerabant, neque quicquam altius animo complecti poterant. Divinum enim revera iudicium illud erat, iampridem confirmatum, ut Romanum imperium extremis calamitatibus affligeretur. Quapropter arcanis Providentiae rationibus plurimae res utilia consilia impedire, multae autem ad adiuvanda ea quae noxia essent concurrere videbantur. Sed istam quidem expeditionem sub finem veris facile confecerunt. (IV.) Cum autem longius progredi non possent, propterea quod nullos habebant ductores, qui vias ignotas et minime tritas indicarent, et planum iter ipsis facerent, (videbant enim expeditionem illam longinquam, nemine viam monstrante, sine multis caedibus confici haud posse, neque vero is erat Rogerius, qui multis bellis magna prudentia parta magnum discrimen sic temere adiret) diversi ac dissipati abierunt; ac Romani quidem domum reversi sunt, itemque Alani: Latini vero cum Rogerio Caesare urbes quae miseris Romanis reliquae erant pervagati pessime habuerunt, hostili impetu in eos, a quibus arcessiti fuerant, converso, causam afferentes, quod constitutum ab Imperatore annuum stipendium non accepissent, ac proinde necessario ab-

ἀνάγκην, πρὶν ἐπινεμηθῆναι σφᾶς τὸν λιμὸν, ἐπινεμηθῆναι σφᾶς τοὺς καλέσαντας μὲν, μὴ πληροῦντας δὲ τὰ ὑπεσχημένα. ἦν οὖν ἰδεῖν οὐ μόνον τὰς οὐσίας ἄρδην τῶν ταλαιπώρων ἁρπαζομένας Ῥωμαίων, κόρας τε καὶ γυναῖκας ὑβριζομένας, πρεσβύτας τε καὶ ἱερέας ἀγομένους δεσμίους καὶ τάς τε ἄλλας ὑπομένοντας τιμωρίας, ὁπόσας ἡ τῶν Λατίνων δυσμενεστάτη χεὶρ ἀεὶ καινοτέρας ἐφεύρισκε κατὰ τῶν ἀθλίων· ἀλλὰ καὶ συχνὰ γυμνὸν ὁρῶντας τὸν πέλεκυν κατὰ τοῦ τραχήλου, ὡς αὐτίκα τεθνηξομένους, εἰ μὴ θησαυροὺς ὁμολογοῖεν χρημάτων. καὶ οἱ μὲν ἐκτιθέμενοι πάντα ὑπέρου γυμνότεροι ἀπηλλάττοντο· οἱ δὲ μὴ ἔχοντες, ὅτου ἐξωνήσονται ἑαυτοὺς, τῶν ἀκρωτηρίων τοῦ σώματος ἄλλοι ἄλλα ἀφαιρούμενοι θέαμα ἐλεεινὸν παρὰ τὰς ὁδοὺς ἐξετίθεντο, εἴ τις ἄρτου τεμάχιον ἢ ὀβολὸν παράσχοι ζητοῦντες· ὡς ἐπ᾽ οὐδενί τινι τῶν πάντων ἑτέρῳ τῶν ἀφορμῶν τοῦ ζῆν καταλειπομένων, ἢ ἐπὶ τῇ γλώττῃ καὶ ταῖς τῶν δακρύων πηγαῖς. (E.) Ταῦτα πυνθανομένῳ τῷ βασιλεῖ οὐδ᾽ ὅλως ἀνεκτὰ εἶναι ἐδόκει τήν τε Ῥωμαίων γῆν πολλῷ πλέον ἢ κατὰ πολεμίους λυμαινόμενα καὶ ἅμα θεὸν παροξύνοντα κατὰ τῶν ἐξ ἀλλοδαπῆς προσκαλεσαμένων αὐτούς· οὔτ᾽ ἄλλως εὔπορον ἦν τῆς ἀδικίας τίσασθαι αὐτοὺς, ἐνδείας μακρᾶς τὰ βασιλικὰ καταγελώσης στρατόπεδα. ἐν στενῷ τοίνυν ὄντος αὐτοῦ καὶ μηχανῆς δεομένου τινὸς βοηθούσης διαβαίνει πρὸς Θρᾴκην ὁ Καῖσαρ Ῥοντζέριος τὸν Λατινικὸν ἐπαγόμενος πάντα στρατόν. οὐ γὰρ ἐλέλειπτο ἔτι τοῖς ἐν Ἀσίᾳ Ῥωμαί-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris. V. 112 C D E F

1. τὸν λιμὸν — σφᾶς add. A. 5. τε add. A.

tequam fame consumerentur, eorum opes consumerent qui se arcessissent, et pactis ac conventis non stetissent. Itaque cernere erat bona miserorum Romanorum omnia diripi, virginibus et matronis contumeliose illudi, senes et sacerdotes vinctos abduci, et supplicia cum alia pati, quae nova quotidie in miseros Latinorum immanitas excogitabat: tum imminentem cervicibus securim, ut iamiam morituros, videre, nisi abditam pecuniam ostendissent. Qui omnia proferebant, pistillo nudiores abibant: qui nihil quo se redimerent habebant, extremitatibus corporum mutilati miserabile in viis spectaculum iacebant, aliquem scilicet quaerentes, qui frustum panis aut obolum porrigeret; ut quibus nihil ad sustentandam vitam subsidii, praeter vocem et lacrymarum rivos, reliquum esset. (V.) Quae cum Imperator rescivisset, haudquaquam ferenda ei visa sunt; quoniam haec Romanas provincias longe atrocius quam belli mala affligebant, et simul Deum etiam ad iram concitabant contra eos, qui peregre illos arcessissent. Neque tamen eorum iniurias ulcisci promptum erat, eo quod ob magnam egestatem ludibrio erant Imperatoriae legiones. Angustiis igitur rebus, cum opus esset aliquo strategemate, cuius praesens auxilium foret, traiicit Rogerius Caesar, et omnem Latinum exercitum secum in Thraciam adducit. Nihil enim Asiaticis Romanis erat reliquum vel pecuniae, vel re-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. οις οὔτε χρήματα, οὔθ' ὅσα τρέφει δημίων γαστέρας. ἔδοξε μέντοι τοὺς μὲν ἄλλους ἐς τὸ τῆς Καλλιουπόλεως καταλιπόντα φρούριον αὐτὸν ἀπολεξάμενον διακοσίους παρὰ τὸν βασιλέα ἐληλυθέναι Μιχαὴλ ἐν Ὀρεστιάδι διάγοντα τότε τῇ Θρᾳκικῇ μετὰ τοῦ στρατοῦ, ἀπαιτήσοντά τε τὴν ἀποτεταγμένην αὐτοῖς ἐτησίαν P. 137 πρόσοδον καὶ ἀπειλὰς εἰ δέοι προσθήσοντα. οὗ γενομένου καὶ ἐς πυρσὸν ἀναφθέντος, ὃν καὶ πρότερον ὤδινε θυμὸν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ, ξιφήρεις αὐτὸν περιστάντες συχνοὶ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ παρὰ τὰ βασίλεια κατακόπτουσι καὶ ἅμα αὐτῷ τινας τῶν περὶ αὐτόν. οἱ γὰρ πλείους ἔλαθον διαδράντες τὸν κίνδυνον· οἳ δὴ καὶ δρόμῳ συντονωτέρῳ χρησάμενοι ἔφθασαν ἀπαγγέλλοντες τὰ πραχθέντα καὶ τοῖς ἐν Καλλιουπόλει Λατίνοις.

B δ'. Τοῖς μὲν οὖν στρατιώταις ἔδοξε τοῦτο πεποιηκόσι θραῦ- V. 113 σαί τε τῶν Λατίνων τὸ φρόνημα καὶ τὸν τῆς τόλμης ὄγκον ἐς τὸ μετριώτερον ἀπαλλάξαντας σφᾶς ὅσα καὶ δούλους ὑπείκειν Ῥωμαίοις αὐταῖς χερσὶ καὶ αὐταῖς γνώμαις παρασκευάσαι καὶ δυοῖν θάτερον ὁμονοήσαντας ἑλέσθαι, ἢ δουλεύειν Ῥωμαίοις ἑκόντας, ἢ τὴν ἀγαγοῦσαν ἄκοντας ἐπανιέναι. (B.) Ἀλλὰ τὸ ταῦτα λο- C γίζεσθαι διανοίας ἐστὶ χαμερποῦς καὶ ἣν αἱ χεῖρες τῆς φύσεως ἐς ὕλης ἀχλυώδους ἀπολαβοῦσαι πυθμένας κατήνεγκαν, ὡς μηδ' ἐννοεῖν ἔχειν, ὅτι λόγοι προνοίας τὰ πραττόμενα περιτρέχουσιν ἑκάστου τέλους ἔχοντες ἐνέχυρα προκαταβληθείσας αἰτίας, ἃς ἡμεῖς μὲν ἑκόντες ἐπιλανθανόμεθα, τὸ ἐκεῖθεν ἀηδὲς ὑπὸ φιλαυ-

11. συντονωτέρῳ A., συντόνῳ W. ἔφθησαν A. 15. ἀπαλλάξαντας A., ἀπαλλάξοντας W.

rum aliarum, quibus carnificum ventres alerentur. Ac visum illi est, ceteris in praesidio Calliupoleos relictis, cum ducentis militibus delectis Michaëlem Imperatorem, qui tum Orestiade in Thracia cum exercitu commorabatur, convenire, ut et constituta omnia stipendia postularet; et, si esset opus, minas adderet. Quo facto inflammata iracundia, quam Imperator contra istum iam antea animo conceperat, plures milites strictis ensibus circumdatum iuxta regiam interficiunt, unaque aliquot eius comites. Nam maior eorum pars clandestina fuga periculum evaserunt; iique contentiore cursu Latinis Calliupoli agentibus quid actum esset nunciarunt.

4. Ac Romani quidem milites hoc facinore perpetrato putarunt se Latinorum animos contudisse, et ab insolenti fastu ad meliorem frugem revocatos eo adduxisse, ut et voluntatibus posthac et corporibus ultro tanquam mancipia obnoxii essent Romanis, ac ut duorum alterum uno consensu eligerent, vel illis sponte servire, vel qua venissent, inviti pedem referre. (II.) Verum huiusmodi cogitationes animum humi repentem et crassioris materiae limo ab ipsa natura infixum sapiunt; qui intelligere non possit, quasdam esse Providentiae rationes, quae ad omnes humanas actiones pertineant, et quibus rerum exitus certos causae ipsae praeviae spondeant: porro nos eas quidem ultro oblivisci, et molestiam quae inde existit prae philautia de-

A. C. 1282 ad 1328

Imp. Andron. Senioris.

τίας ἐκκλίνοντες· ἡ δὲ δίκη τῷ γραμματείῳ ἑαυτῆς ἐγχαράξασα θέρους καὶ ἅλωνος εἰπεῖν περιμένει καιρὸν, ἵν' ἐπάξια τῶν σπερμάτων ἀποδῷ τοῖς πράξασι τὰ γεώργια. ἢ γὰρ ἂν ἐξ αὐτῶν ἐδιδάσκετο τῶν πραγμάτων ἄνθρωπος, ὡς ὅσα μὴ συναιρομένην ἔχει τὴν ἄνωθεν δεξιὰν, τούτοις καὶ γῆ καὶ θάλασσα μάχεται καὶ ἀὴρ, D ὥσπερ τινὶ δραπέτῃ θεοῦ καὶ τῆς δίκης ἀλάστορι δραστηρίως ἐπιτιθέμενα· καὶ διδασκόμενος ὅστις ποτὲ εἴη, ἑαυτῷ ἂν παρῄνει μὴ P. 138 ἀντιπαλαμᾶσθαι πρὸς τὴν ἄνωθεν κυρωθεῖσαν ψῆφον, ὁποία ποτ' ἂν ᾖ, μηδὲ βίαιον πράττειν μηδὲν, ἀλλὰ μένοντα κατὰ χώραν ἡσυχῇ διαπεττεύειν τὸν χρόνον καὶ στέργειν μᾶλλον τὴν σύνδρομον τοῦ φέροντος ἀγωγὴν, καὶ εἰ μὴ κατὰ γνώμην φέροιτο, ἢ τὴν ἀντίδρομον. πολλῷ γὰρ δήπου βέλτιον ἀπρακτοῦντα τῷ φέροντι συμφέρεσθαι, ἢ πράττοντά τι καθάπερ ὕλην χορηγεῖν τῇ καθ' ἑαυτοῦ φορᾷ τοῦ καιροῦ. ὅμοιον γὰρ ἂν εἴη τουτὶ, ὥσπερ ἂν εἴ τις πυρὸς B ὁρμὴν δεδιὼς ἔτι τὰ κύκλῳ περιθέουσαν τῆς οἰκίας, ὃδ' ἀντὶ τοῦ πάσῃ χρῆσθαι μηχανῇ ἢ τῆς πρόσω συστέλλειν ὁρμῆς ἢ παύειν τελέως, φρυγάνων ἐπετίθει φακέλλους καὶ ἔλαιον ἐνέχει πολύ· ἢ ὥσπερ ἂν εἴ τις ἀπαρκτίου σφοδροῦ καταῤῥέοντος ἄνωθεν καὶ δεινὰ πρὸς τὸ κάταντες ἐπαντλοῦντος ἄλλα ἐπ' ἄλλοις τὰ κύμα- V. 114 τα, ὃδ' ἀκατίῳ τινὶ πρὸς ἀνάῤῥουν ἐθελοντὴς ἐπεχείρει ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν. εἶναι γὰρ τουτὶ τῶν οὐ πάνυ τοι μειδιῶσαν C ὁμοῦ καὶ φιλάνθρωπον τὴν ὄψιν παρεχομένων τοῖς βουλομένοις,

3. τοῖς πράξ. ἀποδῷ τὰ γεώργ. A. ἢ γὰρ A., καὶ γὰρ W. 14. ἂν ante εἴη add. A. 17. ἐνέχει A., ἐνχέει W. 21. τουτὶ A., ταυτὶ W.

clinare; vindictam vero easdem suis pugillaribus inscriptas custodire, ac messis trituraeque tempus quodammodo expectare, ut quemadmodum quisque sementem fecerit, ita et suo tempore metat. Alioqui sane ipso eventu homo doceri queat, iis quae divinitus non prosperentur, et terram et mare et aerem adversari, tanquam fugitivum Dei, et violatorem iustitiae fortiter ulciscentia. Idem ubi sese cognorit, ipse sibi praecipere queat, non refragandum esse latae divinitus sententiae, qualis ea cunque fuerit; neque violenter quicquam agendum, sed sua sorte acquiescenti fallendum tempus, ac vim necessitatis adiutandam potius quam impediendam, licet aliter agat nos quam vellemus. Longe enim melius esse potentiorem vim sequi nihil agendo, et eodem cum ipsa impetu abripi, quam agendo aliquid materiam veluti praebere iniqui temporis violentiae: quod perinde fuerit, ac si quis flammae impetum reformidans adhuc circum aedes vagantis non quidvis moliatur, quo eam longius progredi vetet, aut etiam prorsus restinguat, sed sarmentorum fasciculos congerat, et multum olei affundat: aut si quis vehementi Borea desuper ingruente et immanes fluctus per pronum ex aliis alios volvente tamen navicula exigua adversis fluctibus ultro navigare incipiat. Ea enim esse eiusmodi, ut aspectum minime laetum iucundumve prae-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἀλλὰ τούτων ἓν ὁπόσα πολέμιον ἀνατείνει χεῖρα κἀκ τοῦ σύνεγγυς μακρὸν ἐπιφέρει τὸν ὄλεθρον. (Γ.) Μαρτύρια δέ μοι τῶν λεγομένων, εἰ μή τι πλέον ἔχοιμεν ἐν τῷ νῦν εἶναι μεμνῆσθαι, ἀλλ' οὖν τά γε ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις συμβάντα. οὐδενὸς γὰρ ἐλλελ- D ψασι Ῥωμαίοις ὧν ἔδει δρᾶν πρὸς κατόρθωσιν πάντα ἐπῄει τἀναντιώτατα. οἱ μὲν γὰρ Ῥωμαίων στρατηγοὶ δι' ἃ μὴ θέμις ἐν ὑποψίᾳ γινόμενοι, οἱ μὲν ἐν δεσμοῖς ἐγίγνοντο, οἱ δὲ πόῤῥω τῆς βασιλικῆς ἵσταντο εὐμενείας. ὅθεν ἀλλοφύλου συμμαχίας ἐλθούσης πρῶτα μὲν τῆς τῶν Μασσαγετῶν, ἔπειτα τῆς τῶν Λατίνων, πολ- E λαπλασίονα συνεπεπτώκει Ῥωμαίοις γενέσθαι τὸν ὄλεθρον ἐξ αὐτῶν, ἢ τῶν ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐχθρῶν. ὧν ὡς ἐκ πολλῶν μέτρια καὶ ἡμεῖς ἔφθημεν εἰρηκότες, ἃ δὴ σαφοῦς ἂν εἴη θεομηνίας δείγματα, εἴ τις ὀρθῶς καὶ πάθους ἐκτὸς ἐθέλοι σκοπεῖν, καὶ παιδεία μετρία οὐ μετρίων πλημμελημάτων. τούτων ἐναργέστερον δεῖγμα καὶ ὁ τοῦ Ῥοντζερίου Καίσαρος ἐγεγόνει θάνατος. τὸν γὰρ ἐκ τῆς προσκλήσεως μετάμελον θεραπεύειν Ῥω- F μαῖοι βουλόμενοι τὸν τούτου κατεπράξαντο θάνατον, ἀπαλλαγὴν εἶναι τοῦτον πονηρῶν πραγμάτων νομίσαντες. ὁ δ' ἀρχηγὸς παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα μειζόνων ἐγεγόνει καὶ μάλα χειρόνων πραγμάτων, ὡς προϊόντες ἐροῦμεν· οὕτω τῆς θείας οὐ συμμαχούσης προνοίας τοῖς τῶν ἀνθρώπων βουλεύμασί τε καὶ πράγμασι πονηρὸν αὐτοῖς ἀπαντᾷ τὸ τέλος καὶ σφόδρα τοι ἐναντιώτατον.
P. 139 οὔτε γὰρ βουληφόρος ὁ βουληφόρος, οὔτ' ἀνδρεῖος ὁ ἀνδρεῖος· ἀλλὰ

4. οὐδενὸς A., οὐδενὶ W. 7. ὑποψίαις A. 14. παιδεία μετρία Boiv. pro παιδείαν μετρίαν. Vid. Notas.

beant: immo ex earum rerum numero esse, quae maxime infestae sunt, et ultimum exitium statim afferunt. (III.) Haec ita se habere, si nulla alia in praesenti exempla suppetant, ea certe quae his temporibus acciderunt, abunde comprobent. Nam cum Romani nihil quod ad rem bene gerendam pertineret omisissent, adversationes maximas fortunae experti sunt. Romanorum enim duces cum iniustis de causis in suspicionem venissent, alii in vinculis erant, alii ab Imperatoris benevolentia longe summovebantur. Unde cum externa venissent auxilia, primum Massagetarum, deinde Latinorum, ab iis longe maior quam a manifestis hostibus pernicies Romanis exorta est. Ac nos iam pauca e multis protulimus, quae si quis recte et sine affectu expendat, manifestam Dei iracundiam arguunt, licet mediocrem contineant non mediocrium delictorum castigationem. At eiusdem rei documentum evidentius est ipsa caedes Rogerii Caesaris. Nimirum Romani, quos illius arcessiti poenitebat, suae aegritudini mederi cupientes eius hominis caedem peregerunt, et molestiis negotiis defunctum iri se hoc pacto speraverunt. Sed illud ipsum facinus, ut progressu orationis dicemus, longe maiorum et graviorum malorum causa extitit. Ita quoties divina Providentia consiliis et actionibus humanis non suffragatur, malus et plane infelix exitus iis succedit. Nam nec prudentibus consiliis valet vir prudens,

A. C. 1282 ad 1328

Imp. Andron. Senioris.

τά τε σοφὰ βουλεύματα πρὸς ἄσοφον τελευτῶσι πέρας καὶ τὰ γενναῖα καὶ ἀνδρικώτατα πράγματα ἄνανδρόν τε καὶ μάλα αἰσχρὰν τὴν ἧτταν καρποῦνται. ἀλλ' ἐπανιτέον ὅθεν εἰς ταῦτα ἐξέβημεν. (Δ.) Πυθόμενοι γὰρ οἱ κατὰ τὴν Καλλιούπολιν Λατῖνοι τὸν τοῦ Καίσαρος φόνον πρῶτον μὲν πάντας τε ὁπόσοι Ῥωμαίων ἐς Καλλιούπολιν ᾤκουν κατέσφαξαν ἡβηδόν· καὶ τὰ τείχη λαμπρῶς ὀχυρώσαντες κράτιστον εἶχον ὁρμητήριόν τε καὶ φρούριον. B εἰς διττὰς δὲ μοίρας ἔπειτα διαμερισάμενοι τὰ οἰκεῖα στρατεύματα τῶν μὲν τὰς ἑαυτῶν ἐπλήρωσαν τριήρεις, ὀκτὼ τὰς πάσας οὔσας, καὶ ναύαρχον ταύταις ἐπέστησαν τὸν Πιριγκέριον Τέντζαν, ἵνα κατὰ τὸν Ἑλλησποντίαν ναυλοχοῦσι πορθμὸν αἱ τῶν Ῥωμαίων ὁλκάδες ἀνιοῦσαι καὶ κατιοῦσαι ἁλίσκωνται. οἱ δ' ἕτεροι τὴν ἑαυτῶν πανοπλίαν ἀναλαβόντες ἐπὶ λείαν καὶ ὄλεθρον τῆς ἄλλης ἐξῄεσαν C Θρᾴκης καὶ κακῶς αὐτὴν διετίθουν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπιπορευόμενοι. ἀλλὰ τῷ μὲν Πιριγκερίῳ Τέντζᾳ μετὰ τοῦ ναυτικοῦ παντὸς οὐ μακρῶν ἐδέησε τῶν καιρῶν τῇ προνοίᾳ εὐκαιρίαν ἐπιτηδεῦσαι θανάτου. ἀναγομέναις γὰρ ἐκ Γεννούας μετὰ βραχὺ τριήρεσι δέκα ἓξ λαμπρῶς ὡπλισμέναις διὰ τὰς τῶν πειρατῶν ἀκοὰς ἀγνοίᾳ συνεισπεσόντες αὐτοί, οἱ μὲν αὐτῶν ἔργον ἐγένοντο θαλάττης, οἱ δὲ ξίφους· ὁ δὲ ναύαρχος Πιριγκέριος ζωγρεῖται σὺν ἅμα συχνοῖς τῶν ἀμφ' αὐτῷ καὶ τοῖς ὁμοφύλοις πιπράσκεται. (Ε.) Ἀλ- D λὰ γὰρ οὕτω γυμνωθέντες ἐξαίφνης οἱ Κατελάνοι θαλάττης τε ἅμα καὶ μεγάλης μοίρας στρατοῦ ἐπὶ συχνὰς τὰς ἡμέρας ἔμειναν κατὰ χώραν ὑπεπτηχότες τὸ τοῦ μέλλοντος ἄδηλον· ἀτολμότεροί

10. Πιριγκέριον et sic ubique A., Πιριγγέριον W. 12. τὴν add. A.
14. μεθ' ἡμέραν A., μεθημέραν W.

nec fortitudine vir fortis. Immo et provida consilia in finem improvisum incurrunt, et facta generosa ac fortissima ad ignavum et turpem casum devolvuntur. Sed ad institutum redeundum est. (IV.) Latini itaque, qui Calliupoli erant, audita caede Caesaris primum omnes Romanos cuiuscunque aetatis in ea urbe habitantes iugularunt, et moenibus egregie munitis tutissimum in iis receptum ac praesidium habuerunt. Deinde suis militibus in duas partes divisis una parte triremes suas, quae omnino octo erant, compleverunt, eisque navarchum Berengarium Entençam praefecerunt, ut ex insidiis naves Romanorum onerarias, seu ascendentes, seu descendentes, in Hellesponti angustiis exceptarent: altera armis omnibus sumptis praedatum in Thraciae reliquae perniciem exiverunt, eamque noctu atque interdiu incursando vastare coeperunt. Ac Berengarius Entença cum omni sua classe providentia numinis exiguo tempore summum discrimen adiit. Nam cum imprudentes in sexdecim naves, quae tum ex urbe Genua adveniebant, metu piratarum egregie armatas incidissent, partim demersi, partim caesi sunt. Navarchus vero Berengarius cum multis suorum captus suis popularibus venditur. (V.) Verum Catalani adeo subito et classe et magna parte suorum amissa complures dies immoti manserunt, incertum eventum metuentes, imminuta

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. τε ἐγένοντο καὶ μάλα ταῖς γνώμαις περιδεεῖς. ὑπέτρεχε γὰρ αὐτῶν τὰς διανοίας καὶ οὐ μετρίως ἐσπάραττε τό,τε τῶν Μασσαγετῶν δέος, ὅτι κατὰ τὴν Ἀσίαν αὐτοῖς συστρατεύοντες ἐξεπολεμώθησάν τε κατ᾽ αὐτῶν ἐπὶ μικραῖς τισι ταῖς αἰτίαις καὶ συ- V. 115 χνοὺς αὐτῶν πεφονεύκασι· τούς τε αὖ τῶν Θρᾳκῶν στρατιώτας E ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς οὐ μικρῶς ἐδεδίεσαν. τάς τε γὰρ χώρας αὐτῶν χθὲς καὶ πρώην συχνὰ παρεξιόντες ἐδῄουν καὶ τὰς οἰκίας ἀδεῶς ἐνεπίμπρασαν· καὶ οὐδεμίαν οὐδέσι φιλανθρωπίας κατέλιπον πρόφασιν, ὥστε βουληθεῖσι σπείσασθαι τῷ βασιλεῖ κεῖσθαί F σφισι τὸ πρᾶγμα κινδύνων ἐκτός. καὶ τό γε τῶν φόβων ἔσχατόν σφισιν ὑπῆρχεν, ὅτι καὶ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ ὄντα ἐπίδοξον ἤκουον ἥκειν ἐπ᾽ αὐτοὺς σὺν πολλῷ τῷ στρατῷ. ὅθεν βαθεῖαν περὶ τὸ φρούριον τάφρον ἐλάσαντες καὶ χάρακα κύκλῳ βαλλόμενοι πρὸς πολιορκίαν παρεσκευάζοντο, πολλὰ πρότερον ἐκ τῆς λείας ἐνθέμενοι τὰ χορτάσματα. ἐπεὶ δ᾽ ὅ,τε χρόνος ἐτρίβετο καὶ ἡ προσδοκωμένη τοῦ βασιλέως ἔφοδος οὐ παρῆν, ἐπ᾽ ἄλλας P. 140 ἐτρέποντο σκεμμάτων ὁδούς. ἀλλὰ γὰρ οὕτω τοῖς Κατελάνοις τῶν πραγμάτων συνελαθέντων οὐκ ἦν ἐπ᾽ ἀλλοδαπῆς διάγειν φόβων ἐκτός· ἀλλ᾽ ὑποψίαι κινδύνων πολύτροποι πανταχόθεν ἔθραυον σφᾶς. ὅθεν εἰς ἀνάγκας τοιαύτας ἐληλυθότες ἐπινοοῦσι πρᾶγμα κακομήχανον καὶ πολὺν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ὠδῖνον τὸν ὄλεθρον. καὶ δὴ διαπρεσβεύονται περὶ συμμαχίας πρὸς τοὺς ἀντιπέρας οἰκοῦντας τῶν Τούρκων καὶ λαμβάνουσι τότε μὲν πεν- B τακοσίους ὁπλίτας τρισχίλιοι ὄντες αὐτοί· μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ καὶ

4. σμικραῖς A. 8. ἐνεπίμπρ. A., ἐνεπίπρ. W.

audacia et animis valde trepidis. Eos quippe incesserat ac non mediocriter turbabat Massagetarum metus, quorum in Asia secum militantium inimicitias parvis de causis susceperant, occisis etiam eorum quamplurimis. Quin et Thracios milites haud parum timebant, quorum agros et aedes paulo ante crebris incursionibus vastaverant, ac domos audacter incenderant. Nec ullam sibi veniae a quoquam impetrandae spem reliquerant; ut nec si vellent pacem cum Imperatore facere, citra periculum eam facturos se sperarent. Illud autem terrorem eis maximum incutiebat, quod Imperator Michaël mox adventurus et eos magnis cum copiis oppugnaturus ferebatur. Igitur profunda fossa circum castellum ducta, eaque vallo undique munita, ad tolerandam obsidionem se accingebant, commeatu ex praeda sibi ante proviso et in oppidum intromisso. Sed cum tempus tereretur, et expectatus Imperatoris adventus differretur, ad alia consilia se convertunt. In eas enim angustias redacti, ut externo in solo nusquam securi vivere possent, sed undique vario periculorum terrore urgerentur, in eam inquam necessitatem adducti funestam et ultimum Romanis exitium allaturam fraudem excogitant. Turcos in adverso littore habitantes missis legatis socios sibi asciscunt, et cum ipsi ter mille essent, quingentos ab illis accipiunt. Nec

ἑτέρους οὐκ ὀλίγους αὐτομόλους ἰόντας· σὺν οἷς ἐξιόντες συχνὰ τὴν ὅμορον χώραν ἐδῄουν καὶ πάσας ἀγέλας συνήθροιζον ἵππων τε καὶ βοῶν καὶ ποιμνίων ἅμα τοῖς ἔχουσιν. ἐπεὶ δ᾽ ἐπιπλέον φέρειν οὐκ ἦν οὔτε Ῥωμαίοις, οὔτε τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων, πολέμου συγκρότησις οἰκονομεῖται παρ᾽ ἀμφοτέρων. (ϛʹ.) Τῶν οὖν Κατελάνων ἅμα τοῖς Τούρκοις δυοῖν μεταξὺ πολιχνίων τὰς διατριβὰς τηνικαῦτα ποιουμένων, Κυψέλλων καὶ Ἄπρων φημί, C ἀναλαβὼν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ τὰς Θρᾳκικάς τε καὶ Μακεδονικὰς δυνάμεις καὶ ξύν γε αὐταῖς τάς τε Μασσαγετῶν καὶ ὅσαι τῶν Τουρκοπούλων φάλαγγες ἦσαν, κατεστρατοπέδευσε πρὸς τὸ περὶ τοὺς Ἄπρους πεδίον. χίλιοι δ᾽ ἦσαν οἱ Τουρκόπουλοι οὗτοι, οἱ τῷ Σουλτὰν Ἀζατίνῃ πρὸς Ῥωμαίους, ὡς εἰρήκειμεν, ἠκολούθησαν μὲν αὐτομολήσαντι, ἀπαχθέντι δ᾽ ἐκεῖθεν μετὰ τῶν Εὐρωπαίων Σκυθῶν, ὡς δεδήλωται, οὔτε συναπήχθησαν καὶ τὴν D Ῥωμαίων ἀσπασάμενοι συνδιαίτησιν καὶ τὸ ἱερὸν μετὰ τῆς εὐσεβείας εἵλοντο βάπτισμα· καὶ ἦσαν τοῦ λοιποῦ τῇ Ῥωμαίων ἐξεταζόμενοι καὶ αὐτοὶ στρατιᾷ. ἐπεί γε μὴν οὐ πάνυ πολλῶν παρελθουσῶν ἡμερῶν ἧκόν τινες τῶν σκοπῶν ἀπαγγέλλοντες ἥκειν τοὺς πολεμίους, ἀναστὰς ὁ βασιλεὺς τόν τε στρατὸν ὁπλίζεσθαι καὶ τοὺς στρατηγοὺς καὶ ἡγεμόνας παρατάττεσθαι καὶ παρατάττειν ἐκέλευε πρὸς τὸν πόλεμον τούς τε λοχαγοὺς καὶ τὰς φάλαγ- E γας. τοὺς μέντοι πολεμίους τριπλῆν πεποιηκότας ἰδόντες τὴν τάξιν τριπλῆν καὶ αὐτοὶ πρὸς ὁμοίαν ἀντιπαράταξιν τὴν ἑαυτῶν πεποιήκεσαν. καὶ τὸ μὲν εὐώνυμον κέρας οἱ Τουρκόπουλοι μετὰ

A. C. 1282 ad 1328
Imp. Andron. Senioris.

7. **τηνικαῦτα** add. A. 13. **ἐκεῖθεν** A., **ἐκείνῳ** W. 20. **τοὺς στρατ. — παρατάττεσθαι καὶ** add. A.

longo post multi etiam transfugae se ad illos conferunt: cum quibus egressi finitimos agros infestabant, atque omnes equorum et boum et ovium greges una cum earum rerum possessoribus colligebant. Quae cum nec Romani nec Romanorum Imperatores ferre diutius possent, bellum utrinque apparari coeptum est. (VI.) Catalanis igitur et Turcis inter duo oppidula, Cypsella et Apros, per illud tempus commorantibus, Imperator Michaël cum Thraciis et Macedonicis copiis, nec non Massagetarum et Turcopulorum phalangibus, in ea planitie quae est circa Apros castrametatur. Erant autem illi Turcopuli mille, qui Sultanum Azatinem, cum is ad Romanos, ut ante diximus, transiisset, sequuti erant: sed cum illo ab Europaeis Scythis, ut et supra dictum est, abducto non abierant, verum Romanorum consuetudinem una cum religione et sacro baptismate amplexi fuerant, atque ex eo inter Romanos milites numerabantur. Cum haud multi dies elapsi fuissent, et aliqui e speculatoribus adventum hostium nunciarent, surgit Imperator; exercitum in armis esse iubet; ducibus ac tribunis edicit, parati sint ipsi, ac praeterea cohortium ductores cohortesque instruant. Qui cum hostilem aciem tripartito distributam viderent, suam ipsi quoque, ut aequalis pugna esset, tripartito diviserunt. Ac Turcopulos quidem cum

A. M. τῶν Μασσαγετῶν ἐκληρώσαντο· τὸ δεξιὸν δ' οἱ τῶν Μακεδονι-
6791 ad κῶν τε καὶ Θρᾳκικῶν ἱππέων ἐπίλεκτοι· τὸ δὲ μέσον οἱ πλεῖστοι
6836 καὶ λοιποὶ μετὰ τοῦ πεζοῦ. ὁ δὲ βασιλεὺς περιϊὼν τὰς τάξεις
Imp. Andron. Senioris. ἐπεθάῤῥυνε πρὸς ὁρμὴν ἀνδρικήν. (Z.) Ἅμα δ' ἡλίῳ καὶ οἱ
F πολέμιοι προσελάσαντες μετωπηδὸν ἔστησαν ἑαυτοὺς, ἔχοντες μὲν
V. 116 ἐφ' ἑκάτερα τῶν κεράτων τοὺς Τούρκους· τὰς δὲ τῶν Κατελά-
νων ὁπλιτικὰς φάλαγγας μέσας διὰ τὸ βάρος. οἱ μὲν δὴ Μασσα-
γέται καὶ πάλαι ἀποστασίαν ὠδίνοντες διὰ τὸ μὴ πάνυ τοῖς Ῥω-
μαίων ἀρέσκεσθαι ἤθεσιν, ἤδη δὲ καὶ λαθραίας προσκλήσεις δε-
P. 141 ξάμενοι παρὰ τῶν Εὐρωπαίων Σκυθῶν, ἐξαίφνης ἐπὶ τοῦ πολέ-
μου τὸν δόλον ἐξέφηναν. ἄρτι γὰρ τῆς συμβολῆς τῶν στρατευ-
μάτων ἑκατέρωθεν σημανθείσης εὐθὺς ἐνέκλιναν οὗτοι καὶ παρὰ
μέρος ἔστησαν, μήτε Ῥωμαίοις βοηθοῦντες, μήτε τοῖς πολεμίοις
μαχόμενοι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ Τουρκόπουλοι πεποιήκεσαν, εἴτε
συγκείμενον ὂν ἀμφοτέροις τὸ πονηρὸν τουτὶ δρᾶμα, εἴτε τοῦ και-
ροῦ σχεδιάσαντος οὑτωσί πως. ὃ δὴ καὶ τὰ ἔσχατα ἔσφηλε τοὺς
B Ῥωμαίους ἐν ἀκμῇ τοῦ πολέμου καὶ ὅλον τῆς τύχης τὸν κλῆρον
ἐνεχείρισε φέρον ἀπόνως τοῖς πολεμίοις. ἀπροσδόκητον γὰρ οὑ-
τωσὶ τὸ τοσοῦτον δεινὸν ἐπελθὸν τῷ στρατῷ τοσαύτην ταῖς τού-
των ψυχαῖς ἐνέσπειρε τὴν δειλίαν καὶ τοσοῦτον ἐπήνεγκε θόρυβον
καὶ τῶν τάξεων σύγχυσιν, ὅσην ἂν ἐπενέγκῃ καὶ βαρὺς ἐπιβρίσας
ἀπαρκτίας κατὰ φορτίδος ἐπὶ μεγάλου πλεούσης πελάγους καὶ
τούς τε κάλως καὶ τὰ ἱστία συντρίψας τελευταῖον καταδῦναι καὶ
C αὐτὴν ἐς βυθοὺς καὶ πυθμένας βιάσηται. (H.) Ὁ μέντοι βασι-

Massagetis in sinistro, Macedonicos et Thracios delectos equites in dextro cornu collocarunt: reliquos autem, eosque plurimos, cum peditatu in medio constituerunt. Imperator vero circum ordines obequitans suos ad fortiter pugnandum cohortabatur. (VII.) Orto sole hostes in occursum progressi ex adverso consistunt, Turcis in utroque cornu collocatis, Catalanis medium ob armorum gravitatem obtinentibus. Ibi Massagetae, qui iam olim defectionem parturiebant, quod Romanorum moribus haud delectarentur, et iam occulte ab Europaeis Scythis invitarentur, dolum cum iam in procinctu starent aperuerunt. Nam cum signum pugnae utrinque datum esset, statim ii inclinati seorsum constiterunt, nec Romanos adiuvantes, nec adversus hostem pugnantes. Idem et Turcopuli fecerunt, sive inter utrosque de ea fraude convenisset, sive occasio ipsa derepente id consilii suggessisset. Id quod Romanis in ipso discrimine maximum damnum attulit, et integram hostibus victoriam nullo labore peperit. Siquidem tanta clades, praeter omnem expectationem exercitui illata, tantum terrorem animis militum incussit, tantum apud eos tumultum perturbatis ordinibus excitavit, quantum Aquilo cum onerariam in medio pelago navigantem violentus adoritur, eandemque confractis rudentibus et velis in imum tandem fundum et gurgitem maris demergit. (VIII.) Imperator autem, cum aciem subito tur-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

λεὺς οὑτωσὶ ταραττομένας τὰς τάξεις ἐξαίφνης ἰδὼν καὶ πρὸς φυγὴν τὸ πλεῖστον ὁρῶσας σπουδῇ περιθέων ἡγεμόνας καὶ στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς ἐπεβοᾶτο σὺν δάκρυσιν ἐξ ὀνόματος, στῆναι παρακαλῶν καὶ μὴ προῖκα τοῖς πολεμίοις οὑτωσὶ προδιδόναι Ῥωμαίων τὴν τύχην. οἱ δὲ μικρὰ τῶν λεγομένων φροντίζοντες ᾤχοντο φεύγοντες ἀμεταστρεπτί. ἀλλὰ γὰρ ἐς τοσαύτην κεχωρηκότα D τὴν ἀπόγνωσιν τὰ πράγματα βλέπων ὁ βασιλεὺς καὶ τοῦ πεζοῦ τὸ πλεῖστον ἀφειδῶς ὑπὸ τῶν πολεμίων κατακοπτόμενόν τε καὶ συμπατούμενον, ἔγνω καιρὸν ἔχειν ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων ἀφειδεῖν ἑαυτοῦ καὶ κίνδυνον ἀναδέχεσθαι προφανῆ, κατήγορον ἐσόμενον τῆς τῶν στρατευμάτων ἀγνωμοσύνης. καὶ μὲν δὴ καὶ εἰς τοὺς ἀμφ' αὐτὸν συστραφεὶς (λίαν δ' ἦσαν οὗτοι βραχεῖς) „νῦν ἄνδρες," E ἔφη, „καιρὸς, ὅτε βελτίων ὁ θάνατος γίνεται τῆς ζωῆς, τὸ δὲ ζῆν τοῦ θανεῖν πικρότερον." ταῦτα εἰπὼν καὶ τὴν θείαν ἐπικαλεσάμενος συμμαχίαν ἅμα αὐτοῖς ἐμβάλλει κατὰ τῶν πολεμίων καὶ φονεύει μὲν ἔστιν οὓς τῶν προβόλων, διαῤῥήγνυσι δὲ τὴν φάλαγγα, θόρυβον δ' οὐ μικρὸν ἐμποιεῖ τῷ στρατοπέδῳ τῶν πολεμίων. πολλοῖς γε μὴν καὶ αὐτὸς περιπαρεὶς ἅμα τῷ ἵππῳ τοῖς βέλεσιν, αὐτὸς μὲν ἄτρωτος ἔμεινε· τοῦ δ' ἵππου πεσόντος αὐτὸς ἐκινδύνευσε κυκλωθῆναι παρὰ τῶν πολεμίων. καὶ τάχ' ἂν ἐς F τοσοῦτο κακοῦ τὸ πρᾶγμα προὐχώρει, εἰ μή τις τῶν ἅμα αὐτῷ τὴν βασιλέως ζωὴν τῆς ἑαυτοῦ ἀλλαττόμενος ὑπ' εὐνοίας αὐτῷ μὲν βασιλεῖ τὸν ἑαυτοῦ δίδωσιν ἵππον, δι' οὗ καὶ σέσωσται διαδρὰς τὸν ἐπικρεμασθέντα κίνδυνον· ὁ δ' ἀποβὰς συμπατεῖται

8. κοπτόμενον A. 9. ὑπὲρ τῶν om. A.

bari vidisset, et maximam partem fugam spectare, celeriter circumvectus duces, tribunos, centuriones nominatim cum lacrymis inclamat, hortaturque ut stent, nec ita facile hostibus fortunas Romanorum prodant. At illi parum eius verba curabant; immo effuse fugiebant. Quamobrem Imperator in tanta rerum desperatione, cum partem peditum maximam caedi ab hostibus et crudeliter conculcari videret, tempus adesse statuit, quo pro subditis salute sua neglecta manifestum periculum adiret, eoque argumento perfidiam militum refelleret. Igitur ille ad suos conversus, qui perpauci erant, „nunc," inquit, „viri, tempus illud est, quo mors vita potior habeatur et vita morte acerbior." Quae cum dixisset, et divinam opem implorasset, cum illis impetum in hostem facit, et propugnatores quidem aliquot occidit, ac phalange perrupta non parvam hostili exercitui trepidationem iniicit. Sed multis ipse quoque simul cum equo telis undique obrutus, nec tamen vulneratus, equo collapso parum abfuit, quin ab hostibus circumdaretur. Ac fortasse eo infelicitas illius pugnae processisset, nisi quidam e comitibus benevolo affectu impulsus sua ipsius morte Imperatori vitam redemisset, et suum equum illi dedisset; quo conscenso incolumis quidem ille evasit, et impendens periculum effugit: is vero qui ex equo desiluerat, ab ho-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

παρὰ τῶν πολεμίων καὶ ἀπαλλάττει τοῦ βίου. (Θ.) Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἄπεισιν ἐκεῖθεν ἐς Διδυμότειχον· μακρὰν δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως ἀκούει τὴν μέμψιν, ὅτι βασιλεὺς ὢν οὐκ ἄξια πράττει τῆς βασιλείας ἀφειδῶν τῆς οἰκείας ζωῆς οὑτωσὶ καὶ P. 142 τὸν τῶν Ῥωμαίων κίνδυνον διακυβεύων ἐπὶ τοῦ σώματος οἷον ἐξ αὐτομάτου. οἱ δὲ πολέμιοι τοὐντεῦθεν ἐς δίωξιν τῶν φευγόντων τραπόμενοι οὓς μὲν ἔκτεινον, οὓς δὲ ζωγροῦντες εἶχον· ἕως γινομένης ἑσπέρας ἀπεῖπον τὴν δίωξιν. ἅμα δ' ἡμέρᾳ σκυλεύσαν- V. 117 τες τοὺς νεκροὺς καὶ τὰ λάφυρα διελόμενοι ἀδεῶς τὰς ἐπὶ Θρᾴκῃ B κώμας ἐπόρθουν καὶ ἔκαον ἐπιτρέχοντες. οὐ πολλαὶ μεταξὺ διῆλθον ἡμέραι καὶ πρὸς Κατελάνους αὐτομολοῦσιν οἱ ῥηθέντες Τουρκόπουλοι καὶ ἀσμένως δεχθέντες τοῖς τοῦ Χαλὴλ ὡς ὁμοφύλοις συγκατελέγησαν Τούρκοις. Χαλὴλ δ' ὁ τῶν Τούρκων ἀρχηγὸς ὠνομάζετο. (Ι.) Μετ' οὐ πολὺ δ' ἐκπολεμωθῆναι συνέβη τόν τε Φαρέντζαν Τζυμῆν καὶ τὸν Πιριγκέριον Τέντζαν κατὰ Ῥεκα- C φόρτου τοῦ ἑαυτῶν ἡγεμόνος, ἀνάξιον εἶναι λέγοντας, τῶν εὖ γεγονότων ὄντας αὐτοὺς ἄρχεσθαι παρ' ἀνδρὸς δυσγενοῦς καὶ βαναύσου τὴν τύχην. καὶ ἵνα τἀν μέσῳ συντέμω, ὅπλοις ἐπιτρέπουσι τὴν τῆς ἔριδος τύχην. ἀλλ' ὁ μὲν Πιριγκέριος Τέντζας πίπτει παρὰ τὴν μάχην εὐθύς· ὁ δὲ Φαρέντζας Τζυμῆς καταφεύγει πρὸς βασιλέα Ἀνδρόνικον· καὶ οὕτω παρ' ἐλπίδα λαμπρᾶς τυγχάνει τῆς ὑποδοχῆς, ὥστε καὶ ἐς τὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς ἀνά- D γεται ἀξίωμα καὶ Θεοδώρᾳ τῇ τοῦ βασιλέως ἀδελφιδῇ χηρευούσῃ συζεύγνυται. (ΙΑ.) Ἐπεί γε μὴν οἱ Μασσαγέται λαθραίας

15. Φάρεντα Τζύην A. 18. τ' ἂν A. 20. Φαρέντας A.

stibus conculcatus occubuit. (IX.) Inde Imperator Didymotichum proficiscitur, et prolixe a patre obiurgatur, quod Imperator non pro Imperii dignitate se gesserit, sed fortunam Romanorum in eius salute positam periculosae aleae velut sua sponte commiserit. Hostes vero exinde ad persequendos eos qui fugerant conversi alios occiderunt, alios vivos coeperunt: donec superventu noctis revocati a persequendo destiterunt. Mane cadaveribus spoliatis, divisisque manubiis, Thracios pagos impune incursando vastabant et incendebant. Non multis ex eo diebus elapsis Turcopuli illi, quos diximus, ad Catalanos deficiunt, cupideque accepti in Chalelis turmam (id nomen erat Turcorum duci) referuntur, et cum Turcis popularibus suis conscribuntur. (X.) Non ita multo post accidit, ut Ferrandus Ximenes et Berengarius Entença cum Rocaforta duce suo graviter dissiderent: indignum esse dicentes, se claris ortos natalibus homini ignobili et sordidae fortunae parere. Ne autem longum faciam, litis disceptationem armis permittunt. Ac Berengarius quidem Entença statim in pugna cadit. Ac Ferrandus Ximenes ad Imperatorem Andronicum fugit: a quo praeter spem ita splendide exceptus est, ut ei Magni Ducis titulus decerneretur, et uxor daretur Theodora, Imperatoris ex sorore neptis, quae tum vidua erat. (XI.) Caeterum cum Massagetae, clandestinis pactionibus ad Scythas praemissis,

A. C. 1282 ad 1328
Imp. Andron. Senioris.

ἔφθησαν πέμψαντες ἐς τοὺς Σκύθας συνθήκας πανοικὶ πρὸς αὐτοὺς αὐτομολήσειν ἐπαγγελλόμενοι, ἀναλαβοῦσιν ἤδη γυναῖκας ἅμα καὶ παῖδας καὶ μέλλουσι διαβαίνειν τὸν Αἷμον τὸ ὄρος, ὃ δὴ μεθόριον νῦν ἐστι Ῥωμαίοις τε καὶ Βουλγάροις, ἀθρόοι σφίσιν οἱ Τουρκόπουλοι σὺν Κατελάνων συχνοῖς ἐπεισπίπτουσιν αὐτοῦ που E παρὰ τὰς ὑπωρείας καὶ πλὴν ὀλίγων ἅπαντας ἡβηδὸν συναπέσφαξαν. τοῖς γὰρ Μασσαγέταις αὐτοὶ συστρατεύοντες ἐκ πολλοῦ καὶ πολλῶν πολλάκις κεκοινωνηκότες ἀλλήλοις κερδῶν καὶ λαφύρων καὶ φιλονεικιῶν ἐν τοῖς μερισμοῖς οὐκ ὀλίγων καὶ ἀεὶ τὴν ἥττονα μοῖραν λαγχάνοντες, ἅτε μὴ δυνάμενοι πρὸς ἰσχυροτέρους ἀσθενέστεροι μάχεσθαι, διεπέττευον οὕτω τὸν χρόνον ὑπ' ὀδόντα θα- F λαμενομένην τρέφοντες τὴν ὀργήν. ἣν δὴ καὶ ἐπὶ καιροῦ νῦν εὐτυχῶς ἐς προὖπτον ἐξέῤῥηξαν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

ε'. Ἡ δὲ τοῦ βασιλέως σύζυγος Ἀνδρονίκου Εἰρήνη φύσει P. 143 φιλότιμος οὖσα ἠβούλετο κατὰ διαδοχὴν παῖδας καὶ ἀπογόνους αὐτῆς ἐς ἀπείρους ἡλίους κληροῦσθαι τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν V. 118 καὶ τὸ βασίλειον τουτὶ κράτος καὶ ἀθάνατον διασώζεσθαι τὴν μνήμην αὐτῆς ἐν τοῖς τῶν ἀπογόνων ὀνόμασι. τὸ δὲ καινότερον, ὅτι οὐ μοναρχίας τρόπῳ κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν Ῥωμαίοις ἀρχῆθεν συνήθειαν, ἀλλὰ τρόπον Λατινικὸν διανειμαμένους τὰς B Ῥωμαίων πόλεις καὶ χώρας ἄρχειν κατὰ μέρη τῶν υἱέων ἕκαστον, ὡς οἰκείου κλήρου καὶ κτήματος τοῦ λαχόντος, ἐκ πατρῶν μὲν ἐς αὐτοὺς κατὰ τὸν ἐπικρατήσαντα νόμον ταῖς περιουσίαις καὶ

7. αὐτοὶ add. A.

velle se ad eos una cum omnibus familiis transfugere significassent, iamque uxoribus et liberis ad se revocatis per Haemum transituri forent (qui quidem mons Romanos a Bulgaris hodie disterminat), in eos Turcopuli frequentes et conferti cum Catalanis quamplurimis circa radices montis impetum faciunt, et paucis exceptis omnes promiscue occidunt. Nam cum longo tempore commilitones Massagetarum fuissent, in lucri et praedae partem cum iis saepe venerant; et altercationibus non paucis in partitione manubiarum exortis, minorem portionem semper acceperant. Quod autem infirmiores essent, et adversus fortiores pugnare non auderent, tempus veluti fefellerant, et iram animo insidentem tacite aluerant, quae tandem opportuna occasione oblata in apertum erupit. Et haec quidem in hunc modum gesta sunt.

5. At Irene Imperatoris Andronici uxor, ambitioso ingenio mulier, suos liberos et nepotes Imperii Romani successionem ac summam potestatem tenere per multas aetates, et immortalem sui memoriam in posterorum nominibus permanere cupiebat: et, quod insolentius erat, non more monarchico, qui iam inde antiquitus apud Romanos vigeret, sed eo qui apud Latinos receptus esset, Romanas provincias ita dividi volebat, ut filii omnes, in ea quisque sorte ac ditione quae sibi obtigisset plenum dominium haberent, ab ipso quidem patre ad illos devolutum, ut iuris est in bonis ac possessio-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

κτήσεσι τῶν βαναύσων ἀνθρώπων κατιόντος· παραπεμπομένου δ' ἔπειθ' ὁμοίως ἐς τοὺς ἐφεξῆς παῖδας καὶ διαδόχους. Λατίνων γὰρ οὖσα γέννημα καὶ παρ' ἐκείνων εἰληφυῖα τουτὶ τὸ νεώτερον ἔθος Ῥωμαίοις ἐπάγειν ἐβούλετο. ἐνῆγε δ' ἐς τοῦτο τὰ μά- C λιστα γνώμη ζηλότυπος, ἣν ὡς μητρυιὰ περὶ τὸν προγονὸν ἔτρεφε, τὸν βασιλέα φημὶ Μιχαὴλ, ὃν ἐκ τῆς προτέρας συζύγου τῆς ἐξ Οὔγγρων ὁ βασιλεὺς γεγέννηκεν. ἔφθημεν γὰρ εἰρηκότες, ὡς ἐξ ἐκείνης μὲν γεγέννηκε παῖδας δύο, τόν τε βασιλέα Μιχαὴλ καὶ Κωνσταντῖνον τὸν δεσπότην· ἐκ δὲ τῆς Εἰρήνης ταυτησὶ τῆς D ἐκ Λογγιβάρδων θυγατέρα μὲν μίαν τὴν Σιμωνίδα, περὶ ἧς ἔμπροσθεν εἰρήκειμεν, ὅπως ἐπέμφθη σύζυγος τῷ Κράλῃ Σερβίας· υἱοὺς δὲ τρεῖς, Ἰωάννην, Θεόδωρον καὶ Δημήτριον· οὓς δὴ πάντας βασιλέας ἐβούλετο καθιστᾶν· δευτέρους μὲν μετὰ τὸν προγονὸν Μιχαὴλ κατὰ τὸ τῆς τιμῆς ἀξίωμα· δευτέρους δὲ καὶ κατὰ τὴν διανομὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἡγεμονίας· αὐτονόμους δὲ καὶ αὐτο- P. 144 κράτορας ἑκάστους καὶ μηδένα μηδενὶ ὑπακούοντας. (B.) Ὁρῶσα τοίνυν τὸν βασιλέα καὶ σύζυγον στοργὴν αὐτῇ χαριζόμενον πλείονα ἢ κατὰ σύζυγον ἐνόμισεν ἕξειν καταπειθῆ καὶ πρὸς τὰ περὶ τῶν παίδων βουλεύματα. ὅθεν οὐ διέλιπε λάθρα νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αὐτὸν ἐνοχλοῦσα δυοῖν θάτερον καταπράξασθαι· ἢ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ ἀποχειροτονῆσαι τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς καὶ ταύτην διαμερίσασθαι τοῖς υἱέσιν αὐτῆς· ἢ τό γε δεύτερον, κοινωνοὺς καὶ B συμμεριστὰς αὐτῷ καὶ αὐτοὺς καταστῆσαι τοῦ κράτους. τοῦ δὲ βα-

4. τὰ om. A. 5. πρόγονον W. 8. δύο A., δύω W. 19. μεθ' ἡμέρ. A., μεθημέραν W.

nibus hominum plebeiorum; ab illis autem deinceps ad eorum liberos et successores simili modo transmittendum. Nam cum Latina stirpe orta esset, novum etiam hunc morem, ab illis acceptum, ad Romanos transferre instituebat. Maxime autem ad eum conatum impellebatur zelotypia quadam, quam ut noverca animo conceperat adversus privignum Michaëlem Principem, quem Imperator ex priore coniuge, ab Hungaris oriunda, susceperat. Nam prima uxor, ut supra diximus, duos filios marito pepererat, Michaëlem Imperatorem et Constantinum Despotam: Irene vero haec Longobardica filiam unam Simonidem quam ante diximus Crali Serviae nuptum esse missam: filios vero tres, Ioannem, Theodorum, Demetrium: quos illa omnes designare Imperatores studebat: qui secundum quidem locum a privigno Michaële tum dignitate, tum ipsa Romani Imperii partitione obtinerent; sed sui tamen iuris essent, et summam potestatem haberent, ita ut nemo alteri pareret. (II.) Cum igitur se affectu plus quam coniugali diligi a coniuge eodemque Imperatore cerneret, eum credidit futurum sibi obsequentem ad ea, quae liberorum suorum causa decrevisset. Itaque ei clam noctu atque interdiu perpetuo instabat, alterutrum ut faceret, sive Michaëli abrogaret Imperium, idque inter suos filios divideret: sive hos illi participes et consortes Imperii redderet. Respondente autem Imperatore, nefas

σιλέως ἀδύνατον εἶναι λέγοντος παραλύειν τὰ διὰ πολλῶν ἤδη τῶν χρόνων κυρωθέντα τε καὶ βεβαιωθέντα βασιλικὰ νόμιμα, ἡ δὲ πρὸς ὀργὴν ἐξήπτετο καὶ διάφορα καὶ ποικίλα ἐδείκνυ πρὸς τὸν σύζυγον καὶ βασιλέα τὰ σχήματα· νῦν μὲν λυπουμένη καὶ ἀπολεγομένη τὸ ζῆν, εἰ μὴ τοὺς υἱέας ὄψεται ζῶσα βασιλικοῖς κοσμηθέντας συμβόλοις· νῦν δὲ ἀκκιζομένη καὶ θρυπτομένη καὶ οἷον ἀπεμπολῶσα τῷ συζύγῳ τὴν ὥραν καὶ ὤνιον συγκαταθέσεως C τοῦ περὶ τῶν υἱέων βουλεύματος ποιουμένη. ταῦτα πολλάκις γινόμενα καὶ μηδενὸς ἑτέρου τῶν πάντων γινώσκοντος φέρειν οὐκ ἦν εἰς τέλος τῷ βασιλεῖ. διὸ καὶ τὰ τῆς φλεγμαινούσης ἐκείνης στοργῆς ἤδη κατὰ μικρὸν ἐμαραίνετο, καὶ ἀντεισήγετο μάχη διάπυρος μέν, λανθάνουσα δ' ἔτι τοὺς πλείστους. τέλος δὲ καὶ αὐτὴν ἀπέστερξε τὴν τοῦ λέχους αὐτῆς κοινωνίαν. (Γ.) Ἡ μέντοι σύζυγος Εἰρήνη παραδόξως οὕτω τὴν ταχίστην ἔρημος τῶν D ἐλπίδων καταστᾶσα πολέμιον ἔθρεψεν ἐν τοῖς στήθεσι λογισμὸν κατ' αὐτοῦ. καὶ ἀμύνεσθαι θέλουσα μέν, οὐκ ἔχουσα δ' ὅπως ἄλλως, ᾤχετο ἀπιοῦσα πρὸς Θεσσαλονίκην οὐ μάλα τοῦ βασιλέως ἐθέλοντος. ἐδεδίει γὰρ αὐτός, μὴ κατάφωρα τοῖς πλείστοις τὰ κατ' οἶκον γένωνται πταίσματα. ἡ δὲ διὰ τοῦτο μᾶλλον αἰσχύνειν ἐθέλουσα τὸν βασιλέα καὶ σύζυγον ἀπῄει θριαμβεύουσα κοινὰ καὶ λαθραῖα τοῦ συζύγου ἐγκλήματα, τοῦτο μόνον φυλα- V. 119 ξαμένη, τὸ πρὸς δήμους καὶ πλήθη προφέρειν αὐτά. πρὸς δέ E γε τὸ πρὸς οὓς ἑκάστῃ τε καὶ ἑκάστῳ οἷς ἐθάῤῥει τὰ μάλιστα πε-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

4. λυπουμένη καὶ ἀπολεγομένη et infra ἀκκιζομένη καὶ θρυπτομένη et ἀπεμπολῶσα A., λυπουμένης καὶ ἀπολεγομένης et ἀκκιζομένης καὶ θρυπτομένης et ἀπεμπολούσης W.

esse violari iura Imperii, quae multis iam saeculis stabilita et confirmata essent, illa ira inflammabatur, et habitu gestuque apud maritum varia et multiplex erat; nunc moerens, seque vitae pertaesam dicens, nisi filios viva Imperatoriis insignibus ornatos videret: nunc fastidiosa et superbe delicata, ac formae usuram marito quasi nundinans, venalemque ea lege copiam sui faciens, ut sua de filiis consilia eius consensu approbarentur. Quae cum saepe nemine alio conscio fierent, ab Imperatore perpetuo ferri non poterant. Itaque ardor ille amoris iam paulatim languescebat; et acris contentio, sed plerisque ignota, succedebat. Tandem etiam eiusdem thori consuetudinem perosus est. (III.) At Irene uxor praeter expectationem tam cito spe sua frustrata hostili in maritum odio exarsit. Cum itaque ulcisci illum cuperet, et aliter non posset, Thessalonicam abiit, Imperatore non admodum volente: quippe qui vereretur, ne mala domestica vulgo innotescerent. Illa autem eo magis cupiens Imperatorem pudore afficere coepit eius peccata sibi cum illo communia eaque occulta diffamare, id solum cavens, ne in publico et pro concione illa proferret; ad aurem vero et viris et mulieribus, quibus maxime fidebat, eadem occinere gestiens abs-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ριάδειν, πρὸς τοῦτο δὲ καὶ μάλα ἀφειδῶς εἶχεν ἡ πολλὴν σχηματιζομένη σεμνότητα. ὑβριοπαθοῦσα γὰρ καὶ μαινομένη καὶ κατεπαιρομένη τῆς ἐκείνου πραότητος καὶ μήτε θεὸν φοβουμένη, μήτ' ἀνθρώπους αἰδουμένη, πολλὰ τῆς φύσεως ἐξεφαύλιζεν F ἀπόῤῥητα τοῦ συζύγου τε καὶ ἑαυτῆς ἡ πάντολμός τε καὶ ἀναιδής, ἃ κἂν ἠρυθρίασε λέγουσα καὶ ἡ τῶν ἑταιρίδων ἀσελγεστάτη. καὶ νῦν μὲν ἄλλον κατ' ἄλλο μέρος τῶν μοναζόντων ἀπολαμβάνουσα κατηγόρει τοῦ ἀνδρός, ὁπόσα ἐβούλετο· νῦν δὲ πρὸς τὰς εἰσιούσας τῶν εὐγενῶν ταῦτά τε καὶ πλείω τούτων ἐξήγγελλε· νῦν δὲ πρὸς τὸν Κράλην Σερβίας τὸν ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸν ἔγραφεν, ὅσα οὐδὲ λέγειν χρεών, πανταχόθεν ἑαυτῇ μὲν P. 145 περιποιουμένη τιμὴν καὶ σωφροσύνην, τῷ δὲ συζύγῳ πᾶσαν ὕβριν μηχανωμένη. οὐδὲν γὰρ οὕτως εὐρίπιστον ὡς γνώμη γυναικός, οὐδέ γε προχειρότερον εἰς τὸ πιθανὰς συνθεῖναι διαβολὰς καὶ συκοφαντίας καὶ τὰ οἰκεῖα κακὰ περιτρέψαι τοῖς ἀνεγκλήτοις. ἂν μισῆται, μισεῖν ὑποκρίνεται· ἂν ἐρᾷ, ἐρᾶσθαί φησιν· ἂν κλέπτῃ, κλέπτεσθαι λέγει. καὶ ζητεῖσθαι μὲν φάσκει, βδελύττεσθαι δὲ διὰ σωφροσύνην· καὶ ἐπὶ τούτοις ἐγκαλλωπίζεσθαί τε καὶ θρύ- B πτεσθαι οὐκ αἰδεῖται, οὐδὲ δυσωπεῖται τὸν ἔλεγχον, ἀλλ' εὐδιάβολα τὰ τοιαῦτα εἰδυῖα καὶ ἥδιστα ἀκοαῖς ἀκολάστοις κώδωνος ὀξυτέραν προτείνει γλῶτταν· καὶ ἐπιορκοῦσα παῤῥησιάζεται καὶ μίγνυσι γῆν οὐρανῷ. ἂν δὲ καὶ γένει καὶ ἐξουσίᾳ προέχῃ, ἃ τοὺς ἐλέγχους τῶν ἐγκλημάτων πόῤῥωθεν ὅπως ποτὲ ἀποκρούονται, τότ' εὐμενοῦς δεῖ θεοῦ καὶ θαλάσσης μεγάλης, ἀποπλῦναι τὰς

5. πάντολμός A., παντάτολμός W. 18. τε add. A.

que ulla verecundia, cum alioqui magnam gravitatem simularet. Indignabunda videlicet, furens, lenitati illius insultans, ac neque Deum timens, neque homines reverita, multa coniugis et suae ipsius naturae arcana audax atque impudens mulier retegebat, quae vel impudicissimum scortum sine rubore haud diceret. Nunc apud monachos, alium alibi secum privatim assumens, maritum prout libebat criminabatur. Nunc apud nobiles matronas, a quibus adibatur, eadem et plura recensebat. Nunc ad Cralem Serviae, generum suum, ea scribebat, quae vel dicere nefas est, honorem sibi undecunque et pudicitiae laudem asserendo, maritum vero omnibus contumeliis afficiendo. Nihil enim concitatius est muliebri animo, nihil aeque promptum ad probabiles criminationes calumniasque confingendas et sua mala in insontes conferenda. Cum odio est mulier, simulat se odisse: cum amat, amari dicit: cum furatur, se compilari queritur. Ac expeti quidem se profitetur, sed ea esse modestia ut amatorem exsecretur: et huiusmodi rebus gloriari et superbire non dubitat, nihil verita ne coarguatur. Immo cum talia crimina facile fingi et iucunda petulantium hominum auribus esse norit, tintinnabulo sonantiorem linguam exerit, audacterque peierat, coelumque terrae miscet. Quod si nobilitate et potentia eminet, quae res indicium omne longe submovent, quo peccata convinci possint, tum propitio Deo est opus, et ma-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

ὕβρεις τε καὶ συκοφαντίας τὸν ἄθλιον, καθ᾿ οὗ τὴν γλῶσσαν ἡ πονηρὰ κεκίνηκεν. (Δ.) Ὁ δὲ βασιλεὺς πρᾶός τε ὢν καὶ ἄλλως δειλιῶν τήν τε γλῶσσαν αὐτῆς καὶ τό γε μεῖζον, μὴ τὸν ἑαυτῆς ἐκπολεμώσῃ γαμβρὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων, λέγω δὴ τὸν Κράλην Σερβίας, παντοῖος ἦν θεραπεύων αὐτὴν καὶ πληρῶν τὰ περὶ τῶν C κοινῶν καὶ ἰδίων πραγμάτων ἐκείνης ζητήματα καὶ πλέον ἢ δεσποίνῃ χαριζόμενος αὐτῇ τὰ τῆς ἐξουσίας δίκαια, ἵνα λανθάνῃ D τοὺς πλείστους τὰ μεταξὺ σκάνδαλα. ἡ δ᾿ ἀπογνοῦσα τὴν ἀπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τοὺς υἱέας βοήθειαν, ὁποίαν ὡς εἰρήκειμεν αὕτη παρὰ τὸ δέον ἐζήτει, μόνη λοιπὸν ἐπεχείρει μηδενὸς ἀμελοῦσα τῶν ὅσα πρὸς δύναμιν ἦσαν αὐτῇ. ἀκούσασα τοίνυν, ὡς ὁ τῶν Ἀθηνῶν δοὺξ θυγατέρα τρέφει παρθένον, διαπρεσβεύεται πρὸς αὐτὸν ἐγγυωμένη ἐκείνῳ γαμβρὸν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Θεό- E δωρον τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν δεύτερον ἐπὶ συμφωνίαις, ἵν᾿ ἡ μὲν ἔνθεν, ὁ δ᾿ ἐκεῖθεν τῷ ἄρχοντι Πελασγῶν τε καὶ Θετταλῶν ἐγείρωσι πόλεμον καὶ μὴ πρότερον παύσασθαι, πρὶν αὐτὸν μὲν ἐκ μέσου ποιήσωνται, τὴν δ᾿ ἀρχὴν τὴν αὐτοῦ Θεοδώρῳ τῷ ταύτης υἱῷ περιποιήσωνται, ἵν᾿ εἴη κλῆρος ἀρχῆς ἴδιος αὐτῷ καὶ διηνεκής. ἀλλὰ τῶν ἐλπίδων ψευσθεῖσα πλείστοις ἅμα χρήμασι πρὸς τὴν ἑαυτῆς ἐκπέμπει πατρίδα Λογγιβαρδίαν συζευχθη- F σόμενον θυγατρί τινος ὄνομα Σπινούλα τῶν οὐ πάνυ μεγάλων ἐπὶ γένους περιφανείᾳ καὶ δόξῃ τυγχάνοντος. οὐ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ περισπούδαστόν ἐστι Λατίνων τοῖς εὖ γεγονόσι κηδεύειν, μὴ ὅτι Ῥωμαίοις ἁπλῶς, ἀλλ᾿ οὐδ᾿ αὐτοῖς βασιλεῦσιν· ἄλλως

15. Θεττ. καὶ Πελ. A. 16. ἂν τὸν μὲν A. 22. ἐπὶ add. A.

suo mari ad eluendas contumelias et calumnias ei misero, contra quem improba linguam suam exacuit. (IV.) At Imperator, miti vir ingenio, alioqui cum linguam ipsius, tum vero illud in primis metuens, ne generum suum Serviae Cralem ad bellum Romanis inferendum concitaret, omnibus modis illam placabat, et postulata eius tam publicis quam privatis de rebus exequebatur: plus denique ei potestatis impertiebat, quam dominae conveniret, ut offensae quae intercesserant laterent. Illa vero, cum ea quae pro filiis praeter aequitatem ab Imperatore petierat desperasset, sola deinceps rem aggredi coepit, nihil quicquam omittens, quod in ipsius potestate situm esset. Cum igitur audivisset Ducem Athenarum habere filiam virginem, per legatos petit, ut ea filio suo Theodoro despondeatur, iis conditionibus, ut Pelasgorum et Thessalorum Principi bellum utrinque inferatur, hinc quidem a se, inde autem ab ipso Duce, nec prius arma deponantur, quam is de medio sublatus fuerit, eiusque ditionem Theodorus filius acceperit, proprium nempe et perpetuum eum principatum habiturus. Sed spe frustrata eundem cum pecunia maxima in patriam suam Longobardiam mittit, ut filiam Spinulae cuiusdam, nec generis splendore nec dignitate multum eminentis, uxorem duceret. Latini enim nobiles non modo cum Romanis quibuslibet, sed et cum ipsis Romanorum Imperatoribus iungere affinitates

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. P. 146 V. 120

τε οὐδ' αὐτὴ τῶν ἐπὶ δόξῃ λαμπρῶν ἦν. οὐ γὰρ ἂν ἐς τὰ Ῥωμαίων οὕτω ῥᾳδίως ἐστέλλετο κήδη. μαρκεσίου γὰρ ἀπόγονος ἦν αὕτη· ἡ δὲ τοῦ μαρκεσίου τάξις οὐ τῶν ἐπισήμων ἐστὶ παρὰ Λατίνοις· ἀλλ' ὅπερ ἐν τοῖς Ῥωμαίων στρατεύμασιν ὁ τὴν βασιλικὴν κατέχων σημαίαν, τοῦτο παρὰ Λατίνοις μαρκέσιος. (E.) Ἵνα δὲ πλατύτερον τῷ λόγῳ χρησώμεθα διὰ τὴν τῶν λεγομένων ἐνάργειαν· ὅτε ὑπὸ Ῥωμαίοις ξυνέῤῥει τὰ πράγματα καὶ τὸ τῆς Ῥώμης κράτος καὶ αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, ἔψαυεν οὐρανῶν, B ἐπειδὴ καὶ ὕπατοι τούτων καὶ αὐτοκράτορες, οἱ μὲν Ἀφρικὴν καὶ Λιβύην, οἱ δὲ Γαλατίαν καὶ Ἰβηρίαν καὶ Κελτικὴν ὑπηγάγοντο, οἱ δὲ τὰ πλείω τῆς τε Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, τά τε μέχρι Ταναΐδος δηλαδὴ καὶ ὅσα μέχρι Γαδείρων· τότε τοίνυν δουλείας φερόμενοι νόμῳ συνέῤῥεον ἄλλοθεν ἄλλοι συχνὰ πρὸς τὴν ἄρξασαν Ῥώμην, ὅσοι στρατηγοὶ κατὰ τόπους καὶ ὅσοι σατράπαι καὶ βασιλεῖς ἐθνῶν καὶ ἡγεμόνες τόπων καὶ πόλεων· οἱ μέν, ἵνα C γνωστοὶ τοῖς τε Καίσαρσι καὶ Αὐγούστοις καθίσταιντο· οἱ δέ, ἵνα στάσιν τινὰ καὶ κλῆρον ἐν τῇ περὶ τοὺς Καίσαρας συγκλήτῳ καὶ τάξει λαγχάνωσιν. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλως ἐνδόξων καὶ ἐλλογίμων προσίασιν, ἵνα τῷ τῆς Ῥώμης δήμῳ αἰδοῦς ἕνεκα καὶ τιμῆς καὶ αὐτοὶ πολιτογραφῶνται καὶ ὀνόματος ἀξιῶνται τῶν ἐπισήμων τῆς Ῥώμης· ὥσπερ καὶ ὁ ἐκ τῆς Παλαιστίνης Ἑβραῖος Ἰώσηπος καὶ Πτολεμαῖος ὁ κράτιστα πάντων D τὰς ἀστρονομικὰς συγγραψάμενος ὑποθέσεις. ὁ μὲν γὰρ Φλαουΐος ἐκεῖθεν ἐπωνύμασται, ὁ Ἰώσηπος· ὁ δὲ Κλαύδιος, ὁ Πτολεμαῖος.

10. οἱ A., ὁ W. 19. προσίασιν A., προΐασιν W. 23. Φλαουΐος A., Βλαύιος W.

plerumque negligunt. Neque vero ipsa ex illustrium numero erat: nec si fuisset, Romano Principi tam facile innupsisset. Erat enim e Marchionum familia oriunda. Marchionis autem dignitas non insignis est apud Latinos. Sed quod est apud Romanos is qui vexillum Imperatorium gestat, id ipsum est apud Latinos Marchio. (V.) Ut autem dilucidiora fiant ea quae dicimus, pluribus est agendum. Cum summa rerum ad Romanos devoluta esset, potentia Urbis ipsos prope coelos attingebat. Eorum enim Consules et Dictatores, alii Africam et Libyam, alii Galliam et Iberiam et Celticam, alii plerasque Asiae et Europae provincias subegerunt usque ad Tanaim et Gades. Ac tum servitutis lege astricti alii aliunde Romam ad dominam urbem in dies confluebant, duces, satrapae, reges, principes nationum et rectores provinciarum: alii ut Caesaribus et Augustis innotescerent, alii ut dignitatis gradum et locum aliquem in Caesareo senatu sortirentur. Accedebant et alii viri clari et spectati, ut reverentiae et honoris causa in civitatem ascriberentur, et illustri aliquo nomine Romano ornarentur: quemadmodum Iosephus Hebraeus ex Palaestina oriundus, et Ptolemaeus, qui de rebus astronomicis omnium optime scripsit. Illinc quippe uterque cognomen accepit, Flavii quidem Iosephus, Ptolemaeus vero Claudii. Tum

τότε δὴ οὖν καὶ τῶν πανταχόθεν συῤῥεόντων ἡγεμόνων Παρθι- A. C.
κῶν τε καὶ Περσικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἄλλοι ἄλλας κεκλήρωνται 1282 ad
πρότερον κλήσεις. ὁ δὲ Ῥωσικὸς τήν τε στάσιν καὶ τὸ ἀξίωμα 1328
τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης παρὰ τοῦ μεγάλου κεκλήρωται Κωνσταντί- Imp. Andron. Senioris.
νου· ὁ δὲ Πελοποννησιακὸς τὸ τοῦ πρίγκιπος· ὁ δὲ τῆς Ἀττι- E
κῆς τε καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀρχηγὸς τὸ τοῦ μεγάλου δουκός· ὁ δὲ τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν Θηβῶν τὸ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου· ὁ δὲ τῆς μεγάλης νήσου Σικελίας τὸ τοῦ ῥηγός· καὶ ἄλλοι ἄλλα. τί γὰρ δεῖ καθ' ἕκαστα διεξιέναι, ὧν τὴν μνήμην ὁ χρόνος συνέχωσε, καὶ τὰ μὲν τελέως ἐκάλυψε καὶ λήθης ποταμοῖς ἀφῆκε συμφέρεσθαι, τὰ δ' ἀτέκμαρτα συγκεχώρηκε περὶ τὸν βίον πλανᾶσθαι; οὐ γὰρ ὥσπερ νῦν παρ' ἡμῖν, οὕτω καὶ τότε ἐγένοντο F
ταῦτα, παρ' οἷς ἐγένοντο· ἀλλ' ὥσπερ ἐς διαδοχὰς συνεχωρήθησαν παραπέμπεσθαι τοῖς τῶν ἐπαρχιῶν ἑκάστων ἄρχουσι τὰ τῶν πρώτως εἰληφότων ἕκαστα ἀξιώματα. καὶ μὲν δὴ ἔστιν ἃ τῶν τοιούτων παραφθοράν τινα τῷ μακρῷ χρόνῳ παθόντα ἀμυδρῶς πως ὑπεμφαίνουσι τὴν ἀλήθειαν. τὸν γάρ τοι τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν Θηβῶν ἀρχηγὸν ἀντὶ μεγάλου πριμμικηρίου μέγαν κύριον ὀνομάζουσι νῦν εἰς τοῦτο παρενεχθέντες ἐκ τοῦ παραφθεῖραι τὴν πρώτην συλλαβήν. ὁμοίως δὲ καὶ τὸν τῆς Ἀττικῆς καὶ τῶν Ἀθη- P. 147
νῶν ἀρχηγὸν ἀντὶ μεγάλου δουκὸς δοῦκα καλοῦσι τῶν Ἀθηνῶν.

(ς'.) Καὶ ἵν' ἐπανέλθωμεν, ὅθεν εἰς τοῦτο ἐξέβημεν· ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις καὶ ὁ τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἀρχηγὸς τὸν τοῦ μαρκεσίου εἰλήφει κλῆρον, μικρόν τινα καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ ἐκείνῃ

1. καὶ τὸ τῶν A. 19. παραφθεῖραι A., παρενεχθῆναι W.

igitur confluentibus undecunque principibus Parthicis, Persicis et caeteris omnibus, alii alias appellationes primitus sortiti sunt. Magni autem Constantini temporibus Rossicus locum et dignitatem dapiferi: Peloponnesi rector, Principis: Atticae et Athenarum, Magni Ducis: Boeotiae et Thebarum, Magni Primicerii: magnae vero insulae Siciliae, Regis: alii denique alios titulos obtinuerunt. Quorsum enim ea singula recensere attinet, quorum memoriam tempus obruit, atque alia penitus abscondit et oblivionis fluctibus demersit, alia incerta et obscura temere apud homines iactari permisit? Neque enim apud quos illa olim fuerunt, ita tunc se habebant, ut apud nos hodie se habent. Sed quasi successionis iure receptum est, ut ad singularum provinciarum praefectos eae dignitates transmitterentur ab iis qui primi illas accepissent. Et nunc quidem aliqua ex iis longo tempore corrupta veram originem subobscure indicant. Nam Boeotiae Thebarumque principem pro magno Primicerio *μέγαν κύριον* nunc appellant, in errorem prolapsi, eo quod primam syllabam corruperunt. Atticae item et Athenarum rectorem pro Magno Duce nunc Ducem Athenarum vocant. (VI.) Ut autem ad propositum revertamur; iisdem illis temporibus etiam provinciae eius quam diximus princeps Marchionis dignitatem obtinuit,

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἀνάλογον. κεῖται δ' ἡ χώρα αὕτη μεταξύ που τῶν Ἄλπεων καὶ
τῆς κάτω Ἰβηρίας· ἣν ὁ μαρκέσιος ἐκληρώσατο, χρέος ἀΐδιον
ἔχων, εἴ τις ἐκ τοῦ ἔθνους ἀνίσταιτο βασιλεύς, τὴν τοῦ ση-
μαιοφόρου τάξιν ἀποπληροῦν πρὸς ἐκεῖνον αὐτός· ἀλλ' ἐκεῖσε
B ἐπάνειμι. Θεόδωρον μὲν γὰρ τὸν ἑαυτῆς δεύτερον υἱὸν ἡ βασιλὶς
V. 121 Εἰρήνη οὕτως ἐκεῖσε παρέπεμψεν, ἵνα μὴ παρὰ Ῥωμαίοις ὢν
δοῦλος αὐτός τε καὶ ἡ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ διαδοχὴ γένηται τοῦ
προγονοῦ βασιλέως. εἵλετο γὰρ κοινωνὸν τῆς Λατίνων τοῦτον
C μᾶλλον καταστῆσαι θρησκείας καὶ ἀτιμότερον εἶναι πόῤῥω διά-
γοντα, ἢ παρὰ Ῥωμαίοις ἔνδοξον ὄντα δουλεύειν τῷ μισουμένῳ
αὐτῇ προγονῷ καὶ ἅμα παῖδας παισὶ καὶ ἀπογόνους ἀπογόνοις.
συνεξέπεμψε δ' ἐκείνῳ καὶ σωροὺς χρημάτων Ῥωμαϊκῶν. καὶ
οὕτω δὴ τὴν φλεγμαίνουσαν ἔφεσιν ἑαυτῆς ἐναντιουμένη τῷ συ-
ζύγῳ καὶ βασιλεῖ ἐπὶ τοῦ ἑνός γε τῶν υἱέων ἐπέραινε Θεοδώρου
D τοῦ μαρκεσίου. (Z.) Τὸν μέντοι πρῶτον υἱὸν αὐτῆς Ἰωάννην
πάνυ τοι πλεῖστα ἐσπούδασε πρότερον εἰς ὑπερόριον κῆδος ἐκπέμ-
ψαι καὶ αὐτὸν, καὶ πλεῖστα ἀνηλώκει χρήματα θέλουσα τοῦτον ἄρ-
χοντα καταστῆσαι τῶν Αἰτωλῶν τε καὶ Ἀκαρνάνων, καὶ ὅση τῆς
Ἠπείρου περίχωρος· ἀλλ' οὐδαμῇ ἔσχεν εὔοδον θεῖναι τὸ βού-
λευμα. ἕτερα δ' αὖθις βουλευομένης αὐτῆς περὶ τοῦ υἱοῦ φθά-
E σας ὁ βασιλεὺς ἐμποδὼν ἐγένετο τῆς ὁρμῆς, πατὴρ εἶναι λέγων
καὶ αὐτὸς καὶ οὐχ ἧττον τῆς μητρὸς κηδόμενος τοῦ υἱέως· προσ-
τιθεμένου δὲ καὶ τοῦ μείζονα δύνασθαι τῆς μητρὸς τὸν πατέρα,
τὸ κωλύον οὐδὲν τὴν τοῦ πατρὸς τελεσθῆναι βούλησιν ἐπὶ τῷ

4. ἀποκληροῦν W. 19. οὐδαμῶς A.

exiguam sane, et illi ipsi provinciae parem. Sita autem est ea regio intra Alpes et inferiorem Iberiam. Ea inquam Marchioni obtigit, perpetuo munere attributo, ut si quis ex ea gente Imperator existeret, iste apud eum vexillarii officio fungeretur. Sed illuc redeo. Theodorum filium suum alterum Irene Imperatrix sic illuc misit, ne ipse et eius posteri, si maneret apud Romanos, privigno Imperatori servirent. Maluit enim eum ad Latinorum religionem communionemque transire, et peregre minore dignitate esse, quam inter Romanos illustrem inviso privigno servire, atque eius liberos illius liberis, et nepotes nepotibus. Una vero etiam acervos Romanae pecuniae misit. Atque ita inflammatam suam cupiditatem marito Imperatori adversata in uno saltem filio Theodoro Marchione explevit. (VII.) Enimvero primogenitum Ioannem et ipsum prius impensissime studuerat ad externum coniugium ablegare, et maximos sumptus fecerat, ut eum Aetolorum et Acarnanum et Epiri totius circumiacentis principem constitueret. Sed nullo modo deliberata exequi potuerat. Cum autem eidem filio aliter consulere vellet, Imperator conatus antevertit ac inhibuit, se quoque parentem esse dictitans, nec minus quam matri filium sibi curae esse: eo autem accedere, quod paterna auctoritas maior foret quam materna; ac proinde nihil obstare,

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

παιδὶ μᾶλλον ἢ τῆς μητρός. ἦν δὲ τηνικαῦτα μεσάζων τοῖς πράγμασι σοφὸς ἀνὴρ καὶ πολλὴν τὴν ἐμπειρίαν καὶ σύνεσιν πλουτῶν ἐς τὰ κοινὰ καὶ διὰ τοῦτο μάλα τοι πλείστης ἀπολαύων τῆς τοῦ κρατοῦντος εὐμενείας τε καὶ ῥοπῆς καὶ πολλοῖς τισι βρίθων τοῖς χρήμασι διὰ ταῦτα, Νικηφόρος ὁ ἐπὶ τοῦ Κανικλείου. οὗ- F τος θωπευτικοῖς τισι λόγοις καὶ πράγμασιν ὑπελθὼν τὴν τοῦ βασιλέως πραότητα αἰτεῖ καὶ λαμβάνει γαμβρὸν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ τὸν ῥηθέντα τοῦ βασιλέως υἱὸν Ἰωάννην, δεινοπαθούσης μὲν καὶ οὐδαμῇ ἐθελούσης τῆς μητρὸς καὶ δεσποίνης· ἔλαβε δ' οὖν. ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολὺ τοῦ κήδους ἀπώνατο οὔθ' ὁ λαβών, οὔθ' ὁ ληφθείς. πρὶν γὰρ ὅλα ἐξήκειν τέσσαρα ἔτη, ἄπαις τὸν βίον ὁ P. 148 Ἰωάννης ἀπήλλαξεν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπὶ μητρὶ καὶ πενθερῷ καὶ συζύγῳ. (H.) Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰς ἐπὶ τούτῳ τῆς μητρὸς ἐλπίδας ὁ χρόνος οἷά τις Χάρυβδις ἀφελόμενος κατεβάπτισεν, αἱ Κραλαίνης τῆς θυγατρὸς καὶ Δημητρίου τοῦ παιδὸς κατελείφθησαν μόναι. τοσαῦτα τοίνυν ἐξεκένωσε Ῥωμαϊκὰ χρήματα πρὸς τὸν Κράλην ἡ πενθερά τε καὶ δέσποινα, τὰ μὲν ἐκεῖσε πέμπουσα, τὰ δ' αὐτὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ μεταπεμπομένη καὶ ἐπιφορτίζουσα, B ὅσα καὶ τριήρεις ἑκατὸν ἐξήρτυσαν ἂν καὶ διηνεκὲς τοῖς Ῥωμαίοις ἐγίγνοντ' ἂν ὄφελος. καὶ τί δεῖ καταλέγειν τὰς καινὰς ἐπινοίας αὐτῆς, ὁπόσας μήπω πρὶν γεγονυίας ἢ πόῤῥω τοῦ καιροῦ φιλοτιμουμένη γνώμη τῆς σεμνοτάτης ταύτης δεσποίνης ἐνεωτέρισε; θέλουσα γὰρ τὴν θυγατέρα βασιλικοῖς παρασήμοις κοσμῆσαι,

6. τοῦ add. A. 17. ἐκεῖσε A., ἐκεῖ W. 23. ταύτης ante βασιλικοῖς add. W., om. A.

quo minus patris voluntas potius quam matris de filio rata haberetur. Primarius eo tempore imperii administer erat vir sapiens, multa experientia et acri iudicio ad publica negotia tractanda instructus; quam ob causam magna apud Principem gratia et auctoritate pollebat, et ob id quoque opum vi maxima abundabat. Erat is Nicephorus, Caniclei praefectus. Hic blandis sermonibus atque obsequiis lenitate Imperatoris callide conciliata petit et accipit generum eum quem diximus Imperatoris filium Ioannem, indignante quidem et refragante Imperatrice, eius matre; sed tamen accipit. Verum affinitatis illius non diuturnum fructum tulit nec is qui generum acceperat, nec is qui datus fuerat. Nam priusquam integri anni quatuor elaberentur, Ioannes matre, socero, uxore superstitibus, Thessalonicae sine liberis decessit. (VIII.) Cum autem etiam hanc Imperatricis spem in eo filio positam tempus sustulisset, ac velut Charybdis quaedam absorpsisset, nihil quo se consolaretur reliquum erat, praeter filiam Cralaenam, et Demetrium filium. Tantam igitur Romanae pecuniae copiam Crali genero partim misit, partim Thessalonicam arcessito dedit, quanta vel centum triremes in perpetuum Romanorum praesidium instrui potuissent. Et quorsum attinet nova commenta et prius inaudita, quae intempestiva mulieris ambitio excogitavit, commemorare? Nam cum suam filiam

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. ἵνα μηδ᾽ ἐκείνη μηδενὸς ἐλαττοῖτο, ὁπόσα Ῥωμαίων θεσμοὶ τὰς
βασιλίδας ᾕρηνται πάλαι κοσμεῖν, μὴ δυναμένη δ᾽ ἄλλως τὸ
καταθύμιον ἐκπερᾶναι, φέρουσα καλύπτραν ἐπέθηκε πρότερον τῇ
κεφαλῇ τοῦ γαμβροῦ λίθοις καὶ μαργάροις πολυτελέσι κεκοσμη-
C μένην, ὁπόσοις καὶ οἵοις μικροῦ καὶ ἡ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Ἀν-
δρονίκου τοῦ βασιλέως ἐκεκόσμητο. ἔπειτ᾽ ἐκεῖθεν ἀρξαμένη
κατ᾽ ἔτος ἑτέραν προσετίθει κρείττω τῆς προτέρας ἀεί. τάς τε
D πολυτελείας τῶν ἐνδυμάτων καὶ τὰς λαμπρότητας, ὧν ἐχαρίζετο
συχνοτέρων αὐτῷ τε καὶ τῇ θυγατρὶ αὐτῆς τῇ Κραλαίνῃ, τίς
ἂν ἀριθμοίη; τίς δ᾽ ἂν ἐξετάζοι τῶν βασιλικῶν κειμηλίων τὸν
V. 122 ἀριθμὸν, ὁπόσα αὐτὴ τοὺς Ῥωμαίους ἀποστεροῦσα τῷ Κράλῃ
Σερβίας ἐδίδου, κατατρυφῶσα μὲν τῆς τοῦ βασιλέως καὶ συζύ-
γου πραότητος, τὴν δ᾽ ἑαυτῆς ἀδεῶς ἀποπιμπλῶσα ἔφεσιν;
E ἔφεσις γὰρ ἦν αὐτῇ τῶν βασιλικῶν ταμιείων τοὺς θησαυροὺς ἐς
τοὺς κόλπους τῶν ἑαυτῆς ἐκκενῶσαι τέκνων καὶ μάλιστα τῆς Κρα-
λαίνης καὶ θυγατρός. ἤλπιζε γὰρ καὶ παῖδας ὄψεσθαι γεννηθέν-
τας τῷ Κράλῃ παρὰ τῆς θυγατρός. καὶ διὰ τοῦτο προαρπάζουσα
τὸν καιρόν σφισι τὸν Ῥωμαϊκὸν ἐθησαύριζε πλοῦτον, ἵνα καιροῦ
καλοῦντος ὀψὲ τοῦ χρόνου τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀσθενείας ἐκεῖθεν
αὐτοὶ καταδράμωσι καὶ ἣν ἑκόντων Ῥωμαίων οὐκ ἐκληρώσαντο
F βασιλείαν, ταύτην ἀκόντων ἀφέλωνται. (Θ.) Ἀλλὰ γὰρ ἔλα-
θεν ἀνθρωπίνας μὲν ἐπινοίας καθ᾽ ἑαυτὴν ἀεὶ στρέψασα, θεὸν
δ᾽ ἐπὶ λογισμοὺς οὐκ ἀναβιβασαμένη τὸ σύνολον, ὅτι τῆς ἐκεί-

7. κατ᾽ ἔτος A., κατέτος W. 16. Pro verbis ἤλπιζε — θυγατρός A. habet ἤλπιζε καὶ παῖδας ὄψεσθαι ἐξ αὐτῆς.

Imperatoriis insignibus ornare vellet, ut ne quid ei deesset earum rerum, quibus Imperatrices decorari Romanorum institutis iam pridem placuit, nec aliter voti compos fieri posset: primum calyptram capiti Cralis imposuit, pretiosis lapidibus et margaritis tot et talibus distinctam, ut eam ferme aequaret, quam eius vir Andronicus Imperator gestabat. Atque inde auspicata priore deinceps pretiosiorem quotannis illi misit. Immensa vero pretia splendoremque vestium, quas et genero et filiae suae Cralaenae saepissime donabat, quis enumeret? Quis singula domus Imperatoriae ornamenta percenseat, quae Romanis erepta in Cralem Servium, Imperatoris coniugis sui lenitati illudens, et suam ipsius cupidinem explens, conferebat? cupido autem eius haec erat, fisci Imperatorii thesauros in liberorum suorum, praesertim Cralaenae filiae, sinum exhaurire. Quippe ex hac susceptrum liberos Cralem, eosque visuram se sperabat. Atque idcirco praefestinans praecurrensque legitimum tempus thesauros illis reponebat, quibus adiuti et opportuna tandem occasione invitati Romanarum virium imbecillitatem opprimerent, et imperium, quod volentibus Romanis non sortiti essent, iisdem invitis eriperent. (IX.) Verum non animadvertit, se humana semper consilia animo agitasse; nunquam vero animum induxisse, ut Deum cogitaret,

νου τὰ πάντα χειρὸς ἐξήρτηται· καὶ πολέμιον τοῦτον πᾶς τις εὑρίσκει, ὅστις ἄνθρωπος ὢν πέρα τῶν ἀνθρωπίνων μέτρων φρονεῖ καὶ οὐκ εἰς θεὸν ἀναφέρει τῶν ἐνεργουμένων τε καὶ βουλευομένων τὴν διεξαγωγὴν καὶ τελείωσιν. ἰδοὺ γὰρ καὶ ἡ βασιλὶς αὕτη Εἰρήνη μεγάλαις ἑαυτὴν ἀναρτήσασα ταῖς περὶ τοὺς παῖδας ἐλπίσιν αὐτὴ μὲν ἀνθρωπίνως ἐχρῆτο τοῖς πράγμασιν ἄνευ θεοῦ καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων, ὡς εἰρήκειμεν, ἀμφοτέραις ἐξήντλει χρήματα πρὸς τοὺς τῶν Ῥωμαίων ἐχθρούς· τὰ δὲ πράγματα οὐ προὐχώρει κατὰ τὰς ἐλπίδας αὐτῆς, ἀλλὰ ματαίαν τὴν ἐκείνης διάνοιαν ἤλεγχον, σφάλλοντος ὡς ἔοικεν ἄνωθεν τοῦ τῆς δίκης κρίματος. τῇ μὲν γὰρ θυγατρὶ ὀκταετεῖ πλέον ἢ τετταρακοντούτης ὁ Κράλης μιγεὶς βλαβῆναι τὴν ταύτης πέπραχε μήτραν, ὡς μηδὲ γονὴν ἐξ ἐκείνης ἔτι δύνασθαι γίγνεσθαι. (I.) Κἀντεῦθεν καὶ τῶν τοιούτων ἐλπίδων ἐκπεπτωκυῖα ἡ βασιλὶς ἑτέραις αὖθις ἐπιχειρεῖ καὶ οὐκ ἠρεμεῖ· καὶ πείθει τὸν Κράλην πολλοῖς καὶ ἀναριθμήτοις ὑπερεχομένη τοῖς δώροις, ἀπαγορευθέντος ἤδη τοῦ παῖδα γενέσθαι οἱ ἐκ τῆς Κραλαίνης, ἐλθεῖν κατὰ δεύτερον πλοῦν τὴν διαδοχὴν τῆς τῶν Τριβαλλῶν ἀρχῆς εἰς ἕνα τινὰ τῶν ἀδελφῶν τῆς Κραλαίνης. Δημήτριος δ' ἦσαν οὗτοι καὶ Θεόδωρος ὁ μαρκίσιος· ὁ μὲν οὔπω τότε τὸν ἔφηβον παραλλάττων· ὁ δὲ καὶ παίδων ἤδη τυγχάνων πατὴρ περὶ χώραν τῆς Λαμπαρδίας, ἔνθα παρὰ τῆς μητρὸς, ὡς εἰρήκειμεν, ἐξεπέμφθη τοῦ γένους λείψανον. καὶ πρῶτον μὲν τὸν Δημήτριον πολλαῖς ταῖς τῶν χρημάτων τρυφαῖς καὶ βλακείαις πρὸς τὸν Κράλην συνεκπέμπει, διάδοχον

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

P. 149

B

C

16. ὑπερχομένη cod. Vat., ὑπερεχομένη W.

ex cuius manu pendent omnia; quem inimicum quivis experitur, qui cum homo sit humano captu altiora affectat, suorumque consiliorum et actionum exitum et successum ad Deum non refert. Ecce enim haec Imperatrix Irene, magna spe in liberis suis collocata, humana prudentia sine Deo res administrabat, et Romanas opes, ut diximus, in Romanorum hostes erogatas utraque manu effundebat. Res autem non ex illius sententia succedebant: sed irritos illius conatus exitus ipse arguebat, divino ut videtur iudicio eius cogitationes fallente. Crales enim quadragenario maior cum puella octo annos nata congressus matricem eius laesit, ut foetum nullum posthac edere posset. (X.) Igitur Imperatrix etiam hac spe frustrata ad aliam se convertit: et quietis impatiens multis atque innumerabilibus donis Crali persuadet, quoniam spes nulla iam supersit suscipiendae prolis ex Cralaena, ut saltem alterum e Cralaenae fratribus Triballici principatus heredem instituat. Hi Demetrius erant et Theodorus Marchio: quorum alter nondum ex ephebis excesserat; alter in Longobardia iam etiam liberos susceperat, quo a matre, sicut diximus, ut generis reliquiae extarent, missus fuerat. Ac primum Demetrium cum magnis opibus conspicuum luxu et mollitie ad Cralem mittit, ut, quemadmodum dictum est, successor principatus desi-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

χειροτονηθησόμενον, ὡς εἰρήκειμεν, τῆς ἀρχῆς· ὃς δὴ καὶ ἄσμενος μὲν ὑπεδέχθη παρὰ τοῦ Κράλη· τὸ δὲ τοῦ τόπου σκληρὸν καὶ ἀπαραμύθητον ὅλαις ὁρμαῖς ἀνεσόβει καὶ ἀπετρέπετο τὴν ἐκεῖ διαμονὴν καὶ μακροτέραν αὐτοῦ ἐνδιαίτησιν. ὅθεν μετ᾿ οὐ πολὺ D τὸν Δημήτριον οὕτως ἐκεῖθεν ἡ μήτηρ ἐπανήκοντα δεξαμένη καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἤδη ψευσθεῖσα ἐλπίδων τὸν ἕτερον ἐκ τῆς Λαμπαρδίας υἱὸν μεταπέμπεται Θεόδωρον τὸν μαρκέσιον κεχαρμένον ἐπιφερόμενον πώγωνα· καὶ τὸν ὅμοιον τρόπον ἐκπέμπει καὶ τοῦτον διάδοχον ἐσόμενον τῆς τοῦ Κράλη Σερβίας ἀρχῆς. ἄσμενος οὖν E καὶ τοῦτον ὁ Κράλης ὑποδέχεται. τὸ δὲ τοῦ τόπου σκληρόν τε καὶ ἄηθες οὐδὲ τοῦτον ἀφῆκε μονιμωτέραν ἐκεῖ ποιήσασθαι τὴν διατριβήν. ἀλλ᾿ ἐπανελθὼν καὶ οὗτος καὶ ἀσπασάμενος τὴν μητέρα, πάσας παρ᾿ ἐλπίδα ὁπόσας ἐπὶ τούτοις ἔτρεφεν ἐλπίδας ἀποβεβληκυῖαν, ᾤχετο ἀπιὼν ἐς Λαμπαρδίαν αὖθις παρὰ τὴν σύζυγον.

P. 150 V. 123 ς΄. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τοῖσδε τοῖς χρόνοις τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. τὰ δ᾿ ἐφεξῆς εἰρήσονται ἐν τοῖς ἐφεξῆς. ἐπὶ δὲ τοὺς Κατελάνους αὖθις τρεπτέον τὸν λόγον. οὗτοι γὰρ μετὰ τὸν γενόμενον περὶ τοὺς Ἄπρους πόλεμον ἐπαρθέντες τῇ τε νίκῃ καὶ τῇ τῶν Τουρκοπούλων συμμαχίᾳ, οἳ ὡς εἰρήκειμεν Ῥωμαίους ἀφέντες ηὐτομόλησαν πρὸς αὐτούς, συχναῖς χρησάμενοι ταῖς ἐκδρομαῖς καὶ ἐφόδοις ἐφ᾿ ὅλοις ἔτεσι δυσὶ πᾶσαν ἔρημον καὶ ἀτριβῆ B πεποιήκεσαν τήν τε παράλιον καὶ μεσόγειον χώραν, ὁπόση τε ἄχρι Μαρωνείας τε καὶ Ῥοδόπης καὶ ἄχρι Βιζύης διήκει. ἔπειτα ἀπογνόντες ἐντεῦθεν τῶν χρειωδῶν ἔγνωσαν ἐπὶ τὰ πρόσω πορεύεσθαι

24. Βυζύης A.

gnaretur. Eum autem Crales libenter excepit. Sed dura et immansueta locorum asperitas, totis quasi viribus ipsum abigens atque avertens, manere illic et commorari diutius vetuit. Recepto itaque Demetrio, qui illinc non longo post redierat, mater oblatam inde spem irritam ac delusam videns alterum e Longobardia filium Theodorum Marchionem arcessit (is rasam barbam ferebat) eodemque modo et illum, ut Crali Serviae in principatum succederet, ablegavit. Porro hunc etiam Crales benigne excepit. Sed nec istum locorum asperitas, et insolentia longius morari ibidem permisit. Enimvero ipse quoque reversus salutata matre, quae praeter spem omni spe destituta erat, in Longobardiam ad uxorem suam rursus se contulit.

6. Atque haec iis temporibus ad hunc modum se habuerunt. Quae vero consequuta sunt, deinceps exponentur. Nunc ad Catalanos redeundum. Hi enim post Aprinum praelium et victoria et Turcopulorum (qui a Romanis, ut diximus, ad ipsos defecerant) societate elati crebris excursionibus et impressionibus per integrum biennium omnia et maritima et mediterranea loca usque ad Maroneam, Rhodopen et Bizyam vasta ac deserta reddiderunt. Deinde cum spes nulla superesset percipiendi inde res necessarias,

τὰ ἐν ποσὶ ληϊζόμενοι, μέχρις ἂν ἀποχρῶσαν καὶ μόνιμον εὕρωσιν A. C.
οἴκησιν. καὶ δὴ διαβάντες τὴν πρὸς θάλασσαν ὀρεινὴν τῆς Ῥοδό- 1282
πης ᾔεσαν ἀδεῶς λαφύρων συχνῶν ἑαυτοὺς ἐμπιπλῶντες. ἦσαν δ' ad 1328
ὁμοῦ χιλιάδες, τὸ μὲν τῶν Τούρκων πλῆθος ὑπὲρ τὰς δύο τό,τε Imp. Andron. Senioris.
πεζὸν καὶ τὸ τῶν ἱππέων· τὸ δὲ τῶν Κατελάνων ὑπὲρ τὰς πέντε, C
ὅσον τε ἐν ἱππεῦσι καὶ ὅσον πεζόν. (B.) Τοῦ τε μετοπώρου
μεσοῦντος, ὅτε δὴ μάλιστα καὶ ἀρκτοῦρος ἄρχεται ἐπιτέλλειν, τὰ
ἐπιτήδεια τῆς τοῦ χειμῶνος τροφῆς παρασκευάζειν βουλόμενοι
εἰσβάλλουσιν εἰς τὰς τῆς Μακεδονίας κώμας· κἀκεῖ τὰ πλεῖστα
καταστρεψάμενοι καὶ πολλῆς ἑαυτοὺς τῆς ἐκ τῶν λαφύρων ἐμπλή-
σαντες ὠφελείας στρατοπεδεύουσι περὶ τὴν Κασανδρείαν. πόλις D
δὲ αὕτη πάλαι μὲν οὖσα περιφανής, νῦν δὲ καὶ τῶν οἰκητόρων
ἔρημος. ὅ γε μὴν περὶ αὐτὴν χῶρος ἐπιτήδειος ὢν ἐς στρατοπε-
δείαν καὶ χειμερίαν καταγωγὴν ὑποδέχεται, ὡς εἰρήκειμεν, καὶ τὸν
τῶν Κατελάνων πλανήτην στρατόν. ἄκρα γάρ ἐστι προμήκης εἰς
θάλασσαν, κόλποις οὐ μικροῖς ἑκατέρωθεν περιειλημμένη, δι' ὧν
ἐν ταῖς χειμεριναῖς ὥραις τὸ τῆς χιόνος ἀποσείεται ὑπερβάλλον. A. C. 1307 Ducangio.
ἔαρος δ' ἀρχομένου ἄραντες ἐκεῖθεν ἐπεχείρουν ταῖς ἐν Μακεδονίᾳ
πόλεσιν, ἐν αἷς τὸ τῶν ἐλπίδων κεφάλαιον ἡ Θεσσαλονίκη ἐτύγχα- E
νεν. ᾤοντο γάρ, ὡς εἰ ταύτης γένοιντο πρότερον ἐγκρατεῖς μεγά-
λης τε καὶ πολλῷ τῷ πλούτῳ βριθούσης καὶ μάλιστα νῦν ὅτε καὶ P. 151
τὰς βασιλίδας ἤκουον εἶναι ἐντός, Εἰρήνην φημὶ καὶ Μαρίαν,
μηδὲν εἶναι ἑξῆς τὸ κωλῦον πάσης ἐκεῖθεν ὡς ὁρμητηρίου τῆς ἄλλης

8. τοῦ add. A. 11. Κασάνδρ. A. 16. περιειλημμένη A., περιειλημένη W.

ulterius progredi obvia quaeque praedando statuerunt, donec idoneam et stabilem sedem invenissent. Itaque montanis Rhodopes quae ad mare vergunt superatis, spolia sibi crebra accumulantes, impune progrediuntur. Erant autem Turcorum quidem tam peditum quam equitum plus quam duo millia: Catalanorum vero in omni tum equitatu tum peditatu millia plus quinque. (II.) Autumno iam medio, in ipso Arcturi primo exortu, commeatum sibi in hibernum tempus paraturi in Macedonicos pagos impetum faciunt. Ibi, post omnia fere devastata, uberrimo sibi fructu ex praeda coacervato, apud Cassandriam castrametantur: quae urbs olim illustris, nunc habitatoribus vacua est. Verum ager ei circumiectus ad habenda stativa et ad hibernandum aptus ab errabundo Catalanorum exercitu, ut diximus, occupatur. Est enim promontorium longe in mare prominens, sinibus utrinque non parvis comprehensum, per quos nivis redundans copia hibernis mensibus effluit. Ineunte vere illinc digressi Macedonicas urbes adoriuntur; inter quas summa spei erat Thessalonica. Putabant enim, si hac primum potirentur, quae et ampla esset et magnis opibus abundaret, eo praesertim tempore, cum Imperatrices Irene et Maria intus esse dicerentur, nihil deinde obstiturum, quin huius urbis opportunitate usi totius Macedo-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

Μακεδονίας δεσπότας γενέσθαι. (Γ.) Ἀλλ' ἔφθη τὴν τούτων προεκτεμὼν ὁ βασιλεὺς ἐπίνοιαν. πέμψας γὰρ πρῶτον μὲν τὸ περὶ τὴν Χριστούπολιν μακρὸν ἔκτισε τεῖχος ἀπὸ θαλάσσης μέχρι τῆς τοῦ παρακειμένου ὄρους ἀκρωνυχίας· ὡς ἄβατον εἶναι τὸ χωρίον B καθάπαξ μὴ βουλομένῳ τῷ βασιλεῖ τοῖς τ' ἐκ Μακεδονίας ἐς Θρᾴκην ἐθέλουσι διαβαίνειν, τοῖς τ' ἀπὸ Θρᾴκης ἐς Μακεδονίαν. V. 124 ἔπειτα ἐπεὶ ἔγνω τὴν τῶν Κατελάνων αἰχμὴν ἐπίδοξον οὖσαν ὁρμήσειν ἔαρος ἀρχομένου κατά τε Μακεδονίας καὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πόλεων, στρατηγοὺς ἀπολέξας ὁπόσοι τὰ πολέμια ἦσαν οὐκ ἀδαεῖς πέμπει στρατολογήσοντας ἐκ Μακεδονίας, οἳ ἔσονται C ἱκανοὶ φύλακες τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πόλεων, εἰ βούλοιντο οἱ πολέμιοι περικαθίσαντες ταύτας πολιορκεῖν, ἄφθονά τε τὰ πρὸς τροφὴν ἐπιτήδεια ἐκ τῶν προαστείων ἐν ταύταις ξυναθροίσοντας καὶ πάντα τἄλλα εὖ διαθήσοντας, ἵνα μὴ τῷ τῆς πολιορκίας καιρῷ μείζονα τῆς ἔξωθεν εὕρωσιν οἱ φύλακες τὴν ἔνδοθεν πολιορκίαν ἐκ τοῦ λιμοῦ. (Δ.) Ἀλλὰ γὰρ ἦρος ἤδη ἐνστάντος ἄραντες οἱ πολέμιοι ἐκ τῆς Κασανδρείας, οἳ μὲν ἄγχιστά που τῶν τῆς Θεσσαλονίκης D προαστείων ηὐλίσαντο· οἳ δ' ἐπὶ λείαν ἐξίασιν. ἐπεὶ δὲ τήν τε χώραν εὗρον ἅπασαν τῶν τε οἰκητόρων ἔρημον, καὶ ὅσα ἐνῆν αὐτοῖς ποίμνια καὶ βουκόλια, καὶ αὖ τὰς πόλεις πολλοῖς τοῖς ὅπλοις ὠχυρωμένας, ἔγνωσαν αὖθις ἐπὶ Θρᾴκην ἐπανιέναι· μηδὲ γὰρ εἶναί σφισι τῶν ἐνδεχομένων ἐκεῖ καθημένους τρίβειν τὸν χρόνον καὶ σφᾶς αὐτοὺς φθειρομένους εἰκῇ συγχωρεῖν. μηδὲ γὰρ E ὄντων αὐτοῖς τῶν ἐπιτηδείων τοσαύτην τε ἵππον ἄγουσι, τοσοί-

21. Θρᾴκην A., Θρᾴκης W.

niae dominatum occuparent. (III.) Sed illorum instituto Imperator antevertit, eamque ipsis spem praecidit. In primis enim longum murum apud Christopolin a mari usque ad vicini montis cacumen extrui curat, ut, nisi ipse vellet, prorsus impervius foret hic locus iis qui vel e Thracia in Macedoniam, vel e Macedonia in Thraciam iter habituri essent. Deinde cum primo vere Catalanorum in Macedoniam et Macedonicas urbes impressionem futuram expectari didicisset, ducibus quotquot rei militaris non imperiti essent delectis et in Macedoniam missis mandat, ut milites ex ea provincia conscribant defendendis urbibus pares, si hostibus liberet eas circumsessas oppugnare; item ut rerum ad victum necessariarum uberem copiam e suburbanis locis in eas comportent, caeteraque omnia provideant, ne obsidionis tempore urbium custodes graviorem externo hoste famem intus prementem experiantur. (IV.) Caeterum hostes vere iam facto, relicta Cassandria, partim proxime Thessalonicae suburbia diversati sunt: partim praedatum exiverunt. Sed cum totam provinciam cultoribus vacuam, nullos greges, nulla armenta superesse, urbes vero multis armis firmatas conspexissent; in Thraciam redire statuerunt: neque enim sibi licitum esse illic desidendo tempus terere, ac se ipsos pereuntes frustra prodere. Nam si commeatu desti-

τους δὲ αἰχμαλώτους, οὐχ ἧττοσιν ἢ ὀκτακισχιλίοις οὖσι δὴ καὶ αὐτοῖς, κίνδυνον εἶναι προφανῆ φθαρέντας οἴχεσθαι τῷ λιμῷ. ἀλλ' οὔπω τὰ δόξαντα γέγονεν ἔκπυστα τῷ πλήθει τοῦ στρατοπέδου, καὶ πυνθάνονται παρά του τῶν αἰχμαλώτων, ὡς ἀπόρευτος ἔσται αὐτοῖς ἡ πρὸς Θρᾴκην ὁδὸς, τοῦ πρὸ βραχέος ἀνεγερθέντος περὶ τὴν Χριστούπολιν μακροῦ τείχους ἀποκλείοντος τὸ παράπαν αὐτούς. (E.) Τοῦτο παρὰ πᾶσαν ἀκουσθὲν προσδοκίαν ἐξέπληξε F καὶ πρὸς ἀμηχανίαν ἤλασε λογισμῶν· καὶ οὐκ εἶχον ὅ,τι καὶ γένοιντο τῷ τε λιμῷ πιεζόμενοι καὶ ἅμα δεδιότες μὴ τὰ τοῖς ἐν Μακεδονίᾳ Ῥωμαίοις ὁμοροῦντα ἔθνη τὴν αὐτῶν ἕκαστα ἔφοδον ὑποπτεύοντα παροξύνωσιν ἀλλήλους, Ἰλλυριοί τε δηλαδὴ καὶ Τριβελλοὶ καὶ Ἀκαρνᾶνες καὶ Θετταλοὶ, καὶ συνασπισμὸν ποιησάμενοι κυκλώσονται τούτους καὶ πάντας ἄρδην οὐκ ἔχοντας ὅποι φυγόντες τὴν σώζουσαν εὕρωσι διαφθείρωσιν. ὅθεν ἔδοξε τούτοις P. 152 ὡς ἐν ἀνάγκης καιρῷ μανικώτερον ἢ τολμηρότερον ἅψασθαι τῶν πραγμάτων. ἔδοξε γὰρ μηδὲν μελλήσασιν ὁμόσε τοῖς πρόσω χωρεῖν τὴν ταχίστην καὶ ἢ τὴν τῶν Θετταλῶν χώραν ἄφθονα φέρουσαν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτήδεια ἕξειν αἰχμάλωτον, ἢ τῶν ἐπέκεινα μίαν, ὁπόσαι ἐφεξῆς εἰσιν ἄχρι Πελοποννήσου, καὶ οὕτως ἐπὶ μιᾶς τινος χώρας τὴν οἴκησιν ἱδρυσάμενοι τῆς μακρᾶς ἀπαλλάξειν γε πλάνης· ἢ τό γε δεύτερον, σπεισαμένους τινὶ τῶν παραθαλαττίων ἐθνῶν ἀκώλυτον εἰληφέναι τὸν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα ἀπόπλουν. B ἄραντες οὖν ἐκεῖθεν τριταῖοι ἀφίκοντο ἐς τὰ πρὸ τῆς Θετταλίας

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

5. προβραχέως A. 13. ὅπη A. 18. τὸ add. A.

tuerentur, qui tot equos, tot captivos secum ducerent, cum ipsi octo millibus haud pauciores essent, exitium haud dubium a fame imminere. Sed priusquam consilium illud multitudini militum innotuisset, e captivo quodam audiunt, viam sibi in Thraciam non patere, longo illo muro, qui recens ad Christopolin extructus esset, eos prorsus inde excludente. (V.) Ea res praeter omnem expectationem audita illos perculit, et consilii prorsus inopes reddidit: eoque redegit, ut quo se verterent nescirent, cum et fame premerentur et timerent, ne populi Romanis Macedoniam incolentibus finitimi, Illyrii, Triballi, Acarnanes et Thessali, singuli irruptiones eorum veriti et se invicem cohortati, omnes vires coniungerent, atque istos circumventos funditus delerent, nullum scilicet locum habituros, in quem incolumes fuga evaderent. Quare ut in necessitatis articulo consilium furori quam audaciae similius coeperunt: ut omni mora sublata primo quoque tempore ultra progressi vel Thessaliam subiugarent, cuius ager omnia ad victum necessaria affatim suppeditaret, vel ulteriorem aliquam provinciam ex iis quae inde usque ad Peloponnesum forent, ac certa tandem aliqua sede fixo sibi domicilio diuturnos errores finirent: aut, si hoc non successisset, cum aliqua maritima gente factis induciis liberum in sua reditum haberent. Relicta igitur Thessalonica, tertio die ad Thessalicos montes pervenerunt, Olympum,

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ὄρη· Ὄλυμπος ταῦτα καὶ Ὄσσα καὶ Πήλειον· ὧν ἄγχιστά που στρατοπεδεύσαντες ἐπόρθουν τὴν χώραν καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἐνεπίμπλων ἀφθόνων τῶν ὅσα πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτήδεια ἦν. ἀλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμεν. ἀναληπτέον οὖν, ἵνα καθ' εἱρμὸν ὁ λόγος C ὁδεύῃ. (ς'.) Συνεστράτευον τοῖς Λατίνοις, ὡς ἔφαμεν, καὶ Τοῦρκοι τρισχίλιοι· ὧν τοὺς μὲν ἑκατὸν καὶ χιλίους ἔφαμεν εἶναι τοὺς ἐναπολειφθέντας ἅμα τῷ Μελὴκ μετὰ τὴν τοῦ Σουλτὰν Ἀζατίνη πρὸς τοὺς Σκύθας φυγὴν τῷ τε θείῳ βαπτίσματι τελεσθέντας καὶ συγκαταλεγέντας μὲν τοῖς Ῥωμαίων στρατεύμασι καὶ ταῖς τῶν παίδων διαδοχαῖς αὐξηθέντας, ὕστερον δ' ἀποστατήσαντας μὲν Ῥω- V. 125 μαίων, προσρυέντας δὲ τῷ τῶν Κατελάνων στρατῷ, ὁπότε συρ- D ρήγνυσθαι κατ' ἀλλήλων ἔμελλον τὰ στρατεύματα κατὰ τὰς περὶ τὴν πόλιν Ἄπρω πεδιάδας· τοὺς δὲ πλείους εἶναι τοὺς ἅμα τῷ Χαλὴλ ἐξ Ἀσίας διαπεραιωθέντας ἐς μισθοφορικὴν συμμαχίαν τῶν Κατελάνων. τῶν οὖν Κατελάνων τὴν ἐπὶ Θετταλίαν, ὡς ἔφαμεν, ὁδευόντων, ἤρξαντο κατ' αὐτῶν στασιάζειν οἱ Τοῦρκοι τὴν σφῶν συνδιαίτησιν ὑποπτεύοντες καὶ οὐ μάλα τοι σφόδρα ἀκίν- E δυνον ἐσομένην οἰόμενοι. συστάντες οὖν οἱ τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων ἡγεμονεύοντες, ὅ,τε Μελὴκ καὶ ὁ Χαλὴλ, τῷ τῶν Κατελάνων ἀρχηγῷ λόγους περὶ τῆς ἅμα εἰρήνῃ διαλύσεως κεκινήκασιν. οὗ δὴ προθύμως τὴν αἴτησιν δεξαμένου (οὐδὲ γὰρ αὐτοῖς ἤδη Ῥωμαίων ἀπαλλαγεῖσι χρειώδης ἐτύγχανεν ἡ τῶν Τούρκων ἔκδημος συστρατεία) ἄσμενοι διελέλυντο τούς τε αἰχμαλώ-

5. ἔφαμεν A., ἔφημεν W. 13. Ἄπρους W. in mg., Ἄκρων Boiv. in textu, sed Ἄπρω codd. recte. Vid. Cantacuz. Vol. I. p. 136, 4. 139, 4 et 7. ed. Bonn. 22. οὐδ' ante αὐτοῖς add. W., om. A.

Ossam, et Pelium, iuxta quos castris positis et agro vastato, quae ad sustentandam vitam necessaria essent, abunde paraverunt. Sed illud paene me praeterierat, quod, ut historiae series continua sit, explicandum est. (VI.) In Latinorum exercitu, ut dictum est, etiam Turcorum tria millia fuerunt: quorum mille et centum eos fuisse diximus, qui cum Meleco post Azatinis ad Scythas fugam remansissent, eosdemque sacro baptismate initiatos et in Romanas legiones relatos, nova deinde sobole auctos, demum a Romanis defecisse, et ad Catalanorum signa transiisse, cum ambo exercitus in campis Apro urbi circumiectis conflicturi essent; maiorem vero partem ex Asia cum Chalele traiecisse, a Catalanis in auxilium evocatos et mercede conductos. Cum igitur Catalani in Thessaliam, quemadmodum dixi, proficiscerentur, Turci adversus eos tumultuari coeperunt, quod familiaritatem illorum suspectam haberent, nec sibi tutam prorsus futuram arbitrarentur. Turcorum igitur duces Melecus et Chalel cum Catalanorum duce congressi verba fecerunt de pacata discessione. Qui cum postulatis illorum haud cunctanter annuisset (neque enim ipsis iam Romanorum metu liberatis Turcorum auxilia necessaria erant) cupide discesserunt, postquam et captivos et omnem quam

A. C. 1282 ad 1328

τους καὶ ὅσα ἐπεφέροντο λάφυρα διανειμάμενοι κατὰ τὸ ἀνάλογον ἑκατέροις τοῖς μέρεσιν. ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν Τούρκων πλειόνων δεόμενα λόγων ἐροῦμεν ἐν τοῖς ἑξῆς.

Imp. Andron. Senioris. P. 153

ζ. Οἱ δὲ Κατελάνοι τῶν Τούρκων ἤδη ἀπαλλαγέντες καθ' ἑαυτοὺς ἦσαν παραχειμάζοντες πρὸ τῶν ὀρῶν τοῦ τε Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὄσσης, ὡς ἔφαμεν. ἔαρος δ' ἐπιστάντος ἄραντες ἐκεῖθεν διαβαίνουσι τάς τε τῶν ὀρῶν κορυφὰς καὶ τὰ ἐν τούτοις Τέμπη· καὶ πρὶν ἐπιστῆναι τὸ θέρος, ἐσβάλλουσιν ἐς τὰ Θετταλικὰ πεδία. ἔνθα δὴ χώραν εὑρόντες ἀγαθήν τε καὶ πίονα ὅλον ἐκεῖ διατετρίφασι τὸν ἐνιαυτὸν τήν τε χώραν δῃοῦντες καὶ διαφθείροντες ὅσα μὴ ἐντὸς ἦσαν τειχῶν μηδενὸς ἀντιταττομένου. εἶχε B γὰρ ἀσθενῶς τηνικαῦτα τὰ περὶ Θετταλίαν πράγματα, τοῦ διέποντος ἐκεῖ τὴν ἀρχὴν νέου τε ὄντος τὴν ἡλικίαν καὶ ἀπείρως ἔχοντος ἐς πραγμάτων μεγάλων διοίκησιν καὶ ἄλλως νόσῳ δαπανωμένου μακρᾷ καὶ ὅσον οὐδέπω τεθνήξεσθαι μέλλοντος καὶ ἅμα αὐτῷ καταλύσειν τὴν μέχρις αὐτοῦ διαδοχὴν τῆς τῶν προγόνων καὶ σεβαστοκρατόρων ἀρχῆς. γυναῖκα μὲν γὰρ οὗτος ἠγάγετο ἑαυτῷ πρὸ βραχέος Εἰρήνην, τὴν νόθην τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου C θυγατέρα· παῖδα δὲ μετ' αὐτῆς οὐ γεγέννηκεν, ὃς ἂν αὐτῷ τῆς ἀρχῆς καταστῇ διάδοχος. καὶ διὰ ταῦτα πλημμελῶς τὸ ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ ἐκεῖσε ἐφέροντο πράγματα. πλείονα δὲ καὶ τὴν εἰς τὸ ἔπειτα ὤδινον ταραχήν τε καὶ στάσιν ἕνεκα τῆς ἀρχῆς, ἀδηλίας ἔτι κεκαλυμμένου βυθοῖς τοῦ ταύτην διαδεξομένου. καὶ μὲν δὴ τοῦ τε ἡγεμόνος τῆς χώρας ἐσχάτῃ νόσῳ πιεζομένου καὶ τῶν πο- D

6. ἔφαμεν A., ἔφημεν W. 20. κατασταίη A.

secum ferebant praedam pro rata utrinque inter se partiti sunt. Sed de rebus Turcorum, quae fusiori narratione egent, infra dicturi sumus.

7. Catalani autem, Turcis iam digressis, soli ad montes Olympum et Ossam, ut diximus, hibernabant. Verno autem tempore motis inde castris montium cacumina et interiecta Tempe pertranseunt, ac ante aestatem in Thessalicam planitiem irrumpunt. Ubi cum solum bonum et pingue invenissent, totum annum exegerunt, agris urendis et omnibus iis, quae extra moenia erant vastandis, resistente nemine. Tunc enim res Thessalorum infirmae erant ob immaturam Principis aetatem, nullo magnarum rerum gerendarum usu instructi, ac praeterea diuturno morbo conflictati et iamiam morituri, secum autem principatum a maioribus suis Sebastocratoribus perpetua successione ad se usque transmissum extincturi. Uxorem hic paulo ante duxerat Irenen, notham Imperatoris Andronici filiam: atque ex ea nullam prolem susceperat, cui relinqueret principatum. Ob haec rerum status in ea provincia tunc temporis perturbatus maiores in posterum turbas ac dissensiones parturire videbatur, quod in obscuro adhuc foret, quis principatum illum esset excepturus. Proinde cum Princeps extremo morbo

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

λεμίων δίκην φλογὸς ἐπιόντων καὶ νεμομένων τὴν χώραν ἔδοξε τῇ τῶν προεχόντων ἐκεῖ κατὰ γένος βουλῇ, χρήμασι περιελθεῖν τοὺς πολεμίους καὶ δωρεῶν ἁβροτέρων ὤνιον ἐσχηκέναι τὴν γνώμην τῶν ἡγεμόνων, πρὶν ταῦτα αὐτοὺς ἀφελεῖν πολεμίᾳ χειρί, δώσειν τε ὑποσχέσθαι πομποὺς τοὺς ἀπάξοντας ἐπί τε Ἀχαΐαν V. 126 καὶ Βοιωτίαν, χώραν ἁβρύν τε καὶ εὔκαρπον καὶ πολλὰς κεκτημέ- E νην τὰς χάριτας καὶ ἅμα πρὸς οἴκησιν ἐπιτηδειοτάτην πασῶν· εἰ δὲ καὶ συμμαχίας δέοιντο, καὶ τοῦτο δὲ μάλα προθύμως τελεῖν καὶ φίλους εἶναί σφισι διὰ βίου. (B.) Τοῦτο καὶ τοῖς Λατίνοις ἀρεστόν τε ἔδοξε καὶ μάλα δήπου κατὰ γνώμην. ἔφασαν γάρ, ὡς P. 154 εἰ πολέμῳ καὶ μάχῃ τὰ τῆς ἐκβάσεως ἐπιτρέψαιμεν, ἥ τε χώρα φθαρήσεται τά τε πράγματα συντριβήσονται κἀκ πολλῶν ἐς στενὸν κομιδῇ συνελαθήσονται, ὑπὲρ ὧν ἡμῖν ἡ πᾶσα σπουδή. ἔπειτα καὶ τὰ τῆς νίκης οἷ προχωρήσει, τῶν πάντων ἐστὶν οὐδεὶς ὃς ἐξεπίσταται πλὴν ἢ θεός. ἡμῖν δ' ἔστιν ὡς ἐπίπαν ἀμφισβητήσιμα ταῦτα καὶ οὐδαμῇ πω σαφῆ. εἰ γὰρ αἱ πλείους ξυντυχίαι τοῖς ἀνθρώποις ἐπίσης εἰσὶν ἐλπιζόμεναι, οὐδὲν ἧττον καὶ σφίσι τὸ B περιγενέσθαι συμβάλλεται ἧπερ ἡμῖν. οὔτε γὰρ ἡμῖν ἐστι πιστόν τι ἐχέγγυον ἐς τὸ μέλλον περὶ τῆς νίκης, οὔτ' αὐτοῖς ἀπλανής εἴ τις περὶ ταύτης δόξα πρόσεστιν. αἵ τε γὰρ δυσχωρίαι τῶν ὀρῶν, οἷς ἡ φύσις πολλαχόθεν τὴν χώραν ὠχύρωσεν, ἀσφάλειάν τε καὶ θάρσος τοῖς ἔχουσι δίδωσι· τά τε φρούρια ἐφ' ὑψηλῶν ἱδρυμένα τῶν τόπων ἀμήχανον ἡμῖν παρέξει τὴν πολιορκίαν. ὥστε ὁποτέ- C ρως ἕξει τὸ πρᾶγμα, οὐκ εὔοδα τὰ τῆς ἀποβάσεως ἡμῖν ἀπαντᾷ

laboraret, et hostes flammae instar provinciam pervagarentur atque absumerent, habita deliberatione ii qui genere eminebant censuerunt, pecuniis illiciendum hostem, et ducum voluntates largioribus donis redimendas, priusquam illa ab iis iure belli raperentur; ductoresque promittendos, qui eos in Achaiam et Boeotiam, regionem cultam et frugiferam et amoenitatis plenam, et omnium maxime commodam ad habitandum, perducerent. Quod si auxiliis esset opus, ea quoque alacriter danda, et per omnem aetatem amicos illorum futuros se profitendum. (II.) Id et Latinis ipsis placuit; immo optatissimum fuit. „Etenim," aiebant, „si belli eventum et armorum fortunam experiamur, vastabitur provincia, opes atterentur, et ex magna copia ad summam inopiam recident, pro quibus omnis a nobis labor suscipitur. Deinde penes quem victoria futura sit, praeter Deum nemo omnium prospicit: sed haec prorsus ambigua et adhuc minime explorata. Nam quamvis plerique eventus ab hominibus ex aequo sperentur, nihilo tamen minor illis vincendi quam nobis spes proposita est. Ac neque nos futurae victoriae pignus ullum certum habemus; nec si qua illis eiusmodi fiducia est, ea falli non potest. Quippe et montium iuga aspera, quibus natura regionem undique muniit, habitatores tutos et audaces praestant; et castella in altis sita montibus obsidendi facultatem omnem nobis adimunt. Quare utcunque res ceciderit, non facile hac via nobis succedet, in alieno ac pe-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

οὕτως ἐπὶ ξένης πλανωμένοις καὶ ἀλλοτρίας καὶ τοσοῦτον τῆς οἰκείας ἀπῳκισμένοις. τῶν οὖν ἀτοπωτάτων ἂν εἴη, παρὸν ἐμπλῆσαι τοσούτων χρημάτων τὰς δεξιὰς ἄνευ πόνων καὶ ἅμα συμμάχων καὶ φίλων εὐπορῆσαι τοιούτων, ἔπειτα παραδραμόντας ὑπὲρ ἀδήλων ἐλπίδων μεγάλους ἀναδέχεσθαι κινδύνους. (Γ.) Οὕτω μὲν οὖν ἐκεῖνοι συνιδόντες καὶ οὕτω διασκεψάμενοι σπονδὰς καὶ ξυμβάσεις ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τίθενται πρὸς τοὺς Θετταλούς· καὶ ἅμα ἦρι τά τε χρήματα καὶ τοὺς πομποὺς παρ' αὐτῶν εἰληφότες D ὑπερβάλλουσι τὰ μετὰ Θετταλίαν ὄρη· καὶ διαβάντες τὰς Θερμοπύλας στρατοπεδεύουσι περί τε Λοκρίδα καὶ ποταμὸν τὸν Κηφισσόν· ὃς μέγιστος ὢν ῥήγνυται μὲν ἐξ ὄρους τοῦ Παρνασσοῦ, κάτεισι δὲ πρὸς ἕω τὸ ῥεῦμα κινῶν, καὶ πρὸς μὲν ἄρκτους ποιούμενος τούς τε Ὀπουντίους καὶ Ἐπικνήμιδας Λοκρούς, πρὸς δὲ μεσημβρίαν καὶ νότον ἄνεμον τὴν μεσόγειον ἅπασαν τῆς τε Ἀχαΐας καὶ Βοιωτίας· μέγιστος μὲν καὶ ἀδιαίρετος ἄχρι τῶν E περὶ Λεμβαδίαν τε καὶ Ἁλίαρτον πεδιάδων τηρούμενος, ἔπειτα πρὸς δύο σχιζόμενος ῥεύματα καὶ ἐς Ἀσωπόν τε καὶ Ἰσμηνὸν μετατιθέμενος τὰ ὀνόματα· καὶ διὰ μὲν Ἀσωποῦ τέμνων τὴν Ἀττικὴν ἄχρι θαλάττης· διὰ δ' Ἰσμηνοῦ τῇ τῆς Εὐβοίας θαλάττῃ σπενδόμενος περὶ τὰ τῆς Αὐλίδος προαύλια· ἔνθα πάλαι τοὺς ἐπὶ Τροίαν ναυστολοῦντας Ἕλληνάς τε καὶ ἥρωας τὰ πρῶτα προσεσχηκέναι τε καὶ αὐλίσασθαι λέγουσιν. (Δ.) Ἐπεὶ δὲ τὴν F τῶν πολεμίων ἐπύθετο ἔφοδον ὁ τήν τε τῶν Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν διέπων ἀρχὴν καὶ τὴν χώραν ἐκείνην ἔχων ἅπασαν, ὃς δὴ καὶ

3. καὶ ἅμα — τοιούτων add. A. 13. Ἐπικνημιδίους in mg. W. 16. Λεμβαδίαν] Ita W. et cod. A. pro Λεβαδίαν. Scripsit fort. Λεμπαδίαν.

regrino solo oberrantibus, et tam longe a patria relegatis. Absurdissimum igitur fuerit, cum absque labore pecunia dexteras implere eademque opera socios nobis et amicos tales adquirere possimus, ea occasione spreta, magna pericula incerta spe subire." (III.) His illi consideratis ac perpensis pacem et foedus cum Thessalis, quibus dixi conditionibus, pepigerunt. Itaque veris initio, pecuniis et ductoribus acceptis, montes superant ultra Thessaliam sitos, et Thermopylis superatis apud Locridem et Cephissum castra ponunt. Fluvius iste permagnus e monte Parnasso erumpit, et versus ortum profluens a Septentrione Locros Opuntios et Epicnemidios, versus Austrum et meridiem mediterranea totius Achaiae et Boeotiae habet. Idem usque ad Lebadiae et Haliarti campos maximus et indivisus manet. Inde in duos amnes distractus Asopo et Ismeno suum nomen commutat, ac per Asopi quidem alveum Atticam usque ad mare secat; per Ismenum autem iuxta Aulidem (ubi olim Graecos heroas Troiam petituros primum appulisse et stativa habuisse ferunt) Euboicum mare influit. (IV.) Cum autem Thebarum et Athenarum Princeps et totius tractus illius dominus (qui, ut supra

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

μέγας μὲν, ὡς ἀνωτέρω εἰρήκειμεν, ἐπωνόμαστο πριμμικήριος, τῆς δὲ λέξεως ὑπὸ τοῦ δήμου διαφθαρείσης μέγας ἐλέγετο κύριος· οὗτος τοίνυν δίοδον μὲν αἰτήσασι τοῖς Κατελάνοις οὐ βεβούληται δοῦναι, ὥσθ' ὅποι βούλοιντο ἀπιέναι διὰ τῆς χώρας
P. 155 αὐτοῦ· ὁ δὲ ἀλλὰ μακρὰν τὴν ὀφρὺν διὰ τῆς γλώττης ἐπιδειξάμενος καὶ πολὺν τὸν μυκτῆρα κατ' αὐτῶν ὡς οὐ φροντίδος μεγάλης μάλα ἀξίων καταχεάμενος ἤθροιζε τὰς δυνάμεις διά τε φθινοπώρου καὶ χειμῶνος ἐς ἔαρ. παρεσκευάζοντο δὲ καὶ οἱ Κατελάνοι ὡς ἢ τεθνηξόμενοι τῷ πολέμῳ ἢ ζήσοντες εὐκλεῶς.

A. C. 1309 (E.) Ἔαρος μὲν οὖν ἐπιγενομένου διαβάντες οἱ Κατελάνοι τὸν Κηφισσὸν κατεστρατοπέδευσαν περὶ τὴν Βοιωτίαν οὐ πόῤῥω τοῦ ποταμοῦ, αὐτοῦ που συστῆναι τὸν πόλεμον περιμένοντες. ἦσαν
B μὲν οὖν τῶν Κατελάνων οἱ μὲν ἱππεῖς πεντακόσιοι καὶ τρισχίλιοι,
V. 127 τὸ δὲ πεζὸν τετρακισχίλιοι· οἷς καὶ πολλοὶ τῶν αἰχμαλώτων διὰ τὴν τῆς τοξικῆς εὐφυΐαν συγκατελέγησαν. ἀκηκοότες δ' ὅσον οὐδέπω τοὺς πολεμίους ἐφεστήξοντας ἀροῦσι μὲν τὴν γῆν ἐκείνην ἅπασαν, ἔνθα συστῆναι τὸν πόλεμον ἔγνωσαν. ἔπειτα περιταφρεύσαντες καὶ διώρυχας ἀνοίξαντες ἐκ τοῦ ποταμοῦ ὅλον ἀρ-
C δεύουσι τὸ πεδίον οὕτω πλουσίως, ὥστε ἐλλιμνάζειν καὶ ἀνίσχυρον τὴν βάσιν τῶν ἵππων ποιεῖν, συγχωννυμένων τῷ πηλῷ τῶν ποδῶν καὶ οὐκ εὐχερῶς ἐχόντων κινεῖσθαι. (ϛ'.) Καὶ μὴν δὴ μεσοῦντος ἔαρος ἐφίσταται καὶ ὁ τῆς χώρας ἀρχηγὸς πολὺν ἐπαγόμενος στρατὸν συγκεκροτημένον ἔκ τε Θηβαίων καὶ Ἀθηναίων καὶ Πλαταιέων, καὶ ὅσοι Λοκρῶν καὶ Φωκέων καὶ Μεγαρέων ὑπῆρχον
D ἐπίλεκτοι. ἱππεῖς μὲν οὖν ἦσαν ἑξακισχίλιοι τούτῳ καὶ τετρα-

10. ἔαρος A., ἦρος W.

observavimus, magnus olim Primicerius appellatus fuerat, tum autem corrupta voce *μέγας κύριος* vulgo dicebatur) hostium adventum didicisset, Catalanis petentibus transitum dare noluit, ut quo vellent per eius territorium abirent: sed immodicum fastum verbis professus, et illos ut non magnopere curandos multo risu prosequutus suas vires per autumnum et hiemem ad ver usque collegit. Parabant sese et Catalani, ut aut statim pugnando morituri, aut victuri cum gloria. (V.) Cum autem ver supervenisset, Catalani Cephisso traiecto apud Boeotiam non procul a flumine castra posuerunt, hostem expectantes, illis videlicet locis pugnam commissuri. Erant autem Catalanorum equites ter mille et quingenti, peditum quatuor millia: in quos multi etiam e captivis ob sagittandi peritiam relati erant. Ubi hostes iamiam affuturos nunciatum est, omnem illam terram arant, ubi praelium conserere decreverant. Deinde circumfodiunt, et rivis e fluvio ductis totam planitiem ita copiose irrigant, ut stagnaret et gressum equorum instabilem redderet, quorum pedes luto infixi aegre loco moveri possent. (VI.) Vere medio ipsius regionis princeps cum magno exercitu adest, coacto ex Atheniensibus, Thebanis et Plataeensibus; item ex Locrensibus, Phocensibus et Megarensibus delectis. Equitum sex millia et qua-

κόσιοι. πεζοὶ δ' ὑπὲρ τοὺς ὀκτακισχιλίους· οἴησις δὲ καὶ φρόνημα πολὺ τὸ παράλογον κεκτημένη. ἤλπιζε γὰρ σὺ μόνον τοὺς Κατελάνους αὐτίκα συγκατασφάξειν, ἀλλὰ καὶ πάσας ἐφεξῆς χώρας καὶ πόλεις ἄχρι τῆς Βυζαντίδος ἕξειν ὑποχειρίους. τὸ δὲ ἦν πᾶν τοὐναντίον. ἐπεὶ γὰρ ἐν ἑαυτῷ καὶ οὐκ ἐν τῇ χειρὶ τοῦ θεοῦ τὴν τῶν πραγμάτων ἔπεμπεν ἔκβασιν, παίγνιον ἐν βραχεῖ τῶν πολεμίων καθίσταται. θεασάμενος γὰρ τὸ πεδίον πολλῇ τῇ χλόῃ τῆς πόας E κατάκομον καὶ μηδὲν τῶν γεγονότων ὑπονοήσας βοῇ καὶ παρακελεύσμασιν ἅμα τοῖς ἀμφ' αὐτῷ πᾶσιν ἱππεῦσιν ὁρμᾷ κατὰ τῶν πολεμίων, ἀκινήτων ἔξω τοῦ πεδίου κατὰ χώραν ἑστώτων καὶ τὴν αὐτοῦ προσδοκώντων ἔφοδον. ἀλλὰ πρὶν εἰς μέσον ἐλθεῖν τὸ πεδίον, ὥσπερ στεῤῥῷ τινι πεδηθέντες οἱ ἵπποι δεσμῷ τῷ τῆς ὑγρανθείσης γῆς πρὸς τὴν τῶν ποδῶν θρασυτέραν βάσιν μάλα ὑπείκοντι, οἱ μὲν ἅμα τοῖς ἱππεῦσιν ἐκυλίοντο κατὰ τοῦ πηλοῦ· F οἱ δὲ τοὺς ἱππέας ἀποβαλόντες πλημμελῶς ἐφέροντο κατὰ τοῦ πεδίου· οἱ δὲ τοὺς πόδας συγκαταχώσαντες ἐφ' ἑνὸς ἵσταντο, καθάπερ ἀνδριάντας τοὺς ἐπιβάτας ἀνέχοντες. οἱ μέντοι Κατελάνοι ἀναθαρσήσαντες πρὸς τὰ δρώμενα παντοδαποῖς κυκλωσάμενοι βέλεσιν τούτους μὲν ἅπαντας ἄρδην κατέσφαξαν· κἄπειτα εὐθὺς ἐκεῖθεν ἐξιππασάμενοι τοὺς φεύγοντας κατόπιν ἐδίωκον ἄχρι Θηβῶν τε καὶ Ἀθηνῶν· ἃς δὴ καὶ ἀπροσδοκήτως ἐπεισπε- P. 156 σόντες ῥᾷστα χειροῦνται αὐτοῖς χρήμασι καὶ αὐταῖς γυναιξί τε καὶ τέκνοις. οὕτω τοίνυν ὥσπερ ἐν κύβοις ἐξαίφνης μεταπεσούσης τῆς ἀρχῆς ἐγκρατεῖς οἱ Κατελάνοι γενόμενοι τῆς τε μακρᾶς πλάνης ἀπήλλαξαν ἑαυτοὺς καὶ ἀεὶ πρὸς τὸ πλέον ἠρέμα τοὺς ὅρους

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

dringenti, peditum amplius octo millia erant. Opinio vero et arrogantia principis multum a recta ratione aberrabat. Sperabat enim se non modo Catalanos statim deleturum, sed etiam provincias et omnes inde urbes Byzantium usque occupaturum. Quod longe aliter evenit. Quippe dum suis viribus non divino auxilio rerum exitum permittit, paulo momento risui hostium exponitur. Nam cum planitiem multo gramine virentem conspexisset, nihil eorum quae acta erant suspicatus, cohortatus suos et vociferans cum omnibus quos secum habebat equitibus impetu contra hostes fertur, qui extra campum immoti in procinctu stabant eius impressionem expectantes. Sed priusquam ad mediam planitiem pervenirent, equi veluti firmis vinculis impediti madefacta terra ad audaciorem gressum subsidente partim una cum equitibus in luto volutantur, partim iis excussis temere per campum feruntur, partim pedibus luto immersis uno in loco immoti stant, equites veluti statuas sustinentes. Quibus rebus Catalani animati omni telorum genere circumventos illos omnes internecione deleverunt: tum illinc statim emisso equitatu usque ad Thebas et Athenas fugientes persequuti sunt. Quin et ipsas urbes ex improviso aggressi cum opibus, uxoribus et liberis facillime ceperunt. Sic velut in aleae ludo fortuna repente mutata Catalani potiti principatu et diuturnum errorem finiverunt, et suae ditionis terminos

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. V. 128

οὐ λήγουσιν ἄχρι καὶ τήμερον αὔξοντες ἧς ἔσχον αὐθεντίας. ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τῶν Κατελάνων οὕτως ἔσχεν.

η'. Οἱ δὲ Τοῦρκοι μετὰ τὸ διαστῆναι τῶν Κατελάνων εἰς δύο σχίζονται μοίρας· καὶ οἱ μὲν τῷ Χαλὴλ, οἱ δὲ τῷ Μελὴκ B *ἕπονται. ὁ μὲν γὰρ Μελὴκ ἐπειδὴ τῷ θείῳ βαπτίσματι πρότερον τελεσθεὶς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ πρός γε ἱκανοὺς τοὺς μισθοὺς ἀπολαμβάνων παρὰ τοῦ βασιλέως, ἔπειτα τούς τε πρὸς αὐτὸν ἠθετηκὼς ὅρκους καὶ ἀποστέρξας τοὺς τῆς εὐσεβείας θεσμούς τε καὶ νόμους πρὸς τοὺς τῶν Ῥωμαίων ἐχθροὺς ηὐτομόλησεν, ἀνέλ-* C *πιστον τὸ παράπαν ἐνόμιζε τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἤδη φιλίαν. ἐντεῦθεν εἵλετο μᾶλλον προσιέναι καλοῦντι τῷ Κράλῃ Σερβίας, ἢ Ῥωμαίοις εἰς ὄψιν ἐλθεῖν· καὶ ἀπελθὼν ἅμα χιλίοις ἱππεῦσι καὶ πεντακοσίοις πεζοῖς τά τε ὅπλα ἔθεντο καὶ τὴν ἵππον πᾶσαν παρέδοσαν τῷ Κράλῃ Σερβίας κελεύσαντι, καὶ ἰδιωτικόν τινα ζῆν προσετάχθησαν βίον, πλὴν ἐν μόνῳ πολέμου καὶ χρείας τοιαύτης* D *καιρῷ τὰ ὅπλα λαμβάνοντας, ὅσους ἂν ἐπιτάξειεν αὐτὸς, ἕπεσθαι τῷ τῶν Τριβαλλῶν στρατεύματι.* (B.) *Ὁ δὲ Χαλὴλ περιμείνας ἐν Μακεδονίᾳ μετὰ τριακοσίων καὶ χιλίων ἱππέων καὶ πεζῶν ὀκτακοσίων ἐζήτει σπείσασθαι Ῥωμαίοις ἐπὶ δυοῖν, ἵνα τε τὰ περὶ τὴν Χριστούπολιν ἀφεθεῖεν στενὰ διελθεῖν, καὶ ἵνα Ῥωμαϊκαῖς ναυσὶ διαπεραιωσάμενοι τὸν Ἑλλησπόντιον πορθμὸν ἀπέλθωσιν ἐς τὰ οἴκοι μετὰ τῆς λείας ἧς ἐπεφέροντο πάσης. ταύτης δὴ τῆς πρεσβείας ἀκηκοὼς ὁ βασιλεὺς καὶ ἀναμνησθεὶς ὅσην καὶ οἵαν ἐπή-*

4. δύο A., δύω W. 15. πολέμου A., πολέμῳ W. 21. Ἑλλησποντίαν A. 22. δὴ] δὲ A.

in hunc usque diem paulatim proferre non desistunt. Atque ita Catalanorum res se habuerunt.

8. Turci autem cum a Catalanis discessissent in duas partes dividuntur, et alii Chalelem, alii Melecum sequuntur. Melecus sacro baptismate cum suis primum initiatus, magnis etiam stipendiis ab Imperatore acceptis, cum deinde et fidem illi datam fregisset, et religionis instituta legesque repudiasset, et ad Romanorum hostes defecisset, prorsus desperata Romanorum amicitia ad Cralem Serviae, a quo arcessebatur, se conferre maluit, quam in conspectum Romanorum venire. Quare ipse et mille eius equites cum quingentis peditibus profecti ad Cralem omnes equos et arma tradere iussi sunt, et privatam vitam agere, ea tamen lege, ut belli tempore et cum res ita posceret arma sumerent, ac Triballorum exercitum totidem sequerentur quot ipse imperasset. (II.) Chalel vero cum trecentis et mille equitibus et octingentis peditibus in Macedonia immoratus duabus conditionibus pacem cum Romanis facere cupiebat, ut et Christopolitanas angustias transire sineretur, et Romanis navibus cum omnibus quas haberet manubiis impositus, traiecto Hellesponti freto, in patriam perduceretur. Imperator hac legatione audita, qualem et quantam Romanis provinciis perniciem attulissent re-

γκγον τὴν φθορὰν τῇ τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείᾳ, ὥσπερ τι βαρύτατον A. C. ἄχθος ὅσον τάχος ἀποφορτίσασθαι τούτους ἐβούλετο. καὶ μέντοι καὶ 1282 ad ἀποστείλας εὐθὺς τῶν τότε στρατηγῶν τὸν προὔχοντα τὸν Σεναχηρεὶμ, 1328 μέγαν στρατοπεδάρχην τηνικαῦτα τυγχάνοντα μετὰ τρισχιλίων Imp. Andron. Senioris. ἱππέων, διεβίβαζεν αὐτοὺς ἐκ Μακεδονίας εἰς Θρᾴκην ἄχρι τοῦ Ἑλλησπόντου. P. 157 ἐνταυθοῖ δὲ τοῖς στρατιώταις καὶ στρατηγοῖς τῶν Ῥωμαίων θεασαμένοις τὸ πλῆθος τῆς τε ἵππου καὶ τῶν χρημάτων καὶ τῆς ἄλλης πάσης καὶ παντοίας λείας, ὅπερ ἔχοντες ἐκ Ῥωμαίων ἔμελλον οἱ ἐχθροὶ διαβαίνειν ἐς τὴν Ἀσίαν, ἄτοπον ἔδοξεν ἑκουσίοις τοῦτο B γενέσθαι αὐτοῖς. εἴτε γοῦν οἶκτον τῶν Ῥωμαϊκῶν σχόντες πραγμάτων, εἴτε κέρδους καὶ λημμάτων παραχθέντες ἐλπίδι πρὸς ἀλλοτρίους τῶν συνθηκῶν τε καὶ σπονδῶν ἐβάδισαν λογισμοὺς, οὔτε ναῦς ἐδίδουν, αἳ πρὸς Ἀσίαν αὐτοὺς διαβιβάζειν ἔμελλον, καὶ νυκτὸς ἐπιθέσθαι σφίσιν ἐσκέψαντο. (Γ.) Τοῦτο τοὺς Τούρκους οὐκ ἐλελήθει. διὸ καὶ τὸν τόπον ἀμείψαντες παρεσκευάζοντο C δέξασθαι τὴν Ῥωμαίων μάχην· μᾶλλον δὲ δραμόντες αἱροῦσιν ἕν τῶν παρακειμένων φρουρίων, κἀκεῖθεν ὡς ἐξ ὁρμητηρίου πρὸς μάχας καὶ πολέμους ὡπλίζοντο. τοῦτο τὴν Ῥωμαίων μελέτην διέκοψε καὶ ὡς ποῤῥωτάτω τούτων αὐτοὺς στρατοπεδεύειν V. 129 ἠνάγκασεν, ἕως ἂν καὶ βασιλεῖ ποιήσωνται δῆλον τὸ ξυμβεβηκός. καὶ μέντοι καὶ οὐκ ὀλίγος ἐν τούτοις ἐτρίβετο χρόνος, εἰωθὸς οὐκ οἶδ᾽ ὅπως τοῖς Ῥωμαίων ἄρχουσι ῥᾳθύμως χρῆσθαι D τοῖς τῶν σπουδαίων πραγμάτων σκέμμασιν. ἐπὶ τούτοις ἀμελεῖν οὐκ ἐνῆν τοῖς βαρβάροις, ἀλλὰ πέμψαντες ἐς Ἀσίαν πλείστην

3. Σεναχηρεὶμ μεγ. στρ. την. τυγχ. A., Σεναχηρεὶν μεγ. την. στρ. τυγχ. W. 11. ταραχθέντες W.

cordatus, illos tanquam grave onus quamprimum excutere voluit. Quamobrem statim praestanti duce Senacherin, qui tunc magnus stratopedarcha erat, cum tribus equitum millibus misso, illos e Macedonia in Thraciam ad Hellespontum usque perducendos curavit. Ibi cum Romani duces et milites multitudinem equorum, pecuniarum et omnis generis manubiarum vidissent, quas e Romanis provinciis hostes in Asiam transportaturi forent, indignum rati sunt se volentibus id fieri. Sive igitur rem Romanam commiserati, sive lucri et emolumentorum spe corrupti ea consilia ceperint, quae a pactis et conventis abhorrerent, non modo iis naves quibus transportarentur non dederunt, sed et illos noctu aggredi statuerunt. (III.) Ea res Turcos non latuit. Quapropter loco mutato ad Romanorum impetum tolerandum sese paraverunt. Immo cursu citato vicinum quoddam castellum petiere, eoque occupato ad bella et pugnas e loco munitiore gerendas se armarunt. Id facinus consilium Romanorum turbavit, et quam longissime ab illis castra abducere coegit, donec Imperatorem etiam quid actum esset certiorem reddidissent. Proinde non parva mora intercessit, nescio qua Romanorum principum consuetudine, res quae festinationem postulent segniter administrandi. Quae cum ita essent, barbari nihil negligendum rati missis in Asiam nun-

A. M. 6791 ad 6836

Imp. Andron. Senioris.

ἐκ τῶν ὁμοφύλων βαρβάρων ἐν βραχεῖ διεπεραιώσαντο συμμαχίαν. ὅθεν ἀεὶ παρεξιόντες καὶ αἰφνιδίους ἅμα καὶ ἀπροσδοκήτους ἄλλοτε ἄλλοθεν ποιούμενοι τὰς ἐφόδους ἐδῄουν τὴν χώραν. (Δ.) Τοῖς γε μὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων ἡγεμόσι τῶν ἀτοπωτάτων ἐδόκει, καθημένους ὁρᾷν δῃουμένην τὴν χώραν. διὸ
E πρὶν ἐπὶ μεῖζον ἀρθῆναι θράσους τοὺς πολεμίους καὶ πρὶν πλείονα τὴν ἀσθένειαν τοῖς Ῥωμαίων ἐπενεγκεῖν πράγμασι, δεῖν ἐνομίσθη τὸν βασιλέα Μιχαὴλ ἀναγκάσαντας ἅμα αὐτῷ πάντα στρατὸν συναθροῖσαί τε καὶ τὸ φρούριον ἐκπολιορκήσαντας διαφθεῖραι τοὺς πολεμίους. οὗ δὴ γενομένου πάντες στρατηγοὶ καὶ πάντα στρατεύματα περὶ τὸν βασιλέα ἠθροίζοντο. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ
F καὶ ὅσοι δῆτα ἀγροῦ καὶ δικέλλης ἀπόζουσι, καὶ οὗτοι πάντες ἐκεῖ συνηλαύνοντο, δίκελλαν ἔχοντες ἕκαστος καὶ σκαπάνην ἐν ταῖν χεροῖν. οὐ γὰρ τοσοῦτον ὡς πολεμήσοντες ἀπῄεσαν, ὅσον ὡς ἐφ' ἑτοίμῃ τῇ θήρᾳ, συγκαταχώσοντες αὐτοῖς πολεμίοις αὐτὸ τὸ φρούριον. ὅθεν ἄραντες ἐπορεύοντο πρὸς τοὺς πολεμίους οἵ τε στρατηγοὶ καὶ ὁ στρατὸς σύν γε τῷ βασιλεῖ, πολὺν καὶ τὸν ἀγοραῖον ἐπισυρόμενοι καὶ ἀγρότην ὄχλον, καὶ ὅσοι σκαπάνης καὶ
P. 158 δικέλλης ἀπόζουσιν, οὐ μάλα ἄκοντας ἅπαντας. ὑπὸ γὰρ ἀπειρίας οἱ πλεῖστοι ξυνελαυνόμενοι πρὸς ἐλπίδα μόνην τοῦ κέρδους ἑώρων· τοὺς δ' ἐπὶ τούτοις κινδύνους λήθῃ μακρᾷ παραπέμποντες διετέλουν. (Ε.) Ὅσῳ μέντοι τοῖς πολεμίοις ἐνῆν ἐῤῥῶσθαι πρὸς αὐθαιρέτους κινδύνους διά τε δὴ τὸ ἐν πολεμίᾳ περικεκλεῖσθαι γῇ καὶ διὰ τὸ πλήθει στρατοῦ πολλῷ τῶν ἀντιπαρατατο-

9. τε add. A. 24. πολλῶν A.

ciis brevi tempore magna popularium suorum auxilia arcessiverunt. Proinde excurrentes alias aliunde subitis et inexpectatis irruptionibus agros vastabant. (IV.) Romani autem duces ita se desidere et provinciae vastationem cernere absurdissimum esse iudicabant. Quamobrem priusquam hostium audacia cresceret, et Romanorum vires magis attererentur, Imperatorem Michaëlem, omnibus copiis coactis, ad castellum oppugnandum et delendos barbaros adigendum esse censuerunt. Quo facto duces et milites omnes ad Imperatorem convenerunt. Nec illi solum; sed et agricolae et fossores universi eodem confluxere, bidentem quisque et ligonem manu gestantes. Quippe non tam ad gerendum bellum, quam ad paratam praedam, hoc est ad hostes cum ipso castello evertendos, accedebant. Duces igitur et exercitus omnis cum Imperatore adversus hostem proficiscebantur, magnam secum hominum circumforaneorum multitudinem trahentes, nec non rusticanam turbam, quae ligonem etiamnum et sarculum redolebat. Et hi quidem omnes haud inviti sequebantur, cum plerique ex imperitia emolumenta tantum victoriae reputarent, quibus vero ea periculis constarent, penitus oblioviscerentur. (V.) Quantum autem hostes ad pericula ultro obeunda se confirmabant, quod et in hostili terra conclusi et numero longe

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

μένων ἡττᾶσθαι, τοσούτῳ Ῥωμαίοις ξυνέβαινε περιφρονοῦντας ἰέναι ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἀμελοῦντας τῶν τακτικῶν διὰ τὸ πολὺ τῶν πολεμίων ὅπλοις καὶ πλήθεσιν ὑπερέχειν· μὴ ξυνιεῖσιν, ὡς ἔοικεν, ὡς οὐκ ἔστιν οὐδὲν τῶν ἐν κόσμῳ πραγμάτων βέβαιόν τε καὶ ἀσφαλές, ἀλλὰ παίγνιον θεοῦ τὰ ἀνθρώπινα κατὰ Πλάτωνα B καὶ ἀδήλως πάντ' ἄνω καὶ κάτω περιχωρεῖ καὶ ἐναλλὰξ ἀτέκμαρτον πορεύεται δρόμον. ταῦτ' ἄρα καὶ οἱ πολέμιοι πρότερον ἀπὸ μόνης τῆς φήμης τὰ τῶν Ῥωμαίων δεδιότες στρατεύματα καὶ τοῖς τεθνηκόσι μᾶλλον ἢ τοῖς ζῶσι συγκαταλέγοντες ἑαυτοὺς νῦν C τὴν οὐκ ἐν τάξει τούτων θεασάμενοι κίνησιν, θαρσαλεώτεροι σφόδρα γίνονται πρὸς τὴν μάχην· καὶ συναγαγόντες ἅπαντα χρήματα καὶ γυναῖκας, καὶ ὅσα μὴ πρὸς τὸν προκείμενον ἦσαν χρήσιμα πόλεμον, ἐντὸς ἠσφαλίσαντο τῶν τε χαρακωμάτων καὶ τάφρων, ἃ φθάσαντες καλῶς προπαρεσκευάσαντο πρὸς οἰκείαν ἀσφάλειαν. αὐτοὶ δὲ τοὺς ἐπιλέκτους ἱππέας ἀναλαβόμενοι καὶ ὁπλισθέντες D λαμπρῶς οὐ πλείους τῶν ἑπτακοσίων τυγχάνοντες ἐξαίφνης πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως διεκθέουσι σημαίαν οὔτ' ἐν ἀσφαλεῖ τοῦ τόπου σταθεῖσαν, οὔτε τῆς προσηκούσης δυνάμεώς τε καὶ εὐταξίας ἠξιωμένην. (ϛ'.) Πρὸς δὴ τὸν οὕτως αἰφνίδιον δρόμον τῶν πολεμίων θορυβηθέντες πρῶτον ὁ συρφετώδης ἐκεῖνος καὶ ἀγρότης ὄχλος πρὸς ἄσχετον ἔβλεψαν παρευθὺς τὴν φυγήν· ἔπειτα κατ' ὀλίγους ἕτεροι διελύοντο· καὶ τέλος τραπόμενοι πάντες δίχα πολεμικοῦ E κρότου ἔφευγον ἀμεταστρεπτί. βουλόμενος δ' ὁ βασιλεὺς πρὸς V. 130 τάξιν ἀθροίζειν τὸ στράτευμα εὕρισκε τῶν πάντων οὐδένα τὸν ἀκροώμενον· καὶ ἀπαγορεύσας ᾔει τὴν αὐτὴν καὶ αὐτὸς λύπης

inferiores essent adversariis, eo Romani contemptius neglectaque militari disciplina contra illos procedebant, propterea quod numero et armis hostem longe superabant: illud videlicet non reputantes, nihil in mundo esse firmum et tutum, sed res humanas, ut ait Plato, ludibrium esse Dei, sursumque ac deorsum temere ferri omnia, incertoque cursu huc et illuc vagari. Hostes itaque, qui antea Romanas copias vel e sola fama timebant, et ipsi sese inter mortuos potius quam inter vivos numerabant, cum eos nullo ordine progredi cernerent, multo alacriores ad pugnam facti omnes opes, mulieres, caeteraque ad instans praelium inutilia colligunt, et intra munitiones ac fossas, quas ad salutem suam defendendam diligenter praeparaverant, includunt: ipsi vero cum delectis equitibus probe armati non plures septingentis ad Imperatorium vexillum excurrunt, nec in tuto loco positum, nec iustis viribus et ea qua oportebat disciplina custoditum. (VI.) Ad hanc tam subitam excursionem hostium turbata primum colluvies illa et agrestium hominum turba effuse fugere coepit. Deinde alii atque alii paulatim se subducere: denique omnes absque bellico strepitu conversi trepide fugere coeperunt. Cum autem Imperator in aciem revocare milites cuperet, neminem invenit qui audire vellet. Itaque rebus desperatis eadem via et ipse

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. καὶ δακρύων μεστὸς, ἔκτισιν εἶναι ταῦτα σαφῆ διαλογιζόμενος ἐκ θεοῦ παλαιῶν τε καὶ νέων ἁμαρτημάτων. οἱ δὲ πλείους τῶν στρατηγῶν αἰσχυνθέντες τὴν οὐκ ἐν τάξει φυγὴν ἐκαρτέρουν μέχρι τινὸς ἀντεχόμενοι καὶ περισπῶντες εἰς τὸν ἑαυτῶν πόλεμον τοὺς F βαρβάρους καὶ οἷον ἀναστέλλοντες αὐτοὺς, μὴ διώκειν τοὺς φεύγοντας τῶν Ῥωμαίων, μηδ' αὐτὸν δὴ τὸν βασιλέα. τέλος δὲ κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν πολεμίων πάντων ἀθροισθέντων ὁμοῦ παρέδοσαν ἑαυτούς. οἱ δὲ πολέμιοι τούτους τε ἐν δεσμοῖς ἠσφαλίσαντο καὶ τὰ βασιλικὰ διενείμαντο χρήματα, καὶ ὅσα τῶν βασιλικῶν παρασήμων ἐν τῇ τοῦ βασιλέως ἦσαν σκηνῇ· μεθ' ὧν ἦν καὶ ἡ βασιλικὴ καλύπτρα, κεκοσμημένη συνήθως τῷ τε λίθῳ καὶ ταῖς P. 159 τῶν μαργάρων σειραῖς· ἣν δὴ καὶ τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ τὸν Χαλὴλ ἐπιθέντα φασὶ σκωπτικούς τε καὶ εἴρωνας λόγους ἀφιέναι κατὰ τοῦ βασιλέως.

A. C. 1310 θ'. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος B τὸν πατριαρχικὸν παραιτησάμενος θρόνον ἡσύχασεν ἐν τοῖς περὶ τὸν Ξηρόλοφον κελλίοις αὐτοῦ. τὸ δ' αἴτιον, ὅτι τινὲς τῶν πολὺ κατ' αὐτοῦ βάρος τρεφόντων οὐκ ἀνεχόμενοι βλέπειν αὐτὸν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον τῆς πατριαρχικῆς περιωπῆς ἀπολαύοντα (ὄγδοον γὰρ ἔτος ἠνύετο τούτῳ τηνικαῦτα, ἀφ' οὗ τὸ δεύτερον ἐς τὸν πατριαρχικὸν ἀνεβιβάσθη θρόνον) ἐπιβουλὴν ἐξαρτύουσι κατ' C αὐτοῦ μάλα φρικώδη καὶ ἀσεβείας μεστήν. ἐπεὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔτι καὶ τὴν πατριαρχικὴν ἐξουσίαν ἔχων ἐν τοῖς περὶ τὸν Ξηρόλοφον αὐτοῦ κελλίοις ὡς τὰ πολλὰ διέτριβε, κλέπτουσιν ἐκ τοῦ πατριαρ-

8. ἐκαρτέρησαν A.

abiit, moestus et lacrymis oppletus, poenam hanc evidentem veterum recentiumque delictorum divinitus sibi infligi cogitans. At plerique duces, quos fugere inordinatos pudebat, ad tempus resistebant, et barbarorum arma in se convertebant, ac veluti reprimebant, ne Romanos fugientes aut Imperatorem ipsum persequerentur. Tandem ab hostibus omnibus simul iunctis circumventi, deditione facta, in vincula coniecti et in custodiam dati fuerunt. Pecuniam vero Imperatoriam Turci inter se partiti sunt: item quicquid insignium Imperii in tentorio Imperatoris extitit: in quibus et tegmen capitis fuit Imperatoria, gemmis de more et margaritarum nexibus ornatum; quod capiti suo Chalel imposuisse traditur, ac Imperatorem ridiculis et iocularibus verbis perstrinxisse.

9. Sub hoc tempus etiam patriarcha Athanasius, abdicata dignitate, in cellis suis ad Xerolophum solitariam vitam amplexus est. In causa hoc erat. Quidam illi infensissimi, cum eum tamdiu patriarchica specula potiri cernere non possent (octavus enim annus exibat, ex quo is denuo in patriarchalem sedem restitutus fuerat), insidias illi atrocissimas et impietatis plenas apparant. Nam cum ille potestatem patriarchalem adhuc retinens in Xerolophi cellis plerumque versaretur, e patriarchico solio scabel-

γικοῦ θρόνου τὸ ὑποπόδιον αὐτοῦ· ὑφ' ὃ τὴν θείαν εἰκόνα στη- A. C. 1282 ad 1328
λογραφοῦσι τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ καὶ ἐφ' ἑκάτερα ταύτης τόν
τε βασιλέα Ἀνδρόνικον χαλινὸν ἐν τῷ στόματι φέροντα καὶ τὸν
πατριάρχην Ἀθανάσιον ἕλκοντα τοῦτον ὥσπερ τις ἡνίοχος ἵππον. Imp. Andron. Senioris.
ἔπειτα οὕτως ἔχον τὸ ὑποπόδιον ἀπιόντες τιθέασιν ἔνθα καὶ πρό- D
τερον ἔκειτο, παρὰ τὸν πατριαρχικὸν δηλαδὴ θρόνον. ἔπειτα θεατρίζουσι τὸ δρᾶμά τινες θεασάμενοι παρ' ἐλπίδα καὶ ὡς ἀσεβῆ τὸν πατριάρχην διαβάλλουσι πρὸς τὸν βασιλέα. ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς τοὺς διαβάλλοντας μεταπεμψάμενος καὶ αὐτοὺς ἀναμφιβόλως εἶναι συλλογισάμενος τοὺς τὸ ἀσεβὲς ἐκεῖνο καὶ ἄθεσμον δρᾶμα συσκευασαμένους εἱρκτῇ παραδίδωσι χαλεπωτάτῃ τε καὶ διηνεκεῖ. E
ὁ δὲ πατριάρχης δυσχεράνας, ὅτι μὴ πολλῷ μείζονι τούτους παρέδωκε τιμωρίᾳ, τὸν πατριαρχικὸν εὐθὺς παρῃτήσατο θρόνον. (B.) Δύο δὲ μεταξὺ παρεῤῥυηκότων ἐνιαυτῶν εἶτα τὸν πατριαρχικὸν διαδέχεται θρόνον Νίφων, ὁ τῆς Κυζίκου μητροπολίτης, τῷ A. C. 1312
βασιλικῷ θελήματι τῶν ἀρχιερέων εἰξάντων καὶ μεταστησάντων αὐτὸν ἐκ Κυζίκου πρὸς τὴν τῆς πατριαρχείας περιωπήν. ἦν δὲ ὁ F
ἀνὴρ πάντη μὲν ἀδαὴς τῆς ἔξω παιδείας, οὐχ ὡς τὰ πολλὰ δέ, καὶ τῆς θειοτέρας, ὡς μηδ' οἰκείᾳ χειρὶ τὰ τῶν γραμμάτων στοιχεῖα V. 131
γράφειν εἰδώς. ὅσον γὰρ ἄκρῳ δακτύλῳ ταύτης γευσάμενος ἠρκέσθη τῇ φύσει χρώμενος. σύνεσιν γὰρ πλουτῶν καὶ περίνοιαν φυσικήν, εἰ καὶ πρὸς γραμμάτων ἀσχολίαν ταύτην ἐκίνει, τοῖς P. 160
μάλιστα τῶν σοφῶν ἐξητάζετ' ἄν. ἀλλὰ φθάσας τῶν χρημάτων ὁ πόθος καὶ τῆς κοσμικῆς περιφανείας καὶ δόξης τὸ ἀπειρόκαλον ὅλην ἐς ταῦτα τὴν φυσικὴν ἐκείνην ἀπησχόλησε σύνεσιν καὶ περί-

lum furati Christi Servatoris figuram subtus delineant, ac utrinque imagines duas appingunt, alteram Imperatoris Andronici, fraenos in ore habentis, alteram patriarchae Athanasii, illum trahentis velut eques equum solet. Tum idem scabellum ita ornatum ibi reponunt ubi prius fuerat, in solio videlicet patriarchico. Deinde quidam praeter expectationem id conspicati eam fabulam vulgant, et patriarcham apud Imperatorem impietatis reum agunt. At Imperator calumniatores arcessit, eosque, ut quos impiae nefandaeque illius fabulae auctores esse minime dubitaret, in gravissimum et perpetuum carcerem compingit. Patriarcha vero indignatus, quod non multo gravior poena illis irrogata esset, patriarchicae sedi statim renunciat. (II.) Interim duobus annis elapsis Nipho Cyzici metropolitanus sedem vacantem occupat, pontificibus Imperatoris voluntati obsequutis, ex urbe Cyzico translatus et ad patriarchalem apicem evectus. Erat autem ille vir Graecarum litterarum non fere sed omnino rudis, immo etiam sacrarum, ut qui sua manu nec elementa litterarum sciret pingere. Nam is doctrina vix extremo digito degustata ingenio contentus fuit. Quod si illam, quam a natura acceperat, intelligentiam et ingenii vim ad litterarum studia contulisset, inter doctissimos numerari certe potuisset. Sed divitiarum amore praeoccupatus externique splendoris et inanis gloriae desiderio abreptus omnem solertiam et excellentiam

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

νοιαν, καὶ ὅλην ὥσπερ ἄμπωτις ἐξεῤῥόφησε τὴν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν μελέτην αὐτοῦ. καὶ ἦν ἐμπειρότατος διὰ ταῦτα πρὸς πᾶσαν βιωτικῶν πραγμάτων ἐπιστασίαν, ἔς τε φυτηκομίας δηλαδὴ καὶ ἀμπελώνων ἐργασίας εὐκαίρους καὶ οἴκων παντοίων οἰκοδομὰς B καὶ, ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅσα τοὺς σιτῶνας καὶ τῶν οἴνων τὰς ἀποθήκας καὶ τὰ βαλάντια ῥήγνυσι, μείζω τῶν ὄντων ἀπαιτοῦντα καθ' ἕκαστον τῶν ἐνιαυτῶν. ἐῶ λέγειν ἐνδυμάτων βλακείαν καὶ ἵππων ἀγερώχων καὶ ὑψαυχένων κτήσεις καὶ τραπέζης ὅσα θωπεύει C τὸ σῶμα, καὶ μήτε ὕλης πάχος ἐντίθησι, μήτε τὸ εὔχρουν ἀπαγορεύει. ἐδίδου γὰρ καὶ τῇ γυναικωνίτιδι καιρὸν ἀσχολίας οὐ ῥᾴθυμόν τινα καὶ κατὰ τὸ ἐσπίσης ἐνδεχόμενον, ἀλλ' ἀναγκαῖον καὶ, ὡς εἰπεῖν, ἀπαραίτητον. ὁ δὲ τοιοῦτος τρόπος παρέπεισε τοῦτον καὶ τὴν ἐπιτροπὴν καὶ διοίκησιν ὕστερον τῶν γυναικείων πραγμάτων καὶ κτημάτων ὑπελθεῖν, λέγω δὴ τῶν δύο παρθενώνων, τοῦ τε Περτζὲ καλουμένου καὶ Κραταιοῦ, ἵνα ἅμα μὲν D ἐκ τῶν προσόδων ἔστιν ἃ σφετερίζηται προφάσει τῶν οἰκοδομημάτων, ἅμα δὲ καὶ συχνοτέραν ἔχῃ ποιεῖσθαι τὴν ἐκεῖσε διατριβὴν μετά τινος γαύρου καὶ χλιδῶντος ἤθους. οὗτος ὁπόσους εὐδοκιμήσει χρωμένους ἑώρα φύσεως ἢ τέχνης ἡστινοσοῦν, ὁπόσαι πρὸς ἀρέσκειαν καὶ κοινῇ τοῖς πᾶσι καὶ ἰδίᾳ τοῖς βασιλεῦσι πεφύκασι,

12. ὅ γε μὴν πρὸς εὐποιΐας συμφυὴς τρόπος παρέπ. A. et V. Vid. Notas. 14. τῶν θείων παρθ. A. 15. Verba ἵνα — ἤθους om. A., in V. sub schedula latent, cuius dimidia pars discerpta est; in altera parte haec leguntur: .... πράγεν, ἀλλὰ καὶ πλείστων ἄλλων ἄλλως πενίαν παρε.... λωτον ἐλευθερίαν ἐχαρίσατο καὶ πιπτούσας μεγαλοπρεπῶς ἀνεγ.....δαπάς. διεβέβλητο μέντοι παρὰ τῶν πλείστων, ὡς ὁπόσους etc. Postrema διεβέβλητο μέντοι etc. habet etiam A. Vid. Notas.

animi naturalem eo convertit, et iis rebus velut fluctuum reciprocorum aestu sua omnia studia tam nocturna quam diurna absorberi passus est. Itaque omnium rerum ad usum vitae pertinentium peritissimus erat administrator; seu plantandae arbores forent, seu vites opportuno tempore colendae, seu omnis generis aedificia extruenda. Denique quicquid granaria, quicquid cellas vinarias implet, quicquid loculos rumpit et capaciores quotannis exigit, solertissime prospiciebat. Omitto luxum in vestibus et ferocium atque altorum equorum armenta mensarumque delicias, quae neque crassos humores gignerent, neque bonum faciei colorem corrumperent. Nam et mulieribus partem occupationum suarum tribuebat, idque non segniter, ac si parum interesset, sed necessario, et quasi haud posset detrectare. Qui mores eum post impulerunt, ut muliebrium rerum et possessionum (duo monasteria virginum intelligo, quorum alterum Pertze, alterum Crataei dicitur) curam administrationemque susciperet; simul ut aliquid de redi ibus occasione aedificiorum subtraheret; simul ut saepius ibi cum fastu et mollitie versari posset. Hic quoscunque vel excellenti indole, vel quavis earum artium, quae aut publice omnibus aut privatim Imperatoribus placerent,

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

φίλος εἶναι σφῶν ὑπεκρίνετο μὲν ἔς γε τὸ φαινόμενον· κρύφα δ' ἤχθετο πᾶσι καὶ βάσκανον ἔτρεφεν ὀφθαλμόν τε καὶ γνώμην κατ' αὐτῶν· καὶ λάθρα προσιὼν ἀεὶ τοῦ βασιλέως ὑπορύττειν οὐκ ὤκνει τὰς ἀκοὰς, ἄλλοτε ἄλλοις λοιδορούμενος παραπλήσιον ποιῶν τῷ ὄφει τῷ Λιβυκῷ. γίνεσθαι γάρ φασι παρὰ τοῖς Λίβυ- E σιν ὄφιν ἐχίδνῃ παρόμοιον, ὃς πολὺν ἐπιχεάμενος ψάμμον, ὡς μὴ θεῷτο τοῖς παριοῦσι, μόνον ἀνεῳγμένον ἔξω που τῆς ψάμμου τὸ στόμα μετὰ τῆς γλώττης ἀφίησι τοῖς παριοῦσιν ἀπροσδόκητον ὄλεθρον. (Γ.) Ἕν τι μόνον ἔδοξε τῷ βασιλεῖ συμβουλεύσειν F χρηστὸν καὶ τοῦτο δ' οὐ τὸν οἰκεῖον ἐνδεικνύμενος τρόπον· ἀλλὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἐς τοῦτο διάπυρον ξυννενοηκὼς ὁρμὴν συνεργὸς ἔδοξεν ἐς τὸ βούλευμα καὶ αὐτός. συνήργησε γὰρ τῷ τοῦ βασιλέως δόγματι ἐς τὸ δέξασθαι τοὺς Ἀρσενιάτας ἅπαξ τῆς καθολικῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας ἀποῤῥαγέντας διὰ κενοδοξίαν, ἵνα P. 161 μὴ αὐτοί τε τὸν ψυχικὸν κατὰ διαδοχὴν κινδυνεύσωσι θάνατον καὶ ἅμα ἄλλους ἐξαπατῶντες ἐς τὸν αὐτὸν συνελαύνωσιν ὄλεθρον. τοῦ δὴ βασιλέως εἴξαντος ταῖς πατριαρχικαῖς συμβουλαῖς οὑτωσὶ, ἅτ' ἐκ πολλοῦ καὶ αὐτοῦ τουτὶ βουλομένου, συναθροίζονται πολλοὶ πολλαχόθεν ὥσπερ ἐκ πετρῶν καὶ βάτων αὐθήμεροι βλαστάνοντες Γίγαντες, ῥάκη μὲν περικείμενοι διεῤῥωγότα, πλεῖστον δ' ἐν τοῖς τῆς καρδίας μυχοῖς τὸν τῆς κενοδοξίας καλύπτοντες ὄγκον. B καὶ δὴ βαρέα τινὰ καὶ τὴν ἀκοὴν οὐ μετρίως κνίζοντα προβάλ- V. 132 λονται τὰ ζητήματα, ἵν' ἐς τοὺς πολλοὺς ἐμφανίσωσι δῆθεν οὐκ

9. συμβουλεύσειν pro συμβουλεῦσαι. BOIV. 17. δεξαμένου τὰς πατριαρχικὰς συμβουλὰς, ἅτ' ἐκ πολ. A.

praestare cerneret, eorum se palam amicum simulabat; clam vero oderat, animumque et oculum malignum in omnes intendebat; et alias alios criminando Imperatoris aures furtim pulsare non dubitabat. In quo Libycum serpentem imitabatur. Aiunt enim serpentem nasci in Africa viperae similem, qui ne a praetereuntibus conspiciatur, multa arena se ipsum cooperiat, et ore tantum cum lingua extra arenam exserto improvisum viatoribus exitium afferat. (III.) Unicum Imperatori rectum consilium dare visus est. In eo autem non voluntatem suam declaravit: sed cum Imperatorem ardentissimo studio id cupere intellexisset, effecit ipse, ut in partem eiusdem consilii venisse crederetur. Etenim quod Imperator fieri decreverat, ut Arseniatae semel a Catholica Ecclesia ob inanis gloriae studium avulsi reciperentur, id ut fieret operam dedit; ne ii morbo per successiones propagato salutem animae suae in discrimen vocarent, et alios quoque deceptos in idem secum exitium traherent. Hoc patriarchae consilium cum Imperator approbasset, qui et ipse diu id animo agitaverat, multi multis e locis conveniunt, veluti terrigenae quidam e saxis et rubis subito enati, laceris pannis obsiti; animis vero intimis tumorem vanae gloriae immodicum celantes. Et hi quidem quaestiones molestas, et quibus aures haud mediocriter morderentur, proponebant, ut vulgo scilicet probarent, se non sine causa discessio-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἀναιτίως ἑαυτοὺς σχιζομένους. πρῶτον μὲν, ἵνα δηλαδὴ τὸ τοῦ πατριαρχεύσαντος Ἀρσενίου λείψανον ἐκ τῆς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου μονῆς ἐντίμως ἀνειληφότες ἐν τῷ μεγίστῳ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας νεῷ μεταθῶσι. δεύτερον, ἵνα καθαρτικῷ τινι καθυποβληθῶσιν C ἐπιτιμίῳ τὰ γένη τῶν ἱερέων, ἀργίαν δηλονότι τῆς ἱερουργίας ἐφ' ἡμέραις τεσσαράκοντα. τρίτον, ἵνα νηστείαις καὶ γονυκλισίαις ἐπὶ ῥητοῖς καὶ ὁ κοινὸς ἅπας λαὸς καθαρθῶσι· καὶ ἐπὶ τούτοις ἕτερα τῆς ὁμοίας ἀπονοίας ἐχόμενα, ἃ πάντα διὰ τὸ τῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας καλὸν σπεύσας ὁ βασιλεὺς ἐκπεραίνει. (Δ.) Εἶθ' ἑξῆς ὅσοι μὴ ἀξιώμασιν ἀναλόγοις τετίμηνται τῶν D ἀπὸ τοῦ σχίσματος ἀθροισθέντων, προστασίαις δηλαδὴ μητροπόλεων, προστασίαις μοναστηρίων, παῤῥησίαις ἐν βασιλείοις, πορισμοῖς προσόδων ἐτησίων, οὗτοι δὴ πάντες μετὰ βραχὺ τῆς τοιαύτης ἀπεῤῥάγησαν ὁμονοίας καί εἰσι ταῖς προτέραις αὖθις ἐμμένοντες ἰδιοτροπίαις καὶ σχίσμασιν. ὁ δὲ πατριάρχης προτραπεὶς παρ' αὐτῶν δὴ τῶν συνελθόντων Ἀρσενιατῶν ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, ἐνδεδυμένος τὴν ἱερατικὴν στολὴν, καὶ στὰς πρὸ τοῦ λειψάνου τοῦ Ἀρσενίου ἐξεφώνησεν ὡς ἐκ τοῦ Ἀρσενίου δῆθεν συγχώρησιν ἅπαντι τῷ λαῷ.

P. 162 ι'. Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις μετὰ τὴν νίκην ἐκείνην θρασυνθέντες ὅσον πλεῖστον ἐξῆν οἱ βάρβαροι μικροῦ πᾶσαν ἐδῄωσάν τε καὶ κάκιστα διέθηκαν τὴν περὶ τὴν Θρᾴκην τῶν Ῥωμαίων χώραν, ὡς μήτε ἀροτριᾶν, μήτε σπείρειν τῶν πόλεων ἐξιόντας δύνασθαι Ῥωμαίους ἐφ' ὅλοις ἔτεσι παρὰ βραχὺ δυσί. καὶ ἦσαν διὰ ταῦτα

nem fecisse. Erant autem hae. Primum, ut Arsenii patriarchae reliquiae, e Divi Andreae monasterio honorifice translatae, in maximo Sanctae Sophiae templo collocarentur. Deinde, ut poena aliqua piaculari sacerdotum ordines plecterentur: videlicet ne quadraginta diebus rem divinam facerent. Postremo, ut ieiuniis et genuflexionibus ad certum tempus definitis populus universus mundaretur, aliaque eidem amentiae affinia: quae omnia Imperator ob pacis et concordiae bonum propère exequitur. (IV.) Aliquanto post schismatici, quotquot convenientibus praemiis ornati non fuerant, cuiusmodi sunt metropolitani episcopatus, monasteriorum praefecturae, praerogativae in palatio, annuorum redituum emolumenta, omnes statim abrupta concordia ad pristinum propriumque morem redeunt et in schismate denuo perseverant. At patriarcha, ipsis Arseniatis qui eodem convenerant hortantibus, ambone conscenso et sacerdotali stola indutus, ante Arsenii reliquias stans, recitata velut Arsenii nomine absolutionis formula, omnem populum venia donavit.

10. His temporibus post victoriam illam barbari sumpta maxima audacia omnes fere Romanorum agros circa Thraciam vastaverunt, et pessime illic grassati sunt; ut Romani duobus propemodum annis moenibus egredi nec ad arandum nec ad serendum auderent. Quae res gravi moerore et im-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

λύπῃ βαθείᾳ καὶ παλαμναιοτάταις φροντίσι τὴν ἑαυτῶν οἱ βασιλεῖς ψυχὴν κατατέμνοντες. τὴν μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων βοήθειαν ἀπεγνώκεσαν ἤδη τελέως, ξυνιέντες μὲν ὀψὲ θεομηνίαν τινὰ περὶ τούτοις ἐπιπολάζειν, τὰς δὲ τῆς θεομηνίας αἰτίας οὐκ οἶδ' ὅπως οὐ ξυνιέντες, καὶ ἦν αὐτοῖς ἡ πᾶσα B μελέτη μισθοφορικήν τινα προσκαλέσασθαι συμμαχίαν ὁθενδήποτε. καὶ μέντοι καὶ ἐπὶ τούτοις ἐτρίβετο χρόνος οὐ μέτριος, ἀναλογιζομένων τὴν τῶν χρημάτων δαπάνην ἐσομένην μεγάλην καὶ οὐ μάλα τοι φορητὴν τῷ βασιλικῷ ταμείῳ, χρημάτων εἴπερ C ποτὲ νῦν μάλιστα σπανίζοντι διὰ τὴν τῆς χώρας κάκωσιν. ὅμως μέντοι τῆς ἀνάγκης ἠρεμεῖν ἥκιστα συγχωρούσης πέμπει πρὸς τὸν V. 133 ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸν, τὸν Κράλην λέγω Σερβίας, ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος συμμαχίαν μεταπεμπόμενος. (B.) Ἀλλὰ πρὶν ἐκείνην ἐκεῖθεν ἀφικέσθαι τὴν συμμαχίαν, ὁ πάντα ποιῶν καὶ μετασκευάζων πρὸς τὸ βέλτιον κύριος διανίστησι πρὸς ἀνδρικόν τινα ζῆλόν τινα τῶν εὐγενῶν τῆς συγκλήτου καὶ κατὰ γένος τῷ βασιλεῖ D προσηκόντων, Φιλῆν τὸν Παλαιολόγον, ὃς καὶ τὴν πρωτοστρατορικὴν παρὰ βασιλέως ὕστερον παρειληφὼς ἦν βακτηρίαν. οὗτος οὖν περὶ τὰ βασίλεια διατρίβων ἀεὶ καὶ μάλα τοι πλείστην καρπούμενος τὴν τοῦ βασιλέως εὐμένειαν διὰ τὸ τῆς γνώμης ἀκίβδηλον καὶ διάπυρον πρὸς τὴν βασιλικὴν εὔνοιαν καὶ ἔτι τὸ τοῦ βίου σεμνὸν, ἀδαὴς τις ἐδόκει καὶ ἄπειρος τὰ πολέμια, ἅτε καὶ τὸ P. 163 σῶμα κατὰ φύσιν ἔχων ἰσχνὸν καὶ τὰ πλεῖστα νοσηλευόμενον· καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ μόναις ταῖς θειοτέραις μελέταις ἦν ἐνδιατρί-

4. τούτοις A., τούτους W.

portunissimis curis animum afflixit Imperatorum. Iam enim a Romanis legionibus nulla prorsus auxilii spes supererat, sero tandem intellecta numinis iracundia, quae illas comitabatur, causis vero illius iracundiae haud scio quomodo non intellectis. In id igitur unum intenti erant Imperatores, ut mercenarium undecunque militem conducerent. In quo mora temporis non parva intercessit, dum futuros sumptus reputant, magnos videlicet et quos fiscus ferre difficillime posset. Etenim fiscus, si unquam alias, tum vel maxime erat exhaustus ob provincias vastatas. Tamen urgente necessitate et minimum quietis indulgente Imperator Andronicus ad filiae suae maritum Cralem Serviae auxilii arcessendi causa legationem mittit. (II.) Sed priusquam auxilia inde advenirent, Deus, qui omnia perficit et in melius refert, nobilem et senatorium virum Andronici Imperatoris cognatum excitat, et generoso quodam zelo inflammat. Is erat Philes Palaeologus, qui et protostratoricum ab Imperatore baculum deinde accepit. Qui cum in palatio assiduus versaretur et magna apud Principem gratia polleret, quem sincero et ardente animi affectu atque ipsa vitae honestate sibi conciliaverat, ignarus et imperitus rei militaris habebatur; tum quia corpus natura sua tenue et morbis obnoxium habebat; tum maxime ob id, quia uni rerum divinarum contem-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

βων καὶ ναοῖς προσεδρεύων ὡς τὰ πολλὰ καὶ πλείστην αἰδῶ τοῖς ἱεροῖς τῶν πραγμάτων παρέχειν ἔργον ποιούμενος. οὗτος γὰρ βαρείαις φροντίσι κάτοχον θεασάμενος τὸν βασιλέα Ἀνδρόνικον ἔπαθε τὴν ψυχήν· καὶ προσελθὼν, „δός μοι,” φησὶν, „εἰς τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδα παρελθόντι βραχύν τινα στρατὸν B ἀπολέξασθαι καὶ λοχαγοὺς καὶ ταξιάρχους, οὓς ἂν αὐτὸς ἐθέλοιμι, καὶ πρὸς τούτοις δαπάνην ἀνενδεῆ τῶν χρειωδῶν τῶν τε ὑποζυγίων καὶ αὐτῶν. αἱ γὰρ πρὸς θεὸν στεῤῥαί μου καὶ ἀῤῥαγεῖς ἐλπίδες τὴν ἐμὴν ὑποτρέχουσαι περιθάλπουσι καρδίαν καί με πείθουσι διϊσχυρίζεσθαι,. ὡς ὄψει με τὴν ταχίστην τρόπαια φέροντα κατὰ τουτωνὶ τῶν βαρβάρων. (Γ.) Πείθεται τοῖς λεγο- C μένοις ὁ βασιλεὺς ἐπειπὼν, ὡς δίκαια ποιῶν ὁ θεὸς οὐκ ἐν ταῖς κνήμαις τοῦ ἀνδρὸς εὐδοκεῖ, οὐδ᾽ ἐν πλήθει ἰσχύος, ὡς αὐτὸς διὰ Δαβὶδ τοῦ προφήτου φησὶν, ἀλλ᾽ ἐν συντετριμμένῃ καρδίᾳ καὶ πνεύματι ταπεινώσεως. τῷ μὲν οὖν υἱῷ τῷ ἐμῷ καὶ βασιλεῖ Μιχαὴλ οἶμαι ἀπεχθανόμενος διὰ τὰ τῶν φυσάντων πλημμελήματα τὴν παρ᾽ ἑαυτοῦ συμμαχίαν οὐ δίδωσι· δώσει δ᾽ ἴσως D τουτωῒ τῷ σεμνῷ τόν τε βίον καὶ τρόπον. τιμιωτέρα γὰρ παρὰ κυρίῳ σεμνότης καὶ βίος ἄληπτος ὑπὲρ δύναμιν ὅπλων. ἀπέστρεψα γὰρ, φησὶ, καὶ εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὅτι οὐ τοῖς κούφοις ὁ δρόμος, καὶ οὐ τοῖς δυνατοῖς ὁ πόλεμος, καί γε οὐ τῷ σοφῷ ὁ ἄρτος, καί γε οὐ τοῖς συνετοῖς ὁ πλοῦτος, καί γε οὐ τοῖς γινώσκουσιν ἡ χάρις· ὅτι καιρὸς καὶ ἀπάντημα συναντήσεται πᾶσιν αὐτοῖς. καὶ μὲν δὴ πᾶσαν τούτου τὴν αἴτησιν ὁ βασιλεὺς

3. οὕτω ante βαρείαις add. W., om. A. 11. λεγομ.] λόγοις A. 13. ὡς — φησὶν add. A.

plationi immorabatur, et fere in templis degebat, ac cultu religiosissimo sacra prosequebatur. Is cum Imperatorem Andronicum tantis curis aestuantem videret, animo indoluit et ad illum ingressus, „permitte,” inquit, „mihi ad Romana castra proficisci, ut et parvam militum manum, et centuriones ac tribunos quos ipse voluerim deligam. Fac item, ut commeatum mihi suppedites, qui et hominibus et iumentis satis sit. Spem enim firmam et inconcussam in Deo collocavi, qua animum subeunte ita confido, ut affirmare non dubitem victorem me barbaris hisce profligatis quamprimum affuturum.” (III.) Paret dictis Imperator, ac „iustus est Deus”, inquit, „cui non in tibiis viri beneplacitum est, nec in multitudine virium, ut ipse per Davidem prophetam ait, sed in contrito corde et in spiritu humilitatis. Nimirum filio meo Michaëli Imperatori propter parentum delicta, ut opinor, infensus ferre opem recusat: isti autem fortasse laturus est, vitae honestate et antiquis moribus commendabili. Pluris quippe fit apud Deum honesta et inculpata vita, quam vires armorum. Converti enim me,” inquit, „et vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec potentium bellum, nec sapientis panem, nec prudentum divitias, nec intelligentium gratiam: quoniam tempus et eventus iis omnibus occurret.” Itaque quicquid ille petie-

ἀσμένως ἀποπιμπλᾷ, χρήματά τε καὶ ὅπλα καὶ ἵππον ὅσην καὶ A. C.
οἵαν ἐβούλετο δούς. (Δ.) Ἃ δὴ πάντα κατὰ γνώμην αὐτῷ γε- 1282
γονότα παρειληφὼς ὁ Φιλῆς πρῶτα μὲν φιλοφροσύναις καὶ δεξιώ- ad 1328
σεσι παντοδαπαῖς ἀναῤῥιπίζει τοὺς στρατιώτας ἐς φλόγα πολε- Imp. Andron. Senioris.
μικῆς ὁρμῆς, χρήματά τε χαριζόμενος καὶ ἵππους καὶ ὅπλα καὶ E
ἐκπώματα· ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν ἑαυτοῦ ζώνην λυσάμενος στρα-
τιώτῃ χαρίζεται, ἄλλῳ δὲ τὸ ἑαυτοῦ παραξιφίδιον· ὁμοδίαιτός
τε αὐτοῖς γίνεται καὶ ὁμόπνους, τιμάς τε αὐτοῖς ὑπισχνεῖται καὶ
δωρεὰς οὐ μικρὰς μετὰ τὸν πόλεμον ἀναλόγους τοῖς ἀγῶσιν ἑκά- F
στου· ἔπειτα πάσης ἀδικίας ἀφέξεσθαι παραινεῖ, ἱερεῦσί τε πλεῖστα
διανέμει χρήματα δεήσεων ἕνεκα τῶν ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ καὶ αὐτοῦ
πρὸς θεόν. καὶ ἐπὶ τούτοις δεῖν ἔκρινε, πρὶν ἐξελθεῖν τῆς βασι-
λευούσης, λάθρα τοὺς κατασκεψομένους τὰ τῶν πολεμίων στρα-
τόπεδα πέμψαι, ὡς μὴ ἀτέκμαρτον ἔχοι τὴν κίνησιν. καὶ δὴ
μαθὼν ὡς χιλίους πεζοὺς καὶ διακοσίους ἱππέας ὁ Χαλὴλ ἀπολε- P. 164
ξάμενος πρότριτα πέπομφε, πάσας τὰς περὶ τὴν Βιζύην κατα- V. 134
στρεψομένους χώρας καὶ πλείστην ἐκεῖθεν αὐτῷ τὴν λείαν κομί-
σοντας, ἔξεισι τὴν ταχίστην βουλόμενος πρὶν ἐπανήκειν τοὺς
πολεμίους συμμῖξαί σφισι περὶ τὴν ὁδὸν ἅμα τοῖς λαφύροις ἐπα-
νιοῦσι. (Ε.) Τριταῖος μὲν οὖν ἐκ τῶν τῆς βασιλευούσης ἄρας
προαστείων ἀφικνεῖται περὶ ποταμὸν Ξηρόγυψον οὑτωσί πως B
ἐγχωρίως καλούμενον. ἔνθα καὶ ὁμαλὸς ὁ χῶρος ἦν καὶ πεδιὰς
ἀρίστη πρός τε στρατοπεδείας καὶ συῤῥήξεις πολέμων. ἐνταῦθα
δὴ οὖν στρατοπεδευσάμενος διέταττε τὰς τάξεις, τοὺς ταξιάρ-

21. οὑτωσί πως A., οὕτω πως W.

rat, cupide Imperator exequitur, pecunia, armis, equis, quot et quales voluerat datis. (IV.) Quae cum omnia Philes ex animi sententia obtinuisset, tum ipse humanitate primum et omnis generis officiis bellicum ardorem et impetum in animis militum excitare; pecunias, equos, arma, pocula largiri; interdum et zonam suam solvere et militi dare; alii pugionem offerre; eodem victu uti; idem velle et sentire; honores et donativa non parva, quae cuiusque laboribus responderent, bello confecto persoluturum se promittere; item monere, ut ab omni flagitio sibi temperent; denique sacerdotibus magnam pecuniam distribuere, ut Deum pro se et exercitu deprecentur. Ad haec antequam Urbe egrederetur, necessarium duxit exploratores praemitti, qui hostium castra specularentur, ne se ipse temere moveret. Cum autem cognovisset, Chalelem nudiustertius mille pedites et ducentos equites delegisse, qui omnes agros iuxta Bizyam popularentur, et maximam inde praedam afferrent, maturat exitum eo consilio, ut cum hostibus nondum ad suos reversis, sed cum praeda redeuntibus, in itinere congrediatur. (V.) Tertio die postquam ex Byzantinis suburbiis discesserat, ad flumen quod incolae Xerogypsum appellant, pervenit. Planus est is locus et campis ad castrametanda et ad praelium committendum aptissimis diffusus. Ibi igitur castris positis aciem explicat; ordines et ordinum ductores, cohortes et prae-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

χους, τοὺς λόχους, τοὺς λοχαγοὺς, τοὺς οὐραγοὺς, τὰς φάλαγγας, λόγοις τε μειλιχίοις συχνὰ παραθαῤῥύνων καὶ προπόσεσι δεξιούμενος καὶ πάντα ποιῶν ὅσα τόνον δίδωσι τῇ τῶν ἀνδρῶν προθυμίᾳ. δύο παρῆλθον ἡμέραι καὶ ἥκουσιν οἱ σκοποὶ περὶ C μέσας νύκτας, ἐγγὺς εἶναι τοὺς πολεμίους ἀγγέλλοντες μετὰ πολλῶν τῶν λαφύρων ἐπανιόντας ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυναικῶν καὶ νηπίων καὶ κτηνῶν. ἅμα δ' ἡλίῳ καὶ οἱ πολέμιοι ἀναφαίνονται· καὶ πόῤῥωθεν καὶ αὐτοὶ τὰ τῶν πολεμίων ὁρῶσι στρατόπεδα τῇ λαμπρότητι τῶν ὅπλων ἀστράπτοντα. καὶ δὴ κατὰ χώραν στάντες παρεσκευάζοντο πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ πρῶτα μὲν τὰς ἁμά- D ξας κατὰ κύκλον στήσαντες δεσμίους ἔνδον τοὺς αἰχμαλώτους εἰσάγουσιν ἅμα τοῖς ἄλλοις λαφύροις. ἔπειτα κόνιν χεάμενοι κατὰ κεφαλῆς καὶ χεῖρας πρὸς οὐρανὸν ἀνατείναντες ἀνελάβοντο τὰ ὅπλα. ἤδη δὲ καὶ τὸν Ῥωμαϊκὸν ὁρῶσι στρατὸν συντεταμένον ἰόντα κατ' αὐτῶν καὶ κατόπιν τάς τε τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων δυνάμεις ἰθύνοντα τὸν Φιλῆν καὶ λόγοις παντοίοις πρὸς πόλεμον E παροξύνοντα. (ϛ'.) Πρῶτος οὖν εἰσεπήδησεν ἐς τὴν φάλαγγα τῶν βαρβάρων ὁ ταξίαρχος τοῦ δεξιοῦ κέρως μετὰ τῆς ἑπομένης αὐτῷ φάλαγγος· καὶ τρώσας καιρίαν τὸν ἀντιστάντα πολέμιον καταβάλλει τοῦ ἵππου καὶ ἐπ' αὐτῷ ἕτερον· κἄπειτα τοῦ ἵππου βληθέντος αὐτῷ παρεκκλίνει τοῦ μεταιχμίου. τοῦτο διέσεισε πρὸς βραχὺ τὴν Ῥωμαίων φάλαγγα· καὶ ἀνεῤῥώσθησαν οἱ πολέμιοι καὶ ἀσήμῳ χρησάμενοι τῇ κλαγγῇ καὶ βοῇ πρὸς δίωξιν ὥρμησαν. F ἀλλὰ φθάσας ὁ Φιλῆς περιῄει λόγοις καὶ παρακελεύσεσι θαῤῥύνων

6. ἀνδρῶν — κτηνῶν add. A. 14. συντεταμένον A., συντεταγμένον W. 24. παρακελεύσμασι A.

fectos cohortium cum primi tum extremi agminis, legiones denique ad pugnam instruit; benignis sermonibus omnes subinde confirmat, et propinationibus demeretur: omnia denique facit, quae animorum alacritatem maxime augent. Biduo post sub mediam noctem speculatores adsunt, hostem in proximo esse nunciantes, multis spoliis onustum, viros, mulieres, puerosque et iumenta secum abducentem. Sub ortum solis etiam hostes se ostendunt, atque eminus et ipsi hostilia castra cernunt, splendore armorum coruscantia. Quare presso gradu ad pugnam se parant. Ac primum curribus in orbem circumpositis captivos in medio vinctos collocant una cum caeteris manubiis. Deinde pulvere capitibus insperso et manibus in caelum sublatis arma corripiunt. Iam et Romanum exercitum instructum vident contra sese ire, et Philen pone sequi, peditum et equitum copias regentem et variis adhortationibus ad pugnam extimulantem. (VI.) Qui igitur in dextro cornu ordines ducebat, primus cum suo agmine in hostilem phalangem facto impetu hostem oppositum lethali vulnere inflicto ex equo deturbat; mox statim alterum. Deinde equo suo vulnerato ex acie discedit. Id Romanam phalangem aliquantisper conturbavit, effecitque, ut hostes reparatis viribus incondito clamore et ululatu ad persequendos Romanos cum impetu ferrentur. Sed Philes huic malo statim occurrit, cum aciem obeundo equites

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

τό,τε πεζὸν καὶ ὅσοι τῶν ἱππέων καὶ πολλοῖς ἔνθεν μὲν αὐτὸς ἐπιβοώμενος δάκρυσι τὴν θείαν ἐπικουρίαν, μὴ περιϊδεῖν κινδυνεύουσαν ἐν βραχεῖ τὴν ὅλην Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, ἐκεῖθεν δ' οἰμώζοντές τε καὶ ὀλολύζοντες τῶν αἰχμαλώτων τὰ πλήθη καὶ θερμοῖς στεναγμοῖς τε καὶ δάκρυσι τὴν ἄνωθεν δεξιὰν ἐπικαλούμενοι σύμμαχον. τότε τοίνυν αἱ μὲν πεζικαὶ τῶν Ῥωμαίων δυνά- P. 165 μεις εἰς χεῖρας ἰόντες τοῖς τῶν βαρβάρων πεζοῖς ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἔβαλλόν τε καὶ ἐβάλλοντο, ἔκοπτόν τε καὶ ἐκόπτοντο· καὶ ἦν καρτερά τις καὶ βιαία τῶν πεζῶν ἡ μάχη, λίαν εὐρώστως ἀμφοτέρων τῶν δυνάμεων ἀγωνιζομένων. τῶν δ' ἱππέων τοὺς μὲν πλείστους κύκλῳ περιήγαγε τοῦ βαρβαρικοῦ στρατεύματος ὁ Φιλῆς· ὁ δὲ τοὺς ἄριστα πεφραγμένους τοῖς ὅπλοις ἀναλαβὼν ῥήγνυσιν ἐκ πλευρᾶς τὴν ὅλην φάλαγγα τῶν βαρβάρων καὶ μέσος ἐλάσας ἐκλόνησέ τε καὶ συνεκύκησε κράτιστα ταύτην, ὡς μηκέτι B δύνασθαι τοὺς βαρβάρους συστῆναί τε καὶ γνῶναι τὸ ποιητέον, οὕτω πανταχόθεν περιστοιχισθέντας καὶ ἀφειδῶς κοπτομένους. καὶ μὲν δὴ πλὴν ὀλίγων ἱππέων ἅπαντας ἐκεῖ κατασφάξαντες ἔπειτα ἐπισπεύδουσι τὴν πορείαν, ἐξιππασάμενοι μέχρι τῶν εἰσόδων τῆς Χεῤῥονήσου, ἵνα ἐντὸς ὡς ἐν δικτύῳ συγκλείσαντες τοὺς λοιποὺς V. 135 τῶν βαρβάρων εὐεπιχείρητον τὴν τούτων ἀπώλειαν τοῦ λοιποῦ C διαπράξωνται. (Z.) Φθάσαντες οὖν ἐνταῦθα στρατοπεδεύουσι τοῖς τε ἐπινικίοις τρυφῶντες καὶ ταῖς ἐκ βασιλέως τιμαῖς τε καὶ δωρεαῖς. πέμπει δὲ καὶ πέντε τριήρεις ὁ βασιλεὺς εὐθὺς, ἵνα παραπλέουσαι τὸν Ἑλλήσποντον παραφυλάττωσι, μὴ λάθῃ παρὰ

19. Χεῤῥονήσου A., Χερσον. W. ἵν' ἐντ. A.

pariter et pedites verbis et cohortationibus confirmaret; et hinc quidem ipse lacrymis divinam opem imploraret, ne totum Romanum Imperium paulo momento funditus everti pateretur; inde autem captivi gementes et ululantes ferventibus suspiriis et fletibus praesens Dei auxilium exposcerent. Tum igitur pedestres Romanorum copiae barbarorum peditatum cominus aggressi feriunt et feriuntur, caedunt, caeduntur; et utrisque fortiter dimicantibus atrox et ardens pugna exsurgit. Maxima vero parte equitum Philes barbaricam aciem involvit; ac ipse sumptis secum iis, qui armis optime instructi erant, totam a latere phalangem hostium perrumpit, et in eam usque mediam delatus ita strenue obvios disiicit ac perturbat, ut barbari neque consistere possent, nec quid agendum esset scirent, undique circumventi et foede trucidati. Ita omnibus ferme illic caesis, pauci duntaxat equites effugerunt: quos Romani equites gradu accelerato usque ad ingressum Chersonesi persequuti sunt, ut ibi tanquam intra rete conclusos reliquos facili labore mactarent. (VII.) Quo cum perventum esset, gaudio ob victoriam exultantes honoribusque et donis ab Imperatore cumulati castra ponunt. Statim etiam quinque triremes Imperator misit, quae Hellespenti oram legendo caverent, ne a barbaris in adverso littore habitantibus Cha-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

τῶν ἀντιπέρας βαρβάρων ἐληλυθυῖα δύναμις τῷ Χαλήλ. τούτων οὕτως ἐχόντων ἧκει καὶ ἡ πάλαι κληθεῖσα τῶν Τριβαλλῶν συμμαχία, λογάδες ἱππεῖς δισχίλιοι. ἧκει δ' ἐπὶ τούτοις καὶ ὁ τῶν ἐν τοῖς Γαλάτου Λατίνων ποτεστάτος παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον, D αὐτόκλητος Ῥωμαίοις σύμμαχος, τριήρεις ἔχων ὀκτὼ καὶ τειχομαχικὰ μηχανήματα. καὶ δὴ προσελάσαντες ἔνθεν μὲν τὰ Ῥωμαίων καὶ Τριβαλλῶν στρατεύματα, ἐκεῖθεν δὲ τὰ ἐκ τῶν τριήρων, μεμερισμένως κατὰ γένη καὶ φυλὰς πηγνύουσι τὰ στρατόπεδα κύκλῳ τοῦ ἄστεως καὶ τῶν τάφρων, ἐν οἷς τὴν δίαιταν E εἶχον οἱ βάρβαροι. οἱ μέντοι Ῥωμαῖοί τε καὶ οἱ Λατῖνοι δεξιῶς ἔχοντες πρὸς τειχομαχίαν καὶ πολιορκίαν περιϊστῶσι παντοῖα καὶ ἰσχυρὰ μηχανήματα, δι' ὧν πλήθη λίθων ἐῤῥίπτουν, καὶ πολὺν ἐπῆγον τὸν ὄλεθρον τοῖς τε ὑποζυγίοις τῶν βαρβάρων καὶ αὐτοῖς· καὶ τοῦτο νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ποιοῦντες οὐκ ἔληγον. (H.) Τοῖς δὲ βαρβάροις πρὸ ὀφθαλμῶν ἤδη τὸν ὄλεθρον βλέ- F πουσιν ἑαυτῶν, καὶ μὴ ἔχουσιν ὅθεν διαφύγοιεν διὰ τὸ πανταχόθεν πολλοῖς κεκυκλῶσθαι στρατεύμασιν, ἔδοξε διακυβεῦσαι τὸ ζῆν οὑτωσί. ἔδοξε γὰρ λάθρα καὶ νύκτωρ ἐπιθέσθαι τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατῷ μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις, ἅτε ἐθάδες ὄντες νικᾷν αὐτοὺς καὶ ἅμα πεφοβημένους καὶ αὐτοὺς ὄντας ἐκ τῶν φθασάντων δυστυχημάτων· ἵνα διὰ τούτων ἴσως καὶ τὰ τῶν ἄλλων στρατόπεδα θορυβήσαντες ἀνακωχὴν τῆς πολιορκίας ἐργάσωνται. ἀλλὰ P. 166 τότε πρῶτον ᾔσθοντο σφαλερὰς ὑπολήψεις κατὰ Ῥωμαίων θρέψαντες. οὐ γὰρ ἔλαθεν αὐτοὺς οὐδ' ἡ πρώτη τῶν βαρβάρων

13. τε om. A. 18. νύκτωρ A., νυκτὸς W.

leli auxilia submitterentur. Hoc rerum statu Triballorum quoque auxilia iampridem evocata adsunt, delectorum equitum duo millia. Adest et Latinorum Galataeorum Potestas apud Hellespontum ultro nostris opem laturus cum octo triremibus et muralibus tormentis. Cum igitur hinc Romanorum et Triballorum copiae, inde ii qui in triremibus erant advenissent, pro gentium et nationum varietate distincti ac divisi circum oppidum et fossas, intra quas barbari se continebant, castrametantur. Ac Romani quidem et Latini obsidionum et oppugnationum periti omnis generis firmas machinas contra castellum disponunt; quarum ope saxa plurima eiaculantes magnam apud barbaros hominum et iumentorum stragem edebant: idque nec interdiu nec noctu facere intermittebant. (VIII.) Barbaris vero, quibus iam ante oculos mors erat, nec ullum effugium patebat, quod undique multis exercitibus cincti essent, discrimen vitae adire visum est hoc modo. Noctu Romanorum potius quam aliorum exercitum invadendum esse statuerunt, quod et vincere eos hactenus consuevissent, et praeteriti temporis cladibus adhuc territos eos putarent: ut per hos forsitan caeteris quoque hostibus perturbatis morae alicuius spatio oppugnationem interrumperent. Sed tum primum senserunt, se falsa de Romanis opinione imbutos esse, quos ne pri-

A. C. 1282 ad 1328
Imp. Andron. Senioris.

ὁρμὴ ὡπλισμένους καὶ ἐγρηγορότας καὶ συχναῖς φυλακαῖς ἀμοιβαδὸν τὴν νύκτα παραμετροῦντας. διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὡς πύργῳ στιῤῥῷ προσβαλόντες ἀπεκρούσθησαν καὶ ὑπέστρεψαν αἴσχιστα. οὐ μὴν μέχρι τούτου γε στῆναι ἐγνώκεισαν· ἀλλὰ σφόδρα τῇ πολιορκίᾳ πιεζομένοις ἔδοξεν αὖθις πεῖραν λαβεῖν καὶ τῶν Τριβαλλῶν. ἀλλὰ τὰ ὅμοια καὶ παρὰ σφῶν πεπονθότες πρὸς τὰς ἐσχατιὰς ἤδη τῆς ἀπογνώσεως ἦσαν σκηνοβατοῦντες. (Θ.) Καὶ δὴ B τῇ ὑστεραίᾳ περὶ μέσας νύκτας τὰ ὅπλα ῥίψαντες αὐτομολοῦσι πρὸς τὰς τριήρεις βρίθουσι κόλποις καὶ βαλαντίοις. τοῖς γὰρ Λατίνοις μόνοις τὴν ἑαυτῶν ἐθάῤῥησαν φυλακὴν, μηδὲν ἐλπίσαντες πείσεσθαι δεινὸν ὑπ' αὐτῶν, ἅτε μηδὲν μηδ' αὐτοὶ δεινὸν κατ' αὐτῶν ἐργασάμενοι πρότερον. ἀλλὰ τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἀσελήνου καὶ ζοφερᾶς τυγχανούσης ἔλαθον ὑπ' ἀγνοίας οἱ πλείους C αὐτῶν παρὰ τὰς τῶν Ῥωμαίων τριήρεις καταφυγόντες, καὶ καπνὸν φεύγοντες εἰς πῦρ ἐμπεπτώκασι, τὰς τῶν Ῥωμαίων δηλαδὴ χεῖρας, ὑφ' ὧν τά τε χρήματα ἀφῃρέθησαν τὴν ταχίστην καὶ αὐτοὶ κατεκόπησαν ἀφειδῶς. οἱ δὲ Λατῖνοι τοὺς καταφεύγοντας εἰς αὐτοὺς πάντας μὲν οὐκ ἀνεῖλον, ἀλλὰ μόνους τοὺς πλεῖστα κομίσαντας χρήματα διὰ τὸ ἀνέκφορα μεῖναι καὶ μὴ γνωσθέντα ζητεῖσθαι παρὰ Ῥωμαίων. τοὺς δὲ λοιποὺς τότε μὲν ζῶντας ἐτήρησαν D ἐν δεσμοῖς· ἔπειτα τοὺς μὲν ἐξ αὐτῶν ἐκόμισαν τῷ βασιλεῖ, V. 136 τοὺς δὲ πρὸς δουλείαν ἑαυτῶν διενείμαντο. ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

ια'. Ἐς δὲ τοὐπιὸν ἔτος ἐκβάλλεται καὶ Νίφων τοῦ πατριαρ- E

19. ἀνέκφορα A., ἀνέκφωρα W.

ma quidem barbarorum eruptio latuit, armatos et vigilantes et per crebras excubiarum vices noctem transigentes. Quare inani impetu velut in fortem turrim facto repulsi turpissime recesserunt. Nec tamen in eo demum subsistere eis placuit, ut nihil ultra tentarent. Verum gravi obsidione premente etiam Triballorum periculum facere libuit. Sed eodem modo ab illis etiam tractati iam in extrema desperatione versabantur. (IX.) Itaque postridie sub mediam noctem abiectis armis ad triremes plenis sinibus et saccis decurrunt. Latinis enim solis, quod nihil ab illis mali timerent ut quos nec ipsi ulla iniuria antehac laesissent, salutem suam credere ausi sunt. Sed cum ea nox obscura et illunis foret, plerique imprudentes ad Romanas triremes deveniunt: ibique, dum fumum fugiunt, in ignem delabuntur, hoc est, in Romanorum manus incidunt, qui et pecuniis omnibus eos actutum spoliant et absque misericordia contrucidant. Latini vero suos supplices non quidem omnes occiderunt, sed eos tantum qui pecuniae plurimum attulerunt, ut quid accepissent incompertum maneret, ne Romani si rescivissent pecunias repeterent. Caeteros tum quidem in vinculis vivos habuere; deinde ex iis alios Imperatori attulerunt, alios inter sese partiti ad servitutem retinuerunt. Et haec quidem in hunc modum gesta sunt.

11. Sequenti anno etiam Niphon e patriarchali sede eiicitur ob multa

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

χικοῦ θρόνου, αἰτίαν εἰληφὼς πολλαπλῆς καὶ πολυειδοῦς ἱερο-
συλίας καὶ χρημάτων ἔρωτος ἄδικόν τε καὶ μὴ πάνυ τῷ πατριαρ-
χικῷ προσήκοντα θρόνῳ τὸν πορισμὸν ἐφευρίσκοντος. καὶ ἀπελθὼν
οἰκητήριον ἐποιήσατο τὸ πρὸς θάλασσαν τετραμμένον μέρος τῆς
Περιβλέπτου μονῆς. ἑνὸς δὲ μεταξὺ παραδραμόντος ἔτους ἐπὶ τὸν
A. C. 1316 πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον Ἰωάννης ὁ Γλυκὺς, λογοθέτης ὢν
P. 167 τηνικαῦτα τοῦ δρόμου καὶ γυναῖκα ἔχων καὶ υἱοὺς καὶ θυγατέρας.
ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ σοφὸς ἐν τοῖς μάλιστα καὶ σφόδρα τῆς εὐγενοῦς
ἐκείνης τῶν Ἀθηναίων ἠχοῦς εἴπερ τις ἐχόμενος καὶ τύπον ἐκεῖνον
καὶ τρόπον καθάπερ τι θεῖον τηρῶν ἀρχέτυπον· συνέσεως δ'
ἐμβριθείᾳ καὶ γνώμῃ βουλευομένῃ τὰ δέοντα καὶ τρόπων σεμνό-
τητι μακρῷ τῷ μέτρῳ πάντας νικῶν. διὰ ταῦτα δὴ καὶ τὸν πα-
τριαρχικὸν θρόνον ἔπαθλον κατὰ τὸ προσῆκον λαμβάνει, τῆς
γυναικὸς αὐτοῦ τὸ μοναχικὸν εὐθὺς ὑπελθούσης σχῆμα. καὶ αὐ-
B τὸν μέντοι τὸ μοναχικὸν ὑπελθεῖν ὁρμήσαντα σχῆμα αἰδοῖ τοῦ
θρόνου τῆς ὁρμῆς ἐπέσχεν ὁ βασιλεύς. χυμοῦ γάρ τινος διεφθο-
ρότος οὐ πάνυ πρὸ πολλοῦ τὰ τούτου διαδραμόντος ἄρθρα, τα-
κταῖς περιόδοις τοῦ ἔτους ἔπασχε τὰ δεινότατα, καὶ ἦν ἀνάγκη
κατὰ τὰς τῶν ἰατρῶν κρίσεις κρέατι τοῦτον χρῆσθαι· καὶ διὰ
τοῦτο δὴ τὸ μοναχικὸν ὑπελθεῖν οὐ συγκεχώρηται σχῆμα. τούτου
C τοῦ ἀνδρὸς ἀπολελαύκειν κἀγὼ, καθόσον πλεῖστον ἐξῆν, ἐν ταῖς
νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν σχολαῖς λογικαῖς αὐτῷ συγγινόμενος καὶ
πολλὴν τῆς ἐκείνου γλώττης τρυγῶν τὴν ὠφέλειαν· ὁπότε δὴ καὶ

11. βουλευομένῃ A., βουλομένῃ W. 19. χρῆσθαι A., κεχρῆσθαι W. 21. ἀπολελαύκειν A., ἀπελελ. W.

et varia sacrilegia atque ob amorem pecuniae, quo ille impulsus quaestum iniquum nec satis dignitati suae convenientem instituebat. Is autem digressus domicilium sibi elegit eam partem monasterii Peribleptae, quae mare spectat. Uno anno interiecto in patriarchicum solium imponitur Ioannes Glycys, tum Logotheta cursus publici, qui uxorem filiosque et filias habebat. Erat hic vir doctissimus et generosae illius Atheniensium elocutionis, si quis unquam, retinentissimus, utpote qui eam dicendi formam ac rationem tanquam divinum aliquod exemplar observaret. Idem gravi iudicio, animi affectu ad optima quaeque propenso, et morum sanctitate longe omnes superabat. Quas ob res patriarchalem sedem velut meritum praemium accepit, cum uxor eius statim monasticum habitum induisset. Atque ipse quoque sedis reverentia eundem habitum induere quidem voluit; sed illius conatui Imperator obstitit. Nam cum corruptus humor non ita multo ante articulos eius invasisset, certis anni intervallis gravissime cruciabatur, et de sententia medicorum eum necesse erat carnibus vesci: qua de causa monasticus ei habitus non concessus est. Huius viri consuetudine usus et ipse sum, quoad potui et licuit nocturnis diurnisque eius colloquiis interesse et uberrimos fructus ex ipsius sermonibus colligere solitus, cum apud me

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

παρ' ἐμοὶ οἵ τε τῶν λόγων μάλα τοι ἤκμαζον ἔρωτες καὶ ἡ ἡλικία τὸν εἰκοστὸν παρήλλαττε χρόνον. (B.) Ἦν γε μὴν τηνικαῦτα τῷ βασιλεῖ παραδυναστεύων καὶ πᾶσαν κατάστασιν ὅλοις μεσιτεύων τοῖς πράγμασιν ὁ Μετοχίτης Θεόδωρος, λογοθέτης ὢν τηνικαῦτα τοῦ γενικοῦ. τοσοῦτον δ' αὐτῷ προσετετήκει καὶ οὕτως ὁ βασι- D λεὺς αὐτοῦ γε ἐξήρτητο, ὥστ' οὐδὲν ἦν αὐτῷ μικρὸν ἢ μέγα τῶν πάντων ἀπόῤῥητον πρὸς αὐτόν· ἀλλὰ πάντ' ἐποίει βουλομένου καὶ τούτου, καὶ αὖθις οὐδὲν, ὃ μὴ τούτῳ πρὸς βουλήσεως ἦν. ἤδη δὲ καὶ γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ τὸν ἀδελφιδοῦν τούτῳ παρέσχετο, Ἰωάννην φημὶ τὸν μονογενῆ τοῦ Πορφυρογεννήτου υἱόν· ὃν δὴ ζῶντος μὲν αὐτῷ τοῦ πατρὸς ἀπεστρέφετο δι' ἔχθος τὸ E πρὸς ἐκεῖνον· ἐκείνου δ' ἀπαλλάξαντος ἐδέξατό τε καὶ ἐν τοῖς μάλιστα ἔστεργεν ἄρτι τὸν ἔφηβον παραλλάττοντα. ἐτετιμήκει δ' αὐτὸν εὐθὺς καὶ τῷ τοῦ πανυπερσεβάστου ἀξιώματι, ὃ νῦν καὶ αὐτὸ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν στοργὴν ἐνδοξότερον ἢ πρότερον εἶχε πολλῷ κατεστήσατο. ἐνδύμασι γὰρ καὶ πεδίλοις αὐτοῦ καὶ ὅσα V. 137 τὸν ἵππον τούτου κοσμεῖ κιῤῥοῖς τοῖς ἅπασι χρῆσθαι κεχάρισται, F ἵν' ᾖ διασημότατος ἐν τοῖς περὶ τὸν βασιλέα εὐγενέσι. τοῦτον τοίνυν οὕτω πολλῆς ἀπολαύοντα τῆς βασιλικῆς εὐμενείας Θεοδώρῳ τῷ λογοθέτῃ γαμβρὸν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ θυγατρὶ παρέσχετο, χαριζόμενος δι' ἅπερ ἐπλούτει καλὰ κἀγαθά. σώματος γὰρ μεγέθει καὶ μελῶν καὶ μερῶν συμμετρίᾳ καὶ ὀφθαλμῶν ἱλαρότητι πάντας εἷλκε πρὸς ἑαυτὸν ὀφθαλμούς. φύσεως δ' εὐμοιρίᾳ πρὸς λόγους καὶ καρτερίᾳ πρὸς πόνους καὶ μνήμης ὑγιείᾳ καὶ καθαρότητι σο-

16. πεδίλ.] ὑποδήμασιν A.

maxime vigebat eloquentiae amor; aetas autem mea vicesimum annum excedebat. (II.) Erat eo tempore summae apud Imperatorem auctoritatis, ac rerum omnium administrationi praeerat Theodorus Metochites, Logotheta tum generalis. Tanto autem studio Imperator eum complectebatur, sic de eo totus pendebat, ut nihil adeo arcanum esset, quod ei sive parvum sive magnum haud concrederet, omniaque fierent quae hic vellet, contraque nihil quod nollet. Ac iam eidem generum dederat nepotem suum Ioannem, fratris sui Porphyrogeniti filium unicum: quem patre eius superstite ideo aversabatur, quia ipsum patrem oderat: deinde eodem defuncto ad se recepit, et maxime dilexit, cum is ex ephebis modo excessisset; eique statim Panypersebasti dignitatem decrevit: quam illius amore longe augustiorem quam prius fuerat effecit. Quippe et vestimentis et calceis et equi ornamentis coloris lutei uti permisit, ut inter aulae nobiles maxime conspicuus esset. Hunc igitur Imperator, quem tam carum habebat, Logothetae generum esse voluit, ei viro ob eximias dotes quam plurimas in hunc modum gratificatus. Nam proceritate corporis et membrorum ac partium proportione et oculorum hilaritate omnium oculos in se convertebat. Facundia porro naturali, laborum tolerantia, memoria firma et nitida, summum omnis

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. P. 168

φίας ἁπάσης ἐς τὸ ἀκρότατον ἤλασεν. οὕτω δ᾽ εὔπορος ἦν ἅπαντα τοῖς ζητοῦσι παλαιά τε καὶ νέα προφέρειν ὡς ἐκ βιβλίου τῆς γλώττης, ὥστε μικρὰ ἢ οὐδὲν ἔδει βιβλίων τοῖς ὁμιλοῦσι. βιβλιοθήκη γὰρ ἦν ἔμψυχος οὗτος καὶ τῶν ζητουμένων πρόχειρος εὐπορία· οὕτω πάντας μακρῷ τῷ μέτρῳ παρέδραμεν, ὅσοι ποτὲ λόγων ἥψαντο. (Γ.) Ἕν τι μόνον ἴσως αὐτοῦ καταμέμψαιτό τις, ὅτι
B πρὸς οὐδένα τῶν πάλαι ῥητόρων ἀναφέρειν βεβούληται τοῦ τῆς αὐτοῦ γραφῆς χαρακτῆρος τὴν μίμησιν, οὐδ᾽ ἱλαρᾷ τινι καὶ μειδιώσῃ γλώσσῃ τὸ τῆς διανοίας παραμυθεῖσθαι ἐμβριθὲς, οὐδὲ τὸ τῆς φύσεως πάνυ τοι γόνιμον χαλινῷ τινι κατέχειν προτεθύμηται· ἀλλ᾽ ἰδιοτροπίᾳ τινὶ καὶ αὐτονομίᾳ φύσεως κατακολουθήσας χειμῶνά τινα καὶ θάλατταν γλώττης προΐσχεται· κἀντεῦθεν ἀμύσσει καὶ κνίζει τῶν ἐπιόντων τὴν ἀκοὴν, καθάπερ τὴν
C τῶν τρυγώντων παλάμην ἡ περὶ τὸ ῥόδον ἄκανθα. ἔξεστι δὲ καὶ πᾶσι τοῖς βουλομένοις τεκμηριοῦσθαι τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐν τοῖς λόγοις δύναμιν, ἐξ ὧν συνετετάχει πολλῶν τε καὶ πολλῆς καὶ ποικίλης γεμόντων τῆς ὠφελείας βιβλίων. ὃ δὲ πάντων μᾶλλον θαυμάζειν ἔχοι τις ἂν τοῦ ἀνδρὸς, ὅτι τοσούτου πρὸς τῶν κοινῶν πραγμάτων θορύβου καὶ κλύδωνος ἐπικειμένου καὶ φροντίδων ἄλλοτε ἄλλων ἐπικλυζόντων αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, οὐδὲν ἦν ὃ τοῦ
D ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν ἀπησχόλησε πώποτε· ἀλλ᾽ οὕτως εἶχε πρὸς ἄμφω δεξιῶς, ὥστ᾽ ἐκ πρωΐας μὲν ἐς ἑσπέραν ἐν βασιλείοις τὰ κοινὰ διοικῶν ἦν οὕτως ὁλοσχερῶς καὶ ξύν γε πολλῇ καὶ ζεούσῃ τῇ προθυμίᾳ, ὥσπερ ἂν εἰ τῶν λόγων ἔξω παντάπασιν

9. γλώττῃ A.

eruditionis fastigium conscenderat. Si quid ex eo sive novum sive antiquum quaereres, ita recensebat, quasi ex libro recitaret. Quare iis qui cum eo colloquebantur parum aut nihil opus erat libris. Erat enim viva bibliotheca, et eorum quae scire velles parata copia: tanto intervallo omnes eos superabat, qui unquam in studiis versati sunt. (III.) Unum hoc in eo reprehendi queat, quod ad nullius veteris oratoris imitationem stylum conformavit, neque gravitatem sententiarum amoenitate ac lepore quodam dictionis condire voluit, neque ingenii ubertatem nimiam fraeno ullo moderatus est: sed suo quodam genere et genio delectatus procellosum veluti verborum mare obiicit, atque adeo legentium aures offendit et veluti pungit, ut spinae digitos eorum qui rosas carpunt. Verum qua dicendi facultate praeditus fuerit, cuilibet aestimare promptum est e plurimis libris, quos multae et variae frugis plenos composuit. Iam quod in eo viro maxime mireris, cum tantae molestiae premerent, tantus negotiorum publicorum aestus incumberet, cum curae alias aliae animum eius veluti inundarent, nihil unquam fuit, quod eum a lectione et scriptione revocaret. Sed ea dexteritate in utrisque versabatur, ut a mane usque ad vesperam in palatio rempublicam administraret, et uni huic rei ita sedulo, ita acri studio vacaret, quasi a

ἐτύγχανεν· ὀψὲ δ' αὖθις ἐκεῖθεν ἀπαλλαττόμενος οὕτως ὅλως A. C.
τῶν λόγων ἐγίγνετο, ὥσπερ ἂν εἰ σχολαστικός τις ἦν καὶ τῶν 1282
πραγμάτων παντάπασιν ἐκτός. καὶ πλεῖστα δ' ἕτερα περὶ τοῦδε ad 1328
λέγειν ἔχοντες τοῦ ἀνδρὸς ταμιεύσομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Imp. Andron. Senioris.
ιβ'. Τῇ γε μὴν Εἰρήνῃ τῇ βασιλίσσῃ πλεῖστον ἐν Θεσσαλο- P. 169
νίκῃ διατριψάσῃ χρόνον, δι' ἃς ἔφαμεν αἰτίας, ἔδοξεν αὐτῇ
κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ περὶ τὸ πολίχνιον ἀφικέσθαι τὴν
Δράμαν, εἰωθὸς ὂν αὐτῇ καὶ πρότερον τοῦτο ποιεῖν θυμηδίας V. 138
χάριν διὰ τὸ κόρον τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ προσεδρείας ὑποπίμπλα-
σθαι. ἔνθα δὴ γενομένην χαλεπὸς αὐτὴν πυρετὸς περιέσχε μετ'
οὐ πολύ, ὃς δὴ καὶ ταχέως αὐτὴν ἐξ ἀνθρώπων πεποίηκεν. εἶτα
ἐληλυθυίας καὶ τῆς Κραλαίνης ἐκ Τριβαλλῶν ἐπὶ τὸ τῆς μητρὸς B
πένθος διεκομίσθη τὸ λείψανον ἐν Κωνσταντινουπόλει κα' ἐν τῇ
τοῦ Παντοκράτορος ἐτέθη μονῇ. τὰ δὲ χρήματα αὐτῆς πάνυ τοι
πλεῖστα τυγχάνοντα, ἃ μὲν δέδωκε τοῖς παισὶν αὐτῆς, ἃ δὲ
πρὸς βοήθειαν ἠναλώκει τοῦ μεγίστου νεὼ τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας
ὁ βασιλεύς. ἤκουσε γὰρ παρὰ τῶν δοκίμων οἰκοδόμων, ὡς τῷ
μακρῷ χρόνῳ καμόντα συνίζησιν τὰ δύο αὐτοῦ ἐπεπόνθεσαν μέρη,
τό,τε πρὸς ἄρκτους ὁρῶν καὶ ἔτι τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετραμμέ-
νον, ἃ δὴ πτῶσιν ἀπειλοῦσι ταχεῖαν, εἰ μὴ συνεπιλάβοιτό τις. C
ὅθεν χιλιάδας νομισμάτων οὐκ ὀλίγας τοῖς οἰκοδόμοις ὁ βασιλεὺς
δεδωκὼς ἐκ τῶν τῆς δεσποίνης χρημάτων, ὡς ἔφημεν, τὰς ὁρω-
μένας ταύτας ἐκ βαθέων τῶν θεμελίων ἀνήγειρε πυραμίδας, δι' ὧν
κράτιστα τὸν ἀπειλούμενον ἔστησε κίνδυνον. (B.) Ἄξιον δ' ἐν-

5. βασιλίδι A. 9. προσεδρίας A. 12. ἐληλυθυίας A., εἰληλ. W.

litteris prorsus alienus esset. Sero inde digressus adeo totus in litteris erat, quasi scholasticus esset, neque cum republica negotii quicquam haberet. Plura de hoc viro dicenda haberemus; sed in alium locum ea differenda sunt.

12. Per illud tempus Irene Imperatrix, cum diu ob quas diximus causas Thessalonicae commorata esset, ad oppidulum Dramam iter instituit: quod et prius facere solita erat recreandi animi causa, ubi eam longioris apud Thessalonicenses morae taedium cepisset. Quo cum pervenisset, haud multo post gravis eam febris invasit, et celeriter rebus humanis exemit. Deinde cum et Cralaena ipsa e Triballis ad matris exequias venisset, reliquiae eius Constantinopolin in Pantocratoris monasterium sunt relatae. Pecuniam vero ipsius, quae maxima erat, partim eius liberis dedit, partim ad sarciendum maximum Sanctae Sophiae templum Imperator contulit. Audierat enim ex peritis architectis, duas eius partes, septentrionalem et orientalem, vetustate labascentes proximam ruinam minitari, nisi mature occurreretur. Quare idem Imperator multis, ut diximus, aureorum millibus de Imperatricis pecunia datis per eas quas videmus pyramides, ex altis fundamentis eductas, periculum quod imminebat egregie propulsavit. (II.) Hoc loco declarandi

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ταῦθα γενομένοις δηλῶσαι τὴν γνώμην, ὁποία τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς τοιούτοις. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων βασιλέων ὁπόσοι θείους καὶ ἱεροὺς ἀνεγηγέρκασιν οἴκους φιλοτιμίᾳ τινὶ πρὸς τοῦτον ἠγέρθησαν τὸν σκοπὸν, καὶ ἦν οὐ πόῤῥω κενοδοξίας καὶ τύφου τινὸς ἡ τοι-
D αύτη φιλοτιμία. ἔνθα δὲ τὰ τοιαῦτα ἐπιπολάζει, τὸ σεμνὸν ὑφαιρεῖταί πως τῆς πράξεως, καθάπερ μήλου ὥραν ὑφαιρεῖται σκώληξ ἐφεδρεύων. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος οὗτος πολλῷ βέλτιον κρίνας τοὺς προϋπάρξαντας βελτιοῦν τε καὶ συνιστᾷν κατὰ τὸ εἰκὸς καὶ
E τοὺς ἐπιόντας ἐκ τοῦ χρόνου κινδύνους μετὰ τῆς προσηκούσης βοηθείας τε καὶ σπουδῆς ἀποκρούεσθαι, ἢ τοὺς μὲν ἀφιέναι πίπτειν, φιλοτιμεῖσθαι δ' ἐκ βάθρων ἐγείρειν ἑτέρους, ἐν τούτῳ τὴν πᾶσαν ἐκένου σπουδὴν καὶ φιλοτιμίαν. ἐκεῖ μὲν γὰρ καὶ βα-
P. 170 σκανία τις ὑφέρπειν δοκεῖ, πείθουσα τῶν παλαιῶν τὰς οἰκοδομὰς καταπίπτειν ἐᾷν, ἵνα καὶ τῆς τῶν οἰκοδομησάντων μνήμης ὁμοῦ τοῖς οἰκοδομήμασι συναποῤῥεούσης καὶ συναποθνησκούσης μένῃ τὰ νέα συστήματα ἐν βαθείᾳ τῶν ἄλλων σιγῇ διατρανοῦντα τὴν μνήμην τοῦ ταῦτα συστήσαντος, καθάπερ οἱ νέοι βλαστοὶ τὴν τοῦ πρός γε τὸ παρὸν ἐπιστάντος ἔαρος χάριν καὶ δύναμιν. ἐνταῦθα δὲ λογισμὸς ἐμβριθὴς καὶ ἀῤῥεπὴς τὰ σκῆπτρα τῆς κρίσεως
B καὶ τοῦ βήματος εἰληφὼς κάθηται, μήτε τι κίβδηλον ἐπαγόμενος φρόνημα, καὶ ἅμα ὑπὸ θεῷ μάρτυρι τοῦ συνειδότος μετεωρίζων τὰς πλάστιγγας. (Γ.) Διὰ ταῦτα τοίνυν τῶν πάλαι ναῶν ὁ βασιλεὺς ἐπεμέλετο συνιστάς τε καὶ ὑπερείδων, καὶ ταῦτα πολλῷ μείζονος τῆς τῶν χρημάτων δαπάνης αὐτῶν δεομένων, ἢ εἰ

2. γὰρ om. A. 3. ἠγέρθησαν] ὡρμήθησαν A. 6. μῆλον A. 7. καὶ οὗτος A. 12. Pro ἐκείνου Boiv. corr. ἐκένου.

occasio datur, quo animo in huiusmodi rebus fuerit. Nam caeteri quidem omnes Imperatores, qui sacrosanctas aedes extruxerunt, ad eam rem suscipiendam ambitione quadam impulsi fuere. At isthaec ambitio parum abest a vanitate et superbia: quae vitia ubi eminent, honestam actionem dedecorant, velut insidens vermis pomum deformat. Andronicus vero Imperator satius esse arbitratus iam extructas meliorare ac tueri prout deceret, atque imminentia ex vetustate pericula convenientibus auxiliis et diligenti studio submovere, quam eas collabi sinere, et alias e fundamentis ad ostentationem extruere, omnem in id unum curam ac diligentiam conferebat. Etenim illic non deest livoris taciti suspicio, qui ruentia veterum aedificia negligi iubeat, ut simul cum iis monumentis evanescat ac deleatur memoria eorum, qui illa posuerunt; nova autem aedificia, aliis silentio alto obrutis permanentia, eius a quo extructa fuerint nomen praedicent; quemadmodum praesentis veris amoenitatem novi palmites declarant. Hic vero gravitate et constantia animus instructus veluti iudex pro tribunali sedet ac nullo affectu pravo corrumpitur; sed Deo ipso conscientiae suae teste aequam lancem suspendit. (III.) His igitur de causis Imperator vetera fana refici et fulciri curabat, quamvis ea res multo maiores sumptus postularet quam

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

νέους ἐγείρειν ἐβούλετο. καὶ ἵνα τὰ ἐν Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ πολίχνια παραδραμὼν ὅσα τε ἐκαινούργησε καὶ ὅσα ἐκ βάθρων ἀνήγειρε μόνων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μνησθῶμεν ἔργων, ὁπόσα μέχρι καὶ ἐς τὴν τήμερον διὰ τῆς τοῦ τοιούτου βασιλέως συνίστανται προμηθείας· ἔστιν ὁ περὶ τὰς πύλας τοῦ Εὐγενίου μέγιστος (C) νεὼς τοῦ μεγάλου Παύλου· καὶ ἕτερος ὁ τῶν δώδεκα τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν καὶ ἀποστόλων ὁμοῦ· καὶ τὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τείχη ὅσα ἐκαινούργησε καὶ ὅσα ἐκ βάθρων ἀνήγειρε· καὶ τελευταῖον ὁ μέγιστος οὗτος καὶ περιβόητος τῆς τοῦ θεοῦ (D) Σοφίας νεώς· ὃν δὴ καὶ ἔτι πλέον περιποιήσασθαι ἤθελε μέν, ἀνέκοψε δ' αὐτοῦ τὰ τοιαῦτα σκέμματα ὁ καθάπερ λαῖλαψ αἰφνίδιος ἐπελθὼν τῆς βασιλείας μερισμός τε καὶ σύγχυσις· περὶ ὧν λέξομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. (Δ.) Ἀλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμε. (V. 139) τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Γλυκέος δεύτερον ἔτος ἄγοντος ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, κατὰ τὸ ἑξακισχιλιοστὸν (A. C. 1317) ὀκτακοσιοστὸν εἰκοστὸν πέμπτον δηλαδὴ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως (E) ἔτος, ἀπαρκτίου βιαίου πνεύσαντος συνέβη πεσεῖν τὸν ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ ἐπὶ τοῦ κίονος ἀνδριάντος χαλκοῦν σταυρόν· τοῦτον δὴ λέγω τὸν ἐν τοῖς προαυλίοις τοῦ μεγίστου νεὼ τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας ἱστάμενον. διὰ σπουδῆς τοίνυν ὅτι μεγίστης ἔθετο καὶ τοῦτον ἐπὶ τῆς προτέρας ἀναγαγεῖν στάσεως ὁ βασιλεύς. συχναῖς οὖν βαθμίσι ξυλίναις ἐκ τῆς βάσεως τὸν κίονα πάντα περιλαβὼν ἀναπέμπει μέχρι τοῦ ἀνδριάντος· δι' ὧν ἀνιόντες οἱ τῶν (F) τοιούτων αὐτουργοὶ εὑρίσκουσι πάντα τὸν σίδηρον, ὁπόσος ἔνθεν

3. μόνον A. 15. ςωκεον A.

si nova extruere voluisset. Nos autem Asiae Europaeque oppidulis, quae instauravit et e fundamentis erexit, omissis solius Constantinopolis operum mentionem faciemus, quae in hunc usque diem cura eius consistunt. Sunt autem haec. Iuxta portam Eugenii maximum Pauli Magni templum; duodecim Christi discipulorum seu omnium Apostolorum aedes; item Urbis moenia partim instaurata, partim de integro structa: denique maximum illud et celeberrimum Sanctae Sophiae templum, cui ille maiorem adhuc curam impendere decreverat, cum Imperii divisio ac perturbatio, veluti tempestas quaedam, repente supervenit ac eas cogitationes irritas reddidit: qua quidem de re infra dicturi sumus. (IV.) Verum illud paene me praeteriit. Cum Ioannes Glycys alterum annum in patriarchali solio sederet (qui annus ab orbe condito fuit sexies millesimus octingentesimus vigesimus quintus), accidit, ut vehementi Borea spirante crux aenea e manu statuae supra columnam positae (eam dico quae in vestibulo maximi Sanctae Sophiae templi erecta est) elaberetur. Eam quoque Imperator summa festinatione in pristinum locum reponendam curavit. Crebris videlicet gradibus ligneis columnam ab infima basi totam circumplexus effecit, ut ad statuam usque perveniretur. Per eos gradus cum ii, qui eiusmodi operibus praesunt,

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

χἀκεῖθεν ὑπήρειδε τὸν τοῦ ἀνδριάντος ἵππον ἐς βάθος δαπανηθέντα τῷ ἰῷ· ὡς κινδυνεύειν ἐντεῦθεν ὅσον οὐδέπω πεσόντων τῶν ἐρεισμάτων συγκαταπεσεῖν καὶ τὸν ἀνδριάντα καὶ τὸ κάλλιστον ἀπολέσθαι τοῦτο θέαμα τῆς βασιλευούσης, ὃ μόνον ἐξ
P. 171 ὁμοίων καὶ ἰσοῤῥόπων μυρίων ἐλλέλειπται, διαφυγὸν τῶν τε πυρκαϊῶν τὰς ἐπιβουλὰς καὶ τὴν τῶν Λατίνων πλεονεξίαν· ἀνθ' ὧν ἕτερα βελτίω τε καὶ στεῤῥότερα ὑποστήσαντες ἐρείσματα τῷ τοῦ ἀνδριάντος ἵππῳ τὸ ἀσφαλές τε καὶ ἄσειστον ἐχαρίσαντο. ἔπειτα καταγαγόντες καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς βασιλικὸν σύμβολον καὶ ἔτι τὴν ἐν τῇ χειρὶ σφαῖραν βαθύτερον περιήλασαν τὸν χρυσὸν καὶ τηλαυγέστερα κατεσκεύασαν. εἶτα τὸν κίονα πάντα ἄνωθεν
B μέχρι τῆς βάσεως τεθραυσμένην τὴν ἐπιφάνειαν ἔχοντα ὑπὸ τῆς τῶν ἥλων ἐκβολῆς, οὓς ἅμα τῷ τὸν κίονα πάλαι καλύπτοντι χαλκῷ περιέσπασαν οἱ Λατῖνοι, λειοκονίᾳ στεῤῥᾷ περιειλήφασι καὶ τὰ χάσματα πάντα συνέσφιγξάν τε καὶ συνεκάλυψαν. (E.) Ἐγὼ δὲ οὐκ ἄξιον εἶναι κρίνας τὴν διὰ πολλῶν ἤδη τῶν χρόνων ἐπὶ τὸν ἀνδριάντα συμβᾶσαν ἐφ' ἡμῶν ταύτην ἄνοδον περιϊδεῖν, καὶ μὴ συναναβὰς τοῖς ἄλλοις οὕτω θαυμαστῆς ἀπολελαυκέναι τῆς
C θέας περιεργότερον, συνανῆλθον καὶ περιειργασάμην καὶ κατηριθμησάμην πάντα καθ' ἕν. καὶ τὸ μὲν τοῦ κίονος μῆκος ῥᾴδιον ἀεὶ τυγχάνον τοῖς βουλομένοις ἐκ τῆς σκιᾶς καταμετρεῖν ἄκαιρον ἐνομίσαμεν λέγειν ἐν τῷ παρόντι· ἃ δ' οὐκ ἔξεστιν οὐδέσι τῶν πάντων εἰπεῖν, ταῦθ' ἡμεῖς αὐτόπται γενόμενοι λέξομεν ἀκριβῶς.

11. τηλαυγεστέραν W. 23. ἀκριβ.] Vid. cod. reg. 2523. fol. 266. BOIV.

ascendissent, omne ferrum, quo illius statuae equus utrinque fulciebatur, rubigine prorsus consumptum esse animadvertunt: ut periculum proxime instaret, ne fulcris brevi collapsis statua ipsa simul collaberetur, ac pulcherrimum illud Imperatricis urbis spectaculum periret, quod unum ex infinitis eiusdem generis et aequalis magnitudinis operibus adhuc reliquum incendiorum pericula et Latinorum rapacitatem effugit. Melioribus igitur et firmioribus adminiculis suffulto equo tutam eam statuam atque immotam praestiterunt. Deinde Imperatorium etiam capitis insigne detractum, et globum, quem manus gestat, solidiore auro circumdederunt, et splendidiora effecerunt. Columnam item, quae tota a summo ad basin usque pertusam superficiem habebat, ob exemptos clavos, quos Latini una cum aere quo obtecta fuerat abstulerant, laevi et firmo tectorio induxerunt: et quae hiabant, omnia constrinxerunt et consolidarunt. (V.) Ego vero indignum ratus, cum post tot annos ad eam statuam liceret nostro tempore adire, oblatam occasionem ita a me negligi, ut nollem cum aliis ascendere, et admirabili illo spectaculo frui curiosius, ascendi ipse quoque, et omnia diligenter investigata singulatim enumeravi. Ac longitudinem columnae, quam facile quivis metiri ex umbra potest, recensere hoc loco supervacaneum esse duximus. Quae vero nemo omnium potest dicere, ea nos, qui ipsi vidimus,

ἔστι τοίνυν ἡ μὲν περιφέρεια τῆς τοῦ ἀνδριάντος κεφαλῆς ὀρ- A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.
γυιὰ μία εὐμήκους ἀνδρός. τοσοῦτον δ' ὁμοίως καὶ τὸ ἀπὸ τῶν ὤμων αὐτοῦ μέχρις ἄκρου τοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς βασιλικοῦ συμβόλου. τὸ δὲ μῆκος ἑκάστου δακτύλου τῶν τούτου χειρῶν σπιθαμιαῖον. τὸ δὲ μῆκος τῆς τοῦ ποδὸς αὐτοῦ βάσεως σπιθαμαὶ D
τρεῖς καὶ δίτριτον, εἴτουν τέσσαρες παρὰ τρίτον μιᾶς σπιθαμῆς. τὸ δὲ μῆκος τοῦ ἐπὶ τῆς σφαίρας σταυροῦ σπιθαμαὶ τέτταρες· τὸ δὲ πλάτος σπιθαμαὶ τρεῖς. τῆς δὲ σφαίρας τὸ χώρημα μέτρα πολιτικὰ τρία. τὸ δ' ἐκ τοῦ στήθους τοῦ ἵππου μέχρι τοῦ οὐραίου ὀργυιαὶ τρεῖς. ὁμοίως καὶ τὸ πάχος τοῦ τραχήλου αὐτοῦ ὀργυιαὶ τρεῖς ἔγγιστα. τὸ δ' ἐκ τοῦ ἄκρου τῆς ῥινὸς αὐτοῦ μέχρι τῶν E
ὤτων αὐτοῦ ὀργυιὰ μία. τὸ δὲ τῆς κνήμης τοῦ ποδὸς αὐτοῦ πάχος κατὰ περιφέρειαν σπιθαμαὶ πέντε. τὸ δὲ ἱμάτιον αὐτοῦ ἐστιν ἀστράσι σεσημασμένον καὶ ἔτι φύλλοις καὶ κλάδοις πεποικιλμένον καὶ ἀκριβῶς ἐξεικασμένον ἔστιν οἷς τῶν ἄνωθεν ἐκ Σηρικῆς κομιζομένων.

ιγ'. Ἐς δὲ τοὐπιὸν ἔτος ἄγεται τῷ ἐγγόνῳ ὁ βασιλεὺς Ἀνδρο- P. 172
νίκῳ τῷ βασιλεῖ γυναῖκα Εἰρήνην τὴν ἐξ Ἀλαμανῶν, οὓς Γαλάτας V. 140 A. C. 1318
ἑσπερίους οἶδεν ἡ πάλαι καλεῖν συνήθεια. καὶ μετὰ ταῦτα ἄπεισιν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἐς Θεσσαλονίκην μετὰ τῆς βασιλίδος Μαρίας τῆς συζύγου αὐτοῦ· ἔνθα δὴ καὶ τὸ πέρας μεθ' ὅλον ἐνιαυτὸν τοῦ παρόντος ἐδέξατο βίου. καίτοι προμεμαντευμένον ἦν ἀπιόντι αὐτῷ ἐκεῖσε θανεῖν καὶ ἐδειλία δι' αὐτό γε τοῦτ' ἀπελθεῖν. ὅμως ἀπῆλθεν διὰ τὰ Θετταλῶν καὶ Πελασγῶν πράγματα, ὁπόσα B

14. τισὶ post ἀστράσι add. W., om. A. 17. τὸ ἐπιὸν A. 22. αὐτῷ ἀπιόντι A.

explicabimus accurate. Est igitur, quod ad hominis simulacrum pertinet, capitis circuitus orgyia una proceri viri. Tantundem etiam ab humeris eius usque ad summum apicem coronae Imperatoriae. Longitudo cuiusque digiti (manuum videlicet) unius spithamae est. Pedis planta, tres spithamas longa, unius spithamae besse plus; seu quatuor spithamas, unius triente minus. Longitudo crucis globo incumbentis spithamae quatuor; latitudo spithamae tres. Globi capacitas mensurae civiles tres. Ab equi pectore usque ad caudam orgyiae tres. Pariter crassitudo colli eius orgyiae tres fere. A summo naso usque ad aures eius orgyia una. Tibiae crassitudo sive ambitus, qua ad pedem accedit, est quinque spithamarum. Amictus vero eius stellis quibusdam insignitus, praetereaque foliis et ramis variatus, persimilis est nonnullis qui e Serum regione devecti huc descendunt.

13. Sequenti anno Imperator nepoti Andronico Imperatori uxorem despondet Irenen ex Alemanis oriundam, quos Galatas occiduos vocare antiquitas consuevit. Postea Michaël Imperator cum coniuge Maria Imperatrice Thessalonicam proficiscitur; ubi anno integro exacto supremum diem obiit. Atque illic moriturum eum esse praedictum abeunti fuerat, timueratque ob eam ipsam causam illuc ire. Sed ob Thessalorum et Pelasgorum tumultus

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἀνεῤῥώγει τῷ τηνικαῦτα, περὶ ὧν ἐροῦμεν αὐτίκα. ὁ δὲ τῆς μαντείας τρόπος τοιοῦτος ἦν. (Β.) Ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἀδριανούπολιν παλατίῳ εὑρέθη πρὸ τῶν πυλῶν ἀνωτέρω μικρὸν τῆς φλιᾶς τῆς ἄνω γεγραμμένος κύκλος· καὶ περὶ τὸν κύκλον τέτταρα ζῶα γε- C γραμμένα, λέων, πάρδαλις, ἀλώπηξ καὶ λαγωός· καὶ ἐπ' αὐτοῖς χρησμός τις ἔμμετρος, αἰνιγματωδῶς πως ἐμφαίνων τελευτὴν βασιλέως ἑνὸς τῶν Παλαιολόγων ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ πόλει ἐπιδεδημηκότος. ἦν δὲ ὁ τοιοῦτος κύκλος τῆς γῆς ἀπέχων ἐς ὕψος δυοῖν ἀνδρῶν μῆκος· ὡς ἀμφίβολον ἐντεῦθεν γίνεσθαι καὶ οἷον ἄπιστον ἐν ὑποψίᾳ λαβεῖν ἄνθρωπον εἶναι τὸν γράψαντα, καιρὸν οὐκ ἔχοντα θεῖναί τε κλίμακα καὶ ἅμα ἀνιόντα γράψαι D μετὰ τῆς προσηκούσης σχολῆς, βασιλέως τε παρόντος καὶ ἅμα συχνῶν καὶ ἀναριθμήτων ὄντων τῶν εἰσιόντων καὶ ἐξιόντων· ὥστε μηδενὸς τῶν ἀνθρώπων ὄντος τοῦ γράψαντος χρεὼν ἀναμνησθῆναι τῶν ἀνωτέρω πλατύτερον περὶ τῶν τοιούτων προειρημένων ἐμοί. (Γ.) Ἀλλ' ἐπὶ Θετταλίαν καὶ τὰ ἐκεῖ πράγματα ὁ λόγος ἀγέσθω, ἵνα καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἀπαλλαγέντες τῶν μειζόνων καὶ βαρυτέρων ἁψώμεθα ὑποθέσεων. ἔφαμεν, ὡς ἡ Θετταλῶν E καὶ Πελασγῶν ἀρχὴ ἐς Ἰωάννην ἔσχατον περιῆλθε τὸν Δοῦκαν· ὃς νέος τε ὢν τὴν ἡλικίαν καὶ ἄλλως νοσώδης τὴν ἕξιν τοῦ σώματος καὶ ὁρῶν διὰ τοῦτο πλημμελῶς τὰ ἐκεῖ φερόμενα πράγματα ἐδεδίει περὶ τῆς ἀρχῆς, μή τις τῶν ὑπ' αὐτῷ γε ἐνδόξων νεωτερίσας τυραννικῶς αὐτῆς ἐπιλάβηται. ὅθεν διαπρεσβευσάμενος ἄγεται ἑαυτῷ γυναῖκα Εἰρήνην, τὴν νόθην Ἀνδρονίκου τοῦ P. 173

illa tempestate subito exortos, de quibus nos statim dicemus, eo profectus est. Oraculum autem huiusmodi fuit. (II.) In Adrianopolitano palatio ante fores, paulo supra limen superius, circulus descriptus inventus est, et in eius circuli ambitu quatuor animalia depicta, leo, pardalis, vulpes, lepus: et supra ea oraculum versibus comprehensum, quo obscure significabatur, Imperatorem quendam e Palaeologorum familia, ubi Thessalonicam venisset, obiturum esse. Is circulus duorum virorum mensura sursum a terra distabat, ut suspicari non liceret, sed absurdum et quasi incredibile esset, ab homine depictum esse, cui opportunum tempus defuisset ad scalas applicandas et ad ascendendum, nedum satis otii ad pingendum fuisset, cum et Imperator adesset, et homines innumeri crebro ingrederentur et egrederentur. Proinde cum nemo mortalium haec pinxerit, ad illa recurrendum est, quae supra de huiusmodi rebus copiosius exposuimus. (III.) Sed ad Thessaliam et res ibi gestas convertatur oratio, ut illis quoque explicatis ad maiora et graviora commemoranda accedamus. Thessalorum et Pelasgorum principatum in Ioanne Duca desiisse diximus: qui et iuvenili aetate et corpore morbido cum esset, et iis de causis res ibi perperam geri videret, timebat, ne eorum qui inter subditos maxime eminebant aliquis res novas moliretur, ac summam potestatem tyrannice usurparet. Quamobrem legatis ad Imperatorem Andronicum missis notham eius filiam Irenen uxorem

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

βασιλέως θυγατέρα. ἀλλὰ τρεῖς μόνους αὐτῇ συνοικήσας ἐνιαυτοὺς ἄπαις ἀπολείπει τὸν βίον· ὡς ἐντεῦθεν ἀδιαδόχου τῆς ἀρχῆς καταλειπομένης ἐκείνης διεῤῥῆχθαι τὰς ἐκεῖ χώρας καὶ πόλεις· καὶ τὰς μὲν προσρυῆναι τῷ βασιλεῖ μετὰ τῆς εἰρημένης αὐτοῦ θυγατρός· τὰς δ' ὑποκύψαι τισὶ τῶν ἐνδόξων τῆς χώρας· τὰς δὲ τοῖς ἐκ Βοιωτίας τηνικαῦτα ἐπιδραμοῦσι Κατελάνοις δουλεῦσαι. B τότε τοίνυν καὶ συχναὶ παρὰ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς συνόδου γραφαὶ V. 141 πρὸς Θετταλοὺς καὶ Φθιώτας καὶ Πελασγοὺς ἀπεστάλησαν παραινέσεις τε ἔχουσαι καὶ ἅμα φρικώδη τὰ ἐπιτίμια κατὰ τῶν μὴ βουλομένων ὑπείκειν τῷ βασιλεῖ καὶ εἶναι μία τις Ῥωμαίων ἀρχὴ σὺν τοῖς ἄλλοις, ὡς ἐν τοῖς πρότερον χρόνοις. ἀλλ' ἤνυσαν τῶν φθασάντων πλέον οὐδέν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

12. A verb. ἀλλὰ ταῦτα incipit Lib. VIII. in codd. A. et V.

duxit. Sed triennio tantum cum ea exacto nullis liberis superstitibus decessit. Cum itaque Imperii Thessalici possessio deficiente successore vacua remansisset, distractae sunt provinciae et urbes illius regionis; quarum aliae Imperatori cesserunt una cum filia superius memorata; aliae indigenis quibusdam nobilibus se submiserunt; aliae denique Catalanis e Boeotia per illud tempus incursantibus servierunt. Tum igitur crebrae a sacrosancta Synodo litterae ad Thessalos, Phthiotas et Pelasgos missae sunt, quae et illos officii monerent, et iis qui Imperatori parere, atque ut caeteri cum Romano Imperio (quemadmodum olim receptum fuisset) coniungere se detrectarent, graves poenas minitarentur. Verum nihilo magis illae profecerunt quam quae praecesserant. Atque haec ad hunc modum se habuerunt.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ Η.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER OCTAVUS.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

Περὶ τῶν αἰτίων τῆς τῶν βασιλέων διαστάσεως. Θάνατος τοῦ βασιλέως Μιχαήλ. Περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους στάσεως τῶν Γεννουϊτῶν Λατίνων. Παραίτησις τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου. Περὶ τοῦ πατριάρχου Γερασίμου. Περὶ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ δεσπότου. Περὶ τῶν δευτέρων αἰτίων τῆς τῶν βασιλέων διαστάσεως. Περὶ τῶν τρίτων αἰτίων. Περὶ τοῦ Συργιάνου καὶ ὅπως συνήργησεν εἰς τὴν τοῦ βασιλέως φυγήν. Περὶ τοῦ χρεμετίσαντος ἵππου τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ παλατίῳ. Παραμυθητικοὶ λόγοι πρὸς τὸν μέγαν λογοθέτην. Συμβουλὴ τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸν μέγαν λογοθέτην. Ἔλεγχος καὶ δοκιμασία τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν βασιλέα τὸν ἔγγονον αὐτοῦ. Περὶ τῆς φυγῆς τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ νέου. Διήγησις πλατυτέρα περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων. Περὶ τῶν ὅρκων τῶν μετὰ τὴν διάστασιν. Πρεσβεία τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν νέον βασιλέα. Σπονδαὶ καὶ συμφωνίαι πρῶται τῶν βασιλέων. Διήγησις τοῦ συγγραφέως περὶ τῶν κατ' αὐτόν. Ἐγκώμιον τοῦ συγγραφέως εἰς τὸν βασιλέα. Περὶ θαυματοποιῶν τινων καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν. Περὶ τῆς τοῦ Συργιάνου φυγῆς ἐκ τοῦ νέου βασιλέως. Περὶ τῆς δευτέρας μάχης τῶν βασιλέων. Περὶ τῆς καθείρξεως τῆς δεσποίνης τῆς μητρὸς τοῦ νέου βασιλέως. Περὶ τῶν ποικίλων καὶ φρονίμων ἐπινοιῶν τοῦ νέου βασιλέως. Περὶ τῆς κατασχέσεως Κωνσταντίνου τοῦ δεσπότου καὶ τῆς περὶ αὐτοῦ φιλανθρωπίας τοῦ νέου βασιλέως. Περὶ τῶν δευτέρων σπονδῶν τῶν βασιλέων. Περὶ τοῦ πατριάρχου Ἡσαΐου. Περὶ τῆς καθείρξεως τοῦ Συργιάνου. Συμβουλευτικὸς περὶ τῆς τοῦ πάσχα διορθώσεως. Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως στεφηφορίας. Περὶ τῆς τοῦ Κράλη συμπενθερίας. Περὶ τῆς πρὸς τὸν Κράλην πρεσβείας καὶ διήγησις τῶν κατὰ τὴν ὁδόν. Περὶ τοῦ βαρβαρικοῦ βέλους τοῦ τρώσαντος τὸν πόδα τοῦ βασιλέως. Περὶ τῶν Μανιχαίων τῶν προσελθόντων τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ. Περὶ τῶν πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς βασιλευούσης γεγονότων σημείων.

ARGUMENTUM BOIVINI.

Michaëlis Imperatoris filiae duae. Quos maritos habuerint. Eiusdem filii duo. Avus Andronicum caeteris omnibus praefert. Eum apud se educat. Andronici iunioris mores, consilia, ambitio. Meretricem amat. Rivali insidias struit. Manuel frater pro rivali occiditur. Patris tristitia, morbus, obitus. Avi moeror. De urbe Genua. Ubi sita. Guelphorum et Gibellinorum factiones. Earum propagatio. Cralaena ad maritum redire cunctatur. Cralis minae. Mulier ad virum redire iussa cucullum induit. Constantinus frater cucullo disciso Triballis abducendam tradit (Cap. 1). *Glycys patriarcha morbo ingravescente in monasterium secedit: minime avarus, adeoque parum dives. Gregoram arcessit, cui ultimam voluntatem dictet. Patriarchae testamentum. Luculentior narratio ab auctore indicata. Gerasimus monachus, vir simplex et indoctus, Glyci subrogatur. Quales patriarchae Imperatoribus placeant* (2). *Constantini Despotae mater. Prima uxor. Filius ex ancilla susceptus, nomine Catharus. Cur a patre neglectus. Eudociae Palaeologinae elogium. Ut Constantino Despotae nupserit. Catharus nothus apud seniorem Imperatorem potens et gratiosus. Iunioris Andronici indignatio. Irarum caùsa iustior, populus inusitato sacramento adactus. Syrgiannes custos nepoti additus ab avo* (3). *Syrgiannis genus, institutio, virtutes. Provinciae praefectus omnium animos sibi devincit. Mira hominis solertia. Perfidus et foedifragus populos finitimos vexat. Provinciam ademptam ut recuperaverit. Pincernae dignitate ornatur. Rebellat. Comprehenditur. In carcerem coniectus precibus matris restituitur. Iurat se fidelem fore. Iunioris Imperatoris consilia iubetur explorare. Senioris consilia iuniori aperit. Oratio, qua istum hortatur ad defectionem. Pactiones et iuramenta. Coniurationis socii tres. Syrgiannes et Cantacuzenus, corruptis aulae primoribus, provincias Thraciae administrandas obtinent. Variis artibus viam defectioni muniunt* (4). *Avus nepotem iudicio publico reum agere constituit. Metochita differendum censet, donec geniales dies effluxerint. Equi picti hinnitus. Metochita de ea re consultus in Chorae monasterio. Eius responsum. Verior interpretatio. Byzantis columna dies complures agitata. Imperatoris et Metochitae arcanum colloquium. Libri fatidici. Sortes. Sinistra auguria. Metochitae stupor et silentium. Uxoris et liberorum anxietas. Filiae Panhypersebastae elogium. Eiusdem verba. Metochita oratione filiae excitatus lamentatur. Magnam cladem praedicit. Iterum silet. Recumbit. Eius merita erga Gregoram. Ipsius Gregorae officia erga Metochitam et eius liberos. Oratio, qua eum afflictum solatur* (5). *Imperator pontifices convocat. Nepotem arcessit. Nepos armatus armatos secum adducit. Paterna obiurgatio. Iusiurandum ultro citroque praestitum. Coniuratorum querelae. Andronicus iunior pro illis intercedit apud Logothetam. Graviter increpatur. Redit ad priora consilia. Avi indignantis exclamatio. Anxietas. Deliberatio de nepote comprehendendo. Patriarcha commissum sibi arcanum prodit. Nepotis fuga. Providentia Dei. Vires Romanae adversus Turcos infirmae. Vectigalia aucta, ut pax auro redimeretur. Publicanorum aviditas. Fisci opulentia, in quos usus reservata. Indulgens Dei severitas. Vicinorum principum obitus. Mors patriarchae. Poenae factiosis ab Ecclesia indictae. Populus novo sacramento adactus. Thraces oblata immunitate allecti iuniorem sequuntur. In publicanos saeviunt. Constantinopolin expugnatum eunt. Legati ab avo ad nepotem missi. Syrgiannes matris precibus mollitur. Pacta inter avum et nepotem* (6). *Gregoras Andronici senioris familiaritatem expetit: philosophiam et astronomiam iam tum a Logotheta edoctus. Qualem hunc initio expertus fuerit. Oratio, qua hortatus est, ut philosophiae et astronomiae praecepta plenius sibi traderet. Quantum ea ora-*

tio apud Logothetam valuerit (7). *Aula studiis bonarum artium floret sub Andronico seniore. Idcirco huius familiaritas a Gregora expetitur. De usu cum doctrina coniungendo. Gregoras benigne ab Imperatore exceptus. Orationem apud illum habet. Duas id eo virtutes, sapientiam et eloquentiam, laudat. Panegyricum voto concludit* (8). *Senioris Andronici benevolentia erga Gregoram: unde quorundam invidia et indignatio. Chartophylacis dignitas eidem oblata. Cur eam repudiaverit. Oratio, quam de ea re coram Imperatore habuit. Repudianti vis paene illata* (9). *Funambuli aliique Aegyptii circulatores, multis regionibus pererratis, Byzantium veniunt. Mira spectacula ab iis exhibita. Eae artes ut quaestuosae, ita etiam exitiosae artificibus. Byzantio egressi Europam pervagantur. Gades usque penetrant. Turci classibus tunc primum constructis maria et terras infestant. Fisci inopia* (10). *Syrgiannes ab Andronico iuniore neglectus clam cum seniore agit. Mutatae sententiae speciosam causam affert. Seniori optatissimus, fide data et accepta Byzantium ingreditur. Eius rei nuncio quinam laetati sint. Iunior prope Urbem castra ponit. Audita Syrgiannis excursione territus fugit. Constantinus Despota Thessalonicam proficiscitur sinistris ominibus. Iunioris Imperatoris matre Byzantium missa, exercitum per Christopolitanas angustias traducit. Iunior Synadenum Syrgianni opponit. Despotam edictis terret. Rumores spargit de avi nece. Despota Thessalonicam se recipit. Cives factiosos comprehendere iubetur. Seditione ab iis excitata cogitur cucullum induere. Iuniori Andronico traditus vix mortem effugit. Didymotichi in teterrimum carcerem coniicitur. Inde tandem in alium tolerabiliorem transfertur. Senior, consulto Psalterio, pacem spectat. Iunior, pacis et ipse cupidus, cum matre deliberat. Imperatorum colloquium et reconciliatio. Iunioris mater et amita ubinam inter haec diversatae sint* (11). *Esaias, vir simplex et indoctus: multorum criminum accusatus: favente Imperatore creatur patriarcha. Favoris iniusti merces. Esaiae opera Philanthropenus in pristinum gratiae locum restituitur. Huius elogium. Turci Philadelphiam obsident. Audito Philanthropeni adventu arma ultro abiiciunt. Cur illum reveriti. Maxima frumenti copia in urbem liberatam invecta. Syrgiannes Imperatorum concordia minime laetus. Asanis Andronici fidem tentat. Ab eo apud Imperatorem delatus in carcerem coniicitur. Omnibus bonis mulctatur* (12). *Disputatio de paschate ut primum in palatio nata sit. Eam Gregoras cupide amplexus; favente Imperatore; refragantibus frustra adversariis. Exponit sententiam suam de die paschali constituendo. Imperator consilium probat. Rem aggredi metuit* (13). *Iunior Andronicus coronatur. Senior equo deiectus; sinistrum omen. Panhypersebastus Cralis socer. Generi armis adiutus rebellat. Oblata Caesaris dignitate contentus arma ponit. Moritur. Legatio de eius uxore Byzantium reducenda. Gregoras legatus cum aliis missus. Quae sibi et sociis suis in itinere acciderint, narrat. Scythicae incursionis fama. De Strymone fluvio, ut eum legati traiecerint. Errores, pericula et alii casus. De Strummitza oppidulo. Pascha ab oppidanis ritu barbaro celebratum. Scopiorum situs. De Axio flumine. Caesarissa a legatis convenitur. Eius mulieris moeror et habitus miserabilis. Crales, audita legatione, Caesarissam dimittit. Abeuntem prosequitur, non satis splendide. Barbarorum mores notati. Caesarissa Thessalonicam abit, ut viro iusta persolvat. Gregoras, acceptis ab ea mandatis, Byzantium revertitur* (14). *Andronicus iunior, mortua Irene Alemana, Annam Langobardam uxorem ducit. Cum Turcis naufragis in Chersoneso pugnans vulneratur. Bithyniae magna pars a Turcis subacta. Manichaei aliquot insignes, abiuratis erroribus suis, baptizantur. Ostenta ac prodigia, futuram imperii calamitatem portendentia* (15).

α΄. Ἐπεὶ δὲ μειζόνων καὶ καινοτέρων ὑποθέσεων ἄρχεσθαι μέλ- A. M. 6791 ad 6836
λομεν, ἀναγκαῖον ἀναλαβόντας τὸν λόγον εἱρμόν τινα καὶ τάξιν A. C. 1282 ad 1328
τῇ πολυπλόκῳ σειρᾷ χορηγεῖν τῶν πραγμάτων, ὡς ἂν μὴ ἀσα- Imp. Andron. Senioris.
φὴς ὁ λόγος ἐπὶ τὰς τῶν ἀκουόντων ψυχὰς παροδεύων ἀηδὴς
φαίνηται καὶ ἀποκναίων ἐπιεικῶς. τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ παῖδες ἐκ
Μαρίας τῆς ἐξ Ἀρμενίων ἐληλυθυίας αὐτῷ γυναικὸς ἐγένοντο
θήλειαι μὲν δύο, Ἄννα καὶ Θεοδώρα· ὧν ἡ μὲν Ἄννα ἀπιοῦσα
συνεζύγη Θωμᾷ, τῷ Ἠπείρου καὶ Αἰτωλίας ἄρχοντι· ἣν ἔσχε μετὰ C
ταῦτα φονεύσας Θωμᾶν ὁ ἐκείνου ἀδελφιδοῦς κόντος· ἡ δὲ Θεο- P. 174
δώρα ἀπιοῦσα συνεζύγη Σφενδοσθλάβῳ, τῷ τῶν Βουλγάρων
ἄρχοντι. θυγατέρες μὲν οὖν δύο αὗται τῷ βασιλεῖ γεγένηνται
Μιχαήλ· ἄῤῥενες δ' ὁμοίως δύο, Ἀνδρόνικός τε ὁ βασιλεὺς καὶ
Μανουὴλ ὁ δεσπότης. τὸν μέντοι Ἀνδρόνικον τοσοῦτον ἐκθύμως
ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος καὶ πάππος ἠγάπα καὶ οὕτω τῆς θέας αὐ-
τοῦ γε ἐξήρτητο, ὥστε πάντας πρωτογενεῖς τε καὶ ὑστερογενεῖς B
υἱοὺς καὶ θυγατέρας καὶ ἐγγόνους ἐν δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ σχέσεως
τίθεσθαι μοίρᾳ καὶ πάντας εἰ δέοι ῥᾳδίως ἕτοιμος εἶναι προέσθαι
δι' ἕνα γε τοῦτον· τοῦτο μὲν καὶ διὰ τὴν τῆς βασιλείας μονιμω-
τέραν διαδοχήν, τοῦτο δὲ καὶ διὰ τὴν εὐφυΐαν τῆς γνώμης, τοῦτο
δὲ καὶ διὰ τὸ τῆς ὄψεως κάλλος· ἴσως δὲ καὶ διὰ τὴν ὁμωνυμίαν·
ὥστε δι' αὐτά γε ταῦτα καὶ παρ' ἑαυτῷ τρέφειν ἔκρινε δεῖν ἐν C
παιδείᾳ βασιλικῇ καὶ ἅμα τῇ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αὐτοῦ

1. μειζ. καὶ add. A. 3. ἀσφαλὴς W. 6. Ἀρμενίων A., Ἀρμενίας W. 9. Θωμᾶς W.

1. Quoniam autem maiora deinceps et recentiora expondituri sumus, necesse est repetita altius narratione multiplicem rerum contextum serie et ordine aliquo digerere, ne oratio ad auditorum animos obscura perveniens ingrata ac salebrosa merito videatur. Michaël Imperator ex Maria uxore, quae Armena erat, duas puellas suscepit, Annam et Theodoram. Anna Thomae Epiri et Aetoliae principi nuptum data est; quam Comes avunculo suo Thoma occiso postea uxorem duxit. Theodora Venceslao nupsit, Bulgarorum principi. Hae inquam filiae duae Michaëli Imperatori ex uxore natae sunt. Idem etiam filios duos habuit ex eadem susceptos, Andronicum Imperatorem et Manuelem Despotam. Ex his Andronicum nepotem tanto amore prosequutus est Imperator Andronicus, ita eius aspectu gavisus, ut caeteris omnibus seu maioribus seu minoribus natu filiis, filiabus, nepotibusque secundum ab illo et tertium dignitatis gradum assignaret, et unius huius servandi gratia, si necesse foret, aliorum omnium iacturam facere paratus esset; tum ob Imperii successionem, quae per hunc firmior ac diuturnior futura videbatur; tum propter ingenii praestantiam; tum propter oris venustatem; forsitan et ob similitudinem nominis. Quibus de causis eum apud se regia disciplina instituendum esse censuit, eiusque conspectu noctu atque interdiu sese oblectare et exhilarare

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. V. 142

διηνεκῶς θεωρίᾳ τρυφᾷν καὶ ἀγάλλεσθαι. (B.) Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐς τὸν ἔφηβον ἧκεν ὁ νέος Ἀνδρόνικος, ἐν ᾧ τῆς ἡλικίας ἀκμαιότερον αἱ ἡδοναὶ κατὰ τῆς φύσεως ἐπανίστανται καὶ ζητοῦσιν ἐλευθερίαν μηδὲν ἐπιφερομένην κεκολασμένον, καὶ μάλιστα ἐν ἀξίᾳ βασιλικῇ καὶ ἀνθούσῃ νεότητι, τότε δὴ πολλὴ τοῖς ἡλικιώταις D ἦν ἐξουσία πάντα κατ᾽ ἔφεσιν ὑφηγεῖσθαι, ὁπόσα νεωτερίζουσι γνῶμαι τῇ βουλήσει πάντα παραμετρούμεναι καὶ ὅλους χαλινοὺς αἰδοῦς ἀποπτύουσαι. καὶ πρῶτα μὲν ἤρξαντο παρεξάγειν αὐτὸν ἐς περιπάτους καὶ θέατρα καὶ κυνηγέσια· ἔπειτα ἐς νυκτερινὰς περιπλανήσεις οὐ πάνυ τοι βασιλεῦσιν ἁρμοττούσας. αὗται δὲ πολλὴν ἀπαιτοῦσι χρημάτων δαπάνην· τὸ δ᾽ οὐκ ἦν εὐπετές, τοῦ E βασιλέως καὶ πάππου σταθμοῖς καὶ μέτροις οὐ πολὺ τὸ μεγαλοπρεπές τε καὶ φιλότιμον ἐπισυρομένοις τὴν ἡμερησίαν αὐτῷ χορηγοῦντος τροφήν. ἐντεῦθεν φιλίαι πρὸς Λατίνων ἔστιν οὓς τῶν ἐν τοῖς Γαλάτου τὴν οἴκησιν κεκτημένων καὶ μάλιστα ὅσοι πλούτῳ κομῶντες ἦσαν μακρῷ· ἐντεῦθεν δάνεια καὶ ὀφειλαὶ καὶ ζητήσεις χρημάτων· ἐντεῦθεν βουλαὶ καὶ μελέται λαθραίας φυγῆς. ὁρῶντι F γὰρ τὸν πάππον Ἀνδρόνικον μακρὸν ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας παρατείνοντα τὸν χρόνον καὶ μετ᾽ ἐκεῖνον ἔφεδρον τῆς αὐτοκρατορίας αὖθις τὸν ἑαυτοῦ πατέρα Μιχαὴλ τὸν βασιλέα, ἀπογινωσκομένην ἤδη καὶ ἀνέλπιστον ἑαυτῷ τὴν αὐτοκρατορίαν ἐπῄει νομίζειν. ὅθεν τὸ περὶ τὴν φιλαρχίαν λίχνον τῶν λογισμῶν μικροψυχία τις οὐ μάλα ἀγενὴς ἐφ᾽ ἱκανὸν ἐπιβοσκομένη πρὸς τοιαύτας ἐξοκέλ-

19. τὸν add. A.

statuit. (II.) Postquam autem Andronicus iunior adolescentiae limen ingressus est, quo tempore voluptatum ardor maximus existit et naturam corrumpit, cum illae licentiam omnis castigationis et modestiae inimicam quaerunt, in regia praesertim potestate et flore adolescentiae; tum eius aequalibus facillimum fuit praeire illi quocunque vellent, et ea omnia ipsi suggerere, quae iuveniles animi excogitant, nihil non ad libidinem referre, nullum pudoris fraenum soliti admittere. Ac primum ad deambulationes, ad spectacula, ad venationes educere illum coeperunt: deinde ad nocturnas vagationes, non satis dignas Imperio. Quae res cum magnos sumptus postularent, et ii sumptus non facile fierent, eo quod avus idemque Imperator quotidianum ei victum sic appendebat et admetiebatur, ut ad magnificentiam et splendorem nequaquam ipsi satis foret; in amicitiam Latinorum quorundam, praesertim opulentiorum, qui Galatae habitabant, sese insinuat. Inde foenora, aes alienum, conquisitio pecuniarum: inde consilia et conatus clandestinae fugae. Nam cum avum Andronicum diu rerum potiri, eoque defuncto summam potestatem ad patrem suum Michaëlem deventuram esse cerneret, nullam iam adipiscendi Imperii superesse sibi spem putabat. Itaque animus eius regnandi avidus, impatientia quadam non omnino ignobili longo tempore vexatus, ad eas tandem cogitationes prola-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris. P. 175

λειν ἠνάγκαζε τὰς μελέτας. μηδὲ γὰρ θέλων ὑπὸ τῷ πάππῳ καὶ βασιλεῖ καθάπερ ὑπὸ παιδαγωγῷ παιδοκομεῖσθαι καὶ ἄλλων λατρεύειν βουλήμασιν ὥσπερ παιδίον ἀεὶ, αὐτονομίαν ἐζήτει βασιλικὴν καὶ ἀφθονίαν πραγμάτων, ὥστε ἑαυτῷ τε ἔχειν τὸ διαρκὲς καὶ ἄλλοις οἷα βασιλεὺς ὑπηκόοις χαρίζεσθαι. ἐπεὶ δ᾽ ἀδύνατον ἔβλεπεν εἶναι τοῦτο ζῶντος τοῦ πάππου καὶ τοῦ πατρὸς ἐνταυθοῖ καθημένου, πρὸς ἑτέρας ἐσκόπει χωρῶν ἐπικρατείας· καὶ νῦν μὲν Ἀρμενίαν ὠνειροπόλει ἅτ᾽ ἐκ μητρὸς αὐτῷ προσήκουσαν, B νῦν δὲ Πελοπόννησον, νῦν δὲ Λέσβον καὶ Λῆμνον καὶ ὅσαι τὸ πολὺ τοῦ Αἰγαίου πληροῦσιν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς ἀκοὰς ᾔει λάθρα νῦν μὲν τοῦ πατρὸς, νῦν δὲ τοῦ πάππου. ὅθεν καὶ λάθρα νῦν μὲν ὑπ᾽ αὐτοῦ, νῦν δ᾽ ὑπ᾽ ἐκείνου διεκόπτετο. (Γ.) Καὶ ἵνα σιωπῇ παραδράμω τὰ πλεῖστα, νύκτωρ ἐκώμαζε πρὸς γυναῖκά τινα γένει μὲν τῶν οὐκ ἀσήμων, τὸν δὲ τρόπον ἑταίραν. ταύτης C ἐραστὴς ἦν καὶ ἐρώμενος καὶ Ἄδωνις ἄλλος τῶν ἐν ἡλικίᾳ τις καὶ ὥρᾳ διαπρεπῶν· δι᾽ ὃν καὶ ζηλοτυπία τις πυρπολοῦσα τὴν Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως ψυχὴν τοξότας καὶ ξιφηφόρους ἠνάγκαζε προλοχίζειν περὶ τὴν τῆς ἑταιρίδος οἰκίαν. ἐν μιᾷ τοίνυν περὶ μέσας που νύκτας τὸν βασιλέα ζητῶν ὁ ἀδελφὸς καὶ δεσπότης ἔτυχεν ἀπὸ ταὐτομάτου συμβὰν οὑτωσὶ παριέναι περὶ τὴν τῆς ἑταιρίδος D οἰκίαν. ὃν οἱ τοῦ βασιλέως σκοποὶ θεασάμενοι σπουδῇ προσελαύνοντα καὶ μὴ γνόντες διὰ τὸ σκότος ὅστις εἴη, ἀλλὰ τὸν τῆς ἑταιρίδος ὑποτοπάσαντες εἶναι ἐρώμενον, συχνὰ κατ᾽ αὐτοῦ ῥίπτουσι

7. χώρων A. 15. ἐν ἡλικ. καὶ ὥρᾳ διαπρέπων τὶς A. 21. οἱ περὶ τὸν βασιλέα A.

psus est. Quum enim avo Imperatori tanquam paedagogparo ere', et aliorum voluntatibus semper servire instar pueri nollet, Imperatoriam auctoritatem et magnas opes requirebat: ut et ipse quod satis esset haberet: et aliis ut Imperator subditis gratificari posset. Quod cum vivo avo et patre illic residente non licere cerneret, aliarum provinciarum dominatum ambiebat; et nunc Armeniam matris causa ad se pertinentem, nunc Peloponnesum, nunc Lesbum et Lemnum caeterasque maris Aegaei insulas somniabat. Quae cum clanculum modo ad patrem, modo ad avum deferrentur, nunc ab hoc, nunc ab illo clam impediebantur. (III.) Et ut plurima silentio transeam, noctu ad mulierem non sane ignobili familia ortam, meretriciis vero praeditam moribus, comessatum ibat. Eius porro amator erat et amasius et Adonis alter quidam aetatis flore et formae pulchritudine conspicuus. Unde Imperator Andronicus, inflammante animum zelotypia, homines sagittis et gladiis armatos circa meretriculae aedes cogebat excubare. Semel autem fortuito casu accidit, ut circa mediam fere noctem Manuel Despota, fratrem Imperatorem quaerens, iuxta meretricis domum transiret. Quem cum Imperatorii speculatores properare ad se cernerent, nec quis esset per tenebras cognoscerent, mulierculae amasium esse rati crebris telis impetunt.

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

βέλη. καὶ μὲν δὴ καιρίαν ἐκεῖνος δεξάμενος πίπτει τοῦ ἵππου· κἄπειτα συνδραμόντες καὶ γνόντες ὅστις εἴη φοράδην ἐς τὰ βασίλεια φέρουσι ζῶντα καὶ μάλα μόλις. τοῦτο μεθ' ἡμέραν γνωσθὲν τῷ πάππῳ καὶ βασιλεῖ μεγάλας ἐνέσπειρε καὶ σφοδρὰς τὰς ἀνίας E οὐ μόνον πρὸς τὸ παρὸν ἀφορῶντι, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέλλοντος εὐσυνέτως στοχαζομένῳ. ἐπεί γε μὴν τοῦ δεσπότου Μανουὴλ ἐκ V. 143 τῆς τοιαύτης θανόντος πληγῆς καὶ ἐς τὸν βασιλέα Μιχαὴλ ἐν Θεσσαλονίκῃ διατρίβοντα ἧκεν ἡ φήμη, τί χρὴ λέγειν; τοσοῦτο γὰρ δραστικώτερον βέλους παντὸς ἐπεπράχει περὶ τὴν ἐκείνου καρ- F δίαν τὸ τραῦμα, ὥστε κατασεισθέντι καὶ βαπτισθέντι συχνοῖς τοῖς τοῦ πάθους λογισμοῖς νόσος ἐνσκήπτει δεινή, ἣ δὴ καὶ μετ' A. C. 1320 οὐ πολὺ τοῦτον ἐξάγει βίου. τῷ μέντοι γηραιῷ βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ τοσοῦτοι χειμῶνες ἐντεῦθεν καὶ κλύδωνες ἀνεῤῥάγησαν λογισμῶν καὶ τοσοῦτοι θόρυβοι τὰ αὐτοῦ συνεκύκησαν πράγματα, ὥστ' οὐκ ἔχομεν ταῦτ' ἀνενεγκεῖν πρὸς οὐδὲν τῶν φθασάντων P. 176 παράδειγμα. προϊόντες δ' ἐροῦμεν αὐτά. (Δ.) Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ συνέβη γενέσθαι στάσιν τινὰ καὶ θόρυβον οὐ μικρὸν τοῖς τῆς Γεννούας οἰκήτορσιν. ἔστι δ' ἡ Γεννούα πόλις παράλιος τῶν ἐν Ἰταλίᾳ δυτικωτέρα, μεταξὺ Τυῤῥηνῶν τε κειμένη καὶ Ἄλπεων. ᾠκίσθη δ' ἀρχῆθεν ὑπὸ δυοῖν γενοῖν τῶν τε Γέλφων καλουμένων καὶ Γεμπιλίνων. καὶ ἦν μὲν ἄχρι πλείστων τῶν χρόνων ἐνδοξότερόν τε καὶ τὰς ἀρχαιρεσίας ἐξ ἑαυτοῦ ποιούμενον τὸ τῶν Γεμπι- B λίνων. ἔπειτα ὀστράκου μεταπεσόντος ἐπικρατέστερον τὸ τῶν Γέλφων καθέστηκε γένος καὶ πᾶσαν πρὸς ἑαυτὸ τὴν τάξιν ἐκεί-

13. ἀνεῤῥώγεσαν A. 20. γένεσι A. 22. ἑαυτοῦ A., αὐτοῦ W.

Unde ille ictu letali accepto ex equo delabitur. Deinde concursu circa ipsum facto agnitus hominum manibus excipitur, et semianimis in palatium defertur. Quod facinus ubi illuxit dies cognitum Imperatorem avum magna et vehementi tristitia affecit, non praesens modo tempus intuentem, sed futura etiam prudenter considerantem. Caeterum Manuele Despota ex eo vulnere defuncto, et fama ad Imperatorem Michaëlem Thessalonicae tum degentem perlata, quid dicam? ita ea res cuiuslibet teli ictu potentius animum eius perculit, tantum eius cordi vulnus inflixit, ut illius cladis cogitatione subinde recurrente afflictus et oppressus in gravem morbum inciderit, qui illum non longo post e vita sustulit. Imperatorem vero Andronicum seniorem tantus inde animi tumultus curarumque aestus invasit, tanta confusio ac perturbatio eius res permiscuit, ut inter aevi superioris exempla vix ullum occurrat, quod cum his conferri possit. Qua de re infra dicturi sumus. (IV.) Hoc tempore seditio et tumultus non parvus apud Genuae habitatores est exortus. Est autem Genua maritima Italiae urbs versus Occidentem, intra Tyrrhenos et Alpes sita, quam familiae duae iam inde antiquitus incoluerunt. Guelphos et Gibellinos appellant: quorum hi diutissime et gloria praestiterunt, et factionis suae magistratus creavere. Deinde mutata fortuna Guelphorum familia superior evasit, et omne illud ius ad se transtulit. Quin et alteram fami-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

νην μετέστησέ τε καὶ πάμπαν ἐξόριστον τῆς Γεννούας πεποίηκε θάτερον τοῖν γενοῖν, ὡς μὴ ὀψέ ποτε δύναμίν τινα προσειληφὼς αὖθις ἀνατρέψῃ τὴν τάξιν. ἐκεῖθεν ἡ φήμη δραμοῦσα καὶ ἐς τὰς πανταχῇ τῆς γῆς τῶν Γεννουϊτῶν οἰκήσεις τὰ ὅμοια τῇ μητροπόλει πράττειν ἠνάγκασεν. ἐντεῦθεν μάχαι καὶ πόλεμοι τῶν Γεννουϊτῶν πανταχῇ κατ᾽ ἀλλήλων. οἱ γὰρ ἐξωσθέντες μισθοφορικάς τινας δυνάμεις ἔξωθεν προσλαμβάνοντες κακῶς τοὺς ἐξώσαντας C διετίθουν. (E.) Ἐπεὶ δὲ καὶ μετὰ τὴν τῆς βασιλίδος Εἰρήνης ταφὴν Κράλαινα ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἐπιπλέον τῷ Βυζαντίῳ ἐνδιατρίβειν ἐβούλετο, ἥκουσι πρέσβεις ἐκ τοῦ συζύγου αὐτῆς δηλαδὴ τοῦ Κράλη Σερβίας ἀπειλὰς κατὰ τῆς Ῥωμαίων φέροντες γῆς, εἰ μὴ τάχιστα παρὰ τὸν σύζυγον αὕτη ἀφίκοιτο. ἔρωτι γὰρ τῷ πρὸς αὐτὴν φλεγόμενος πλείστην μὲν ἀφοβίαν παρέσχετο ταῖς D πλησιαζούσαις χώραις καὶ πόλεσι τῶν Ῥωμαίων· ἐζηλοτύπει δ᾽ οὖν ὅμως τὴν ταύτης ἀπουσίαν καὶ μεστὸς ὑπονοίας ἦν. ὁ μέντοι βασιλεὺς τὰς ἀπειλὰς τοῦ γαμβροῦ δείσας μὴ καὶ εἰς ἔργον αὐτὰς ἐξενέγκῃ (ῥᾴδιον γὰρ ἦν ἐκείνῳ διὰ τὸ πολλὴν κεκτῆσθαι στρατιωτικὴν δύναμιν) προπέμπει ταύτην εὐθύς. ἦν δὲ τηνικαῦτα δεύτερόν τε καὶ εἰκοστὸν αὕτη τῆς ἡλικίας ἄγουσα χρόνον. δείσασα τοίνυν μὴ ἀπελθοῦσα φονευθείη πρὸς τοῦ ἀνδρὸς, ὑποπτεύοντος E

3. αὖθις om. A. et V. ψῆφον A. et V. pro τάξιν. 4. τοὺς πανταχῇ Γεννουΐτας A. et V. 5. πράττ.] δρᾷν A. et V. ἐντεῦθεν — διετίθουν om. A. et V. 8. Pro verbis ἐπεὶ — ἀφίκοιτο haec leguntur in codd. A. et V.: μετὰ μέντοι τὴν τῆς βασιλίδος Εἰρήνης ταφὴν, τῆς τοῦ βασιλέως θυγατρὸς Σιμωνίδος τῆς Κραλαίνης βουλομένης διατρίβειν ἐπὶ πολὺ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τοσοῦτον ἀφίστασθαι τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, λέγω τοῦ Κράλη, ἥκουσι πρέσβεις ἐκεῖθεν ἀπειλὰς φέροντες τὰς παλαμναιοτάτας κατά τε αὐτῆς, εἰ μὴ τὴν ταχίστην ἐπανελθεῖν βούλοιτο, καὶ ἔτι κατὰ τῶν τοῦ βασιλέως χωρῶν καὶ πόλεων ληστρικὰς ἐφόδους, εἰ μὴ τάχιστα προπέμπειν βούλοιτο ταύτην. 12. ἔρωτι — ὑπονοίας ἦν add. A. et V. 15. ὅμως αὐτὴν ἀεὶ καὶ μεστὸς V.

liam ex urbe Genua funditus exterminavit, ne confirmatis aliquando viribus veterem sibi dignitatem vindicaret. Quae fama cum e metropoli ad Genuenses ubivis gentium habitantes pervenisset, idem et illos facere coegit. Hinc pugnae et intestina Genuensium bella ubique. Nam qui pulsi erant, conducto externo milite adversarios infestabant. (V.) Cum autem post Imperatricis exequias Cralaena filia eius diutius Byzantii commorari vellet, maritus eius Crales Serviae legatos in Urbem mittit, qui Romanis provinciis cladem minitentur, nisi uxor quamprimum ad ipsum revertatur. Illius quippe amore incensus magnam provinciis et urbibus Romanis securitatem praestabat. Sed idem ob absentiam mulieris zelotypia et suspicionibus variis torquebatur. Quare Imperator generi minis territus ac metuens, ne verba ad rem conferret (id enim illi facile erat propterea, quod militaribus copiis abundabat), filiam statim dimittit. Ea tunc annum aetatis alterum et vigesimum agebat. Verita igitur ne a marito semper suspicaci, tum vero

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

μὲν αὐτὴν ἀεὶ, νῦν δὲ καὶ πρὸς μεγάλην ὀργὴν ἐκκαυθέντος, ἔγνω τὸ μοναχικὸν ὑπελθοῦσα σχῆμα φυγεῖν οὑτωσὶ τὴν αὐτοῦ συνδιαίτησιν. τοῦτο μὲν οὖν ἐνταυθοῖ παρὰ τῷ πατρὶ διατρίβουσα ποιεῖν οὐκ ἠνέσχετο διὰ τὸ μὴ καὶ τὸν πατέρα καίτοι F μὴ συνειδότα καθυποβαλεῖν ἐς φανερὰν τὴν τοῦ συνειδέναι αἰτίαν καὶ πρὸς φανερὰν κινῆσαι μάχην τὸν Κράλην κατὰ τοῦ πατρός. διὸ μέχρι τοῦ πολιχνίου τῶν Σεῤῥῶν ὡς εἶχε σχήματος ἀπελθοῦσα καὶ συχνὰς ἡμέρας κἀκεῖ διατρίψασα λάθρα παρά τινος ῥάκος ὠνησαμένη μοναχικὸν μιᾷ τῶν νυκτῶν ἐνεδύσατο τοῦτο· καὶ οὕτω παρ' ἐλπίδα μεθ' ἡμέραν φανεῖσα τοῖς μετ' P. 177 V. 144 αὐτῆς Τριβαλλοῖς ἔκπληξίν τε καὶ ταραχὴν ἐνέβαλεν οὐ μικράν, ὡς βουληθῆναι παράβολόν τι δι' ἀνάγκην αὐτοὺς καὶ φόβον δεσποτικὸν ἐπ' αὐτῇ πεπραχέναι· ἢ γὰρ διαῤῥῆξαι τὸ ῥάκος καὶ ἄκουσαν αὐτὴν ἐς τὸν ἄνδρα ἀγαγεῖν· ἢ τό γε δεύτερον, αὐτὴν διαχρήσασθαι καὶ μὴ ζῶσαν αὐτὴν ὡς ποῤῥωτάτω τε τοῦ ἀνδρὸς οἰκεῖν καὶ ἅμα δριμείαις τε καὶ σφοδραῖς ταῖς ἀνίαις ἐμπιπρᾷν τὸν ἐκείνου θυμόν. ἀλλὰ φθάσας ὁ ταύτης ἀμφιμήτριος B ἀδελφὸς Κωνσταντῖνος ὁ δεσπότης (παρῆν γὰρ καὶ αὐτὸς) διόρθωσιν τοῦ καινοτομήματος ἐπεπράχει, οὐ πράως ἐνεγκεῖν τὸν Κράλην τὸ δρᾶμα οἰόμενος. ῥήγνυσι γὰρ βιαίως ἐπιδραμὼν τὸ ῥάκος ἐκεῖνο καὶ τὸ σύνηθες αὖθις ἐνέδυσε σχῆμα· καὶ παραδοὺς τοῖς Τριβαλλοῖς ἄκουσάν τε καὶ κλαίουσαν ἀπάγειν ἐκέλευσε τὴν ταχίστην. καὶ τοῦτο μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

5. μὴ post καίτοι add. A. 6. τὸν Κράλην om. A.

ira etiam percito, domum reversa occideretur, monasticum habitum, quo convictum et consuetudinem viri fugeret, induendum esse cogitavit. Id vero dum in Urbe apud patrem versabatur facere noluit, ne et patrem, quamvis inscium, manifesto crimine velut conscium implicaret, et ad apertum bellum illi faciendum Cralem concitaret. Quare usque ad Serrhas oppidulum ita ut vestita erat abiit: atque ibi etiam dies complures commorata clam alicunde emptum cucullum noctu induit: in quo, postquam dies illuxit, a Triballis, quos secum habebat, praeter expectationem conspecta non mediocrem ipsis stuporem ac perturbationem attulit; adeo ut ex necessitate et herili metu gravius in eam consulturi viderentur; nempe aut cucullum laceraturi et invitam ad maritum reducturi: aut si eo descendendum esset, interfecturi eandem, ne viva quam longissime a marito habitaret, et animum eius acri et violento dolore incenderet. Sed Constantinus Despota frater eius consanguineus (nam et ipse aderat) eos praevertit, et fabulam illam aegre laturum Cralem arbitratus temerarium sororis factum correxit. Nam statim accurrens cucullum vi lacerat, et solitis ornatam vestibus Triballis eam reddit, ut ipsam quam celerrime domum reducant quantumvis invitam et plorantem. Atque haec ita se habuerunt.

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

β΄. Ὁ δὲ πατριάρχης Ἰωάννης ὁ Γλυκὺς συνιδὼν ὡς ἀνέλπιστά οἱ τὰ τῆς ὑγιείας ἤδη κατέστη καὶ τὸ μὲν τῆς πνευματικῆς ταύτης ἀρχῆς λειτούργημα πολλῆς δεῖται σωματικῆς ἰσχύος καὶ ῥώμης, πολλῆς δ' αὖ ἑτέρωθεν ἠρεμίας δεῖ κάμνοντι σώματι· κἀκ τοῦ ἐναντίου δ' ἔτι καὶ σχολῆς τῶν ἔξωθεν μακρᾶς ψυχῇ C συγκαμνούσῃ καὶ περισπωμένῃ ταῖς τοῦ σώματος ἀλγηδόσι (διὰ γὰρ αὐτό γε τοῦτο δύο συμβαίνειν τἀναντιώτατα· μήτε γὰρ τὴν τῶν ἀνὰ χεῖρας πραγμάτων διοίκησιν διὰ λείας καὶ ἀκμαζούσης φέρεσθαι τῆς ὁδοῦ, μήτε τὸν λαὸν ἀνύβριστον δύνασθαι φέρειν D ἐπ' αὐτὸν γνώμην καὶ γλῶτταν)· ἐν μέσῃ τῇ τῶν πραγμάτων ἀπέγνω πορείᾳ καὶ σχολὴν ἑαυτῷ προὐμνηστεύετο ἤδη καὶ τῆς πολλῆς ἐζήτει καὶ ποικίλης ταυτησὶ περιφορᾶς ἀποχώρησιν. ταῦτ' ἄρα καὶ τοῖς αὐτοῦ βουλεύμασιν ὁ βασιλεὺς ἐπινεύει καὶ τὴν τῆς Κυριωτίσσης μονὴν εἰς οἴκησιν ἀπονέμει· πρὸς ἣν δὴ καὶ ἀφικνεῖται τῷ τετάρτῳ τῆς αὐτοῦ γε πατριαρχείας ἔτει, τὸν πατριαρχικὸν E ὅπως ποτὲ παραιτησάμενος θρόνον. κἀκεῖ νοσοκομούμενος, A. C. 1320 ὡς ἐνῆν, διὰ τὴν τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν παντελῆ πάρεσιν ἐδεδίει καθ' ἡμέραν τὸν θάνατον. ὅθεν οὐ πολύν τινα πλοῦτον καταγαγὼν ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου διὰ τὸ μὴ φιλοχρήματος εἶναι κατὰ τοὺς πλείστους, ἀλλὰ μικρόν τε καὶ εὐαρίθμητον, P. 178 τοῦτον μὲν εἰς περιποίησιν ἀνάλωσε τῆς μονῆς. ἐμὲ δὲ προσκαλεσάμενος τὴν τελευταίαν αὐτοῦ βούλησιν ἐν χάρτῃ διαθέσθαι ἠξίου. σφόδρα γὰρ τοῖς ἐμοῖς ἠρέσκετο λόγοις. (B.) „Πᾶσι μὲν

1. ὁ ante Γλυκὺς add. A. 18. καθ' ἡμέραν A., καθημέραν W. 21. τοῦτο A. ἠνάλωσε A. 23. Quae sequuntur hinc usque ad sectionem tertiam, om. A. Vid. Notas.

2. At patriarcha Ioannes Glycys cum et spem recuperandae valetudinis nullam sibi superesse et eo munere fungi se intelligeret, cuius administratio magnas vires et firmum corporis robur postularet; contra autem magna tranquillitate opus esse sciret corpori aegrotanti, et vicissim animum ipsum, utpote condolentem corpori et eius aegritudine distractum, magno ab externis rebus otio egere animadverteret (duo quippe inde maxima mala existebant, cum nec quotidiana negotia commode et celeriter expediri, nec vulgi seu indignatio seu convicia reprimi possent); in medio administrationis cursu fatigatus otio suo consulere, atque ex illo magno circumfluentium negotiorum aestu emergere statuit. Quibus de causis Imperator eius voluntati annuit, eique Cyriotissae monasterium, in quo habitaret, assignavit: in quod se quarto anno patriarchatus sui contulit, abdicata utcunque dignitate. Ibi quatenus licebat valetudinem curans propter pedes paralysi affectos mortem in dies timebat. Quare cum pecuniarum ut alii plerique avidus haud fuisset, non magnas opes e patriarchatu secum attulit; sed parvam et numerabilem pecuniam, quam in sumptus conservando monasterio necessarios impendit. Me autem arcessitum rogavit, ut supremam suam voluntatem in charta ordinarem. Nam meo dicendi genere admodum de-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

οὖν ἀνθρώποις", φησί, „θανάτου μεμνῆσθαι χρεὼν καὶ νήφουσιν
ὀφθαλμοῖς τὴν τῶν παρόντων καταγινώσκειν σκιάν, πῶς μὲν
τὸν χθὲς καὶ πρότερον ὄντα κόλποι γῆς ἐξαίφνης διέλαχον, πρὶν
τὰ οἴκοι διαθέσθαι κατὰ γνώμην καὶ πρὶν καλῶς διαβλέψαι τὸν
B λόχον τῆς συμφορᾶς· καὶ πῶς αὖθις ὁ σήμερον οἴκοθεν οἱονεὶ
τῷ ἡλίῳ τῷδε συνανατέλλων καὶ ἐμπομπεύων τῇ πανηγύρει τοῦ
V. 145 βίου μεστὸς ἀπεράντων ἐλπίδων, ἔπειτ' ἐν μεσημβρίᾳ φωτὸς
σκότους καὶ λήθης ὑπῆλθε μυχοὺς ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, πολλάκις καὶ ἑορτῇ τοῦ προσώπου, καὶ ἵν' εἴπω τοῦ πάθους ἀνελπιστίᾳ πολυτελεῖ. πολλῷ δ' οὖν ἀναγκαῖον θανάτου μᾶλλον με-
C μνῆσθαι, οἷς καὶ νόσος οἷά τις δι' ἀνωμαλίαν τε καὶ ἀταξίαν τῆς ὕλης συμπέπτωκεν, αἷς πολλαῖς τε καὶ ποικίλαις ἄλλοτε ἄλλαις τὸ ἀνθρώπινον κέχρηται σῶμα συγχεούσαις τε καὶ διασπώσαις τὴν τῶν συνδέσμων στοιχείων ἀλληλουχίαν. οὗτοι γὰρ ἤδη μονονοῦ θατέρᾳ χειρὶ τὴν τοῦ θανάτου κόπτουσι θύραν καὶ τὸ πλέον τῆς τοῦ ζῆν ἐλπίδος κατόπιν διαλιπόντες θατέρῳ βλέμματι πρὸς τοὺς τῶν μνη-
D μάτων ἤδη κρημνοὺς διακύπτουσι· τούτοις παντὶ τρόπῳ λυσιτελήσει τῆς οἰκείας φροντίσαι ψυχῆς καὶ ἀθάνατά γε τῇ ἀθανάτῳ πάσῃ σπουδῇ πορίσασθαι, μήποτε διπλοῦν τὸν θάνατόν σφισιν αὐτοῖς προξενήσωσι τόν τε τοῦ σώματος τόν τε τῆς ψυχῆς. ἐμοὶ δὲ καὶ μάλιστα πάντων δεινῇ τινι καὶ βαρείᾳ τῇ νόσῳ τοὐμὸν τουτὶ σῶμα μικροῦ τελέως ἐκδεδαπάνηται. πάνυ γὰρ ἐκ μακροῦ πάνδη-

3. πρότριτα coni. Boiv. 10. πολυτ.] παντελεῖ W. in mg. 14. συνδεομένων aut συνδέσμων καὶ στοιχείων coni. Boiv.

lectabatur. (II.) „Omnes mortales," inquit, „mortis meminisse oportet, et sobriis oculis considerare, quam vana sit praesentis vitae umbra; ut is qui heri fuerit, terrae sinu derepente exceptus sit, priusquam de rebus domesticis ex sententia decernere et insidiantis calamitatis adventum prospicere posset: item ut is, qui hac ipsa die e domo sua progressus cum sole exoriri et in theatro vitae infinita spe plenus obambulare videbatur, sub meridiem deinde tenebrarum et oblivionis latebras subierit, in primo flore aetatis, saepe et in media vultus festivitate, cum imminentium malorum omnis, ut ita dicam, spes longissime abesset. Quanto autem magis ii debent mortis meminisse, qui ob vitiosam et perturbatam materiam morbis conflictantur, qui multi et varii atque alias alii humana corpora afficiunt, elementa confundunt, et aptam eorum compagem dissolvunt? Hi enim tantum non altera manu fores mortis pulsant. Hi vitae spem maxima ex parte retro abiecerunt, et alterum iam oculum ad ima tumuli praecipitia intendunt. His prorsus expedit, animi curam suscipere, eique cum sit immortalis bona immortalia omni studio providere, ne forte duplicem sibi mortem arcessant, et corporum et animorum. Mihi vero tanto magis hoc quam aliis omnibus faciendum est, quanto graviore morbo totum fere corpus meum est consumptum. Nam hic morbus postquam semel tota vi in me infestus irruit,

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

μός τις ἐπιστρατεύσασά μοι παλινοστήσειν οὐκέτ' αὖθις βεβούληται, ἀλλ' ἐμπεφώλευκεν ἐσάπαν, ὥσπερ τινὰ ἑαυτῆς οἰκίαν κατειληφυῖα, καὶ διετέλεσεν ἐσαεὶ τὴν μὲν ἐμὴν τοῦ σώματος οὐσίαν οἱονεί τις ἐκμυζῶσα βδέλλα, τὴν δ' αὖ περιουσίαν ὑφαιροῦσά μου κατὰ μικρὸν διδύμῃ τὸ λεγόμενον χειρὶ καὶ τοῖς τῶν E ἰατρῶν κόλποις ἐπισωρεύουσα, καθάπερ τισὶ ταμιείοις οὖσιν ἑαυτῆς. ἐπεὶ δ' οὖν ἡ πρὸς αὐτὴν ἡμετέρα σπουδὴ μάταιος ἦν καὶ F ἀνόνητος ὄχλος, καὶ εἰς πῦρ (τὸ τοῦ λόγου) ξαίνοντες ἐδοκοῦμεν, τί ἂν τις ἐκτραγῳδοίη, ὁπόσα μοι κατὰ τὸν βίον ἠναντιώθη ἔν τε τοῖς βασιλείοις ἔν τε τοῖς κατ' οἶκον πράγμασι; συμβέβηκε γάρ μοι κἀν τοῖς βασιλείοις τετάχθαι ἄρτι τῶν λόγων ὑπανακύψαντι καὶ τὸν ἔφηβον παραλλάττοντι, καὶ τιμῶν παρὰ τοῖς θειοτάτοις βασιλεῦσιν ἠξιῶσθαι οὔτοι γε ἐλαχίστων. καὶ ἵνα τἀν μέσῳ παρέλθωμεν, ἐπειδὴ καὶ ὁ πατριαρχικὸς ἡμᾶς ὕστερον κέ- P. 179 κληκε θρόνος καὶ δὴ καὶ προσηγάγετο ἄκοντάς τε καὶ οὐκ ἄκοντας· ἄκοντας μὲν διὰ τὸ μὴ σφόδρα ἀνεκτὸν τῆς ἀσθενείας βάρος· θάτερον δὲ διὰ τὸ τῆς ὑγιείας προσδοκήσιμον (ἡ γὰρ ταύτης ἐπισαίνουσα καθ' ἑκάστην ἐλπὶς πάντα μοι ὑπεμίμνησκεν ἐν ἀκαρεῖ παλαιά τε καὶ νέα τοῦ θείου τεράστια πατέρος, ὧν ἴσως ἕν τι καὶ τοὐμὸν ἔλεγεν ἔσεσθαι, εἰ φιλανθρώπως ἴδοι κύριος ἐπὶ τῇ χει- B ροθεσίᾳ καὶ τῷ τῆς ὑψηλῆς ταύτης ἀρχιερωσύνης χρίσματι)· ἐπεὶ δ' οὖν ὅμως οὑτωσὶ κἀπὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀπὸ τῶν συγκλητικῶν ἀρχῶν μετηνέχθημεν κἀν τοῖς αὐτοῖς αὖθις ἦμεν

1. βεβούληται W. in mg. pro: βεβούλευται. 9. ἠναντιώθη Boiv. pro: ἠναντιώδη. 20. ἔλεγον Boiv. pro ἔλεγεν.

noluit ex eo deinde a me discedere, sed perpetuo in penetralibus meis habitare perstitit, quasi eam sibi domum propriam nactus esset: neque unquam corporis mei succum hirudinis in morem exsugere destitit, et rem familiarem meam paulatim deminutam ambabus, ut aiunt, manibus congerere, et in sinum medicorum veluti in thesauros suos conferre. Cum autem noster adversus illum conatus inanis et irritus fuerit, et, ut fertur proverbio, ignem caedere hactenus visus sim, quid vitae meae adversitates tam Imperatoriis quam domesticis in rebus commemorem? Sic enim accidit, ut studiis litterarum vix defunctus, cum ex ephebis excederem, in aulam receptus sim, et a divis Imperatoribus honores non minimos acceperim. Atque ut ea quae intercesserunt silentio praetereamus, cum ipsa quoque nos patriarchalis sedes ad se deinde vocavisset, atque etiam pertraxisset partim nolentes, partim non nolentes: nolentes quidem ob infirmitatis onus paene intolerabile: haud nolentes ob expectationem sanitatis (nam huius spes in dies mihi blandiens momento omnia suggerebat et vetera et recentia coelestis patris miracula: quorum de numero meam quoque sanitatem fore existimabam, modo Deus delatam mihi impositionem manuum et pontificiam unctionem benigne intueretur); cum, inquam, a senatoriis muneribus in hunc modum patriarchico solio conscenso iisdem morbi cruciatibus confli-

A. M. 6791 ad 6836 δεινοῖς τοῦ νοσήματος καὶ λύσις οὐδαμόθεν οὐδ' ἡτισοῦν ἑωρᾶτο,
ἔγνωμεν κρίσιν εἶναι τοῦτο θεοῦ πρὸς θάνατον συνωθοῦσαν ὁλο-
σχερῶς καὶ παιδείαν ἴσως μετρίαν ὧν οὐ μετρίως ἡμάρτομεν.
Imp. Andron. Senioris. ἔνθεν καὶ τὰ μὲν τῆς ὑγιείας ἤδη φροῦδα καὶ ἀπ' ἐλπίδος ἐγί-
C γνετο· τὰ δὲ τῆς τελευτῆς καὶ σφόδρα γέ τοι, ὥς ἔφημεν, οὐκ
ἀνέλπιστα. καὶ τί γὰρ ἄλλο γ' ἐχρῆν, ὁπότε τὴν μὲν τῆς σαρκὸς
ἰκμάδα μικροῦ πᾶσαν ἐκρεύσασαν ἔβλεπον ἤδη, ἰατρῶν δὲ παῖ-
δας οὐ κατὰ τοὔνομα ὄντας, ἀλλ' οὐδὲν τό γ' ἐπ' ἐμοὶ σχε-
δὸν τῶν πολλῶν διαφέροντας; ὅθεν τὸν πολὺν τῶν πραγμάτων
V. 146 ἀποσεισάμενος ὄχλον καὶ τὴν τῶν πονηρῶν γλωσσῶν σύγχυσιν
D ἐνταυθοῖ τὸ λεῖπον ἔκρινα δεῖν ἀνύσειν τοῦ βίου." (Γ.) Ἀλλὰ τὰ
περὶ τούτων ἡμῖν ἐναργέστερον ἀλλαχῇ δηλούμενα τοῖς βουλομέ-
νοις ἐξέσται μανθάνειν. ἡμεῖς δ' ἐχώμεθα τῶν ἐφεξῆς. κατὰ δὲ
τοῦτον τὸν χρόνον τὸν πατριαρχικὸν διαδέχεται θρόνον τῶν ἱερω-
μένων τις μοναχῶν ἐκ μονῆς τῶν Μαγγάνων Γεράσιμος, ἀνὴρ
πολιὸς μὲν τὴν τρίχα, ἀφελὴς δὲ τὸν τρόπον καὶ τῆς ἀκουστικῆς
δυνάμεως τὸ πλεῖστον ἀφῃρημένος ὑπὸ τοῦ γήρως· Ἑλληνικῆς
E μὲν παιδείας οὐδ' ἄκρῳ δακτύλῳ γευσάμενος πώποτε, διὰ δ'
ἀμαθίαν καὶ ἄλλως ἁπλότητα τρόπων ταῖς βασιλικαῖς ἀρεσκείαις
πάντῃ προσήκων. διὰ γὰρ τοῦτο τοιούτους οἱ βασιλεῖς ἐς τοιαύ-
τας ἐκλέγονται τὰς ἀρχάς, ἵνα τοῖς τούτων εὐχερῶς ὑποκύπτωσι
προστάγμασι, καθάπερ ἀνδράποδα, καὶ μηδενὶ τῶν ἁπάντων
ἐναντία φρονῶσιν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου τέως τοσαῦτα. λελέ-
ξεται δὲ τὰ ἑξῆς τοῦ ἀνδρὸς ἡμῖν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

11. Verba ab ἀλλὰ usque ad ἐφεξῆς om. A. 13. δὲ ante κατὰ add. A.

ctaremur, neque ullum usquam remedium ostenderetur; iudicium illud divinum, quo ad mortem compelleremur, et mediocrem fortasse peccatorum non mediocrium castigationem esse intelleximus. Unde spes sanitatis irrita prorsus evanuit, mortis autem instantis expectatio, ut diximus, confirmata est. Quid enim aliud cogitarem, cum omnem fere carnis succum effluxisse iam viderem; medici vero eo nomine indigni nihil (quod ad me quidem attineret) a vulgo differrent? Itaque magna negotiorum mole excussa, et malarum linguarum confuso strepitu a me depulso, hic vitae reliquum exigendum esse iudicavi." (III.) Sed haec a nobis dilucidius alibi explicata poterit quivis cognoscere. Nunc rerum ordinem prosequamur. Hoc tempore in patriarchicum solium succedit sacerdos monachus e Manganorum monasterio Gerasimus, cano capite, sed simplici vir ingenio, idemque surdaster, audiendi sensu per senectutem maxima parte imminuto. Is Graecas litteras ne extremo quidem digito unquam attigerat. Sed erat ob inscitiam et morum simplicitatem ad Imperatoria obsequia aptissimus. Hac enim de causa ad ea munera obeunda tales viri ab Imperatoribus deliguntur, ut dicto audientes eis sint, tanquam mancipia, et nulla re ipsis refragentur. Atque haec de eo viro hactenus. Caetera post suo loco referentur.

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris. P. 180

γ'. Κωνσταντῖνος δὲ ὁ δεσπότης ὁ ἐκ τῆς προτέρας γυναικὸς τῆς ἐξ Οὔγρων γεννηθεὶς τῷ βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ ἔσχε μὲν ἐκ παρθενίας γυναῖκα πρότερον τὴν θυγατέρα Μουζάλωνος τοῦ πρωτοβεστιαρίου· ἣ δὴ καὶ πολὺν συμβιώσασα χρόνον αὐτῷ τετελεύτηκεν ἄπαις. εἶχε δ' ἐκείνη θεραπαινίδα τινὰ εὐειδῆ, Καθαρὰν κεκλημένην. ταύτῃ λάθρα μιγεὶς ὁ δεσπότης ἔτεκεν υἱὸν, ὃν καὶ ὠνόμασε Μιχαὴλ Καθαρόν. τοῦτον αὐτὸς τὰ πρῶτα μὲν βλέπειν οὐδ' ἄκραις ὄψεσιν ἠνείχετο, ἀλλ' ἐμίσει καὶ ἀπετρέπετο B καὶ ὡς ποῤῥωτάτω που διαιτᾶσθαι ἐκέλευε. τὸ δ' αἴτιον, ὅτι καὶ τὸν τῆς μητρὸς αὐτοῦ Καθαρᾶς ἔρωτα ἕτερος ἐξαπίνης ἐπιδραμὼν ἀντέκρουσεν ἔρως ἐπικρατέστερος πολλῷ καὶ σφοδρότερος. (B.) Ἐπεὶ γὰρ πρὸς τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως τὴν ἐπιτροπὴν ἐδέξατο τῶν τε ἐν Μακεδονίᾳ πραγμάτων καὶ Θεσσαλονίκης αὐτῆς (διέτριβε δὲ τὰ πλεῖστα τοῦ ἄστεος ἔνδον Θεσσαλονίκης), ἔρωτι C γυναικὸς ἑάλω τινὸς τῶν ἐπιφανῶν. ἦν δὲ αὕτη θυγάτηρ μὲν Νεοκαισαρείτου τοῦ πρωτασηκρῆτις, σύζυγος δὲ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου. οὕτω δ' ἀπαράμιλλος ἦν τῷ τε τῆς ὄψεως κάλλει καὶ τῇ τῆς γλώττης δεινότητι καὶ τῷ ἐφέρποντι τοῦ ἤθους ὑγρῷ, ὥστε οὐ ταῖς τῶν ἐντυγχανόντων μόνον ψυχαῖς ἄφυκτόν τινα τὴν ἐρωτικὴν σαγήνην ἐπέῤῥιπτεν, ἀλλὰ κἀκ μόνης τῆς φήμης τοὺς πλείστους πρὸς τοὺς ἑαυτῆς ἀνέφλεγεν ἔρωτας. οὕτω γὰρ ἡ φύσις περὶ τὴν ἄνθρωπον ἐφιλοτιμήσατο, ὥστε πολλὴν D μὲν ἐπὶ τοῦ προσώπου τὴν εὐρυθμίαν ἐφήπλωσε, πολλὴν δὲ τὴν ὀξύτητα περὶ τὴν διάνοιαν ἐθησαύρισε, πολλὴν δὲ καὶ τῇ γλώτ-

23. ἐφήπλ.] ἔθηκε A.

3. Constantinus autem Despota, Imperatoris Andronici filius e priore coniuge, quae oriunda ab Hungaris erat, susceptus, uxorem primum habuit puellam innuptam, Muzalonis protovestiarii filiam: quae cum diu apud maritum fuisset, sine liberis decessit. Habebat illa ancillam formosam, nomine Catharam: ex qua clam compressa filium genuit Despotes, quem Michaëlem Catharum appellavit. Hunc ipse sic initio oderat et aversabatur, ut ne limis quidem eum aspicere dignaretur, sed quam longissime a se educari iuberet. In causa hoc erat, quod alterius mulieris vehementior et potentior multo amor repente excitatus Catharae quoque matris eius amorem depulerat. (II.) Nam rerum Macedonicarum et ipsius Thessalonicae praefecturam cum a patre Imperatore accepisset, et in ea urbe plerumque versaretur, mulieris cuiusdam illustris amore captus est. Erat ea Neocaesaritae protosecretarii filia, Constantini Palaeologi uxor. Ita vero et elegantia formae et linguae facundia et blanda morum comitate praestabat, ut non modo aspectu suo animos eorum, a quibus adibatur, inevitabili quodam amoris laqueo irretiret, sed sola etiam fama excitatos plurimos pari ardore inflammaret. Tanta enim naturae fuit erga eam liberalitas, ut toto vultu elegantiam praeferret; in ingenio pluri-

A. M. 6791 ad 6836 τῃ ἐνήρμοσε τὴν πειθὼ καὶ δεινότητα καὶ τὸ εὔστροφον καὶ ἐπί-
χαρι τῆς ἠχοῦς. ἦν δὲ καὶ σοφίας τῆς θύραθεν οὐκ ἄμοιρος ἡ
γυνή. ἦν γὰρ ἰδεῖν αὐτὴν πάντα καὶ παντοῖα ῥᾳδίως κατὰ και-
Imp. Andron. Senioris. ρὸν ἐν τῇ ὁμιλίᾳ διὰ γλώττης προφέρουσαν, ὅσα τε αὐτὴ δι'
V. 147 ἑαυτῆς ἀνεγνώκει καὶ ὅσα λεγόντων ἄλλων ἀκήκοεν, ὡς Θεανώ τινα
E Πυθαγορικὴν καὶ Ὑπατίαν ἄλλην ὀνομάζεσθαι ταύτην πρὸς
τῶν ἐφ' ἡμῶν σοφωτέρων. τούτων ἁπάντων Κωνσταντῖνος ὁ
δεσπότης, ὡς ἔφημεν, ἐς τὰ μάλιστα ἥττητο καὶ ἀπεπειρᾶτο
τῆς γυναικὸς καὶ λάθρα ἠξίου μίγνυσθαι. ἡ δέ, εἴτε τὸν σύζυγον
δεδοικυῖα, εἴτε μυσαττομένη τὸ τῆς πράξεως ἄθεσμον, ἀνθίστατό
P. 181 τε καὶ ἀπετρέπετο. ὅδ' ὅσον ἐκείνην ἀποτρεπομένην ἑώρα, τοσοῦ-
τον αὐτὸς πρὸς μείζονας ἐξεκάετο τοὺς αὐτῆς ἔρωτας· καὶ ἦν ἰδεῖν
τὸ τοῦ Πλάτωνος, τὴν ψυχὴν τοῦ ἐρῶντος ἐν ἀλλοτρίῳ ζῶσαν
τῷ σώματι. ἐπεὶ δὲ μετὰ χρόνον τινὰ τὸν βίον ὁ ταύτης ἀπέλιπε
σύζυγος, ἤδη σφοδρότερον ἦν ἐγκείμενος ὁ δεσπότης καὶ πάντα
λίθον κινῶν, τὸ τοῦ λόγου, νόμιμον ἀγαγέσθαι βουλόμενος σύ-
ζυγον. οὗ δὴ γεγονότος πασῶν εὐθὺς ἐξελάθετο γυναικῶν καὶ ἐρώ-
B των ἄλλων καὶ αὐτοῦ γε τοῦ ῥηθέντος υἱέως Καθαροῦ Μιχαήλ,
ὃν ἐκ τῆς θεραπαινίδος γεγέννηκε· καὶ ἦν μόνης θερμῶς ἐξεχό-
μενος Εὐδοκίας τῆς Παλαιολογίνης. (Γ.) Τοῦτον δὴ οὖν τὸν
Καθαρὸν Μιχαὴλ πεντεκαιδέκατον ἤδη χρόνον τῆς ἡλικίας ἀμεί-
βοντα πέμψας ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος ὁ γηραιὸς προσηγάγετό τε
καὶ τοῖς κατ' οἶκον ὑπηρετικοῖς παιδαρίοις συγκατέλεξε. πρῶτον
C μέν, ἵνα μὴ διαφθαρείη λιμῷ, μηδενὸς προμηθουμένου· δεύ-

11. τὲ add. A. 19. ὅλος ante θερμῶς add. W., om. A.

mum acuminis, in lingua vim dicendi ac persuadendi maximam, nec non volubilitatem haberet. Erat et humanioribus litteris erudita, et in familiaribus colloquiis omnia omnis generis, quae tam ipsa legerat, quam ex aliis audierat, facile et opportune proferebat, ut altera Theano Pythagorica et altera Hypatia ob eruditioribus quibusque appellaretur. His omnibus Constantinus Despota, ut diximus, omnino victus est, ut eius pudicitiam tentaret, et clandestinum eius concubitum peteret. Ipsa vero, sive mariti metu deterrita, sive rem ipsam utpote illicitam aversata, resistebat ac refugiebat. Ille quo magis abhorrere eam videbat, eo vehementius amore eius incendebatur. Itaque, quod ait Plato, amantis animam videre erat in alieno corpore spirantem. Cum autem aliquando post maritus eius decessisset, iam acrius rem urgebat Despotes, omnemque, ut vulgo aiunt, movebat lapidem, quo illam uxorem legitimam duceret. Quo facto, omnium aliarum mulierum et amorum oblitus, ipsiusque adeo filii Michaëlis Cathari, quem, ut diximus, ex ancilla Cathara susceperat, unius Eudociae Palaeologinae amoribus vacabat. (III.) Eum Michaëlem Catharum, annum aetatis decimum quintum iam agentem, Imperator Andronicus senior arcessitum pueris domestica ministeria obeuntibus socium ascribit: primum, ne ab omnibus

A. C. 1282 ad 1328

Imp. Andron. Senioris.

τερον δ' ἴσως, ἵνα καί τινι τῶν πέριξ ἐθνῶν εἰς κῆδος δοθείη, ὡς ἐξ αἵματος ὢν βασιλείου καὶ γένηται σπονδῶν τινων πρόξενος καί τινος ὠφελείας Ῥωμαίοις καὶ τοῖς Ῥωμαίων πράγμασιν αἴτιος. ὁ δὲ κομισθεὶς καὶ διατρίβων ἐν βασιλείοις τοσοῦτον εἰς τὴν ἑαυτοῦ σχέσιν ἐν βραχεῖ τὸν βασιλέα ἀνηρτήσατο, ὡς καὶ αὐτοὺς D δὴ τοὺς τοῦ βασιλέως υἱέας ζηλοτύπως ὑποβλέπειν αὐτόν. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος ὁ νέος καὶ πλέον τῶν ἄλλων ὠργίζετο καὶ ἐδυσφόρει, ὁρῶν τὴν πρὸς αὐτὸν ἀνυπέρβλητον ἐκείνην ἀγάπην τοῦ βασιλέως καὶ πάππου μαραινομένην, τὴν δὲ πρὸς τὸν χθεσινὸν καὶ ὑποβολιμαῖον τουτονὶ διηνεκῶς ἀνθοῦσαν καὶ αὐξανομένην ἐφ' ἡμέρᾳ καὶ νυκτί. (Δ.) Ὃ δὲ μᾶλλον δικαίως αὐτὸν E ἐξέμηνεν εἰς λύπην καὶ ὀργὴν καὶ μελέτας πολυειδεῖς, ἐξ ὧν αἱ περὶ τῆς βασιλείας ἐβλάστησαν στάσεις, καὶ οἱ τῆς κακίας ἤρξαντο χειμῶνες καὶ κλύδωνες, λέξομεν ἤδη. οὕτω γάρ, ὡς εἰρήκαμεν, πλημμελῶς τῶν πραγμάτων ἐχόντων καὶ μεταξὺ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τεθνηκότος ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς ὀμνύειν ἅπαντας· πρῶτον μὲν σέβειν καὶ προσκυνεῖν ὡς βασιλέα καὶ δεσπότην αὐτόν· ἔπειτα καὶ ὃν ἂν αὐτὸς ἐκλεξάμενος ἐς τὴν τῆς βασιλείας F προστήσειε διαδοχήν. τοῦτο λεχθὲν ἀορίστως μικροῦ πάντας ἐτάραξε, καὶ μάλιστα τὸν ἔγγονον Ἀνδρόνικον τὸν ὡρισμένον τῆς βασιλείας διάδοχον. εὐθὺς γὰρ ἅπαντες τὰς ὑποψίας εἰς τὸν ὑπο-

10. Quae a verbo ἀνθοῦσαν sequuntur usque ad finem primae sectionis Capitis quarti, desiderabantur in Wolfiana Editione; extant autem manuscripta in codd. A. et V., et iam in lucem edita fuerant a Petavio, cum Breviario Historico sancti Nicephori patriarchae Constantinopolitani. BOIV. 14. εἰρήκειμεν A.

neglectus fame periret: deinde fortasse, ut per eum sanguine Imperatorio ortum affinitas cum aliqua ex finitimis gentibus iungeretur, atque ut foederis alicuius conciliandi occasio esset, Romanisque et rei Romanae quolibet tandem pacto prodesset. Ille autem cum in palatio educaretur et assiduus illic versaretur, brevi tempore Imperatoris animum ita sibi conciliavit, ut et ipsi Imperatoris filii oculis invidis eum aspicerent; Andronicus vero iunior Imperator irasceretur magis quam caeteri, molesteque ferret, singularem illum sui amorem apud avum languescere, erga novitium vero istum et supposititium excitari perpetuo ac dies noctesque crescere. (IV.) Nunc quibus de causis iustiorem dolorem atque iracundiam variasque et multiplices curas animo conceperit, dicendum nobis est; ex quibus conspirationes adversus Imperium et malorum tempestates ac turbines exorti sunt. Nam cum publicae res, uti dictum est, male se haberent, mortuo interim Michaële Imperatore, sacramento adigi Imperator omnes iussit, primum sese tanquam Principem ac Dominum veneraturos et adoraturos esse; tum quemcumque Imperii heredem ipse deligeret. Quod infinite dictum paene omnes turbavit, Andronicum praecipue designatum iam Imperii successorem. Neque quisquam omnium fuit, qui non velut ex composito ad

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

βολιμαῖον τουτονὶ Μιχαὴλ, ὡς ἐκ συνθήματος ἤγαγον. καὶ πολύς τις ἐντεῦθεν ἐφύετο θόρυβος λογισμῶν καὶ ἀλλεπάλληλοι μελέται κακίας ἐψιθυρίζοντο. τινὲς μὲν οὖν φόβῳ τῆς ἐξουσίας εἴξαντες ὤμνυον· οἱ δὲ πλείους ἐς τοὐμφανὲς τὸν τοιοῦτον ἀπείπαντο P. 182 ὅρκον· οἷς ἀνάγκην τινὰ τυραννικὴν ἐπάγειν οὐκ ἔγνωκε δεῖν ὁ βασιλεὺς ἐν τοσούτῳ θορύβῳ πραγμάτων. ἔβλεπε γὰρ ἤδη καὶ τὸν βασιλέα τὸν ἔγγονον σχεδιάζοντα τῆς φυγῆς τὴν μελέτην διὰ τὴν ἀοριστίαν τοῦ ζητηθέντος παρὰ τῶν ὑπηκόων ὅρκου. διὰ V. 148 δὴ τοῦτο τέως ἠρέμησεν ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν ἀπαίτησιν ἔπαυσε τῶν B εἰρημένων ὅρκων. ἐσκέπτετο δὲ ἤδη, πῶς ἂν πρὸς τὴν φυγὴν ἐμποδὼν τοῦ ἐγγόνου καὶ βασιλέως γένοιτο. ἐδεδίει γὰρ μὴ ἀπελθὼν καὶ βοήθειαν ναυτικὴν παρὰ Λατίνων λαβὼν τά τε Ῥωμαίων συγκυκήσῃ πράγματα καὶ ἅμα τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τυραννικῶς πως ὑφέληται. ὅθεν λαθραῖον ἐπέστησε φύλακα τούτου τὸν Συργιάννην ἄρτι τῆς εἱρκτῆς ἐξιόντα. ἦν γὰρ αὐτὸς πρὸ βραχέος ἐν εἱρκτῇ δεινοτάτῃ δι' αἰτίας, ἃς ἄνωθέν ποθεν ἀρξαμένους δίκαιον ἀφηγήσασθαι, ἵνα δὴ καὶ οἷς τὰ κατὰ τὸν ἄνδρα οὐκ ἔγνωσται γνώριμα κατασταίη.

C δ'. Τούτῳ μήτηρ μὲν ἦν μία τῶν κατὰ γένος τοῖς βασιλεῦσι προσηκουσῶν εὐπρεπὴς καὶ κοσμία· πατὴρ δὲ τῶν ἐκ Κομάνων ἐπίσημος, οἳ παρὰ τῶν ὑπερβορείων Σκυθῶν πρὸ χρόνων συχνῶν, ὡς εἰρήκαμεν, Ἰωάννῃ τῷ βασιλεῖ προσερρύησαν. οὗτος ὀξύτητι φύσεως, πρὶν τὴν τῶν παίδων παραδραμεῖν ἡλικίαν, ἐν τοῖς

14. τοῦτον Petav. 18. γνώρισμα A. 22. εἰρήκειμεν A.

suppositum illum Michaëlem suspicionem converterit. Inde tumultuosa omnium consilia, et malorum creberrimae machinationes, quae tacitis vocibus differebantur. Ergo aliis Maiestatis metu ad iusiurandum adacti: plerique palam detrectare ausi: quos in tanta rerum perturbatione violenter cogendos Imperator non censuit. Iam enim Imperatorem nepotem suum videbat ob infinitum illud iusiurandum a subditis exactum de fuga cogitare. Ob eas res tantisper quievit, et ab exigendo iureiurando destitit. Deinceps secum agitare coepit, quemadmodum Imperatorem nepotem suum fuga prohiberet: veritus, ne si ad Latinos confugeret, navalibus eorum copiis adiutus rem Romanam turbaret, atque Imperium sibi per tyrannidem usurparet. Proinde occultum ei custodem apposuit Syrgiannem nuper e carcere productum. Hic enim paulo ante arctissima in custodia certis de causis habitus fuerat, quas paulo altius repetito principio par est hoc loco reddere, ut qui historiam eius viri nesciunt a nobis eam accipiant.

4. Huic mater erat cum Imperatoribus sanguine coniuncta; pari specie corporis ac modestia. Pater illustri loco oriundus e Comanis, illis scilicet, qui ante multos annos ex Hyperboreis Scythis, uti supra memoravimus, ad Ioannem Imperatorem sese transtulerant. Syrgiannes porro ante quam pueritiam excederet, summa ingenii celeritate praeditus, magnum sibi

λόγοις λαμπρὸς ἀνεφάνη. ἔπειτ᾽ ἐπιμελῶς ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς A. C.
παιδευθεὶς κράτιστος κἀν τούτοις ἔδοξε διά τε ῥώμην σώματος 1282 ad
καὶ γνώμης βαθύτητα καὶ οἷον εἰπεῖν δαιμονίαν τὴν σύνεσιν. 1328
(B.) Πέμπτον δ᾽ ἄρτι καὶ εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος ἀμείβων Imp. Andron. Senioris.
πέμπεται πρὸς τοῦ βασιλέως στρατηγὸς καὶ διοικητὴς μιᾶς τῶν D
περὶ Μακεδονίαν ἐπαρχιῶν, ἣ τοὺς Ἰλλυριοὺς μάλιστα ὁμοροῦν-
τας ἔλαχε. φιλοδωρότατος δὲ ὢν καὶ μηδὲν ἴδιον κτώμενος καὶ
μηδὲν πλέον ἔχειν βουλόμενος τῶν ὅσοι τούτῳ συνασπίζοντές τε P. 183
καὶ παρασπίζοντες ἦσαν ἐν ταῖς ἀκμαῖς τῶν ἀγώνων, οὕτω τὰς
γνώμας ἁπάντων ἐξιδιώσατο, ὡς ἥδιον πάντας ἡγεῖσθαι πολλᾷ
θνήσκειν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἢ ζῶντας ὁρᾶν τὸν ἥλιον ἄνευ αὐτοῦ. ἦν
δὲ καὶ δεινὸς ὁ ἀνὴρ εἴπερ τις πόρους ἐν ταῖς τῶν περιστάσεων
ἀπορίαις εὑρίσκειν καὶ τοῖς ἀμηχάνοις τῶν πραγμάτων μηχανάς
τινας καινοτέρας χαρίζεσθαι καὶ τόλμαν ἔμπρακτον ἐνδείκνυσθαι
πανταχῇ, ὡς ἐκπλήττεσθαι πάντας ὁρῶντας τὸ μεγαλοφυὲς τοῦ B
ἀνδρός. (Γ.) Ἕν τι μόνον ὥσπερ τι νόσημα πονηρὸν εἰς τὰς
αὐτοῦ πράξεις παρεισφθαρὲν ἐκιβδήλευσε πάσας καὶ ὥσπερ σώμα-
τος καλοῦ καὶ χαρίεντος καὶ γενναίου τὰς ὄψεις δεινῶς ἀφαιρού-
μενον ἀτερπῆ τὰ τέλη καθίστα καὶ ἀνόνητα τὰ γεώργια. παρα-
σπονδῶν γὰρ πρῶτον μὲν πράγματα παρεῖχε τοῖς ὁμόροις Τριβαλ- C
λοῖς καὶ Αἰτωλοῖς καὶ Ἀκαρνᾶσιν· ἔπειτ᾽ ἐκεῖθεν ἀπαλλαγείς, V. 149.
ὡς εἰρήσεται, τούς τε καὶ βασιλέας καὶ τὰ τῶν βασιλέων συνέχεε
πράγματα. διὸ καὶ ἑαυτῷ φαῦλον προὐξένησε τέλος. καθαιρεθεὶς

7. δὲ] τε W. καὶ μηδὲν πλ. ἔχειν βουλ. A., μηδὲ πλ. μηδὲν ἔχ. βουλ. W. 17. ἐκιβδήλευε A. 22. συνέχει A. 23. διὸ add. A.

in doctrinis nomen peperit. Hinc apprime rem militarem edoctus, facile in ea princeps est habitus, non modo corporis robore, sed et animi prudentia, ac divina ut ita dicam sagacitate. (II.) Annum autem iam quintum et vigesimum excedens, ab Imperatore dux et administrator provinciae cuiusdam Macedonicae, quae Illyrios potissimum vicinos habet, ablegatur. Et quia liberalissimus erat, nihilque privatim possidebat, nec plus sibi vindicabat quam quivis eorum, quibus pro se et circa se dimicantibus in medio pugnarum aestu uteretur, sic animos omnium sibi devinxit, ut pro illo mortem oppetere iucundius eis foret, quam sine illo lucem intueri. Ad haec in rebus dubiis ac paene deploratis praesentissimo erat consilio, et e summis difficultatibus mira solertia sese explicabat: nec illi, cum res postularent, audacia deerat, ut omnes praeclaram indolem eius admirarentur. (III.) Una res tantum, veluti morbus quidam malignus in eius actiones obrepens, eas omnes corrumpebat, ac tanquam oculis pulchro et eleganti et robusto corpori ereptis, easdem ipso exitu tristes et infructuosas efficiebat. Nam primum ruptis foederibus, finitimis Triballis, Aetolis et Acarnanibus negotia facessebat. Postea cum inde discessisset, ita ut dicturi sumus, Imperatores eorumque res turbabat. Quamobrem sibi ipsi malum exitum conciliavit.

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

γὰρ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς καὶ μετ' ὀλίγον χρήμασιν ὑπελθὼν τοὺς τῷ βασιλεῖ παραδυναστεύοντας ταύτην τε αὖθις ἀναλαμβάνει καὶ ἅμα τὸ τοῦ πιγκέρνου τιμᾶται ἀξίωμα. ὅθεν καὶ ἀποστασίαν ὠδίνων ἐξέῤῥηξε ταύτην ἐκεῖσε ἐλθὼν ἐν οὐ μακρῷ τῷ χρόνῳ. D ἔγνωσται γὰρ ἰδιοποιούμενος ἣν ἦρχεν ἐπαρχίαν καὶ τῆς τῶν βασιλέων ἐξουσίας λάθρα διϊστῶν. (Δ.) Ὅθεν καὶ δόλῳ παρὰ Μονομάχου τοῦ Μυστικοῦ ἁλίσκεται καὶ δέσμιος ἐς τὸν βασιλέα πέμπεται. ἦν γὰρ τηνικαῦτα καὶ οὗτος Μονομάχος μέρος τι διοικεῖν τῆς Μακεδονίας παρὰ τοῦ βασιλέως πεμφθείς· καὶ διὰ τὴν ἐγγύ- E τητα τῶν ἐπαρχιῶν συχνὰ προσιὼν καὶ ἐπιμιγνὺς τῷ Συργιάννῃ καὶ ἰχνηλατῶν τὰ ἐκείνου ἀπόῤῥητα καὶ φίλος εἶναι ὑποκρινόμενος δόλοις δόλους ἔῤῥαπτεν· ἕως δόλῳ συνειληφὼς δέσμιον, ὡς εἰρήκειμεν, τοῦτον ἐπεπόμφει τῷ βασιλεῖ. ἀλλὰ γὰρ εἱρκτῇ παραδοθεὶς διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν ὁ Συργιάννης ἔμεινε χρόνον ἐν ταύτῃ συχνόν. ἐπεὶ δὲ ἡ μήτηρ οὐ διέλιπεν ὀδυρμοῖς καὶ δάκρυσι προσιοῦσα τοῖς περὶ τὸν βασιλέα καὶ ἱκετεύουσα καὶ τὸν υἱέα ἐξαι- F τουμένη καὶ πάσας ἐγγύας προβάλλουσα, ὀψὲ καὶ μόλις ἐδυνήθη τῆς εἱρκτῆς αὐτὸν ἐξελέσθαι· πλὴν οὐ πρότερον, πρὶν ἂν ἐγγράφους αὐτὸν ἀποδοῦναι τῷ βασιλεῖ τοὺς ὅρκους ἐνώπιον τῆς θείας εἰκόνος τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος τῆς Ὁδηγητρίας, μὴ τοῖς τοῦ βασιλέως προστάγμασιν ἐναντία ποτὲ διαπράξασθαι. (Ε.) Ἀλλὰ γὰρ οὕτω πάσης ὑποψίας ἀπολυθεὶς ὁ ἀνὴρ καὶ πᾶσαν εὔνοιαν

3. ὅθεν add. A. 8. Μονομάχ. A., Μονόμαχ. W. 13. τοῦτον om. A. 18. αὐτὸν add. A.

Eum videlicet magistratum sibi abrogatum, largitione corruptis iis qui apud Imperatorem multum poterant, brevi recuperat, ac praeterea Pincernae dignitate ornatur. Unde et defectione animo concepta illuc profectus brevi effecit, ut quae parturierat in actum erumperent. Compertum enim est, eum provinciam, quam regebat, propriam sibi asserere, et clanculum Imperatoriae potestati subtrahere. (IV.) Quare dolo a Monomacho Mystico capitur, et ad Imperatorem vinctus mittitur. Nam et ipse Monomachus in Macedoniam ab Imperatore missus, illic regioni cuidam praeerat, et ob vicinitatem provinciarum Syrgiannem crebro adibat. Cum itaque apud illum frequens esset, arcana eius investigabat, et per amicitiae speciem alios ex aliis dolos nectebat; donec eundem astu comprehensum et in vincula, ut diximus, coniectum ad Imperatorem misit. Ob illud crimen Syrgiannes in custodiam datus diu carcere inclusus mansit. Sed cum eius mater gemitu et lacrymis aulam quotidie impleret, et quavis cautione oblata filium supplex reposceret, aegre tandem impetrare potuit, ut e carcere educeretur. Non prius tamen id obtinuit, quam ille scripto iureiurando coram sacrosancta imagine castissimae Dei genitricis Hodegetriae praestito, cavisset Imperatori, nunquam se eius iussis postea adversaturum. (V.) Sic ille omni suspicione liberatus Principi bene merito optime velle credebatur: a quo et

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris. P. 184

διασώζειν πιστευόμενος πρὸς τὸν εὐεργέτην καὶ ἀποῤῥήτων ἤδη κοινωνὸς ἠξιοῦτο γίγνεσθαι, ὡς πιστευθῆναι λοιπὸν καὶ τουτὶ τὸ ἀπόῤῥητον, λέγω, τὸ φύλαξ λανθάνων περιϊέναι καὶ προσιέναι τῷ ἐγγόνῳ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκῳ τῷ βασιλεῖ, μὴ λάθῃ φυγών, ὡς ἔφθημεν εἰρηκότες. ὁ δέ, εἰ χρὴ ταῖς τῶν πολλῶν ὑπολήψεσι πείθεσθαι, φίλαρχος ὢν ἀεὶ καὶ καιροῦ μὴ τυχὼν οὐδέπω τὸ βουλόμενον ἐνδείξασθαι τῆς ψυχῆς νῦν ἔγνω καιρὸν εἶναι τοῦτον ὑπὸ τῆς τύχης παρεσχημένον κατ᾽ ἀλλήλων τοὺς βασιλέας ἐκπο- B λεμώσας καὶ τὰ Ῥωμαίων οὕτω συγκυκήσας ἅπαντα πράγματα, τῶν σκήπτρων αὐτὸς ἐπιβῆναι· ἢ τό γε δεύτερον, μέρος τῆς ὅλης τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀποτεμόμενος εἰς οἰκείαν ἀρχὴν αὐτὸ καταστήσασθαι. ὅθεν Ἀνδρονίκῳ τῷ νέῳ βασιλεῖ προσελθὼν ἅπαν τοῦ πάππου καὶ βασιλέως ἀνεκάλυψε τὸ ἀπόῤῥητον, λέγων· ὡς „ἐμὲ μὲν οἷά τινα κύνα ῥινηλατοῦσαν τὰ σὰ βουλεύματα τέταχεν C ὁ βασιλεὺς περὶ σέ· ὁ δὲ κάθηται συσκευάζων ἀγχόνας καὶ δεσμὰ κατὰ σοῦ· σὺ δ᾽ ἀγνοῶν κάθησαι νηπίων βουλεύμασι γαυρούμενος. τί γάρ σοι τὸ ὄφελος ἀποπλεύσαντι λάθρα πρὸς ἀλλοτρίαν οἴχεσθαι χώραν, ἔνθα καθάπερ δούλῳ δεήσει καθημένῳ πρὸς ἀλλοτρίαν βλέπειν τράπεζαν, ὁπόταν ἴσως μηδὲ φονεῦσιν ἐντύχῃς τοῖς ξενίζουσι, μηδὲ ταῖς τοῦ πάππου καὶ βασιλέως ἄρκυσι καὶ D πάγαις ἁλῷς; εἰ δὲ πάντα πρὸς λήθης βυθοὺς τὰ νηπιώδη ταῦτα ῥίψας βουλεύματα πεισθείης ἐμοὶ τὰ βελτίω σοι καὶ σωτήρια συμβουλεύοντι, οὐκ ἂν φθάνοις τὰ σκῆπτρα τῆς αὐτοκρατορίας λαμβάνων ἀπονητί. μίαν γὰρ ἀνυσιμωτάτην ὁρῶ πρὸς τοῦτο φέ-

is honor ei habitus est, ut etiam arcanorum particeps fieret. Ac inter caetera illud quoque eius fidei commissum fuit, ut furtivus veluti custos Imperatorem Andronicum iuniorem circumeundo adeundoque, ne clandestinam fugam moliretur, observaret; quemadmodum supra diximus. At ille, si quid vulgi opinionibus credendum est, homo semper ambitiosus, cui mentis declarandae hactenus defuisset occasio, oblatum denique a fortuna opportunum tempus adesse existimavit, quo Imperatoribus inter se bello commissis, et rebus Romanorum omnino sic perturbatis, ipse sceptris potiretur; aut saltem portione aliqua a toto Imperio recisa, proprium sibi principatum constitueret. Itaque Imperatorem Andronicum iuniorem adit, eique avi Imperatoris arcanum omne consilium aperit. „Me," inquit, „Imperator veluti sagacem canem tuas cogitationes odorari iussit: et cum ille catenas tibi et vincula fabricetur, tu ignarus puerilia consilia agitas. Quid enim tibi profuerit clam in altum deferri et peregre abire, ubi aliena quadra (quod aiunt) vivendum tibi erit, si res optime cadat, et non illud accidat, ut ab hospitibus aut trucideris, aut in Imperatoris avi casses laqueosque incidas. Quod si istis cogitationibus, quae puerum sapiunt, penitus oblivioni traditis, meliora et salutifera consilia, qualia ego daturus sum, sequi volueris, nihil obstabit, quominus summam potestatem primo quoque tempore citra ullum laborem arripias. Etenim unam esse video, qua id assequare, effica-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ρουσαν ἀφορμήν, ἣν φυγὼν τὸ Βυζάντιον ἐς τὰς τῆς Θρᾴκης ἐκδράμῃς πόλεις καὶ χώρας. φύσει γὰρ χαίροντες ταῖς καινοτομίαις τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος καὶ ἅμα βεβαρημένοι τοῖς συχνοῖς φόροις οἱ ταλαίπωροι Θρᾷκες, ἣν κουφισμὸν καὶ ἐλευθερίαν ἐξελθὼν V. 150 κηρύξῃς, ἄσμενοί σοι πάντες ἕψονται πρὸς ὅπερ ἂν αὐτὸς ἐθέ-E λοις, τὴν πρὸς τὸν πάππον καὶ βασιλέα πολυετῆ δουλείαν ῥᾷστα λακτίσαντες καὶ ὥσπερ τινὰ Ταντάλειον φόρτον ἀποσεισάμενοι. εἰ γοῦν ἀρεστὸν τὸ ἐμόν σοι τόδε φαίνοιτο βούλευμα, ἐγὼ καὶ F ταμίας καὶ χορηγός σοι τοῦ δράματος ἔσομαι καὶ πάντα τὸν ἆθλον ὑποστὰς τὴν ταχίστην ἐκτελέσω· ἣν μόνον καὶ σύ μοι ὑπόσχεσθαι ἐθέλῃς καὶ δοῦναι πιστὰ τὰ ἐχέγγυα περὶ τῶν ἀξίων γερῶν καὶ ἐπάθλων. τίνα δὴ ταῦτα; ἀξιωμάτων λαμπρότητες καὶ χωρία πολλὰ καὶ πολλὴν τὴν ἐπέτειον παρέχεσθαι δυνάμενα πρόσοδον· καὶ ἐπὶ τούτοις μηδένα τῶν πάντων δύνασθαι πλέον ἐμοῦ P. 185 παρά σοι, μηδεμίαν τινὰ πραγμάτων κατάστασιν περαίνεσθαι παρὰ σοῦ, πλὴν τοῦ κἀμὲ συνειδέναι. ὁρᾷς γάρ, ὅπως τῶν συμφορῶν ἐθελοντής σοι γίνομαι κοινωνὸς καὶ τῶν κινδύνων αὐθαιρέτως συναίρεσθαι βούλομαι, πάντας ἐκείνους τοὺς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς σῆς ἀγάπης ὀπίσω θέμενος ὅρκους· κἂν εἴ τι δεινὸν κατὰ τῆς ἐμῆς κεφαλῆς τὸ τῆς τύχης φέρῃ παράλογον, προθύμως φέρειν παρῄνεσα ἐμαυτῷ. ταῦτα τοίνυν θεώμενος πρόθυμος B γίνου καὶ σὺ περὶ τὰς ὑποσχέσεις τῶν ἐμῶν ζητημάτων, ἣν σώζεσθαι θέλῃς. ἐπεὶ δ' ἡ τῶν πραγμάτων ὀξύτης ἡμᾶς οὐκ ἐᾷ τὰ παρόντα σχολαιότερον διατίθεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ ξυροῦ ἡμῖν ἡ ἀκμὴ

1. ἐκδράμῃς A., δράμῃς W. 16. τοῦ add. A. 20. τῆς om. A.

cissimam rationem. Nimirum Byzantio fugiendum et ad Thraciae urbes provinciasque excurrendum. Nam cum et humanum ingenium novis rebus gaudeat, et miseri Thraces crebris exactionibus vexentur, si levationem onerum et libertatem proclamaveris, ultro omnes te quo volueris praeeuntem sequentur, avi tui diuturno iugo facillime excusso, quasi Tantalei cuiusdam saxi mole a cervicibus depulsa. Hoc consilium tibi si placet, ego huius negotii procurator et administer futurus sum; ego omnem istius certaminis laborem suscipiam ac brevi conficiam; modo et ipse mihi pollicearis, et certis pignoribus fidem obstringas, te pro dignitate labores meos remuneraturum. Quae vero ista praemia sunt? illustres dignitates; multa praedia, quae magnos annuos reditus afferre possint: praeterea, ne quisquam auctoritate apud te mihi praeferatur, nec a te quicquam nisi me conscio in republica ordinanda constituatur. Etenim, vides, calamitatum tuarum particeps et periculorum socius volens lubensque accedo, posthabita caritati tuae etiam iurisiurandi religione, qua sum Imperatori obligatus. Quod si fortunae temeritas mali aliquid capiti meo illatura est, id alacriter esse ferendum ipse mihi imperavi. Quibus consideratis et tu non gravatim meis petitionibus annuito, si salvus esse vis. Cum autem hic temporis articulus moram deliberationis non admittat, sed procrastinantibus extremum discri-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

περιίσταται τοῦ κινδύνου μελλήσασι, φέρε καὶ ἑτέροις τῆς γνώμης ταυτησὶ κοινωνήσωμεν, οἳ διὰ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέχθειαν οὔθ' ἡμᾶς καὶ τὰ τοιαῦτα μυστήρια προδοῦναι ἀνάσχοιντ' ἂν καὶ τῇ παρούσῃ χρείᾳ ἐς καιρὸν ἐν τοῖς μάλιστα γένοιντ' ἄν." (ς'.) Καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς τάς τε ὑποσχέσεις τούτῳ τῶν C ζητημάτων ἐγγράφους μεθ' ὅρκων ἐδίδου· καὶ παρῆσαν οἱ τῶν μυστηρίων ἐσόμενοι κοινωνοί, Ἰωάννης τε ὁ Καντακουζηνὸς καὶ Θεόδωρος ὁ Συναδηνός, ὁ μὲν τῇ τοῦ μεγάλου παπίου τηνικαῦτα σεμνυνόμενος ἐπικλήσει, ὁ δὲ τῇ τοῦ δομεστίκου τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς βασιλικῆς· καὶ τρίτος Ἀλέξιος ὁ Ἀπόκαυκος, δομέστι- D κος καὶ αὐτὸς τηνικαῦτα τῶν δυτικῶν θεμάτων ἀκουόμενος καὶ τῶν ἁλῶν τὴν διοίκησιν ταμιουλκῶν. οὗτος μὲν οὖν οὐ πάνυ τῶν εὐγενῶν ἦν, βαθυγνώμων δὲ ἀνὴρ καὶ εὐμήχανος καὶ δόλους συνθεῖναι δεινός· ἄμφω δ' ἐκεῖνοι κατὰ γένος τῷ βασιλεῖ προσήκοντες· πλὴν ὁ μὲν Καντακουζηνὸς καὶ ἡλικιώτης ἦν καὶ ὁμόψυχος καὶ ὁμόπνους ἐξέτι νέου τῷ βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ διά τε τὴν τῆς E γνώμης ὀρθότητα καὶ τῆς γλώττης ἀλήθειαν καὶ τὸ τοῦ ἤθους χαίριον· ὁ δὲ Συναδηνὸς ὁμοίως τῷ πατρὶ αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ, ἕως ἦν ἐκεῖνος ἔτι ζῶν. οὗτοι τοίνυν ὥσπερ ἐκ μιᾶς οἰνοχόης τὸ ἀπόρρητον ἐκεῖνο δεξάμενοι βούλευμα δαλὸς ἦσαν εἰς πῦρ καὶ ἵππος εἰς πεδίον. οὕτω φρατρία τις ἀρραγὴς εὐθὺς οἱ ἄνθρωποι ἐγεγόνεισαν καὶ ὁρκωμοτήρια φρίκης μεστὰ ξυνετίθουν F

5. καὶ add. A. 9. τοῦ ἐπὶ add. A. 10. ὁ ante Ἀποκ. add. A. 16. ἐξέτι A., ἐξ ἔτι W. 20. ἦσαν] ᾖσαν male coni. Boiv. 21. φατρία A.

men impendeat: age, cum aliis etiam hoc consilium communicemus, qui ob Imperatoris odium neque nos neque arcana haec proditituri sint, sed institutum nostrum opportuno auxilio adiuvare plurimum possint." (VI.) His conditionibus Imperator, quae ille petierat, ea perfecturum se scripto iureiurando promittit. Adsunt etiam arcanorum futuri conscii, Ioannes Cantacuzenus et Theodorus Synadenus; ille tum magni Papiae titulo honoratus, hic Domestici mensae Imperatoriae: et cum iis tertius, Alexius Apocaucus, Domesticus et ipse tunc occidentalium provinciarum, et salinis praefectus. Hic non admodum nobilis, sed prudens erat et solers, et dolis fabricandis mire aptus. Illi vero ambo Imperatorem cognatione contingebant. Verum Cantacuzenus etiam aequalis et unanimis et concordia ab ineunte aetate cum Imperatore Andronico coniunctus fuerat propter animi candorem, et sermonum veritatem, et quia moribus commodis praeditus erat. Synadenus autem cum patre Andronici Michaële Imperatore, dum is superstes esset, coniunctissime vixerat. Illi igitur ad arcanam illam deliberationem tanquam ad eiusdem poculi communem haustum admissi, faces veluti fuerunt, quae igni admotae incendium augerent; aut veluti equitatus in apertum campum emissus. Sic societatem vinculo irrupto firmatam statim coivere, horribilibus iuramentis adhibitis; magnarum autem remunera-

A. M. τε καὶ ἐδίδοσαν· καὶ ὑποσχέσεις μεγάλων ἀντιδόσεων καὶ γερῶν
6791 ad ἀντελάμβανον. (Ζ.) Τούτων οὕτω ξυμβάντων ἔργου εἴχοντο
6836 ὅλῃ σπουδῇ τε καὶ γνώμῃ. καὶ πρῶτα μὲν χρήμασι περιελθόντες
Imp. Andron. Senioris. τοὺς τῷ βασιλεῖ παραδυναστεύοντας ὅ,τε Συργιάννης καὶ ὁ Καν-
V. 151 τακουζηνὸς ὤνιον εἰλήφεσαν τὴν ἐπιτροπὴν τῶν ἐν Θρᾴκῃ χωρῶν
καὶ πόλεων· ὁ μὲν τά τε πλεῖστα τῆς μεσογείου καὶ τῆς παρα-
P. 186 λίου πάσης ἄχρι τοῦ ἀκροτάτου Ῥοδόπης· ὁ δὲ Καντακουζηνὸς
ὀλίγα τῆς μεσογείου μόνης, ὁπόση τῆς Ὀρεστιάδος ἐστὶ περίοικος.
ἐπὶ τούτοις στρατεύματα συνεκρότουν καὶ ὅπλα παρεσκευάζοντο
καὶ στρατιώτας ἄλλους ξυνέλεγον, νεήλυδάς τινας, καὶ ὁπόσοι
δι᾽ ἔνδειαν τῶν χρειωδῶν ἀπόμαχοί τε καὶ ἄπρακτοι διῆγον τὸν
βίον· καὶ πρός γε ἔτι τοὺς μὲν οἰκειοτάτους καὶ πιστοτάτους αὐ-
B τῶν φύλακας ἐποιοῦντο τῶν πόλεων· τοὺς δ᾽ ὑπόπτως ἔχοντας
πρὸς ἀντίστασιν τῶν μελετωμένων ἄλλαις ἄλλως προφάσεσιν ὑπο-
βάλλοντες ἐξετίθουν τῶν πόλεων. ταῦτα δ᾽ ἐποίουν κηρύξαντες
πρότερον ἔφοδον, νῦν μὲν τῶν Παριστρίων Σκυθῶν, νῦν δὲ ναυ-
τικῆς τινος δυνάμεως τῶν ἐξ Ἀσίας Τούρκων, ἵν᾽ ὑπὸ παραπετά-
σματι τῇ τοιαύτῃ καλυπτόμενοι φήμῃ ἀνύποπτοί τε διατελοῖεν
καὶ ἅμα ἐπαίνων ἄξιοι παρὰ τῷ βασιλεῖ γίγνοιντο προμηθείας
C ἕνεκα καὶ σπουδῆς. ἀλλ᾽ ὁ μὲν Συργιάννης τοιαῦτα λανθάνων
ἐδραματούργει καὶ συχνὰ τῷ νέῳ ἐμήνυε βασιλεῖ λάθρα τά τε
πραττόμενα καὶ πραχθησόμενα.

D ε΄. Τῷ δὲ βασιλεῖ τὸν ἔγγονον βλέποντι ἀνεπιστρόφως τε
ἔχοντα καὶ περιφρονητικῶς ἐς τὰς αὐτοῦ διακειμένον παραινέσεις

3. τὲ add. A. 18. τὲ add. A.

tionum ac praemiorum promissionibus vicissim acceptis. (VII.) Quae cum in hunc modum inter eos convenissent, rem ipsam summa diligentia et alacri studio aggrediuntur. Ac principio Syrgiannes et Cantacuzenus, pecuniis circumventis aulae proceribus, procurationem Thracensium urbium et provinciarum redimunt; ille maximam partem mediterraneae regionis et orae totius maritimae usque ad summum Rhodopes sortitus; Cantacuzenus vero exigua eaque mediterranea, quae Orestiadi adiacent. Deinde copias contrahunt, arma parant, et novos milites colligunt, advenas scilicet quosdam et alios qui ob egestatem neque militarent, nec quicquam rei gererent. Ad haec familiarissimos suos et fidelissimos custodiae civitatum praeponebant: eos vero qui suis consiliis adversaturi videbantur, alios aliis de causis Urbe eiiciebant. Quae antequam facerent, nunc impressionem Scytharum Danubium accolentium, nunc Turcicae classis ex Asia adventum proclamabant, ut sub eius famae obtentu tanquam sub velo aliquo delitescentes, suspicionem vitarent, iidemque providentiae ac diligentiae ergo laudari ab Imperatore mererentur. At Syrgiannes haec clam machinabatur, et iuniori Imperatori subinde et quid actum et quid agendum esset nunciabat.

5. Imperator autem, cum nepotem cerneret sua monita negligere et contemnere et in eadem semper morum licentia perseverare, decrevit eum

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

καὶ ἀεὶ τῇ συνήθει τῶν ἠθῶν αὐτονομίᾳ χρώμενον ἔδοξεν ἐλέγξαντι πρότερον αὐτὸν ὑπὸ τῷ πατριάρχῃ καὶ τῇ συγκλήτῳ, ἔπειτα τῇ εἱρκτῇ παραπέμψαι δεσμώτην. ἀλλὰ τότε μὲν τὴν μελέτην ἐπέσχεν ὁ λογοθέτης τοῦ γενικοῦ Θεόδωρος ὁ Μετοχίτης, ἀτελεσφόρητον τὴν πρᾶξιν ἔσεσθαι μαντευόμενος διὰ τὴν τῶν ἡμερῶν E ἄνεσιν.. ἀπόχρεω γὰρ ἦν καιρὸς, ὁπότε πρὸς εὐωχίας ἁβροτέρας καὶ ἀκρατοποσίας διδόασιν ἄνθρωποι καὶ τολμηρότεροι γίνονται διὰ τὴν τοῦ οἴνου παραφορὰν πρὸς στασιώδεις ὁρμάς· καὶ δέος εἶναι μὴ οὐ κατὰ γνώμην εὕρῃ τὴν ἀπόβασιν ἡ μελέτη, τῆς τύχης ὡς τὰ πολλὰ τερατευομένης καὶ τἀναντία τῶν δοξάντων πολλάκις βλαστανούσης ἐξαίφνης. (B.) Ὁ μέντοι λογοθέτης τοῦ γενικοῦ P. 187 ἄρτι τοῦ νεουργεῖν ἐπέπαυτο τὴν τῆς Χώρας μονὴν, ὁπόσος ὁ ἔνδον ἐτύγχανε κόσμος. ὅθεν ἐφιλοτιμεῖτο συνδιανυκτερεύειν ἐν ταῖς παννυχίσιν ἔσθ' ὅτε μετὰ τῶν μοναχῶν. ἐπεὶ οὖν ἧκε τὸ τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῆς τεσσαρακοστῆς σάββατον, ὁπότε δὴ καὶ V. 152 ἔμελλε τῇ ὑστεραίᾳ κηρύττεσθαι δημοσίᾳ τῶν ὀρθοδόξων ἡ μνήμη βασιλέων ὁμοῦ καὶ πατριαρχῶν, ἐληλύθει καὶ οὗτος συνήθως ἐς B τὴν ἐξ ἑσπέρας ἐκείνης παννυχίδα. περὶ δὲ μέσας νύκτας ἅμα αὐτῷ συνισταμένων ἡμῶν καὶ τῆς δοξολογίας ἀκουόντων ἧκεί τις ἐκ βασιλέως, καινοτέραν τινὰ κομίζων αὐτῷ ἀγγελίαν καὶ ζητῶν τὴν τῆς αὐτοῦ γνώμης κρίσιν. „ἄρτι γὰρ," φησὶ, „τῶν περὶ τὸν βασιλέα πελεκυφόρων καὶ στρατιωτῶν καὶ ξιφηφόρων καταδαρθάνειν μελλόντων ἐξηνέχθη χρεμετισμὸς πάντα περιηχῶν τὰ βασίλεια, ὡς ἐκπλαγῆναι πάντας τοὺς ἐν τοῖς βασιλείοις. ἀωρίας C

1. ἐθῶν W. 9. οὐ μὴ W. 18. ἐκείνην A.

coram patriarcha et patribus conscriptis primum obiurgare et convincere; deinde in vincula et in carcerem coniicere. Caeterum id eius propositum Logotheta generalis Theodorus Metochita tum inhibuit, quod eius rei executionem frustra susceptum iri augurabatur, ob solennem illis diebus morum dissolutionem. Etenim carnisprivii tempus aderat, cum lautioribus conviviis et meracioribus poculis dediti mortales prae vini intemperantia facilius ad seditiones concitantur. Quare metuendum esse aiebat, ne inceptum ex sententia haud procederet, quandoquidem fortuna plerumque prodigiis gaudens contrarios spei eventus soleret subito edere. (II.) Desierat modo Logotheta generalis monasterium Chorae omni ornamento interiore absoluto renovare. Quocirca in pervigiliis nonnunquam illuc pernoctare cum monachis studebat. Prima igitur Quadragesimae hebdomade, cum dies sabbati advenisset, cuius postridie orthodoxorum Imperatorum et patriarcharum memoria publico praeconio commendanda erat, tum quoque ad illius noctis pervigilium Logotheta de more venerat. Atque ibi sub mediam noctem cum et nos adessemus, et doxologiam una cum eo audiremus, quidam ab Imperatore adest, novum illi nuncium apportans, et eius sententiam exquirens. „Modo enim," inquit, „cum Imperatorii bipenniferi et milites et ensiferi cubitum ituri essent, tantus subito hinnitus circa palatium exauditus est, ut omnes quotquot intus erant per-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

γὰρ οὔσης πολλῆς καὶ μὴ παρόντος τῶν ἵππων τινὸς, οὔτε τῶν βασιλικῶν, οὔτε τῶν συγκλητικῶν, οὔτε ἐντὸς βασιλείων, οὔτε πρὸ τῶν πυλῶν, θόρυβον τὸ τοῦ πράγματος παράδοξον ἐνεποίησε ταῖς τῶν ἀκουσάντων ψυχαῖς καὶ ἀλλήλων ἅπαντες ἐπυνθάνοντο. οὔπω δὲ τοῦ θορύβου πεπαυμένου καὶ δεύτερος ἐξηνέχθη χρεμετισμὸς μείζων τοῦ πρώτου, ὡς καὶ αὐτὸν αὐτήκοον τῆς ἠχοῦς D γενέσθαι τὸν βασιλέα καὶ πέμψαντα ἐρέσθαι, εἴ τις εἰδείη, ὅθεν ὁ χρεμετισμὸς οὗτος ἐν ἀωρίᾳ τοσαύτῃ. ἀλλ' ἀκήκοε πλέον οὐδὲν, ἢ ὅτι παρὰ τοῦ ἵππου τοῦ γεγραμμένου περὶ ἕνα τῶν βασιλείων τοίχων πρὸ τοῦ εὐκτηρίου τῆς Νικοποιοῦ θεοτόκου· ἵππον δὴ λέγω τοῦτον, ᾧ ἐποχεῖσθαι κάλλιστα Γεώργιον τὸν τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα εἴργασται πάλαι Παῦλος ἐκεῖνος ὁ τῶν ζωγράφων ἄριστος." πρὸς ταῦτα ὁ λογοθέτης χαριεντισάμενος, ὡς εἰώθει πρὸς τὰς τοῦ E βασιλέως ἐρωτήσεις, „συγχαίρω σοι," ἔφησεν, „ὦ βασιλεῦ, τῶν μελλόντων ἕνεκα τροπαίων. οὐδὲν γὰρ ἕτερον οἶμαι σημαίνειν," φησὶ, „τὸν παράδοξον τοῦτον τοῦ ἵππου χρεμετισμὸν, ἢ τὴν βασιλικὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν τὴν ἡμετέραν Ἀσίαν λεηλατούντων Ἀγαρηνῶν." (Γ.) Ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκηκοὼς μειρακίσκον ἕτερον αὖθις πρὸς αὐτὸν ἐπεπόμφει· „σὺ μὲν," λέγων, „εἴτ' F ἐμοὶ τὰ τῆς θυμηδίας ὡς ἔθος λέγων, εἴτ' οὐκ οἶδ' ὅπως ταῦτ' ἀποκρίνῃ, ἔοικας ἀγνοοῦντι. ἐγὼ δέ σοι τἀληθῆ μοι δοκοῦντα καταλέξω. ὡς γὰρ ἡμῖν οἱ ἡμέτεροι πατέρες παρέδοσαν καὶ ἄλλοτέ ποθ' ὁ ἵππος οὗτος τὸν ὅμοιον ἐχρεμέτισε τρόπον, ὁπότε Βαλδουῖνος ὁ τῶν Λατίνων ἄρχων ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς καὶ βα-

5. οὔπω] οὕτω W. 11. τὸν add. A. 24. τοῦ ἐμοῦ A., τοῦ 'μοῦ W.

cellerentur. Intempesta enim nocte, cum neque Imperatorii neque Senatorii equi nec in ipso palatio, nec ante fores essent, improvisa res animos audientium perturbavit, et universi quidnam rei esset sese mutuo interrogarunt. Eo tumultu nondum sedato, alter hinnitus priore maior exauditus, cuius sonus ad ipsiusmet Imperatoris aures pervenit. Quamobrem ille misit sciscitatum, unde iste hinnitus tam alieno tempore. Sed nihil aliud audivit, nisi editum eum fuisse ab equo, qui in palatii pariete ante sacellum Deiparae Nicopoeae pictus foret: illum dico equum, cuius tergo Georgium Christi martyrem pulcherrime insidentem Paulus ille pictorum praestantissimus olim effinxit." Ad haec Logotheta iocatus, ut solebat ad Imperatoris interrogationes: „Gratulor tibi," inquit, „Imperator, futuros triumphos. Monstrosum enim istius equi hinnitum nihil aliud indicare reor, nisi tuam adversus Agarenos Asiam nostram populantes Imperatoriam expeditionem." (III.) His Imperator auditis, alio adolescentulo ad eum misso: „Tu quidem," inquit, „isto responso, sive ut soles mei exhilarandi gratia, sive alia de causa dato, rem videris ignorare. Ego autem quid verum esse censeam, tibi dicam. Nam ut patres nostri nobis tradiderunt, equus iste alias etiam ad eundem modum hinniit, cum Imperator pater meus Balduino Latinorum

σιλέως ἔμελλεν ἀφαιρεῖσθαι τὴν μεγαλόπολιν ταύτην. πρὸς γὰρ A. C. 1282 ad 1328
τὸ παράδοξον τῆς ἀκοῆς συχνόν τινα χρόνον κἀκεῖνος ἐθορυβεῖτο, κακὸν οἰωνὸν ἑαυτῷ λογιζόμενος τοῦτο. ἔπειτ' ἐν οὐ μακρῷ τῷ χρόνῳ τὸ πέρας εἶδε τὸν οἰωνὸν κατὰ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς ἐκτοξεύ- Imp. Andron. Senioris.
σαντα, ὅτε πορθουμένην τὴν μεγαλόπολιν ἑώρακε ταύτην ὑπὸ P. 188
Ῥωμαίων." ὁ δὲ λογοθέτης οὐδὲν ἔχων πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι, „ἄπιθι," ἔφη πρὸς τὸν ἄνθρωπον, „ἔν γε τῷ παρόντι. ἐγὼ δ' ἐς τὴν ὑστεραίαν τὰς ἐμαυτοῦ κομίσω τῷ βασιλεῖ ἀποκρίσεις." ἀλλὰ καὶ ὁ περὶ τὴν ἑῴαν ἀκρόπολιν ἱστάμενος κίων, ἐν ᾧ λόγος τὸν τοῦ Βύζαντος πάλαι σταθῆναι τοῦ κτίσαντος τὸ Βυζάντιον B
ἀνδριάντα, πρὸ πολλῶν καὶ αὐτὸς ἤρξατο σείεσθαι ἡμερῶν καὶ ἐπὶ πολλαῖς δ' ἐμφανῶς ἐσείετο ταῖς ἡμέραις, πάντων συντρεχόντων καὶ θεωμένων. (Δ.) Ἐπεὶ δ' ἐς τὴν ὑστεραίαν ὁ μέγας ἀφίκετο λογοθέτης πρὸς τὸν βασιλέα, ἅττα μὲν αὐτοὶ κατὰ μόνας ἐκοινολογήσαντο πρὸς ἀλλήλους τότε μὲν οὐδεὶς ἔγνω τῶν πάντων· ἐκ σημείων μέντοι τινῶν στοχάζεσθαι ἡμῖν ἐξεγένετο ὕστερον, ὡς βιβλία τινὰ χρησμολογικὰ ἐθεάσαντο, ἐν οἷς τινα τῶν μελλόντων C
ἀσαφῶς τε καὶ αἰνιγματωδῶς παρ' ὅτων δήποτε ἐξετέθησαν· καὶ ἐπὶ τούτοις θεμάτιον ἐξέθεντο, δι' ὃ τῶν ἀστέρων τοὺς δρόμους V. 153
ἐρευνῶσιν ἄνθρωποι καὶ μελλόντων κερδαίνουσι πρόγνωσιν· ἐξ ὧν ἐχθρικήν τινα ἔφοδον ἐτεκμήραντο καὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων κυκεῶνα καὶ ὁποιονδή τινα τῆς βασιλικῆς ἡγεμονίας κίνδυνον. οὐ γὰρ συνῆκαν ὡς ὁ βασιλεὺς ὁ νέος Ἀνδρόνικός ἐστιν ὁ ταῦτα D

4. κεφαλῆς add. A. 6. δὲ add. A. 7. τὸν] πρὸς add. W. 13. ὁ λογοθ. ἀφίκ. πρ. A. 19. διὸ τῶν ἀστέρ. A., δι' ὧν ἀστέρ. W.

principi Urbem hanc magnificentissimam erepturus esset. Quippe et ille rei auditae insolentia aliquamdiu perculsus trepidavit, sinistrum illud omen esse cogitans: nec multo post in caput suum effusas augurii minas ipso eventu expertus est, cum eandem hanc praeclaram urbem a Romanis vastari vidit." Logotheta quoniam ad haec quid responderet non habebat, „abi nunc," homini illi dixit, „crastina die egomet meum responsum Imperatori perferam." Quin et columna ante orientalem arcem erecta, in qua Byzantis, illius nempe qui Byzantium condidit, statuam olim positam fuisse fama est, ante multos dies et ipsa commoveri coepit: quae agitatio per dies complures manifesta extitit, omnibus ad spectaculum concurrentibus. (IV.) Postridie, cum magnus Logotheta ad Imperatorem venisset, tum quidem quid privatim inter se collocuti fuerint, nemo omnium scivit: post tamen ex indiciis quibusdam coniicere nobis licuit, eos fatidica quaedam volumina inspexisse, quibus futurae res incerto auctore obscure et per ambages exponerentur: deinde figura astrologica delineata, qua astrorum cursus indagare et praenotionem futurorum colligere homines solent, hostium adventum et reipublicae confusionem futuram auguratos esse, et qualecunque Imperatorii principatus discrimen. Neque enim animadvertebant Imperatorem Andro-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ποιήσων, τοῦ θεοῦ τὰ τοιαῦτα τρόποις ἀῤῥήτοις συγκρύπτοντος. ὅθεν πολὺν ἐκαρπώσαντο φόβον καὶ θόρυβον λογισμῶν. ὁ γὰρ λογοθέτης μεστὸς ἐννοιῶν ἐκ τῶν βασιλείων οἴκαδε ἐλθὼν ἐκάθητο ἐπιπολὺ σιωπῶν καὶ μηδ᾽ ὅλως μηδὲν πρὸς οὐδένα φθεγγόμενος· ἀλλὰ στρέφων λογισμοὺς ἀεὶ περὶ τὸν νοῦν συχνοὺς καὶ τῶν μελλόντων πλήρεις κωφῷ τε καὶ μηδὲν αἰσθανομένῳ τῶν παρόντων
E ἀτεχνῶς ἐῴκει· καὶ ταῦτα τῆς συζύγου μετὰ τῆς θυγατρὸς πανυπερσεβάστης καὶ τῶν υἱέων παρακαθημένων κατὰ τὸ εἰωθὸς καὶ ἱλαράν τινα καὶ μειδιῶσαν ἐκδεχομένων γλῶσσαν ἀκηκοέναι. ὀψὲ δ᾽ ἀναγκασθεῖσα ἡ σύζυγος, αὐτὴ μὲν ἀφελῶς ὑπὸ φύσεως ἔχουσα πρὸς τὸ λέγειν, διένευσε πρὸς τὴν θυγατέρα τὴν πανυπερσεβάστην,
F φθέγξασθαί τι τῇ χρείᾳ καὶ τῷ καιρῷ πρόσφορον. ἦν γὰρ αὕτη νεάζουσα μὲν τὰ τῆς ἡλικίας, ἀλλ᾽ οὖν ἐπὶ μέγα συνέσεως ἥκουσα καὶ γλῶτταν παρὰ τῆς φύσεως εὐτυχήσασα οὐκ αὐτῇ μᾶλλον ἢ Πυθαγόρᾳ καὶ Πλάτωνι καὶ τῶν σοφῶν τοῖς τοιούτοις μάλα προσήκουσαν. ἣ δὴ καὶ διάρασα πρὸς τὸν πατέρα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔλεξε τοιάδε. (E.) „Τολμηρὸν μὲν ἴσως καὶ προπετείας δόξειεν ἄν πως μεστὸν, ὦ πάτερ, θυγατέρα νεάζουσαν ἔτι πρὸς πατέρα παῤῥησιάζεσθαι καὶ ἀμαθίᾳ συζῶσαν γλῶσσαν ἀτενίζειν
P. 189 πρὸς τὸν τῆς σοφίας Ὄλυμπον. ἐπεὶ δ᾽ ἥ τε μήτηρ προτρέπει καὶ μετὰ τοῦ πράγματος ὁ καιρὸς ἐπιτίθεται, φθέγξομαι τό γε εἰς δύναμιν ἧκον. ἵνα τί γὰρ ἐπὶ τοσοῦτον σιγῶν, σοφώτατε πάντων ἀνθρώπων, ἀνέχῃ μὲν γνωσιμαχεῖν ἐπὶ σαυτῷ καὶ κατατήκειν σαυτὸν, κοινωνεῖν δ᾽ ἡμῖν οὐκ ἐθέλεις τῆς γνώμης, ἵνα

1. ἀποῤῥήτοις A.

nicum iuniorem id esse facturum; Deo videlicet ineffabilibus modis talia occultante. Unde magnopere territi et perturbati sunt. Nam Logotheta e palatio plenus cogitationum domum reversus longo tempore tacitus sedit, nemini ullum verbum loquens; sed multiplices curas subinde animo volvens; in futuri meditatione totus; plane similis muto et surdo, nec quicquam sentienti eoram, quae coram ipso gererentur: idque uxore cum filia Panypersebasta et filiis de more assidentibus et hilarem ac iucundam aliquam vocem ab eo expectantibus. Tandem coacta uxor, ipsa quidem parum natura sua eloquens, filiae Panypersebastae innuit, ut pro re ac tempore aliquid opportuni loqueretur. Nam erat illa quidem iuvenis aetate, sed peringeniosa; et eam dicendi vim a natura acceperat, quae ipsam non magis quam Platonem aut Pythagoram, aut eiusmodi viros sapientes deceret. Tum autem oculis hiscentibus patrem intuens sic exorsa est: (V.) „Audaciae forsan et temeritatis summae esse videatur, o pater, me filiam adolescentulam liberius apud te proloqui, et eam, cuius lingua alumna sit imperitiae, oculos intendere audere adversus altissimam sapientiae arcem. Sed cum et mater hortetur, et tempus resque ipsa postulet, dicam ut potero. Quianam, sapientissime omnium mortalium, tamdiu tacitus sedes, tuumque ipsius animum excrucias et moerore conficis: nec tuam nobis mentem communicas, ut istius

καὶ τῆς λύπης ἡμεῖς σοι γενόμεναι κοινωνοὶ κουφότερον καταστή- A. C.
σωμέν σοι τὸ πάθος; πολλὴν γὰρ ἡμῖν ἡ τῶν ὄψεων σύγχυσις 1282 ad
καὶ ἡ τῆς γλώττης ἀσφάλεια μηνύει σαφῶς τὴν ἐν τῇ ψυχῇ σου 1328
τῆς λύπης ἀκμὴν ἣ τῆς καρδίας χειρωσαμένη τὰ καίρια, καθά- Imp. Andron. Senioris.
περ ἀκρόπολιν ἢ ῥίζαν τινὰ καὶ σύνδεσμον τῶν ζωτικῶν τῆς ψυ- B
χῆς δυνάμεων, κάθηται ἀναπόσπαστα ἐπιβοσκομένη τὴν ὥραν
τῶν λογισμῶν καὶ συνθολοῦσα τὰς περιόδους αὐτῶν καὶ ἐμβρι-
θὲς ποιοῦσα τὸ ἡγεμονικόν. ὥσπερ δ' ἔλαιον καὶ κηρὸς καὶ καλά-
μη καὶ χόρτος πυρὸς ἐπιφύκει τροφή, οὕτω καὶ σιωπὴ περὶ τὴν
ψυχὴν ἠθροισμένους εὑρίσκουσα τῆς λύπης τοὺς ἄνθρακας, κα- C
θάπερ ὕλην αὐτοῖς καὶ τροφὴν ἑαυτὴν χορηγεῖ, μηδαμῇ διὰ γλώτ-
της ἐξιέναι παραχωροῦσα τὸν ἐγγινόμενον ἐκεῖθεν καπνὸν τῇ ψυχῇ.
σὺ γοῦν, ἵνα μὴ τῷ χρόνῳ τὸ πάθος ἰσχὺν εἰληφὸς βλάβην ἀνέλ-
πιστον ἐπιφέρῃ, διανάστηθι πρὸς θεοῦ καὶ γενοῦ σαυτοῦ. οὐ
γὰρ σὸν τὴν εὐγένειαν τῆς φιλοσοφίας εἰς τοιαύτην κατασπᾶν
σμικροπρέπειαν καὶ ἀωρίαν τοσαύτην τοῦ ταύτης κατασκεδάζειν
σεμνώματος. πέφυκε γάρ πως τὸ τῆς λύπης δεινὸν ῥᾷστα τῇ D
παρατάσει τῆς σιωπῆς πολλαπλασιάζεσθαι. χωρεῖ γὰρ ἀνατρέχον
ἐπὶ τὰ ἔνδον ἀεὶ δίκην ἕλκους καὶ οὐ πρότερον ἀφίσταται τοῦ
πάντα νέμεσθαι λάθρα τὰ πρόσω, πρὶν ἂν καὶ αὐτοὺς, ὡς εἰ-
πεῖν, διέλθῃ τοὺς μυελοὺς τῆς ψυχῆς καὶ αὐτὰ τοῦ ζώου τὰ
καιριώτερα κατατροπώσηται μόρια. καὶ εἰ μέν τι τῶν ἀποῤῥήτων
ἐστὶν, ἄλλοις χρεὼν εἶναι ἀπόῤῥητον· ἡμῖν δὲ τοῖς σοῖς καὶ μάλα V. 154
ἥκιστα." (ϛʹ.) Τούτοις καὶ τοιούτοις πλείοσι καὶ τοιαύτῃ παλάμῃ E

11. τρυφὴν W. in mg. ἑαυτῇ W. 12. προχωροῦσα W., et in mg. συγχωροῦσα. 14. ἐπιφέρῃ A., ἀναφέρῃ W.

tristitiae parte in nos recepta doloris sensum levemus? Nam et perturbatio vultus tui, et linguae silentium satis declarant, quam vehemens sit animi tui dolor, qui intimum cor velut arcem quandam aut potius velut radicem ac vinculum vitalium animae facultatum invasit, atque ibi penitus infixus ingenii florem depascitur, cogitationes confundit et nobiliorem animi partem aggravat. Ut autem oleum et cera et stipula et foenum flammam alunt, ita et silentium collectos in animo doloris ignes nactum materiam quasi ipsis et nutrimenta suppeditat, nec sinit offusum inde animo fumum per linguam exhalari. Quare tu, ne affectus iste tempore confirmatus inexpectatum damnum apportet, per Deum exsurge, et animum recipe. Neque enim tuum est, philosophiae nobilitatem ad tantam humilitatem deiicere, illiusque maiestatem intempestivis doloris maculis aspergere: cuius ea natura est, ut continuatione silentii multiplicetur. Subinde enim ulceris instar interiora invadens, obvia quaeque clam depascere non prius desinit, quam ad ipsas ut ita dicam animae medullas penetrarit, et vitalia hominis absumpserit. Quod si arcani aliquid est, aliis arcanum esto: nobis vero tuis haudquaquam." (V.) His et pluribus huiusmodi verbis generosa illa filia

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

τῆς γλώττης ἡ γενναία ἐκείνη θυγάτηρ τὰς τοῦ πατρὸς ἀκοὰς μαλάξασα κατὰ τὸ ἐγχωροῦν παρὰ τοσοῦτον τῆς διανοίας ἐκείνου καθήψατο καὶ ὥσπερ ἀπὸ βαθέος ἀνηρτήσατο ὕπνου, παρόσον ἁλιέων καὶ θαυματοποιῶν παῖδες οἱ μὲν τοῖς πλήκτροις ἐκ θαλάττης τοὺς ἰχθύας ἀνασπῶντες, οἱ δὲ τοὺς ὄφεις ἐκ τῆς λόχμης· ὡς ἐκεῖνον μικρὸν τῆς λύπης χαλάσαντα τῇ γλώττῃ δοῦναι τὸν F νοῦν καὶ τὰς ῥήσεις ἐκείνας βραχὺ τοῦ Ἰὼβ ὑπαλλάξαντα, ὥς, „ἀπόλοιντο," φάναι, „αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, ἐν αἷς γυναικί τε συνήφθην καὶ τέκνων ἐγενόμην πατήρ. ῥᾷστα γὰρ ἂν μὴ παρόντων αὐτῶν τἀμαυτοῦ διεθέμην. νῦν δὲ τοσούτου διὰ ταῦτα περιῤῥέοντος ὄχλου φροντίδων, οὐκ οἶδα πῶς ἂν διαφύγοιμι τὴν ὅπως ποτὲ καὶ ὁθενοῦν ἀπειλουμένην ἐπενεχθήσεσθαι ὅσον οὐδέπω κακίστην πραγμάτων φοράν. μέλλειν γὰρ ἔφοδόν τινα βαρεῖαν εἴτ' ἐκ θαλάττης, εἴτ' ἐξ ἠπείρου, ἐχθρῶν μέν, οὐκ οἶδα δ' ὅτων, ἐπαναστήσεσθαι καθ' ἡμῶν καὶ πάντα κακῶς συνταράξειν τὰ καθ' ἡμᾶς, καθάπερ ὁλκάδα μεγάλην ἐπειδὰν ἐπὶ πόντου λαβὼν ἀγκυρῶν ὀρφανὴν ὑβριστὴς ἄνεμος μαίνηται κατὰ τῶν ἱστίων καὶ καταχορεύῃ τοῦ κύματος." ταῦτα εἰπὼν ἐσιώπησεν αὖθις, κλαπεὶς ὥσπερ τὸν νοῦν ὑπὸ τῶν λογισμῶν ἐκείνων καὶ ἐκλαθόμενος ἑαυτοῦ καὶ τῆς γλώττης· καὶ ἀναστὰς εἰσῄει μεστὸς ἀθυμίας ἐπὶ τὴν κλίνην, ἐφ' ἧς καὶ κατέδαρθε μέν· καθεύδειν B δ' οὐκ εἶχε μέχρι πολλοῦ. (Z.) Ἐγὼ δ' ἐς ὑστεραίαν πάντα ἐμεμαθήκειν κατὰ τὸ εἰωθὸς ἀφικόμενος. ἀπῄειν γὰρ συνεχέστερον ἐς τὴν τοῦ ἀνδρὸς ὁμιλίαν. ἀφ' οὗ γὰρ περὶ πλείονος ποιη-

P. 190

7. ὡς om. A. 13. Ad μέλλειν supple προορῶ. BOIV. 15. ἐπαναστήσεσθαι A., ἐπαναστήσασθαι W. 21. κατέδραμεν W.

cum aures patris mulsisset, sic ferme illius animum movit, et ex profundo quasi somno excitavit, ut ex mari pisces a piscatoribus, e silva colubri a praestigiatoribus plectrorum vi extrahuntur. Itaque ille sedato paululum dolore animum linguae commodavit, ut Iobi verba parum immutata proferret. „Pereant," inquit, „dies illi, in quibus uxorem duxi, et liberos suscepi: qui si non essent, facillime rebus meis consuluissem. Nunc vero tanta curarum turba ob ea ipsa incumbente ignoro, qua ratione effugere possim pessimam cladem, quae mihi incertum unde et quomodo mox statim inferetur. Imminet enim gravis nobis impressio hostium nescio quorum, sive terra sive mari adventantium, qui res nostras pessime turbabunt: ac si magnam onerariam ancoris destitutam in medio mari protervus aliquis ventus deprehendat, et in vela furiosus irruens fluctibus agitatis debacchetur." His dictis rursus obticuit, cogitationibus illis mente propemodum alienata: et sui ipsius suaeque linguae oblitus surrexit, seque in lectulum contulit ac recubuit: diu autem insomnis mansit. (VII.) Ego vero postridie de more ad eum ingressus omnia cognovi. Etenim eum frequens colloquendi causa invisebam. Quippe ex quo pluris ab eo factus et in Chorae monasterio, quod

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

σάμενος ἐμὲ κατὰ τὴν αὐτῷ νεουργηθεῖσαν μονὴν τῆς Χώρας φέρων κατῴκισε, πολλὴν ἔπειτα τὴν στοργὴν ἐδείκνυ πρὸς ἐμὲ καὶ ἱλαρὰν τὴν διάθεσιν καὶ μικροῦ τοῖς αὐτοῦ παισὶν ἐπίσης ἐδίδου τὴν σχέσιν κἀμοί· ὥστε καὶ ἀστρονομικὴν ἐπιστήμην μόνος κατὰ τούσδε τοὺς χρόνους εἰδὼς ἐς τὸ ἀκρότατον οὐκ ἀπηξίωσε C μὴ οὐ μεταδοῦναι κἀμοὶ τοῦ τοσούτου πλούτου· ὥστε καὶ πολλάκις ἐνεκαλλωπίσατο ἐπί τε τοῦ βασιλέως ἐπί τε τῶν ἐλλογίμων ἐμοῦ γε εἵνεκα, ὅτι διάδοχον τῆς αὐτοῦ σοφίας ἐπεποιήκει με. δείκνυσι δὲ τοῦτο σαφέστερον ἔν τε ταῖς πρὸς ἐμὲ τούτου ἐπιστολαῖς ἔν τε τοῖς ἔπεσιν, ἃ πεποίηκεν ὕστερον ἐν τῇ ἐξορίᾳ αὐτοῦ· περὶ ὧν ἀριδηλότερον ἡμῖν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λελέξεται. διὰ ταῦτα τοίνυν ὀφείλων τἀνδρὶ μεγάλας τὰς ἀμοιβὰς τῶν κατὰ D δύναμιν οὐκ ἠμέλουν. ἀλλὰ προσῄειν συχνά οἱ οὐ μόνον λογικῆς εἵνεκα ὁμιλίας, ἀλλὰ καὶ διακονίαν τινὰ θυμήρη πληρῶν αὐτῷ. ἐδίδασκον γὰρ τόν τε υἱέα καὶ ἣν ἔφαμεν αὐτοῦ θυγατέρα, τὰ τῶν θύραθεν καὶ ἡμετέρων βιβλίων αἰνιγματώδη καὶ γρίφα διαλευκαίνων καὶ τὴν ἐκείνων νύκτα πρὸς ἡμέραν μεθαρμοζόμενος. ἦν γὰρ ἡ γυνὴ μεγαλοφυὴς ὁμοῦ καὶ φιλομαθής· τὸ μὲν δῶρον E τῆς φύσεως εἰληφυῖα, τὸ δὲ τῆς γνώμης. (H.) Ἐγὼ δ' ἐκεῖνα ἀκηκοὼς ἔνθους μὲν ὑπ' ἐκπλήξεως ἐγεγόνειν· οὐκ ἔκρινα δ' ὅμως δεῖν σιωπῇ τὸ πρᾶγμα παραδραμεῖν. ἀλλ' ἰδίᾳ προσελθὼν ἐκείνῳ, „ἄλλους μὲν ἴσως," ἔφην, „ἐν τοῖς δεινοῖς καταπίπτειν, ὅσοι μὴ φιλοσόφοις λόγοις ἐχάλκευσαν τὴν ψυχήν, οὐκ ἂν εἴη τῶν οὐκ εἰκότων. σὲ δ' ὃν ἔδει πύργον ἀκλόνητον ἐν τοῖς τοιούτοις καθίστασθαι καὶ καρτερίας ὑπόδειγμα κράτιστον γίνεσθαι τοῖς πολ- F

ille instauraverat, collocatus fueram, magna deinde me benevolentia ac iucundo animi affectu complexus paene liberis suis exaequaverat; adeo ut astronomicam disciplinam, quam solus eo tempore perfectissime norat, mihi traderet, nec tantas opes invideret; et saepe cum apud Imperatorem tum apud proceres gloriaretur, me a se haeredem doctrinae suae institutum esse. Idque evidentius in suis ad me epistolis, et in versibus, quos postea exul fecit, declaravit: de quibus luculentius infra dicturi sumus. His igitur de causis, cum viro multum deberem, gratiam ei referebam quantam poteram; adibamque eum crebro, non colloquendi tantum studio, sed etiam iucundi cuiusdam ministerii causa. Docebam enim et filium eius et quam dixi filiam, interpretabarque ipsis libros profanos pariter et sacros, ambigua et perplexa explicans, et obscuris lucem afferens. Erat enim mulier et magno praedita ingenio, et discendi cupida: quorum alterum naturae, alterum voluntatis donum est. (VIII.) Illis vero auditis, quamvis prae timore paene exanimatus, non tamen tacendum esse existimavi: sed ad illum privatim ingressus, „Alios fortasse," inquam, „qui animos philosophicis rationibus non firmarunt, succumbere adversis rebus non mirum fuerit. Te vero, quem in eiusmodi calamitatibus velut turrim inconcussam stare, et fortis

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. V. 155 P. 191 B C

λοῖς, ὅμοιόν τι πάσχειν τοῖς ἄλλοις, θειότατε ἄνθρωπε, οὐκ ἂν δυναίμην αὐτὸς ἐπαινεῖν. εἰ δ' ἐπὶ τῶν ἐμφανῶν καὶ παρόντων χρῆναί φαμεν καρτερεῖν τὴν φιλόσοφον διάνοιαν, τί ἄν τις φαίη περὶ τῶν μήπω παρόντων, ἀλλ' ἐν ἀδήλοις ἔτι πυθμέσι κρυπτόντων τὴν ἔκβασιν; πολλὰ γὰρ κραίνει θεός· καὶ τὰ δοκηθέντα οὐκ ἐτελέσθη· τῶν δ' ἀδοκήτων πόρον εὗρε θεός. αἱ γὰρ προαναφωνήσεις τῶν μελλόντων, ὅσαι δι' ὀνειράτων καὶ ὅσαι διὰ μυρίων ἄλλων, ὡς ἴσμεν, γίνονται τρόπων, πολὺν ἐπισυρόμεναι γνόφον καὶ κύκλῳ αὐτῶν ὥσπερ σκηνὴν τιθέμεναι τὴν ἀποκρυφὴν αὐτῶν, πολλοὺς τοῦ καθήκοντος ἐξεμόχλευσαν καὶ πρὸς τὰς τῆς ἀληθείας ἐναντίας ἐννοίας βαδίζειν παρέπεισαν· καὶ οἱ μὲν τοῦ τέλους εὐτυχοῦς παρ' ἐλπίδα πεπείρανται· οἱ δὲ τοὐναντίον. οἶσθα γὰρ τά τε ἄλλα καὶ ὡς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος ἐξιόντος ἤδη κατὰ Τύρου κόραξ ἐξ αὐτομάτου πετόμενος ἄνωθεν ῥίψας ὀστοῦν ἐπάταξε τὴν αὐτοῦ κεφαλήν, καὶ ἔδοξε τοῖς ὀρνιθοσκόποις καὶ μάντεσι τοῦτο κακὸς οἰωνὸς καὶ ἀπηγόρευον ἤδη τὴν πεῖραν. ὁ δὲ καὶ ἀπῄει καὶ πόνους ὑπέστη καὶ πολιορκήσας εἷλεν αὐτήν. Ἕλληνες πάλαι Περσῶν ἐπιόντων ἤλπισαν ἐς πυθμένας θαλάττης αὐταῖς ναυσὶ καταδύσεσθαι πρὸ τῆς Σαλαμῖνος ἀπειλούσης τέκνα γυναικῶν ἀπολέσειν. ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τοὺς ἐναντίους κατετροπώσαντο καὶ ὅλας βίβλους μεστὰς τῶν οἰκείων ἀφῆκαν τροπαίων. Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἤλπισε τὸν Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσειν τοῦ Κύρου· ὁ δὲ καὶ τὴν οἰκείαν ἀπέβαλε. Ῥω-

14. τῆς ante Τύρου add. W., om. A. 16. ἤδη om. A.

animi exemplum vulgo praebere oportebat, eodem modo quo caeteros affici, divine vir, laudare haud possum. Quod si manifestis et praesentibus in rebus forti esse animo philosophum oportet, quid de iis dicemus quae nondum adsunt, sed eventu adhuc incerto delitescunt? Multa numen perficit: ac ea quidem, quae expectabantur, ad exitum non perducta sunt: quae vero nemo expectabat, eorum perficiendorum rationem reperit Deus. Nam futurarum rerum praedictiones, sive per somnia, sive aliis modis, qui ut scimus innumeri sunt, fore aliquid significetur, multa caligine involutae et obscuritate propria velut amictu quodam circumfusae multos ab officio depulerunt et in errorem induxerunt; unde alii praeter spem exitum felicem adepti sunt, alii vero contrarium. Nosti enim cum alia, tum ut Alexandrum ad oppugnationem Tyri abeuntem corvus fortuito et sua sponte advolans deiecto in caput osse perculerit: quod augures et vates malum omen interpretati coeptis desistere iubebant. Ille vero nihilominus abiit et laboribus exantlatis urbem obsessam expugnavit. Graeci olim, cum a Persis invaderentur, in fundum maris se cum ipsis navibus ante Salaminem, quae mulierum liberis exitium minabatur, demersum iri speraverunt. Iidem praeter omnem spem victis hostibus totos libros suis triumphis referserunt. Croesus Lydus magnum Cyri imperium eversurum se confidebat, ubi Halyn fluvium transgressus foret. Sed et suum regnum ami-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

μαῖοι πάλαι φλεγομένης τῆς Ἰταλίας ὑπ᾽ Ἀννίβου τοῦ Καρχηδονίου καὶ μονονοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ αὐτὴν τὴν τῆς Ῥώμης ἰδόντες κατασκαφὴν τοῦ πλείστου παρ᾽ ἐλπίδα τῆς οἰκουμένης κατέστησαν αὐτοκράτορες. Αὔγουστος ὁ μετὰ Καίσαρα δεύτερος μοναρχήσας ἐν Ῥώμῃ Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας ἐπιόντων κατ᾽ D αὐτοῦ μετὰ βαρείας δυνάμεως ναυτικῆς τε καὶ ἠπειρωτικῆς φόβῳ τὸ ζῆν ἀπειπάμενος, ὁ δὲ καὶ τοὺς ἐχθροὺς παρ᾽ ἐλπίδα νενίκηκε καὶ ἅμα τὴν ἐκείνων ἀρχὴν προσειλήφει, Λιβύην φημὶ καὶ Ἀσίαν. καὶ τί δεῖ τοὺς ἱεροὺς τῆς προνοίας λόγους καταριθμεῖν; ἢ τὰ καθ᾽ ἡμᾶς διοικοῦσα ὅπερ οὐκ ἴσμεν εἴωθεν ἐπιφέρειν τοῖς ἡμετέροις πράγμασι τέλος· νῦν μὲν ὅπερ ἠλπίκαμεν· νῦν δ᾽ ὃ μή· E καὶ νῦν μὲν σὺν θατέρῳ θάτερον, νῦν δ᾽ ἀντὶ θατέρου θάτερον. ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐκ τοῦ Πειραιῶς τὸν ἀπόπλουν ἐς τὸν Αἰγαῖον ποιεῖσθαι ἐβούλετο, τὸν δ᾽ ἔπειτ᾽ ἐς Κρήτην καὶ Σαρδὼ τῶν ἀρκτικῶν ἀπήνεγκαν πνευμάτων αἱ πηγαὶ μὴ πάνυ τοι προσδοκήσαντα. καὶ γὰρ τοιοῦτος κύβος πᾶσαν ἐπιπορεύεται γῆν ὁμοίως ἀεὶ καὶ θάλατταν. καὶ σοὶ τοίνυν προσδοκήσαντι λυπηρὰ ἴσως F ἀνατελεῖ τὰ χρηστότερα καὶ τὸ τοῦδε τοῦ σπέρματος κατηφὲς ὅλους γεωργήσει χοίνικας εὐφροσύνης. ἰσομοιρίαν γὰρ δεῖ ταῖς τῶν μελλόντων ἐλπίσι χαρίζεσθαι καὶ μὴ καθάπαξ μόνοις διδόναι τοῖς ἀηδέσιν ἢ τοῖς χρηστοῖς. ἔπειτα καὶ ὡς δοκεῖ τῷ σοφῷ Εὐριπίδῃ, λόγος ὁ αὐτὸς ἔκ τ᾽ ἀδοξούντων κἀκ τῶν δοκούντων ἰὼν οὐ ταὐτὸν σθένει. πάντες μὲν γὰρ πάντα φάσκοντες ἕνα που μόλις ἢ καὶ δύο ταράξαιεν ἄν. σὺ δ᾽ ἅτε καὶ τῶν ἀποῤῥήτων

15. καὶ pro μὴ W. 24. ἂν om. A.

sit. Romani olim, cum Italia ab Hannibale Carthaginiensi incendiis vastaretur, et ipsius Urbis excidium tantum non oculis suis obversari cernerent, maximae partis orbis terrarum domini praeter opinionem evaserunt. Augustus, qui post Caesarem secundus Romae regnavit, cum ab Antonio et Cleopatra magnis exercitibus terra marique peteretur, desperata vita, et hostes praeter spem vicit, et illorum principatum etiam occupavit, Libyam inquam et Asiam. Et quid opus est sacras providentiae rationes recensere? quae res nostras gubernat et eo fine concludere solet, quem ignoramus, nunc sperato, nunc insperato: et nunc alterum cum altero miscet; nunc pro altero alterum tribuit: non secus ac si quis Piraeo egressus Aegaeum mare traiicere instituat; septentrionalium autem ventorum vi in Cretam et Sardiniam praeter expectationem deferatur. Nam talis inconstantia et terras et maria perpetuo pervagatur. Quamobrem tibi forsitan etiam deteriora metuenti meliora contingent: et isthaec tristitiae sementis uberem laetitiae messem producet. Futura enim in aequilibrio quodam collocanda sunt, nec in iucunda nec in tristia nimis inclinante animo. Deinde ut poeta sapientissimus Euripides pronunciat, eadem oratio ab obscuro aut nobili habita non idem auctoritatis habet. Omnes enim omnia dicendo vix unum atque alterum commoveant. Tu vero, ut arcanorum Impe-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. τῷ βασιλεῖ κοινωνὸς καὶ ἅμα τῶν ἀστρονόμων κράτιστος ῥᾷστα τὰς τῶν ὅλων ψυχὰς ἐς βυθοὺς ἀνατρέψαις ἂν ἀπογνώσεως. εἰ γοῦν μὴ διὰ σέ, ἀλλὰ τῶν ὅλων γε εἵνεκα πρὸς τὸ χαριέστερον ἄμειβε μετὰ τῆς γλώττης ὅλον σαυτόν. μίμησαι τῶν κυβερνητῶν P. 192 τοὺς χαριεστέρους, οἳ καὶ μελλόντων ἔτι καὶ παρόντων αὖθις τῶν δεινῶν οὐδαμῇ κατηφὲς δεικνύουσι πρόσωπον· ἀλλ' εἰδότες ὡς ἐν τοῖς αὐτῶν ταμιεύονται χείλεσιν αἱ σωστικαὶ τῶν συμπλεόντων B ἁπάντων ἐλπίδες, ὥσπερ εὐθυμίας ἀεὶ διὰ γλώττης προτείνουσι V. 156 τούτοις τράπεζαν καὶ ἐπικροτοῦσι καὶ παραθαῤῥύνουσι· καὶ ταῦτα τῆς μὲν θαλάττης πολλάκις κάτωθεν ὑβριζούσης· τῶν κυμάτων δ' ὑπὲρ πάντα Καύκασον ὑψουμένων· ὑετοῦ δ' ἄνωθεν καταῤῥηγνυμένου βιαίου καὶ τοῦ κινδύνου πρὸ ὀφθαλμῶν ἱσταμένου." ταῦθ' οὕτω λεχθέντα παρ' ἡμῶν τὸν ἄνδρα κατεδυσώπησαν, καὶ τῆς λύπης ἐκείνης ὡς ἐνῆν καθυφεὶς χαρίεις αὖθις ἐδόκει τοῖς πᾶσι καὶ ἱλαρὸς καὶ εὐπροσήγορος ὡς τὸ πρότερον.

A. C. 1321 April. 5 ϛ'. Κατὰ δὲ τὴν ἕκτην ἑβδομάδα τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς C προσκαλεσάμενος ὁ βασιλεὺς τὸν πατριάρχην Γεράσιμον καὶ τῶν ἀρχιερέων τοὺς παρατυχόντας ἄγεται τὸν ἔγγονον παῤῥησίᾳ ἐλέγξων τε καὶ παραινέσων ἀπέχεσθαι τῶν τῆς φυγῆς βουλευμάτων, ἵν' ὑπὸ μάρτυσι τοσούτοις ἢ συσταλεὶς καὶ αἰσχυνθεὶς ἀπόσχοιτο; ἢ κολασθεὶς ἀνέγκλητον ἀφῇ τοῖς κολάσασι τὴν αἰτίαν. εἰσῄει μὲν D οὖν ὁ ἔγγονος Ἀνδρόνικος, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καί τινας ὡπλισμένους λαθραίαν τινὰ καὶ μὴ φαινομένην ὅπλισιν καὶ παραξιφίδια

20. τοσούτοις A., τούτοις W.

ratoris conscius, idemque astronomorum doctissimus, omnium animos extrema desperatione affectos facillime pessumdederis. Proinde si non tua, at universae reipublicae causa, et linguam tuam et te totum ad hilariorem habitum conformato. Imitare laetiores navium gubernatores, qui et adventantibus et iam urgentibus periculis tristitiam dissimulant. Nam cum sciant meliorem vectorum omnium spem a suis labris pendere, eos verbis recreatos bono animo esse iubent, et secundo plausu confirmant: quamvis saepe et mare fundo exaestuet imo, et praeruptus aquae mons supra caput astet, et imber violentus e nubibus erumpat, et discrimen ante oculos versetur." Haec cum dixissemus, virum in verecundiam adduximus, ut moerore illo quatenus licebat remisso se ipsum deinceps omnibus iucundum et hilarem et affabilem ut antea praeberet.

6. Sexta porro hebdomade sanctae quadragesimae Imperator, Gerasimo patriarcha et aliis pontificibus qui tum forte aderant arcessitis, nepotem adducit palam reprehensurus, moniturusque, ut fugae consilia abiiceret: quo vel testium tantorum praesentia territus ac pudefactus incepto desisteret, vel si puniretur, non sine causa probabili videretur esse mulctatus. Ingressus igitur est Andronicus nepos, adductis secum nonnullis, occulta non manifesta armatura instructis, pugiones videlicet gerentibus;

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

φέροντας, οὐδ' αὐτὸς ἄοπλος ὢν παντελῶς. συνέθεντο γάρ, ὡς εἰ μὲν πατρικοῖς τισι καὶ πραείαις χρήσεται παραινέσεσιν ὁ πάππος καὶ βασιλεὺς πρὸς αὐτόν, μηδ' αὐτοὺς τὸ παράπαν ἐνδείξασθαί τι τολμηρὸν καὶ θρασύτερον, ἀλλ' ἠρεμήσειν καθάπαξ· εἰ δὲ πρὸς ὀργὴν καὶ κόλασιν βλέψῃ, εἰσπηδήσαντας εὐθὺς ἐν αὐτοῖς P. 193 βασιλικοῖς θρόνοις κατασφάξειν αὐτὸν καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν μόνῳ τῷ νέῳ καταστήσειν Ἀνδρονίκῳ. εἰσελθὼν οὖν αὐτὸς μὲν παρὰ τὸν πάππον καὶ βασιλέα κεκάθικεν ἐπὶ τοῦ συνήθους βασιλικοῦ θρόνου· τὴν δὲ φρατρίαν ἐκείνην παρὰ τὴν βασίλειον εἴασε διατρίβειν αὐλήν. ἐπεὶ δ' ἡ παραίνεσις μετὰ τῶν ἐλέγχων πατρική B τις ἔδοξε καὶ κηδεμονική, οὐδέν τι παράβολον πέπρακται τέως· ἀλλ' ἀπηλλάγη καὶ διελύθη μετ' εἰρήνης ὁ σύλλογος, ὁμωμοκότων ἀλλήλοις ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων· τοῦ μέν, μηδένα τῶν πάντων τῆς αὐτοκρατορίας διάδοχον καταλείψειν πλὴν αὐτοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ ἐγγόνου καὶ βασιλέως· τοῦ δ' αὖ ἐγγόνου, μηδὲν μήτε κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ βασιλέως καὶ πάππου, μήτε κατὰ τῆς αὐτοῦ ζωῆς μήτε βουλεύσασθαι, μήτε μὴν διαπράξασθαι C πώποτε. (B.) Ἐξιόντα δ' ἐκεῖθεν τὸν νέον Ἀνδρόνικον V. 157 περιστάντες ἡ τῶν συνομοσάντων φρατρία ὑβριοπαθοῦντες αὐτοῦ κατεβόων παράβασίν τε ἐγκαλοῦντες τῶν φρικωδεστάτων ὅρκων ἐκείνων τῶν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἅμα προφανῆ προδοσίαν αὐτῶν. ποῦ γὰρ οὐκ ἂν ἀδικίας ἐλαύνειν ἔφασκον, σὲ μὲν δι' ἡμᾶς φοβερὸν ὁμοῦ καὶ δύσμαχον καταστάντα ῥᾳδίως τὰ κατὰ γνώ- D μην σαυτῷ καταπράξασθαι· ἡμᾶς δ' ἐν στόματι μαχαίρας οὐ-

1. ὢν add. A. 9. φατρίαν A. hic et infra.

nec ipse plane inermis. Convenerat enim inter eos, si avus Imperator paternis et lenibus admonitionibus erga ipsum uteretur, ne se quidem confidentius aut audacius quicquam designaturos, sed omnino quieturos: sin vero iratus supplicium minitaretur, statim impetu facto in ipso Imperatorio solio illum occisuros, et in solum iuniorem Andronicum omnem imperii auctoritatem collaturos. Ingressus igitur iuxta avum Imperatorem in consueto solio consedit, sua illa factione ad Imperatoriam aulam relicta. Cum autem admonitio et castigatio a patria cura et sollicitudine proficisci videretur, nihil tum insolentius actum est, sed concilium pacate et tranquille dimissum, iureiurando ultro citroque ab Imperatoribus dato. Ac avus quidem iuravit, se nemini nisi Imperatori Andronico nepoti relicturum esse Imperium: nepos autem, nihil se aut meditaturum unquam aut facturum, quo auctoritas vel vita avi Imperatoris oppugnaretur. (II.) Caeterum iuniorem Andronicum inde egressum coniurati circumstantes indignabantur, et in eum vociferabantur, ut qui sanctissimum illud iusiurandum ipsis praestitum violasset, et manifesta proditione fidem datam fregisset. „Quid enim," inquiunt, „ad istius iniuriae magnitudinem accedere queat, si nosmet ipsos, per quos formidabilis et invictus omnia ex animi

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

τωσὶ προφανῶς καὶ πυθμέσιν ᾅδου καταλιπεῖν; τούτοις μέντοι
καὶ τοῖς τοιούτοις ἤθεσί τε καὶ ῥήμασι κατακλασθεὶς τε καὶ αἰ-
σχυνθεὶς ὁ βασιλεὺς διεμηνύσατο πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι τὸν μέγαν
λογοθέτην, καὶ ἐλθόντα ἠξίου παρασκευάσαι τὸν πάππον καὶ
βασιλέα δι᾽ ὅρκων καὶ τῇ ῥηθείσῃ φρατρίᾳ χαρίσασθαι τὸ ἀκίν-
E δυνον. ὁ δὲ οὐδ᾽ ἀκοῦσαι ἠνέσχετο· ἀλλά, „σὺ δὲ οὐ θαυμά-
ζεις," ἔφη, „καὶ θεῷ πολλὰς ἀποδίδως εὐχαριστίας, ἀγαπῶν
ὅτι παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τῶν τοῦ ᾅδου πυλῶν αὐτὸς ἀναβάς, ὡς
εἰπεῖν, ἐκομίσω τὴν σωτηρίαν; ἢ οὐκ οἶδας ὡς χρεών σε μεγάλας
ὀφείλειν κἀμοὶ καὶ παισὶ τοῖς ἐμοῖς διὰ βίου τὰς χάριτας, ὅτι
βουλὴν κατὰ σοῦ μελετηθεῖσαν καὶ ἐξαρτυθεῖσαν εἰς τέλος διέῤ-
F ῥηξα παρελθὼν αὐτὸς καὶ νῦν δι᾽ ἐμοῦ τουτονὶ τὸν ἥλιον καθο-
ρᾷς; σὺ δὲ ταῦτα ἀφεὶς ἱκέτης ὑπὲρ τῶν κάκιστ᾽ ἀπολουμένων
γίγνεσθαι βούλει; ἄπαγε πρὸς θεοῦ· μὴ κοινώνει τοιούτοις ἀν-
δράσι. πῶς γὰρ τοὺς πρός σε διατηρήσουσιν ὅρκους, οἳ τοὺς
πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πάππον τὸν σὸν μηδενὸς τῶν δεινῶν ἀναγ-
κάζοντος ἐξελάθοντο, μήτε θεοῦ κεραυνούς, μήτε ἀνθρώπων
αἰδῶ πρὸ ὀφθαλμῶν θέντες;" (Γ.) Τούτων οὕτω παρὰ προσ-
δοκίαν λεχθέντων ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἔστη σιωπῶν ἐπὶ πλεῖστον.
P. 194 ἔπειτα „ἄπιθι" ἐπειπὼν ἐς τὰς προτέρας αὖθις ἐπανῆκε βουλὰς
καὶ μελέτας. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ μεγάλη καὶ θεία ἐπεδήμησεν ἑβδομάς,
ἐν ᾗ τὰ σωτήρια ἑορτάζομεν πάθη, καὶ τὸν ἔγγονον αὖθις ὁ βα-
σιλεὺς οὐ κατὰ τὰς παραινέσεις ἔβλεπεν ἔχοντα, ἀλλὰ τήν τε
τῆς κινήσεως ὁρμὴν ἀστατοῦσαν καὶ τῶν ἠθῶν τὸν ῥυθμὸν οὐ

sententia facile confecisti, sub cultro et quasi in ipsis orci faucibus ita aperte deseras?" His et huiusmodi affectibus ac verbis fractus et pudefactus Imperator magnum Logothetam ad se venire iussit: ab eoque petiit, ut animum avi Imperatoris ad impunitatem factioni suae dandam ac iureiurando interposito confirmandam promptum paratumque efficeret. At ille ne audire quidem sustinens: „Tu vero," inquit, „non miraris, non immortales Deo gratias agis, nec bene tecum actum esse putas, quod praeter expectationem ex orci faucibus ipse quodammodo ereptus, incolumis et salvus evaseris? An ignoras te et mihi et liberis meis, quoad vixeris, magnam debere gratiam, quod consilium contra te initum et instructum meo tandem interventu rescissum est, quodque meo beneficio solem hunc intueris? Tu vero his omissis pro perditissimis et male perituris istis supplex intercedis? Apage per Deum: nihil tibi rei sit cum istis. Quomodo enim tibi servabunt fidem, qui fidem avo tuo datam nulla coacti necessitate fefellerunt, nec Dei metu nec hominum verecundia deterriti?" (III.) His Imperator praeter expectationem auditis cum tacitus diu stetisset, „abi" dixit. Deinde ad pristina consilia et cogitationes denuo rediit. Cum autem magna et sancta hebdomas adesset, qua salutarem Christi passionem celebramus, et Imperator nepotem non e monitis suis vivere cerneret (quippe in eius actionibus inconstantiam, in moribus non gravitatem ullam sed summam levitatem inesse

καθεστηκότα, ἀλλ' ὅλως εἰπεῖν ἀλλοπρόσαλλον, ἠνιᾶτο καὶ ἐδυσ- A. C.
φόρει· ὥστε καὶ δὶς καὶ τρὶς νικηθεὶς τῇ τῆς λύπης ὑπερβολῇ 1282
καὶ οἷον ἔνθους γενόμενος, „τετελεύτηκεν", ἔφη πρὸς τοὺς πα- ad
ρόντας, „ἥ τε βασιλεία ἐφ' ἡμῶν ἤδη καὶ ἡ τῆς ἐκκλησίας εὐσέ- 1328 Imp. Andron. Senioris.
βεια." ὁ μὲν γὰρ ἐξήρτυε τὰ πρὸς φυγὴν μετὰ φλεγούσης τινὸς B
τῆς ὁρμῆς καὶ ἐξεπορεύετο συχνὰ καὶ παρεσκευάζετο μετὰ τῆς
φρατρίας ἐκείνης· ὁ δὲ μὴ συνιεὶς τὰ βουλεύματα ἠθύμει καὶ διη-
πόρει καθ' ἑαυτὸν γνωσιμαχῶν. στοχασμοῖς δέ τισιν ὅμως καὶ
ὑπονοίαις τὰ δρώμενα παραβάλλων οὐκ ἔξω παντάπασιν ἤδη C
καὶ αὐτὸς ἔκειτο τοῦ τὰ μελετώμενα ξυμβάλλειν. ὅθεν συλλαβεῖν
ἐβουλεύσατο· καὶ τῷ πατριάρχῃ Γερασίμῳ τοῦ τοιούτου βουλεύ-
ματος ἐν ἀποῤῥήτοις λαβὼν κεκοινώνηκεν. ὁ δ' εὐθὺς πρὸς τὸν
βασιλέα τὸν νέον Ἀνδρόνικον δραμὼν τὸ ἀπόῤῥητον ἀνεκάλυψε·
καὶ οὕτω λοιπὸν ἐκεῖνος τὴν φυγὴν ἐπετάχυνεν. (Δ.) Ἐπεὶ δὲ
καὶ ἡ λαμπρὰ τῆς ἀναστάσεως ἐπεδήμησεν ἡμέρα καὶ ἔδει πρὸς D
ἑσπέραν τὰ βουλεύματα πέρας λαβεῖν, ᾔτει τε κατὰ τὸ εἰωθὸς
καὶ ἔλαβε τὰς κλεῖς τῶν πρὸς τὴν Γυρολίμνην ἀνοιγομένων πυλῶν.
εἰώθει γὰρ τοῦτο ποιεῖν διὰ τὰ ἕωθεν κυνηγέσια. καὶ δὴ περὶ
μέσας νύκτας, πρὸς ὕπνον ἤδη καταδαρθόντων ἁπάντων, ἔξεισι
μετὰ πάντων ὅσοι αὐτῷ γε συνομωμόκεσαν· καὶ ἐξιππασάμενοι
φθάνουσι δευτεραῖοι πρὸς τὸ τοῦ Συργιάννη καὶ τὸ τοῦ Καντα-
κουζηνοῦ στρατόπεδον. ἐκάθηντο γὰρ ἐκεῖνοι περὶ τὴν Ἀδρια- V. 158
νούπολιν ξύν γε λαμπρᾷ τῇ παρασκευῇ τὴν τούτου φυγὴν ἐκδεχό- E
μενοι. ἦν δ' αὕτη ἡμέρα ἀπριλλίου μὲν εἰκοστή, ἔτος δὲ ἑξακισ- A. C. 1321 April. 20

16. ᾔτησε A., ᾔτει W. 24. ἔτους ͵ϛωκθ' A.

animadvertebat), graviter et iniquo animo id ferebat; adeo ut bis et ter magnitudine doloris victus, et veluti numine afflatus ad eos qui aderant diceret: „Interiit demum nostra aetate et Imperii maiestas et reverentia Ecclesiae debita." Nempe ille fugam ardenti studio adornabat, et subinde egrediebatur, et cum factione illa se ipsum parabat. Senex vero consiliorum ignarus aeger animo et incertus haerebat, ac tacitis cogitationibus aestuabat. Sed tamen signis et coniecturis quibusdam ea quae agebantur expendens haud procul erat, quin quid struerent suspicaretur. Quare eum comprehendere statuit, et cum patriarcha Gerasimo consilium istud suum ut arcanum communicat. At ille statim ad iuniorem Imperatorem Andronicum accurrit, et arcanum prodit. Quamobrem is fugam ex eo coepit accelerare. (IV.) Cum autem resurrectionis solenne et illustre festum advenisset, et quae decreta erant perfici eius diei vespere necesse esset, claves portarum, per quas ad Gyrolimnam itur, de more petiit et accepit. Hoc enim propter matutinam venationem facere consueverat. Igitur sub mediam noctem, cunctis dormientibus, cum omnibus coniuratis egreditur. Tum equitando provecti in Syrgiannis et Cantacuzeni castra postridie perveniunt. Hi enim magno apparatu ad Adrianopolin fugam illius praestolabantur. Erat is dies Aprilis vigesimus anni sexies millesimi

A. M. 6791 ad 6836
Imp. Andron. Senioris.

χιλιοστὸν ὀκτακοσιοστὸν εἰκοστὸν ἔννατον. ἐπιστῆσαι δ' ἄξιον, πῶς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων οὐδὲν τῆς προνοίας ἐκτὸς διοικεῖται, ἀλλὰ πάντα λόγον ἀπόῤῥητον ἔχει τὸν ἄγοντα· κἂν ἡμεῖς ἀγνοοῦντες καθήμεθα, λόγους προφέροντες τῆς τε προνοίας F ὁμοῦ καὶ τῆς ἀληθείας οὐ μάλα ἀξίους. ὅταν γὰρ ἐθέλῃ κολάζειν οὓς ἂν ἐθέλοι παλαιῶν τε καὶ νέων ἁμαρτημάτων ποιούμενος ἔκτισιν, οἷα σοφὸς ἰατρὸς τομὴν καὶ καυτῆρα ταῖς δυσιάτοις ἐπάγει πληγαῖς. καὶ ἅμα κατὰ γῆς εὐθηνούσης ἀέρες νεωτερίζουσι· καὶ ἀγανακτεῖ κατ' αὐτῶν ὕδωρ θαλάττης· καὶ ὑβρισταὶ κατὰ τῆς τούτων βουλήσεως ἀντιπνέουσι ἄνεμοι· καὶ λοιμῶν ὁδὸς ἐξοδοῦται· καὶ κακοδαιμονοῦσι μὲν ὅσοι πρὸς ἀρετὴν καὶ παιδείαν P. 195 ἐῤῥύθμισαν ἑαυτοὺς καὶ τὸ ἑαυτῶν πρὸς τὴν Δώριον, ὡς εἰπεῖν, ἁρμονίαν ἀπέξεσαν ἦθος· καὶ πᾶν ὅτι πράξαιεν πέρας εὑρίσκει σφαλερὸν καὶ μάλα πολεμιώτατον τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν ἔργων βουλεύμασι, τοῦ θεοῦ τοιαύτην τινὰ τὴν κρίσιν ἄνωθεν ταλαντεύοντος. εὐδαιμονοῦσι δ' ὁπόσοι δυστυχεῖς τινες καὶ ἀφανεῖς καὶ παραπλῆγες καὶ Ἐριννύων πεφύκασι θρέμματα· καὶ νικῶσιν ἀνὰ κράτος τοὺς ἔμφρονας ἄφρονες· καὶ κυριεύουσι τῶν κοσμίων καὶ B εὐσχημόνων ἀνδρῶν ἐμπαῖκταί τινες καὶ οἰκότριβες ἄνθρωποι. καὶ ἴδοι τις ἂν τηνικαῦτα τούς τε δημαγωγοὺς, τούς τε τῶν πόλεων ἄρχοντας, τούς τε τῶν οἰκιῶν, τούς τε ἀγορανόμους καὶ δικασπόλους, καὶ πρός γε ὁπόσοι τοῦ μοναδικοῦ προστατεῖν ἔλαχον βίου, πάντας καθάπερ ἀπὸ συμφώνου τινὸς τῇ ἀναιδείᾳ καὶ ἀταξίᾳ λατρεύοντας καὶ οὐδὲν ὑγιὲς πράττειν οὔτε δυναμένους,

8. εὐθύνουσης W. 17. ἀνακράτος A. 20. τῶν πόλ. — οἰκιῶν, τούς τε add. A.

octingentesimi vigesimi noni. Est autem observatu dignum, quod nihil humanarum rerum sine providentia administretur, sed omnia arcana ratione agantur: licet nos ignari sedeamus, ac providentia et veritate indignas rationes comminiscamur. Cum enim Deus ob vetera et recentia delicta quoslibet mulctare vult, periti medici instar, plagis curatu difficilibus ferrum et ignem admovet. Mox terram laeto ubere fertilem aer gravis infestat, aqua maris indignatur, venti importuni et votis contrarii reflare incipiunt, pestilentia grassatur: affliguntur quotquot virtute et eruditione se ipsos exornarunt, ac mores suos ad Doriam, ut ita dicam, harmoniam compositos expoliverunt. Quicquid instituunt exitum sortitur infaustum et primae operum inceptioni maxime adversarium, supremo Dei numine sic decernente. Contra calamitosi, obscuri, vecordes, et Furiarum alumni, prosperam fortunam experiuntur; sapientes ab insipientibus penitus vincuntur; sanniones et mancipia modestis honestisque imperant. Tum et urbium magistratus, et patres familias, et tribunos plebis, et aediles, et praetores, immo ipsius quoque monasticae disciplinae antistites omnes videas, velut ex composito, impudentiae et petulantiae servire, nec ex officio quicquam facere aut posse aut

οὔτε ἐθέλοντας. βεβαιώσει δὲ τὰ λεγόμενα καὶ ἅπερ αὐτίκα λέξοντες ἥκομεν καὶ ἡμεῖς. (E.) Ἐπεὶ γὰρ εἰς πλῆθος ἡ τῶν Τούρκων ἐπεπόλασεν ἔφοδος, πανταχόθεν ἀεὶ ζημιοῦσα καὶ διατιθεμένη κακῶς τὰ Ῥωμαίων πράγματα, καὶ πᾶσαι μηχαναὶ καὶ παλάμαι γνήσιαί τε καὶ συμμαχικαὶ τῷ βασιλεῖ θεόθεν παντάπασιν C ἠλέγχθησαν οὖσαι μηδὲν, ἑτέραν ἐτράπετο, σφαλερὰν μὲν κατά γε τὸν ἀληθῆ καὶ δίκαιον λόγον· πρὸς δὲ οὕτω βίαιον καὶ ἀνταγωνιστὴν χρόνον, οὐ πάνυ τοι σφόδρα ἀσύνετον. ἔγνω γὰρ τοὺς ἐτησίους τῶν ὑπηκόων αὐξῆσαι φόρους· ἀφ᾽ ὧν μεριζόμενον χο- D ρηγεῖν ἀνὰ πᾶν ἔτος ταῖς τε ἄλλαις χρείαις καὶ ἅμα τοῖς γείτοσι τῶν ἐχθρῶν καὶ ὤνιον οὑτωσὶ τὴν ἐκεῖθεν λαμβάνειν εἰρήνην· ὅμοιον ποιῶν, ὥσπερ ἂν εἴ τις φιλίαν παρὰ τῶν λύκων ὠνούμενος, ἔπειτα τὰς οἰκείας πολλαχόθεν τέμνων φλέβας πίνειν ἐκείνοις παρεῖχε καὶ ἐμφορεῖσθαι τοῦ αἵματος. ὅθεν καιρὸν εἰληφότες οἱ τελῶναι καὶ φορολόγοι ἕτερος ἕτερον ἔφθανεν ὑπισχνούμενος πλείω E παρέξειν αὐτὸς, ὑπηρέτης τῆς τοιαύτης καταστὰς διοικήσεως. καὶ οὕτως ἐν ὀλίγῳ τῷ χρόνῳ, καίτοι βραχυτέρας ἀεὶ γιγνομένης τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας, ὅμως εἰς χιλίας ηὔξηται χιλιάδας τὰ πρὸς τῶν ἀργυρολόγων καὶ φορολόγων κατ᾽ ἔτος εἰς τὸ βασιλικὸν εἰσαγόμενα ταμεῖον νομίσματα. ἐξ ὧν ἦν τῷ γηραιῷ βασιλεῖ πρὸς βουλήσεως καταστῆσαι τριήρεις μὲν εἴκοσι διηνεκεῖς κατὰ τῶν θαλαττίων καὶ παραθαλαττίων ἐχθρῶν· στρατὸν δ᾽ ἠπειρω- F τικὸν ἐν μὲν Βιθυνίᾳ χιλίους ἱππέας διηνεκεῖς, ἐν δὲ Θρᾴκῃ καὶ V. 159

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

20. ταμιεῖον A.

velle. Haec ita se habere ex iis, quae iam dicemus, constabit. (V.) Nam cum Turcarum irruptiones rem Romanam undecunque atterentes et affictantes increbrescerent, et quicquid opis ac subsidii in viribus seu domesticis seu auxiliaribus positum foret, id omne prorsus inutile ac nullum esse Imperator divinitus intelligeret, alia via rem aggressus est, lubrica illa quidem, si vere consideres et aequitatem spectes: non tamen prorsus imprudenti, tam adversis et tam iniquis temporibus. Nam annua subditorum tributa augere statuit; quibus divisis partem in alios usus quotannis conferret, partem finitimis hostibus impenderet, eaque ratione venalem ab iis pacem acciperet. Quod perinde fuit, ac sic quis amicitiam luporum mercari volens venas sibi in plerisque corporis partibus incideret, et sanguine suo illos potari et ingurgitari ultro permitteret. Unde publicani et exactores sumpta occasione alii alios antevertere studuerunt, quisque plura se persoluturum pollicens, si eiusmodi muneris administratio sibi mandaretur. Itaque exiguo tempore, quamvis Romani Imperii fines subinde contraherentur, sic reditus annui creverunt, ut millies millena nomismata quotannis in fiscum ab iis, qui pecunias ac tributa colligebant, referrentur. Unde senior Imperator in animo habebat, perpetuam viginti triremium classem contra marinos et maritimos hostes instituere; terrestres vero copias in Bithynia mille equites perpetuos; in Thracia et Ma-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

P. 196

Μακεδονίᾳ δισχιλίους ὁμοίως· τὰ δ' ὑπόλοιπα χρήματα ἀναλίσκεσθαι πρὸς δαπάνας τῶν ὁθενδήποτε προσιόντων ἄλλοτε ἄλλων πρέσβεων καὶ χορηγίας ἐνιαυσίους τῶν περικυκλούντων ἐθνῶν, καὶ ὅσαι ἄλλαι μυρίαι δαπάναι τοῖς βασιλείοις καθήκουσι πράγμασιν. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ θεῷ γε οὐ μάλα ἐθέλοντι ἦν, δι' ἃς αὐτὸς οἶδεν αἰτίας, ἐξαίφνης ἅπαντα διὰ τῆς κοινῆς ταύτης συγχύσεως ἀνατέτραπται, καθάπερ κύβου μεταπεσόντος. (ϛ'.) Θαυμάζειν δ' οὖν ὅμως χρεὼν τὴν ἄῤῥητον τοῦ τὰ πάντα ἐφορῶντος κηδεμονίαν, πῶς πλείστας ὁμοῦ καὶ ἀθρόας ἡμῶν ὀφειλόντων διδόναι τὰς δίκας ὑπὲρ μακρᾶς τῆς κακίας, μετά τινος αὐτὸς φειδοῦς καὶ φιλανθρωπίας λαμβάνειν ἔκρινε ταύτας. οὐ γὰρ ἀλλοτρίοις B τισὶν οὐδ' ἀλλοφύλοις ἐχθροῖς καὶ ἀγρίοις παρέδωκεν ἡμᾶς, ἀλλ' ὁμοφύλοις ἀνθρώποις καὶ ἰσοψύχοις καὶ γνωστοῖς καὶ μαλακωτέροις, ἢ παρ' ὧν ἐχρῆν ἡμᾶς τιμωρεῖσθαι, τοὺς πλείους τέως τῶν κύκλῳ καθ' ἡμῶν μαινομένων θανάτῳ προαρπάσας· ἵνα μὴ κατ' ἀλλήλων ἡμῖν ἐκπολεμωθεῖσι καὶ καλάμῳ συντετριμμένῳ ἀτεχνῶς ἐοικόσιν ἐπιτιθέντες κἀκεῖνοι πάντας ἄρδην εἰς ὀλέθρου βυθοὺς παραπέμψωσιν. ἐν γὰρ τούτῳ τῷ χρόνῳ τέθνηκε μὲν ὁ C Κράλης Σερβίας· τέθνηκε δ' ὁ τῶν Βουλγάρων ἡγεμὼν ὁ Σφενδοσθλάβος· πεφόνευται δὲ πρὸς τοῦ ἀνεψιοῦ κόντου Κεφαλληνίας ὁ τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνάνων δεσπότης· προσετεθνήκει δὲ καὶ ὁ τῆς τῶν Θετταλῶν ἡγεμονίας τελευταῖος διάδοχος, ὁ τῶν Ἀγγελωνύμων ἀπόγονος. ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι. (Ζ.) Ἐπεὶ γὰρ ἐγνώσθη

1. ὁμοίους A. 20. Κεφαλληνίας A., Κεφαλην. W. 21. προσετεθνήκει A., προσετ.

cedonia bis mille item perpetuos: reliquam vero pecuniam in sumptus undecunque advenientium legatorum, et in annua tributa finitimis gentibus persolvenda conferre, caeterosque Imperii sumptus paene infinitos. Sed quia ne id quidem placebat Deo, propter causas, quas ipse novit, subito omnia confuso illo reipublicae statu eversa sunt, ut in alea, cum tessera in contrarium vertitur. (VI.) Admiratione tamen digna est ineffabilis illa omnium inspectoris Dei clementia, qui cum nos diuturnae improbitatis poenas plurimas easque confertas luere deberemus, eas tamen parce et humaniter expetendas esse iudicaverit. Neque enim alienigenis barbaris atque immanibus hostibus nos tradidit: sed popularibus et notis, et iis, qui a nostris moribus non abhorrerent, adeoque clementiores essent iis, per quos puniendi eramus; plerisque videlicet eorum, qui circumcirca in nos saeviebant, morte praereptis, ne nos intestino bello conflictatos et confracto calamo plane similes etiam illi aggressi funditus omnes internecione delerent. His enim temporibus obiit Crales Serviae: obiit et Venceslaus, Bulgarorum princeps. Est et a sororis filio Cephalleniae Comite interfectus Aetolorum et Acarnanum despotes. Quin et Thessalici principatus ultimus haeres, ex Angelica familia ortus, decesserat. Sed illuc redeo. (VII.) Cum senior Imperator ante solis ortum nepotis fugam cognovisset,

τῷ γηραιῷ βασιλεῖ πρὶν ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον ἡ τοῦ ἐγγόνου A. C.
φυγή, προσκαλεσάμενος αὐθημερὸν τοὺς ἐν Βυζαντίῳ παρόν- 1282
τας τῶν ἀρχιερέων (ὁ γὰρ πατριάρχης μιᾷ τῆς φυγῆς ἡμέρᾳ ad 1328
προτεθνήκει) ἐγγράφῳ καθυποβάλλειν ἐπιτιμίῳ τούτοις ἐκέλευε Imp. Andron. Senioris.
τόν τε ἔγγονον ὡς ἀποστάτην καὶ ἅμα τούς τε αὐτῷ συνεξεληλυ-
θότας καὶ εἴ τις ἔτι ἢ φεύγειν ἢ τὰ ἐκείνου φρονεῖν μέλλοι· ὃ D
δὴ καὶ ῥᾳδίως ἡ τῶν ἀρχιερέων ἐπέραινε σύνταξις. ἦν δ' ἐπὶ τού-
τοις ἰδεῖν καὶ τὸ θεῖον πανταχῇ περιφερόμενον εὐαγγέλιον ἔν τε
βασιλείοις αὐλαῖς, ἔν τε ὁδοῖς, ἔν τε ἀγοραῖς, καὶ τοὺς ὀμνύειν E
τὸν δῆμον κελεύοντας, ἀφίστασθαι μὲν τῆς τοῦ νέου βασιλέως
κοινωνίας καὶ γνώμῃ καὶ χειρὶ καὶ γλώττῃ· συντίθεσθαι δὲ βε-
βαιότερον τῷ γηραιῷ βασιλεῖ. ταῦτα μὲν οὖν τῆς βασιλευούσης
ἐντὸς τοῦτον ἐτελεῖτο τὸν τρόπον. οἱ δὲ περὶ τὸν νέον βασιλέα
Ἀνδρόνικον ἐλευθερίαν κηρύξαντες καὶ ἀτέλειαν ταῖς ἐν Θρᾴκῃ
κώμαις καὶ πόλεσιν ἅπαντας εἶχον εὐθὺς εὐπειθεῖς πρὸς ἅπαν δὴ F
τὸ τῆς γνώμης βουλόμενον. καὶ ἦσαν δὴ πάντες οἱ μέχρι Χρι-
στουπόλεως Θρᾷκες ἐν ὅπλοις εὐθὺς ὑπὲρ τοῦ νέου βασιλέως κατὰ
τοῦ γηραιοῦ προθύμως ὁρμώμενοι. καὶ πρῶτα μὲν τοὺς ἁπαν-
ταχῇ περιϊόντας τῆς Θρᾴκης τελώνας καὶ φορολόγους αὐτοὺς
μὲν ἀνέδην ᾐκίζοντο· ἃ δ' ἐπεφέροντο βασιλικὰ χρήματα ξὺν
οὐδενὶ κόσμῳ διαλαχόντες ἐνείμαντο. πρὶν δ' ὅλην ἡμερῶν ἑβδο-
μάδα παραδραμεῖν, ἄραντες ἐξ Ὀρεστιάδος πλῆθος οὐ μάλα
ἀριθμητὸν ἱππέων καὶ πεζῶν, τοξοτῶν καὶ σφενδονητῶν, ᾔεσαν ἐπὶ P. 197
τὴν βασιλεύουσαν, ὡς αὐτίκα αἱρήσοντες στασιάζουσάν τε καὶ
ἐκπεπολεμωμένην πρὸς ἑαυτὴν ταῖς τοῦ δήμου γνώμαις ἐλπίδι

20. ἀνέδην A., ἀναίδην W.

eodem die pontificibus qui in Urbe aderant arcessitis (nam patriarcha pridie fugae obierat), scripto anathemate nepotem damnari iubet ut rebellem; item eos, qui simul cum eo exivissent, quive deinde fuga evasuri aut eius partes defensuri essent. Id autem facile a pontificum coetu peractum est. Ex eo passim sacrosanctum Evangelium in palatiis, in viis, in foris circumferri cerneres, et populum sacramento adigi, ut a iunioris Imperatoris societate animo et manu et lingua recederent; seniori autem arctioribus obedientiae vinculis astringerentur. Quae cum ad hunc modum in urbe Imperatrice gererentur, Andronicus iunior libertate et immunitate Thraciis pagis et urbibus pronunciata illico omnes voluntati suae obsequentes et quidvis facere paratos habuit. Statim Thraces universi Christopolin usque pro iuniore Imperatore in armis fuerunt, seniorem cupide invasuri. Ac primum passim per Thraciam vagantibus publicanis et exactoribus foede excruciatis, ereptam, quam circumferebant pecuniam, nulla modestia inter sese partiuntur. Priusquam autem septem dies elaberentur, Orestiade digressi multitudo equitum, peditum, sagittariorum et funditorum paene innumerabilis Byzantium versus proficiscuntur, primo impetu expugnaturos se Urbem rati, seditione laborantem et ipsam secum ob varia civium studia dissidentem,

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. V. 160

λημμάτων, ὁποῖα ταῖς ἀδίκοις χερσὶν ἐκπορίζουσιν αἱ τοιαῦται τῶν πραγμάτων καινοτομίαι, τοῦ Συργιάννη πάντα κινοῦντος. τέτταρας δ' ὅλας ὡδευκότες ἡμέρας ἀφίκοντό τε καὶ ἐστρατοπεδεύσαντο πρὸ τοῦ τῆς Σηλυμβρίας ἄστεος. (Η.) Ἔμελλον δ' ἔτι καὶ προσωτέρω πορεύεσθαι. ἀλλ' εἰδὼς ὁ γηραιὸς βασιλεὺς οὐκ B ἠρεμῆσον τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, ἀλλὰ νεωτερίσον, εἰ πρὸ τῶν πυλῶν θεάσαιντο τὸν στρατὸν, φθάνει πρεσβείαν ἀποστείλας πρὸς αὐτόν. ἦρχε δὲ τῆς πρεσβείας ὁ Φιλαδελφείας Θεόληπτος, ἀνὴρ οὐ μόνον ἀρεταῖς παντοίαις κοσμούμενος καὶ πᾶσαν αἰδῶ τοῖς ἐντυγχάνουσι προπέμπων, ἀλλὰ καὶ βαθεῖαν αὔλακα διὰ C φρενὸς καρπούμενος. ἀπεστάλη δὲ καὶ ἡ τοῦ Συργιάννη μήτηρ, δυσωπήσουσα τὸν υἱὸν μάλιστα πάντων καὶ πείσουσα μὴ ὁμόσε χωρεῖν ἐς τὰ τείχη τῆς βασιλευούσης· κινδυνεύειν γὰρ ἂν οὕτω στασιάσαι κατ' ἀλλήλων τοὺς Βυζαντίους καὶ μεγίστην γενέσθαι φθορὰν πάντων ὁμοῦ χρημάτων, οἰκιῶν, ἀνδρῶν, γυναικῶν, ἀρχόντων, ἀρχομένων, ὧν τὴν αἰτίαν ὁ καρπούμενος οὐκ οἶδ' D ὅπως οὐ δυσσυνειδήτως διάξει τὸν ἅπαντα βίον· ἀλλ' ἐπανιόντα μικρὸν οὕτω πόῤῥωθεν ποιεῖσθαι τοὺς λόγους καὶ αὐθαιρέτους τῶν ζητημάτων τὰς καταστάσεις. ὅ γε μὴν Συργιάννης αἰδεσθεὶς μὲν καὶ τὴν τοῦ Φιλαδελφείας παρουσίαν, κατακλασθεὶς δέ πως καὶ ταῖς τῆς μητρὸς ἱκεσίαις, ἐπάνεισι πρὸς τὸν βασιλέα διατρίβοντα περὶ τὴν Ὀρεστιάδα. κἀκεῖσε τοίνυν αἱ πρὸς τοῦ γηραιοῦ βασιλέως ἐπέμποντο πρεσβεῖαι, κἀκεῖθεν τὸ κῦρος αἱ τῶν ζητη-

7. ἀποστεῖλαι A.

spe emolumentorum, quae huiusmodi novarum rerum molitiones rapacitati iniustae suppeditant, Syrgianne exagitante omnia. Ac quatuor integris diebus in itinere consumptis Selymbriam pervenerunt, et in eius urbis conspectu castra posuerunt. (VIII.) Cum autem ulterius progressuri essent, et senior Imperator urbanam turbam, si hostilem exercitum ante portas vidisset, non quieturam esse sciret, sed novitatis studio aliquid ausuram, eorum adventum antevertit, praemissis legatis, quorum princeps erat Theoleptus, Philadelphiae episcopus, vir non tantum omnis generis virtutibus ornatus et magna sui reverentia obvios quosque praeoccupare solitus, sed et prudentia singulari excellens. Missa est et Syrgiannis mater, quae filium suum potissimum in verecundiam adduceret, eique persuaderet, ne ad moenia Urbis oppugnanda progrederetur: periculum enim fore, ne dissidio inter Byzantinos orto maximus interitus consequeretur omnium opum, aedium, virorum, matronarum, magistratuum, subditorum: cuius criminis reus qua ratione tranquillo animo per omnem aetatem unquam esse posset? sed ut paulum regressus ita demum verba et liberas pactiones e longinquo faceret. Syrgianes igitur, cum episcopi Philadelphiensis praesentiam reveritus, tum precibus matris suae fractus, ad Imperatorem, qui circa Orestiadem tum agebat, revertitur. Eo itaque senioris Imperatoris legationes mittebantur; atque illinc quae super singulis postulationibus decreta essent plenum

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

μάτων ἐδέχοντο κρίσεις. (Θ.) Τέλος κυροῦται παρ' ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων, τὸν μὲν νέον κατέχειν αὐτοκρατορικῶς τῆς Θράκης ὅσον τὸ ἀπὸ Χριστουπόλεως ἄχρι τῶν περὶ τὸ Ῥήγιον προαυλίων καὶ προαστείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἅμα τὰ παρ' αὐτοῦ τοῖς περὶ αὐτὸν διανεμηθέντα τῶν τῆς Μακεδονίας χωρίων· E ἦσαν γὰρ ταῦτα πολλὰ καὶ ἐς πολλὰς χιλιάδας ἑκάστῳ τὴν ἐπέτειον ἀναφέροντα πρόσοδον· τὸν δὲ γηραιόν, τήν τε Κωνσταντι- F νούπολιν καὶ τὰς ἐπέκεινα τῆς Χριστουπόλεως λοιπὰς Μακεδονικὰς χώρας καὶ πόλεις· καὶ πρὸς τούτοις δέχεσθαί τε καὶ διοικονομεῖν καὶ τὰς πρὸς τῶν κυκλούντων ἐθνῶν πρεσβείας. μηδὲ γὰρ πρὸς θελήσεως εἶναι τῷ νέῳ τοιαύτας φροντίδας. ἀνδρὶ γὰρ ἐκ φύσεως ὡρμηκότι πρὸς ἄνεσιν καὶ κυνηγέσια καὶ ἀσχολίας τοιαύτας φόρτον τά γε τοιαῦτα φαίνεσθαι πάνυ βαρύτατον καὶ μάταιον ἄχθος. ἐπὶ τούτοις οὖν αἱ σπονδαὶ γίνονται ἀσμένῳ μὲν τῷ P. 198 νέῳ βασιλεῖ, οὐ μάλα δ' ἀσμένῳ τῷ γηραιῷ· ἀλλ' εἰ χρὴ τἀληθῆ A. C. 1321 sub initium mens. Iun. φάσκειν, καὶ πάνυ τοι σφόδρα ἄκοντι καὶ βουλομένῳ μὲν ἀντιπαλαμήσασθαι πρὸς τοσαύτην ἀνέλπιστον συμφοράν, διὰ δ' ἀμηχανίαν ναρκῶντι καὶ στέργοντι τὰ παρὰ τοῦ ἐγγόνου θεμιστευόμενα καθάπερ ἀπὸ τρίποδος Δελφικοῦ.

ζ'. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον κἀμοὶ τῶν ῥητορικῶν καὶ φιλοσόφων βίβλων ἀπαλλαγέντι χρήσιμον ἔδοξεν εἶναι προσιέναι τῷ V. 161 B γηραιῷ βασιλεῖ καὶ συνήθει τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ καταστῆναι, συνετῆς τε οὔσης καὶ φιλοτίμου καὶ ἀκοῆς ἐλλογίμων σφόδρα ἀξίας

20. Quae sequuntur hinc usque ad initium Capitis decimi, non extant in codice A. Probabile est Gregoram ipsum ea tanquam superflua recidisse. BOIV.

robur accipiebant. (IX.) Tandem inter utrosque convenit, ut iunior Imperator Thraciam, quae a Christopoli usque ad Constantinopolis confinia et suburbia versus Rhegium pertinet, cum summa potestate obtineret, simulque ea praedia, quae suae factioni assignasset in Macedonia; quae et multa erant, et singulis multa millia quotannis pendebant: senior vero tum Constantinopolin, tum urbes et provincias omnes Macedonicas ultra Christopolin sitas: ad haec legationes finitimarum gentium audiret et iis curam convenientem impenderet: quod eae sollicitudines iuniori minime cordi essent, cui ad vitam otiosam et ad venationes natura propenso et rebus eiusmodi occupato, gravissimum onus illud et inanis molestia esse videretur. His conditionibus foedus initur, quale iunior Imperator, non quale senior optabat. Immo hic, si vera dicenda sunt, omnino invitus illud foedus iniit, et tantae calamitati, praeter spem sibi allatae, obluctari quidem voluit: sed omni auxilio destitutus obtorpuit, ac ea quae a nepote tanquam ex Delphico tripode responsa reddebantur accepit.

7. Sub hoc tempus et mihi, oratoriis et philosophicis libris relictis, utile visum est seniorem Imperatorem adire, et in eius familiaritatem me insinuare: quae et prudens esset et liberalis et eruditorum auscultatione

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

καὶ ζητουμένης μὲν πρὸς τῶν λογίων, οὐ ῥᾷστα δ' εὑρισκομένης, οὐδ' ἐκκειμένης τοῖς βουλομένοις. τῆς μὲν γὰρ τοῦ μεγάλου λογοθέτου ὁμιλίας (τετίμητο γὰρ ἤδη καὶ τῷ τοιούτῳ πρὸς τοῦ βασιλέως ἀξιώματι), τούτου τοίνυν τῆς ὁμιλίας, ἐπείπερ ἀκροα-
C τὴς ἐγενόμην αὐτοῦ κατά γε τὸ τῆς ἀστρονομίας μάθημα, ξυνέβη μοι ἀπολελαυκέναι ἐς κόρον. καίτοι καὶ οὐδ' αὐτὸς ἔξω φειδοῦς ἐν ἀρχαῖς τὴν αὐτοῦ μοι παρεῖχε γλῶτταν, οὐδ' αὐτῆς δὴ τῆς ἀστρονομίας ἀφθόνως μεταδιδόναι ἐβούλετο· εἴτε τὸν ἐμὸν ἀγνοῶν ἔτι τρόπον, εἴθ', ὅπερ καὶ ἀληθὲς ἦν, τὴν αὐτὴν Συνεσίῳ τῷ
D πάνυ καὶ Λύσιδι τῷ Πυθαγορείῳ τρέφων γνώμην. κελεύουσι γὰρ ἐκεῖνοι, μὴ κοινὰ ποιεῖσθαι τὰ φιλοσοφίας ἀγαθὰ τοῖς μηδ' ὄναρ τὴν ψυχὴν κεκαθαρμένοις. οὐ γὰρ θέμις ὀρέγειν τοῖς βουλομένοις τὰ μετὰ πολλῶν ἀγώνων πορισθέντα. καὶ γὰρ καὶ τὸ δημοσίᾳ φιλοσοφεῖν μεγάλης, φησὶν, ἐς ἀνθρώπους ἦρξε τῶν θείων καταφρονήσεως. (Β.) Κατ' ἰδίαν οὖν αὐτῷ προσελθὼν καὶ ἀκίβδηλον τὸν ἐμὸν ὑποδείξας τρόπον αὐτῷ μὴ κατὰ τοὺς πολλοὺς ἠξίουν
E ἡγεῖσθαι κἀμέ. πόῤῥω γὰρ τὰ Φρυγῶν καὶ Περσῶν ἔφασκον εἶναι ὁρίσματα. ἔπειτα καὶ γλώττῃ μειλιχίῳ πειθοῦς τινος ἕνεκα χρώμενος τάδε πρὸς αὐτὸν διεξῆλθον. „εἰ μὲν ἐπίσης ἅπαντα τὰ βίου τερπνὰ διανέμειν εἶχεν ἡ φύσις, ἀνέραστος ἂν ἦν δήπου γε καὶ ἀταλαίπωρος ἡ τούτων ζήτησις καὶ ῥᾷστα δὴ τοὐντεῦθεν τῆς φι-
P. 199 λαλληλίας ὑποτέμνεσθαι ξυνέβαινε τοὺς λόγους. νῦν δ' ἐπειδὴ ἔδει ἀνακεκρᾶσθαι τοῖς λυπηροῖς τὰ ἡδέα καὶ τρίτον πίθον οὔ φασιν Ἑλλήνων παῖδες ἐν Διὸς εἶναι κακῶν ἀμιγῆ, λυπεῖ μὲν τῷ

24. Ad λυπεῖ supple ἡ φύσις. BOIV.

dignissima: quae cum a doctis quibusque expeteretur, non pateret facile neque contingeret omnibus. Nam magni Logothetae consuetudine (iam tum enim ea dignitate ab Imperatore ornatus erat), eius inquam cum in Astronomicis auditor fuissem, consuetudine satiatus eram. Quamquam is quoque initio parcius mecum disserebat, nec ipsam astronomiam affatim mihi communicabat, sive ingenii mei adhuc ignarus, sive, id quod verum erat, eodem animo praeditus, quo praestantissimus Synesius et Lysis Pythagoreus. Illi enim vetant, ne philosophiae bona iis communicentur, quorum animus nondum vel leviter saltem purgatus fuerit. Nefas enim esse, ea quae magnis laboribus parta sint, cuivis offerre. Praeterea publice philosophandi consuetudinem magnum apud mortales rerum divinarum contemptum peperisse. (II.) Cum autem seorsim eum adiissem, et integritatem meam illi demonstrassem, rogavi, ne me vulgi similem arbitraretur. Multum enim inter Phrygum et Persarum, quod aiunt, limites interesse. Deinde blando sermone persuadendi causa apud illum usus huiusmodi orationem habui. „Si ea, quae delectationem pariunt, omnia ex aequo distribuere natura potuisset, facilis et laboris omnis expers esset utique nunc eorum indagatio, et mutui amoris causae facillime praeciderentur. Nunc vero cum iucundis admisceri molesta necesse fuerit, et Graeci tertium dolium in Jovis aula nullis permi-

ἐνδεεῖ, τέρπει δ' αὖ ἐν προθύροις οἰκίζουσα τὴν ἐλπίδα τῆς εὐπο- A. C. ρίας καὶ διδοῦσα παλάμην ἀντίπαλον τῇ πλεονεξίᾳ τοῦ ἐνδεοῦς· 1282 καὶ ζητεῖ μὲν οὗτος, δίδωσι δ' ἐκεῖνος· καὶ τοὐναντίον αὖθις ad 1328 καὶ διὰ παντὸς ἑκάτερον· καὶ νόμος τοῦτο γίνεται φιλίας καὶ Imp. Andron. Senioris. δεσμὸς ἀλλήλοις ἄφυκτα ἰσχύων. καὶ τοῦτ' εἶναι γένοιτ' ἂν οἶμαι φάναι παντὶ, ὃ γῇ μὲν πλωτὴν ἐργάζεται θάλατταν καὶ ταύτην B αὖθις ἐκείνῃ βάσιμον. καὶ Τάναϊς μὲν δι' αὐτό γέ τοι τοῦτο δρόμον ποιούμενος ὑπερόριον ἐπιῤῥεῖ τῇ Ἑλλάδι καὶ Ἴστρος ἐπ' Αἴγυπτον ἔρχεται καὶ Μαιώτιδι Νεῖλος κοινοῦται τὸ ῥεῦμα. εἰ δέ τις φειδοῖ χρώμενος μὴ διαδόσιμα βούλοιτο γίγνεσθαι τὰ καλὰ, μὴ καὶ λάθῃ νόμον οὗτος διὰ πάσης γράφων γῆς κακίας ἀρχηγέτην καὶ ἐς νυκτὸς ἵν' εἴπω βάραθρα καὶ σκοτεινοὺς ὀλίσθους ὅλῃ ῥύμῃ ξυνωθῶν τοὺς τῆς ἐπιμιξίας λόγους καὶ περιφανῶς C ἀδικῶν, δι' οὓς ἐκείνῳ τοῦτ' ἐχαρίσατο τἀγαθὸν ὁ τῆς φύσεως δημιουργός. εὔδηλον γὰρ δήπου τοῖς ὅλοις, μηδὲν μηδενὶ παρὰ τῆς προνοίας ἀγαθὸν παραγίγνεσθαι δι' ἕνα γέ τινα τὸν εἰληφότα· ὡς ἄρα οὐδ' ἡλίῳ τὸ φῶς, ἵν' αὐτὸς ἀπολαύοι μόνος. εἰ δ' ἀθάνατα V. 162 ἔμελλε βιώσεσθαι τὰ πράγματα κἀπὶ τῆς αὐτῆς ἐστήξειν κρηπῖδος ἀεὶ, εἶχεν ἄν τις ἴσως οἵαις δή τισιν αἰτίαις τῆς ἀρετῆς παρακρούεσθαι τὴν διάδοσιν. ἀλλὰ νῦν ἐστι τῶν ἀμηχάνων πάντῃ D τουτί. ταύτῃ τοι καὶ ἀθανασίαν ἀντιτεχνώμενοί τινες καὶ κλέος ἀπέραντόν σφισιν αὐτοῖς προμνώμενοι πᾶν ὅ,τι κλέους * ὁστιοῦν ἀρχὴν εἰδείη γίγνεσθαι, πρὸς τοῦτ' αὐθαίρετος παρείη. καὶ Πυθαγόρας μὲν αὐτίκα τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ σοφοῖς ξυμβαλὼν καὶ ξυνοργιάσας

22. * Locus mendosus. BOIV.

stum malis esse negent: ut inopia molesta est, ita copiae spes delectat: haeque inter sese pugnant, et efficiunt ut alius petat, alius largiatur, sintque hae vices perpetuae, ultro citroque commeantes: quae amicitiae lex est et vinculum firmissimum. Et hoc illud esse dicere liceat, quod telluri praestet, ut mare navigetur, et mari, ut in tellure ambuletur: utque Tanais longinquo cursu in Graeciam feratur, et Ister in Aegyptum perveniat, et Nilus aquas suas Maeotidi communicet. Si quis vero adeo tenax fuerit, ut bona distribui nolit: ei cavendum erit, ne legem per orbem terrarum ferat omnis improbitatis auctorem, et omnes congressus, omnia commercia funditus tollat, ac manifesta iniuria afficiat eos, propter quos ea bona a naturae auctore acceperit. Neque enim obscurum cuiquam esse potest, nullum a divina providentia bonum cuiquam contingere, ut solus eo fruatur: ut nec lucem Soli, ut sibi soli luceat. Quod si res aeternum victurae eodemque statu permansurae essent, posset forsitan aliquis qualibuscunque de causis communicationem virtutis eludere. Cum autem id nulla ratione fieri queat, nonnulli artificio quodam immortalitatem consectantes, neque quicquam unde gloria existat praetermittentes, omnem laborem ultro ceperunt. Ac ne longius abeam, Pythagoras cum Aegyptiorum sapientibus congressus, eorumque sacris initiatus, in Graecia laudari concupivit: ea-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

Ἑλληνικῶν ἐπεθύμησεν ἐγκωμίων· κἀκεῖσε δὴ κωμάζει διαπόντιος ἐραστὴς καὶ τὴν ἀρετὴν διὰ πάσης δημοσιεύσας Ἑλλάδος μεστὸν ἑαυτοῦ τὸν ἐφεξῆς ἔλιπεν αἰῶνα. ἤδη δέ τις καὶ πρὸς τὴν ἐν Πυθοῖ δάφνην καὶ πρὸς τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ κότινον ἐξ E Ἀσίας ὁρμᾶται. ᾔδει γὰρ ὡς ἔνεστι τῷ μαραινομένῳ τῷδε θαλλῷ κλέος ἀμάραντον· καὶ τοῦτο μᾶλλον ἀναζωπυρεῖ τὴν μετὰ ταῦτα μνήμην, ἢ πάντες οἱ τῆς Ἀσίας λειμῶνες καὶ αἱ κρῆναι καὶ ἡ παντοδαπὴ τῶν ἐκεῖ φυομένων βαφή. τούτοις δὴ οὖν καὶ πλείστοις ἄλλοις διὰ ποικίλης ἐλθοῦσι παραπλησίαν τῷ ἐφεξῆς παρα- F θέσθαι βίῳ τὴν μνήμην ἐξεγένετο. νῦν δ' ἵνα μὴ διατρίβω, τῶν μὲν ἄλλων τὴν φύσιν καθάπαξ εἰπεῖν ὁ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐξελίττων αἰὼν ἄκαρπον διαφεύγει διαλιμπάνων ἔρημόν τε σοφίας καὶ οὐ πολλοῦ δέω λέγειν μηλόβοτον· οἵαν δὴ καὶ τὴν τῶν Θηβαίων Ἀλέξανδρον πάλαι πεποιηκέναι φασίν· ὡς ἐξεῖναι γίγνεσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς ὑπόθεσιν διαρκῆ τοῖς ἐν σκηνῇ τραγῳδοῦσι. μόνον δ' ἐξ ἁπάντων σὲ κρατίστην εἰκόνα φύσεως ἐξαπέφηνε κράτιστα ἡρ- P. 200 μοσμένην, οἷα δὴ καὶ σελήνην ἐν ἀστράσι καὶ ζώπυρον ἐν κρυμῷ καὶ χειμῶνι. καὶ οὐχ οὕτω τὰ καθ' ἡμᾶς νεῷ καὶ τείχη δύναιντ' ἂν καὶ ἄλση καὶ στοαὶ κοσμεῖν, ἢ σὺ καὶ ὁ τῆς σῆς ἀρετῆς κόσμος. καὶ μέγα μέν τ' ἂν ὄφελος εἶναί σε τοῖς κοινοῖς ὁμολογοίημεν ἅπαντες, ἅτε τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ συναιρόμενον, ὅσα καὶ κυβερνήταις οἱ τὸν πόλον καὶ τὴν Ἑλίκην διασκοπούμενοι. ἀλλὰ τί τις ἂν φαίη; ἦν καὶ Φειδίας ἐν Ἕλλησι μέγας ἔκ τε τῆς μελίττης, ἔκ B τε τοῦ τέττιγος· ἀλλ' οὐχ οἷος ἐκ τοῦ Ὀλυμπιάσι Διός. ἔτι τοίνυν καὶ τοὐντεῦθεν κλέος θᾶττον ἢ τὰ ἐν ἀγρῷ φυόμενα διαῤῥεῖ

9. Ad ποικίλης suppl. ὁδοῦ. BOIV. 13. πολλοῦ Boiv. pro πολλῷ. 18. νεῷ Boiv. pro νεώς.

que cupiditate impulsus in eam traiecit: virtuteque sua per totam Graeciam vulgata nomen aeternum est consecutus. Est etiam qui Delphicam laurum et Olympicum oleastrum ex Asia profectus petat: non ignarus, marcescenti illi corollae inesse gloriam, quae non marcescat et posterorum memoriam magis excitet, quam omnia Asiae prata et fontes et fuci tincturarum. Hi igitur et alii plurimi horum similes variis rationibus sui memoriam tradere posteris potuerunt. Nunc vero, ne longum faciam, aliorum ingeniis nostra aetas sterilibus relictis elabitur et sapientia destitutis: ac parum abest, quin belluinis dicam, ut nostrae res deplorandae esse videantur. Te vero solum omnium expressam naturae imaginem et optime informatam tulit aetas nostra, lunae inter stellas similem, et igni in hiemis rigore. Neque nos adeo fana et moenia et luci et porticus ornare possunt, ut tu et tuae virtutis ornatus. Ac plurimum quidem te Reipublicae prodesse fateantur omnes; quippe qui magno Imperatori id praestes, quod gubernatori ii, qui polum et Helicen observant. Sed quid dicamus? Fuit et Phidias apud Graecos magnus ob apis et cicadae sculpturam: sed non tantus, quantus ob Jovem Olympicum. Praeterea quae inde colligitur gloriola cum ipsa memoria et corpore citius

αὐτῇ μνήμῃ καὶ αὐτῷ σώματι. εἰ δέ γε τῶν ἐν τῇ ψυχῇ τῆς σοφίας A. C.
θησαυρῶν μεταδοίης, οὐκέτι σοι μετὰ λήθης τοὔνομα κείσεται, 1282 ad
καθάπερ οἳ χωλὴν τοῦ βίου ζωὴν ἐβάδισαν, ὅ φησι Πλάτων· 1328
κῆρυξ δ' ἐς τὰ μάλισθ' ἑαυτοῦ σχεδὸν ἐπὶ μέσης ἑστήξει τῆς οἰ- Imp. Andron. Senioris.
κουμένης καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ μετὰ φαρμακευούσης ἐμπομπεύσει
τῆς ἡδονῆς· καὶ μὴ ὅτι γε μνήμης ἀξιώσεται τῆς διὰ γῆς πλα-
νωμένης καὶ προσχαίροις ἀκοαῖς τὸ ἴχνος ἐρειδούσης, ἀλλὰ C
κἀκείνης γέ τοι, ἣ καὶ αὐτὸν ἄνθρωπον παραθεῖ καὶ τὸ παρά-
παν ἀκήρατος ἀεὶ διαγίγνεται. ἄγε δὴ οὖν ἄγε, τῶν ὑφ' ἡλίῳ
σοφώτατε· μετάδος τοῦ σοῦ κόσμου τῇ θρεψαμένῃ, καθάπερ
Λυκοῦργοι καὶ Σόλωνες· τίμησον τὸ διαβόητον ἄστυ τουτί, κα-
θάπερ τὴν Ἀθηναίων πάλαι Σωκράτεις καὶ Πλάτωνες. ἄνοιξον
ἡμῶν τὸ τοῦ νοῦ βλέφαρον· δεῖξον ἐναργέστερον τίς ὁ τοῦ παντὸς
ἁρμοστὴς καὶ ποία ποθ' ἡ τούτων παναρμόνιος σύνταξις· δί- D
δαξον πῇ τὰς αἰτίας θετέον τοῦ τοσούτου δοθέντος ἀγαθοῦ· τῇ
τῶν ἄστρων ἀνάγκῃ, κατὰ τοὺς θύραθεν λόγους, ἢ τῷ τοῦ παν-
τὸς αἰτίῳ. ἐκ πολλοῦ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ διαπορουμένῳ οὐδεὶς
οὐδέπω μοι νοῦς ἀπηντήκει τῆς ἐμῆς ἀποχειροτονῶν ψυχῆς τἀμ-
φιβαλλόμενον. ὥστ' εἰ μὴ δι' ἄλλο τι, διὰ γοῦν ἕν γέ τοι τοῦτο
δίδαξον. ποῦ δ' οὐκ ἂν ἐλαύνοι σχετλιότητος, οὐρανοὺς μὲν διη-
γεῖσθαι δόξαν θεοῦ περιηχοῦντας πᾶσαν γῆν, ἡμᾶς δὲ κωφεύειν E
οὐκ ἐπαΐοντας ἅττα φασίν, ἀλλ' ἄστροις τὸ θρυλλούμενον τε-
κμαίρεσθαι τὴν τούτων ἐπιστήμην; ἔπειτα καὶ τοῦ παντὸς ἂν πάν-
τως ἐλλείποι μὴ ἀδικίας ἔσχατα εἶναι τουτί, εἰ μήτε κατὰ Πυθα- V. 163
γόραν ἐς Ἀττικὴν ἀπ' Αἰγύπτου διαβαίνειν δέον, μήθ' ὁμοίως

interit, quam agrorum gramina. Sin thesauros ingenii et eruditionis tuae aperueris, nomen tuum ab oblivione vindicabitur, qui non claudam, ut Plato ait, vitam exegeris: et tu ipse potissimum tui praeco in medio terrarum orbe stabis: et non modo longi temporis fama celebraberis, sed immortali etiam memoriae commendaberis. Age igitur, age vir quos sol intuetur omnium doctissime: imperti patriae ornamenta tua, sicut Lycurgi et Solones: honorem habe celebri huic urbi, quemadmodum olim Athenis Socrates et Platones. Aperito mentis nostrae palpebras. Evidentius demonstra, quis sit omnium moderator, et qualis eorum aptissima compages. Doce quo causae conferendae sint nobis tanti boni: numquid ad necessitatem astrorum, ut profani tradunt, aut ad universitatis auctorem. Qua de re cum longo tempore anceps haesitarim, nemo adhuc contigit, qui scrupulum hunc animo meo eximeret. Quare si non ob aliud, vel propter hoc unum doceto. Quid vero miserius fieri queat, quam cum coeli Dei gloriam enarrent omnem terram circumsonantes, nos surdastros non exaudire quid dicant, sed astris (ut vulgo iactatur) illorum scientiam ponderare, id est, levi coniectura tantum intelligere? Illud vero extremae iniquitatis fuerit, cum nec ut Pythagorae ex Aegypto in Atticam navigandum, nec ut Platoni mare Ionium

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

Πλάτωνι πολλάκις διαπλεῖν τὸν Ἰόνιον κἀκ τῆς Ἀττικῆς ἐς Σικελίαν καὶ τυράννους ἰέναι κἀκεῖθεν αὖθις ἐς Ἀκαδημίας καὶ περιπάτους ἐπανιέναι, ἵν' οὕτω γ' ἐξείη διαχεῖν ἐν κοινῷ τὴν ἀρετήν, ἀλλ' ἀντὶ Λυκείου καὶ Στοᾶς τῇ συνήθει χρώμενον ἑστίᾳ κόσμῳ F παντὶ παραπέμπειν τὴν ἀρετήν, ἐπειθ' ἕν γέ τι τῶν ἁπάντων προτιμῴης ἕτερον καὶ ῥᾳστώνῃ διδῷς σου τὴν τοῦ παντὸς ἀξίαν γλῶτταν. ὁρᾶν δὲ δήπου χρεὼν καὶ ὅση τοῖς πράγμασιν ἀπιστία τε καὶ πλημμέλεια περικέχυται καὶ ὅπως αἱ τῆς τύχης ἐπιβουλαὶ μένειν οὐδὲν τῶν πάντων ἐῶσιν ἐφ' ἑνός· ἀλλ' ἄνθρωποι μέν, οἱ μὲν ἐν μεσημβρίᾳ φωτὸς, σκότους καὶ λήθης ὑπίασι
P. 201 μυχούς· οἱ δ' ἐξ ὕπνου καὶ νυκτὸς εἰς ὕπνους καὶ νύκτας διηνεκεῖς μεταβαίνουσι, πάσας φροντίδας κατόπιν διαλιμπάνοντες. ἡ δὲ σοφία καὶ αὐτὴ πολλαῖς ταῖς ἀποικίαις ἐχρήσατο. Αἴγυπτος μὲν γὰρ αὐτῆς, φασὶν, ἡ πρὶν ἑστία. εἶτα πρὸς Πέρσας καὶ Χαλδαίους διέβη. εἶτα παρ' Ἀθηναίοις κατέλυσε· κἀκεῖθεν τὸ τελευταῖον ἀπέπτη καὶ οἱονεί τις ὄρνις τῆς καλιᾶς ὑφ' ὁτουοῦν ἐξωσθεῖσα περίεισιν ἄρτι διὰ μακροῦ πλανωμένη. κινδυνεύει δ' B οὖν τέως ἢ παρ' ἡμῖν ἐνταυθοῖ τοῦ λοιποῦ μεῖναι στᾶσαν τῆς πλάνης, εἴ σοί γε εἴη δεδογμένον, ἢ τελέως οἴχεσθαι δραμοῦσαν δι' αἰθέρος· καὶ μή μοι ἀχθεσθείης ἐπὶ τοιαῦτά σε παροξύνοντι. λέγειν γὰρ ἐξάγομαι καὶ τοῦ εἰκότος πόῤῥω τὴν τοῦ χρόνου δεδιὼς πεττείαν, μὴ ὥσπερ ἐξ ἀφανοῦς τε καὶ λόχου δραμὼν τοσοῦτον καλὸν οἴχηται ἀποκρύψας. εἰ γὰρ καὶ τοῦτ' εἰπεῖν χρὴ, C οὐχ ἡμῖν αὐτοῖς ἡμῶν αὐτῶν τοσοῦτον μέλει, ὅσον καὶ τῆς σῆς

saepius traiiciendum, et ex Attica in Siciliam ad tyrannos proficiscendum, atque inde in Academias et ambulacra redeundum tibi sit, ut publice virtutem spargas: sed pro Lyceo et Stoa in consuetis tuis aedibus virtutem tuam in totum terrarum orbem propagare queas: aliquid aliud maiori tibi curae esse sinas, et linguam tuam incomparabilem obsolescere silentio patiaris. Iam illud quoque videndum, quam inconstantia et incerta sint omnia: ut fortunae insultus nihil esse diuturnum sinat: ut alii serius, ocius alii, rebus omnibus relictis, praeter expectationem, in noctem, in tenebras, in oblivionem, in mortem praecipites ruant. Ipsa porro sapientia quoque migravit saepius; cuius primo domicilium Aegyptus fuisse perhibetur. Inde ad Persas et Chaldaeos transiit: post apud Athenienses divertit: atque illinc etiam tandem avolavit: et nunc velut avicula nido exturbata longo etiam tempore incertis sedibus vagatur et oberrat. Fieri autem potest, ut aut apud nos finitis erroribus, si tibi ita visum fuerit, domicilium constituat, aut prorsus in caelos abeat. Ne vero mihi succenseas oro, te ad talia exhortanti. Id enim dicere cogor, quod nullam veri similitudinem habet, incerta momenta temporum veritus: ne velut ex occulto atque ex insidiis erumpentia tantum nobis bonum eripiant. Nam, si et hoc dicendum est, non tam nostram vicem solliciti sumus, quam de tua in posterum existima-

εἰς τοὔμπροσθεν εὐκλείας· ὥστε καὶ εἴπερ ἐξῆν εὐξαμένῳ τυχεῖν A. C.
ὧν ἂν εἴη ἐθέλοντι, ἥδιστ' ἂν δι' αἰῶνός σε ζῆν ηὐξάμην, ἵν' 1282 ad
εἴη ἡμῖν ἥδεσθαι διὰ παντὸς ἐπὶ σοὶ, καθάπερ ἐπὶ μάλ' εὐτυχεῖ 1328
θησαυρῷ. ἀλλὰ γὰρ σὸν ἂν εἴη τοὐντεῦθεν δεικνύειν, εἰ μὴ παρὰ Imp. Andron. Senioris.
θύραν ἤκουσιν ἡμῶν αἱ παρακλήσεις." (Γ.) Ἀλλὰ τοιούτοις μὲν
δὴ τοῖς λόγοις ἐς τὸν μέγαν χρησάμενος λογοθέτην καὶ οὕτως
αὐτῷ τὸν ἐμὸν ἐνδειξάμενος τρόπον εὐάγωγόν τε καὶ εὐπειθῆ D
πρὸς ἅπαν ἐμοὶ τὸ βουλόμενον εἴργασμαι· καὶ οὕτως ἑξῆς ἀνυ-
πόπτως ἐς κόρον τῆς αὐτοῦ γε ἀπήλαυον ὁμιλίας.

η'. Ἐπόθουν δὲ ἤδη καὶ τῆς τοῦ βασιλέως τυχεῖν τελεώτε- E
ρον. αὐτός τε γὰρ πολλάκις ἐθεασάμην καὶ ἔτι παρὰ πάντων
ἠκηκόειν, ὁπόσοι πρὸς ἄκραν ἀφίκοντο πεῖραν αὐτοῦ, ὡς οὐ μό-
νον εὐκοσμίας καὶ ἠθικῆς ἁπάσης ἀρετῆς καὶ ἀσκήσεως ἐργαστή-
ριον τὸν βασιλικὸν κατέστησεν οἶκον τῷ τε μακρῷ χρόνῳ καὶ τῷ
περιόντι τῆς φύσεως πλείστην ἐπὶ ταῦτα πεῖραν ξυνηθροικὼς,
ἀλλὰ καὶ λογικῆς φάναι παιδεύσεως κράτιστον γυμνάσιον καὶ, F
οἷον εἰπεῖν, ἐλλογίμων γλωσσῶν στρατόπεδον. διὰ ταῦτα τοίνυν
ἐραστὴς τῶν τοιούτων καλῶν καὶ αὐτὸς καταστὰς προσῆλθον V. 164
αὐτῷ. ἡ γὰρ καθ' ἡσυχίαν τῶν μαθημάτων ἄσκησις, ὁπόσην
αἱ βίβλοι τοῖς μετιοῦσι χαρίζονται, κἂν ἧττον ᾖ πολλὴ κἂν
πλεῖστον, ἐοίκοι ἂν κατ' ἐμὴν δόξαν σώματος ὀργανικοῦ διαπλά- P. 202
σει ἐφιεμένου ψυχῆς, ἣν δή φημι διὰ τῆς ἐκ τῶν αἰσθήσεων
ἐμπειρίας προσγίγνεσθαι· ἢ μᾶλλον ἐοίκοι ἂν συμφορήσει δια-
φόρων βρωμάτων ἐν κοιλίᾳ συναθροισθέντων καὶ δεομένων θέρ-
μης πρὸς πέψιν· ταύτην δ' εἶναι ὁποίαν αἱ παντοῖαι τῶν χρόνων

tione. Quod si optando tantum proficeretur, quam prompta voluntas est, immortalem esse te vellemus, ut te gaudere, tanquam excellenti thesauro, perpetuo liceret. Enimvero tuum iam fuerit ostendere, num frustra fores pulsaverimus." (III.) His verbis apud magnum Logothetam usus meoque ingenio ita demonstrato effeci, ut libenter omnibus rebus mihi obsequeretur: ac deinceps eius consuetudine citra suspicionem ad satietatem usus sum.

8. Tandem et Imperatoris familiaritatem maiorem expetivi. Nam saepenumero et ipse spectaram, et ex omnibus intimis eius audieram, palatium ab eo non modo honestatis et omnis virtutis graviorisque disciplinae officinam effectum, propterea quod ille longa aetate et naturae excellentia magnum sibi earum rerum usum comparavisset, sed et litterariae, ut ita dicam, eruditionis optimum gymnasium et veluti campum eloquentium linguarum certaminibus patefactum esse. Quamobrem et ipse talibus bonis adamatis eo me contuli. Nam otiosa disciplinarum tractatio, quam libri studentibus suppeditant, sive illa tenuior, sive copiosior sit, mea quidem opinione similis est corporis organici structurae animam desideranti, quam per sensuum experientiam accedere dico: aut potius variis ciborum generibus in ventrem congestis comparari queat, quae calorem ad concoquendum postulent. Is vero

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ὧραι καὶ ἡ ἐπαγωγικὴ τῶν αἰσθητῶν καὶ μερικῶν πραγμάτων ἐμ-
πειρία παρέχονται. ἴδοι δ' ἄν τις καὶ ὅπως τινὲς διὰ τὴν τῆς
ἡσυχίας ἐπίτασιν καὶ τὸ ἄμικτον καὶ ἀγύμναστον τῆς ἔξω συν-
διαιτήσεως τὰς ψυχικὰς δυνάμεις ἐμάραναν καὶ τὴν φύσιν ἐξε-
B θήλυναν καὶ παντάπασιν ἀπαῤῥησίαστον ἔθηκαν. ἀλλὰ γὰρ
ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς προσῆλθον οὕτω τῷ βασιλεῖ, ἕβδομον ἤδη καὶ
A. C. 1322 εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας ἀμείβων ἔτος, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν προσεδέχθην
ἐλπίδα, εὐθὺς ἔπαινον ἐπ' αὐτοῦ διεξῆλθον τῆς εὐγλωττίας καὶ
C συνέσεως αὐτοῦ τοιόνδε. (B.) „Εἰ μὲν ἦν μοι ὁρᾷν, κράτιστε
βασιλεῦ, τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ χρόνου φορὰν ἀξιόχρεως καὶ τοὺς
ὑμνητὰς προενεγκοῦσαν τοῦ σοῦ κράτους, οὔτ' ἂν τὸ λέγειν
προῃρούμην καὶ πᾶν ποιεῖν καὶ λέγειν ὑπὲρ σοῦ σιγᾷν σφόδρα
προσιέμην ἄν· αὐτὸς δὲ τούτοις ἄσμενος τῆς παῤῥησίας παρε-
χώρουν, οἷς ἐφαμίλλως τοῖς ἐγκωμίοις σου λέγειν ἐξῆν. ἐπεὶ δὲ
πάντων, ὡς ἐπίπαν εἰπεῖν, κατεψηφίσω τὴν ἧτταν τῇ τῶν κα-
D λῶν σου πλεονεξίᾳ, ἔνι δ' οὐδεὶς τὸ παράπαν μήθ' ὁ πρὸς ἀξίαν
εἰπών, μήτε μὴν τῆς ἀξίας ἐγγύς, οὐ δοκεῖ μοι οὐδ' ἔμοιγε κεί-
σεσθαι φαύλως τὸ πρᾶγμα, εἴγε καὶ αὐτός, ὡς ἔξεστι, τοὐμὸν
κατατιθείην ὄφλημα. ὥσπερ γὰρ ἂν τῶν ἀτοπωτάτων ἦν, μό-
νους ἡμᾶς τῆς ἀξίας ἐλλείποντας εἶτα ἐπιχειρεῖν λέγειν· οὕτω
δῆτα τῶν εἰκότων αὖ, ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις κατόπιν τῆς ἀξίας βαδί-
ζοντας τοῦτ' αὐτὸ ποιεῖν, ὡς μάλα ὂν οὐδὲν αἰσχρόν. διατει-
ναίμην γὰρ ἂν σφόδρα ἔγωγε, ὡς τὴν σὴν πλουτῆσαι γλῶσσαν
E εὔξασθαι χρὴ πρότερον, ὅστις βούλοιτο πρὸς ἀξίαν διεξιέναι τὰ

calor non alius fuerit, nisi quem subministrant omnigenae tempestates et multiplex rerum sensilium singulariumque experientia. Itaque aliquos videre est, qui, quod otio nimis dediti fuerint vitamque solitariam ac nullo externo convictu exercitatam egerint, omnes animi vires enervarunt atque ita effoeminarunt, ut nec dicere nec agere quicquam publice auderent. Caeterum cum et ego, annum aetatis iam septimum et vigesimum excedens, ad Imperatorem accessissem, et ultra spem omnem ab eo exceptus essem, in eius prudentiae et eloquentiae laudem huiusmodi orationem coram eo statim habui. (II.) „Si eos nostra aetate viros, potentissime Imperator, extitisse cernerem, qui Maiestatem tuam dignis laudibus celebrarent, equidem nec ad dicendum prodiissem, neque silentio quicquam antiquius habuissem: ut iis esset locus, qui tuas laudes aequare dicendo possent. Sed cum decorum tuorum amplitudo omnem orationis copiam inopiae condemnarit, neque ullus omnino sit, qui ornamenta tua verbis non dico assecutus sit, sed prope ad ea accesserit: mihi non vitio vertendum esse duxi, si et ipse illorum vestigia, qui infra dignitatem dixerunt, subsequutus meum quoddam debitum persolvere studerem. Ut enim ineptissimum fuisset, nos solos tanto negotio impares audere aliquid: ita consentaneum est una cum caeteris frustrari. Neque enim affirmare dubitem, ei qui tua facta ut merentur laudare instituat, in primis linguam tuam exoptandam esse:

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

σα. ἄλλως δ' οὐκ ἂν διατειναίμην εἶναι ῥᾴδιον οὐδενί. καὶ γὰρ καὶ γλώττης εὐπρεπείᾳ βασιλικῷ τῷ πήχει τοὺς ἄλλους παρήλασας καὶ πάντα σοι πρόσεστι τὰ καλά, ὧν ἓν οὐδὲ ἓν οὐδενὶ τῶν ἁπάντων ὡσαύτως, οὔτε τῶν ἐν οἷς ἡμεῖς, οὔτε μὴν τῶν πρὶν ἢ ἡμεῖς, οὔκουν οὐδ' ἂν τοὺς ἐξαρχῆς ἀριθμεῖν τις ἐθέλῃ. ἐνταυθοῖ δὲ τοῦ λόγου γενόμενος οὔτε διεξιέναι τολμῶ οὔτε πάνθ' F ὡς ἐπίπαν ὁπόσα σοί ἐστιν ἐγκώμια, οὔτε μὴ πάντα· αἰτίαι δὲ ὡς λαμπραὶ καὶ λαμπρῶς ἐγκείμεναι. καὶ γὰρ τὸ μὴ δύνασθαι καὶ ἡ τοῦ χρέους ἔκτισις, δύο δὴ ταῦτα ἐναντίως πως ἔχοντα πρὸς ἄλληλα, τὴν ἐμὴν ἐφ' ἑκάτερα σχίζει διάνοιαν· ὡς ἐμὲ γοῦν τὸν ἑκατέρωθεν φυλαττόμενον κίνδυνον ἀναγκάζεσθαι καὶ ἀμφοτέρων μεταποιεῖσθαι καὶ αὖ μηδετέρων, ἁρμοσάμενον δι' ἀλλήλων ἑκάτερα. ὁπότε γὰρ ὧν ἐπὶ σοφίᾳ πάλαι σεμνότης ὀνόματος οὗτοι πάντες εἰ παρῆσαν, ἡττήθησαν ἂν σου τῆς τῶν P. 203 καλῶν πλεονεξίας, τῶν τε νῦν ὄντων τὸ πρᾶγμα οὐδὲν διαφερόντως ἔχει, τί λοιπὸν ἐμοὶ ἢ τῶν γε πλειόνων ἀφεμένῳ μικρά τινα διαλαβεῖν δεῖ καὶ ὅσα μοι τἀσφαλές ἐστι προμνώμενα; μήπου τοι καθάπερ οἱ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἄθλων ἀτέλεστοι κινδύνῳ χρησάμενος αἰσχύνης ἀθλητὴς ἐμαυτῷ καταστaίην. καὶ πείθομαί γε μηδὲν εἶναι τῶν πάντων ἕτερον, ὅ με προσήκει μᾶλλον ποιεῖν, ἢ τὸν ἐντεῦθεν φυλάττεσθαι κίνδυνον καὶ μάλα μᾶλλον ἐμέ, ἢ B εἴ τι βρέφος ἐβούλετο μάζαν σιτεῖσθαι, πρὶν ἀπότιτθον γενέσθαι. V. 165 ἐξῆν γὰρ ἄν γέ που πάντως ἀνιᾶσθαι τελεσθέντος. χρὴ μέντοι οἶμαι, ὡς εἰς ἀνάκτορον εἰσιόντι παμπόλλοις φαιδρυνόμενον καὶ ποικίλοις ἀγάλμασιν, ὡς δὲ κἂν τοῖς τοῦ βασιλέως ἐγκωμίοις γε-

alioqui vero neminem id facile praestare posse. Nam et orationis ornatu longo intervallo omnes a tergo relinquis: nec ullum in te bonum desideratur, quorum ullum vel nostra aetate, vel a primordio par aut simile exemplum reperiri queat. Hoc orationis loco neque omnes tuas laudes recensere, neque aliquas praeterire audeo evidentibus gravibusque de causis. Nam et ingenii imbecillitas et debiti magnitudo animum meum diverse trahunt: ut periculum utrinque caventi mihi et utrumque sit conandum, et neutrum, ambobus inter se coniungendis. Si enim ii omnes, quibus illustre nomen olim eruditio peperit, adessent, nec tamen argumento satisfacere possent: et eadem est eorum etiam qui nunc vivunt conditio: quid mihi restat, nisi ut maxima parte omissa paucula explicem, quae sine periculo tractare possim? ne forte, ut Olympicorum certaminum rudes, meapte culpa suscipiam dedecus. Ac omnino persuasum habeo, nihil omnium aeque ac periculum hoc cavendum esse mihi, et nihilo minus quam si infans, nondum ab ubere remotus, pane vesci cupiat. Nam si id fieret, esset utique dolendi locus. Etsi autem conatus est arduus, tamen decere arbitror non minus, quam si in sacrarium omnis generis imaginibus exornatum ingrederer: ita

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

νομένῳ τοῖς ἄλλοις τῶν ἄλλων παρακεχωρηκότι ἑνός που ἢ καὶ δύο τὸ πλεῖστον ἐπιμνησθῆναι. πλείονα γὰρ ὡς οὐκ ἀσφαλὲς ἂν εἴη λέγειν, ὅτῳ δὴ μὴ μεταμέλειν μέλοι, ἔστιν εἰρημένον. εἰ γὰρ τῶν δύο οὐκ εὐχερῶς ἄν τις ἀπαλλάξαιτο, σχολῇ τῶν γε C πλειόνων. ἄλλοι μὲν τοίνυν ἀλλάττα λεγόντων, ὥς γε εἴρηται, τῶν τοῦ βασιλέως, ἐμοὶ δ' ἐχέτω μνήμην τό,τε τῆς φρονήσεως αὐτοῦ μέγεθος καὶ ὁ τῆς γλώττης κρότος. ὧν αὐτός τε πεῖραν σχὼν τοῖς τε ἄλλοις χρώμενος ἀεὶ διὰ γλώττης ἄγουσι καὶ οὐδέσι μὴ θαυμάζουσιν, οὐκ ἔσθ' ὅτε μέμνημαι καὶ αὐτὸς, μὴ D ἀσχολοῦντός μου τὸν νοῦν τοῦ αὐτῶν θαύματος καὶ ἀπορεῖν ποιοῦντος, πότερον πρότερον καὶ μᾶλλον ἐπαινοίην ἑκατέρων· καὶ ἀεὶ περαιτέρω τοῦ λόγου δηλοῦσθαι εὑρίσκων μεταχωρῶ πρὸς ἐμαυτὸν διολισθαίνων, καθάπερ οἱ σώμασι λείοις τὰς χεῖρας ἐρείδειν σπουδάζοντες. ὡς νῦν γε, εἴπερ ἐξῆν μοι, οὐδαμῶς ἂν ὑφιέμην μὴ καλεῖν σε γῆς ἥλιον, ὦ βασιλεῦ. ὡς γὰρ πάντες φωτὸς θησαυροὶ τῷ ἡλιακῷ ξυνελθόντες δίσκῳ πᾶσιν ἐκεῖθεν ὥσπερ ἐκ κοινοῦ E πρυτανείου τὰς ἀφορμὰς διδόασι τοῦ βλέπειν, οὕτω δὴ κἂν σοὶ πᾶσα φρόνησις συνδραμοῦσα φέρεται ὥσπερ ἐξ οὐρανοῦ πανταχόσε τῆς γῆς, ἀφορμὰς διδοῦσα πᾶσι τοῦ θαυμάζειν· καὶ ὥσπερ οὐκ ἔστιν οὐδεὶς, ὃς τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀθέατος ἔμεινεν, οὐδ' οὐ μὴ μένῃ, πλὴν ἢ ὃν ἥλιος εἶδε πλὴν τοῦ βλέπειν· οὕτως οὐδ' αὖ ἔστιν οὐδεὶς, ὃς ἀνήκοος τῆς σῆς φρονήσεως διετέλεσεν, οὐδ' οὐ μὴ διατελέσῃ, πλὴν ἢ ὅστις ἐγένετο πλὴν τοῦ ἀκούειν. οὕτω F σε γῆς ἥλιον προσειπὼν οὐκ εὔηθές τι φάναι δοκῶ μοι· εἰ δὲ καὶ πλέον τι λέγει τις, οὐκ ἔγωγε διοίσομαι. ἐπὶ μὲν γὰρ οἶμαι

2. δύο] δυοῖν W. in mg.

etiam Imperatoris laudes aggressus caetera aliis concedenda, unius vero atque alterius mentionem esse faciendam. Nam plures attingere periculosum fuerit. Qui enim binas absolvere difficulter queat, quid pluribus accidet occupato? Itaque alii alia commemorent: a me vero et ingenii magnitudo et dicendi vis celebretur, quas et ipse experimento cognovi: et alii, quorum consuetudine utor, quotidie praedicant, nemine non admirante; neque ego unquam commemoro, quin admirer et ambigam, utrum eorum magis laudare debeam, cum subinde plura quam dicta fuerunt, dicenda occurrant. Ad me ipsum ergo redeo, non secus ac ii, qui laevibus corporibus inniti student, labascentes. Nam nunc quidem si liceret, non committerem quin terrae solem te dicerem, Imperator. Ut enim omnes lucis thesauri una cum solari orbe prodeuntes omnibus usuram lucis impertiunt: ita etiam in te omnis sapientiae concursus velut e caelo in omnes terras fertur, admirandi tui causas suppeditans: et ut nemo est omnium, qui solis radios aspexerit, nisi quem sol luminibus orbatum aspexerit: ita nemo est, neque erit, qui de tua sapientia nihil audierit, nisi audiendi sensu destitutus. Hac ergo ratione si te solem terrae appellaro, non inepte id facturus mihi videor: et si quis aliquid maius dixerit, me minime refragante dicet. Caelestium enim

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

τῶν οὐρανίων σωμάτων τὸ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχειν ἀφαιρεῖται τὴν ὑπεροχὴν τοῦ θαύματος· τὸ δ' ἄλλοτ' ἄλλως ἔχειν τῶν ἀνθρώπων ὄν, ὑπερεχόντων ἔσθ' ὅτε καὶ οἷς ἀλλήλους, εἶτα τὸ σὸν πρᾶγμα παντὸς βέλτιστον καθάπαξ καταστὰν πῶς οὐκ ἀτεχνῶς ἐοίκοι ἂν ὑπερβολῇ θαύματος; καὶ εἰκότως. ἐχρῆν γὰρ πάντως που τῶν ἄλλων ὅσον ὑπερέχεις ἀξιώματι, τοσόνδε δῆτα καὶ φρονήσει. τοιγαροῦν καὶ ξυνεῤῥύηκε. σοφιστῇ μὲν οὖν ἤδη τινὶ ἤρκεσε (P. 204) τὰ Δημώνακτος εἰπόντι χαρίεντα ἀποφθέγματα τὴν σοφίαν ὁπόση δηλῶσαι Δημώνακτος, ὡς χρῆμα καὶ τοῦτο πάνυ πολλοῦ τίμιον ὂν τοῖς ἀνθρώποις. οὐ μὴν εἰ καὶ γλώττῃ ἐχρῆτο εὐρροούσῃ δεδήλωκεν· οὐ γὰρ οἶμαι εἶχεν. ἢ γὰρ οἶμαι ἦν οὐκ ἂν αὐτῷ ἄῤῥητον, ἐπαινεῖν οὕτω προελομένῳ σοφίας μεγάλης ἥκοντα ἄνδρα. σοῦ γε μὴν τῆς σοφίας τὰς λαβυρίνθους κἂν καὶ δηλῶσαί τις πίνακι δοὺς τὰ σὰ γνωματεύματα, ὁμοῦ δὲ καὶ τῆς γλώττης τὴν εὔροιαν οὐκ ἂν δήπου, εἰ μὴ ἄλλῳ τῳ χρῷτο τρόπῳ, ἢ ταῖς τοῦ (B) Νείλου παραβάλλων προχύσεσιν, ἃς διασκοποῦνται πήχεσιν Αἰγύπτιοι, ἢ δῆτα κλάδοις ἐξ ἀμπέλου ποικίλοις. καὶ γὰρ καὶ κατὰ πήχεις αὔξειν ἔχει τὰς ἔνδοθεν πηγὰς τοῦ νοῦ καὶ αὖ ὡς ἄμπελος ἀπ' εὐτυχοῦς γέ που τῆς ῥίζης ἀνίσχουσα πολλοὺς ἑλίσσει τοὺς κύκλους καὶ διὰ παντὸς ἐκ βλάστης βλάστην φύει σφόδρα γέ τοι εὐφυῶς. οὐ γὰρ οἵαν ταύτην ἔλαχες τὸ γόνιμον τῆς ἔνδοθεν (C) πηγῆς ἐξαμβλοῦν, ἢ τόκου παρεχομένην διηνεκῶς ἀωρίαν ὑπ' ἀμηχανίας καὶ τὰ τοῦ μεγίστου νοῦ συγχωννύουσαν μυστήρια, οὐδ' ἀγύμναστόν τινα οὖσαν καὶ μὴ σαφῶς τετελεσμένην τοῖς τῶν

10. *οὐ μὴν εἰ καὶ* W. et Boiv. pro *οὐ μὴν καί*. 13. *τὰς*] *τοὺς* coni. Boiv.

corporum idem perpetuo status admirationem nonnihil imminuit: omnium vero rerum humanarum, quarum nonnullis alii aliis antecellunt, cum perpetua mutatio sit, nonne tuae res omnium optime constitutae omnem admirationem excedunt? Omnino certe decuit, ut quantum dignitate alios antecedis, tantum etiam sapientia illos superares. Itaque factum est. Rhetori sane cuidam satis fuit, recitatis Demonactis salibus, illius omnem sapientiam ostendere: quasi ea quoque res magni aestimanda esset. Nec tamen quanta fuerit eius eloquentia ostendit, quae nulla in illo fuit. Nam si qua fuisset, non ab eo tacita fuisset, cui tanta virum sapientia celebrare propositum fuit. Tuae vero sapientiae recessus tametsi aliquis indicarit, tuaque consilia velut in tabula exposuerit, orationis tamen copiam non alia ratione expresserit, nisi ut Nili inundationibus eam comparet, quas cubitis Aegyptii metiuntur, aut variis vitis ramis. Nam et mensura cubitorum, id est maiorem in modum, internos mentis fontes auget, et ut vitis a foecunda radice orta multos corymbos implicat, et germina germinibus cumulat perquam generose. Nec enim ea tibi lingua contigit, quae mentis fontem hebetet, aut immaturos ex inscitia foetus edat, et maximi ingenii arcana confundat: neque inexercitata, aut sacris praestantis animi non satis initiata:

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. V. 166

τοσούτων φρενῶν ὀργίοις· ἀλλ' οὕτω γ' ἀποχρῶσαν, ὡς καὶ φιάλαις ὅλαις εἶναι, ὡς εἰπεῖν, ὁπηνίκα καὶ ὁπόσα εἴη ἐθέλοντι ἐξαντλεῖν, μετὰ στάθμης μέντοι καὶ κρίσεως ἀκριβοῦς, κολαζούσης μὲν τὸ πλεονεκτοῦν, μὴ ὥσπερ πηγή τις ὑπερλιμνάζουσα πλέον ἀποτρέχῃ τοῦ δέοντος· ῥωννυούσης δὲ τὸ καταπῖπτον, D ὁπηνίκ' ἂν ᾖ ῥᾳστώνη τοῦ σπουδάζειν· ὡς εἶναι καὶ τοὺς μὴ σπουδάζοντας λόγους σου παρὰ τοσοῦτον οὐκ ἀξυντελεῖς, παρ' ὅσον οὐδ' οἱ τοῖς ἐξεσμένοις ἀλάξευτοι συντεθειμένοι λίθοι τοῖς τῶν ἱερῶν περιβόλοις. τοσοῦτόν γε μὴν τὸ ἡδὺ τοῖς λεγομένοις περιθεῖ, ὡς εἶναι νομίζειν ἵμερόν τινα ἐσκηνῆσθαι τῇ γλώττῃ σου, ὃς καὶ παρόντας εὐφραίνει καὶ μεταστάντων οἱονεὶ ταῖς ἀκοαῖς E ἕπεται ἐνηχῶν τε καὶ ἐξαρτᾶται χυμὸς μέλιτος, ἐπειδάν τις ἀπογεύσηται. ἀλλὰ γὰρ ἄλση καὶ λειμῶνες καὶ ἐρημίαι ταῖς τῶν ᾠδικωτάτων ὀρνίθων ᾠδαῖς ἦρος ὥρᾳ περιηχοῦνται, ὡρισμένοι τόποι καιροῖς ὡρισμένοις. σοῦ δὲ τῆς σώφρονος εὐγλωττίας, ἀντὶ μὲν ἔαρος, ὁ τῶν τεσσάρων ὡρῶν κύκλος διηνεκής· ἀντὶ δὲ λειμώνων καὶ ἀλσῶν ἤπειρος ἅπασα, οὐχ ὅσην Ἡρακλέους ὁρίζουσι στῆλαι, ἀλλὰ σύμπαν φημὶ ὅσον ὅ,τε τῆς οἰκουμένης ἔνδον F καὶ ὁ κύκλῳ διάκοσμος ἐξυφαίνει, Ἀττικοῦ παντὸς ἐναργέστερον πέπλου τὰς σὰς ἀρετὰς διαγράφων. πείθομαι γὰρ μηδ' ἂν τοῖς ἐπ' ἔσχατα γῆς Κελτοῖς, οὐδ' ἂν οὐδέσιν ὅσοι πρὸς τῷ ὠκεανῷ τυγχάνουσιν ὄντες, οὐ μέντοι οὐδ' ἂν ἐνδεῖν σου τῆς φήμης, οὐδ' αὐτοῖς Ἰνδοῖς· ἀλλὰ κἀκεῖθεν τὸ κῦρός σε δέχεσθαι τοῦ νικᾶν περιουσίᾳ φρονήσεως πάντα ἀνθρώπων γένη. οὕτω τοι τὸ

2. ὁπόσα Boiv. pro ὁπόση.

sed ita instructa, ut totis phialis, ut ita dicam, quoties et quando libuerit, inde haurire liceat, certo tamen modo et exquisito cum iudicio, quo et redundantia coerceantur, ne, velut ex fonte restagnante, plus effluat quam oportet: et humilia erigantur, cum vacat serio eiusmodi studiis incumbere: ut tua verba, cum meditandi otium deest, tam inutilia non sint, quam illaborata saxa, quae in structura templorum politis lapidibus adiunguntur. Tanta porro suavitate oratio conditur, ut aestimari queat desiderium in tua lingua sessitare, quae et praesentes exhilarat, et abeuntes aures veluti sequitur, in iis resonans et memoriae inhaerens, quemadmodum sapor gustati mellis linguae adhaerescit. Verumenimvero luci et prata et deserta suavissimis tempore verno cantillantium avicularum vocibus resonant, certa loca certis temporibus. Tuae autem prudentis facundiae, loco veris, quatuor anni temporum ambitus perpetuus est: loco pratorum autem et saltuum omnis terra continens, non quantam Herculanae columnae includunt, sed quantam terrarum orbis amplectitur, quovis Attico peplo evidentius tuas virtutes depingens. Credo enim nec in extrema Gallia, nec ullis Oceani accolis, famam tuam ignotam esse, aut ipsis Indis: sed inde etiam eam tibi laudem tribui, quod omnes mortales prudentia vincas. Sic tua gloria, fama

σὸν κλέος, καθάπερ ἐπὶ νηὸς τῆς φήμης ὀχούμενον, πλῆρες θαύ- A. C. 1282 ad 1328 ματος διὰ πάσης ἔρχεται γῆς. τεκμήρια δέ μοι τῶν λόγων· καὶ γὰρ οὐκ εἰσὶν ὁπόσα κατὰ γῆν εἰσὶν ἔθνη, ἐξ ὧν μὴ οὐκ ἦλθον ὡς σὲ τῇ φήμῃ δημαγωγούμενοι· οὕτω μέντοι σὺν ἑορτῇ πάντες, Imp. Andron. Senioris. ὥστ' ἐξεῖναι ζημίαν νομίζειν, εἴ τις ἀπαλλάξειε τοῦ ἰδεῖν τε καὶ P. 205 συγγενέσθαι. τὸ γὰρ πολλοὺς ἑκάστοτε τῆς οἰκουμένης ἑκασταχόθεν συῤῥεῖν ἴσως χειμάῤῥου ῥεύμασι, τὸ δὲ κύκλους ἑλίσσειν ἀεὶ περὶ σὲ, οἷον καὶ περὶ Πυθαγόραν οἱ ἐκείνου φοιτηταὶ, τὸ δὲ διψῶσιν ὥσπερ ὠσὶν ἀτρεμίζοντας δέχεσθαι τὰ λεγόμενά σοι, καθάπερ οἱ θεομάντεις ἐπιπνοίας ὁπότε θείας ἐμφοροῖντο· ταυτὶ B τοίνυν μὴ σύμβολα εἶναι τοῦ δικαίως σφόδρα ἐφίεσθαι τῆς σῆς ὁμιλίας, ὡς οὔσης θαυμασιωτάτης, πάντες οἶμαι οὐκ ἐροῦσι. τὸ δ' αὖ σὲ πρὸς οὕτω παντοδαπὰς πεύσεις τε καὶ προβλήματα διαλλάττοντα μὲν πρὸς ἄλληλα, οὐκ ἐπιχώρια δὲ οὐδὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς ἔθεσιν, ἔπειτα πᾶσιν οἰκείως ἐν ταὐτῷ διαλέγεσθαι τὰ πλείστης ἐπάξια σπουδῆς τε καὶ μελέτης, τουτὶ δ' ἔγωγε πολλοῦ C δέω μὴ λέγειν ὡς Περικλεῖς ἅμα καὶ Νέστορας ὑπερβέβληκεν. ἐκείνων μὲν γὰρ τοῖς λεγομένοις ἔσθ' ὅτε καὶ σφαλλομένη τελευτὴ ξυνέβαινε· σοῦ δ' οὐκ ἔσθ' ὁπότε μὴ προσήκουσα. καὶ τῶν μὲν ἐπιχωριάζων ὁ τῦφος τοῖς χείλεσιν, ὡς ἂν ἀποῤῥοὴ κακίας, τὸ σεμνὸν τῶν λόγων ἀφῃρεῖτο, καθάπερ μήλων ὥραν ἀφαιρεῖται σκώληξ ἐφεδρεύων· χείλεσι δέ γε τοῖς σοῖς τύφου μηδενὸς μηδαμῶς ἐφεδρεύοντος ἔστι προϊέναι καὶ τὸν τῆς γλώττης κρότον πάντῃ ἀκιβδήλευτον. Ἑλλήνων μὲν οὖν παῖδες τὰ ἑαυτῶν σεμνύνειν ἐθέ- D λοντες ἐπειδή τινας οἶμαι ἠλιθίους ἀνθρώπους ἢ τοῦ Ὀρφέως

veluti navi vecta plena admirationis omnes terras pervagatur. Verba mea illud confirmat, quod nullae in orbe terrarum gentes sunt, unde non aliqui fama tui nominis inducti ad te venerint: tanta quidem cum festivitate omnes, ut grave incommodum interpretentur suum ab aspectu et consuetudine tua discessum. Quod enim multi ex omnibus terrae partibus aquarum torrentis instar ad te confluunt, et subinde circa te versantur, ut circa Pythagoram eius discipuli, et avidis auribus tua dicta, tanquam divina responsa, venerabundi cum silentio accipiunt: haec inquam signa esse, quod consuetudinem tuam ardenter expetant ut admirabilissimam, omnes assentientur. Quod autem ad tam varias quaestiones et propositiones, quae et inter sese differunt et a nostris moribus abhorrent, omnibus eodem tempore de gravissimis et maximi momenti rebus tam apte prudenterque respondes: dicere non verebor, Nestores et Pericles abs te superari. Nam illorum orationes saepe irritae fuerunt; tuae vero nunquam non efficaces. Ac gentilitius linguae illorum fastus, velut improbitatis propago quaedam, illorum orationem deformabat, ut vermis pomi elegantiam: tua vero labia ab omni fastu aliena solida et indelibata laude tuam linguam exornant. Graeci quidem ad res suas amplificandas, cum quosdam, stolidos ut reor

A. M. ἐκίνει κιθάρα κινεῖσθαι ἔφασαν καὶ τὰ ἄψυχα τοῖς ἐκείνου πρὸς
6791 λύραν ᾄσμασιν. εἰ δὲ καὶ ἡμῖν ἦν βουλομένοις τὴν ἀλήθειαν εἰς
ad
6836 μύθους ἐξαίρειν, ὅντινα τρόπον ποιήσαιμεν μείζω ἢ ἔχουσιν ὄντα
Imp. Andron. Senioris. ὡς οὐκ ἔνι ῥᾴδιον εὑρεῖν οὐκ ἔνι δήπου μὴ φάναι. ὥς τό γε νῦν
E εἶναι καὶ πεπείσμεθα, μηδ' ἂν ἀπίστως ἔχειν, μηδ' ἀνέφικτ'
ἀνθρώποις ἡγεῖσθαι, ὁπηνίκα ὁρῶμεν ἐς μύθους τοὺς ποιητὰς
τὰ πλείω τῶν πραγμάτων ἀπάγοντας· εἴτε μὴ οὐχ ἱκανούσης
V. 167 τῶν τότε ἀνθρώπων τῆς φύσεως· εἴτε καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς ποιη-
ταῖς δόξαν ἐπίτηδες ποιεῖν περιφανείας εἵνεκα πλείονος. ὡς γὰρ
ἥκιστα μείζω ἢ ὥστ' ἀνθρώπου φύσει χωρητὰ εἶναι, ὁπόσα πρὸς
θαῦμα καὶ μύθους ἐκεῖνοι ἀπήνεγκαν, ἔδειξας σὺ διὰ πάντων
F ἐλάσας. πρότερον δ' ἔγωγ' ἀκούων Ἀκαδημίαν καὶ Λύκειον
καὶ Στοὰν μέγα τι ταῦτ' ᾠόμην εἶναι καὶ πᾶν ὅτι κάλλιστον καὶ
ὑπερήφανον, διὰ Πλάτωνα γοῦν καὶ Σωκράτην καὶ Ζήνωνα, καὶ
ὅσοι διάτορον ἐν διαλέξεσιν ἔπνευσαν. νῦν δὲ πᾶσαν τὴν περὶ
αὐτῶν εὐκλεᾶ δόξαν ἀπεβαλόμην, ὥσπερ οἱ διαγρηγορήσαντες τὰ
ἐν τοῖς ὕπνοις ὀνείρατα· καὶ οἴομαί γε ἐκείνων θαῦμα οὐκ ἔθ'
ὑπέρτερον ἢ ὥσθ' ὅμοιον εὑρεῖν, ἀλλ' εἶναι μέτριον καὶ μόγις
P. 206 μέγα, τοσοῦτον ἐκείνους παριόντα ὁρῶν σε, ὅσον ἐγὼ τοῦ κατα-
ξίαν θαυμάζειν σε λείπομαι. καίτοι μέγα ἂν ἦν, εἰ καὶ παρα-
πλησίως τοῖς ᾀδομένοις εἶχε τὰ σά. σὺ δὲ ἀλλὰ καὶ ὑπερσχὼν
φαίνῃ, ὅσον ἐν ῥαψῳδίαις τῶν ἄλλων κηρύκων τῷ ὑπερφωνεῖν
ὁ Στέντωρ. ἰδοὺ γὰρ ὑπὲρ πᾶσαν Ἀκαδημίαν καὶ Λύκειον καὶ

3. ποιήσαιμεν Boiv. pro ποιῆσαι. 7. ἱκανῆς οὔσης W. in mg.
14. Ζήνωνα em. W. pro Σόλωνα.

homines, Orphei cithara demulsisset, cantu illius etiam inanima quaedam commota esse fabulati sunt. Quod si nobis etiam liberet veritatem fabulis commutare eoque modo exaggerare: nemo opinor negaverit, difficile esse ullam rationem comminisci, qua ea, quae nunc sunt, maiora fingantur quam re ipsa sint, cum plerasque res a poetis in fabulas redactas esse videamus; sive ingenia illorum temporum obtusiora fuerunt, sive alioqui poetae de industria propter maiorem claritudinem illa sint commenti. Ea enim haud quaquam esse maiora ingenii humani captu, quae illi ad miracula et fabulas detorserunt, tu demonstrasti, qui illa omnia confecisti. Ego vero cum pridem Academiam, aut Lyceum, aut Stoam nominari audirem, magnum aliquid imaginabar et pulcherrimum atque excellens, ob Platonem utique et Socratem et Zenonem et caeteros, qui disserendo valuerunt. Nunc vero omnem de illis praeclaram opinionem abieci, quemadmodum experrecti somnia: illorumque miraculum non maius iudico, quam cui simile reperiri queat: immo mediocre esse, et vix magnum habendum puto, cum te tanto intervallo eos supergressum esse videam, quanto infra dignitatem te admiror. Quamvis autem magnum esset, si res tuae rebus eorum qui celebrantur consimiles essent: tamen te tantum illos vincere constat, quantum Stentor clamando caeteros praecones superavit. Ecce enim palatium tuum

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

Στοὰν σοῖς λόγοις ἀποφαίνεις τὰ σὰ βασίλεια, πρυτανεῖον παντοδαπῆς παιδείας φαίη τις ἂν οἰκειότερον. εἶναι γὰρ καὶ μηδένα, ὅντινα τῆς σῆς ἀπολελαυκότα φωνῆς, ἢ δῆτα μόνης τῆς θέας, μὴ καὶ ὠφελείας τῆς μεγίστης, ὅσα γε πρὸς ἤθους ῥυθμὸν καὶ γνώσεως αὔξην, ἔτι μὴν πρὸς τὸ ἐγκυμονῆσαι λόγους καὶ διαλέξασθαι B ἑτοιμότερον· ταυτὶ τοίνυν καὶ ὅσα παραπλήσια ἐκ μόνης γέ σου τῆς ὁμιλίας οὐκ εἰσὶν οἵτινες οὐκ ἀπώναντο· οἳ δ' ἀπώναντο, πάντες ἄρ' εἰσίν. ἴσως δ' εἰσὶ καὶ παρ' οἷς ἀγαθὴν λαχοῦσι τὴν φύσιν, ὡς ἂν ὑπὸ ζεφύρῳ πρωϊνῷ κύκνοι ᾄσειαν C ἐμμελές, ὡς δὲ κἀκ τῆς σῆς ἐπιπνοίας ἐμμελὴς ὁ τόκος τῶν καλῶν ἐξενήνεκται. οἷς δὴ πᾶσι καὶ κρείττων πολλῷ φιλοτιμία τίς ἐστιν, εἴ τις ἀποφθεγμάτων τῶν σῶν ἀπομνημονεύσειεν, ἢ τῶν Ὁμηρικῶν Ὁμηρίδαις. ἐξαίρετον χρῆμα ἡδονῶν, ὁπόσαι δι' ἀκοῆς πρὸς ψυχὴν ἀπαντῶσι, φασὶ τὰς Σειρῆνας πάλαι γενέσθαι· οὐ μὴν ἀταλαίπωρόν γε, ὅτι μὴ θανάτου τιμώμενον. ἢ γὰρ τεθνάναι ἀκούσαντα πάνθ' ὁντινοῦν ἔδει, ἢ μὴ κηρῷ τὰ ὦτα φραξάμενον D κἀντεῦθεν κωφὸν τοῖς ἐκείνων μέλεσι μείναντα. σοῦ δὲ δημηγοροῦντος οὐχ ὅπως οὐ κηρῷ τὰς ἀκοὰς ἀποφράττειν ἐθέλουσιν, ἀλλ' ἀντικειμένως θάνατον ἡγοῦνται, ὅτι μὴ πανηκόους τινάς, ὡς εἰπεῖν, ἀνέδειξεν ἡ φύσις, ὥσπερ οὖν τοὺς πανόπτας οἱ μῦθοι. τίνας γὰρ οὐκ ἂν ὑπερβέβηκας Δημοσθένεις τῇ τῆς δημηγορίας οἰκονομίᾳ τε καὶ δεινότητι; τίνας δ' οὐ Πλάτωνας τῇ τοῦ νοῦ μεγαλοφυΐᾳ τε καὶ σεμνότητι; τίνας δ' οὐκ ἂν ἀνηρτήσω E

8. ἄριστοι legit W.

eloquentia tua ita instruxisti, ut quamvis Academiam, quodvis Lyceum, quamvis Stoam vincat, quod multo aequius omnis eruditionis domicilium appellaretur. Nemo enim est, qui tua suavissima voce audita, aut vultu tantum conspecto, non maximum inde fructum ad formandos mores, ad incrementum doctrinae, ad eloquentiae copiam, et disserendi acumen ceperit. Haec igitur et id genus alia e solo congressu tuo emolumenta nulli sunt, qui non perceperint: qui vero perceperunt, omnes optimi evaserunt. Fortassis etiam sunt bonis quidam ingeniis praediti, apud quos, te aspirante, elegans institutionis egregiae foetus appareat; ut cycnis accidit, qui matutino Zephyro aspirante praeclare canunt. Qui omnes longe magis eo gloriantur, si quis scite dicta abs te referat, quam Homeridae, si Homericas sententias audierint. Suavitas insignis Sirenum vocis olim magnopere celebrata est. Sed ea non sine magna calamitate atque interitu audiri potuit: nec ulli manserunt incolumes, nisi aures cera obturassent sibique audiendi sensum ademissent. Te vero concionante tantum abest aures cera ut obturent, ut mortis instar ducant, quod natura eos non ab omni parte auritos fecerit, sicut fabulae quosdam plenos oculorum fuisse tradunt. Quos enim Demosthenes concionum artificio et vi non superasti? quos non Platones ingenii magnitudine et gravitate vicisti? Quos vero non ita tibi devin-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἀνθρώπους, σὲ μᾶλλον θαυμάζειν ἢ τὸ τῆς Ἀττικῆς ἡλικίας ἀκμάζον πάλαι τὸν Σωκράτην, ἐφ' ὅλην σου τὴν δημηγορίαν χάριν ὁμοῦ καὶ πειθὼ συνορῶντας ἐφέρπουσαν, καθάπερ ἐπ' ἄνθη ἀγροῦ τὸ ποικίλον τοῦ χρώματος; οὕτως ἐραστὰς ποιεῖς ἅπαντας τῆς σῆς Καλλιόπης, ἐκκάων ὑπερφυῶς. ἔχειν δὴ οὖν
F τὰ τοῦ Σολομῶντος τοῖς σοῖς ἐφαμίλλως οὐδεὶς ἂν ἔχοι ἀμφισβητεῖν· ὑπερέχειν γε μὴν τοῦτο δὲ οὐδείς ἐστιν ὅστις ἡγεῖται. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἔστι φάναι, ἐκεῖ μὲν οἷς χρήσεταί τις πολλοῖς οὖσι μαρτυρίοις· ἐνταυθοῖ δὲ βραχέσιν, ἢ τοσούτοις μὲν, μὴ τοιούτοις δέ· πολὺ μὲν τ' ἂν τοὐναντίον. οἷς γὰρ τὰ ἐκείνου θαυμάζειν ἔνι, τούτοις οὐκ ἔνι πλὴν ἢ τῆς τοῦ νότου βασιλίσσης, ἣν ἐς Παλαιστίνην ἐκείνη πορείαν ἐστείλατο, μαρτύριον. ὅσοι δὲ τῶν σῶν
P. 207 μέμνηνται, τούτοις καὶ βορέαν καὶ νότον ὁμοῦ τοῖς λοιποῖς τῆς
V. 168 γῆς πέρασιν ὅστις μὴ οὐ φάσκει μαρτύρια εἶναι, ὅπως ἀθῷος φανεῖται τοῦ ἁλῶναι ψευδόμενος, οὐχ οἷός τ' ἂν εἶναί μοι δοκεῖ. ἐπεὶ μέντοι κατὰ τὸν Ἀναξαγόραν νοῦς ἐστι σοφὸς ὁ τὰ πάντα διακοσμῶν καὶ πάντων αἴτιος, οὕτω δῆτα τῷ περιόντι σοι τῆς τοῦ νοῦ σοφίας ἐξηγῇ τῶν πραγμάτων καὶ οὕτω σοι τὴν ἀρχὴν διακοσμεῖς, τῆς φρονήσεως τῷ μεγέθει πάντα περιτρέπων εἰς τὸ χρήσιμον, ὡς τῶν ἐξ αἰῶνος οὐδεὶς ἄμεινον. ἐρρῶσθαι δὲ καὶ ὁ
B λόγος τῷ φήσαντι νῦν μοι δοκεῖ, ὡς γνώμῃ καὶ φρονήματι καὶ ἀνδρίᾳ ψυχῆς τὰ πολλὰ τῶν πραγμάτων, ἀλλ' οὐ τῷ πλήθει τῶν ὑπαρχόντων κρίνεται. ὡς γὰρ εἴ τις ἄριστος μουσικὸς τὴν ἐν τοῖς φθόγγοις ἁρμονίαν, ἐντείνων μὲν τὸ τῶν χορδῶν ὅποι τετάσθαι δεῖ, χαλῶν δ' ὅποι τοῦτο βέλτιον, τά τε διαστήματα

7. ἡγεῖται] ἥκιστα codd.; οἴεται W. in mg.

xisti, ut magis te mirentur, quam Attica illa aetas Socratem? quippe qui concionem tuam et persuadendi vi et voluptatum illecebris conditam esse perspiciant: sicuti agri varietate florum exornantur. Usque adeo tuae Calliopes amatores omnes reddis et mirabiliter incendis. Quare te Solomonis esse similem, nemo est qui dubitet: superari autem ab illo, nemo contendat. Neque enim dici potest, illic multa suppetere testimonia, hic vero pauca: aut totidem quidem, non autem talia: sed contra potius. Nam qui illum mirantur, iis non aliud competit testimonium, nisi Reginae Austri in Palaestinam profectae. Qui vero tuarum rerum mentionem faciunt, hi ad mendacii suspicionem abolendam et Septentrionis et Austri una cum caeteris terrae finibus testimonia proferre mihi posse videntur. Caeterum cum Anaxagora auctore mens sapiens sit, quae cuncta gubernet et omnium causa rerum existat: et tu excellenti sapientia res administras et imperium gubernas, ingenii magnitudine omnia in melius convertens, ut nemo unquam ex aequo id praestiterit, et recte is dixisse videatur, qui consilio, prudentia, viribus animi plerasque res, non autem rerum copia ponderari affirmavit. Ut enim musicus, qui sonorum concentum optime callet, chordis quae intendendae sunt intendendis, contraque laxandis, ubi id expedit, et moderatis intervallis

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

μέτρῳ ποιούμενος κάλλιστον οἷον τὸ χρῆμα τῆς ᾠδῆς κεράννυσιν· ὣς δὲ καὶ σὺ τῇ φρονήσει ἴσα καὶ ῥυθμοῖς τισι μουσικοῖς τὰ πράγματα διεξάγων τὴν διὰ πασῶν, ὡς εἰπεῖν, ἁρμονίαν ἁρμόζῃ, ὥς εἶναι συνᾴδειν πανταχόθεν ἑαυτῇ κάλλιστά τε ἔχειν καὶ ὡς ἂν πάντες πεισθεῖεν θεὸν εἶναι σαφῶς τὸν διὰ σοῦ τὰ τῇδε καθιστάμενον. C οὕτω σὲ θεῖόν τινα καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἄνθρωπον πάντες νομίζουσιν ἄνθρωποι. φθάνεις γὰρ τῇ τοῦ νοῦ καθαρότητι τὰς τῶν ὑπηκόων ἁπάντων διερχόμενος διαθέσεις καὶ γνώμας καὶ ὅποι μάλιστα τείνουσιν ἀρετῆς ἢ κακίας κάλλιστα διαγινώσκων· κἀντεῦθεν ἁρμόζεις, ὡς εἴρηται, σαυτὸν ὡς δεῖ τοῖς πᾶσιν ἀνθρώ- D ποις· καὶ κυβερνᾷς, κατὰ Πίνδαρον, τὰν πολύστροφον γνώμαν ἑκάστων καὶ διατίθης ὅποι ἂν σχοίη τὰ πράγματα βέλτιστον. γνώριμον δ' εἴη παντί που, ὡς οὐκ ἄν ποτε Θεμιστοκλῆς πρὸς φήμης ἤλασε τοσοῦτον, εἰ μὴ Ξέρξης ἤλασεν ἐφ' Ἕλληνας. οὐκ ἂν δὲ Μιλτιάδης ἐκεῖνος οἶμαι ἐς ὄνομα ἤγετο, εἰ μὴ Περσικοὶ σατράπαι καὶ τὰ τῆς Ἀσίας ὅπλα πρὸς Ἀττικὴν καὶ Μαραθῶνα διέβαινον πρότερον. ἀλλ' εἶχον ἂν τὴν ἀρετὴν θαλαμευομένην, E ὡς εἰπεῖν, καὶ ἀτεχνῶς ἐν ἀδήλῳ κειμένην, ὥσπερ οἱ θησαυροί. καὶ σοῦ δὲ τὴν οὐρανοῦ ψαύουσαν φρόνησιν κατίδοι ἄν τις ἐκ μυρίων μὲν καὶ ἄλλων· ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ καιρὸς ἀντέπνευσε μὲν, οὐκ ἀνεσόβησε δέ σου τὰ πράγματα, πάσης βασάνου σαφέστερον τοῦτ' ἂν εἴη δεῖγμα, ἀκιβδήλῳ φάναι χρυσῷ κατεσκευάσθαι σου τὰ τῆς διανοίας. πολλοῦ γὰρ τὰ πράγματα εἰληφὼς διατρέχοντος κυκεῶνος, οἷος ἂν διαδράμοι νεφέλας ὁπηνίκα εἴη στροφῶν F ἀπαρκτίας καὶ μικροῦ πάντων ἐθνῶν ἐφ' ἡμᾶς κινουμένων οὕτω

relinquendis cantum elegantissime permiscet: ita et tu, qui prudentia veluti rhythmis musicis omnia temperes, absolutissimum concentum efficis, quo res pulcherrime gubernatae et ab omni parte consentientes efficiant, ut omnes existiment Deum plane esse, qui tuo in iis regendis ministerio utatur. Ita te omnes homines divinum quendam hominem et homine superiorem existimant. Nam animi puritate subditorum omnium affectiones et voluntates penetrans et, ad quas virtutes aut vitia potissimum tendant, acerrime perspiciens, ita te componis, ut dictum est, quemadmodum omnibus hominibus convenit: et, ut Pindarus ait, varium cuiusque ingenium gubernas, itaque singula disponis, ut optime collocentur. Neque vero quisquam ignorat, Themistoclem nunquam ad tantam gloriam fuisse perventurum, nisi Xerxes in Graeciam invasisset. Neque etiam Miltiades ille, ut arbitror, tantum nomen haberet, nisi Persici satrapae et Asiana arma prius in Atticam et Marathonem penetrassent: sed eorum virtus, ut terra obruti thesauri, in obscuro latuisset. At tuum divinum ingenium cum ex aliis infinitis perspici queat, tum vero ex eo, quod cum tempora adversarentur, nec tamen res tuas everterent, id evidentissimum signum fuit praestantis tuae sapientiae. Nam cum Imperium perturbatione plenum suscepisses, nec dissimile nubibus ab Aquilone agitatis, et paene omnes nationes in nostrum

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. σφοδρῶς, ὥσπερ οὓς φασι καταράκτας Νείλου, μόνος αὐτὸς τὰς ἐμβολὰς ἐς σεαυτὸν ἀναδεχόμενος ἑστῶτι φρονήματι, παραπλησίως προβλῆτι πολλῶν προσρηγνυμένων κυμάτων ἀκυμάντῳ μένοντι, οὕτω καὶ βουλεύῃ καὶ διατίθης, ὡς οὐδ᾽ ἔνι οὐδενὶ τῶν ἁπάντων ἐνθυμηθῆναι πρὶν τελεσθῆναι· οὕτω μὴν ῥαδίως, ὥστ᾽
P. 208 ἔργον εἶναι μᾶλλον οἷς ἔνι πειρωμένοις λόγῳ διεξιέναι ἢ σοὶ ἔργῳ πληροῦντι· ὡς ἐξεῖναι, εἴ τις βούλοιτο διαμετρεῖν ὅσα τε λόγοις, ὅσα δὲ καὶ ἔργοις, φρονήσεως γέμουσιν ἑκατέροις, ἐπιτελεῖς τρόπαια, ἡμέρας ἑκάστης ἀριθμοῦντι τὰς ὥρας πάνυ τοι σφόδρα ποιεῖν εἰκός. μηδὲ γὰρ εἶναι μηδεμίαν, ἥτις παρέλθοι σῶν ἢ λόγων ἢ ἔργων καλλίστων ἄμοιρος. σοῦ γὰρ καὶ φθέγμα ἓν ἐκμειλίσσει καὶ περιτρέπει ἐς τὸ πρᾷον καὶ τὸν σφόδρα ἀμείλικτον
B καὶ ἐκτεθηριωμένον εὖ μάλα ἄνθρωπον, ῥᾷον ἢ λέγεται τὸ τοῦ Σαὺλ δαιμόνιον ἡ τοῦ Δαβὶδ κινύρα. ὡς νῦν γε σοῦ χάριν σχολὴν ἄγομεν φόβου παντὸς ἡμεῖς. ἐν γὰρ τῇ πρύμνῃ τῶν καθ᾽ ἡμᾶς, ὡς εἰπεῖν, πραγμάτων καθήμενον ὁρῶντές σε καὶ διαγρυ-
V. 169 πνοῦντα ἐπιμελῶς ἔκ γε τῶν προλαβόντων παρεσκευάσμεθα καὶ τὰ τέως προσδοκηθέντα δεινὰ πρὸ τῆς πείρας ἀεὶ παρακρούεσθαι γενησόμενα πάντ᾽ εἰδότες τῆς σῆς διανοίας τρόπαιον. καὶ μέχρι
C τούτου τάχ᾽ ἄν τινες ἀθυμήσαιεν, μέχρις ἂν ποιήσωσι τὴν ἀρίστην σου σύνεσιν ἐνθύμιον· ἔπειτα ἔδοξας ὡς ὑφ᾽ ἡλίῳ καομένοις ζέφυρος. ἔλαθον δ᾽ ἄρα ἐμαυτὸν ἔγωγε εἰς τὰς ἀβύσσους τῶν σῶν κατὰ βραχὺ καθιεὶς πλεονεκτημάτων; τοῦτο δ᾽ ἦν δήπου, ὅπερ

3. *μένοντι*] Wolfius addit: *atque omnium periculorum tempestatibus sedatis, in tranquillum portum nos perduxisti.* Hinc Boivin. aliquid deesse suspicatur. 14. *Σαὺλ* pro *Σαούλ*. BOIV. 18. *πρὸ* A. et W. in mg. pro *πρίν*.

exitium conspirassent tanta vehementia, quantus in Nili cataractis impetus esse fertur: tu solus impressiones illas constanti animo, instar immotae rupis violentos fluctus aspernantis, excepisti: atque omnium periculorum tempestatibus sedatis in tranquillum portum nos perduxisti. Ita tu quidem et deliberas et disponis omnia, ut nemo omnium prius illa cogitare possit, quam perfecta fuerint: idque adeo facile, ut difficilius sit aliis ea commemorare, quam tibi administrare. Unde fit, ut si quis enumerare velit prudentissima et dicta et facta tua, non aliud agat, quam qui cuiusque diei horas numerare instituerit, quarum nulla elabitur pulcherrimarum tuarum vel orationum vel actionum expers. Nam vel tuae vocis sonus unus mitigat et mansuefacit hominem etiam immanissimum: idque facilius, quam lyra Davidis daemonium Saulis fugabat. Nunc igitur tuo beneficio metu omni vacui sumus. Nam cum te in puppi, ut ita dicam, rerum nostrarum sedentem videamus et diligenter excubantem, ex iis, quae praecesserunt, parati sumus: et nuper expectata pericula, priusquam periculum eorum faciamus, avertimus, tua sapientia illa omnia propulsatum iri praevidentes. Ac tantisper forsitan aliqui desperarint, donec summam prudentiam tuam cogitarint: tum vero ita recreantur, ut afflatu Favonii aestuantes. Sed quid ego impru-

ἀπελεγόμην τοῦ λόγου ἀρχόμενος, σαφέστατα πάντων ἀποροῦντα αἰσθόμενος αὐτὸς ἐμαυτόν. καὶ γὰρ ᾤμην μικράττα εἰπόντι καὶ ὅσα ἀρκεῖν εἶναι χρέους ἔκτισιν μηκέτ' εἶναι πλημμελὲς τῶν γ' ἑξῆς, ᾗ βουληθείην, ἀποστατεῖν. παρῆλθε δή με, ὡς πρᾶγμα ποιῶν εἴην τῆς ἐμῆς τὰ μέγιστα γνώμης καταψευδόμενον. περὶ D γάρ τοι τοῦ μεγίστου χρήματος τῆς σῆς φρονήσεως προθέμενος λέγειν, πλὴν τῶν ἔργων δι' ἧς ταῦτα πράττεται καὶ ἃ ἕπεται ὥσπερ ὁλκάδι ἐφόλκια, προσόμοιον ἔγνων ποιεῖν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ὁρμαθοῦ τινος ἄκρου λαβὼν τῇ χειρὶ, ἔπειτα ἐνόμισεν ὑφαιρεῖσθαι τουτὶ ἥκιστα τοῦ ἐφεξῆς κινηθησομένου. τόδε δ' ἦν ἂν ἀβου- E λίας μεστὸν, ὥσπερ δὴ καὶ τοὐμὸν τουτί· οὐ μὴν οἷόν τ' οὐκ ἔχειν παραίτησιν, εἰ μή τινες κἀκείνου τὴν συγγνώμην ἀτεχνῶς ἀφαιροῖντο, εἴ τις ἀπειροθάλαττος ὢν, ἔπειτα περιπολοίη μὲν τὰς ἀκτὰς, ἐς δὲ τὰ τῶν πελαγῶν ἀμήχανα οὐκ ἐθέλοι οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἐφεῖναι. ἀλλὰ γὰρ οὖν τῶν εὐλόγων εἶναι κἀμοὶ δοκεῖ τῶν σῶν ἀγαθῶν, ὡς εἰπεῖν, τὰς ἀκτὰς παραπλεύσαντα ὥσπερ F ἐξῆν εὐχῇ τὸν λόγον ἐνορμίζειν. ὁ τῇδε τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ τοιῷδε χρόνῳ μάλα προσφυῆ καὶ προσήκοντα ἀναφήνας σὲ θεὸς αἰῶνι παντὶ συνδιαμετροίη σοῦ τε καὶ τῶν ἐκ σοῦ τὸ βασίλειον κράτος, ὡς ἂν καὶ ἡμῖν εὐδαιμονεῖν εἴη μέχρι διαπαντός."

A. C. 1282 ad 1328
Imp. Andron. Senioris.

θ'. Ἐμοὶ μὲν οὖν ταῦτα διεξιέναι τῷ τηνικαῦτα ξυμβέβηκε. P. 209
τοῦ δὲ χρόνου προβαίνοντος ἐς τὸ πρόσω παρὰ τοσοῦτο πλείονα τὴν αὐτοῦ διάθεσιν ἀεὶ καὶ εὐμένειαν ἐκαρπούμην, παρ' ὅσον καὶ

5. καταψευδόμενον Boiv. pro καταψευδόμενος. 7. δι' ἧς ταῦτα πρ. pro ἃ δι' αὐτῆς πράττ. BOIV. 14. ἐθέλοι Boiv. pro ἐθέλει.

dens in excellentiae tuae gurgites me paulatim immitto? Id ipsum vero est, quod initio orationis detrectabam, cum me omnibus tuis laudibus praedicandis plane imparem esse sentirem. Putabam enim, si pauca dixissem, quae ad aes alienum dissolvendum satis essent, licitum fore mihi caeteris supersedere: sed non animadverti, me id facere, quo mea opinio plurimum falleretur. Nam cum de re maxima, tua nimirum sapientia, dicere instituissem, praetermissis operibus, quae per eam geruntur et quae eam ita sequuntur, ut maiora navigia lembi: perinde me facere animadverti, ac si quis catena summa manu prehensa putaret eam sic se ablaturum, ut annuli reliqui non moverentur. Id quod incogitantiae summae fuerit, sicut et meum factum: quod tamen veniam meretur, nisi ea illi etiam negetur, qui maris ignarus in littoribus obversetur, sed in profundum pelagus sese demittere minime velit. Mihi certe quidem non a ratione alienum videtur, tuorum bonorum quasi littora ut licuit praetervecto in voti portum appellere. Deus, qui te huic Imperio et his temporibus aptissimum et opportunissimum produxit, idem tuam tuorumque Imperatoriam maiestatem in omne aevum tueatur, ut et nos perpetua felicitate floreamus."

9. Tum igitur sic accidit, ut hanc orationem haberem. Tempore autem procedente maiorem in dies erga me eius affectum ac benevolentiam

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

τὸν χρόνον ἐς τὸ πρόσω προβαίνειν ξυνέβαινεν. ὥστε καὶ ἐς τὰς τῶν ἱερατικῶν με τῆς ἐκκλησίας πρώτας τιμὰς ἀνάγειν ἐσκέπτετο. ἤδη δὲ καὶ ὥσπερ ἀῤῥαβῶνά τινα τὴν τοῦ χαρτοφύλακος ἀξίαν ἔν γε τῷ παρόντι ἠνάγκαζε δέξασθαί με, ἵν' εἴη τις τοῦτ' εὐ- B πρόσωπος αὐτῷ ἀφορμὴ πρὸς τοὺς βασκαίνοντας καὶ ὑπ' ὀδόντα λοιδορουμένους αὐτῷ τῆς ἡμετέρας εἵνεκα τιμῆς, ἧς παρ' αὐτοῦ λαμπρῶς εὐθὺς ἐκαρπούμην, μήτε χρόνον προεισενεγκὼν, ὡς ἔθος τοῖς πλείστοις, μήτε τινὰ πολιὰν τρίχα, μήτε τινὰ τιμὴν ἱερατικήν. ηὐτρέπιζε δέ μοι ἤδη, ὡς ἐφ' ἑτοίμῳ τῷ πράγματι, καὶ ἃ τῇ ἀξίᾳ προσήκοντα ἦσαν ἐνδύματα. ἐγὼ δ' ἐς τὴν ἐμαυτοῦ νεότητα ἀπιδὼν καὶ τὴν τῶν τοιούτων ἀωρίαν πραγμάτων παρελ- C θὼν ἔλεξα τοιάδε. (B.) „Περὶ μὲν ἐμαυτοῦ καὶ ὡς οὔπω μοι καίρια τὰ τῆς ἱερατείας βραχύν τινα ἀποχρήσειν μοι δοκῶ τὸν ἀπόλογον. ὅ,τε γάρ μοι χρόνος οὔπω ὡραῖος πρός γε τὰ τοιαῦτα· καὶ μέντοι γε καὶ οἱ τῆς ἡσυχίας καὶ τῶν λόγων μανιώδεις καὶ V. 170 λελυττηκότες ἔρωτες ἡβῶσιν ἔτι παρ' ἐμοὶ καί με μὴ, πρὶν εἰς κόρον ἐξήκειν, παρήσειν διϊσχυρίζονται. τότε γὰρ καὶ τὰ τῆς D διανοίας τὸ ἄφετον ἕξειν καὶ ἀποχρῶν πρὸς θεοῦ λειτουργίαν. τὸ δὲ νῦν ἐμβριθεστέραν εἶναι τὴν τῶν μυστηρίων τόλμαν, ἢ ὡς ἐμέ γε ἐνεῖναι ῥᾳδίως ἐνέγκαι, τοῦτο δ' οὖν εἰ μή τῳ δὴ τῶν πάντων ἄλλῳ, ἀλλὰ γὰρ εἴ τι τῶν ἁπάντων ἄλλο καὶ τοῦτο δὴ τῶν πάνυ τοι προδήλων ἔμοιγε. ὁπόσην γὰρ ἐχρῆν τοῦ πράγματος τὴν πεῖραν, τόσην, ὡς εἰπεῖν, ἀσκῶ τὴν ἀπειρίαν ἔν γοῦν τῷ παρόντι. τὸ δ' οὕτως ἔχοντ' ἀμαθῶς κατατολμᾷν τῶν θείων καὶ E ἀψαύστων, ὅμοιον ὂν ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐπεπήδα θαλάττῃ, πρὶν

expertus sum; adeo ut primos etiam Ecclesiasticos honores mihi conferre cogitaret, ac statim Chartophylacis dignitatem velut pignus quoddam accipere me cogeret; ut speciosam causam haberet ora obturandi obtrectatoribus, qui clam illi ob talem erga me affectionem conviciabantur; quod nec provecta aetate nec cano capillitio nec sacerdotio aliquo commendatus, ut plerique solerent, illa fruerer. Iam vero, ut re non dubia, etiam dignitati consentaneas vestes mihi parabat. Ego vero, cum adolescentiam meam et tempus huiusmodi rebus alienum considerassem, ad hunc modum verba feci. (II.) „Quod ad me et immaturam sacerdotio aetatem attinet, non magna opus esse arbitror excusatione. Nam et anni mei talibus rebus sunt impares et otii ac litterarum insanus ac furiosus amor adhuc apud me fervet: nec me missum facturum affirmat, priusquam iis ad satietatem fruatur. Tum enim et liberum fore meum animum et ad Dei ministerium idoneum. Nunc vero audacem mysteriorum tractationem onus esse gravius, quam ut facile illud possim sustinere, si nemo alius intelligit, ego certe sic intelligo, ut nihil magis. Nam quantam res experientiam postulant, tantae mihi sum imperitiae conscius, hoc quidem tempore. Atqui hominem adeo rudem divinis et non tangendis sese rebus ingerere, non aliud fuerit, quam si quis natandi nescius in mare desiliat:

A. C. 1282 ad 1328

Imp. Andron. Senioris.

ἢ μαθεῖν διανήχεσθαι, οὐδ' ὑγιὲς ἥγημαι καὶ οὐδὲ πλεῖστον δέω θαυμάζειν, εἴ τις ἀνάσχοιτό ποτε τοσαύτην τόλμαν ἀνασχέσθαι λογισμῷ καθεστηκότι πλήττων ἑαυτόν. ποίων μὲν γὰρ οὐκ ἂν εἴη πρηστήρων, ποίων δ' οὐκ ἂν θαλαττίων πυθμένων τὸ πρᾶγμα ἐπάξιον; εἶεν. τό γε μὴν πρὸς ἐμὲ εὐμενὲς καὶ κηδόμενον τοῦ σοῦ κράτους καὶ πρὸς εὐποΐας πάνυ τοι σφόδρα ἐπικλινὲς καὶ ὀξύῤῥοπον, εἴπερ δή τι τῶν ἁπάντων ἕτερον καὶ τοῦτο δ' ἐν τοῖς P. 210 μάλιστα ἔγωγε ἄγαμαι· καὶ οὐκ ἔχω παντοδαπὸς γιγνόμενος τίσι χρησάμενος ἐπινοίαις γνοίην ὅπως ποτὲ καὶ οἷστισι τοῖς αἰτίοις αὐτὸς χρησάμενος, ὦ βασιλεῦ, τοιοῦτός μοι γίγνῃ. ἀλλ', ὡς ἔοικε, πρὸς τὸν κοινὸν δεσπότην ὥσπερ πρὸς ἀρχέτυπον εὐφυῶς ἁμιλλώμενος οὐκ ἀναμένεις αἰτίας ἀεὶ περὶ πᾶν ἀγαθόν· ἀλλὰ πῇ μέν, πῇ δ' ἀναίτιος γίγνῃ καὶ σφόδρα φιλότιμος εὐεργέτης. ὃ δὴ καὶ μάλιστα πάσαις ἀρχαῖς οἰκειότατόν τε καὶ πρε- B πωδέστατον. τὸ γὰρ προϋπηργμένης αἰτίας εὐεργετεῖν οὐ μᾶλλόν γ' ἂν εἴη τοῦ δρῶντος, ἢ τοῦ τὴν αἰτίαν προβεβλημένου. καὶ νῦν γέγονέ σοι τὸ τῆς ἕξεως φύσις ἀμεταβλήτως ἔχουσα· καὶ ὥσπερ ἕκαστα τῶν ὄντων τὸ τῆς φύσεως ἴδιον αὐτομάτως ἀποτελεῖ καὶ ὑγραίνει μὲν ὕδωρ, κάει δὲ πῦρ καὶ τἄλλα ὡς ἡ φύσις ἑκάστῳ κεχειροτόνηκεν, οὕτω δίεισι τὸν πάντα αἰῶνα διατελοῦντα, οὐδαμῇ οὐδαμῶς οὐδεπώποτ' οὐδεμιᾶς ἀποχειροτονῆσαι δεδυνημένης τροπῆς, οὕτω δὴ καὶ αὐτὸς πεφυκὼς πρὸς εὐεργεσίας τοῦτο καὶ C λόγοις καὶ πράγμασιν, οἱονεί τι φύσεως ἄτρεπτον καὶ ἀκήρατον ἴδιον, οὐδέποτε οὐδαμῇ διαλείπεις διατελῶν. ἔνθεν τοι καὶ χάριτας ἁπάσας ἐθέλων ὁμολογεῖν, ἔπειτα τὸ πρὸς ἀξίαν οὐκ ἔχων

13. ἀλλὰ πῇ μέν, supple: οὐκ ἀναίτιος. BOIV.

neque sani hominis ego esse puto et valde mirer, si quis animo constans vel cogitare tale aliquid sustineat. Quibus enim fulminibus, quibus maris gurgitibus non digna fuerit illa confidentia? Caeterum tuae maiestatis clementiam erga me, sollicitudinem et summam ad bene merendum propensionem, si quid usquam aliud vel in primis admiror: et quocunque me vertero, non habeo, quo consilio adductus, quibusve rationibus, Imperator, te mihi talem praebeas: nisi quod apparet, te cum omnium Domino ingeniose contendentem non ullas expectare beneficentiae causas: sed illud tantum spectare, qua ratione bene mereri possis. Quod sane omnibus Imperiis dignissimum est et maxime proprium. Nam beneficentiae causa suppeditata benefacere, non tam benefici fuerit, quam eius qui id meruerit: et nunc diuturna illa consuetudo tua in immutabilem naturam est mutata: et ita ut omnes aliae res sive naturae munus ultro faciunt, ut aqua humectat, ut ignis urit, eodemque modo caetera per omne aevum naturas suas retinent, nec ulla unquam vi ab iis depelluntur: sic et ipse ad benefaciendum natus neque verbis neque factis bene mereri desistis. Quare cum gratum animum declarare verbis in primis cupiam, nec id pro dignitate fa-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

οὐχ ἧττον ἐμαυτοῦ γε τῷ τε λόγῳ καὶ τῷ χρόνῳ νεμεσῶ. δυοῖν γὰρ κατ' οὐδὲν οὐδέτερος ἰσάπαν ἀνέγκλητος ἔμοιγε φαίνεται. ὅ,τε γὰρ λόγος ἀνώτερος ὢν τῆς ὕλης καὶ προσήκων μᾶλλον ἀρεταῖς ἐδόκει δή μοι μηδ' ὀψὲ τοῦ χρόνου μὴ τροπῇ μηδὲ φθορᾷ
D τινι λατρεύσειν, ἀλλ' ὁμοίως ἔχειν ἐν παντὶ διαπαντὸς τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν ἀποφαίνειν ἀποχρώντως· ὁ δὲ λέληθεν ἤδη μεταβαλὼν καὶ αὐτὸς, ἐπειδὴ σοί γ' ἐντετύχηκε τῷ μακρῷ θησαυρῷ τῶν καλῶν. οὕτω γὰρ ἀσθενῶς ἔσχεν, ὥστ' οὐδένες τῶν αὐτῷ χρωμένων ὕμνησαν πρὸς ἀξίαν τὰ σὰ, πάλαι πολὺν ἤδη
E χρόνον πειραθέντες τε καὶ πειρώμενοι. οὔκουν οὐδ' αὐτὸς θαῤῥήσας ἧκον, ὡς τῆς ἀξίας ἴσως δυνησόμενος ἐφικέσθαι. καίτοι γε ἐβουλόμην γ' ἂν μᾶλλον, ἢ πάντα μοι ἐγγενέσθαι χρήματα. μεγίστην γὰρ ἂν οὕτω τοῖς ἐμοῖς παρεῖχον λόγοις τὴν εὐγένειαν, ὥσπερ ἄρα καὶ ταῖς ἑαυτῶν χερσὶν οἱ τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἁπτόμενοι· ἀλλὰ πολλῶν τῶν ἐκ τῆς παροιμίας ἡμῖν ἀδυνάτων ἐν ταῖς βίβλοις κειμένων ἕν τι τῶν πολλῶν καὶ τοῦτο κινδυνεύει
F καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι. ἐνταυθοῖ δὲ τοῦ λόγου γενόμενος ἀνεμνήσθην τοῦ Ἀττικοῦ μύθου, ἐν ᾧ τὸν Μῶμον ἀχθόμενον εἰσάγει τῷ Διῒ καὶ ἀποσκώπτοντα, ὅτι μὴ συμπαρήγαγε τῷ τοσῷδε καὶ τοιῷδε κάλλει τοῦ παντὸς καὶ τὸν ἄξιον τοῦ παντὸς ἐπαινέτην.
V. 171 κατὰ ταὐτὰ γάρ μοι καὶ αὐτῷ καὶ ἀποσκώπτειν ἐπῄει καὶ ἄχθεσθαι τῷ χρόνῳ νυνί. εἴπερ καὶ γὰρ ὡς τοσούτων ἀγαθῶν ἔμπλεων προήνεγκεν ἄνθρωπόν σε καὶ οἷον οὐ μέχρι σοῦ· ὁ δὲ καὶ τοὺς ὑμνήσοντας ἀξίως συμπροήνεγκε, πάνυ γ' ἂν ἐποίει δεδογμένα

16. καὶ τοῦτο, scilicet τὸ πρὸς ἀξίαν ὑμνῆσαι τὰ σά. Vid. Notas. BOIV.

cere possim, non minus et tempori et orationi, quam ipsi mihi succenseo, cum utrumque ex aequo reprehensione dignum existimem. Nam oratio cum materiam superet et virtutes propius attingat, diuturnitate temporis nec mutationi nec exitio fore obnoxia videbatur: sed perpetuo sibi constatura, ut vim rerum abunde exprimeret. Verum enimvero et ipsam esse mutatam, postquam ad te divitem bonorum thesaurum se convertit, animadverto. Adeo enim debilitata est, ut nemo unquam ea usus res gestas tuas pro dignitate celebrare potuerit. Quare nec ego ea spe fretus accedere potui, quamvis nihil mihi sit optatius. His enim verbis meis dignitatem maximam conciliarem, sicut ii manibus suis, qui res sacras contrectant. Sed cum multa in libris proverbia occurrant, quibus aliquid impossibile esse innuitur: e multis illis et hoc unum fortasse et est et dici potest. Hac orationis parte Atticae fabulae in mentem venit, quae Momum Jovi succensentem et illudentem facit, quod cum tanta et tali universitatis pulchritudine non etiam dignum universitatis laudatorem produxisset. Eodem enim modo et ipse tempori nunc et illudere et succensere queo, quod cum te tantis bonis refertum virum produxerit, qualem ante te neminem, si una etiam eos, qui pro dignitate celebrare te possent, genuisset, recte omnino fecisset; cum nunc pul-

τῷ προσήκοντι λόγῳ. νῦν δ' ἐξ ἡμισείας φιλοτιμεῖται τὰ κάλλιστα. πάλαι μὲν γὰρ ἐδείκνυ τῶν σοφῶν τὴν φορὰν ἐρήμην ἀξίων πραγμάτων, νῦν δὲ τὰ θαύματος ἄξια προενεγκὼν ἔλαθε καὶ τοὺς ὑμνήσοντας ἀξίως συμπροενεγκεῖν, ἄτακτά γε ποιῶν καὶ ὡς ἀληθῶς ἐπάξια τῆς ἑαυτοῦ φύσεως. ἐπίσης γὰρ ἀπολαύουσι τοῦ ἀτελοῦς καὶ λόγοι, τῶν δεξομένων πραγμάτων οὐκ ὄντων· καὶ θαυμάτων ἐπάξια πράγματα, τῶν θαυμασόντων οὐκ ὄντων, οὐδὲ παραπεμψόντων τοῖς ἑξῆς. ὡς νῦν γε μόνοι τῷ χρόνῳ τὴν χάριν ἐχόντων, ὧν οἷον κλέος ἀκούομεν ἐπί τε τῇ φρονήσει καὶ τοῖς ἄλλοις μέρεσι τῆς ἀρετῆς, εἰωθότι μετά γε τῆς φήμης ἐπὶ μέγα αἴρειν τὰ πράγματα· συναπιόντος μὲν τοῦ παρευθὺς ἐλέγχου τῷ θνήσκοντι· συναπιόντος δὲ καὶ τοῦ ἐκ τῆς συνηθείας ἐγγινομένου κόρου τοῖς πράγμασι. φιλεῖ γάρ πως τὸ μὲν παρὸν ἀεὶ πρὸς κόρον ἀποκλίνειν καὶ μαραίνειν τὸ τερπνὸν διά τε δὴ τὸ πλείοσιν αἰσθήσεσι καὶ συνεχῶς εἰς τὸ τοῦ νοῦ συμφέρειν ταμιεῖον καὶ ἔτι διὰ τὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ χρῆσθαι ἀκόλαστον· ὥσπερ αὖ ἐκ τοὐναντίου τὸ παρῳχηκὸς ἀκόρεστον ἀεὶ διατελεῖ διά γε τὸ σπανίως καί ποτε προσβάλλειν τῶν αἰσθήσεων μιᾷ τινι τῇ ἀκοῇ καὶ μόνῃ. καὶ μέλιτος μὲν γὰρ καὶ κρεῶν καὶ ὅσα πλουσίας τραπέζης εἰσὶν ἀναθήματα εἰς κόρον ἀπολελαυκώς τις ἐπεθύμησεν ἤδη καὶ τυροῦ καὶ θύμου· οὐχ ὅτι ταῦτα κρείττω ἐκείνων· ἀλλ' ἔδοξαν ἤδη διὰ τὸ σπάνιον τοῦ κεχρῆσθαι. εἰ δ' οὕτω ταῦτα καὶ κόρος ἀεὶ τοῖς παροῦσιν εἶναι ὁμολογεῖται, τὰ δὲ σὰ καὶ παρόντα

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris. P. 211 B C D

3. ἔλαθε pro ἐλάθετο. BOIV. 9. Non οἷον, ut W. legebat. Alludit ad Homericum illud: ἡμεῖς δ' αὖ κλέος οἷον ἀκούομεν. BOIV.

cherrimarum rerum semissem tantum ostentet. Nam olim quidem doctorum hominum proventum tulit rebus gestis destitutum: nunc cum res admiratione dignas protulerit, eos etiam, qui illas pro dignitate celebrent, gignere est oblitum, neglecto utique ordine et plane pro natura sua. Ex aequo enim imperfectae orationes sunt, cum res, quibus celebrandis adhibeantur, desunt: et res admiratione dignae, cum qui eas mirentur aut ad posteros celebrent, non reperiuntur. Itaque tempori gratias agere eos solos oportet, quorum sapientiae aut aliarum virtutum famam tantum audimus, tempori, inquam, quod una cum fama res amplificare solet. Etenim homine intereunte et praesentia indicia, quibus verum argui possit, evanescunt, et comitari solitum nimiam familiaritatem fastidium. Nam ea, quae adsunt, plerumque satietas comitatur, voluptatemque imminuit: quod et plurium sensuum adminiculo subinde animi recessibus ingeruntur et iis pro libidine et uti et abuti licet. Contra vero quae praeterierunt nihil habent fastidii, quod raro et uni fere aurium sensui offeruntur. Nam melle et carnibus caeterisque divitis mensae deliciis satiati caseum interdum et cepam desiderant: non quod haec illis praestent, sed quia ob rariorem usum videntur meliora. Quod si haec ita sunt ac illud in confesso est, praesentibus bonis

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

διὰ μακροῦ τοῦ χρόνου καὶ βλεπόμενά τε καὶ ἀκουόμενα κόρον οὐδένα τοῖς κεχρημένοις ἡμῖν οὐδεπώποτε ἐμποιοῦσιν, ὅτι μὴ καὶ πρὸς ἔρωτας ἐξάπτουσι μείζους, ὥσπερ τὰ τῶν ποταμῶν ῥεύματα τοὺς πολλῷ τῷ δίψει καιομένους, ἧπου γε καὶ τὰ παροιμιώδη τῆς γραφῆς νενίκηκας μετὰ πολλοῦ τοῦ κρείττονος. οὐ γὰρ γεγηρακότων ἀνελίττειν ἔχει τις πραγμάτων κύκλους ἐπὶ σοῦ, οἷς ἔξεστι
E δή που συνείρειν καὶ μυθικά τινα γοητεύματα τρυφῶντα κατὰ τῆς ἀληθείας (μὴ τοῖς λόγοις ἴσως ἀποχρώσης τῆς ἐκ τῶν πραγμάτων ὕλης) καὶ ταὐτὰ τοῖς ναυτικοῖς ἐξ ἀπορίας δρᾷν, οἳ μὴ ἐξικνουμένων τῶν φόρτων ἄμμων θαλαττίων τὰ κενὰ πληροῦσι τῆς ὁλκάδος· ἀλλ' ἐν θεάτρῳ κεῖνται πᾶσιν ὀφθαλμοῖς καὶ πάσαις ἐκβοῶνται γλώσσαις καί εἰσιν οὐδένων ἐγκωμίων ἔκδημα·
F μόνην δ' ἀπαιτοῦσι γλῶτταν τρόφιμον Ἀκαδημίας καὶ Στοᾶς καὶ λύχνων Δημοσθενικῶν ἀπόζουσαν. πασῶν γὰρ ὅσαι νῦν εἰσὶν ἐν λόγοις γλῶσσαι πάλαι πολλήν τινα κατεψηφίσαντο τὴν ἧτταν τῶν σῶν ἀγαθῶν αἱ πηγαί. ὥστ' οὐκ ἄτοποί τινες οὐδ' ἡμεῖς ἂν φανείημεν, εἰ τὴν γλῶτταν σχάσαντες τοῦ λέγειν ὄψει μόνῃ γε τῶν σῶν κατατρυφῷμεν. τούτου γὰρ εἵνεκα καὶ πλείοσι τοῖς αἰσθητηρίοις πρὸς τὴν τοῦ ἡμετέρου νοῦ κεχρήμεθα βελτίωσιν, ἵνα μηδὲν ἡμᾶς διαδιδράσκῃ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ τὴν ἧτταν
P. 212 θατέρου θάτερον ἀνακτᾶται. ἃ μὲν οὖν τῶν καλῶν ἀμφισβητησίμως πορεύεται πρὸς τὴν ἀκοὴν, εἰκότως ἂν καὶ ἑρμηνέα ζητήσειε λόγον. ἃ δὲ ἐπ' ὄψεσι κεῖται καὶ οἱονεὶ φωνὴν ἀνεκλάλητόν τινα προϊέμενα τὴν ἑαυτῶν ὑπὲρ πάντα λόγον κηρύττει λαμπρό-

23. Verba ἃ δὲ — ζητοίη add. V.

semper inesse fastidium; tua autem, quamvis diuturno iam tempore oculis et auribus nostris obversantia, nullum fastidium nobis fruentibus pariunt; quin immo ardentiorem quotidie amorem sui excitant; ut profluentes aquae hominibus siti exustis; nimirum proverbia ipsa Scripturae multum vicisti. Neque enim res vetustate obsoletas de te referre quisquam potest, quibus etiam fabulosa commenta et veritati fucum facientia possunt inseri, rerum gestarum materia forsitan orationem destituente: eodem plane modo, quo vacuae naves arena impleri solent: sed in theatro expositae sunt omnium oculis, et omnium linguis et laudibus celebrantur. Caeterum linguam requirunt in Academia et Stoa educatam et Demosthenicas lucernas redolentem. Nam bonorum tuorum fontes omnium huius aetatis eruditorum linguas iam olim demerserunt. Quas ob res ne nos quidem inepte facturi sumus, si lingua repressa tuo aspectu contenti fuerimus. Hac enim de causa pluribus sensibus ad mentis nostrae correctionem praediti sumus, ne quid eorum nos quae in mundo sunt lateat: sed quod in alio decesserit, alio pensetur. Ac ea quidem bona, quae auribus dubiis accipiuntur, recte interpretem postulant orationem: quae vero in oculos incurrunt ac muta veluti voce emissa disertius quovis eloquio suam praedicant claritatem, ea

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris. V. 172

τητα, σχολῇ γ' ἂν ἑρμηνέα ζητήσειε λόγον. εἰ δέ τις ζητοίη, ὅμοιον ἂν ποιοίη, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐν σταθερᾷ μεσημβρίᾳ τὸν ὑπὲρ κεφαλῆς ἠξίου δεικνύειν ἥλιον διὰ σμικροῦ τινος ἄνθρακος. ἄλλως τε καὶ τὰ τῶν πραγμάτων ὑπερφυᾶ καὶ λόγου νικῶντα δύναμιν σιγῇ μᾶλλον ἁρμόττει θαυμάζειν· εἰ δ' οὖν λήσομεν ἀντ' εὐδοξίας ἀδοξίαν πράττοντες αὐτοῖς. ἰδοὺ γὰρ ὑπερφυές τι χρῆμα τῶν οὐρανίων καὶ ἥλιος καὶ ἄμαχόν τινα δίεισιν ἐπισυρόμενος τὴν ἑαυτοῦ λαμπρότητα. ἀλλ' οὐδείς πω μέχρι καὶ τήμε- B ρον κατὰ τοὺς τῶν ἐγκωμίων ἐθάρρησε νόμους εἰς προῦπτον ὑμνῆσαι κάλλος αὐτοῦ καὶ μέγεθος καὶ τερπνότητα. μηδὲ γὰρ ἔχων ὅτῳ τις παραθείη τῶν ἐν κόσμῳ, πολλοῦ ἂν δεήσειε σαφῶς τι ἀγγέλλειν περὶ ἡλίου. πολλῷ δὲ δήπου πλείονος ἢ μᾶλλον τοῦ παντός γε δεήσειε πᾶς τις ἁρμοττούσῃ γλώττῃ διεξιέναι τὰ σά, ὃς ἅπαντα τῶν ἐν ἀνθρώποις τὰ κάλλιστα καὶ ὑπερφυᾶ συλλήβδην ἔχεις συλλαβών. καὶ μὴν εἰ μὲν ἀπὸ σοῦ γε ἦσαν ἠργμένοι C τῶν ἐγκωμίων οἱ νόμοι, οὐ μόνον ποικιλώτεροι ἂν ἐγίγνοντο καὶ πλείους τῇ τέχνῃ παρεῖχον τὰς ἀφορμάς· οἱ δ' αὐτοὶ καὶ νεαρώτεροί σοι προσβάλλοντες καὶ ἀκίβδηλοι οὐ τελέως ἂν ἐνδεῖν ἐδόκουν τοῦ εἰκότος. νυνὶ δὲ καθάπερ ῥόδον μαλαχθὲν καὶ ἀπολέσαν τὴν ὥραν ἐν οἷς οὐκ ἐχρῆν ἄλλοις μὲν δή τισι φανεῖεν ἂν ἴσως οὐκ ἀξυντελεῖς· σοὶ δ' οὕτω καὶ πάνυ τοι σφόδρα ἀξυντελεῖς, ὥσπερ τοῖς ἀεροβάμοσι πτηνοῖς τὰ ἐκ τῶν λίνων ἐνδύματα. ὥστε μοι διαποροῦντι καὶ ἥκιστα δυναμένῳ πρὸς ἄξιον ἀναφέρειν τὸν D λόγον παράδειγμα χρῆσθαι ἔπεισι πολλῷ τοῦ δέοντος ἐνδέοντι.

11. πολλοῦ ἂν — ἡλίου add. V. Vid. Notas.

nequaquam interpretem orationem postulant. Ea si quis explicari sibi iubeat, perinde fecerit, ac si quis meridianum solem vertici imminentem exiguo carbunculo demonstrare instituat; praesertim cum res inusitatae magnitudinis quaeque vires orationis superant, tacite admirari magis conveniat, ne fortasse non exornemus illas, sed deformemus. Ecce in caelis quam admiranda res est sol, quod ita perambulat, ut ineffabilem splendorem secum trahat! Sed nemo in hunc usque diem secundum laudationum leges palam eius pulchritudinem et magnitudinem et iucunditatem celebrare ausus est. Nam cum nihil sit in orbe quicum conferri possit, multum aberit, ut quisquam perspicue de eo dicat. Longe vero minus vel nullo pacto potius res tuas quisquam enarrabit, qui quicquid in rebus humanis vel pulchritudine vel magnitudine excellit, es complexus. Quod si a te laudationum leges petitae essent, essent eae non modo magis variae et copiosiores et artificiosiores, sed et illustriores et sinceriores, neque a fide veri abhorrere viderentur. Nunc vero, ut rosa languida, amissa ubi non oportebat venustate, aliis fortassis usui esse videantur: tibi vero usque adeo inutiles sunt, ut aereis volucribus lineae vestes. Quare mihi dubitanti et ad quod dignum exemplar orationem referrem nescienti eo utendum esse videtur, quod sit

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

τοιαῦτα γὰρ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα, πὴ μὲν εὐποροῦντα, πὴ δ᾽ ἀποροῦντα καὶ ἀεὶ ἄλλοτ᾽ ἄλλως ἔχοντα. ὅθεν καὶ οὐχ ἁπλῆ τις, ὅτι μὴ καὶ μάλα γε πολύτροπος ἡ τούτων θεραπεία. ἐντεῦθεν εἰς παροιμίαν καὶ ὁ δεύτερος πλοῦς ἐξενήνεκται· καὶ E τῶν πρώτων ἀποτυγχάνοντες δευτέρων ἁπτόμεθα καὶ τρίτων ἴσως. συγγένεια γάρ τις ἥκει διὰ πάντων καὶ ὁμοιότης, ἅτ᾽ ἐκ τῶν στοιχείων, ὥσπερ ἐκ μιᾶς τινος μητρὸς καὶ ῥίζης εἰληφότων τὴν τοῦ εἶναι σύστασιν. ἰδοὺ γὰρ καὶ λαμπάσι καὶ πυρσοῖς κεχρήμεθα, ἕως ἐν μὲν στερήσει τῆς τὰ πάντα βοσκούσης λαμπάδος, οἱονεί τινα δεύτερον ἐκ μηχανῆς ἥλιον πράττοντες τῇ νυκτί. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν πάντα κόσμον εἰκονίζειν ἐθέλοντες καὶ κύκλους F καὶ κινήσεις οὐρανοῦ καὶ ὡς ἔχει σχήματος εἰς τὰ περίγεια, μικροῖς τισι σώμασι σφαιρικοῖς ὑποφαίνομεν. ἂν δὲ καὶ πρὸς ζωγράφων τέχνας ἀπαγάγωμεν τὸν λόγον, ἐνταῦθα δὴ καὶ ἀφθονίαν εἰκόνων καὶ παραδειγμάτων εὑρήσομεν καὶ σκηνὴν ὡς ἀληθῶς ὑποκρίσεως γέμουσαν καὶ ἀμωσγέπως τοῖς χρώμασιν ἐπιπλανωμένας ἔχουσαν τἀληθοῦς τὰς ἐμφάσεις. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ τὸν τοῦ παντὸς ὑποκρινόμενοι δημιουργὸν ἐκεῖνοι, ἔπειτα μήτε P. 213 πνοὴν αἷς δημιουργοῦσι σκιαῖς δεδυνημένοι χαρίζεσθαι, μήτε ζωογόνον τοῖς σπέρμασιν ἥλιον, παίζουσιν οἱονεὶ ταῖς ὕλαις καὶ τοῖς χρώμασι· καὶ τῇδε μὲν ἐκ γῆς ἀνάγουσι τὸν σῖτον δῆθεν ἔτι χλοάζοντα καὶ γαλακτοτροφούμενον, τῇδε δ᾽ αὖ τελεσφόρον δεικνύουσι, μήθ᾽ ὑπὸ καλάμῃ καὶ φλοιῷ καὶ ἀνθέριξιν ἔτι καλύπτεσθαι θέλοντα καὶ μονονοῦ τὸ δρέπανον προκαλούμενον· καὶ ταῦτα

13. ὑποφαίνομεν Boiv. pro ὑπερφαίνομεν.

longe inferius. Ita enim sunt res humanae, ut alias copia abundent, alias penuria laborent et subinde aliter atque aliter sese habeant. Quare medicina illis non simplex, sed varia est adhibenda, unde illud proverbium: ὁ δεύτερος πλοῦς. Et si hac minus successit, res alia via aggredienda. Est enim omnium rerum cognatio quaedam et similitudo, propterea quod ex iisdem elementis omnes constant. Ecce enim facibus et rogis utimur, cum solis splendore destituimur et noctu veluti alium quendam solem machinamur. Atque etiam cum totum mundum exprimere studemus ac circulos et motiones caeli et cum terra configurationes, parvis quibusdam eum globulis adumbramus. Quod si ad pictorum artes sermonem transtulerimus, ibi vero imaginum et exemplorum copiam inveniemus et vere scenam quandam arte histrionica refertam, quae indicia quaedam veritatis utcunque coloribus nonnullis repraesentet. Nam cum alia, tum universitatis huius architectum imitantes, cum neque spiritum iis, quas faciunt, umbris impertiri possint, neque vivificum seminibus solem: in materia colores, ludi et ioci quidam sunt illorum. Ac inde quidem germinantem segetem e terra producunt et herbescentem viriditatem: illic vero adultam ostendunt, quae neque culmo, neque spicis, neque aristis iam se contineri velit et falcem tantum non

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

ποιοῦσι μήθ᾽ ὥραν περιμένοντες, μήτ᾽ ἄστρων ἐπιτολάς τε καὶ δύσεις, ἀλλὰ μιᾶς ἡμέρας ἐνίοτε βλάστην τε σίτου καὶ ἅλωνος ὥραν δεικνύντες. καὶ ἡμεῖς τοιγαροῦν μὴ δυνάμενοι τἀκριβοῦς ἐν τῷ παρόντι κατευστοχεῖν δεύτερον μέτιμεν πλοῦν· καὶ παραδείγμασι κεχρήμεθα πρὸς ἀληθείας ἔνδειξιν οὐ μάλα μὲν ἀξίοις, B
μάλα δ᾽ ἀπὸ γνώμης ἀκιβδήλου. νῦν γὰρ ἔδει κατ᾽ οὐρανὸν τοὺς μεγέθει καὶ κάλλει διαπρεπεῖς τῶν ἀστέρων ἐφ᾽ ἕνα τινὰ τοῦ οὐρανίου ξυνεληλυθότας σώματος τόπον διαζωγραφῆσαι καὶ ἀσφα- C
λέστατα ἐγχαράξαι τῶν σῶν γνωρισμάτων τὰ κάλλιστα, ἵν᾽ ὥσπερ τὴν τοῦ θεοῦ διηγοῦνται δόξαν οἱ οὐρανοί, οὕτω καὶ τὸ σὸν V. 173
διατρανοῦντες εἶεν μνημόσυνον ἐν πᾶσι τοῖς αὐτῶν ἑξελιγμοῖς ἀεὶ καὶ περιφανέστατον αὐτοκρατορίας ἀρχέτυπον σὲ τοῖς ἐφεξῆς προβαλλόμενοι. νῦν ἔδει πάντας ἀνθρώπους ἐφ᾽ ἕνα τινὰ τοῦ ἐπιγείου ξυνεληλυθότας σώματος τόπον εὐχήν τινα μίαν ταύτην ποιήσασθαι πρὸς τὸν παρασχόμενόν σοι τὸ βασιλεύειν, δι᾽ αἰῶνός D
σοι καὶ τὸ ζῆν παρασχεῖν καὶ διαμένειν διδάσκαλον τῶν ἐθελόντων ἄρχειν ἑκασταχοῦ, οἷα γυμναστήν τινα πάσης ἀρετῆς καὶ παγκόσμιον Ἑλλανοδίκην. νῦν ἔδει πᾶσαν ἀνθρωπίνην γλῶτταν τὴν ἐμὴν ἀνειληφέναι γνώμην, πρύτανιν τῶν λεγομένων, ἵνα ἦν ἐντεῦθεν καὶ κοινή τις τελετὴ καὶ πανήγυρις καὶ συμφωνία παγκόσμιος ὑπὲρ σοῦ καὶ τῶν σῶν. οὐκοῦν ἀλλ᾽ ἐπειδήπερ ἐν τῷ παρόντι E
ἡμῖν ὡμολόγηται, μεῖζον ἢ κατὰ λόγου δύναμιν εἶναι τῶν σῶν ἐγκωμίων τὸ μέγεθος καὶ οὐδὲ πολλαῖς γλώσσαις ἁλώσιμον, εἰ τὴν ἀξίαν ζητοίη τις, λοιπὸν ἂν εἴη καταλύειν ἐνταῦθα τὸ τῆς

flagitet: eaque faciunt nec tempore expectato, nec astrorum exortu vel occasu: sed uno saepe die et segetem germinantem et maturum frumentum ostendunt. Ad eundem modum et nos, qui veritatem assequi nequimus, id facimus quod licet, exemplisque utimur, indignis illis quidem, sed ex animo sincero depromptis. Nunc enim oportebat stellas magnitudine et splendore illustres in unum caeli locum coeuntes signis et characteribus certis ea, quae in te singularia et pulcherrima sunt, describere, ut quemadmodum Dei gloriam caeli enarrant, ita et tuam memoriam in omnibus suis conversionibus explicarent et illustrissimum Imperatoriae maiestatis archetypum te posteritati proponerent. Nunc omnes homines in unum aliquem telluris congressos locum unum hoc votum facere oportebat ad eum, qui tibi potestatem istam dedit, ut et immortalem tibi vitam donaret, quo magister eorum esses, qui ubivis terrarum regnare vellent, velut omnis virtutis gymnastae et universali Hellanodicae. Nunc omnis humana lingua debebat meum assumere animum, eorum quae dicerentur promum, ut inde communis quaedam festivitas et solennitas et totius mundi de te et tuis consensio existeret. Caeterum, quia iam confessi sumus, ampliorem esse laudum tuarum magnitudinem, quam quae oratione comprehendi queat, ac ne multis quidem linguis edisseri, si quis dignitatem spectet: id scilicet restat, uti iam vel

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

γνώμης καὶ ἄκοντας πρόθυμον. μανία γὰρ σαφὴς ἂν εἴη τὸ τοῖς ἀδυνάτοις ἄντικρυς ἑκόντας ἐγχειρεῖν." (Γ.) Ἐμοὶ μὲν οὕτω τὰς διδομένας ἀπηγορευκότι τιμὰς βίαν ἐπενεγκεῖν ὁ βασιλεὺς ἠβούλετο μέν, δεῖν δ' ὅμως οὐκ ἔκρινεν· ἀλλ' ἡσύχασε ταμιευσάμενος εἰς ἕτερον τὸ πρᾶγμα καιρόν.

P. 214 ι'. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον τῇ Κωνσταντινουπόλει κατὰ πάροδον ἐπιδεδημηκότας ἐθεασάμεθα θαυματοποιόν τινα τέχνην ἐξησκημένους ἄνδρας οὐ μείους τῶν εἴκοσιν· οἵους οὐδείς πω τῶν ἡλικίᾳ προβεβηκότων οὔτ' ἀκοῇ ἔσχεν, οὔτ' ὄψει τεθέαται. οὓς πρῶτα μὲν ὁρμηθέντας ἐξ Αἰγύπτου καὶ ὥσπερ τινὰ κύκλον ποιησαμένους διελθεῖν ἐξεγένετο πρὸς μὲν ἕω καὶ ἄρκτους τὴν ὁδὸν B ποιουμένους, Χαλδαϊκήν τε καὶ Ἀραβίαν καὶ Περσικὴν Μηδικήν τε καὶ τὴν τῶν Ἀσσυρίων γῆν· πρὸς δ' ἑσπέραν ἀποκλίναντας τὴν περὶ τὸν Καύκασον Ἰβηρίαν Κολχικήν τε καὶ Ἀρμενίαν, καὶ ὅσα μέχρι Βυζαντίου μεταξὺ κατοικοῦσιν ἔθνη, καὶ πάσαις χώραις καὶ πόλεσι τὴν ἑαυτῶν ἐπιδείξασθαι τέχνην. τὰ μέντοι τελούμενα ὑπ' αὐτῶν τερατώδη μὲν ἦσαν καὶ θαύματος πλήρη, οὐ μὴν δαιμονικῆς τινος μαγγανείας μέτοχα, ἀλλ' ἐπιτηδεύματα φύσεως δεξιᾶς, ἐγγυμνασθείσης ἐκ πλείονος ἐς ἔργων τοιούτων C ἄσκησιν. ἵνα δ' ὡς ἐν κεφαλαίῳ τινὰ τῶν πολλῶν διεξέλθωμεν, ἦσαν τοιάδε. (Β.) Ὁλκάδος ἱστούς τινας δύο καὶ τρεῖς λαμβάνοντες καὶ ὀρθίους ἐπὶ δαπέδου τινὸς ἱστῶντες καλωδίοις ἔνθεν κἀκεῖθεν ὑπήρειδον, ὅσον μὴ ἐπὶ θάτερα περιτρέπεσθαι. ἔπειτα σχοῖνον ἑτέραν ἐκ τῆς τοῦ ἑνὸς ἱστοῦ κορυφῆς ἐς τὴν τοῦ ἑτέρου

inviti alacritatem animi nostri omittamus. Manifesti enim furoris fuerit, ea suscipere ultro, quae nullo modo sustineri queant." (III.) Cum igitur oblatos honores nos ad hunc modum recusassemus, vim quidem afferre nobis voluit Imperator: sed cum id non oportere fieri censeret, quievit, re in aliud tempus reiecta.

10. Sub hoc tempus Constantinopolin obiter ingressos vidimus mirabilium operum arte instructos viros, non pauciores viginti; quales nemo unquam provectae aetatis homo vel audierat vel viderat. Qui primum ex Aegypto progressi veluti circulum quendam confecerant; ac versus quidem Orientem et Septentrionem Chaldaeam, Arabiam, Persidem, Mediam et Assyriam peragraverant; deinde deflexo ad occasum itinere Iberiam Caucaso finitimam, Colchidem, Armeniam, caeterasque gentes pervagati, quae inde Byzantium usque habitant, artem suam in omnibus provinciis ostentarant. Quae autem ab illis agebantur, erant illa quidem monstrosa et sane mirabilia; non tamen quicquam cum diabolicis praestigiis commune habebant: sed erant studia quaedam dextri ingenii, longo tempore in huiusmodi rebus versati. Ut autem breviter pauca ex illis narremus, ea qualia ab iis spectacula exhibebantur. (II.) Navis onerariae malos binos vel ternos, alicubi in solo fixos et erectos, funibus hinc inde firmabant, ne in alteram partem inclinarent. Deinde funem alium ex unius mali cacumine in alte-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

διέτεινον· καὶ πρὸς τούτοις ἕτερον σχοῖνον ἀπὸ κρηπῖδος ἄχρι κορυφῆς περιελίσσοντες βαθμίδας τινὰς ἑλικοειδεῖς ταῖς αὐτῶν ἀναβάσεσιν ἔπραττον, δι' ὧν ἀνιὼν εἷς ἐξ αὐτῶν ἵστατο ἐπ' ἀκροτάτῃ καὶ γυμνῇ τῇ κορυφῇ τοῦ ἱστοῦ, νῦν μὲν θατέρῳ τοῖν ποδοῖν, νῦν δ' ἄνω μὲν ἄμφω τοὺς πόδας πρὸς οὐρανὸν ἐξαπλῶν, D τὴν δὲ κεφαλὴν κάτω πρὸς τῇ κορυφῇ τοῦ ἱστοῦ προσερείδων. V. 174 ἔπειτ' ἐκεῖθεν ἅλματι χρώμενος αἰφνιδίῳ μιᾷ χειρὶ τῆς σχοίνου στεῤῥῶς ἐδράττετο καὶ ἐξήρτητο· καὶ πολλὰς οὕτω τὰς περιστροφὰς καὶ περιδινήσεις ἐποίει, ἄνω τε πρὸς οὐρανὸν καὶ κάτω πρὸς E γῆν τοὺς πόδας ἐν βραχεῖ καὶ συνεχῶς περιστρέφων δίκην τροχοῦ. ἔπειτ' ἀντὶ χειρὸς κοίλῃ τῇ κνήμῃ τῆς σχοίνου δραττόμενος ἐξήρτητο κύμβαχος· καὶ οὕτως αὖθις ὁμοίως τὰς περιστροφὰς καὶ περιδινήσεις ἐποίει. ἔπειτα ὄρθιος ἐπὶ μέσης τῆς σχοίνου ἱστάμενος καὶ λαμβάνων τόξον καὶ βέλη κατὰ σημείου τινὸς ἐτόξευε πόῤῥω P. 215 κειμένου· καὶ ἔβαλλεν οὕτω πάνυ τοι εὐστοχώτατα, ὡς οὐδ' ἐπὶ γῆς ἱστάμενος ἕτερος. ἔπειτα μύων τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ λαμβάνων ἐπὶ τῶν ὤμων παιδίον ἐναέριόν τινα τὴν πορείαν ἐβάδιζεν ἐπὶ τῆς σχοίνου ἐξ ἑνὸς ἱστοῦ πρὸς τὸν ἕτερον. καὶ ταῦτα μὲν οὗτος ἐποίει. (Γ.) Ἕτερος δ' ἐφ' ἵππου καθήμενος τρέχειν ἐμάστιζε· καὶ τοῦ ἵππου τρέχοντος ὄρθιος αὐτὸς νῦν μὲν ἐπὶ τῆς ἐφεστρίδος ἵστατο, νῦν δ' ἔμπροσθεν ἐπὶ τῆς τοῦ ἵππου χαίτης, νῦν δ' B ὄπισθεν ἐπὶ τῶν τοῦ ἵππου γλουτῶν, εὐφυῶς ἀεὶ παραλλάττων τοὺς πόδας καὶ ὥσπερ ἱπτάμενος δίκην πτηνοῦ· νῦν δ' αὖθις ἀποβαίνων τοῦ ἵππου τρέχοντος καὶ τῆς οὐρᾶς δραττόμενος καὶ ἐναλ-

3. εἷς add. A. 4. θάτερον W. in mg. 12. καὶ ante περιδινήσεις add. A.

rius cacumen extendebant; praetereaque alium funem a solo ad cacumen circumplicantes gradus quosdam in gyri speciem, quibus ascenderent, faciebant: per quos unus ex iis cum evasisset, nudo cacumini mali insistebat, nunc altero in pede stans, nunc ambos versus caelum distendens, caput vero deorsum versus ad mali cacumen applicans: post subito saltu facto, unaque manu fune fortiter comprehenso, inde pendebat; et ita saepe sese rotabat et circumvolvebat ac sursum versus caelum et infra versus terram paulo momento et continenter rotae in morem pedes circumagebat. Deinde non manu, sed inflexo crure, reste apprehensa, supinus dependebat; atque ita rursus eodem modo rotabat se ac circumvertebat. Mox rectus in medio fune stans, arrepto arcu et sagittis, ad scopum eminus positum collimabat, adeo solerter, ut qui humi consisteret melius non posset. Deinde clausis oculis accepto in humeros puero quasi viator quidam aërius per funem gradiebatur ab altero malo ad alterum. Et haec quidem iste. (III.) Alius autem equo insidens ad cursum illum extimulabat; eoque currente nunc erectus in sella stabat, nunc ante in iuba, nunc retro in clunibus, pedibus semper dextre implexis, et velut avis in morem volitans. Nunc ex equo currente descendens, eiusque cauda prehensa insiliens, rursus in sella se-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

λόμενος ἐπὶ τῆς ἐφεστρίδος αὖθις ἑωρᾶτο καθήμενος. κἀκεῖθεν αὖθις χαλῶν ἑαυτὸν ἐκ θατέρου τῆς ἐφεστρίδος μέρους καὶ κάτωθεν διὰ τῆς τοῦ ἵππου κοιλίας περιστρεφόμενος εὐπετῶς ἐκ θατέρου μέρους ἀνῄει καὶ ἐπωχεῖτο αὖθις. τούτοις δ' ἀσχολῶν ἑαυ- C τὸν οὐδὲ τοῦ τὸν ἵππον πρὸς δρόμον ἐπείγειν ἠμέλει τῇ μάστιγι. ταῦτα μὲν δὴ καὶ οὗτος τῶν τερατοποιῶν ἐκείνων ἐποίει. (Δ.) Ἕτερος δ' ἐπὶ τῇ κορυφῇ ἑαυτοῦ ῥόπαλον πηχυαῖον ἱστῶν καὶ ἐπὶ τῷ τοῦ ῥοπάλου ἄκρῳ ἀγγεῖον ὑγροῦ μεστὸν περιῄει διασώζων ἀκλόνητον τὸ ἀγγεῖον ἐπιπολύ. ἕτερος δ' ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ κορυφῆς καὶ αὐτὸς ἱστῶν δόρυ μακρὸν, οὐ μεῖον τριῶν ὀργυιῶν, περιειλημμένον D σχοινίῳ κάτωθεν ἄνω δίκην βαθμίδων, δι' ὧν χερσί τε καὶ ποσὶ περιδραττόμενος παῖς τις, ὁ μὲν παῖς ἀνῄει βραχὺ παραλλάττων ἀεὶ χεῖρας καὶ πόδας ἄχρι τοῦ ἄκρου τοῦ δόρατος καὶ αὖθις ἐκεῖθεν κατῄει· ὁ δ' ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἔχων τὸ δόρυ περιῄει βαδίζων διηνεκῶς. ἕτερος δ' ἐξ ὑέλου σφαῖραν ἔχων ἄνω πρὸς ὕψος ἐῤῥίπτει· καὶ κατιοῦσαν νῦν μὲν ἄκρῳ τῷ τῆς χειρὸς ὄνυχι ἐδέχετο, νῦν δὲ τῷ ὀπισθίῳ ἄκρῳ τοῦ ἀγκῶνος, νῦν δ' ἄλλως καὶ ἄλλως. E ἐῶ λέγειν τὰ τῆς ὀρχήστρας διάφορα εἴδη, καὶ ὅσα ἐφ' ἡμῶν ἐξετέλεσαν ἕτερα τῶν ἐπιτηδευμάτων. καὶ οὐχ ἕκαστος ἓν μόνον ἀπολαβὼν ἐγίγνωσκεν ἐπιτήδευμα, ἀλλ' ἕκαστος ἅπαντα· οὐδ' ἃ διεξῄειν μόνα ταυτὶ ᾔδεσαν, ἀλλὰ μυρία ἕτερα. (Ε.) Οὐκ ἀκινδύνων δ' ὄντων τῶν τοιούτων ἐπιτηδευμάτων οὐδ' αὐτοί γε ἀκίνδυνοι διεγένοντο· ἀλλὰ κρημνιζόμενοι πολλάκις τινὲς διεφθείροντο. πλείους γὰρ τῶν τεσσαράκοντα τῆς πατρίδος ἑαυτῶν ἐξε- F ληλυθότες μείους τῶν εἴκοσιν ἐς Βυζάντιον διεσώθησαν. ἐθεασά-

dens conspiciebatur: et inde rursus ex altera sellae parte se demittens, et circum equi ventrem se circumagens, facile ex altera parte ascendebat ac rursus in eo vehebatur. Quibus rebus cum occuparetur, ne id quidem negligebat, ut equum flagello ad cursum incitaret. Et haec alter e monstrificis illis hominibus faciebat. (IV.) Alius vero cubitali clava capiti imposita, ac vase humoris pleno in eius summa parte collocato, ita circumibat, ut vas diu immotum servaret. Alius et ipse longam hastam in capite suo statuebat, tribus orgyiis non breviorem, fune inferne versus apicem circumplicato graduum instar: quos puer manibus et pedibus ascendebat paulum alternantibus usque ad hastae cacumen, et rursus inde descendebat. At qui hastam in capite gerebat, continenter obambulabat. Alius vitreum globum in altum iactabat et relabentem nunc extremo manus ungue excipiebat, nunc posteriore cubiti parte, nunc aliter atque aliter. Omitto saltationum varia genera caeterasque exercitationes, quascunque illi nobis spectandas exhibuerunt. Neque vero singuli ea singula, sed omnes universa callebant: neque ea quae exposui tantum, sed alia sexcenta sciebant. (V.) Sed cum ea studia periculosa sint, ne ipsi quidem periculorum expertes fuerunt; sed saepe praecipitati aliqui perierunt. Nam cum amplius quadraginta patria excessissent, pauciores viginti Byzantium pervenerunt.

μεθα δὲ καὶ ἡμεῖς ἕνα τοῦ ἱστοῦ πεπτωκότα τε καὶ θανόντα. πολλὰ τοίνυν ἐκ τῶν θεωμένων συνάγοντες χρήματα περιῄεσαν πανταχῇ τῆς γῆς, ἅμα μὲν κέρδους ἕνεκα, ἅμα δὲ καὶ τὴν ἑαυτῶν ἐπιδεικνύμενοι τέχνην. ἄραντες δ' ἐκ Βυζαντίου διὰ Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας ἀπῄεσαν ἄχρι Γαδείρων, μικροῦ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τῆς ἑαυτῶν τέχνης ποιούμενοι θέατρον. (ς'.) Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις οἱ Τοῦρκοι κατεγνωκότες οὕτω νοσοῦντα καὶ λίαν αἰσχρῶς τὰ Ῥωμαίων διακείμενα πράγματα ναυπηγεῖν ἤρξαντο καὶ ἐπιβαίνειν θαλάσσης ἀδεῶς τε καὶ κατὰ πλῆθος. καὶ ναυλοχεῖν μὲν ἀνιούσας καὶ κατιούσας ὁλκάδας· κατατρέχειν δὲ καὶ Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην· κατατρέχειν δὲ νήσους μικράς τε καὶ μείζους καὶ πάντ' ἐπιφέρειν ἐπὶ χειρίστοις ἀεὶ τὰ χείριστα, ὡς τῶν βασιλικῶν σπανιζόντων ἐντεῦθεν χρημάτων τὰ τῶν πάλαι βασιλέων κειμήλια δι' ἀνάγκην ἐνδείας πιπράσκεσθαι.

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

P. 216 V. 175

ια'. Ὅ γε μὴν μέγας δοὺξ ὁ Συργιάννης ὁρῶν οὐ κατὰ γνώμην B αὐτῷ χωροῦντα τὰ πράγματα (ὁ μὲν γὰρ ᾤετο παραδυναστεύειν καὶ ἄγειν καὶ φέρειν ὡς αὐτὸς ἐθέλοι τὰ πράγματα καὶ μηδὲν ἢ μικρὸν ἢ μέγα διατελεῖσθαι τῶν πάντων ἀγνοοῦντος αὐτοῦ· ἔπειτα παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἑώρα τὴν βασιλέως γνώμην ὁλοσχερῶς Καντακουζηνῷ τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ μόνῳ προστιθεμένην) ἐπίμπρατο τὴν καρδίαν καὶ διῆγεν ἐσκυθρωπακὼς καὶ ἀνιώμενος καὶ C ἐσκοπεῖτο καθ' ἑαυτόν, πῶς ἂν ἀμύναιτο τὸν βασιλέα· ὃς ὧν ὑπισχνεῖτο πρότερον νῦν ἐν τοῖς ἔργοις οὐδενὸς ἐμέμνητο, ἀλλὰ πάντ' ἦν δρῶν τἀναντία παρορῶν τε αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν πολλῶν

Vidimus et nos unum malo delapsum interire. Magnam itaque pecuniam a spectatoribus colligendo quovis terrarum proficiscebantur, partim lucri faciendi causa, partim artis suae ostentandae gratia. Digressi autem Byzantio per Thraciam et Macedoniam Gades usque pervenerunt, toto fere terrarum orbe artis suae theatro constituto. (VI.) His temporibus Turci, animadverso afflicto et turpi Romani Imperii statu, aedificare classes et ingredi mare coeperunt, idque impune et magno numero, et naves onerarias ascendentes ac descendentes intercipere atque etiam Thraciam et Macedoniam incursare; insulas item tam magnas quam parvas; et maximas clades maximis subinde cumulare non destiterunt. Unde factum, ut exhausto fisco veterum Imperatorum ornamenta urgente inopia divendere necesse esset.

11. Caeterum magnus Dux Syrgiannes, rebus non ex sententia succedentibus (putaverat enim, se veluti consortem Imperii fore, et suo arbitratu moderaturum omnia, neque parvum aut magnum quicquam se nesciente actum iri: videbat autem praeter omnem expectationem animum Imperatoris Cantacuzeno magno Domestico prorsus esse devinctum), dolore atque invidia aestuabat, ac moestus secum meditabatur, quomodo ulcisceretur Imperatorem, qui eorum quae verbis ante promisisset nunc re ipsa nullius meminisset, sed contraria potius omnia faceret: quippe a quo ut unus e

A. M. καὶ μηδενὸς κοινωνῶν αὐτῷ βουλεύματος. ἔγνω τοίνυν τῷ γηραιῷ
6791 προστεθεὶς βασιλεῖ πάντ' ἐν βραχεῖ τὰ τοῦ νέου ἀνατρέψαι δια-
ad
6836 βούλιά τε καὶ πράγματα. οὐ γὰρ θεῷ τὰς τῶν πραγμάτων αἰτίας
Imp. Andron. Senioris. ἀνετίθει· ἀλλ' ὅποι ῥέψειεν αὐτὸς, ἐκεῖ καὶ τὸ ἰσχυρὸν τῶν πρα-
D γμάτων καθάπερ ὑπ' ἀνάγκης φέρεσθαί τινος ἐνόμιζε. πέμπει
τοίνυν τινὰ τῶν οἰκειοτάτων αὐτοῦ λάθρα, ἐροῦντα τῷ γηραιῷ
βασιλεῖ τὰ τῆς γνώμης αὐτοῦ καὶ ὅπως ἔχει τὰ καθ' αὑτόν· προσ-
P. 217 τεθείκει δὲ διὰ τὸ τῆς πίστεως ἰσχυρὸν καὶ ὡς οὐκ ἀνέχομαι
βλέπειν τὸν νέον βασιλέα πειρῶντα τῆς ἐμῆς γυναικός. (B.) Τῷ
μέντοι γηραιῷ βασιλεῖ οὕτως εὐφρόσυνος ἡ τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἔδοξε
γνώμης μετάθεσις, ὡς τοῖς ὑφ' ἡλίῳ καιομένοις ὥρᾳ θέρους ζέφυ-
ρος καὶ τοῖς δίψει φλεγμαίνουσι πόμα ψυχροῦ. οὐδὲ γὰρ οὐδ'
V. 176 αὐτὸς ἀνέχεσθαι πλέον ἤδη ἐδύνατο, ἑαυτόν τε περιφρονούμενον
B καὶ ἐμπαιζόμενον οὕτω βλέπων καὶ ἅμα τοὺς περὶ αὐτὸν μικρούς
τε καὶ μείζους ἀφαιρεθέντας ὑπὸ τοῦ νεωτέρου τοὺς τῶν οἰκείων
χωρίων κλήρους κἀντεῦθεν περιϊόντας οἷά τινας ὑπὸ λιμοῦ τετα-
ριχευμένους. ὅρκοι τοίνυν φρικώδεις ἀπ' ἀλλήλων ἐς ἀλλήλους
κρύφα διαβάντες ἠνάγκασαν τὸν Συργιάννην σπουδῇ προκαταστή-
σαντα ἑαυτὸν οἴχεσθαι πρὸς τὴν βασιλεύουσαν. ὃ δὴ καὶ τὴν
ταχίστην αἰσθομένου μηδενὸς ἐγεγόνει. ῥέουσα δ' ἡ φήμη
C εὐφροσύνης τῶν πλείστων ἐνέπλησε τὰς καρδίας, ἐλπισάντων
αὐτίκα πρὸς τὸν γηραιὸν αὖθις ἐπανήξειν τὰ πράγματα βασιλέα,
καθάπερ κύβου μεταπεσόντος, καὶ ἀποδοθήσεσθαι τὰ περὶ Θρᾴ-
κην καὶ Μακεδονίαν χωρία τοῖς προϋπάρξασιν ἐς τὸν κλῆρον.

15. τοῦ νεωτέρου A. et W. in mg. pro τῶν νεωτέρων.

multis despiceretur, nec ulli consultationi socius adhiberetur. Decrevit igitur se ad seniorem Imperatorem conferre, ac brevi tempore omnia consilia, res omnes iunioris evertere. Neque enim quicquam ad Deum referebat: sed quo ipse inclinasset, eodem etiam negotia omnia necessario inclinatura putabat. Quodam itaque ex intimis suis ad seniorem misso, animi sui affectum et quo loco sint res suae clam indicat; et quo maior fides habeatur, illud praeterea addit, se ne vultum quidem adolescentis intueri posse, a quo uxoris suae pudicitia tentaretur. (II.) Ea Syrgiannis immutatio tam grata seniori Imperatori fuit, quam per aestatem ex solis ardore aestuantibus Favonii flatus et siti confectis frigidae haustus. Nam nec ipse diutius ferre poterat, se ita negligi et deludi; et homines sibi addictos, summos pariter et infimos, praediorum suorum possessione a iunioribus spoliatos et tantum non fame enectos circumire. Quas ob res sanctissimo iureiurando clam ultro citroque misso Syrgiannes coactus est rebus suis celeriter compositis venire Byzantium: idque citra moram ignaris omnibus factum. Quod cum fama vulgasset, plurimorum animi maiorem in modum exhilarati sunt, summam rerum statim velut tessera inversa ad senem rediturам esse sperantium, veteresque possessores Thracica et Macedonica

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τῷ θείῳ σκοπῷ δεδογμένα ταῦτα οὐκ ἦν, μάταιος ἐν βραχεῖ τῶν πεπραγμένων ἔδοξεν ἡ σπουδὴ, ὡς εἰρήσεται προϊοῦσιν ἡμῖν. (Γ.) Ὁ μέντοι βασιλεὺς ὁ νέος εἰδὼς ἐκ πολλοῦ τοὺς Βυζαντίους ὅλαις γνώμαις προστιθεμένους αὐτῷ καὶ λάθρα προσκαλουμένους, ἐπειδὴ πρόφασιν ἤδη τὴν τῆς εἰρήνης ἔλαβε σύγχυσιν, D ἐπὶ τοῦτο πορεύεται μετὰ παντὸς τοῦ Θρᾳκικοῦ στρατεύματος, καὶ ἐλθὼν στρατοπεδεύεται περί που τὰ προαύλια τῆς τοῦ Κοσμιδίου μονῆς· ἀφ' οὗ καὶ τὰ βασίλεια καθεώρα τριάκοντά που σταδίους τούτων ἀφεστηκώς. αὐτὸς μὲν οὖν αὐτοῦ δύο διήνυσεν (A. C. 1322 hieme.) ὅλα νυχθήμερα, ψυχροτάτου κατ' αὐτῶν ἀντιπνέοντος τοῦ βοῤῥᾶ, E κατ' αὐτὴν τὴν ἀκμὴν τοῦ χειμῶνος ὄντος τοῦ χρόνου. οἱ δὲ φύλακες πανταχόθεν διανειμάμενοι τὰς ὁδοὺς ἐτήρουν, μὴ λάθῃ καταστρατηγήσας αὐτοὺς ὁ Συργιάννης ἔξω τηνικαῦτα περὶ τὴν Πέρινθον διατρίβων καὶ πειρώμενος ὑποσχέσεσι χρηστοτέραις τὰ πέριξ ἐφελκύσασθαι φρούρια. τῇ δὲ τρίτῃ νυκτὶ τριακοσίους ἀπολεξάμενος ὁπλίτας ὁ Συργιάννης καὶ ἐξ ἑσπέρας ἐξιππασάμενος ἧκε F πρὸς τὸ Βυζάντιον, πρὶν ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον, πάντας ἐκείνους τοὺς βασιλικοὺς ὁδοστάτας καὶ φύλακας ὥσπερ ὑπνοῦντας ἄρδην συνειληφώς. καὶ εἰ μὴ διεκώλυεν ὁ γηραιὸς βασιλεὺς, καὶ ἐπεισπεσεῖν αὐτοῖς ἐβούλετο ἔτ' ἀγνοοῦσι τὸ δρᾶμα. ἐπεὶ δ' ἡμέρα ἐγένετο καὶ τὴν τοῦ Συργιάννη παράδοξον καὶ αἰφνίδιον ἠκηκόεισαν ἔφοδον, ἔβλεπον δὲ καὶ ἄλλως οὔτε τοὺς Βυζαντίους ἀνύοντας λάθρα τι ὑπὲρ αὐτοῦ, μήτε τὸν βασιλέα προσδέξασθαι μέλλοντα ἐπιστρέ-

18. συνειληφὼς] διεληλυθὼς vel λεληθὼς W. in mg. 23. μέλλοντας W.

praedia recuperaturos. Sed cum idem Deo visum non esset, mox inani studio acta ea fuisse apparuit, ut progressu orationis a nobis exponetur. (III.) Enimvero iunior Imperator, qui longo iam tempore sciret, Byzantios sui studiosissimos esse, quippe a quibus clam arcesseretur, turbatae pacis occasione usus ad Urbem accedit, et omni Thracio exercitu secum adducto prope Cosmidii monasterium castrametatur: unde palatium conspiciebat triginta circiter stadiis distans. Ac ipse quidem ibi biduum totidemque noctes subsistit, frigidissimo spirante Borea, ipsius brumae tempore. Excubitores vero in viis circumcirca distributi observabant, ne ipsos aliquo strategemate deciperet Syrgiannes, qui tum Perinthi versabatur et circumiacentia castella melioribus promissis in fide retinere conabatur. Tertia vero nocte Syrgiannes trecentis armatis delectis circa vesperam equitando provectus ante solis ortum Byzantium pervenit, omnibus illis Imperatoris excubitoribus ac stationariis militibus, non secus ac si somno oppressi fuissent, interceptis. Et ni senex Imperator vetuisset, impetum in eos isitus facinoris adhuc ignaros facturus fuit. Sed cum diluxisset, audita Syrgiannis inexpectata incursione, cum nec Byzantii ulla re iunioris Andronici conatus iuvarent, nec ipse Imperator istos (eos nimirum, qui cum iuniore erant) facti poenitentes recepturus esse videretur, fugam arripuerunt.

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

φοντας πρὸς μετάνοιαν, ᾤχοντο φεύγοντες. (Δ.) Πέμπεται μὲν δὴ λοιπὸν εὐθὺς ὁ δεσπότης Κωνσταντῖνος διὰ θαλάττης ἐς Θεσσαλονίκην ἐπίτροπος καὶ διοικητὴς τῶν τῆς Μακεδονίας πραγμάτων τήν τε δέσποιναν Ξένην τὴν τοῦ νέου βασιλέως μητέρα
P. 218 πέμψων ἐς Βυζάντιον καὶ πρός γε στρατολογήσων ἐκεῖθεν, ἵν' ἐκείνου μὲν ἐκεῖθεν ἐπιόντος μετὰ τοῦ Μακεδονικοῦ στρατεύματος, ἐντεῦθεν δὲ τοῦ Συργιάννου σύν γε Τουρκικῷ στρατῷ καὶ ὅσοι
B ἐκ Βιθυνίας Ῥωμαίων ὁπλῖται, μέσος ὁ νέος συγκλεισθεὶς βασιλεὺς τὴν ταχίστην ἁλοίη ξύν γε τοῖς ἀμφ' αὐτόν. μέλλων δ' ἤδη τῶν Βυζαντίων λιμένων ἀποπλεῖν ὁ δεσπότης εἶδεν εὐθὺς τῶν τοῦ δούλου χειρῶν ὀλισθήσαντα πάντα συνηθροισμένα, ὁπόσα τὴν ἐκείνου τράπεζαν ἐπλήρου χρύσεα καὶ ἀργύρεα σκεύη καὶ ἄχρι πυθμένων καταδύντα θαλάττης· ὃ καὶ διὰ μεγάλης ἤγαγε λύπης αὐτὸν, οὐ τοσοῦτον διὰ τὴν στέρησιν τῶν σκευῶν, ὅσον διὰ τὸ
C ἐκ πρώτης φάναι γραμμῆς δυσοιώνιστον συνάντημα καὶ τὸ τῆς μελέτης ἐντεῦθεν δυσέλπιστον. ἀλλὰ γὰρ ἀπελθὼν ἐν Θεσσαλονίκῃ πάντας εὐθὺς συλλαβόμενος τοὺς περὶ τὴν δέσποιναν Ξένην ἅμα αὐτῇ καὶ μάλα ἀκόσμως ἐμβιβάσας ἐς τριήρη ἐξέπεμψεν ἐς Βυζάντιον· ᾗ δὴ καὶ ἄκουσα ἐληλυθυῖα ἐφρουρεῖτο περὶ τὸ ἑῷον μέρος τῶν βασιλείων. ἓν μὲν δὴ τοῦτο καὶ σπουδαιότατον ἔργον Κωνσταντίνου τοῦ δεσπότου γενομένου περὶ Θεσσαλονίκην.
V. 177 δεύτερον δὲ, πάντα τὸν ἐκ Μακεδονίας συναγείρας στρατὸν ἔρ-
D χεται κατὰ τοῦ ἀνεψιοῦ βασιλέως. ἐλθὼν μὲν δὴ παρὰ τὴν Χριστούπολιν πέμψας ᾔτησε δίοδον παρ' ἑκόντων τῶν φρουρῶν, πρὶν παρ' ἀκόντων λαβεῖν ἀπειλῶν. τῶν δὲ μὴ δεξαμένων, βιασάμε-

(IV.) Postea Despota Constantinus statim per mare Thessalonicam mittitur, ut rerum Macedonicarum administrationem gubernationemque suscipiat et Xenen, iunioris Imperatoris matrem, Byzantium mittat; praetereaque militem ibi legat, ut ipso inde cum Macedonicis copiis invadente, hinc vero Syrgianne cum Turcico exercitu et Bithynis Romanis occurrente, iunior Imperator in medio circumventus cum suis capiatur. Sed cum iam Despotes e Byzantino portu soluturus esset, statim e famuli manibus omnia ea delapsa vidit et in fundum maris demersa, quae ad ornandam eius mensam aurea et argentea vasa collecta fuerant. Quae res magnum illi dolorem attulit, non tam ob eius supellectilis iacturam, quam ob malum in ipso quod aiunt limine omen, quo animus rei conficiendae parvam spem concipiebat. Caeterum Thessalonicam profectus Xenen cum omnibus ministris comprehensam, nulla modestia triremi impositam, Byzantium misit. Quo cum illa invita pervenisset, in orientali palatii parte custodiebatur. Et primum hoc atque gravissimum opus fuit Constantini Despotae, ubi is Thessalonicam advenit. Alterum, quod collecto omni Macedonico exercitu contra Imperatorem fratris filium contendit. Porro Christopolin progressus a praesidio transitum postulavit, minitans, ni ultro darent, iis invitis se transiturum. Quod cum illi recusarent, perrupta parte longi mari viam

νος αὐτὸς διέκοψε μέρος τοῦ τὴν δίοδον ἐπιτειχίζοντος μακροῦ τείχους. καὶ οὕτω πᾶς ἀκωλύτως διέβαινεν ὁ στρατός. (E.) Στραφεὶς δὲ πρὸς ἑαυτὸν ὁ βασιλεὺς καὶ συνιδὼν ὡς ἐν στενῷ συνελαύνεταί οἱ τὰ πράγματα τὸν μὲν πρωτοστράτορα τὸν Συναδηνὸν τὰ Θρᾳκικὰ παραδοὺς στρατεύματα πέμπει φρουρὸν τῶν τε πρὸς Βυζάντιον βλεπόντων ὁρίων τῆς αὐτῷ κληρωθείσης ἀρχῆς καὶ ταῖς τοῦ Συργιάννου ἐκδρομαῖς ἀντίπαλον. αὐτὸς δ' ἐκεῖθεν δαιμονίαις τισὶ μηχαναῖς καὶ δόλοις ἔγνω πολεμεῖν τῷ θείῳ καὶ δεσπότῃ. καὶ πρῶτα μὲν διατάγματα πλεῖστα σπουδῇ γραφῆναι παρεκελεύσατο, ἐν οἷς ὑποσχέσεις ἐγράφοντο ἔνορκοι χρημάτων καὶ κτημάτων καὶ τιμῶν προσηκόντων διανομαὶ τοῖς συλληψομένοις τὸν δεσπότην καὶ θεῖον. ἃ δὴ πάντα βαναύσοις τισὶ παροδίοις ἀνδράσι δεδωκὼς ῥίπτειν ἐκέλευσε καὶ διασπείρειν ἐξεπίτηδες παρά τε τὸ στρατόπεδον τοῦ δεσπότου καὶ πανταχῇ τῶν ὁδῶν. ἔπειτα πρὸς τούτοις θάνατον κηρύττειν ἐκέλευσε τοῦ βασιλέως καὶ πάππου, στασιασάντων δῆθεν τῶν Βυζαντίων καὶ ἀποκτεινάντων αὐτόν. ὃ δὴ καὶ διετράνωσαν περιϊόντες ἁπανταχῇ οἱ τὰ τοιαῦτα πλάττειν δεινοί, ὧν οἱ πλείους καὶ ὅρκους προσετίθεσαν, ὡς παρῆσαν καὶ αὐτόπται τῆς πικρᾶς ἐκείνου τελευτῆς ἐγένοντο· καὶ παράστασιν ποιεῖσθαι τοῦ πράγματος θέλοντες τρίχας ἐδείκνυσαν λευκάς, αἳ ἦσαν μὲν ἐκ προβάτων λευκῶν, ἐδείκνυντο δ' ὡς ἐκ τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς ὑπήνης τοῦ γηραιοῦ βασιλέως, ἅτε ταῖς τοῦ δήμου διασκεδασθεῖσαι χερσί. ταῦτ' ἀκουόμενα τοῖς ἐν κώμαις καὶ πόλεσι καὶ μάλιστα τῷ τοῦ δεσπότου στρατῷ οὐκ εἴα

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris. E F P. 219 B

17. ὃ] οἳ W.

intercludentis, omnem exercitum prohibente nemine traduxit. (V.) Imperator autem cogitatione his de rebus suscepta, cum se in arctum cogi cerneret, Protostratorem Synadenum, Thraciis exercitibus datis, ad custodiendos Imperii sui fines, qui versus Byzantium spectarent, et ad Syrgiannis incursiones prohibendas misit. Ipse vero miris quibusdam machinationibus et dolis patruum Despotam inde oppugnare instituit. Ac primum edicta plurima festinanter conscribi iussit, quibus iureiurando sancitae pecuniarum pollicitationes continebantur: item possessionum et honorum convenientium distributiones proponebantur iis, qui Despotam comprehensuri essent: eaque praetereuntibus plebeiis hominibus dedit, ut abiicerent et de industria spargerent, cum iuxta Despotae castra, tum passim in viis. Deinde obitum avi Imperatoris proclamari iussit, qui a Byzantiis per seditionem occisus esset: idque huiusmodi commentorum artifices ubique vulgarunt: plerique etiam iureiurando addito, se interfuisse et suis oculis acerbum illius interitum vidisse. Et ut rem confirmarent, albos pilos ostendebant albarum ovium, quasi e capite et mento senioris Imperatoris vulgi manibus avulsi essent et dissipati. Quae cum in pagis et urbibus atque in primis in Despotae exercitu audirentur, animos hominum variis cogitationibus dis-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

μένειν ἐπὶ βεβαίοις τοῖς λογισμοῖς. ἤδη δὲ καὶ τὰ διασπαρέντα ἐκεῖνα βασιλικὰ διατάγματα εὑρισκόμενα καὶ διδόμενα τῷ δεσπότῃ ἐς δειλίαν καὶ φόβον ἐνέβαλλον οὐ μάλα ἀγεννῆ· ὥστε καὶ φεύγειν ἀναπεισθεὶς ὑπὸ τῶν οἰκειοτάτων, λεγόντων ὡς οὐκ ἂν φθάνοις προδεδομένος ὑπὸ τοῦ στρατοπέδου, ᾤχετο ἐς Θεσσαλονίκην. καὶ
C ταῦτα μὲν οὕτω τελευτῶντος χειμῶνος ἐγίγνοντο. (ς'). Ἦρος δ' ἀρχομένου πέμπεται τριήρης πρὸς τοῦ γηραιοῦ βασιλέως ἐς Θεσσαλονίκην καὶ λαθραῖα γράμματα πρὸς τὸν δεσπότην Κωνσταντῖνον, παρακελευόμενα τὴν ταχίστην δεσμώτας ἐς τὸ Βυζάντιον μετὰ τῆς τριήρους ἐξαποστεῖλαι τοὺς τὸν δῆμον τῶν Θεσσαλονικέων νεωτερίζειν πείθοντας πέντε καὶ εἴκοσι στασιώτας. ἀλλὰ πρὶν εἰς ἔργον ταῦτα προβῆναι, διακηκοότες ἐκεῖνοι κρύφα διερεθίζουσι δραμόντες τὸν δῆμον· καὶ ἀναβάντες τοὺς ἱεροὺς κρού-
D ουσι κώδωνας. τοῦτο δὴ τὸ τῆς στάσεως ἀρχηγὸν σύμβολον. καὶ εὐθὺς θέουσι πανδημεὶ πρὸς τοὺς τοῦ δεσπότου οἴκους· καὶ αὐτὸν μὲν οὐχ εὗρον· προαισθόμενος γὰρ ᾤχετο καταφυγὼν ἐς ἀκρόπολιν· τοὺς δ' ὑπὸ χεῖρα συνειληφότες τοὺς μὲν ἀπέκτεινον, τοὺς δὲ τῶν ὑπαρχόντων ψιλώσαντες δεσμωτηρίοις ἐνέβαλον, τοὺς δ' οἴκους κατασπάσαντες πάντα τὸν ἔνδον διήρπασαν πλοῦτον. αὐτοὶ δὲ δραμόντες εὐθὺς ὑφάπτουσι τὰς τῆς ἀκροπόλεως
E πύλας. ὅπερ ἰδὼν ὁ δεσπότης καὶ ἀπογνοὺς ἵππου τινὸς ἐπιβὰς ἤλαυνεν ἔξω πρὸς τὴν τοῦ Χορταΐτου μονήν. ἔνθα δὴ τοῖς διώκουσι συλληφθεὶς τὸ μοναχικὸν καὶ ἄκων ὑπῆλθε σχῆμα, τὸν
V. 178 προφανῆ τοῦ θανάτου κίνδυνον ἐντεῦθεν ἐκκλίνων, ὃν αἰφνιδίως

22. Χαρταΐτου W.

trahebant. Tum dispersa illa edicta cum et inventa et Despotae tradita essent, metum ac terrorem illi non nimis degenerem incusserunt: ut intimorum cohortationibus adductus proditionem illi, exercitus iamiam imminere affirmantium Thessalonicam se fuga reciperet. Atque haec sub hiemis exitum gesta sunt. (VI.) Veris initio a seniore Imperatore triremis Thessalonicam mittitur cum arcanis litteris, quibus iubebatur Constantinus Despota quam primum eadem navi viginti quinque seditiosos, qui Thessalonicensem populum ad novas res moliendas incitarent, Byzantium vinctos mittere. At illi priusquam hoc fieret, periculo suo cognito, clam populo concitato et turribus conscensis, sacra tintinabula pulsant, inchoandae seditionis signum. Statim igitur collecta plebe ad aedes Despotae accurrunt: ac ipsum quidem non reperiunt (nam ille cum praesensisset, in arcem se receperat); obvios autem quosque partim comprehensos occidunt, partim bonis ereptis in carcerem coniiciunt: domos convellunt et opes omnes intus repositas diripiunt; atque ipsi statim facto impetu arcis portas incendunt. Quo Despotes viso, rebus desperatis, equum conscendit et in Chortaitae monasterium excurrit. Ubi a persequentibus comprehensus monasticum habitum vel invitus induit, ad evidens mortis periculum declinandum, quam subitus ille

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

ἡ παροῦσα περίστασις ἐσχεδίασε. δέσμιος οὖν ἐκεῖθεν ἄγεται πρὸς τὸν ἀνεψιὸν καὶ βασιλέα· ὃς δὴ καὶ πολλῷ τῷ μέτρῳ φιλανθρωπότερος ἔδοξε πάντων, ὅσοι παραδυναστεύοντές τε καὶ παρασπίζοντες ἦσαν αὐτῷ. οἱ μὲν γὰρ ἐφιέμενοι τῶν αὐτοῦ σαρκῶν καὶ τοῦ αἵματος, ὡς εἰπεῖν, ἀπογεύσασθαι ὥρμησαν ἐπ' αὐτὸν ὡς F αὐτίκα διαῤῥήξοντες· ὁ δὲ βασιλεὺς περιχυθεὶς ἄτρωτον διετήρησε τὸ παράπαν αὐτόν. (Z.) Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πεισθεὶς τοῖς περὶ αὐτὸν πέμπει πρὸς Διδυμότειχον καθειρχθησόμενον ἐν εἱρκτῇ δεινοτάτῃ καὶ ἀπαραμυθήτῳ. ἡ γὰρ ἀνέχουσα τὸ Διδυμοτείχου πολίχνιον ἄκρα μία τίς ἐστι πέτρα, ἣν οἱ ἐνοικοῦντες εὐφυῶς εἰς P. 220 τὸ λαξεύεσθαι ἔχουσαν εὑρόντες ὑπογείους κοιλαίνουσιν ἀποθήκας καὶ φρέατα, ὀμβρίων ὑδάτων δοχεῖα. τῶν δὴ τοιούτων φρεάτων ἑνὸς ἅπαν ἀνιμήσαντες τὸ ὑγρὸν κατάγουσι διὰ κλίμακος τὸν δεσπότην ἐν τούτῳ καὶ παιδάριον ἓν τῶν ὑπηρετούντων. ἄλλων δὲ τῶν ἁπάντων οὐδένα παρῆκαν ἐκεῖ παρακύψαι. ἀλλ' ἐπιπωματίσαντες ἐτήρουν ἐκεῖ συμπατουμένους τε ὑπὸ τῆς τοῦ τόπου στενότητος καὶ δυστυχέστατα πάνυ διακειμένους. ἵνα δὲ τἆλλα B παραδράμω τῶν δεινῶν, ζοφῶδές φημι καὶ πνιγῶδες, πῶς παραστήσω τὸ μεῖζον ἐκεῖνο δὴ καὶ φρικῶδες; στενοῦ γὰρ πάνυ τοῦ τόπου τυγχάνοντος ἀλλήλων ἐξ ἀνάγκης ἐχόμενα παρέκειτο ἥ τε τὸ διαχώρημα καὶ τὸ οὖρον ἔχουσα χύτρα καὶ ὁ τὸν λιμὸν παραμυθούμενος ἄρτος. τίνα οἴεσθε, ὦ παρόντες, ἔχειν ψυχήν, ὁπότ' αὐτοὺς ἐσθίειν ἐχρῆν, δυσωδίας τοσαύτης τῇ τραπέζῃ παρακειμένης; ἀλλὰ καὶ ἡ χύτρα ἀναγομένη ἑσπέρας ὑπὸ τῶν φυλάκων C

18. παραδράμω Boiv. pro παραδραμών.

casus minabatur. Inde ad Imperatorem fratris filium vinctus ducitur, qui se longe humaniorem omnibus proceribus et satellitibus suis erga eum praebuit. Nam hi quidem carnium eius et sanguinis quodammodo avidi in eum irruerunt, quasi statim discerpturi. At ipsum Imperator corpore suo protectum ab omni vulnere servavit. (VII.) Postridie suis obsequutus eundem Didymotichum mittit saevissimo et atrocissimo carcere includendum. Promontorium enim, in quo Didymotichos oppidulum situm est, una rupes est, in qua, quod ad excidendos lapides apta esset, incolae subterraneas cellas et puteos, quae pluvialium aquarum receptacula essent, excavarunt. Eorum puteorum unum aquis penitus exhauriunt ac per scalas Despotam eo demittunt, nec non puerum unum parvulum ex eius ministris. Neminem autem praeterea prospicere illuc sinunt; sed operculo iniecto istos custodiunt, ob loci angustias miserrime affectos. Et ut omittam caetera mala, tenebras inquam et respirandi difficultatem, quomodo maius illud et horrendum malum declarem? Cum enim perangustus esset locus, aliter fieri non poterat, quin olla, quae excrementa capiebat, et panis, quo famem solarentur, in proximo iacerent. Quo animo eos fuisse probabile est, cum eis vescendum esset in tanto foetore? Ad haec olla cum vesperi

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

διὰ μηρίνθου πολλάκις ἐξεκενώθη κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ δεσπότου, εἴτε τῶν φυλάκων ἐξεπίτηδες ἐμπαιζόντων αὐτὸν, εἴτε τῆς χύτρας ἀκόντων αὐτῶν περιτρεπομένης. ἀλλὰ πολλῶν παρακλήσεσι χρησαμένων ἐς βασιλέα πνευματικῶν ἀνδρῶν ἐς ἑτέραν μετὰ ταῦτα κουφοτέραν εἱρκτὴν μετηνέχθη. (H.) Τούτων οὕτω συμπεπτωκότων διηπορεῖτο καθ' ἑαυτὸν ὁ βασιλεὺς γιγνόμενος καὶ οὐκ εἶχεν D ὅ,τι καὶ διαπράξηται καὶ ὅθεν εὕρῃ τοῦ κακοῦ λύσιν. ὅσα γὰρ ἂν ἐπιχειροίη, πάνθ' ἑώρα καθ' ἑαυτοῦ στρεφόμενα παραδόξως. ὅθεν ἀνοίξειν ἔκρινε δεῖν ἐν ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημα τῶν οἰκείων ἀποριῶν· καὶ ἀνοίξας ἐνέτυχεν εὐθὺς τῷ πρώτῳ στίχῳ λέγοντι· „ἐν τῷ διαστέλλειν τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖς ἐπ' αὐτοῖς χιονωθήσονται ἐν Σελμών." γνοὺς οὖν ἐντεῦθεν, ὡς πάνθ' ὅσα τελεῖται E πρὸς τῆς παρούσης φορᾶς τῶν πραγμάτων θεῷ δεδογμένα τυγχάνουσι κἂν τοῖς ἀνθρώποις ἀγνοῶνται τῆς ἀποῤῥήτου προνοίας οἱ τρόποι, πρὸς διαλλαγὰς αὖθις καὶ σπονδὰς ταῖς προτέραις ὁμοίας ἐξεκαλεῖτο τὸν ἔκγονον, ἀντίπαλα δι' ἀνάγκην πραγματευόμενος τοῖς τοῦ Συργιάννου βουλεύμασιν· ὃς δὴ καὶ θέλων ἐκ πολλοῦ τὴν τοιαύτην κατάστασιν ἧκεν εὐθὺς μελλήσας οὐδέν. F ἔφαμεν γάρ που καὶ ἀνωτέρω, ὡς τὴν μὲν αὐτονομίαν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἔχειν ἐβούλετο· τὸ δὲ σχῆμα καὶ τὰς φροντίδας ὅλαις ὁρμαῖς ἑαυτοῦ ἐξωθεῖτο· καὶ εἰ μὴ οἱ περὶ αὐτὸν ἠνόχλουν τε αὐτὸν καὶ ἠρέθιζον πρὸς τὴν τῆς ὅλης ἡγεμονίας ἔφεσιν, ἤρκεσεν ἂν αὐτῷ καθάπαξ ἡ τῶν γενομένων σπονδῶν κατάστασις. ὅμως ἐπειδήπερ ἐν τῷ παρόντι κληθεὶς ἧκε πρῶτον περὶ τὸ Ῥήγιον

11. ἐπ' αὐτοῖς add. A. Vulgo legitur αὐτῆς. 17. ὃς δὴ, scil. ἔγγονος. BOIV.

a custodibus funiculo attraheretur, saepe in Despotae caput effusa est; seu custodibus de industria ipsi illudentibus, seu invitis iis olla inversa. Verum Imperatore multorum hominum religiosorum precibus exorato, tandem in leviorem carcerem est translatus. (VIII.) Quae cum sic accidissent, Imperator animi dubius quid agendum esset nesciebat, quodve malis remedium quaereret. Quicquid enim incipiebat, id omne praeter opinionem in se ipsum revolvi ac relabi cernebat. Itaque aperto psalterio dubitationum suarum explicationem quaerenti primus statim oblatus est hic versus: „Dum caelestis dissociat reges, nive conspergentur in Selmon." Unde cum intellexisset, omnia quae in praesenti rerum perturbatione fierent, a Deo decreta esse, licet homines arcanas providentiae rationes ignorarent: statim ad reconciliationem et pacta prioribus similia nepotem provocat, Syrgiannis consiliis necessario adversatus. Ille autem iam olim talis status cupidus, nulla mora interposita, statim accurrit. Supra enim diximus, iuniorem Andronicum Imperatoriae potestatis licentiam ambivisse; habitum vero et sollicitudines totis viribus a se repulisse; ac nisi a familiaribus subinde obturbatus et ad totius Imperii affectationem impulsus fuisset, paci iam constitutae omnino acquieturum. Enimvero cum in praesentia arcessitus

κἀκεῖ τῇ μητρὶ καὶ δεσποίνῃ ἐντετυχήκει προαπολυθείσῃ τε τῆς A. C. 1282 ad 1328 εἱρκτῆς καὶ πεμφθείσῃ ἐκεῖ τῶν γενησομένων σπονδῶν ἕνεκα, ἐκεῖθεν μετὰ τῆς μητρὸς καὶ διὰ τῆς μητρὸς θεμιστεύει πάντα τὰ γενησόμενα. (Θ.) Ὀλίγων δ' ἐντὸς ἡμερῶν ἐξελθὼν καὶ αὐτὸς Imp. Andron. Senioris. ἑνοῦται τῷ πάππῳ καὶ βασιλεῖ ἔξω πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως· P. 221 τοῦ μὲν πάππου καὶ βασιλέως οὐκ ἀποβάντος τοῦ ἵππου, ἀποβὰς V. 179 αὐτὸς τοῦ ἵππου πόῤῥωθεν πρὸ σταδίου ἑνός· καίτοι πολλὰ τοῦ πάππου ἀπαναινομένου καὶ κωλύοντος, ὅμως αὐτὸς πεζῇ προσελθὼν ἠσπάσατο τήν τε χεῖρα καὶ τὸν πόδα αὐτοῦ ἐφ' ἵππου καθημένου. εἶτα καὶ αὐτὸς ἵππου ἐπιβὰς περιεπτύξατό τε καὶ ἀσπασάμενον ἠσπάσατο ἐντελῶς. καὶ εὐθὺς βραχέα ἄττα καὶ σχέδια λέ- B ξαντες πρὸς ἀλλήλους ἀπηλλάγησαν. καὶ ὁ μὲν εἰσῆλθεν ἐς Κωνσταντινούπολιν· ὁ δὲ νέος ἀπελθὼν στρατοπεδεύεται περὶ τὸν νεὼν τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος τῆς Πηγῆς. ἔνθα συχνὰς διατρίψας ἡμέρας εἰσῄει καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν μεθ' ἡμέραν καὶ αὖθις ἐξῄει. διῆγε γὰρ τηνικαῦτα καὶ ἡ δέσποινα καὶ μήτηρ αὐτοῦ κατὰ τὸν νεὼν τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος, τοῦτο μὲν καὶ δι' C ἀσθένειάν τινα, τοῦτο δὲ καὶ διὰ τὴν τοῦ φιλτάτου συνδιαίτησιν. συνῆν δὲ τῇ δεσποίνῃ ἐκεῖ καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Σιμωνὶς ἡ Κράλαινα, ἄρτι ἐληλυθυῖα ἐκ Τριβαλλῶν τελευτήσαντος τοῦ ἀνδρός· ἣ δὴ καὶ τὰ διαψιθυριζόμενα τῇδε κἀκεῖσε τῷ ἑαυτῆς ἐναργέστερον ἐδήλου πατρὶ καὶ βασιλεῖ. μετὰ βραχὺ δὲ καὶ εἰς Ὀρεστιάδα καὶ Διδυμότειχον ἐπανῆκε.

11. βραχέα τε A. 16. Verba διῆγε—βασιλεῖ om. A. 22. μετὰ—ἐπανῆκε add. A. Ad ἐπανῆκε supple ὁ νέος. BOIV.

Rhegium primo venisset, ibique matrem adiisset (etenim iam ante e carcere educta et illuc futurae pacificationis ergo praemissa fuerat), ibi cum matre et per matrem omnia, quae fieri oporteret, decernit. (IX.) Intra paucos vero dies et ipse foras progressus cum avo Imperatore ante Urbis moenia congreditur. In quo occursu avus quidem ex equo non descendit; nepos autem procul distans, uno stadio adhuc interiecto, ex equo desiluit: ac quamvis avo multum refragante et vetante, tamen pedes accessit eiusque equo insidentis manum et pedem osculatus est. Deinde equo rursus conscenso eum amplexus et osculantem plene est osculatus. Statimque pauca quaedam ex tempore collocuti discesserunt, sene Constantinopolin ingresso; iuniore autem iuxta aedem sacrosanctae Deigenitricis, quae Peges dicitur, castrametato. Ubi dies complures commoratus interdiu etiam Constantinopolin ingrediebatur et rursus egrediebatur. Tum enim et ipsa mater eius, partim ob infirmitatem quandam, partim propter carissimi filii consuetudinem in illa castissimae Deiparae aede commorabatur, habebatque illic secum Simonidem Cralaenam, Imperatoris filiam, modo e Servia defuncto marito reversam; quae patri Imperatori ea, quae hinc inde susurrabantur, planius exponebat. At paulo post illinc Orestiadem et Didymotichum reversus est.

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ιβ'. Ἔτυχε μέντοι ἐπιδεδημηκὼς τηνικαῦτα μοναχός τις ἐξ ὄρους τοῦ Ἄθω ὑπὲρ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη, μήτ' ἀξίωμα ἔχων οὐδὲν ἱερατικὸν, μήτε γοῦν τὰ πρῶτα καὶ στοιχειώδη συνάπτειν ἀσφαλῶς δυνάμενος γράμματα. τοῦτον διὰ τὴν ἄγαν τῶν τρόπων D ἀφέλειαν εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς ἄρτι χηρεύοντας θρόνους ὁ βα- A. C. 1323 prid. Cal. Dec. Indict. 7 σιλεὺς ἀνεβίβασε· καίτοι πολλῶν κατ' αὐτοῦ παῤῥησιασθέντων ἐγκλημάτων καὶ ὑπὸ πολλῶν ὁμολογηθέντων· δι' ἃ καὶ πάλαι E πολλάκις κεκώλυται τυχεῖν ἱερατικῆς βαθμίδος τινός. ὅθεν ἐπειδὴ τὸ τοῦ θεοῦ καταπεφρόνηται δίκαιον δι' ὄρεξιν ἀνθρωπίνην, συγκεχώρηκεν ὁ θεὸς τῆς οἰκείας καθαιρεθῆναι τούτους ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ ἀφελεστάτου τοῦδε ἀνδρὸς, ὅσοι τοσαύτην ἀδίκως ὑπὲρ P. 222 αὐτοῦ τὴν σπουδὴν εἰσηνέγκαντο· ὡς αὐτὰ δηλώσει λεγόμενα τὰ πράγματα προϊούσης τῆς ἱστορίας. (B.) Ὁ μέντοι πατριάρχης οὗτος ἅμα τῇ πρὸς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀναβάσει τῷ πολλῷ τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτὸν φίλτρῳ τεθαῤῥηκὼς τὴν πάλαι αὐτοῦ γε εὐμένειαν ὁμοίαν καὶ τήμερον τῷ πιγκέρνῃ προὐξένησε Φιλανθρωπηνῷ· ὃν πρὸ ἐτῶν ὀκτὼ καὶ τριάκοντα ταῖς τοῦ φθόνου παλάμαις τὰς αὐγὰς τῶν ὀμμάτων ἀπολέσαντα δεδηλώκαμεν. ὃς B οὕτως ἐν ταῖς βουλαῖς ἄριστος εὐθὺς τοῖς βασιλικοῖς ἔδοξε πράγμασι καὶ μάλιστ' ἐν θορύβῳ τοσούτῳ πραγμάτων καὶ κλύδωνι, V. 180 ὥστε Σκιπίωνας ἐκείνους καὶ Θηβαίους Ἐπαμεινώνδας ἔδοξαν βλέ-

1. τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, μοναχὸς ἐπεδήμησέ τις ἐς Βυζάντιον ἐξ ὄρους A. 4. οὗτος ἐς τοὺς πατρ. ἄρ. χηρ. θρόν. ἀνάγεται A. 6. Verba καίτοι πολλῶν — ἱστορίας om. A. 13. τούτῳ τοίνυν τ' ἄλλα τὴν γνώμην ἀφελεῖ τινι ὄντι καὶ μάλα ἀπράγμονι, ἕν τι τουτὶ συνετῶς πεπρᾶχθαι ἔδοξε χρηστὸν, τὴν μεσιτείαν τοῦ Φιλανθρωπηνοῦ Ἀλεξίου. τὴν γὰρ πάλαι τοῦ βασιλέως εὐμένειαν etc. A. 17. τριάκοντα etiam A. Sed legendum εἴκοσι. Vid. Notas. BOIV. 19. ἐν ante ταῖς add. A.

12. Eo tempore monachus quidam ex monte Atho, septuagenario maior, nulla sacerdotali dignitate praeditus, idemque adeo imperitus, ut nec prima quidem litterarum elementa perfecte posset coniungere, in Urbem venit. Quem ob nimiam morum simplicitatem Imperator in patriarchalem sedem tum temporis vacantem imposuit; quamvis multa crimina libere illi obiecta et a multis testata fuissent, propter quae olim saepe exclusus omni sacrorum ordinum gradu fuerat. Quamobrem divino iure ob humanam cupiditatem spreto passus est Deus a simplicissimo illo homine eos principatu deiici, qui tanto studio pro eo iniuste contenderant; ut progressu historiae res ipsa declarabit. (II.) Caeterum is patriarcha, cum primum in patriarchali solio collocatus esset, Imperatoris singulari benevolentia fretus effecit, ut Philanthropenus pincerna in pristinum gratiae locum restitueretur, quem ante annos octo et triginta ex invidia amisisse oculos ostendimus. Qui quidem statim in negotiis Imperatoris, praesertim vero in tantis rerum turbis, ita consilio excelluit, ut prudentissimus quisque Scipiones et Thebanos Epami-

πειν τῶν τηνικαῦτα παρόντων οἱ συνετώτεροι. καὶ μέντοι καὶ A. C.
ἐθαύμαζον, πῶς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων οὐδὲν κεκτημένων 1282
ἀκήρατον οὐδὲ μόνιμον, ἀλλὰ τῆς τύχης διηνεκῶς ἀκμαζούσης ἐν ad 1328
τῇ τούτων μεταβολῇ καὶ φθορᾷ καὶ παιζούσης τὸν βίον ταῖς Imp. Andron. Senioris.
ἀμοιβαῖς καθάπερ σκηνὴν τραγικὴν ἀκήρατος ἡ τῆς τούτου γνώ- C
σεως ἔμεινεν ἀρετὴ καὶ στεῤῥοτέρα τῆς τύχης· ᾗ δὴ καὶ τοὺς τῆς
βασκανίας ἀπωσαμένη Τελχῖνας τῶν πυθμένων τῆς καταδίκης
ἀνεκαλέσατο. (Γ.) Μαρτύριον τῶν λεγομένων καὶ ὃ προήνεγκε
τέως ὁ χρόνος, καθάπερ τινὰ βάσανον τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς.
ἐν γὰρ τούτῳ τῷ χρόνῳ περιστρατοπεδευσάντων τὴν Φιλαδέλφειαν D
τῶν περιοίκων καὶ ἀστυγειτόνων Τούρκων καὶ κατὰ συνέχειαν πο-
λιορκουμένης τῆς πόλεως σφοδρῶς ἔξωθεν μὲν ὑπ' αὐτῶν, ἔνδο-
θεν δ' ὑπὸ σφοδροῦ τοῦ λιμοῦ ἐς κίνδυνον ἦλθον οἱ περιλειπό-
μενοι τῶν αὐτοχθόνων πολιτῶν προδοθῆναι τοῖς Τούρκοις αὐτῇ
πόλει καὶ αὐτοῖς οἴκοις. καὶ τάχ' ἂν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐπράττετο
τοῦτο, εἰ μὴ ὁ Φιλανθρωπηνὸς Ἀλέξιος ἔφθη τοῦ βυθοῦ τῶν
τοιούτων ἀπαλλάξας κινδύνων. ἐν στενῷ γὰρ γενόμενος ὁ βασιλεὺς E
καὶ μὴ ἔχων ὅ,τι δράσειε τῶν πάντων οὐδὲν (οὔτε γὰρ ὅπλων
ἐπισκευὴ, οὔτε στρατὸς ἀντίπαλος ἦν εἰς πόλιν οὕτω θαλάττης
πολλοῖς σταδίοις ἀπῳκισμένην καὶ πολλοῖς κεκυκλωμένην τοῖς
ἔθνεσι βοηθεῖν) πέμπει τοῦτον αὐτὸν μηδὲν ἐπιφερόμενον, οὔτε
στρατὸν, οὔθ' ὅπλων ἐπισκευὴν, οὔτε χρημάτων πλῆθος, ἀλλὰ
μόνην τὴν τῆς φύσεως σύνεσιν καὶ ἐμπειρίαν. οὗ δὴ καὶ πρὶν ἐπι-
στῆναι τῇ πόλει Φιλαδελφείᾳ, ἔτι δ' ἐν μέσῃ πορείᾳ τυγχάνοντος, F

20. κεκλυμένην A. pro κεκλυσμένην.

nondas cernere sibi videretur. Quin et illud admirabantur (cum res humanae firmi et proprii nihil habeant, sed fortuna continenter in illarum mutatione et destructione vim suam exserat et vitam, quasi tragoediam quandam agens, variis vicissitudinibus ludat), quo pacto prudentia illius integra atque incolumis mansisset ac firmior, quam fortuna extitisset, tandemque ipsum, malo invidiae genio depulso, e condemnationis praecipitio revocasset. (III.) Testimonio est orationi meae illud tempus, quo virtus eius veluti Lydio lapide explorata enituit. Nam cum finitimi et suburbani Turci Philadelphiam obsidione tum cinxissent et continenter validis viribus oppugnarent, foris ipsi, intus vero dira fames: indigenae, qui in ea civitate restabant, in periculo erant, ne Turcis cum ipsa urbe atque aris et focis proderentur: idque intra paucos fortasse dies accidisset, nisi Alexius Philanthropenus in tanto periculo constitutos ab imminente exitio liberasset. Nam in angustias redactus Imperator et consilii plane inops (neque enim armorum apparatus, neque exercitus suppetebat urbi defendendae par, quae tot stadiis a mari dissita, tot gentibus cincta esset) hunc ipsum delegat, nihil secum afferentem, non exercitum, non arma, non pecuniae copiam; sed tantum naturalem prudentiam et usum rerum. Qui priusquam ad urbem accessisset, cum in medio adhuc itinere esset, hostium satrapae et

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

τὴν φήμην ἀκηκοότες οἱ τῶν πολιορκούντων σατράπαι καὶ ἀρχηγοὶ τά τε ὅπλα εὐθὺς ἔῤῥιψαν καὶ τὴν πολιορκίαν ἀπείπαντο αἰδεσθέντες τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀρετήν. καὶ ὑπτίαις ἅμα χερσὶ καὶ γνώμαις εἰρηνευούσαις ὑπαντῶσι καὶ ὑποδέχονται· καὶ ὧν πάλαι καλῶν ἀπέλαυσαν ἐξ αὐτοῦ νῦν ἐν μνήμῃ γενόμενοι χάριτας ὁμολογοῦσι καὶ πᾶν τὸ κατὰ γνώμην τελεῖν ὑπισχνοῦνται. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν πάλαι τὸ ζῆν ἐπορίσαντο δι᾽ αὐτοῦ προφανοῦς ἀπαλλαγέντες θα-
P. 223 νάτου· οἱ δὲ τῶν ὑπ᾽ αὐτῷ παιδευτῇ τεθραμμένων πρὸς ὅπλα καὶ πολέμων ἄσκησιν ἦσαν. καὶ τί δεῖ διατρίβειν; ἐς τοσοῦτον εὐπαθείας καὶ εὐτυχίας ἧκεν ἐξαπίνης ἡ Φιλαδέλφεια, ὡς μιᾶς δραχμῆς ὤνιον τὸν μέγιστον λαμβάνειν μέδιμνον τοῦ σίτου. (Δ.) Τῷ μέντοι Συργιάννῃ τῶν βασιλέων ἡ ἕνωσις μὴ κατὰ γνώμην συστᾶσα ἀθυμεῖν ἐποίει καὶ ἐσκυθρωπακότα περιϊέναι· καὶ μάλισθ᾽ ὅτι
B τῶν πραγμάτων ἠρεμούντων ἀξυντελὴς αὐτὸς ἐν τοῖς δημοσίοις ἐδόκει καὶ ἄχρηστος. ὅθεν ἐν καθέδραις καὶ στάσεσι καὶ ὁδοῖς τοιούτοις τισὶν ἐντυγχάνων καὶ προσιὼν ἀσμένως, ὅσοις λύπην τινὰ τὰ κοινὰ προὐξένησαν πράγματα, ἐλοιδορεῖτο τοῖς βασιλεῦσιν, ἅτε ἀδικωτάτοις περὶ αὐτὸν γενομένοις χρησιμώτατον ἐν τοῖς ἐναντιωτάτοις καιροῖς νῦν μὲν τούτῳ νῦν δ᾽ ἐκείνῳ γενόμενον. ἰδὼν δὲ καὶ Ἀνδρόνικον τὸν Ἀσὰν λύπης περιϊόντα μεστὸν,
C ὅτι τὴν ἐπιτροπὴν καὶ διοίκησιν ἔχων ἐκεῖνος τῶν Πελοποννησίων Ῥωμαίων ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν βασιλέων διαστάσεως, εἶτα ἐξῳκισθεὶς ἐκεῖθεν ἀτίμως παρὰ τοῦ νέου βασιλέως καὶ ἐλθὼν πρὸς

8. οἱ δὲ αὐτῶν W. 22. ἐξῳκισθεὶς A., ἐξωσθεὶς W.

duces fama audita statim abiectis armis ab obsidione recesserunt, viri virtutem reveriti: et supinis simul manibus et pacatis animis obviam progressi eum exceperunt, et beneficiorum quae olim ab illo accepissent memores, gratias ei egerunt, se quicquid petiisset facturos pollicentes. Quidam enim ex illis vitam olim eius opera conservarant et mortem certam ac paratam effugerant; alii eo magistro educati et ad arma et militiam instructi fuerant. Et quid multis opus est? Philadelphiae subito ea felicitas et ubertas extitit, ut maximum frumenti medimnum drachma compararent. (IV.) Syrgiannes vero, Imperatorum concordia minime laetus, animo aeger et tristi vultu obambulabat: maxime quod tranquillis rebus nullus eius usus in Republica esse videbatur. Quos igitur publicus rerum status quocunque modo offendisset, eos seu sedentes seu stantes seu secundum viam euntes nactus conveniebat et cupide adibat: atque Imperatoribus conviciabatur, ut a quibus summis affectus esset iniuriis, cum adversissimis temporibus nunc huic nunc illi maximo usui fuisset. Cum autem Asanem Andronicum moerore plenum obambulantem conspexisset, qui Romanos Peloponnesios, dum Imperatores inter se dissiderent, rexerat atque gubernaverat; deinde vero per ignominiam a iuniore Imperatore pulsus, et ad

τὸν γηραιὸν οὐχ εὗρεν οὐδὲν ἓξ αὐτοῦ τῆς λύπης ἀντάξιον εἰς θε- A. C.
ραπείαν· καίτοι μεγάλων ἄξιος ὑπάρχων ἀξιωμάτων, σεβαστο- 1282
κρατορικῶν δηλαδὴ καὶ μειζόνων, διά τε τὴν στρατηγικὴν ἐμπει- ad 1328
ρίαν, ἣν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τέως ἐπλούτει, καὶ ἅμα τὴν τοῦ γένους Imp. Andron. Senioris.
λαμπρότητα· διὰ ταῦτα τοίνυν ὁ Συργιάννης πρόσεισι καὶ αὐτῷ D
καὶ φίλος αὐτῷ γίνεται, τὴν τῆς λύπης ὁμοιότητα γνώμης προ- V. 181
βαλλόμενος σύνδεσμον. ὁ μὲν οὖν Συργιάννης ὡς ὁμοψύχῳ θαῤ-
ῥήσας ἐκείνῳ πάντα διῄει λοιπὸν ἀναπεπταμένῃ τῇ γλώττῃ, ὁπόσα
τοῖς λυπουμένοις εἰκός. ὁ δὲ Ἀσὰν βαθείᾳ συνέσει προσιὼν αὐτῷ
γλῶσσαν μὲν ὁμοίαν πως ἐκείνῳ προὐτείνετο καὶ συνδιελοιδορεῖτο
τοῖς βασιλεῦσι δῆθεν αὐτός· τὰ δὲ παρὰ τοῦ Συργιάννου λεγό- E
μενα πάντα ἐς τὰ τῆς διανοίας ἔκρυπτε μυστήρια. ἐμίσει γὰρ
αὐτοῦ τὸ φίλαρχον καὶ πρίν· καὶ νῦν δ' οὐχ ἧττον ἤχθετό οἱ
ἐχθρῷ γε ὄντι καὶ Καντακουζηνοῦ τοῦ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβροῦ,
τοῦ μεγάλου φημὶ δομεστίκου· ὃς τὰ μέγιστα παρὰ τῷ νέῳ δυνά-
μενος βασιλεῖ ἐλπίδας ἀγαθὰς ἀεὶ γράφων ἐκεῖθεν καὶ αὐτῷ προὔ-
τεινεν. ἐπεὶ δὲ τὰ τοῦ δράματος πάντα συνέῤῥαπται, λάθρα τῷ
θείῳ καὶ βασιλεῖ προσελθὼν ὁ Ἀσάν, „εἰ μὴ δεσμώτην," ἔφησεν, F
„ὅσον τάχος ποιήσειας τὸν Συργιάννην βασιλείαν ἑαυτῷ συσκευά-
ζοντα, οὐκ ἂν φθάνοις φονευόμενος ὑπ' αὐτοῦ." εὐθὺς οὖν τὸν
μὲν Συργιάννην εἶχε τὸ δεσμωτήριον· τόνδ' οἶκον αὐτοῦ μετὰ
τῶν ἐνόντων ἁπάντων ἄρδην ἀπώλεσαν καὶ διέλαχον οἱ τοῦ δήμου.

2. ἀξιωμάτων ὑπάρχων ἀντάξιος, ἅτε στρατηγικώτατος ὢν ἀνήρ, καὶ γένους διαφέρων περιφανείᾳ, καὶ ἅμα βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενὸς καρπούμενος A. 10. πως om. A. 13. Pro verb. φίλαρχον — Καντακ. A. habet. ἤχθετο δὲ καὶ ἄλλως αὐτῷ ἐχθρῷ ὄντι Καντακ. 16. καὶ ante ἐλπ. add. A. καὶ ante αὐτῷ om. A.

seniorem profectus, nullum eiusmodi praemium impetrarat, quo dolor eius levaretur; quamvis magnis honoribus dignus esset, Sebastocratoricis videlicet et maioribus etiam, cum ob rei militaris usum, quo tunc alios superabat, tum ob illustre genus, ob eas inquam causas Syrgiannes ad hunc quoque accedit et quasi moeroris similitudine devinctus amicus ipsi existit. Itaque, ut amico unanimi confisus, omnia quae dolor fert sine ulla dissimulatione eloquitur. Asan vero singulari prudentia cum viro agens verbis haud dissimilibus utebatur, et ipse quidem Imperatoribus maledicebat; omnia vero, quae a Syrgianne dicebantur, animo intimo recondebat. Nam et prius ambitionem eius oderat: tum autem haud minus quam antea ipsum aversabatur, ut inimicum genero suo Cantacuzeno, magno Domestico, qui apud iuniorem Imperatorem potentissimus erat, et scriptis inde litteris spe subinde bona ipsum Asanem solabatur. Cum autem tota fabula instructa esset, Asan Imperatorem avunculum clam adit: et, „nisi Syrgiannem," inquit, „Imperium affectantem primo quoque tempore in vincula conieceris, primo quoque tempore ab illo occideris." Statim igitur Syrgiannes in vincula coniicitur; domum eius cum omnibus opibus plebs evertit et diripit;

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

οἱ δ' ἀμπελῶνες αὐτοῦ σύν γε τοῖς οἰκοπέδοις μηλόβοτα πάντ' ἐγεγόνει. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

ιγ'. Οὐκ εὔκαιρον δέ μοι δοκεῖ σιωπῇ παρελθεῖν καὶ ὅσα κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον περὶ τοῦ Πάσχα λαληθῆναι ξυνέβη. κατὰ γὰρ P. 224 τὸ εἰωθὸς ἀνιὼν ἐς τὰ βασίλεια τοιαύτῃ τινὶ τῇ ὁμιλίᾳ ἐντετυχήκειν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα παρείσθω γε τέως, πολλά τε ὄντα καὶ οὐ πάνυ τοι ἀναγκαῖα πάνυ τοι ἐθελούσῃ σχολάζειν ἀκοῇ, καίπερ ὄντα κἀκεῖνα σεμνὰ καὶ σοφῶν ἀκοαῖς ἄξια· τὸ δ' οὖν τῆς ἀναγκαιο- B τέρας ἡμῖν ὁμιλίας καὶ ἧς ἄν τις ἀκούσας ἡσθείη τὰ μάλιστα· λόγον κεκίνηκεν ὁ βασιλεὺς περί γε ἀστρονομίας καὶ σφαιρῶν οὐρανίων καὶ κινήσεως πλανωμένων καὶ ἀπλανῶν, καὶ τοιαῦτα ἄττα ἐμοὶ καθυποβάλλων πρόφασιν τοῦ λέγειν. πολλὴν γὰρ πρὸς ἡμᾶς τὴν εὐμένειαν ἔτρεφεν. ἐγὼ δ' ὑπολαβὼν ἔπαινον διεξῄειν πολὺν τοῦ μαθήματος. τοῦτο καὶ γάρ μοι τὸ ὀπτικὸν, ὡς εἰπεῖν, τῆς διανοίας ἐκάθηρε καὶ πρὸς τέλειον οἱονεὶ χρωματισμὸν τἄλλα μοι C πάντα μαθήματα ἤγαγε. σκιαγραφίᾳ γὰρ ὡς ἀληθῶς ἐοίκασι τούτου χωρὶς, ὅσαι κατ' ἀνθρώπους εἰσὶ τέχναι καὶ σπουδάσματα. μετὰ μέντοι γε τῶν ἄλλων καὶ ὁ τοῦ Πάσχα λόγος ἀνέκυψεν, ἐμοῦ τοῦτον μεταξὺ παραῤῥίψαντος, ὡς μέρος ὄντα καὶ τοῦτον τοῦ τοιούτου μαθήματος· καὶ ἄλλως ὅτι καὶ ὠδίνων ἦν διὰ μακροῦ πρὸς βασιλείους τὸ πρᾶγμα ἀνενεγκεῖν ἀκοὰς, ἀπόῤῥητον ὂν, ὡς D ἀκριβής μοι τὸ πρᾶγμα παρέστησεν ἔρευνα, πλὴν ἢ ὅσοι τῶν τῆς ἀστρονομίας κρατήρων ἐγεύσαντο. ταῦτ' ἄρα καὶ καιροῦ λαβόμε-

1. ἐβραβεύθησαν ἄλλοις A. 3. Totam hanc de Paschate digressionem om. A. Vid. Notas. 7. οὐ πάνυ τοι ἐθελ. W.

solum aedium cum vineis in ovium pascua convertitur. Et haec quidem ita gesta sunt.

13. Neque vero ea mihi praetereunda silentio videntur, quae hoc tempore de Paschate disputata sunt. Nam cum de more palatium ingrederer, tali colloquio interveni. Ac caetera quidem, quamvis et ipsa praeclara sint et digna eruditorum auribus, tamen quia et multa sunt, et occupatis hominibus non admodum scitu necessaria, praetereantur. Quae vero scitu digniora et iucundiora, exponantur. Mentionem intulit Imperator de astronomia et caelestibus orbibus et stellarum tam errantium quam fixarum motibus ac de aliis eiuscemodi rebus, ut mihi disserendi occasionem suppeditaret. Nam magna eius erga me benevolentia erat. Itaque ego sermone suscepto eam disciplinam plurimum laudavi, quod et mentis oculos mihi quodammodo repurgasset, et caeteras omnes disciplinas quasi vivis coloribus exornasset. Re ipsa quippe, si ea non adsit, reliquae artes ac studia hominum quaelibet rudibus et adumbratis imaginibus similia sunt. Porro inter caetera etiam de Paschate quaestio orta est, cum ipse eius mentionem iniecissem, ut ad eam quoque disciplinam pertinentis. Alioqui vero de ea re ad Imperatorem referre iampridem cupiebam; quam me diligens inquisitio arcanam esse edocuerat; et iis tantum notam, qui astronomiam degustassent.

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

νος, ὥς ἔφην, ῥήγνυμι τὴν ὠδῖνα, οὐκ ἀχείμαστος μὲν οὐδὲ τότ' ἀπαλλάξας. ἦσαν γάρ οἳ τότε πολλά μοι παρέσχον πράγματα, μὴ ξυνειλοχότες ἐκ τοῦ ῥᾴστου τὸν τοῦ λόγου σκοπόν. καὶ εἰ μὴ ὁ βασιλεὺς (ἐκεῖνος γὰρ μόνος ἦν συνιεὶς ἃ διεξῄειν αὐτός· ἀφορμὴν γὰρ εἰληφὼς εὐθὺς κἀκεῖνος ἐπεδείκνυτο καὶ ἐδημοσίευε τῆς E ὑψηλῆς αὐτοῦ συνέσεως τοὺς θησαυροὺς) εἰ μὴ οὖν ἐκεῖνος πλεῖ- V. 182 στον ἐμοὶ τὸ προσηνὲς χαριζόμενος δίοδον ἐνεποίει τῷ λόγῳ, τάχ' ἂν τὸ τελευταῖον τοῦτο πονήρως καὶ ἀγεννῶς ἐκεῖθεν ἀπήλλαττον, ἄδικόν τινα τὴν καταδίκην ὁ δίκαιος ὀφείλων. ἐπεὶ οὖν πᾶσαν, ὥς ἔφην, ἡμῖν ὁ βασιλεὺς τὴν κατάστασιν ἐποιήσατο τοῦ μὲν λέγειν ἐμοί, τοῦ δ' ἀκούειν τοῖς συμπαροῦσι, πρῶτον μὲν ὥσπερ P. 225 τινὰς ὅρους καὶ κρηπῖδας ὑποθεὶς τὰ καίρια, εἶτα δι' αὐτῶν τὰς ἀποδείξεις ἐποιούμην. (B.) Καὶ δὴ δέον εἶναι πρῶτον ἐφάμην τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ἐς τἀκριβὲς ἐρευνῆσαι. τοῦτο γὰρ αἴτιον ἁπάσης τῆς ἑξῆς ὑποθέσεως, ὡς προϊόντες ἐροῦμεν· εἶτα τὴν ἐφεξῆς μετ' ἰσημερίαν πανσέληνον. πανσέληνον δέ φαμεν, ὁπότε πλησιφαὴς εἴη τὸ πρὸς ἡμᾶς ἡμισφαίριον τῆς σελήνης. τοῦτο δὲ γίγνοιτ' ἄν, ὁπότε βραχύ τι πλέον ἢ τεσσαρεσκαιδεκαταίαν ἡ B σελήνη τὴν ἡμέραν ἄγοι, ἐξότου περὶ τὴν αὐτὴν ἐν ταὐτῷ συνέλθοι τῷ ἡλίῳ μοῖραν τῆς τῶν ζωδίων σφαίρας, μιᾶς ἀψαμένης ἀμφοτέρων καθέτου. ἐπεὶ οὖν τῷ νομικῷ μὲν ἕπεται τὸ ἡμέτερον Πάσχα, ἐκεῖνο δὲ τῇ μετ' ἰσημερίαν πανσελήνῳ, δέον ἐκεῖνα διευκρινῆσαι πρίν· εἶτα τοῖς ἅπασιν εὔδηλον ἂν εἴη τὸ καθ' ἡμᾶς.

4. θειότατος ante βασ. add. V. 9. ὄφλων V. 23. πρὶν] πρώτως V.

Tum igitur, quod parturiebam, data, ut dixi, occasione peperi; non tamen sine magnis difficultatibus. Erant enim qui eius disputationis finem non facile animo concipientes multum mihi negotii facesserent. Ac nisi Imperator (nam quae dixeram, solus ille intelligebat, et arrepta hac occasione excellentis scientiae suae thesauros aperiebat ipse quoque ac palam exponebat) nisi, inquam, Imperator insigni benevolentia viam orationi meae patefecisset, forsitan per iniuriam condemnatus non pulchre inde nec honeste hac tandem vice discessissem. Cum igitur, ut dixi, Imperator potestatem integram nobis fecisset, mihi quidem dicendi, illis autem qui aderant audiendi, primum ea, quae maxime ad rem faciebant, velut principia ac fundamenta posui; deinde ex iis ipsis coepi argumentari. (II.) Ac primum necessariam esse dixi accuratam verni aequinoctii investigationem; quod, ut postea dicetur, totius quaestionis caput et causa est; deinde plenilunii, quod post aequinoctium existit, observationem. Porro plenilunium esse tum dicimus, cum lunae hemisphaerium nobis obversum totum lucidum est: id quod accidit paulo plus decima quarta die, ex quo luna cum sole in eadem Zodiaci parte congressa fuerit, una eademque perpendiculari utrumque contingente. Cum autem Pascha nostrum ad legale, hoc vero ad plenilunium, quod post aequinoctium existit, accommodetur, iis explicatis ratio Pa-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἀκριβὴς τοίνυν γίνεται ἰσημερία ἐν μόνοις δυσὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ νυχθημέροις· ἑνὶ μὲν ἀρχομένου ἤδη φθινοπώρου· ἑτέρῳ δ᾽ ἀρχομένου ἔαρος εὐθύς. καὶ περὶ μὲν τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας οὐδεὶς ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι λόγος· περί γε μὴν τῆς ἠρινῆς καὶ μάλα γέ C τοι πλεῖστος. γίνεται τοίνυν ἀκριβὴς ἰσημερία ἐν ἔαρος ὥρᾳ, ὁπότε περὶ μοῖραν πρώτην ὁ ἥλιος γένοιτο τοῦ κριοῦ· ὅπη καὶ ὁ ἰσημερινὸς τοῖς ἀστροθεάμοσι διαγράφεται κύκλος. γίνεται δὲ οὐχ ὁμοίως ἐν ἅπασιν ἔτεσιν· ἀλλ᾽ ἐν μὲν τοῖς τοῦ Ναβονασάρου D περὶ λῆξιν ἑσπερίαν τῆς τοῦ μαρτίου πέμπτης καὶ εἰκοστῆς· ἐν δὲ τοῖς Φιλίππου τοῦ Ἀριδαίου περὶ μεσημβρίαν τῆς εἰκοστῆς τετάρτης αὐτοῦ· ἐν αἷς δ᾽ ἡμέραις ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἐθανατοῦτο τρίτην καὶ εἰκοστὴν διανύοντος αὐτοῦ, πολλῷ πρότερον πρὶν ἢ ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν περὶ μέσην ἐκείνην τὴν νύκτα· νῦν δ᾽ ἐφ᾽ ἡμῶν ἑπτακαιδεκάτην ἀνύοντος αὐτοῦ. E οὐκ ἀκριβολογοῦμαι δ᾽ οὔτε μὴν τὴν τῆς ἡμέρας ὥραν, οὔτε μὴν οὐδέ γε τὸ τῆς ὥρας μέρος. οὐ γὰρ ἀναγκαῖον νῦν, ὅτι μὴ διατριβὴ μὴ πάνυ τοι προσήκουσα τῇ χρείᾳ. ὥστ᾽ ἔξεστι συλλογίζεσθαι τὴν τῶν μεταξὺ χρόνων διαφορὰν κἀντεῦθεν καὶ δι᾽ ὅσων ἐτῶν ὀπισθόπους ὁ χρόνος ἡμέρᾳ μιᾷ γίνεται καὶ δι᾽ ὅσων αὖθις ἑτέρᾳ μιᾷ καὶ ὁμοίως ἀεί. τοῦτο δ᾽ οὐ παρὰ τὴν τοῦ ἡλίου γίνεται κίνησιν. ὁμαλὴν γὰρ ἐκεῖνος ἀεὶ ταύτην ποιεῖται καὶ F ἀπαρέγκλιτον· ἀλλὰ παρὰ τὴν τῶν ἐνιαυσίων ἡμερῶν ἀπαρίθμησιν, ἣν σφαλερῶς αὐτοὶ ποιούμεθα. πρὸς γὰρ τοῖς τριακοσίοις

1. τοίνυν add. V. 11. ἔπασχε V., ἐθανατοῦτο W. 14. ὀκτωκαιδεκάτην V. 18. διαφοράν· κἀντεῦθεν καὶ V., διαφορὰν κἀντεῦθεν, καὶ W. 21. ἀεὶ add. V.

schatis nostri omnibus perspicua erit. Verum et proprie dictum aequinoctium biniis tantum anni diebus naturalibus accidit: semel autumni initio; iterum vere statim ineunte. Ac de autumnali quidem aequinoctio nobis laborandum non est in praesentia; de verno autem accurate agendum. Fit igitur exquisitum aequinoctium vere, cum sol primam arietis partem ingreditur, in qua etiam aequinoctialis circulus ab astrologis describitur. Neque vero in quibuslibet annis similiter existit: sed in annis Nabonassari sub finem vesperae vigesimi quarti diei Martii; in annis Philippi Aridaei sub meridiem vigesimi quarti diei eiusdem mensis; quibus autem diebus Christus pro nobis mortem oppetiit, die vigesimo tertio, multum ante solis ortum ac potius media illa nocte, nunc vero nostra aetate die decimo septimo. Horam diei aut partem horae curiose non excutio, ne in re haud necessaria, immo quoad praesens institutum supervacanea, tempus teram. Quare annorum ab eo tempore elapsorum discrimen hinc colligi potest; ac facile est supputare, quot revolutis annis unius diei spatio tempus aequinoctii retro agatur; item post quot annos, biduo; atque ita deinceps. Hoc vero non ratione motus solaris accidit, qui aequalis est, nec usquam deflectit; sed ob enumerationem dierum anni, in qua nos labimur, trecentenis sexagenis qui-

ἑξήκοντα πέντε νυχθημέροις τίθεμεν καὶ ὁλόκληρον τέταρτον νυ- A. C.
χθημέρου ἑνός, οὐκ ὀφείλοντες οὕτω. ὡς γὰρ ὁ μέγας φησὶ 1282
Πτολεμαῖος, τριακοσιοστοῦ δέοντος ἡμέρας μέρους δεῖ τοῦτο ad 1328
προστίθεσθαι καὶ οὐχ ὁλόκληρον· ὡς δ' ἔγωγε αὐτὸς ἐξακριβώσας Imp. Andron. Senioris.
εὗρον, μείζονος καὶ ἥκιστα τριακοσιοστοῦ τελέως, εἰ μὲν ἀσφα-
λῶς ἠκριβωσάμην· εἰ δὲ μή, σκέμμα τοῦτο τίθημι τοῖς ἔπειτ' P. 226
ἀστρολόγοις. ἐγὼ γὰρ οὐ σχολάζω τοῦτο νῦν διασαφεῖν. ὅμως
ἔστω κατ' ἐκεῖνον. ἧττον γὰρ λυμανεῖται τῷ λόγῳ πρὸς οὐ πάνυ
τοι πολλοὺς τοὺς χρόνους διατρίβοντι. παρατηρητέον οὖν, ὡς κατ'
ἐκεῖνον τὸν μέγιστον δηλαδὴ Πτολεμαῖον δι' ὅλων τριακοσίων
ἐνιαυτῶν νυχθήμερον ὅλον συνάγεται. τὸ δ' εἰρημένον πολλοστη-
μόριον τῆς ἡμέρας ἐν μὲν τοσούτοις ἔτεσι καὶ μάλα ἐπίδηλον ἤδη
καθίσταται· ἐν δὲ τρισὶ καὶ τέτρασι καὶ πέντε καὶ δέκα καὶ τρὶς B
τοσούτοις, οὐκ ἂν δήπου, διὰ τὸ πάνυ βραχύτατον τῆς προσθή- V. 183
κης. ὅπερ δὴ καὶ κατ' ἐνιαυτῶν παραδρομὴν τοσούτων οἱ πρὸ
ἡμῶν τὰ μετέωρα φροντισταὶ καὶ ἀστροθεάμονες ὑφαιρούμενοι
ἀσφαλῶς τὸ τῆς ἰσημερίας νυχθήμερον εὕρισκον· κἀντεῦθέν γε
μὴν ἀσφαλῆ καὶ τὴν τοῦ Πάσχα διόρθωσιν ἐποιοῦντο· καὶ τὸ
τῆς διορθώσεως ταύτης ἐγίνετο μέχρι τοῦ ἐξ Ἀδὰμ ἑξακισχιλιοστοῦ
τριακοσιοστοῦ ἔτους ἔγγιστα. τὸ δ' ἐξ ἐκείνου μέχρις ἡμῶν οὐκ C
οἶδ' ὅπως ἐῤῥαθυμημένον τὸ πρᾶγμα καὶ ἀδιόρθωτον ἔμεινε. καὶ
νῦν ὀφείλοντες οἱ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας ἄνθρωποι τὴν ἀρχὴν
τῆς τοῦ Πάσχα παρατηρήσεως πρὸ τῆς τοῦ μαρτίου ἔγγιστα ποι-
εῖσθαι εἰκοστῆς, οἱ δ' ἐκ τῆς αὐτοῦ δευτέρας καὶ εἰκοστῆς ποι-

5. ἥττονος pro μείζονος V. 14. πάνυ add. V.

nis diebus integrum unius diei quadrantem adiiciendo; contra quam oportebat. Ut enim magnus Ptolemaeus auctor est, non quadrans integer addendus, sed ex eo trecentesima diei pars deducenda; ut autem ego diligenti inquisitione comperi, minus neque praecise trecentesima pars. Quam meae rationis certitudinem nunc explicandi locus non est: viderint hoc qui sequentur astrologi. Sed tamen sit ita, ut ille dicit. Ea enim ratio in annis non plurimis parum nostram disputationem impediet. Hoc itaque observandum est, Ptolemaeum virum maximum censuisse, annis totis trecentis integrum diem naturalem conflari. Porro minuta illa diei pars tot quidem annis evidentissima existit. Ternis vero, quaternis, quinis et denis, aut ter etiam totidem, exigua illa accessio non sentitur. Qua ante nos post totidem annos subtracta rerum caelestium et astrorum periti diem aequinoctii exquisite repererunt; atque inde etiam Paschatis tempus vera ac certa correctione constituerunt: eaque correctio obtinuit ad annum fere ab Adamo sexies millesimum ac trecentesimum. Ex eo vero tempore ad nostram usque aetatem res neglecta nescio quomodo incorrecta mansit: et qui nostro tempore in Ecclesia Paschatis observationem proxime ante vigesimum Martii diem auspicari debebant, eam a vigesimo secundo auspicantur, non

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

οὖνται, οὐκ ὀρθῶς γε ποιοῦντες τουτί. ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἄλλοθέν
ποθεν, ἢ τῆς πρὸς κριὸν ἡλιακῆς εἰσόδου τὰ τῆς ἰσημερίας ἀπο-
φαινόμεθα, τὴν δέ γε πανσέληνον ὁμοίως οὐκ ἄλλοθέν ποθεν,
ἢ τῆς τοῦ ἡλίου διαμετρικῆς ἀποστάσεως καὶ ἔτι γε τὸ Πάσχα τὸ
νομικὸν οὐκ ἄλλοθέν ποθεν ἢ τῆς πανσελήνου· εὔδηλον ἄρα, ὡς
D τῆς ἰσημερίας μεταπεσούσης μετέπεσε καὶ τὰ τῆς πανσελήνου·
καὶ ταύτῃ γε ἑπομένως συμπαρήλλαξε καὶ τὸ τῶν Ἰουδαίων Πά-
σχα, κἀκείνῳ δ' αὖ δήπου συμπαραλλάττειν χρεὼν καὶ τὸ ἡμέ-
τερον. πρὸς γὰρ ἐκεῖνό γε ἀφορᾷ τὸ ἡμέτερον κἀκείνῳ τέτακται
ἕπεσθαι οἱονεί τινι κρηπῖδι καὶ θεμελίῳ. ῥᾴδιον δ' ἂν εἴη βουλο-
E μένοις ἡμῖν ποιήσασθαι τὴν διόρθωσιν, βραχύ τι πλέον ἢ δύο
νυχθημέρων ὑφαίρεσιν ποιησαμένοις. οὕτω γὰρ ἀνήκειν τοῖς με-
ταξὺ τοσούτοις ἔτεσιν ἡ τῆς ἀστρονομίας ἐπαγγέλλεται μέθοδος.
τούτου δὲ μὴ γιγνομένου τὸ σφαλερὸν οὐ μικρόν. συμπίπτει γὰρ
ἔσθ' ὅτε, καθὰ καὶ πολλάκις ἤδη γεγένηται, οἴεσθαι μὲν εἶναι
πανσέληνον τὴν κυριακὴν καὶ πρώτην ἡμέραν τῆς μελλούσης ἑβδο-
F μάδος· οἴεσθαί γε μὴν τοῦτο ψευδές· γεγενῆσθαι γὰρ ἤδη πρὸ
δύο νυχθημέρων κατὰ τὴν ἕκτην δηλαδὴ τῆς παρεληλυθυίας ἑβδο-
μάδος ἡμέραν· κἀντεῦθεν σφαλλομένους ἄλλην ἀντ' ἄλλης περι-
μένειν κυριακὴν καὶ ποιεῖν τὴν ἀναστάσιμον ἑβδομάδα, ἑβδομάδα
τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων. καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ σφάλματος ἐν-
τεῦθεν γνώριμα τοῖς ἅπασιν. ὅτι δ' οὐχ ἁπλῶς οὑτωσί πως οὐδ'
εἰκῇ καὶ μάτην τὰ τοιαῦτα παρὰ τῶν θεμένων ἐτέθησαν, ἀλλ'
ἕκαστα λόγον ἔχουσιν εὔλογον, δῆλον ἤδη ποιήσομαι. ἡ μὲν γὰρ
μετ' ἰσημερίαν πανσέληνος τοῖς Ἑβραίων ζητεῖται παισίν· ἐπειδὴ

22. οὑτωσίπως add. V.

recte sane. Nam cum aequinoctium ab ingressu solis in arietem, plenilunium a distantia solis diametrica, Pascha autem legale ab ipso plenilunio repetamus, satis constat, mutato aequinoctii die plenilunium etiam mutatum esse. Unde sequitur, Judaeorum etiam Pascha variavisse, ac simul cum eo nostrum etiam variasse oportere, quoniam nostrum ab illo pendet et ex eo tanquam basi ac fundamento educitur. Facile autem hic error corrigetur, si paulo plus biduo integro detrahere voluerimus. Ita enim tot interiectorum annorum rationi convenire methodus astronomiae docet. Quod nisi fiet, error haud parvus incidit: et fit interdum, ut saepe iam factum est, ut opinemur primo et Dominico hebdomadis instantis die plenilunium fore; id autem falso opinemur, cum plenilunium biduo ante, hoc est in sextum eius, quae antecessit, hebdomadis diem inciderit, et nos ob eum errorem alium atque alium Dominicum diem expectemus et Christi passionem in hebdomade resurrectionis celebremus. Unde quae errata consequantur, nemini est obscurum. Haec autem non inepte neque temere ab auctoribus esse posita, sed rationem singula probabilem habere iam declarabo. Hebraei plenilunium, quod post aequinoctium existit, observant, quoniam et illud

τοιοῦτος καὶ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος ἦν, καθ' ὃν τόν τε ἀμνὸν ἔθυσαν A. M.
καὶ Αἴγυπτον ἔφυγον. ἡ μὲν γὰρ τότε ἰσημερία τῇ τοῦ μαρτίου 6791
ἐννάτῃ καὶ εἰκοστῇ γεγένηται· ἡ δὲ μετὰ τὴν ἰσημερίαν τότε παν- ad 6836
σέληνος τῇ μετ' αὐτὴν ἑξῆς, ἥτις κατ' ἐκείνους ἦν τεσσαρεσκαι- Imp. Andron. Senioris.
δεκάτη τοῦ Νισσάν· ὃς ἀντὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς μαρτίου πρῶτος P. 227
αὐτοῖς ἐν τοῖς μησὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀριθμεῖται. οὐ γὰρ ὁμοίως ἡμῖν
οὐδ' ἀπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ποιοῦνται τὰς τῶν μηνῶν
τε καὶ ἐνιαυτῶν ἀρχὰς Πέρσαι καὶ Ἀλεξανδρεῖς καὶ Αἰγύπτιοι καὶ B
πρὸς τοῖς ἄλλοις Ἰουδαίων παῖδες, ἀλλ' ὡς ἑτέρως ἕκαστοι.
Ἀλεξανδρεῖς μὲν γὰρ πρὸ τριῶν ἡμερῶν τῆς πρώτης τοῦ καθ'
ἡμᾶς σεπτεμβρίου τὴν ἀρχὴν τοῦ σφετέρου τίθενται ἔτους· Αἰγύ-
πτιοι δὲ νῦν μὲν αὐτήν, νῦν δ' ἑτέραν, καὶ ἄλλοτ' ἄλλην ἀεί·
καὶ Πέρσαι δὲ καὶ Μῆδοι καὶ Ἰνδοὶ τούτοις τε πᾶσι καὶ σφισιν
αὐτοῖς ἀλλήλοις ἀσύμφωνα. καὶ Ἰουδαῖοι δὲ ποτὲ μὲν τήνδε τοῦ
καθ' ἡμᾶς μαρτίου, ποτὲ δ' ἑτέραν ἡμέραν, καὶ ἄλλοτ' ἄλλην C
ἀεὶ, ἀρχὴν τοῦ παρ' αὐτοῖς ποιοῦνται Νισσάν. ἀπὸ γὰρ συνόδου
πρὸς σύνοδον τῶν δύο φωστήρων τὰς τῶν μηνῶν ἀριθμοῦντες
περιόδους τὸν ἑαυτοῦ μεταξὺ τὴν ἠρινὴν ἰσημερίαν περιλαμβά-
νοντα πρῶτον καὶ ἀρχὴν τῶν ἄλλων ποιοῦνται μηνῶν καὶ Νισσὰν
ὀνομάζουσιν, ἀόριστον τὴν οἰκείαν ἔχοντα ἀρχήν. φησὶν οὖν πρὸς
Μωσέα πάλαι ὁ κύριος· „ὁ μὴν οὗτος ὑμῖν ἀρχὴ μηνῶν πρῶτος
ὑμῖν ἐστιν ἐν τοῖς μησὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ. τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τού- V. 184
του λαβέτω ἕκαστος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ πρόβατον κατ' οἰκίαν. καὶ D
ἔσται ὑμῖν διατετηρημένον ἕως τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ μηνὸς
τούτου· καὶ σφάξουσι πρὸς ἑσπέραν καὶ φάγονται. καὶ ποιήσετε

1. τοιοῦτος add. V.

ipsum tempus fuit, quo agnum immolarunt, et ex Aegypto fugerunt. Nam illius anni aequinoctium die Martii nono et vicesimo fuit: et plenilunium, ab aequinoctio proximum, postridie extitit, nempe eo die, qui secundum illos decimus quartus mensis Nissan fuit, quem illi Martii nostri loco primum anni mensem numerant. Neque enim sicuti nos nec ab uno eodemque die menses et annos Persae, Alexandrini et Aegyptii auspicantur, nec ipsi praeter alios Iudaei: sed singuli aliter. Alexandrini quarto Cal. Septembris nostri annum suum auspicantur: Aegyptii nunc ab eodem, nunc ab alio die, et subinde aliter. Persae, Medi, Indi neque cum his neque inter se consentiunt. Iudaei vero nunc ab hoc nunc ab illo atque alias ab alio Martii nostri die suum Nissan ordiuntur. Nam a congressu ad congressum duorum luminum mensium circuitus numerare soliti eum mensem, qui vernum aequinoctium continet, reliquorum mensium principium constituunt eumque Nissan vocant, cuius ipsius incertum est principium. Dominus quidem Mosi olim dixit: „Mensis hic vobis principium mensium: primus est vobis in mensibus anni. Decima mensis huius sumat unusquisque filiorum Israël pecus per domum. Et erit vobis conservatum usque ad quartam et decimam mensis huius. Et occident ad vesperam. Et manducabunt. Et facietis diem hunc legitimum ae-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

τὴν ἡμέραν ταύτην νόμιμον αἰώνιον εἰς γενεὰς ὑμῶν." ταῦτ' ἄρα καὶ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐτήσιον ἀεὶ ποιοῦνται τὴν τοῦ Πάσχα πανήγυριν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ εἰς τύπον τῆς ἐκ τοῦ παρόντος πρὸς τὸν μέλλοντα αἰῶνα διαβάσεως κατὰ τὴν ἐξ E Αἰγύπτου διάβασιν. ὅθεν καὶ ἀνεσπέρου τοῦ μέλλοντος ὄντος αἰῶνος ἀνέσπερον ἕτερον τρόπον εἶναι δεῖν φασι καὶ τὸ τῇδε τῇ πανηγύρει διακονοῦν νυχθήμερον. τοῦτο δὲ γίνεται πλησιφαής τε καὶ πανσέληνον τὸ πρὸς ἡμᾶς ἡμισφαίριον τῆς σελήνης ἐχούσης. τὴν γὰρ τοῦ ἡλίου τηνικαῦτα δύσιν ἡ τῆς σελήνης εὐθὺς ἀνατολὴ διαδέχεται καὶ οὐδεμίαν ὥραν ἡμῖν ἐᾷ σκοτισθῆναι τὸν ὑπὲρ κε- F φαλῆς ἀέρα. ἦν μὲν τοίνυν καὶ τότε, ὡς εἰκός, πλησιφαὲς τὸ πρὸς ἡμᾶς αὐτῆς ἡμισφαίριον ἔχουσα ἡ σελήνη τῇ ἕκτῃ τῆς ἕκτης ἐκείνης ἡμέρας ὥρᾳ ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν τηνικαῦτα τοῦ ἡλίου ἀφισταμένη μοίρας. διά τοι τοῦτο καὶ τεράστιον ἔδοξε τοῖς ἀστρολόγοις καὶ ὑπὲρ λόγον ὁ λόγος τῆς τότε γενομένης ἡλιακῆς ἐκλείψεως. οὐ γὰρ φυσικός τις εἵπετο ταύτῃ λόγος. ἐν γὰρ μιᾷ τοῦ ζωδιακοῦ γενομένων μοίρᾳ τῶν δύο φωστήρων αἱ φυσικαὶ τοῦ P. 228 ἡλίου τελοῦνται ἐκλείψεις, ὑποτρεχούσης τῆς σελήνης τὸν ἥλιον. ὀγδοήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν διϊσταμένην μοίρας τὴν σελήνην ἀπισθοδρομῆσαι καὶ ὑποδραμεῖν τὸν ἥλιον, τοῦτο δ' ὑπὲρ πάντα φυσικὸν ἐτελεσιουργήθη λόγον. ὅθεν καὶ πρό γε πάντων ἀστρονόμοι τὸ θαῦμα διὰ θαύματος ἦγαγον καὶ θεὸν εἶναι τὸν πάσχοντα ἔφασαν. τοῖς γὰρ ἀμαθέσιν οὐδὲ τεράστιον ἔδοξεν, ἀλλ' εἰωθὸς

10. ἡμῖν add. V. 12. τῆς add. V.

ternum in progenies vestras." Hac de causa et in memoriam illius diei quotannis festum Paschatis celebrant. Nec ob eam tantum causam; verum etiam ut sit typus seu figura transitus ex hoc saeculo in futurum, sicut ipse transitus ex Aegypto. Cum itaque futurum saeculum vesperam habiturum non sit, alio modo sine vespera etiam eius solennitatis diem esse oportere aiunt: id quod fit, cum lunae hemisphaerium, nobis obversum, plenum lumine seu totum lucidum est. Solis enim occasum statim tum exortus lunae sequitur, nec ullam horam caelum nobis obscurum esse sinit. Fuit igitur tum quoque, ut probabile est, hemisphaerium lunae, quod versus nos spectat, plenum luminibus sexta sexti illius diei (quo nimirum Christus passus est) hora, cum luna centum et octoginta partibus a sole distaret. Quamobrem monstrosa visa est astrologis et supra rationem ea quae tum accidit solis defectio. Neque enim causam in natura aliquam habebat. Nam cum eandem utrumque lumen partem Zodiaci occupat, naturales solis defectiones contingunt, luna solem subeunte. Eam vero partibus centum et octoginta dissitam retro converso cursu solem subiisse, id vero supra naturalem omnem rationem factum est. Quare id miraculum astronomi ante alios, omnes sunt mirati, et Deum esse qui pateretur dixerunt. Nam indoctis minime quidem id portentosum, sed superioribus

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

τοῖς πλείστοις ἔτεσιν. ἐν ἐκείνῃ τοίνυν τῇ πανσελήνῳ καὶ τὸ Πάσχα τοῖς Ἰουδαίοις ἐθύετο· ἐν ἐκείνῃ δέ γε καὶ τὰ τῆς ἰσημερίας ἦν· ἐν ἐκείνῃ δὲ καὶ ὁ σωτὴρ, ὡς ἔφημεν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐθανατοῦτο. γνώριμον δὲ δήπου τοῖς ἅπασιν, ὡς τρίτη μὲν ἦν μετὰ τὴν νομικὴν ἐκείνην ἑορτὴν, ἐν ᾗ τὸ τῆς θεϊκῆς ἡμῖν ἀναστάσεως B μυστήριον ἐγεγένητο· καὶ ὡς πέμπτην καὶ εἰκοστὴν τηνικαῦτα ὁ μάρτιος ἤνυε μήν. ἃ δὴ δύο ὄντα ἐν ταὐτῷ, τήν τε τοῦ μηνὸς ἡμέραν δηλαδὴ καὶ τὸ τῆς ἀναστάσεως μυστήριον, διχῇ καὶ τριχῇ καὶ πολλαχῇ διελόμενοι τὸ τῶν εὐσεβῶν σύστημα οἱ μὲν τὴν τοῦ C μηνὸς ἡμέραν νόμιμον αἰώνιον ἦγον ἑξῆς ὑπηρέτιν τῆς ἡμῶν πανηγύρεως· οἱ δὲ τὴν τοῦ νομικοῦ Πάσχα πανήγυριν πρότερον ἀνιχνεύοντες εἶτα τὴν ἐξ ἐκείνης τρίτην ἑόρτιον ἦγον τοῦ καθ᾽ ἡμᾶς μυστηρίου· κἀντεῦθεν ἀνέορτον καὶ τὸ τῆς ἑορτῆς ἐφαίνετο καὶ οὐ μικρόν τι τὸ στασιάζον καὶ ἀτακτοῦν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἐπήγετο. εἰ μὲν γὰρ ἀεὶ τὴν ἐκ τοῦ νομικοῦ Πάσχα τρίτην ἐν D ταὐτῷ συνέπιπτε καὶ πέμπτην εἶναι τοῦ μηνὸς καὶ εἰκοστὴν, βέλτιον ἂν ἦν καὶ ὁμήγυρις ἦν ἡ πανήγυρις. ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν συμπίπτειν ἀμφότερα πάνυ τοι σπάνιον καὶ μόγις που διὰ πλείστων ἐτῶν· τὸ δὲ διεστάναι θάτερον θατέρου, τοῦτο δὲ μικροῦ διηνεκὲς καὶ ἐτήσιον· οἱ μὲν ἔφθανον τὴν μετ᾽ ἰσημερίαν πανσέληνον, οἱ δ᾽ ὑστέριζον. ἄλλοι δὲ χαίρειν φάσκοντες ἰσημερίας καὶ ἀμνοὺς καὶ θύματα καὶ πάντα νόμιμα ἔθιμα μόνην τὴν τεσσαρακονθήμερον E ἐξαριθμοῦντες ἤνυον νηστείαν, ὅποι τε καὶ ὅπως τύχοιεν. ἐντεῦθεν καὶ σύγχυσίς τις καὶ κυκεὼν ἦν καὶ γλωσσῶν, ὡς εἰπεῖν,

21. καὶ ἀμνοὺς om. V. 24. ἦν add. V.

etiam annis usitatum visum est. Eo igitur plenilunio Pascha Iudaei immolarunt; eo aequinoctium fuit; eo et Servator noster mortem pro nobis oppetiit. Omnibus porro notum est, tertiam fuisse post legale illud festum eam diem, qua Dominus noster a morte resurrexit, eamque fuisse mensis Martii diem vigesimam quintam. Quae duo utique, nimirum et mensis diem et resurrectionis mysterium, cum coniuncta essent, bifariam et trifariam et multifariam divisa piorum coetus observavit. Nam alii mensis diem perpetuo instituto nostrae festivitati dicaverunt; alii Paschatis diem ex observatione legis prius indagabant; deinde tertio post die mysterium nostrum celebrabant. Unde infesta, ut ita dicam, festivitas extiterat, et non parva seditio et perturbatio in Christi Ecclesiam invaserat. Nam si semper tertius a legali Paschate dies incideret in quintum ac vigesimum Martii diem, melius id esset festumque consentiret. Sed quia perraro fit, ut simul incidant et vix intra annos plurimos: perpetuo autem et quotannis fere accidit, ut alterum ab altero distet; alii plenilunium, quod post aequinoctium existit, anteverterunt, alii sequuti sunt: alii spretis aequinoctiis et agnis et sacrificiis et omnibus legitimis ritibus quadragesima tantum numerata ieiunium absolverunt, ubivis et utcunque ceciderat. Hinc multa confusio et

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. μερισμὸς ἐφ' ἑνί τινι πράγματι. ἦπου γὰρ εἰκὸς, τοὺς μὲν ἀσιτίαν ἀσκεῖν καὶ συμπαθεῖν τοῖς τοῦ σωτῆρος πάθεσι· τοὺς δὲ τρυφᾷν καὶ τοῖς ἐκείνου ἐπινικίοις συνήδεσθαι· καὶ τὸ καλὸν οὐ καλῶς ἑκατέρους ἐπιτελεῖν, πολλὰ ποιοῦντας τὸ ἓν καὶ δια-
V. 185 σπῶντας τὴν τῆς ἐκκλησίας ὁμόνοιαν καὶ τὸν καλῶς ἀλληλουχού-
F μενον μεριζομένους σύνδεσμον. τοῦτο τοίνυν οὕτω τεμνόμενον καὶ οὕτω διασπώμενον οἱ τῆς εὐσεβείας πρόβολοι καὶ θεῖοι συνῳδόντες διδάσκαλοι θεσπίσμασι κανονικοῖς ὡσπερεί τισι χαρακώμασι περιφράττουσι, μηδένα πιστὸν πρό γε τῆς ἠρινῆς ἰσημερίας τελεῖν τὴν τῆς ἀναστάσεως νομοθετήσαντες πανήγυριν· ἀλλ' ἐν κυριακῇ τῇ ἐφεξῆς μετὰ τὸ Ἰουδαϊκὸν Πάσχα, τῇ μετὰ πανσέ-
P. 229 ληνον δηλαδὴ τῇ μετ' ἰσημερίαν. ταῦτ' ἄρα καὶ χρεὼν πάντα πιστὸν σὺν ἀκριβείᾳ ζητεῖν τὴν μετ' ἰσημερίαν πανσέληνον, εἰ βούλοιτο μὴ παραβαίνειν τὰ τῆς ἐκκλησίας θεσμά. ταύτης γὰρ λανθανούσης ἕπεται λανθάνειν καὶ τὴν ἡμῖν ὀφειλομένην ἡμέραν ἑόρτιον καὶ ὥσπερ ἐν ἀδήλῳ πελάγει ναυαγεῖν ἡμᾶς ἴσα γε πλανωμένῃ νηΐ, ἣν ἀπολαβοῦσαι νύκτες καὶ χειμῶνες τάς τε ἀγκύρας ἐξέκοψαν καὶ αὐτὴν τῆς προσηκούσης μάλα ἀπήλλαξαν καταγωγῆς.
B (Γ.) Τούτων οὕτω λεχθέντων καὶ οὕτω διατρανωθέντων προσήκατο μὲν καὶ ἥσθη τῇ ἀποδείξει ὁ βασιλεύς· τάχα δ' ἂν καὶ ἐμέλλησε τὴν διόρθωσιν αὐτίκα ἐπενεγκεῖν· ἀλλ' ἵνα μὴ τοῦτο σύγχυσις μᾶλλον τοῖς ἀμαθέσι φανῇ καὶ μερισμὸν ἐπαγάγῃ τῇ ἐκκλησίᾳ,

8. διδάσκαλ.] ἀπόστολοι V. 12. An τὴν? BOIV. 19. ἀπεδέξατο V. pro προσήκατο. 22. Post ἐκκλησίᾳ add. V.: ἣν αὐτὸς πολλοῖς ἱδρῶσι συνεστήσατο καὶ συντετριμμένην ἰάσατο καὶ ἀπεωσμένην ἀνεκαλέσατο.

perturbatio et quaedam veluti linguarum partitio extitit ex unica re. Certe enim probabile est, alios cibis abstinuisse et Servatoris passionem cum dolore esse recordatos: alios vero indulsisse genio et eius triumpho exultasse: et quod rectum erat neutros recte obiisse, unum in multa dividendo, et Ecclesiae concordia divellenda, et unionis pulchro vinculo dissolvendo. Quam ita scissam ita distractam religionis propugnatores sanctique doctores cum animadvertissent, canonicis sanctionibus velut aggeribus quibusdam obiectis prohibuerunt, ne quis fidelis ante vernum aequinoctium Resurrectionis festum celebraret: sed die Dominico, qui post Pascha Iudaicum seu post plenilunium proximum ab aequinoctio existiteret. Quibus de causis cuilibet fideli diligenter est id plenilunium quaerendum, quod ab aequinoctio proximum est, nisi ritus Ecclesiae violare malit. Hoc enim ignorato sequitur etiam diem ignorari, quae nobis festa esse debet; nosque velut in ignoto pelago facere naufragium, perinde ac errantem navem, quae nocte et tempestatibus intercepta et abscissis ancoris spoliata ab opportuna statione longe abducatur. (III.) Haec ad hunc modum explicata et demonstrata Imperator cum voluptate accepit; fortassis etiam correctionem statim aggressurus, nisi veritus esset, ne indocti maiorem confusionem invehi per eam correctionem crederent, ac dissideret Ecclesia. Itaque rem silentio

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

σεσιγημένον ἀφῆκε τὸ πρᾶγμα καὶ ὅλως ἀνεπιχείρητον. μηδὲ γὰρ ἂν εἶναι ῥᾴδιον ἔφησεν, ἅπαντας ἐν ταὐτῷ τοὺς ἀνὰ πᾶσαν ἤπειρον καὶ νῆσον ὁμοφύλους διαδραμεῖν καὶ πεῖσαι μεταμαθεῖν τὴν διόρθωσιν· μερίζεσθαι δ' αὖ καὶ ἄλλους ἄλλην πανηγυρίζειν καὶ ἑτέραν ἑτέρους ἄγειν ἑόρτιον, τοῦτο δ' οὐ σφόδρα C χρηστόν. ὥστ' ἐξ ἑκατέρων θάτερον κουφότερον ἐφάνη, κεῖσθαι τὰ τοῦ πράγματος ὡς ἔκειτο καὶ μένειν ὡς ἔμενεν μέχρις ἡμῶν. ἐμοὶ δὲ τοὐναντίον μᾶλλον ἐδόκει κουφότερον. τὸ γὰρ τοὺς ὁμοφύλους ἅπαντας καθάπαξ πεῖσαι τῇ διορθώσει συνθέσθαι, εἰ μὴ D ῥᾴδιον χρόνῳ ἑνὶ, ἀλλὰ δυσὶ καὶ τρισὶ ῥᾴδιον ἂν ἦν· ὥσπερ κἂν τοῖς πρὸ ἡμῶν, ὡς ἔφημεν, πάλαι πολλάκις γεγένηται. ἀλλὰ δι' ἣν ἔφθημεν εἰρηκότες αἰτίαν τὸ τοῦ βασιλέως τέως ἐκράτησε δόγμα μᾶλλον ἢ τὸ ἡμέτερον. ἀλλὰ τούτων μὲν ἅλις.

A. C. 1325 Februar. 2 V. 186 P. 230

ιδ'. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐλθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς Βυζάντιον ἐστέφθη φεβρουαρίου ἡμέρᾳ δευτέρᾳ τῆς ὀγδόης ἰνδικτιῶνος. συνέβη δ' ἀπερχομένοιν τοῖν δυοῖν βασιλέοιν ἐς τὸ μέγα τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας τέμενος τῆς στεφηφορίας ἕνεκα πεσεῖν τὸν γηραιὸν βασιλέα ξύν γε τῷ ἵππῳ ὀλισθήσαντι εἰς τελματώδη λίμνην τινὰ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐξ ὀμβρίων ὑδάτων συστᾶσαν· καὶ ἔδοξε τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα τοῖς συνετωτέροις οὐκ ἀγαθὸς ὄρνις εἶναι τῷ πεπτωκότι. (B.) Ἐς δὲ τοὐπιὸν ἔτος ἀπῄει συζευχθησομένη τῷ Κράλῃ Σερβίας ἡ θυγάτηρ τοῦ πανυπερσεβάστου. μετὰ βραχὺ δ' ἀπῄει πρὸς αὐτὴν θεωρίας ἕνεκα καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς. μετὰ μικρὸν δὲ καὶ ὁ πανυ- B περσέβαστος οὐκ ἐθέλων ἔτι ὑπὸ βασιλεῖ εἶναι, ἀλλ' ἑαυτῷ περι-

15. φεβρουαρίῳ A.

praeteriit et plane intactam reliquit. Negavit enim esse facile, universos simul omnium orbis regionum et insularum habitatores percurri, et correctionem hanc demum edoceri. Rursum dissensiones esse et alios alio die festum celebrare, ne id quidem valde bonum esse. Quibus incommodis inter se collatis praestare visum, ne quid novaretur; sed ita manerent omnia, ut ad nos pervenissent. Mihi vero contrarium magis probabatur. Nam omnes eiusdem Imperii cives, si non uno at altero et tertio anno facile adduci posse, ut correctionem illam ratam haberent: id quod et ante nos olim, ut diximus, saepe factum est. Caeterum ob eas causas, quas dixi, Imperatoris sententia magis valuit quam nostra. Sed de his quidem satis hactenus.

14. Post haec Byzantium profectus Imperator IV. Nonas Februarii octava Indictione coronatus est. Accidit autem, ut utroque Imperatore ea de causa in magnum Sanctae Sophiae templum abeunte senior lapso equo in limosam quandam paludem ex aqua pluvia collectam concideret in via: qui casus non bonum ei qui cecidisset omen esse visus est iudicio prudentiorum. (II.) Sequenti anno Panypersebasti filia Crali Serviae nuptura abiit. Paulo post et mater, eius visendae gratia, eodem sese contulit. Quam mox et Panypersebastus sequutus est, nolens Imperatori diutius obnoxius esse,

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ποιήσασθαι βασιλείαν, ἅτε δηλαδὴ κλῆρον οὖσαν αὐτῷ πατρῷον, ἀφεὶς τὴν τῆς Θεσσαλονίκης ἐπιτροπὴν καὶ διοίκησιν ᾤχετο καὶ αὐτὸς ἀπιὼν ἐς Κράλην τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, σύμμαχον αὐτὸν ληψόμενος τῷ σκοπῷ τοῦ τοιοῦδε βουλεύματος. ὑφ' οὗ προσδεχθεὶς ἐξῆλθεν ἅμα αὐτῷ καὶ πᾶσαν τὴν ἄχρι Στρυμόνος τοῦ πο-
C ταμοῦ καὶ Σεῤῥῶν ἐλῄσατο χώραν. ὅθεν ὁ γηραιὸς βασιλεὺς διὰ δέος μειζόνων κακῶν ἀπέστειλε πρεσβείαν πρὸς αὐτὸν καὶ ἅμα τῇ πρεσβείᾳ καὶ τὰ τοῦ Καισαρικοῦ ἀξιώματος σύμβολα. ἅπερ ἐν τῷ τῶν Σκοπίων πολιχνίῳ δεξάμενος ἐκεῖνος ἐφόρεσε καὶ εἰρηνεύειν ὑπέσχετο τοῦ λοιποῦ καὶ μηδὲν ἔτι πλέον ζητεῖν. ἔμελλε δὲ ἤδη καὶ ἐς Θεσσαλονίκην ἐπανελθεῖν, ἀλλὰ νόσῳ δεινοτάτῃ ληφθεὶς μετὰ βραχείας ἡμέρας ἐκεῖ τὸ πέρας τοῦ βίου ἐδέξατο. Καισά-
D ρισσα δὲ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ποθοῦσά τε συνεῖναι τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ γαμβρῷ καὶ πρός γε αἰδουμένη Ῥωμαίους διὰ τὰ συμπεσόντα τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς οὐκ ἤθελεν ἐκεῖθεν ἐξελθεῖν. ταῦτ' ἄρα ἀναγκασθεὶς ὁ πατὴρ αὐτῆς κεκίνηκε τὸν βασιλέα πρεσβείαν πρὸς τὸν Κράλην ποιήσασθαι περί τε καταστάσεως ἄλλης τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων καὶ περὶ τῆς Καισαρίσσης, ὅπως οἴκαδε ἀναγκάσῃ ταύτην
E ἐπανιέναι. (Γ.) Τότε τοίνυν ἀπεστάλην κἀγὼ πρέσβυς ἐς Κράλην σύν τε ἄλλοις καὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς δι' ἃς ἔφθημεν εἰρηκότες αἰτίας. ἐπειράθημεν δὲ οὐκ ὀλίγων ἐν τῇ ὁδῷ τῶν δεινῶν, φήμης τε μελλούσης Σκυθικῆς ἐφόδου διατρεχούσης καὶ θορυβούσης τὴν
V. 187 Θρᾴκην καὶ διωκούσης ἐκ τῆς χώρας ἐς τὰ φρούρια τοὺς ἀνθρώ-

21. Quae a verbo ἐπειράθημεν sequuntur usque ad sectionem septimam om. A. Vid. Notas.

sed sibi ipsi vindicare Imperium, quod nimirum hereditario iure ad se pertineret. Relicta igitur Thessalonicae cura et administratione et ipse ad Cralem generum suum abiit, a quo ad exsequenda destinata adiuvaretur. Ab eo igitur susceptus et una cum eo egressus omnem regionem usque ad Strymonem et Serrhas populatur. Quamobrem senior Imperator maiorum malorum metu legatos ad eum misit, et Caesareae dignitatis insignia deferenda ei simul curavit. Quae ille Scopiis, quod exiguum oppidum est, accepta gestavit, seque deinceps quieturum esse promisit neque quicquam amplius petiturum. Sed iam Thessalonicam rediturus gravissimo morbo affectus intra paucos dies illic decessit. Caesarissa vero uxor eius cum consuetudinem filiae et generi desiderans, tum Romanos reverita, propter illa quae maritus eius fecerat, inde abire noluit. Qua re pater eius coactus Imperatori auctor fuit mittendae ad Cralem legationis tum de caeteris Romani Imperii rebus ordinandis, tum de Caesarissa cogenda, ut domum rediret. (III.) Atque ipse quoque tunc legatus ad Cralem ivi cum aliis comitaturus, tum Caesarissae ipsius fratrem, ob eas scilicet causas, quas supra diximus. In eo autem itinere non paucas experti sumus difficultates, cum Scythicae incursionis fama Thraciam pervagaretur ac perterreret et

πους καὶ τοὺς οἴκους ἐρήμους ποιούσης, ἐφ' ὧν ἡνίκ' ὀψὲ εἴη A. C. 1282 ad 1328
καταλύειν ἡμᾶς ἐχρῆν καὶ τὸν ἐκ τῆς ὁδοῦ μόχθον ἀποτρίβεσθαι.
καὶ τὰ μὲν ἄχρι Στρυμόνος συμπεπτωκότα ἡμῖν ἐῶ. ἐκεῖσε μὴν
γενομένοις ξυνηνέχθη τι καὶ παθεῖν ἡμᾶς πλέον ἀκοῆς μάλιστα Imp. Andron. Senioris.
πάντων ἄξιον, ὁπόσα λύπης καὶ γέλωτος φέρει σπονδὰς ἐν ἀνθρώ- F
που ψυχῇ. ἀβουλίᾳ γάρ τοι τοιαύτῃ χρησαμένοις, ὁποίᾳ καὶ Δη-
μοκρίτου μάλα τοι γελῶντος ἐρῴη ἄν, ἐς τοιοῦτον συνηλάθη κίν-
δυνον ἡμῖν τὰ ἡμέτερα, ὁποῖος καὶ Ἡρακλείτου μάλα γέ τοι
δακρύοντος ἐρῴη ἄν. ἴσασι γὰρ ἅπαντες πεζοῖς καὶ ἱππόταις
ἀνδράσιν ἄπορον ὄντα Στρυμόνα τὸν ποταμόν· ὅτι καὶ μέγιστος P. 231
ἐπεφύκει ὁπόσοι Θρᾴκην καὶ Μακεδονίαν τέμνοντες ἔς τε Ἑλλήσ-
ποντον καὶ Αἰγαῖον ποιοῦνται τὰς ἐκβολάς. τίκτουσι γὰρ αὐτὸν
τὰ ὑπερκείμενα μέγιστα ὄρη, ἃ κατὰ τὸ συνεχὲς παρατείνει μέχρι
τοῦ Ἰονίου πελάγους ἐκ τοῦ πόντου ἀρξάμενα τοῦ Εὐξείνου, ὁρί-
ζοντα μὲν πρὸς μεσημβρίαν καὶ νότον ἄνεμον Θρᾴκην καὶ Μακε-
δονίαν, πρὸς δ' ἄρκτους τάς τε Μυσῶν χώρας καὶ ποταμὸν τὸν
Ἴστρον· ὃς καὶ αὐτὸς μέγιστος ὢν ἢ πάντες, ὅσοι τὴν Σκυθικὴν B
ἐπίασι, πέντε στόμασιν ἐς τὸν Εὔξεινον ἐκδίδοται πόντον. τοῦτον
οὖν τὸν Στρυμόνα ἐκ τοιούτων πηγῶν ἀνίσχοντα καὶ οὕτω βαθυ-
δίνην γιγνόμενον ἀκατίῳ ἑνί τινι πάνυ σμικρῷ διαπεραιούμενοι
καθ' ἕνα που ἢ καὶ σύντρεις ἐνίοτε ξύν τε ὑποζυγίοις αὐτοῖς πολ-
λήν τινα τὴν ἡμέραν κατηναλώκειμεν. ὁ γὰρ τῶν ὑποζυγίων καὶ
ἡμῶν αὐτῶν ἀριθμὸς εἰς τὸ διπλάσιον ἢ καθ' ἑπταπλάσιον δεκάδα C
ἦν ἀνηγμένος. ὁ δ' ἥλιος τὸν ἡμέτερον παραλλάξας μεσημβρινὸν

21. Videtur scripsisse Gregoras, ἢ σύνδυο, ἢ καὶ σύντρεις. BOIV.

homines ex agris in castella se reciperent, desertis aedibus, in quibus nos vesperi diversari et corpora fessa de via recreare oportebat. Ac ea, quae ad Strymonem usque nobis acciderunt, mitto. Ibi autem gravius aliquid nobis accidit; eorum nempe omnium, quae dolorem et risum in hominum animis consociant, maxime dignum auditu. Temeritate enim nostra, quae Democriti splenem postulet, in id periculum devenimus, quo vel Heracliti lacrymae exhauriantur. Norunt omnes, Strymonem fluvium et peditibus et equitibus esse impervium: propterea quod maximus est omnium fluviorum, qui Macedoniam ac Thraciam mediam secantes in Hellespontum et Aegaeum mare exonerant. Oritur enim e superimpendentibus maximis montibus, qui a Ponto Euxino exorsi continentibus iugis usque ad Ionium mare porriguntur; ac meridiem et Austrum versus Thraciam et Macedoniam; versus Septentrionem Mysorum terras et Istrum fluvium terminant: qui et ipse maximus inter eos qui Scythiam perfluunt quinque ostiis in Euxinum pontum irrumpit. Hunc igitur Strymonem, talibus fontibus ortum et adeo verticosum, unica eaque exigua navicula traiiciendo nunc singuli, atque interdum etiam terni cum ipsis iumentis, magnam diei partem consumsimus. Nostrum enim et iumentorum numerus bis septuaginta excedebat. Et iam sol

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἔς τε δύσιν καὶ ὁρίζοντα τὸν ἑσπέριον ᾔει. καὶ δέον ὂν σταθμῷ
χρήσασθαι καὶ καταλύειν αὐτοῦ που, ἡμεῖς δ' ἁμαρτόντες ὁδῷ
ἔτι ἐχρώμεθα, ἐλπίσαντες πάντως καταγωγίοις ἀποχρῶσιν αὐτίκα
ἐντεύξεσθαι, πρὶν ἢ πεντεκαίδεκα σταδίων ἔχειν ἀνύτειν ἐς τὸ
πρόσω ὁδόν. ἦν δὲ ἄρα τὰ τῶν ἐλπίδων οὐ μάλα ἐπιτυχῆ. ἔφοδοι
D γάρ τινες λῃστρικαὶ συνεχείᾳ χρησάμεναι πρὸ μικροῦ τάχιστα τὸν
τόπον ἔρημον ἐκεῖνον καὶ ἀτριβῆ πεποιήκεσαν. καὶ μέντοι καὶ ἐφε-
ρόμεθα καθάπερ τινὲς πλάνητες θεῷ τε καὶ ἀδήλοις ἐλπίσι τὰ
ἡμέτερα ἀναρτήσαντες. (Δ.) Νὺξ δ' ἐπὶ τούτοις παρῆν. δύσ-
σετο γὰρ ἥλιος σκιόωντό τε πᾶσαι ἀγυιαί. ἡ δὲ σελήνη ἀπῆν. ἐς
γὰρ τὸ περίγειον τοῦ ἑαυτῆς τὸ δεύτερον ἄρτι ἐληλυθυῖα ἐκκέντρου
E καὶ κατὰ τετράγωνον τῷ ἡλίῳ γενομένη σχηματισμὸν οὐ μάλα
ἀκρονύκτους ἡμῖν ἐβούλετο χαρίζεσθαι τὰς αὐγάς. ταύτῃ τοι καὶ
ᾔειμεν διὰ παχυτάτου τοῦ σκότους, καθάπερ οὓς διὰ τοῦ Ταινά-
ρου τὰς ἐς ᾅδου καθόδους ποιεῖσθαί φασιν ἢ τὰ ὑπόγεια Τροφω-
νίου μαντεύματα. προσετίθετο γὰρ τῇ ἀσελήνῳ ἐκείνῃ νυκτὶ καὶ
ἡ τῶν κυκλούντων λόφων σκιά. αἱ γὰρ σφῶν ὑπερβολαὶ παρὰ
F τοσοῦτο καὶ οὐρανοῦ τὴν θέαν ἡμᾶς ἀφῃροῦντο, παρ' ὅσον οὐδ'
ἄστροις τὸ θρυλλούμενον τεκμαίρεσθαι σαφῶς τὴν δυστυχῆ πο-
ρείαν εἴχομεν ἐκείνην. αὐτὰρ ἔμοιγε κατεκλάσθη φίλον ἦτορ·
οὕνεκά μοι ἰέναι ἐπῄει δολιχὴν ὁδὸν ἀργαλέην τε. λόχμῃ γὰρ
ἐντυγχάνομεν πάνυ δασείᾳ καὶ ἀνωμάλῳ, συχνοὺς κατ' ὀλίγον
ἐχούσῃ λόχους καὶ φάραγγας· ὅθι δὴ καὶ ἐς τοσοῦτον ἀμελῶς
ἔσχομεν ἐς τὸ δαψιλὲς διαῤῥηγνυμένων τῶν ἡμετέρων τῶν τε πεδί-

22. ἀνωμάλῳ Boiv. pro ἀνωμάλως. 23. ὅθι Boiv. pro ὅτι.

meridiem praetergressus ad occasum et ad vespertinum horizontem vergebat. Cumque ibi subsistere et diversari deberemus, ultra per imprudentiam perreximus, sperantes, nos opportuna diversoria statim inventuros, priusquam stadiorum quindecim iter conficeremus. Sed ea spes frustrata nos est. Nam praedonum continentes incursiones locum illum paulo ante vastum et desertum celerrime effecerant. Proinde velut errones quidam rebus nostris Deo incertaeque spei commissis vagabamur. (IV.) Deinde nox supervenit. Nam sol occiderat et viae omnes umbra involvebantur. Quin et luna aberat. Modo enim alterum suum circa terram eccentricum praetergressa quadratoque radio solem intuens parum nos suo lumine iuvabat. Quare in densissimis tenebris, ut ii qui per Taenarum ad Inferos descendere aut Trophonii antrum fatidicum subire perhibentur, ambulabamus. Nam ad illunem noctem etiam montium in circuitu positorum umbrae accedebant, quorum vertices caeli conspectum ita nobis eripiebant, ut infelix iter ne stellarum quidem, ut aiunt, observatione regere possemus. Tum vero animus meus frangi coepit, cum me ingredi oporteret longam ac difficilem viam. In silvam enim densam et inaequalem incidimus, latebrarum plenam et profundis voraginibus passim abruptam: in qua caligas et chlamydes nostras spinarum morsibus foede laceratas ita negligebamus, ut

λων τῶν τε χλαμύδων ταῖς τῶν ἀκανθῶν ἀνθολκαῖς, ὥστε περὶ τῶν ὄψεων αὐτῶν ἐδεδίειμεν, συχνοῖς καὶ ἀλλεπαλλήλοις τοῖς τῶν ἀκροδρύων βοστρύχοις χρώμενοι πολεμίοις τῶν ἡμετέρων προσώπων. καὶ μέντοι καὶ ἀμελήσαντες ἡνιῶν καὶ ῥυτήρων, οἷς τοὺς ἵππους ἰθύνομεν, σκέπην ἐποιούμεθα τὰς χεῖρας τῶν ὄψεων. τῆς γε μὴν ἑπομένης θεραπείας, οἷς οὐδὲ πάνυ τοι τῶν παρόντων ἔμελε φόβων, ἦσαν οἳ φωναῖς ἐχρῶντο καὶ μέλεσι τραγικοῖς· ᾖδον δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν, ὧν οἷον κλέος ἀκούομεν, οὐδέ τοι ἴδμεν. αἵ τε περὶ ἡμᾶς φάραγγες, καὶ ὅσα μεταξὺ κοῖλα τῶν πέριξ ὀρῶν, B περιλαμβάνουσαι τὴν κραυγὴν καὶ ὥσπερ ἔμψυχοί τινες ἀκήρατον φυλάττουσαι ταύτην καὶ ἀπαθῆ καὶ τῶν ἄρθρων ὁμοίως ἔχουσαν κατὰ διαδοχὴν οἷον ἀντήχουν καὶ ἀντεφώνουν, ὥσπερ ἐν ταῖς χορείαις ἑπόμεναι καὶ αὗται καὶ ἀντᾴδουσαι πρὸς τὸ τοῦ μέλους ἐνδόσιμον. ἐγὼ δ' ἐν τούτοις ἀναφέρειν παρῄνουν τὸν λογισμὸν καὶ μὴ συχνοῖς περιαντλεῖσθαι τοῖς φόβοις. ὁ δ' οὐκ ἐπείθετο· C ἀλλὰ δῆλος ἦν οὔτε τὴν ὁδὸν τῆς ἀκαιρίας ἀφιστάμενος λοιδορεῖν· αὐτός τε ἐφ' αὑτὸν συχνὰ ἀναστρέφων λόγους καὶ λωποδύτας ἀνεκύκλει καὶ ἄνδρας αἱμάτων, μήπως ἐξ ἀφανοῦς εἰσπεσόντες ἔργον ἡμᾶς ἀποφήνωσι ξίφους. (E.) Οὐκοῦν ἀλλ' ἐν τούτοις ὄντων ἡμῶν ἐξαίφνης ἀνίστανταί τινες ἄνδρες τῶν ἐκεῖσε πετρῶν καὶ φαράγγων μελαίνας ἐσθῆτάς τινας περικείμενοι, αἵ εἰσιν ἐξ D ἐρίων καὶ κωδίων, ἅττα ποτὲ ζώων ἀπεδύσαντο οἷς δήπου γ' ἐχρῆν· ἄντικρυς δαιμόνια φάσματα· πλὴν οὐ κατάφρακτοί τινες ὁπλῖται, ὅτι μὴ καθάπαξ ψιλοί· καὶ ἀγχέμαχά τινα ὄργανα ταῖν

A. C. 1282 ad 1328
Imp. Andron. Senioris.
P. 232
V. 188

cum crebrae et ex aliis aliae ramorum comae in vultus nostros infestae invaderent, oculis ipsis metueremus; habenisque et loris, quibus equos regebamus, omissis manuum obiectu faciem protegeremus. At in famulitio, quod pone sequebatur, nonnulli praesentia pericula parum metuentes vociferabantur et tragicis cantibus celebrabant laudes veterum heroum, quorum famam solam audivimus, res autem gestas non vidimus. Abrupta autem et concava, vicinis undecunque montibus interiecta, clamorem editum intercipiebant, et quasi animata corpora integrum et illibatum et articulis suis distinctum servabant, accentusque et voces alternis referebant; ac ut in choreis fieri solet, ipsa etiam vicissim audiebantur, et ad praescriptos modulos accinebant. Ego vero interea animum meum iubebam recreare et erigere se, nec terroribus subinde ingruentibus iacere oppressum. At ille non parebat: sed et viam alieno tempore susceptam usque exprobrare velle videbatur, et ad se ipsum identidem conversus insidias et latrones tacite ruminabatur, ac viros sanguinum sibi fingebat, qui ex obscuro nos adorturi et occisuri essent. (V.) Dum autem in his sumus, subito viri quidam ex illis rupibus et cavernis exsurgunt, nigris induti vestibus e lanis et velleribus, quae pecudibus detraxerant ii, quibus opus fuerat; diabolica plane spectra. Sed iidem non gravi armatura instructi; immo omnino leves et expediti erant. Ac plerique arma ad

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

χερσὶν οἱ πλείους ἔχοντες, ὅσα ἐν λόγχαις εἰσὶ καὶ πελέκεσιν. ἦσαν δ' οἱ καὶ ὅσα ἐν τηλεβόλοις. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐκπλήξει καὶ δέει καθυπέβαλον τὰ ἡμέτερα. πῶς γὰρ οὔ; ἐν τόποις ἀλλοτρίοις ὄντων καὶ ἀωρίᾳ τοιᾷδε καὶ γλώσσῃ πρὸς τούτοις οὐχ ἡμετέρᾳ E χρώμενοι; Μυσῶν γὰρ ἄποικοι τῶν ἐκεῖσε προσοικούντων εἰσὶν ἀρχῆθεν οἱ πλείους καὶ τοῖς ἡμῖν ὁμοφύλοις ἀναμὶξ τὴν δίαιταν ἔχοντες. ἔπειτα ἀνεφέρομεν καὶ ἑαυτῶν ἐγιγνόμεθα αὖθις. ἠσπάζοντο γὰρ ἡμᾶς ἐκεῖνοι τῇ σφῶν διαλέκτῳ προσηνές τι καὶ ἱλαρόν· καὶ οὐδὲν οὐδαμῇ λῃστρικὸν ἐπεδείκνυντο· εἴτε πρὸς πολλοὺς ἡμᾶς F ὀλίγοι καὶ βραχεῖς τινες ὄντες αὐτοὶ οὐκ ἀξιομάχους σφᾶς αὐτοὺς κρίναντες ἐς μοῖραν ἀντίπαλον καταστῆσαι· εἴτε καὶ θεοῦ κωλύσαντος· ὃ καὶ μᾶλλον τίθεμαι καὶ πολλοῦ δέω θάτερον. οἱ μὲν γὰρ ὄντες ἐγχώριοι καὶ τοῖς ἐκεῖσε προλοχίζειν ἐνέδρας ἐθάδες πρὸς ξένους ἡμᾶς ἐν οὕτω ζοφώδει τῇ ὥρᾳ καὶ ἅμα τὸ τῆς ὕλης συνηρεφὲς σύμμαχον ἄμαχον ἔχοντες τοιαύτην εἴπερ ἐβούλοντο τὴν μάχην ἐτέλουν ἄν, οἵαν καὶ βλέποντες ἂν πρὸς P. 233 τυφλούς. ὅμως μέντοι τὴν ὁμοίαν ἐξ ἡμῶν καὶ αὐτοὶ πρόσρησιν ἀντειληφότες (ἦσαν γὰρ οἱ καὶ τῶν ἡμετέρων τῆς ἐκείνων γλώττης οὐ πάνυ τοι ἀδαεῖς ἦσαν) τὴν αἰτίαν ἐν βραχεῖ διήεσαν τῆς σφῶν αὐτόθι διαίτης· ὡς φύλακες εἶεν τῶν ὁδῶν καὶ ὡς ἀποσοβοῖεν πάντα τινὰ τὸν βουλόμενον τὰς ἔγγιστα χώρας ἐπιόντα λάθρα λῃΐζεσθαι. ἤδη δὲ καὶ τὸ τρίτον τῆς νυκτὸς παρεῤῥύη, ὡς ἔκ τινων οἱ ὑπὲρ κεφαλῆς ἦσαν ἀστέρες ἐτεκμαιρόμεθα. B ἄρτι δὲ καὶ κυνῶν ὑλακαὶ προσέβαλον πόῤῥωθεν ἡμῖν, μονονουχὶ

7. ἀνεφέρ. Boiv. pro ἀναφέρ.

cominus pugnandum apta in manibus habebant, nempe hastas et secures. Quidam et tela missilia gestabant. Ac principio quidem fieri non poterat, quin nobis et intempesta nocte et ignotis in locis terrorem incuterent: praesertim cum nostra lingua haud uterentur. Illius enim loci incolae plerique Mysorum coloni sunt, finitimae nationis, et communi cum nostris popularibus victu utuntur. Deinde recepimus animos et ad nos rediimus. Nam sua lingua nos comiter et hilariter salutabant, nec quicquam infestum et latrocinii simile prae se ferebant: sive quod pauci et rari nobis, qui multi eramus, oppugnandis futuros se impares arbitrabantur: sive Deus non sivit; quod potius reor, ab altera autem opinione longissime absum. Cum enim ibi habitarent, et in iis praecipitiis insidias collocare consuessent, et silvae densitate velut inexpugnabili propugnaculo defenderentur: obscura nocte nobiscum, qui peregrini essemus, ut videntes cum caecis pugnassent. Sed tamen cum eos simili modo resalutassemus (erant enim nonnulli e nostris sermonis eorum non plane rudes) cur ibi degerent, hanc causam paucis afferebant: se custodes esse viarum ad propulsandos eos, qui finitimos agros clam latrocinando infestare vellent. Iam tertia noctis pars effluxerat, ut e quibusdam stellis, quae supra capita erant, coniiciebamus. Demum et latratus canum procul exauditi, qui nos tantum non invitabant et pagum

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

προσκαλούμεναι καὶ τὴν φέρουσαν κώμην δεικνῦσαι ὡς πολυάνθρωπον καὶ πόνῳ πολλῷ βαπτισθέντας ἀποχρῶσαν ξενίσαι ἀνθρώπους, εἰ καὶ ἥκιστα πάνυ τελέως, ἀλλ' οὖν οὐδὲ πάνυ τοι ἧττον ἢ τελέως. ἔνθα δὴ καὶ σπουδῇ προσελάσαντες καταγωγίοις ἄλλος ἄλλοσε διασπαρέντες ἐχρώμεθα, ὥσπερ ἐκ σάλου καὶ ναυαγίου ὅτῳ δήποτε περιτυχόντες λιμένι. εἰ δὲ καὶ ἡδὺν τῷ πεινῶντι C πάντα τινὰ ἄρτον εἶναί φασιν, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν τὸ ταῖς σποδιαῖς ἐγκαλινδεῖσθαι τέως ἡδύ τι καὶ φιλάνθρωπον ἐνομίζετο. (ς'.) Τῇ V. 189 δ' οὖν ὑστεραίᾳ πανημέριον ἀνύσαντες πορείαν ἔς τι γιγνόμεθα πολίχνιον, ὡς εἰπεῖν, ὑπερνέφελον, Στρούμμιτζαν οὕτω πως ἐγχωρίως καλούμενον, ὑψηλῷ τῷ ὄρει ἀπειλημμένον, ὥστε τοὺς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων καθημένους ἀνθρώπους ὀρνίθων τισὶν ἐοικέναι, εἴ τις κάτωθεν ἐκ τῆς πεδιάδος ὁρῴη. ἐνταῦθά γε μὴν καὶ τὸ D θεῖον ἐτετελέκειμεν Πάσχα· ἀνιαρῶς μὲν καὶ παρὰ τὴν ἀρχῆθεν ἡμῖν συνήθειαν· ἐτετελέκειμεν δ' οὖν. λῆρος γὰρ τοῖς ἐκεῖ παίδευσις ἅπασα καὶ ῥυθμὸς καὶ μοῦσα ἐμμελὴς ἱερᾶς ὑμνῳδίας, βάρβαρον ἠσκηκόσι γλῶτταν ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἤθη μάλα γέ τοι εὐφυῶς προσήκοντα σκαπάνῃ. οὐ γὰρ μιξοβάρβαρον μὲν, εὔρυθμον δὲ τὸν ἦχον προὔφερον, ἵνα τις ἦν καὶ αὐτὸς, ὥσπερ οἱ E Μιξολύδιοι καὶ εἰ δεῖ λέγειν οἱ Μιξοφρύγιοι, ἀλλ' ὅλον βοσκηματώδη καὶ ὄρειον καὶ ὁποῖον ἂν οἱ νομάδων ᾄσαιεν παῖδες, ὁπότε πρὸς τὰς ῥαχίας καὶ τὰς νάπας τὸ ποίμνιον ἄγοιεν ὥρῃ ἐν εἰαρινῇ, ὅτε τε γλάγος ἄγγεα δεύοι. ἐπεί γε μὴν κατὰ χώραν αὐθημερὸν ἐμείναμεν τῇ τε ἑορτῇ νέμοντες καὶ καθήκοντα καὶ ἡμῖν

frequentem esse ostendebant, in quo homines multo labore confecti hospitari possent, si non commode ex omni parte, at nec omnino etiam incommode. Quo cum propere pervenissemus, alii alio dispersi diversoria intravimus, veluti e tempestate et naufragio in quemlibet portum utcunque eluctati. Quod si esurienti quivis panis suavis esse dicitur, nobis quoque certe in cineribus volutari suave tum et liberale videbatur. (VI.) Posteram diem in itinere totam consumsimus et ad oppidulum devenimus, quod paene supra nubes eminet (Strummitza ab incolis vocatur), adeo praerupto et excelso monti impositum, ut homines in propugnaculis sedentes e valle suspicientibus avicularum similes videantur. Ibi sacrum Pascha, moleste quidem et praeter veterem nostram consuetudinem, sed tamen celebravimus. Ibi enim omnis doctrina, rhythmi et sacrae hymnodiae musica pro nugis habentur: quippe cum oppidani barbara fere lingua utantur, et iis sint moribus, qui aratrum et ligonem in primis deceant. Neque enim eum sonum edebant, qui etsi semibarbarus, tamen modulatus foret, et aliquis ipse quoque esse censeretur, ut Semilydius, et si fas dicere, Semiphrygius; sed belluinum plane et montanum sonabant; quo ritu Nomades ipsi canerent, gregibus suis praeeuntes ad iuga et silvas vere novo, cum cymbia lacte exundant. Ibi cum toto die consisteremus, partim solennitatis reverentia,

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

μέρος ἀνέσεως καὶ ῥᾳστώνης, ἐκ τῶν τειχῶν προκύπτοντες ἄνωθεν ὥσπερ ἐκ νεφελῶν πρὸς τὴν πεδιάδα τά τε ἄλλα ὁπόσα ταῖς πανηγύρεσιν ἐπεκράτησε γίνεσθαι ἑωρῶμεν καὶ δὴ καὶ χορείας παντοδαπὰς ἀνδρῶν ἐφήβων τε καὶ ὅσοι ἥβης ἐλλιπεῖς. καὶ τοῦτο παρέ- F σχεν ἡμῖν ἡ παροῦσα πανήγυρις ἀντ' ἄλλης ἀνέσεως καὶ τρυφῆς πολλῷ γε ἥδιον ἢ Ἀθηναίοις καὶ Σπαρτιάταις, ὁπότε γέ σφισιν ἐπῄει τελεῖν πρὸ τοῦ ἄστεος τοῖς μὲν τὰ Διάσια, τοῖς δὲ ἃ φασιν P. 234 Ὑακίνθια. ἦν γὰρ ἡμῖν κομιδῇ συμμαχόμενον ἐς τὸ μᾶλλον ἐκείνων ἥδεσθαι τό,τ' εὐσεβὲς τό,τ' ἐν ὅροις ὑπερορίοις ἀπηρτημένους καὶ τῶν οἰκείων ὄντας ἐκδήμους ἐντυχεῖν καθάπερ ἐπὶ μεγάλου πελάγους οἱαδή τινι νήσῳ· ὁπότε καὶ τὰ τῆς εὐφροσύνης, ὁποῖά γε εἴη, πολλῷ πολλαπλάσια φαίνεται, ἤπερ ἐστὶν ἐς γε τὸ ὄν. (Z.) Ἐκεῖθεν τριταῖοι ἐς τὸ τῶν Σκοπίων πολίχνιον καταλύομεν ἐν ὅροις ἤδη τῶν Τριβαλλῶν· οὗ παραψαύοντα καὶ τὸν Ἀξιὸν τεθεάμεθα ποταμόν, ὃς μετὰ Στρυμόνα μέγιστος ἡμῖν B ἔδοξεν, ἐξ ὀρῶν τῶν αὐτῶν ἐκείνῳ ῥηγνύμενος· οὐ τοσοῦτος δ' ὢν ἐκ πηγῶν εὐθὺς, ἀλλ' οὖν ἐς τὸ κάταντες ἰὼν καὶ ἄλλοις χειμάῤῥοις τὸ ῥεῦμα κοινούμενος καὶ ἐς Βαρδάριον μετατιθέμενος τοὔνομα ἤδη καὶ ναυσίπορος ἐνίοτε καὶ ἐνιαχοῦ καθίσταται. ἐνταῦθα καὶ τοῦ ῥηγὸς, ᾧ Τριβαλλοὶ πάντες ἕπονται καὶ οἱ μάλα ὑπείκουσι, τῇ πενθερᾷ ἐντυγχάνομεν, τῇ εὐγενεῖ Καισαρίσσῃ, C σύμβολα τῆς ἔνδον ὀδυνωμένης ψυχῆς τοὺς πενθίμους περαι-

8. ἐκείνοις A. et W. in mg. 14. Pro οὐ. παραψαύοντα — τῇ εὐγενεῖ Καισ. A. habet: καὶ γενόμενοι κατὰ τὸν Ἀξιὸν ποταμόν, ὃς μετατιθέμενος τοὔνομα νῦν Βαρδάριος κέκληται, ἐντυγχάνομεν τῇ τοῦ Κράλη πενθερᾷ τῇ εὐγ. Καισ.

partim acquiescendi et recreandi animi causa, e moenibus tanquam nubibus in subiectam vallem prospectantes tum alia, quae in festivitatibus fieri solent, tum choreas virorum, adolescentum et puerorum spectabamus. Ac nobis illius festivitatis praesens laetitia prae alia quavis animi remissione et oblectatione sic placuit, ut spectaculum istud nobis multo esset iucundius, quam Atheniensibus et Spartanis gratum fuit, quoties sub urbe illis quidem sua Diasia sive Iovialia, his vero ea quae Hyacinthia dicuntur celebrare visum fuerat. Ut enim iis magis delectaremur in causa erat religio, et quod peregrino in solo a nostris remoti velut ex vasto pelago ad insulam appelleremus: quo casu omnia iucundiora videntur quam revera sunt. (VII.) Tertio inde die ad oppidulum Scopiorum divertimus, ipsos iam Triballorum fines ingressi: ac praeterlabentem vidimus Axium fluvium; qui post Strymonem maximus nobis videbatur, et iisdem quibus ille montibus erumpens ab ipsa quidem origine non tantus, sed in decursu montium multis torrentibus auctus nomine in Bardarium mutato aliquando et quibusdam in locis navigabilis est. Ubi Regis, cui Triballi omnes summa cum observantia parent, socrum convenimus, generosam Caesarissam, lugubri habitu doloris

μένη χιτῶνας. ἦν γὰρ ἐπὶ νεαρῷ καὶ ἀκμάζοντι συγκεχυμένη τῷ A. C. πάθει· ᾧ καὶ πάνυ τοι πλείστην ἤδη κἀκ τῆς ἡμῶν θέας τὴν 1282 ad ῥοπὴν δεδωκυῖα ὅλη θρήνων καὶ τῶν δακρύων αὖθις ἐγίγνετο, 1328 συχνὰ ἐπιβοωμένη τὸν σύζυγον Καίσαρα, τὸν πολλῶν βασιλέων Imp. Andron. Senioris. συγγενῆ, τὸν καλὸν, τὸν χρυσοῦν, τὸν γλυκὺν, τὸν πᾶσιν ἀγαθοῖς περιβρίθοντα· θάλασσαν εἶχε συμφορῶν τὴν καρδίαν καὶ πηγὰς δακρύων τοὺς ὀφθαλμούς· καὶ ὅλην κατεβάπτισεν ἑαυτὴν τοῖς τῶν θλίψεων κύμασιν, ἐν γῇ ἐρήμῳ καὶ ἀλλοτρίᾳ καὶ ἐπὶ D ποταμοὺς, ὡς εἰπεῖν, Βαβυλῶνος, ἔρημος φίλων, γονέων, συγγενῶν, ἔσχατον ὁμοφύλων ἀνθρώπων, πάντων ὁμοῦ τῶν ὅσα δεξιοῦται ψυχὴν κατενηνεγμένην ὑπὸ σφοδρᾶς ἀθυμίας· „ἵνα τί," λέγουσα, „δέδοται τοῖς ἐν πικρίᾳ φῶς, ζωὴ δὲ ταῖς ἐν ὀδύναις ψυχαῖς;" ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ἑπόμενα λέγουσα ἐσπάραττε τὰς παρειὰς καὶ ῥύακας ἐντεῦθεν αἱμάτων ἐτρύγα ὄνυξι· μονονουχὶ V. 190 καὶ τὰς ἀψύχους ἐκίνει φύσεις εἰς θρήνους καὶ δάκρυα. ἐντεῦθεν E λόγοις ἡμεῖς ἐπειρώμεθα παραμυθητικοῖς, καθάπερ ὕδατι, τῆς ὀδύνης σβεννύειν τὴν φλόγα, ἔνθεν μὲν ὁ πάντ' ἄριστος αὐτῆς ἀδελφὸς, ἐκεῖθεν δ' οἱ συμπρέσβεις, καὶ νῦν μὲν ἐγὼ, νῦν δ' αὐτῶν ἕκαστος, νῦν δ' ὁμοῦ πάντες· ὥστε καὶ ἀναφέρειν ὀψὲ πεπείκαμεν ταύτην, οὐ τελέως μὲν, οὐδ' ὡς μάλα ἡμῖν δι' ἐφέσεως ἦν. πεπείκαμεν δ' οὖν. ἦν γάρ πως καὶ ἄλλως ἡ γυνὴ συνέσεως ἥκουσα F ἐπὶ μέγιστον, ὁπόσας ὁ καθ' ἡμᾶς βόσκων τεθέαται χρόνος· ἀλλὰ δὴ καὶ ξυνιέναι ὀξύτατα καὶ νοῦν ἐνθέσθαι; εἴ τις ἐν καιρῷ συμ-

2. Quae a verb. ᾧ καὶ πάνυ τοι sequuntur usque ad initium sectionis octavae om. A.

animi testificantem. Erat enim ob recentem et acerbum casum perturbata. Cui dolori cum ex conspectu nostro magna vehementia statim accessisset, tota in lacrymas et lamentationes solvitur, crebro maritum Caesarem, multorum Imperatorum cognatum inclamans, formosum, aureum, dulcem, omnibus bonis undiquaque refertum. Pectus eius mare calamitatum erat, oculi fontes lacrymarum, totaque moeroris fluctibus mergebatur, in terra deserta et aliena et, ut ita dicam, ad flumina Babylonis, destituta ab amicis, parentibus, cognatis, popularibus, omnibus denique rebus, quae animum gravi tristitia oppressum consolantur. „Cur," inquiebat, „in acerbitate lumen datur, et afflictis animis vita?" Haec et id genus alia dicens laniabat genas et sanguinis rivos unguibus eliciebat, tantum non res inanimatas ad dolorem et lacrymas commovens. Nos autem consolando et monendo sedare dolorem eius ac velut flammam aqua extinguere conabamur, hinc optimus illius frater, illinc legationis collegae, nunc ego, nunc singuli, nunc universi: donec tandem effecimus, ut respiraret, non quidem penitus, et ut nos maxime optabamus, sed aliquo modo tamen. Erat enim alioqui mulier omnium, quascunque aetas nostra vidit, prudentissima, et ad celerrime intelligenda concipiendaque animo ea, quae quis in tempore recte suaderet,

A. M. βουλεύοι τὰ καίρια, δεινὴ πάντων μᾶλλον. καὶ δὴ καὶ τόθ',
6791 ἡμῶν χρωμένων ὁπόσα ἐχρῆν εἰς παραμυθίας λόγον, τοῦ μὲν
ad σπαράττεσθαι καὶ δακρύειν ἐπεῖχεν· ἡ δὲ ψυχὴ αὐτῆς ἀπηνήνατο
6836 Imp. Andron. Senioris. διὰ τὸ τῆς συμφορᾶς ὑπερβάλλον παρακληθῆναι· ἀλλ' ἐπὶ τῆς
P. 235 δεξιᾶς ἐρείσασα τὴν κεφαλὴν ὅλας συνῆγεν ἐντὸς τὰς αἰσθήσεις ἐς τὰ τῆς διανοίας μυστήρια· καὶ συχνὰ τὸ εἴδωλον ἐφ' ἑαυτῆς ἀναπλάττουσα τοῦ συζύγου καὶ τὰς παρούσας τύχας ἀνακυκλοῦσα ὅλη τῶν λογισμῶν ἦν, στρέφουσα τά τε ἄλλα καὶ ὅπως, ὡς εἰπεῖν, ὑπὲρ τὰς κέδρους ὑψωθεῖσα τοῦ Λιβάνου καὶ ὑπὲρ τὰ κρίνα ἀνθήσασα τοῦ ἀγροῦ καὶ ἐνευτυχήσασα τῷ βίῳ μᾶλλον ἁπασῶν, ὅσσαι οἱ ὁμοῦ τράφεν ἠδ' ἐγένοντο, εἶτ' ἀπεῤῥύη ταχὺ καὶ τὸ
B ἄνθος ἐλεεινῶς εἶδε κειρόμενον ἑαυτῆς καὶ κομιδῇ μαραινόμενον. ταῦτ' ἄρα καὶ βύθιον ἐστέναζε, καθάπερ ἐκ μεγάλης καμίνου τῆς ἔνδον πικρίας καπνοὺς ἀναπέμπουσα ζέοντας καὶ φλογώδεις. τὸ δ' οὖν τελευταῖον ἐν τούτοις καὶ ὁ ἡμέτερος διελέλυτο σύλλογος καὶ ἐφ' οὗ κατέλυεν ἕκαστος ἀπηλλάττομεν. (H.) Ἡμέραι μεταξὺ παρεῤῥύησαν δέκα καὶ ἐπειδήπερ ἔγγιστα διατρίβων ἦν ὁ τῶν Τριβαλλῶν ἄρχων, τἄλλα τῆς πρεσβείας τετελεσμένα παρα-
C δοὺς τῶν πρέσβεων ἑνὶ καὶ ἀπιέναι κελεύσας ἧκεν ἅμα γυναικὶ παραμυθησόμενος τὴν αὐτὸς ἑαυτοῦ πενθερὰν καὶ τὸ λεῖπον τῇ πρεσβείᾳ προσαποδώσων. τουτὶ δὲ ἦν, προπέμψαι ξύν γε κόσμῳ καὶ ὅση ἀνήκουσα εἴη αἰδώς, τοῦτο μὲν καὶ ὡς αὐτῆς κηδεστής, τοῦτο δὲ καὶ ὡς μεγάλου βασιλέως νύμφην, καὶ τρίτον ὡς περὶ τὰ καίρια δυστυχοῦσαν· ἃ πάντ' ἐν βραχεῖ διεπεπράχει, ὡς μὲν

ingenium habebat promtissimum. Tum igitur, nobis quoque quicquid ad consolandum pertineret afferentibus, planctum quidem et lacrymas compescuit: animus vero eius ob calamitatis magnitudinem nullam consolationem admittebat. Sed capite manui imposito omnes sensus ad animi penetralia revocabat; ac mariti imaginem sibi ipsi subinde effingens et in animum revocans ac fortunae praesentis statum reputans, tota cogitationibus hisce occupabatur et secum tacite tum alia versabat, tum ut supra cedros Libani exaltata, et liliis agri pridem floridior, et felicitate omnes aequales suas praetergressa, subito concidisset floremque suum miserabiliter carpi et marcescere videret. Ob haec igitur cum profundis suspiriis gemebat, velut e magno camino acerbitatis internae fumos evolvens ferventes et flammeos. Tandem et nostro conventu inter haec dissoluto suum quisque diversorium petiit. (VIII.) Diebus interim decem elapsis Triballorum princeps, qui in proximo versabatur, cum caetera peregisset, de quibus eadem legatione agebatur, responso uni e legatis dato eoque abire iusso, una cum uxore ad socrum consolandam advenit, legationi quoad reliqua satisfacturus. Id vero erat, ut Caesarissam honorifice debitaque cum reverentia, partim ut socrum suam, partim ut magni Imperatoris nurum, denique ut insigni calamitate affectam comitaretur. Quae omnia exiguo tempore confecit; ut ipse

ἐκείνῳ ἐδόκει, καλῶς· τῇδ' ἀληθείᾳ πολλῷ τοῦ δέοντος ἐνδεῶς. A. C.
ἀλλ' οἱ πίθηκοι, φησὶ, πιθηκίζοντες καὶ οἱ μύρμηκες μυρμηκί- 1282 ad
ζοντες τὰ σφῶν ποιοῦσιν αὐτῶν· εἰ δὲ μὴ καὶ τὰ ἀετῶν καὶ ὅσα 1328
λέουσιν ἔθιμα δύναντα· μὴ οὐ πρὸς αὐτῶν ἂν ὑπάρχῃ τουτὶ Imp. Andron. Senioris.
φαυλότητι φύσεως ἀρχῆθεν συντεθραμμένων καὶ ἀπουσίᾳ τοῦ εὖ D
τε καὶ τεταγμένως ἡνιοχήσοντος λογισμοῦ. ἦ σοφὸς ἦν ἄρ' ἐκεῖ-
νος, ὃς πρῶτον ἐν γνώμῃ τόδ' ἐβάστασε καὶ γλώσσῃ διεμυθο-
λόγησεν, εἴτε Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ἦν, εἴτε Πλάτων ὁ Ἀρίστωνος, E
εἴτε καὶ ἄμφω, παρὰ θατέρου ἅτερος ἐκδεξάμενος, τό γ' ἑαυτὸν
μακαρίζειν ἐκθύμως, ὅτι μὴ βάρβαρος, ἀλλ' Ἕλλην γεγένηται.
ἰδοὺ γὰρ ἐκείνοις ὁμόστοιχα λέγειν ἐπῄει κἀμὲ βέβαιον τὸν νοῦν
ἐκ τῆς πείρας ξυνειλοχότα. ἀλλ' ἵνα μὴ διατρίβωμεν, ἐπανιτέον
ἡμῖν ἐκεῖσέ ἐστιν. ἐπειδὴ γὰρ ἐπανόδου ἧμεν ἱμμένοι, ἡμέρας
διηνυκότες ὁδὸν εἶτα ἀπαλλαττόμεθα. τῇ μὲν γὰρ τῇ Καισαρίσσῃ F
σφόδρ' ἀναγκαῖον ἦν τὴν ἐς Θεσσαλονίκην ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἰέναι,
ὡς ἂν τὰς τελευταίας ἐπιτελέσειε τοῦ ἀνδρὸς ἐντολάς. φθάνει γὰρ
ἐκεῖνος ἐπ' ἐσχάταις τοῦ βίου πνοαῖς ἐπισκήπτων, ἐντός που τῆς
εἰρημένης μετακομισθῆναί οἱ πόλεως τὸν νεκρόν. ἐμὲ δ' αὐτὴ τῶν
κατὰ βούλησιν ὅσα οἱ πρὸς βουλήσεως ἦν ἀναθεῖσα ὅσον τάχος V. 191
τὴν ἐς Βυζάντιον ἀνύτειν ἀφῆκε, δοῦσα καὶ ὅντινα δὴ Τριβαλ-
λῶν, ὃς διὰ τραχείας τινὸς ἡμᾶς ἀγαγὼν ἀνιαρὰν ἡμῖν προὐξέ-
νησε τὴν ἐπάνοδον.

ιε'. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ τελευτησάσης ἄπαιδος τῆς ἐξ Ἀλα- P. 236
μανῶν ἐλθούσης τῷ νέῳ βασιλεῖ γυναικὸς Εἰρήνης μεταπέμπεται

2. φησὶ A., φασὶ W. 20. ἀνύτειν A., ἀνύττειν W.

putabat, pulchre; sed revera multum infra dignitatem. Verum, ut proverbio dicitur, simiae simiarum, formicae formicarum more suas res administrant. Quod si aquilarum et leonum ritu haud possunt, id in earum potestate situm non est, quae naturam abiectam ab initio sortitae et ingenio bene ac rite eas moderaturo destitutae adoleverunt. Quare sapiens ille fuit, qui primus animo concepit et lingua expressit, sive is Thales Milesius fuerit, sive Plato, Aristonis filius, seu potius uterque, ita ut alter ab altero acceperit: Beatum esse sese, qui non barbarus, sed Graecus natus esset. Nam et mihi aliquid haud dissimile ipsa experientia edocto in mentem venit. Sed ne longum faciamus, illuc nobis redeundum est. Cum enim domum redire instituissemus, unius diei iter progressi discessimus. Caesarissam enim urgebat necessitas una cum caeteris eundi Thessalonicam, ut extrema coniugis mandata exsequeretur. In extremo enim ille spiritu mandarat, ut suum cadaver in eam urbem perferretur. Mihi vero, cum quicquid libuit commendasset, quam primum Byzantium ire permisit, Triballo nescio quo adiuncto, qui nobis per asperas vias ducendo molestum effecit reditum.

15. Hoc tempore cum Alemanna Irene iunioris Imperatoris uxor abs-

A. M. 6791 ad 6886 Imp. Andron. Senioris.

δευτέραν ἐκ Λαμπαρδίας, ἣν καὶ μετωνόμασεν Ἄνναν· μεθ' ἧς καὶ παίδων ἐγεγόνει πατὴρ, ὡς εἰρήσεται προϊοῦσιν ἡμῖν. (B.) Ἀσχολουμένου δέ ποτε τοῦ βασιλέως περὶ τὰ κυνηγέσια περὶ Χεῤῥόνησον συνέβη ναυαγίῳ χρησαμένους ἑβδομήκοντα Τούρκους ῥιφῆναι περὶ Χεῤῥόνησον καὶ αὐτούς. οἳ δὴ καὶ ἀντέστησαν τοῖς
B περὶ τὸν βασιλέα μάλα τοι ἰσχυρῶς πολεμοῦντες μέχρι πολλοῦ· ὥστε καὶ πρὶν ἐκεῖ τελέως ἅπαντας κατακοπῆναι, οὐ μόνον πολλοὺς τῶν Ῥωμαίων τοῖς βέλεσιν ἐτραυμάτισαν, ἀλλὰ καὶ τὸν πόδα τοῦ βασιλέως· ὡς πολὺν διαγαγεῖν χρόνον ὀδυνώμενον ἐκ τῆς τοιαύτης πληγῆς. ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις τῶν ἑῴων ἀμεληθέντων αἱ πλεῖσται πόλεις καὶ χῶραι τῆς Βιθυνίας ὑπὸ τοῖς
C Τούρκοις ἐγένοντο. ἡλώκει δὲ καὶ ἡ Προυσαέων τῷ λιμῷ πολιορκηθεῖσα πόλις. (Γ.) Προσῆλθε δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ τῇ καθ' ἡμᾶς ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ καὶ ὁ τῶν Μανιχαίων διδάσκαλος, συνετὸς ὢν ἀνὴρ, καὶ τοὺς συνέσει διαφέροντας τῶν αἱρεσιωτῶν ἐπαγόμενος. οἳ δὴ καὶ πάσῃ προθέσει ψυχῆς ἐξομοσάμενοι τὰ τῶν ὁμοφύλων ἔθιμα τὸ θεῖον ἐδέξαντο βάπτισμα. ἐβουλόμην καὶ τὰ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν ἐν τῷ παρόντι διεξελθεῖν δόγματα, ἵνα
D τοῖς ἀκούουσι γέλως εἴη· ἀλλ' ἐπειδήπερ αὐτά τε ταῦτα πολλοὶ πρὸ ἡμῶν βίβλοις παρέθηκαν καὶ ἀντιῤῥητικοῖς ἐχρήσαντο κατ' αὐτῶν λόγοις, ἡμεῖς δ' αὖ σπουδῇ πρὸς τὴν παροῦσαν χρήσασθαι ἱστορίαν προὐθέμεθα, ταῦτα παρέντες ἐκεῖσε ἐπανερχόμεθα. (Δ.) Παρατηρῆσαι δ' ἄξιον τὰς τῶν μελλόντων δεινῶν προαναφωνήσεις. σημεῖα γὰρ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔτους εὐθὺς φανῇ-

23. δεινῶν add. A.

que liberis decessisset, alteram e Langobardia arcessit, quam mutato nomine Annam appellavit: ex eaque liberos suscepit, ut orationis progressu dicemus. (II.) Cum autem Imperator aliquando in Chersoneso venationibus vacaret, accidit, ut septuaginta Turci naufragio facto circa eam plagam in littus eiicerentur. Ii fortiter pugnando satellitibus Imperatoriis longo tempore restiterunt. Itaque priusquam ibi universi penitus occiderentur, non Romanos modo multos telorum ictibus, sed Imperatoris etiam pedem violarunt: cuius vulneris dolore diu ille conflictatus est. Iisdem temporibus cum orientalia negligerentur, pleraeque urbes et provinciae Bithyniae a Turcis subactae sunt. Capta est et Prusa, fame urbs expugnata. (III.) Hoc etiam tempore Manichaeorum doctor, vir sapiens, cum aliis eiusdem sectae, qui intelligentia maxime praestabant, ad orthodoxam nostram Ecclesiam se contulit: iique popularium suorum ritibus ex animo abiuratis sacrum baptisma susceperunt. Vellem equidem et sectae illorum dogmata hoc loco referre, ut lectoribus risus materiam praeberem. Sed cum ea ipsa ab aliis multis ante nos exposita et disputationibus contra illos editis refutata sint, nos vero ad absolvendam historiam festinemus, his omissis illuc redeamus. (IV.) Observatu dignae sunt impendentium malorum praedictiones. Prodigia enim statim anni initio apparuerunt, quae futuram eodem anno cala-

και συνέβη, ἱκανὰ τὴν ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει παραστῆσαι γενησομένην A. C.
κάκωσιν. ἀρχομένου γὰρ τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ τρια- 1282 ad
κοστοῦ ἕκτου ἔτους εὐθὺς τῇ πρώτῃ τοῦ σεπτεμβρίου ἡμέρᾳ γέ- 1328
γονε τελεία τῆς σελήνης ἔκλειψις. ἧς ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς ἐκπτώσεως Imp. Andron. Senioris.
γέγονεν ἔτι νυκτὸς οὔσης· τὰ δὲ ἑξῆς τοῦ τοιούτου ἐκλειπτικοῦ A. C. 1327
πάθους μέχρι τοῦ τῆς ἀνακαθάρσεως τέλους γέγονεν ἀνατείλαντος Cal. Sept.
μὲν τοῦ ἡλίου, τῆς δὲ σελήνης ὑπὸ γῆν καλυφθείσης. προανε-
φώνει δὲ τὸ σημεῖον δόλους λαθραίους μέν, οὐκ ἀνυπόπτους δέ, P. 237
ἐπὶ συγχύσει μεγάλῃ τῶν κοινῶν συσκευαζομένους πραγμάτων.
περὶ δὲ τετάρτην ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας τῶν θείων εἰκόνων κατὰ
τὸ πάλαι κρατῆσαν ἔθος συναθροισθεισῶν ὁμοῦ τῷ βασιλεῖ καὶ
πατριάρχῃ καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐπὶ τοῦ πορφυροῦ κίονος, ἐφ'
οὗπερ ὁ θεῖος ἵδρυται σταυρός, καὶ τῆς ἱερᾶς τελουμένης ὑμνῳ- V. 192
δίας χοῖρός ποθεν ἐκδραμὼν εἰσεπήδησεν ἐξαπίνης ἐν μέσῳ τῷ
τῶν ψαλλόντων χορῷ πολλῷ τῷ τέλματι βεβρεγμένος· καὶ πολ- B
λὰς ἔνθεν κἀκεῖθεν ἀτάκτους περιφορὰς ποιησάμενος μόλις ἐξῆλθε.
καὶ ἔδοξε τοῦτο τοῖς συνετωτέροις σύγχυσιν τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλη-
σίας μερικήν τινα προσημαίνειν. ἐγένετο δὲ καὶ μετὰ μῆνας ἓξ
ἔκλειψις αὖθις τοῦ σεληνιακοῦ φωτός· καὶ ἦν τὸ χρῶμα τῆς κα-
λυπτούσης τὴν σελήνην σκιᾶς οἷον νεφῶδες καὶ μέλαν· καὶ ἀρξά-
μενον ἀπὸ τῶν νοτίων μερῶν αὐτῆς ἐκάλυψεν αὐτὴν ἄχρι τῶν
δέκα δακτύλων· ὃ δὴ καὶ ἐδήλου τὴν ἀπὸ τῶν νοτίων μερῶν τῆς C
τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας μετ' ὀλίγον ἄρξεσθαι μέλλουσαν κάκω-
σιν. ἐφάνη δὲ μετὰ βραχὺ καὶ ἕτερον ἐν οὐρανῷ σημεῖον. περὶ

ου
2. ςωλς A. 3. σεπτεμβρίου A., σεπτεβρίου W. 4. ἐμπτώσεως A.

mitatem satis portenderent. Nam anno incipiente sexies millesimo octingentesimo et trigesimo sexto, Calendis Septembris, luna prorsus defecit. Cuius deliquii initium nondum exacta nocte extitit: reliqua autem defectio usque ad ultimam restituti luminis reparationem orto sole facta est, cum ipsa luna sub terra conderetur. Id ostentum clandestinos sane dolos significabat, sed non plane improvisos, qui ad magnam publici status perturbationem concinnarentur. Sub quartam porro eiusdem diei horam cum sacrae imagines veteri more ab Imperatore, patriarcha et pontificibus ad porphyreticam columnam, cui crux sacra insistit, comportatae essent, dum sacri hymni canerentur, porcus alicunde elapsus subito in medium psallentium coetum insiliit, multo coeno inquinatus: et incomposito cursu temere huc atque illuc vagatus vix tandem excessit. Id prudentioribus aliquam Ecclesiae Dei confusionem significare visum. Post semestre spatium rursus luna defecit. Umbra autem, in qua latuit, colore quasi nebuloso ac nigro fuit; quae a meridionali eius latere exorsa eam usque ad decem digitos obtexit. Quod utique calamitatem a meridiana Romani Imperii parte imminentem portendebat. Paulo post aliud etiam in caelo signum apparuit. Cum enim

A. M. 6791 ad 6836 A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

γὰρ σταθερὰν μεσημβρίαν τοῦ ἡλίου τυγχάνοντος ἐφάνη περὶ τὰ ἑσπέρια μέρη τοῦ οὐρανοῦ νέφος εἰς τύπον σταυροῦ πολὺν ἐπέχοντος τόπον τοῦ οὐρανίου σώματος, ἐκ λευκοῦ καὶ μέλανος ὥσπερ συγκεκραμένον χρώματος. ἀλλ' ἐπαναληπτέον ἐκεῖθεν.

sol in ipso meridie versaretur, occidentem versus per longum caeli spatium nubes crucis imagine apparuit, ex albo et nigro colore veluti contemperata. Sed res altius repetendae sunt.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ Θ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER NONUS.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

Τὰ αἴτια τῶν τελευταίων δεινῶν. Ἐπιδημία Μιχαήλου τοῦ τῶν Βουλγάρων ἡγεμόνος ἐς Διδυμότειχον μετὰ τῆς συζύγου. Πρεσβεία τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν βασιλέα τὸν ἔγγονον αὐτοῦ. Περὶ Μαρκεσίου τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως. Δημηγορία τοῦ νέου βασιλέως. Δημηγορία τοῦ γηραιοῦ βασιλέως. Συνωμοσία τοῦ πατριάρχου καὶ τινων ἀρχιερέων κατὰ τοῦ γηραιοῦ βασιλέως. Πρεσβεία τοῦ Μιχαήλου πρὸς τὸν γηραιὸν βασιλέα. Περὶ δειμάτων ἐν ὀνείροις φανέντων τῷ μεγάλῳ λογοθέτῃ. Ἅλωσις τῆς Θεσσαλονίκης. Φυγὴ τοῦ δεσπότου Δημητρίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ πρὸς τὸν Κράλην Σερβίας. Περὶ τῶν ἐν Μελενίκῳ Νικηφόρου τοῦ βασιλικοῦ. Περὶ τοῦ ἐν τῷ Μαύρῳ ποταμῷ ἐμφυλίου πολέμου. Περὶ τοῦ Βενετικοῦ στόλου. Περὶ τοῦ στρατοπέδου τῶν Βουλγάρων. Περὶ τῶν προδοτῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως δύο ἀνδρῶν. Εἴσοδος τοῦ νέου βασιλέως εἰς Κωνσταντινούπολιν. Περὶ τῆς χρηστότητος καὶ γνώμης τοῦ νέου βασιλέως. Δέησις οἰκτρὰ τοῦ γηραιοῦ βασιλέως πρὸς τὸν βασιλέα τὸν ἔγγονον αὐτοῦ. Περὶ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ πατριάρχου Ἠσαΐου. Περὶ τῆς φιλανθρώπου γνώμης τοῦ νέου βασιλέως. Περὶ τῆς τοῦ Μιχαήλου καὶ τῶν Βουλγάρων καταδρομῆς. Περὶ τῆς τοῦ μεγάλου λογοθέτου ἐξορίας. Περὶ τῆς τοῦ μεγάλου δομεστίκου τοῦ Καντακουζηνοῦ συνέσεως καὶ ἱλαρότητος. Περὶ τῆς κατὰ τοῦ Ὀρχάνου ἐκστρατείας τοῦ βασιλέως. Περὶ τῆς τῶν κριτῶν καταστάσεως. Περὶ τοῦ ἐπὶ Χίον τὴν νῆσον ἔκπλου τοῦ βασιλέως. Περὶ τῆς τοῦ νέου βασιλέως ἀσθενείας. Ἀρχὴ τῆς κατὰ τοῦ Συργιάννου ὑποψίας. Ἀπόκαρσις τοῦ γηραιοῦ βασιλέως. Περὶ τῶν τοῦ πατριάρχου πρὸς τὸν γηραιὸν βασιλέα λόγων, κἀκείνου αὖθις πρὸς αὐτόν. Περὶ τοῦ εὑρεθέντος θησαυροῦ ἐν Περσίδι. Περὶ τῶν ἐλθουσῶν εἰς Βυζάντιον καινοτέρων γραφῶν. Περὶ τοῦ πολέμου τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Τριβαλλῶν. Περὶ τῆς τοῦ ἡλίου ἐκλείψεως. Ἅλωσις καὶ τελευτὴ τοῦ Μιχαήλου. Περὶ τῶν Βουλγαρικῶν πολιχνίων, ὧν εἷλεν ὁ βασιλεύς. Ἀρχὴ Ἀλεξάνδρου ἐν Βουλγάροις. Περὶ τῆς τοῦ γηραιοῦ βασιλέως τελευτῆς καὶ τῶν πρὸ ταύτης θεοσημιῶν.

ARGUMENTUM BOIVINI.

Iunioris factio seniorem tollere e medio statuit. Michaël Bulgarus, Venceslai uxore vidua et principatu potitus, per legatos arcessitur a iuniore Andronico, uxoris suae fratre. Didymotichum venit. Societas adversus seniorem inita; quibus conditionibus. Nepos avo insidiatur. Pecuniam per vim a publicanis aufert. Thraciae urbes sibi mancipat. Byzantium multis comitantibus proficiscitur; quo praetextu. Avus de eius consiliis per transfugam certior factus. Urbis aditu ei interdicit. Multa crimina eidem obiicit. Litteris ad Cralem et ad Demetrium Despotam scriptis copias cogi et urbes praesidiis firmari iubet. Chartaceae litterae interceptae. Linteae quo oportebat perlatae. Omnium animi in iuniorem propensiores. Senex ab ipso filio Theodoro marchione proditur. Huius socordia, ambitio, vitae genus, religio. Demetrius Despota factiosorum bona diripit. Iunior magnificis promissis multos sibi devincit (Cap. 1). *Nepos duorum alterum petit; ut aut Byzantium ingredi sibi liceat; aut ii ad se mittantur, quibus internunciis uti possit. Mittuntur ex omnibus ordinibus delecti. Oratione artificiosa se ipsum apud eos commendat. Avum insectatur. Causam rebellionis probabilem affert. Crimina obiecta diluit. Postulata sua exponit. Eius blanditiis corrupti internuncii Byzantium redeunt. Ei apud omnes aperte patrocinantur* (2). *Senior suorum perfidia irritatus animum patriarchae explorare statuit: item aliorum pontificum. Oratione coram iis habita rationem affert, cur Imperium non abdicet. Nepotem notat. Poenis ecclesiasticis coercendum censet. Perorationem eius explodit. Sapientissimi quique assentiuntur. Patriarcha cum reliquis dissentit. In seniorem conspirat. Iunioris nomen sileri in Ecclesiis vetat. Adversae factioni sacris interdicit. Senioris dolor et acerba conquestio. Ipse patriarcha sententia canonica damnatus in monasterium Manganorum ablegatur* (3). *Iunior Andronicus ad Urbis moenia accedit. Ab ingressu contumeliose arcetur. Quidam ex populo operam suam ei promittunt. Navicula conscensa aditus omnes vestigat. Re infecta discedit. A Thessalonicensibus clam evocatus Protostratorem Byzantio insidiari iubet. Thessalonicam, adversariis dissidentibus, astu occupat. Arcem vi expugnat. Demetrio et aliis ducibus foede dissipatis, Serrhas in deditionem accipit. Caeteris Macedoniae urbibus, item adversariorum liberis, uxoribus et aliis rebus potitur* (4). *Senior belli pertaesus; inita cum Bulgaro societate animum erigit. Cralaena filia, ab hariolis decepta, eundem vana spe implet. Logotheta de se admodum anxius. Somnio terretur. Suis rebus consulit. Secedit in palatium. Praefecti urbium Macedonicarum capti a iuniore in carcerem coniiciuntur. Demetrii Despotae fuga. Protovestiarii exitus miserabilis. Asan Prosiacum occupat. Ad Cralem se recipit. Basilicus Nicephorus castellum Melenici munit ac tuetur, iuniori non dediturus, nisi post mortem senioris. Iunior eius fidem ut remuneratus sit. Philippi Macedonis apophthegma. Pugna ad Mauropotamum. Senioris copiae vincuntur. Iunior Bulgaros antevertere ac Byzantium ire properat. Tria Urbis pericula. Classis Veneta, Genuensibus Galataeis infensa. Ponti fauces obsidet. Plurimas naves onerarias intercipit. Unde fames Byzantii. Venetorum aequitas ac moderatio. Auxilium ab iis iuniori denegatum. Bulgaricus exercitus, alterum Urbis periculum. Iunior urbem ingredi frustra conatur. Senior ab eo exorari non potest. Dux Bulgarorum, iuniori reconciliatus, copias suas domum reducit* (5). *Duo Urbis custodes cum iuniore agunt de proditione. Aliis custodibus astu circumventis illum noctu intromittunt. Senior bis praemonitus cavendum censet. Magnus Logotheta providentiam eius non probat. Imperator valde anxius. Nepotis adventu cognito ad imaginem Dei Matris confugit. Nepos iniuriam avo fieri vetat. Suos, ne victoria abutantur, admonet. Avi supplicatio miserabilis. Humanitas nepotis. Patriarcha triumphans*

reducitur. Triumphi pompa immodesta. Opulentissimae aedes diripiuntur: in primis domus Logothetae. Eius bona omnia aut expilata, aut in fiscum redacta. Ipse maledictis vexatus. Civiles discordiae iunioris Imperatoris prudentia compressae. Gregoras seniori addictus. Calamitatis particeps (6). *Niphon seniori cur infensus. Eius male tractandi auctor. Invidus. Ingratus. Andronicus senior sola Imperii insignia retinet. Annuus reditus ei assignatus. Logotheta Didymotichum relegatur. Esaias patriarcha seniori insultat. Episcopis et sacerdotibus poenas irrogat. Ioannes, Heracleae metropolitanus, Gregorae avunculus, moritur. Eius elogium. De eodem plura in eius vita, quam Gregoras scriptam a se testatur* (7). *Michaël Bulgarus bellum Andronico iuniori infert. Legatis ad se missis quid responderit. Utrinque se ad pugnam parant. Imperatrix filio timet. Eum cum Michaële genero reconciliat. Metochites exul stranguriae doloribus cruciatur. Senior utroque oculo captus omnibus ludibrio est. Synadeni inhumanitas. Solus Cantacuzenus fortuna moderate utitur. Eius elogium. Apophthegma. Syrgiannes, fide variis modis sancita, e carcere educitur. Annonae copia apud Byzantios* (8). *Turci, duce Orchane, Nicaeam obsident. Imperator in Asiam transit. Quales eius milites fuerint. Orchanes ei occurrit. Romani apud Philocrenen castra ponunt. Velitationes. Pugna. Romani caeduntur. Imperatoris vulnus. Orchanes, relictis equitibus trecentis, recedit. Imperator Philocrenen ingreditur. Romanorum consternatio. Praeceps ac turpis fuga. Equites trecenti partim castra diripiunt, partim instant fugientibus. Imperator Byzantium redit. Deum offensum putat: quibusnam delictis? Patriarcha populum absolvit: non item episcopos, neque sacerdotes, nisi quosdam tantum. Viri quatuor selecti iure dicundo praeficiuntur. Annui reditus iis assignati. Classis Imperatoria. Martinus Chii rector. Eius insulae praefecturam ut adeptus sit. Multis rebus gestis clarus, ideoque suspectus. Ab Imperatore capitur et Byzantium vinctus mittitur* (9). *Iunior aegrotat. Morti proximus cucullum petit. Reos carcere educi iubet. Ultimam voluntatem dictat. Uxori et postumo Imperium, Cantacuzeno tutelam relinquit. Mater praeteritam se dolet. Syrgiannem adoptat. Thessalonicenses sacramento sibi obligat. Constantino Despotae libertas datur et adimitur. Prima nominis littera Imperium ei portendere credita. Senior Syadeno instante habitum et nomen invitus mutat. Iunior aquam poscit ex sacro Deiparae fonte: qua capiti inspersa convalescit. Patriarcha senioris calamitate laetus. Ex ipso quaerit, qualem sui mentionem in Ecclesia fieri velit. Senior suam sortem deflet. In patriarcham invehitur. Ad interrogata nihil respondet. Ex magno dolore stupor et silentium. Vetus apophthegma regis Aegyptii. De senioris nomine in Ecclesia commemorando quid patriarcha decreverit. Populi murmur et indignatio. Senior Synadeni minis territus Imperium eiurat. Scriptam formulam ut consignaverit. Auri numi antiqui in finibus Persarum inventi. Multi a Latinis mercatoribus in varias oras transmissi. Quanti apud Byzantios aestimati sint* (10). *Vanae praedictiones ex Italia et Colchide Byzantium afferuntur. Gregoras, amicis instantibus, eas refellendas suscipit. Epistola, quam de ea re ad amicum scripsit* (11). *Michaël Bulgarus cur bellum Crali intulerit. Imperator in belli societatem ascitus. In Pelagonia castrametatur. Solis defectus. Bulgarus Triballorum agros vastat. Crales cum eo confligit. Gallorum equitum virtute adiutus eundem vincit et capit. Michaël ex vulneribus moritur. Imperator nulla re gesta Byzantium redit. Fortunae inconstantia. Cralis uxores duae. Filius ex prima susceptus rebellat. Potitur principatu. Ipse Crales a factiosis in carcere suffocatus* (12). *Bulgaris per interregnum dissidentibus, Imperator Mesembriam et alia oppida invadit. Alexander, Bulgariae principatum*

adeptus, Romanorum fines vastat. Urbes amissas recipit. Turci Nicaeam capiunt. Imagines, libros et sacras reliquias vendunt Byzantiis. Maritimam Bithyniae oram occupant. Tributarios omnibus modis vexant. Chorae monasterium a quo conditum; a quibus instauratum. Metochitae ab exilio reversi domicilium. Huius aedes ut dirutae sint. De evulso pavimento. Adempta libertas alloquendi seniorem (13). *Varia ostentata. Solis et lunae defectus. Terrae motus. Cruces et columnae deiectae. Vox temere emissa; ipso eventu probata. Gregoras seniorem invisere solitus. Cum eo ultimum colloquitur. Senior, amicis dimissis, cibum capit. Frigidum potat. Subito morbo corripitur. Peccata precibus et lacrymis expiat. Sacris mysteriis destitutus, Dei matris imaginem ori suo admovet. Expirat. Liber, in quo Imperatorum facta figuris aenigmaticis involuta fuerunt. Oraculum de seniore Andronico explicatur. Corpus eius quonam perlatum. Iusta de more persoluta* (14).

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. P. 238 V. 193

Ορῶντες οἱ περὶ τὸν βασιλέα τὸν νέον Ἀνδρόνικον εἰς χρόνου μῆκος ἐκτεινόμενον ἔτι τὸν βίον τοῦ βασιλέως καὶ μὴ δυνάμενοι φέρειν ὑπὸ μικροψυχίας τὸν τῆς ἀρχῆς μερισμὸν, ἀλλ᾽ ὅλην τὴν ἐξουσίαν εἰς ἑαυτοὺς μετενεγκεῖν σπεύδοντες, ἐβουλεύσαντο δόλοις καὶ πανουργίαις τισὶν ἢ τὸ σχῆμα τῆς βασιλείας αὐτοῦ καθάπαξ ἀφελέσθαι, ἢ μετὰ τοῦ σχήματος καὶ αὐτό γε τὸ ζῆν. καὶ δὴ λοιπὸν ἅπαντ᾽ ἐποίουν ἑξῆς μηδὲν μελλήσαντες, ὅσα πρὸς B τὸ βούλευμα συνεργά τε καὶ ἀνύσιμα ἦσαν. (B.) Καὶ πρῶτα μὲν διαπρεσβεύονται πρὸς Μιχάηλον, τὸν διαδεξάμενον τὴν ἀρχὴν τῶν ἐντὸς Ἴστρου Βουλγάρων μετὰ τὸν Σφενδοσθλάβου θάνατον, περὶ σπονδῶν βεβαίων καὶ μὴ ῥᾷστα λυομένων. ὁρῶν γὰρ ὁ νέος Ἀνδρόνικος τὸν Κράλην Σερβίας τῷ γηραιῷ βασιλεῖ μάλα προσκείμενον διὰ τὸ νεωστὶ γεγενημένον περὶ τὴν τοῦ Καίσαρος θυγατέρα κῆδος καὶ δείσας, μὴ ἐμποδὼν αὐτῷ περὶ τὰ νέα C βουλεύματα γένοιτο, προστίθεται οὗτος τῷ Μιχαήλῳ, ἅτε καὶ ἐπ᾽ ἀδελφῇ πρὸ βραχέος γαμβρῷ γενομένῳ· ταύτην δὴ λέγω τὴν

9. τὸν add. A. 15. γένοιτο A., γένηται W.

1. Iunioris Andronici factio cum vitam senioris in longissima extendi spatia cerneret et prae animi impotentia principatus divisionem ferre non posset, sed omnem potestatem in se quam primum translatam vellet: decrevit ei dolis et machinationibus quibusdam, aut habitum sive insignia Imperii, aut una cum habitu ipsam etiam vitam auferre. Itaque omnia deinceps sine ulla cunctatione facere coeperunt, quae ad id quod meditabantur perficiendum conducerent et efficacissima essent. (II.) Ac primum ad Michaëlem, qui Bulgariae intra Istrum sitae principatum post Venceslai obitum susceperat, legatos mittunt de firmo et irrupto foedere ineundo. Cum enim iunior Andronicus Cralem Servium seniori esse addictissimum cerneret, propter affinitatem, quam cum eo Crales contraxerat, ducta uxore filia Caesaris, ac vereretur, ne ille novis suis conatibus obstaret, ipse ad Michaëlem se adiungit; quippe cui nuper soror sua nupsisset; eam dico, quae

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

τοῦ Σφενδοσθλάβου γυναῖκα. ἐγκρατῆ γὰρ τῆς ἀρχῆς τῶν Βουλγάρων αὐτὸν καταστάντα καὶ πρὸς εὐγενεστέρους εὐθὺς ἀποβλέψαι γάμους συνεπεπτώκει. ὅθεν καὶ τὴν προτέραν ἀποβαλόμενος σύζυγον, μεθ' ἧς καὶ παίδων ἐγεγόνει πατὴρ (ἀδελφὴ δὲ ἦν αὕτη τοῦ τηνικαῦτα Κράλη Σερβίας), τὴν τοῦ βασιλέως ἀδελφὴν P. 239 ἀντ' ἐκείνης, ὡς εἰρήκειμεν, ἐν τῷ Τερνέβῳ χηρεύουσαν εὑρηκὼς εἰς γάμου κοινωνίαν ἠγάγετο. κατὰ γοῦν τοῦτον τὸν χρόνον τῷ Διδυμοτείχῳ ἐπιδημούσης καὶ τῆς δεσποίνης τῆς τοῦ βασιλέως μητρὸς πέμπονται πρέσβεις ἐς τὸν Μιχάηλον, ἐροῦντες ἐλθεῖν αὐτὸν ὁμοῦ τῇ συζύγῳ πρός τε τὸν βασιλέα καὶ τὴν τῆς συζύγου μητέρα τὴν δέσποιναν πολλῶν ἕνεκα. τήν τε γὰρ δέσποιναν διὰ μεγίστης ἐφέσεως ἔχειν διὰ πλείστων ἤδη τῶν χρόνων τὴν θυγατέρα θεάσασθαι. εἶναι γὰρ ὑπὲρ τὰ τρία καὶ εἴκοσιν ἔτη, ἀφ' B οὗπερ εἰς ὄψιν ἀλλήλαις ἐλθεῖν ἥκιστα ἐξεγένετο· τόν τε αὖ βασι- V. 194 λέα ποθεῖν μὲν καὶ αὐτὸν τὴν ἀδελφὴν θεάσασθαι μήπω πρότερον θεασάμενον· ποθεῖν δ' οὖν καὶ τὸν αὐτῆς θεάσασθαι σύζυγον, τοῦτο μὲν καὶ ὡς γαμβρὸν, τοῦτο δὲ καὶ ὡς τῶν ἀποῤῥήτων ἐθέλειν λαβεῖν κοινωνόν. (Γ.) Τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων ἐπιδημεῖ τῷ Διδυμοτείχῳ μετὰ τῆς συζύγου ὁ Μιχάηλος καὶ λαμπραῖς ταῖς φιλοφροσύναις καὶ δεξιώσεσιν ἐντυγχάνει πρός τε C τοῦ βασιλέως καὶ τῆς δεσποίνης ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ ἐπὶ συχναῖς ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς δὴ καὶ συνθῆκαι παρ' ἑκατέρων προῆλθον· τοῦ μὲν, τῷ βασιλεῖ συμμαχεῖν κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ πάππου· τοῦ δὲ, τῷ Μιχαήλῳ κατὰ τοῦ Κράλη Σερβίας· καὶ εἰ τῆς ὅλης Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἐγκρατὴς κατασταίη καθελὼν τῆς ἀρχῆς τὸν βασιλέα καὶ πάππον, χρήματά τε παρέξειν πολλὰ καὶ γῆς κλη- D

Venceslai uxor prius fuerat. Nam hic cum Bulgarici regni potitus esset, statim nobiliores nuptias expetivit: dimissaque priore coniuge, ex qua liberos susceperat (erat autem ea soror Cralis, illius qui tunc in Servia regnabat), Imperatoris sororem in urbe Ternobo viduam nactus matrimonii societate sibi alterius loco iunxerat. Sub hoc itaque tempus etiam Imperatoris matre Augusta Didymotichi commorante legati ad Michaëlem mittuntur, qui eum cum uxore ad Imperatorem et ad Augustam socrum vocarent multis de causis. Augustam quippe permultos iam annos videndae filiae cupidissimam esse: (esse enim supra tres et viginti annos, ex quo mutuo conspectu illis frui non licuerit;) Imperatorem etiam cupere tum sororem, quam nunquam ante vidisset, tum maritum illius videre, et quia affinis esset, et ut arcanorum participem eum faceret. (III.) Quae cum ita se haberent, Michaël cum uxore Didymotichum profectus per multos dies ab Imperatore et Augusta Imperatoris matre publice privatimque splendidissime et magnificentissime habitus est. Tandem sic inter eos convenit, ut Michaël Imperatori contra avum, Imperator Michaëli contra Serviae Cralem auxilia ferret: quod si totum Romanum Imperium avo Imperatore deiecto occupasset, tum magnam ei se pecuniam daturum, agrosque et urbes Ro-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ρουχίας καὶ πόλεων ἐκ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας· τοῦτο μὲν καὶ ὡς γαμβρῷ προικὸς ἕνεκα, τοῦτο δὲ καὶ ὡς συμμάχῳ τῶν πόνων ἕνεκα. τούτων οὕτω καταστάντων ὁ Μιχάηλος μετὰ τῆς συζύγου ἐς τὴν οἰκείαν αὖθις ἀπῄει ἀρχὴν, συχνῶν πρὸς τῆς δεσποίνης καὶ πενθερᾶς ἀπολελαυκὼς τῶν χαρίτων καὶ δωρεῶν καὶ χρηστοτέρων ἐπαγγελιῶν ἐς τοὐπιόν. (Δ.) Τῷ μέντοι νέῳ βασιλεῖ ταῖς τοιαύταις ἤδη θαῤῥήσαντι καταστάσεσιν, ὁρῶντι δὲ E καὶ τοὺς δήμους τῶν πόλεων τῶν τε ἄλλων καὶ τῆς βασιλευούσης αὐτῆς αὐτῷ προστιθεμένους καὶ λάθρα τὴν ἔφοδον αὐτοῦ κατεπείγοντας (κόρον γὰρ ἤδη μακρὸν εἰληφέναι τῆς τοῦ πάππου μακροβιότητος καὶ ἀκινησίας) μελέταις ἐπῄει διδόναι καὶ σκέμμασι, τίσι δόλοις καὶ πανουργίαις χρησάμενος καὶ νικήσας τὸν πάππον αὐταρχήσει Ῥωμαίων. ἐπεὶ οὖν χρημάτων αὐτῷ ἔδει πρὸς τοιού- F τους ἀγῶνας ἰόντι, πέμψας ἀφεῖλε χρήματα παρ' ἀκόντων τῶν ἐν τῇ Θρᾴκῃ πεμφθέντων πρὸς τοῦ γηραιοῦ βασιλέως ἐξισωτῶν, φήσας ἐς τἀναγκαῖα χρῄζειν αὐτόν· βασιλέα δ' εἶναι καὶ αὐτόν· βασιλεῖ δ' ἐκ τῶν κοινῶν χρημάτων τὰς ἀναγκαίας ἀποπιμπλάναι χρείας, τῶν σφόδρ' ἀναγκαιοτάτων ὁμοῦ καὶ δικαιοτάτων εἶναι. ἔπειτα σκῆψιν προβαλόμενος, βούλεσθαι πρεσβείαν πέμψαι ἐς τὸν τῆς Αἰγύπτου δυναστεύοντα περί τινων ζητημάτων καὶ χρειωδῶν, ἐπορεύετο πρὸς τὴν βασιλεύουσαν. μέλλειν γὰρ ἐντεῦθεν ὁλκάδα μεγίστην ἐκπλεῖν καὶ ἐς Ἀλεξάνδρειαν τὴν πορείαν ποιεῖ- P. 240 σθαι. ἐπορεύετο δ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ χεῖρα συχνὴν συλλεξάμενος πρότερον καὶ τὰς Θρᾳκικὰς πόλεις περιϊὼν ἁπάσας καὶ οἰκειούμενος καὶ ἀσφαλιζόμενος καὶ πάντας μὲν ὑπόπτους ἐξοικί-

12. κινήσας W. 18. ὁμοῦ καὶ δικαιοτάτων add. A.

manae ditionis assignaturum, partim ut affini dotis nomine, partim ut socio laborum ergo. His ita peractis Michaël cum uxore domum redit, amantissime tractatus a socru, multisque acceptis muneribus et promissis maioribus in posterum erectus. (IV.) Hoc statu rerum fretus iunior Imperator, et praeter caeteras urbes Byzantios quoque favere sibi cernens, a quibus clam ad maturandam expeditionem incitaretur, diuturnam vitam et torporem avi iam fastidientibus, meditari coepit ac deliberare, quibus dolis ac machinationibus avo devicto solus Romanis imperaturus esset. Cum autem pecunia ei esset opus ad tales conatus, pecuniam quaestoribus a seniore in Thraciam missis per vim eripuit. Sibi enim ad necessarios sumptus opus esse pecunia: Imperatorem se quoque esse: summe autem necessarium atque aequissimum esse, ut publicae pecuniae in usus necessarios impenderentur. Deinde legatos Alexandriam ad Aegypti principem certis de causis missurum se simulans Byzantium proficiscitur: inde enim onerariam maximam e portu soluturam, quae Alexandriam iret. Neque vero simpliciter proficiscebatur, sed magna manu collecta prius, Thraciis urbibus universis perlustratis ac sibi conciliatis; cum et eas munivisset, et suspectos omnes

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

ζων ἐκεῖθεν, πάντας δ᾽ οἰκείους καὶ ὁμογνώμονας εἰσοικίζων ἐκεῖσε. (Ε.) Ἀλλ᾽ ἐν τούτοις ὄντος αὐτοῦ λάθρα τις τῶν οἰκειοτάτων αὐτοῦ φυγὼν ἥκει παρὰ τὸν βασιλέα καὶ πάππον καὶ πάντας καθ᾽ ἕκαστα τῶν ἐκεῖ βουλευμάτων τοὺς δόλους ἀνακαλύπτει, τά τε ἄλλα φήσας τῷ βασιλεῖ καὶ ὡς ἐβουλεύσαντο οἱ περὶ τὸν B σὸν ἔγγονον καὶ συνέθεντο καθαίρεσιν, ἢ καὶ αὐτῆς τῆς σῆς ζωῆς, εἴ τις ἀντίστασις γένοιτο· ἢ εἰ ῥᾳδίαν καὶ μηδὲν ἐμποδὼν κεκτημένην εὕροι τὸ βούλευμα τὴν ὁδὸν, ἀφελέσθαι μέν σου μετὰ τῆς βασιλείας καὶ τὰ τῆς ἐξουσίας σύμβολα· σοὶ δὲ ῥάκος μοναδικὸν περιθέντες φρουροῖς παραδοῦναι καὶ φυλακαῖς. σκέψασθαι τοίνυν χρεὼν, μήτ᾽ ἐκεῖνον τῇ συνήθει πορείᾳ χρησάμενον εἴσω πυλῶν τῆς βασιλευούσης γενέσθαι λαθόντα, μήθ᾽ ὑμᾶς ῥᾳθύμως C διατεθῆναι πρὸς τὴν ἀπάντησιν. περὶ γὰρ τῶν μεγίστων οἱ κίνδυνοι. ταῦτα ἀκηκοὼς ὁ βασιλεὺς καὶ οἷς ἔναυλον ἤδη τὴν ἀκοὴν ἐξ ἄλλων εἶχε πολλῶν παράλληλα θεὶς καὶ ἀκριβωσάμενος καὶ μηδὲν εἶναι ψευδὲς εὑρηκὼς διανίσταται καὶ αὐτός· καὶ βοήσας πρὸς κύριον, ὡς „δίκασον κύριε τοὺς ἀδικοῦντάς με· καὶ οἱ ἐπανιστάμενοί μοι αἰσχυνθήτωσαν· καὶ ἐπανάσωσον ἐμοὶ τὸ βασίλειον κράτος, ὃ σὺ μὲν ἐχαρίσω μοι, ὃν δ᾽ ἐγὼ γεγέννηκα καὶ V. 195 ὕψωσα, ἐκ τῶν ἐμῶν ἁρπάζει χειρῶν.", εἶτα πρὸς ἔργον ἐχώρει. D (ς΄.) Καὶ πρῶτα μὲν ἐς τὸν ἔγγονον ἔτι περὶ μέσην ὄντα τὴν πορείαν πέμπει τοὺς ἀπαγορεύσοντας τὴν πρὸς τὸ Βυζάντιον εἴσοδον. „καινότερον γὰρ ἂν εἴη," φησὶ, „τὸν ἀνακεκαλυμμένως οὑτωσὶ παρασπονδοῦντα καὶ οἷς ἂν τὰ κοινὰ φθαρείη ταῦτα πράτ-

20. ἔργον] ἔργων A.

illinc exegisset; homines autem sibi addictos et secum conspirantes intromisisset. (V.) Sed dum haec agitat, quidam ex eius intimis clam fuga elapsus avum Imperatorem convenit, et omnes singulatim consiliorum illorum dolos detegit, cum caetera eloquutus, tum illud etiam, ut nepos statuisset ei vel vitam ipsam eripere, si resisteretur, vel si negctium nihil difficultatis facilemque progressum haberet, una cum Imperio potestatis etiam insignia ei abrogare, et monastico cucullo indutum in custodiam dare. „Quare," inquit, „cavendum, ne ille solitam viam ingressus in Urbem furtim introëat: et vos oportet non pigre illi occurrere. In summum enim discrimen res adductae sunt. "His Imperator auditis et ad ea, quae ex aliis audierat, aures adhuc veluti personantia, collatis et expensis, cum nihil falsi esse comperisset, insurgit et ipse atque ad Dominum clamitans „iudica eos Domine," inquit, „ qui iniuria me afficiunt: et qui contra me insurgunt, erubescant: et Imperatoriam mihi potestatem conserva, quam abs te donatam is ereptum venit manibus meis, quem ego genui et evexi." Deinde ad rem gerendam accedit. (VI.) Ac primum ad nepotem in medio itinere adhuc agentem mittit, qui ei Urbis ingressu interdicant. „Etenim," inquit, „novum id esset, si tam aperte foedifragus, eaque quibus respu-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris. τοντά τε καὶ κατασκευαζόμενον λανθάνειν ἀξιοῦν." ἦν δὲ τοῖς πεμφθεῖσι προστεταγμένον, διεξελθεῖν ἐπ' αὐτοῦ πρὸς ἔλεγχον τῆς γνώμης αὐτοῦ, καὶ ὅσαι προφάσεις ἐγένοντο παρ' αὐτοῦ, τοῦ τε τὴν εἰρήνην αὖθις καὶ τὰς συνθήκας λελύσθαι καὶ χώραν τὰ E σκάνδαλα σχεῖν. ἦσαν δ' ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν αἵδε· μία μὲν, ὅτι ὅσοι τοὺς βασιλικοὺς φόρους δασμολογοῦντες ἦσαν ἅπαντας συλλαβὼν ἀφεῖλε τὰ χρήματα, σπανιωτέρων μὲν εἴπερ ποτὲ νῦν τῶν χρημάτων, πολυδαπανωτέρων δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων διὰ F τὸν τῆς βασιλείας μερισμόν. δευτέρα δὲ, ὅτι τοὺς πεμπομένους ἐφόρους τῶν πόλεων καὶ διοικητὰς ἀτίμους ἐκεῖθεν ἐκβάλλων ἐκπέμπει· τίθησι δ' ἀντ' ἐκείνων αὐτὸς ἑτέρους, οὓς ἂν ἐθέλοι. τρίτη δ', ὅτι καὶ τὴν Κράλαιναν πατρός τε ἀδελφὴν οὖσαν καὶ μοναχικὸν περικειμένην σχῆμα πρὸς ἄθεσμον ἐβιάζετο μῖξιν, δυσανασχετοῦσάν τε καὶ οὐκ ἐθέλουσαν αὐτήν. ἦσαν δὲ πρὸς ταύταις καὶ ἕτεραι προφάσεις, δι' ἃς ἀπηγορεύετο ἡ πρὸς τὸ P. 241 Βυζάντιον αὐτῷ εἴσοδος, πλεῖσται μὲν, οὐ τοσοῦτον δὲ τὸ ἰσχυρὸν ἔχουσαι. (Z.) Ἐπὶ τούτοις γραφὰς λανθανούσας ἐξέπεμψε πρός γε τὸν Κράλην Σερβίας περὶ συμμαχίας καὶ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν Δημήτριον τὸν δεσπότην, ἐπιτροπεύοντα τηνικαῦτα Θεσσαλονίκης καὶ τῶν πέριξ, παρακελευομένας, συμπαραλαβόντα μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς δύο ἀνεψιοὺς ἐκεῖσε περὶ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Βελλεγράδων καὶ τῆς ἄλλης Μακεδονίας τηνικαῦτα διατρίβοντας Ἀνδρόνικόν τε τὸν πρωτοβεστιάριον καὶ Μιχαὴλ τὸν Ἀσὰν B καὶ ἅμα τὰ Μακεδονικὰ στρατόπεδα ἀσφαλίσασθαι μὲν πρῶτον

10. ἀτίμους A., ἀτίμως W. 15. ἀπηγορεύετο A., ἀπηγόρευτο W.

blica pereat agens et moliens, latere conatus suos postularet." Erat autem iis, qui ad illum missi iverant, mandatum, ut coarguendi eius animi causa recenserent apud eum, quot occasiones pacis denuo rumpendae praebuisset, ut et irrita fierent ea, de quibus convenerat, et offensionibus locus esset. Eorum autem quae recensebantur summa haec erat. Primum, quod Imperatoriis quaestoribus omnibus pecuniam eripuisset, cuius nunquam maior penuria fuisset, cum ea essent tempora, quae ob divisionem Imperii sumptus maximos postularent. Alterum, quod urbibus praepositos ab avo praesides ac procuratores ille ignominia affectos eiiceret, atque in eorum locum quoscunque ei libitum esset substitueret. Tertium, quod Cralaenam, amitam suam et monastico indutam habitu, indignantem et reluctantem ad incestum coitum compulisset. Accedebant et aliae causae, propter quas ei Urbis ingressu interdiceretur: plurimae illae quidem, sed non ita firmae. (VII.) Deinde clandestinis litteris ad Cralem Serviae missis auxilium ab eo petit. Scribit et ad Demetrium Despotam filium suum, qui tum Thessalonicae et adiacentium locorum curam agebat: eique mandat, ut duos fratris filios, qui Bellegradis et reliquae Macedoniae praeerant, Andronicum protovestiarium et Michaëlem Asanem simulque Macedonicas legiones secum

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

τὰς Μακεδονικὰς πόλεις ὡς εἰκὸς, ἐκ μέσου ποιησάμενον ὅσοι οὐκ ἔξω τοῦ ὑποπτεύεσθαι πεφύκασιν· ἔπειτ' ἐκεῖθεν ἄραντας ξύν γε τῷ συμμαχικῷ στρατῷ τῷ ἐκ τοῦ Κράλη Σερβίας ἔρχεσθαι τὴν ταχίστην κατὰ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ νέου. τῶν δὲ σταλεισῶν, ὡς ἔφημεν, γραφῶν πρός τε τὸν Κράλην Σερβίας C καὶ πρὸς τὸν δεσπότην καὶ πρὸς ἄλλους ὅσοι βασιλικὰς διῴκουν ἐπιτροπὰς αἱ μὲν ἑάλωσαν παρὰ τῶν τὰς ὁδοὺς φρουρούντων ἀνθρώπων τοῦ νέου βασιλέως, ὅσαι ἐπὶ χάρτου γραφεῖσαι ἐτύγχανον· αἱ δὲ λαθοῦσαι παρῆλθόν τε καὶ πρὸς οὓς ἐπέμφθησαν ἀφίκοντο, ὅσαι ἐπὶ λίνου λεπτοῦφοῦς καὶ λευκοῦ γραφεῖσαι τοῖς τῶν γραμματοκομιστῶν ἐνδύμασιν εὐφυῶς συνεῤῥάφησαν. κατὰ γὰρ τὰς στενὰς τῶν ὁδῶν καὶ μάλιστα κατὰ τὰς περὶ Χριστού- D πολιν πύλας φρουροὺς οἱ περὶ τὸν νέον ἔθεσαν βασιλέα, οἳ πάντας τοὺς παριόντας ἐξήταζον, εἰ γραφὰς ἐκ Βυζαντίου κομίζοιεν· καὶ ἦν δυσχερὲς οὕτωσὶ λαθόντα τινὰ παρελθεῖν. (Η.) Κἀκείνους μὲν οὖν οὐδὲν ἐλελήθει τῶν ἐν Βυζαντίῳ κρύφα μελετωμένων τε καὶ δρωμένων· τούτους δὲ πάντα ἐλελήθει ὅσα κατὰ τούτων ἔξωθεν ἐκεῖνοι ἔδρων τε καὶ ἐμελέτων. πάντες γάρ σφισι προσεχώρουν ἐθελονταὶ, οἱ μὲν ἐς τοὐμφανὲς αὐταῖς γνώμαις καὶ E αὐτοῖς σώμασιν· ὅσοι δὲ μὴ ἐδύναντο, οἱ δὲ ἀλλὰ ταῖς γνώμαις σφίσιν ὁλοσχερῶς προσέκειντο· οὐ μόνον μικροῦ πάντες ὅσοι τοῦ δήμου τῶν Βυζαντίων, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τῶν συγκλητικῶν καὶ οἰκειακῶν καὶ ὅσοι τῶν μάλα καθ' αἷμα τῷ γηραιῷ βασιλεῖ προση-

22. οἰκειακῶν A., οἰκιακῶν W.

adducat; ac primum quidem Macedonicas urbes idoneis praesidiis muniat, et eos omnes, qui quoquo modo suspecti sint, removeat: deinde cum auxiliaribus copiis, quas Crales Serviae missurus sit, primo quoque tempore contra iuniorem Imperatorem Andronicum moveat. Caeterum litterae, quas ad Cralem Serviae, ad Despotam, ad caeteros omnes, quotquot Imperatoris negotia in provinciis procurabant, scriptas esse diximus, partim ab iunioris Imperatoris militibus vias custodientibus exceptae sunt; eae nimirum, quae chartis inscriptae erant: partim iis deceptis evaserunt, et quo mittebantur pervenerunt; illae videlicet, quae tenui et albo linteo inscriptae tabellariorum vestibus solerter insutae fuerant. Nam Imperator iunior cum in aliis viarum angustiis, tum in iis, quae sunt apud Christopolin, custodes collocarat, qui omnes praetereuntes excutiebant, si forte litteras Byzantio afferrent, quos fallere perdifficile erat. (VIII.) Ac illos quidem eorum quae Byzantii clam agebantur et agitabantur nihil latebat: istos vero latebant omnia, quae illi foris et agebant et agitabant. Nam omnes sponte ad eos inclinabant, alii aperte et animis et corporibus; qui vero corporibus non poterant, animis certe et toto pectore cum illis coniuncti erant; non modo omnis fere Byzantina plebs, sed et senatorii et aulici proceres et ii qui seniorem Imperatorem cognatione maxime attingebant. Ac ii quae-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

κόντων ἦσαν· οἳ δὴ πάντα καθ' ἓν τὰ ἐντεῦθεν ἀνιχνεύοντες
ἐκείνοις ἐμήνυον. ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς Θεόδωρος
ὁ μαρκέσιος. ὃς πρὸ ἐτῶν συχνῶν εἰς τὴν τῆς μητρὸς πατρίδα
πεμφθεὶς ὑπὸ τῆς μητρὸς, ὡς εἰρήκειμεν, γάμων ἕνεκα καὶ δι'
V. 196 ἀβουλίαν καὶ ῥᾳθυμίαν τῷ χρόνῳ κατάχρεως γεγονὼς μετὰ τὸν
F τῆς μητρὸς θάνατον ἐπανῆκε πρὸς τὸν πατέρα καὶ βασιλέα παῖ-
δας καὶ γυναῖκα ἐκεῖσε καταλιπών· καὶ ἦν τοῦ λοιποῦ διατρίβων
ἐν Βυζαντίῳ· ὅτε δὴ καὶ ἄλλης τε πάσης ἀπήλαυε πρὸς τοῦ βασι-
λέως κηδεμονίας καὶ εὐμενείας καὶ χορηγίας ἐκ τοῦ βασιλικοῦ
P. 242 πρυτανείου, καὶ δὴ καὶ πάντων χρεῶν ἀπήλλακται διὰ τῶν βασι-
λικῶν χρημάτων. ὧν ἁπάντων ἐκλαθόμενος ἐκεῖνος διὰ φρενῶν
ἔνδειαν καὶ πᾶσαν αἰδῶ πατρικὴν ὀπίσω λιπὼν προδότης εἵλετο
γενέσθαι τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς καὶ τῆς Ἰούδα ἐκείνου μιμή-
σεως. ὠνειροπόλει γὰρ τὴν Ῥωμαϊκὴν καὶ αὐτὸς ἡγεμονίαν, ἐκ-
ποδὼν ἱσταμένου τοῦ διαδόχου· καὶ κατανεῦσαι μὴ βουλόμενον
τὸν πατέρα πολλῶν ἕνεκα, ὅτι καὶ γνώμῃ καὶ πίστει καὶ σχήματι
B καὶ γενείων κουρᾷ καὶ πᾶσιν ἔθεσιν Λατῖνος ἦν ἀκραιφνὴς, ἔγνω
λυπήσειν αὐτὸν τῷ νέῳ προστεθεὶς βασιλεῖ. ὅθεν καὶ ὅσῳ πάν-
των μᾶλλον καθ' αἷμα τῷ βασιλεῖ προσῳκείωτο, τοσούτῳ καὶ
θερμότερος πάντων ἐχθρὸς τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς γενέσθαι
πεφιλονείκηκε μᾶλλον αὐτός. (Θ.) Τῷ δ' ἐπιγενομένῳ μηνὶ
νοεμβρίῳ τὰ βασιλικὰ δεξάμενος γράμματα Δημήτριος ὁ δεσπό-
C της ἐν Θεσσαλονίκῃ διεμηνύσατο εὐθὺς τόν τε πρωτοβεστιάριον
καὶ τὸν Ἀσάν. καὶ ἐπειδὴ συνῆλθον στρατεύματά τε συνεκρο-

2. καὶ add. A. 7. γυναῖκας A. 17. καὶ πᾶσιν ἔθεσιν add. A.
22. νοεμβρίῳ A., νοεβρίῳ W.

cunque illic gerebantur curiose indagantes singula illis significabant. Quorum unus fuit etiam Imperatoris filius Theodorus marchio. Qui in matris patriam ante multos annos uxoris ducendae causa ab ipsa matre, ut dixi, missus ac procedente tempore per temeritatem et socordiam suam aere alieno oppressus post matris obitum ad patrem Imperatorem, uxore et liberis illic relictis, reversus fuerat; atque ex eo Byzantii commorabatur. Ubi paterna Imperatoris cura ac benevolentia ex omni parte sublevatus et suppeditatis ex fisco sumptibus sustentatus omne etiam aes alienum pecunia Imperatoria dissolverat. Quae ille per amentiam cuncta oblitus debita patri observantia prorsus neglecta Iudam imitari et patris Imperatoris proditor esse maluit. Nam Romanum Imperium somniabat ipse quoque, excluso videlicet eo, ad quem successio pertinebat. Et cum pater multis de causis, quod et animo et religione et habitu et rasa barba et alio omni vitae genere mere Latinus esset, postulatis eius annuere nollet: ipse, quo illum contristaret, ad iuniorem Imperatorem defecit. Ita quo erat sanguine coniunctior, eo acerbior patris Imperatoris inimicus extitit. (IX.) Sequenti mense Novembri Demetrius Despota, Imperatoris litteris Thessalonicae acceptis, statim protovestiarium et Asanem arcessit. Qui cum convenissent, illico

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

τεῖτο καὶ ἅμα αἱ τῶν τῷ νέῳ βασιλεῖ συνόντων οὐσίαι καὶ τὰ κτήματα, ὁπόσα περὶ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεις καὶ χώρας ἔτυχον ὄντα, πάντα τοῖς στρατιώταις διεμερίζοντο· οἴνου τε καὶ σίτου σφῶν ἠνοίγοντο ἀποθῆκαι· καὶ τοῖς ἁρπάζειν ἐθέλουσιν ἄφθονα προὔκειντο πάντα, ἐξορίαι τε καὶ δημεύσεις τῶν ἥκιστα συμφρονεῖν ἐθελόντων. κἀκεῖ μὲν ταῦτα ἐτελεῖτο· ἔμελλε δ' ὅσον οὐδέπω D καὶ τὸ τοῦ Κράλη συμμαχικὸν ἐς αὐτοὺς ἀφικνεῖσθαι. (I.) Ἀλλ' οὐδ' ὁ βασιλεὺς ὁ νέος Ἀνδρόνικος ἠρέμει καθήμενος· ἀλλ' ἔπεμπε διατάγματα λάθρα πανταχῇ θαλάττης τε καὶ γῆς ἔν τε Βυζαντίῳ καὶ Θεσσαλονίκῃ καὶ Μακεδονίᾳ καὶ νήσοις ἐπαγγελλόμενα τοῖς μὲν δήμοις ἀτέλειαν καὶ φόρων ἐλευθερίαν, τοῖς δὲ στρατευομένοις πόρους προσόδων καὶ μισθῶν ἐπιδόσεις. ἅπερ ἀκουόμενα πάντας ἀνέσειε καὶ ῥᾷστα τὰς γνώμας σφῶν διέστρεφε E καὶ ἀνέπειθεν ὁλοσχερῶς αὐτῷ προστίθεσθαι γνώμῃ τε καὶ γλώσσῃ καὶ χερσὶ καὶ πάσῃ προθυμίᾳ καὶ λαθραίοις γράμμασι προσκαλεῖσθαι αὐτὸν καὶ τὴν αὐτοῦ ἐπιταχύνειν ἔφοδον.

β'. Οὕτω δὴ τῶν πραγμάτων ἐχόντων ἧκει περὶ τὸ Ῥήγιον P. 243 ὁ βασιλεύς· κἀκεῖθεν πρεσβεύεται πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πάππον V. 197 δυοῖν ζητημάτων ὁπότερον συγχωρῆσαί οἱ, ἢ τὴν πρὸς τὸ Βυζάντιον ὑπόσποδον εἴσοδον, ἢ τῶν ἐκ Βυζαντίου τινῶν εἰς ἐκεῖνον ἄφιξιν ἔκ τε τῶν τῆς συγκλήτου ἔκ τε τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀρχόντων, καὶ εἴ τινες ἐκ τοῦ δήμου παιδείας εὖ ἔχοντες εἶεν, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται τὰ ὑπ' ἐκείνου λεχθησόμενα ἀπαγγεῖλαι τῷ τε βασιλεῖ καὶ ὅλῳ τῷ Βυζαντίῳ. τὸν μέντοι γηραιὸν βασιλέα, δόλου B

13. ἀνέσειε A., ἀνέσεισε W.   17. ἧκει A., φθάνει W.

et exercitus cogi et eorum, qui ad iuniorem se adiunxissent, bona et possessiones, quaecunque in Macedonicis urbibus et agris erant, militibus distribui coeperunt. Aperiebantur eorum granaria et cellae vinariae; et cuilibet rapere volenti omnia passim exposita erant. Praeterea qui minime assentiri vellent, eorum bona publicabantur et ipsi exilio mulctabantur. Ac ibi quidem haec fiebant. Erant etiam Cralis auxilia iamiam ad eos ventura. (X.) Caeterum nec iunior Andronicus quietus sedebat: sed clam in omnes terras et insulas, Byzantium, Thessalonicam et Macedoniam edicta mittebat, per quae populis immunitatem et libertatem a tributis, militibus vero reditus et maiora stipendia promittebat. Quae mox ut audita fuere, omnes commoverunt, et animis facillime depravatis impulerunt, ut et voluntatibus et linguis et manibus et omni studio ei adhaerescerent et clandestinis litteris illum arcesserent et impressionem eius accelerarent.

2. Cum res ita se haberent, Rhegium pervenit Imperator: atque inde legatis ad avum Imperatorem missis alterutrum sibi concedi postulat, ut aut per inducias ipse in Urbem introëat, aut aliqui ex Byzantiis ad se veniant, senatus primores et Ecclesiae principes, et si qui ex populo eruditione commendabiles sint, qui ea, quae dicturus sit, Imperatori et toti Byzantio renunciare possint. Senior vero, cum ea postulata plena doli esse indica-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

μεστὰ ἡγησάμενον τὰ τοιαῦτα προβλήματα, σιωπῆσαι μέχρι πολλοῦ καὶ διαπορῆσαι περὶ τὴν αἵρεσιν. τήν τε γὰρ εἰς τὸ Βυζάντιον εἴσοδον τοῦ ἐγγόνου ὀλεθρίαν ὁρᾷν καὶ οὐκ ἄνευ αἱμάτων· ἑτοίμους γὰρ εἶναι τοὺς Βυζαντίους αὐτίκα ἐκείνῳ τε προστεθήσεσθαι φανέντι πυλῶν εἴσω καὶ τοῦτον πικρῶς τοῦ βίου ἀπάξειν· C τήν τε αὖ πρὸς ἐκεῖνον τῶν Βυζαντίων ἄφιξιν οὐδὲ ταύτην ἀστασίαστον βλέπειν. σκοπὸν γὰρ εἶναι τῷ ἐγγόνῳ, λόγους τε δημοχαρεῖς παῤῥησίᾳ λαλῆσαι καὶ λάθρα δώροις καὶ ἐπαγγελίαις ὑποποιῆσαι χρησταῖς αὐτούς τε καὶ δι' αὐτῶν ὁπόσοι τὸ Βυζάντιον οἰκοῦσι. χαλεπῶν δ' ὄντων ἀμφοτέρων ὅμως τὸ κουφότερον εἵλετο· καὶ πέπομφε δύο μὲν ἐκ τῆς συγκλήτου, δύο δ' ἐκ τῶν ἀρχιερέων, δύο δ' ἐκ τῶν τῆς ἐκκλησίας λογάδων καὶ τέτταρας τῶν τοῦ δήμου προκρίτων. (B.) Οὓς δὴ πάντας ἀπιόντας ἐκεῖσε D μεταπεμψάμενος ἐκεῖνος καὶ ἐκκλησίαν πεποιηκὼς δημηγορίαν τινὰ ἐσχηματισμένην ἐπ' αὐτῶν διεξῆλθεν· „ἐγώ," φήσας, „ὅτι μὲν τοὺς ὑπηκόους ὑμᾶς πλέον ἢ ἐμαυτὸν φιλῶ καὶ ὅτι οὐκ αὐτοκρατορίαν ἐμαυτῷ περιθεῖναι σπουδάζων ἐξῆλθον παρὰ τὴν τοῦ βασιλέως καὶ πάππου μου βούλησιν, παντί που δῆλον. ὁρᾶτε γὰρ ὅπως τῆς ἐμαυτοῦ ζωῆς ἀφειδῶ, μήτε γαστριζόμενος καὶ τρυφῶν, E μήτε δορυφόρους ἢ πελεκυφόρους ἐπαγόμενος, ὡς εἴθισται μὴ ὅτι βασιλεῦσι διὰ τὸ ἐπίφθονον τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ οὓς ἡ τύχη τῶν γονέων καὶ ξυγγενῶν ἐξορίσασα πλανήτας ἔνθεν κἀκεῖθεν ἠνάγκασε περιφέρεσθαι καὶ διηνεκῶς τὴν τοῦ αὐτίκα τεθνήξεσθαι πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν ἐλπίδα. εἰ δ' οὖν φρασάτω τις ἐμοὶ παρελ-

23. τεθνήξεσθαι A., θνήξεσθαι W.

ret, diu siluit, secum deliberans, utrum eligeret. Nam nepotis in Urbem ingressum perniciosum neque incruentum fore: paratos enim Byzantios, statim atque eum intra portas conspecturi essent, illi quidem obsequi, sibi vero vitam acerba morte eripere. Rursus Byzantiorum ad illum itionem non sine seditione fore. Id enim esse nepoti propositum, ut palam illos blandis verbis, clam vero muneribus et magnis pollicitationibus, et eorum opera omnes Byzantinos cives sibi conciliet. Cum autem utrumque grave esset, id quod levius erat elegit, et duos senatores, duos pontifices, duos ex Ecclesia selectos et quatuor ex civibus primariis ad eum misit. (II.) Ille vero iis omnibus, qui illuc venissent, arcessitis et convocata concione orationem quandam artificiosam coram iis recitavit. Ac, „vos subditos", inquit, „cariores mihi esse quam me ipsum, meque nulla ambitione aut summae potestatis affectatione contra voluntatem avi Imperatoris egressum esse, nemini est obscurum. Videtis enim ut nec vitae meae parcam; non corpori curando, non genio indulgeam; non satellites, non bipenniferos adducam: ut non modo regibus mos est, propter invidiosam Imperii conditionem, sed iis etiam, quos fortuna a parentibus et cognatis procul relegatos huc atque illuc ferri et continenter mortem ob oculos habere coegit. Sin

θῶν, ὑπὲρ τίνος ἃ περιφέρω τραύματα ἐπὶ τῆς σαρκὸς ἐδεξάμην, A. C.
τοῖς τῶν Ῥωμαίων ἐχθροῖς παραβαλλόμενος, ὁπόσοι τε ἐξ Ἀσίας 1282
εἰς Θρᾴκην ναυστολοῦσι καὶ ὅσοι τὸν Ἴστρον παροικοῦντες βάρ- ad 1328
βαροι, ἔπειτ' ἐκεῖθεν ἐξελαύνοντες κατατρέχουσιν ὁμοίως καὶ Imp. Andron. Senioris.
οὗτοι τὴν δυστυχῆ Θρᾴκην; ἐγὼ γάρ, ἵνα πᾶσαν ἐξείπω τὴν P. 244
ἀλήθειαν πρὸς ὑμᾶς, ὁρῶν τὸν βασιλέα ἐς πολὺ τὸ νωθρὸν καὶ ἀνάλγητον ἐκ τοῦ γήρως ἀποκλίναντα καὶ μηδὲν ὅλως διεγειρόμενον, μηδ' ἀλγοῦντα, τῶν Χριστιανῶν ἀεὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τῶν μὲν κοπτομένων ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἱερείου δίκην, τῶν B
δ' αἰχμαλωτιζομένων καὶ ἀνδραποδιζομένων, τῶν δὲ γυμνῶν V. 198
ἐλαυνομένων πάσης χώρας καὶ πόλεως· ἵνα μὴ λέγω τὰ μείζω τῆς Ἀσίας πάθη καὶ τῶν ἐκεῖσε πόλεων, ὅσαι τοῖς βαρβάροις ἡλώκεισαν διὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἀμέλειαν καὶ νωθρότητα· ὁρῶν οὖν ταῦτα ἔγωγε καὶ περιαλγὴς λίαν γινόμενος καὶ τὴν τῶν σπλάγχνων ὀδύνην φέρειν οὐκ ἔχων ἐξῆλθον δυοῖν ἕνεκα. ἢ γὰρ θανάτῳ οἱῳδήτινι περιπεπτωκὼς ἅμα τῷ ζῆν καὶ τὸν τῆς λύπης συναποῤῥῆξαι C
φόρτον ἐνόμισα, ἢ τὴν Ῥωμαίων τύχην ἐς τὸ βέλτιον καθόσον ἐφικτὸν ἀπαλλάξαι. οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν ἐφικτὸν, ἄνθρωπον ὄντα τινὰ καὶ πλεῖστον ἐνδιατρίψαντα χρόνον τῷ ἄρχειν μὴ κόρον ἐμποιῆσαι τοῖς ἀρχομένοις καὶ μῖσος φόνου πνέον. οὐδὲν γὰρ ἀμετάβλητον οὐδὲ μόνιμον ἐν τῷ βίῳ τὴν φύσιν πεποίηκεν ὁ θεός. διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ μεταβάλλεσθαι βλέπομεν τὴν ὥραν τῆς εὐ- D
φροσύνης καὶ ἡδονῆς ἴσχοντα πάντα τἀπίγεια. εἰ δέ τις βιαίῳ τινὶ καὶ κατηναγκασμένῃ φορᾷ χρώμενος ἐπὶ μιᾶς ἵστασθαι τύχης

20. πλέον W. in mg.

minus, dicat mihi quispiam, vulnera, quae in corpore meo gesto, qua de causa acceperim, cum Romanorum hostibus pugnando, qui ex Asia in Thraciam traiiciunt, et cum barbaris, qui Istrum accolunt, unde factis excursionibus et ipsi pariter miseram Thraciam vastant? Ego enim, ut omnem veritatem apud vos eloquar, cum Imperatorem prae senio ad socordiam et stuporem labi viderem et e veterno non excitari, neque dolere, cum Christiani semper noctu atque interdiu partim velut victimae a barbaris mactentur, partim captivi trahantur et in servitutem abducantur, partim nudi ex aedibus atque urbibus expellantur (graviora mala taceo, Asiae videlicet et urbium, quaecunque Imperatoris incuria et ignavia captae sunt), cum ego, inquam, haec viderem, aegerrime tuli, et infixum cordi dolorem non ferens duabus de causis sum egressus; ut aut quovis letho vitam simul et gravissimum moerorem abrumperem, aut Romanae reipublicae pro virili subvenirem. Nullo enim modo, nullo modo fieri potest, quin homo, et is longo tempore rerum potitus, fastidio sit iis qui parent, et capitalia eorum odia suscipiat. Nihil scilicet Deus in rerum natura ex se immutabile et stabile esse voluit. Unde fit, ut omnia terrena mutationibus gaudere ac delectari videamus. Quod si quis iniurioso quodam ac violento conatu velit efficere, ut res suae

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἐθέλοι, οὗτος ἐς τὴν παρὰ φύσιν κίνησιν ἄγει τὰ πράγματα. πᾶν δὲ τὸ παρὰ φύσιν ὑπερβαῖνον τοὺς ἁρμόττοντας ὅρους ὑπερβαίνειν παρασκευάζει καὶ τοὺς ὅρους τῆς ἐθελούσης ἕπεσθαι εὐφροσύνης καὶ ἡδονῆς. ἐς τοῦτο γὰρ τείνει καὶ τὰ σοφὰ τῶν παλαιῶν γνωματεύματα „μηδὲν ἄγαν" λεγόντων καὶ „πᾶν μέτρον ἄριστον." ὁρᾶτε E γὰρ ὅπως καὶ ὁ ἐμὸς πάππος εἰς βαθὺ γῆρας ἐληλακὼς καὶ τοσαῦτα ἔτη τὸ βασίλειον ἔχων κράτος, ὅσα μικροῦ δέω λέγειν οὐδείς πω τῶν πώποτε βασιλέων, μεμίσηται μὲν παρὰ πάντων ὑπηκόων, οὐκ ἐπιστρέφεται δ' ὅλως οὔτε πρὸς θεραπείαν τοῦ μίσους, οὔτε πρὸς ὁρμὴν βοηθήσουσαν τοῖς Ῥωμαίων πράγμασιν, οὔτε μὴν ἀλγεῖ βλέπων τοὺς διαδόχους τῆς βασιλείας προαποθνήσκοντας. F τέθνηκε μὲν γὰρ ὁ βασιλεὺς ὁ ἐμὸς πατὴρ μηδενὸς ἀπολελαυκὼς τῶν ὅσα βασιλεῦσιν ἐφεῖται, πλὴν τοῦ ὀνόματος. τεθνήκασι δ' ἕτεροι τῶν καθ' αἷμα μάλα τοι προσηκόντων καὶ τὴν ἡλικίαν νεώτεροι. τεθνήξομαι δ' ἴσως κἀγὼ, πρίν τι τῆς βασιλείας ὄνασθαι. τί γὰρ τοῦ ἀποθανεῖν ῥᾷον, καὶ ταῦτα ἀνθρώπῳ κινδύνοις ἀεὶ παραβαλλομένῳ καὶ οὕτως ἀφειδοῦντι τοῦ ζῆν; ἴσως δ' ἄν τινες καὶ φιλαρχίαν νοσεῖν με ὑποτοπάσαιεν ἀποστατοῦντα βλέποντες τοῦ P. 245 πάππου καὶ βασιλέως καὶ οὐχ ὑπείκειν ἐθέλοντα. τοῦτο δ' οὔτε πάνυ τελέως ἀποφήσαιμ' ἂν ἔγωγε, οὔτε πάνυ συνθείην. εἰ μὲν γὰρ ἑώρων αὐξανομένην τὴν τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν καὶ πλατυνόμενα τὰ ἡμέτερα ὅρια, ἡδέως ἂν ἐκαθήμην μακράν τινα τὴν ἡσυχίαν ἀσκῶν καὶ τοιαύτας τινὰς βόσκων ἐλπίδας, ὁποίας καὶ οἱ τοὺς ἑαυτῶν ὀψονόμους ὁρῶντες μακροτέραν ὁμοῦ καὶ ποικιλω-

eodem semper statu consistant, is rerum ordinem naturalem invertat. Quicquid autem cum natura pugnat, id cum limites excedat legitimos, facit, ut iucunditatis et voluptatis, quae naturam sequi solent, limites excedantur. Eodem pertinent sapientes veterum sententiae, praecipientes, „ne quid nimis"; et: „modum esse pulcherrimam virtutem," pronunciantes. Videtis enim, ut meus avus ad extremum senium progressus, et tot annos Imperio potitus, quot (parum abest quin dicam) nemo omnium, qui unquam fuere Imperatorum, in totius populi est odio: nec ullam curam vel odii illius a se amovendi, vel Romanae reipublicae sustentandae suscipit, neque dolet successores Imperii ante se mori. Obiit enim Imperator pater meus sine ullo Imperii fructu, nisi nomen exceperis. Obierunt et alii sanguine ei coniunctissimi et minores aetate. Moriar et ipse fortassis, priusquam ex Imperio fructus aliquid cepero. Quid enim facilius accidit homini, praesertim nullum periculum defugienti et de vita minime sollicito? Fortassis autem me regnandi cupiditate laborare aliqui suspicabuntur, qui ab avo Imperatore deficiam, nec ei parere velim. Id vero ego neque plane inficias iverim, nec verum esse plane concesserim. Nam si Romanum Imperium crescere ac dilatari fines nostros cernerem, libenter sederem et otiosus quam diutissime manerem, et ea spe me consolarer, qua ii, qui prolixiores epulas et maio-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

τέραν τὴν πανδαισίαν παρασκευάζοντας. ἐπεὶ δὲ καθ' ἡμέραν ὁρῶ πρὸς τὸ δυστυχέστερον συνωθούμενα τὰ Ῥωμαίων πράγματα καὶ πρὸ τῶν πυλῶν μονονοὺ τῆς βασιλευούσης ἁρπαζομένους τοὺς ταλαιπώρους Ῥωμαίους καὶ σφαττομένους ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀεί, τίνα ἂν οἴεσθέ με καρδίαν ἔχειν; καὶ οἱ μὲν πλείους τῶν B ἀνθρώπων τὰς ἐλπίδας ἔχουσι τῆς ἐνεστώσης λύπης φάρμακον, καὶ εἰ ψευδεῖς εἶεν· ἐμοὶ δὲ οὐδὲ ψευδεῖς ἐλπίδες λείπονται πρὸς ψευδόμενον παραμύθιον. εἶτα τὸν ἐκ Μακεδονίας Ἀλέξανδρον διὰ C θαύματος ἄγετε, δυσχεραίνοντα διὰ μικροψυχίαν καὶ ἀχθόμενον τῷ πατρί, ὅτι νίκας ἐπὶ νίκαις προσετίθει διηνεκῶς καὶ ὑπετέμνετο τοῦ παιδὸς ὡς ἂν εἴποι τις τὸ φιλότιμον, μετριωτέρας καταλιμπάνων αὐτῷ προφάσεις πολεμικῶν τροπαίων· ἐμὲ δὲ τἀναντιώτατα πάσχοντα βλέποντες καὶ ζημιούμενον μὴ μόνον τὰς τῆς ἀρχῆς ἐλπίδας διὰ τὴν παντελῆ φθορὰν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν δὴ τὸν V. 199 δρόμον τοῦ εὖ ζῆν οὐ δικαίως νομίζετε δυσχεραίνειν; ὅμως ἐγὼ D μὴ δυνάμενος ἡσυχίαν ἄγειν διανέστην καὶ ἀπῄτησα παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ πάππου δοθῆναί μοι μόνους χιλίους ὁπλίτας, ὑποσχόμενος διὰ τῆς πρὸς θεὸν ἀῤῥαγοῦς ἐλπίδος περιέρχεσθαι μετ' αὐτῶν καὶ περιφρουρεῖν τὰς ἐν Βιθυνίᾳ πόλεις καὶ ἀποσοβεῖν ὡς ἐφικτὸν τοὺς ἐχθροὺς πόῤῥω που, πρὶν ἐκείνας χειρωσαμένους καὶ φραγμοὺς διαβάντας πολιορκεῖν τὸ Βυζάντιον. ὁ δὲ μὴ διδοὺς καὶ πολέμιον ἥγηται καὶ ἐπαρᾶταί μοι τὰ δεινότατα. προφέρει E

3. μονονοὺ A. τοὺς add. A. 21. ὁ δὲ οὐ μόνον οὐ δίδωσιν, ἀλλ' ἴσα καὶ πολεμίῳ μοι μάχεται A. Verba καὶ ἐπαρᾶται — ἀπαλλάττειν ἐνεχείρουν add. A.

rem ciborum varietatem ab suis coquis vident apparari. Sed cum rem Romanam in dies ruere in deterius, et paene ante urbis Imperatricis portas miseros Romanos subinde abripi ab hostibus atque interfici videam, quo me esse animo putatis? Ac mortalium quidem plerique futuri expectatione praesentem moerorem levant, quantumvis ea expectatio vana sit. Mihi vero ne falsa quidem spes ad falsam consolationem relinquitur. Et miramini, Alexandrum Macedonem prae animi impotentia aegre ferentem ac patri indignantem, quod is victorias victoriis perpetuas cumularet, et omnem filio gloriae captandae viam quodammodo praecideret, paucis bellorum ac triumphorum occasionibus relictis: ego vero, cui plane contrarium accidere videtis (nam mihi non tantum spes Imperii, quod funditus perit, sed et facultas ipsa commode ac suaviter vivendi eripitur), vobis videor non iuste dolere? Tamen cum otium agere non possem, surrexi et ab Imperatore avo mille tantum armatos petii, pollicitus, me firma spe divini auxilii fretum urbes Bithyniae cum iis copiis circumiturum atque ex omni parte tutas praestiturum et quam longissime hostes propulsaturum, priusquam iidem illis ipsis urbibus captis claustra opposita transgressi Byzantium obsiderent. Quibus ille negatis me hostem iudicat et gravissima

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

μοι δὲ καὶ ἐγκλήματα, ὁπόσα τὸ εὔλογον δῆθεν αὐτῷ πρὸς τὸ μισεῖν με δίδωσιν· ἓν μέν, ὅτι κοινὰ χρήματα δυναστείᾳ χρησάμενος ἑνὸς τῶν ἐξισωτῶν ἀφειλόμην. τοῦτο δ' οὐδὲν ἐμοὶ τῶν ἀτόπων ἔδοξε βασιλεῖ τε ὄντι καὶ σπάνει πολλῇ πιεζομένῳ, μὴ διδόναι θέλοντος τοῦ βασιλέως καὶ πάππου, εἰ τοῖς στρατιώταις
F ἐνδεδωκέναι ἐξεγένετο μερικά τινα χρήματα εἰληφέναι πορισμοῦ τινος τῶν ἀναγκαίων εἵνεκα. δεύτερον δέ, ὅτι τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεμπομένων ἐπιτρόπων εἰς τὰς Θρᾳκικὰς χώρας καὶ πόλεις ἔστιν οὓς ἐξοστρακίζω κενούς. καὶ τοῦτο δ' ἔγωγε πράττω οὐκ ἀδικῶν, ὡς ἔμοιγε φαίνεται, ἀλλὰ καὶ μάλα κατὰ τὸ εὔλογον. πλείστων γὰρ εἰληφέναι χρημάτων ὠνίους διατεινόμενοι τοὺς ταλαιπώρους Θρᾷκας ἀπηνέστερον ἢ ἀνδραπόδοις χρῶνται αὐτοῖς. οἳ δὴ καὶ ὑπ'
P. 246 ἀνάγκης συνωθούμενοι καὶ τὴν σώζουσαν τύχην οὐκ ἔχοντες ὅθεν πορίσαιντο πρὸς ἐμὲ κλάοντες καὶ ὀλοφυρόμενοι τρέχουσι. πρὸς οὖν τὴν τοιαύτην ἀπάνθρωπον συμφορὰν καμπτόμενος ἀπαλλάττειν ἐνεχείρουν. ὅμως ἐγὼ τὰ πλείω παρεὶς ἐφ' ἑτέραν τρέπομαι ζήτησιν τήμερον. ἥδε ἐστὶν ἔκτισις χρέους χιλιάδων ὀκτὼ νομισμάτων, ἃς τοῖς ἐμοῖς στρατιώταις ὀφείλω, οἳ πολὺν ἤδη χρόνον ξύν γε ἐμοὶ τὴν πλανωμένην περιϊᾶσι βόσκοντες τύχην. οὗ γενομέ-
B νου πλέον οὐδὲν ἀντικείσομαι τῷ πάππῳ καὶ βασιλεῖ." (Γ.) Ταῦτα

16. ἐγὼ τὰ πλείω παρεὶς om. A. ταύτην post ἑτέραν add. W., om. A. 17. ἔγωγε τήμ. A. 20. Pro πλέον οὐδὲν ἀντικείσομαι — ἀνέπεισαν A. habet: πᾶν τὸ καθ' ἡδονὴν ἔσομαι δρῶν τοῦ λοιποῦ τῷ πάππῳ καὶ βασιλεῖ. ταῦτα διεξελθὼν ἐξανέστη τοῦ θρόνου· καὶ ἄλλον κατὰ ἄλλο μέρος ἀπολαμβάνων, λόγοις προὔπεμπε μειλιχίοις, καὶ ἴϋγξιν ἁβροτέρων ὑποσχέσεων. οἳ δὴ πάντες τοσοῦτον ἡττήθησαν τῶν ἐκείνου λόγων καὶ ἠθῶν, ὥστε κήρυκες ἐγεγόνεισαν τῶν ἐκείνου καλῶν πανταχῇ τῆς βασιλευούσης περιϊόντες καὶ ἀνέπεισαν.

mihi imprecatur. Quin et crimina obiicit, ea videlicet, quae eius erga me odium excusare possint. Unum, quod publicam pecuniam, potestate summa usus, ademerim uni ex publicanis. Mihi vero nequaquam absurdum esse visum est, cum et Imperator forem, et magna inopia premerer, si quam avus Imperator denegaret non magnam pecuniae summam, eam militibus ipse concederem ad parandas sibi res necessarias. Alterum crimen obiicitur, quod Thraciae provinciis et urbibus quosdam ab eo praepositos ipse inopes ac nudos eiiciam. Quod et ipsum haud iniuria, ut opinor, sed aequissima ratione facio. Nam illi, cum miseros Thraces multis nummis redemptos sibi obtigisse contendant, iis peius quam mancipiis utuntur. Itaque hi cogente necessitate, cum saluti suae consulere aliter non possint, flentes ac lamentantes ad me accurrunt; atque ego tam iniquam eorum sortem miseratus eos conor liberare. Atqui plerisque omissis hodie ad aliam postulationem hanc descendo, ut mihi solvantur octo millia aureorum, quae militibus meis debeo, qui longo iam tempore mecum incerta fortuna vagantur. Quo facto nihil amplius avo Imperatori refragabor." (III.) His ille dictis

μὲν οὖν ἐκεῖνος διεξελθὼν ἐξανέστη τοῦ θρόνου καὶ ἄλλον παρ' A. C.
ἄλλο μέρος ἀπολαμβάνων μειλιχίοις προὔπεμπε λόγοις καὶ ἐπαγ- 1282 ad
γελιῶν ἁβροτέρων ἴϋγξιν· ὥστε καὶ ἀπαλλάξαντες ἐκεῖθεν κήρυκές 1328
τε τῶν ἐκείνου καλῶν πανταχῇ τῆς βασιλευούσης περιϊόντες γεγέ- Imp. Andron. Senioris.
νηνται καὶ ἀνέπεισαν τοὺς ὄχλους ἔτι πλέον ἐξηρτῆσθαι τῶν ἐκεί-
νου πόθων.

γ'. Ἰδὼν δὲ ὁ γηραιὸς βασιλεύς, ὅτι μικροῦ πάντες ἐξέκλιναν V. 200
καὶ οἱ δοκοῦντες τῶν φίλων, καὶ δείσας μὴ δραμόντες αὐτοχειρίᾳ C
τοῦτον ἀνέλωσι, διανίσταται πρὸς τὸ τραχύτατον. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ πρότερον βέλτιον εἶναι, πεῖραν εἰληφέναι καὶ τῆς Ἠσαΐου τοῦ πατριάρχου γνώμης καὶ σύν γε αὐτῷ τῆς τῶν ἄλλων ἀρχιερέων. (B.) Συναθροισθέντων τοίνυν αὐτῶν πέμψας τινὰ τῶν συγκλη-
τικῶν, „εἰ μὲν ἑώρων," φησίν, „ἐμοί τε τὴν ἁλουργίδα ταύτην D
ἀποθεμένῳ περιγενόμενον τὸ ἀκίνδυνον καὶ ἅμα τῷ ὑπηκόῳ παντὶ τὸ καλῶς ἄρχεσθαι, ἀλλότριος ἂν εἴην τῆς τοῦ Χριστοῦ μερίδος, εἰ μὴ τὸ ἐφ' ἡσυχίας καθῆσθαι τοῦ βασιλεύειν πολλῷ προτιμότερον καὶ ἡδύτερον ἔμοιγε ἐνομίζετο. τί γὰρ εἰς εὐφροσύνην ἀνυσιμώτερον, ἢ τὸ φροντίδων καὶ φόβων ὡς πορρωτάτω καθῆσθαι; εἰ δὲ διὰ τὰ ἐμά τε καὶ τοῦ λαοῦ πλημμελήματα καὶ ἅμα τῶν ἡμετέρων προγόνων θεομηνία τις ἐπιχωριάζουσα καθ' ἡμῶν δίκην καταιγίδος ἀγρίας ἐλαύνει καὶ φθείρει τὰ πράγματα καὶ ὁ νέος
ἔτι παρειληφὼς ἐγὼ τὴν ἀρχὴν πλημμελοῦσαν ὑπό τε τοῦ τῆς P. 247

8. οἰκοδομοῦντες W., sed in mg. οἱ δοκοῦντες. 9. τραχύτερον A. 12. τοίνυν] οὖν A. 15. ἀρχθήσεσθαι A. 19. τὰ ante τῶν add. W., om. A. 22. ὑπό τε] ὁπότε W.

e solio surrexit, et alio in aliam partem seducto blandis verbis et splendidis promissis tanquam illecebris quibusdam delinitos eos dimisit. Itaque inde digressi per totam Urbem praecones laudum eius fuerunt et populum maiore eius desiderio inflammarunt.

3. Senior autem Imperator, cum vidisset eos ipsos, qui amici eius esse putabantur, omnes paene a se defecisse, veritus, ne concursu facto ab iis occideretur, prorsus exasperatus est. Visum tamen ei rectius, Esaiae patriarchae et aliorum simul pontificum voluntates ante omnia explorare. (II.) Iis ergo convocatis viro quodam Senatorii ordinis ad eos misso, „siquidem viderem," inquit, „deposita purpura et me extra periculum futurum, et subditos recte gubernatum iri, a Christi coetu alienus essem, nisi quietem et otium longe suavius et praestantius Imperio iudicarem. Si enim delectatio quaeritur animi, quid est iucundius, quam a curis et periculis esse remotissimum? Quod si propter mea et populi atque etiam maiorum nostrorum peccata vindicta numinis, tanquam atrox tempestas contra nos insurgens, rempublicam affligit et evertit, et ego, qui cum essem adhuc adolescens principatum Ecclesiastico dissidio et finitimarum gentium incur-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἐκκλησίας κλύδωνος τηνικαῦτα καὶ τῶν πέριξ ἐθνῶν καὶ εἰς γαλή-
νην τὰ πάντα ξύν γε θεῷ ῥᾷστα μεταβαλὼν, ἔπειτ' ἐκεῖθεν τῷ
μακρῷ χρόνῳ μάλα τοι πλείστην πεῖραν ξυνειλοχὼς καὶ προσθεὶς
ἐμαυτῷ νῦν πρὸς τοσοῦτον κυκεῶνα καὶ ζάλην πραγμάτων ἀμη-
χανῶ· πῶς ἂν δυνηθείην τῷ ἐγγόνῳ πιστεῦσαι τοιαύτην ἀρχὴν,
νέῳ τε ὄντι καὶ τοσαύτην ἀπειρίαν ἀσκοῦντι, ὡς μηδὲ τὰ κατ'
B αὐτὸν εἰδέναι διαθέσθαι καλῶς, ἀλλὰ νέοις τισὶ καὶ ἀμαθέσιν
ἀνθρώποις ἐκδόντα τὴν ἑαυτοῦ ἐξουσίαν καὶ τὰ βασιλικὰ κτήματα
αὐτόν τε ἐν πενίᾳ διάγειν καὶ μηδεμίαν ἄλλην ἔχειν φροντίδα βου-
λόμενον, πλὴν τοῦ κύνας καὶ ὄρνεα τρέφειν· κύνας μὲν οὐχ ἧττον
ἢ χιλίους, ὄρνεα δὲ τοσαῦτα· καὶ τοὺς αὐτῶν ἐπιμελητὰς ἐγγὺς
τοσούτους. πῶς οὖν τῷ τοιούτῳ πιστεύσαιμι ἢ τὴν ἐμαυτοῦ ζωὴν,
C ἢ τὴν ἐκ θεοῦ πιστευθεῖσάν μοι λειτουργίαν τῆς βασιλείας; ἀλλ'
οὐκ ἄν ποτ' ἔγωγε προδότης ἑκών γε εἶναι γενοίμην, οὔτε τῶν
ὑπηκόων, οὔτ' ἐμαυτοῦ. ἐγὼ γὰρ τὸν ἐμὸν ἔγγονον οὐ μόνον καὶ
παίδων καὶ γυναικὸς ἠγάπησα πλέον, ἀλλὰ καὶ ἐμαυτοῦ· καὶ ἴστε
πάντες τουτί· καὶ ἀνέτρεφον ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ, βουλόμε-
νος κληροῦχόν τε τῆς ἐμῆς εὐλογίας καὶ διάδοχον τῆς βασιλείας
D καταλιπεῖν καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώποις ἀρέσκοντα. ὁ δὲ τὰς ἐμὰς
νουθεσίας παρ' οὐδὲν θέμενος κώμοις καὶ ἀταξίαις διενυκτέρευεν·
ἐν οἷς καὶ τὸν αὐτοῦ πεφόνευκεν ἀδελφόν. καὶ τέλος ἐπανέστη καὶ
V. 201 κατ' ἐμοῦ τοῦ εὐεργέτου καὶ πατρὸς, πρᾶγμα τετολμηκὼς, οἷον
ἐξ αἰῶνος οὐδέπω τεθέαται ἥλιος. διὸ χρὴ καὶ ὑμᾶς ζηλῶσαι
κατὰ τῆς ἀδικίας καὶ διαναστῆναι πρὸς συστολὴν τῆς ἀναιδείας

sionibus fluctuantem composui, et adiuvante Deo tranquillum facillime reddidi, tamen hodie, longo tempore maxima rerum experientia collecta, in tanto motu et tempestate quo me vertam nescio; quo pacto nepoti queam tantum mandare Imperium, qui et adolescens est, et rerum adeo imperitus, ut ne suas quidem res probe administrare sciat? Nam adolescentibus et indoctis hominibus potestate sua tradita et Imperatoriis possessionibus donatis ipse in egestate vivit: nec quicquam aliud curare vult, nisi ut canes et aves alat; canes non pauciores quam mille; aves totidem; et totidem prope eorum curatores. Ei igitur, qui talis sit, qua ratione vel vitam meam, vel divinitus mihi mandatam Imperii administrationem credam? Verum ego nunquam certe illud committam, ut vel subditos meos vel me ipsum sponte prodam. Nam nepotem quidem plus non modo uxore et liberis meis, sed etiam magis quam me ipsum dilexi. Et vos omnes scitis, quo pacto eum educarim, instituerim, monuerim, prudentiae meae haeredem et Imperii successorem, qui et Deo et hominibus placeret, relicturus. At ille, spretis monitis meis, totas noctes in comessationibus et dissoluta licentia exegit; in quibus etiam fratrem suum occidit. Denique et contra me ipsum, qui et bene de eo merui et parens ipsius sum, insurrexit, facinus ausus, quale ab omni aevo nullum sol vidit. Quamobrem et vos oportet pis indignatione incitari contra iniquitatem, et ad huius impudentiam coercendam

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

αὐτοῦ καὶ κηρύξαι ἐκκοπὴν τῆς ἐπ' ἐκκλησίας φήμης αὐτοῦ καὶ ἀπειλῆσαι αὐτῷ τὸν ἀπὸ θεοῦ χωρισμόν· ἵνα συσταλεὶς καὶ σωφρονισθεὶς ἐπιστρέψῃ καλῶς, ὅθεν ἐξῆλθε κακῶς, καὶ γένηται κληροῦχος αὖθις τῆς τε βασιλείας καὶ ἅμα τῆς ἐμῆς εὐλογίας. τῶν γὰρ ἁπάντων οὐδεὶς αὐτοῦ κέκριται προτιμότερος ἔμοιγε πρὸς E τὴν βασιλείαν, μόνον εἰ βούλοιτο τὴν προσήκουσαν νέμειν αἰδῶ ταῖς ἐμαῖς ὑποθήκαις καὶ παραινέσεσιν. ὃν γὰρ ἐπέθηκε τῇ αὐτοῦ F δημηγορίᾳ ἐπίλογον, πεπλασμένος ἦν καὶ πολὺ τὸ πανοῦργον ἔχων ὑφέρπον. ἠκούσατε γάρ, ὁπόσας τὰς λοιδορίας παρ' ὅλην αὐτοῦ τὴν δημηγορίαν ἐπήντλησε κατ' ἐμοῦ, πρὸς ἃς οὐδεμίαν ἔχει τὴν ἁρμονίαν ὁ ἐπίλογος. ἀλλ' ἵνα τοὺς ἀκούοντας ἐξαπατήσας ἐγείρῃ κατ' ἐμοῦ, τοιοῦτον ἐπέθηκε τῇ δημηγορίᾳ τὸ τέλος."

(Γ.) Ταῦτα ἀκηκοότες οἱ μὲν συνέσει καὶ λόγῳ κοσμούμενοι τῶν P. 248 ἀρχιερέων συνῄεσαν τοῖς εἰρημένοις καὶ σιωπὴν παντελῆ τοῦ ὀνόματος τοῦ νέου βασιλέως πανταχῇ τῶν ἐκκλησιῶν ἐκύρωσαν κηρυχθῆναι, μέχρις ἂν ἐπιστρέψῃ. τῷ δὲ πατριάρχῃ καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν κληρικῶν ἔστιν οἷς οὐκ ἔδοξεν εὔλογα τὰ εἰρημένα. διὸ καὶ ἀναστάντες ἀπῄεσαν οἴκαδε, μηδὲν πλέον εἰπόντες, εἴτε διὰ τὴν σύνοικον ἀλογίαν, εἴτ' οὐκ οἶδ' ὅπως. ἔπειτα διανυκτερεύσαντες καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς οἴκοις συνωμοσίας καὶ φρατρίας συνεσκευάζοντο κατὰ τοῦ γηραιοῦ βασι- B λέως· ὃ διαψιθυρισθὲν καὶ διαδοθὲν ἐς τὸν δῆμον καὶ ἐς τὰ τῶν εὖ γεγονότων συστήματα πλείστους καὶ τούτων ἠνάγκασε λάθρα ξυνεληλυθέναι τῇ τούτων συνωμοσίᾳ τε καὶ φρατρίᾳ καὶ ὅρκους

16. καὶ] κἂν A. 21. φατρίας A.

insurgere, et eius nomen ex Ecclesiastico praeconio expungendum proclamare, et interdictionem eidem minitari, qua a divina communione excludatur; ut compressus et emendatus pulchre eo revertatur, unde turpiter est egressus, et rursus haeres fiat et Imperli et moderationis meae. Nemo quippe omnium est, quem ad Imperium evectum malim: modo is velit praecepta mea et monita ita ut par est revereri. Quam enim suae concioni perorationem addidit, ea simulationis plena fuit et latentis malitiae plurimum in se habuit. Audistis enim quot convicia in me tota sua concione effuderit; cum quibus peroratio ipsa minime consentit. Sed ut auditores deceptos contra me concitaret, talem orationi suae finem imposuit." (III.) His auditis pontifices prudentia et eruditione praestantes assensere, et per omnes Ecclesias edicendum esse censuerunt, ut iunioris Andronici nomen, donec is resipuisset, omnino sileretur. Patriarchae vero et pontificibus et clericis nonnullis ea sententia non probata est. Quare nihil amplius loquuti surrexerunt ac domum abierunt, sive ob familiarem illis elinguem quandam stupiditatem, sive ob aliud nescio quid. Deinde nocte in patriarchicis aedibus semel atque iterum exacta, in seniorem Imperatorem coniurarunt et societatem coiverunt. Quod cum mussitaretur, nec populo tantum, sed et nobilibus quibusdam innotesceret, plerosque etiam horum coegit ad factionem et coniurationem illorum clam conferre se, et scriptum iusiuran-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἐγγράφους συνεισενεγκεῖν, διατεινομένους μέχρι τελευταίας ἐνστῆναι πνοῆς καὶ πᾶσαν (εἰ τούτου δεήσειεν) ὑποστῆναι τὴν κάκωσιν. ὅθεν ἐς τρίτην ἐκεῖθεν ἡμέραν τοὺς ἱεροὺς κρούσας κώδωνας ὁ πατριάρχης καὶ πλεῖστον ἀθροίσας ὄχλον ἀγοραῖον ἀφορισμὸν ἀπε-
C φήνατο κατὰ παντὸς τοῦ βουληθησομένου σιωπῆσαι τὸ τοῦ νέου βασιλέως ὄνομα καὶ μὴ τὰ προσήκοντα πάντα νέμειν αὐτῷ, ὅσα καὶ βασιλεῖ. καὶ ἐπὶ τούτοις ἀφορισμὸν ἕτερον ἐξεφώνησε κατὰ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων, ὁπόσοι τὴν ἑτέραν ἐβάδισαν. τοῦτο τὸν
D γηραιὸν βασιλέα οὐ μετρίως ἠνίασε καὶ ἐξέπληξεν ἀπροσδοκήτως ἀκουσθέν· „καὶ εἰ ὁ τῆς εἰρήνης διδάσκαλος,“ ἔφησεν, „οὕτω καθ᾽ ἡμῶν ἐμεμήνει διὰ λημμάτων προσδοκίαν, ὧν αὐτῷ ἐπαγγέλλεται ὁ ἐμὸς ἔγγονος, καὶ πᾶσαν ὀπίσω ῥίψας αἰδῶ καὶ σεμνότητα στάσεως ἀρχηγὸς οὐκ ὀκνεῖ γίνεσθαι, τίς ἂν τὴν ἄστατον τοῦ δήμου καθ᾽ ἡμῶν στήσειε φοράν, εἴ τις ἐς τὸ ἀνθρώπινον βλέπει; ὥστε φονεὺς ἡμῖν ὁ πατριάρχης τὸ καθ᾽ αὐτὸν ἀπηρ-
E τισμένος γεγένηται.“ (Δ.) Οἱ μέντοι ἀρχιερεῖς ἐκεῖνοι πολλὴν ἀναίδειαν τῆς τοῦ πατριάρχου διανοίας καὶ γλώττης καταγνόντες ἀφορισμὸν καὶ αὐτοὶ συναθροισθέντες ἐξεφώνησαν κατ᾽ αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ συμφρονούντων τῇ ἀπονοίᾳ, ἅτε νεωτεροποιὸν καὶ συνωμοσίας συσκευαστὴν καὶ στασιαστὴν διὰ δωροδοκίαν γενόμενον. παρῆγον γὰρ καὶ κανόνας καὶ νόμους, οἳ πολλὴν αὐτῷ τὴν
F καταδίκην ἐπήντλουν. ὧν ἡμεῖς ἐν τῇ παρούσῃ τῆς ἱστορίας ἐκθέσει τὸν ὀκτωκαιδέκατον τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανόνα ἀπα-

19. αὐτῷ W.

dum dare, quo affirmarent, se ad extremum spiritum perseveraturos, et nullum, si opus esset, supplicium recusaturos. Unde triduo post patriarcha, sacris tintinnabulis pulsatis coactoque magno circumforaneae turbae numero, sacris interdictum esse omnibus promulgavit, qui iunioris Imperatoris nomen silentio praeterituri, nec honorem omnem Imperatori debitum eidem habituri forent. His peractis adversae etiam partis pontificibus sacris interdixit. Ea res Imperatorem non mediocri molestia affecit, et praeter omnem expectationem audita ipsum perculit. „Quod si,“ inquit, „ita contra nos pacis doctor insaniit, mercedis a nepote meo promissae spe et omni abiecta verecundia et gravitate seditionis auctor esse non dubitat: quisnam temerarium vulgi contra nos impetum coercebit, si quis humana praesidia respiciat? Itaque patriarcha, quantum in ipso est, plane percussor noster et paratus homicida extitit.“ (IV.) Caeterum pontifices illi, cum magnae impudentiae animum et linguam patriarchae damnavissent, ipsi quoque convenerunt et tam ei, quam eius amentissimae factioni, sacris interdixerunt, ut seditionum et factionum auctori et largitionibus ad reipublicae perturbationem incitato: adductis et canonibus et legibus, quibus gravissime et manifestissime condemnabatur. Ex quibus nos in hac historia decimum octavum Chalcedonensis concilii canonem nihil mutando recensere

ῥάτρεπτον κατὰ λέξιν ἐκθέμενοι ἀποχρῆναι νομίζομεν. τὰ γὰρ A. C.
ὅμοια καὶ ὁ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τέταρτος τῆς οἰκουμενικῆς ἕκτης 1282 ad
συνόδου καὶ ἔτι τὸ τέταρτον κεφάλαιον τοῦ τριακοστοῦ ἕκτου τί- 1328
τλου τῶν νόμων διαγορεύει. ἔχει δὲ οὕτως· „τὸ τῆς συνωμοσίας Imp. Andron. Senioris.
ἢ φρατρίας ἔγκλημα καὶ παρὰ τῶν ἔξω νόμων πάντη κεκώλυται. V. 202
πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ τοῦτο ἀπαγορεύειν
προσήκει. εἴ τινες τοίνυν κληρικοὶ ἢ μονάζοντες εὑρεθεῖεν ἢ P. 249
συνομνύμενοι, ἢ φρατριάζοντες, ἢ κατασκευὰς τυρεύοντες ἐπι-
σκόπων ἢ κληρικῶν, ἐκπιπτέτωσαν πάντη τοῦ οἰκείου βαθμοῦ."
συνελογίζοντο τοίνυν ἐντεῦθεν ὁ τῶν ἀρχιερέων ὅμιλος, ὡς εἰ τοὺς
κατὰ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν συνομνυμένους καὶ φρατριάζοντας
κληρικοὺς καὶ μονάζοντας οὕτως οἱ κανόνες κολάζουσι, πολλῷ
πλέον τοὺς κατὰ βασιλέως ἀρχιερεῖς τε καὶ πατριάρχας τοιαῦτα B
κατασκευάζοντας, τοὺς τῆς εἰρήνης ταχθέντας εἶναι διδασκάλους
καὶ περὶ καταστάσεώς τε καὶ ὁμονοίας τά τε ἄλλα διδάσκειν καὶ
μάλιστα ὅσα ὁ παλαιὸς νόμος διαγορεύει καὶ ὁ μέγας ἀπόστολος
Παῦλος, ὅτι τε „ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς," καὶ
ὅτι „τὸν βασιλέα τιμᾶτε." ὁ μέντοι γηραιὸς βασιλεὺς ἐς τοσοῦτον
ἀτοπίας προβάντα βλέπων τὰ πράγματα καὶ δείσας, μὴ καὶ ἐς
πλέον προκόψῃ τὸ κακόν, ἐν ἀδέσμῳ κατασχεθῆναι φυλακῇ προσε- C
τετάχει τὸν πατριάρχην· καὶ εἶχε λοιπὸν ἡ μονὴ τῶν Μαγγάνων
τοῦτον ἀπρόϊτον.

δ'. Ὁ δὲ νέος βασιλεὺς ἧκε μετὰ δύο ἡμέρας περὶ τὸ τεῖχος A. C. 1327

2. τῷ om. A. 8. κατ' ἐπισκόπων W. in mg. 14. σκευάζοντας A. 23. δύο A., δύω W.

ad verbum sat habebimus. Similia enim et quartus oecumenici concilii sexti, in Trullo celebrati, sancit: item et quartum caput trigesimi sexti tituli legum. Est autem huiusmodi: „Coniurationis et factionis crimen etiam civilibus legibus ubique est interdictum. Quanto magis id in Dei Ecclesia est prohibendum? Si qui ergo clerici aut monachi deprehendentur, qui coniurent, aut factionibus studeant, episcopisve aut clericis insidias struant, omnino gradum suum amittunto." Hinc pontificum coetus ratiocinabatur: si eos, qui contra episcopos et clericos coniurant et factiones instituunt, clericos et monachos canones ita mulctant; quanto magis pontifices et patriarchas talia contra Imperatorem machinantes? qui ideo constituti sunt, ut pacis auctores et magistri sint, et praeter alia ad quietem et concordiam pertinentia illud in primis docere debent, quod et vetus lex et magnus Apostolus Paulus praecipit: „Principi populi tui ne male dicito"; et: „Imperatorem honorate." Verum senior Imperator, cum videret eo perturbationis rem processisse, ac vereretur, ne malum ingravesceret, patriarcham iussit in custodiam dari, ita tamen, ut ne in vinculis esset. Atque ex eo ille in Manganorum monasterio manebat, nec foras progrediebatur.

4. Iunior autem biduo post ad moenia Constantinopolis venit, ut co-

A. M. αὐτοὺς συγχυθείη πράγματα καὶ σφῶν αὐτῶν αὐτοὶ πρόξενοι γέ-
6791 νοιντο ἀπωλείας· τούτων τοίνυν ἀσχολίαν ἀγόντων τοιαύτην με-
ad
6836 ταξύ που Θεσσαλονίκης καὶ Σεῤῥῶν ἔλαθεν ὁ βασιλεὺς εἰσιὼν ἐς
Imp. Andron. Senioris. Θεσσαλονίκην, ἐνδύμασιν ἰδιωτικοῖς πάντα τὰ βασιλικὰ περικα-
F λύπτων γνωρίσματα· ἃ δὴ πάντα πυλῶν εἴσω γενόμενος εὐθὺς
ἀπέῤῥιψε καὶ κατάδηλος πᾶσιν ἐγεγόνει βασιλεὺς ὤν· καὶ εὐθὺς
δραμόντες μικροῦ πᾶσα ἡ πόλις ἐκείνη προσεκύνουν τε αὐτὸν καὶ
ἠσπάζοντο καὶ εὐφήμοις ἐδεξιοῦντο φωναῖς. ἦσαν δὲ καὶ βραχεῖς
P. 251 τινες πάνυ αὐτόν τε μισοῦντες καὶ τῷ γηραιῷ καθαρῶς προσκεί-
μενοι βασιλεῖ· οἳ καὶ δραμόντες τὴν ἀκρόπολιν ἐχειρώσαντό τε
καὶ ἠσφαλίσαντο, κἀκεῖθεν εὐρώστως ἠμύνοντο πολιορκοῦντας
τόν τε βασιλέα καὶ ὅσοι περὶ αὐτὸν ἠθροίσθησαν θιασῶται τῆς
στάσεως· καὶ πολλοὺς ἐτίτρωσκον βάλλοντες λίθοις καὶ βέλεσιν,
ὥστε καὶ πολλὰ τῶν ἐκεῖθεν βελῶν καὶ περὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἐνε-
πάγη ἀσπίδα. τῇ δ' ὑστεραίᾳ φρυγάνων ἀθροίσαντες πλῆθος οἱ
B περὶ τὸν βασιλέα τὰς πύλας ὑφῆψαν τῆς ἀκροπόλεως καὶ οὕτως
αὐτὴν παρεστήσαντο. (Δ.) Ἄρας δ' ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς προῄει
ἐπὶ τὸ ἄστυ Σεῤῥῶν, ᾧ τὸ συμμαχικὸν ἦν τῶν Τριβαλλῶν, οἷς
δὴ καὶ διὰ σπουδῆς ἦν τὸ πρῶτον ὅπλα κατὰ τοῦ βασιλέως ἄρα-
σθαι. ἐπεὶ δὲ τὸν μὲν δεσπότην Δημήτριον καὶ τοὺς ἄλλους, τόν
τε πρωτοβεστιάριον καὶ τὸν Ἀσὰν, ξὺν οὐδενὶ κόσμῳ διασκεδασθέν-
C τας εἶδον, τοὺς δ' ἑπομένους αὐτοῖς στρατιώτας αὐτομολήσαν-
V. 204 τας ἐς τὸ τοῦ βασιλέως στρατόπεδον, ὑπόσπονδον καὶ αὐτοὶ τῷ
βασιλεῖ τὸ ἄστυ παρέδοσαν ἀπιόντες οἴκαδε. ἐπεί γε μὴν ὁ βασι-

6. ἅπασιν A. 11. πολιορκοῦντα A.

accendebat, ut rebus ipsorum confusis ipsi sibi perniciem crearent: cum inquam illi Thessalonicam inter et Serrhas in eo forent, Imperator Thessalonicam clanculum ingressus est, summae potestatis insignibus habitu privato superinduto celatis: quem, ubi intra urbis portas fuit, statim abiecit, et omnibus verus Imperator patuit, concursuque facto a tota fere ea civitate adoratus et salutatus et faustis acclamationibus acceptus est. Erant tamen perpauci, qui cum eum odissent et seniori Imperatori vere studerent, arcem propere occuparunt et munierunt; unde eos, a quibus obsidebantur, Imperatorem dico et factiosorum turbam, quae eum stipabat, fortiter propulsabant, ac plurimos saxis et missilibus telis vulnerabant; quorum multa Imperatoris scuto infixa sunt. At postridie ii, qui Imperatorem sequebantur, magno sarmentorum cumulo circumposito, portis exustis arcem ceperunt. (IV.) Inde digressus Imperator ad urbem Serrhas perrexit; ubi Triballorum auxilia erant, qui primo quoque tempore arma adversus eum movere cupiebant. Sed cum Demetrium Despotam et reliquos, Protovestiarium et Asanem, turpiter dissipatos cernerent, milites vero, qui eos sequebantur, in Imperatoris castra transfugisse; compositione facta et ipsi oppidum Imperatori dediderunt domumque abierunt. Is autem, cum fortu-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

λεὺς οὕτω τὴν τύχην ἑώρα τὴν δεξιὰν ἄφθονόν τε καὶ μειδιῶσαν αὐτῷ προτείνουσαν, ἤδη μεθ' ὅλης εὐθυμίας καὶ ἡδονῆς ἐς τὰ πρόσω προὐχώρει μεστὸς ἀγαθῶν ἐλπίδων. καὶ ἵνα μὴ διατρίβωμεν, ὀλίγων ἐντὸς ἡμερῶν ἅπαντα διελθὼν τὰ ἐκεῖ παρὰ τὴν Μακεδονίαν πολίχνια ῥᾳστά τε καὶ ἀπονητὶ παρεστήσατο καὶ σὺν D γε αὐτοῖς τάς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρήματα ξυνειλήφει τοῦ τε δεσπότου καὶ τοῦ πρωτοβεστιαρίου καὶ τοῦ Ἀσὰν καὶ ὅσοι τῶν ἄλλως ἐχόντων συγκλητικῶν ἐκείνοις ἐκεῖσε συνδιατρίβοντες ἦσαν.

ε'. Ὁ δὲ γηραιὸς βασιλεὺς ἀπολωλεκὼς καὶ τὰς ἐκεῖθεν ἐλπίδας καὶ εἰς ἀμηχανίαν ἐσχάτην ἐμπεπτωκὼς ἐβούλετο ἤδη πέμπειν πρεσβείαν πρὸς τὸν ἔγγονον περὶ σπονδῶν καὶ εἰρήνης, πρὶν ἐκ Μακεδονίας αὐτὸν ἀναλῦσαι. ἀλλ' εὐθὺς ἑτέρα τις ἐλπὶς, ὡς μὴ ὤφελεν, ἐπεισφρήσασα καὶ ταύτην ἐξέκρουσε τὴν βουλήν. Μιχάηλος γὰρ ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων λημμάτων ἐλπίδι μεγάλων ἑαυτὸν ἐπάρας διεμηνύσατο λάθρα τῷ γηραιῷ βασιλεῖ, εἰ B βούλοιτο, συμμαχῆσαι αὐτῷ κατὰ τοῦ ἐγγόνου. ὁ δὲ βασιλεὺς, ὥσπερ ἐκ μεγάλου ναυαγίου καὶ κλύδωνος ἀπροσδοκήτως λιμένι περιτυχὼν, ἀπρὶξ ἐπελάβετο τούτου. καὶ ἑξῆς διεπρεσβεύοντο πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ ποιητέου καὶ περὶ ἐπαγγελιῶν καὶ συνθηκῶν, μηδενὸς ἐπιγινώσκοντος τὰ βουλεύματα, πλὴν δυοῖν ἢ τριῶν τῶν πάνυ πιστοτάτων καὶ τῆς Κραλαίνης, ἣ διηνεκῶς τὸν πατέρα καὶ βασιλέα ἀγαθῶν ἐνεπίμπλα ἐλπίδων, ὧν αὐτὴν οἱ ψευδο- C μάντεις καὶ ἐγγαστρίμυθοι ἐνεπίμπλασαν. (B.) Ὁ μέντοι μέγας λογοθέτης ὁ Μετοχίτης ὁρῶν στρεφομένην ἀνωμάλως τὴν τύχην

P. 252

19. ἀπελάβ. W.

nam sibi arridentem et obvias quasi manus benigne porrigentem cerneret, cum gaudio et laetitia pergebat ulterius bona spe plenus, et (ne longum faciamus) intra paucos dies omnibus Macedoniae oppidulis peragratis facillimeque et sine labore in potestatem suam redactis Despotae, Asanis et Protovestiarii, nec non Senatorum omnium, qui cum illis erant, coniuges, liberos et pecuniam simul cepit.

5. At senior Imperator, cum illa quoque spe excidisset, iam legatos ad nepotem missurus erat de foedere et pace, priusquam ille Macedonia excederet. Sed statim alia spes (quod utinam non accidisset) interposita consilium illud evertit. Michaël enim Bulgarorum princeps, spe magnorum emolumentorum elatus, clam seniori Imperatori nunciavit, se, si vellet, opem ei contra nepotem laturum. At Imperator, velut e magna tempestate et naufragio portum insperato adeptus, mordicus spem illam tenuit. Deinde legati ultro citroque missi quid agendum sit deliberant: item de promissis et pactionibus agunt, omnibus interim horum consiliorum ignaris, duobus aut tribus intimis et Cralaena exceptis: quae subinde patrem bona spe implebat, quam vani vates, et qui vocem in ventre habent, ei faciebant. (II.) Magnus autem Logotheta Metochites,

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

κατὰ τοῦ γηραιοῦ βασιλέως καὶ κατορχουμένην οὕτω τὰ πράγματα ἐδεδίει περὶ ἑαυτῷ μάλιστα πάντων αὐτός, ἅτε καὶ μάλιστα πάντων αὐτὸς κοινωνῶν τῷ βασιλεῖ ῥητῶν καὶ ἀπορρήτων καὶ γνώμης καὶ πράξεως πάσης. διὸ καὶ σύννους τις ἦν καὶ ἐμμέ- D ριμνος ἀεὶ καὶ τῶν μελλόντων πλήρης, οὐ μάλα τοι δεξιὸν τὸ μέλλον σκοπούμενος ἐπιόν. ἐν μιᾷ γοῦν τῶν νυκτῶν ἔδοξεν ἀλλό- V. 205 κοτόν τινα θεάσασθαι ἄνθρωπον ἐπιστάντα οἱ κειμένῳ, ἀτεχνῶς λωποδύτῃ τινὶ καὶ ἀγρίῳ λῃστῇ ἐοικότα τὴν χεῖρά τε ἐμβαλόντα, P. 253 ἀφελέσθαι τοῦ προσκεφαλαίου τὰς τοῦ θαλάμου κλεῖδας, ἐν ᾧ τά τε ἔπιπλα καὶ οἱ πολυτελεῖς ἔκειντο λίθοι καὶ ὅσα τῶν χρημάτων αὐτῷ περιῆν. τὸν δὲ βίᾳ τὸν ὕπνον ἀποτινάξασθαι καὶ θορύβου μεστὸν ἐγερθέντα βοᾶν καὶ τοῖς θεράπουσιν ἐγκελεύεσθαι διώκειν τὸν λωποδύτην, μὴ φθάσῃ διαδρὰς μετὰ τῶν χρημάτων. ἐλελήθει γὰρ αὐτὸν ἐνύπνιον εἶναι τὰ φαντασθέντα καὶ οὐκ ἀλήθειαν. τῶν δὴ θεραπόντων διαναστάντων εὐθὺς καὶ τὰς θύρας κεκλεισμένας εὑρόντων καὶ διαβεβαιωσάντων φαντασίαν εἶναι τὸ B πρᾶγμα καὶ μεθημερινῶν φροντίδων βλάστημα, μόλις εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν θερμότατόν τινα στεναγμὸν ἐκ βάθους ἀνέπεμψε καὶ οὐ τοσοῦτον μεθημερινῶν φροντίδων βλάστημα τὸ φανθὲν ἔκρινεν, ὅσον μαντείαν τινὰ καὶ προαναφώνησιν τοῦ μέλλοντος καταλήψεσθαι τὸν οἰκεῖον οἶκον ἀφανισμοῦ. ὅθεν ἡμέρας γενομένης τὰ πλείω τῶν χρημάτων ἀφελόμενος τῆς οἰκίας, ἅτε ἀπεγνωσμένης C ἤδη, διεμέρισέ τε καὶ τῶν φίλων τοῖς πιστοτάτοις λάθρα ἐδεδώκει φυλάττειν αὐτῷ. ὁ δὲ τὴν γυναῖκα καὶ τὰς θεραπαινίδας περὶ τὸν οἶκον ἀφεὶς αὐτὸς περὶ τὰ βασίλεια ἀπρόϊτον τοῦ λοιποῦ τὴν

postquam seniorem Imperatorem et Rempublicam vidit fortuna iniqua ac proterva conflictari, omnium maxime sibi timuit: quippe quicum ille omnia dicenda tacendaque communicaret et sine quo nihil decerneret aut ageret. Quare tristis et sollicitus semper erat et futurorum plenus, quorum exitum sibi parum felicem fore praevidebat. Quadam igitur nocte novam ignoti hominis formam videre visus est sibi iacenti astantem, praedoni et agresti latroni persimilem, qui manus sibi iniiceret, et de cervicali claves cubiculi eripere vellet, in quo supellex et gemmae repositae erant et quicquid opum habebat. Somno autem vi excusso totus adhuc trepidans quamquam expergefactus inclamavit famulos, ut praedonem persequerentur, ne una cum pecunia effugeret. Ignorabat enim visa illa somnium esse, non rem veram. Qui cum statim surrexissent et fores clausas reperissent, et affirmassent, imaginationem esse e diurnis cogitationibus ortam; ille vix ad se ipsum reversus ardentissimum suspirium ex imo traxit, ac non tam diurnarum curarum imaginem, quam praesagium eversionis familiae suae, visionem illam esse iudicavit. Quare cum diluxisset, plerasque opes e suis aedibus tanquam desperatis iam translatas inter amicos fidissimos clam distribuit custodiendas. Uxore vero et ancillis domi relictis ipse in palatio comme-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

διατριβὴν καὶ καταμονὴν ἐποιεῖτο, δεδιὼς τὴν τοῦ δήμου στάσιν φλεγμαίνουσαν κατ' αὐτοῦ. (Γ.) Οἱ μέντοι παρὰ τοῦ γηραιοῦ βασιλέως προαπεσταλέντες εἰς τὴν τῶν κατὰ Μακεδονίαν χωρῶν καὶ πόλεων διοίκησιν ἑάλωσαν ἅμα γυναιξί τε καὶ τέκνοις, ὡς ἔφθημεν εἰρηκότες, καὶ διαμερισθέντες ὅσα περὶ Θεσσαλονίκην D καὶ Διδυμότειχον δεσμωτήρια πάντα μεστὰ ἑαυτῶν πεποιήκασιν. ὁ δέ γε δεσπότης Δημήτριος φυγὰς ᾤχετο ἀπιὼν παρὰ τὸν Κράλην Σερβίας, γυναῖκα καὶ παῖδας καταλιπὼν διώκουσιν. ὁ δὲ πρωτοβεστιάριος Ἀνδρόνικος μέχρι τινὸς ἑπόμενος καὶ αὐτὸς τῷ δεσπότῃ οὐκ ἐδυνήθη μέχρι τέλους καθάπερ τις παράσιτος ἐς ἀλλοτρίαν ἀποβλέπειν τράπεζαν ὥσπερ ἐκεῖνος. ἀλλ' ἀναλογισάμενος, ὅσον E ἐξαπίνης ἀφῄρηται πλοῦτον καὶ κτήνη καὶ κτήματα καὶ δόξαν μετὰ πασῶν τῶν ἐλπίδων, ὑποπτεύσας δὲ καὶ περὶ τῆς γυναικὸς ὅσα αἱ παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἁλισκόμεναι πάσχουσιν ἄσεμνα, ἐς ἀπογνώσεως καὶ ἀμετρήτου λύπης βυθοὺς ἑαυτὸν ἐδεδώκει· καὶ οὕτως ἐν βραχεῖ τὸ ζῆν πικρῶς ἐξεμέτρησεν ἐν τόποις ἀλλοτρίοις καὶ ἐρημίαις πλανώμενος. ὁ δὲ Ἀσὰν Μιχαὴλ σπεύσας εἰσῆλθεν ἐς τὸ τοῦ Προσιάκου πολίχνιον· καὶ τοὺς οἰκήτορας ἐκεῖθεν ἐκβεβληκὼς εἰς ἑαυτοῦ τοῦτο σωτήριον οἰκητήριον εἶχεν ἀσφαλισάμενος. F μετὰ δὲ βραχὺ προδοσίαν αἰσθόμενος ἑαυτοῦ μεταπέμπεται παρὰ τοῦ Κράλη Σερβίας φρουράν, ᾗ τὸ πολίχνιον παραδοὺς ᾤχετο παρὰ τὸν Κράλην καὶ αὐτὸς ἀπιών. (Δ.) Ἔτυχε δὲ τηνικαῦτα τὸ τοῦ Μελενίκου φρούριον καὶ ὁπόση τούτῳ περίοικος διοικῶν καὶ ἐπιτροπεύων ὁ Βασιλικὸς Νικηφόρος. οὗτος τῶν εὖ

12. κτήνη καὶ add. A.

rari ac residere ex eo coepit: unde nec foras egrediebatur, seditionem populi contra se effervescentem pertimescens. (III.) Caeterum qui a seniore Imperatore urbibus et provinciis Macedoniae praepositi antea fuerant, una cum uxoribus et liberis (ut ante diximus) capti sunt, et partim Thessalonicam, partim Didymotichum, missi omnes earum urbium carceres impleverunt. Demetrius vero Despota, uxore et liberis relictis, qui a persequentibus capti sunt, fuga ad Serviae Cralem elapsus. Protovestiarius autem Andronicus, ad tempus et ipse Despotam sequutus, non potuit perpetuo parasiti more aliena quadra vivere, ut ille. Sed quantas modo opes, iumenta, possessiones, gloriam cum omni spe subito amisisset secum reputans, et illa etiam de uxore suspicatus probra, quibus captivae mulieres affici ab hostibus solent, desperationi et immenso moerori totum se dedidit; atque ita post paulo in locis alienis et desertis oberrans acerba morte vitam finiit. At Michaël Asan, Prosiaci oppidulo festinanter occupato eiectisque oppidanis firmato, tutum ibi receptum habuit. Idem non longo post veritus proditionem a Serviae Crale praesidium arcessit: cui oppidulo commisso et ipse ad Cralem abiit. (IV.) Tum autem Melenici castello et circumiacentibus locis praeerat Nicephorus Basilicus. Erat is nobilis quidem genere,

A. M. μὲν γεγονότων ἦν, ἐδόκει δὲ τοῖς ἥκιστα κρίνειν εἰδόσιν ὀρθῶς
6791 τόν τε τρόπον εἶναι ἁπλοῦς καὶ πρακτικῆς ἐς τὰ μάλιστα ἄπειρος.
ad
6836 ἀλλὰ τοῦτον ὁ χρόνος ἔδειξε τῶν τότε πάντων ὡς ἀληθῶς συνε-
Imp. Andron. Senioris. τώτερον. οἱ μὲν γὰρ ἀπογνώσει δόντες ἑαυτοὺς ἀγνοίᾳ τοῦ συμ-
P. 254 φέροντος πικρῶς τὸν βίον ἀπήλλαξαν· οἱ δὲ ἑάλωσαν ἄκοντες
καὶ μυρία πεπόνθασι τὰ δεινά· οἱ δ' ἑκόντες προὔδοσαν ἑαυτούς.
οὗτος δὲ μόνος θεῷ τὰ πείσματα τῶν ἐλπίδων ἀναψάμενος πρὸς
τοσοῦτον πραγμάτων κλύδωνα ἑαυτὸν ἀντέστησε, μέχρι τελευ-
ταίας ἀναπνοῆς τοῦ γηραιοῦ βασιλέως τὴν πρὸς αὐτὸν ἀκίβδηλον
B γνώμην καὶ πίστιν τηρήσας, καὶ μήτε πρὸς τὰς τοῦ νέου βασιλέως
V. 206 λαμπρὰς καὶ μεγάλας ὑποσχέσεις ἐνδούς, μήτ' αὖ πρὸς τὰς πα-
λαμναιοτάτας ἀπειλὰς καὶ περιστρατοπεδεύσεις αὐτοῦ δείσας ὅλως·
ἀλλὰ τὸ φρούριον ἐκεῖνο στεῤῥῶς ἀσφαλισάμενος ἐκάθητο, λῆρον
μακρὸν ἅπαντα τὰ τοιαῦτα ἡγούμενος, ἕως ἠκηκόει τὴν τοῦ γη-
ραιοῦ βασιλέως ἀπαλλαγήν. μέχρι γὰρ τούτου δικαίαν ἡγεῖτο τὴν
C ἔνστασιν· τὸ δ' ἐξῆς ἄδικόν τε καὶ πρόφασιν οὐδὲν εὔλογον ἔχου-
σαν. διὸ καὶ σπονδὰς πρὸς τὸν νέον εὐθὺς ποιησάμενος βασιλέα
καὶ λαμπρὰς τὰς ἀμοιβὰς παρ' αὐτοῦ δεξάμενος ἐδεδώκει τὸ
φρούριον· καὶ λοιπὸν βουλήσει τοῦ βασιλέως αὐτὸς αὖθις ἦν ὁ
διοικῶν καὶ ἐπιτροπεύων αὐτὸ, γέρας καὶ τοῦτο λαβὼν καὶ ἀντί-
δοσιν τῆς πρὸς τὸν δεσπότην ἐκεῖνον πίστεως καὶ στοργῆς. ἐπεὶ
καὶ συνετοῖς πολεμίοις αἰδέσιμος ἀνδρὸς ἀρετή. καὶ γὰρ Δημο-
D σθένην τὸν Ἀττικὸν ἐν τοῖς μάλιστα πολεμίοις ὄντα Φίλιππος
ἐμακάριζε, λέγων· „εἰ μέν τις Ἀθηναῖος ὢν ἐν Ἀθήναις φάσκει

1. μὲν add. A. Pro ἐδόκει W. coni. ἐῴκει. 13. στεῤῥῶς] Σέῤῥας W.

sed perverso quorundam iudicio, simplicis ingenii vir, et rerum gerendarum omnino rudis esse credebatur. Atqui eundem caeteris omnibus re ipsa prudentiorem esse tempus ipsum declaravit. Nam alii partim ex desperatione et consilii inopia acerbam mortem oppetierunt; partim inviti capti et infinita mala perpessi sunt, partim ultro se ipsos prodiderunt. Hic vero solus spe in Deum collocata tantae rerum perturbationi se opposuit, et ad extremum usque senioris Imperatoris spiritum sincerum animum et fidem ipsi praestitit. Neque enim iunioris Imperatoris vel praeclaris magnificisque pollicitationibus cessit, vel saevissimas minas et obsidiones pertimuit. Sed castellum illud sibi commissum optime muniit, in eoque contemptis rebus illis omnibus sedit, donec senioris Imperatoris obitum audivisset. Nimirum eo usque contentionem aequam iudicavit, ultra vero iniquam et ratione minime probabili subnixam. Quapropter statim pactione cum iuniore Imperatore facta ab eoque magnificis praemiis donatus castellum dedidit; ac deinde eiusdem principis voluntate illi ipsi castello praefuit, eam quoque fidei erga dominum suum et caritatis mercedem ac remunerationem consequutus. Nam viri prudentes etiam eius, cuius hostes sunt, virtutem reverentur. Itaque Demosthenem Atheniensem, quamquam acerrimum inimicum, Philippus beatum iudicabat, cum diceret: „Si quis Atheniensis,

τῆς πατρίδος ἐμὲ προτιμᾷν, τοῦτον ἀργυρίου μὲν πριαίμην ἄν, A. C.
φιλίας δ' οὐκ ἄν· εἰ δέ τις ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐμὲ μισεῖ, τούτῳ 1282
προσπολεμῶ μέν, ὡς ἀκροπόλει καὶ τείχει, νεωρίοις καὶ τάφρῳ· ad 1328
θαυμάζω δὲ τῆς ἀρετῆς καὶ μακαρίζω τὴν πόλιν τοῦ κτήματος." Imp. Andron. Senioris.
ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον. νῦν δ' ἐπανιτέον ὅθεν ἐπὶ ταῦτα ἐξέ-
βημεν. (E.) Ἔαρος γὰρ ἀρχομένου κατὰ τὴν ἕκτην δηλαδὴ τῆς A. C. 1328
ἁγίας τεσσαρακοστῆς ἑβδομάδα συνεκρότησε πόλεμον τὰ ἀμφοῖν E
τοῖν βασιλέοιν στρατεύματα ἀγχοῦ τοῦ Μαυροποτάμου. ἐστρατήγει δὲ τούτων μὲν Κωνσταντῖνος ὁ Ἀσάν, ἐκείνων δ' ὁ πρωτοστράτωρ. εἰλήφεσαν τοίνυν κἀνταῦθα τὸ κράτος οἱ ἐναντίοι. τῶν δ' ἡμετέρων πεπτώκασι μὲν ἐν τῷ πολέμῳ οὐ πλείους τῶν δέκα στρατιωτῶν· ἑάλωσαν δὲ τῶν ταξιάρχων οἱ πλείους μετὰ
τοῦ στρατηγοῦντος Ἀσάν. οἱ δ' ἕτεροι γυμνωθέντες δυστυχῶς F
τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἐπανήεσαν. ἰδὼν δὲ ὁ νέος βασιλεὺς κατὰ ῥοῦν τοῖς αὐτοῦ κινήμασιν ἑπομένην τὴν τύχην, τὰ κατὰ Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην πάντα καταστησάμενος ὡς αὐτῷ γε ἦν βουλομένῳ ἐπὶ τὸ Βυζάντιον μεσοῦντος ἔαρος ἔσπευδε καὶ αὐτός, μὴ φθάσαντες ἐντὸς ὁ τῶν Βουλγάρων στρατὸς εἰσπηδήσωσιν, ἔπειτα μήτε στρατὸν ἀνάλογον ἔχουσαν εὑρηκότες τὴν βασιλεύουσαν καὶ ἄλλως πεπονηκυῖαν ἰδόντες ἐκ τοῦ λιμοῦ, ὃν ὁ τῶν Βενετικῶν
τηνικαῦτα στόλος προὐξένησε, κατασφάξωσι τόν τε βασιλέα καὶ P. 255
πᾶσαν εἰπεῖν ἡλικίαν καὶ μίαν ἀρχὴν καταστήσωσι τῷ σφῶν αὐτῶν ἀρχηγῷ τὴν ἀπὸ Βυζαντίου μέχρι τοῦ Ἴστρου· ἢ εἰ μὴ τοῦτό γε δυνηθεῖεν, ἀλλ' οὖν τό γε δεύτερον δύναμιν αἰφνίδιον τῷ

7. ἑβδομάδος W. 10. κἀντ.] καὶ ταῦτα W.

Athenis degens, patriae me praeferre non recusat, eum ego argento emerim, amicitia vero mea non item. Si quis autem propter patriam me odit, eum ego quidem ut arcem et murum et navale et fossam oppugno; sed tamen virtutem eius admiror, et urbem propter eam possessionem fortunatam iudico." Sed haec postea. Nunc eo redeundum est, unde digressi sumus. (V.) Initio veris, sexta videlicet hebdomade sanctae Quadragesimae, praelium commiserunt utriusque Imperatoris exercitus ad Mauropotamum, hinc Constantino Asane, inde Protostratore duce. Atque illic quoque adversarii vicerunt. E nostris autem in acie ceciderunt milites non amplius decem. Tribuni plerique una cum duce Asane capti. Caeteri spoliati Byzantium infeliciter pervenerunt. Iunior igitur Imperator, fortunam videns conatibus suis obsecundantem, rebus per omnem Macedoniam et Thraciam suo arbitratu ordinatis medio vere Byzantium et ipse properat, ne Bulgaricus exercitus prior in Urbem introrumpat; tum eandem nec iusto exercitu munitam, et fame praeterea, quam illo ipso tempore Veneta classis attulerat, laborantem nactus, Imperatorem cum omni aetate mactet, unumque et continuum Imperium suo duci a Byzantio usque ad Istrum efficiat: aut si id non possit, saltem seniori Imperatori novis viribus derepente additis, iuniori ipsi

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

γηραιῷ βασιλεῖ παρασχόντες ἄβατον αὐτῷ δὴ τῷ νέῳ τοῦ λοιποῦ
τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον καταστήσωσι, κἀνταῦθα περὶ τὸ τῆς σπου-
δῆς ἁπάσης συμπέρασμα τὸ σκάφος αὐτῷ τῆς τύχης ἀνατραπείη,
πάσας τὰς τῶν δρόμων ἐκείνων ἐλπίδας ὑποβρυχίους πεποιηκός.
B Ἔτυχε τοίνυν τρεῖς ἐν ταὐτῷ κινδύνους ἡ ταλαίπωρος αὕτη με-
γαλόπολις θεασαμένη τότε, οὓς κατὰ μέρος λέξοντες ἥκομεν.
(ϛ΄.) Νῆες μακραὶ τετταράκοντα παρὰ Βενετικῶν ὁπλισθεῖσαι
λαμπρῶς τὸν ἔκπλουν κατὰ τῶν ἐν τοῖς Γαλάτου Γεννουΐτων ἐποιή-
σαντο, μὴ βουλομένων μεθ' ἡσυχίας ἀποδιδόναι τὰ χρήματα,
ὅσα παρὰ φορτίδος νεὼς αὐτῶν πειραταὶ Γεννουῗται περὶ μέσα
C που τὰ πελάγη τῆς κάτω θαλάσσης βιαίως ἀφείλοντο. καὶ ἐλθοῦ-
σαι αἱ μὲν δύο καὶ τριάκοντα εἰσέπλευσάν τε ἐς τὸ πρὸ Βυζαντίου
Κέρας καὶ ἔστησαν ἑαυτὰς μετωπηδὸν ἐς ἐπαγγελίαν πολιορκίας
τῶν ἐν τοῖς Γαλάτου Γεννουϊτικῶν, εἰ ἀναβάλοιντο τὴν τῶν χρη-
μάτων ἀπόδοσιν· αἱ δ' ὀκτὼ παρεφύλαττον ἀνιοῦσαι τὸν πρὸ
τοῦ Ἱεροῦ πορθμόν, ὃν δὴ τοῦ Πόντου καλοῦσιν αὐχένα. ἔνθα
στρογγύλας τέτταρας ναῦς εὑρηκότες πρὸς ἔκπλουν ἑτοίμους ἐκρά-
D τησάν τε καὶ δύναμιν αὐταῖς ἐνεβίβασαν καὶ κατὰ τῶν ἐκ τοῦ
V. 207 Πόντου καταγομένων Γεννουϊτικῶν ὁλκάδων καὶ ταύτας ὁπλίσαν-
τες ἔστησαν. ἦν οὖν ἡμερῶν ὀλίγων ἰδεῖν τοσαύτας ὁλκάδας ἁλού-
σας Ῥωμαϊκὰς ὁμοῦ καὶ Λατινικάς, ὡς πεπληρῶσθαι τούτων
πάντα μικροῦ τὸν πορθμόν. ἡλίσκοντο γάρ σφισιν ὁμοῦ καὶ Ῥω-
μαίων ὁλκάδες, μὴ λάθωσι δι' αὐτῶν παραῤῥυέντες καὶ Λατίνων
E συχνοί. καὶ συνέβαινεν οὕτω τῆς σιτοπομπίας ἀποκλεισθείσης
λιμὸν τοῖς Βυζαντίοις ἐγγίνεσθαι οὐ μικρόν. διήρκεσε γὰρ τὸ τῆς

19. Γεννουΐτων W.

deinceps aditum Byzantii intercludat; ut cum omnium votorum finem paene iam adeptus fuerit, naufragium faciat, ac post tot demum cursus spes suas omnes ita submersas abiiciat. Accidit itaque, ut infelix isthaec urbium princeps tria simul pericula experiretur, quae singulatim exponemus. (VI.) Quadraginta longae naves a Venetis splendide armatae contra Genuenses, qui Galatae habitabant, missae sunt; propterea quod ii pecuniam, quam Genuenses piratae in medio infero mari ab oneraria Venetorum nave per vim abstulissent, bona gratia restituere recusabant. Ac duae quidem et triginta in sinum Ceratinum qui Byzantio praetenditur invectae frontes obverterunt, Genuensibus Galataeis obsidionem minitantes, si pecuniae restitutionem differrent. Octo reliquae progressae ulterius fretum, quod est ante Hierum, custodiebant, quod Ponti collum appellant. Ubi quatuor rotundas naves ad solvendum paratas nactae ceperunt, easque copiis impositis contra Genuenses onerarias, quae e Ponto remeabant, armarunt. Intra paucos igitur dies tot Romanas et Latinas onerarias captas videres, ut totum paene fretum iis compleretur. Capiebant enim una etiam Romanas naves, ne multi Genuensium in eas recepti clanculum evaderent. Ita factum, ut frumentatione interclusa fames Byzantios non parva vexaret. Nam ea obsidio dies

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

τοιαύτης πολιορκίας ἄχρι πεντεκαίδεκα ἡμερῶν, ἐν αἷς πόλεμος μὲν οὐκ ἐγίγνετο. οὐ γὰρ ἀπελέγοντο τὴν τῶν ζητουμένων χρημάτων οἱ Γεννουῗται ἀπόδοσιν· ἀλλ' ὑπισχνοῦντο μέν, ὑπερετίθεντο δέ· τοῖς δὲ Βενετικοῖς ἥκιστα τῶν δυνατῶν ἦν ὅλως ἐπανιέναι κενούς. ἦσάν γε μὴν οὐδένες, οὓς οὐ μάλα ἐξέπληξεν ἡ τῶν Βενετικῶν εὐταξία καὶ ἡ μετὰ δικαιοσύνης μεγαλοπρέπεια. οὐδὲ γὰρ ἠξίωσε τῶν πάντων ἐκείνων οὐδεὶς ἐξελθὼν ἀφελέσθαι F τι τῶν ἁπάντων ἄνευ τιμῆς ἀργυρίου, καὶ ταῦτα τοσούτου παμπληθοῦς τε καὶ σύρφακος ὄχλου συνόντος. ἀλλ' ἦσαν ἅπαντες πρὸς τὴν τῶν ἀρχόντων ἐξουσίαν ἑπόμενοι, καθάπερ ποιμέσι τὰ ποίμνια. καὶ ἦσαν ἀνὰ πάσας ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἱστάμενοι ἐπὶ τῶν νεῶν, μηδαμῶς ἐνδιδόντες πρὸς τὴν ἀκμὴν ἐκείνην τῆς τοῦ ἡλίου φλογός. τὰ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἀκάτια κατὰ πλῆθος περιεκύκλουν αὐτούς, πᾶν ὅ,τι χρειῶδες ἐτύγχανέ σφισιν ἀφθόνως P. 256 κομίζοντα καὶ ἀντιλαμβάνοντα πλείονα ἢ ἐχρῆν τὸν μισθόν. ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἁλισκομένων ἐκείνων νεῶν ἁπασῶν τοῦ πληρώματος ἐλυμήναντο τὸ παράπαν οὐδέν. ἦν γὰρ τῶν μὲν πλήρωμα σῖτος καὶ κριθή, τῶν δὲ ὄψων ταρίχη, ὁπόσα γεωργοῦσι λίμναι Κωπαΐδες τε καὶ Μαιώτιδες καὶ ποταμοὶ Ταναΐδες. ἀλλὰ διετήρησαν ἐς τἀκριβὲς ἀλώβητα, ἕως ἀπολαβόντες τὸ χρέος ἀπέδοσαν ἅπαντα. ἓν μὲν δὴ τοῦτο δεινὸν ἐπέστη τότε τῇ πόλει. δεινότερον δ' ἂν ἦν, εἰ καὶ εἰς πέρας προὔβαινον τὰ λαθραῖα βουλεύματα. ὁ γὰρ B βασιλεὺς ἔξωθεν πρεσβείαν πρὸς αὐτοὺς κρύφα ἀπεστάλκει χρήματα ὑπισχνούμενος, εἰ συνεργοὶ συνεσκιασμένοι γένοιντό οἱ πρὸς τὴν

17. τῶν] τὸ W.

quindecim duravit, quibus praelium factum non est. Neque enim postulatam pecuniam reddere Genuenses recusabant; sed cum pollicerentur, differebant. Veneti autem nullo modo vacui abire poterant. Caeterum nemo erat, cui non admirationi esset Venetorum disciplina militaris et cum aequitate magnificentia. Nemo enim omnium illorum quicquam cuiquam adimere nisi pecunia data sustinuit, idque cum tanta et promiscua turba cum eis esset. Enimvero parebant omnes magistratibus suis, ut pastoribus oves, et omnes dies illos in navibus stabant, solis ardori, qui tunc vehementissimus erat, minime cedentes. Romanarum vero navicularum magna multitudo circumiens abunde eis quicquid erat opus afferebant, et ab iis vicissim maius, quam quod debebatur, pretium accipiebant. Sed neque iis rebus, quibus captae illae naves plenae erant, ullum omnino detrimentum attulerunt. Erant autem plenae aliae frumento et hordeo; aliae salsamentis, quot et qualia Copaides et Maeotides paludes, et Tanais fluvius, suppeditant. Sed ea prorsus illaesa religiose conservarunt, donec recepto debito omnia restituerunt. Ac unum quidem hoc periculum Urbi tunc supervenit. Gravius autem fuisset, si arcana consilia successum habuissent. Foris quippe Imperator missa ad eos legatione pecuniam ipsis promiserat, si occulti sibi ad Urbem capiendam adiutores essent. Id vero factum non est,

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

τῆς πόλεως ἅλωσιν. τοῦτο μὲν οὖν οὐκ ἐγεγόνει, εἴτε μὴ δεξαμέ-
νων τῶν Βενετικῶν τὴν τοιαύτην πρεσβείαν, εἴτε οὐ ῥᾴδιον εἶναι
τοῦτο συννενοηκότων διὰ τὸ συνεχέσι φρουροῖς πεπυργωμένον εἶναι
τὸ τεῖχος ἅπαν ὁμοῦ καὶ τὰς πύλας τῶν Βυζαντίων. (Ζ.) Δεύτε-
C ρον δὲ τῶν περιστάντων τότε τῇ πόλει δεινῶν, τρισχιλίους ἱππέας
κατὰ τὰ ξυγκείμενα ὁ τῶν Βουλγάρων ἀπολεξάμενος ἀρχηγὸς συμ-
μαχήσοντας ἀποστέλλει τῷ βασιλεῖ κατὰ τοῦ νέου βασιλέως· οἷς
δὴ προστεταγμένον ἦν, ὡς ἐθρυλλήθη παρ' ὡντινωνοῦν, εἰ ἀδείας
ἐπιτύχοιεν προσηκούσης, νεωτερισμόν τινα διαπράξασθαι περὶ τὸ
Βυζάντιον. ἀλλ' ἐληλυθόσιν οὐ συγκεχώρηταί σφισιν ἐντὸς γενέ-
D σθαι πυλῶν, πλὴν ἢ μόνῳ τῷ σφῶν στρατηγῷ. διὸ καὶ παρεκ-
κλίναντες ἐστρατοπεδεύκασι περὶ τόπον σταδίους ἀπέχοντα τῆς
βασιλευούσης πέντε καὶ ἐννενήκοντα. (Η.) Ἀλλὰ μιᾷ ἡμέρᾳ πρό-
τερον ἐξιππασάμενος ὁ νέος βασιλεὺς μετ' ὀλίγων πάνυ τινῶν
ἧκεν ἐξ ἀφανοῦς ἀθρόως εἰσπηδήσων ἐς τὸ Βυζάντιον. αἰσθομέ-
νων δὲ τῶν πυλωρῶν ἀπεκλείσθη, ὡς ἐντεῦθεν ἀναγκασθέντα
E δεῖσθαι τοῦ βασιλέως καὶ πάππου θερμῶς καὶ ὑπισχνεῖσθαι πρὸς
ἅπαν ὑπείξειν τὸ προσταττόμενον, ὡς εἷς τῶν ἀργυρωνήτων, πρίν
τι γενέσθαι τῶν ἀπευκτῶν θατέρῳ δυοῖν, οὕτω κορυφωθείσης
τῆς μεταξὺ μάχης. ἀλλ' αἱ τῶν Βουλγάρων ἐλπίδες κουφίζουσαι
τὴν τοῦ γηραιοῦ βασιλέως ἔτι ψυχὴν οὐκ εἴων συνθέσθαι ταῖς
V. 208 ἐκείνου δεήσεσιν. ἔπειτα οὐδὲ πιστεύειν εἶχεν αὐτῷ καθαρῶς ἐκ
F πολλῶν τῶν προειληφότων. τούτων μὲν δὴ τριῶν περιστάντων
τότε κινδύνων τῇ πόλει οὐδεὶς τοῦ σκοπουμένου τετύχηκε τέλους.

8. καὶ εἰ A. 13. ἐνενήκοντα W., ἐννεν. A.

sive repudiata a Venetis legatione tali, sive quod eam rem haud facilem esse cernerent, cum continentibus praesidiis moenia et portae Byzantiorum munitae essent. (VII.) Alterum Urbis periculum fuit, cum Bulgarorum princeps seniori contra iuniorem tria millia delectorum equitum subsidio ex pacto misisset, quibus mandatum, nescio quibus auctoribus, ferebatur, ut data opportunitate res novas in Urbe molirentur. Sed ii cum advenissent, intra Urbis portas non admissi sunt, quas ingredi nemini nisi eorum duci permissum est. Quamobrem inde declinarunt, ac circa locum stadiis quinque et nonaginta ab Urbe distantem castra posuerunt. (VIII.) Pridie vero eius diei iunior Imperator equitando progressus cum paucissimis hominibus ex occulto advenerat, subito impetu in Urbem irrupturus. Sed animadverso eius conatu a custodibus exclusus fuerat. Quae res eum subegerat, ut vehementer avum Imperatorem oraret, ac ipsi polliceretur, se quicquid is iussisset dicto audientem fore perinde ac mancipium, potius quam ut alterutri aliquid gravius accideret, cum eo discriminis ventum esset. Sed Bulgarica spes, senioris animum adhuc erigens, precibus eius nullum relinquebat locum. Deinde plane illi fidem habere ob illa multa, quae praecesserant, non poterat. Tres igitur hae calamitates Urbi tunc minitatae sunt; nec ulla tamen ad exitum est per-

(Θ.) Ὁ γε μὴν βασιλεὺς ὁ νέος ἄρας ἐντεῦθεν ἀπῄει, σφοδρῶς A. C.
ἀνιώμενος πρὸς τὴν ἀωρίαν τῶν βουλευμάτων, καὶ τὴν οὕτω συμ- 1282
βᾶσαν τῶν πραγμάτων ἐμέμφετο περιπέτειαν καὶ οἷον εἰπεῖν ἀπε- ad 1328
γνωκότι ἐῴκει· καὶ προελθὼν κατέλυσε παρὰ χωρίῳ τινὶ Λόγους Imp. Andron. Senioris.
ἐπικεκλημένῳ. ἐκεῖθεν διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν
Βουλγάρων, ἀγχοῦ που στρατοπεδεύοντα· καὶ δῶρα τὰ μὲν ἤδη P. 257
πέπομφε, τὰ δὲ ὑπισχνεῖται, εἰ λαβὼν τὸν οἰκεῖον στρατὸν ἐπὶ
τὰ οἴκοι ἀναχωροίη. καὶ συνθέμενον πρὸς εὐωχίαν καλεῖ μετὰ τῶν
αὐτοῦ ταξιάρχων· καὶ τῇ ὑστεραίᾳ ψυχαῖς ἡδομέναις οἴκαδε
προὔπεμψε.

ς'. Τούτων οὕτως ἐχόντων αὐτομολοῦσι πρὸς βασιλέα τὸν A
νέον περὶ τὸ δηλωθὲν χωρίον στρατοπεδεύοντα δύο τινὲς τῶν τοῦ
τείχους τῆς βασιλευούσης φρουρῶν, ὄνομα Κάμαρίς τε καὶ Κα-
στελλάνος, τεκτονικήν τινα μετιόντες τὴν τέχνην· οἳ καὶ ἀπολα-
βόντες τὸν βασιλέα μηδενὸς ἄλλου συνόντος πλὴν τοῦ μεγάλου
δομεστίκου Καντακουζηνοῦ διαλέγονται περὶ προδοσίας καὶ ἀπαι-
τοῦσιν ἐγγράφους ὑποσχέσεις χρημάτων ὁμοῦ καὶ κτημάτων ἀφθό-
νων. ἃ δὴ πάντα λαβόντες ῥᾳδίως καὶ διδάξαντες τὴν ὥραν καὶ B
τὸν τρόπον αὐτοὶ μὲν ἐπανῆκον ἐς τὴν ὑστεραίαν δέει τοῦ μὴ ἐς
ὑποψίας ἐμπεπτωκέναι τοῖς ἐκ γειτόνων. ὁ δὲ βασιλεὺς τέτταρας
περιμείνας ἡμέρας ἐκεῖ κλίμακα διὰ μηρίνθου κατεσκευάκει, ὁποίας
καὶ περὶ τὸν ἱστὸν αἱ μέγισται αἰωροῦσιν ὁλκάδες. τῆς δὲ κυρίας A. C. 1328
ἐληλυθυίας νυκτὸς οἱ μὲν προδόται ὤνιον εἰληφότες ἐξ ἑσπέρας Indict. 11 die Maii 23
οἶνον πολὺν ἄκρατον πίνειν παρεῖχον τοῖς γείτοσι τῶν φρουρῶν, C

ducta. (IX.) Enimvero iunior Imperator irrita consilia sua gravissime dolens, et illum, qui tunc inciderat, rerum eventum aegre ferens, quasi desperanti similis inde discessit; atque ultra progressus ad locum quendam divertit, cui Logus nomen est. Inde ad Bulgarorum ducem, qui castra in propinquo habebat, legatos mittit; ac dona eidem partim iam nunc perferri curat, partim in futurum promittit, si copias suas domum reducat. Assensum ad epulas invitat cum tribunis, eosque postridie laetos domum versus abeuntes prosequitur.

6. Quae cum ita se haberent, duo custodes moenium Urbis ad iuniorem Imperatorem, in eo quem diximus loco castra habentem, transfugiunt, nomine alter Camaris, alter Castellanus, fabrilem quandam artem exercentes: qui seducto Imperatore, omnibus arbitris remotis, Cantacuzeno magno Domestico excepto, de proditione verba faciunt et scriptas pollicitationes pecuniarum ac possessionum amplarum exigunt. Quibus facile impetratis, et hora et ratione rei gerendae indicata, ipsi quidem veriti, ne vicinis suspecti essent, postridie redeunt. Imperator vero quatuor dies ibi cunctatus scalas e funibus confecit, quales sunt eae, quae in maximis onerariis circa malum suspenduntur. Cum destinata nox adesset, proditores vesperi multum vinum mercati vicinis excubitoribus merum bibendum dederunt, ut

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ὡς ἐντεῦθεν εἰς ὕπνον τραπέσθαι πάντας βαθύτατον καὶ μηδὲν
πλὴν τοῦ ἀναπνεῖν ἀπεοικέναι νεκρῶν. περὶ δὲ μέσας νύκτας ἥκου-
σιν οἱ τὴν κλίμακα φέροντες παρὰ τὸ τεῖχος· ἣν εὐθὺς ἀνιμή-
σαντο σχοῖνον χαλάσαντες ἄνωθεν οἱ προδόται, δι' ἧς καὶ ἀνή-
γαγον τῶν ἔξωθεν ὁπλιτῶν ὀκτωκαίδεκα· οἷς καταβεβηκόσιν ἐκ-
μοχλεῦσαι ῥᾳδίως τὴν τοῦ Ῥωμανοῦ καλουμένην ξυμβέβηκε πύ-
λην, καὶ λοιπὸν ἀκωλύτως στρατὸς εἰσεχώρει ξὺν γε τῷ βασιλεῖ.
D (B.) Ἀλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμε. δύντος γὰρ ἤδη τοῦ
ἡλίου καὶ τῶν Βυζαντίων πυλῶν κλεισθεισῶν ἧκέ τις καὶ τῶν
V. 209 ἔγγιστα χωρίων τῷ δρόμῳ ἀσθμαίνων· καὶ κρούσας τὰς παρὰ
τῇ Γυρολίμνῃ πύλας ἐκπληκτικώτερον ἐκάλει τινὰ τῶν ἔνδον· καὶ
P. 258 ἐλθόντι ἑωρακέναι ἔφασκε πρὸ βραχέος πολλούς τινας τῶν τοῦ
νέου βασιλέως σπουδῇ προσελαύνοντας πρὸς τὰ περὶ τὸν Ῥωμα-
νὸν τείχη τῆς πόλεως. ὅπερ ἀκουσθὲν τῷ βασιλεῖ φόβον ἐνέβαλε
πλεῖστον καὶ θόρυβον ἐνεποίησε λογισμῶν. καὶ ἔδοξεν ἀνοίξαντι
συχνοὺς τῶν στρατιωτῶν ἐξαποστεῖλαι, φύλακας περιπόλους τοῦ
χερσαίου γενησομένους τείχους ἀπὸ θαλάττης ἄχρι θαλάττης. ἀλλ'
ὁ μέγας ἐμποδὼν γεγένηται λογοθέτης, ἀνάξιον εἶναι φήσας με-
B γαλοπρεπέσι φρονήμασιν, ἐνδιδόναι πρὸς οὕτω σμικροπρεπεῖς
ἀκοὰς καὶ φήμας ἀγεννεῖς. [ἢ γὰρ μὴ εἶναι τὸ λαληθὲν ἀληθές,
ἢ μωρὰν εἶναι τὴν ἐπιχείρησιν, τοσούτοις ὅπλοις τῶν τε πυλῶν
ὁμοῦ καὶ τῶν τειχῶν πεφραγμένων. ταὐτὸν γὰρ πείσονται, εἰ τῇ
εἰσόδῳ νῦν ἐπιχειρεῖν ἐθελήσαιεν οἱ πολέμιοι, ὁποῖον καὶ οἱ πρὸς
κέντρα λακτίζοντες. ταυτὶ δ' ἔφασκεν οὗτος, εἴτε διὰ τὸ ἀδαὴς

19. σμικροπρεπεῖς A., μικρ. W. 23. νῦν add. A.

somno gravissimo omnes oppressi, respiratione excepta, nihil differrent a mortuis. Media nocte adsunt qui scalas ad moenia apportent, quas mox fune demisso attraxerunt proditores, ac per eas subvectos octodecim armatos introduxerunt; qui deinde, cum in Urbem descendissent, portam quae Romani dicitur facile demoliti sunt, ut Imperator cum exercitu, prohibente nemine, ingrederetur. (II.) Sed illud paene me praeteriit. Post solis occasum, Byzantii portis clausis, quidam e proximis agris anhelans accurrit, et Gyrolimnae porta vehementius pulsata aliquem eorum qui intus erant evocare coepit, et ei qui venisset dixit, vidisse se paulo ante ex iunioris Imperatoris exercitu complures, qui ad Urbis moenia Romani portae vicina cum festinatione progrederentur. Quae res audita terrorem Imperatori maximum incussit ac eius animum variis cogitationibus perturbavit. Unde visum ipsi, porta aperta, quam plurimos milites emittere, qui terrestria moenia a mari usque ad mare custodiendo circumirent. Sed magnus Logotheta impediit, indignum esse magno animo inquiens, tam levi rumore et ignobili fama commoveri: aut enim falsum esse nuncium, aut stultum esse conatum tam paucorum, cum et moenia et portae tot armis septae sint. Idem enim hostibus, si ii nunc ingredi conentur, usu venturum, quod contra stimulum calcitrantibus. Haec vero dicebat vel ut rei milita-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

στρατιωτικῶν εἶναι πραγμάτων, εἴτε τοῦ θεοῦ σφήλαντος τὴν
τούτου διάνοιαν, ἵνα καὶ πέρας ἡ κυρωθεῖσα ἄνωθεν ψῆφος σχοίη
κατὰ τοῦ γηραιοῦ βασιλέως καὶ τῶν τούτου πραγμάτων. (Γ.) Οὔπω
τὸ τρίτον τῆς νυκτὸς παρεῤῥύη καὶ συχνοὶ παρὰ τὰς πύλας αὖθις
τῆς Γυρολίμνης ἧκον ἀγροῖκοί τινες ἐκ τῶν προαστείων τῆς Βυ- C
ζαντίδος καὶ πολὺν ἐδήλουν τοῖς φύλαξιν ἀθροίζεσθαι ὅμιλον
ἔξωθεν παρὰ τὰς πύλας τοῦ Ῥωμανοῦ. ὅπερ αὖθις εἰς τὰς βασι-
λικὰς ἀκοὰς ἀνενηνεγμένον εἰς φόβον καὶ θόρυβον ἤγαγε πλείονα· D
καὶ τραχυτέρᾳ χρησάμενος τῇ φωνῇ πρὸς τὸν μέγαν ἔφασκε λογο-
θέτην· „ἔοικας, ἄνθρωπε, σιδήρου φύσιν εἰληφέναι. διὰ γὰρ
τοῦτο καὶ ἀδεῶς ἔχεις τῶν λογισμῶν καὶ οὐκ ἐπαισθάνῃ τῶν περι-
στοιχιζόντων ἡμᾶς ἄρτι κινδύνων. ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὡς οὐκ ἐᾷ με τὸ
πρᾶγμα καθῆσθαι, μηδὲ καταδαρθάνειν· ἀλλ' ὥσπερ τις ἰσχυ-
ρὸς πάταγος ὁ τοῦ ἐγγόνου μου θόρυβος κροτεῖ μου τὰς ἀκοὰς
καὶ συγχεῖ μου τὴν διάνοιαν καὶ δεινῶν μοι πέλαγος ἔῤῥωγε, τάς E
γε φρένας τινάττων συχνὰ καὶ κυκῶν καὶ βυθίζων μου τὴν καρ-
δίαν;" ὁ δ' ἄντικρυς Μακκαβαῖος ἦν, τοῖς προτέροις ἐμμένων
δόγμασι καὶ περιφρονῶν τὰ λεγόμενα, καθάπερ τις προβλὴς θα-
λάττιος· ὥστε καὶ ἀναστὰς ἀπῄει καθευδήσων, ἔργῳ δεικνὺς ὡς
μάταιος ὄχλος καὶ οὐδὲν ἰσχυρὸν τὰ πρὸς πολεμίων ἔξωθεν δρώ-
μενα. (Δ.) Ὁ δὲ βασιλεὺς μόνος ἀπολειφθεὶς καὶ οὐκ ἔχων πλὴν F
τῶν οἰκειακῶν μειρακίσκων ἕτερον, ᾧ κοινωνήσει τοῦ πάθους,
ἐπὶ τῆς βασιλικῆς καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν κατέκλινε κλίνης, μηδὲν τῶν
ἱματίων ἐκδύς· ἀλλ' ἅμα τούτοις καὶ ὅλην ἐνδεδυμένος σαφῆ τὴν
ἀπόγνωσιν ἔκειτο μεμερισμένος πικροῖς καὶ ἀλλεπαλλήλοις λογι-

ris ignarus, vel quia Deus ipse mentem eius subverterat, ut sententia contra seniorem Imperatorem et contra res eius divinitus lata tandem rata esset. (III.) Nondum tertia parte noctis elapsa denuo complures rustici e suburbiis Byzantii ad Gyrolimnae portam adsunt et custodibus indicant, magnam hominum multitudinem foris ad Romani portam convenire. Quod rursus ad Imperatoris aures perlatum eius metum ac trepidationem auxit. Itaque asperiore voce Logothetam increpans: „Videris," inquit „homo ferreus esse factus, qui adeo securus sis, nec pericula quae nos circumstant sentias. Nonne vides rem eiusmodi esse, ut me nec sedere nec dormire patiatur? Nepotis enim tumultus aures meas tanquam vehemens aliquis fragor personat meumque perturbat animum, et exundant in me quidam veluti terrorum fluctus, qui et mentem subinde concutiunt et cor agitatum demersumque obruunt." Verum ille Machabaeus erat, atque in priore sententia permanens nuncios illos uti rupes marina contemnebat. Proinde surrexit cubitum iturus, ut re ipsa ostenderet, inanem esse hostium laborem, ac nullam vim habitura ea, quae illi foris agerent. (IV.) At Imperator solus relictus, nec quenquam habens, quicum dolorem suum communicaret praeter domesticos adolescentulos, in suum lectulum et ipse incubuit. In quo nulla veste exuta, sed extrema insuper desperatione induta, animo crebris

A. M. σμοῖς τὴν ψυχὴν καὶ ὅλον τὸ σῶμα περιστρεφόμενος τῇδε κἀκεῖσε
6791 ad συχνά, ὥσπερ ἂν εἰ κρατῆρας εἶχε πυρὸς ὑφάπτοντας κάτωθεν
6836 τὴν κλίνην. τούτων οὕτως ἐχόντων πολὺς ἠκούσθη θόρυβος ἔξω
Imp. Andron. Senioris. περὶ τὰ βασίλεια καὶ τὰς βασιλείους πύλας, τὴν τοῦ νέου βασι-
P. 259 λέως περιηχῶν εἴσοδον, καὶ κρότος ὅπλων μάλα πολύς· ἦσαν
γὰρ οἱ συνεισελθόντες τῷ βασιλεῖ στρατιῶται πλείους ὀκτακοσίων·
καὶ ἅμα πανταχόθεν εὐφημίαι καὶ γλῶσσαι τὸν νέον ἀνακηρύττου-
σαι βασιλέα. αἰσθόμενος δ' ὁ γηραιὸς βασιλεὺς τοῦ θορύβου καὶ
τῆς βοῆς ἐξανέστη τῆς κλίνης, ἐκπλήξει πολλῇ συνεχόμενος· καὶ
μὴ ἔχων οὐδένα τὸν βοηθήσοντα, μήτε στρατιώτην, μήτε στρα-
B τηγόν· πλὴν γὰρ τῶν θαλαμηπόλων μειρακίσκων ἐρημία πολλὴ
τὰ βασίλεια εἶχε· καταφεύγει πρὸς τὴν θείαν εἰκόνα τῆς ὑπεράγνου
V. 210 θεομήτορος τῆς Ὁδηγητρίας. συχνῶν γὰρ ἡμερῶν ἐκομίσθη πρὸς
τὰ βασίλεια πρότερον καὶ ἦν αὐτῷ παραμύθιον ἀσφαλές. πρὸς
ταύτην τοίνυν καταφυγὼν καὶ περιχυθεὶς τοὔδαφος μάλα περιαλ-
γής τε καὶ ἔνδακρυς ἐδεῖτο θερμῶς, μὴ περιϊδεῖν κινδυνεύοντα μιαι-
C φονίας ξίφεσι τὴν ψυχὴν παραπέμψαι. ναὶ μὴν καὶ ἐπήκοος ἐγέ-
νετο τῆς δεήσεως αὐτοῦ καὶ ταχίστην ἐχαρίσατο τὴν ἐπικουρίαν ἡ
πάνθ' ὅσα βούλεται δυναμένη πάναγνος θεοτόκος. (E.) Τοιαύτας
γὰρ ἔνδον τῶν βασιλείων αὐτοῦ τὰς δεήσεις τῇ θεοτόκῳ προσφέ-
ροντος, ὁ νέος ἔξωθεν βασιλεὺς συγκαλέσας πάντας τοὺς περὶ αὐ-
τὸν στρατηγοὺς καὶ ταξιάρχους παρεκελεύετο μάλα σφοδρῶς,
D μήτε χεῖρα φονεύτριαν, μήτε γλῶσσαν ὑβρίστριαν ἐπενεγκεῖν μήτε
τῷ πάππῳ καὶ βασιλεῖ, μήτε μηδενὶ τῶν ἁπάντων ἑτέρῳ. „οὐ
γὰρ ἡμεῖς," φησίν, „ἀλλ' ὁ θεὸς ἡμῖν τὰ τοιαῦτα παρέσχετο

6. συνελθόντες A.

et diversis cogitationibus aestuante iacebat: totum corpus huc atque illuc subinde revolvens, non aliter quam si prunae lecto subiectae essent. Interim magnus circa palatium et ad palatii fores tumultus auditur, iunioris Imperatoris ingressum nuncians, et plausus armorum magnus. Erant enim milites amplius octingentis cum Imperatore ingressi. Simul etiam undique faustis acclamationibus iunior Imperator salutabatur. Senior vero, tumultu et clamore audito, de lecto surrexit perturbatissimus; et cum neminem haberet, a quo adiuvaretur, neque ducem, neque militem (palatium enim cubiculi ministris adolescentibus exceptis desertum prorsus erat), ad sacram imaginem Deigenitricis Hodegetriae confugit, ante multos dies in palatium translatam, quae ei firmo solatio erat. Ad hanc, inquam, confugit, et humi prostratus cum dolore et lacrymis ardenter obtestatur, ne periclitantem et sicariorum ensibus expositum deserat. Exaudivit preces eius et festinum tulit auxilium quae quidvis potest castissima Dei genitrix. (V.) Nam dum ille in palatio Deiparam ad hunc modum deprecatur, iunior Imperator foris omnibus ducibus et tribunis suis convocatis graviter edicit, ne avum Imperatorem vel manu violenta interficiant, vel ullo contumelioso dicto incessant, nec quenquam prorsus omnium. „Hanc enim," inquit, „victoriam Deus no-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

τρόπαια. καὶ θεοῦ μὲν βούλησις πάντα κινεῖ· ὑπηρετεῖ δὲ πάντα, ἀστέρες, ἀήρ, θάλασσα, γῆ, ἄνθρωποι, κεραυνοί, πρηστῆρες, λοιμοί, σεισμοί, ὑετοὶ ῥαγδαῖοι, καρπῶν ἀφορίαι, καὶ ὅσα τούτοις ἑπόμενα, τὰ μὲν πρὸς εὐδαιμονίαν, τὰ δὲ πρὸς κακοδαιμονίαν, ἢ μᾶλλον πρὸς παίδευσιν καὶ σωφρονισμόν. ὑπηρέταις E δὴ οὖν ἡμῖν καὶ κολασταῖς τῆς παρούσης χρώμενος παιδεύσεως δίδωσι νίκας καὶ τρόπαια ταῖς ἡμῶν δεξιαῖς. χρήσεται δ' ἴσως ἄλλοις αὔριον καθ' ἡμῶν· καὶ ὁποῖοι καὶ ἡμεῖς ἐσόμεθα τοῖς ἐς τὰς ἡμῶν χεῖρας παραδοθεῖσιν εἰς παίδευσιν, τοιοῦτοι πάντως ἔσονται καὶ ἡμῖν, οἷς ἡμεῖς παραδοθησόμεθα. ὥστε εἰ μὴ δι' ἔλεον καὶ οἶκτον συγγενικῶν τε καὶ ὁμοφύλων αἱμάτων, διὰ γοῦν πρόνοιαν ἡμῶν αὐτῶν φιλανθρωπίᾳ νυνὶ χρήσασθαι βέλτιον, μὴ F βαρυτέρας αὐτοὶ πειραθῶμεν θεομηνίας." (ϛ'.) Ἐν τούτοις ἐλθών τις ἐκ τῶν βασιλείων ἀνέῳξέ τε τὰς πύλας τῷ νέῳ βασιλεῖ καὶ ἀγγελίας αὐτῷ ταύτας κομίζει παρὰ τοῦ πάππου· „ἐπειδὴ τήμερον ὁ θεὸς ἀφελὼν ἐμοῦ τὸ βασίλειον, υἱέ μου, σκῆπτρον σοὶ τοῦτ' ἐχαρίσατο, μίαν ταύτην αἰτῶ παρὰ σοῦ χάριν ἀντὶ πολλῶν, ὧν ἐξ αὐτῆς σοι γενέσεως ἐδεδώκειν αὐτός (ἐῶ γὰρ λέγειν ἐν ταῖς παρούσαις τύχαις ὤν, ὅτι καὶ τῆς γενέσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἐς βίον προόδου μετά γε θεὸν αὐτός σοι κατέστην αἴτιος)· P. 260 χάρισαί μοι τὴν ἐμαυτοῦ ζωήν· φεῖσαι πατρικῆς κεφαλῆς· μὴ βίαιον ἐπενέγκῃς αἵματι σίδηρον, ἀφ' οὗ σὺ τὰς πηγὰς ἐδέξω τοῦ ζῆν. ἄνθρωπος μὲν ἐπόπτης ἐστὶν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς· τῶν δ' ἀνθρωπίνων πράξεων ἐπόπται γῆ τε καὶ οὐρανός. μὴ δὴ οὖν ἐθε-

4. τὰ δὲ πρὸς κακοδ. add. A. 14. τε add. A.

bis dedit, non ipsi paravimus. Dei voluntas movet omnia, et omnia ei famulantur, stellae, aër, mare, terra, homines, fulmina, ignei turbines, pestilentiae, terrae motus, imbres, sterilitates, et alia consimilia, partim ad felicitatem, partim ad infelicitatem ac potius castigationem. Nobis igitur hodiernae castigationis ministris et exequutoribus victorias et tropaea largitur. Fortassis autem cras aliis contra nos utetur: et quales nos in eos fuerimus, qui in manus nobis castigandi traduntur, tales utique et illi, quibus trademur, in nos futuri sunt. Quare si nos neque cognatio neque eiusdem gentis necessitudo ad clementiam et misericordiam adducit, nostri ipsorum saltem respectu humanitate uti nunc satius est, ne ipsi graviorem Dei indignationem experiamur." (VI.) Interea quidam e palatio egressus iuniori Imperatori portam aperit et ab avo hunc nuncium affert: „Quoniam hodie Deus, mi fili, sceptrum Imperatorium mihi ademptum tibi donavit, unum hoc beneficium a te peto pro multis, quae ab ipso ortu tuo in te contuli (omitto enim hoc rerum mearum statu, me tibi ipsius nativitatis et progressionis in vitam, post Deum, auctorem fuisse), dona mihi vitam meam; parce paterno capiti; nec violento ferro eum sanguinem hauri, a quo tu vitae fontem accepisti. Homo quidem caelum et terram intuetur; humanas vero actiones caelum et terra intuentur.

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

λήσῃς ἀθεμίτων ἔργων καὶ οἵων οὐδείς πω τετόλμηκεν ἐξ αἰῶνος ἐπόπτας λαβεῖν γῆν τε καὶ οὐρανόν. εἰ δ' ἀδελφικὸν αἷμα κατὰ τοῦ Κάϊν ἐβόα πάλαι πρὸς κύριον, πῶς οὐ πατρικὸν αἷμα βοήσει πρὸς κύριον καὶ γῇ τε καὶ ἡλίῳ καὶ ἀστράσι τὸ τοσοῦτον ἀναγγε- B λεῖ τόλμημα καὶ διατραγῳδήσει πρὸς ἅπαντας βασιλέας ἐθνῶν; αἰδέσθητι γῆρας ἐλεεινὸν ἐμοὶ μὲν βίου τελευτὴν οὐκ εἰς μακρὰν ὑπισχνούμενον, σοὶ δὲ φροντίδων μακρῶν ἀνάπαυσιν. αἰδέσθητι χεῖρας, αἵ σε πολλάκις ἐν σπαργάνοις ὄντα καὶ γάλαξιν ἠγκαλίσαντο. αἰδέσθητι χείλη πολλάκις μετὰ θερμοῦ σε τοῦ φίλτρου C φιλήσαντα καὶ δευτέραν προσειπόντα ψυχήν. κάλαμον ἐῤῥιμμένον ὑπὸ τῆς τύχης οἴκτειρον καὶ μὴ καὶ αὐτὸς ἐθελήσῃς δευτέραν ἐπενεγκεῖν συντριβήν. μὴ ταῖς παρούσαις ἄνθρωπος ὢν πίστευε τύχαις· ἀλλ' ὅρα τὸ τῶν πραγμάτων ἀβέβαιον καὶ ἀστάθμητον ἀρξάμενος ἐξ ἐμοῦ. ὅρα μακροῦ βίου τέλος. θαύμασον, πῶς μία δὴ νὺξ αὕτη με βασιλέα παρειληφυῖα πολυετῆ βασιλευόμενον οἴχεται καταλιμπάνουσα." (V. 211) τούτοις τοῖς λόγοις μαλακισθεὶς ὁ νέος D Ἀνδρόνικος μικροῦ καὶ δακρύων ἥττων γενόμενος εἴσεισι τὰ βασίλεια, πολλὴν ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ πάππου ποιούμενος πρόνοιαν. καὶ πρῶτα μὲν τῇ σεβασμίᾳ τῆς θεομήτορος εἰκόνι τὴν προσήκουσαν ἀποδοὺς προσκύνησιν, ἔπειτα τὸν πάππον ταύτης ἐχόμενον ἀπολαβὼν ἠσπάσατό τε περιπτυξάμενος καὶ λόγοις ἀνεκτήσατο μειλιχίοις. (Z.) Ἐκεῖθεν ἄπεισιν εἰς τὴν τῶν Μαγγάνων E μονήν, ἔνθα φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν ἐν ἀδέσμῳ φυλακῇ τὸν πατριάρχην Ἡσαΐαν καθῆσθαι. τοῦτον οὖν ἄρας ἐκεῖθεν καὶ ἐφ'

24. Ἡσαΐαν om. A.

Ne velis igitur nefandi facinoris, quale ab omni aevo nemo unquam ausus est, inspectores habere caelos et terram. Quod si fraternus sanguis olim ad Dominum contra Cainum clamabat, quanto magis paternus sanguis ad Dominum clamabit et terrae et soli et astris tantum facinus annunciabit et apud omnes gentium reges detestabitur? Reverere manus, quae te saepe in cunis et in sinu nutricis amplexae sunt. Reverere labia, quae te saepe summa caritate deosculata sunt et alteram animam appellarunt. Calami a fortuna proiecti miserere, nec tu eum denuo conterere velis. Ne tu, cum homo sis, praesenti fortunae confidas; sed rerum inconstantiam et varietatem a me ipso exorsus considerato. Respice longae vitae finem. Admirare, ut una nox, quae me multorum annorum Imperatorem accepit, alieno Imperio subiectum relinquat." His verbis iunior Andronicus delinitus vix etiam a lacrymis temperans palatium ingreditur, et de salute avi curam diligentem suscipit. Ac primum venerabilem Deigenitricis imaginem ea qua par est adoratione impertit; deinde avum illi inhaerentem abductum salutat, amplectitur et blandis verbis recreat. (VII.) Inde in Manganerum monasterium abit, ubi patriarcham Esaiam in custodia vinculis libera sedere diximus. Quem inde abductum et uni ex Imperatoriis curribus im-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

ἐν τῶν βασιλικῶν ὀχημάτων ἀναβιβάσας, ὡς εἶχε τῶν ἐρυθροβαφῶν κοσμημάτων, τῷ πατριαρχικῷ φέρων ἀποδίδωσι θρόνῳ· οὐκ ἐπισκόπων τινῶν οὐδὲ πρεσβυτέρων προοδευόντων καὶ ἑπομένων, ἀλλ' αὐλητῶν καὶ αὐλητρίδων καὶ ὀρχηστῶν καὶ ὀρχηστρίδων σὺν ᾠδαῖς χαρμοσύνοις τὴν πομπὴν ποιουμένων ἐκείνην. ὧν μία τις, ἡ μάλιστα τῶν ἄλλων αὐλητρίδων δοκιμωτάτη, ἵππου F ἐν ἀνδρικῷ τῷ σχήματι ἐπιβαίνουσα τοῖς στρατευομένοις εἵπετο μὲν καὶ πρότερον, εἵπετο δὲ καὶ νῦν προπομπεύουσά τε τῷ πατριάρχῃ καὶ ταῖς συνήθεσι καὶ πορνικαῖς φλυαρίαις τόν τε πατριάρχην, καὶ ὅσοι τότε παρῆσαν, εἰς γέλωτας ἀσήμους ῥᾷστα παρασύρουσα. (H.) Ἦν δ' ἕωθεν ἐς ἑσπέραν ἰδεῖν τὴν ἡμέραν ἐκείνην κενωθέντα τὸν ὄλβον ἅπαντα τῶν οἴκων τῶν λαμπροτάτων καὶ λείψανα τὴν ταχίστην καταστάντας αὐτοὺς ἐρειπίων καὶ δημοτικὸν ἄθυρμα· καὶ μάλιστα πάντων τὴν τοῦ μεγάλου λογοθέτου P. 261 λαμπροτάτην οἰκίαν, καὶ ὅσα τῶν χρημάτων ἔν τε τῇ οἰκίᾳ ἐταμιεύοντο, καὶ ὅσα φθάσας τισὶ τῶν φίλων παρέθετο. τῶν γραμματείων γὰρ εὑρεθέντων, ἃ τοὺς εἰληφότας φίλους ἐδήλου, λαφύρων μερὶς ἐγεγένηντο πάντα καὶ οὐδὲν τῶν ἁπάντων αὐτῷ παρελείφθη· ἀλλὰ τὰ μὲν εἰς τὸ βασιλικὸν εἰσενήνεκται πρυτανεῖον, τὰ δὲ δημοτῶν διενείμαντο χεῖρες· καὶ γέγονε πένης εὐθὺς ὁμοῦ τοῖς παισὶν ὁ πάντων μετὰ βασιλέα εὐδαιμονέστατος πᾶσι δοκῶν. ἀκράτου B γὰρ τῆς εὐδαιμονίας ἐν πολλοῖς ἀπολελαυκὼς τοῖς ἡλίοις ὅλον ἐκπέπωκεν ἄκρατον ἡμέρᾳ μιᾷ τὸν τῆς λύπης κρατῆρα. καὶ ἦν

16. τῶν add. A. 18. μερὶς] μὲν W. 19. εἰσενήνεκται A., εἰσενήνεγκται W.

positum, ornamenta, ita ut erant, rubra praeferenti, in patriarchicum solium restituit, nullis episcopis aut presbyteris sequentibus aut antecedentibus; sed tibicinibus et tibicinis, saltatoribus et saltatricibus comitantibus, ac laetis canticis eum prosequentibus. Quarum quidem tibicinarum una probatissima habitu virili equitabat; et milites, ut sequuta antea fuerat, ita tunc quoque sequebatur; patriarcham vero ipsum antecedebat, quem solitis et meretriciis nugis, ut et caeteros qui aderant, ad illiberalem risum facile provocabat. (VIII.) Eo die a mane ad vesperam omnes opes domorum splendidissimarum exhauriri et ipsas domos ita statim dirui ac vulgi ludibrium esse cerneres, ut vix rudera superessent: in primis magni Logothetae aedes magnificentissimas, in quibus quicquid opum repositum erat, direptum est: item quicquid ille apud quosdam amicos deposuerat. Litteris enim repertis, quibus perscriptum erat quid quisque amicus accepisset, omnia praedae fuerunt; nec omnium rerum quicquam ei est relictum: sed alia in fiscum relata, alia manibus vulgi distracta. Ita subito una cum liberis ad egestatem redactus est, qui post Imperatorem omnium felicissimus habebatur; et cui per multos annos mera quadam prosperitate frui contigerat, is uno die totum ac merum tristitiae poculum hausit. Ibi homines que-

A. M. 6791 ad 6836 Imp. Andron. Senioris.

ἀκούειν τῶν μεμψιμοίρων λεγόντων τά τε ἄλλα καὶ ὡς πενήτων ἦν αἵματά τε καὶ δάκρυα τὰ τοιαῦτα χρήματα, συνεισφερόμενά τε καὶ χορηγούμενα παρ' οἷς ἐπετέτραπτο πόλεών τε καὶ χωρῶν διοίκησις Ῥωμαϊκῶν· ἵν' ἐκείνων μὲν ἀπηνῶς χρωμένων τοῖς τα-
C λαιπώροις Ῥωμαίοις, οἷά τισιν ὠνητοῖς ἀνδραπόδοις, αὐτὸς ἐπιτειχίζῃ τούτοις τὴν ἐς βασιλέα καταφυγὴν καὶ μένῃ τὸ μέγα τοῦτο δεινὸν ἀνεκδίκητον πανταχόθεν· ὅθεν ὁ τῆς δίκης ὀφθαλμὸς οὐκ εἰς τέλος κεκοίμηται, ἀλλὰ διανέστη καὶ τὴν προσήκουσαν ὀψὲ καὶ μόλις ἐπήνεγκε κόλασιν. ταῦτα παρὰ πολλῶν ᾀδόμενα πικρο-
D τέραν ἐποίουν τὴν τοῦ ἀνδρὸς συμφοράν. (Θ.) Πῶς δ' ἄν τις ἐξαριθμοίη τὴν τότε πρὸς ἀλλήλους ἐπανάστασιν πάντων Ῥωμαίων, καὶ μάλιστά γε τῶν Βυζαντίων; ἡ γὰρ τῶν δυοῖν βασιλέων διαφορὰ διαφόρους ὡς τὸ εἰκὸς καὶ τοὺς ὑπηκόους ποιήσασα κατ' ἀλλήλων ἐξέμηνε· τέκνα κατὰ γονέων, φημί, καὶ γονέας κατὰ τέκνων, ἀδελφοὺς κατ' ἀδελφῶν καὶ κατὰ γειτόνων γείτονας·
E τὸ δὲ μεῖζον, ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους κατ' ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ μοναχοὺς κατὰ μοναχῶν. καὶ εἰ μὴ βασιλεὺς φιλανθρώπου γνώμης τυχὼν ἐς ὑπερβολὴν τῶν τε στρατιωτῶν καὶ τοῦ δήμου τὴν φορὰν ἀνεχαίτισε, τάχ' ἂν Μυσῶν λείαν εἰργάζοντο τά τε ἱερὰ καὶ τῶν Βυζαντίων τοὺς οἴκους· τάχα δ' ἂν καὶ φόνος ἠγείρετο πλεῖστος, δίκην βουλομένων παρ' ἀλλήλων τῶν
V. 212 πλείστων λαμβάνειν, εἴ τίς τινι κατὰ τὰς μάχας ἐκείνας ἐμπε-
F παρῴνηκεν. „εἰ γὰρ ἐγώ," φησὶν ὁ βασιλεύς, „τοῖς γλῶσσάν τε βακχεύουσαν καὶ ξίφος ἐπίβουλον ἄρασι κατ' ἐμοῦ πᾶσαν αἰτίαν

4. *διοίκησις* pro *διοικήσεις* corr. Boiv.

rulos dicere audires cum alia, tum opes illas pauperum esse sanguinem et lacrymas, contributas videlicet et suppeditatas ei ab iis, quibus Romanarum provinciarum et urbium administratio commissa fuisset; ut cum illi Romanos crudeliter pro aere emptis mancipiis tractarent, ipse miseris confugium ad Imperatorem obstrueret, quo magna illa facinora ab omni parte manerent impunita. Itaque Vindictae oculum non perpetuo dormitasse; sed experrectum sero ac vix tandem debitas illi poenas irrogasse. Quae cum vulgo cantarentur, calamitatem eius acerbiorem faciebant. (IX.) Quis vero enumeret seditiones illas, quibus tunc Romani omnes atque in primis Byzantii inter se laborarunt. Nam duobus Imperatoribus dissidentibus etiam subditi ut fit dissidebant: ut furore quodam liberi contra parentes, parentes contra liberos, fratres contra fratres, vicini contra vicinos, et quod maius est, episcopi contra episcopos, presbyteri contra presbyteros, monachi contra monachos saevirent. Quod ni Imperator humanissimo ingenio praeditus et militum et plebis impetum repressisset, fortassis illi templa et domos Byzantiorum praedam Mysorum effecissent: fortassis etiam caedes plurimae patratae essent, cum multi a se invicem poenas expetere vellent, si quis alteri in dissidio illo contumeliose insultasset. „Nam si ego," inquit Imperator, „iis qui vel petulanti lingua, vel ense insidioso contra me usi sunt, cri-

A. C. 1282 ad 1328 Imp. Andron. Senioris.

ἀφῆκα, πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς τοῦτο ποιεῖν χρὴ πρὸς τοὺς συνδούλους· τοῦτο μὲν καὶ ὡς τὴν μίμησιν ἀναφέρειν ὀφείλοντας εἰς ἐμέ· τοῦτο δὲ καὶ ὡς εἰδότας οὐχ ὅμοιον ὂν τὸ τῆς ἐκβάσεως τέλος ὑπηκόου τε φονευθέντος καὶ βασιλέως." (I.) Εἰ δὲ καὶ ἡμεῖς τῷ γηραιῷ κατὰ τὸ εἰκὸς προσκείμενοι βασιλεῖ ῥοθίοις τισὶν ἐνετύ- P. 262 χομεν τοῦ χειμῶνος ἐκείνου, καινὸν οὐδέν. οὔτε γὰρ δίκαιον ἦν, ἡμᾶς μηδεμιᾷ προσκεῖσθαι μερίδι, τοῦ Σόλωνος τοῦτο προτρέποντος· καὶ πρός γε τῶν εἰκότων αὖ, τοῦ ποιμένος παταχθέντος δεινὰ παθεῖν κατὰ τὸ ἀνάλογον ἅπαν τὸ ποίμνιον.

A. M. 6836 ad 6849 A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

ζ. Ἦν μέντοι τετάρτη καὶ εἰκοστὴ τοῦ μαΐου μηνὸς ἡ ἡμέρα ἐκείνη τῆς ἑνδεκάτης ἰνδικτιῶνος, ἐν ᾗ ταῦτα πάντα τετέλεσται. περὶ οὖν δείλην ὀψίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐπανιόντι τῷ βασιλεῖ πρὸς τὰ βασίλεια ὑπαντήσας ὁ χρηματίσας πατριάρχης Νίφων ἤρετο ὅ,τι βούλοιτο πράττειν ἐπὶ τῷ πάππῳ· τοῦ δὲ φιλάνθρωπα φήσαντος καὶ βασιλικὰ ἐδυσχέρανέ τε τὰ μέγιστα καὶ ἐμέμφετο. ἦν γὰρ οὗτος καὶ πρὸς ἅπαντας μὲν τοὺς εὖ πράττοντας τὴν γνώμην διάστροφος καὶ φθόνου μεστός· ἰδίᾳ δ' ἐς τὰ μάλιστα ἦν B μῖσος ὑποκαθήμενον τρέφων ἐκ πολλοῦ κατὰ τοῦ γηραιοῦ βασι- C λέως, ὅτι μὴ ἐπεκούρησε τούτῳ, ὅτε τὰς δίκας τῆς τε ἱεροσυλίας καὶ τῶν ἄλλων ἀτοπημάτων ἐπ' αὐτοφώρῳ ἑαλωκὼς τῶν πατριαρχικῶν ἐκπέπτωκε θρόνων. ὅθεν πρῶτον δι' ἓν μὲν δὴ τοῦτο, καὶ δεύτερον, ὅτι καὶ τοὺς πατριαρχικοὺς αὖθις ὠνειροπόλει θρόνους D καὶ ἐβούλετο τοῦτον ἐκ μέσου πεποιηκὼς ἀκώλυτον εὑρεῖν τὴν τῆς δόξης ἀνάβασιν, φησὶ πρὸς τὸν βασιλέα· „εἰ βούλει," φησί,

23. καὶ ante ἐβούλετο add. Boiv.

men omne remisi, multo magis vobis id erga conservos vestros est faciendum; partim quia exemplum meum imitari debetis; partim quod non ignoratis, haud eundem esse exitum eius caedis, qua Imperator, ac eius, qua homo privatus interfectus sit." (X.) Quod si et nos, seniori Imperatori merito addicti, tempestatis illius fluctus aliquot sustinuimus, nihil est novi. Neque enim aequum erat, nos neutri parti studere, ut Solon monuit. Praeterea consentaneum est, ipso pastore percusso universum gregem pro rata parte mala perpeti.

7. Fuit ille dies quartus et vigesimus mensis Maii undecimae Indictionis, quo haec omnia gesta sunt. Eo ipso die sub vesperam Imperatori in palatium redeunti obviam factus Niphon, qui patriarcha fuerat, rogat, quo pacto tractaturus esset avum? Illo respondente, humaniter et ut Imperatorem deceret, gravissime tulit eumque reprehendit. Erat enim hic cum erga eos omnes, quibus fortuna favebat, perverso animo et invidentia plenus, tum privatim ac praecipue in seniorem Imperatorem odium obscurum et inveteratum animo alebat; quod is nullam sibi opem tulisset, cum sacrilegii caeterorumque criminum reus manifesto deprehensus atque condemnatus patriarchico solio exciderat. Itaque ob eam primum causam, deinde et quia patriarchatum denuo somniabat, volebatque ad eam dignitatem aditum sibi facilem illo sublato reperire, Imperatorem sic alloquitur: „Si citra metum

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

„βασιλεύειν ἀφόβως, μὴ δῷς ἑτέρῳ τὴν δόξαν σου· ἀλλὰ πάντα
τοῦ πάππου τὰ τῆς βασιλείας ἀφελόμενος σύμβολα τρίχινον ῥάκος
ἀνάγκασον ὑπελθεῖν, κἄπειτα ἢ πρὸς εἱρκτὴν, ἢ πρὸς ὑπερορίαν
παράπεμψον." ἔφεσις γὰρ τῷ μοχθηρῷ τούτῳ Νίφωνι ζέουσα,
μὴ αὐτὸν μόνον χρηματίσαντα λέγεσθαι πατριάρχην, ἀλλὰ κἀ-
E κεῖνον χρηματίσαντα βασιλέα. φάρμακον γάρ τι τοῦτο τῆς αὐτοῦ
βασκανίας ἐνόμιζεν οὐκ ἐνθυμούμενος ὅλως ὁ μάταιος, ὅτι φαῦ-
λον καὶ ἀφανῆ τυγχάνοντα ἄνθρωπον ἀνειληφὼς ἐκεῖνος καὶ τιμὰς
ἐκ τιμῶν ἀεὶ χαριζόμενος ἐπὶ μέγιστον ὕψωσε δόξης τε καὶ πλού-
του καὶ περιφανείας. (Β.) Ἀλλὰ τούτοις αὐτοῦ γε τοῖς λόγοις
καὶ τῶν περὶ τὸν βασιλέα τινὲς συμβήσαντες ἔπεισαν ἀποθεῖναι
P. 263 τὴν περὶ τὸν πάππον φιλάνθρωπον γνώμην· καὶ εἰ μὴ τελέως,
ἀλλ' οὖν ἀμφιῤῥεπῆ πεποιήκασι καὶ βουλομένῳ συμμεριστὴν ἑαυτῷ
V. 218 τῆς βασιλείας καταστῆσαι τὸν πάππον, ἐμπόδιον οὗτοι κατέστη-
σαν. ὅθεν μετὰ πλεῖστα σκέμματα κεκύρωται, περικεῖσθαι μὲν
τὸν πάππον τὰ βασιλικὰ σύμβολα, καθῆσθαι δ' ἐν τοῖς τῶν βα-
σιλείων θαλάμοις ἀπρόϊτόν τε καὶ ἄπρακτον, ἔχοντα πρὸς δια-
τροφὴν ἑαυτοῦ τε καὶ ὅσοι ἐναπελείφθησαν αὐτῷ μειρακίσκοι τὴν
B ἐπέτειον πρόσοδον τῆς ἁλιευτικῆς, ἣ πρὸ τοῦ Βυζαντίου τελεῖται,
δέκα χιλιάδων τέως ἔγγιστα οὖσαν· τὸν δὲ μέγαν λογοθέτην τὸν
Μετοχίτην ὑπερόριον πέμψαι ἐς Διδυμότειχον. (Γ.) Ἠσαΐας δ'
ὁ πατριάρχης καταβληθέντα θεασάμενος τοσούτων ἐτῶν βασιλέα
καὶ οἷον εἰπεῖν κατειρχθέντα οὐκ ἐκάμφθη τὰ σπλάγχνα, ἀλλ'
C ὑπερήσθη καὶ φωνὴν ἀφῆκεν ἐλέγχουσαν τήν τε σκληρότητα καὶ
τὴν ἄνοιαν, ἢ μᾶλλον ἀπόνοιαν αὐτοῦ. „εὐφρανθήσεται γὰρ,"

imperare studes, ne dato honorem tuum alteri; sed omnibus Imperii insignibus avo ablatis cilicium iniicito, et vel in carcerem coniicito, vel relegato." Id enim nefarius ille Nipho cupide agebat, ut non ipse solum pridem patriarcha, sed et Andronicus pridem Imperator diceretur. Hoc enim invidentiae suae remedium statuebat homo vanus, haud reputans, se vilem adhuc et obscurum ab illo susceptum et honoribus subinde auctum ad summum denique splendoris, opum et dignitatis gradum ab eodem fuisse evectum. (II.) His autem eius verbis alii quoque nonnulli proceres suffragati Imperatori persuaserunt, ut benignam erga avum mentem exueret, et eum si non omnino perverterunt, dubium certe ac vacillantem effecere. Volenti quippe avum Imperii socium admittere ii obstiterunt. Unde post plurimas deliberationes decretum, ut avus Imperii quidem insignia gestaret, sed in palatii thalamis sederet otiosus, nec in publicum prodiret, et ad suum ipsius victum, nec non adolescentum, qui cum eo remanserant, haberet annuum reditum piscationis, qui ante Byzantium penditur (erat autem illo tempore fere decies mille aureorum); magnus vero Logotheta Didymotichum relegaretur. (III.) Porro Esaias patriarcha tot annorum Imperatorem solio deturbatum et velut coniectum in carcerem videns non indoluit, sed exultavit, et vocem emisit duritiae suae et amentiae ac potius insaniae testem: „Lae-

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

φησὶ, „δίκαιος, ὅταν ἴδῃ ἐκδίκησιν·" δίκαιον μὲν ἑαυτὸν ὀνομάζων, ἐκδίκησιν δὲ τὴν τοῦ βασιλέως καθαίρεσιν. ἔπειτα πρὸς ἄμυναν ἔβλεψε καὶ καταδρομὴν τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων· καὶ τοὺς μὲν ἀργεῖν τῆς ἱερωσύνης ἐκέλευσεν ἐπὶ ῥητοῖς ἔτεσι, τοὺς δὲ μέχρι τελευτῆς. ἔστι δ' οἷς καὶ μετριώτερον ἐπήνεγκε τὸ ἐπιτίμιον· ἁπλῶς δ' εἰπεῖν, οὐδένα τῶν τῷ γηραιῷ βασιλεῖ συμφρονούντων D εἴασεν ἀτιμώρητον. (Δ.) Ἐν τούτοις καὶ Ἰωάννης, ὁ ἐμὸς μετά γε θεὸν κηδεμὼν ἀπὸ βρέφους φανείς, ὁ πρὸς μητρὸς θεῖος ἐμοὶ, εἰς βαθὺ γῆρας ἐληλακὼς καταλύει τὸν βίον ἐν τῇ λαχούσῃ μητροπόλει, μηδὲν μήθ' ὑπὸ γήρως, μήθ' ὑπὸ τῆς πληγῆς τῶν ποδῶν τυραννηθεὶς καθυφεῖναι βραχὺ τῆς ἡλικιώτιδος καὶ μεγάλης ἀσκήσεως μέχρι τελευτῆς αὐτῆς. ἦν δ' ἡ λαχοῦσα E τοῦτον μητρόπολις ἡ κατὰ Πόντον Ἡράκλεια. ὃν δὴ καὶ πρῶτον εἶδε δῆμος Ἡρακλειώτης, πατέρα χρηστὸν καὶ θεοῦ μεστὸν, οὐκ ἀγρότην ἄνδρα καὶ διδάσκαλον αὐτοσχέδιον καὶ γλῶτταν ἐν οὐ καιρῷ προτείνοντα βακχεύουσαν ἀπὸ δίφρου καὶ κόπτουσαν μὲν τὰς ἐπὶ τοῦ βήματος ἀκοὰς καὶ πολὺν ἐπαντλοῦσαν τὸν ἄλογον θόρυβον, πρὸς δέ τι χρήσιμον οὐδαμῇ ἀπαντῶσαν· ἀλλ' ἐξ ἔτι νέου γλῶσσαν καὶ ἀκοὴν καὶ διάνοιαν παιδευθέντα καλῶς πάσῃ F παιδείᾳ τῶν τε τοῦ πνεύματος λόγων καὶ ὅσοι τῶν θύραθεν· ὡς ἔχειν ἀρκούντως ἤδη καὶ βίῳ καὶ λόγῳ τοῖς ὑπηκόοις διδόναι θεσμοὺς καὶ κανόνας, ὁπόσοι κοσμοῦσιν εὐτραπελίαν ἠθῶν καὶ ῥυθμίζουσι παλάμης κράτος καὶ θυμὸν μετριάζειν παρασκευάζουσι καὶ

2. τὴν add. A. 10. μητροπόλει om. A. 14. Ἡρακλεώτης A.

tabitur," inquit, „iustus, cum viderit ultionem;" se ipsum quidem iustum, Imperatoris vero abdicationem ultionem vocans. Deinde ad vindictam et ad persequendos episcopos ac presbyteros sese convertit, eorumque aliis sacerdotalis muneris administratione ad certos annos interdixit, aliis usque ad obitum. Fuere etiam, quos lenius mulctarit. Sed, ut paucis absolvam, neminem eorum qui seniori Imperatori favissent impunitum dimisit. (IV.) In his et Ioannes, qui meus ab infantia post Deum curator fuerat, matris meae frater, provecta aetate in sua metropoli vitam cum morte commutat. Quem neque senium, neque pedum plaga adducere potuit, ut de iuvenili et vehementi austerioris vitae exercitatione quicquam ad obitum usque remitteret. Erat autem eius metropolis Heraclea Pontica. Sed et hunc Primum populus Heracleoticus vidit; patrem bonum et Deo plenum, non agrestem virum et temerarium doctorem et linguam e suggesto insanam et importunam exertantem, quae et auditorum aures sauciaret, et magnum ineptumque tumultum excitaret, nunquam vero ad utilia se conferret: sed et lingua et auribus et animo ab adolescentia probe institutum et omni doctrina tum sacra tum profana imbutum, ut et moribus et eloquentia satis ad auditores suos regendos instructus esset, et ad eas regulas praescribendas, quae morum elegantiam forment, et vires praevalidas temperent, et animorum im-

A. M. 6836 ad 6849 ἀκόλαστον ἅπαν ταλαντεύουσι κίνημα. Ἔξεστι δὲ τοῖς βουλομένοις ἀκούειν κατὰ μέρος ὁποῖος καὶ ὅσος τὴν ἅπασαν ἀρετὴν ὁ ἀνὴρ ἐξ οὗπερ ἡμεῖς αὐτῷ συγγεγράφαμεν βίου.

Imp. Andron. Iunioris.

η'. Ἀλλὰ γὰρ οὔπω τριάκοντα παρῆλθον ἡμέραι καὶ ἀκούσας
P. 264 V. 214 ὁ βασιλεύς, ὡς ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων Μιχάηλος ἐξιὼν κατατρέχει τὰς ἀστυγείτονας πόλεις καὶ χώρας Ῥωμαίων, μέλλει δ' αὐτίκα προχωρήσειν ἄχρι καὶ Διδυμοτείχου καὶ Ἀδριανουπόλεως, μισθοφορικὸν ἐπαγόμενος οὐκ ὀλίγον ἐκ τῶν παρὰ τὸν Ἴστρον οἰκούντων Σκυθῶν, ἔξεισι τὴν ταχίστην καὶ φθάνει πρὸς Ἀδριανούπολιν· κἀκεῖθεν πέμψας πρέσβεις ἐζήτει μαθεῖν τὴν τοῦ παρα-
B σπονδῆσαι αἰτίαν· καὶ ἤκουσεν ἐκεῖθεν, ὡς „ἥκιστα ἦν σοι τῶν δυνατῶν εἰσελθεῖν ἐς Βυζάντιον καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀρχὴν περιζώσασθαι, εἰ σύμμαχος αὐτὸς ἐβουλόμην τῷ πάππῳ γίνεσθαι τῷ σῷ, χρήματά τε καὶ χώραν ὅμορον ἐπαγγελλομένῳ μοι δώσειν· ἃ πάντα νῦν ἐζημίωμαι σοῦ γε εἵνεκα καὶ τῶν σῶν ἐπαγγελιῶν. οἶσθα γάρ, ὡς πολλῶν με τῶν ἐπαγγελιῶν ἐμπέπληκας καὶ πολλῷ μειζόνων ἢ ὁ πάππος ὁ σός, οὐ μόνον τοῦ μὴ συμμαχεῖν ἐκείνῳ γε εἵνεκα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἐπὶ τῇ σῇ ἀδελφῇ κῆδος
C καὶ τὴν συγγένειαν." ὁ δὲ βασιλεὺς δειλίας αἰτίαν ἐκφεύγειν ἐθέλων, καίτοι μὴ ἀντίπαλα κεκτημένος στρατεύματα, μηδὲ ἀξιόμαχα πρὸς τὴν τῶν ἐχθρῶν δύναμιν, ὅμως πολέμῳ τὴν τῶν πραγμάτων κρίσιν ἐπιτρέπειν ἔγνωκε δεῖν. τόλμῃ γὰρ φυσικῇ μᾶλλον ἢ λογισμοῖς τε καὶ σκέμμασιν ἐκέχρητο πρὸς ἅπαντα τὰ

2. κατὰ μέρος add. A. 7. καὶ ante Διδυμ. add. A. 19. καὶ τὴν συγγέν. add. A.

petus moderentur, et omnem immodestum motum coerceant. Quantus autem et qualis fuerit hic vir in omni genere virtutum, ex vita eius a nobis conscripta cuivis particulatim cognoscere licet.

8. Sed priusquam triginta dies elaberentur, cum audisset Imperator Michaëlem Bulgarorum principem finitimas Romanorum urbes et provincias incursare, statimque Didymotichum et Adrianopolin usque, Scytharum ad Istrum habitantium non parva manu mercede conducta, progressurum esse; ipse Adrianopolin profectus quam celerrime legatos ad illum mittit et rupti foederis causam quaerit. Cui ad hunc modum ille respondit: „Tu nullo pacto Byzantium ingredi et rerum potiri potuisses, si ego avo tuo opem ferre voluissem, et pecuniam et finitimam provinciam mihi pollicito: quibus nunc tua et tuarum promissionum causa omnino fraudatus sum. Quantis enim promissis me oneraris ipse nosti, iisque longe maioribus quam avus tuus, non tantum ut ne eum adiuvarem, sed et propter sororis tuae matrimonium et iunctam tecum affinitatem." At Imperator ad cavendam ignaviae suspicionem, quanquam non paribus copiis nec ad propulsandas hostium vires idoneis instructus, tamen Martis aleam experiendam esse duxit. Naturalem enim audaciam magis, quam rationem aut consilium sequebatur,

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

συμπίπτοντα. ὅθεν πολλή τις ἐγίγνετό σπουδὴ καὶ παρασκευὴ τῶν ἑκατέρωθεν στρατοπέδων· καὶ ἦν ἐν κινδύνοις καὶ φόβοις πολλοῖς τὰ Ῥωμαίων πράγματα. δείσασα δ' ἡ μήτηρ καὶ δέσποινα περὶ τῷ υἱῷ διαπρεσβεύεται πρὸς ἀμφοτέρους περὶ τῶν ἐν ἀλλήλοις σπονδῶν· καὶ γίνεται διαλλακτὴς ἀμφοτέρων, ἅτε μήτηρ D ἀμφοτέρων τυγχάνουσα καὶ τὸ θαῤῥεῖν ἐντεῦθεν μακρὸν κεκτημένη τὴν ἐπιτίμησιν ὁποίαν ἐθέλοι καθ' ἑκατέρων ἐπενεγκεῖν. οὕτω μὲν οὖν τῶν σπονδῶν γενομένων χρήματα πλεῖστα δεξάμενος ὁ Μιχάηλος ἀνεχώρησεν οἴκαδε. (Β.) Ὁ μέντοι μέγας λογοθέτης ὁ Μετοχίτης ἐς τὴν ὑπερορίαν ξὺν οὐδενὶ κόσμῳ ἀπαγόμενος τῷ τῆς στραγγουρίας νοσήματι κάτοχος ἐγεγόνει· ὃ καὶ μᾶλλον ἐπίεζε P. 265 τοῦτον, ἢ πάνθ' ὅσα ἐπεπόνθει, εἱρκτὴν λέγω καὶ δόξης ἔκπτωσιν καὶ χρημάτων ἀφαίρεσιν καὶ φαύλων ἀνθρώπων ἐλέγχους καὶ λοιδορίας. (Γ.) Ὁ δὲ τοῦ βασιλέως πάππος δριμυτέραν τὴν ἕξιν τοῦ σώματος ἐκ τῆς λύπης κτησάμενος τέως μὲν τοῖν ὀφθαλμοῖν τὸν ἕτερον ἐζημίωται, τῆς ὀπτικῆς αὐγῆς μαρανθείσης. οὐ πολλῷ δ' ὕστερον καὶ τὴν ἑτέραν τῶν ὄψεων προσεζημίωται καὶ διέμεινεν οὕτως ἑξῆς νυκτί τε δουλεύων διηνεκεῖ καί, τὸ τῆς θείας φάναι γραφῆς, τὸ πόμα ἑαυτοῦ μετὰ κλαυθμοῦ κιρνῶν καὶ ἄρτον B ὀδύνης ἐσθίων. ἐῶ γὰρ λέγειν τοὺς ἐμπαιγμοὺς καὶ τὰς ἀσέμνους λοιδορίας τῶν φυλάκων ὁμοῦ καὶ τῶν οἰκετῶν, ὁποίας καὶ ὅσας αὐτοῦ καταχέοντες ἦσαν. ἐῶ δ' αὖ καὶ ὅπως ἄδεια δέδοται πάσαις V. 215 ταῖς πλυνούσαις εἰσιέναι ὁπότε βούλοιντο πλύνειν ὧντινων βούλονται τὰ ἱμάτια παρὰ τὸ ῥέον ὕδωρ διὰ τῆς τοῦ παλατίου αὐλῆς· καὶ ὅπως τοῖς ἐκ γειτόνων ἀλόγοις ζώοις καταπάτημα γέγονε τὰ C

3. δέσποινα A., δεσποίνη W. 9. ὁ Μετοχ. add. A.

quicquid accidisset. Quare magno studio exercitus utrinque se parabant; Romana autem respublica in magno periculo et metu versabatur. Mater vero eademque Imperatrix filio timens ad utrumque de pacificatione legatos mittit eosque reconciliat, quippe amborum mater. Unde etiam utriusque obiurgandi auctoritatem usurpare non dubitabat. Sic pace facta Michaël maxima pecunia accepta domum rediit. (II.) Caeterum magnus Logotheta Metochites, cum in exilium indigno more ac modo abduceretur, in stranguriam inciderat; quae molestior ei fuit, quam caetera omnia quae perpessus fuerat, carcere inquam, iactura dignitatis, opum ereptione, vilium hominum obtrectatione et convicio. (III.) Imperatoris vero avus, corrupto ex doloris acerbitate corporis habitu, unius oculi usum amisit, eius videlicet lumine sensim extincto; nec multo post alterum etiam; et deinceps in perpetua nocte vixit: ac, ut sacrae litterae loquuntur, potum suum cum fletu miscuit, et panem doloris comedit. Omitto enim illusiones et foeda convicia, quibus et custodes eum et famuli lacessebant. Mitto etiam, omnibus lotricibus datam licentiam ingrediendi palatium quandocunque vellent, ad lavandas quorumlibet vestes in aqua, quae per palatii aulam fluebat; et ut a vicinorum bestiis

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

βασίλεια καὶ νομὴ, ὄνοις λέγω καὶ ἵπποις καὶ βουσὶ καὶ ὄρνισι κατοικιδίοις. καὶ εἴ τι δὲ τοιοῦτον ἕτερον εἰς ἐμπαιγμὸν καὶ περιφρόνησιν τοῦ γηραιοῦ βασιλέως ἦν, πάντ' οὐκ ἠμέλει πράττων καὶ συνεργῶν ὁ πρωτοστράτωρ, τῶν ἐν Βυζαντίῳ πραγμάτων ἐπίτροπος ὢν καὶ διοικητὴς τηνικαῦτα. (Δ.) Μόνος ὁ μέγας δομέστικος ὁ Καντακουζηνὸς ἄχραντον διετήρησε λοιδορίας καὶ D γνώμην καὶ γλῶσσαν καὶ ἦθος πρός τε τὸν βασιλέα καὶ ὅσοι τῆς προσούσης ἐξέπεσον δόξης. οἱ δ' ἄλλοι καθάπερ ἄκρατον πεπωκότες τὴν τοῦ καιροῦ περιπέτειαν μεθυούσῃ γνώμῃ πρὸς τὰς ἐνεστώσας τύχας ἐχρήσαντο. συνέσει γὰρ οὗτος αὐτοφυεῖ καὶ βαθείᾳ φρενῶν αὔλακι κοσμούμενος ὁ ἀνὴρ ἐς τοὺς τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγαθοὺς χαρακτῆρας ἐκείνους ἀνῆγεν ἑαυτὸν κατά τε μεγαλοπρέπειαν τρόπων καὶ δεξιᾶς ἀφθονίαν. καὶ νῦν γὰρ εὐτυχῶς τῶν E πραγμάτων ἐλθόντων αὐτῷ ὁ δὲ οὐκ ἐνετρύφησε τῇ τύχῃ, οὐδ' ὑπὲρ τὸ μέτρον ἦρε τὴν ὀφρὺν, ἀφειδήσας ἴσως ἐς τὸ φιλότιμον τοῦ φρονήματος· ἀλλ' ἔμεινε τῆς σωφροσύνης τῶν ὅρων ἐντὸς ἀκλινής. „καὶ νῦν ἐμοὶ νήφειν" (ἔλεγε) „χρεὼν, ὅτε τοὺς ἄλλους μεθύειν ἀνάγκη." στάδιον γὰρ, ὡς εἰπεῖν, καθορᾶται καὶ βάσανος ἀκριβὴς ταῖς ἀνθρωπίναις ψυχαῖς, ὁπόσα κατὰ χρόνον εὐτυχήματα φύεται, παρὰ τοσοῦτον ἐς ὕβρεως ὄγκον ὑψοῦντα τοὺς F ἄφρονας, παρ' ὅσον τοῖς εὖ φρονοῦσι βεβηκυίας γνώμης βεβηκότα φέρει τρυγῶντα πολλαχόθεν τὸν ἔπαινον. (E.) Ἐν τούτοις ἐξάγεται καὶ ὁ Συργιάννης τῆς εἱρκτῆς, ὅρκους ἐγγράφους πρότερον δοὺς καὶ ἐπαρασάμενος ἑαυτῷ τὰ φρικωδέστατα, εἰ μελετήσειέ τι

2. ἐμπαιγμοὺς A. 6. δὴ ἐτήρησε A. 24. μελετήσει ἔτι A.

palatium conculcatum et depastum sit, asinis inquam, equis, bobus et domesticis volucribus. Denique si quid aliud huiusmodi erat, quod ad illum illudendum pertineret, id omne Protostrator et ipse faciebat, et aliis ut facerent auctor erat, cum is eo tempore curator et administrator Urbi praeesset. (IV.) Solus Cantacuzenus magnus Domesticus animum et linguam et mores, tum erga Imperatorem, tum erga alios, qui dignitatibus exciderant, ab omni convicio temperavit et incontaminatos servavit. Caeteri vero, illa temporum conversione velut multo mero ebrii, insolenter fortuna abusi sunt. Ille contra, naturali prudentia et magno ingenio ornatus, se ad praeclara illa veterum exempla componebat, qui et moribus magnifici et manu liberales fuissent. Et cum tunc res ei feliciter successissent, fortuna corruptus non lasciviit, neque immodice supercilium arrexit nimia videlicet ambitione abreptus; sed intra modestiae limites immotus mansit. „Nunc me," inquit, „sobrium esse oportet, cum alii non ebrii esse non possunt." Prosperi enim successus, veluti palaestra quaedam, humanas mentes certo indicio explorant, et eos qui vecordes sunt tam insolentes reddunt, quam cordatum quemque constantiae, moderationis et gravitatis laudibus cumulant. (V.) His temporibus Syrgiannes carcere educitur, scripto prius iureiurando dato et atrocissima quaeque sibi imprecatus, si quid contra Impe-

κατὰ τοῦ βασιλέως· εἰ δ' ὅπως ποθ' ἁλοίη ψευδόμενος ὑπὸ κρι- A. C. 1328 ad 1341 ταῖς ἀπροσωπολήπτοις, μετὰ τοῦ κληρονόμον εἶναι τῶν φρικωδεστάτων ἐκείνων ἀρῶν καὶ κεφαλικὴν ὑφίστασθαι τιμωρίαν. (ς'.) Ἀλλὰ γὰρ ἐν τούτῳ τῷ ἔτει καὶ ἅμα τῷ ἐφεξῆς, ἠρεμησάσης Imp. Andron. Iunioris. τῆς τῶν Ῥωμαίων στάσεως καὶ τῶν ἐπ' ἀλλήλους πολέμων καὶ P. 266 ἐκδρομῶν πεπαυμένων, τοσαύτην εὐθηνίαν ἐθεάσαντο σίτου Βυζάντιοι, ὁπόσην οὐδὲ τούτων οἱ πρόγονοι πάλαι πολὺν ἤδη τὸν χρόνον.

θ'. Ἄρτι δὲ τῆς ὥρας ἐπιστάσης, ἐν ᾗ φυτηκομοῦσαι καὶ A. C. 1329 V. 216 ζωγραφοῦσαι τὴν γῆν αἱ τοῦ ἦρος χεῖρες τῇ ποικίλῃ τῆς χλόης B βαφῇ πλείστην ταῖς τῶν ἀνθρώπων ὄψεσι τὴν τέρψιν χαρίζονται, ἑτοίμους ὁ βασιλεὺς τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις εἶναι παρεκελεύσατο. βούλεσθαι γὰρ αὐτὸν διαβῆναι πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ πόλεμον ἄρασθαι κατὰ Ὀρχάνου, τοῦ τῆς Βιθυνίας ἡγεμονεύοντος, τά,τε ἄλλα καὶ ὅτι Νίκαιαν τὴν προκαθημένην Βιθυνίας πόλιν κινδυ- C νεύει χειρώσασθαι, διπλῷ πολέμῳ πολιορκῶν, λιμῷ καὶ στρατῷ. λήγοντος μὲν οὖν ἤδη τοῦ ἦρος ὁ στρατὸς διαπεραιούμενος τὸν πρὸ τοῦ Βυζαντίου πορθμὸν διέβαινεν ἐς Ἀσίαν ἅμα τῷ βασιλεῖ, δισχίλιοι μὲν τοῦ στρατοῦ τὸ ἀπόλεκτον ὄντες· τὸ δὲ πλεῖστον ἀγοραῖοί τινες καὶ βάναυσοι καὶ δῆλοι ὄντες κιβδηλεύσειν τὴν μάχην. ἐπεφέροντο γὰρ καὶ τὰ τῆς δειλίας τεκμήρια, ἀκάτιά φημι καὶ ἐφόλκια πλεῖστά τε καὶ οἷον εἰπεῖν ἰσάριθμα τοῖς ἑαυτῶν σώ- D μασιν, ἵνα φυγῆς γενομένης ἑτοίμως ἔχωσι πρὸς αὐτήν. περὶ γὰρ διώξεως καὶ νίκης οὐδὲν αὐτοῖς οὐδαμῇ μεμελέτηται. ὁ δὲ τῆς

ratorem moliretur: hac etiam lege sibi dicta, si quovis modo apud integros iudices mendacii convinceretur, non solum ut diris illis esset obnoxius, verum etiam ut capite plecteretur. (VI.) Caeterum hoc et sequenti anno, seditione Romanorum sedata, cum et a praeliis et ab excursionibus mutuis cessatum esset, tantam frumenti copiam Byzantii viderunt, quanta nec apud maiores illorum longo ante tempore extiterat.

9. Sed cum id modo tempus venisset, quo Veris manus terram arborum comis ornantes eandemque variis herbarum et florum coloribus pingentes amoenissimum oculis hominum spectaculum praebent, Imperator copias Romanorum praesto esse iussit. Etenim velle se traiicere in Asiam, et Orchani, Bithyniae principi, bellum inferre, cum aliis de causis, tum quod periculum esset, ne is Nicaeam, primariam Bithyniae urbem, bello duplici, fame nempe et exercitu, oppugnatam subigeret. Vere igitur iam exeunte, traiecto Byzantio freto, exercitus una cum Imperatore in Asiam transiit; milites quidem selecti bis mille; reliqua autem ac maxima turba homines circumforanei atque opifices, quos facile cerneres pugnam velut adulteraturos esse. Advehebant enim secum ignaviae argumenta, lembos et naviculas plurimas et fere tot, quot erant homines, ut ad fugam, si opus foret, parati essent; de persequendo et superando hoste nihil prorsus cogitantes.

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

Βιθυνίας ἀρχηγὸς τῶν Τούρκων τοὺς τὰ πολέμια ἐμπειροτέρους
ἐκλέξας τὰ στενὰ τῶν ὁδῶν ἐπεπόμφει φυλάττειν. αὐτὸς δ' ὀκτα-
κισχιλίους ὁπλίτας λαβὼν ἔξεισι τὸν βασιλέα ἐκδεξόμενος. ὅθεν
βασιλεῖ τριταίῳ μετὰ τὴν ἐς Ἀσίαν διάβασιν περί τι πολίχνιον γε-
E νομένῳ παράλιον, Φιλοκρήνην οὑτωσί πως ὠνομασμένον, ἐπεὶ
ἐμεμαθήκει τὰς πέριξ δυσχωρίας διειληφότα παρακαθῆσθαι μετὰ
P. 267 τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοπέδου τὸν Ὄρχανον, ἐνταῦθα καὶ αὐ-
τῷ πήξασθαι τὸ στρατόπεδον καὶ διανυκτερεῦσαι ξυνεβεβήκει.
(B.) Ἐπεὶ δ' ἅμα ἡλίῳ τῶν βαρβάρων ἐνίους ἑώρα τῶν πέριξ
ὀρῶν παρακατιόντας, πρῶτα μὲν ψιλοὺς, ἔπειτα δ' ὁπλίτας,
καὶ μάλιστα ἄλλους ἱππέας, ὁπλισάμενος καὶ αὐτὸς ἤλαυνεν ἐπ'
αὐτούς. πρῶτα μὲν οὖν ἀκροβολισμοὶ παρὰ τῶν βαρβαρικῶν
ἐγίγνοντο τοξοτῶν πόῤῥωθεν ἱσταμένων καὶ οὐ μάλα ἐθελόντων
B τέως προσιέναι. ὅπερ οὐ νόμιμον ὁ βασιλεὺς εἶναι λογισάμενος
τοῖς βαρβάροις, ἀλλὰ δειλίαν, θάρσος τε ἀνελάμβανε καὶ παρε-
ξιέναι κατ' ὀλίγους καὶ ἐξιππάζεσθαι τὰς τάξεις ἐκέλευεν. ὅπερ
οὐκ εἰς καλὸν ἀποβήσεσθαι πέρας ἔνιοι τῶν περὶ αὐτὸν ἐμπειρο-
V. 217 τέρων φάσκοντες οὐκ ἠδυνήθησαν ἐπισχεῖν. ἐπεὶ δ' οὕτω κενεμ-
βατούσης τῆς μάχης παρῄει τὸν μεσημβρινὸν ὁ ἥλιος, ὁπότε δὴ
μάλιστα κατὰ γῆς αὐτὸς ἀκμαιοτέραν καταπέμπει τὴν φλόγα,
C θεασάμενος ἄνωθεν ἐκ τῆς ἀκρωρείας ἀπαγορεύοντας ἤδη Ῥω-
μαίους ἔκ τε τοῦ καύματος ἔκ τε τῶν συνεχῶν δρόμων καὶ περιδρο-
μῶν, ὁ Ὄρχανος κάτεισι καὶ αὐτὸς, οὐκ εὐαρίθμητον ἐπαγόμενος

11. μάλα ἄλλους A., Boiv. coni. μάλα πολλοὺς, μάλιστα τοὺς ἄλ-
λους W. in mg.

Bithyniae vero princeps Turcos rei militaris peritissimos delegerat et ad custodiendas viarum angustias miserat. Ipse autem, octo millibus armatorum acceptis, Imperatori occursurus exit. Qui cum tertio die, ex quo Asiam ingressus fuerat, ad oppidulum maritimum, cui Philocrene nomen est, pervenisset, ac didicisset Orchanem, angustiis circumcirca occupatis, cum barbarico exercitu in proximo consedisse, ipse quoque castris ibi positis pernoctavit. (II.) Cum autem barbaros nonnullos, orto statim sole, e circumiacentibus montibus descendere videret, levis primum, deinde et gravis armaturae milites, atque in primis equites; ipse etiam arma cepit et ad eos contendit. Ac primum sagittarii barbarorum eminus tela in nostros coniecerunt, nec propius accedere voluerunt. Id quod Imperator barbaris familiare esse non cogitavit, sed timoris argumentum credidit. Itaque fiducia sumpta paucos subinde equites evagari et excurrere extra ordines iussit. Quod non feliciter casurum esse cum aliqui ex iis, quos circa se habebat, iique caeteris peritiores, affirmarent, impetum tamen eius reprimere non potuerunt. Dum autem haec tumultuaria pugna ultra meridiem producitur, quo tempore gravissimus solis aestus est; Orchanes e vertice montis Romanos et aestu et continuis cursibus et circumcursationibus iam defatigatos esse conspicatus descendit et ipse cum exercitu non facile nu-

στράτευμα. καὶ περιστάντες σὺν ἀσήμῳ τῇ κραυγῇ οἱ μὲν συχνοῖς A. C.
τοῖς βέλεσιν ἔβαλλον, οἱ δὲ τοῖς ξίφεσι κατὰ στόμα προσυπαν- 1328
τῶντες ἔπαιον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὴν πρώτην ἐκείνων ἔφοδον γενναίως ad 1341
ὑπενεγκόντες εὐρώστως ἠμύνοντο μέχρι πολλοῦ καὶ πλείστους ἐτι- Imp. Andron. Iunioris.
τρωσκόν τε καὶ ἔσφαττον. ἔπειτα τὴν νύκτα βλέποντες οὐκ εἰς D
μακρὰν ἐπιοῦσαν καὶ δεινὸν ἡγησάμενοι τὸ ἐν πολεμίᾳ νυκτομα-
χεῖν, ἐπὶ πόδα ἀνεχώρουν ἐπειγόμενοι παρὰ τὸ οἰκεῖον στρατόπε-
δον. ὅτε καὶ μάλιστα σφοδρότερον ἐπιτιθέντες οἱ βάρβαροι οὐκ
ὀλίγον εἰργάζοντο φόνον τῆς τε ἵππου καὶ αὐτῶν, ἕως ἡ νὺξ ἐπελ-
θοῦσα τὴν μάχην διέλυσε. τέτρωται δ' ἐν τούτοις καὶ ὁ βασι-
λεὺς ἅτερον τοῖν ποδοῖν ἐλαφρῷ τινι βέλει καὶ οὐ μάλα καιρίῳ. E
(Γ.) Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ νυκτὶ γίνεταί τι θέαμα ἐλεεινὸν καὶ προφα-
νής τις θεομηνία. ἐπεὶ γὰρ ὁ βάρβαρος ἐτεθαυμάκει θεασάμενος
τῶν Ῥωμαίων τήν τε ὅπλισιν καὶ τὴν ἀνδρικὴν ἔνστασιν, ἐνόμισεν
οὐ μέχρι τούτου στῆναι θελήσειν αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ἐς τὰ πρόσω
χωρεῖν ἐς τὴν ὑστεραίαν. ὅθεν τριακοσίους ἐκεῖ καταλελοιπὼς ἱπ-
πέας θεωρίας εἵνεκα, αὐτὸς τὴν ὅλην ἀναλαβὼν στρατιὰν ἤλαυνεν F
ἐς τὰ πρόσω, σπεύδων προκαταλαβεῖν τὰ τῶν ὁδῶν καιριώτερα.
ἐκεῖνος μὲν οὖν οὕτως ᾤχετο ἀπιών· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐς τὸ τῆς Φιλο-
κρήνης εἰσῄει πολίχνιον θεραπείας εἵνεκα τοῦ ποδός. ὅπερ ὁ στρα-
τὸς θεασάμενοι τῶν Ῥωμαίων καὶ ἥκιστα καθαρῶς τὴν αἰτίαν
μεμαθηκότες φεύγειν ἐνόμισαν ὑπὸ δειλίας αὐτόν. μέλλειν γὰρ
ἐπικείσεσθαι τούτοις νυκτὸς τὸν Ὄρχανον μετὰ μάλα πολλοῦ τοῦ
στρατοῦ καὶ μηδένα ζῶντα Ῥωμαίων καταλιπεῖν, τὸν ἐς τὴν ὑστε- P. 268

12. τῇ add. A. 18. τὰ πρ.] τὸ A.

merabili. Qui confuso clamore edito undique irruentes partim sagittis crebris nostros petunt, partim cominus gladiis rem gerunt. Romani vero, primo illorum impetu fortiter excepto, longo tempore strenue se defenderunt, plurimis hostium et vulneratis et occisis. Deinde cum noctem instare viderent, et hostili in solo per tenebras pugnare periculosum iudicarent, pedem in castra sua properantes retulerunt. Quamobrem Turci vehementius instantes multos et equos et homines occiderunt, donec noctis interventu praelium est diremptum. Inter caeteros autem ipse etiam Imperator levi quodam et minime letali sagittae ictu alterum pedem vulneratus est. (III.) Ea nocte spectaculum miserabile et evidens irae divinae signum extitit. Nam barbarus, qui Romanorum armaturam et virilem in pugnando constantiam viderat et admiratus fuerat, eos non quieturos, sed postridie longius progressuros ratus, trecentis equitibus speculandi gratia ibi relictis, ipse cum omni exercitu perrexit ulterius ad opportunas vias occupandas. Atque ita quidem ille discessit. Imperator vero oppidulum Philocrenen ingressus est curandi vulneris gratia. Quod Romani milites cum animadvertissent, nec causam satis certo scirent, eum prae metu fugere putarunt. Noctu enim Orchanem cum magno exercitu affore, neque quemquam Romanorum salvum eva-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

ραίαν θεάσασθαι ἥλιον. ὅθεν ὅσοι μὲν ἀκάτια ἐπεφέροντο, ᾤχοντο
φεύγοντες γυμνοὶ δι' αὐτῶν. οἱ δὲ σπεύδοντες πρὸ τῶν πυλῶν
τοῦ πολιχνίου κατεπατήθησαν ὑπ' ἀλλήλων οἱ πλείους καὶ ἀπεπνί-
γησαν· ἄλλοι δ' ἀλλήλων ἐξαρτώμενοι δίκην σειρᾶς, οἱ μὲν διὰ
τῶν ἐπάλξεων εἰσεπήδων, οἱ δὲ ἀποσπώμενοι πρὸς τῶν ὄπισθεν
ἐφελκομένων ἀνετρέποντό τε καὶ ἔθνησκον πίπτοντες. ἦσαν δ' οἳ
B καὶ ὑπὸ μόνης δειλίας ἀπέψυξαν ἱστάμενοι. ἄρτι δὲ καὶ ὁ ἥλιος
ὑπερβὰς τὸν ὁρίζοντα ἡρμήνευσε τοῖς τριακοσίοις ἐκείνοις βαρβά-
ροις τὴν ἄπιστον ἐκείνην συμφορὰν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ· καὶ
προσελάσαντες καὶ θεασάμενοι προκείμενα παρὰ τὸ στρατόπεδον
ἵππους καὶ ὅπλα καὶ σκηνὰς ἀνδρῶν κενάς, πρὸς δὲ τούτοις καὶ
τοὺς βασιλικοὺς ἵππους μετὰ τῶν ἐρυθρῶν ἐφεστρίδων καὶ τὴν
C βασιλικὴν σκηνήν, ἅπαντα λαβόντες οἱ διακόσιοι ἀπήεσαν. οἱ δ'
ἑκατὸν ἐγγὺς γενόμενοι πολλοῖς κατέπειρον βέλεσιν, ὅσοι μὴ ἔφθη-
σαν μήτ' ἐς ἀκάτια, μήτ' ἐς τὸ πολίχνιον ἑαυτοὺς ἐμβαλόντες.
(Δ.) Ταῦτα θεασάμενος καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ μὴ ἔχων ὅ,τι καὶ
δράσειε, τῆς περιστάσεως οὐδὲν οὐδαμῇ χορηγούσης εὐμήχανον,
ἐς πλοῖον ἐμβὰς καὶ αὐτὸς ἐπανήει πρὸς τὸ Βυζάντιον. διηπόρει
δ' οὖν ὅμως καθ' ἑαυτὸν γνωσιμαχῶν καὶ ζητῶν τὴν τῆς θεομη-
D νίας αἰτίαν, δι' ἣν τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον οὕτως ἐν ἀκα-
ρεῖ διέφθαρται, μηδενὸς τῶν πολεμίων διώκοντος. συνῆκε δ'
V. 218 ὀψὲ καὶ πλεῖστα μὲν ἕτερα, καιριώτερον δ' εἶναι τὸ τῶν πολιτι-
κῶν πραγμάτων ἀστάθμητον καὶ τὸ περὶ τὰς δίκας νόσημα πολύ-
χουν ὂν καὶ δυσίατον διὰ τὴν ἐκ τοῦ χρόνου προσγενομένην ἕξιν

11. ὅπλ. καὶ ἵππ. A.

surum ac solem postridie intuiturum. Itaque qui naviculas secum attulerant, nudi in ipsis fugiebant. Alii festinantes ante portas oppiduli sese mutuo plerique conculcabant et suffocabant. Alii catenae instar ex se invicem nexi ac suspensi partim in propugnacula evadebant, partim a sequentibus detracti et eversi casu moriebantur. Erant etiam qui solo timore exanimati stantes exspirarent. Mane vero statim sole orto trecenti illi barbari incredibilem eam Romanorum cladem conspicati progrediuntur, et cum in castris equos, arma, vacua hominibus tentoria, Imperatorios item equos cum rubris sellis et Imperatorium tabernaculum viderent, ducenti ex iis his omnibus abreptis abeunt. Reliqui centum propius accessere, et eos qui neque in naviculas, neque in oppidulum confugerant frequentibus telis confixerunt. (IV.) Imperator vero his visis cum nihil agere posset, nec ullam tempus opportunitatem praeberet, conscensa et ipse navi Byzantium rediit. Caeterum ille anceps haesitabat et secum tacite ambigebat, quam ob causam Deo irato Romanus exercitus, cum nemo ex hostibus persequeretur, temporis momento ita esset profligatus. Tandem post multas dubitationes cum alia plurima, tum id quod gravissimum erat animadvertit; publicae disciplinae perturbationem dico et perversum morem iudiciorum: qui quidem morbus late diffusus et ipso temporis lapsu inveteratus magnam confusionem ac

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

αὐτῷ καὶ πολλὴν ἐπάγον τῷ κοινῷ τῶν πραγμάτων τὴν σύγχυσιν καὶ ζημίαν. ὥσπερ γὰρ τὰ ἔκ τινος καχεξίας σωματικῆς ἐπισυμβαίνοντα νοσήματα τοῖς ἀνθρώποις σπανίοις ἐπισυμβαίνει καὶ οὐκ ἐς τὸ κοινὸν τὴν διάβασιν ἴσχει, τοῦ δ' ἀέρος νοσήσαντος ἀνάγκη κοινωνεῖν τοῦ νοσήματος ἅπαντας, ὅσοι τοῦ αὐτοῦ κοινῇ E μετειλήφασιν ἀέρος, οὕτως ἔχειν ἔφασκε τὰ μερικὰ πάντ' ἀδικήματα πρὸς τὸ περὶ τὰς κρίσεις γινόμενον. (E.) Ὅθεν μετ' οὐ πολλὰς τὰς ἡμέρας ἄπεισιν ἐς τὸν πατριάρχην Ἡσαΐαν· καὶ πρῶτα F μὲν πείθειν τοῦτον ἀποθέσθαι ἐπιχειρεῖ τὸν πρὸς τοὺς ἐπισκόπους κότον καὶ λῦσαι τὸν ἀφορισμὸν τῷ λαῷ. μηδὲ γὰρ εἶναί φησι τῶν εἰκότων, αὐτοῦ συγχωροῦντος ἅπασιν ἅπαντα, πρὸς ὃν καὶ τὰ κοινὰ φανερῶς ἀφεώρων πταίσματα, ἐκεῖνον πατριάρχην ὄντα καὶ τῆς εἰρήνης ἅμα διδάσκαλον εἶναι ὀφείλοντα, ἔπειτα ὑποκαθημένην τρέφειν ὀργὴν κατ' ἀνθρώπων ἐν πολλοῖς δυομένοις ἡλίοις, μηδ' ἐφ' ἑνὸς συγχωρούμενον. τῷ μὲν οὖν λαῷ τῷ P. 269 τε ζῶντι καὶ τῷ τεθνεῶτι συγχώρησιν ἔγγραφον ἐπ' ἄμβωνος ἀνεγνώκει, τὴν ἱερατικὴν περιβαλόμενος στολὴν, ἐν ὥρᾳ τῆς θείας μυσταγωγίας ὁ πατριάρχης τῷ βασιλεῖ πειθόμενος. τοῖς δ' ἐπισκόποις καὶ τῶν πρεσβυτέρων τοῖς πλείοσιν ἥκιστα συγκεχώρηκεν. ἔπειτα τὴν θείαν ἐπιτελοῦντος μυσταγωγίαν σὺν πολλοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις τοῦ πατριάρχου, τέτταρας ἐκλεξάμενος ἄνδρας, οὓς αὐτὸς ἀξίως ὑπηρετήσειν ἔκρινε ταῖς πολιτικαῖς B δίκαις, ὧν εἷς ἐκ τῶν ἐπισκόπων ἦν, τούτοις ἐν μέσῳ τῷ θείῳ

3. ἐπισυμβαίνει et ἴσχει A., ἐπισυμβαίνειν et ἴσχειν W. 6. μετειλήφεσαν A. 8. Ἡσαΐαν A. 9. ἀποθ. τὸν πρ. τοὺς ἐπισκ. κότ. ἐπιχειρεῖ A. 23. τοῦ θείου νεῶ A.

multum detrimenti reipublicae afferebat. Etenim morbi, qui ex malo aliquo corporis habitu oriuntur, paucos invadunt, nec publice vagantur. Aëre autem infecto omnes, qui eundem et communem aërem participant, ipsius etiam morbi participes fieri necesse est. Eandem autem ille rationem esse aiebat privatorum omnium delictorum, si cum iniquis iudiciis conferrentur. (V.) Proinde non multis post diebus Esaiam patriarcham convenit: ac primum ei conatur persuadere, ut iram adversus episcopos deponat et populum interdicto solvat. Neque enim par esse, cum ipse omnibus omnia condonaret, ad quem publica delicta aperte spectarent: illum qui et patriarcha foret et pacis auctor ac magister esse deberet, iram adversus quosdam latentem et residuam alere, tot solibus interea occidentibus, cum ne unus quidem durante illius ira occidere deberet. Patriarcha igitur Imperatori obsequutus, sacerdotali stola induta, divinae mystagogiae hora populo et viventi et mortuo scriptam absolutionem in ambone recitat. Episcopis autem et presbyteris plerisque minime ignovit. Deinde eodem patriarcha cum multis episcopis et presbyteris mystagogiam celebrante, quatuor viros delegit Imperator sibi ad civilia iudicia exercenda probatos, quorum unus ex episcopis erat. His medio in templo iuris dicundi potestatem dedit, tradito

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

νεῷ τὴν τοῦ δικάζειν ἐνεχείρισεν ἐξουσίαν ὁ βασιλεὺς, παραδοὺς αὐτοῖς καὶ τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον καὶ πρός γε τὴν βασιλικὴν σπάθην, καὶ ἅμα ἀπαιτήσας καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτῶν ὅρκους φρικωδεστάτους, ἀπροσωπολήπτως τε καὶ ἀδωροδοκήτως ποιεῖσθαι τὰς κρίσεις. πεποίηκε γὰρ αὐτοὺς καὶ ἀναμφίλεκτον ἔχειν τὴν C καταδίκην, εἰ τούτοις ἁλίσκοιντο, χωρία δοὺς ἀποχρῶντα καλῶς πρὸς ἐπέτειον πρόσοδον. καὶ ταῦτα μὲν τῇδέ πῃ ἔσχε. (ϛ΄.) Φθινοπώρου δ' ἱσταμένου συλλεξάμενος ὅσαι τριήρεις ἦσαν Ῥωμαίοις ἔν τε Βυζαντίῳ καὶ Λέσβῳ καὶ ἄλλαις νήσοις καὶ παραλίοις πόλεσι καὶ πρός γε ἔτι ὅσαι μονήρεις, καὶ ἐπὶ ταύταις τέτταρας ἄλλας συμμαχίδας τριήρεις ἐκ τοῦ τῶν Κυκλάδων ἡγεμονεύοντος νήσων D προσκαλεσάμενος ἀπέπλευσε, τῇ μὲν φήμῃ κατὰ τῶν βαρβαρικῶν νεῶν, τῇ δ' ἀληθείᾳ κατὰ Μαρτίνου τοῦ τὴν Χίον ἐπιτροπεύοντος· ὃς δὴ Λατῖνος ὢν τῶν πλούτῳ καὶ δόξῃ διαφερόντων κλῆρον εἰλήφει παρὰ πατρὸς, ἐπιτροπεύειν μὲν τὴν νῆσον καὶ τὴν ταύτης ἐκπορίζεσθαι πρόσοδον· ὑπείκειν δὲ τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων ὅσα καὶ δοῦλος καὶ πᾶν τὸ προσταττόμενόν σφισιν ὅλῃ ποιεῖν προθυμίᾳ. Ῥωμαίων γὰρ εἶναι τὴν νῆσον· δοθῆναι δ' E αὐτῷ πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ πάππου τοῦ βασιλέως, ἐπιτροπῆς τε εἵνεκα καὶ πορισμοῦ χρημάτων, παλαιάν τινα χάριν ὀφείλοντος αὐτῷ. ὃς δὴ οὕτω πρὸς τοῦ πατρὸς διαδεξάμενος ταύτην ἅμα τῷ ἀδελφῷ τὸν μὲν ἀδελφὸν δόλοις τισὶ παρεκρούσατο· αὐτὸς δὲ δραστήριος ὢν ἀνὴρ καὶ συνέσει βαθείᾳ κοσμούμενος τριήρεις τε

19. τοῦ βασιλέως om. A. 21. ταύτην add. A.

etiam sacrosancto evangelio; item Imperatorio gladio, sanctissimumque iusiurandum ab eis exegit, quo se sine respectu personarum et largitionum pronunciaturos affirmarent. Quippe si in eiusmodi delictis deprehensi essent, nullam eis excusationem reliquit, quominus condemnarentur. Nam praedia ipsis assignavit, ex quorum annuis reditibus splendide possent vivere. Atque haec ita ferme se habuerunt. (VI.) Autumno ineunte, omnibus triremibus Romanorum, quae Byzantii, Lesbi atque in caeteris insulis et maritimis urbibus erant, nec non uniremibus coactis, item quatuor auxiliaribus triremibus ab insularum Cycladum rectore arcessitis, e portu solvit contra barbaricas naves, ut fama ferebatur; re ipsa vero contra Martinum, Chii praefectum. Qui cum Latinus foret, ex eorum videlicet numero, qui divitiis et dignitate eminebant, hereditariam acceperat a patre procurationem eius insulae: item ius percipiendi ex ea annuos reditus, ea lege, ut Romanorum Imperatoribus pro servo pareret, et quicquid iussissent summo studio exequeretur. Romanorum enim esse insulam, quam Imperator idemque Imperatoris avus regendam illi dedisset, pecuniario etiam reditu ob vetus quoddam beneficium concesso. Quae Martino et eius fratri cum a patre relicta fuissent, fratrem quidem Martinus dolis quibusdam eluserat; ipse autem, vir strenuus et altissima prudentia instructus, triremes

ἐναυπηγήσατο καὶ ἐλῄζετο τοὺς βαρβάρους, ὅσοι τε τὰ ἐκεῖ τῆς A. C.
Ἀσίας ᾤκουν παράλια, καὶ ὅσοι λῃστρικῶς ἐς τὰς ναῦς ἐμβιβά- 1328
ζοντες ἑαυτοὺς τὰς νήσους παρέπλεον. καὶ οὕτω τούτους ἐφόβησεν ad 1341
ἐν βραχεῖ, ὡς καὶ φόρους ἐτησίους λαμβάνειν ἐκ τούτων, ὡς μὴ Imp. Andron. Iunioris.
τὰ μέγιστα βλάπτῃ μαχόμενος. ὅθεν ἐπὶ μέγα πλούτου καὶ δόξης V. 219
τὴν ταχίστην προβαίνων ὑποπτεύειν ἐδίδου Ῥωμαίοις, οὐκ εἰς F
μακρὰν οὐδ' ἐπὶ πολὺ διατηρήσοντα τοῦτον τὴν ἐς βασιλέας ὑποταγήν. καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀπαρακαλύπτως τὸν ἔκπλουν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ νῦν ποιησάμενος τήν τε νῆσον κατέσχε ξὺν οὐδενὶ πόνῳ· καὶ αὐτὸν χειρωσάμενος δεσμώτην τοῖς Βυζαντίοις παρέπεμψεν.

ι'. Ὀλίγων μέντοι διελθουσῶν ἡμερῶν νόσον ἐνσκῆψαι συνέβη P. 270
τῷ βασιλεῖ μάλα βαρεῖαν, ἐν Διδυμοτείχῳ διάγοντι. λουτρῷ γὰρ χρησάμενον, ἔπειτα τὴν δέουσαν μετὰ τὸ λουτρὸν ἑαυτῷ ἐπιμέλειαν ἥκιστα παρασχόντα, καὶ ταῦτ' ἐν ἀκμῇ τοῦ χειμῶνος ὄντος τοῦ χρόνου, πύκνωσίν τε ὁλοσώματον σχεῖν· καὶ μάλιστα ἐς τὴν κεφαλὴν ἀθροισθέντος τοῦ πλείονος πάθους, οὐ μόνον σφοδροτέρας ὑπομένειν ἐντεῦθεν τὰς ἀλγηδόνας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἔκστασιν B
ἀπενεχθῆναι τάχιστα τῶν φρενῶν. ἐπεὶ οὖν πάσης ἰατρικῆς ἐμπειρίας ἰσχυρότερον ἐγεγόνει τὸ πάθος καὶ ἀπηγόρευτο τῷ βασιλεῖ ὁ ἐς τὴν ὑστεραίαν ἥλιος, ἐξώρκισε μὲν τοὺς περὶ αὐτόν, μοναχικὸν αὐτὸν ἐνδῦσαι τριβώνιον, πρὶν ἀποθεῖναι τὸ ζῆν· ἐξώρκισε δ' αὖθις αὐτούς, ἀπολῦσαι πάντας δεσμώτας, Κωνσταντῖνόν τε τὸν δεσπότην καὶ τὸν μέγαν λογοθέτην τὸν Μετοχίτην, καὶ ὅσοι ἑξῆς τῆς ὁμοίας ἔτυχον καταδίκης. διέθετο δ' ἀπὸ στόματος ὁμό- C

aedificaverat, atque ex barbaris oram Asiae maritimam accolentibus praedas agebat; item ex iis, qui navibus piraticis vecti circum insulas vagabantur. Quos brevi tempore adeo perterrefecit, ut ne eos bello male mulctaret annua illi tributa penderent. Ad magnas igitur opes et ad summum splendorem brevi evectus Romanis suspectus fuit, ne paulo post iugum Imperatoris excuteret. Eaque de causa non palam eum Imperator classe aggressus nullo negotio insulam cepit et vinctum illum Byzantium misit.

10. Paucis diebus ex eo elapsis Imperator Didymotichi agens in morbum gravissimum incidit. Nam cum lavisset et in summo rigore hiemis convenientem sui curam balneo egressus non habuisset; tum illi reliquum corpus obriguit, tum vero caput ita afflictum, maxima parte mali eo inclinante, ut non modo gravissimis doloribus cruciaretur, sed et mente statim alienaretur. Cum autem id malum omnem medicorum artem superaret, et de vita illius postridie actum fore videretur, iureiurando astantes adegit, primum ut sibi monasticum cucullum inducerent, priusquam vita excessisset: deinde, ut eos qui in vinculis erant liberos dimitterent, Constantinum Despotam, magnum Logothetam Metochiten, omnes denique eodem crimine damnatos. Ore

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

σαι πάντας Ῥωμαίους, σέβας ἀποδιδόναι τῇ τε συζύγῳ δεσποίνῃ (παρῆν γὰρ καὶ αὕτη ἔγκυος οὖσα καὶ ἤκουε τῶν λεγομένων) καὶ ἅμα τῷ τεχθησομένῳ παιδίῳ, ὅσα καὶ βασιλεῖ, εἰ ἄῤῥεν ἔσται· ἐπίτροπον δ' εἶναι τὸν Καντακουζηνὸν τὸν μέγαν δομέστικον. ἃ δὴ μόνα γραφῇ παραδοθέντα ὡς διαθήκη νενόμισται. (B.) Μνεία D δ' οὐδεμία τούτῳ γεγένηται τέως οὔτε μὴν τοῦ βασιλέως καὶ πάππου, οὔτε τῆς μητρὸς καὶ δεσποίνης ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ τηνικαῦτα τὴν δίαιταν ποιουμένης. ᾗ δὴ καὶ μακρὰν ἔσχεν ἐκεῖθεν τὴν λύπην καὶ λογισμοὺς ἔθρεψεν ὑποψίας μεστούς. ἀπηγόρευε γὰρ ἤδη τὴν ἑαυτῆς ζωήν, εἰ τεθναίη ὁ παῖς καὶ βασιλεύς, ἄλλων V. 220 μὲν ἐς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς βασιλείας εἰσαγομένων, αὐτῆς δ' ἥκιστα. P. 271 μηδὲ γὰρ εἶναι τῶν δυνατῶν ἔφασκε, δέσποιναν οὖσαν αὐτήν, συγκεχωρῆσθαι ζῆν παρὰ τοῦ μεγάλου δομεστίκου τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ τῆς τούτου μητρός, οὕτως εἰς τὴν ἐπιτροπὴν καὶ διοίκησιν τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων ἀπροσδοκήτως εἰσαγομένων καὶ ταύτῃ δι' ἔχθρας ὄντων πολὺν ἤδη τὸν χρόνον. ταῦτ' ἄρα καὶ ἐν στενῷ καταστᾶσα τῆς ὥρας καὶ οὐκ ἔχουσα χρόνον ἄλλως σχεδιάζειν τὰ κατ' αὐτὴν προσκαλεῖται καὶ εἰσποιεῖται τὸν B Συργιάννην εὐθύς, τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Θεσσαλονίκης τηνικαῦτα διεζωσμένον κἀκεῖ διατρίβοντα καὶ τὴν ἑαυτῆς ἀνατίθησι τούτῳ ζωὴν καὶ ψυχήν. καὶ ἅμα ὀμνύειν κελεύει τοὺς Θεσσαλονικέας ὑπὸ τούτῳ διοικητῇ καὶ ὑπισχνεῖσθαι κυρίαν τε ἔχειν αὐτὴν καὶ δέσποιναν ὁμοίως ἀεὶ καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἀνθίστασθαι μέχρι θανάτου· εἰ δὲ καὶ τὸν υἱὸν καὶ βασιλέα τεθνάναι συμβαίη, περι-

1. τε add. A. 13. τοῦ ante Καντ. add. A. 22. διαιτητῇ A.
24. καὶ ante βασιλ. add. A.

porro mandavit, ut omnes Romani iurarent, se ipsius coniugem Imperatricem (ipsa enim aderat gravida, eaque verba audiebat,) et postumum, si filius nasceretur, ut Imperatorem veneraturos; cuius tutor esset Cantacuzenus magnus Domesticus. Quae sola in litteras relata vim testamenti habuerunt. (II.) Nulla vero tum facta est mentio nec avi Imperatoris, nec Dominae matris, quae Thessalonicae tum temporis agebat. Id quod huic magnam tristitiam attulit, et curas iniecit suspicionum plenas. Iam enim de salute sua desperabat, si defuncto filio alii ad Imperii curam suscipiendam vocarentur, ipsa vero minime. Negabat quippe posse fieri, ut sibi, quae Imperatrix esset, vita concederetur a magno Domestico Cantacuzeno et matre illius, praeter omnem expectationem Imperii administrationi ac summae rerum praefectis, et longo iam tempore sibi inimicis. Redacta igitur in angustias, ademptoque rebus suis aliter consulendi spatio, statim arcessit et adoptat Syrgiannem, qui tum Thessalonicae praeerat atque ibi commorabatur, eique vitam et animam suam committit: simulque Thessalonicenses, eo res administrante, iurare iubet ac polliceri, se heram ipsam et dominam eodem modo semper agnituros, et ad extremum spiritum pro ea dimicaturos. Quod

ποιεῖσθαι καὶ φυλάττειν τῷ τεχθησομένῳ παιδὶ τὴν τῆς βασιλείας διαδοχὴν ἀστασίαστόν τε καὶ ἀκήρατον. ταῦθ' οὕτω περανθέντα πολὺν ἀνῆψε σκανδάλων πυρσὸν ἐν τῷ ἔπειτα, ὡς εἰρήσεται προϊοῦσιν ἡμῖν. νῦν δ' ἡμῖν ἐπανιτέον ἐστὶν αὖθις ἐκεῖσε. (Γ.) Κωνσταντῖνος μὲν γὰρ ὁ δεσπότης ξύν γε τοῖς ἄλλοις δεσμώταις ἀπολυθεὶς καὶ αὐτὸς, ὡς εἰρήκειμεν, βραχὺ φανεὶς, ὡς εἰπεῖν, ἀπεκρύψατο. τῆς γὰρ νυκτὸς ἐπιούσης ἐς ἀδήλους μυχοὺς οἱ περὶ τὸν βασιλέα κατήνεγκαν. δείσαντες γὰρ, μὴ τοῦ βασιλέως ἐκπνεύσαντος θόρυβος κατασταίη τῷ δήμῳ τά τε ἄλλα καὶ διὰ τὸ Κ στοιχεῖον καὶ τὰ μάτην πάλαι θρυλλούμενα δι' αὐτὸ, τούτῳ μὲν οὕτως ἐχρήσαντο. ἐθρυλλεῖτο γὰρ, ὡς ὁ τὴν βασιλείαν διαδεξόμενος τοῦ γηραιοῦ βασιλέως τὸ Κ στοιχεῖον ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ὀνόματος ἔχει κεκληρωμένον. Κωνσταντῖνος οὖν καὶ οὗτος καλούμενος ὑπωπτεύετο. (Δ.) Κατὰ δὲ τοῦ γηραιοῦ βασιλέως πλείους μὲν τὰς ὁδοὺς ἐμελέτησαν τῶν δεινῶν, εἰς ταὐτὸ δὲ καὶ ταύτας ἁπάσας φερούσας. αἵρεσιν γὰρ ἔδοσαν τούτῳ ἑλέσθαι ὁπότερον βούλοιτο, ἢ τὸ μοναχικὸν ἐνδύσασθαι σχῆμα, ἢ τῶν ἄλλων δεινῶν ὁποῖον ἐθέλοι· ταῦτα δ' εἶναι ἢ σφαγὴν, ἤ τινα ἐξορίαν ἀπαραμύθητον, ἢ βιαίαν ἀπαγωγὴν ἐς τὸ τῆς λήθης φρούριον· τούτων δ' εἶναι διάπυρον ὑπηρέτην τὸν πρωτοστράτορα Θεόδωρόν τὸν Συναδηνόν. ὁ μέντοι βασιλεὺς τοσούτου χειμῶνος δεινῶν περιστάντος ἐξαίφνης αὐτῷ ἄφωνος ἐπὶ πολὺ τῆς ὥρας ἔκειτο ἐπὶ κλίνης. καὶ τί γὰρ ἄλλο εἰκὸς, εἰ μὴ σίδηρος ἦν, εἰ μὴ ἐξ ἀδάμαντος ἔλαχε τὴν καρδίαν ἐσκευασμένος, πολλῶν μὲν ὁπλιτῶν

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris. — C — D — E — F

6. βραχὺ] μικρὸν A. 9. καταστῇ A.

si filius suus Imperator moreretur, filio ipsius nondum nato Imperii successionem citra seditiones incolumem conservaturos. Haec ita tunc acta magnum invidiae incendium et graves offensiones in posterum excitarunt, ut deinceps dicturi sumus. Nunc illuc nobis redeundum est. (III.) Constantinus Despota una cum caeteris, ut diximus, solutus vinculis, cum paulum se ostendisset, ex oculis quasi evanuit. Siquidem nocte insequuta in obscuras latebras a proceribus aulicis est abditus. Veriti enim, ne Imperatore defuncto turba in populo oriretur, quum ob alia, tum propter C litteram, et olim temere de illa iactatum rumorem, sic eum tractarunt. Vulgaris enim fama erat, Imperii successionem, seniore Imperatore defuncto, ei esse destinatam, cuius nomen a C littera inciperet. Unde cum et iste Constantinus diceretur, suspectus erat. (IV.) In seniorem vero Imperatorem plures malorum vias excogitarunt, quae omnes eodem ducerent. Optionem enim ei dederunt, malletne monasticum habitum induere, an aliud quodlibet malum subire: id vero esse aut caedem, aut acerbissimum exilium, aut violentam in oblivionis castellum abductionem: quorum omnium vehementissimus minister esset Theodorus Synadenus. Imperator vero tanta periculorum tempestate subito oppressus diu sine voce in lecto iacuit. Quid enim faceret aliud, nisi ferreus esset, aut cor adamantinum sortitus foret, multis barba-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

ἀλλογλώσσων τε καὶ ἀγρίων περιχυθέντων αὐτῷ, τῶν δ' οἰκειακῶν ἐξωσθέντων ἁπάντων καὶ μηδενὸς ὄντος τοῦ ὁδηγήσοντος ἄνθρωπον, ἐστερημένον τοῦ βλέπειν πῆ μὲν στήσεται, πῆ δὲ διαβήσεται; ἀλλ' ἵνα μὴ διατρίβωμεν, ἄκοντος ἑκόντος, εἰπεῖν, τήν τε κόμην κείρουσι τούτου καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα περιτιθέασι καὶ ἐς Ἀν-
P. 272 τώνιον τοὔνομα μεταφέρουσι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἔσχεν. (Ε.) Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν Διδυμοτείχῳ οὐδὲν πλέον ἔχων ἤδη σημεῖον τοῦ ζῆν, πλὴν βραχείας καὶ λεπτοτάτης ἀναπνοῆς, τῶν ζωτικῶν ὀργάνων ἀκινήτων μεινάντων καὶ τῶν τοῦ σώματος νεκρωθέντων ἀκρωτηρίων, ἔκειτο νεκρὸς ἄντικρυς ἐπὶ δυσὶν ὅλαις ἡμέραις. τῇ δὲ τρίτῃ καθάπερ ἀπὸ βαθέος ὕπνου μικρὸν ἀνενεγκὼν θεῖον ἐζητήκει νᾶμα τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος τῆς Πηγῆς. οὗ κομισθέντος εὐθὺς καὶ
B ἐπιχεθέντος τῇ κεφαλῇ ἐῤῥάϊσέ τε καὶ τροφὴν εἵλετο καὶ μετὰ βραχείας ἡμέρας ἀνεῤῥώσθη τε καὶ ἐς τὴν προτέραν ἀποκατέστη
V. 221 ὑγίειαν. (ϛ'.) Τῷ γε μὴν πατριάρχῃ Ἠσαΐᾳ μεγίστην προὐξένησεν ἡδονὴν τὸ περὶ τὸν γηραιὸν βασιλέα συμβάν. μηδὲ γὰρ ἔτι λείπεσθαι μήτ' ἐκείνῳ βασιλείας ἐλπίδα, μήτε τούτῳ φόβον λείψανον οὐδέν. σκέψιν μέντοι ποιήσασθαι ἔδοξεν, ὅπως χρὴ τὴν
C ἐπ' ἐκκλησίας ἔχειν μνήμην, εἰ ἄρα (φησὶ) καὶ χρή. πέμψας οὖν δύο τῶν ἐπισκόπων, οἶμαι εἰρωνευόμενος, καὶ πλαττόμενος λύπην καὶ ἄγνοιαν τῶν ἐπ' αὐτῷ πεπραγμένων, ἐξ αὐτοῦ καὶ οὐκ ἄλλοθεν ἐζήτει τὴν τῆς σκέψεως ψῆφον καὶ ἐπίκρισιν. ὁ δὲ βαρείαις ταῖς ἀλγηδόσι κάτοχος ὢν τὴν ψυχὴν βύθιόν τινα καὶ πολλοῦ

1. οἰκειακῶν A., οἰκιακῶν W. 7. οὐδὲν] μηδὲν A. 13. τροφὴν εἵλετο A., τροφῆς μετέσχε W.

ris et efferatis militibus circumfusis, domesticis vero omnibus extrusis, ac nemine praesente, qui hominem duceret, non videntem, nec ubi staret, nec quo transiret? Sed ne longum faciamus, volentem nolentem tondent, et cucullo induunt, et mutato nomine Antonium vocant. Et haec quidem ita se habuerunt. (V.) Imperator autem Didymotichi, nullo alio vitae signo apparente praeter exiguam et tenuissimam respirationem, vitalibus instrumentis immotis et extremitatibus corporis emortuis, plane mortuus totum biduum iacebat. Tertio vero die, velut e profundo somno nonnihil experrectus, divinum laticem castissimae Deigenitricis, quae a Fonte dicitur, postulavit. Quo statim allato et capiti affuso recreatus est, et cibum cepit, et intra paucos dies confirmatis viribus pristinam valetudinem recuperavit. (VI.) Caeterum Esaiae patriarchae id quod seniori Imperatori acciderat iucundissimum fuit, propterea quod nec illi ulla Imperii spes, nec sibi metus ullus relinqueretur. Deliberandum tamen esse visum, quo pacto eius in Ecclesia mentio facienda esset, si qua tamen (aiebat ille) facienda. Missis igitur duobus ad eum episcopis, per derisum opinor, tristitiam et ignorationem rei gestae simulans eius non alterius de ea re sententiam ac iudicium exquirit. Ille vero gravissimis animi doloribus oppressus profundum et ar-

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

τοῦ τῆς καρδίας πυρὸς γέμοντα στεναγμὸν ἀνέπεμψε· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα ταῦτα διέξεισι πρὸς αὐτούς. (Z.) „Ὥσπερ," φησὶν, „ἐπὶ τοῦ Λαζάρου διπλοῦν ἐγεγόνει τὸ θαῦμα, ὅτι τε νεκρὸς ὢν ἀνέστη καὶ ὅτι δεδεμένος ἐβάδιζεν· οὕτω καὶ νῦν ἐχρῆν ἐπ' ἐμοῦ. ἰδοὺ γὰρ καὶ νεκρὸς ἄντικρύς εἰμι, πολλοῖς καταῤῥαγεὶς κύμασι D τῶν δεινῶν καὶ πρός γε ἔτι δεδεμένος, οὐ μόνον χεῖρας καὶ πόδας, ἀλλὰ καὶ γλῶτταν αὐτὴν, δι' ἧς εἰ μή τι πλέον, τὰ γοῦν ἐμὰ πάθη καὶ ἀδικήματα ἀπαγγέλλειν εἶχον τῷ τε ἀέρι καὶ τοῖς ἀκούουσι τῶν ἀνθρώπων καὶ ᾧ νῦν συνοικῶ σκότει πικρῷ. ἀλλ' E ἐκάλυψεν ἐντροπὴ τὸ πρόσωπόν μου. ἀπηλλοτριωμένος ἐγεννήθην τοῖς ἀδελφοῖς μου καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς τῆς μητρός μου· καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ. οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξεναντίον μου ἔστησαν. καὶ πάντες οἱ θεωροῦντές με ἐξεμυκτήρισάν με. ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες· παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαβήματά μου· ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἁμαρτωλῶν θεωρῶν. δεδωκέναι F μέντοι τὴν βασιλείαν πάλαι ξυνεπεπτώκει τῇ ἐκκλησίᾳ προνόμια, ταῦτα δὴ τὰ μέχρι νῦν θεωρούμενα· δεδωκέναι δ' αὖ καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῇ βασιλείᾳ τὸ πατριάρχην, ὃν ἂν ἐθέλοι τῶν ψηφισθέντων, προβάλλεσθαι. αὐτὸν δ' οὐ μόνον ἐγὼ προὐβαλόμην αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐξελεξάμην καὶ τῶν πολλῶν καὶ περιβλέπτων καὶ ἐλλογίμων ἀνδρῶν προὔκρινα, ἄνθρωπον ἐν ἰδιωτείᾳ P. 273 καταγηράσαντα καὶ μήτ' ἱερωσύνης τυχόντα, μήτ' ἐμφανείας τινός. ἐῶ λέγειν ὅσας ἑξῆς ὑπὲρ αὐτοῦ προὔτεινα βοηθείας καὶ

10. ἀλλοτρ. W.

dens ex imo corde suspirium traxit, et ad illos conversus in haec verba os aperuit: (VII.) „Ut," inquit, „duplex in Lazaro miraculum contigit, quod et mortuus resurrexit, et vinctus ambulavit, ita et in me fieri oportebat. Ecce enim et plane mortuus sum, multis calamitatum fluctibus demersus; idemque non tantum manus et pedes vinctus, sed ipsam etiam linguam, qua, ut nihil aliud, saltem mala mea et factas mihi iniurias aëri et hominibus (si qui forte audirent) et acerbis tenebris, in quibus nunc versor, annunciarem. Operuit confusio faciem meam. Extraneus factus sum fratribus meis et peregrinus filiis matris meae. Et lumen oculorum meorum et ipsum non est mecum. Amici mei et proximi mei adversum me steterunt. Et omnes videntes me deriserunt me. Mei autem paene moti sunt pedes: paene effusi sunt gressus mei. Quia zelavi super iniquos pacem peccatorum videns. Olim quidem Imperium ea privilegia Ecclesiae dedit, quae etiam nunc observantur. Rursus autem Ecclesia id Imperio concessit, ut quem vellet e designatis patriarcham declararet. Illum vero non solum ego designavi, sed et ipse elegi, et multis iisque conspicuis doctrinaque illustribus viris praetuli: hominem, qui in vita privata consenuit, nec sacerdotio, nec ulla re alia insignem. Mitto, quoties ei opem tulerim et benefecerim. Nunc autem, cum et ipse in ca-

A. M. 6836 ad 6849 χάριτας. καὶ νῦν ὀφείλων μοι βοηθεῖν καὶ αὐτὸς πράττοντι δυστυ-
χῶς ὁ δὲ συνεργεῖ τοῖς κολάζουσι, βιαιότερος αὐτὸς ἐμοὶ κα-
θιστάμενος δήμιος· εἶτά με ἐρωτᾷ, ὅπως αὐτὸς ἐπ᾽ ἐκκλησίας
Imp. Andron. Iunioris. ἄρτι μνημονεύεσθαι βούλομαι, καὶ πλάττεται λύπην καὶ ἄγνοιαν
τῶν κατ᾽ ἐμοῦ τελεσθέντων, ὅμοιον ποιῶν τῷ Αἰγυπτίῳ κροκο-
B δείλῳ, ὃν βόσκει τὰ Νείλου νάματα τοῦ τὴν Αἴγυπτον ἄρδοντος.
ὁπόταν γὰρ κἀκεῖνος ἀποπνίξῃ τῶν ἅμα αὐτῷ τὴν δίαιταν ἐκεῖ
ποιουμένων ζώων ἕν, ἔπειτα καθίσας ἐπὶ τὸν ἐκείνου νεκρὸν
θερμὰ καταχεῖ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς δάκρυα. ἐγὼ δ᾽ οὐκ ἔχω ὅ,τι
ἂν ἀποκριναίμην πρὸς τὰ οὑτωσὶ πεπλασμένως μοι προτεινόμενα.
εἰ μὲν γὰρ ὡς βασιλέα φαίην, οὐκ ἂν φθάνοιμι φονευόμενος ὑπὸ
C τῶν διὰ τοῦτό με δέσμιον ἐχόντων· εἰ δὲ μοναχὸν Ἀντώνιον, ὁμο-
λογία τοῦτ᾽ ἂν νομισθείη τοῖς τὰ ἡμέτερα κακουργοῦσιν, ὅτι
μὴ βιαίως, ἀλλ᾽ ἑκὼν προελόμενος τὸ μοναχικὸν περιεθέμην σχῆμα
αὐτός." (H.) Ταῦτα καὶ πλείω τούτων διεξελθὼν ἐπ᾽ αὐτῶν
μηδὲν δ᾽ ὧν ἐζήτουν ἐκεῖνοι μαθεῖν ἀποκρινάμενος ἐξέπεμψεν.
αὐτὸς δ᾽ ἐπὶ τῆς κλίνης καθεσθεὶς, „ἐπίστρεψον," φησὶ, „ψυχή
D μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι κύριος εὐηργέτησέ σε," μηδὲν
V. 222 τοῦ λοιποῦ λύπης ἄξιον ἐξειπὼν οὐδὲν τῶν ἁπάντων, εἴτε περιου-
σίᾳ συνέσεως χαλινώσας τὴν γλῶτταν, εἴτε διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς
λύπης οὐ μάλα ἑκὼν ἀδακρυτὶ παραδραμὼν τὴν συμφορὰν, ὥσπερ
ἀμηχανίᾳ καὶ νάρκῃ τῆς ψυχῆς πεδηθείσης, πρὶν τὸ περὶ τὸν ἐγκέ-
φαλον ἀθροισθὲν ὑγρὸν εἰς δακρύων φορὰν ἐκταχῆναι. ἰδοὺ γὰρ
E καὶ ἥλιος, ὅπῃ μετρίας ἀφίησι τὰς ἀκτῖνας, πολλὰ τὰ πνεύματα

19. οὐδὲν add. A. 20. γλῶσσαν A.

lamitate sublevare me deberet, tortoribus meis operam navat, quovis alio carnifice erga me crudelior. Tum me interrogat, quomodo in Ecclesia mentionem mei fieri velim, dolorem et ignorantiam rerum mearum simulans. In quo non aliter facit quam Aegyptius crocodilus, quem Nili flumina Aegyptum irrigantia educant: qui cum aliquod secum illic degentium animalium interfecerit, cadaveri illius insidet, et caput eius calidis lacrymis perfundit. Ego vero ad quaestionem, mihi ita simulate propositam, quid respondeam non reperio. Nam si me Imperatorem nuncupandum dixero, statim occidar ab iis, qui ea de causa me in vinculis tenent. Sin monachum Antonium, confessio ea esse existimabitur ab iis, qui res nostras fraude pervertunt, quasi non coactus, sed ultro ac volens monasticum habitum induerim." (VIII.) Haec et plura cum iis eloquutus, nullo ad ea quae rogabant responso dato, eos dimisit. Tum in lecto considens: „Revertere," inquit, „anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi." Nec ullum prorsus verbum deinde protulit, quo dolorem testaretur: sive is singulari quadam prudentia linguam suam fraenaverit; sive ob magnitudinem doloris vel invitus calamitatem suam indefletam praeterierit, incerti stupore et quodam veluti torpore anima astricta, priusquam collecti in cerebro humores in lacrymas resolverentur. Nam et sol, si quo moderatos

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

καὶ τὰς ὑγρότητας ἐκεῖθεν ἀνέλκει· ὅπῃ δ' ὑπερβαλλούσας, ὁ δὲ φθάνει κατηναλωκὼς σφᾶς, πρίν τι ἐκεῖθεν ἀνιμήσασθαι. παραπλησίως δ' οὖν καὶ ὅσα τῶν ἐν ψυχῇ γινομένων παθῶν μετριώτερά πως ἡμῖν ξυνεῖναι ἐθέλοι, ταῦτα καὶ λόγον ἔχειν ἑρμηνέα τῆς ἐν καρδίᾳ φλογὸς οὐ μάλα τοι ἀπαναίνεται. ὅσα δ' ἀφειδοῖεν τοῦ πλεονεκτούσαις χρῆσθαι ταῖς ἕξεσι, ταῦτ' ἴδοι τις ἂν ἐξιστῶντα μέν πως καὶ τὴν ψυχήν, δυοῖν δὲ πείθοντα θάτερον, εἰ καὶ μηδέτερον ὡς εἰκός· ἢ γὰρ πάντα λέγειν μᾶλλον ἢ F ἃ δεῖ, ἢ μηδὲν μᾶλλον ἢ ἃ δεῖ. ἵνα δὲ πρὸς τὴν τοῦ παρόντος λόγου βεβαίωσιν καὶ παλαιοτέρῳ τινὶ διηγήματι χρήσωμαι· ὁπότε γὰρ Καμβύσου τοῦ Πέρσου στρατεύσαντος ἐκ Σούσων ἐπ' Αἴγυπτον, ἐπεὶ μετὰ τῆς ἀρχῆς καὶ ὁ τῶν Αἰγυπτίων ἑάλω βασιλεύς, ἀγομένων ἐπὶ θάνατον ξὺν οὐδενὶ κόσμῳ τῶν υἱέων οὐδὲ βραχύ τι αὐτὸς βλέπων ἐφθέγξατο, ἀλλὰ σιωπῇ κύψας ἔπειτα μόνον ἑώρα τοὔδαφος· τῶν δὲ γνωρίμων ἕνα ἰδών, ὃς πρότερον μὲν P. 274 πλούτῳ πολλῷ καὶ δόξῃ χρησάμενος ἦν ἱσταμένης Αἰγύπτου, νῦν δὲ πάνυ διεῤῥωγυῖαν ἐσθῆτα περικείμενος προσαιτῶν περιῄει, εἴ τις ἄρτον ὀλίγον παράσχοι· ὁ δὲ τὴν αὐτὸς ἑαυτοῦ κεφαλὴν ἤδη πατάξας καὶ βύθιόν τι στενάξας ὀνομαστὶ τὸν ἑταῖρον ἐκάλει, μονονοὺ τοῖς δάκρυσι βρέχων τοὺς λόγους. ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν ὁ Καμβύσης ἤρετο, ὅπως ἐπὶ μὲν τοῖς υἱέσι μὴ δακρύσας μηδὲ φθεγξάμενος μηδὲν ὁ δὲ τὸν ἑταῖρον ἐδάκρυσε καὶ προσείρηκε, B φάναι λέγεται, καὶ σφόδρα μεῖζον εἶναι ἢ ὥστε καὶ δακρῦσαι τὸ

10. χρήσωμαι A., χρήσομαι W. 16. χρησ. ἦν, ἱσταμ. A., χρησ. ἐπὶ ἱσταμ. W.

radios emittit, ventos inde et humores multos attrahit: si supra modum acres, eadem illa consumit, priusquam attrahat. Eodem modo et animorum affectus, si apud nos moderati existant, flammam corde conceptam verbis declarare non recusant. Qui vero modum excedunt, ii animum quasi de gradu tumultuantem deiiciunt, ac duorum alterum solent suadere, etsi neutrum videntur efficere, ut aut quidvis potius dicas quam quod oportet, aut nihil plus quam quod oportet. Ad hanc sententiam confirmandam, ut aliquid e memoria vetustatis repetam, cum Cambyses Persa Susis profectus Aegyptum bello petiisset, rex Aegyptiorum una cum regno captus, filios suos sine ulla clementia ad necem trahi videns, ne verbum quidem loquebatur, sed tacitus, prono capite, oculos in terram defigebat. At cum unum vidisset ex familiaribus suis, qui Aegypto incolumi opibus et splendore fortunae floruerat, tunc autem laceris pannis obsitus oberrabat mendicans, si forte frustum panis ab aliquo acciperet, tum ille capite suo percusso cum alto suspirio sodalem illum nominatim inclamavit, verba quasi lacrymis imbuens. Deinde causam rogatus a Cambyse, cur propter filios neque illacrymasset, neque dixisset quicquam, amicum autem deflevisset et alloquutus esset, respondisse fertur, id quod filii paterentur, maius esse quam ut flendum foret:

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

τῶν υἱέων πάθος· τὸ δὲ τοῦ ἑταίρου μὴ τοσοῦτον ὂν καὶ δακρύειν λοιπὸν δίκαιον, ὃς μεγάλης ἐκπεπτωκὼς δόξης ἐς τοσαύτην δυστυχίαν ἐπὶ γήραος ἀφίκετο οὐδῷ. (Θ.) Τοῖς μέντοι περὶ τὸν πατριάρχην κεκύρωται, μνημονεύεσθαι πρὸ τοῦ ἐγγόνου καὶ βασι- C λέως αὐτὸν, „εὐσεβέστατον καὶ φιλόχριστον βασιλέα Ἀντώνιον μοναχόν." οὔπω τέτταρες ἐκεῖθεν ἡμέραι παρῆλθον καὶ ἀκούων τὸν δῆμον ὁ πρωτοστράτωρ διαψιθυρίζοντα ἐν οἴκοις, ἐν ἀγοραῖς, ἐν πύλαις, καὶ πανταχῇ περὶ τοῦ γηραιοῦ βασιλέως, ὡς ἄδικα ἐπιπόνθει καὶ βασιλεὺς ἦν καὶ ἔσται τελευτήσαντος τοῦ ἐγγόνου καὶ οὐχ ἕτερος τῶν ἁπάντων· οὐ γὰρ ἂν τοῦτο νόμος εἴη μοναδικὸς, D ἄκοντας καὶ τυραννουμένους ὑπέρχεσθαι τὸ μοναδικὸν σχῆμα· δεινὰ ἐπὶ δεινοῖς ἐμελέτησεν αὖθις. καὶ πέμψας ὅρκον ἀπῄτησεν ἔγγραφον ἐξ αὐτοῦ διαβεβαιούμενον, μηδέποτε μήτε ζητῆσαι βασίλειον κράτος, μήτε μὴν διδόμενον δέξασθαι, μήτ' ἄλλον τινὰ προβαλέσθαι. „εἰ δ' οὖν, ἐπὶ ξυροῦ σοι," φησὶ, „τὸ αἷμα τήμερον ἵσταται." καὶ ἅμα τοὺς ἀλλοφύλους ἐκείνους ὁπλίτας αὐτῷ περιέστησεν αὖθις. ὁ δ' αὖθις δείσας περὶ τῇ ζωῇ ἄκων καὶ τοῦτ' E ἐπεπράχει· καὶ ἐπεὶ τυφλὸν εἶναι τοῦτον εἰρήκειμεν, ὑφ' ἑτέρου λοιπὸν τὴν χεῖρα χειραγωγούμενος ἄνω μὲν ἐρυθρὸν προὔθηκε τὸν τοῦ θείου σταυροῦ τύπον, κάτω δὲ μέλανα· καὶ οὕτω συνεχωρήθη τὸ ζῆν. (Ι.) Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ εὕρηται παρὰ τὴν
V. 223 τῶν Περσῶν γῆν πύργος τις ἐγκεκαλυμμένος, νομισμάτων μεστὸς F καθαρωτάτου χρυσίου μυριάδες οὐ ῥᾳδίως ἀριθμηταί. ὧν οὐκ

5. βασιλέα add. A. 13. μήτε add. A. 17. τὴν ζωὴν A. 19. ἦν χειραγωγούμενος W. in mg.

amici vero calamitatem, utpote non tantam, debere deplorari, cui magna dignitate deiecto in extremo senectutis limine tantum infortunium accidisset. (IX.) Caeterum patriarcha decrevit, ut ante Imperatorem nepotem senior commemoraretur, hac formula: „Religiosissimus et Christianissimus Imperator Antonius Monachus." Sed priusquam inde quatuor dies elaberentur, Protostrator cum audiret populum per domos, per fora, in portis et ubique mussitare, cum seniore Imperatore inique agi, qui et fuisset Imperator, et defuncto nepote futurus esset, quolibet alio excluso (neque enim legem esse monasticam, invitos et vi tyrannica subactos cucullum induere), iniurias iniuriis cumulando iterum saevire statuit. Itaque ad seniorem misit, qui scriptum iusiurandum ab eo exigerent, quo promitteret, se Imperatoriam potestatem nunquam quaesiturum; immo nec oblatam accepturum; neque alium ullum ab eo promotum iri. „Sin minus, hac ipsa die," inquit, „de capite tuo actum est." Simul iubet peregrinos illos satellites eum denuo circumsistere. Ille autem rursus vitae suae timens id quoque invitus praestitit: et quia caecus erat, alio manum manu ducente, crucis sacrosanctae duo signa apposuit, rubrum quidem supra, infra vero nigrum. (X.) Hoc tempore in finibus Persarum occulta turris reperta est, innumeris fere millibus nummorum auri purissimi plena. Quorum non pau-

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

ὀλίγα διαδεξάμενοι οἱ τῶν Λατίνων ἔμποροι διέσπειραν πανταχῇ γῆς καὶ θαλάττης, εἰδότες χρειώδη τυγχάνοντα διὰ τὴν τοῦ χρυσοῦ καθαρότητα· ὧν ἕκαστον πολλοῖς τῶν Βυζαντίων ὤνιον ἐγεγόνει τριῶν νομισμάτων πολιτικῶν.

ια΄. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ γραφαὶ παρά τε Ἰταλῶν καὶ ἔτι P. 275 ὁπόσοι Κολχίδα Περσῶν ἀποσπάδες οἰκοῦσιν ἥκουσιν ἐς Βυζάντιον, ὀφρύος τε καὶ κορύζης μακρᾶς οὖσαι μεσταὶ καὶ προῤῥήσεων ὅσαι μειρακιώδεις καὶ ἀγεννεῖς καὶ οἵας αὐλητρίδες καὶ ὀρχηστρίδες ἐς χαμαιτυπεῖα προπίνουσι χαριζόμεναι τοῖς ἐκεῖσε κωμάζουσιν. εἴπερ γάρ τι τῶν ἁπάντων ἕτερον καὶ τὸ τῆς ἀμαθίας δ' ἔμοιγε ἐς τὸ πείθειν τοὺς κουφοτέρους καὶ κατωφρυωμένους δραστικώτατον ἔδοξε καὶ ἀνυσιμώτατον, προπέτειαν ἀπερίσκεπτον B ὑφηγούμενον καὶ πρόχειρον ἐς ἅπαν καθ' ἅπαντα χρόνον, εἴ τί που τοῖς κούφοις αὐτῶν λογισμοῖς ἐπιφύεται. πρὸς μὲν δὴ ταύτας ἀντιλέγειν καὶ ἀπελέγχειν οἱ πλεῖστοι τῶν φίλων προὐτρέποντό με· οὐκ οἶδα, εἴτ' ἐμὲ βασανίζειν ἐθέλοντες, ὥσπερ τοὺς ἁμιλλητηρίους τῶν ἵππων ἐν διαφόροις πεδίοις ἐλαύνοντες οἱ δρόμων Ὀλυμπικῶν ἀθληταί, εἴθ' ἑαυτοῖς μέρος ἐντεῦθεν ἡδονῆς ἐκπορίζοντες. οὐδενὶ γὰρ ἑτέρῳ τῶν πάντων οὕτως ἕπεται ἥδεσθαι τὴν C ψυχήν, ὡς ὅσα καὶ οἷα τῶν κατ' ἔφεσίν ἐστιν ὁρᾶν καὶ ἀκούειν. παραπλήσιον γάρ ἐστιν, ὥσπερ ἂν εἴ τις διψῶσι μὲν τῶν ἡδίστων πιεῖν ἐδεδώκει ὑδάτων, φλεγομένοις δ' ὥρᾳ θέρους ζέφυρον ἐμηχανήσατο ἀναψύξεως. ἐφίεται δὲ πάντως ἄλλος ἄλλου κατὰ τὴν τοῦ ἐν αὐτῷ κριτικοῦ τῆς ψυχῆς ἕκαστος δύναμιν, καθάπερ αἰ-

3. ὤνιον add. A.

cos, inde ad se transmissos, Latini mercatores quovis terrarum exportarunt. Horum singulos multi cives Byzantii ternis vulgaribus aureis redemerunt.

11. Per illud tempus litterae ab Italis et Colchidis habitatoribus, iis videlicet qui ortum a Persis ducunt, Byzantium afferuntur, supercilio et stolido fastu plenae, nec non praedictionibus puerilibus et ineptis, quales tibicinae et saltatriculae in prostibulis propinant suis amatoribus. Nam si qua alia res, inscitia certe omnium efficacissima est ad quidvis persuadendum hominibus vanis et superciliosis, quae ad inconsultam eos temeritatem impellit et ad quidvis sine consilio suscipiendum incitat, quaecunque levibus eorum animis cogitatio oboriatur. Ad eas coarguendas et refutandas plurimi ex amicis me hortati sunt: qua mente nescio; sive, ut curriculi Olympici athletae equos ad certamen destinatos variis in campis solent agitare, ita etiam hi vires meas periclitari voluerint; sive aliquid inde voluptatis sibi ipsis captaverint. Nulla enim res est, quae animum ita delectet, ut videre et audire ea omnia, quorum desiderio tenearis. Perinde quippe est, ac si quis sitientibus suavissimam aquam offerat, et aestatis calore torridis frigidum zephyrum aliqua arte subministret. Desiderat autem alius aliud, pro sui quisque iudicii captu: ex quo iudicio tanquam causa et ra-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

τίας τινὸς καὶ ῥίζης ὑποκειμένης τῆς ἐκεῖθεν κινουμένης ὁρμῆς
καὶ ἀναλόγως χειραγωγούσης ἐς τὰς προθέσεις τάσδε ἢ τάσδε
τοῦ βίου, ὁποίας πολλὰς καὶ ποικίλας γῆ τε αὕτη καὶ οὐρανὸς
ἐκεῖνος προΐσχεται. τὴν μὲν οὖν αἵρεσιν τῆς τούτων ἐφέσεως
D ταυτησὶ εἰ μὴ καθάπαξ ἅπαντες, ἀλλ᾽ οὖν οἱ πλείους δέξαιντ᾽
ἂν οἶμαι· τήν γε μὴν ἀωρίαν αὐτῆς καὶ τὸ λίχνον, ταύτην δ᾽ οὐ
πάνυ τοι ἔγωγε. πάντα μὲν γὰρ ἐρευνᾷν ἕν τι τῶν ἁρμοζόντων
E εἶναι, οὐκ ἄν ποτ᾽ αὐτὸς ἑκών γε εἶναι ἀπαγορεύσαιμι· ἐν δ᾽
ἅπαντι καιρῷ καὶ χρόνῳ καὶ παντὶ τῷ βουλομένῳ, τοῦτο δὲ καὶ
μάλα τοι σφόδρα αὐτός. οὔτε γὰρ παντὶ καιρῷ τὸ καίριον ἔνεστιν,
οὔτ᾽ αὖ παντὶ τῷ βουλομένῳ προσήκει πανταχῇ τὸ βούλεσθαι·
ἀλλ᾽ ἔστι καὶ καιρὸς ἀκαιρίας γέμων καὶ βούλησις ἀβουλίας πολ-
λάκις μεστή. ἀλλ᾽ οὖν ἐπειδὴ ταῦτα συγχωρητέα ὅπως ποτὲ ἔδο-
ξεν εἶναι ἡμῖν, ἅπαξ τὰ βάρη τῶν τοιούτων ὁποῖά γε εἴη προσίε-
σθαι προθεμένοις καὶ χαρίζεσθαί σφισιν ὁπόσον τὸ ἐφικτὸν
P. 276 ἐπεφύκει, οὔτ᾽ ἀκοὴν αὐτοῖς οὔτε γλῶτταν ἀπεκλείσαμεν· ἀλλὰ
μετρίοις ἐλέγχοις ἔστιν ἃ τῶν γραφομένων ἠμειψάμεθα. καὶ ὁπό-
σους τό,τε καίριον ἐς τὸ τῆς ἀσφαλείας μουσεῖον ἐπαιδαγώγησε,
V. 224 καὶ πᾶς τις οἶμαι ἀκηκοὼς οὐκ ἂν ἡμῖν μέμψαιτο. καὶ τὰ μὲν
ἄλλα τῶν γραφομένων ἀπόῤῥητα κεῖσθαι παρήκαμεν τέως, ἀκαι-
ρίας ὡς τὰ πολλὰ κατορχουμένης αὐτῶν πάνυ τοι φορτικῆς καὶ
B ματαίας· ἃ δ᾽ ὡς ἐν ἐπιστολῆς σχήματι πρὸς ἕνα τῶν φίλων
εἰρήκειμεν, ἵνα μὴ τὸ τῆς εὐσχήμονος ἡμῶν σιωπῆς ὑπόληψιν

19. Quae a verb. καὶ τὰ μὲν ἄλλα usque ad caput duodecimum leguntur om. A.

dice oritur appetitio, et unde quasi manu ducimur ad alia atque alia rerum studia, qualia multa, eaque diversa, caelum et terra suggerunt. Porro ipsam rationem huiusce amicorum meorum desiderii, si non omnes prorsus, plerique certe probaverint. Mihi autem tam alieno tempore tam vehemens desiderium minime probatur. Nam ut omnia inquiri pulchrum esse nunquam ego inficias iverim, ita quovis loco ac tempore aut quolibet volente pulchrum id esse plane negaverim. Neque enim quodvis tempus opportunitatem habet, neque quemlibet quidvis velle decet. Nempe et tempus aliquod est minime tempestivum, et voluntas saepe plena est imprudentiae. Sed tamen cum hoc amicis dandum esse prorsus videretur, ut huius oneris molestia qualicunque suscepta pro virili ipsis gratificaremur, neque aures illis nostras occlusimus, neque linguam denegavimus: sed aliqua eorum, quae scripta erant, parce et moderate refutavimus. In quo nemo opportunitatis ac prudentiae studiosus sectator, neque quisquam credo, qui audiverit, nos reprehensurus est. Ac caetera quidem illo scripto comprehensa silentio praeterivimus, eo quod in plerisque vana et importuna temeritas insolenter exultare videretur. Quae vero in epistolae formam redacta amico cuidam diximus, ne honesti silentii nostri causam esse ignorantiam importuni obtre-

ἀπορίας ὑπόθοιτο τοῖς ἀφειδεστέροις τῶν ὑβριστῶν, ταῦτα καὶ νῦν τοῖς ἐντυγχάνειν ἐθέλουσιν ἱστορίας ἕνεκα παραθήσομεν. (B.) „Ὁπόσα γάρ," ἔφην, „τῶν λεγομένων νοῦν ἡγεμόνα προβάλλεται καὶ τούτῳ τὴν πρέπουσαν αὐτονομίαν σαφῶς ἐπιτρέπει, ταῦτα καὶ νοῦν πάντως ἐπόπτην ἐφέλκεται καὶ γλῶσσαν ἀναμένει C σὺν ἐπιστήμῃ δικάζουσαν. ὅσα δ' ἁρμονίας ἁπάσης παραιτησάμενα νόμους ὅρων ἐπιστημονικῶν ὑπερόριον καὶ φυγάδα τείνουσι πόδα, ταῦτ' οὔτε νοῦν ἐπόπτην οἶδεν ἐφέλκεσθαι καὶ πάντα λόγον ἑρμηνέα μάλα σφοδρῶς ἀποσείεται, φύσεως ὄντα σαφῶς ἀῤῥωστήματα καὶ λύρας ὥσπερ ῥαγείσης πλημμελῆ τινα κρούσματα. ὥστ' ἔπεισί μοι σφόδρα θαυμάζειν, ὦ φίλων ἄριστε, πῶς οὕτω κἀμὲ ξυνωθεῖς καλινδεῖσθαι τὸν φίλον περὶ τὰ φαῦλα καὶ γλῶτταν παρέχεσθαι τουτουσὶ τοὺς σαφεῖς ἐξελέγχουσαν λήρους, ὁπόσοι τῶν D Ἐπιζεφυρίων βαράθρων συχνὸν ἀναῤῥήγνυνται, καθάπερ τινὲς τῶν Ἡφαίστου κρατήρων αὐτόματοι ῥύακες· καὶ ἔτι ὁπόσοι τῷ πλήθει νιφάδεσσι χειμερίῃσιν ἐοικότες τῆς ἀνωτέρας ἠπείρου κατίασιν. ἀδικοίημεν γὰρ ἄν, νὴ τὸν φίλιον, τούς τε τῆς ἐπιστή- E μης κανόνας τούτοις προσάγοντες καὶ ἡμᾶς αὐτούς. τὸ γὰρ ὁπωσοῦν ἑαυτὸν ἑκὼν γε εἶναι διεφθορόσι διδόναι τρόποις καὶ λόγοις οὐκ ἀποχωρεῖ κακίας, οὐδ' ἀνασοβεῖ τὰ δίκτυα τοῦ ψόγου, ἀλλὰ καθάπερ συγγενῆ κηλῖδα χλεύην ἐπίφθονον ἐπισύρεται. τίνα γὰρ ἀμαθίας Καύκασον οὐχ ὑπερβαίνουσιν, ὁπόσους οἱ μὲν κάτωθεν ὡς ποῤῥωτάτω τῆς ἀληθείας χαλκεύειν εἰώθεσαν ὄγκους ῥημάτων,

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

ctatores existimarent, ea nunc historiae illustrandae causa, si qui forte cognita sibi velint, legenda proponemus. (II.) „Quaecunque," inquam, „verba sic dicuntur, ut mentem ducem sibi proponant eique legitimam auctoritatem omnino tribuant, eadem etiam oculos mentis ad se alliciunt et linguam sapienter iudicantem merito expectant. Quae autem omnis harmoniae legibus repudiatis verae cognitionis limites quasi fugitivo pede transiliunt, ea nec mentis oculos sciunt allicere, et orationem quamcumque interpretem acerrime repellunt, cum non aliud sint, nisi quidam naturae morbi et veluti ruptae lyrae absoni strepitus. Quamobrem, amicorum optime, vehementer mirari mihi subit, quo pacto me amicum ad futilia ista compellas, et linguam ad nugas hasce evidentes refutandas accommodare cogas, tum eas, quae ex Epizephyriis barathris frequenter erumpunt; veluti Vulcaniorum craterum rivi sponte manantes, tum illas, quae numero et copia hibernis nivibus pares e superiore continente (id est ex Colchide) descendunt. Quippe et scientiae regulis medius fidius et nobis ipsis faceremus iniuriam, si eas regulas illis adhiberemus. Nam semet ipsum ultro corruptis tradere moribus et sermonibus, non abest a malitia, nec reprehensione vacat, sed veluti cognatam maculam reprehensionem invidiosam secum trahit. Quem enim summum inscitiae gradum non superant sive illae verborum insolentiae, quas inferioris tractus incolae a veritate remotissimas fabricare consueverunt; sive

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

οἱ δ' ἄνωθεν ἀγεννεῖς τινας καὶ μειρακιώδεις κροτοῦσι θορύβους,
καὶ ταῦτα τὴν Περσῶν καὶ Χαλδαίων μετιέναι φάσκοντες ἐπι-
στήμην; εἰ γὰρ ἐς τοῦτο Χαλδαίοις καὶ Πέρσαις ἡ πᾶσα περιΐ-
σταται μέθοδος καὶ οὐρανὸς διὰ τοῦτ' ἐς τὴν αἰθέρος σφαῖραν
F εὖ καὶ τεταγμένως περιφέρει τοὺς ἀστέρων δρόμους, ὡς λημμάτων
μὲν φορὰν ἦρος ἀρχομένου γραμματεῦσι προφαίνειν, νοσήματα
P. 277 δ' αὖ γέρουσι φθίνοντος ἤδη τοῦ θέρους, χάριεν ἄν, νὴ τοὺς
λόγους, δόξειε τοῖς διασύρειν ποθοῦσι τὸ τῆς ἐπιστήμης χρηστὸν
καὶ τοῖς τε ἐξ ἁμάξης λοιδοροῦσιν ἀποχρῶσα πρόφασις ἐς ὕβρεις
καὶ ὁπόσοι πρὸς ταῖς σκηναῖς ἄφθονα δραματουργοῦσι τὰ σκώμ-
ματα. ἐγὼ δὲ λίαν ἡδέως κἀκεῖνο θαυμάσαιμι ἄν, ὅτι μὴ καὶ
περὶ δρυῶν προτεθέσπισται τοῖς ἀνδράσιν, ὡς πολλὰς ἐξανθήσει
τὸ γένος βαλάνους καὶ ὡς ἄκανθα τὴν ἐφαπτομένην ἀμύξει παλά-
μην· καὶ εἰ τέκοι γαλῆ, μήτηρ ἔσται τοῦ τεχθησομένου· καὶ
B θέρους μὲν ἔσται καῦμα, χειμῶνος δὲ ψύχος, καὶ ὅσα τῶν πάνυ
προδήλων, εἰ μή γε δὴ βουσὶν, ἀλλ' οὖν ἀνθρώποις ἅπασίν
ἐστιν. ἵνα δὲ μήτε σὺ τῶν λυπουμένων εἴης, μήτε τὸ σεμνὸν τῆς
ἐπιστήμης ἐς τοιαύτας ἐσχατιὰς κατενηνεγμένον ὑβρίζοιτο, φέρε
μέσην βαδίσαντες βραχέα ἄττα τῶν μεσημβρινῶν τουτωνὶ λή-
ρων ἐξελέγξωμεν, ἢ μᾶλλον, εἰπεῖν, τῶν γηΐνων πλανήτων καὶ τὰ
πλεῖστα τῆς ἄνω λήξεως καταψευδομένων, ὡς ἂν ἄρδην ἐκ τοῦ
C κρασπέδου τὸ ὕφασμα λύοιτο πᾶν, καθάπερ ὁ τῆς Πηνελόπης
V. 225 ἐκεῖνος ἱστός. ἀνέμων ἐκεῖνοι προλέγουσιν ἔσεσθαι κίνησιν, ὑφ'
ὧν ἐς φθορὰν τὰ τῶν ἀνθρώπων λυθήσονται σώματα. ἡδέως ἂν
οὖν ἔγωγε τὰς αἰτίας ἐροίμην τῆς τῶν ἀνθρώπων λύσεως. εἰ μὲν

illi ignavi puerilesque strepitus, quos superioris regionis habitatores cient; idque, cum Persarum et Chaldaeorum scientiam profiteantur? Nam si Chaldaeorum et Persarum omnis methodus eo redit, et caelum propter hoc per aetheris sphaeram bene et composite stellarum cursus circumfert, ut veris initio lucri accessionem scribis apportent, senibus vero sub exitum aestatis morbos, facetum hercle id eis videbitur, qui utilitatem artis deprimere verbis cupiunt; eritque haec opportuna illudendi occasio iis, qui de plaustro conviciantur, nec non iis, qui fabulas in scena agunt. Ego vero illud etiam cum risu miror, quod non praedixerint, quercus multas glandes laturas, et sentes contrectantium manus puncturos esse; et mustelam, si pepererit, matrem fore sui foetus; aestate aestum, hieme frigus fore, caeteraque perspicua omnibus, si non bobus, at hominibus certe quidem. Sed ne molestia tute ipse afficiaris, et disciplinae gravitas in tales sordes demersa ludibrio sit, age media incedentes via pauca meridianorum istorum nebulonum, ac potius terrestrium planetarum, qui aetheriam provinciam plurimis mendaciis infamant, coarguamus, ut a fimbria totum contextum solvatur, et ut illa Penelopes tela retexatur. Ventos aiunt commotum iri, unde humana corpora corrumpenda sint. Ego vero corruptionis eius causas scire velim. Nam si quid aliud quam impetus aëris ac divisio ventus

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

γὰρ ἄλλο τι ἢ φορά τις ἀέρος καὶ διαίρεσις ὁ ἄνεμος ἦν, εἶχεν ἂν τινα λόγον ἴσως ὁ λόγος. ὅσα μὲν γὰρ ἄλλο τι παρὰ τὸν ἀέρα τυγχάνοντα δίεισιν αὐτὸν, ἢ διόδῳ σωματικῇ τέμνοντα φέρεται δι' αὐτοῦ, καθάπερ λίθος καὶ σίδηρος καὶ ὅσα σκληροτέρας ἢ κατὰ τὸν ἀέρα φύσεως ἔλαχεν, ἢ διαδόσει ποιότητος, ὅσα δη- D λαδὴ χεομένην καὶ τῷ ἀέρι πάνυ τοι προσφυῶς ἀνακιρναμένην ἔσχεν αὐτὴν, ὥσπερ ὀσμαὶ καὶ χρώματα καὶ σκηπτοὶ καὶ πρηστῆρες. καὶ μέντοι καὶ ἄνεμος εἰ καθ' ὁντιναοῦν τουτωνὶ τρόπον ἢ διαιρῶν δηλαδὴ τὸν ἀέρα καὶ τὸν ἐκείνου τόπον μεταλαμβάνων διῄει, ἢ τούτῳ διαδόσει ποιότητος σφαλερᾶς ἀνεκιρνᾶτο, πᾶσαν E γένεσιν ἐκ τοῦ παραχρῆμα φθορὰ προφανὴς διεδέχετο ἄν. νῦν δὲ τοὐναντίον εὐκρασίας ἡμᾶς ἁπάσης ἐμπιπλῶντα βλέπομεν τοῦτον αἰεί. οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἄνεμος ἢ στεῤῥοτέρα φορὰ καὶ χύσις ἀέρος, ὃς ἀεὶ πλούσιος μὲν ἡμῖν περικέχυται, αὐτοῦ δ' ἀπολαύομεν καθόσον ἐφικτὸν ἑκάστῳ, κἂν πάνυ τοι πλεῖστος ἕπηται. ἐκεῖνό γε μὴν καὶ μαντείας ἴσως δεῖται, καὶ οὐκ ἔχω ὅ,τι φῶ. F πόλεων γὰρ καὶ δένδρων καὶ ὀρῶν φασιν ἐξ ἀνέμων πάντων ὁμοῦ κινηθέντων καταστροφὰς καὶ μεταβάσεις. πῶς γὰρ καὶ πῇ περιχωρήσει καὶ μεταστήσεταί τι τούτων, περικυκλούντων, ὥς φασιν, οὑτωσὶ τῶν ἀνέμων ἐκ διαμέτρου; ἑνὸς μὲν γὰρ ξυνωθήσαντος ἀνέμου καὶ ξὺν βίᾳ κλονήσαντος ἀνατετράφθαι οἰκίαν ἔσθ' ὅτε ἢ δένδρον ἐπὶ θάτερα μέρη, καινὸν οὐκ ἂν εἴη, ἀλλ' ὡς τὰ πολλὰ τῶν ὅρων τῆς συνηθείας ἐντός. πολλῶν δ' ἀντιπνεόντων ὁμοῦ, P. 278

1. ἄλλό τι ἢ φορά τις ἀέρος καὶ διαίρεσις ὁ ἄνεμος W. corr., ἄλλό τι καὶ φορά τις ἀέρος ἢ διαίρ. ἄλλως ὁ ἄνεμος libri.

esset, rationis fortassis aliquid ea haberet oratio. Quae enim aliquid aliud sunt quam aër eumque permeant, ea vel corporeo transitu illum secant et permeant, ut lapis et ferrum et aliae res, quae natura sua aëre duriores sunt; vel qualitatis suae distributione; id quod faciunt ea, quae fluxa et aëris naturae plane cognata sunt, ut odores, colores, fulmina, incensi turbines. Quod si et ventus aliquo horum modorum vel aërem dividendo et eius locum occupando transiret, vel eidem distributione qualitatis lubricae commisceretur, statim omnem generationem manifestus interitus exciperet. Nunc contra omni nos temperie compleri videmus ab eo semper. Neque enim aliud est ventus, quam fortior impetus et quasi diffusio aëris, qui nos semper copiose circumfundit; eoque nos fruimur, quatenus est unicuique concessum, quamvis copiosissime nos sequatur. Illud vero fortassis etiam vaticinationem desiderat, neque ego habeo quid statuam. Dicunt iidem urbes et arbores et montes, ventis simul omnibus concitatis, eversum atque translatum iri. Quomodo ea videlicet et quonam translata transibunt, cum venti omnes, ita ut hi dicunt, ex opposito spirantes ea circumdaturi sunt? Nam venti quidem unius impulsu et violento impetu everti domum, aut arborem ruere, novi nihil fuerit, nec a consuetudine abhorreat. Sed ubi

A. M. 6836 ad 6349 Imp. Andron. Iunioris.

σχολῇ γ' ἂν καταστραφείη τι τῶν ἁπάντων. τὴν γὰρ τοῦ ἑνὸς ἀντώθησιν ἡ θατέρου ἐξεναντίας ἀντίστασις θραύουσα καὶ ἀναχαιτίζουσα ἀκλόνητον τὸ παράπαν ἐξ ἀντιπεριστάσεως ἵστασθαι παρασκευάσει τὸ βιαζόμενον. ἄλλως τε καὶ ὁμοῦ τοὺς κατὰ διάμετρον ἀνέμους κινεῖσθαι, οὔτ' Ἀριστοτέλης φύσιν ἔχειν δίδωσιν, οὔθ' ὁ πολὺς ἔφηνε χρόνος. ἀλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμε. B τὴν γὰρ τοῦ Κρόνου καὶ Ἄρεως ὑφ' ἑνὶ ζωδίῳ συνέλευσιν αἰτίαν τῆς τῶν ἀνέμων τίθενται μάχης καὶ πρό γε τούτων ἡλιακήν τινα ἔκλειψιν. εἰ οὖν ταῦτα φανείη ψεῦδος περιφανὲς, ἡγούμενα ὄντα τῶν ἐφεξῆς, ψευδῆ πάντως μετὰ τοῦ μείζονος προσθήκης φανεῖεν ἂν καὶ τὰ τούτοις ἑπόμενα· ὥσπερ ἂν εἴ τις τὴν ῥίζαν τοῦ δένδρου τεμὼν συναφεῖλεν εὐθὺς καὶ τὴν τῶν ἀκροδρύων ψυχήν. οὐ γὰρ C μόνον ἐν τοῖς παροῦσι καιροῖς οὐκ εἰσὶν ὑπὸ ζώδιον ἓν Κρόνος καὶ Ἄρης, ἀλλ' οὐδὲ δυοῖν συνεχῶς ἐξελιττομένων ἐνιαυτῶν οὐκ ἄν πω συνέλθοιεν ἄν. Ἄρης γὰρ ἐκ πολλοῦ περὶ τὴν τοῦ λέοντος πεντεκαιδεκάτην μοῖραν τὸν Κρόνον καταλελοιπὼς ἤδη καὶ ἐς τὰς τοῦ σκορπίου χηλὰς διαβαίνει. ἡλιακήν γε μὴν ἔκλειψιν οὔτε τὸ παρὸν ἅπαν θέρος, οὔτε τὸ ἐφεξῆς μετὰ τοῦτο φθινόπωρον ὄψεται, κἂν πάντες ἄνθρωποι, κἂν πάντες φάσκωσιν ὄρνιθες. D ἔσται δέ σοι τούτων διδάσκαλος ὅ,τε χρόνος καὶ ἡ αἴσθησις πρὸς ἀκριβῆ τὴν ἀλήθειαν. οὐδὲν γὰρ οὕτως εἰς ἐπιστήμης ἀπόδειξιν ἀναντίῤῥητον ἕτερον, ὡς ἐμπειρία καὶ αἴσθησις. ,,αἴσθησις μὲν γὰρ," φησὶν, ,,ἐμπειρίαν ποιεῖ, ἡ δὲ ἐμπειρία τὰς ἀρχὰς δίδωσι τῇ ἐπιστήμῃ." ὥσπερ οὖν σίτου σπαρέντος εἰς γῆν ἐνδέχεται στάχυν

plurimi simul ex adverso spirarint, non utique quicquam omnium prosternent. Nam cum unius impressionem alterius contraria impressio frangat et reprimat, ex ista pari utrinque violentia in medio inconcussum et stabile permanebit id, cui vis infertur. Praeterea ventos ex adverso simul moveri, nec Aristoteles secundum naturam esse concedit, nec temporis diuturnitas verum esse ostendit. Caeterum illud paene me praeteriit, quod Martis et Saturni in uno signo congressum puguae ventorum causam statuunt, et ante has defectionem quandam solis. Quae cum principia sint, ex quibus caetera consequuntur, si falsa esse patuerit, magis utique falsa erunt ea omnia, quae inde colliguntur: sicut succisa radice arboris summi etiam cacuminis anima interit. Atqui hoc tempore Saturnus et Mars non solum in uno signo non sunt, sed nec annis quidem continuis duobus evolutis simul congredi possunt. Etenim Mars, Saturno iampridem in decima quinta Leonis parte relicto, in Scorpii chelas iam transit. Solis vero defectionem nec tota haec aestas, nec sequuturus autumnus sentiet: etsi omnes homines, omnes aves id affirmarint. Cuius tibi rei magister et tempus et sensus erit ad veritatem penitus intelligendam. Nihil enim est, cui ad scientiae demonstrationem minus refragari liceat, quam sensui et experientiae. „Sensus quippe," inquit Philosophus, „experientiam gignit: experientia vero principia suppeditat scientiae." Sicut igitur frumento in terram sato spica nasci potest,

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

ἔσεσθαι, σπόρου δ' οὐκ ὄντος οὐδὲ βλάστην ἐκδέχεσθαι χρή· οὕτω κἂν τούτοις. εἰ ἔσται ἔκλειψις ἡλίου καὶ συνδρομὴ Κρόνου καὶ Ἄρεως, φαῖεν ἂν ἴσως καὶ ἀνέμων ἔσεσθαι κυκεῶνας καὶ πόλεων καταστροφὰς καὶ ἀναμοχλεύσεις ὀρῶν· εἰ δ' ἐκεῖνα οὐκ ἔσται, ἐξ ἀνάγκης ἕπεται καὶ κατὰ χώραν ἵστασθαι πᾶν ὄρος καὶ πόλιν E ἅπασαν. ἴσμεν γάρ, ὡς τούτων ἀναιρουμένων, ὅσα γε ἕνεκά του V. 226 γίνεται καὶ αἴτια νομίζεται τῶν ἑξῆς, συναναιρεῖται πάντως ὁμοῦ τά τε αἰτιατὰ καὶ ὧν ἕνεκα ἐκεῖνα γίγνεσθαι ἔμελλεν. ἐκκεκύλισται F δὲ τούτοις ὁ λόγος ἐς τόδε τῆς ἀτοπίας παρὰ τὸ νομίζειν τό,τε αἴτιον ὡς μὴ αἴτιον καὶ αὖ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον. τὰ γὰρ τῶν ἀστέρων ἄλλοτ' ἄλλως ἔχοντα σχήματα καὶ ἄλλοτ' ἄλλως ἐχούσας τὰς ἐκβάσεις προφαίνει· τὰς μὲν γὰρ ἐκ τοῦ σύνεγγυς, τὰς δὲ μεθ' ἱκανὸν τὸν χρόνον. οἱ δ' οὔτε τοῦθ' ἱκανοὶ ξυνιέναι ἐγένοντο καὶ ἄλλα ἀντ' ἄλλων ᾐτιάσαντο, ὁδὸν τοῦ προσήκοντος πόῤῥω βαδίσαντες· ὥσπερ ἂν εἴ τις, ὅτι Θεμιστοκλέους ἐκ Μεγάρων P. 279 Ἀθήναζε κατιόντος ὑετὸς κατεῤῥάγη, αἴτιον εὐθὺς τοῦ συμπτώματος ἡγοῖτο Θεμιστοκλέα· ἢ πάλιν Κροῖσον, ὅτ' αὐτοῦ διαπεραιουμένου τὸν Ἅλυν ἥλιος ὑπερέβαλε τὸν ὁρίζοντα. καὶ γὰρ Θεμιστοκλέους ἀπόντος φύσις ὑετοὺς καταῤῥήγνυσθαι· καὶ ἀπαλλάξαντος τοῦ Λυδοῦ διηνεκῶς τὸν ὁρίζοντα μετὰ πᾶσαν ἥλιος ὑπερβάλλει τὴν νύκτα. ἦν ἕτερα μυρία πρὸς ἔλεγχον, ἀλλὰ μήκους ἕνεκα καὶ κόρου σιωπῶμεν. τὸ μὲν γὰρ καλῶς ἐν καλαῖς B ὑποθέσεσι λέγοντας εὐδοκιμεῖν, κἂν εἰς μῆκος ὁ λόγος ὁδεύῃ, ἀλλ'

12. Pro γὰρ Boiv. coni. καί.

sine semente vero ne germen quidem expectari debet: ita et in hac re; si erit defectus solis, si Saturnus et Mars congressuri sunt, dicere fortasse illi queant, fore turbines et eversiones urbium et montium a radicibus evulsiones. Sin illa non erunt, necessario sequitur, omnem montem, omnem urbem suo loco mansuram esse. Neque enim ignoramus, sublato eo quod propter aliquid fit quodque alterius causa est, ipsos quoque et effectus et eas res, quarum causa illud futurum erat, necessario simul tolli. In hanc autem absurditatem isti devoluti sunt, quod eam quae causa est causam non putarunt, et quae causa non est, causam putarunt. Nimirum astrorum alii alias aspectus eventus etiam alias alios praesignificant, partim brevi, partim longiore post intervallo extituros. Isti vero ne hoc quidem intelligere potuerunt et alienas causas attulerunt, multum a via aberrantes: non secus ac si quis, quia Themistocle Megaris Athenas eunte pluit, casum eum Themistocli imputet: aut Croeso, quod cum is Halyn transiret, sol eo tempore supra horizontem ascenderat. Namque etiam Themistocle absente natura fert, ut imbres effundantur; atque ex quo Lydus discessit, sol post quamlibet noctem pergit nihilominus supra horizontem ascendere. Erant alia sexcenta, quibus illos convinceremus, quae ob prolixitatis fastidium omittemus. Nam pulchrum argumentum pulchre tractare, quantumvis prolixe

A. M. οὖν ἐπαίνων οὐκ ἐκπέπτωκε· τὸ δ' ἐν ἀτόποις καὶ κιβδήλοις,
6836 τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἐπαίνων πάμπαν ἐξεκεχωρήκει καὶ μυκτῆρος
ad
6849 κατατρέχοντος οὐ σφόδρα ἀπαλλάττει. λέγεται γὰρ καὶ Φίλιππος
Imp. Andron. Iunioris. ἀποσκῶψαι πρὸς τὸν παῖδα Ἀλέξανδρον, ὅτι δεξιῶς τε καὶ ἐμμε-
λῶς ἐκιθάρισεν, αἰσχρὸν εἶναι φήσας ἐν τοῖς φαύλοις ἐπιδείκνυ-
σθαι φιλοτίμως τὸν εὐγενῆ."

A. C. 1330 ιβ'. Τοῦ δ' ἐπιγενομένου ἦρος ἐπειδήπερ ὁ Κράλης Σερβίας
C δῆλος ἦν οὐκ ἠρεμήσων, εἰ μὴ ἐπεξέλθοι Μιχάηλον τῆς ἐς τὴν
ἀδελφὴν ὕβρεως καὶ ἀδικίας, ὅτι γυναῖκα νόμιμον οὖσαν αὐτῷ
καὶ παῖδας τεκοῦσαν αὐτῷ τῆς ἀρχῆς διαδόχους διωσάμενος αὐτὴν
ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει τὴν τοῦ βασιλέως ἠγάγετο ἀδελφήν· δια-
πρεσβεύεται πρὸς τὸν βασιλέα Μιχάηλος, ξυνωθῶν αὐτὸν διὰ
D τῆς τῶν Ῥωμαίων ἰόντα χώρας εἰσβάλλειν εἰς τὴν τῶν Τριβαλλῶν
γῆν. μέλλειν γὰρ καὶ αὐτὸν ἐκστρατεύειν κατ' ἐκείνου μετὰ βαρείας
δυνάμεως, ὡς ἂν μὴ ἔχων ὅπως ἀρκέσειε πρὸς τὰς ἑκατέρωθεν
μάχας ἀσθενέστερος γένηται, πολλὴν ἀποβεβληκὼς ἑκατέρωθεν
χώραν ἑαυτοῦ. καὶ δὴ παρεσκευάζοντο πρὸς ἐκστρατείαν ἄχρι
φθίνοντος ἔαρος. (B.) Θέρους δ' ἤδη ἱσταμένου ὁ μὲν βασιλεὺς
E ἐπειδὴ μὴ ἀξιόλογον εἶχε στρατὸν πρὸς τὴν τοῦ Κράλη δύναμιν,
V. 227 ἐστρατοπεδεύσατο παρελθὼν παρὰ πεδίον τι τῆς Πελαγόνων χώ-
ρας, ὅπη καὶ ὅμορα ἦσαν Ῥωμαίοις ὑπείκοντα πολίχνια, καρα-
δοκῶν ἐκεῖθεν τὴν ἑτέρωθεν τοῦ Μιχαήλου στεῤῥοτέραν κατὰ τῶν
P. 280 Τριβαλλῶν ἔφοδον ὅπῃ χωρήσειεν ἀκούσεσθαι πρότερον· κἄπειθ'
ὅ,τι γνοίη καὶ αὐτὸς διαπράξεσθαι. ὅτε δὴ καὶ ἡλίου γεγενῆσθαι

17. ἑαυτοῦ A., αὐτοῦ W.

id fiat, laude sua non caret. In nugis vero et rebus absurdis idem facere, nec laudis quicquam habet et parum abest a ridiculo. Itaque fertur Philippus Alexandrum filium derisisse, quod cithara belle et modulate caneret; quoniam turpe aiebat esse, generosum hominem ingenium vilibus in rebus ostentare."

12. Insequuto vere, cum Serviae Cralem appareret non quieturum, nisi Michaëlem ob iniuriam et contumeliam sorori factam ultus esset; quod is eam legitimam coniugem, ex qua et liberos regni heredes futuros susceperat, nulla de causa repudiasset, ac sororem Imperatoris duxisset: Michaël legatos ad Imperatorem mittit eumque hortatur, ut per Romanas provincias transiens in Triballorum terram impressionem faciat. Nam et se magnis cum copiis arma eidem infesta illaturum, ut duobus bellis sustinendis impar multis utrinque agris amissis debilior existeret. Proinde ad expeditionem sub veris usque exitum sese parant. (II.) Caeterum aestate incipiente Imperator, cui adversus Cralis vires copiae non satis magnae erant, in planitie quadam regionis Pelagonum castrametatur, cui finitima erant oppidula, quae Romanis parebant; atque ibi praestolatur, donec audiat, quorsum ex altera parte evaserit Michaëlis in Triballos firmior impressio; ut ipse deinde quod e re visum fuerit exsequatur. Tunc autem circa

ἐπισκότησιν ἐξεγένετο περὶ τὴν δωδεκάτην ὥραν τῆς ἑκκαιδεκάτης τοῦ Ἰουλίου ἡμέρας, οὐ μεῖον τῶν ια' δακτύλων, εἴ τις παρὰ τὸν διὰ Βυζαντίου παράλληλον ποιοῖτο τὴν οἴκησιν, τετάρτην καὶ εἰκοστὴν τοῦ καρκίνου τηνικαῦτα μοῖραν ἀμείβοντος τοῦ ἡλίου καὶ τὴν μὲν ἀρχὴν τῆς ἐπισκοτήσεως ἀπὸ μέσου δεικνύντος ἰάπυγος καὶ θρασκίου, τὸ δὲ τέλος ἀπ' ἀρχομένου ἔγγιστα ἀπηλιώτου. B

(Γ.) Ὁ μέντοι Μιχάηλος πλεῖστον ἀγείρας στρατὸν, δώδεκα μὲν χιλιάδας ἐκ τῆς οἰκείας χώρας, τρεῖς δ' ἑτέρας Σκυθῶν μισθοφόρων, ἐσβάλλει διὰ τῶν ἀρκτικωτάτων Αἵμου τοῦ ὄρους ἐς τὴν τῶν Τριβαλλῶν χώραν, ἔνθα δὴ μάλιστα καὶ ποταμοῦ τοῦ Στρυμόνος εἰσὶν αἱ πηγαί. τέτταρας μὲν οὖν ἡμέρας διηνυκὼς ἐπὶ τῆς πολεμίας ἐδῄου καὶ ἔκειρε τὴν γῆν ἀδεῶς καὶ ἐδενδροτόμει τοὺς ἀγροὺς καὶ κακῶς ἐποίει τὴν χώραν, οὔπω μηδενὸς ἐκεῖθεν ὅπλα C ἀνταίροντος. τῇ πέμπτῃ δ' ἅμα ἡλίῳ ἐπιφαίνεται καὶ ὁ Κράλης Σερβίας, χεῖρα βαρεῖαν ἐπαγόμενος καὶ ὅπλα τῇ λαμπρότητι τὰς τῶν ὁρώντων ἀποκρύπτοντα ὄψεις. ἐπεὶ δ' ἑκάτερα τὰ στρατεύματα παρετάξαντο καὶ τὰ σημεῖα ἤρθη, ὁ Κράλης τὰς ἑαυτοῦ τάξεις ἐῤῥωμένως παρακελευσάμενος μάχεσθαι, ὁ δ' ἐπὶ τὴν τοῦ Μιχαήλου σημαίαν ἐκτρέχει, ἔχων περὶ αὐτὸν χιλίους ἱππέας D Κελτοὺς μεγέθει τε σώματος καὶ ῥώμης περιουσίᾳ καὶ ὅπλων ἐμπειρίᾳ πολεμικῶν κράτιστα ἠσκημένους τε καὶ ἐσκευασμένους. καὶ ταύτην ξὺν οὐ πολλῷ πόνῳ καθῃρηκὼς ἔδραμεν ἐπὶ τὴν τοῦ Μιχαήλου παράταξιν· καὶ συμπατήσας τὸ πολὺ τοῦ περὶ αὐτὸν στρατεύματος καὶ καταβαλὼν ζῶντα χειροῦται καὶ τετραυματισμένον καὶ τὸν Μιχάηλον. τὸ δὲ Βουλγαρικὸν ἄλλο στράτευμα τὸ μὲν E

horam duodecimam, die Iulii decima sexta, solis obscuratio facta est non minor undecim digitis, observata nempe ab eo, qui in parallelo per Byzantium ducto habitaret: quo tempore sol partem Cancri vigesimam quartam pertransibat. Eius porro eclipseos observandae initium a medio Iapyge et Thrascia, finis ab initio fere Subsolani fuit. (III.) Michaël vero ingenti coacto exercitu (nam indigenarum millia duodecim, Scytharum mercenariorum tria millia erant), per septentrionalem montis Haemi partem in Triballorum ditionem impetum facit, ibi fere ubi Strymonis fluvii fontes sunt. Quatuor igitur continuis diebus in hostico traductis agros impune ferro et flamma vastat, arbores exscindit, tota denique regione grassatur, nemine interim arma adversus eum movente. Quinto demum una cum solis ortu Crales Serviae se ostendit, magnis secum copiis adductis, quae splendore armorum oculos intuentium perstringebant. Cum autem utraque acies in procinctu staret, et signa sublata essent, Crales suos ad fortiter pugnandum cohortatus, ipse ad Michaëlis vexillum cum mille Gallis equitibus magnitudine corporum et robore insignibus et in re bellica exercitatissimis excurrit, eoque citra magnum laborem revulso ad Michaëlis agmen properat: et magna eius militum parte prostrata et conculcata vivum et saucium Michaëlem capit. Reliquus Bulgarorum exercitus maiori ex parte ibi cae-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

πλεῖον ἐκεῖ κατεκόπη, τὸ δὲ περιλειφθὲν γεγυμνωμέναις σαρξὶν
ἐς τὰ οἴκοι ἐχώρουν. ὁ μέντοι Μιχάηλος τρεῖς ἡλίους τὸ ἐξ ἐκείνου
τεθέαται ζῶν καὶ μάλα μόλις τὴν συμφορὰν ἐπιγινώσκειν δυνά-
μενος, τῷ δὲ τετάρτῳ μετήλλαξε, μὴ δυναμένου τοῦ σώματος
πλέον ἐξαρκέσαι πρὸς τὸ καίριον τῶν τραυμάτων. ὁ δὲ βασιλεὺς
μαθὼν τὸ πραχθὲν τὴν ταχίστην ἐς Βυζάντιον ἐπανήει, μηδὲν
F μήτε δεδρακὼς μήτε πεπονθώς. (Δ.) Ἐπεὶ δ', ὡς πολλάκις
εἰρήκειμεν, οὐδὲν τῶν ἐν βίῳ εὐτυχημάτων ἀκήρατον ἐς τέλος
διαπερᾷ τὸν αἰῶνα, οὐδὲ βασκανίας ἐκτὸς, οὐδ' ἐνταῦθα ἐπέ-
λιπε τὸ χρεών· ἀλλ' ἀντέπνευσε καὶ τοῖς τοῦ Κράλη λαμπροῖς
εὐτυχήμασι χειμὼν χαλεπός τε καὶ φρικωδέστατος, ὃς πάντα ἐπέ-
κλυσε καὶ κατέχωσεν αὐτῷ τὰ τοῦ βίου τερπνὰ καὶ αὐτό γε τὸ ζῆν
προσαφήρηκεν. ἔχει δὲ οὕτως. ἦν αὐτῷ παῖς δεύτερον τηνικαῦτα
καὶ εἰκοστὸν παραλλάττων ἔτος, ὃν ἐξ ἑτέρας γεγέννηκε γυναικὸς
καὶ ἐς διαδοχὴν ἀνῆγε τῆς ἀρχῆς μάλα ἐπιμελῶς. ἐπεὶ δ' αὐτὸς
P. 281 μὲν τῇ τοῦ Καίσαρος θυγατρὶ συνεζύγη, πεντηκοντούτης ἀνὴρ
κόρῃ δωδέκατον ἀγούσῃ τὸν χρόνον, καὶ πρὶν τῷ παιδὶ γυναῖκα
ἀγαγέσθαι, παιδοποιεῖν ἤρξατο μετὰ τῆς τοῦ Καίσαρος θυγατρὸς,
ἐς ὑποψίας καὶ φόβους ὁ παῖς ἐξενήνεκται, ὁποίους ὑποσπείρειν
εἰκὸς τοὺς ἡλικιώτας ἐς τὴν σφριγῶσαν τούτου ψυχήν· καὶ ἀπο-
στασίαν λοιπὸν ἐμελέτα καὶ ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ πατρός. ὃν
οὕτως ἔχοντα βλέποντες οἱ ἐκεῖ μεγιστᾶνες καὶ στρατηγοὶ καὶ τα-
B ξίαρχοι, καὶ ὅσοι κόρον εἰλήφεσαν τῆς ἀρχῆς τοῦ πατρὸς διὰ τὸν
V. 228 χρόνον, λάθρα τούτῳ προσήεσαν ἕκαστοι καὶ τοὺς τῆς ἀποστα-

1. δ' ἐναπολειφθὲν A. 11. ὃς] ὡς W.

sus est. Qui superstites fuere, nudis corporibus domum redierunt. Michaël autem tres ex eo dies vivus solem aspexit, sic affectus, ut vix cladem suam intelligeret: quarto die exspiravit, cum eius corpus lethalibus vulneribus ferendis impar fuisset. At Imperator cognita re Byzantium rediit, nulla neque re gesta neque clade accepta. (IV.) Sed cum, ut saepe diximus, nulla sit perpetuo sincera et incorrupta invidiaeque expers ullius mortalium felicitas, nec tum quoque fatalis ea necessitas defecit. Nam illustribus Cralis successibus tempestas gravis et supra modum horrenda reflavit, quae omnia illi vitae gaudia inundavit et demersit, et ipsam ei vitam eripuit. Res autem ita se habet. Erat ei filius annum tum alterum et vigesimum agens, ex alia uxore natus, quem ad principatus successionem diligenter educabat. Sed cum Caesaris filiam annos natam duodecim ipse quinquagenarius duxisset, et priusquam filio despondisset uxorem, liberos ex illa suscepisset: in suspicionem et metum filius eius impulsus est, cuiusmodi probabile est ab aequalibus luxurianti adolescentis animo ingeri. Itaque defectionem et rebellionem contra patrem molitur. Quem cum proceres, duces et tribuni aliique imperium patris ob diuturnitatem temporis fastidientes sic affectum viderent, singuli privatim adeunt; defectionis consilia ani-

σίας ἐξεπύρσευον αὐτῷ λογισμούς· καὶ μετ' οὐ πολλὰς τὰς ἡμέρας ἀπολαβόντες αὐτὸν ἐξεπολέμωσάν τε κατὰ τοῦ πατρὸς καὶ Κράλην Σερβίας αὐτοκράτορα ἀνηγόρευσαν. ἐπεὶ δὲ συχνῶν ἡμερῶν κατ' ὀλίγους ἅπαντες αὐτῷ προσεῤῥύησαν τοῦ στρατοῦ τὸ ἀπόλεκτον, προσελάσαντες δέσμιον ἀπονητὶ καὶ τὸν πατέρα προσήνεγκαν τῷ υἱῷ· κἀκεῖθεν ἐς εἱρκτὴν ἀπήνεγκαν, ἄκοντος μὲν ἴσως καὶ ἀσχάλλοντος τοῦ υἱέως, σιωπῶντος δ' οὖν ὅμως καὶ ἀντιλέγειν οὐ δυναμένου τῇ τοῦ πλήθους ὁρμῇ. ἐδεδίει γάρ, μήπου τι καὶ αὐτὸς πάθοι τῶν ἀδοκήτων. οὐ πολλαὶ παρῆλθον ἡμέραι κἀκεῖνον μὲν ἐν δεσμοῖς ἀπέπνιξαν, πικρὸν αὐτῷ τοῦ βίου τὸ πέρας ἐπενεγκόντες ἀντὶ τῶν ἡδέων ἐκείνων εὐτυχημάτων· τῷ δὲ υἱῷ τὴν ἀρχὴν ἤδη βεβαιοτέραν καὶ ἀσφαλῆ κατεστήσαντο καὶ ἅμα αὐτῷ ἐξελάσαντες εὐθὺς ᾠκειώσαντο τὴν Ῥωμαίων χώραν ἄχρι Στρυμόνος καὶ Ἀμφιπόλεως· ὅτε δὴ καὶ Στρούμμιτζαν εἷλον ξὺν γε ἄλλοις πολιχνίοις.

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris. C D

ιγ'. Ἐς δὲ τοὐπιὸν ἔτος ἀκούων ὁ βασιλεὺς διασπωμένην τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχὴν ὑπό τε τῆς προτέρας τοῦ Μιχαήλου γυναικὸς ὑπό τε τῶν τοῦ Μιχαήλου συγγενῶν (ἡ γὰρ τοῦ βασιλέως ἀδελφὴ μόλις ἐκεῖθεν φυγοῦσα τὸ ζῆν ἐπορίσατο), πολλῶν οὖν ἐκεῖ μαχομένων καὶ ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ἀντιποιουμένων, στρατὸν ἀπολέξας ὁ βασιλεὺς ἱκανὸν ἐπέθετο τοῖς περὶ τὸν Αἷμον πολιχνίοις καὶ εἷλε μικροῦ πάντα ἀπονητί, τῶν οἰκητόρων προσεῤῥυηκότων ἑκόντων. μεθ' ὧν προσεῤῥύη καὶ παραθαλασσία πόλις ὀχυρά τε καὶ πολυάνθρωπος καλουμένη Μεσημβρία. ἐν ᾗ διατρίβων ὁ

A. C. 1331 E P. 282

4. ἅπαντες om. A. 9. πάθοι A., πάθῃ W.

mo volventem inflammant; post dies non multos ad se recipiunt; hostem patri suscitant, et summa potestate ipsi delata, Serviae Cralem declarant. Cum autem compluribus diebus paulatim omnis flos exercitus ad eum confluxisset, patrem etiam vinctum sine nullo negotio ad eum perducunt, ac mox in carcerem coniiciunt, invito fortassis et graviter ferente filio: sed tamen tacente et furori populi adversari non audente. Verebatur enim, ne in se ipsum nec opinantem gravius aliquid consuleretur. Post paucos dies patrem quidem in vinculis suffocant, suavibus illis successibus in acerbum interitum versis; filio autem principatum firmant atque stabiliunt. Mox statim una cum eo egressi Romanam provinciam usque ad Strymonem et Amphipolin, capta etiam Strummitza et aliis oppidulis, subigunt.

13. Proximo anno, cum audisset Imperator Bulgaricum Imperium et a priore Michaëlis uxore et a cognatis eiusdem Michaëlis divelli (nam Imperatoris soror aegre fuga salutem quaesierat), in ea multorum contentione de principatu occupando, iustis copiis delectis, oppidula Haemo vicina invasit, et fere omnia citra negotium cepit, habitatoribus ultro sese ad eum conferentibus. Inter caetera vero etiam urbs munita et frequens, nomine Mesembria, ad mare sita, deditionem fecit. In qua cum Imperator fere cum

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

βασιλεὺς ὡς τὰ πολλὰ μετὰ τοῦ στρατοῦ φορτικὸς ἔδοξε τὴν ταχίστην διά τε τὴν γενομένην δι' αὐτοὺς ἔκλειψιν τῶν χρειωδῶν καὶ διὰ τὴν τῶν προσόδων φθοράν. ἐπεί γε μὴν μετὰ πολλοὺς τοὺς περὶ τῆς ἀρχῆς ἀγῶνας τὴν νικῶσαν Ἀλέξανδρος εἰλήφει ὁ τοῦ Μιχαήλου ἀδελφιδοῦς, καὶ τῆς ἡγεμονίας τὸ κράτος βεβαίως περιεζώσατο, τὸν Βουλγαρικὸν συλλέξας στρατὸν, προσεταιρισά- B μενος δὲ καὶ μισθοφορικὸν ἐκ Σκυθῶν οὐκ ὀλίγον ἐς τὴν ὅμορον ἐσέβαλε χώραν Ῥωμαίων καὶ ἤλασεν ἄχρις Ὀρεστιάδος· καὶ πλείστην μὲν λείαν ξυνηθροικὼς, πολλὰ δὲ καὶ τῶν περὶ τὸν Αἷμον πολιχνίων καθ' ὁμολογίαν παραστησάμενος καὶ ἐς τὰ τῶν Βουλγάρων ἤθη πάλιν ἐπανεστράφθαι πεποιηκὼς ἐπανῆκε χαίρων οἴκαδε μετὰ πολλῶν τῶν λαφύρων. (Β.) Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ Νίκαιαν εἷλον οἱ βάρβαροι, τὸ μέγα καὶ περιβόητον ἄστυ, λιμῷ C καὶ στρατῷ πολιορκηθεῖσαν μακρῷ· καὶ πολλὰς τῶν ἐκεῖσε θείων V. 229 εἰκόνων καὶ βίβλων ἐς Βυζάντιον κομίσαντες, καὶ ἁγίων γυναικῶν λείψανα δύο, χρήμασιν ἠλλάξαντο. ἀδεῶς δὲ ἤδη τὰς οἰκήσεις ἐν τοῖς παραλίοις τῆς Βιθυνίας οἱ βάρβαροι ποιήσαντες βαρυτάτους ἐπέθηκαν φόρους τοῖς ἐναπολειφθεῖσι βραχέσι πολιχνίοις, δι' οὓς τέως οὐκ αὔτανδρα πρὸς ὄλεθρον ἤλασαν παντελῆ, μάλα ῥᾳδίως δυνάμενοι καὶ ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ τοῦτο τελεῖν. οὐκ ἐπι- D λείπουσι δ' ὅμως συχνὰς ποιούμενοι τὰς ἐφόδους καὶ ζωγροῦντες τῶν ταλαιπώρων τοὺς πλείους ἔκ τε γῆς καὶ θαλάττης ἀεί. (Γ.) Ὁ μέντοι μέγας λογοθέτης ὁ Μετοχίτης ἐλθὼν ἐκ τῆς ἐξορίας οὐ παρὰ τῇ οἰκίᾳ κατέλυσε· πάλαι γὰρ, ὡς εἰρήκειμεν,

3. προσδ.] ἐλπίδων A. φοράν W. in mg.

militibus versaretur, statim gravis esse coepit, tum quia urbem res necessariae ob illos deficiebant, tum quia pecuniae consumptae peribant. Sed cum post multas de regno concertationes ad Alexandrum Michaëlis consobrinum summa rerum delata esset, is firmato principatu exercitum Bulgaricum cogit, et Scytharum non parva manu mercede conducta in finitimam Romanorum provinciam irrumpit: tum ad Orestiadem usque progressus, maxima praeda parta ac plerisque ad Haemum oppidulis deditione captis et ad instituta Bulgarorum reductis, laetus cum magnis spoliis domum redit. (II.) Sub hoc tempus etiam Nicaeam, magnam illam et celebrem urbem, diuturna fame et obsidione oppressam barbari ceperunt; ac multas inde imagines sacras multosque codices una cum duarum sanctarum mulierum reliquiis Byzantium advectos vendiderunt. Iam vero impune in maritima Bithyniae ora sedibus delectis gravia tributa reliquis oppidulis imposuerunt. Quae quoniam ipsis pendebantur, idcirco non prorsus una cum habitatoribus illa oppida deleverunt, cum facile possent, et brevissimo quidem tempore. Nec tamen crebris incursionibus vexare et mari terraque plerosque ex illis miseris capere desistunt. (III.) Magnus autem Logotheta Metochites ab exilio reversus non domi suae divertit, quae (ut iam diximus)

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

εἰσελθόντος τοῦ βασιλέως ἐν Βυζαντίῳ αὕτη διέφθαρται καὶ τελέως ἠρήμωται πρὸς τῶν δημοτῶν· κατέλυσε δ' ἀπέναντι καὶ πλησίον παρὰ τῇ ἱερᾷ δηλαδὴ μονῇ τῆς Χώρας, ἣν πολλοῖς αὐτὸς ἀναλώμασιν ἀνεκαίνισε πρότερον, τοῖς ὀδοῦσι τοῦ χρόνου δεινῶς κοπτομένην ἰδών. ἐδομήθη γὰρ αὕτη τὸ ἀρχαῖον πρὸς τοῦ βασι- E λέως Ἰουστινιανοῦ ἐπιμήκης τὸ σχῆμα. εἶτα τοῦ χρόνου ταύτην μέχρι κρηπίδων συντρίψαντος ἄλλον ἐκ βάθρων ἀνήγειρε νεών, εἰς ὃ καὶ νῦν ὁρᾶται σχήματος, ἡ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ πενθερά. τοῦ δὲ χρόνου πάλιν φθορὰν ἀπειλοῦντος οὗτος ἁβροτέρᾳ χρησάμενος δεξιᾷ, πλὴν τοῦ μεσαιτάτου νεώ, F πάντα καλῶς ἐπεσκεύασεν. ὅθεν καὶ πάντων εἰς τέλος ἀπολωλότων ἤδη τἀνδρὶ τῶν ἔξω πραγμάτων σωτήριος αὕτη λιμὴν ἐν καιρῷ περιστάσεως ὤφθη ψυχῆς ὁμοῦ καὶ σώματος. πρὸς μὲν οὖν τὴν ἱερὰν ἀποβλέπων μονὴν τὸ λοιπὸν ἡδονὴν ἀπόῤῥητον παρείχετο τῇ ψυχῇ· πρὸς δ' αὖ τὴν ἐρήμωσιν τῆς οἰκίας, κατήφειαν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐτρύγα μακρὰν καὶ πλήθουσαν εἶχεν αὖθις τὴν ψυχὴν πυρὸς καὶ φλογός, ἣν ἐκπυρσεύουσι τοιαῦται βαρυθυμίαι καὶ συμφοραί. καὶ μέντοι καὶ τὸ τῆς τύχης πρὸς τιμωρίας P. 283 ἀκόρεστον ἀναλογιζόμενος ἐξεπλήττετο, πῶς οὐδὲ τοὔδαφος τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης οἰκίας ἐς τὸν ἐνόντα κόσμον ἀφείθη· ἀλλ' ὃ μήπω πρότερον ἐξ αἰῶνος ἐφ' ἑτέρου ἐπινενόηται, νῦν ἐπὶ τοῦδε καὶ πέπρακται. ἐκσπασθὲν γὰρ ἅπαν ἐπέμφθη δῶρον τῷ τῶν δυτικῶν Σκυθῶν ἄρχοντι, λαμπρότητός τινος ἕνεκα τοῦ τῆς οἰκίας ἐδάφους ἐκείνου ζητήσαντι. ἐκωλύετο δὲ πρὸς τῶν τὴν ἡγε- B

4. ἐνεκαίν. A. 10. χρησάμενος A., δεξάμενος W. 17. καὶ om. A.

Imperatore Urbem ingresso pridem erat diruta et vastata prorsus a populo: sed e regione et in proximo, nempe in Chorae monasterio, quod ipse antea dentibus aevi labefactatum magnis sumptibus instaurarat. Exstructum enim initio fuerat a Iustiniano Imperatore forma oblonga. Deinde, cum vetustate usque ad fundamenta concidisset, aliud templum, ea qua nunc forma cernitur, Alexii Imperatoris socrus condiderat. Sed cum rursus temporis iniuria ruinam minitaretur, hic medio templo excepto omnia liberali manu probe instauravit. Itaque cum omnium fortunarum naufragium fecisset, salutaris hic ei et corporis et animi portus in necessitate extitit. Cum igitur sacrum monasterium intueretur, arcana voluptate animus eius deliniebatur: cum vero domus eversionem, oculi eius gravi moerore turbabantur, et animum ipsius pervadebat doloris ignis ac flamma, qualem huiusmodi angores et calamitates solent accendere. Et cum secum reputaret, ut nullis poenis fortuna satiaretur, obstupescebat, ne solo quidem splendidarum aedium ornatum suum inviolatum permansisse: sed, quod ab omni aevo nusquam in alio esset excogitatum, id tum huic accidisse. Evulsum enim pavimentum omne occidentalium Scytharum principi, pavimentum ad suas aedes ornandas splendidius requirenti, dono missum est. Porro eidem

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

μονίαν διοικούντων, μηδ' ὅλως μήτε δι' ὄψεως, μήτε διὰ γλώττης ἐκδήμου τῷ γηραιῷ προσομιλεῖν βασιλεῖ. καὶ ἦν οὐ μικρὰ καὶ τοῦτο λύπης προσθήκη τἀνδρί.

ιδ'. Καιρὸς δὲ ἤδη καὶ περὶ τῆς τοῦ γηραιοῦ βασιλέως C διεξελθεῖν τελευτῆς, ἣν θεοσημεῖαι πολλαὶ προεμήνυσαν· αἳ ἦσαν τοιαίδε. ἐπισκότησις πρῶτον ἡλιακὴ, τοσαύτας ἡμέρας V. 230 προειληφυῖα τὴν αὐτοῦ τελευτὴν, ὅσα καὶ αὐτὸς ἦν ἔτη τὰ πάντα βεβιωκώς. ταύτην τὴν ἡλιακὴν ἐπισκότησιν ἔκλειψις διεδέξατο σεληνιακή· καὶ ταύτην αὖθις σεισμὸς γῆς ἐν ἑσπέρᾳ, ᾗ τὴν μνήμην ἐτέλουν ἐκ χρονικῆς περιόδου Χριστιανοὶ τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ D Ἀντωνίου. κατ' αὐτὴν μέν γε τὴν τοῦ φεβρουαρίου δωδεκάτην ἡμέραν, ἣν ἡ τῆς ἀπροσδοκήτου τελευτῆς ἐκείνου διαδέχεσθαι ἔμελλεν ἑσπέρα, βιαίου πεπνευκότος ἐκ τῶν βαράθρων τῆς μεσημβρίας ἀνέμου, ἠγρίωται μὲν τὰ θαλάττης κύματα τοσοῦτον, ὥστε τοὺς ὅρους ὑπερβάντα πολλὰ μέρη τῶν ἑῴων καὶ παραλίων τοῦ Βυζαντίου τειχῶν καθῃρηκέναι, πολλὰς δὲ καὶ τῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει πυλῶν ἐκμοχλεῦσαι καὶ εἰσδραμόντα δίκην τινῶν E πολεμίων πολλὰ τῶν ἔνδον οἰκημάτων κατακλύσαι. (B.) Τηνικαῦτα μέντοι πεπτώκασι καὶ πολλοὶ τῶν ἐπὶ τοὺς νεὼς ἱδρυμένων ἐκ σιδήρου σταυρῶν, ὑπενεγκεῖν οὐ δυνάμενοι τὴν τοῦ πνεύματος βίαν. πέπτωκε δὲ καὶ ὁ πρὸ τοῦ νεὼ τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων ἱστάμενος πάλαι κίων, ὃς ὑπό τινος μὲν καυτηρίας τεθραυσμένον εἶχε τὸ πρὸς τῇ βάσει μέρος· ὃ καὶ τοῖς παριοῦσιν ὑπό-

2. καὶ ante τοῦτο add. A. 6. τοιαῖδε A. 18. καταλύσαι A.

Metochitae interdicta erat ab iis, qui Imperium administrabant, omnis cum seniore Imperatore sermonis communicatio, ut eum nec praesens nec per internuncium alloqui ei liceret. Quae res homini non parvam doloris accessionem attulit.

14. Iam tempus postulat, ut etiam senioris Imperatoris obitum exponamus, quem multa ostenta praenunciarunt. Fuerunt autem huiusmodi. Primum eclipsis solis, quae eius obitum tot diebus praecessit, quot annos ipse vixerat. Hanc solis obscurationem sequutus est lunae defectus. Tum huic successit terrae motus, ea vespera qua D. Antonii, cuius illi nomen inditum erat, memoria veteri more a Christianis celebrabatur. Ipso autem die Februarii duodecimo, quem inexpectati eius obitus consequutura erat vespera, cum e Meridiei barathris vehemens ventus erupisset, marini fluctus ita efferati sunt, ut suos egressi limites multas murorum Byzantii maritimorum et orientalium partes prostraverint, et multas illic portas effregerint, et hostium instar irrumpentes multa quoque aedificia urbana inundarint. (II.) Tum etiam multae ferreae cruces templis impositae, impetu ventorum non tolerato, deciderunt. Columna quoque, olim ante aedem quadraginta Martyrum posita, concidit; quae iuxta basin ustulata et confracta praetereuntibus ruinam proximam minitari videbatur, adeoque metum

νοιαν παρεῖχεν αὐτίκα ἀνατραπήσεσθαι καὶ φόβον ἐντεῦθεν οὐ μάλα παράλογον. ὥστε παριόντα ποτὲ καὶ τὸν βασιλέα τοῦτον ἐκώλυόν τινες τῶν περὶ αὐτὸν μὴ πλησίον ἰέναι δεδιότες ἴσως τὸν κίνδυνον. ὁ δὲ πρὸς τὴν σφῶν εἰρωνευσάμενος δειλίαν καὶ τοιόνδε τινὰ λόγον οὑτωσί πως ἐπελθόντα τῇ γλώττῃ τότε προήνεγκεν· „εἴθε συμπαρατείνοιτό μοι τὸ ζῆν τῇ τοῦδε τοῦ κίονος στάσει." ὃ δὴ καὶ κατὰ τὴν πρόῤῥησιν νῦν ἀποβὰν θαυμάζειν ἐπῄει τοῖς μεμνημένοις. (Γ.) Τοῦ δ' ἡλίου πρὸς ἑσπέραν ἤδη ἐπειγομένου ἀπῄειν κἀγὼ πρὸς τὸν βασιλέα κατὰ τὸ εἰωθός. εἰωθὸς γάρ μοι πορεύεσθαι πρὸς αὐτὸν παραμυθίας ἕνεκα κατὰ περίοδον τριῶν που ἢ τεττάρων ἡμερῶν. ἀπιὼν μὲν οὖν καὶ νῦν αὖθις κατὰ τὸ εἰωθὸς πρὸς αὐτὸν καὶ παρακαθίσας τῆς συνήθους ἀπήλαυον ὁμιλίας. συνήθεια δ' ἦν αὐτῷ, ἐλλογίμῳ τινὶ πρὸς ἡμᾶς καὶ σπουδαιοτέρᾳ χρῆσθαι τῇ ὁμιλίᾳ μετά τινος ἀστειότητος καὶ χάριτος. παρῆν δὲ καὶ αὐτοῦ θυγάτηρ Σιμωνὶς ἡ Κράλαινα καί τινες ἕτεροι τῶν ὁμοίαν ἐμοὶ τρεφόντων γνώμην καὶ τρόπου διάθεσιν πρός τε τὸν βασιλέα καὶ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα τὴν Κράλαιναν καὶ τὴν ἴσην ἐχόντων ἐμοὶ πρὸς αὐτοὺς οἰκειότητα. παρετάθη δὲ τὰ τῆς ὁμιλίας ἐκείνης ἡμῖν ἄχρι μέσων νυκτῶν καὶ πρός γε ἔτι μέχρι πρώτης ἀλεκτοροφωνίας, μηδενὸς ἐκφανέντος συμβόλου νοσήματος οὑτινοσοῦν. (Δ.) Ἔπειτα ἡμῖν μέν, „ἄπιτε χαίροντες," ἔφησε, „τὰ δὲ τῆς νῦν ὁμιλίας λείψανα ἐς τὴν ὑστεραίαν πάντα λελέξεται." ὁ δὲ τροφῆς αὐτῷ κομισθείσης ἐδεδειπνήκει. ἦν δὲ τὰ τῆς

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris. P. 284 B C D

1. παρεῖχεν] εἶχεν W. 3. μὴ add. A. 19. ἡμῖν om. A. 22. νῦν τῆς W.

ipsis non sine iusta ratione incutiebat. Quamobrem aliquando hunc ipsum Imperatorem illac praetereuntem quidam ex iis, quos circa se habebat, veriti fortasse periculum, propius accedere vetuerunt. Ille autem derisa eorum timiditate haec fere verba, ut fortuito in os venerant, pronunciavit: „Utinam tam diu ego viverem, quam diu haec columna stabit!" Quod cum tunc demum, quemadmodum ille effatus erat, accidisset, admirationi eis erat, qui dicti illius recordabantur. (III.) Sole autem iam ad occasum vergente ego quoque de more ad Imperatorem abivi. Solebam enim solatii causa eum tertia aut quarta quaque die invisere. Ad eum igitur cum me tum quoque, ut mos erat, contulissem et assedissem, illius familiari colloquio fruebar. Consueverat autem eruditos et graves mecum sermones habere cum quadam urbanitate et gratia. Aderat et eius filia Simonis Cralaena, et alii quidam, iisdem quibus ego animis praediti et ita affecti erga Imperatorem et Cralaenam, eademque cum illis familiaritate coniuncti. Is vero sermo noster ad mediam noctem est productus; immo et ad primum usque galli cantum, nullo ullius morbi signo in eo apparente. (IV.) Deinde, „Vos," inquit, „valete atque abite: ea vero, quae restant, cras omnia dicentur." Atque ipse allato cibo edit. Erant autem illa, quibus vesceba-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

μονίαν διοικούντων, μηδ᾽ ὅλως μήτε δι᾽ ὄψεως, μήτε διὰ γλώττης ἐκδήμου τῷ γηραιῷ προσομιλεῖν βασιλεῖ. καὶ ἦν οὐ μικρὰ καὶ τοῦτο λύπης προσθήκη τἀνδρί.

ιδ᾽. Καιρὸς δὲ ἤδη καὶ περὶ τῆς τοῦ γηραιοῦ βασιλέως διε- C ξελθεῖν τελευτῆς, ἣν θεοσημεῖαι πολλαὶ προεμήνυσαν· αἳ ἦσαν τοιαίδε. ἐπισκότησις πρῶτον ἡλιακὴ, τοσαύτας ἡμέρας προειλη- V. 230 φυῖα τὴν αὐτοῦ τελευτὴν, ὅσα καὶ αὐτὸς ἦν ἔτη τὰ πάντα βεβιωκώς. ταύτην τὴν ἡλιακὴν ἐπισκότησιν ἔκλειψις διεδέξατο σεληνιακή· καὶ ταύτην αὖθις σεισμὸς γῆς ἐν ἑσπέρᾳ, ᾗ τὴν μνήμην ἐτέλουν ἐκ χρονικῆς περιόδου Χριστιανοὶ τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ D Ἀντωνίου. κατ᾽ αὐτὴν μέν γε τὴν τοῦ φεβρουαρίου δωδεκάτην ἡμέραν, ἣν ἡ τῆς ἀπροσδοκήτου τελευτῆς ἐκείνου διαδέχεσθαι ἔμελλεν ἑσπέρα, βιαίου πεπνευκότος ἐκ τῶν βαράθρων τῆς μεσημβρίας ἀνέμου, ἠγρίωται μὲν τὰ θαλάττης κύματα τοσοῦτον, ὥστε τοὺς ὅρους ὑπερβάντα πολλὰ μέρη τῶν ἑῴων καὶ παραλίων τοῦ Βυζαντίου τειχῶν καθηρηκέναι, πολλὰς δὲ καὶ τῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει πυλῶν ἐκμοχλεῦσαι καὶ εἰσδραμόντα δίκην τινῶν πολε- E μίων πολλὰ τῶν ἔνδον οἰκημάτων κατακλύσαι. (B.) Τηνικαῦτα μέντοι πεπτώκασι καὶ πολλοὶ τῶν ἐπὶ τοὺς νεὼς ἱδρυμένων ἐκ σιδήρου σταυρῶν, ὑπενεγκεῖν οὐ δυνάμενοι τὴν τοῦ πνεύματος βίαν. πέπτωκε δὲ καὶ ὁ πρὸ τοῦ νεὼ τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων ἱστάμενος πάλαι κίων, ὃς ὑπό τινος μὲν καυτηρίας τεθραυσμένον εἶχε τὸ πρὸς τῇ βάσει μέρος· ὃ καὶ τοῖς παριοῦσιν ὑπό-

2. καὶ ante τοῦτο add. A. 6. τοιαῖδε A. 18. καταλύσαι A.

Metochitae interdicta erat ab iis, qui Imperium administrabant, omnis cum seniore Imperatore sermonis communicatio, ut eum nec praesens nec per internuncium alloqui ei liceret. Quae res homini non parvam doloris accessionem attulit.

14. Iam tempus postulat, ut etiam senioris Imperatoris obitum exponamus, quem multa ostenta praenunciarunt. Fuerunt autem huiusmodi. Primum eclipsis solis, quae eius obitum tot diebus praecessit, quot annos ipse vixerat. Hanc solis obscurationem sequutus est lunae defectus. Tum huic successit terrae motus, ea vespera qua D. Antonii, cuius illi nomen inditum erat, memoria veteri more a Christianis celebrabatur. Ipso autem die Februarii duodecimo, quem inexpectati eius obitus consequutura erat vespera, cum e Meridiei barathris vehemens ventus erupisset, marini fluctus ita efferati sunt, ut suos egressi limites multas murorum Byzantii maritimorum et orientalium partes prostraverint, et multas illic portas effregerint, et hostium instar irrumpentes multa quoque aedificia urbana inundarint. (II.) Tum etiam multae ferreae cruces templis impositae, impetu ventorum non tolerato, deciderunt. Columna quoque, olim ante aedem quadraginta Martyrum posita, concidit; quae iuxta basin ustulata et confracta praetereuntibus ruinam proximam minitari videbatur, adeoque metum

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

νοιαν παρεῖχεν αὐτίκα ἀνατραπήσεσθαι καὶ φόβον ἐντεῦθεν οὐ μάλα παράλογον. ὥστε παριόντα ποτὲ καὶ τὸν βασιλέα τοῦτον ἐκώλυόν τινες τῶν περὶ αὐτὸν μὴ πλησίον ἰέναι δεδιότες ἴσως τὸν κίνδυνον. ὁ δὲ πρὸς τὴν σφῶν εἰρωνευσάμενος δειλίαν καὶ τοιόνδε τινὰ λόγον οὑτωσί πως ἐπελθόντα τῇ γλώττῃ τότε προήνεγκεν· P. 284 „εἴθε συμπαρατείνοιτό μοι τὸ ζῆν τῇ τοῦδε τοῦ κίονος στάσει.” ὃ δὴ καὶ κατὰ τὴν πρόῤῥησιν νῦν ἀποβὰν θαυμάζειν ἐπῄει τοῖς μεμνημένοις. (Γ.) Τοῦ δ’ ἡλίου πρὸς ἑσπέραν ἤδη ἐπειγομένου ἀπῄειν B κἀγὼ πρὸς τὸν βασιλέα κατὰ τὸ εἰωθός. εἰωθὸς γάρ μοι πορεύεσθαι πρὸς αὐτὸν παραμυθίας ἕνεκα κατὰ περίοδον τριῶν που ἢ τεττάρων ἡμερῶν. ἀπιὼν μὲν οὖν καὶ νῦν αὖθις κατὰ τὸ εἰωθὸς πρὸς αὐτὸν καὶ παρακαθίσας τῆς συνήθους ἀπήλαυον ὁμιλίας. συνήθεια δ’ ἦν αὐτῷ, ἐλλογίμῳ τινὶ πρὸς ἡμᾶς καὶ σπουδαιοτέρᾳ χρῆσθαι τῇ ὁμιλίᾳ μετά τινος ἀστειότητος καὶ χάριτος. παρῆν δὲ καὶ αὐτοῦ θυγάτηρ Σιμωνὶς ἡ Κράλαινα καί τινες ἕτεροι C τῶν ὁμοίαν ἐμοὶ τρεφόντων γνώμην καὶ τρόπον διάθεσιν πρός τε τὸν βασιλέα καὶ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα τὴν Κράλαιναν καὶ τὴν ἴσην ἐχόντων ἐμοὶ πρὸς αὐτοὺς οἰκειότητα. παρετάθη δὲ τὰ τῆς ὁμιλίας ἐκείνης ἡμῖν ἄχρι μέσων νυκτῶν καὶ πρός γε ἔτι μέχρι πρώτης ἀλεκτοροφωνίας, μηδενὸς ἐκφανέντος συμβόλου νοσήματος οὑτινοσοῦν. (Δ.) Ἔπειτα ἡμῖν μέν, „ἄπιτε χαίροντες,” ἔφησε, D „τὰ δὲ τῆς νῦν ὁμιλίας λείψανα ἐς τὴν ὑστεραίαν πάντα λελέξεται.” ὁ δὲ τροφῆς αὐτῷ κομισθείσης ἐδεδειπνήκει. ἦν δὲ τὰ τῆς

1. παρεῖχεν] εἶχεν W. 3. μὴ add. A. 19. ἡμῖν om. A. 22. νῦν τῆς W.

ipsis non sine iusta ratione incutiebat. Quamobrem aliquando hunc ipsum Imperatorem illac praetereuntem quidam ex iis, quos circa se habebat, veriti fortasse periculum, propius accedere vetuerunt. Ille autem derisa eorum timiditate haec fere verba, ut fortuito in os venerant, pronunciavit: „Utinam tam diu ego viverem, quam diu haec columna stabit!” Quod cum tunc demum, quemadmodum ille effatus erat, accidisset, admirationi eis erat, qui dicti illius recordabantur. (III.) Sole autem iam ad occasum vergente ego quoque de more ad Imperatorem abivi. Solebam enim solatii causa eum tertia aut quarta quaque die invisere. Ad eum igitur cum me tum quoque, ut mos erat, contulissem et assedissem, illius familiari colloquio fruebar. Consueverat autem eruditos et graves mecum sermones habere cum quadam urbanitate et gratia. Aderat et eius filia Simonis Cralaena, et alii quidam, iisdem quibus ego animis praediti et ita affecti erga Imperatorem et Cralaenam, eademque cum illis familiaritate coniuncti. Is vero sermo noster ad mediam noctem est productus; immo et ad primum usque galli cantum, nullo ullius morbi signo in eo apparente. (IV.) Deinde, „Vos,” inquit, „valete atque abite: ea vero, quae restant, cras omnia dicentur.” Atque ipse allato cibo edit. Erant autem illa, quibus vesceba-

A. M. 6836 ad 6349 Imp. Andron. Iunioris.

τροφῆς ὀστρακόδερμα πάντα διὰ τὰ τῶν νηστίμων ἐκείνων ἡμερῶν νόμιμα· ἐφ' οἷς δέον ἀκρατοποσίᾳ χρήσασθαι, δυναμένῃ γηραιὸν τονῶσαι στόμαχον πρὸς κατεργασίαν τῆς σκληροτέρας ἐκείνης τροφῆς· ὁ δὲ ψυχροποσίᾳ ἐχρήσατο. ἔθος γὰρ αὐτῷ ἦν, ὁπότε
E αἴσθοιτο θερμοτέρας τῆς ἕξεως τῶν οἰκείων φλεβῶν γινομένης, ἀμέτρῳ χρῆσθαι ψυχροποσίᾳ, ὑπὲρ τοῦ μὴ ἠναγκάσθαι ποτὲ τῶν φλεβῶν μηδεμίαν τεμεῖν. τοιαύτῃ τοίνυν διαίτῃ καὶ νῦν χρησάμενος δυσφορεῖν εὐθὺς ἤρξατο καὶ πάνυ πονήρως ἔχειν τοῦ στομάχου καὶ τῆς καρδίας. ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἐμφραττομένων ἤδη καὶ στενοχωρουμένων ᾐσθάνετο καὶ ὅσον
F αὐτίκα τεθνηξόμενον ἔβλεπεν ἑαυτὸν καὶ διὰ τὴν ἀωρίαν οὐχ
V. 231 εὕρισκεν οὐδένα, ὃς αὐτῷ μεταδοίη τῶν θείων μυστηρίων, κεκλεισμένων ἁπασῶν τῶν περὶ τὰ βασίλεια πυλῶν, ἀναστὰς ηὐχαρίστησέ τε τῷ θεῷ καὶ ὑπὲρ σωτηρίας τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ηὔξατο σὺν πλουσίοις τοῖς δάκρυσι καὶ γονυκλισίαις πολλαῖς. εἶτα ἐγκόλπιον φέρων τὴν τῆς θεομήτορος θείαν εἰκόνα ἐς τὸ στόμα ἐνέβαλεν ἀντὶ τῶν θείων μυστηρίων καὶ καθίσας ἐπὶ τῆς κλίνης εὐθὺς ἀπήλλαξεν, οὔπω τῆς νυκτὸς ἐκείνης ληξάσης. κλίνην δ' ἐνταῦθα
P. 285 νοητέον οὐ τὴν συνήθη καὶ ἐν τῷ φανερῷ κειμένην, ἀλλὰ τὴν πάνυ τοι ἐνδοτάτην καὶ παρὰ πλευρὰν τοῦ οὐρηδόχου κειμένην οἰκίσκου. ἀφ' οὗ γὰρ ἤρξατο δυσφορεῖν καὶ στενοχωρεῖσθαι τὰ ἔνδον, συχνάκις καὶ κατὰ μόριον ὥρας ἐς τὸν τοιοῦτον εἰσῄει οἰκίσκον χρείας ἀναγκαίας εἵνεκα τῆς γαστρός. τὸ δ' οὖν τελευταῖον μὴ δυνηθεὶς ἐς τὴν συνήθη καὶ φανερὰν ἑαυτὸν ἀνασώ-

2. χρῆσθαι A. 24. ἐκανασώσασθαι A.

tur, omnia testacea propter illorum dierum solenne ieiunium. Post quae cum merum bibendum fuisset, quo vetulus stomachus ad duriorem illum cibum conficiendum firmaretur, ille frigida usus est. Solebat quippe, cum venas suas calore nimio affectas sentiebat, immoderate frigidam bibere, ne ulla venae sectione esset opus. Tali ergo diaeta tum quoque usus statim aeger esse et e stomacho et corde graviter laborare coepit. Cum autem ipsius spiritus meatus obturari et coarctari sentiret, ac mortem iam sibi instare cerneret, et propter intempestam noctem neminem reperiret, qui sibi divina mysteria impertiretur, omnibus circa palatium portis clausis surrexit et gratias egit Deo et pro salute animae suae cum uberibus lacrymis et genuflexionibus multis oravit. Deinde sacram Deigenitricis imaginem, quam in sinu gestabat, loco divinorum mysteriorum in os inseruit: cumque in lecto consedisset, ea nocte nondum elapsa subito decessit. Lectus autem in praesenti intelligatur non consuetus ille, sed omnium intimus, is videlicet qui ad latrinae latus situs fuit. Ex quo enim male habere coepit et difficilius spirare, saepius uno horae quadrante ad requisita naturae eo se conferebat. Postremo autem, cum ad solitum et apertum lectum pervenire non

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

σασθαι κλίνην, νάρκῃ πεδηθέντων τῶν νεύρων τε καὶ ἁρμονιῶν ἤδη τοῦ σώματος, ἐς τὴν εἰρημένην καθίσας ἀπήλλαξεν. (E.) Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡμῖν ἐξεγένετο ῥᾴδιον ἤδη ξυνιέναι τὴν τοῦ χρησμοῦ λύσιν, ἄδηλον οὖσαν τὸ πρότερον ἅπασιν. εὕρηται γὰρ ἐκ πολλοῦ βίβλος τῷ βασιλεῖ, ἣν ὁ γεγραφὼς ἄδηλος ἦν τὸ παράπαν B γράμματά τε αἰνιγματώδη καὶ ἀμυδρά τινα δι᾽ εἰκόνων γνωρίσματα φέρουσα τῶν μελλόντων ἀεὶ βασιλεύειν. ἐν ᾗ τὰ μὲν τῆς γνώμης καὶ περινοίας τοῦ τοιούτου βασιλέως γνωρίσματα ξύν τε ἄλλοις καὶ ἡ τῆς ἀλώπεκος ἐδείκνυ εἰκών· τῆς δὲ τελευτῆς, ἐν C τοιούτῳ κειμένη τόπῳ καθέδρα καὶ δύο παριστάμενα μελανειμονοῦντα μειράκια, ἀπερικαλύπτους ἔχοντα πάντῃ τὰς σφῶν αὐτῶν κεφαλάς. τὸ οὖν μελανειμονεῖν καὶ τὸ ἀσκεπεῖς εἶναι καὶ τὸ δύο τὰ μειράκια φανῆναι ἐδήλου τῷ βασιλεῖ τὸ τοῦ μέλανος ῥάκους ἔνδυμα καὶ τὴν στέρησιν τῆς βασιλικῆς καλύπτρας καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις διετίαν. δύο γὰρ ἔτη συνέζησε τοῖς τοιούτοις ῥάκεσιν. καὶ D οἶμαί γε μὴ διαμαρτάνειν ἐμὲ τῆς προσηκούσης λύσεως, τοιαῦτα περὶ τοῦ χρησμοῦ διεξιόντα. (ϛ΄.) Ἅμα δ᾽ ἡλίῳ τὸν ἐκείνου νεκρὸν ἐς τὴν μονὴν τοῦ Λιβὸς ἐπικεκλημένην ἀπήνεγκαν, ἣν ἡ μήτηρ αὐτοῦ Θεοδώρα ἡ δέσποινα ἀνεκαίνισεν. ἔνθα δὴ καὶ τὸ πένθος κατ᾽ ἔθος ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας τετέλεσται.

1. νεύρων τε καὶ add. A. 2. ἤδη om. A. 5. ἣν — παράπαν add. A. 10. μελανεμοῦντα W.

posset, nervis et compagibus corporis iam obtorpescentibus, in eo quem diximus decessit. (V.) Ex eo nos quoque oraculum, prius omnibus obscurum, facile intelleximus. Multo enim antea repererat Imperator librum, cuius auctor omnino erat incertus. In quo perplexis litteris et obscuris imaginibus indicia continebantur eorum omnium, qui unquam imperio potituri essent. Ibidem autem animi et prudentiae signum huic Imperatori, praeter caetera, attributa erat vulpes; obitum vero designabant tali in loco posita sella et duo nigro vestitu astantes adolescentuli, apertis omnino capitibus. Niger autem vestitus et aperta capita et duo tantum adolescentuli Imperatori monasticum cucullum significarunt et Imperatorii diadematis amissionem et biennium ex eo transigendum. In eo enim habitu annos duos exegit; et in hac oraculi explicatione me non falli arbitror. (VI.) Sole orto cadaver eius in Libis monasterium est perlatum, quod mater eius Domina Theodora renovarat. Ubi de more exequiae eius per novem dies celebratae sunt.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ Ι.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DECIMUS.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

Μονῳδία ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ γηραιοῦ βασιλέως. Θάνατος τοῦ μεγάλου λογοθέτου, καὶ μονῳδία ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ. Γέννησις τοῦ βασιλέως Ἰωάννου. Περὶ τῆς κατὰ Βουλγάρων ἐκστρατείας τοῦ βασιλέως. Πόλεμος τοῦ βασιλέως μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Περὶ τῆς τοῦ Συργιάννου φυγῆς. Παραμυθητικὸς εἰς τὸν βασιλέα ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ξένης τῆς δεσποίνης. Περὶ τῆς κατὰ Ῥωμαίων ἐκστρατείας τοῦ Συργιάννου καὶ τοῦ Κράλη. Περὶ τῆς κατὰ τοῦ Συργιάννου λαθραίας ἐπιβουλῆς καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Περὶ τῶν ἐκ τοῦ Πάππα ἐπιδημησάντων τῇ βασιλευούσῃ ἐπισκόπων διαλέξεως ἕνεκα. Συμβουλευτικὸς τοῦ τὴν ἱστορίαν συγγράφοντος Γρηγορᾶ.

ARGUMENTUM BOIVINI.

Cralaena, defuncti filia, luctui praeest. Gregoras, ea hortante, ad canendam lamentationem prodit. Funebris lamentatio. Auditores ut ex oratione commoti sint. Principis mortui aetas. Forma. Mores. Eiusdem in summa inopia liberalitas duobus exemplis declarata. Aes alienum post eius mortem repertum. Annus mundi. Aetas nepotis (1). *Metochites tribus malis afflictus. Habitum monasticum induit. Moritur. Gregoras lamentandi munus suscipit. Monodia, seu funebris lamentatio. Luctus cognatorum. Breve elogium Metochitae* (2). *Ioannes Palaeologus nascitur, Andronicus pater, ea re audita, laetus Didymotichum rediit. Vestem mutat. Ludos celebrat. Duo certamina: Iusta et Torneamentum; utrumque periculosum. Imperator utrique se immiscet, senioribus frustra reclamantibus. Ludorum missio* (3). *Imperator bellum infert Alexandro. Bulgarorum agros vastat. Castella aliqua recuperat. Alexander pacem per legatos petit. Non impetrat. Quot castella in monte Haemo ab Andronico seniore exstructa aut munita fuerint. Alexandri copiae et improvisus adventus. Romanae vires Bulgaricis impa-*

res. Acies utrinque instruuntur. Imperator suos hortatur ad pugnam. Cruentum praelium. Cantacuzenus et Protosebastus quantum virtute praestiterint. Equi mira constantia. Romani effuse fugiunt. In castellum proximum vi irrumpunt. Laborant omni parte. Praesidia Romana Mesembriae et alibi exterminantur. Cum Alexandro offenso nulla spes pacis componendae. Imperator consilii inops spem in Deo collocat, stimulante tamen conscientia. Alexander misericordia motus pacem ei ultro concedit. Benigna admonitione castigatum dimittit (4). *Syrgiannes cur suspectus. Laesae maiestatis accusatur a Zamplacone. Non convincitur. Vades dare non potest. Fugit. Litteris ex Euboea datis veniam petit et locum, in quo cum suis consistat. Aula ei minus tuta. Iusiurandum ab eo oblatum. Non impetrata venia ad Cralem transit. Ei gratissimus advenit. Magna pollicetur* (5). *Imperatoris mater Thessalonicae moritur. Oratio consolatoria, quam Gregoras apud Imperatorem habuit* (6). *Crales exercitum cogit. Syrgiannes populorum fidem promissis tentat; nec frustra. Imperatoris anxietas, metus, fiducia. Palatium munit. Patriarcham creat Ioannem Aprenum. Coniugem et liberos ei commendat. In Macedoniam sine exercitu proficiscitur. Romani omnes ei suspecti, praeter Cantacuzenum et paucos domesticos. Hostem dolo aggredi statuit, illustrium virorum exemplo. Sphrantzes, doli fabricator, fuga simulata ad hostem transit. In absentem saevitur. Syrgiannes ab amicis admonitus fraudem non sentit. Periurius periurio decipitur. Thessalonicam contendit. Urbes interiectas occupat. Sphrantzes, Syrgianne deluso, nuncios mittit ad Imperatorem. Quid significaverit. Imperator, rebus paene desperatis, fugae subsidia sibi et Sphrantzi providet. Sphrantzes fingit, se urbis Thessalonicae moenia exploratum ire. Cum duobus famulis exit. Syrgiannes solus sequitur. Obtruncatur. Percussores in urbem se recipiunt. Crales pace facta discedit* (7). *Latini duo episcopi de Ecclesiarum concordia disputatum veniunt. Patriarcha suae et suorum facundiae diffisus Gregoram, quanquam laicum, advocandum censet. Hic primo silentium suadet. Deinde patriarcham et selectos episcopos privatim convenit. Orationem coram iis habet, qua sententiam suam fusius exponit. Assentiuntur cum alii, tum Dyrrhachii episcopus. Quis vir et qualis. Constantinus Despota moritur* (8).

α'. * Τῇ μέντοι δευτέρᾳ τοῦ πένθους ἡμέρᾳ προτραπεὶς ἔγωγε ὑπὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Κραλαίνης, ἅτε τοῦ πένθους προεξαρχούσης, ᾆσαί τινα θρῆνον ἀπὸ γλώττης αὐτοσχεδίως προσήκοντα τῷ καιρῷ, ἐπὶ τῇ τοῦ πλήθους ἀθροίσει παρελθὼν ἔλεξα τοιάδε. (B.) „Τὸ μὲν τῆς συμφορᾶς μέγεθος, ὦ παρόντες, σιωπᾶν ἡμᾶς ἀναγκάζει καὶ ὥσπερ νενεκρωμένα φέρειν

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

P. 286 V. 232

* Ultimum est caput libri IX. in cod. A. 4. προσελθὼν A. Tota haec Monodia abest a cod. A., in quo tamen indicatur his verbis, προσελθὼν ἔλεξα τοιάδε. Extat autem in cod. Colbertino 4950. ex quo varias lectiones infra annotatas excerpsimus. BOIV.

1. Altero die luctus, cum me Imperatoris filia Cralaena (nam ea luctui praeerat) hortata esset, ut naeniam aliquam ex tempore canerem, in medium prodii et coetu frequente eiusmodi orationem habui. (II.) „Magnitudo quidem casus huius tacere nos cogit et quasi emortua circumferre lin-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

καὶ γλῶτταν καὶ ἀκοὴν καὶ διάνοιαν, τῆς ζωτικῆς τοῦ ἡμετέρου ἡλίου ἀκτῖνος σβεσθείσης καὶ ὑπὸ γῆν καταδύσης. ἀλλ' ἡ θορυβοῦσα καὶ καταπλήττουσα τὴν οἰκουμένην μεγάλη τῆς λύπης βροντὴ μάλα ἄτοπον αὖθις ἐνταῦθα τὴν σιωπὴν ἀπελέγχει. ποῦ
B γὰρ εἰκὸς, οὐρανοὺς μὲν βοᾶν ἄνωθεν τῶν θρήνων τὸ μέγεθος, ὅτι τοὺς ἑαυτῶν ἔσβεσαν ὀφθαλμοὺς ἥλιον καὶ σελήνην, γῆν δὲ κάτωθεν ὡς ὁρᾶτε σειομένην καὶ θάλασσαν καταιγίζουσαν ἐναργῶς
C ἀπαγγέλλειν, παγκόσμιον εἶναι τὴν τῆς συμφορᾶς αἴσθησιν, ἡμᾶς δὲ σιωπῇ τὴν τοσαύτην ἀνέχεσθαι φέρειν ζημίαν; ἀλλ', ὦ γῆς ἥλιε, ποῦ γῆς ἔδυς, καταλιπὼν ἡμᾶς τῷ παγετῷ νεκροῦσθαι τῶν συμφορῶν; ὦ κοινὴ τῶν Ῥωμαίων ψυχὴ, ποῖ ποτε ἤρθης; φεῦ τῆς δρεπάνης τοῦ χρόνου, οἵαν τῆς οἰκουμένης ἀπηνῶς ἐξεθέρισε κεφαλὴν, οἷον τῶν πόλεων ἐξώρυξεν ὀφθαλμόν; ὦ τίς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἔσβεσε τὴν μεγάλην λαμπάδα; ὦ τίς τὸν τοῦ
D καλοῦ παντὸς εὐεργέτην ἐξαίφνης ἡμᾶς ἀπεστέρησεν; ἐκεῖνος ἦν ὁ τῆς βασιλικῆς εὐταξίας θεμέλιος· ἀλλὰ νῦν κεῖται βραχεῖ καλυπτόμενος λίθῳ. ὢ οἵαν πικρίας ἀνέφλεξε κάμινον ταῖς ἁπάντων καρδίαις. ἐκεῖνος ἦν ὁ νύκτας ὅλας ἐγρηγορώς τε καὶ ἄγρυπνος διαμένων, ὡς μὴ τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων κλαπῇ τὸ συμφέρον· ἀλλὰ νῦν ἐν τάφῳ τὸν μακρὸν ὕπνον ὑπνώττει. ἐκεῖ-
P. 287 νος ἦν ἡ εὔστροφος καὶ μέλιτος γέμουσα γλῶσσα, τὸ πάσης καὶ παντοίας φρονήσεως ὄργανον· ἀλλὰ κεῖται νῦν τὴν μακρὰν σιωπὴν σιωπῶν. ὢ δεινῆς ἀγγελίας, ἣ ταχέως διερχομένη γῆν ὁμοίως

20. ὕπνωσεν ὕπνον C. 23. ἡ πᾶσαν ὀξέως διερχομένη γῆν τε καὶ θάλατταν C.

guam, aures, cogitationem, vitali solis nostri radio extincto et terra oppresso. Magnum autem illud perturbans et percellens orbem terrarum moeroris tonitru silentium hoc loco magnae absurditatis arguit. Qui enim convenit, cum caeli superne magnitudinem luctus proclament, cum sua lumina solem et lunam extinxeriat, terra vero inferne (ut videtis) quatiatur, et mare fluctibus inhorruerit, ac evidenter haec omnia nunciarint, huius calamitatis sensum ad universum mundum pertinere, nos tantam iacturam silentio dissimulare? At tu, o terrae sol, in qua terra occidisti, relictis nobis, ut glacie calamitatum exanimemur? O communis Romanorum anima, quo tandem ablata es? Heu falcem temporis, quale orbis terrarum caput crudeliter demessuit? qualem urbium oculum effodit? O quis Reipublicae magnam facem extinxit? O quis viro de omni pulchra et honesta arte bene merito subito nos spoliavit? Ille Imperatoriae disciplinae fundamentum fuit; nunc vero exiguo saxo contectus iacet. Heu qualem cordibus omnium acerbitatis caminum incendit? Ille fuit, qui totas noctes pervigil excubaret, ne quid Respublica Romana caperet detrimenti; nunc vero in sepulchro longum illum somnum dormit. Ille fuit arguta et plena mellis lingua, illud omnis prudentiae instrumentum; nunc autem iacet diuturno illo silentio oppressus. Heu dirum nuncium, qui celeriter terras simul et maria perambulans omnium

A. C. 1328 ad 1341

Imp. Andron. Iunioris.

καὶ θάλασσαν τὰς ἁπάντων πλήττει ψυχὰς ξίφους παντὸς χαλεπώτερον. ἐκεῖνος ἦν τὸ μέγα τῆς οἰκουμένης κλέος καὶ τὸ τῆς παιδεύσεως κράτιστον ἀρχέτυπον· ἀλλὰ νῦν βραχεῖα κόνις τοῦ ἐκείνου καταχορεύει σώματος. ἐκεῖνος ἦν τὸ γλυκὺ τῶν ἐν γῇ γλωσσῶν ἁπασῶν διήγημά τε καὶ περιλάλημα· ἀλλὰ νῦν ὁ πικρὸς B ἐκείνου κατετυράννησε θάνατος. ἀλλ' ὦ πόθεν ἐξαίφνης ἡμῖν τὸ V. 233 τοσοῦτον ἀνεῤῥάγη τῶν συμφορῶν πέλαγος, θαλάσσης ἁπάσης ὑπάρχον πικρότερον; πόθεν ἡμῖν ἐπιόντες οἱ τοσοῦτοι τῶν δεινῶν χειμῶνες καὶ κλύδωνες τοὺς ἡμῶν ἐτάραξαν λογισμοὺς καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀναισθήτων φύσιν ἐπείγεσθαι συνωθοῦσι; τίς ὁ τοσοῦτος κλόνος καὶ βρασμὸς τῶν ἀνθρώπων; μὴ κεραυνῶν ἐξαισίων οὐρανόθεν πολλῶν ὁμοῦ συῤῥαγέντων πληγή τις ἐνέσκηψε C τοῖς ἀνθρώποις ἀφόρητος καὶ τοὺς μὲν εἰς γῆν κατήνεγκε, τοὺς δ' ἡμιθνῆτας κατέλιπε φέρεσθαι; ἦν ἄρα καὶ καθ' ἡμῶν, ὡς ἔοικε, τῶν δυστήνων πληγὴ ταμιευομένη τῷ χρόνῳ, πολλῶν κεραυνῶν αἰθερίων ἀντάξιος, τὴν τοῦ βασιλέως φημὶ συμφοράν. νῦν ἔδει πάντας ἀνθρώπους, βροντῆς μεγάλης ἀνειληφότας ἐνταῦθα φωνήν, συμφωνίαν τινὰ πεποιηκέναι παγκόσμιον καὶ κοινὸν ἀνεγεῖραι μέγιστον θρῆνον, ἵν' ἀρκοῦσαν τὴν ἔνδειξιν οὕτω τὸ πάθος ἴσως προσλάβῃ. νῦν ἔδει τοὺς μεγέθει καὶ κάλλει διαπρε- D πεῖς τῶν ἀστέρων ἐφ' ἓν συνδραμόντας διαγράψαι καὶ ἀσφαλέστατα ἐγχαράξαι τῶν τοῦ βασιλέως ἡμῶν γνωρισμάτων τὰ κάλλιστα, ἵν' ὥσπερ τὴν τοῦ θεοῦ διηγοῦνται δόξαν οἱ οὐρανοί, οὕτω καὶ τὸ τούτου διατρανοῦντες εἶεν μνημόσυνον ἐν πᾶσι τοῖς

1. καρδίας C. 5. ἁπασῶν add. C.

animos quovis ense gravius sauciat. Ille fuit magna illa orbis terrarum gloria et eruditionis praestantissimum exemplar; nunc autem pulvis exiguus illius corpori insultat. Ille fuit suavis illa omnium linguarum narratio et commemoratio; nunc autem acerba illum mors violenter oppressit. At o, unde subito nobis tantum erupit calamitatum pelagus, mari quovis amarius? Unde tantae malorum tempestates et fluctus excitati animos nostros perturbarunt ac stupore perculerunt? Quis tantus tumultus et fremitus hominum? Numquid horribilium fulminum, e caelo multorum simul erumpentium, ictus aliquis percussit homines intolerabilis, atque alios humi prostravit, alios semianimes oberrantes reliquit? Fuit, proh dolor, et contra nos miseros plaga in hoc tempus reservata, multis fulminibus aetheriis gravior, Imperatoris inquam obitus. Nunc oportebat omnes homines, magni tonitrus vocem mutuatos, symphoniam quandam toto orbe resonantem et publicum luctum maximum instituere, ut calamitas, ita uti decet, declararetur. Nunc oportebat magnitudine et pulchritudine praestantes stellas uno in loco congressas depingere et firmissime exsculpere Imperatoris nostri pulcherrima insignia: ut quemadmodum Dei gloriam enarrant caeli, ita et huius decora explicantes

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

καὶ γλῶτταν καὶ ἀκοὴν καὶ διάνοιαν, τῆς ζωτικῆς τοῦ ἡμετέρου ἡλίου ἀκτῖνος σβεσθείσης καὶ ὑπὸ γῆν καταδύσης. ἀλλ' ἡ θορυβοῦσα καὶ καταπλήττουσα τὴν οἰκουμένην μεγάλη τῆς λύπης βροντὴ μάλα ἄτοπον αὖθις ἐνταῦθα τὴν σιωπὴν ἀπελέγχει. ποῦ B γὰρ εἰκὸς, οὐρανοὺς μὲν βοᾷν ἄνωθεν τῶν θρήνων τὸ μέγεθος, ὅτι τοὺς ἑαυτῶν ἔσβεσαν ὀφθαλμοὺς ἥλιον καὶ σελήνην, γῆν δὲ κάτωθεν ὡς ὁρᾶτε σειομένην καὶ θάλασσαν καταιγίζουσαν ἐναργῶς C ἀπαγγέλλειν, παγκόσμιον εἶναι τὴν τῆς συμφορᾶς αἴσθησιν, ἡμᾶς δὲ σιωπῇ τὴν τοσαύτην ἀνέχεσθαι φέρειν ζημίαν; ἀλλ', ὦ γῆς ἥλιε, ποῦ γῆς ἔδυς, καταλιπὼν ἡμᾶς τῷ παγετῷ νεκροῦσθαι τῶν συμφορῶν; ὢ κοινὴ τῶν Ῥωμαίων ψυχὴ, ποῖ ποτε ἤρθης; φεῦ τῆς δρεπάνης τοῦ χρόνου, οἵαν τῆς οἰκουμένης ἀπηνῶς ἐξεθέρισε κεφαλὴν, οἷον τῶν πόλεων ἐξώρυξεν ὀφθαλμόν; ὢ τίς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἔσβεσε τὴν μεγάλην λαμπάδα; ὢ τίς τὸν τοῦ D καλοῦ παντὸς εὐεργέτην ἐξαίφνης ἡμᾶς ἀπεστέρησεν; ἐκεῖνος ἦν ὁ τῆς βασιλικῆς εὐταξίας θεμέλιος· ἀλλὰ νῦν κεῖται βραχεῖ καλυπτόμενος λίθῳ. ὢ οἵαν πικρίας ἀνέφλεξε κάμινον ταῖς ἁπάντων καρδίαις. ἐκεῖνος ἦν ὁ νύκτας ὅλας ἐγρηγορώς τε καὶ ἄγρυπνος διαμένων, ὡς μὴ τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων κλαπῇ τὸ συμφέρον· ἀλλὰ νῦν ἐν τάφῳ τὸν μακρὸν ὕπνον ὑπνώττει. ἐκεῖ-
P. 287 νος ἦν ἡ εὔστροφος καὶ μέλιτος γέμουσα γλῶσσα, τὸ πάσης καὶ παντοίας φρονήσεως ὄργανον· ἀλλὰ κεῖται νῦν τὴν μακρὰν σιωπὴν σιωπῶν. ὢ δεινῆς ἀγγελίας, ἣ ταχέως διερχομένη γῆν ὁμοίως

20. ὑπνώσει ὕπνον C. 23. ἡ πᾶσαν ὀξέως διερχομένη γῆν τε καὶ θάλατταν C.

guam, aures, cogitationem, vitali solis nostri radio extincto et terra oppresso. Magnum autem illud perturbans et percellens orbem terrarum moeroris tonitru silentium hoc loco magnae absurditatis arguit. Qui enim convenit, cum caeli superne magnitudinem luctus proclament, cum sua lumina solem et lunam extinxerint, terra vero inferne (ut videtis) quatiatur, et mare fluctibus inhorruerit, ac evidenter haec omnia nunciarint, huius calamitatis sensum ad universum mundum pertinere, nos tantam iacturam silentio dissimulare? At tu, o terrae sol, in qua terra occidisti, relictis nobis, ut glacie calamitatum exanimemur? O communis Romanorum anima, quo tandem ablata es? Heu falcem temporis, quale orbis terrarum caput crudeliter demessuit? qualem urbium oculum effodit? O quis Reipublicae magnam facem extinxit? O quis viro de omni pulchra et honesta arte bene merito subito nos spoliavit? Ille Imperatoriae disciplinae fundamentum fuit; nunc vero exiguo saxo contectus iacet. Heu qualem cordibus omnium acerbitatis caminum incendit? Ille fuit, qui totas noctes pervigil excubaret, ne quid Respublica Romana caperet detrimenti; nunc vero in sepulchro longum illum somnum dormit. Ille fuit arguta et plena mellis lingua, illud omnis prudentiae instrumentum; nunc autem iacet diuturno illo silentio oppressus. Heu dirum nuncium, qui celeriter terras simul et maria perambulans omnium

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

καὶ θάλασσαν τὰς ἁπάντων πλήττει ψυχὰς ξίφους παντὸς χαλεπώτερον. ἐκεῖνος ἦν τὸ μέγα τῆς οἰκουμένης κλέος καὶ τὸ τῆς παιδεύσεως κράτιστον ἀρχέτυπον· ἀλλὰ νῦν βραχεῖα κόνις τοῦ ἐκείνου καταχορεύει σώματος. ἐκεῖνος ἦν τὸ γλυκὺ τῶν ἐν γῇ γλωσσῶν ἁπασῶν διήγημά τε καὶ περιλάλημα· ἀλλὰ νῦν ὁ πικρὸς B ἐκείνου κατετυράννησε θάνατος. ἀλλ' ὢ πόθεν ἐξαίφνης ἡμῖν τὸ V. 233 τοσοῦτον ἀνεῤῥάγη τῶν συμφορῶν πέλαγος, θαλάσσης ἁπάσης ὑπάρχον πικρότερον; πόθεν ἡμῖν ἐπιόντες οἱ τοσοῦτοι τῶν δεινῶν χειμῶνες καὶ κλύδωνες τοὺς ἡμῶν ἐτάραξαν λογισμοὺς καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀναισθήτων φύσιν ἐπείγεσθαι συνωθοῦσι; τίς ὁ τοσοῦτος κλόνος καὶ βρασμὸς τῶν ἀνθρώπων; μὴ κεραυνῶν ἐξαισίων οὐρανόθεν πολλῶν ὁμοῦ συῤῥαγέντων πληγή τις ἐνέσκηψε C τοῖς ἀνθρώποις ἀφόρητος καὶ τοὺς μὲν εἰς γῆν κατήνεγκε, τοὺς δ' ἡμιθνῆτας κατέλιπε φέρεσθαι; ἦν ἄρα καὶ καθ' ἡμῶν, ὡς ἔοικε, τῶν δυστήνων πληγὴ ταμιευομένη τῷ χρόνῳ, πολλῶν κεραυνῶν αἰθερίων ἀντάξιος, τὴν τοῦ βασιλέως φημὶ συμφοράν. νῦν ἔδει πάντας ἀνθρώπους, βροντῆς μεγάλης ἀνειληφότας ἐνταῦθα φωνὴν, συμφωνίαν τινὰ πεποιηκέναι παγκόσμιον καὶ κοινὸν ἀνεγεῖραι μέγιστον θρῆνον, ἵν' ἀρκοῦσαν τὴν ἔνδειξιν οὕτω τὸ πάθος ἴσως προσλάβῃ. νῦν ἔδει τοὺς μεγέθει καὶ κάλλει διαπρε- D πεῖς τῶν ἀστέρων ἐφ' ἓν συνδραμόντας διαγράψαι καὶ ἀσφαλέστατα ἐγχαράξαι τῶν τοῦ βασιλέως ἡμῶν γνωρισμάτων τὰ κάλλιστα, ἵν' ὥσπερ τὴν τοῦ θεοῦ διηγοῦνται δόξαν οἱ οὐρανοὶ, οὕτω καὶ τὸ τούτου διατρανοῦντες εἶεν μνημόσυνον ἐν πᾶσι τοῖς

1. καρδίας C. 5. ἁπασῶν add. C.

animos quovis ense gravius sauciat. Ille fuit magna illa orbis terrarum gloria et eruditionis praestantissimum exemplar; nunc autem pulvis exiguus illius corpori insultat. Ille fuit suavis illa omnium linguarum narratio et commemoratio; nunc autem acerba illum mors violenter oppressit. At o, unde subito nobis tantum erupit calamitatum pelagus, mari quovis amarius? Unde tantae malorum tempestates et fluctus excitati animos nostros perturbarunt ac stupore perculerunt? Quis tantus tumultus et fremitus hominum? Numquid horribilium fulminum, e caelo multorum simul erumpentium, ictus aliquis percussit homines intolerabilis, atque alios humi prostravit, alios semianimes oberrantes reliquit? Fuit, proh dolor, et contra nos miseros plaga in hoc tempus reservata, multis fulminibus aetheriis gravior, Imperatoris inquam obitus. Nunc oportebat omnes homines, magni tonitrus vocem mutuatos, symphoniam quandam toto orbe resonantem et publicum luctum maximum instituere, ut calamitas, ita uti decet, declararetur. Nunc oportebat magnitudine et pulchritudine praestantes stellas uno in loco congressas depingere et firmissime exsculpere Imperatoris nostri pulcherrima insignia: ut quemadmodum Dei gloriam enarrant caeli, ita et huius decora explicantes

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

αὐτῶν ἐξελιγμοῖς ἀεὶ καὶ περιφανέστατον αὐτοκρατορίας ἀρχέτυ-
πον τοῦτον προβάλλοιντο τοῖς ἑξῆς. ἐκεῖνος γὰρ ἦν ἡ τῆς βασι-
λείας εὐθύτης καὶ στάθμη· ἐκεῖνος ἦν ἡ τῆς ἱερωσύνης αἰδὼς
καὶ σεμνότης καὶ ὁ τῆς ἐκκλησίας φαιδρότατος λύχνος· ἀλλὰ
E νῦν τῷ τοῦ τάφου μοδίῳ συγκρύπτεται. ἐκεῖνος ἦν ὁ καθάπερ
ὁλκάδα μεγάλην σαλευομένην τὴν ἐκκλησίαν στηρίξας καὶ τοὺς
ταύτης εἰς γαλήνην τρέψας χειμῶνας καὶ ἀεὶ τῶν ταύτης δογμά-
των ἱστάμενος πύργος ἀκλόνητος· ἀλλὰ νῦν ἐς ᾅδου πυθμένας
φεῦ κατενήνεκται. ἐκεῖνος ἦν ὁ τοῦ ἤθους κανὼν, ἡ τοῦ ἀνθρω-
F πίνου εἴδους εὐκοσμία· οὗ καὶ ἡ σιωπὴ πολλῷ βελτίων ὑπῆρχε
τῶν ἄλλων λαλούντων παραίνεσις. ἡ γάρ τοι φύσις εὐθὺς βασι-
λικόν τε καὶ μεγαλοπρεπείας μεστὸν τὸ εἶδος ἀρχῆθεν ἐνήρμοσε,
κάλλει τε καὶ ἐμβριθείᾳ τῇ προσηκούσῃ ταύτην κεράσασα καὶ
οἱονεί τινα στήλην κατεσκευακυῖα αἰδοῦς καὶ σεμνότητος· οἷς
ἅπασιν ἐπέπρεπέ τε καὶ ἐπεκόσμει τό,τε ἱλαρὸν καὶ τὸ εὐμενὲς,
ὅλον χαρίτων γέμον καὶ, ἵν' εἴπω, ὅλον μεστὸν ἀνθέων ἠρινῶν·
P. 288 ἀλλὰ νῦν κόλποι γῆς σὺν ἀκοσμίᾳ πικρῶς ἐμερίσαντο. ἀλλ' ὢ
τῆς ἀδίκου ταύτης τῶν συμφορῶν τυραννίδος· ὢ βαθείας νυ-
κτὸς, ἣ τοὺς ἡμῶν ὀφθαλμοὺς συσκιάζουσα ὅπῃ πλανώμεθα
βλέπειν οὐ συγχωρεῖ. ὢ πόθεν οἱ τοσοῦτοι καταῤῥαγέντες τῶν
δεινῶν ἀπαρκτίαι καὶ νότοι, καθάπερ ἐξ ὁρμητηρίου κοινοῦ, τὰς
ἡμῶν δυσμενῶς συγκυκῶσι ψυχὰς καὶ ῥιζόθεν ἐπείγονται ἀνασπᾶν.
ὢ τίς τῶν τοσούτων καλῶν τὸν λειμῶνα τὸν εὐανθῆ λάθρα καὶ
νυκτὸς ἐπελθὼν ἐξέτεμε; τίς τὸν πάσης ψυχῆς ναυαγούσης λιμένα
B κατέχωσεν; ὢ πόσοι κλαυθμοὶ καὶ στεναγμοὶ καὶ κραυγαὶ πρὸς
αἰθέρα σήμερον ἐκ τῆς γῆς ἀνατρέχουσι, καθάπερ καπνὸς ἐκ

in omnibus suis revolutionibus posteris semper illustrissimum Imperatoriae maiestatis exemplar proponerent. Ille enim fuit Imperii norma et amussis. Ille fuit sacerdotii reverentia et dignitas et splendidissima Ecclesiae lucerna; nunc vero sub modio tegitur. Ille fuit, qui Ecclesiam velut in magna tempestate fluctuantem firmaret, et tempestatem serenitate commutaret, et velut immota turris dogmatum eius consisteret; sed nunc, heu dolor, humi concidit. Ille fuit regula morum et humanae formae ornatus; cuius etiam silentium utilior erat admonitio, quam aliorum verbosae praeceptiones. Natura enim a primo ortu regia et plena dignitatis eum forma ornarat, gravitate et pulchritudine temperata et veluti statua proposita pudoris et maiestatis, quae omnia hilaritas et placabilitas gratiarum plena et venustatis adornabat; nunc autem haec omnia telluris recessus sibi vindicarunt. O iniquam calamitatum tyrannidem! O profundam noctem, quae nostros obtexit oculos, nec quo eamus videre sinit! O quae ventorum procellae, velut ex uno antro erumpentes, animos nostros hostiliter perturbant et radicitus evellere conantur! O quis tot bonorum paradisum noctu vastavit! O quot lamentationes, suspiria, eiulatus e terris in caelos, veluti fumus e magno cordis incendio, tendunt! O quot sunt

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

μεγάλου πυρὸς τῆς καρδίας ἑκάστων ἀναῤῥηγνύμενοι; ὦ πόσοι τὰς τοῦ Νείλου πηγὰς προθυμοῦνται ζητεῖν εἰς δακρύων φορὰν, ὡς ἂν οὑτωσί πως δυνηθεῖεν ἐξισῶσαι τοὺς θρήνους τῷ κατασχόντι τὴν οἰκουμένην πάθει; ὦ τὰ πολυειδῆ τῶν ἁπάντων ὀνόματα κτησάμενος μόνος αὐτὸς, βασιλεῦ. οἱ μὲν γάρ σε πατέρα C καλοῦσι κοινόν· οἱ δὲ κηδεμόνα τε καὶ προστάτην καὶ ὀρφανίας ἐπίκουρον· οἱ δὲ λιμένα σωτήριον καὶ στεῤῥὸν προμηθέα· οἱ δὲ γυμναστήν τινα καὶ διδάσκαλον πάσης ἰδέας καλοῦ καὶ παγκόσμιον δικαστὴν τῶν ἐν κόσμῳ παντοίων πραγμάτων. σκώληξ τὴν φύσιν τῶν ξύλων πολλάκις διέφθειρεν· ἡμῶν δὲ φθείρει νῦν τὰς καρδίας πικρότερον ὁ τοῦ βασιλέως ἔμμονος λογισμός. τὰς ἀμπέλους καὶ τὰ λήϊα πολλάκις ἐλυμήναντο χάλαζαι καὶ ἄνθρακες οὐ- V. 234 ρανίου πυρός· ἡμᾶς δὲ πλέον ἡ τοῦ βασιλέως ἐλυμήνατο στέρη- D σις. κῆπος ἐκεῖνος ἦν παντοίοις βρίθων καρποῖς καὶ ὥσπερ ἔαρος ὥραν ἄγων ἀεί· ἀλλὰ νῦν αὐτὸν ἐμάραναν, φεῦ τοῦ πάθους, αἱ τοῦ θανάτου φλόγες. ὦ πολλῶν πόλεων οἰκιστὰ, κατά τε Ἀσίαν φημὶ καὶ Εὐρώπην· οὐκ ὀκνήσω δ' εἰπεῖν καὶ ταυτησὶ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, ἣν πάλαι μὲν Κωνσταντῖνος ὁ μέγας ἐκεῖνος καὶ σοί γε ὁμότροπος ἔστησε, σὺ δ' ἐπὶ γόνυ κλιθεῖσαν ἀνώρθωσας. πᾶσα μὲν γὰρ ἡ τῆς προτέρας ἐκείνης οἰκοδομῆς E καλλονὴ καὶ τερπνότης δουλείας ἀλλαξαμένη ζυγὸν ἐτεθνήκει καὶ ἀπεῤῥύη· καὶ γενέσθαι τὸν βασιλικὸν ἐξεγένετο θρόνον Λατίνων λῃστῶν καταγώγιον καὶ βεβήλων ἑστίαν. ἀλλὰ δεύτερος αὐτὸς καταστὰς οἰκιστὴς, βασιλεῦ, ἐκ μέσου πεποίηκας τά τε τῆς

19. κλιθεῖσαν] πεσοῦσαν C. 20. οἰκοδομίας C. 24. μὲν ἐποιήσω C.

qui ipsos Nili fontes ad fundendas lacrymas exoptant, ut fletum magnitudini casus, quo terrarum orbis oppressus est, aequare possent! O qui varios omnium titulos solus meruisti, Imperator! Nam alii communem te parentem vocant; alii curatorem et patronum et orbitatis adiutorem; alii portum salutarem, et fortem providumque; alii praeceptorem et magistrum omnis boni, et toti mundo communem omnis generis negotiorum arbitrum et iudicem. Vermis saepe lignorum naturam erodit; nostra vero corda nunc acerbius laedit perpetua Imperatoris cogitatio. Vitibus et segetibus saepe nocuerunt grandines et caelestis ignis ardores; nobis Imperator ademptus plus nocuit. Hortus ille fuit omnis generis fructibus refertus et perpetuo vernans; sed nunc aestu mortis emarcuit. O multarum urbium in Europa et Asia conditor: non autem dubitabo dicere, etiam huius Imperatricis urbis, quam olim Constantinus Magnus et moribus tibi similis condidit, tu vero in genua prolapsam erexisti. Omnis enim pristinae illius structurae elegantia et ornatus, in servitutis iugum commutatus, obierat atque conciderat; eoque res redierat, ut regium tuum solium Latinorum praedonum esset diversorium et profanorum hominum domicilium. Sed tu alter illius conditor extitisti. Ecclesiae et dogmatum crimina sustulisti, eamque ruinam mini-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

ἐκκλησίας εὐθὺς καὶ τῶν δογμάτων ἐγκλήματα καὶ φερομένην ἐστήριξας ταύτην ἐς ἅπαν τὸ κράτιστον· τείχεσι δὲ καὶ ναοῖς καὶ οἰκίαις ἐς τὸ πρὶν ἀνήνεγκας κάλλος αὐτήν. ὢ τοῦ μεγάλου τοῦδε καὶ ἱεροῦ χρέους, ὃ πάντες οἱ ἐφεξῆς σοι ὀφείλουσιν εὐσε- F βεῖς, καθάπερ εὐεργέτῃ κοινῷ καὶ ἀρχηγῷ τῆς ὀρθῆς ἡμῶν πίστεως. ὢ πῶς ὁ τοῦ παντὸς ἄξιος ὡς ἄνθος παρῆλθες ἀγροῦ; ὢ πῶς ἐπὶ σοὶ καὶ τὰ στοιχεῖα θρηνοῦσι, βασιλεῦ, καὶ δέος μὴ ἡμᾶς κατακλύσωσιν; ὢ πῶς ἐπὶ τῷ σῷ πάθει καὶ τείχη πίπτουσι πόλεων καὶ κίονες ἐκριζοῦνται πάλαι πολὺν ἤδη τὸν χρόνον βεβαίως ἱστάμενοι; ἀλλὰ δότε μοι τὴν τὸν μέγαν ἡμῶν θησαυρὸν P. 289 κατέχουσαν κιβωτόν, ἵνα θεάσωμαι, πῶς ὑπερπλέειν τὰ πολλὰ τῶν δακρύων δύναται ῥεύματα. ἀρκέσουσι γὰρ οἶμαι ταύτην ἀνέχειν ἃ πάντες ἄνθρωποι νῦν κρουνηδὸν προχέουσι δάκρυα, καθάπερ τὴν τοῦ Νῶε κιβωτὸν τῶν ὑδάτων ἐκεῖνα τὰ πλούσια ῥεύματα. ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἐκ τῶν κατακλυσμῶν οὓς ἔφερεν, ἔσωζεν· αὕτη δὲ τοὐναντίον εἰς μυρίων κατακλυσμῶν ἡμᾶς συνήλασε κλύδωνας. ὢ φρικτοῦ συναντήματος· ὢ ξένης ἑσπέρας ἐκείνης, ἣ B τἀναντία μοι τῆς Δαβιδικῆς ἔδειξεν ᾠδῆς. „τὸ ἑσπέρας γάρ μοι ηὐλίσατο ἀγαλλίασις καὶ εἰς τὸ πρωῒ κλαυθμός.” βαβαὶ τῆς ἐναλλαγῆς ταυτησὶ τῆς ἀτόπου, ἣ μοι παντὸς ἀψινθίου πικρότερον ἐκέρασε τὸν κρατῆρα. ὢ νυκτὸς ἐκείνης ἀσυμπαθοῦς, πῶς ἐς τὸν σφόδρα συμπαθῆ καὶ φιλάνθρωπον ἐκεῖνον ἄνθρωπον

1. εὐθὺς add. C. 2. δ' αὖ καινοῖς καὶ οἰκ. C. 3. ὢ τοῦ μεγάλου — ἀγροῦ add. C. 7. βασιλεῦ add. C. 18. Δαυιτικῆς C. 19. ηὐλήσατο W.

tantem probe constabilisti: moenibus, templis, aedibus pristinam eius pulchritudinem renovasti. O magnum et sacrum debitum, quo universos fideles, quotquot deinde extituri sunt, tibi obstrictos habes; tibi, inquam, de omnibus bene merito, et verae fidei nostrae summo assertori! Heu! quomodo, cui par nihil dici potest, ut flos agri praeteristi? En ipsa elementa te lugent, ac periculum est, ne nos obruant. En ob tuum obitum etiam urbium moenia concidunt, et columnae evertuntur, quae multis saeculis firmae steterunt. Sed date mihi eam arcam, quae continet magnum nostrum thesaurum, ut videam, quomodo lacrymarum rivis innatare queat. Quas enim mortales omnes ubertim profundunt lacrymas, facile illam, ut arcam Noae aquarum illa abundantia, sustinebunt. Enimvero illa eos quos vehebat e diluvio eripiebat; haec contra nos in mille diluviorum tempestates coniecit. O horrendum casum, o insolitam vesperam illam, quae contrarium mihi Davidici illius carminis ostendit: „nam ad vesperum,” inquit ille, „mihi demorata est laetitia et ad matutinum fletus.” Papae, qualis haec est et quam absurda inversio, quae mihi quovis absinthio amariorem craterem temperavit? O noctem illam inclementem, ut in clementissimum et humanissi-

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

δυσμενὴς καὶ ἀφιλάνθρωπος ἔδοξε, πᾶσαν εὔνοιαν καὶ αἰδῶ κατόπιν ὥσπερ ἐς ἀβύσσους καὶ ῥεύματα ποταμῶν ἀποῤῥίψασα; ὦ μέγιστε θησαυρὲ τῶν καλῶν, βασιλεῦ, ἵνα τί τοὺς ποθοῦντας ὡς μισοῦντας κατέλιπες; πάντες γὰρ ὡς ἐκ κοινοῦ πρυτανείου τῶν σῶν ἀπολελαύκασιν ἀγαθῶν. διὰ σοῦ γὰρ καὶ οἱ εὐγενεῖς εὐ- C
γενέστεροι καθεστήκασι καὶ ὁ τῶν ἱερέων δῆμος σεμνότερος καὶ ὁ τῶν σοφῶν κατάλογος σοφώτερος καὶ τὰ τείχη τῶν πόλεων ἰσχυρότερα καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ἅπαντες διὰ σοῦ βελτίους γεγόναμεν ἑαυτῶν. ἀλλ' ὢ τῆς ἀμετρήτου καὶ ἀνεικάστου πλοκῆς τῶν δει- D
νῶν. οἴχεται ἡ τοῦ κόσμου πολιτεία· οἴχεται ὁ τῶν πόλεων κόσμος· οἴχεται τὸ τῶν ῥητόρων καὶ φιλοσόφων γυμνάσιον τὸ πᾶσαν ὑπερβαῖνον Ἀκαδημίαν καὶ Λύκειον καὶ Στοὰν Ἀττικήν. ὢ τίς δώσει ταῖς ἡμῶν κεφαλαῖς ὕδωρ καὶ πηγὰς δακρύων τοῖς ἡμῶν ὀφθαλμοῖς, ἵνα τὰ μείζω τῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ νέα θρηνήσωμεν πάθη. δότε μοι τὴν Ὀρφέως ἐν τραγῳδίαις δύναμιν, ἵνα καὶ τὰς ἀψύχους φύσεις κινήσω πρὸς οἶκτον τοῦ πάθους. δότε μοι E
τοὺς ἐν ποταμοῖς Βαβυλῶνος ἐκ βάθους καρδίας πάλαι θρηνήσαντας τὴν Σιών, ἵνα καὶ τὰς ἡμετέρας ὀδύνας ἀξίως ἐκεῖνοι V. 235
πενθήσωσιν, ἃς ὁ τοῦ βασιλέως ἡμῖν ἐπήνεγκε θάνατος. ὢ πῶς παρέβλεψεν ἡμᾶς ὁ ἡμέτερος ἥλιος καὶ παρὰ πᾶν τὸ εἰκὸς ἀπεπλάνησε καὶ ἀντὶ τῆς ἑῴας ἀνατολῆς ἑῴαν τὴν δύσιν πεποίηται. ὢ ἵνα τί δέδοται τοῖς ἐν πικρίᾳ φῶς, ζωὴ δὲ ταῖς ἐν ὀδύναις ψυχαῖς; θανεῖν αἱρετώτερον, ἢ διηνεκῶς ἄρτον ὀδύνης ἐσθίειν F
καὶ πόμα πίνειν κλαυθμοῦ. ἀλλ' ἐκεῖνον μέν, ὦ παρόντες, ἀμει-

5. ἀγαθ.] θησαυρῶν C. 12. πᾶσαν Ἀττικήν C.

mum infesta et inhumana fuit, omni benevolentia et verecundia repudiata? O maxime bonorum thesaure Imperator, cur nos te desiderantes ut aspernantes deseruisti? Omnibus enim tua bona, ut horrea publica, patuerunt. Per te enim et nobiles nobiliores facti sunt, et coetus sacerdotum venerabilior, et collegium sapientum sapientius, et urbium moenia firmiora. Denique omnes te moderatore ipsi nos ipsos superavimus. At o immensam et inexplicabilem malorum implexionem! Interit mundi regimen, interit urbium ornatus, interit rhetorum et philosophorum gymnasium, quod omnem Academiam, omne Lyceum vincit, omnem Stoam Atticam. O quis dabit capitibus nostris aquam et fontes lacrymarum oculis nostris, ut nova mala Hierosolymitanis graviora deploremus? Date mihi Orphei in tragicis lamentationibus facultatem, ut inanimes etiam naturas ad mali commiserationem moveam. Date mihi eos, qui ad flumina Babylonis olim Sionem ex animo deplorarunt, ut nostros etiam dolores illi pro dignitate lugeant, quos nobis Imperatoris obitus attulit. Heu, ut noster sol nos despexit, et praeter omnem expectationem decepit, et pro matutino ortu matutinum occasum subiit! O cur iis, qui in acerbitate sunt, datur lumen; et iis vita, qui doloribus conflictantur? Mori optabilius est, quam continenter panem doloris edere et calicem luctus potare. Nam illum quidem divinum et immortale

A. M. βομένη δικαίως ἡ θεία καὶ ἀκήρατος διεδέξατο βασιλεία· ἡμεῖς
6836 δ' ὀρφανοὶ καταλελειμμένοι τὸ μὲν στένειν ἐλεεινῶς καὶ δακρύειν
ad
6849 οὐδέποτ' ἂν οἶμαι παυσαίμεθα, ἕως ἂν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν
Imp. Andron. Iunioris. τὴν τῆς ἐκείνου στερήσεως περιφέρωμεν μνήμην· παύεσθαι δ'
ἀνάγκη τοῦ λέγειν. πάντα γὰρ λόγον οἱ τοῦ βασιλέως ὑπερβαί-
P. 290 νουσι θρῆνοι." (Γ.) Ταῦτα διεξιόντος μου θρῆνος ὁμοῦ παρὰ
πάντων καὶ ὀλοφυρμὸς ἠγείρετο μέγιστος καὶ πολυειδὴς καί, οἷον
εἰπεῖν, ἄχρις αἰθερίων ἁψίδων φθάνειν δυνάμενος. πάντες γὰρ
ὡς πατέρα τοῦτον ἐπόθουν τε καὶ ἐπένθουν. ὁ γὰρ μακρὸς χρό-
νος κόρον μὲν ἴσως, ὥς ἄν τις φαίη, ποιεῖ παρόντος τοῦ πρά-
γματος· πολλὴν δ' ὅμως ἐνίησι καὶ τὴν σχέσιν ταῖς τῶν χρω-
μένων ψυχαῖς, ὡς καὶ ἀπιόντος τοῦ πράγματος μὴ συναπαίρειν
B τὴν μνήμην, ἀλλὰ παραμένειν ἐπὶ πολὺ ταῖς τῶν λειπομένων
ἀνθοῦσαν ψυχαῖς, ὥσπερ ἐν ἠρινῇ καταστάσει, τῆς τέως δυσμε-
νοῦς κηλῖδος φύσιν ἐχούσης διαδιδράσκειν ὡς τὰ πολλά. (Δ.) Τέ-
ταρτον μὲν δὴ καὶ ἑβδομηκοστὸν ἔτος ἀπὸ γενέσεως αὐτῷ τελευ-
τῶντι ἠνύετο, πεντηκοστὸν δ' ἀφ' οὗ τὰ σκῆπτρα τῆς αὐτοκρα-
τορίας ἐδέξατο. ἦν δὲ τὴν ἡλικίαν εὐμήκης, τὸ εἶδος εὐπρεπὴς
καὶ λίαν αἰδέσιμος καὶ ὥσπερ ἐκ φύσεως ἔχων τὸ ἡγεμονικόν τε
C καὶ φοβερόν· οὐκ ἄκρατόν γε μήν, ἀλλ' ὥσπερ τῷ ἀέρι κιρνώ-
μενον τὸ τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος φῶς χρῶμα γίνεται τούτῳ καὶ
ὥσπερ μέλιτι γλυκύτης αὐτοφυὴς γίνεται ποιότης· οὕτω δὴ καὶ
πραότης ἀποίητος μετά τινος θελγούσης χάριτος τοῖς ἤθεσιν αὐ-
τοῦ κιρνωμένη χρῶμά τε ἅμα καὶ αὐτοχάλκευτος αὐτῷ ποιότης

5. ἐκεῖ πάντα λόγον C. 6. Verba ταῦτα — ὡς τὰ πολλά om. A.
20. τῷ] τὸ W. 21. τοῦτο W.

regnum iusta remuneratione excepit; nos vero pupilli relicti suspirare miserabiliter et lacrymare nunquam desinemus, dum illius adempti memoriam in animis nostris circumferemus. Necesse autem est orationis finem facere. Omnem enim orationem lamentationes de Imperatoris morte excedunt." (III.) Haec cum ego recitassem, fletus simul omnium et lamentatio maxima et varia est exorta, quae paene dixerim ad caelos penetrare potuisset. Omnes quippe eum ut patrem et requirebant et lugebant. Temporis enim diuturnitas rei praesentis fortasse fastidium parit: magnam tamen familiarium animis affectionem imprimit, qua fit, ut ipsa re sublata non evanescat simul rei memoria, sed quam diutissime maneat, ac velut quodam vere restituta floreat in animis eorum, qui superstites vivunt, veterum inimicitiarum macula facile plerumque exolescente. (IV.) Annum aetatis moriens implebat quartum et septuagesimum; ex quo vero Imperium susceperat, quinquagesimum. Procera statura fuit, decora facie et perquam venerabili; ab ipso ortu principale aliquid et formidabile prae se ferens; non tamen hoc merum et integrum, sed ut aëri mistum solaris radii lumen fit ei color, et ut melli dulcedo qualitas nativa accedit, ita etiam clementia non ficta cum blando quodam gratiae lepore moribus eius contemperata color ipsius et

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris

ἐφαίνετο. πολλὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ προσώπου τὴν εὐφροσύνην ἡ φύσις ἐκένωσε, πολλὴν δ' ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν γαλήνην, λαμπρὰν δ' ἐπὶ τῇ γλώττῃ τὴν τῆς ἠχοῦς ἁρμονίαν. τῷ δὲ ἤθει παντὶ τὸ ἱλαρὸν καὶ σεμνὸν ἐφαπλώσασα τερπνόν τι καὶ ἔνθεον παρεσκεύαζεν ἐπιπρέπειν. ἃ πάντα μάλα σαφεῖς τῶν σιωπώντων D ἠθῶν τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἐγίγνοντο ἄγγελοι. (Ε.) Ἵνα γὰρ τοὺς τρόπους τῆς γνώμης, ὁποῖος ἐκεῖνος, παραστήσω, ἑνὸς ἢ καὶ δυοῖν τῶν ἐκείνου μνησθήσομαι. μικρὸν πρὸ τῆς τελευτῆς ἐν πενίᾳ καὶ τῇ τῶν ἀναγκαίων ἐνδείᾳ διάγων ἐπεὶ μὴ ἐδύνατο καθάπαξ τὴν τοῦ ψύχους φέρειν ἀκμὴν (χειμῶνος γὰρ τηνικαῦτα τὸ E ἀκμαιότατον ἦν), σκέπην ἐπέταξεν αὐτῷ γενέσθαι νυκτερινὴν ἐξ ἀλωπεκῆς. πάσης οὖν τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἀριθμηθείσης τριῶν νομισμάτων οὐχ εὕρηται πλέον οὐδέν. ὅθεν τούτων μόνων ἐξ ἀνάγκης ὤνιον γενέσθαι, ὃ τῆς ψυχρότητος μεμελέτηται παραμύθιον. μετεώρου δὴ τῆς μελέτης οὔσης, προσελθών τις τῶν πάλαι οἰκειακῶν τὸν τῆς ἐνούσης πενίας ἐξετραγῴδει κίνδυνον βιαίως ἐπιτιθέμενον καὶ πρὸς θάνατον ὁλοσχερῶς συνωθοῦντα. F τούτῳ καμφθεὶς ἐδεδώκει τὰ τρία ἐκεῖνα νομίσματα, συμφορῶν ἀλλοτρίων τὸν ἑαυτοῦ προελόμενος θάνατον, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτόν. ἓν μὲν δὴ τοῦτο τῆς αὐτοῦ συμπαθοῦς γνώμης τεκμήριον. δεύτερον δέ· ἐπεὶ γὰρ ἰατρῶν μὲν παῖδες αὐτῷ τὴν πολυήμερον ψυχροποσίαν ἀπηγόρευον, ὁ δ' οὐ προσίετο τὴν οἰνοποσίαν, μέσην βαδίσας νομίσματος ἑνὸς μόλις ἐκ δανείου κἀκείνου παρευρεθέντος ὤνιον ἔσχε μέρος τι τῶν ἐξ Αἰγύπτου καὶ Ἀραβίας κομιζο- P. 291

inaffectata qualitas videbatur. Multum enim hilaritatis natura vultui eius indiderat, multum oculis serenitatis; linguae autem claram et canoram vocem: in omni denique eius habitu ac gestu hilaritatem et gravitatem sic explicuerat, ut amoenum quiddam ac divinum in eo emineret. Quae universa tacitos eius mores et animum nunciabant. (V.) Ut autem ingenium eius etiam declarem, unius atque alterius eius facti mentionem faciam. Paulo ante obitum, cum paupertate et rerum necessariarum inopia urgeretur et hiemis vim ferre non posset (nam hiems tum maxime saeviebat), vulpinam sibi nocturnam vestem fieri iussit. Omni autem eius opulentia perquisita tribus nummis non plus est repertum. Tanti itaque necesse fuit emi vestem, quae ei in frigoribus solamen paratum esset. Id vero consilium cum adhuc agitaretur, quidam e veteribus eius familiaribus praesentem paupertatem deplorabat, quae ita atrox sibi incumberet, ut iam in aperto mortis periculo versaretur. Ei adductus misericordia tres illos nummos dedit; mori praeoptans, quod in se esset, quam alienarum calamitatum spectator esse. Unum igitur hoc eius benignitatis signum esto. Alterum illud. Cum ei frigidae aquae potu diuturno medici interdicerent, atque ipse vini potationem repudiasset; mediam ingressus viam vix uno aureo, eoque mutuaticio, aliquid sibi dulcium liquorum emit, qui ex Aegypto et Arabia advehuntur, ut

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris. V. 236 μένων γλυκέων ὑγρῶν, ἵνα γε τούτῳ κουφίζῃ τὸ τῆς ψυχροποσίας ἄκρατον. ἀλλὰ πρὶν γεύσασθαι τούτου, πρόσεισιν αὖθις ἕτερός τις τῶν πάλαι οἰκειακῶν, μακροῦ νοσήματος βραχύ τι ζητῶν παραμύθιον. ὁ δὲ μὴ ἔχων οὐδὲν, ὅτῳ τὸν ἄνθρωπον παραμυθήσαιτο, δοθῆναι προσέταξε καὶ τούτῳ τὸ τῆς ἑαυτοῦ ἀσθενείας εἵνεκα παρασκευασθὲν ἐκεῖνο φάρμακον. τοσοῦτον αὐτῷ τῆς συμπαθείας περιῆν καὶ ῥᾷστα πρὸς τοὺς κακῶς ἔχοντας κάμ- B πτεσθαι. (ϛʹ.) Ἀλλὰ καὶ τελευτήσαντι χρέος μὲν εὕρηται, νόμισμα δ' οὐδὲν οὐδαμῆ. ἀλλ' οὗτος μὲν τοιοῦτον ἔλαχε τέλος. A. C. 1332 die Febr. 13 ἔτος δὲ τότ' ἐνειστήκει τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως ἑξακισχιλιοστὸν ὀκτακοσιοστὸν τεσσαρακοστόν. τηνικαῦτα δὲ καὶ τῷ νέῳ βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ ἕκτον καὶ τριακοστὸν ἠνύετο ἔτος ἀπὸ γενέσεως.

C βʹ. Ἐκεῖθεν ἡμέραι τριάκοντα μεταξὺ παρεῤῥύησαν καὶ ὁ μέγας τετελεύτηκε λογοθέτης ὁ Μετοχίτης, τρισὶ μεγίστοις δεινοῖς κυριευθεὶς τό,τε σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. ἐπιέζετο μὲν γὰρ ἐκ πολλοῦ τῷ τῆς στραγγουρίας νοσήματι. κρατηθέντων δ' ἤδη καὶ τῶν υἱέων εἰς δεσμωτήριον κραταιότερον εἰργάσατο καὶ ἐντεῦθεν λύπη τὸ τοῦ πάθους δριμύ. ἐκ τοῦ σύνεγγυς δὲ καὶ ὁ τοῦ βασιλέως ἐπελθὼν θάνατος καὶ βεβαίαν ἤδη κομίσας αὐτῷ τὴν D τῶν ὅλων ἀπόγνωσιν ἀνίσχυρον ἐς τέλος τὴν φύσιν πεποίηκε, χαλάσας τοὺς τόνους τῶν καιριωτέρων ὀργάνων καὶ τὰς ζωτικὰς παραλύσας δυνάμεις. ὅθεν τὸ μοναδικὸν ὑπελθὼν σχῆμα μετήλλαξεν. ἐπεὶ δὲ μέρος κἀγὼ τῶν ἐκεῖνον θρηνούντων θερμῶς, ὡς εἰκὸς, ἐγιγνόμην, παρελθὼν μονῳδίαν διῆλθον τοιάνδε.

5. τοῦτο W., sed in mg. τούτῳ.

his frigidae potum meraciorem temperaret atque levaret. Sed priusquam eos gustasset, rursus alius veterum domesticorum eum accedit, longi morbi breve quaerens solatium. At ille, cum nihil haberet quo hominem consolaretur, et huic dari iussit remedium suae infirmitatis causa comparatum. Tanta eius erat humanitas et commiseratio eorum, qui male habebant. (VI.) Quin et eo mortuo aes alienum emersit; nummus autem ne unus quidem uspiam inventus. Hunc iste exitum sortitus est anno ab orbe condito sexies millesimo octingentesimo et quadragesimo; quo tempore annum aetatis trigesimum sextum Imperator Andronicus explebat.

2. Triginta diebus ex eo elapsis magnus Logotheta Metochites decessit, tribus maximis malis victus et corporis et animi. Nam stranguriae quidem morbo pridem laborare coeperat. Iam autem filiis quoque eius comprehensis et in carcerem coniectis eius morbi vim animi dolor auxit. Paulo post Imperatoris etiam mors consequuta desperationem illi de summa rerum attulit, et naturam eius ad extremum debilitavit, laxatis nervis praecipuorum organorum vitalibusque viribus resolutis. Quare monastico habitu induto decessit. Sed quia et ego, uti par erat, ex eorum numero fui, qui illum gravissime lugerent, huiusmodi de eo funebrem orationem habui:

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

(B.) „Ἐμοὶ δέ, ὦ παρόντες, ταυτόν τι συνέβη παθεῖν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ναῦς ἐξαίφνης ἐναντίοις ἐντετυχηκυῖα τοῖς πνεύμασιν ἐπὶ πρύμναν ἐκινδύνευσε καταδῦναι· ἔπειτα πρὶν ἢ δυνηθῆναι στῆναι καλῶς, ἕτερον ἐπιδραμὸν ἐκ πλευρᾶς κλυδώνιον ὑποβρύχιον ἠνάγκασε ταύτην γενέσθαι. πρὶν γὰρ τὴν προτέραν καὶ με- E γίστην ἐκείνην τοῦ βασιλέως ἀποτινάξασθαι συμφοράν, ἑτέρα μοι σήμερον αὕτη ἐπιδραμοῦσα, καθάπερ ἐπὶ κλύδωνι κλύδων κἀπὶ χειμῶνι χειμών, δεινῶς κατεβάπτισε καὶ πρὸς ἀβύσσους πυθμένας φεῦ κατήνεγκε συμφορῶν. ὢ πῶς οὐκ εὐθὺς ἀπέπτης, ψυχή, ἀλλ' ἔτι τῷ δυστήνῳ τούτῳ παρέμεινας σώματι; ὢ πῶς οὐχ ὑπὸ τῶν ἀλγεινῶν διεῤῥάγη μοι τὸ σῶμα, ἀλλ' ἀντέχειν ἔτι δύναται πρὸς τοσαύτας κυμάτων ἐπαγωγάς; ὦ δυστυχής μοι P. 292 γλῶττα, οἵας σοι τὰς μονῳδίας ὁ χρόνος ἐταμιεύσατο; φεῦ τῆς τῶν δεινῶν συνεχείας· βαβαὶ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν πραγμάτων. οὓς γὰρ ἀεὶ κατὰ τῶν συμφορῶν προβόλους εἴχομεν ἀῤῥαγεῖς καὶ λαμπροὺς παρηγόρους, οὗτοι στρατεύματα συμφορῶν ἐφ' ἡμᾶς ὁπλίζουσι σήμερον. ἡμεῖς δὲ καρτεροῦμεν ἔτι καὶ μονῳδεῖν ἀνεχόμεθα. ποῦ σοφῶν συναυλίαι καὶ λογίων ἅμιλλαι καὶ σεμνὰ παλαίσματα; ποῦ ῥητόρων πανηγύρεις καὶ κρότοι καὶ θέατρα B πολλῷ τῶν Παναθηναίων ἐκείνων λαμπρότερα; φροῦδα τὰ πάντα, κόνις ἅπαντα. ὦ κάκιστε χρόνε, πῶς ἐκ μέσης ἠνέσχου τῆς V. 237 οἰκουμένης τὴν τῆς σοφίας μητρόπολιν ἐξελεῖν ἀπηνῶς; πῶς τὴν τῶν λόγων καθεῖλες ἐπιβουλεύσας ἀκρόπολιν; πῶς οὕτω νεανιεύῃ καθ' ἡμῶν συνεχῶς, μήτε τινὰ οἶκτον λαμβάνων, μήτε κορεν-

9. συμφοραῖς A. 23. ἀκρόπ.] μητρόπολιν W.

(II.) „Mihi quidem, auditores, idem usu venit, quod navi subito adversis ventis circumventae, cuius puppis cum demergenda sit, priusquam consistere possit, ab alio fluctu a latere obruatur. Priusquam enim priorem illam et maximam obitus Imperatoris calamitatem excussissem, altera haec hodie me aggressa, veluti fluctus post fluctum, tempestas post tempestatem, graviter demersit et in abyssos et fundum calamitatum heu deiecit. O anima, cur non statim evolasti? cur adhuc in misero isto corpore permanes? Heu, cur non prae doloribus ruptum est corpus meum, sed adhuc tot fluctuum violentiae resistere potest? O infelicem linguam meam, ad huiusmodi lamentationes reservatam! Heu malorum cumulum: heu mutationem rerum! Quos enim firmos quasi obices contra malorum insultus habebamus et illustria solatia, ii hodie contra nos calamitatum cohortes educunt. Nos vero adhuc subsistimus et lamentari non desistimus? Ubi est familiaritas sapientium? ubi doctorum certamina et honestae velitationes? ubi oratorum coetus, applausus, theatra, multo Panathenaeis illis splendidiora? Evanuerunt omnia; in pulverem abierunt omnia. O tempus iniquissimum! itane e medio terrarum orbe sapientiae metropolin tollere crudeliter haud dubitasti? itane per insidias eloquentiae arcem evertisti? Cur tam continenter iu-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

νύμενος ὑπὸ τῆς τρυφῆς τῶν δεινῶν; χθὲς ἀφεῖλες ἡμῶν τὸν
μέγιστον βασιλέα· σήμερον τὸν δεξιὸν ὑπηρέτην, τὸν Νέστορα
τὸν βουληφόρον, τὸν μόνον τοσούτῳ βασιλεῖ δυνάμενον ἐξαρ-
κεῖν. χθὲς τὸν τῶν Χαρίτων θάλαμον· σήμερον τὰ τῶν Χαρί-
C των προπύλαια· χθὲς τὸ ἔαρ τῶν ἀγαθῶν· σήμερον τὴν τὸ τοι-
οῦτον ἔαρ ἀγγέλλουσαν χελιδόνα· χθὲς τὸν μέγαν καὶ ἀπαρά-
μιλλον νοῦν· σήμερον τοῦ τοιούτου νοῦ τὸν ἐναρμόνιον κήρυκα·
χθὲς τῆς χρυσῆς καὶ μεγάλης γλώττης τοὺς λόγους· σήμερον
D τὴν Ἀκαδημίαν καὶ τὸν Περίπατον καὶ τὴν Στοὰν ἐκείνης τῆς
γλώττης κἀκείνων τῶν λόγων· χθὲς τὰς Μούσας· σήμερον τὸ
ζῶν καὶ κινούμενον μουσεῖον· χθὲς τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν δογμά-
των τὸν κράτιστον πρόβολον· σήμερον τὴν δογματικὴν πανοπλίαν·
χθὲς τὸν τῆς ἱερωσύνης κανόνα τε καὶ τὴν στάθμην· σήμερον
τὴν ἱερὰν ὁπλοθήκην. ἀλλ' ὦ πόσοι κλαυθμοὶ καὶ στεναγμοὶ
συνεληλυθότες εἰς ἓν ἐξισωθῆναι δυνηθεῖεν ἂν τοῖς νῦν κατα-
E σχοῦσιν ἡμᾶς πάθεσιν; οἶμαι γάρ, οἶμαι, ἂν θάλασσα μὲν
ἅπασα μεταβάλῃ πρὸς φύσιν δακρύων, ποταμοὶ δ' αὖ, ὁπόσοι
τὴν γῆν περικλύζουσι, πρὸς δακρύων τραπῶσι φοράν, οὐδ' οὕ-
τως ἂν ἱκανῶς δειχθείη τὸ μέγεθος ὅσον τῶν νῦν συμφορῶν.
ἐκεῖνος ἦν ὁ τῆς ἡγεμονικῆς τῶν Ῥωμαίων ὁλκάδος ἄριστος κυβερ-
νήτης· οὗτος ὁ τὴν Ἑλίκην καὶ τὸν πόλον διασκοπούμενος ἄρι-
στα. ἐκεῖνος ὁ τὰς αἰθρίας καὶ τὰ νέφη τῶν πόλεων καὶ τοὺς
F ἐκεῖθεν χειμῶνας προβλέπων· οὗτος ὁ τὰ ἱστία καὶ τοὺς κάλως
καὶ τὰ πρυμνήσια διατιθέμενος εὖ. ἐκεῖνος ὁ τῆς φρονήσεως πρύ-
τανις· οὗτος ὁ τῆς φρονήσεως ἐκείνου διανομεὺς δεξιός. ἀλλ'

6. ἔαρ A. 24. ὁ add. A.

sultas nobis sine ulla misericordia et satietate malorum? Heri maximum nobis Imperatorem abstulisti; hodie solertissimum illius ministrum, Nestorem consiliarium, eum qui solus tanto Imperatori satis fuit. Heri Gratiarum thalamum; hodie Gratiarum vestibulum. Heri ver bonorum; hodie nunciam eius hirundinem. Heri magnam et incomparabilem mentem; hodie mentis illius argutum praeconem. Heri aureae et magnae illius linguae sermones; hodie Academiam et Peripatum et Stoam illius linguae et illorum sermonum. Heri Musas; hodie vivum et motu praeditum Museum. Heri pietatis et dogmatum firmissimum munimentum; hodie dogmaticam panopliam. Heri sacerdotii regulam et amussim; hodie sacrum armamentarium. Sed quae tandem lamenta, quae suspiria in unum coniuncta malis nostris aequari queant? Arbitror, arbitror enim, si mare totum in lacrymarum naturam conversum, et omnes fluvii, qui terram irrigant, in lacrymarum abundantiam mutentur, ne sic quidem magnitudinem calamitatum, quibus nunc oppressi sumus, satis ostendi posse. Ille principalis Romanorum navigii optimus fuit gubernator; hic Helices et poli diligentissimus inspector. Ille serenitates et nubila urbium et imminentes inde tempestates prospexit; hic vela, funes, rudentes probe direxit. Ille prudentiae penu; hic dexter illius pru-

A. C. 1328 ad 1341

Imp. Andron. Iunioris.

ἄμφω νῦν ὁ θάνατος ὀξέως ἐπιδραμὼν, ὁ δυσμενὴς ὁπλίτης, φεῦ τοῦ πάθους, εἰς γῆν καὶ κόνιν κατέχωσεν. ὢ πῶς οὐ γῆν μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ αὐτοὺς οὐρανοὺς καὶ ἀστέρας ὀξέως τὰ νῦν περιέδραμε πάθη καὶ αὐτῆς τῆς ἀνωτέρας ἁψάμενα λήξεως; ἀλλὰ δεῦρο δή μοι πᾶς ὁ τῶν λειπομένων σοφῶν χορὸς, εἴπερ τινὲς λείπονται, θρηνήσατε τὴν πηγὴν τοῦ λόγου φραγεῖσαν. θρηνήσατε σιγῶσαν τὴν πάνυ τοι ἐμμελῶς ἀττικίζουσαν πρότερον γλῶσσαν καὶ τὸ γλυκὺ νέκταρ ἐκείνης ἀθρόως εἰς γῆν καταῤῥεῦσαν. θρηνήσατε στόμα ἐκεῖνο, ὃ χθὲς μὲν καὶ πρότερον οἱονεί τι σίμβλον κατεφαίνετο μέλιτος, νῦν δὲ θανάτου κηφῆνες διέφθειραν. θρηνήσατε τὸν τὸ Ῥωμαίων κλέος τῇ σοφίᾳ σεμνύνοντα πλέον, ἢ τὸ τῶν Ἀθηναίων πάλαι Σωκράτεις καὶ Πλάτωνες. B θρηνήσατε τοὺς τῆς σοφίας κρατῆρας ἁπάσης ἐν βραχεῖ κενωθέντας εἰς γῆν. ἀλλ' ὢ τίς ἐκ μέσης τῆς οἰκουμένης τὸν τῶν Μουσῶν ἀφήρπασεν Ἑλικῶνα; τίς τὸν τῆς σοφίας κατέχωσεν Ὄλυμπον; τίς τὸν λύχνον ἔσβεσε τὸν φωτίζοντα τοὺς ἡμῶν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς καὶ καλῶς ἡμῶν τὸ τοῦ νοῦ διανοίγοντα βλέφαρον; τίς τὴν τέχνην τῶν τεχνῶν καὶ τὴν τῶν ἐπιστημῶν ἐπιστήμην διέφθειρε; τίς τὸν οὐράνιον ἄνθρωπον εἰς ᾅδου πυθμένας κατήνεγκε; C πάλαι γε μὴν ἡ Ἑλλὰς τὴν τῶν λόγων ἑστίαν ἐθρήνησε τὰς Ἀθήνας, ὁπότ' ἐπιβούλως δραμὼν καθεῖλεν αὐτὰς ὁ Λακεδαιμόνιος Λύσανδρος. ἡμεῖς δ' οὐδ' ἀξίως θρηνεῖν ἔχομεν σήμερον ὅλας Ἑλλάδας αὐταῖς Ἀθήναις συγκαταδύσας. πάντα γὰρ εἷς ἀνὴρ οὗτος ἦν. ὦ Μοῦσαι καὶ λόγοι καὶ ἀρεταὶ

P. 293

3. μόνην A. 10. σύμβλον C., σύμβολον W. σίμβλον corr. Boiv.

mus condus fuit. Sed utrumque nunc mors celeriter arreptum, infestus ille miles, (proh dolor) in terram et pulverem depressit. O quomodo non terram tantum, sed iam ipsos etiam caelos et stellas celeriter haec mala percurrerunt et superiorem provinciam etiam invaserunt? Age vero prodi mihi huc omnis reliquus doctorum coetus, si qui supersunt. Deplorate fontem eloquentiae obturatum. Lugete Atticam illam linguam, non ita pridem suavissime loquutam, et dulce illud nectar prorsus humi effusum. Lugete os illud, quod paulo ante mellis vobis favus fuit, nunc vero a mortis fucis est perditum. Lugete eum, qui Romanorum gloriam sua sapientia magis auxit, quam olim Atheniensium Socrates et Platones. Lugete universae crateres sapientiae, paulo momento in terram effusos. At o quis e medio terrarum orbe Musarum abripuit Heliconem? Quis sapientiae destruxit Olympum? Quis lucernam extinxit, mentis nostrae oculos illustrantem et cilia nostri animi pulchre aperientem? Quis artem artium, scientiam scientiarum perdidit? Quis caelestem hominem in fundum tumuli deiecit? Olim quidem Graecia Athenas eloquentiae domicilium deploravit, cum eas per insidias celeres destruxisset Lysander Lacedaemonius. Nos vero hodie non satis deplorare possumus totam Graeciam cum ipsis Athenis demersam. Unus enim hic vir fuit omnia. O Musae, o fa-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

καὶ πᾶσα παιδεία, πῶς τὰ κρῖνα ταχέως οὑτωσί πως ἐμιμήσασθε τοῦ ἀγροῦ, ὀξέως μὲν πρὸς ὕψος καὶ κάλλος ἀρθέντα, ὀξύτερον δ᾽ αὖ καταδύντα πρὸς μαρασμὸν καὶ φθοράν; τὸ γὰρ θεῖον ὑμῶν ἀνάκτορον, τὸ μέγα καὶ περιβόητον ὑμῶν ἐνδιαίτημα ὑπὸ V. 238 γῆν καὶ φθορὰν νῦν κατελθὼν καὶ τὸ ὑμέτερον συγκατέχωσε κάλ- D λος. οὗτος ἦν ὁ πάντας ὑπερφωνήσας φιλοσόφους καὶ ῥήτορας, ὁπόσους ὁ μακρὸς ὕμνησε χρόνος· ἀλλ᾽ οἴμοι κεῖται νῦν ἐν κόνει καὶ χώμασιν ἄφωνος. οὗτος ἦν ὁ τῷ νῷ καὶ τῇ γλώττῃ διαμε- E τρῶν οὐρανὸν καὶ ἀστέρας βέλτιον ἢ κατὰ πάντα κανόνα καὶ στάθμην ἀνθρώπων· ἀλλὰ νῦν βραχὺς αὐτὸν διεμέτρησε λίθος. οὗτος ἦν ἡ τῶν μεγάλων οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁριζόντων καὶ παραλλήλων ἀρίστη διόπτρα, οὗτος ὁ κράτιστος καὶ αὐτοφυὴς ὡροσκόπος· ἀλλὰ νῦν αὐτὸν καὶ πρὸ τῆς ὥρας, φεῦ τοῦ δεινοῦ, βραχὺς ὁρίζων τῆς γῆς περιείληφεν. οὗτος ἦν ὁ πολλὴν ἐνδειξάμενος πρόνοιαν τῶν ἑξῆς ἐλλογίμων Ἑλλήνων, ὡς μὴ διακινδυ- F νεύοιεν περὶ τὰς κρίσεις τῶν πάλαι σοφῶν· οὗτος ὁ ῥᾳδίαν τὴν τῆς ἀστροθεάμονος ἐπιστήμης σοφίαν πεποιηκώς· οὗτος ὁ τῆς Ἀριστοτελικῆς γλώττης τὰς λαβυρίνθους ἁπλώσας· ἀλλὰ νῦν αἱ ζοφώδεις τοῦ τάφου λαβύρινθοι πικρῶς περὶ αὐτὸν φεῦ ἐξελίσσονται. οὗτος ὁ τῆς ἀρίστης αἰδοῦς καὶ τῆς σωφροσύνης κανών· ἀλλὰ νῦν αὐτὸν ὁ θάνατος ἀναιδῶς ἐξέτεμε δραμών. ὢ πῶς ὁ παρὼν οὗτος χρόνος ἐν βραχεῖ πάντας ἀθρόον τοὺς πά- P. 294 λαι χρόνους τοῖς θρήνοις νενίκηκε; πολλοὺς γὰρ ἀμείψας ἡλίους τοσαύτην ζημίαν καθ᾽ ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης ἐπενεγκεῖν φύσεως μέ-

7. οἶμαι W.

cundia, o virtutes, o omnes disciplinae, quomodo agrestia lilia adeo celeriter estis imitatae, cito quidem in altum decus arrectae, sed citius arefactae et deiectae? Divina enim vestra cella, magnum illud et celebre vestrum diversorium, nunc terra et interitu oppressum una vestram quoque gloriam depressit. Hic fuit, qui omnes voce philosophos superaret et oratores, quos omnia saecula celebrant: sed heu, iacet iam in pulvere et tumulo mutus. Hic fuit, qui mente et lingua caelos et terras dimetiretur, quovis perpendiculo, quavis amussi rectius; nunc vero lapis exiguus eum dimetitur. Hic fuit magnorum caeli et terrae horizontum et parallelorum optima dioptra, hic optimus et sponte natus horoscopus; sed nunc eum ante tempus, o miseriam, brevis horizon terrae complectitur. Hic fuit, qui magnum impendit studium, ne in posterum Graeci eruditi in iudiciis veterum sapientum hallucinarentur. Hic fuit, qui contemplatricis siderum sapientiae scientiam facilem reddiderit. Hic fuit, qui Aristotelicae linguae labyrinthos extricarit; at nunc obscuri sepulchri labyrinthi acerbe circa eum intricantur. Hic optimae verecundiae et modestiae regula; sed nunc eam mors impudenter amputavit. Heu, quo pacto tempus hoc paulo momento vetustatem omnem lamentationibus vicit: quod post multa solis curricula tantum detrimenti universae naturae humanae in hunc usque diem inferre ausu

χρι νῦν οὐ δεδύνηται· νῦν δ' ἐφ' ἡμῶν ῥᾷστα δεδύνηται. χθὲς A. C. 1328 ad 1341
μὲν γὰρ τὰ πρῶτα καὶ μέγιστα τῶν καλῶν ἐλθὼν ἀφείλετο· τὰ
δὲ λειπόμενα σήμερον ἐπανελθὼν προσαφείλετο. χθὲς τὸν τῆς
γῆς ἥλιον γῆς πυθμέσιν ἀπέκρυψε· νῦν δὲ καὶ τὸν ἑωσφόρον Imp. Andron. Iunioris.
ὁμοῦ συναπέκρυψε. χθὲς τὴν μουσικὴν ἀνεῖλεν ἁρμονίαν· σήμε-
ρον τὴν μαγάδα καὶ τὰς νευράς. ὢ πῶς ὁ σιγῶντας τοὺς οὐρα- B
νοὺς εὑρηκὼς ἐκ πολλοῦ, ἔπειτα τὴν τοῦ θεοῦ διηγεῖσθαι δόξαν
αὐτὸς παρεσκευακώς, νῦν ἐν τάφῳ σιγᾷ; ὢ πῶς νεκρὸς ὢν αὐτὸς
(φεῦ τῆς ἐμῆς συμφορᾶς) κινούμενόν τε καὶ ζῶν ἐμοὶ παραπέμπει
τὸ πάθος, ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν κατατέμνον καρδίαν ξίφους
παντὸς χαλεπώτερον, μᾶλλον δὲ καὶ νύκτας ὅλας, εἰ χρὴ τὸ
μεῖζον εἰπεῖν; ἡμέρας μὲν γὰρ καὶ τῶν ἐντυγχανόντων ὁμιλίαι
συχναὶ καὶ κάλλος οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τούτοις κτισμάτων C
ἴσως ἀφέλκουσί τε τοῦ πάθους καὶ ἀποσπῶσιν ἐπὶ βραχὺ τὸν
ἡμέτερον νοῦν· νυκτὸς δὲ σχολῆς γενομένης ἤδη κατὰ πολλὴν τοῦ
κωλύσοντος ἐρημίαν αἱ πᾶσαι τῶν συμφορῶν ἀλγηδόνες ἀθρόαι
δραμοῦσαι καὶ τὴν ἐμὴν μετὰ τῆς μνήμης καρδίαν συνειληφυῖαι,
καθάπερ τινὲς κύνες ἄγριοι σῶμα πεπτωκός, ἔνθεν κἀκεῖθεν πι-
κρῶς περιέλκουσι, φεῦ, καὶ συμπνίγουσιν. ὢ πῶς πολλάκις ἐς
αὐτὸν ἔγωγε ἀπιδὼν σοφίας ἁπάσης ἐπιδημίαν ἐς ἀνθρώπους αὐ- D
τὸν εἶναι ἐνόμισα, ψυχὴν καὶ σῶμα προσειληφυίας καὶ συνδιαι-
τωμένης ἀνθρώποις, ἵνα σοφοὺς ἀκροατὰς συνετίσῃ καὶ τὰ τῆς
ἐπιστήμης καταστορέσῃ ναυάγια; ὢ πῶς μετεμψύχωσίν τινα δο-
ξάζειν καὶ αὐτὸς κεκινδύνευκα ἐπ' ἐκείνῳ γενέσθαι καὶ πάντων

3. αὖθις A. pro ἐπανελθών. 12. καὶ add. A.

potuit, nostra vero aetate facillime potuit. Heri enim maxima et pulcherrima bona abripuit; ea vero quae restabant hodie reversum etiam ademit. Heri terrae solem terrae visceribus occultavit, nunc etiam Luciferum simul occultavit. Heri musicam harmoniam abstulit, hodie magadem et nervos. O quomodo is, qui effecit ut caeli, qui longo iam tempore tacuerant, Dei gloriam enarrarent, nunc ipse in sepulchro tacet? Heu, quomodo ipse mortuus atque immotus viventem et mobilem misero mihi dolorem facit; qui toto die cor meum quovis ense acutius penetrat ac potius totas noctes, si quod maius est dici debet? Interdiu enim et familiarium congressus crebri, et caeli ac terrae, eorumque quae his continentur, pulchritudo forsitan a dolore nonnihil avertunt atque paulisper abstrahunt animum nostrum; noctu vero, cum datur otium, nec est quod prohibeat, omnes calamitatum dolores simul irruunt; et pectore ac memoria mea occupata, ut feri canes cadaver, huc atque illuc distrahunt ac discerpunt. Quoties ego illum intuitus universam sapientiam mortales invisisse cogitavi, et animo corporeque assumptis hominum consuetudine esse usam, ut sapientes auditores sapientia augeret et scientiae naufragia sedaret! Parum certe abfuit, quin et ipse animos in alia migrare corpora statuerem, et omnium simul animos Homeri,

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

ὁμοῦ τὰς ψυχὰς, Ὁμήρου καὶ Πλάτωνος καὶ Πτολεμαίου, καὶ ὅσοι ῥητορεύουσαν πεπλουτήκασι γλῶσσαν, ἐν ἑνὶ τῷ τούτου σώματι συνδραμεῖν καὶ διατρίβειν αὖθις ἐν βίῳ, καθάπερ ὁλκάδι μυριοφόρῳ χρωμένους αὐτῷ; ἀλλὰ νῦν ὁ τοσοῦτος καὶ τηλικοῦτος, E φεῦ τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, ᾤχετο ἀπιὼν εἰς τάφον καὶ κόνιν, πολὺν τὸν τῆς λύπης ἀνάψας πυρσὸν κατὰ τῆς ἐμῆς καρδίας. οὐ γὰρ V. 239 ἠδύνατο ζῆν ἄνευ ψυχῆς καὶ πνοῆς. ψυχὴ δὲ πάντως αὐτοῦ καὶ πνοὴ, καὶ πᾶν εἴ τι ζωογονεῖν ἐπεφύκει, οὐχ ἕτερον ἦν τῶν ἁπάν- F των αὐτῷ, ἢ βασιλεὺς ὁ θεῖος ἐκεῖνος καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἄνθρωπος, ὃς καὶ ζῶν ἔτι ἐξαίρειν ἠπείγετο πολλῷ τῶν ἄλλων αὐτὸν, δεικνὺς ἐναργῶς, ὡς τοσούτῳ βασιλεῖ τοσοῦτον εἶναι καὶ τὸν ὑπηρέτην χρεών· τῷ φρονιμωτάτῳ δηλαδὴ τῶν ὅσοι τὴν γῆν διενείμαντο ἄνθρωποι τὸν πάσῃ σοφίᾳ πάντων ἐπέκεινα χρώμενον. καὶ νῦν δ' αὖ τῶν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγεὶς οὐκ ἔκρινε δεῖν ἀπηρτῆσθαι τοῦτον ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοῦ· καὶ μέντοι ταχέως προσκα- P. 295 λεσάμενος ταχέως καὶ προσειλήφει. εἰ μὲν δὴ οὖν ἀπελθόντος ἐκείνου ζῆν οὗτος οὐκ ἠδύνατο, καθάπερ σῶμα ψυχῆς ἀπεῤῥωγὸς, βαβαὶ τῆς συμπνοίας τε καὶ τῆς μίξεως, ἣν εἰς ἄῤῥηκτόν τινα τὸν δεσμὸν ἡ μακρὰ συνήρμοσε σχέσις. εἰ δὲ καλέσαντος ἐκείνου ἔδραμε, παραχρῆμα ῥίψας τὸ σῶμα, βαβαὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς στοργῆς, ἣν προσηκόντως ἔσχε πρὸς τὸν δεσπότην. Ἡρακλῆς μέντοι ἐκεῖνος, εἰ δὴ τὰ ὄντα εἰρήκασιν οἱ τῶν μύθων ἐν- B ταῦθα πατέρες, πᾶσαν διέδραμε τὴν ὑφ' ἥλιον, ὡς ἂν μάρτυρα τῶν οἰκείων ἅπασαν κτήσηται ἄθλων· οὗτοι δ' ἐντὸς ὅρων μέ-

5. ἐμῆς add. A. 6. ἐμῆς] ἡμετέρας A.

Platonis et Ptolemaei ac praestantium oratorum in unius huius concurrisse corpore, atque in vita versatos esse, eoque tanquam maximo navigio ingeniorum suorum usos. At tunc tantus et tam praestans ille vir, heu calamitatem! sepulchrum et pulverem subiit, magna doloris flamma incensa in meo pectore. Vivere etenim sine anima et spiritu utique non potuit. Animus vero eius et spiritus, et si quod est quod vitam conferre queat, nihil omnium fuit aliud, quam Imperator divinus ille, et homine superior homo; qui et vivens illum longe super alios omnes evehere conatus evidenter ostendit, tanto Imperatori tanto etiam ministro esse utendum; prudentissimo nimirum terram incolentium omnium hominum, eo qui omni sapientia omnes superaret. Nunc vero ille rebus humanis relictis non diu a se remotum esse hunc oportere censuit; sed celeriter arcessitum secum coniunxit. Quod si ergo illo digresso vivere hic non potuit, veluti corpus ab animo divulsum: papae, qualis illa fuit conspiratio atque coniunctio, quam indissolubili vinculo diuturnus usus conglutinavit! Quod si ab illo arcessitus statim abiecto corpore accurrit: o amorem et caritatem singularem, qua, ut decuit, dominum est prosequutus! Hercules ille quidem, siquidem hoc vere dixerunt fabularum patres, terrarum orbem peragravit, ut is suorum certaminum testis esset. Hi vero cum intra limites manerent, sola optima fama etiam

νοντες μόνῃ τῇ βελτίστῃ φήμῃ καὶ τὰς Ἡρακλείους διέβησαν στήλας καὶ ῥᾷστα πᾶσαν ἀνηρτήσαντο τὴν ὑφ' ἥλιον. ἀλλὰ νῦν ἐξ ἀνθρώπων ἀπῆλθον, ἀθανατίσαντες πρότερον ἑαυτοὺς καὶ μνήμην καταλιπόντες ζῶσαν διηνεκῶς ἐν ταῖς τῶν ἐπιγινομένων ἀνθρώπων ψυχαῖς. ἡμῖν δὲ τοιούτων καὶ τοσούτων προβόλων καὶ στηριγμάτων οὑτωσὶ στερηθεῖσι τίς ἐλπὶς λείπεται τἀγαθοῦ; C ταὐτὸν γάρ τι καὶ ἡμῖν νῦν ἕπεται δεδιέναι, ὅπερ ἄμπελοι καὶ φυτὰ νεογνὰ, ἐπειδάν τις ἐπιβούλως τοὺς κύκλῳ περιβόλους τε καὶ φραγμοὺς καθελὼν μηλόβοτον καταστήσῃ τὸν χῶρον. ἀλλὰ γὰρ εἴρηται κἀμοὶ τῆς μὲν ἀξίας, ὦ παρόντες, πάντως ἔλαττον· τῆς δὲ τῶν ἄλλων προθυμίας ἴσως οὐκ ἔλαττον. ἡ μὲν γὰρ ἀξία τῆς ἐκείνου γλώττης ἐδεῖτο· ἡ δὲ προθυμία γνώμης τῆς D ἐμαυτοῦ." (Γ.) Τούτων οὕτω λεγομένων πολὺς πρὸς τῶν συγγενῶν ἐγίνετο θρῆνος. εἶναι δὲ τὸν ἄνδρα συνέβαινε τὰ ἐς ψυχὴν ἀγαθὸν μὲν καὶ σώφρονα ἐν τοῖς μάλιστα· ἐῤῥωμένον δὲ τὸ σῶμα καὶ πάντα σύμμετρα κεκτημένον, ὥσπερ ὑπὸ κανόνι καὶ στάθμῃ τῆς φύσεως τελεσιουργησάσης αὐτῷ τήν τε ἡλικίαν ὁμοῦ πᾶσαν καὶ αὖ καθ' ἕκαστα τῶν μελῶν καὶ μερῶν· ἐπιπρέπειν δ' αὐτῷ καὶ ἱλαρότητα ὄψεως μετά τινος σεμνοῦ μειδιάματος καὶ E ἦθος γαληνὸν καὶ εὐπρόσιτον· φιλότιμον δ' εἶναι τὰ ἐς λόγους μᾶλλον ἢ πάντα χρήματα· ἐχορήγει γὰρ αὐτῷ πολλὴν τὴν ὁρμὴν καὶ ἡ τῆς διανοίας ὀξύτης καὶ τὸ τῶν νοημάτων γόνιμον· τὴν δὲ πρὸς τὰ θεῖα διάπυρον εὐλάβειαν καὶ εὐσέβειαν ὁμότροπον εἶναι καθάπαξ τῷ τελευτήσαντι βασιλεῖ.

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

7. τι] τοι A. 9. ἀλλὰ γὰρ — ἐμαυτοῦ add. A. 16. σύμμετρον A. 18. ἐπιτρέπειν W.

Herculanas columnas superarunt; et quicquid sol intuetur, in se converterunt. Nunc vero e rebus humanis discesserunt, cum se prius immortalitati consecrassent suique memoriam perpetuo in posterorum animis victuram reliquissent. Nobis autem, talibus et tantis praesidiis ac munitionibus destitutis, quae ullius boni spes relinquitur? Idem enim et nobis vereri nunc subit, quod vitibus et plantis novellis, si quis maceriis et saepibus fraude remotis eas pecudibus patere sinat. Enimvero dictum est a me, auditores, prorsus infra viri dignitatem; at non fortasse infra caeterorum affectum. Nam dignitas facundiam ipsius, aliorum affectus meum animum requirebat." (III.) Quae cum ad hunc modum dicerentur, magnus cognatorum eius luctus est exortus. Fuit ille vir animo quidem bonus atque in primis temperans; corpore autem robusto, cuius staturam omnem velut ad amussim natura a capite ad calcem usque direxerat, nec non singula membra et partes. Ornabatur praeterea hilari vultu, in quo ipsius risus suavitatem gravitas quaedam temperabat; moribus placidis et humanis. Honorem vero ex eloquentia magis quam ex ulla re alia expetebat. Quam ad rem ingenii celeritate ac foecunditate incitabatur. Ardentissimo autem religionis studio et pietate plane similis erat defuncto Imperatori.

A. M. 6836 ad 6349
Imp. Andron. Iunioris.
P. 296
V. 240

γ'. Θέρους δ' ἐπιγενομένου ἔγκυος ἐν Διδυμοτείχῳ διάγουσα ἡ τοῦ βασιλέως σύζυγος Ἄννα ἡ δέσποινα υἱὸν κατὰ τὴν ιη' Ἰουνίου γεγέννηκεν, Ἰωάννην τὸν βασιλέα. ὃ δὴ πυθόμενος ὁ βασιλεὺς τὴν ταχίστην αὖθις ἐπανῆκεν ἐς Διδυμότειχον· καὶ περιχαρὴς γενόμενος ἤμειψεν ἐς τὸ λαμπρότερον τὰ ἐνδύματα, ἃ διὰ τὴν τοῦ πάππου τελευτὴν τέως ἐνεδέδυτο. εἶτα καὶ ἀγῶνας ἐξε- B τέλεσε δύο, μίμησίν τινα τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀποσώζοντας, οὓς καὶ πρότερον μὲν πολλάκις ἐτέλει, νῦν δὲ φιλοτιμότερον· οἳ δὴ τοῖς Λατίνοις πάλαι ἐπινενόηνται γυμνασίας ἕνεκα σώματος, ὁπότε σχολὴν ἄγοιεν τῶν πολεμικῶν. (B.) Τούτων ὁ μὲν εἷς μονομαχίας ἔνδειξιν ἔχει καὶ ντζούστρα παρὰ Λατίνοις καλεῖται. μερίζονται γὰρ κατὰ φυλὰς καὶ δήμους καὶ φρατρίας· ἔπειτα ὁπλί- C ζουσιν ἀφ' ἑκατέρου μέρους ἕνα καὶ ἕνα τῶν βουλομένων τινὰς καὶ πάντῃ καταφράκτους καθιστῶσιν. ἔπειτα δόρυ λαβόντες ἑκάτερος ἐν τρισὶν ὀβελίσκοις ἐσκευασμένα τὸ ἄκρον ἐπιπηδῶσιν ἀλλήλοις καὶ ἀπαντῶσιν εὐρώστως καὶ ὠθοῦσιν ἀλλήλους τοῖς δόρασι μετὰ πάνυ γενναίας τῆς ὁρμῆς· καὶ ὁ τοῦ ἵππου καταβαλὼν τὸν ἀντίπαλον στεφανίτης ἀναγορεύεται. κλήρῳ γοῦν καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν τοιαύτην λαγχάνει μονομαχίαν, ὥστε καὶ παρὰ μικρὸν ἦλθε D πολλάκις πληγῆναι καιρίαν. διὸ καὶ παραινούμενος ὑπὸ τῶν γηραιοτέρων ἀπέχεσθαι τῶν τοιούτων ἔργων· ἀνοίκειον γὰρ εἶναι πάντῃ βασιλεῖ πρὸς τῶν δούλων παίεσθαι, καὶ ταῦθ' οὕτως ἀνυποστόλως, ᾧ καὶ κίνδυνος ἕπεται· οὐκ ἐπείθετο, ἀλλὰ τοῖς ἡλι-

11. κιντζούστρα W. pro καὶ ντζούστρα, καὶ τζούστρα coni. Ducang. 12. φατρίας A. 15. ἐσκευασμένον W. in mg. 23. ὡς καὶ κίνδυνον ἕπεσθαι coni. Boiv.

3. Sequente aestate Imperatoris coniux Anna Domina, quae Didymotichi praegnans agebat, decimo octavo die Iunii filium Ioannem Imperatorem peperit. Quo Imperator audito celerrime Didymotichum rediit; et laetitia exultans, lugubri veste quam propter avi mortem gerebat deposita, splendidiorem sumpsit. Deinde duo etiam certamina celebravit, Olympicorum ludorum similitudinem quandam servantia: quae cum antea quoque saepius edidisset, nunc tamen maiore apparatu exornavit. Hi ludi a Latinis olim sunt excogitati exercendi corporis gratia, cum a re bellica vacabant. (II.) Eorum unus duelli speciem prae se ferens Iusta apud Latinos dicitur. Dividuntur secundum tribus, municipia, curias. Deinde ex utraque parte armantur singuli contra singulos, qui volunt, et ab omni parte armis teguntur. Deinde uterque sumpto hastili, cuius extremum tribus cuspidibus armatur, in se invicem irruunt et valido impetu concurrunt, et alii alios hastis quam fortissime impellunt. Qui adversarium equo deiecerit, victor proclamatur. Istud singulare certamen ipsi etiam Imperatori sortito obtigit: et parum abfuit, quin saepe lethalem ictum acciperet. Unde quum a senioribus moneretur, ut huiusmodi rebus abstineret (nec enim decere Imperatorem a servis pulsari, idque non simulate, immo cum aliquo periculo), non

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

κιώταις τῶν στρατιωτῶν μᾶλλον βραβεύων τὴν τῆς βουλήσεως ψῆφον τούτους ἀπήλαυνε, δειλίαν ἀγεννῆ ταῖς αὐτῶν καταψηφιζόμενος παραινέσεσιν. (Γ.) Ὁ δ' ἕτερος τῶν ἀγώνων τορνεμὲν προσαγορεύεται. ἔχει δὲ οὕτως. μερίζονται κἀνταῦθα κατὰ φυλὰς καὶ δήμους καὶ φρατρίας καὶ ὁπλίζονται πάντες ὁμοῦ. καὶ E ἀρχαιρεσιῶν γιγνομένων κλήρῳ λαγχάνουσι τὴν ἡγεμονίαν δύο τινὲς ἐξ αὐτῶν, ἑκατέρου μέρους ἑκάτερος. τούτου τοίνυν οὕτω μὲν πρότερον, νῦν δὲ συνεχῶς τελουμένου συναρίθμιος γίνεται καὶ ὁ βασιλεὺς τοῖς ὑφ' ἡγεμόνι τεταγμένοις, οἱῳδήτινι στρα- P. 297 τιώτῃ· καὶ συῤῥηγνυμένων κατ' ἴσον ἀριθμὸν ἀμφοτέρων τῶν τάξεων μετὰ ῥοπάλων στεῤῥῶν παίει τε καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ παίεται ἀφειδῶς. ἐπεὶ καὶ τὸν τρώσαντα, ἢ καὶ ἀποκτείναντα, συμβὰν οὑτωσί πως, κἂν τοῖς ἀγῶσιν ἀμφοτέροις, ἀνέγκλητον εἶναί σφισι νόμιμον ἦν. μετὰ δὲ τὴν τοῦ ἀγῶνος τούτου διάλυσιν ἀπολαμβάνοντες ἑκάτερα τὰ μέρη τὸν σφῶν αὐτῶν ἡγεμόνα, μεθ' ὧν καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν τῶν ὑποτεταγμένων τάξιν οὐκ ἀπολιμπάνων τυγχάνει, ἄγουσι προπομπεύοντες εὐρύθμως καὶ κατὰ συζυ- B γίαν ἐκ διαστήματος, ἄχρις οὗ συμπέπτωκε καταλύειν ἑκάτερον· ἔνθα προπίνων ἐκεῖνος ἅπασιν οἴνου κρατῆρα καὶ δεξιὰν ἑκάστῳ προτείνων οἴκαδε ἀπαλλάττεσθαι πάντας κελεύει.

δ'. Τούτων τοίνυν ἐν Διδυμοτείχῳ καὶ νῦν τελεσθέντων, V. 241 C ἀναλαβὼν ὁ βασιλεὺς ἱκανὴν στρατιὰν ἀκήρυκτόν τινα καὶ αἰφνίδιον ἐξάγει πόλεμον κατὰ Βουλγάρων, πρὶν ἐκείνους αἰσθέσθαι, βουλόμενος αὖθις σφετερίσασθαι τὰ περὶ τὸν Αἷμον φρούρια,

3. Τόρνε μὲν W. 7. οὔπω coni. Boiv. 10. καθ' ὅσον W.

paruit: sed illis repulsis, ut qui degeneris sibi metus auctores essent, aequalibus suis militibus magis est obsequutus. (III.) Alterum certamen Torneamentum appellatur. Ita autem se habet. Dividuntur et hic secundum tribus, municipia, et curias, et simul omnes armantur. Deinde habitis comitiis duo ex iis duces sorte deliguntur, suae quisque parti praefuturus. In eo certamine, quod et antea usurpatum fuerat, nunc autem quotidie celebratur, Imperator ipse ex eorum numero fuit, qui duci, hoc est militi, qualiscunque is foret, obtemperarent. Cum igitur utrinque acies pari numero congrederentur, Imperator robustis clavis et feriebat et sine reverentia feriebatur. Ea enim certaminis lex est, ut qui alterum vulnerarit aut fortasse occiderit, indemnis sit. Post certaminis huius finem utraque pars, atque inter caeteros Imperator ipse inferiorem locum non deserens, ducem suum rite et composite praecedentes, bini intervallis divisi, in suum diversorium deducunt. Ubi ille cuique vini craterem propinans et dextram porrigens omnes domum redire iubet.

4. His nunc quoque Didymotichi peractis, Imperator cum iustis copiis bellum Bulgaris prius infert quam indicit, cum ii haud praesensissent, ut castella iuxta Haemum recuperaret, quas paulo ante ad Alexandrum se con-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

ὅσα πρὸ βραχέος Ἀλεξάνδρῳ προσκεχωρήκει. ἐμβαλὼν οὖν ἐς τὴν πολεμίαν ἐδῄου καὶ ἔκαε τὴν χώραν, μηδὲ τῶν ἀσταχύων φειδόμενος ἐν ἅλωνι τυγχανόντων· ἐπιπορευόμενος δὲ καὶ τὰ φρούρια, καὶ ἀπειλῶν περιστρατοπεδεύσεις καὶ πολιορκίας, παρε- D στήσατο καθ᾽ ὁμολογίαν καὶ τούτων ἔστιν ἃ, ὑποσπόνδων ἀπιόντων τῶν ἐν φρουρᾷ τεταγμένων παρ᾽ Ἀλεξάνδρῳ. (Β.) Ταῦτα πυθόμενος Ἀλέξανδρος καὶ περιαλγὴς γενόμενος διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν βασιλέα περὶ εἰρήνης, οὐκ ἄξιον εἶναι λέγων Χριστια- E νοῖς ἀπηνῶς οὑτωσὶ κατ᾽ ἀλλήλων ἐπιέναι, ἐνὸν ὁμοδοξεῖν ἀλλήλοις τὰ πρὸς εἰρήνην καὶ ὁμοῦ κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἀντιπαρατάττεσθαι, πολεμίων ὄντων ἀμφοῖν. ὁ δὲ βασιλεὺς δίκαιον εἶναι φήσας ὑπείκειν Ῥωμαίοις τὰ πάλαι παρὰ Ῥωμαίων ἀνοικοδομηθέντα φρούρια τοὺς πρέσβεις ἀπράκτους ἀπέπεμψε. πλείονα γὰρ

P. 298 ἢ πεντεκαίδεκα φρούρια παρὰ τὰς ἀκρότητας καὶ ἀποτομὰς τοῦ Αἵμου ὁ πάππος αὐτοῦ καὶ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος, τὰ μὲν ἐκ βάθρων ἀνήγειρε, τὰ δ᾽ ἐπῳκοδόμησε διὰ τοῦ τότε ἐπιτροπεύοντος Θρᾴκην Γλαβᾶ τοῦ πρωτοστράτορος, ἵν᾽ εἶεν κώλυμα καὶ διάφραγμα τῆς συνεχοῦς τῶν Σκυθῶν διαβάσεως. (Γ.) Ταῦθ᾽ οὕτω λεχθέντα καθ᾽ ἡσυχίαν Ἀλέξανδρος ἥκιστα φέρειν δυνάμενος τὰς αὐτοῦ συναθροίζει δυνάμεις εὐθὺς ἐς ὀκτακισχιλίους τὸν B ἀριθμόν. μεταπέμπεται δὲ καὶ δισχιλίους ἐκ Σκυθῶν μισθοφόρους. ἄρας οὖν ἐκ Τερνόβου πεμπταῖος ἀφίκετο καὶ κατεστρατοπέδευσεν ἀγχοῦ τοῦ φρουρίου τοῦ ἐπιλεγομένου Ῥουσοκάστρου. ἐκεῖ γὰρ εἶναι καὶ τὸν βασιλέα ἐπύθετο. ὁ δὲ βασιλεὺς κατα-

22. Τερνέβου A.

tulerant. Igitur impressione in hostilem terram facta ferro et igni agros vastat, ne desectae quidem segeti et in horrea comportatae parcens. Castella item obeundo, et obsidiones ac oppugnationes minitando, in deditionem nonnulla accepit, ex quibus praesidia Alexandri, compositione facta, discesserunt. (II.) Quibus Alexander auditis dolore affectus legatos de pace ad Imperatorem mittit. Indignum enim esse Christianis, adeo crudeliter contra sese grassari, cum pax et concordia inter ipsos constitui possit et belli acies in impios utriusque inimicos converti. Ad haec Imperator respondet, aequum esse, ut Romanis exstructa castella pareant, ac legatos re infecta dimittit. Amplius enim quindecim castella avus eius Imperator Andronicus in cacuminibus et praeruptis Haemi locis partim a fundamentis exstruxerat, partim novis operibus munierat, Protostratoris Glabae opera, qui tum provinciam Thraciam administrabat, ut crebrae Scytharum incursiones veluti perpetuo muro interiecto prohiberentur. (III.) Quae ab illo sic dicta cum Alexander aequo animo ferre minime posset, copias suas statim contrahit ad octo millium numerum, et duo millia Scytharum mercede conductorum arcessit; Ternoboque profectus quinto die ad castellum, cui Rhusocastra nomen est, pervenit, ibique castrametatur. Ibi enim etiam Imperatorem esse audierat. Qui quamvis inopinato hostium adventu perculsus,

πλαγῆς μὲν ἐγεγόνει πρὸς τὴν αἰφνίδιον ἔφοδον τῶν πολεμίων· A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris. τῆς δὲ περιστάσεως ἥκιστα συγχωρούσης ἐν μέσῃ τῇ πολεμίᾳ βουλεύσασθαί τι βέλτιον, ἐξῆγε καὶ αὐτὸς ὡς ἐξῆν τὴν Ῥωμαϊκὴν δύναμιν, οὐκ ἀξιόμαχον οὖσαν τοῖς ἀντιπάλοις, ἀλλὰ μόλις ἐς τρισχιλίους τὸν ἀριθμὸν ἀνιούσης, καὶ ἐς τρεῖς αὐτὴν διανείμας C τάξεις οὐ πάνυ πόῤῥω τοῦ φρουρίου προῆγεν. ἔχειν γὰρ αὐτὸ μεμελέτηκε καταφυγήν τινα πρὸς τὴν ἐπὶ πόδα ἀναχώρησιν. ἐπεὶ δὲ τοὺς πολεμίους ἐπιόντας ἑώρα τό,τε δεξιὸν καὶ λαιὸν κέρας εἰς ἐπιμήκη στίχον ἑκατέρωθεν ἐκτείναντας, τὰ δὲ βαρύτερα τῶν V. 242 ὅπλων εἰς μέσον ἔχοντας καὶ ἅμα τὸ βάθος τῆς οὐραγίας ὥσπερ D τινὰ στεῤῥὸν θεμέλιον, φοβηθεὶς τὴν κύκλωσιν μεταβουλεύεται τάχιστα καὶ πρὸς μίαν τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ἤθροισε τάξιν ἀμφίστομον, ὥσπερ σεληνοειδὲς σχῆμα πεποιηκώς, ὁπότε μηνοειδὴς εἴη. (Δ.) Αὐτὸς δ' ἐς μέσους περιερχόμενος ἐπεφώνει τε καὶ παρεθάῤῥυνε, „σύνετε δή," λέγων, „ὦ ἄνδρες, ὡς ἐν ἀλλοτρίᾳ καὶ πολεμίᾳ μαχόμεθα γῇ καὶ πόῤῥω που τῆς πατρίδος E ἀποκεκλείσμεθα· καὶ οὔτε συμμαχίδας ἔχομεν πόλεις, αἳ παραβοηθήσουσι τήμερον ἡμῖν ἐς τὸν αἰφνιδίως συμπεσόντα τουτονὶ πόλεμον, οὐθ' ὁπόθεν ἂν μισθοφορικὸν μεταπεμψώμεθα στράτευμα. μαχώμεθα τοίνυν ὡς τεθνηξόμενοι τήμερον καὶ συγκαταδύειν μέλλοντες τῷ τήμερον τούτῳ ἡλίῳ. κτησώμεθα μάρτυρας τῶν ἡμετέρων ἀνδρικῶν καὶ γενναίων ἀγώνων τήν τε πολεμίαν ταυτηνὶ γῆν, ἐφ' ἣν τὸν περὶ ψυχῆς σήμερον τρέχομεν ἆθλον, καὶ F τὰς τῶν ὑπολειφθησομένων πολεμίων ὄψεις. μὴ δὲ θορυβείτω

6. προῆγεν A., προῆκεν W. 12. Ῥωμαϊκὰς A., Ῥωμαίων W. 24. δὲ add. A.

tamen in media hostili terra, cum aliud consilium rerum difficultas praesens non pateretur, Romanas et ipse copias ut licet educit, hostibus minime pares, ut quae vix trium millium numerum explerent, iisque in tres acies distributis non procul a castello est progressus, quod subsidio sibi et receptui esse volebat, si cessim recedendum foret. Cum vero hostes ingruentes videret, eorumque aciem ita instructam, ut dextrum et sinistrum cornu in longissimam seriem utrinque porrigeretur, gravis armatura in medio esset, extremum autem agmen profundum et firmi cuiusdam fundamenti instar foret; veritus, ne circumveniretur, statim consilio mutato Romanas copias in unam ancipitem aciem contrahit, lunae corniculantis speciem imitatus. (IV.) Ipse in medium progressus suos inclamat et confirmat. „Cogitate," inquit, „viri, nos in peregrina et hostili pugnare terra et longe a patria exclusos; nec socias habere civitates, quae nobis ad improvisum hoc praelium opem ferant, neque unde mercenarium militem arcessamus. Quare sic pugnemus hodie, ut statim morituri et una cum hoc sole occubituri. Fortium nostrorum et generosorum laborum testes relinquamus hostilem hanc terram, in qua hodie de vita dimicamus, et hostium qui supererunt oculos. Quorum

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

τὰς ὑμετέρας καρδίας τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων· πολλὰς γὰρ ἴσμεν δυνάμεις μεγάλας ὑπὸ βραχέων ῥᾷστα κατακοπείσας. ἔστω καὶ ἡμῖν ἐλπὶς ὁμοία πρὸς τὴν ἀπόῤῥητον ἀφορῶσι φιλανθρωπίαν θεοῦ, δι' ἣν τά τε ἄλλα καὶ Θεμιστοκλῆς ἐξ Ἀθηνῶν μετ' ὀλίγου στρατεύματος μικροῦ πᾶσαν ἐν τοῖς περὶ Σαλαμῖνα στενοῖς τὴν τῶν Περσῶν κατεβάπτισε δύναμιν· καὶ μετὰ τοῦτον ὁ
P. 299 Θηβαῖος αὖθις Ἐπαμεινώνδας δὶς τὴν μεγίστην ἐκείνην Σπάρτης νενίκηκε δύναμιν μετὰ βραχυτέρας πολλῷ περί τε Ἁλίαρτον καὶ τόπους Λευκτρικούς· ὅτε δὴ καὶ Λύσανδρον ἀπώλεσεν ἡ Σπάρτη καὶ ξὺν ἀκοσμίᾳ φεύγοντα τὸν πολὺν ἐδέξατο Ἀγησίλαον καὶ καπνὸν ἤδη διὰ μακροῦ τεθέαται παρὰ τὸν Εὐρώταν πολέμιον."

(E.) Πάντες μὲν οὖν γενναίως καὶ εὐρώστως, ὅσον ἐξῆν, καὶ παραβόλους ἀγῶνας ἀγωνιζόμενοι βαρείας καὶ ἀφειδεῖς φονευτρίας
B τοῖς πολεμίοις ἐπήνεγκαν χεῖρας· μάλιστα δὲ πάντων ὁ μέγας δομέστικος ὁ Καντακουζηνός· ὃς πολλὰ μὲν δεξάμενος πολέμια ξίφη, πολλὰς δὲ δοράτων βολὰς καὶ ὠθήσεις, αὐτὸς μὲν πλείστους τῶν πολεμίων κατήνεγκεν· ὁ δὲ μήτ' ἀσπίδα μήτε ξίφος ἀποβαλὼν ἀπαθὴς τὸν ἀγῶνα διήνυσεν, ὥσπερ κεκολλημένος καὶ ἀκλόνητα ἡδρασμένος τῇ ἐπιβάσει τοῦ ἵππου. καὶ δεύτερος μετ' αὐτὸν λαμπρῶς ἠγωνίσατο Πρωτοσέβαστος ὁ τοῦ Καίσαρος μὲν
C υἱός, ἔγγονος δὲ τοῦ Πορφυρογεννήτου. οὗτός τε γὰρ πολλοῖς περιπαρεὶς βέλεσι καὶ τὸν ἵππον ὁρῶν πανταχόθεν τοῖς πολεμίοις κατακοπτόμενον ξίφεσιν, ὡς καὶ τὸν τῆς κεφαλῆς μυελὸν (ὡς εἰπεῖν) τοῖς ἔξωθεν βλέπουσι φαίνεσθαι ἤδη, νῶτα τοῖς ἐχθροῖς

20. Πρωτοσέβαστος add. A. 21. τε] δὲ W.

vos multitudo ne perturbet. Scimus enim multos magnos exercitus a parvis facillime esse caesos. Eadem et ipsi spe nitamur, ineffabilem Dei clementiam intuentes, qua tum alia, tum illud effectum est, ut Themistocles Atheniensis cum parvis copiis, in angustiis ad Salaminem, omnes fere Persarum vires demerserit; atque ut post hunc rursus Thebanus Epaminondas bis maximas Lacedaemoniorum copias ad Haliartum et ad Leuctra viribus multo inferioribus adiutus devicerit: quo tempore Lysandrum etiam Sparta amisit, et cum maximo probro magnum illum Agesilaum fugientem recepit; ac tandem, quod multis saeculis factum non erat, hostilem fumum ad Eurotam vidit." (V.) Hac oratione confirmati omnes streuue ac fortiter, quantum in ipsis erat, pugnam ineunt proiecta audacia et hostibus manus incutiunt violentissimas, parcendi videlicet nescias et in caedem effusas: in primis vero magnus Domesticus Cantacuzenus, qui multis ensibus, multis telis hostium petitus atque impulsus ipse quidem plurimos hostes prostravit; sed neque clypeo, neque gladio amisso incolumis e praelio evasit, velut agglutinatus equi dorso et immobilis insidens. Secundus illi strenue dimicavit Protosebastus, Caesaris filius, Porphyrogeniti nepos. Nam et hic multis undique telis confixus, equo etiam ex omni parte hostilibus ensibus vulnerato, ut et cerebrum eius pateret, hostibus tergum dare no-

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

οὐκ ἠνέσχετο δοῦναι. καὶ ὁ ἵππος δ' αὖ, ὥσπερ ἀντιφιλοτιμούμενος τῷ δεσπότῃ, οὐδ' αὐτὸς πεσεῖν ἠνέσχετο πρότερον, πρὶν αὐτὸν ἐκβαλεῖν τοῦ πολέμου καὶ οἴκαδε διασῶσαι, κἀκεῖ παρὰ τὰς τοῦ δεσπότου θύρας ἐκμετρῆσαι τὸ ζῆν. (ϛ'.) Ἐπεί γε μὴν τέως τοὺς πολεμίους ἐθεάσαντο βιαζομένους προκαταλαμβάνειν D τὸν λόφον, ὥστε καὶ κατὰ νώτου μάχεσθαι κυκλώσαντας αὐτούς, ἀναστρέψαντες ἔφευγον προτροπάδην ἐς τὸ φρούριον. οἱ δ' ἔνδον οἰκοῦντες τήν τε ἧτταν θεασάμενοι τούτων καὶ ἅμα δεδιότες Ἀλέξανδρον ἀπέκλεισάν σφισι τὰς πύλας. βίᾳ οὖν αὐτὰς ῥήξαντες εἰσεχέοντο· καὶ τοὺς μὲν τῶν ἐνοικούντων ἐκβαλόντες, τοὺς δὲ κατασφάξαντες δίκην πολεμίων ἠσφαλίσαντο τὸ φρούριον. E καὶ ἦσαν ἀσχάλλοντες καὶ πλεῖστα ἀγωνιώμενοι διὰ τὸ προφανῆ τὸν κίνδυνον ἔχειν ἐν ὀφθαλμοῖς. οὔτε γὰρ τοῖς ὑποζυγίοις χιλὸς ἦν ἐντὸς τοῦ φρουρίου, οὔτε φρέαρ, οὔτ' ἄλλη τις V. 243 ὕδατος εὐπορία· οἵ τε τραυματίαι τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἵππων ἀπρομήθευτοι λειπόμενοι, οἱ μὲν ἔθνησκον, οἱ δ' ἐγγὺς τοῦ τεθνάναι ἐγίνοντο· τάς τε πύλας ἀνοίγειν οὐ μάλα ἐνῆν, περιστρατοπεδευόντων κατὰ πλήθη τῶν πολεμίων· τά τε Ῥωμαίων F ἀπῴκιστο ὅρια· διακυβεύσαντάς τε τὸν κίνδυνον οἴχεσθαι λάθρα πρὸς συμμαχίδα πόλιν ἐγγίζουσαν καὶ παράλιον ἀπέγνωστό σφισι καὶ τοῦτο. ἡ γὰρ πόλις Ἀγχίαλος πολεμία ἦν, ἥ τε Μεσημβρία καλουμένη τὴν ἧτταν εὐθὺς ἀκηκουῖα Ῥωμαίων μετέθετο καὶ τὴν ἐκεῖσε Ῥωμαίων φρουρὰν ἀποσφάξασα ἔῤῥιψεν ἐκ τοῦ τείχους, ὁπόση μὴ ἔφθη φυγοῦσα. ὃ δὴ πεποιήκεσαν καὶ

1. δ' αὖ A., δὲ αὖ W. 10. ἐκβαλόντες A., ἐκβάλλοντες W. 12. ἀγωνιώμενοι A., ἀνιώμενοι W. 17. ἐγίγνοντο W.

luit. Equus item eius, veluti cum sessore de gloria certans, non prius cadere sustinuit, quam eum e pugna extulisset et domum incolumem reportasset. Ibi demum ante domini fores exspiravit. (VI.) Sed cum hostem cernerent in id totis viribus incumbere, ut prior tumulum occuparet, atque adeo hisce circumdatis a tergo etiam instaret, effusa fuga retro se in castellum receperunt. Qui vero in eo habitabant, cum et hos victos esse cernerent, et simul Alexandrum timerent, portas illis occluserunt. Iis igitur vi effractis introruperunt, et habitatoribus partim pulsis, partim hostium loco occisis, castellum munierunt. In quo valde tristes et anxii erant, propterea quod eorum oculis periculum praesens obversabatur. Neque enim pabulum iumentis intus suppetebat, neque puteus, nec aquae ulla copia: et vulnerati milites atque equi neglecti partim interibant, partim interitui proximi erant; et vix licebat portas aperire, multitudine hostium circumdatas; et procul Romanorum fines aberant; ac ne spes quidem suberat, tentata fortuna, clam ad finitimam urbem sociam eamque maritimam evadendi. Nam Anchialus hostilis erat; et Mesembria Romanorum clade audita statim defecerat, et praesidiis Romanis caesis omnes eos, qui fuga salutem non quaesierant, e moenibus deiecerat. Idem caetera ad Haemum castella fecerant omnia. Nec

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

ὁπόσα περὶ τὸν Αἷμον φρούρια πάντα· θαῤῥεῖν τε οὐκ εἶχον διαπρεσβεύεσθαι περὶ ἐλευθερίας καὶ λύτρων πρὸς Ἀλέξανδρον. οὐ γὰρ ὑπελείποντό τινα συγγνώμης ἀφορμὴν ἐκ τῶν φθασάντων. τήν τε γὰρ ἐκείνου περὶ εἰρήνης πρεσβείαν θρασέως τε καὶ ἀκό- P. 300 σμως ἀπέπεμψαν τούς τε τῶν Βουλγάρων ἀγροὺς μετὰ τῶν ἀσταχύων πυρὶ παρέδοσαν· καὶ πρός γε τοῖς τὰ φρούρια οἰκοῦσιν οὐ B καλῶς ἐχρήσαντο λαβόντες. (Ζ.) Διὸ πανταχόθεν στενόν τε καὶ ἄπορον τῷ βασιλεῖ τὸ πρᾶγμα ἐγίγνετο. τό γε μὴν εἰς θεὸν ἀῤῥαγεστάτην ἔχειν ἐλπίδα, τοῦτο δ' οὐκ ἀπέγνωστό οἱ οὔτ' ἐν ταῖς πρότερον περιστάσεσιν, οὔτε μὴν ἐν τῇ παρούσῃ, καίτοι τὸ συνειδὸς οὐκ ἀνέλεγκτον ἔχων διά τε τὴν παραλύπησιν, ἣν τῷ βασιλεῖ καὶ πάππῳ ἐν τῷ γήρᾳ ἐπήνεγκε, καὶ αὖ δι' ὅσα νεότης μετ' ἐξουσίας ὡς τὰ πολλὰ φιλεῖ διαπράττεσθαι· ὅμως ἰχθύδιά C τινα βραχέα τὰ τοιαῦτα ἐνόμιζεν ἁμαρτήματα ἐς τὸ μέγα πέλαγος βυθιζόμενα τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας. διὸ καὶ ὁμοίως ταῖς ἄλλαις περιστάσεσι καὶ τὴν ἀπαράμιλλον ταύτην παραδόξως ἀπεκρούσατο, ἀποῤῥήτῳ προμηθείᾳ τοῦ πάντα φιλανθρώπως οἰκονομοῦντος θεοῦ. οἴκοθεν γὰρ καὶ Ἀλέξανδρος ἐς τὴν ὑστεραίαν εἰς οἶκτον ἰὼν καὶ συμπάθειαν, πέμψας τῷ βασιλεῖ δεξιὰν, ἀφῆκεν ὑπόσπονδον οἴκαδε πορεύεσθαι ξύν γε τῷ στρατοπέδῳ, παραγ- D γελίας μετριώτερον εἶναι τοῦ λοιποῦ. „εἷς γάρ," φησὶν, „ἐνιαυτὸς τέσσαρας ὥρας φέρει καὶ μία καιροῦ ῥοπὴ πολλὰς πραγμάτων μεταβολάς." ἐν δὲ τούτοις καὶ τὸ παρὸν ἐτελεύτα θέρος.

E ε'. Ὁ δέ γε Συργιάννης, ὕποπτος ὢν καὶ πρότερον τοῖς ἄρχουσι διὰ τοὺς ὅρκους, οὓς ἀπήτησε παρὰ τῶν Θεσσαλονικέων,

de libertate et redimendis captivis legatos ad Alexandrum mittere audebant, cum ita se gessissent, ut nulla veniae spes relinquèretur. Nam et eius legatos confidenter deriserant ac per ignominiam dimiserant, et Bulgarorum agros cum segetibus incenderant, et captorum castellorum habitatores male tractarant. (VII.) Itaque ab omni parte inops consilii aestuabat Imperator. Tamen firma in Deum fiducia nec in prioribus periculis nec in praesenti discrimine eum destituit; quamvis conscientia eius non omnis expers esset maculae, tum propter avum Imperatorem extrema aetate contristatum; tum ob ea, quae iuvenilis licentia cum imperio coniuncta plerumque solet designare. Verum ille huiusmodi peccata tanquam minutos pisciculos magnum divinae misericordiae pelagus subeuntes iudicabat. Proinde et hoc summum discrimen non minus quam caetera mirabiliter evasit, arcana Dei cuncta clementer gubernantis providentia. Nam Alexander postridie ultro illius misertus et humanitatis sensu quodam instinctus pacem illi obtulit et cum exercitu domum redire, facta compositione, passus est, hortatus, ut moderatior esset in posterum. Unius enim anni quatuor esse tempora, et paulo momento maximas incidere rerum mutationes. Interea illa quoque aestas exacta est.

5. Syrgiannes autem, prius etiam ob adactos sacramento Thessaloni-

εἰσποιηθεὶς τῇ μητρὶ τοῦ βασιλέως δεσποίνῃ, ὁπότε τὰς τοῦ βασιλέως ἐπεβόσκετο φρένας ἡ ἀπηγορευμένη νόσος ἐκείνη περὶ τὸ Διδυμότειχον, νῦν ἤδη καὶ πρὸς τὰ παρὰ τοῦ Τζαμπλάκωνος προτεινόμενα καθοσιώσεως ἐγκλήματα εἰς Βυζάντιον ἀπολογησόμενος ἥκει μετάπεμπτος τῷ βασιλεῖ· καὶ κριθεὶς ὑπὸ πᾶσι κριταῖς δὶς καὶ τρὶς οὐ καθαρῶς ἁλῶναι τοῖς ἐλέγχοις ἠδύνατο, ὥστ' ἤδη καὶ πρὸς τῶν πλειόνων ἠθωοῦτο κριτῶν. μετεώρου δ' ἔτι τῆς δίκης οὔσης ᾔτησεν ὁ βασιλεὺς ἐγγυητὰς ὑπὲρ τοῦ μὴ φυγεῖν αὐτὸν λαθόντα, πρὶν ἂν τελεία γένηται ἡ περὶ αὐτοῦ τοῖς ὅλοις κριταῖς ἀπόφανσις. ὃ δὴ πολὺν ἐνέσπειρε τὸν φόβον καὶ τὴν τῆς εἱρκτῆς ὑποψίαν ἐς τὴν τούτου ψυχήν· καὶ ἐς ἀνάμνησιν ἤρχετο αὖθις τῶν προτέρων ἐκείνων καὶ ἀπαραμυθήτων δεσμῶν, ὧν τὰ ἴχνη περὶ τὴν καρδίαν ἔτι κείμενα ἦσαν ἐναργῶς. ἐπεὶ δὲ καὶ ὀκνηροτέρους ἔβλεπε τοὺς ἐγγυησομένους, συχνοτέροις καὶ δριμυτέροις ἐπολιορκεῖτο μᾶλλον τοῖς φόβοις. διὸ καὶ ἀναγκασθεὶς ᾤχετο λάθρα φυγὼν καὶ πλεῖστα ζητούμενος εὐθὺς οὐχ εὑρέθη. (B.) Μετὰ δ' ἐνιαυτὸν ἔστειλεν ἐξ Εὐβοίας γράμματα τῷ βασιλεῖ, δεόμενος δοθῆναί οἱ συμπάθειαν καὶ χῶρόν τινα πρὸς οἴκησιν ἅμα γυναιξί τε καὶ τέκνοις περί που τὰς ἐσχατιὰς τῶν κατὰ Μακεδονίαν Ῥωμαϊκῶν ὁρίων. βασκαίνειν γὰρ ἔφασκεν αὐτῷ τοὺς περὶ τὸν βασιλέα· καὶ διὰ τοῦτο πόῤῥω που τῶν τοιούτων διατρίβειν ἐθέλειν, δέει τοῦ δόλῳ διαφθαρῆναι. καὶ ὅρκους ἐπὶ τούτοις ἦν ἐπιφέρων τοῦ μὴ κακὸς φανῆναι πώποτε τῷ βα-

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

P. 301 V. 244

B

C

6. ἠδύνατο A., ἐδύν. W. 20. Pro ἔφαμεν Boiv. corr. ἔφασκεν. αὐτῷ] αὐτὸν A.

censes primoribus suspectus, et quia a matre Imperatoris adoptatus fuerat, cum Imperator illo, quem diximus, desperato capitis morbo Didymotichi laboraret, demum a Zamplacone laesae maiestatis reus actus sui defendendi causa Byzantium ad Imperatorem arcessitus venit, et semel atque iterum et tertio causa apud omnes iudices dicta plane reus peragi non potuit, adeo ut iam a plerisque iudicibus absolveretur. Lite autem adhuc pendente vades Imperator ab eo petiit, ne clam profugeret, priusquam omnes iudices sententiam de eo ultimam tulissent. Quae res eius animum valde turbavit et in carceris metum coniecit, gravissima illa et intolerabilia, quae prius perpessus erat, vincula recordantem, quorum vestigia recentia adhuc et expressa in animo circumferebat. Cum autem vades minus promptos sibi affore videret, plures ac vehementiores eum terrores concutere coeperunt. Quas ob res fugam coactus arripere, cum statim sollicite quaereretur, nusquam est inventus. (II.) Post annum autem supplices ex Euboea litteras ad Imperatorem misit, quibus veniam petebat et locum aliquem in Macedonia circa extremos Imperii Romani fines, in quo cum uxore et liberis consideret. Nam aulicos sibi iuvidere dicebat, adeoque velle se procul ab illis domicilium habere, ne ab iisdem per insidias occideretur. Addebat et iusiurandum, quo se Imperatori perpetuo fidelem fore testabatur. (III.) Sed

A. M. 6836 ad 6849 σιλεῖ. (Γ.) Ἐπεὶ δ' αἱ παρακλήσεις παρὰ θύραν ἧκον καὶ ἤνυ-
σαν οὐδὲν, ἄρας ἐξ Εὐβοίας ἀφίκετο πρὸς τὸν Κράλην Σερβίας·
ὑφ' οὗ καὶ προσδεχθεὶς ἀσμενέστατα πάντ' ἦν αὐτὸς, πάρεδρος
Imp. Andron. Iunioris. ὁμόπνους, φίλος ὁμογνώμων, σύμβουλος δεκτὸς, τῶν ἔνδον ὁ
D πιστότατος, τῶν ἐκτὸς ὁ πρακτικώτατος, ἄλλος Θεμιστοκλῆς
Ἀρταξέρξῃ τῷ Πέρσῃ. εἰδότι γὰρ τὴν περὶ αὐτοῦ φήμην ἐκ πολ-
λοῦ νῦν ἕρμαιον ἡγεῖσθαι ἐπῄει λαμπρὸν τὴν ἐπιδημίαν αὐτοῦ·
καὶ ὑπισχνουμένῳ ποιήσειν ὑπήκοον Τριβαλλοῖς τὴν ἐν Μακεδο-
νίᾳ χώραν Ῥωμαίων, εἰ καὶ αὐτὸς αὐτῷ συνάροιτο ἄρξαι Ῥω-
μαίων, ἐπίστευέ τε καὶ συναίρεσθαι ἠπείγετο λίαν ἀσμένως.

A. C. 1333 ς'. Τούτων οὕτως ἐχόντων πέρας τοῦ βίου ἐδέξατο καὶ ἡ
E μήτηρ τοῦ βασιλέως ἡ δέσποινα καὶ τέθαπται ἐν Θεσσαλονίκῃ·
ὅτε δὴ καὶ παραμυθητικόν τι προσφώνημα ἔγωγε πρὸς τὸν βασι-
λέα διεξῆλθον οὑτωσί πως ξυγκείμενον. (Β.) „Σὲ δὲ, ὦ μέγι-
στε καὶ θειότατε βασιλεῦ, πολλάκις ἡμεῖς θαυμάσαντες ἐν τοῖς
ὅπλοις, καὶ πρό γε τούτων ἔν τε φιλανθρωπίᾳ καὶ ἱλαρότητι,
P. 302 καιρὸν ἔχομεν ἤδη λοιπὸν, ἵνα σε κἀν τῇ καρτερίᾳ θαυμάσωμεν
τῆς μεγίστης ταυτησὶ συμφορᾶς, ἣν ὁ τὰ πάντα σαλεύων αἰὼν
καθάπερ τι γυμνάσιον ἄλλο προὔβαλε νῦν καὶ θέατρον ἀγώνων
τῇ γενναίᾳ καὶ ἀνδρικῇ σου ψυχῇ. ἔνθα δὴ καὶ μάλα μᾶλλόν σε
δεῖ τὸ κράτος λαμπρῶς ἀναδήσασθαι, ἢ πρότερον ἐν τοῖς ὅπλοις.
ἐκεῖ μὲν γὰρ καὶ ὁ τῆς τύχης κύβος τῇ χειρὶ πολλάκις μείζονα
B προσῆψε τὴν δόξαν ἢ τῇ ψυχῇ καὶ τὸ τῆς γνώμης ἀξίωμά τε

10. λίαν add. A.

cum eius preces ad limen principis delatae essent nihilque apud eum valuissent, Euboea digressus ad Serviae Cralem proficiscitur, ab eoque cupidissime susceptus summa et gratia et auctoritate floruit, assessor unanimis, amicus consentiens, consiliarius acceptus, domi fidissimus, foris occupatissimus, alter Themistocles Artaxerxi Persae. Nam cum fama eum iam pridem cognovisset, adventum eius in luculento lucro deputabat; et quia pollicebatur, si illius opibus ad Romanum Imperium occupandum adiuvaretur, se Romanam ditionem, quae in Macedonia esset, Triballis subiecturum, habebat ei fidem, et eum libentissimo animo studebat adiuvare.

6. Interea Imperatrix eademque Imperatoris mater decessit, ac Thessalonicae sepulta est. Atque ego tunc Imperatorem oratione consolatoria in haec ferme verba alloquutus sum: (II.) „Nos vero te, maxime et divinissime Imperator, cum saepe arma tractantem suspeximus, tum in primis humanum et facilem mirati sumus. Iam res ipsa postulat, ut miremur constantiam tuam in hac maxime calamitate, quam tempus omnia quatiens, tanquam gymnasium ac illustre laborum curriculum, generoso ac forti animo tuo offert. In quo quidem casu fortitudo tua eminere magis debet, quam antea in armis eluxit. Quippe in iis fortunae levitas manum saepe maiore gloria cumulavit, quam animum, et consilii dignitatem atque excellentiam,

A. C. 1328 ad 1341

Imp. Andron. Iunioris.

καὶ μέγεθος ἔλαθε παρὰ τὸ εἰκὸς κιβδηλεύσας καὶ δεύτερον τῆς χειρὸς ἀποφήνας. ἐνταῦθα δὲ καθαρῶς γνώμη καὶ σύνεσις ὁπλίζεται πρὸς μεγάλους χειμῶνας καὶ κλύδωνας, οὓς ἡ τοιαύτη μάλα σφοδρῶς ἀνεστόμωσε συμφορά. ἴσασι γὰρ ἅπαντες, ὡς ὅσῳ τιμιώτερον καὶ βέλτιον ψυχὴ σώματος, τοσούτῳ καὶ μείζους V. 245 οἱ ταύτης ἀγῶνες καὶ κλύδωνες, πρὸς ἅπερ ἂν ὁ συμπίπτων ἐπάγοι χρόνος ἀντίπαλα στρατόπεδα θλίψεων. ἐπειδήπερ ἐκεῖ μὲν C καὶ πολλὴ πολλαχόθεν ἡ συμμαχία ἐπιτηδεύεται. ἀσπὶς γὰρ καὶ δόρυ καὶ κράνος τὴν τῶν ἀγωνοθετούντων πολλάκις ἁρπάσαντα κρίσιν καὶ συγκυκήσαντα τοὺς ἐλέγχους ἐν ἀδήλοις ἔσθ᾽ ὅτε βυθοῖς τῆς παλάμης τἀγκλήματα συνεκάλυψαν. ἐνταῦθα δ᾽ ἡ τῆς ψυχῆς ἀνδρία καθαρῶς ἀποδυομένη πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἔχει καθάπερ ἐπὶ στεῤῥᾶς κρηπῖδος, τῆς γνώμης τε καὶ συνέσεως, γυμνοὺς καὶ ἀόπλους τοὺς πόδας ἐρείσασα μάλα γενναίως ἀνθί- D στασθαι καὶ ἀντέχειν πρὸς ἅπαν λύπης κῦμα καὶ ῥόθιον, καθάπερ προβλὴς ἀτίνακτος ἑστῶσα πρὸς ὑβρίζουσαν θάλασσαν. σφοδρὸς μὲν οὖν ἦν ὁ χειμὼν ἐκείνης τῆς τραγῳδίας, ἣν ὁ τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς ἐπήνεγκέ σοι θάνατος· σφοδρὸς δ᾽ αὖ καὶ ὁ τοῦ βασιλέως καὶ πάππου, εἰ μὴ καὶ μείζονα φαίη τις ἄν, ὅτι ζῶν καὶ κινούμενον αὐτὸς ἐλέλειπτο φάρμακον, ἡδονὴν ὁμαλῶς οὑτωσί πως ἀντιτεχνώμενον τῆς σφόδρα ζεούσης ἐκείνης καὶ φλεγμαινού- E σης πληγῆς. ἀλλ᾽ ἡ νῦν ἐπελθοῦσά σοι τῆς μητρὸς καὶ δεσποίνης συμφορὰ πολλῷ στρατηγουμένη τῷ ὑπερβάλλοντι πᾶσαν ὑπερπέπαικε λύπης ὑπερβολὴν διά τε τὸ τῆς φύσεως συγγενέστερον καὶ

20. αὐτὸς] αὕτη W. in mg.

contra quam aequum erat, adulteravit, ac ut manu inferior videretur effecit. In hac autem calamitate consilium plane et prudentia sese armat contra tempestates ac procellas, quas casus iste magnas ac violentas in animo tuo excitavit. Norunt videlicet omnes, quanto animus praestat corpori, tanto etiam maiores esse eius labores et aestuationes in iis cladibus, quas temporis vicissitudo veluti hostiles turmas inducit. In bello multa undecunque auxilia praesto sunt. Clypeus, galea et hasta sic eorum, qui pugnae arbitri sedent, iudicium saepe praeoccupant et veri indicia confundunt, ut ipsius manus errata profundis quasi tenebris mersa involvant. In calamitate vero animi fortitudo sola in certamen descendit, nudosque et inermes pedes, consilio et prudentia veluti firmo fundamento nixos obfirmans, fortissime resistere atque obniti potest cuivis doloris fluctui ac violento aestui, velut inconcussum promontorium insanienti pelago obiectum. Ac vehemens quidem illius tragoediae tempestas fuit, quam tibi patris Imperatoris obitus suscitavit; vehemens item ea, quam avi Imperatoris interitus. Sed tamen matre superstite solatii multum superfuit, quo luctus ille levaretur et efficaci hilaritatis remedio veluti condiretur. At hic qui te nunc Dominae matris casus oppressit longe gravissimus omnem doloris acerbitatem supe-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

πολλῷ μᾶλλον διὰ τὸ μόνην ταύτην τοῦ γένους καταλελεῖφθαι τελευταίαν ἄγκυραν καὶ θυμηδίας ἀκρόπολιν. ἅπτεται γὰρ καὶ αὐτῶν, ὥς εἰπεῖν, μυελῶν τῆς ψυχῆς καὶ σῆς ὀστέων καθίσταταί σοι τῷ πάντα γενναίῳ. καὶ πῶς γὰρ οὔ; μήτηρ τε οὖσα καὶ F μήτηρ βασιλικωτάτη τε καὶ γλυκυτάτη καὶ στεῤῥοῖς καὶ ἀῤῥήκτοις τῆς φύσεώς σοι συνδεδεμένη τοῖς σπλάγχνοις· καὶ τό γε μεῖζον, πλείστους ὑπὲρ σοῦ τοὺς πόνους ἀνατλᾶσα. οὐ σὲ δὲ μόνον ἐς τόδε λύπης ἐκείνη θανοῦσα ξυνώθησεν, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ὑπηκόους ἡμᾶς· καὶ διπλῇ γε μᾶλλον. ζημία μὲν γὰρ P. 303 καὶ ἡμῖν ἐγεγόνει μεγίστη, καὶ τοσοῦτο μεγίστη, ὅσον καὶ περιοῦσα λιμήν τις ὑπῆρχε τοῖς ὅλοις ἐκείνη σωτήριος καὶ πανήγυρις εὐθυμίας· τὸ δὲ μεῖζον, ὅτι καὶ σοῦ τὸν βασιλικώτατον καὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων ἡγεμόνα τε καὶ ἐπόπτην νοῦν τῶν δεουσῶν ἀπασχολεῖ φροντίδων· εἰ δὲ μὴ καθάπαξ καὶ ὡς ἐπίπαν ἀπηρτισμένως, ἀλλ᾽ οὖν ἐν τοσούτῳ περιστάσεων κλύδωνι καὶ τὸ σμικρὸν ἐμπόδιον μέγιστον τῇ τῶν πραγμάτων ὁλκάδι γίγνεται B βλάβος, καὶ παραπλήσιον, ὥσπερ ἂν εἴ τις κυβερνήτης χειμῶνος ἐν μέσῳ πελάγει τυχών, κάτωθεν μὲν τῶν κυμάτων κατὰ τῆς νηὸς ἐπανισταμένων, ἄνωθεν δὲ τῶν πνευμάτων τῆς ὀθόνης κατορχουμένων, μεταξὺ καὶ αὐτὸς τῆς πηδαλιουχίας ἐκλαθόμενος ἐπινυστάξειεν, ὡς μηδὲν εἶναι λοιπὸν τὸ κωλύον, αὔτανδρον τὴν ναῦν αὐτίκα μάλα βυθοδρομήσασαν ἐς πυθμένας θαλάσσης καταδῦναι. ὅθεν εἰ μή τι ἄλλο, ἀλλ᾽ οὖν διά γε τὰς ὑπηκόους τῶν C πόλεων, ἃ τῆς λύπης ἔργα πεφύκασιν ἄλλοις παραχωρήσας σαυ-

14. ἀπηρτισμένος W. 19. ἄνωθεν — κατορχουμένων add. A.

rat, quum ob maiorem sanguinis affinitatem, tum quod ea sola extrema familiae ancora et summa oblectatio reliqua fuit. Nam ad ipsas usque medullas penetrat hic dolor, et ipsa ossa tua, fortissime Imperator, tanquam aliquis vermis arrodit. Quidni vero? cum ea mater fuerit, mater inquam augustissima, eademque suavissima, et firmis ac indissolubilibus naturae vinculis tibi astricta: et quod maius est, plurimis tua causa laboribus exercitata. Neque vero te solum sua morte in tantam tristitiam coniecit, sed etiam nos omnes, qui vobis paremus. Imo luctus iste noster duplex est. Nam et nos gravem iacturam fecimus, eoque maiorem, quod et illa, dum viveret, salutaris portus omnium fuit et commune solatium; et nunc tuam augustissimam et publicarum rerum inspectricem et curatricem mentem a necessariis curis avocat. Quod si eam non prorsus atque omnino abstrahit, tamen in tanto curarum aestu etiam parvum impedimentum maxima affert detrimenta Reipublicae navigio, non secus ac si gubernator in medio pelago tempestate conflictans, inferne fluctibus insurgentibus, superne vero ventis vela turbantibus, interim et ipse sui muneris oblitus dormitet, ut nihil iam sit reliquum quod prohibeat, quo minus navis in fundum maris suis cum vectoribus subito demergatur. Quamobrem, ut nihil aliud te moveat, saltem propter subiectas tibi urbes, moerore aliis mandato, solitam tibi et

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

τῷ τὸ σύνηθες καὶ βασίλειον μεγαλοπρεπὲς διατήρησον. μίμησαι τῆς ἀπελθούσης ἐκείνης γενναίας ψυχῆς τὴν στεῤῥότητα, ἣ διὰ τοὺς πρὸς τὸν θεὸν ἀκμάζοντας ἔρωτας, οὓς ἀποῤῥήτως ἔβοσκεν ἐν καρδίᾳ πάλαι πολὺν ἤδη τὸν χρόνον, ἀφ' οὗ τῆς τῶν φυσάντων διέσωσε δόξης αὐτὴν, ἐπιλαθομένη μὲν σώματος, ἐπιλαθομένη δὲ δόξης καὶ κόσμου βασιλικοῦ καὶ τὸ πάντων ὑπέρτερον D ἐπιλαθομένη σοῦ τοῦ φιλτάτου, ᾧ κόσμος ἐκείνη πᾶς οὐχ ὑπῆρχεν ἀντάξιος, ἔδραμε μὲν πρὸς θεόν· ἔδραμε δὲ πρὸς τὸν βασιλέα V. 246 καὶ σύζυγον, οὐχ ὅτι σύζυγος, ἀλλ' ὅτι δι' ἐκεῖνον ἐς τὰ τῆς ὀρθοδοξίας ἀκίβδηλα μετακεχωρήκει νάματα· καὶ εἰ χρὴ μὴ λυμήνασθαι τὴν ἀλήθειαν, ἔδραμε πρὸς τὸν πατέρα καὶ βασιλέα, τὸν τῆς ὀρθοδοξίας αὐτῇ καταστάντα διδάσκαλον· ὃς πρῶτος ἐκείνην ἐκεῖθεν ὡς ῥόδον λαμπρὸν ἐκ πικρῶν ἀκανθῶν ἐξελέξατο καὶ ὡς χρυσὸν καθαρὸν ἐκ μετάλλων κιβδήλων ἀνώρυξε, πᾶν εἴ E τι λιθαργύρινόν τε καὶ χολοβάφινον ἦν ἐκεῖ καταλελοιπυῖαν. εἰ δὲ τὴν ἐκείνης οὐκ ἔχεις μιμήσασθαι καρτερίαν, ἀλλ' οὖν τῶν πάλαι βασιλέων τοὺς πλείστους μετὰ πολλοῦ τοῦ βελτίονος νικῶν φιλανθρωπίᾳ καὶ ἱλαρότητι πρὸς τοὺς πταίοντας νίκησον καὶ τῇ πρὸς τὰς λύπας βασιλικῇ καρτερίᾳ δυοῖν ἕνεκα· ἵνα τε τῷ καλλίστῳ καὶ ποικίλῳ σου πέπλῳ τῶν μακρῶν ἀγαθῶν καὶ τοῦτο F καλῶς ἐπιπρέπῃ, καθάπερ ἐν ἄνθεσιν ἄνθος ὡραῖον κἀν λίθοις πολυτελέσι λίθος ὑπέρτιμος, καὶ ἵνα τελέως τοῖς ἅπασι βρίθων καλοῖς ἐν τῇ σειρᾷ τῶν πρὸ σοῦ βεβασιλευκότων αὐτὸς ἐπι-

3. τὸν om. A. 5. διέζωσε δόξης ἑαυτὴν W. in mg. 9. καὶ add. A. 15. χολοβάφιον A. 21. ἐπιτρέπῃ W.

Imperatoriam magnificentiam retineto. Imitare defunctae illius generosi animi constantiam, quae propter ardentem Dei amorem (quem longo iam tempore, ex quo perniciosam parentum opinionem evaserat, intimo corde tacite alebat) corporis oblita, oblita gloriae et Imperatorii splendoris; tui denique, quod longe maius est, tui inquam carissimi, quem vel toti terrarum orbi praetulisset, oblita, ad Deum accurrit, ad Imperatorem et maritum accurit: non quia maritus fuit, sed quia per illum ad sinceros sanioris dogmatis fontes perducta fuerat. Quod si nulla veritati fraus facienda est, ad patrem Imperatorem accurrit, qui ei verae doctor religionis fuit, qui primus illam inde ut nitentem rosam ex asperis sentibus elegit, et ut aurum purum ex adulterinis metallis effodit, ubi haec quicquid lithargyri, quicquid cholobaphini erat reliquit. Quod si illius constantiam imitari non potes: at veterum Imperatorum plerosque imitare, quos cum longo intervallo humanitate et clementia erga delinquentes vincas, etiam Imperatoria constantia vincito duabus de causis, ut ex pulcherrimo et maxime vario insignium bonorum tuorum peplo etiam haec virtus emineat, velut inter eximios flores flos insignis, et inter pretiosas gemmas gemma pretiosissima: ut perfecte bonis omnibus cumulatus in eorum qui ante te regnarunt serie tantum excellas, quantum inter colores

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris. πρέπης, ὡς ἐν τοῖς χρώμασι πορφύρα κἀν τοῖς ἀστράσιν ἥλιος. φέρε τοίνυν ἀπόδος τὴν τῆς γλώττης ἡμέραν ταῖς τῶν ὑπηκόων ἀκοαῖς, τὴν τῶν ὀφθαλμῶν εὐδίαν τῇ τῶν ἡμετέρων ὄψεων ὁμίχλῃ. διασκέδασον ἡμῶν τῆς ψυχῆς τὸν χειμῶνα ταῖς ἀκτῖσι τῆς
P. 304 σῆς ἱλαρότητος. χρῆσαι τῇ ἑορτῇ τοῦ συνήθους καὶ γαληνοῦ μειδιάματος. γενοῦ πᾶσιν ἀρχέτυπον, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις καλοῖς, οὕτω κἀν τῇ τῶν δεινῶν καρτερίᾳ. ἡμεῖς δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων ἔστιν οὓς ἀκούοντες ἐν ταύτῃ μάλιστα φιλοτιμησαμένους αἰσχυνοίμεθ' ἄν, εἰ τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπασιν ἀριστεύμασι πλεῖστον ἐκείνων διενεγκόντα πλουτήσαντες βασιλέα ἐν τούτῳ μόνῳ τὰ δεύτερα φέροντα βλέποιμεν. ταῦτ' ἄρα καὶ τὸ τοῦ Ἀχιλλέως ἐκείνου περὶ τὰς λύπας ἡττώμενον ἦθος ἀποτριψάμενος καὶ πρός
B γε δὴ τοῦ Μακεδόνος Ἀλεξάνδρου μίμησαι τούτων τὸ σταθερόν. μίμησαι τοὺς Περσικοὺς βασιλέας τε καὶ σατράπας, ὁπόσοι πρὸς τὰς ἀντιπάλους τύχας οὐδὲν ἀγεννὲς ἐπεπράχεσαν. μίμησαι τοὺς πάλαι Ῥωμαίων ὑπάτους καὶ Καίσαρας, οἳ καὶ αὐτοὶ τῶν τοῦ χρόνου δεινῶν ἀπολελαυκότες ἐπὶ τοῦ συνήθους φρονήματος ἐκαρτέρησαν. καὶ τί δεῖ παραδειγμάτων ἀλλοτρίων; μίμησαι σαυ-
C τόν, ὁποῖος πολλάκις ἐφάνης ἐν τοῖς ἄλλοτε ἄλλοις ἐπεισπεσοῦσί σοι λυπηροῖς· πῶς πολλοῦ πολλαχόθεν πολλάκις ἀναζέσαντος κλύδωνος ἀκλόνητον καὶ ἀήττητον διετήρησας τὴν ψυχήν, ὥσπερ οἱ βαθεῖαν ἄγοντες ἡσυχίαν; πῶς πολλάκις τῶν ὑπηκόων ἁμαρτημάτων, δίκην ἀπαρκτίου, τὴν τοῦ θυμοῦ ῥύμην εἰς ὄγκον κυμάτων ἐγείρειν ἐθελόντων οὐχ ἡττήθης πώποτε· ἀλλὰ γενναιό-
D τητι χρώμενος καὶ συνέσει ψυχῆς ἀντὶ τοῦ κολάζειν τοὺς ἁμαρ-

16. καὶ ante *Καίσ.* om. A. 20. σοι om. A.

purpura et sol inter sidera. Age vero restitue tuorum auribus sermonis tui diem, oculorum serenitatem vultuum nostrorum caligini. Discute animorum nostrorum tempestatem hilaritatis tuae radiis. Utere festivitate soliti et tranquilli risus. Omnibus exemplar esto, ut aliorum bonorum omnium, ita etiam tolerantiae malorum. Nos vero, cum Graecos nonnullos ea valde gloriatos audiamus, erubescemus, aliis omnibus virtutibus longe praestantiorem Imperatorem nacti, una hac re illum superari. Quapropter Achillis et Alexandri illius Macedonis mollitie in dolore ferendo repudiata constantiam eorum imitare. Persicos reges et satrapas imitare, qui adversae fortunae non cesserunt, sed fortiter restiterunt. Imitare veteres Romanorum Consules et Caesares, qui et ipsi temporum iniquas vices experti veterem animi constantiam tenuerunt. Et quid alienis exemplis est opus? Te ipsum imitare, ac talem te praebeto, qualis antehac in variis casibus extitisti. Quoties in maximis tempestatibus inconcussum et invictum animum conservasti, non aliter quam qui summa tranquillitate vivunt? Quoties subditorum tuorum peccatis, impetum animi tui in magnam fluctuum molem tanquam quibusdam ventis attollere certantibus, nequaquam affectui cessisti; sed iracundiam tuam, quam illos fortiter ac prudenter castigare ma-

τάνοντας ἐκόλασας μὲν τὸν θυμὸν, τοῖς δ' ἁμαρτήσασι τὸ σύνηθες παρέσχες φιλανθρώπευμα; ταῦτα ἐπὶ καιροῦ νῦν ἀναμιμνησκόμενος μίμησαι σὺ σαυτὸν, ἵνα καὶ ἡμεῖς, ὡς ἐπίπαν εἰπεῖν, ὅλην τῇ γλώττῃ παρασχόντες ἐλευθερίαν εὐπετῶς παρὰ τὰς σὰς τῶν ἐγκωμίων θαλάσσας πελαγίζειν ἀφῶμεν αὐτὴν κἀκ πάντων ἀνθολογοῦντες τῶν σῶν ἐγκωμίων τὰ κράτιστα στέφανόν σοι δημιουργῶμεν ἀκήρατον, καὶ οἷον οἱ τῆς σοφίας κρατῆρες ἀναχωνεύοντες εἰς μακροὺς ἡλίους ἀθανατίζουσιν. ἐγὼ δ' ὑπὸ E μάλα σφοδροῦ τε καὶ φλέγοντος πόθου νικώμενος τολμηρότερον ἐχρησάμην τῷ λόγῳ. σὺ δέ μοι σύγγνωθι, θειότατε αὐτοκράτορ, τῇ συνήθει κἀνταῦθα φιλανθρωπίᾳ σου χρώμενος."

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

ζ'. Ἦρος δ' ἐπιστάντος ὁ μὲν Κράλης συνήθροιζε τὰς δυνάμεις, ὁ δὲ Συργιάννης λαθραῖα διεπέμπετο γράμματα πανταχῇ P. 305 V. 247 τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας, ἀρξάμενος ἐκ τῆς ὁμόρου χώρας τῶν Τριβαλλῶν καὶ διαλαβὼν πᾶσαν παράλιον καὶ μεσόγειον πόλιν καὶ χώραν ἄχρι Βυζαντίου· ἐν οἷς γῆς τε ὑπισχνεῖτο κληροδοσίας καὶ χρημάτων χάριτας καὶ ἀξιωμάτων ἐπιδόσεις καὶ ὅσα ἐπὶ τούτοις ὅμοια. ταῦτ' ἄρα καὶ μικροῦ πάντες ἐκεχήνεσαν πρὸς αὐ- B τὸν καὶ ταῖς γνώμαις ὁλοσχερῶς αὐτῷ προσετίθεντο καὶ χρήμασι καὶ γράμμασι τὴν ἐκείνου κατήπειγον ἔφοδον. (B.) Ὅ γε μὴν βασιλεὺς πάλαι εἰδὼς τὴν τοῦ ἀνδρὸς περίνοιαν καὶ τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα ὀξυτάτην ἀγχίνοιαν σφόδρα ἐδεδίει περί τε ἑαυτῷ καὶ τοῖς ὅλοις καὶ δραστικωτέραν τὴν αὐτοῦ ἐνόμιζεν ἔφοδον, ἢ Σκυθῶν καὶ πάντων φάναι ἐθνῶν. πρὸς μὲν γὰρ τὰς τῶν ἀλλοφυ- C

22. σφόδρα om. A.

luisti, et solita clementia iis poenam meritis ignovisti? Haec nunc per occasionem recordatus ipse te imitare, ut et nos (ne longum faciam), omni dicendi libertate linguae permissa, laudum tuarum pelagus facile transmittamus; et ex omnibus bonis tuis, praestantissimis quibusque delectis, coronam tibi concinnemus immortalem, qualem sapientiae crateres in omne aevum conflant. Equidem vehementi et ardenti desiderio victus liberius verba feci. Tu vero mihi veniam dato, divinissime Imperator, solita etiam hic humanitate tua usus."

7. Veris initio Crales suas copias coegit. Syrgiannes vero clandestinas litteras per omne Romanum imperium dimisit, a provincia finitima Triballis auspicatus et per omnem oram maritimam et mediterraneas urbes ac provincias Byzantium usque progressus; quibus litteris et agrorum assignationes et pecuniae largitiones et honorum incrementa id genus alia pollicebatur. Quibus de causis fere omnes illi inhiarunt, et animis prorsus ad illum inclinarunt, impressionem eius et litteris et pecuniis accelerantes. (II.) At Imperator, qui iam olim prudentiam illius et in huiusmodi rerum articulis acerrimum solertissimumque ingenium noverat, sibi et summae rerum vehementer timuit, efficaciorem fore eius impressionem quam Scytharum et omnium fere gentium ratus. Nam externis hostibus suas urbes op-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

λων ἐχθρῶν φάλαγγας ἀντιτάττειν εἶχεν ἂν τὰς ὁμοφύλους πόλεις, φυσικὴν ἐχούσας καθάπαξ πρὸς ἐκείνους ἀπέχθειαν ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ σεβάσματος· ἡ δὲ τοῦ ὁμοφύλου καὶ συνήθους μάχη καὶ ταύτην ἐκ βάθρων ἀνέτρεπε τὴν ἐλπίδα καὶ συνέτριβε μάλα σφοδρῶς πᾶσαν τούτου διάνοιαν καὶ μόνον οὐκ ἐπὶ τῶν βασιλείων πυλῶν τὸ πολέμιον ἔβλεπε πῦρ σφοδρῶς ἐπιὸν πανταχόθεν ἔκ τε γῆς D καὶ θαλάττης. ὅθεν καὶ ἀπεγίνωσκε μέν, ἐπεμέλετο δ' οὖν ὅμως, ὅσον ἦν ἐφικτὸν, ὅλας ἀναρτήσας ἐς θεὸν τὰς ἐλπίδας. ὃ δὴ σύνηθες ἦν αὐτῷ ποιεῖν ἀεὶ καί, ὡς εἰπεῖν, σύνοικον καὶ συνέστιον καὶ μάλιστα ἐν ταῖς μείζοσι συμφοραῖς. (Γ.) Τὰ μὲν οὖν πρῶτα πύργοις μεγίστοις ὠχύρωσε τὰς βασιλείους αὐλὰς καὶ πύλας καὶ σίτου P. 306 πλῆθος ἐντέθεικε διαρκέσον ἐς πλεῖστον τοῖς τε φρουροῖς καὶ αὐτῷ, εἰ δεήσειεν. ἀφίξεσθαι γὰρ ἄχρι καὶ ἐς τὰ βασίλεια προσεδόκα τὸν πολέμιον καπνόν. ἔπειτα μέλλων ἀπαίρειν ἐς Μακεδονίαν, ἵνα τῇ παρουσίᾳ φοβήσῃ τοὺς λάθρα τἀναντία βουλευομένους ἐν ταῖς πόλεσι, διάδοχον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου μετὰ τὴν τοῦ Ἠσαΐου τελευτὴν Ἰωάννην τὸν ἐκ τῆς πόλεως Ἄπρω κατέστησεν, ἐς ἱερέα τῷ τηνικαῦτα τοῦ βασιλικοῦ κλήρου τυγχάνοντα. ᾧ δὴ B καὶ ὑπὸ θεῷ μάρτυρι παραδίδωσι φέρων ἐπὶ μέσου τοῦ μεγίστου V. 248 νεὼ τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας τήν τε σύζυγον δέσποιναν καὶ τὰ τέκνα, ἐπίτροπον ἅμα καὶ φύλακα τοῦτον εἶναι μετά γε θεὸν παρακελευσάμενος ἐπ' αὐτοῖς, εἴ τί που τῶν ἀδοκήτων τοῖς κοινοῖς ἐπισυμβαίη πράγμασι. (Δ.) Ταῦτα διαπραξάμενος ὅλῃ σπουδῇ τὴν ἐς Μακεδονίαν ἤλαυνε, μηδένα στρατὸν ἐπαγόμενος. ὕποπτοι γὰρ C αὐτῷ πάντες ἤδη καθίσταντο, πλὴν μόνων τῶν πιστοτάτων οἰκεια-

3. καὶ add. A. 20. νεῷ A.

ponere potuisset, naturali odio ab illis ob religionis controversiam abhorrentes. Sed hominis popularis et noti bellum illam etiam spem funditus evertebat et omnes eius cogitationes perturbabat, adeo ut hostiles flammas tantum non terra marique in ipsius palatii portas grassari cerneret. Quare animum despondebat, et tamen ea curabat, quae poterat, omni sua spe in Deo collocata: quod ei semper in more positum ac familiare et veluti domesticum fuit, in maioribus praesertim calamitatibus. (III.) Ac primum turribus maximis palatinas aulas et portas muniit, et magnam frumenti copiam invexit, quae et ipsi et praesidiis longo tempore, si esset opus, sustentandis sufficeret. Hostilem enim fumum ad ipsum usque palatium penetraturum putabat. Deinde in Macedoniam abiturus, ut eos, qui in urbibus aliquid contra ipsum clam moliebantur, praesentia sua perterreret, patriarchici solii post Esaiae obitum Ioannem Apris oriundum, qui tum cleri Imperatorii sacerdos erat, successorem deligit. Cuius fidei, Deum testatus, in maximo Sanctae Sophiae templo coniugem Imperatricem et liberos suos commendavit, ut eorum curator et custos post Deum esset, si quid forte Respublica detrimenti cepisset. (IV.) His actis propere in Macedoniam contendit, nullo secum adducto exercitu. Iam enim omnes suspectos habebat, praeter fide-

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

κῶν καὶ τοῦ μεγάλου δομεστίκου τοῦ Καντακουζηνοῦ, ὃν ἐν τοῖς μάλιστα σύμπνουν τε καὶ ὁμόφρονα αὐτῷ τε ἔφηνεν ὁ χρόνος καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἱλαρὸν καὶ χαρίεντα. ἐπεί γε μὴν ἐφευρετικὸν ἡ ἀνάγκη δοκεῖ πολλαχῇ, εἰσῄει ἐς γνώμην ὀψὲ καὶ τῷ βασιλεῖ διὰ πολλῶν δραμόντι τῶν λογισμῶν, ὡς οἰκονομίας τρόποι καὶ δόλον ἐγκυμονοῦσαι μέθοδοι πολλῷ γε τῆς τῶν ὅπλων βίας ἀνυσιμώτεροι καθεστήκασιν ἐς τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων, καὶ μάλιστα D ἐς ὁπόσα θορύβους πλουτοῦσι πολέμων. καὶ ἅμα ἐς τὰς τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν πράξεις ἀνῆγε τὸν λογισμὸν, ὅπως τε Δαρεῖος ὁ Μῆδος διὰ Ζωπύρου ῥᾷστα τὴν ἄμαχον εἷλε Βαβυλῶνα· καὶ Ἀντίγονος, τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων ὁ κράτιστος, πολλάκις καταστρατηγηθεὶς ὑπ᾽ Εὐμένους, ὃς τῆς Ἀλεξάνδρου παλαίστρας ἦν καὶ αὐτὸς, γέμων ὁρμῆς ἀπὸ γυμνασίου περιφανοῦς, τάχ᾽ ἂν αὐταῖς δυνάμεσι καὶ τὸ ζῆν ἀπελίμπανεν, εἰ μὴ δόλοις E πόῤῥωθεν καὶ λαθραίαις ἐπιβουλαῖς τὸν ἄνδρα διεχειρίζετο. καὶ πρό γε τούτων ὁ Ἀθηναῖος Θεμιστοκλῆς τὸν πολὺν ἐκεῖνον στόλον τῶν Μήδων λόγοις οἰκονομικοῖς καὶ δόλοις κατετροπώσατο, μὴ δυνάμενος ἄλλως. (E.) Τῷ μὲν δὴ βασιλεῖ σκεπτομένῳ τοιαῦτα πρόσεισί τις τῶν τῆς συγκλήτου Σφραντζῆς ὁ Παλαιολόγος καὶ ἀπολαβὼν λάθρα κοινολογεῖται περὶ τῶν προκειμένων φροντίδων· καὶ ὑπισχνουμένῳ τῷ βασιλεῖ πλοῦτον καὶ δόξαν F ἀνθυπισχνεῖται, φυγὴν ὑποκριθεὶς, φονεύσειν τὸν Συργιάννην. οὐ πολλαὶ παρῆλθον ἐκεῖθεν ἡμέραι καὶ φήμη διασκί-

19. Σφανζῆς W. in mg.

lissimos domesticos suos et magnum Domesticum Cantacuzenum: quem unum omnium maxime idem cum eo velle, idem spirare et erga caeteros omnes comem et hilarem esse tempus declaraverat. Sed cum necessitas ingenium acuere plerumque videatur, post multas cogitationum ambages tandem etiam Imperatori in mentem venit, prudentiae consilia et foetam dolis solertiam multo plus posse quam armorum vim, cum ad alia plurima expedienda, tum maxime ad ea, quae bellicis tumultibus variis implicantur. Simulque ad veterum res gestas animum retulit, quemadmodum Darius per Zopyrum invictam Babylonem facile cepisset, et Antigonus, Alexandri successorum potentissimus, saepe artibus Eumenis victus, qui et ipse ex Alexandri disciplina prodierat et praeclara exercitatione acerrimus bellator evaserat, ab eodem forsitan non modo viribus, sed vita etiam spoliatus esset, nisi eminus dolis et clandestinis machinationibus virum sustulisset: tum ut ante hos Atheniensis Themistocles magnam illam Medorum classem, alioqui insuperabilem, callidis verbis et dolis profligasset. (V.) Imperatorem autem in hanc curam intentum senator quidam Sphrantzes Palaeologus adit et sine arbitris alloquitur; de praesentibus negotiis cum eo clam deliberat; opes et honores pollicenti vicissim caedem Syrgiannis pollicetur, quam fuga simulata perpetraturus sit. Non multis diebus ex eo elapsis fama circa Thessalonicam

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

δναται περὶ Θεσσαλονίκην, ἔνθα διατρίβων ἦν τηνικαῦτα ὁ βα-
σιλεὺς, ὡς Σφραντζῆς ὁ Παλαιολόγος, ἐξαργυρισάμενος πάνθ'
ὅσα ὑπῆρχεν αὐτῷ βοσκήματα, βριθούσαις χερσὶν αὐτόμολος
οἴχεται ἀποδρὰς ἐς τὸν Συργιάννην. ὅπερ ἀκηκοὼς ὁ βασιλεὺς,
P. 307 καὶ τὸν ἀγνοοῦντα ὑποκριθεὶς, πέμψας τόν τε οἶκον ἐδημοσίευσε
καὶ τὴν σύζυγον περιαγαγεῖν ἀτίμως διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐκέλευσεν.
ὃ δὴ τὰ μάλιστα ἔπεισε Συργιάννην ἀνυπόπτως διατεθῆναι πρὸς
τὸν Σφραντζῆν καὶ σύμβουλον ἄριστον εἶναι νομίζειν αὐτόν.
ὥστ' ἔγραφον καὶ τῶν συνήθων λάθρα πολλάκις αὐτῷ ἔκ τε Θεσ-
σαλονίκης ἔκ τε Βεῤῥοίας, ὡς οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ σοι ἔσται ἡ τοῦ
B Σφραντζῆ ἐπιδημία· φονεύσων γὰρ ἥκει σε. ὁ δὲ οὐκ ἐπείθετο,
ἀλλ' ὅρκους ἐγγράφους ὑπ' αὐτοῦ καὶ πάνυ φρικώδεις δεξάμενος
ἐνώπιον τῆς θείας καὶ ἱερᾶς τραπέζης, ἱερέων τὴν θείαν τελούν-
των μυσταγωγίαν, συμπορευόμενος ἦν αὐτῷ τοῦ λοιποῦ καὶ συν-
διαιτώμενος ἀνυπόπτως καὶ ἀδεῶς. ἐχρῆν γὰρ ὧν πάλαι ἐδεδρά-
κει τὰ ὅμοια καὶ αὐτὸν ὀψὲ πεπονθέναι καὶ δι' ὅρκων ἀπατη-
C θέντα καὶ αὐτὸν δίκας δοῦναι ὧν ἠδικήκει τὸν τοῦ βασιλέως πάπ-
πον Ἀνδρόνικον τὸν βασιλέα καὶ, εἰ χρὴ φάναι, καὶ θεὸν αὐ-
τόν· εἴπερ εἰς θεὸν ἡ ἐπιορκία τὸ τῆς περιφρονήσεως ἀνατίθησιν
ἔγκλημα. ἔφθημεν γὰρ ἄνω που εἰρηκότες, ὡς αὐτὸς ὁ τῆς τοῖν
δυοῖν βασιλέοιν διαστάσεώς τε καὶ μάχης αἰτιώτατος ἦν καὶ ἡ
V 249 ἀρχέγονος ῥίζα πάντων τῶν ἐφεξῆς θορύβων. (ϛ'.) Θέρους δὲ
ἤδη μεσοῦντος ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις ὁ Κράλης εἵπετο τῷ Συρ-
D γιάννῃ εὐθὺ Θεσσαλονίκης ἐλαύνοντι· καί σφισι προσεχώρουν αἱ

spargitur, ubi tum agebat Imperator, Sphrantzem Palaeologum rem omnem suam pecuariam vendidisse, redactaque inde pecunia ad Syrgiannem plenis manibus transfugere. Quo Imperator audito, ignoratione simulata, et aedes eius publicavit, et uxorem ignominiose per forum traduci iussit. Quae res potissimum effecit, ut Sphrantzi Syrgiannes crederet et fidelissimum consiliarium iudicaret: adeo ut cum familiares saepe Thessalonica et Berrhoea ad eum scriberent, caveret Sphrantzem, qui malo animo et eius occidendi causa adesset, nihil eorum litteris moveretur; sed sanctissimo iureiurando, eoque scripto, ab illo ante sacrosanctam mensam accepto, cum sacerdotes divinam mystagogiam celebrarent, deinceps eius consuetudine et convictu sine ulla suspicione et metu uteretur. Oportebat enim eum tandem aliquando, qualia perpetrasset, talia vicissim pati, et iureiurando deceptum ipsum quoque poenas dare iniuriae, quam avo Imperatoris Andronico Imperatori fecisset, aut potius ipsi Deo; siquidem periurium ad Dei contemptum refertur. Supra enim diximus, eum dissidii et pugnae duorum Imperatorum auctorem vel in primis extitisse, caputque et causam fuisse eorum tumultuum omnium, qui post sequuti sunt. (VI.) Aestate iam media Crales cum suis copiis Syrgiannem sequitur. Hic autem recta Thessalonicam contendebat. Quo dum proficiscuntur, urbes ac provinciae

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

μεταξὺ πόλεις καὶ χῶραι ῥᾳδίως, τοῦτο μὲν καὶ τὴν τοῦ Συργιάννου ποθοῦσαι πάλαι ἐπιστασίαν, τοῦτο δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀσταχύων δεδοικυῖαι. ὥρα γὰρ ἦν τηνικάδε ἅλωνος. ὁ μέντοι Σφραντζῆς μηνύειν τε ἐθέλων τῷ βασιλεῖ τὰ δρώμενα καὶ ἅμα ἀνύποπτος τῷ Συργιάννῃ δοκεῖν πρόφασίν τινα δαιμονίαν ἐπλάσατο καὶ πάνυ βαθεῖαν. προσιὼν γὰρ ἔφασκεν αὐτῷ συνθήκας ἔχειν δύο E τινῶν, οἳ περὶ τὸν τοῦ βασιλέως κοιτῶνα μάλιστα τὴν προσεδρείαν ποιοῦνται, βεβαιωσάντων, εἰ προσηκούσης ἀδείας τύχοιεν, διαχειρίσασθαι τὸν βασιλέα. δέον οὖν εἶναι πέμπειν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀναμιμνήσκειν τῶν συνθηκῶν. καὶ οὕτω λαβὼν τὸ ἐνδόσιμον ἔπεμπε καὶ ἐμήνυε τῷ βασιλεῖ τὰ δρώμενα. ἦσαν δὲ ταῦτα, ὡς ἀποροίη διαπράξεσθαί τε τὴν μελέτην καὶ ἅμα ἑαυτῷ δια- F τηρήσειν τὸ πόῤῥω γενέσθαι κινδύνων. πολὺν γὰρ αὐτῷ περικεχύσθαι νύκτωρ καὶ μεθ᾽ ἡμέραν τὸν ὄχλον καὶ μόνον οὐδέπω ἀπολελεῖφθαι. δεῖν οὖν ἡμεροσκόπους τετάχθαι στρατιώτας τινὰς ἐν τοῖς προαστείοις τῆς Θεσσαλονίκης, ἵν᾽ ὅταν αἴσθωνται προσιούσας τὰς δυνάμεις μετὰ τοῦ Συργιάννου, ἐκδέξωνταί με φεύγοντα πρὸς τὴν πόλιν ἐκ τοῦ στρατοπέδου, πρὶν γνωσθεὶς ἀπόλωμαι μηδὲν πεπραχώς. αἰσχρὸν γὰρ ἴσως, δηρόν τε μένειν P. 308 κενεόν τε νέεσθαι· αἰσχρότερον δ᾽ ἔτι, δηρὸν μένοντα πρὸς τῷ μηδὲν πεπραχέναι καὶ τὸ ζῆν αὐτοῦ που πρὸς τὰς τῶν ἐχθρῶν πύλας ἀπολιπεῖν. (Ζ.) Ἐπεί γε μὴν ἐπιὼν ὁ Συργιάννης μετά γε τοῦ Κράλη καὶ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ῥᾷστα καὶ ἀπὸ

9. οὖν om. A. 12. διαπράξεσθαι A., διαπράξασθαι W.

interiectas in deditionem facile accipiunt, cum alii Syrgiannis administrationem pridem desiderarent, alii frugibus maturis metuerent. Tempus enim illud messis colligendae erat. Caeterum Sphrantzes Imperatori quid ageretur indicare cupiens simulque Syrgianni suspectus esse nolens miram quandam et abstrusam rationem excogitat, qua id assequatur. Ad Syrgiannem accedit, et se cum duobus viris, qui in Imperatoris cubiculo assidue versarentur, pepigisse ait; et affirmasse eos, se data opportunitate Imperatorem occisuros. Eos igitur per nuncium commonefaciendos esse conventorum. Sic potestate data Imperatori, quid ageretur, significat; quae erant huiusmodi. Deesse sibi facultatem, simul et meditata exsequendi, et saluti suae sic consulendi, ut extra periculum esse posset. Magnam enim Syrgianni turbam noctu atque interdiu circumfusam esse, neque unquam relinqui solum. Esse igitur milites aliquot speculatores in suburbiis Thessalonicae collocandos, qui se, ubi hostiles copias cum Syrgianne accedere sensissent, e castris urbem versus fugiturum exciperent, priusquam cognitus re infecta periret. Cum enim turpe sit, mansisse diu vacuumque reverti; multo esse turpius, mansisse diu ac non modo nihil gessisse, sed etiam ad inimicorum portas interfici. (VII.) Caeterum cum Syrgiannes, una cum Crale et militaribus copiis progressus, solo nomine suo facile

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

μόνης τῆς φήμης κατεδουλοῦτο πάντα καὶ προσδόκιμος ἦν καὶ αὐτῇ ἤδη προσβαλεῖν τῇ Θεσσαλονίκῃ· ὁ μὲν τῶν Θεσσαλονικέων δῆμος μετέωρος ἦν ὅλος ταῖς γνώμαις πρὸς τὴν ἐκείνου ἔφοδον· καὶ μελέτην πεποίηνται τὰς πύλας ἀναπετάσαντες ἀκονιτὶ B τοῦτον εἰσδέξασθαι προσιόντα. ὁ δὲ βασιλεὺς βαρείαις ἀλγηδόσιν ἐμερίζετο τὴν ψυχὴν καὶ τοὺς ἐς ἀπόγνωσιν συνωθοῦντας λογισμοὺς ἀνεμέτρει συχνὰ καὶ ἀπὸ μέσης ψυχῆς καὶ ζεούσης καρδίας τὴν θείαν ἐπεβοᾶτο βοήθειαν· καὶ νῦν μὲν ἐλπίδας εἶχε χρηστάς, τὴν συνήθη πρὸς αὐτὸν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν μεμνη- C μένος· νῦν δ' ἀπογνώσεως λογισμοὶ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν πικρῶς ἐπεβόσκοντο. ὅθεν ἔξω μὲν πρὸ τῶν τειχῶν ἡμεροσκόπους ἔπεμψε στρατιώτας τριάκοντα, κατὰ τὴν τοῦ Σφραντζῆ προαναφώνησιν· πρὸ δὲ τοῦ λιμένος εἶχε τριήρη μίαν ταχυναυτοῦσαν, εἰς ἣν ἔμελλεν ἐλθόντος ἀπράκτου τοῦ Σφραντζῆ εἰσπηδήσειν τε εὐθὺς ἅμα τοῖς ἀμφ' αὐτὸν καὶ ἀποπλεῦσαι τὴν ταχίστην ἐς τὰ τῶν Βυζαν- D τίων βασίλεια. (Η.) Ὡς δὲ ἐγγύς τε αἱ δυνάμεις ἐγένοντο καὶ ἐστρατοπεδεύσαντο σταδίων οὐ πόῤῥω τοῦ ἄστεος ἑξήκοντα, ἐπίδοξοι ὄντες καὶ ἐς τειχομαχίαν τῇ ὑστεραίᾳ καταστῆναι, ἀπογνοὺς ὁ Σφραντζῆς τὴν ὁρμὴν ἤδη τελέως ἐς τὴν τοῦ ἀποδρᾶναι μελέτην ἠκόνησε· καὶ τοιαύτην τινὰ πλασάμενος πρόφασιν πρόσεισιν, ὡς εἰώθει, τῷ Συργιάννῃ· καὶ βούλεσθαί φησι παρεξιὼν τοῦ στρατοπέδου μικρὸν κατασκοπεῦσαί τινα τὰ τείχη τοῦ ἄστεος, εἰ E ὡπλισμένοις ἀνδράσιν εἴη πεπυργωμένα. ὁ δὲ μηδέν τι τὸν λόγον ἔχειν ὑποπτεύσας πανοῦργον, „ἄπιθι," ἔφη, „ἕψομαι δὲ καὶ αὐτός." καὶ προήει μὲν ὁ Σφραντζῆς ἅμα τοῖς δυσὶ θεράπουσιν,

22. τινὰ add. A.

omnia subigeret et iam Thessalonicam ipsam aggressurus putaretur; populus Thessalonicensis totus in eius adventum intentus et arrectus pendebat, et eum apertis portis nullo labore venientem accipere cogitabat. At Imperator, animo gravibus curis distracto aeger, cogitationibus desperationi proximis subinde recurrentibus, ex intimo pectore et ferventi corde divinam opem implorabat; ac modo spem bonam, divinae erga se benignitatis memor, concipiebat, modo desperatione vehementer angebatur. Misit tamen triginta speculatores extra moenia, ut a Sphrantze denunciatum illi fuerat. In ipsius autem portus ingressu triremem celerem habebat, in quam, si Sphrantzes re infecta redisset, se coniecturus statim cum suis erat et Byzantium quam celerrime rediturus. (VIII.) Sed cum hostiles copiae propius accessissent, et ad sexaginta fere stadia castris ab urbe positis postridie oppugnaturae moenia viderentur; Sphrantzes conatu suo desperato cogitationem omnem ex eo ad agitanda fugae consilia prorsus convertit, et ad Syrgiannem de more ingressus eiusmodi causam exeundi comminiscitur. Velle se, ait, paululum extra castra prodire ad spectandos quosdam urbis muros, numquid armatis sint completi. At ille nihil suspicatus mali, „Abi," inquit, „sequar et ipse." Praecedit igitur Sphrantzes cum duobus famulis

οἳ τὸ φονικὸν καὶ αὐτοὶ συνῄδεσαν σκέμμα αὐτῷ. εἵπετο δὲ μόνος ὁ Συργιάννης, τοῦ θεοῦ σφήλαντος οἶμαι τὴν τούτου σύνεσιν, ὅτε μάλιστα τὸ πᾶν ἤλπισεν ἔχειν. καὶ ὡς δώδεκά που σταδίους τοῦ στρατοπέδου ἀπέστησαν, στραφέντες ἐκεῖνοι καὶ ἰδόντες παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα ῥᾴδιον ὑπὸ τῆς τύχης τὸ σφόδρα ζητούμενον καταστὰν κατέκοψαν περιστάντες τοῖς ξίφεσι· καὶ εὐθύς, πρὶν αἰσθέσθαι τινὰ τῶν τοῦ στρατοπέδου, ᾤχοντο σπουδῇ προσελάσαντες ἐς τὸ ἄστυ. ὁ δὲ Κράλης ἀπογνοὺς τῇ ὑστεραίᾳ σπονδὰς πρὸς τὸν βασιλέα αἰτήσαντα πεποίηκε καὶ ὡμίλησεν ἐξιόντι καὶ δῶρά τινα παρ' αὐτοῦ λαβὼν οἴκαδε ἀνεχώρησε· καὶ τοῦτο μὲν δὴ τὸ ἔτος ἐν τούτοις ἐτελεύτα.

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris. V. 250 F

η'. Τῷ δ' ἐφεξῆς ἔτει ἧκον ἐκ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ἐπίσκοποι δύο, ἀπεσταλμένοι παρὰ τοῦ Πάππα, διαλεξόμενοι περί τε εἰρήνης καὶ ὁμονοίας τῶν ἐκκλησιῶν. καὶ ἦν εὐθὺς ἰδεῖν πολλοὺς τῶν τοῦ δήμου ζῆλον μὲν λαμβάνοντας, οὐ κατ' ἐπίγνωσιν δέ, καὶ πρόχειρόν τινα καὶ ἀταμίευτον προτείνοντας γλῶσσαν καὶ πρός γε ἔτι συνωθοῦντας καὶ αὐτόν γε τὸν πατριάρχην ἐς διαλέξεις. ὁ δ' οὔτε τὴν γλῶσσαν ἔχων ἠκονημένην ἐκ τῆς τῶν λόγων ἀσκήσεως καὶ ἅμα τοὺς πλείστους τῶν περὶ αὐτὸν ἐπισκόπων ἀμαθίᾳ B συζῶντας πλείστῃ κατανοῶν ὑπεστέλλετο μέν, οὐκ εἶχε δ' ὅπως ἀναχαιτίσῃ τοῦ δήμου τὸν θόρυβον. διὸ παρακαλεῖν ἔγνωκε δεῖν ἐς τὴν τοιαύτην παράταξιν καὶ ἡμᾶς, τοὺς ὡπλισμένην μὲν ἔχοντας γλῶτταν ἐκ τῆς τοῦ λόγου παρασκευῆς, ἔξω δὲ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου τυγχάνοντας. ἐγὼ δὲ τὰ μὲν πρῶτα πολὺς ἦν ἐγκεί- V. 251

P. 309 A. C. 1334

funesti consilii consciis; Syrgiannes vero solus sequitur, Deo nimirum sanam illi mentem tum adimente, cum se maxime rerum potiturum somniaret. Ut autem circiter duodecim stadia a castris discesserant, illi conversi, cum id quod vehementer exoptarant a fortuna ultro suppeditatum sibi cernerent, illum circumventum gladiis conciderunt: et statim, priusquam quisquam in castris rescivisset, contento cursu in urbem se receperunt. Postridie vero Crales re desperata Imperatori petenti pacem dedit; et cum eo egresso colloquutus, muneribus quibusdam acceptis, domum retro abiit. Et hic quidem annus in his desiit.

8. Insequuto anno duo episcopi vetere Roma a Papa delegati venerunt, ut de pace et concordia Ecclesiarum disputarent. Ac statim videre erat multos e populo zelum prae se ferre, sed non secundum scientiam, ac temerariis et immodestis vocibus emissis ipsum etiam patriarcham ad disputandum urgere. Is vero cum nec linguam dicendi usu exercitatam haberet et suos episcopos maximam partem indoctissimos esse cerneret, tergiversabatur quidem, sed quomodo populi tumultum sedaret nesciebat. Quare et nos ad id certamen suscipiendum cohortandos putabat, qui linguam aliquo orationis apparatu instructam haberemus, quamvis in sacrum catalogum non inscripti essemus. Ego vero primum vehementer urgebam ac mo-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

μενος καὶ παραινῶν σιωπᾶν καὶ σχήματι χρῆσθαι μεγαλοπρεπεῖ
τινι καὶ νοῦν ἐπαγγελλομένῳ, μηδενὸς ἀξίαν λόγου τὴν τῶν Λα-
τίνων νομίζοντα πρόκλησιν, λόγους τῆς χρείας οὐκ ἀναγκαίως
ἀπαιτούσης ἐνταῦθα. ἀλλ' ἐπειδήπερ οὐκ ἀνύποπτον αὖθις ἑώ-
C ρων ὡς τὰ πολλὰ διατελοῦν τὸ τῆς σιωπῆς, ἀλλὰ πολλαπλοῦς καὶ
πολυσχιδεῖς βλαστάνον καὶ διανέμον τοῖς ἔξω τοὺς λογισμοὺς, καὶ
P. 310 μάλιστα τοῖς τοιούτοις, οἳ γνώμην καὶ γλῶσσαν ἤσκησαν ἀτα-
μίευτον, ἀπολαβὼν ἰδίᾳ τόν τε πατριάρχην καί τινας τῶν ἐλλο-
γίμων ἐπισκόπων τὴν ἐμαυτοῦ γνώμην ἐπεδειξάμην, τοιαῦτά τινα
διεξελθὼν ἐπ' αὐτῶν. (B.) „Ἐμοὶ μὲν οὕτως ἔχειν πρὸς τὴν
παροῦσαν ἅμιλλαν καὶ οὕτω προθυμίας οὐδὲν οὐδαμῇ γε ἐλλεί-
πειν ἔπεισιν, ὥστ' οὐ γλῶτταν μόνον ὁπλίζειν περίεστιν, ἀλλὰ
πρό γε ταύτης καὶ γνώμην αὐτὴν, ῥίζαν ταύτην οὖσαν καὶ πηγὴν
B τῆς γλώττης καὶ ἅμα χορηγὸν καὶ πρύτανιν τῶν λεγομένων.
ὁρῶντι δὲ τοὺς πολλοὺς πρὸ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς χρείας μεγάλην
τινὰ καὶ θρασεῖαν προϊεμένους τὴν γλῶτταν, καὶ τῷ σφῶν αὐτῶν
βουλομένῳ ἅμα καὶ τοὺς καιροὺς εὐθὺς καὶ τὰ πράγματα σύν-
δρομά τε καὶ πρόδρομα γίνεσθαι οἰομένους, δεδιέναι μοι ἔπεισι,
μὴ τῆς χρείας καὶ τοῦ καιροῦ παραστάντος λειποταξίου δίκην
C ὀφλήσωσι, τῶν ὅπλων ἑκόντες τοῖς ἐναντίοις παραχωρήσαντες.
ἔνθα γὰρ φιλοτιμία τρόφιμος ἀπειρίας ὅλην ἐνδυσαμένη τὴν
ἀωρίαν τῶν ὅρων καταχορεύει τῆς εὐταξίας, ἐκεῖ καὶ πέρας ἀκο-
λουθεῖν τοῖς προοιμίοις ἐπιεικῶς ἀντιστρατευόμενον, οὐδὲν ἀπει-
κός. οὐδὲ γὰρ, ὡς ἔοικεν, εἰδέναι ἔπεισι τοῖς τοιούτοις, μὴ τὴν

nebam, ut taceret et eum habitum prae se ferret, in quo inesset maiestas quaedam et prudentis animi species appareret, Latinorum videlicet postulationem contemnentis; neque enim disputatione esse opus in praesenti. At cum rursus cogitarem silentium fere suspicione non carere, sed in eorum, qui foris versarentur, animis varias et multiplices cogitationes excitare ac spargere, eorum praesertim, qui nec linguae nec animo imperare didicissent, patriarcham et episcopos quosdam selectos privatim conveni et meam sententiam ad hunc fere modum apud eos exposui: (II.) „Equidem ita sum animatus, ita ad hoc certamen nihil mihi alacritatis deesse sentio, ut non modo linguam, sed animum etiam, radicem et fontem eloquii, simulque largitorem et dispensatorem rerum dicendarum, paratus sim exacuere. Cum autem plerosque, priusquam res postulet, audacter et magnifice loqui et in ea esse opinione videam, ut et tempora et res ipsas voluntati suae statim socias concurrere, immo obviam occurrere arbitrentur, vereri mihi subit, ne ubi res et tempus postularit, arma ultro adversariis tradant, atque eadem poena mulctandi sint, qua desertores. Nam ubi ambitio imperitiae alumna, omni opportunitatis ratione neglecta, modestiae limites insolenter transilit, ibi etiam eum sequi exitum, qui primis inceptis repugnet, non est mirandum. Enimvero illi haud cogitant, non linguam temporibus, sed tempora

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

γλῶτταν δύνασθαι καθιστᾶν τοὺς καιροὺς ἀνυσίμους, τοὺς δὲ καιροὺς τὴν γλῶτταν· οὐδ' ὅτι Τυρσηνικῆς σάλπιγγος οὐδεὶς ἀνδρῶν μεγαλοφωνότερος ὁμοῦ δ' ὅμως τῷ πληγέντι ἀέρι καὶ αὕτη δαπανᾷ καὶ λύει τὸ κράτος τῆς τέρψεως, οὐδένα καρπὸν τοῖς ἔπειτα καταλείπουσα τῆς ἠχοῦς μονιμώτερον. ὅτι δ' οὐ D χρεὼν ὁμοῦ καὶ τοὺς ὅσοι γε βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενὸς καρποῦνται, παραλόγοις ἑπομένους ὁρμαῖς ἐς αὐθαιρέτους ἰέναι κινδύνους, δῆλον οἶμαι τοῖς ἅπασιν εἶναι· δηλώσομεν δὲ καὶ αὐτοὶ προϊόντες. ὥσπερ γὰρ δυοῖν στρατοπέδοιν ἐς μάχην ἀποκριθέντων ἡ τοῦ ἑνὸς εὐβουλία φθοροποιόν τινα θατέρῳ χορηγεῖ τὴν δύναμιν βουλευομένῳ κακῶς καὶ τοὐναντίον αὖθις, οὕτω κἀν- E ταῦθα· εἰ πρὶν καλῶς ὁμοῦ καὶ συνετῶς ἐσκέφθαι πρὸς διαλέξεις καὶ ἡμεῖς ἀπαντῴημεν τῶν ἐναντίων, ἕψεται πρὸς αἰσχύνην ὁρῶσι χρῆσθαι τοῖς τῶν κακῶς δεδογμένων πέρασι. καὶ μή μοι λεγέτω τις, ὡς πολλοὶ πολλάκις ὁρμαῖς ὀξυτέραις τοῦ δέοντος τὴν ἡγεμονίαν τῆς γλώττης ἐγκεχειρικότες νίκης καὶ τροπαίων κληρονόμοι γεγένηνται. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ κανόνα καὶ στάθμην F εὐνομίας ἡγεῖσθαι χρεὼν ἀστάθμητον πρᾶγμα· ἔπειτα οὐδὲ τὴν ἀπερίσκεπτον ἴσμεν ὁρμὴν οἴκοθεν φέρουσάν ποτε τὰ τῆς νίκης ἐφόδια· ἀλλὰ τῆς τῶν ἀντιπαραταξαμένων μείζονος κακοβουλίας ὕλην παράδοξον χορηγησάσης πολλάκις ἐς τὸ κατορθοῦν τῇ ἀντιστρατήγῳ θρασύτητι, ἐς τὴν τοῦ βελτίονος μοῖραν ἀπενηνέχθαι ἔδοξε καὶ τὰ φαῦλα· ὥσπερ αὖ πολλάκις τὸ τῶν ἀντιπάλων συνετώτερον βούλευμα παρήλασε καὶ τοὺς ὀρθῶς βεβουλεῦσθαι δό- P. 311

5. καταλείπουσι W. 23. τὰ add. A.

ipsa linguae moderari et efficaciam largiri; ac neminem quidem tuba Tyrrhena vocaliorem esse: tamen illam quoque una cum aëris ictu consumere et amittere vim omnem oblectandi, nec ullum sui fructum relinquere sono ipsi superstitem. Non autem committendum esse prudentibus, ut subito motu ac temerario incitati ultro sibi periculum arcessant, inter omnes constare arbitror, et nos orationis progressu declarabimus. Sicut enim duobus exercitibus ad pugnam instructis alterius consilium alterius viribus sic praestat, ut eas sibi ipsis funestas efficiat, et vice versa; ita etiam hic fit. Si prius quam probe ac diligenter disputationes meditati fuerimus, adversariis occurramus, cum ignominia tandem discedemus. Neque vero mihi quisquam dicat, multos saepe repentino impetu elatos et quae in mentem venissent effatos victoriam obtinuisse. Primum enim ea res, quae neque modum neque rationem in se ullam habet, modus et ratio aequitatis ducenda non est. Deinde satis scitur, inconsideratum impetum non suapte natura parere victoriam: sed, si adversariorum maior stultitia occasionem rei bene gerendae praeter opinionem praebeat contrariae audaciae, eo casu malas quoque res bonarum rerum locum occupare; sicut vicissim maior saepe adversariorum prudentia eos etiam, qui bene suis rebus consuluisse vi-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris. V. 252

ξαντας. ἀδήλου γὰρ ὄντος τοῦ μέλλοντος ἐγχωρεῖ καὶ τοιαῦτα συμβαίνειν ἐνίοτε. ἀλλ' ἡμῖν γε οὐ νόμον ποιεῖσθαι δήπου χρεὼν παραλόγων κατορθωμάτων κατάλογον· καὶ μάλιστα νῦν, ὁπότε περὶ τοῦ τῆς εὐσεβείας κράτους τὰ παλαίσματα διακινδυνεύεται. τούτων γὰρ εἵνεκα παρελήλυθα· συμβουλεύσων ἃ συμφέρει ἐνόμισα καὶ τῇ παρούσῃ χρείᾳ ὅσον ἔξεστι καὶ αὐτὸς συνεισενεγκεῖν.
B εἰ δ' ὀρθῶς ἢ μή, σκοπεῖν λείπεται. οὐδὲ γὰρ νομοθετήσοντες ἥκομεν, οὐδ' ἀποφαντικῶς τὰ ἡμέτερα λέξειν δόγματα. ἀλλ' ὥσπερ πάλαι ταῖς ἀριστοκρατουμέναις ἐγίγνετο πόλεσιν, οὕτω καὶ ἡμῖν ἐράνου δίκην τὰ τῇ διανοίᾳ πρὸς τὸ παρὸν ἐπιτρέχοντα συνεισφέρειν ἔδοξε δίκαιον. ἃ τοίνυν λέγειν προήγμεθα τήμερον, ἀπαγόρευσίς ἐστι μὴ πάντας αὐτονομίᾳ βουλήσεως ῥέοντας ὁμόσε
C χωρεῖν ἐς διαλέξεις καὶ ἀπαντήσεις τῶν ἐξ Ἰταλίας ἰόντων· ὅπου γε μηδὲ τοῖς προεδρεύουσι καὶ τιμῆς τοιαύτης ἠξιωμένοις, πρὶν μετ' ἀλλήλων τὸν τῆς διαλέξεως ἐσκέφθαι σκοπόν, χρεὼν ἀπαντᾷν· εἰδότας, ὅτι πρᾶξις πᾶσα καὶ λόγος ἅπας ἔχει σκοπὸν καὶ τέλος, πρὸς ὃ βλέποντας τόν τε πράττοντα καὶ λέγοντα τήν τε πρᾶξιν ὁμοῦ καὶ τὸν λόγον εὐθύνειν προσήκει. τούτου δ' ἀπόντος
D κίνδυνον εἶναι, μάταιον σπουδήν τε πᾶσαν καὶ πόνον ἅπαντα νομίζεσθαι. οἷον ὁ πλέων οὐ τοῦτο βούλεται καὶ τοῦτ' ἔχει σκοπόν, ὅπερ ἐργάζεται, ἀλλ' ἐκεῖνο μᾶλλον, οὗ ἕνεκεν ἐργάζεται ὅπερ ἐργάζεται. κέρδους γὰρ ἕνεκα, καὶ οὐ τοῦ κύμασι καὶ πνευ-

5. συμφέρειν W. 16. ἅπας om. A.

dentur, superat. Nam cum res futurae incertae sint, nihil obstat, quo minus interdum etiam tale aliquid usu veniat. Sed fortuitorum successuum enumeratio non debet apud nos legis loco esse, nunc praesertim, cum de religionis victoria sit certandum. Enimvero hac de causa prodii, quod et me ipsum putaverim, si utile consilium darem, quicquid in me opis foret in rem praesentem esse contributurum. Id autem rectene an secus facturus sim, consideretur. Neque enim legum ferendarum gratia adsumus, aut ut nostra decreta firma et inconcussa haberi velimus; sed ut olim in liberis civitatibus fiebat, ita et nobis quae in mentem pro tempore venissent velut stipem conferre visum est. Is vero huius nostrae orationis scopus est, ut dehortemur, ne quivis pro suo libito cum iis qui ex Italia venerunt temere congrediatur et disputet; cum id ne praesulibus quidem et viris ea auctoritate praeditis concedendum esse videatur, priusquam inter sese disputationis scopum et finem considerarint; quippe qui sciant, omni sive actioni sive orationi scopum ac finem aliquem esse propositum, ad quem is qui vel agit vel disserit collimare et suam tum actionem tum orationem dirigere debeat. Quod nisi fiat, periculum est, ne omne studium, omnis labor inanis et irritus habeatur. Veluti is qui navigat non id vult, nec scopum sibi proponit id quod agit; sed illud potius, cuius causa id ipsum agit. Lucri nimirum causa, non autem ut ventorum et fluctuum arbitrio de vita

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

μάτων βίαις διακυβεύειν τὸ ζῆν, ἀνάγει τὴν ναῦν. καὶ ὁ τοξότης δ' ὁμοίως οὐκ αὐτὸ καθ' αὐτὸ τὸ τοξεύειν, ἀλλὰ τοῦ βαλεῖν τὸν πολέμιον εἵνεκα τοῦτο προῄρηται. ἐνταυθοῖ δ' οὐχ ὁρῶ, τίνος εἵνεκα κέρδους καὶ πρὸς τίνα βλέπων σκοπὸν διαλέγεσθαι ἄν τις ἕλοιτο, εἰ μήτ' αὐτοὶ τοῖς ἡμῶν, μήθ' ἡμεῖς τοῖς αὐτῶν συν- E θέσθαι βουλήμασιν ἔγνωμεν πώποτε, κἂν πάντες φῶσι λίθοι, κἂν πάντα φυτά. ἔτι μὴν καὶ τῶν ἀτοπωτάτων ἂν εἴη καὶ πόῤῥω που τοῦ προσήκοντος πορευόμενον λόγου, τοὺς μὲν Ὀλυμπιάσιν ἀγωνιστὰς, καὶ ὅσοι γῆς ἕνεκα σταδιαίας ἀμφισβητοῦσι, καὶ εἴ τις λωποδυσίαις ἁλίσκοιτο; τούτοις ἐξεῖναι πᾶσιν Ἑλλανοδίκας F τινὰς καὶ κριτὰς ἀῤῥεπεῖς προκαθίζειν, ὡς μὴ λάθῃ παραῤῥυεὶς ὁ τοῦ δικαίου κανὼν, μᾶλλον δ' ἵνα μὴ ἀνήνυτον ἔχῃ τὸν δρόμον ἡ τῆς ἀμφισβητήσεως ἔρις, μηδενὸς προκειμένου κανόνος καὶ στάθμης, πρὸς ἃ παραμετρηθέντες οἱ τῶν ἀνταγωνιζομένων λόγοι τῆς ἔριδος ἀπαλλάξωνται· τοὺς δὲ τῶν περὶ θεοῦ λεγομένων κοινολογεῖσθαι βουλομένους καὶ οὕτω μέγιστον διανύειν τὸν δίαυλον καὶ μεγίστην ἐπισείοντα βλάβην ψυχαῖς ὁμοῦ τε καὶ σώ- P. 312 μασι, τούτοις δὲ μηδένα προκαθίζειν κριτὴν, ὃς ἂν τὰ παρ' ἑκατέρων βασανίζων λεγόμενα τοῖς μὲν τὴν νικῶσαν χαρίσηται ψῆφον, τὰ δ' ὡς ἀνεμιαῖα καὶ κηφηνώδη παρακρούσηταί τε καὶ τοῦ χοροῦ διαγράψῃ τῆς ἀληθείας· ἀλλ' ὅμοια ποιεῖν ἐκείνοις, οἳ περὶ γῆς ὅρων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πρὸς ἀλλήλους μαχόμενοι πρῶτα μὲν ταῖς ἀπὸ γλώττης λοιδορίαις περὶ τῆς νίκης διαγωνίζονται, εἶτα βραχίονι καὶ παλάμῃ τὴν ἀπαλλαγὴν ἐπιτρέπουσιν, B

13. προκειμένου A., προσκειμ. W.

dimicet, e portu solvit. Eodem modo sagittarius non ideo sagittas emittit, ut ventum verberet; sed ut hostem sternat, id facit. Hic vero cuius emolumenti spe, quo fine proposito, quisquam disputare cum Latinis velit, equidem non video, si nec ipsi nostris, nec nos illorum decretis assentiri unquam decrevimus, vel si omnes hoc lapides, omnes stipites dictent. Deinde absurdissimum et ab omni ratione alienissimum fuerit, iis qui in Olympiis certant et in stadio decurrunt, aut qui furti arguuntur, ad Hellanodicas et incorruptos iudices esse provocationem, ne iustitiae regula furtim declinet ac fallat, aut litis disceptatio frustra procedat, nulla regula aut norma adhibita, ad quam disceptantium rationes exactae litem finiant: eos vero, qui de rebus divinis disputaturi et in longissimo illo stadio maximam cladem animis et corporibus minitante decursuri sunt, nullum habere iudicem, qui utriusque partis verba expendat, ac illa quidem victricia pronunciet, illa vero ut inania et importuna explodat et ex choro veritatis expungat: sed eos non aliter facere, ac si qui, verbi gratia, de limitibus agrorum disceptantes primum conviciis de victoria certent, deinde litis dirimendae potestatem manibus et lacertis permittant, ut is vincat,

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

ὃς ἂν ἐπικρατέστερος καταστὰς ἢ λίθῳ θατέρου πατάξῃ τὴν κεφαλὴν, ἢ κονδύλῳ τρώσῃ καιρίαν, ἢ τυχὸν οὑτωσί πως ξίφος παρὰ πλευρὰν ἐλάσας ἐναρίθμιον τοῖς ᾅδου καθεύδουσι τάχιστα τὸν ἀνταγωνιστὴν ἀποδείξῃ. εἰ δὲ δυοῖν ὄντων ἡμῶν τῶν ἀμφισβητούντων μερῶν τρίτον οὐκ ἔστιν εὑρόντας προενεγκεῖν ἐπόπτην C καὶ πρύτανιν τἀληθοῦς καὶ δεῖ διὰ ταῦτα θάτερον τῶν μερῶν ἐπικρίνειν τοῖς λεγομένοις, ἡμᾶς ἔδει κριτὰς αὐτῶν εἶναι καὶ οὐκ αὐτοὺς ἡμῶν. τὸ μὲν γὰρ ἡμέτερον δόγμα παρ' ἀμφοτέρων, ἡμῶν V. 253 τε καὶ αὐτῶν, ὁμοίως εὖ ἔχον ὁμολογεῖται. τὴν δὲ παρ' αὐτῶν καινοτομηθεῖσαν προσθήκην καὶ τῆς εὐθείας παρεκτροπὴν μόνοις αὐτοῖς ἀκατηγόρητον εἶναι δοκεῖ, ἡμῖν δὲ καὶ μάλα ἥκιστα. μετεώρου τοίνυν τῆς ζητήσεως οὔσης, εἰ χρὴ κοινωνεῖν αὐτοῖς τοῦ καινοτομήματος, ἐς ἡμᾶς τὸ κρίνειν καὶ ἀποφαίνεσθαι περιήκει D καὶ οὐκ εἰς αὐτοὺς, ὑπευθύνους γε ὄντας. εἰ δὲ τῆς τοῦ μεγάλου Πέτρου καθέδρας αὐτοὶ διάδοχοι καὶ κληρονόμοι γενέσθαι φασὶ καὶ τοῦτ' ἐπισείουσι καθ' ἡμῶν, καθάπερ τὰ νέφη τοὺς κεραυνοὺς, κἀντεῦθεν τῶν σφισι δοξάντων αὐτουργοὺς ἡμᾶς κατὰ τὸν τῶν ἀκρίτων νόμον ἀξιοῦσι γενέσθαι, φροντίζειν οὐ χρή. διὰ γὰρ τοῦτο μᾶλλον μεμισῆσθαι καὶ ἀπεστράφθαι δίκαιοι, ὅτι E τῆς τοῦ θρόνου τιμῆς ἀναξίως ἐπεπράγεσαν. οὐ γὰρ ὅσα βούλονται, ταῦτα καὶ δογματίζειν ἐκέλευσε Κλήμεντι καὶ τοῖς ἐφεξῆς διαδόχοις ὁ Πέτρος, ἀλλ' ὅσα δεῖ (φησὶ) δεσμεῖν καὶ λύειν αὖθις ὅσα δεῖ. οὗτοι δὲ τὰ πάσαις ταῖς ἁγίαις βεβαιωθέντα καὶ κυρωθέντα συνόδοις παραδραμόντες εἰς ἔργον ἐξήνεγκαν, ἃ μό-

2. τυχὸν A., τυχὼν W.

qui robore firmior alterius capiti vel lapidem incusserit, vel pugno impacto lethalem plagam inflixerit; vel denique, si ita fors ferat, gladio per latus adacto adversarium suum e vivis quam celerrime sustulerit. Quod si duae partes sumus, qui contendimus, nec tertium veritatis arbitrum et iudicem habere possumus, eaque de causa alterutris de controversia pronunciandum est, nos illorum esse iudices, non illos nostri oportet. Nostrum enim dogma illi non minus quam nos rectum esse concedunt. Additamentum autem ab ipsis excogitatum et illam a recta via aberrationem soli illi reprehensione vacare existimant; nobis autem minime istuc videtur. Pendente itaque lite, dum quaeritur, an nova illorum opinio admittenda sit, iudicare et pronunciare nostrum fuerit, non illorum, qui rei sunt. Quod si illi se magni Petri sedis successores et heredes esse dicunt, idque telum in nos vibrant, ut nubes fulmina, eaque ratione nos, causa indicta damnatos, opinionum suarum ministros et exsequutores esse oportere opinantur: id minime curandum est. Ob hoc enim maiore odio et aversatione digni sunt, quod aliter quam sancta sede dignum sit egerunt. Neque enim Clementem et caeteros quae vellent dogmata statuere iussit Petrus: sed ea ligare, quae liganda essent, et ea solvere, quae solvenda essent. At isti, iis quae omnibus sacris Conciliis statuta et decreta sunt neglectis, ea fecerunt, quae

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

νοις αὐτοῖς βουλομένοις ἦν. ἔπειτα οὐδὲ τὸ πάλαι καλῶς κρατῆσαν ἔθος καὶ παρά τε τῶν βασιλέων παρά τε τῶν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας ἄνωθεν κυρωθὲν παρορᾶσθαι δίκαιον. ἔθος γάρ, ὁπότε περὶ δογμάτων ἀγῶνες τῇ ἐκκλησίᾳ καθίστασθαι μέλλοιεν, πάντας διὰ κοινοῦ θεσπίσματος καὶ ψηφίσματος τοὺς τῆς ἐκ- F κλησίας προμάχους καλεῖν, οὐ μόνον ὁπόσοι τὰς πολλαχῇ τῆς γῆς διέλαχον μητροπόλεις εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἕνεκα, ἀλλὰ καὶ ὅσοι πατριαρχικὴν ἀξίαν περίκεινται· τόν τε Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων φημὶ καὶ τὸν τὴν Ἀντιόχου διέποντα· οἳ χώραν ἕξουσι μὴ κληθέντες σάλους καὶ κλύδωνας κατὰ τῆς ἡμῶν ὁμο- P. 313 νοίας ἐγεῖραι καὶ εἰς χειμῶνα τὸ τῆς ἐκκλησίας ἔαρ μεταβαλεῖν. εἰ γὰρ πάλαι Θεοδώρητος, ὁ τῆς Κύρου ἐπίσκοπος, εἷς ὢν καὶ οὐδὲ πατριαρχικὴν ἀξίαν περικείμενος, οὐδ' ἄλλως ἐπίσημον ἔχων θρόνον, τοσαύτην φιλονεικίας ἀνῆψε κάμινον, ὥστε πλείστους ὄντας τοὺς ἐξ Ἀσίας τε καὶ Εὐρώπης ἐν τῇ κατ' Ἔφεσον ἀθροισθέντας συνόδῳ μακροῦ μετασχεῖν τοῦ καπνοῦ· πολλῷ ἂν ῥᾷον ὀλίγους ὄντας ἡμᾶς πλείους ὄντες οἱ μὴ παρόντες ἐπίσκοποί τε B καὶ πατριάρχαι ταῖς τε ἀπὸ γλώττης καταδράμοιεν λοιδορίαις καὶ πολὺν καθ' ἡμῶν ἀναφλέξαιεν τὸν τῆς φιλονεικίας πυρσόν. ἄλλως τε καὶ τοῖς διαλεγομένοις ὄργανον εἶναι νομίζεται τὸν συλλογισμὸν εἰς τὴν τοῦ προκειμένου κατασκευήν, καθάπερ τὴν σκαπάνην τῷ σκαπανεῖ καὶ τὴν κώπην τῷ πλέοντι. ὃ καὶ παρ' αὐτοῖς δὴ τοῖς Ἰταλοῖς, εἴπερ ἄλλο τι, σπουδαζόμενον ἴσμεν. ἐνταυθοῖ C δὲ χώραν οὐκ ἔχειν εὑρίσκομεν τὸν συλλογισμόν, οὔτε τὸν κατ'

6. τεμάχους W.

ipsis solis placuerunt. Deinde nec morem bene olim constitutum et ab ipsis tum Imperatoribus tum Ecclesiae doctoribus antiquitus confirmatum negligi decet. Est enim in more positum, cum in Ecclesia certamina de dogmatibus moventur, omnes communi edicto et decreto Ecclesiae propugnatores citare, nec eos tantum, qui evangelici praeconii causa metropoles ubique gentium sortiti sunt, sed patriarchica etiam auctoritate praeditos: ut sunt Alexandrinus, Hierosolymitanus et Antiochenus antistes: quibus non arcessitis, locus dabitur turbandae concordiae nostrae quibusdam quasi fluctibus ac procellis et Ecclesiae ver in hiemem commutandi. Nam si olim Theodoretus, Cyri episcopus, unus quidem ille, nec patriarchali dignitate ornatus, nec alioqui sedem illustrem obtinens, tantum contentionis incendium excitavit, ut cum plurimi episcopi ex Europa et Asia Ephesum convenissent, illius fumi molestias longo tempore sentirent: quanto magis tanta episcoporum et patriarcharum absentium multitudo contra nos paucos infestam linguam exacuet et plurimas discordiarum faces ventilabit? Praeterea ii qui disputant sic statuunt, syllogismum instrumentum esse, quod ipsis ad conficiendum opus suum ita conducat, ut ligo fossori et remus nautae. Eum porro nos Italis, ut quicquam aliud, studio esse novimus. At eidem locum hic nullum esse scimus; sive is scientiam per demonstrationem polliceatur;

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

ἐπιστήμην τὴν ἀποδεικτικὴν, οὔτε μὴν τὸν κατὰ τὴν διαλεκτικὴν
τέχνην, περί τε θεοῦ καὶ τῶν τῆς θείας καὶ ζωαρχικῆς τριάδος
τῆς ζητήσεως οὔσης. εἰ γὰρ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀπόδειξιν ὁμολο-
γουμένων τε καὶ ἀναποδείκτων δεῖσθαι προτάσεων καὶ γνωριμω-
D τέρων τοῦ συμπεράσματος ἕπεται, αὗται δ' ἢ ἐπαγωγῇ, ἢ αἰ-
σθήσει, ἢ ἐμπειρίᾳ γίνονται φανεραί· οὐκ ἔστιν ἄρα συλλογίζε-
σθαι κατ' ἐπιστήμην τὴν ἀποδεικτικὴν ἐνταυθοῖ. δυσθεωρήτους
γὰρ τοὺς περὶ τῶν θείων εἶναι λόγους καὶ μάλα ἀκαταλήπτους·
καὶ τοῦτο δείκνυται μὲν ὥσπερ τοῖς ἡμετέροις, οὕτω δὴ καὶ τοῖς
θύραθεν θεολόγοις, τοῖς τε ἄλλοις καὶ οὐχ ἧττον Πλάτωνι τῷ
V. 254 Ἀρίστωνος. „θεὸν γάρ," φησί, „νοῆσαι μὲν χαλεπὸν, φράσαι
δ' ἀδύνατον." ὃ δὴ μικρὸν ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος ἡγη-
E σάμενος ἐν τοῖς περὶ θεολογίας λόγοις οὑτωσί πως ἐπιδιορθοῦται
λέγων· „θεὸν φράσαι μὲν ἀδύνατον, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος· νοῆσαι
δὲ ἀδυνατώτερον." τὸ γὰρ νοηθὲν τάχα ἂν λόγος δηλώσειεν,
εἰ καὶ μὴ μετρίως, ἀλλ' ἀμυδρῶς γε τῷ μὴ πάντη τὰ ὦτα δι-
εφθαρμένῳ καὶ νωθρῷ τὴν διάνοιαν. τὸ δὲ τοσοῦτον πρᾶγμα
τῇ διανοίᾳ περιλαβεῖν πάντως ἀμήχανον καὶ ἀδύνατον, μὴ ὅτι
F τοῖς καταβεβλακευμένοις καὶ κάτω νεύουσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς λίαν
ὑψηλοῖς τε καὶ φιλοθέοις καὶ ὁμοίως πάσῃ γεννητῇ φύσει καὶ οἷς
ὁ ζόφος οὗτος ἐπιπροσθεῖ καὶ τὸ παχὺ τοῦτο σαρκίον πρὸς τὴν
τοῦ ἀληθοῦς κατανόησιν· οὐκ οἶδα δὲ, εἰ μὴ καὶ ταῖς ἀνωτέρω
καὶ νοεραῖς φύσεσι. τούτου δ' οὕτως ἔχοντος οὐθ' ὁ συλλογι-

22. καὶ om. A.

sive a probabili disserendi ratione proficiscatur: cum hic de Deo et vitae principio ac fonte divina Trinitate agatur. Nam si scientifica, quam vocant, demonstratio propositiones certas et per se claras requirit et conclusione notiores; hae vero aut inductione aut sensu aut experientia fiunt evidentes; hic utique demonstratione scientifica ratiocinari non licet. Cognitu enim difficiles perceptuque arduae sunt rationes divinarum rerum: idque ut a nostris, ita etiam ab exteris theologis demonstratur cum aliis, tum maxime a Platone, Aristonis filio. „Deus," inquit, „vix mente concipi, verbis autem exprimi nullo modo potest." Quod, ut parvum, magnus ille theologus Gregorius in suis de theologia disputationibus ita correxit: „Deus mea quidem sententia explicari nullo modo potest, intelligi vero multo minus." Quod enim mens intellexerit, lingua forsitan declarabit, ut non satis explicate, at obscure, ei nimirum qui non omnino auribus captus, nec ingenio hebes sit. At tantam rem animo complecti nulla arte, nulla ratione queant, non modo stupidi et hebetes humique defixi, sed ne acutissimi et ingeniosissimi quidem et in caelum animis intenti. Haerebit ex aequo omnis genita natura, quam caligo circumdat, cui crassa haec caro ad rei perspicientiam obstat. Atque haud scio an etiam supernis et intelligentibus naturis id sit negatum. Quod cum ita sit, nec is qui in his ra-

A. C. 1328 ad 1341 — Imp. Andron. Iunioris.

ζεσθαι θέλων ἐν τούτοις οἶδεν ἃ συλλογίσεται, οὐδ' ὁ ἐρωτῶν εἴσεται ἅπερ ἀκούσειεν. ὅτι μὲν οὖν ἥκιστα χρήσιμος ὁ κατ' ἐπιστήμην ἀποδεικτικὴν ἐνταῦθα συλλογισμὸς, δῆλον· ὅτι δ' ὁμοίως καὶ ὁ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν τέχνην ἀχρεῖος, ἐνδόξους καὶ ἀμφιβόλους ἔχων τὰς προτάσεις, ἐκ τῶν ἐφεξῆς ἔσται δῆλον. φησὶ γὰρ P. 314 ὁ Νύσσης Γρηγόριος, ὅτι τὸ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν τέχνην διὰ συλλογιστικῆς τε καὶ ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης βεβαιοῦσθαι καὶ τὰ ἡμέτερα δόγματα, ὡς σαθρόν τε καὶ ὕποπτον εἰς ἀπόδειξιν ἀληθείας, τὸ τοιοῦτον εἶδος τοῦ λόγου παραιτησόμεθα. πᾶσι γὰρ B ἐστι πρόδηλον, τὸ τὴν διαλεκτικὴν περιεργίαν ἴσην ἐφ' ἑκάτερα τὴν ἰσχὺν ἔχειν, πρός τε τὴν τῆς ἀληθείας ἀνατροπὴν καὶ πρὸς τὴν κατηγορίαν τοῦ ψεύδους. ὅθεν καὶ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, ὅταν μετά τινος τοιαύτης τέχνης προσάγηται, δι' ὑποψίας πολλάκις ποιούμεθα, ὡς τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα δεινότητος παρακρουομένης ἡμῶν τὴν διάνοιαν καὶ τῆς ἀληθείας ἀποσφαλλούσης. εἰ δέ τις τὸν ἀκατάσκευόν τε καὶ γυμνὸν πάσης περιβολῆς C προσίεται λόγον, ἐροῦμεν, ὅπως ἂν οἷόν τε ᾖ, κατὰ τὸν εἱρμὸν τῆς γραφικῆς ὑφηγήσεως, τὴν περὶ τούτων θεωρίαν προσάγοντες. εἰ δὴ οὖν καὶ ἡμῖν θείων πατέρων γραφαῖς ὁπλίζεσθαι καὶ ἀντιστρατεύεσθαι κατ' αὐτῶν ἀναγκαῖον ἐτύγχανεν, ἀκατασκεύῳ τῷ τρόπῳ καὶ αὐτοὶ ταῖς σαφεστέραις ἂν ἐχρησάμεθα, καὶ ὁπόσαι προφανῆ καὶ ἀνανταγώνιστον τὸν ἐγκείμενον τοῖς μετιοῦσι παρέχουσι νοῦν, καὶ οὐ μάλα δὴ ταῖς αἰνιγματώδεσι καὶ δυνα- D

3. δῆλον add. A. 14. ὡς om. A. 16. εἰ δέ τις — προσάγοντες add. A.

tiocinari vult quid ratiocinetur novit; nec qui percontatur, sciet, quid audierit. Minime igitur esse utilem hac in re eum syllogismum, qui demonstratione fit, perspicuum est. Aeque autem inutilem esse syllogismum dialecticum, cuius propositiones opinionibus probabilibus et ambiguis nituntur, ex iis quae subiiciemus constabit. Sic autem ait Gregorius Nyssenus: Nostrorum dogmatum per artem dialecticam et syllogisticam atque analyticam doctrinam confirmatio, cum ad veritatem demonstrandam infirma sit et suspecta, id orationis genus relinquemus. Omnibus enim perspicuum est, dialecticas argutias pares in utramque partem vires habere, tam ad eversionem veritatis, quam ad mendacii accusationem. Unde fit, ut ipsam veritatem, quando tali arte profertur, suspectam saepe habeamus, quasi ea quae in his versatur solertia oculos mentis nostrae perstringat et a veritate avertat. Si quis autem simplicem expositionem et omni quasi amictu nudam admittit orationem; observata serie ipsius sacrarum litterarum doctrinae, pro virili verba faciemus, atque ista explicabimus. Quod si et nobis sanctorum Patrum scriptis niti et his armis cum adversariis pugnare necessarium esset; simplicem et ipsi sequuti rationem dilucidioribus scripturis uteremur; iis nempe, quae evidentem et irrefragabilem sensum lectoribus ostenderent, non autem obscuris, nec iis, quae pro-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

μέναις διά τε τὰς τῶν ὑποκειμένων ὁμωνυμίας καὶ διὰ τὸ τῆς λέξεως καὶ τῶν ὀνομάτων ὁμιχλῶδές τε καὶ ἀμφιῤῥεπὲς πολλαχῶς ἑρμηνεύεσθαι. εὑρίσκομεν γὰρ πολλαχῇ τῆς θείας γραφῆς ἐπίκρυψίν τινα τοῖς ὀνόμασιν ὑποκαθημένην, ὡς τὸ εἰκός. ὥσπερ γὰρ οἱ τῶν βασιλέων θάλαμοι, καὶ ὁπόσα ἀνθρώποις ἱερά τε καὶ τίμια, ὑπὸ παραπετάσμασιν ἄλλα ἄλλοις καλύπτονται, ἵνα
E μήτε δήμοις ἀνοσίοις προκείμενα κιβδηλεύηται, μήτε περιφρονῆται διὰ τὸ τῆς καταλήψεως πρόχειρόν τε καὶ ἄπονον, οὕτω δὴ καὶ τὰ πλεῖστα τῆς θείας γραφῆς καὶ μάλιστα οἷς μυστικοί τινες ὑφεδρεύουσι λόγοι, καθάπερ ὑπὸ παραπετάσμασι καλύπτονται τοῖς τοιούτοις ὀνόμασιν, ὅσα πολὺν τὸν γνόφον ἐπισύρονται καὶ σκότος ἀποκρυφὴν ἑαυτῶν τίθενται καὶ κύκλῳ αὐτῶν τὴν σκηνὴν αὐτῶν. εὑρίσκομεν δὲ καὶ τοὺς θείους πατέρας, Βα-
F σίλειόν φημι καὶ Χρυσόστομον, Μάξιμόν τε καὶ Κύριλλον, παραγγέλλοντας, μὴ ὅσα τῶν ὀνομάτων, μηδ' ἐν ὅσοις ὑποκειμέ-
V. 255 νοις ἠχοῦσι ταὐτὸν, καὶ κατὰ τρόπον εὐθὺς ἐκλαμβάνειν ὁμοῦ τὸν αὐτὸν, μηδὲ ταῖς λέξεσι προσέχειν καθάπαξ τὸν νοῦν, ἀλλὰ ταῖς τῆς ὑποκειμένης ὑποθέσεως ἐννοίαις καὶ τὸν σκοπὸν ὁμοῦ καὶ τὴν πρόθεσιν τῆς μελετωμένης γραφῆς ἐξετάζειν, ὡς τὸ εἰ-
P. 315 κὸς, καὶ τοῖς προσώποις καὶ τοῖς καιροῖς ἀναλόγως καὶ καταλλήλως ἐφαρμόζειν καὶ συμβιβάζειν. φησὶ δὲ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ὅτι ταῖς προσηγορίαις τινὲς ὁμοῦ καὶ τὴν οὐσίαν παχυμερῶς συνδιαιρεῖσθαι δοξάζοντες ἀνάξια παντάπασι τῶν θείων ταῖς ἑαυτῶν ἐννοίαις δοξάζουσι. τοσαύτης τοίνυν διχοστασίας

21. ἐφαρμόττειν A.

pter multiplicem vocum significationem dictionisque ac verborum tenebras et ambiguitatem, in plures sententias accipi possent. Saepe enim in sacra Scriptura verbis quaedam obscuris involuta occurrunt; quod et consentaneum est. Ut enim regum thalami, aliaque quae sancta et magno in pretio ab hominibus habentur, aliis atque aliis velis occultantur, ne aut profano vulgo exposita contaminentur, aut quia omnibus absque labore pateant contemptui sint; sic etiam plurimi sacrae Scripturae loci, praesertim in quibus arcana quaepiam doctrina continetur, tanquam velis quibusdam, abscondyntur eiusmodi verbis, quae multam caliginem secum trahunt, et tenebras sibi latibulum ponunt et in circuitu suo tabernaculum sibi ipsis. Monent et sancti Patres, Basilius, Chrysostomus, Maximus et Cyrillus, non ea omnia verba, quae in omni materia eundem sonum edunt, statim eodem modo accipienda esse; neque mentem in verbis prorsus defigendam, sed propositi argumenti sententias intuendas, et scopum atque propositum Scripturae eius in qua versentur exquirendum, uti deceat, et personis atque temporibus apte convenienterque accommodandum et applicandum. Est et Gregorius Theologus auctor, quosdam res cum vocabulis consentire nec minutius dividi arbitratos opiniones divinis rebus indignas animo concepisse.

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

ἐπιχωριαζούσης περὶ τὰς λέξεις καὶ τὰ ὀνόματα, διὰ τὰς ὁμωνυμίας τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων, καὶ ἄλλως μὲν ἐπὶ θεοῦ λαμβάνεσθαι ὀφειλόντων αὐτῶν, ἄλλως δ' ἐπὶ τῆς γεννητῆς ταύτης καὶ ῥευστῆς φύσεως, τίς ἱκανὸς ἐφικέσθαι δὴ τῆς ἀξίας; εἰ γὰρ τοὺς θείους πατέρας ἐκείνους, τὰ τοῦ πνεύματος ὄργανα, B τοὺς πᾶσαν ὑπὲρ ἅπαντας ἀνθρωπίνην σοφίαν διεξελθόντας, εἰ οὖν ἐκείνους ἐν ταῖς θείων γραφῶν ἐξηγήσεσι διαφωνοῦντας εὑρίσκομεν πολλαχῇ καὶ μικροῦ τἀναντία πολλάκις διεξιόντας, διὰ τὸ γνόφῳ πολλῷ καὶ, οἷον εἰπεῖν, προπυλαίοις στεῤῥοῖς καὶ ἀδαμαντίνοις δορυφορεῖσθαι τὰς θείας ταύτας καὶ ὑψηλοτέρας ἐν- C νοίας· τί ἂν ἔχοι τις ἕτερος λέγειν, μήτε τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν ἐγγύς που τυγχάνων ἐκείνων καὶ ἅμα πολλῆς ἀπόζων τῆς μοχθηρᾶς ταύτης καὶ ὑλικῆς προσπαθείας; ἰδοὺ γὰρ, ἵνα σιωπῇ παραδράμω τὰ πλεῖστα, τὸ, „κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδὸν αὐτοῦ," ὁ μὲν θεῖος καὶ μέγας Βασίλειος περὶ τῆς ἐμφαινομένης τῷ κόσμῳ σοφίας εἰρῆσθαί φησι, μονονουχὶ φωνὴν ἀφιείσης διὰ D τῶν ὁρωμένων, ὅτι παρὰ θεοῦ γέγονε καὶ οὐκ αὐτομάτως ἡ τοσαύτη σοφία τοῖς ἀποτελεσθεῖσιν ἐμπρέπει· καθὰ καὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Δαβὶδ διηγεῖσθαί φησι τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ φωναῖς ἀλαλήτοις. ὁ δὲ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος τοῦ σωτῆρος τοῦτον εἶναι φάσκει τὸν λόγον· καὶ ἑξῆς ἑρμηνεύων, ὅσα μὲν μετὰ τῆς αἰτίας εὑρίσκει, τῇ ἀνθρωπότητι ταῦτα προστίθησιν, ὅσα δ' E ἁπλᾶ καὶ ἀναίτια, ταῦτα διελὼν λογίζεται τῇ θεότητι. ἀλλ'

19. ὁ Δαβὶδ add. A.

Cum igitur tanta sit de verbis et nominibus dissensio, propterea quod eadem nomina possunt rebus diversis convenire, atque aliter in Deo intelligenda sunt, aliter in hac orta et peritura natura: quis haec pro dignitate explicabit? Nam si sanctos illos Patres, Spiritus sancti instrumenta, qui omni humana sapientia caeteros omnes supergressi sunt, si ergo illos in sacrarum scripturarum enarrationibus saepenumero dissentire videmus, et fere contraria afferre, propter obscuritatem ingentem, qua divinae sententiae et altiores sensus veluti firmis atque adamantinis vestibulis muniuntur: quid alius aliquis dicat, nec humana sapientia cum illis conferendus, idemque pravis affectibus obnoxius, et corpoream labem totus redolens? Ecce enim (ut pleraque silentio dissimulem) illud: „Dominus creavit me principio viam suam," divinus ille et magnus Basilius de ea sapientia, quae in mundo apparet, dictum esse ait; quoniam haec tantum non voce edita per ea, quae sub aspectum oculorum cadunt testetur, se a Deo esse conditam et non casu extitisse, ut tanta in iis quae facta sunt sapientia emineret; quemadmodum et David caelos dixit Dei gloriam enarrare vocibus ineffabilibus. At magnus in theologicis Gregorius Servatoris hanc orationem esse ait, eamque ordine interpretans, quae cum causa esse coniuncta invenit, ea humanitati accommodat: quae vero simplicia et sine causa, distinguit ac

A. M. οὗτοι μὲν σκεύη τοῦ πνεύματος ὄντες καὶ πρὸς ἕνα βλέποντες
6836 σκοπὸν καὶ τὴν τοιαύτην διαφωνίαν ὥσπερ ἐκ διαφόρων ὁδῶν
ad
6849 πρὸς ἓν περιάγουσι τέλος, εὐσεβὲς δηλαδὴ καὶ σωτήριον. οἱ δὲ
Imp. Andron. Iunioris. τῶν ἀλλοτρίων αἱρέσεων ἡγεμόνες, πρόφασιν λαμβάνοντες τὸ
τῆς διανοίας δυσέφικτον τῶν γραφῶν, δίκην ἱεροσύλων κατα-
F ξαίνουσι ταύτας καὶ πρὸς ἀβύσσους πυθμένας καθέλκουσι τῶν
βλασφημιῶν. Εἰ γοῦν ἀναγκαῖον ἐτύγχανε καὶ ἡμῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁπλίζειν τὴν γλῶτταν κατὰ τῶν ἐναντίων, ὡς ἔφαμεν, οὐ τοιούτοις ἂν ἐχρησάμεθα τοῖς ὀνόμασιν, οἷς τὸ πολύτροπον καὶ πολυσχιδὲς ἐμφωλεύει τοῦ νοῦ, ἀλλὰ τοῖς ἀναμφισβητήτως ὡμολογημένοις καὶ συμπεφωνημένοις ἐξ ἀμφοῖν καὶ ὅσα εἰς ἐπινοίας ἄγουσιν ἡμᾶς ἐξ ἀνάγκης τῶν νοητῶν κατὰ τὸ ἁπλούστερον· ἐπεὶ πάμπολλα σφόδρα καὶ ταῦτα ἐπανθεῖ τῇ θείᾳ γραφῇ.
P. 316 ἐπεὶ δ' οὐκ ἀναγκαῖον τοῦθ' ἡμῖν ἐστιν ἐν τῷ παρόντι, ἐρη-
ρεισμένοις καὶ ἡδρασμένοις ἐπὶ ταῖς κρείττοσι ῥήσεσι καὶ ἀσφαλεστέραις, ταῖς τε εὐαγγελικαῖς δηλαδὴ καὶ ὡς ἄνωθεν τοῖς ὁσίοις πατράσι τὸ θεῖον τῆς πίστεως κεκύρωται σύμβολον (ταῦτα γὰρ ὅροι καὶ θέσεις ὡς ἀληθῶς γνωριμώτεραί τε καὶ ἀναπόδεικτοι)· σιωπῇ τὰς αὐτῶν φιλονείκους ἐνστάσεις καὶ ἀντιθέσεις ἀνατρέ-
V. 256 πειν μᾶλλον ἢ λόγοις, ἐμοὶ δοκεῖ δικαιότερον. εἰ δέ τις ἐνίσται-
B το, τοὺς θείους πατέρας συλλογισμοῖς πολλάκις χρωμένους παράγων ἐν τοῖς τοιούτοις· οὐκ ἂν ἔγωγε καίρια φάσκειν φήσαιμι τοῦτον. οὐ γὰρ ἵνα δείξωσιν, οὐδ' ὅ,τι ἐστὶ τὴν φύσιν ὁ θεὸς,

20. δοκεῖ add. A.

Divinitati attribuit. Enimvero hi, cum Spiritus vasa sint et ad eundem scopum colliment, tale dissidium velut diversis viis ad unum finem eumque pium ac salutarem inflectunt. Extranearum vero sectarum auctores, arrepta obscuritatis Scripturarum occasione, sacrilegorum instar eas dilacerant et in extremam blasphemiarum abyssum detrudunt. Quod si nobis etiam in praesentia esset opus linguam contra adversarios acuere, ut diximus, non iis vocabulis uteremur, in quibus sententia multiplex et varia lateret; sed iis, quae extra omnem controversiam consentientibus animis utrique confiterentur, quaeque necessario nos ad cogitanda ea deducerent, quae simpliciori sensu intelligerentur. Nam et huiusmodi permulta e sacris litteris velut efflorescunt. Sed quia nobis id hoc tempore non est necessarium, qui melioribus et tutioribus dictis, evangelicis videlicet, et sacro fidei Symbolo, a sanctis Patribus olim sancito, nitimur et veluti fundamento insistimus (hi enim limites, haec pronunciata revera sunt notiora, nullamque demonstrationem requirunt): silentio rixosas illorum contentiones et adversationes quam disputationibus evertere mihi videtur esse aequius. Quod si nobis occurritur ab aliquo, sanctos Patres saepe syllogismis usos in eiusmodi quaestionibus, eum ego haud opportuna dicere affirmarim. Neque enim eo id fecerunt, ut ostenderent, quae Dei natura esset, aut quae filii

οὐθ' ὅ,τι ἐστὶν υἱοῦ γέννησις, οὐθ' ὅ,τι ἐστὶ πνεύματος ἁγίου ἐκπόρευσις, ἀλλ' ἵνα μᾶλλον ἄλλως ἐπίσχωσι τοὺς ἀτάκτως τῇ θεολογίᾳ ἐπιπηδῶντας. εἰ δ' οὖν, λεγέτω μοί τις παρελθὼν, τί βουλόμενος ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος οὑτωσὶ σχηματίζει τὸν λόγον πρὸς τοὺς ἐριστικῶς ἐρωτῶντας περί τε τῆς τοῦ υἱοῦ C γεννήσεως καὶ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως· „εἰπέ μοι," φάσκων, „σὺ τὴν ἀγεννησίαν τοῦ πατέρος, κἀγὼ τὴν γέννησιν τοῦ υἱοῦ φυσιολογήσω καὶ τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ πνεύματος, καὶ παραπληκτίσομεν ἄμφω, εἰς θεοῦ μυστήρια παρακύπτοντες· καὶ ταῦτα τίνες; οἱ μηδὲ τὰ ἐν ποσὶν εἰδέναι δυνάμενοι, μηδὲ ψάμμον θαλασσῶν καὶ σταγόνας ὑετοῦ καὶ ἡμέρας D αἰῶνος ἐξαριθμεῖσθαι, μὴ ὅτι γε θεοῦ βάθεσιν ἐμβατεύειν καὶ λόγον ὑπέχειν τῆς οὕτως ἀῤῥήτου καὶ ὑπὲρ λόγον φύσεως." καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν, τοῦ ἐναντίου ζητοῦντος ὑπόδειγμα καὶ ὁμοίωσιν καὶ „δός μοι" λέγοντος „ἐκ τοῦ αὐτοῦ τὸ μὲν υἱὸν, τὸ δὲ οὐχ υἱὸν, εἶτα ὁμοούσια, καὶ δέχομαι θεὸν καὶ θεὸν," ἀποκρίνεται λέγων· „δός μοι καὶ σὺ θεὸν ἄλλον καὶ φύσιν θεοῦ, καὶ δώσω σοι τὴν αὐτὴν τριάδα μετὰ τῶν αὐτῶν ὀνομάτων τε καὶ πραγμάτων. εἰ δὲ εἷς θεὸς μία φύσις ἡ ἀνωτάτω, πόθεν παρα- E στήσω σοι τὴν ὁμοίωσιν;" λίαν γὰρ αἰσχρὸν, καὶ οὐκ αἰσχρὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ μάταιον ἐπιεικῶς, ἐκ τῶν κάτω τῶν ἄνω τὴν εἰκασίαν λαμβάνειν καὶ τῶν ἀκινήτων ἐκ τῆς ῥευστῆς φύσεως, καὶ, ὅ φησιν Ἡσαΐας, ἐκζητεῖσθαι τὰ ζῶντα ἐν τοῖς νεκροῖς. διὰ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ φησιν· „ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ὅρων ἱσταμε-

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

generatio, aut quae Spiritus sancti processio: sed potius, ut eos coercerent, qui sine ulla modestia in theologiam invaderent. Alioqui dicat mihi aliquis, quo consilio magnus ille theologus Gregorius eos, qui contentiose de generatione Filii et de Spiritus sancti processione interrogabant, hac verborum figura aggressus sit: „Dic mihi," inquit, „quo pacto Pater natus non sit, et ego naturam generationis Filii explicabo et Spiritus processionem; et ambo insaniemus, in arcana Dei curiosos oculos inserentes: ii praesertim, qui nec ea, quae ante pedes sunt, intelligere possumus, non arenam maris, non guttas pluviarum, nec dies saeculi enumerare: tantum abest, ut in Dei profunditates descendere et adeo ineffabilis naturae et omnem rationem superantis rationem reddere queamus." Ac paulo post iterum, adversario quaerente specimen et similitudinem, ac „Da mihi," inquiente, „ex eodem partim Filium, partim non Filium, deinde et eandem substantiam; ac Deum et Deum admittam:" respondet: „Dato et tu mihi Deum alium et naturam Dei; et ego tibi eandem Trinitatem dabo, cum iisdem et nominibus et rebus. Si vero unus est Deus, una suprema natura: unde tibi afferam similitudinem?" Est enim valde turpe, nec modo turpe, sed et perabsurdum, ex inferioribus superiorum petere imaginem, et eorum quae immota sunt ex iis quae fluxa et caduca, et quod Esaias ait, viventia in mortuis requirere. Quapropter etiam alibi ait: „Intra limites nostros

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

νοι τὸ ἀγέννητον εἰσάγομεν καὶ τὸ γεννητόν· καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ὥς φησιν αὐτὸς ὁ θεὸς καὶ λόγος." ταῦτα δὴ τοίνυν οὐ θέλοντός ἐστι κατασκευάζειν ὅ,τι ἐστὶ ταῦτα, ἀλλ' ἀνασοβοῦντος καὶ ἀποτρέποντος τοὺς ἀλόγως εἰς τοιαύτας κατα- F σκευὰς καταφεύγοντας. πῶς γάρ; ὃς οὐδ' ὀνόματά φησι προσή- P. 317 κοντα φύσει θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἔστιν εὑρεῖν. ὀνομάζομεν γάρ, ὡς ἡμῖν ἐφικτόν, ἐκ τῶν ἡμετέρων τὰ τοῦ θεοῦ. „εἰ γὰρ τῶν νοητῶν (φησὶν) ἔσχατα ψυχὴ καὶ λόγος κύριον οὐ κέκτηνται τοὔνομα· ψυχὴ μὲν γὰρ ὀνόματι θηλυκῷ προσαγορεύεται, τοιαύτην οὐκ ἔχουσα φύσιν, καὶ ὁ λόγος δ' ἄῤῥενος φύσεως ἥκιστα ὢν ἀῤῥενικὸν καὶ αὐτὸς ἐκτήσατο τοὔνομα· εἰ οὖν ταῦτα κύριον οὐ κέκτηνται τοὔνομα, πῶς ἂν τὰ πρῶτα καὶ πάντων ἐπέκεινα B τῶν νοητῶν νοητὰ κυρίοις ὀνόμασιν ἐπικεκλῆσθαι φήσαιμεν"; τοσαύτης τοίνυν νυκτὸς ἐπιπροσθούσης τῇ ἡμετέρᾳ διανοίᾳ τῶν τε νοημάτων καὶ ὀνομάτων, τίς ἂν ἐν τούτοις συλλογίζεσθαι δυνηθείη; εἰ δέ τις ἐπιχειροίη, διπλῶς ἁμαρτάνει. οὔτε γὰρ οἶδεν ἐν τούτοις οὐδὲν καὶ ἅμα λέληθεν ἑαυτὸν οὐκ εἰδώς. ὁ δ' οὐκ εἰδὼς ὅτε δεῖ καὶ ὅπη δεῖ συλλογίζεσθαι, οὐδ' ὅτε δεῖ συλλογιζόμενος, C συλλογίσεται οἷα δεῖ καὶ ὅπως δεῖ· εἰ δ' αὐτὸς ἴσως, ἀλλ' οἵ γε ἀκούοντες δι' ὑποψίας ποιήσονται τὰ λεγόμενα καὶ φυλάξονται, V. 257 ἀφέλειάν τε καὶ ἄνοιαν ἅπαξ αὐτοῦ καταγνόντες. τάχα δ' ἂν καὶ σιωπῇ παντελεῖ τὰς τῶν ἀτόπων ἐκείνων ἔριδας καὶ οἱ θεῖοι ἐκεῖνοι πατέρες ἀπεκρούσαντο, εἰ μὴ ἐς ἀνάγκας καὶ ἄκοντες

3. δὴ add. A. 5. πῶς γὰρ οὐδ' ὀνόματα A. 13. φήσομεν A.

consistentes ingenitum et genitum inducimus, et id quod e Patre procedit, ut ipse Deus et Verbum ait." Haec igitur eius sunt, non qui asserendo constituere velit, quid haec sint, sed eius, qui repellat et deterreat eos, qui temere ad huiusmodi assertiones confugiunt. Ecquomodo autem aliter sentiat, qui ne vocabula quidem Dei naturae congruentia reperiri ab hominibus posse affirmat? Res enim divinas nostris nominibus, ut licet, exprimimus. „Nam si in iis," inquit, „quae intelliguntur, ea quae infimum locum obtinent, nempe ψυχὴ et λόγος, propriis nominibus carent (etenim ψυχὴ foemineo nomine appellatur, cum ea eius natura non sit, et λόγος masculino, etsi eius non sit mascula natura); ea intellectilia, quae omnium prima sunt et omnem intellectum superant, propriis appellari nominibus quomodo affirmabimus?" Cum igitur tantae et notionum et appellationum tenebrae nostrae menti offundantur, quis ratiocinari in his queat? Quod qui conatur, bifariam peccat. Neque enim horum quicquam novit, simulque ea se ignorare ignorat. Qui autem ignorat, quando et ubi oporteat ratiocinari, ne tum quidem cum ratiocinandum erit, ea quae oportet atque eo modo quo oportet argumentando concludet. Quod etsi fortasse praestet, tamen suspecta erit audientibus eius oratio, qui eum ut simplicem et amentem semel reprobatum cavebunt. Fortassis etiam sancti illi Patres istiusmodi absurdas contentiones silentio prorsus repulissent, nisi inviti eas refutare coacti essent, cum populum, nea-

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

ἀντιλέγειν ἥγοντο, ῥᾷστα τὸν ὄχλον ὁρῶντες ταῖς ἄλλοτε ἄλλως ἐπιφυομέναις αἱρέσεσι προσιόντα διὰ τὸ ἀνέδραστον ἔτι περὶ τὴν πίστιν καὶ οὐ σφόδρα τοι ἀναμφίβολον. νῦν δ᾽ οὕτω βεβαιωθέντων καὶ στηριχθέντων εἰς τὴν πίστιν τοῦ πλήθους, ὥστε θᾶττον ἂν ἴδοι τις τὸν σίδηρον μεταθέντα τὴν φύσιν, ἢ τούτους D βραχὺ τῶν πατρίων μεταθεμένους δογμάτων, τίς χρεία λόγων ὠφελησόντων οὐδέν; καὶ γὰρ ἵνα κἀγὼ τὰ τοῦ Ἀποστόλου κατὰ καιρὸν φθέγξωμαι, πέπεισμαι, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε E μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε κτίσις ἑτέρα δυνήσεται τούτους τῶν πατρίων ἀποστῆσαι θεσμῶν καὶ δογμάτων. ἔπειτα, εἰ μὲν πρώτως ἤδη ταῦτ᾽ ἐνοχλοῦντες ἦσαν καὶ πρώτοις ἡμῖν τὰ τοιαῦτα προὐτίθεσαν, ἴσως ἂν καὶ αὐτοὶ πρὸς λόγων ἀγῶνας παρεσκευαζόμεθα τήμερον ξὺν γε θεῷ. ἐπεὶ δὲ πάλαι ταῦτ᾽ ἐξήτασται καὶ τάξιν εἰλήφεισαν τὴν προσήκουσαν καὶ τὸ F κῦρος λαμπρὸν παρεπέμφθη τῷ χρόνῳ, κἀνταῦθα πολλάκις ἐνδημήσαντες οὗτοι πολλάκις καὶ ἀπεκρούσθησαν· ποῦ δίκαιον τοῖς πάλαι καλῶς δεδογμένοις τήμερον ἡμᾶς ἐνοχλεῖν καὶ ἀνήνυτα μοχθεῖν, ἀνακυκλοῦντας ἀεὶ τὰ αὐτά; καὶ τούτοις μὲν ἀνεπαχθὲς τοῦτο καὶ σφόδρα τοι περισπούδαστον. λογισμοὺς γὰρ ἐκ λογισμῶν ἀμείβοντες ὑποσαίνοντάς τε καὶ ὑπισχνουμένους ἀεὶ τὰ βελ- P. 318 τίονα, ἢ περιτρέψειν ἠλπίκασι τὴν ἧτταν ὀψὲ τοῖς αὐτῶν ἐναντίοις ἡμῖν καὶ τὸ φθάσαν αἶσχος ἀποτρίψεσθαι, ἢ πολλὴν τῆς συνόδου καταχεαμένους τὴν γλωσσαλγίαν μετὰ τῆς συνήθους ὀφρύος, ἔπειτα ἐξελεύσεσθαι διασπείροντας πανταχῇ φήμην ἀναιδείας με-

dum in fide stabilitum nec omnis dubitationis expertem, alias aliis sectis suborientibus facile adhaerere vidissent. Nunc autem cum multitudo ita confirmata et in fide defixa sit, ut ferri naturam facilius mutes, quam eos paululum a patriis dogmatibus abducas: quid opus est disputationibus nihil profuturis? Ut enim et ipse Apostoli verbis apposite utar, certus sum, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit istos a patriis institutis et decretis abducere. Deinde si iam nunc primum et primis nobis molesti essent Latini ista proponentes; fortassis et ipsi ad verborum concertationes Deo propitio hodie accingeremur. Sed quum olim haec examinata et ita ut decebat definita et diuturnitate temporis luculenter confirmata sint; atque isti saepius huc profecti subinde repudiati fuerint: quo iure ea quae olim recte decreta sunt hodie turbabimus et inani labore eadem semper repetemus? Quod istis quidem nec grave est, et summo studio quaeritur. Nam aliis atque aliis rationibus comminiscendis, iis videlicet, quae ipsis blandiantur et subinde meliora promittant, aut victoriam sibi de adversariis nobis, conversa fortuna et abolito vetere probro, cessuram pollicentur: aut ubi mala multa in conventum nostrum solito cum supercilio dixerint; tum demum famam de victoria

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

στὴν καὶ κλέπτουσαν τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἐστήσαντο τρόπαιον, οἷα τὰ σφῶν αὐτῶν σμικρολογήματα. ἀλλ' ἡμῖν γε οὐ προδιδόναι τὸ μεγαλοπρεπὲς ἡμῶν δεῖ, οὐδ' ἃ συμφέρει τοῖς ἐναντίοις, ταῦθ' ἡμᾶς πράττειν χρεών· ἀλλὰ ταῦθ' ἡμᾶς μᾶλλον, ἅπερ ἡμῖν. B ποῦ δ' οὐκ ἂν ἀγνωμοσύνης εἴη ἐλαῦνον, Ἑλλήνων μὲν ὁπόσοι Πυθαγόρειοί τε καὶ Ἐπικούρειοι, τούτους οὕτω τοι θεῖα καὶ ἀναντίῤῥητα τὰ τῶν διδασκάλων οἴεσθαι δόγματα καὶ θεσπίσματα, ὡς σιωπῇ τὰ σφίσι λεγόμενα δέχεσθαι, μήτ' ἀμφιβάλλουσαν ἀκοὴν, μήτε γλῶτταν προϊεμένους ἀντίφωνον· ἡμᾶς δὲ τοῖς θείοις C νόμοις καὶ δόγμασι τῶν τῆς ἡμῶν ἀρχηγῶν εὐσεβείας καὶ πίστεως οὐ μάλα ἐθέλειν ἀναποδείκτοις καὶ οἷά τισιν ὅροις κεχρῆσθαι, ἀλλ' ἀμφιβαλλόντων καὶ πολυπραγμονούντων ἄλλων ἀνέχεσθαι καὶ κατακερματιζόντων τὸν νοῦν, καθάπερ ποιοῦσι καὶ οἱ πολέμιοι τὰ λάφυρα ξύν γε πολλῇ περιέλκοντες ἀκοσμίᾳ. εἰδέναι μέντοι καὶ τοῦτο χρεὼν, ὡς οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ καθ' ἕνα γε τὸν τρόπον τὰς τῶν θείων πατέρων γραφὰς ἐκλαμβάνειν δέον. τὰ μὲν D γὰρ αὐτῶν διδασκαλικώτερόν τε καὶ οἰκονομικώτερον ἐξεδόθη τὸν τρόπον, καταλλήλως μὲν τοῖς προσώποις καὶ τοῖς ἄλλοτε ἄλλως ἀνθοῦσι καιροῖς· εὐσεβῶς δ' ἅπαντα· αἱ μὲν γοῦν τῶν γραφῶν οὕτως ἐξεδόθησαν, αἱ δὲ δογματικῶς, αἱ δὲ ἐγκωμιαστικῶς, αἱ δὲ ἀγωνιστικῶς. οὔτ' οὖν τὰς ἄλλοθεν ἀγωνιστικὰς ἄλλοσε μεταφέρειν χρεών. ἐπεὶ οὐδ' εἴ τις πολεμίοις μαχόμενος καὶ ὅλην ἀπασχολῶν τὴν διάνοιαν ἐς τὸ ξίφος καὶ τὴν ἀσπίδα πρὸ ποδῶν E ἱστάμενον τὸν συστρατιώτην ἐξώθησεν, οὔτε νόμον ἡγεῖσθαι τὸ

reportata impudentissimam sparsuros se ubique sperant, dissimulata veritate; quae est eorum vaniloquentia. Verum nos committere haud decet, ut dignitatis nostrae amplitudinem prodamus: neque ea, quae e re adversariorum sunt, sed ea potius, quae nobis expediunt, agere debemus. Quantae porro vecordiae esset, cum Graeci illi, qui Pythagoram aut Epicurum auctorem sequuntur, adeo divina et certa putent dogmata ac decreta magistrorum, ut quicquid illi dixerint, taciti ipsi admittant, ac neque auribus dubitanter accipiant, neque linguam contra exserant; nos legibus et decretis primorum religionis et fidei nostrae auctorum nolle citra demonstrationem uti ac iis velut certis limitibus insistere, sed alios ferre disceptantes et curiose inquirentes et mentem quasi minutim concisam in diversa trahentes, non aliter quam hostes hostium spolia diripere ac foedissime distrahere solent? Caeterum illud quoque scire est operae pretium, non simpliciter, nec uno modo sanctorum Patrum scripta intelligenda esse. Quorum alia ad institutionem et utilitatem legentium accommodate edita sunt; personarum quidem et temporum habita ratione, sed religiose omnia; quaedam inquam sic edita; alia dogmatice, alia encomiastice, alia denique contentiose. Quae contentiosa, ea non debent aliunde alio transferri. Neque enim si quis pugnans cum hostibus et toto animo in gladium et clypeum intentus commilitonem ante pedes stantem disturbaverit, vel lex ea putanda

πεπραγμένον, οὔτε τῷ πεπραχότι δίκαιον ἐγκαλεῖν, τῆς ἀνάγκης A. C.
ἄλλοσε τηνικαῦτα περισπώσης τὸν λογισμὸν καὶ ἥκιστα συγχω- 1328 ad
ρούσης ἄλλως πεπρᾶχθαι τὸ πεπραγμένον. οὔτ' οὖν τοῦθ' οὕτω 1341
χρὴ ποιεῖν, οὔτε μὴν ταῖς ἐγκωμιαστικαῖς ὡς νόμοις κεχρῆσθαι. Imp. Andron. Iunioris.
αὐτονομία γὰρ ἐκ τῆς τέχνης καὶ τοῖς ἐγκωμιάζουσι δέδοται λέ- V. 258
γειν ὅσα βουλομένοις εἴη ἄν. ὅσας γε μὴν δογματικῶς τε καὶ ἀπο- F
φαντικῶς ἐκεῖνοι ἐξενηνόχασι, τούτοις δ' ἄρα ἀνέγκλητόν τε καὶ
ἀσφαλὲς οἷά τισι κανόσι καὶ στάθμαις πρὸς τὴν πίστιν κεχρῆ-
σθαι. ἐγὼ τοίνυν ὥσπερ τοὺς Ἰταλοὺς διασύρω καὶ μέμφομαι,
ἰταμῶς οὑτωσὶ καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ὀφρύος τῇ θεολογίᾳ ἐπι-
πηδῶντας, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον αἰσχρὸν καὶ παλίμβολον ἥγημαι,
ὧν μὲν ἐπαινοῦμεν τἀναντία ποιεῖν ἡμᾶς, οἷς δὲ ψέγομεν τὰ πα-
ραπλήσια. οὐ γὰρ ὅτι ἐκεῖνοι τολμηροὶ καὶ θρασεῖς περὶ τὰ τοι- P. 319
αῦτα, διὰ τοῦτο καὶ ἡμᾶς ἕπεσθαι δεῖ· οὐδ' ὅτι τῆς εὐθείας
ἐκεῖνοί γε ἐξετράποντο καὶ ἡμᾶς τῶν καθεστώτων χρεὼν ἀμελεῖν·
ἀλλ' ἀκλινεῖς τῶν προσηκόντων ὅρων ἱσταμένους ἐντὸς τοὺς τοι-
ούτους παρακρούεσθαι κρότους, καθάπερ προβλῆτες ἀτίνακτοι
τὰ προσπίπτοντα κύματα. δέδοικα γάρ, μὴ καπνὸν φεύγοντες
εἰς πῦρ βλασφημίας ἐμπίπτωμεν. ἃ γὰρ παρ' Ἕλλησι πάλαι τε-
θρύλληται περὶ Πλάτωνος, ὡς ἐκείνου γε παρὰ Διονύσιον τὸν B
τῆς Σικελίας ἐπιδημήσαντος τύραννον κονιορτοῦ τὰ βασίλεια ἐνε-
πίμπλαντο, περὶ τὰς γραμμικὰς ἀσχολίας τηνικαῦτα τῶν πλεί-
στων ὁρμώντων, τοῦτο δὴ καὶ παρ' ἡμῖν τρόπον ἕτερον γίγνεται
σήμερον. οὕτω γὰρ καὶ παρ' αὐτοῖς εἰπεῖν τοῖς βαναύσοις ἐκ-
κέχυται τὰ θεολογίας μυστήρια καὶ οὕτω κεχήνασιν ἅπαντες ἐπὶ

est, vel is accusandus, qui id fecit, cogitationem alio trahente necessitate et minime sinente, ut id, quod factum est, aliter fieret. Itaque illud cavendum: item ne iis, quae encomiastice dicta sunt, pro legibus utamur. Nam laudantibus ars ipsa quidvis dicendi licentiam dedit. Quae vero dogmatice et sententiose enunciata sunt, iis demum rectum et tutum est veluti regulis et amussi quoad fidem uti. Ego vero sicut Italos improbo et reprehendo, adeo temere et arroganter in theologiam irruentes; ita etiam turpe et levitatis esse duco, eorum quae probamus facere nos contraria, eorum vero quae improbamus similia. Non enim quia confidentes illi sunt et audaces in huiusmodi rebus, idcirco nos eorum exemplum sequi par est; neque eo, quod iidem a recta via deflexerunt, et nos ea negligere oportet, quae recte constituta sunt. Quin potius immoti intra legitimos terminos consistamus, et istiusmodi strepitus repellamus, sicut rupes inconcussa fluctus incurrentes propulsat. Vereor enim, vereor, ne fumum fugientes in blasphemiae flammam incidamus. Quod enim a veteribus Graecis de Platone iactatum est, cum is ad Dionysium Siciliae tyrannum hospes venisset, regiam pulvere impletam fuisse, cum plerique describendis lineis incumbere illico coepissent; id et apud nos hodie alio modo accidit. Etenim ipsis, ut ita dicam, cerdonibus patent effusa theologiae mysteria, quorum rationibus syllogi-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

τῷ συλλογιστικῶς ἐμβατεύειν τοῖς λόγοις αὐτῶν, ὥσπερ ἐπὶ τῇ χλόῃ καὶ ταῖς νομαῖς τὰ βοσκήματα. καὶ οἱ τὸ πιστεύειν ὀρθῶς ἀμφίβολον ἔχοντες, καὶ οἱ μηδ' ὅπως δεῖ πιστεύειν εἰδότες μηδ' ὅ,τι ἐστὶν ὃ πιστεύειν φασὶν, ἀγορὰς καὶ περιπάτους καὶ θέατρα C πάντ' ἐμπεπλήκασι τῆς θεολογίας καὶ οὐδὲ τουτονὶ τὸν ἥλιον αἰσχύνονται μάρτυρα τῆς ἀναιδείας ποιούμενοι. πῶς δ' οὐκ ἂν εἴη τῶν σφόδρα ἀτοπωτάτων, πάλαι μὲν ὁπότε τὰ Ἑλλήνων ἤκμαζε δόγματα, τάξιν ἐπιπολάζειν καὶ ἃ τοῖς Δελφῶν θεολόγοις D ἐφεῖται μυστήρια, μηδενὶ τῶν ἄλλων ἐξεῖναι μήτε λέγειν μήτε περινοεῖν, κἂν Σωκράτης ᾖ, κἂν Πλάτων, κἂν εἴ τις ἐπὶ σοφίᾳ περιφανής τε καὶ διαβόητος· παρ' ἡμῖν δὲ, οἷς ἀκίβδηλον τὸ τῆς εὐσεβείας ὁμολογεῖται μυστήριον, οὑτωσὶ βεβηλοῦσθαι τὰ θεῖα καὶ πᾶσι τοῖς θεολογεῖν βουλομένοις εἶναι τοῦτ' ἐφειμένον καὶ αὐτοχειροτόνητον. ἀλλ' ὁ πολὺς ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος E τοσοῦτον ἀποδειλιᾷ πρὸς θεολογίαν τὴν γλῶτταν κινεῖν, ὥσπερ τὴν χεῖρα πρὸς φλόγα πυρός. ὥστε καὶ πολλοὺς πρὸς παραίτησιν προβάλλεται λόγους, ἐν οἷς οὔθ' ἑαυτὸν ἐγχειρεῖν προθυμούμενον τοῖς περὶ θεοῦ δείκνυσι λόγοις, οὔτε τὸν ἐγχειροῦντα θρασέως ἀποδέχεται. „οὔτε γὰρ ἐπαινετὸς," φησὶν, „ὁ πόθος, ἀλλὰ καὶ φοβερὸν τὸ ἐγχείρημα." παρεισάγει δὲ καὶ Ὀζᾶν ἐκεῖνον, F ὃς τῆς κιβωτοῦ πάλαι ψαῦσαι τολμήσας μόνον ἀπώλετο, φυλάσσοντος, φησὶ, τοῦ θεοῦ τῇ κιβωτῷ τὸ σεβάσμιον. εἰ δὲ καὶ βασιλεὺς τάχιστ' ἂν ἐξ ἀνθρώπων ποιήσειεν, εἴ τις τῶν ὑπηκόων

17. προθυμούμενον om. A. 20. καὶ ante Ὀζᾶν add. A.

stica arte penetrandis ita omnes incumbunt et inhiant, ut pecudes herbis et pascuis. Atque ii, quorum fides an recta sit ambiguum est, nec non ii, qui quomodo sit credendum et quid sit illud, quod vocant credere, ignorant; ii inquam et fora et porticus et theatra omnia theologia compleverunt, neque solem hunc impudentiae suae facere testem reverentur. Et quid absurdius cogitari queat, quam cum olim Graecorum dogmata florerent, certum ordinem extitisse, et mystica arcana, Delphorum theologis commissa, nulli alii vel vulgare vel indagare licuisse, sive is Plato, sive Socrates esset, aut quivis alius sapientiae laude celebris: apud nos autem, qui sincerum verae religionis mysterium profitemur, ita res divinas profanari et quibuslibet de iis disserendi potestatem dari, vel potius quemlibet eam sibi ipsi arrogare? Gregorius vero divinarum rerum peritissimus linguam ad theologicas disputationes appellere sic reformidat, ut manum ad flammam. Proinde multis verbis se excusat, declaratque, se non libenter accedere ad disputandum de Deo, et eos qui id temere audeant improbat. „Neque enim," inquit, „laudabile est desiderium, sed et conatus ipse formidabilis." Et Ozae exemplum adducit, qui Arcam olim solummodo attingere ausus periit; Deo, inquit, reverentiam Arcae debitam sic asserente. Quod si rex eum quam primum e medio tolleret, qui regiam coronam impu-

ἀναιδῶς ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς τὸ βασιλικὸν ἐπιθεῖναι τολμή- A. C.
σειε στέφος, πόσων ἂν εἴη κεραυνῶν καὶ πρηστήρων ἄξιος, εἴ τις 1328
αὐτονομίᾳ θρασύτητος οὑτωσὶ τῆς θεολογίας κατατολμᾷ; ἐθέλω ad 1341
γὰρ καὶ μικρὸν ἐκ τῶν πάλαι προσθεῖναι τῷ λόγῳ διήγημα, τῇ Imp. Andron. Iunioris.
ὑποθέσει πάνυ τοι σφόδρα προσῆκον. Ἀλέξανδρόν φασιν, ἐκεῖνον V. 259
τὸν Μακεδόνα, μετὰ τὸν πολὺν ἐκεῖνον δρόμον καὶ τὰ μεγάλα τρό- P. 320
παια, ἐπειδήποτε ῥᾳστώνης ἕνεκά τινος καὶ θυμηδίας ἐπιβὰς τριή-
ρους ἔπλει περισκοπῶν καὶ ποταμὸν τὸν Εὐφράτην, ἐκπίπτει τῆς
αὐτοῦ κεφαλῆς, συμβὰν οὑτωσί πως, ἡ βασιλικὴ καλύπτρα περὶ
μέσον τὸν ποταμόν· ἣν τάχιστά τις τῶν ναυτῶν εἰλήφει διανηξά-
μενος· καὶ αὐτὴν μὲν τῇ χειρὶ βαστάζειν ἅμα καὶ νήχεσθαι μὴ
ἔχων, τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ περιθεὶς ἐξενήξατο κομίζων ταύτην τῷ B
βασιλεῖ· ὅ γε μὴν βασιλεύς, ὅτι μὲν τὴν βασίλειον καλύπτραν αὐτῷ
διεσώσατο, τάλαντον ἐδωρήσατο· ὅτι δ' αὐτὴν ἀναξίως τῇ ἑαυτοῦ
κεφαλῇ περιέθηκεν, ἀφαιρεῖται τῆς κεφαλῆς τὸν ἄνθρωπον. εἰ
δ' ἄνθρωπος ἄνθρωπον οὐκ ἠνέσχετο τὴν αὐτὴν ἑαυτῷ περιθέντα
καλύπτραν ζῶντα βλέπειν ἐᾶσαι τοῦ λοιποῦ τὴν τὰ πάντα βό-
σκουσαν αἰθερίαν λαμπάδα, τί φήσομεν περὶ τῶν ἀδεῶς οὑτωσὶ
τῇ θεολογίᾳ ἐπιπηδώντων καὶ ταῦτα μήτε δαίμονας δυναμένων C
ἐκβάλλειν, μήτε θάλασσαν τέμνειν, μήτε ποταμοὺς ὑδάτων πα-
ρασκευάζειν ἐκβλύζειν ἐκ πέτρας, ἵνα τούτοις γοῦν μεταπείσωσι
τοὺς πολλοὺς καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ὡς εἰκὸς ἀνθελκύσωσιν; ἀλλ'
ἐγὼ μὲν ἃ συμφέρειν ἐνόμισα, ταῦτα καὶ λέγειν προῆγμαι. εἰ δὲ
καὶ τοῖς ἀκούουσιν ἀκοῆς ἄξια ταῦτα φανείη, τῷ θεῷ χάρις τῷ D

denter suo capiti imponere auderet; quot fulmina, quot turbines is meretur, qui temerario ausu irrumpere in theologiam non dubitat? Volo enim brevem narratiunculam veteris memoriae, huic negotio valde consentaneam, subiungere. Alexandrum aiunt, Macedonem illum, post longum victoriarum cursum et magnos triumphos cum animum relaxare et recreare vellet, triremi conscensa in Euphrate navigasse circúmspectantem, ac in medio flumine diadema illi fortuito e capite delapsum esse: quod cum nauta quidam natando provectus apprehendisset, et quia manu gestare ac simul natare non poterat, capiti suo imposuisset, ac denique enatans ad regem reportasset; homini illi, quod regium diadema servasset, talentum donavisse; sed quia idem diadema indigne capiti suo imposuisset, caput abstulisse. Quod si homo hominem, qui eodem secum pileo usus foret, vivum ferre non potuit, neque ultra passus est omnium rerum altricem intueri solis lucem, quid de iis dicemus, qui adeo petulanter in theologiam irrumpunt? idque cum neque daemones eiicere, neque mare interscindere, nec aquarum amnes e rupibus elicere possint, ut istis saltem inductum vulgus dedoceant atque adeo in suas partes trahant. Ego vero quae utilia esse iudicavi, ea in medium proferenda esse censui. Quae si auditoribus digna auditu visa sunt, Deo accepta refero; qui, quicquid pulchrum, largitur. Sin minus,

A. M. 6836 ad 6849 A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

πάντων καλῶν χορηγῷ. εἰ δ᾽ οὖν, σκεπτέον τὸ βέλτιον." (Γ.) Ταῦτα διεξελθὼν ὁμόστοιχα λέγειν ἔδοξα τοῖς ἐλλογιμωτέροις τῶν ἐπισκόπων τοῖς τε ἄλλοις καὶ μάλιστα Δυῤῥαχίου τῷ πάνυ· ὃς πολιᾷ βίου καὶ συνέσεως ὀξύτητι καὶ μεγαλοφυΐᾳ γνώμης διέπρεπεν ἐν τοῖς ἐπισκόποις, λόγῳ τε τὴν ἀρετὴν κοσμῶν καὶ ἀρετῇ τὸν λόγον. οἷς ἀκολουθεῖν πεπείκασιν ἑαυτοὺς καὶ ὅσοι μὴ λόγοις τὴν γλῶσσαν ὁπλίζειν ἐδύναντο, πᾶσαν ἐριστικὴν ἐξ ἀνάγκης ἀποθέμενοι γνώμην. E (Δ.) Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ ὁ δεσπότης τετελεύτηκε Κωνσταντῖνος, ἑαυτῷ γε συνθάψας ὁμοῦ καὶ τὰς ἀκαίρους τῶν πολλῶν προσδοκίας.

9. γε om. A.

quaerenda sunt meliora." (III.) Haec cum dixissem, visus sum eruditiorum episcoporum opinioni congruentia dixisse, cum aliorum, tum maxime Dyrrhachini, viri praestantissimi; qui et senili gravitate et ingenii acumine et animi magnitudine inter episcopos excellebat, ac virtutem eruditione et eruditionem virtute ornabat. Hos ii sibi sequendos putaverunt, qui eloquentia non valebant, omne contentionis studium coacti abiicere. (IV.) Hoc tempore etiam Despota Constantinus decessit, et una secum inanem vulgi exspectationem sepelivit.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΙΑ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER UNDECIMUS.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

Περὶ τῆς νήσου Μιτυλήνης. Περὶ τῆς Φωκαίας. Περὶ τῆς ἐν Βυζαντίῳ στάσεως καὶ ὅπως συνέστειλε ταύτην ἡ Καντακουζηνή. Περὶ τῆς κρίσεως τῶν στασιασάντων, ἐν ᾗ καὶ δημηγορία τοῦ βασιλέως. Περὶ τῆς ἐφόδου τῶν Σκυθῶν. Περὶ τῶν ἡγεμόνων Τραπεζοῦντος καὶ Αἰτωλίας. Περὶ τῆς τῶν κριτῶν καταλύσεως. Περὶ τῶν κατὰ τῶν Τούρκων τροπαίων τοῦ βασιλέως. Περὶ τοῦ φανέντος κομήτου. Περὶ τῆς Σκυθίδος γυναικός. Ἐκστρατεία τοῦ βασιλέως κατὰ Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνάνων καὶ Ἰλλυριῶν, καὶ δούλωσις αὐτῶν. Περὶ τῆς τῶν Μυσῶν καὶ τοῦ βασιλέως συγγενείας. Περὶ τῆς τῶν Γεννουΐτῶν καινοτέρας πολιτείας. Τελευτὴ Κομνηνοῦ βασιλείου, τοῦ ἐσχάτου ἡγεμόνος τῶν Τραπεζουντίων. Περὶ τῆς στάσεως τῶν Τραπεζουντίων. Ἔπαινος τοῦ μεγάλου δομεστίκου τοῦ Καντακουζηνοῦ. Ἅλωσις δευτέρα τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας ὅλης. Ἐπάνοδος τοῦ βασιλέως ἐξ Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας, καὶ περὶ σπληνικοῦ νοσήματος αὐτοῦ. Περὶ τοῦ μοναχοῦ Βαρλαὰμ τοῦ ἐκ Καλαυρίας εἰς Βυζάντιον ἐληλυθότος. Κρίσις τῶν τοῦ Βαρλαὰμ καὶ τοῦ Παλαμᾶ ὑποθέσεων ἐν τῷ μεγίστῳ ναῷ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Ὅτι κατ' οἰκονομίαν ἐσιωπήθησαν τότε αἱ τοῦ Παλαμᾶ βλασφημίαι, ἃς κατὰ τῶν θείων δογμάτων τῆς ἐκκλησίας ἔγραφε. Θάνατος τοῦ βασιλέως ἐν τῇ μονῇ τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος τῇ ἐπικεκλημένῃ τῶν ὁδηγῶν. Μονῳδία τοῦ συγγραφέως Γρηγορᾶ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ βασιλέως.

ARGUMENTUM BOIVINI.

Turci Latinos ac Romanos terra et mari infestant. Latini principes cum Italiae rege et cum Imperatore agunt de ineunda adversus communem hostem societate. Imperator pecunias cogit. Classem apparat. Latinorum adventum exspectat. Latini inter se dissidentes eius exspectationem frustrantur. Rhodii, Phocaeenses et Cycladum rector in Impera-

torem conspirant. Mitylenen proditione capiunt. Catanes Genuita, dux Phocaeensium, eam sibi vindicat; navium numero sociis superior. Uxorem et liberos Phocaea arcessit. Quonam iure huic urbi praefuerit. Genuenses Galataei insolescunt. Eorum opulentia unde creverit. Variis artibus castellum suum amplificant ac muniunt. Imperator munitiones eorum incendit. Eosdem bellum aperte molientes oppugnare negligit, ad maiora intentus. Galataei in summas angustias redacti ferociam exuunt. Pacem impetrant. Imperator Mitylenen proficiscitur. Naves quinque hostiles comprehendit et Chium perducit. Interim Catanes Mitylenen munit. Romani adiunctis sibi Turcis Phocaeam obsident (Cap. 1). *Absente Imperatore factiosi quidam res novas in Urbe moliuntur. Eorum conatus compressi Cantacuzenae et Imperatoris prudentia. Latini Phocaeenses, longa obsidione fracti, Rhodiorum interventu pacem impetrant. Pacis conditiones. Imperator Byzantium redit cum omni classe. Quaestionem habet de coniuratis. Eos pro concione convincit. Eius clementia. Orationis exordio lacrymas elicit. In Demetrium Despotam inquiri vetat, Cralaenae amitae reverentia adductus, item Gregorae acclamationibus et applausu delinitus. Solos Asanis filios in custodiam includit, eamque minime duram. Alexius Philanthropenus Lesbum missus Mitylenen astu recuperat. Eius viri elogium* (2). *Scythae praedabundi Thraciam pervadunt. Turcos praedones opprimunt. Diebus quinquaginta continuis Romanos fines vastant. Captivorum ingens numerus. Causa incursionis. Eam cladem eclipses duae praecesserunt. Basilio Trapezuntis principi uxor datur Eudocia, filia Imperatoris notha. Ioannes Aetoliae et Acarnaniae princeps, caeso fratre, rerum potitus, veneno tollitur ab uxore. Crimina iuratis iudicibus obiecta. Unus absolvitur. Poenae ceteris irrogatae* (3). *Turci Chersonesum et Thraciam incursant. Caesi lectissimi. Reliqui pace impetrata domum redeunt. Imperator Byzantium reversus ire in Aetoliam parat, oblatum principatum accepturus. Nuncius affertur de futura postridie in Thraciam gravi Turcorum impressione. Orchanis Turci spes et consilia. Romani sexaginta, Cantacuzeno duce, praedatoribus occurrunt. Ipse Imperator cum tribus navibus hostilem classem invadit. Ingens barbarorum strages. Ex Romanis ne unus quidem desideratus. Captae hostium naves quatuordecim. Deus tantae victoriae auctor. Imperator postridie ad fretum Hieri progressus hostes avectos comperit. Stadiorum quadraginta quinque iter noctu pedibus emensus Deiparae Hodegetriae templum ingreditur ad agendas gratias* (4). *Cometa apparet; qua forma; eius ortus; progressus; interitus. Scythissae erga Thracem et Threissam, quos captivos redemerat, summa aequitas. Iustum Dei iudicium* (5). *Imperator, Epirum invasurus, Illyriam vastat. Turcos auxiliares praeda onustos dimittit. Epiri principatu potitur. Nicomedia amissa. Thracia incursionibus Turcicis vexata. Princeps Epiri fuga elabitur. Eius mater Thessalonicae subsistit. Theodorus Synadenus, Epiro praefectus, principi reverso vinctus traditur* (6). *Imperatoris filia impubes Alexandri Mysi filio nuptum datur. Pax eo pignore firmata. Partus monstrosus. Triennis puer robore virili; anno aetatis quinto moritur. Mortis causa physice explicata. Genuenses, optimatibus Urbe exactis, unum sibi Ducem more Venetorum praeficiunt. Cometa ei qui triennio ante apparuerat similis vultu, at motu diversus. Turci Thraciam vastant. Diu immorantur, nemine obsistente* (7). *Basilius princeps Trapezuntiorum obit. Uxor Irene praelatam sibi cognominem meretricem indignata, adeoque clandestini facinoris suspecta, viro mortuo pellicem foras eiicit. Legatis ad patrem Andronicum semel et iterum missis alium sibi maritum petit. Imperatoris absentia; morbus; in Epirum profectio, atque utriusque legationis morae. Rumor de Irenes cum magno Trapezuntis Domestico consuetu-*

dine bellum civile excitat apud Trapezuntios. Tzanychites et alii multi intercempti (8). Acarnaniae urbs primaria obsidetur ab Imperatore, cui Cantacuzenus egregiam operam navat, vir magnae indolis apud milites gratiosissimus. Res eo tempore diversis locis eius prudentia administratae. Coniurati oppressi. Deprehensa Sphrantzis Palaeologi perfidia. Mors istius. Phocaeam Romani recuperant. Epirus imperio adiecta. Epiri princeps Thessalonicam abductus. Cantacuzenus ipso silentio magnas res gerit. Imperator Byzantium venit, infirma admodum valetudine. Medicis undecumque accitis, suo arbitratu vivit. Morbo ingravescente Deiparae Hodegetriae templum petit (9). Barlaamus advena Italus, non tam Graece quam Latine eruditus; Byzantinos contemnit. Aliis obtrectando gloriam sibi quaerit. Traducitur et exsibilatur. Gregoras ea de re dialogum scripsit. Dialogi titulus et initium. Fictorum nominum explicatio. Idem Barlaamus monachos Graecos oppugnat. Palamam, pro iis propugnantem, haereseos et blasphemiae accusat. Convocata synodo disputatur de sola precatione. Aliarum quaestionum tractatio vel consulto omissa, vel dilata. Imperator egregiam orationem habet. Gregoram absentem desiderat. Causae absentiae. Barlaamus victus ad suos et ad patria instituta revertitur (10). Imperator, morbo ingravescente, monasterium Hodegetriae denuo ingreditur. In lethargum incidit. Aegre expergefactus medicos arcessit. Ad Gregoram mittit qui interrogent, an castra amica sint. Moritur. Quo anno mundi; quo die. Vitae et Imperii tempus. Lamentandi munus Gregorae impositum. Monodia ab eo recitata. Mores et ingenium principis defuncti. Romanorum Imperatorum instituta neglexit. Aves et canes aluit maximis sumptibus: quem morem Cantacuzenus eo mortuo abolevit. Deo fretus pericula contempsit. Dignitati suae non satis consuluit. Triclinii Imperatorii suggestus eo imperante omnibus patuit. Pileorum et vestium discrimina sustulit. Haec et alia imminentem Imperii ruinam portendere credita (11).

α'. Τοῦ δ' ἐπιόντος ἔτους οἱ Τοῦρκοι πλεῖστα ναυπηγησάμενοι πλοῖα οὐ μόνον τὰς νήσους κακῶς διετίθεσαν τάς τε κατὰ τὸν Αἰγαῖον καὶ μετὰ τὸν Αἰγαῖον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπ' ἐμπορίᾳ ἐξιούσας ὁλκάδας αἱροῦντες ἐληΐζοντο· συχνὰς δὲ καὶ τὰς ἀποβάσεις ἐς τὴν μεσόγειον ἐποιοῦντο, καθάπερ ἐν φιλίᾳ γῇ, μηδένα τὸν προσιστάμενον ἔχοντες. ἃ δὴ κοινήν τε ἐπῆγε φθορὰν Λατίνοις ὁμοῦ καὶ Ῥωμαίοις καὶ ἔτι μείζονα ἠπείλει τὸν φόβον ἐν τοῖς ἑξῆς. (B.) Κοινολογοῦνται τοίνυν συνελθόντες οἱ τῶν Λατίνων ἄρχοντες περὶ τοῦ πράγματος πρός τε ἀλλήλους καὶ πρὸς Κάρουλον τὸν τῆς Ἰταλίας ῥῆγα καὶ πρὸς ἄμυναν τῶν πολεμίων παρα- B

A. M. 6836 ad 6849
A. C. 1328 ad 1341
Imp. Andron. Iunioris.
P. 321
V. 260
A. C. 1335

1. Anno sequente Turci, plurimis navibus aedificatis, non insulas tantum vexarunt in Aegaeo et ultra Aegaeum mare sitas, sed mercatorias etiam naves captas spoliarunt, et crebros excensus in mediterranea fecerunt, non secus ac si in sua terra versarentur, obsistente nemine. Quae res Latinis aeque ac Romanis exitio erant, et graviora etiam in posterum pericula minabantur. (II.) Latinorum itaque principes conveniunt, ac de ea re inter sese et cum Carolo Italiae rege communicant; seque ad propulsandum ho-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris. σκευάζεσθαι ἐπαγγέλλονται. πέμπουσι δὲ καὶ πρὸς βασιλέα πρεσβείαν, διασαφοῦντές τε τὴν κοινὴν τῶν Λατίνων ὁρμὴν καὶ ἅμα ἀξιοῦντες διαναστῆναι καὶ αὐτὸν ἐς τὴν κοινὴν χρείαν καὶ μὴ ἐν παρέργῳ θεῖναι τὰ τῆς σπουδῆς. οὐ γὰρ ἀνεκτὰ ἔφασκον εἶναι, C ὅσα Ῥωμαίοις ἐπάγουσι καὶ Λατίνοις οἱ βάρβαροι καθ' ἡμέραν δεινὰ, καὶ ὅσα ἐπάξειν ἔτι ἐπαγγέλλονται. ἄτοπον δὲ καὶ ἄλλως καὶ νωθροτάτης πάντῃ διανοίας καὶ γνώμης, παρὸν τῇ καθ' ἕκαστον ἔτος γινομένῃ ζημίᾳ καὶ παραπομπῇ τῶν ἡμετέρων χρημάτων πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀκόντων ἡμῶν ἐς παρασκευὴν ναυτι- P. 322 κῆς δυνάμεως καὶ ἄμυναν κατ' αὐτῶν χρήσασθαι, ἔπειτα ἑκόντας ἐνδιδόναι καὶ ἐς προφανῆ καὶ ἀναμφισβήτητον κίνδυνον ὥσπερ συνωθεῖν μετὰ τῶν ἡμετέρων καὶ ἡμᾶς αὐτούς. ἐπήνεγκαν δὲ τῇ πρεσβείᾳ καὶ ὥσπερ τινὰ ἐπῳδὸν, ὡς εἰ μὴ διανασταίης καὶ σὺ μεθ' ἡμῶν ἐς ἄμυναν τῶν κοινῶν πολεμίων, οὐκ ἂν φθάνοις καὶ V. 261 αὐτὸς ὑφ' ἡμῶν ἴσα τοῖς ἐχθροῖς πολεμούμενος. (Γ.) Ταῦτα B τὸν βασιλέα ἠνάγκασεν εἰς τὴν κοινὴν καὶ αὐτὸν ταύτην χρείαν διαναστῆναι. καὶ ἐπεὶ χρημάτων ἐσπάνιζε τὰ βασιλικὰ ταμιεῖα, πέμπει τὴν ταχίστην τοὺς τὰς ἐπὶ Θρᾴκῃ καὶ Μακεδονίᾳ χώρας καὶ πόλεις ἀργυρολογήσοντας, καὶ ταῦτα πολλὰ πεπονηκυίας ὑπό τε τῶν ἄλλοτε ἄλλως ἐπιόντων φόρων καὶ ὑπὸ τῶν συχνῶν ἐφόδων ἔνθεν μὲν τῶν Τούρκων, ἐκεῖθεν δὲ τῶν Βουλγάρων. τούτων οὕτως ἐχόντων τάς τε παλαιὰς ἐπεσκεύαζον ναῦς καὶ ἑτέρας ἐξ αὐτῶν ἤδη κρηπίδων ἐναυπηγοῦντο παρ' ὅλον τουτονὶ τὸν A. C. 1336 χειμῶνα. ἔαρος δὲ ἤδη λήγοντος ὁ μὲν βασιλεὺς εἴκοσι ναῦς πε-

21. ἐκεῖθεν A., ἔνθεν W.

stem paratos fore pollicentur. Missis etiam ad Imperatorem legatis consensum et ardorem Latinorum ei declarant, hortanturque, ne communibus periculis desit, et ut serio ac sedulo in rem gerendam incumbat. Intolerabilia enim esse quae Turci Latinis et Romanis detrimenta in dies inferant et in posterum inferre destinent. Ad haec absurdum ac ignavissimi esse ingenii et animi, cum liceret ea iactura et translatione opum nostrarum, quibus quotannis inviti a barbaris spoliemur, ad navalium copiarum apparatum et propulsationem hostium uti, ultro cedere illis, et in evidens atque indubitatum discrimen nos ipsos una cum facultatibus nostris ultro praecipitare. Legationi illud etiam conclusionis vice adiecerunt: ni expergisceretur et una secum communes hostes oppugnaret, et ipsum hostis loco futurum. (III.) Ita Imperator, communis illius belli socius esse coactus, cum fiscus Imperatorius pecuniae inopia laboraret, tributorum exactores in Thraciam et Macedoniam statim misit; quamvis illius tractus urbes ac provinciae multum iam vexatae erant, tum exactionibus alias aliis, tum incursionibus crebris hinc Turcorum, illinc Bulgarorum. Interea et veteres naves reficiuntur, et aliae novae per totam hanc hiemem a fundamentis exstruuntur. Sub veris exitum Impera-

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

πληρωκὼς πρὸς ἔκπλουν παρεσκευάζετο, ναύαρχος ἐθελοντὴς αὐτὸς τοῦ στόλου γιγνόμενος, καὶ ταῦτα πρὸς τῆς συζύγου δεσποίνης καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων κωλυόμενος, διὰ τὸ μὴ ἐς ἀξίαν βασιλικῆς περιωπῆς τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων ἀνήκειν. ὁ δ' ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτουργὸς αὐτὸς τῶν γιγνομένων ἐφιλοτιμεῖτο γίγνεσθαι, C οὕτω κἀνταῦθα πολὺ τὸ φιλότιμον ἔσχε καὶ πλήρης ἦν πολεμικῆς ὁρμῆς. ἐκάθητο δὲ ὅμως καὶ τὴν τῶν Λατινικῶν δυνάμεων D ἄφιξιν περιμένων. ἀλλὰ περὶ τοὺς νεωστὶ φυέντας ἐν σφίσιν αὐτοῖς θορύβους καὶ ταραχὰς οἱ Λατῖνοι ἀσχοληθέντες ἄπρακτοι καὶ ψευδεῖς περὶ τὰς ἐπαγγελίας ἐφάνησαν. (Δ.) Οἱ δὲ Ῥόδιοι καὶ οἱ τὴν παράλιον Φώκαιαν οἰκοῦντες, ἣ πλησίον κεῖται τῆς Σμύρνης, καὶ πρὸς τούτοις ὁ τῶν Κυκλάδων νήσων ἡγεμονεύων, δόλῳ μεταθέμενοι τὸν σκοπὸν, σύνθημα ἔσχον λάθρα ἐπιθέσθαι ταῖς τε Ῥωμαϊκαῖς νήσοις καὶ αὐταῖς ταῖς τοῦ βασιλέως E ναυτικαῖς δυνάμεσι· δείσαντες ἴσως, μὴ ὁ βασιλεὺς τῶν ἄλλων ἀφέμενος ἐπ' αὐτοὺς τρέψηται. ὅθεν ἐπὶ Λέσβον ὁρμήσαντες ἅμα ναυσὶ πεντεκαίδεκα τῆς μὲν ἄλλης νήσου κύριοι γενέσθαι τέως οὐκ ἠδυνήθησαν· αὐτοὶ δὲ τῷ λιμένι τῆς Μιτυλήνης ἐξαίφνης προσχόντες προδοσίᾳ τὴν πόλιν εἷλον εὐθύς. (Ε.) Βουλομένων δὲ τῶν τε Ῥοδίων καὶ τοῦ τῶν Κυκλάδων νήσων ἡγεμόνος F τά τε χρήματα διαρπάσαι καὶ τὴν ἄλλην ἐπίσης ἐπικράτειαν διανείμασθαι τῶν Λεσβίων, δόλῳ τινὶ καὶ ἀπάτῃ χρησάμενος ὁ τῶν Φωκαέων ἀρχηγὸς Κατάνης οἰκείαν τε φρουρὰν εἰσήγαγεν εἰς τὴν Μιτυλήνην καὶ ταύτην ἐσφετερίσατο, τούτους παρακρουσάμενος. ἐνόμισε γὰρ ῥᾳδίως ἐκεῖθεν καὶ ὅλης ἄνευ συμμάχων τῆς

12. μεταθέμενοι A., μεταθέμενον W. 15. ἀφέμενος A., ἀφιέμενος W.

tor viginti navibus completis parat se ad profectionem, et ipse ultro classis praefectum agit; idque Imperatrice uxore et caeteris omnibus prohibentibus, quod istiusmodi res ab Imperatoria maiestate alienae essent. At ille, ut caetera, ita hanc quoque rem sua praesentia et opera confici volebat, alacritate et bellico impetu plenus. Latinarum tamen copiarum adventum exspectabat. Verum illi nuper inter ipsos ortis tumultibus occupati spem eius fefellerunt, ac nihil eorum quae promiserant exsequuti sunt. (IV.) Rhodii vero et maritimae Phocaeae habitatores, quae urbs prope Smyrnam sita est, ac praeterea Cycladum insularum princeps, consilio fraude mutato pepigerant, se Romanas insulas et ipsas Imperatoris copias clam adorturos: veriti fortasse, ne hic aliis omissis arma in ipsos converteret. Itaque cum navibus quindecim Lesbum profecti reliqua quidem insula potiri illico non potuerunt; sed Mitylenes portum derepente ingressi urbem proditione statim ceperunt. (V.) Cum autem Rhodii et Cycladum insularum princeps opes diripere et reliquam pariter Lesbiorum ditionem partiri vellent: Phocaeorum ductor Catanes dolo ac fraude usus suum praesidium in urbem introduxit, illisque deceptis eam sibi vindicavit. Inde enim totius insulae vel

A. M. νήσου κρατήσειν, ἅτε πλείονα συναμφοτέρων ἐκείνων μόνος αὐ-
6836 τὸς κεκτημένος δύναμιν. ὀκτὼ μὲν γὰρ ἦλθεν ἔχων τριήρεις μόνος
ad
6849 αὐτὸς, ἃς ἐκ Γεννούας ἔφθη πεπληρωκώς· οἱ δὲ Ῥόδιοι τέττα-
Imp. Andron. Iunioris. ρας· τὰς δ' ἑτέρας τρεῖς ὁ τῶν Κυκλάδων νήσων ἀρχηγός. αὐ-
P. 323 τὸς μὲν οὖν τοὺς μὲν τῆς Μιτυλήνης οἰκήτορας εὐθὺς ἐξῴκισε τῆς
πατρίδος· ὁ δὲ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα μεταπεμψάμενος ἐκ
Φωκαίας ἐκεῖ τὴν οἴκησιν ἔχειν εἵλετο, φρουρὰν ἱκανὴν ἐγκατα-
λιπὼν τῇ Φωκαίᾳ. κλῆρος δ' αὐτῷ περιελθὼν ἦν ἀπὸ προγόνων
ἡ Φώκαια, πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ πάππου τοῦ βασιλέως σφίσι
δοθεῖσα ἐπιτροπῆς τε εἵνεκα καὶ χρημάτων τινὸς πορισμοῦ. διὸ
B καὶ κατὰ χρόνους τακτοὺς οἱ τὴν ταύτης ἐφορείαν διαδεχόμενοι
γράμμασι βασιλικοῖς ἀνανεοῦντες ἀεὶ διετέλουν τὴν δόσιν τοῦ κλή-
ρου, μὴ λάθῃ παρακρουσαμένη τὴν βασιλικὴν δεσποτείαν ἡ με-
ταξὺ τοῦ χρόνου μακρὰ περίοδος. ὁ δὲ Κατάνης οὗτος, νοσοῦν-
τα ἑωρακὼς ἤδη τὰ Ῥωμαίων πράγματα, θρασύτερον διετέθη
πρὸς βασιλέα καὶ ἠμέλει τῶν καθηκόντων δικαίων. ὅθεν καὶ τὴν
τοῦ βασιλέως ὑφορώμενος αἰφνίδιον ἔφοδον ἑαυτόν τε κατὰ πᾶν
C τὸ δυνατὸν ἠσφαλίζετο καὶ τὴν τῆς Μιτυλήνης ἐμελέτα ἐπιβου-
λήν. καιροῦ δὲ ἤδη λαβόμενος εἰς πέρας καὶ τὴν ἐπιβουλὴν
ἐξέῤῥηξεν. οἱ μέντοι συνδεδραμηκότες ἐπὶ τὴν τῆς Μιτυλήνης
ἅλωσιν Ῥόδιοι μετὰ τῶν ἑτέρων τὴν τοῦ Φωκαίως Κατάνη μο-
χθηρίαν τῆς γνώμης κατεγνωκότες ἐς τὰ οἴκοι ἀνεχώρησαν.
V. 262 (ς'.) Τούτων οὕτως ἐχόντων τοῦ προτέρου πλεῖον ἀναλαβόν-
D τες θράσος οἱ ἐν τοῖς Γαλάτου οἰκοῦντες Γεννουῗται διὰ τὸ τοῦ

10. τε add. A. 11. τὴν add. A. 14. οὗτος om. A. 21. Ῥόδιοι add. A.

sine sociis se facile potiturum esse putabat; quippe qui solus utrisque illis simul iunctis superior viribus foret. Is enim solus octo triremes adduxerat, quas Genuae compleverat: Rhodii vero quatuor: reliquas tres Cycladum insularum princeps. Ac Mitylenaeos quidem cives statim urbe exegit; et uxore ac liberis Phocaea arcessitis, ibi considere decrevit, iusto praesidio Phocaeae relicto. Erat autem Phocaea patrimonium eius, transmissum videlicet a maioribus, qui eam urbem ab Imperatore eodemque avo Imperatoris acceperant, procurationis et alicuius pecuniarii reditus gratia. Quamobrem certis temporibus qui in eius loci praefecturam aliis succedebant, factam olim donationem novis Imperatoris litteris perpetuo renovabant, ne longo temporis spatio exclusus Imperator dominio imprudens excideret. Catanes autem iste, cum iam Romanam rem afflictam cerneret, insolentius erga Imperatorem se gessit, officiumque neglexit. Unde Imperatoris subitam impressionem veritus saluti suae qua potuit omni modo consuluit, et Mitylenen per insidias occupare instituit: idque data occasione perfecit. Caeterum Rhodii, et alii qui ad invadendam Mitylenen concurrerant, improbitatem Phocaeensis Catanis exosi domum recesserunt. (VI.) Hoc rerum statu Genuenses, qui Galatam tenebant, cum antea audaces, tum ille Ca-

Κατάνη προτέρημα (Γεννουΐτης γὰρ κἀκεῖνος ἐτύγχανε) πλείονα τῶν προτέρων ἐπῆγον καὶ προσετίθεσαν τοῖς Ῥωμαίοις τὰ ἀδικήματα καὶ τὰς ὕβρεις. διὰ γὰρ τὴν ἀτέλειαν, ἣν παρὰ πρώτου Παλαιολόγου Μιχαὴλ τοῦ βασιλέως εἰλήφεσαν, ὡς ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, τὸ πλεῖον τοῦ τῶν Ῥωμαίων ναυτικοῦ προστιθέμενον ἐκείνοις καὶ μετασχηματιζόμενον ἐς μέγα μὲν τὸν Λατινικὸν ηὔξησε πλοῦτον, μέγα δ' ἠλάττωσε τὸν Ῥωμαϊκόν. ὃ δὴ καὶ σκλη- E ροτέρους κατὰ Ῥωμαίων αὐτοὺς ὑπερφρονάς τε καὶ αὐθάδεις ἐπεποιήκει. ὅθεν τήν τε περὶ αὐτοὺς τάφρον βαθυτέραν ἐποίουν καὶ πύργους ὀχυροὺς κατὰ τὸ λεληθὸς ἐν σχήμασιν οἰκιῶν ἀνίστων· καὶ ἐπὶ τούτοις, χρήμασιν ὑποφθείροντες τοὺς τῶν βασιλικῶν προεστηκότας πραγμάτων, ἄδειαν πᾶσαν εἰλήφεσαν, ἀμπελῶνάς τε ὠνεῖσθαι καὶ οἰκίας ἀνιστᾷν ἐπὶ τοῦ πλησιάζοντος λόφου λαμπροῖς πεπυργωμένας τοῖς τείχεσιν· ὡς καὶ δεήσαν πολεμεῖν F Βυζαντίοις, μηδὲν εἶναι τὸ φόβον ἐπάγον καὶ κώλυμα τούτοις.

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

(Ζ.) Ἐπεὶ δ' ἀρτίως ὁ βασιλεὺς τήν τε τῆς Μιτυλήνης ἐπύθετο ἅλωσιν καὶ τούτους αὖ ἐγγύθεν πέρα τοῦ δέοντος ἑώρα θρασυνομένους καὶ ἐς τὰ πλεῖστα παρασπονδοῦντας, περιελθὼν αἰφνιδίως ἐνέπρησε τὰς περὶ τὸν λόφον μεγάλας καὶ ὀχυρὰς ἐκείνας οἰκίας αὐτῶν· ἐν αἷς πολλά τε εὕρηται ὅπλα καὶ τόξα καὶ βέλη P. 324 καὶ διάφορα. ταῦτα παρὰ προσδοκίαν ἰδοῦσι τοῖς Λατίνοις κατεπτηχέναι καὶ ἐκπεπλῆχθαι ἐπῄει καὶ δεδιέναι τὰ ἔσχατα. ἤλπισαν γὰρ αὐθημερὸν ἐπεισπεσεῖσθαι καί σφισι τὸν βασιλέα ὁλο-

6. ναυτικὸν W. pro Λατινικόν. 21. καὶ om. A.

tanis successu audaciores facti (nam et is Genuensis erat), pluribus maioribusque iniuriis et contumeliis Romanos onerabant. Nam propter immunitatem, quam primum a Michaële Palaeologo impetraverant, ut supra diximus, maxima pars Romanae classis ad illos se contulerat, eorumque habitum assumpserat. Unde Latinorum opes auctae, Romanorum vero imminutae sunt. Quae sane res eos asperiores contra Romanos atque etiam superbos et contumaces effecit. Proinde et fossam circumductam profundiorem fecerunt, et firmas turres clanculum per speciem aedium exstruxerunt. Tum iidem largitione corruptis iis, qui Imperii administrationi praeerant, omnem licentiam nacti sunt et vineas emendi, et aedes in vicino colle splendidis muris ac velut propugnaculis munitas aedificandi; adeo ut si bellum cum Byzantiis gerendum esset, nihil esset, quod eos aut terreret, aut impediret. (VII.) Imperator autem, cum primum Mitylenen esse captam audisset, et hos in vicinia plus satis insolescere cerneret et pacta conventa pleraque violare; iis subito circumventis magnas illas et munitas aedes in colle exstructas incendit: in quibus multi arcus, multa tela et arma, eaque diversi generis, reperta sunt. Quae cum Latini praeter exspectationem viderent, pavere ac trepidare et extrema timere coeperunt. Putabant enim, Imperatorem eodem die cum navalibus copiis solito maioribus in se ipsos

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

σχερῶς, πολλῆς περιεστηκυίας εἴπερ ποτὲ ναυτικῆς δυνάμεως. διὸ καὶ λάθρα ὡπλίζοντο καθ᾿ αὐτούς. ἐπεὶ δ᾿ ἄχρι τῆς ὑστεραίας περιμείναντες οὐδὲν πλέον διαπραττόμενον τὸν βασιλέα ἑώρων ἐπ᾿ αὐτούς, ἀλλ᾿ ὅλον ἠσχολημένον περὶ τὸν ἐς Μιτυλή- B νην ἀπόπλουν, ἀναθαῤῥήσαντες μάχην ἐκήρυξαν φανερὰν καὶ ἀδεῶς ἔς τε Βυζαντίους καὶ ἐς αὐτὸν βασιλέα ἐνύβριζον ξυλίνους τε περιήλασαν πύργους τοῖς ἑαυτῶν τείχεσι· καὶ τῶν μεγάλων ὁλκάδων τὰς μὲν εἰς πυθμένας θαλάσσης κατέδυσαν, τὰς δ᾿ ὁπλίσαντες πρὸ τοῦ λιμένος ἀντ᾿ ἄλλων προβόλων καὶ χαρακωμάτων ἔστησαν. ὁ δὲ βασιλεὺς μὴ βουλόμενος τὴν τοσαύτην πα- C ρασκευὴν ἐνταυθοῖ περισπᾶν μεγαλοψύχως τε ἐχρήσατο τοῖς παροῦσιν, ἠμεληκὼς τὸ παράπαν αὐτῶν, καὶ πρὸς ἔκπλουν παρεσκευάζετο πάσῃ σπουδῇ, πλείονας ἔτι δυνάμεις ἀθροίζων. (Η.) Ἐπεὶ δὲ μέχρις ὅλων ἑπτὰ ἡμερῶν ἐντὸς τείχους οἱ ἐν τοῖς Γαλάτου Λατῖνοι συγκλεισθέντες ἔμελλον ὑπὸ τοῦ οἰκείου δήμου διασπαραχθήσεσθαι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι φέρειν πλέον τὰ συμπεσόντα σφίσι δεινά· ὕδατός τε γὰρ ἐσπάνιζον καὶ ὅση ἐκ τῶν D λαχάνων καὶ ὀπωρῶν ἦν ψυχαγωγία· οἵ τ᾿ αὖ ἀγοραῖοι καὶ πένητες ἄνθρωποι, καὶ ὅσοι ἐκ τῶν ὠνίων τὸ ἐφήμερον ταλαντεύουσι κέρδος, οὗτοι δὲ πλείστην ὑπομένοντες ζημίαν πολλῷ πλέον κατὰ τῶν προεστώτων Λατίνων ἐμαίνοντο· διὰ δὴ ταῦτα πρὸς τὸ ταπεινότερον ἀπαλλάξαντες ὑπέκυψάν τε τῷ βασιλεῖ καὶ συγγνώμην ἔσχον τῆς ἀκαίρου ὀφρύος. (Θ.) Τοῦ γε μὴν ἔτους ἤδη μετὰ E τὰς τοῦ κυνὸς ὄντος ἐπιτολάς, ὅτε δὴ καὶ ἀφθονώτερα τὰ ἀρκτι-

16. διασπαραχθήσεσθαι corr. W., διαταραχθήσεσθαι libri. 24. οἰκτρὰ W.

quoque impetum esse facturum. Quare clam armis sese muniebant. Sed cum ne postridie quidem Imperatorem quicquam contra se moliri cernerent, sed totum Mitylenaea navigatione occupari: elati animis apertum bellum denunciant; nec solum Byzantiis, sed et ipsi Imperatori audacter illudunt, ligneis turribus sua moenia circumplectuntur, magnas denique onerarias partim in fundum maris demergunt, partim ante portum armatas munitionum et aggerum vice opponunt. Imperator vero, cum copias tanto apparatu a se instructas nollet eo bello distrahi, magnum inter haec animum prae se tulit, illis prorsus neglectis, et omni studio ad navigationem se paravit ac novas sibi vires quaesivit. (VIII.) Sed cum Latini Galataei ad septem integros dies moenibus suis inclusi mansissent, ac iam iis tumultus ab civibus suis immineret, qui mala urgentia diutius tolerare non poterant (nam et aqua et omni herbarum pomorumque solatio carebant), et circumforanei ac pauperes homines, et qui e quotidiano venditionis lucello sustentabantur, ii demum maxima iactura facta magis etiam contra magistratus Latinos insanirent: ob haec igitur facti modestiores Imperatori sese submiserunt, et intempestivae superbiae veniam impetrarunt. (IX.) Post Caniculae exortum, anno iam ver-

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris. V. 263

κα πνεύματα ἐς τὴν κάτω χέονται θάλατταν, ἄρας ὁ βασιλεὺς μετὰ πάσης τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἔπλει ἐς Μιτυλήνην. αἱ δ' ἑπτὰ τοῦ Κατάνη τριήρεις τὴν Μιτυλήνην παραπλέουσαι, πλείους ἢ κατὰ προσδοκίαν ἐπιούσας τὰς τοῦ βασιλέως ἑωρακυῖαι, αἱ μὲν δύο φθάσασαι προσωρμίσθησαν τῷ τῆς Μιτυλήνης λιμένι, αἱ δὲ πέντε ἀπεγνωκυῖαι ἐς τὴν χέρσον ἐξώκειλαν καὶ πάντες οἱ ἐν αὐταῖς ἀποθέμενοι τὰ ὅπλα ἔφευγον· ὧν οἱ μὲν ἔδραμον εἰς F τὴν Μιτυλήνην, οἱ δ' ἀνοδίᾳ χρησάμενοι διεφθάρησαν ὑπὸ τῶν Λεσβίων. τὰς δὲ πέντε ναῦς πλήρεις ὅπλων καὶ ὀψωνίων ναυτικῶν οἱ τοῦ βασιλέως λαβόντες ἀπέπλευσαν ἐς Χίον τὴν νῆσον ἅμα τῷ βασιλεῖ, πληρώσοντες τὰς ἤδη ληφθείσας πέντε τριήρεις ἐκείνας ἐρετῶν τε καὶ ὁπόσοι ἐκ τῶν καταστρωμάτων μάχεσθαι ἔμελλον. μέγα δ' ἐγένετο ἐναντίωμα τῇ τοῦ βασιλέως σπουδῇ καὶ θελήσει ἡ πρὸς τὴν Χίον αὕτη διατριβή. ἀδείας γὰρ ὁ Κατάνης λαβόμενος τήν τε Μιτυλήνην ὠχυρώσατο καὶ πολλὴν εἰσή- P. 325 νεγκε δύναμιν στρατιωτικὴν καὶ χορηγίαν ἀφθονωτέραν τῶν χρειωδῶν· καὶ ἔτι ἐς Φώκαιαν πέμψας ἃς εἶχε δύο ταχυπλοούσας τριήρεις τὰ ὅμοια ἐπεπράχει πολλῇ χρησάμενος τῇ σπουδῇ. μετὰ δὲ ταῦτα καταπλεύσας ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν δυνάμεων ἐς Φώκαιαν, προσκαλεσάμενος δὲ καὶ τὸν τὴν πέριξ ἐπαρχίαν ἔχοντα Τοῦρκον, ἅτε εἰδὼς κἀκεῖνον ἀχθόμενον ἐκ πολλοῦ τοῖς Φωκαεῦσι Λατίνοις διὰ τὰς ὑπὸ σφῶν ἐπαγομένας αὐτῷ συχνοτέ- B ρας ζημίας, περιεστρατοπέδευσεν οὕτω τὸ φρούριον ἔκ τε γῆς καὶ θαλάττης πολιορκῶν, πολλῆς τῆς χορηγίας τῶν χρειωδῶν παραγινομένης ἐς τὰς τριήρεις παρὰ τῶν Τούρκων.

gente, cum septentriones in mari inferiori vehementius spirant, Imperator cum omnibus navalibus copiis Mitylenen tendit. At Catanis triremes, quae tum septem numero Mitylenes oram legebant, cum plures exspectatione sua naves conspexissent, duae quidem in portum statim evaserunt; quinque vero per desperationem in terram appulerunt. Qui autem in eis fuerunt, omnes abiectis armis fugerunt: quorum alii cursu Mitylenen pervenerunt, alii viae ignari a Lesbiis interfecti sunt. Imperatorii vero naves quinque armis et commeatu plenas ceperunt, et iis secum abductis Chium versus cum Imperatore navigarunt, illas ipsas quas ceperant quinque triremes remigibus completuri; item militibus, qui e tabulatis pugnarent. Atque haec apud Chium mora festinationi et studio Imperatoris valde adversa accidit. Catanes enim iam securus Mitylenen munivit, magnam militum manum et uberem commeatum introduxit; et duabus illis expeditis triremibus, quas habebat, Phocaeam missis, tanta diligentia usus est, ut et illi urbi eodem modo providerit. Post haec Imperator cum copiis Phocaeam advectus, ipsomet Turco circumiacentium locorum domino arcessito (quippe sciebat illum quoque iam diu Phocaeensibus Latinis infensum ob illata sibi ab eis crebra detrimenta), castellum terra marique obsidet, Turcis commeatum affatim in triremes importantibus.

A. M. 6836 ad 6849
Imp. Andron. Iunioris.

β'. Τοῦ μέντοι βασιλέως μετὰ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων ἀπο-
δημοῦντος καὶ ἀδείας μακρᾶς ἐπιχωριαζούσης ἐς τὰ βασίλεια,
στάσιν τῶν νεωτέρων τινὲς μεμελετήκεσαν, συνεργοὺς ἕξειν ἠλπι-
κότες καὶ τοὺς ἐν τοῖς Γαλάτου Λατίνους διὰ τὰ φθάσαντα σκάν-
C δαλα. ἦν δὲ τῆς στάσεως ὁ σκοπὸς, ὡς ἐλέγετο, τὸ βασίλειον
κράτος, εἰ δυνηθεῖεν ἀποκτεῖναι πρῶτον τήν τε δέσποιναν καὶ τὸν
D ταύτης υἱὸν Ἰωάννην τὸν βασιλέα καὶ ἐφεξῆς ὁπόσοι ἐναντιώσε-
σθαι μέλλοιεν. ἀλλ' ἐν ὠδῖσιν ἔτι μενούσης τῆς μελέτης καὶ τῶν
στασιαστῶν λάθρα τὸ πρᾶγμα διὰ μεγάλης ποιουμένων σπουδῆς,
οὐκ ἔλαθε τὰ δρώμενα Καντακουζηνὴν, τὴν τοῦ μεγάλου δομε-
στίκου μητέρα· ἣν πάρεδρον τῇ δεσποίνῃ μέλλων ὁ βασιλεὺς
ἀποπλεῖν καταλέλοιπεν, ἅτε βουλευτικὴν γυναῖκα καὶ σεμνότη-
τος ἤθεσι κοσμουμένην καὶ βαθεῖαν πλουτοῦσαν τὴν σύνεσιν καὶ
E πάνυ τοι σφόδρα ἐν τοῖς ἀπόροις εὐμήχανον. ἣ δὴ καὶ ὁμοῦ τῇ
πάντα ἀρίστῃ δεσποίνῃ, πρὶν ἐπὶ μέγα ῥαγῆναι τὸ πρᾶγμα κα-
κίας, συνέστειλε συνετώτατα· οὐκ ἄνευ μέντοι δυσχερείας ἀπο-
V. 264 κρουομένης τὸ ῥᾷστον, συνέστειλε δ' οὖν. (B.) Τοῦ δὲ χρόνου
περὶ τροπὰς ὄντος ἤδη χειμερινὰς ὁρῶντες οἱ τὸ τῆς Φωκαίας
P. 326 ἔχοντες φρούριον Λατῖνοι, ὅτι μήτε χειμῶνος ἀκμὴ θραῦσαι δύ-
ναται τὸ τοῦ βασιλέως ἐπίμονον, καὶ ταῦτα τῆς ναυτικῆς ὅλης
δυνάμεως ἐν ὑπαίθρῳ τὴν πολιορκίαν ἀνυτούσης νύκτωρ καὶ μεθ'
ἡμέραν κατὰ τὸ συνεχὲς, μήθ' ἡ μακρὰ τῶν οἰκείων ἀποδημία,
μήτ' ἄλλο τι τῶν ὅσα ῥαστώνην ἄφθονον παρέχει τῶν χρειωδῶν,

5. ἐγένετο W. 6. τε add. A. 15. πάντα ἀρίστῃ add. A.

2. Caeterum Imperatore cum navalibus copiis absente, quum in palatio magna impunitas et licentia vigeret, quidam ex iunioribus seditionem meditati sunt, sperantes, se ab ipsis Latinis, qui Galatae habitabant, adiutum iri ob illas videlicet novissimas offensiones. Scopus autem seditionis fuit, Imperatoriam potestatem usurpare, si primum Imperatricem et eius filium Ioannem, deinde et eos omnes, qui adversari possent, occidissent. Sed dum id facinus adhuc parturiunt et seditiosi rem clanculum vehementer urgent; Cantacuzenam, magni Domestici matrem, quid ageretur haud latuit: quam Imperator assestricem coniugi suae discessurus reliquerat, quippe prudentem matronam, gravitate morum conspicuam, acerrimo iudicio praeditam, et quae ita solers erat, ut rebus difficillimis facile posset se expedire. Ea ergo una cum praestantissima Imperatrice, priusquam magnum inde malum erumperet, motum illum prudentissime compescuit; non illa quidem sine aliqua difficultate, quae conatibus obstaret: attamen compescuit. (II.) Sub hiberni solstitii tempus Latini, qui Phocaeam tenebant, cum Imperatorem ita perseverantem viderent, ut eum neque hiemis rigor frangeret (quamquam omnes navales copiae oppugnationem noctu atque interdiu sub dio continenter urgebant), nec longa absentia a suis, nec ullius rei ad lautius vivendum necessariae penuria, coeperunt desperare; prae-

A. C. 1328 ad 1341

Imp. Andron. Iunioris

ἐς ἀπογνώσεις ἐχώρουν, καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ τὰ σιτία σπανίζοντα ἐν σφίσιν ἑώρων αὐτοῖς. ὅθεν καὶ διαπρεσβεύονται πρὸς Ῥοδίους καὶ δέονται μὴ περιϊδεῖν κινδυνεύοντας. οἳ καὶ διαλλακταὶ πρὸς βασιλέα ἐλθόντες λύουσι τὴν πολιορκίαν. δεδώκασι γὰρ εὐθὺς οἱ Φωκαεῖς τοὺς υἱέας τοῦ συμμαχοῦντος Ῥωμαίοις Τούρχου τῷ B πατρὶ αὐτῶν, οὓς ἐκ πολλοῦ κλέψαντες εἶχον δεσμίους. δεδώκασι δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ πίστεις ἀσφαλεῖς ὑπὸ μάρτυσι τοῖς Ῥοδίοις, τήν τε Μιτυλήνην ὅσον αὐτίκα ἀποδώσειν καὶ ὑπηκόους αὐτοὺς εἶναι τῷ βασιλεῖ κατὰ τὸ πρότερον αὖθις ἔθος καὶ τὴν πατρῴαν C συμφωνίαν. (Γ.) Καὶ οὕτως ἐκεῖθεν τὴν ναυτικὴν ὁ βασιλεὺς ἀναλαβὼν δύναμιν ἐβουλήθη μὲν ποιήσασθαι τὸν κατάπλουν ἐς Μιτυλήνην· διὰ δὲ τοὺς ἐν Βυζαντίῳ θορύβους τῶν στασιαστῶν καὶ διὰ τὸ καταπεπονῆσθαι τὸν στρατὸν ὑπὸ τοῦ ψύχους ἐπανῆκεν ἐς τὸ Βυζάντιον μετὰ πάσης τῆς ναυτικῆς δυνάμεως. καὶ μετὰ βραχὺ συλλαβὼν τοὺς τὴν βασιλείαν λάθρα σφετεριζομένους D καὶ διαστήσας ἰδίᾳ τοὺς στασιώτας αὐτῶν ἐξήταζε καὶ συνῆγε τἀληθὲς ἀφ' ἑκάστων. μετὰ δὲ ταῦτα συνηθροικὼς πᾶσάν τε τὴν σύγκλητον καὶ τοὺς ἐν Βυζαντίῳ τηνικαῦτα ἐπιδημοῦντας ἐπισκόπους σύν γε τῷ πατριάρχῃ, καὶ ὅσοι τοῦ δήμου τῶν Βυζαντίων ἐτύγχανον ἔκκριτοι, εἰς μέσον ἤνεγκε τούς τε στασιαστὰς τούς τε στασιώτας, καὶ ὅσοι ἐτύγχανον μάρτυρες. οἳ καὶ ἀλλήλους ἤλεγχον διαπληκτιζόμενοι καὶ παριστῶντες δι' ἀποδείξεων E ἀναμφιβόλων κατ' ἀλλήλων τὰς ἀλλήλων συνωμοσίας καὶ τὰ ἔκτοπα καὶ κάκιστ' ἀπολούμενα ἐκεῖνα βουλεύματα· ὡς

2. αὐτοῦ W. 8. αὐτοὺς om. A. 9. καὶ] κατὰ A. 14. τῆς add. A.

sertim cum rei frumentariae inopia laborare se intelligerent. Itaque legatis ad Rhodios missis rogant, ne sibi periclitantibus desint. Ac Rhodii apud Imperatorem pro eis intercedentes obsidionem solvunt. Phocaeenses enim Turco Romanos adiuvanti filios statim restituerunt, quos multo ante furati in vinculis habebant. Fidem praeterea Imperatori certis cautionibus firmarunt, Rhodiis testibus adhibitis, se et Mitylenen quam primum restituturos et Imperatori dicto audientes fore, ut prius moris fuisset et cum eorum patribus convenisset. (III.) Sic Imperator, navalibus copiis illinc secum abductis, ire quidem Mitylenen voluit; sed propter tumultus Byzantii a seditiosis excitatos et defatigationem exercitus ex frigore male affecti Byzantium cum tota classe rediit. Paulo post comprehensis iis, qui summam potestatem clam sibi arrogaverant, coniurationis socios separat, et singulis seorsim accitis verum explorat ac percipit. Mox toto senatu convocato et episcopis, qui tum in Urbe agebant, una cum patriarcha et insignioribus Byzantii civibus arcessitis, seditionis auctores et eorum socios et testes omnes in medium produxit. Hi vero inter sese iurgantes, et alii alios arguentes, certissimis indiciis coniurationem et immania ac perniciosa consilia revincebant, ut et seditionis auctores ineluctabili argumentorum vi sub-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

κἀκείνους ἀφύκτῳ τῶν ἀποδείξεων ἀναγκασθέντας ὁμολογεῖν τὴν ἀπόνοιαν. καὶ τάχ' ἂν διεσπάσθησαν αὐτοῦ πρὸς τοῦ δήμου παντὸς, εἰ μὴ τὸ πολὺ τῆς τοῦ βασιλέως μακροθυμίας καὶ φιλανθρωπίας ἀνέστειλε τὴν ζέουσαν ἐκείνην ὁρμήν. ἔδειξε γὰρ τὴν συνήθη καὶ νῦν ἡμερότητα καὶ τὴν σύμφυτον καὶ ἡλικιῶτιν αὐ- F τοῦ ἱλαρότητα ὁμοίως ἔν τε τῷ προοιμίῳ τῆς δημηγορίας ἔν τε τοῖς ἐπιλόγοις. ὡς δ' ἐν κεφαλαίῳ φάναι, τὰ τῆς δημηγορίας τοιάδε τινὰ ἦσαν. (Δ.) „Εἶτα ποιμένα τις ἔχων καὶ κύνα περὶ τὸ ποίμνιον, ὦ παρόντες, ὅσῳ προθυμότερον διανυκτερεύοντας βλέπει κατὰ τῶν λύκων, τοσούτῳ καὶ αὐτὸς τόν τε πόθον περὶ αὐτοὺς καὶ τὸν ἡμερήσιον αὔξει δασμὸν τῆς τροφῆς. ἐμὲ δ' οἱ τὰ μάλιστά μοι καθ' αἷμα προσήκοντες, ὁρῶντες ὑπέρ τε τοῦ κοι- P. 327 νοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων καὶ ὑπὲρ αὐτῶν οἴκοι τρυφώντων πόῤῥω που τῆς πατρίδος πλανώμενον καὶ κινδύνοις ἔκ τε γῆς καὶ θαλάττης παραβαλλόμενον, καὶ ταῦτ' ἐν μέσῳ τε χειμῶνι καὶ τοσούτῳ παγετῷ, οὔτ' ἠλέησαν, οὔτε τι τῶν ὅσα παραμυθεῖται ψυχὴν οὕτω σφοδρότατα πάσχουσαν προὐνόησαν. ἀλλ' ἐῤῥύη δίκαιος ἅπας λόγος κατὰ κρημνῶν καὶ φαράγγων· καὶ ὥπλισαν μὲν γνώμην, ὥπλισαν δὲ δεξιὰν κατὰ τῆς ἐμῆς κεφαλῆς. καὶ νῦν τὸ καθ' αὐτοὺς ἐν κόνει μὲν τοὐμὸν αἷμα, ἐν κόνει δὲ τὸ B τῶν ἐμῶν τέκνων ὁμοῦ τῇ συζύγῳ· καὶ ἀνατέτραπται μὲν τὰ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας νόμιμα, ἀνατέτραπται δὲ τὰ Ῥωμαίων πράγματα. πρὸς οὖν ταῦτα ποῖος σίδηρος, ποῖος δ' ἀδάμας οὐ

11. ἐμοὶ W. 13. καὶ add. A. 14. που om. A. ἔκ τε γῆς καὶ θαλάττης A., ἠπειρωτικοῖς τε καὶ θαλαττίοις W. 15. τε et τοσούτῳ om. A. 17. σφοδρότατα add. A. 20. τὸ ante τῶν et ἐμῶν add. A. 22. νόμιμα om. A. 23. οὖν om. A. δ' om. A.

acti dementiam suam faterentur. Ac statim fortasse discerpti fuissent a populo, nisi excellens Imperatoris clementia et humanitas impetum illum vehementem repressisset. Solitam enim tum quoque clementiam ostendit, et eam comitatem, quae ei innata erat, et cum ipso adoleverat; eam inquam tum in prooemio concionis, tum in peroratione exhibuit. Porro ipsiusmet orationis summa haec fuit. (IV.) „Qui opilionem habet et canem iuxta gregem, quo eos alacrius noctu contra lupos excubare videt, eo magis eos diligit, et quotidianum iis victum liberalius impertitur. At me ii qui sanguine maxime attingunt cum viderent pro Romana republica, pro ipsis, domi delicate viventibus, procul a patria errantem, ac terra et mari pericula sustinentem, idque media hieme et in tanto frigore, haud commiserati sunt, nec mihi ullam copiam providerunt earum rerum, quae animum ita afflictum consolantur: sed omni aequitate funditus perdita et profligata animos et dexteras in caput meum armarunt. Et nunc sane, quantum in ipsis est, humi effusus manat sanguis meus, manat liberorum et coniugis meae sanguis: eversa sunt sancta Ecclesiae instituta, eversa est Romana respublica. Inter haec quod ferrum, qui adamas nativum rigorem non mol-

παραλύσει τὴν φύσιν;" (E.) Ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς τοῦ βασιλέως A. C.
δημηγορίας προοίμιον οὕτως ἱκανῶς εἶχεν ἐκκαλέσασθαι δάκρυα. 1328
τὰ δὲ μεταξὺ, μακροθυμίας ἱλαρότητι συγκεκραμένης ἤδη, τίς ad 1341
οὐκ ἂν ἰδὼν ἐτεθαυμάκει μακρόν; καὶ μάλισθ' ὅτε καὶ Δημήτριον Imp. Andron. Iunioris.
τὸν δεσπότην ἐλέγχειν βουληθέντας τοὺς κατηγόρους ἀνέκοψε διὰ V. 265.
τὴν τῆς θείας αὐτοῦ Κραλαίνης αἰδῶ, ἅτε καὶ αὐτῆς ἐκεῖ τη- C
νικαῦτα παρακαθημένης σὺν τῇ δεσποίνῃ, καὶ ὅσαι τῶν εὐγενῶν
παρῆσαν ἀκροώμεναι, καὶ τὸ θεῖον καὶ ἀγγελικὸν σχῆμα περι-
κειμένης. τότε δὴ καὶ ἡμεῖς ἐγγύς που παρακαθήμενοι λόγοις D
εὐφήμοις τὴν τοῦ βασιλέως ἡμερότητα μάλιστα πάντων ἐτεθαυ-
μάκειμέν τε καὶ ἐπεκροτήσαμεν καὶ στήριγμα τῇ αὐτοῦ ταύτῃ
χρηστότητι ἐδεδώκειμεν. γνώμην γὰρ ἀεὶ καθαρὰν, ὡς εἰκὸς,
διεσώζομεν πρός τε τὴν Κράλαιναν καὶ τὸν αὐτῆς ἀδελφὸν διὰ
τὸν μακαρίτην καὶ ἀοίδιμον βασιλέα, τὸν πατέρα αὐτῶν· πάν-
τως δὲ καὶ δι' αὐτοὺς, ἐν τοιαύταις τύχαις κατενεχθέντας. ὡς
πλέον ἐντεῦθεν μαλαχθέντα τὸν βασιλέα σιωπῇ παρελθεῖν καὶ E
τὰ Δημητρίου τοῦ δεσπότου ἐγκλήματα. ἦσαν δ' αὐτὰ τοιάδε
τινά. ἐς μὲν τοὐμφανὲς ὡμολόγει τοῖς στασιάζουσι· καθ' ἑαυ-
τὸν δ' ἕτερον ἔτρεφε λογισμὸν καὶ πάνυ τοι συνετόν. * * * διὰ
γὰρ αὐτὴν Κράλαιναν τὰς τοῦ δεσπότου τοῦ αὐτῆς ἀδελφοῦ κα-
τηγορίας τέλεον παρεσκεύασε σιωπᾶσθαι. οὐ μόνα δὲ ταῦτα τὴν
τότε τοῦ βασιλέως ἐνδείξασθαι ἔχει χρηστότητα, ἀλλὰ καὶ ἕτερα F
πλεῖστα. καὶ γὰρ καὶ τὰ μέχρι τέλους τῆς ἐξετάσεως ὁμοίως διή-

3. καὶ ἱλαρότητος ἤδη τίς οὐκ ἂν ἐθαύμασε A. 4. Verba μάλισθ' ὅτε — κακίαν ὁρμήσωσιν add. A. 19. Haec non cohaerent. BOIV.

liat?" (V.) Hoc quidem orationis exordio, ad eliciendas lacrymas accommodato, Imperator usus est. Sed in reliquis patientiam eius, hilari quadam humanitate temperatam, quis non, qui quidem viderit, vehementer est admiratus? praesertim cum is delatores, Demetrium ipsum Despotam arguere volentes, repressit, amitae suae Cralaenae reverentia adductus: quae et ipsa tunc illic cum Imperatrice, et caeteris nobilibus foeminis praesentibus atque audientibus, habitum sanctum et angelicum induta assidebat. Ac nos quoque tunc prope et ipsi sedentes Imperatoris clementiam laude et admiratione in primis prosequebamur, ac plausu excipiebamus, atque hanc eius bonitatem velut fulciebamus. Sinceram quippe benevolentiam erga Cralaenam et eius fratrem, ut par erat, conservabamus, cum propter divum illum et laudatissimum Imperatorem, eorum patrem; tum maxime, ut ne istis tanta calamitate oppressis deessemus. Itaque Imperator magis ac magis ex eo mollitus crimina Demetrio Despotae obiecta silentio praeteriit. Accusationis autem summa haec erat: palam eum cum seditiosis conspirasse. At idem aliud consilii secum tacite meditatus fuerat, idque admodum prudenter. * * * Nam ipsius Cralaenae gratia Imperator operam dedit, ut quae illius fratri Despotae crimina obiiciebantur, ea omnino silerentur. Neque haec solum Imperatoris bonitatem ostendunt, sed et alia plurima. Quippe

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris. P. 328

νυσε καὶ οὐδὲν ἀπηνὲς ἐνεδείξατο πρὸς τοὺς ἐλεγχθέντας στασιαστάς. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἄλλους ἀφῆκε τέλεον· μόνους δὲ τοὺς τοῦ Ἀσὰν υἱοὺς ἐν ἀδέσμῳ καὶ φιλανθρώπῳ κατεῖχεν εἱρκτῇ, ἵνα μὴ ἀτιμωρήτου καθάπαξ τῆς κακίας μενούσης πάντες εἰς τὴν ὁμοίαν κακίαν ὁρμήσωσιν. τὰ μὲν τῆς δημηγορίας ἐκείνης καὶ ἐξετάσεως οὕτως εὐφυῶς πως καὶ ἱλαρῶς διήνυσε τέως. (ϛ΄.) Ἐπεὶ δ᾽ ἐκ τῶν πραγμάτων συνῆκεν ὁ βασιλεύς, πολὺ τῶν πολλῶν διαφέρειν τὴν τοῦ θείου αὐτοῦ σύνεσιν Ἀλεξίου Φιλανθρωπηνοῦ, οὗ δὴ πολλαχῇ καὶ πολλάκις ἐμνήσθημεν ἔμπροσθεν, μετάμελον ἔσχεν ἤδη καθ᾽ ἑαυτὸν οὐ μάλα μικρὸν, ὅτι μὴ κἀπὶ μάλα τοι πλείονα συγκεχώρηκε χρόνον αὐτῷ τὴν τῶν Λεσβίων διοίκησιν, καὶ ὅσαι B κατὰ τὸν Αἰγαῖον νῆσοι Ῥωμαίων ὑπήκοοι. οὔτε γὰρ τῶν ἐχθρῶν οὐδεὶς ἂν Μιτυλήνην ἠνδραποδίζετο, οὔτ᾽ ἐς τοσοῦτο ναυαγίων τὰ θαλάττης ἤλαυνε Ῥωμαίοις πράγματα. ὅθεν αὐτὸν τὴν ταχίστην ἐς τὴν ἐκείνων αὖθις ἐπιτροπὴν ἀφικέσθαι προσετετάχει. καὶ ἀπελθὼν ἐς τὴν προτέραν εὐθὺς τὰ πράγματα ἤγαγεν οὗτος κατάστασιν καὶ τοὺς μεταξὺ γενομένους διέλυσε κλύδωνας, μόλις C μὲν, καὶ ξὺν πολλῇ περινοίᾳ, διὰ τὴν μεταξὺ γενομένην καινοτομίαν Μιτυλήνης καὶ τῶν ἐν Λέσβῳ πραγμάτων· ἐπανήγαγε δ᾽

5. τὰ μὲν — τέως om. A. 6. δ᾽ ἐκ A., δὲ κἀκ W. 7. συνῆκεν ὁ βασιλεὺς, ὡς πολὺ διαφέρει τῶν ἄλλων, ὁπόσοι τῶν συγκλητικῶν κατὰ γένος αὐτῷ προσήκουσιν, ἡ τοῦ θείου αὐτοῦ Ἀλεξίου τοῦ Φιλανθρωπηνοῦ σύνεσις, οὗ καὶ ἀνωτέρω πολλάκις ἐμνήσθημεν, ὡς ἀπαράμιλλος αὐτοῦ ἡ περὶ τὰ πράγματα δεινότης, καὶ στρατηγικὴ ἐμπειρία, μετάμελον ἔσχε καθ᾽ ἑαυτὸν οὐ μάλα βραχὺν, ὅτι μὴ συγκεχώρηκεν ἐπὶ πλείονα χρόνον αὐτῷ A. ὁ βασιλεὺς add. A. 13. οὔτε κατὰ θάλατταν ἐς τοῦτο συγχύσεως ἂν προυχώρησαν πράγματα A. 16. ἀπελθὼν A., διαβὰς W. Pro εὐθὺς A. ἐκεῖνος et αὖθις pro οὗτος. 17. Verba καὶ τοὺς — κλύδωνας et καὶ ξὺν πολλ. περινοίᾳ om. A.

totam deinceps cognitionem eodem modo peregit, neque in seditiosos convictos acerbe consuluit. Sed alios quidem penitus absolvit: solos autem Asanis filios custodia, eaque vinculis libera nec inhumana, inclusos tenuit, ne si improbitas omnino impunita mansisset, omnes simili audacia in scelus deinde ruerent. Et ita quidem concio ab Imperatore habita, ac tota illa cognitio commode et comiter tunc peracta est. (VI.) Cum autem re ipsa intellexisset Imperator, Alexium Philanthropenum avunculum suum, cuius frequens supra et multiplex a nobis facta est mentio, prudentia vulgus multum anteire; poenituit eum, quod illi Lesbi et insularum Aegaei maris, quotquot Romanis parerent, administrationem non diutius reliquisset. Eo enim praesente nec Mitylenen quemquam hostium occupaturum, nec ea Romanorum rei marinae naufragia futura fuisse. Itaque illum quamprimum iis praeficit atque eo proficisci iubet. Qui cum traiecisset, sedatis tempestatibus, quae tempore intermedio acciderant, pristinae tranquillitati omnia restituit: vix ille quidem, nec sine magna solertia, propter factam interim Lesbi et Mitylenae novam rerum mutationem; sed tamen restituit. Nam

οὖν. τοὺς γὰρ ἐν Μιτυλήνῃ τῇ πόλει μισθοφόρους πεντακοσίους A. C. καὶ φύλακας τῶν Λατίνων λάθρα σύνδυο καὶ σύντρεις μεταπεμπόμενος 1328 ad καὶ βριθούσαις δεξιαῖς ἐς τὰς πατρίδας προπέμπων 1341 ἔλαθεν οὕτω φρονίμως κενώσας τὴν πόλιν καὶ Ῥωμαίοις πεποιηκὼς Imp. Andron. Iunioris. ὑποχείριον. οὐ μόνον γὰρ ἐκ τοῦ γήρως ἔσχε λαμπρὰν ὁ V. 266 ἀνὴρ τὴν πολυπειρίαν, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ τῆς πολυπειρίας ἐπ' D αὐτῷ μέγαν εὗρε τὴν φύσιν συνεργὸν καὶ θεμέλιον. καὶ γέγονεν αὐτῷ διπλοῦς ὁ τῆς ἀρετῆς καρπὸς, πῶς μὲν αὐτοφυής τις καὶ ἀγεώργητος, πῶς δὲ γεωργηθεὶς χρόνων πλειόνων τύχαις καὶ γυμνασίαις.

γ'. Ἀρχομένου γε μὴν ἦρος ἤδη πλῆθος Σκυθῶν διαβάντες P. 329 τὸν Ἴστρον κατέδραμον τὴν Ῥωμαϊκὴν Θρᾴκην ἄχρι θαλάττης A. C. 1337 Ἑλλησποντίας. ἔνθα δὴ καὶ, συμβὰν οὑτωσί πως, Τούρκων τισὶν ἐντυχόντες, ὁπόσοι λῃστρικόν τινα τρόπον κατὰ τὸ συνεχὲς περαιούμενοι τὸν Ἑλλήσποντον τὴν παράλιον πᾶσαν λῃΐζονται Θρᾴκην, τοὺς μὲν δήσαντες ἀπήνεγκαν, τοὺς δ' ἀντιστάντας κατέκοψαν, πολέμιοι πολεμίους, ὥσπερ κύνες τεθνηκότι σώματι πολλάκις ἄρδην ἐπεισπίπτοντες. ὃ γε μὴν ἀσύνηθες ἔδοξεν ἔχειν B ἤδη πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιδρομὰς τῶν Σκυθῶν, τοῦτ' ἦν. πρότερον γὰρ ἐπιόντες, καθάπερ ἐξ ὄρους χειμάῤῥους ἐξαίφνης καταῤῥαγεὶς, τὰ προστυχόντα τε ἐλάμβανον καὶ εἰς τὴν ὑστεραίαν αὖθις ἀπήλλαττον. νῦν δ' ἐς τοσοῦτον παρέμειναν, ὥστ' οὐ διέλιπον ἐς ἡμέρας ὅλας πεντήκοντα φέροντές τε καὶ ἄγοντες καὶ ἐς κακῶν ἐσχατιὰς συνωθοῦντες τὴν χώραν. εἶτα ἀπῄεσαν, πλῆθος ἄγον- C

10. γυμνασίαις A., γυμνασίοις W. 17. κύνας ἐς κύνας A., unde Boiv. coni. κύνες κύνας.

mercenarios, qui in urbe Mitylene erant, milites et praesidiarios Latinorum quingentos, binos et ternos clam arcessitos et plenis manibus domum redire iussos, prosequutus callide atque occulte urbem praesidio destitutam sic Romanis recuperavit. Etenim vir ille non modo erat propter longinquitatem aetatis multo rerum usu ornatus; sed multus iste rerum usus magno etiam et illustri ingenio apud ipsum nitebatur. Unde duplicem virtutis fructum tulit, partim a natura insitum et sponte enatum, partim longi temporis casibus et exercitationibus excultum.

3. Caeterum vere iam ineunte multitudo Scytharum Istro traiecto Romanam Thraciam usque ad Hellespontium mare incursarunt. Ubi quosdam Turcos, ex iis videlicet, qui per latrocinium traiecto Hellesponto continenter maritimam oram populantur, casu fortuito nacti partim vinctos abducunt, partim resistentes occidunt, hostes hostibus infesti, veluti canes in cadaver subinde violento impetu irruentes. Verum in ea incursione novum illud habebant Scythae, quod prius veluti torrens e monte subito decurrens, obviis quibusque raptis, postridie recedebant. Tum vero tamdiu manserunt, donec quinquaginta diebus perpetuis omnia rapiendo et vastando consumptis provinciam in extrema mala coniecerunt demumque abeuntes capti-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

τες αἰχμαλώτων ὑπὲρ τὰς τριακοσίας, ὡς ἔφασαν οἱ πολλοί, χιλιάδας. καὶ τὸ αἴτιον τῆς τοιαύτης ἔφασκον εἶναι καταδρομῆς, ὅτι Ῥωμαῖοι πέμπειν ἠμέλησαν τὰ εἰθισμένα δῶρα τῷ τε τῶν Σκυθῶν ἡγεμόνι καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν εὐγενέσιν. ἐδήλωσε δὲ τὴν βαρεῖαν ταύτην αὐτῶν ἔφοδον ἔκλειψις σελήνης ὁμοῦ καὶ ἡλίου, δεκαὲξ ἡμερῶν μεταξὺ γενόμεναι ἄμφω· ἡ μὲν σεληνιακὴ περὶ τὴν πρώτην τῶν ἰχθύων μοῖραν ὄντος τοῦ ἡλίου, ἡ δὲ περὶ τὴν
D πεντεκαιδεκάτην τῶν αὐτῶν. (Β.) Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις ἦρχε μὲν Τραπεζοῦντος Βασίλειος ὁ υἱὸς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, διάδοχος αὐτὸς ἤδη βέβαιος μετὰ πολλοὺς τοὺς ἄθλους τῆς πατρικῆς ἀρχῆς καταστάς. ἐπέμφθη δ' αὐτῷ καὶ σύζυγος Εὐδοκία, ἡ νόθη τοῦ βασιλέως θυγάτηρ. (Γ.) Ὁ δὲ τῶν Αἰτωλῶν τε καὶ
E τῶν Ἀκαρνάνων ἀρχηγὸς Ἰωάννης ὁ κόντος θανάτῳ βιαίῳ τοῦ ζῆν ἀπήλλαξε, τῆς δίκης, ὡς τὸ εἰκός, περιελθούσης καὶ αὐτὸν τελευταῖον, καθάπερ δὴ καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ. οὗτος γὰρ τὸν ἑαυτοῦ διαχειρισάμενος ἀδελφόν, ὥσπερ κἀκεῖνος τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφόν, οὕτω τὴν διαδοχὴν ἐκομίσατο τῆς ἀρχῆς. τῆς δὲ δίκης οὐ σιωπᾷν εἰθισμένης ἐς τέλος ἐν τοῖς τοιούτοις, βιαίως καὶ οὗτος τοῦ ζῆν ἀπεῤῥάγη, φάρμακον παρασχούσης λαθραῖον αὐτῷ
P. 330 τῆς συζύγου. νοσημάτων γὰρ οὐκ ὀλίγων ὑποφυομένων ἐν τῇ οἰκίᾳ, δείσασα ἡ γυνὴ τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ συζύγου πρὶν φονευθῆναι πεφόνευκε· καὶ οὕτω διάδοχος ἐκείνη σὺν δυσὶ παιδαρίοις τῆς τῶν Αἰτωλῶν τε καὶ Ἀκαρνάνων κατέστη ἀρχῆς. (Δ.) Ἐπεὶ δ'

8. τῶν om. A. 11. ἐπέμφθη] ἐπελήφθη W. 13. τῶν om. A. 18. Verba ἐς τέλος usque ad διὰ τὰς πρὸ βραχέος, in seq. cap. initio, add. A. Leguntur etiam inter fragmenta, quae Petavius Nicephori patriarchae Breviario historico adiecit.

vorum ultra trecenta millia, ut vulgatior fama est, secum abduxerunt. Eius incursionis causam afferebant, quod Romani Scytharum duci et eius nobilitati solita munera non misissent. Eam cladem solis et lunae defectus, intra dies sedecim sese consequuti, portenderunt. Ac lunaris quidem contigit, cum sol in prima Piscium parte esset: solaris, cum in decima quinta versaretur. (II.) His temporibus Trapezunte regnabat Basilius Alexii Comneni filius, paterna successione multis certaminibus confirmata, uxoreque ducta Eudocia, notha Imperatoris filia. (III.) Aetolorum vero et Acarnanum princeps Ioannes Comes violenta morte interiit, vindicta tandem, uti par erat, ipsum quoque assequuta, sicut et eius decessores. Is enim fratre suo perempto, sicut et ille avunculo, principatum occuparat. Cum autem vindicta ad extremum in his rebus tacere non soleat, et ipse violenta morte sublatus est, veneno clanculum ab uxore dato. Nam cum domesticae res aegrae admodum essent, mulier insidias viri metuens hunc, priusquam ab eo occideretur, e medio sustulit; atque ita cum puerulis duobus Aetolorum et Acarnanum principatum obtinuit. (IV.) Caeterum Imperator,

ἐκ πολλοῦ καὶ πολλάκις καὶ παρὰ πλείστων ἤκουεν ὁ βασιλεύς, ὡς A. C.
οἱ κρίνειν ὀμωμοκότες ὀρθῶς καὶ μὴ παραφθείρειν ἐν μηδενὶ τὸ 1328
δίκαιον, περὶ ὧν καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς ἀνωτέρω φθάσαντες δεδηλώ- ad 1341
καμεν, ἐκλαθόμενοι μὲν ἐκείνων ἐγγράφων καὶ φρικωδῶν ὅρκων, Imp. Andron. Iunioris.
ἐκλαθόμενοι δ' ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ βασιλικῶν ἐνταλμάτων οὐκ V. 267
ἀδεκάστους ποιοῦνται τὰς κρίσεις· ἀλλὰ δῶρα λαμβάνουσιν ἀδεῶς B
καὶ κιβδηλεύουσι τὰς δίκας, καὶ τό γε μεῖζον, ὅτι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κρινομένων μερῶν δωροδοκοῦνται μέν, οὐ κατάστασιν δὲ καὶ πέρας ταῖς δίκαις παρέχονται, ἀλλ' ἑκατέροις ἀνὰ μέρος ἐγχειρίζοντες γραμματεῖα, ἀπόφανσιν δῆθεν τῆς κρίσεως ἔχοντα, C
εἶτα ἐκπέμπουσι τοῖς προτέροις ἐνεχομένους ἐγκλήμασι καὶ διαπληκτισμοῖς· ἐπεὶ οὖν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα παρὰ πολλῶν ὁ βασιλεὺς ἤκουε, τὰ μὲν πρῶτα πείθεσθαι οὐκ ἐδύνατο, τὴν γενομένην ἐκ τῶν ὅρκων ἀσφάλειαν ἐνθυμούμενος· ὀψὲ δὲ βήματος γενομένου καὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων συναθροισθέντων ἐν τῷ μεγίστῳ καὶ θείῳ νεῷ τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας, προκαθίσας ὁ βασιλεὺς ἅμα τῷ πατριάρχῃ πᾶσαν τοῖς βουλομένοις παρέσχετο D
χώραν ἐλέγχους κατὰ τῶν τοιούτων προφέρειν. καὶ ἦγοντο πλεῖστα καὶ ἀναμφισβήτητα καὶ πλείω τῶν ἀκουσθέντων τἀγκλήματα. καὶ ἵνα τἂν μέσῳ παρέλθωμεν, τῶν μὲν τεττάρων ὁ εἷς ἀθῶος ἀπήλλαξεν, οὐ προστριβέντος αὐτῷ τοῦ τῆς δωροδοκίας ἐγκλήματος· οἱ δ' ἕτεροι, δείσαντες μὴ διαρραγῶσιν ὑπὸ τοῦ δήμου, φθάσαντες ἑαυτῶν κατεψηφίσαντο, οἱ μὲν τῶν τε λη- E
φθέντων χρημάτων ἀπόδοσιν καὶ τοῦ δικάζειν στέρησιν παντελῆ·

cum iamdudum et saepe id a pluribus accepisset, iudices, qui se integre iudicaturos nullaque re ius violaturos esse iurati promiserant, de quibus antea mentionem fecimus, terribilium iureiurandorum oblitos, quae ex scripto conceperant, nec non Ecclesiasticarum atque Imperatoriarum legum securos, minime incorrupta iudicia exercere, neque solum munera sine ullo metu capere iudiciaque corrumpere; verum, quod gravius est, ab utroque litigantium accipere, neque tamen sententiam proferre, aut controversias dirimere, sed utrisque separatim datis tabulis, quibus scilicet sententia continebatur, cum priori altercatione ac contentione dimittere: cum haec, inquam, aliaque id genus a plerisque Imperator audisset, dubitare primo, num vera haec essent, cum de iureiurandorum firmitate veniret in mentem; deinde sero tandem conventu habito, et episcopis ac presbyteris in augustissimo sanctae Sophiae templo collectis, praesidens ipse cum patriarcha omnibus quem vellent convincendi potestatem facere. Ergo plerique nec dubiis criminibus arrepti: eaque longe plura quam auditione didicerat reperta. Atque, ut caetera praetermittam, uno e quatuor innocente dimisso, quem nemo sordium accusarat, reliqui, ne a populo discerperentur, veriti, suopte sese iudicio damnant. Alii quae acceperant redditis omnibus iudicandi

A. M. 6836 ad 6849 ὁ δ' ἐπίσκοπος ἐπὶ τούτοις καὶ τὴν τῆς ἱερωσύνης ἐπαλλαγήν τε καὶ ἀλλοτρίωσιν. ἐξώσθησαν δὲ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων κελεύσει τοῦ αὐτοκράτορος.

Imp. Andron. Iunioris. (δ'.) Θέρους δ' ἀρχομένου πάλιν ὁμοίως ἐταλαιπώρουν οἱ P. 331 Θρᾷκες ἐκ τῶν Ἀσιατικῶν Τούρκων. διὰ γὰρ τὴν ἀεὶ τοῦ τοὺς Ῥωμαίους κατατροποῦσθαι συνήθειαν ἀδεῶς ὁπότε βούλοιντο διεπεραιοῦντο καὶ κάκιστα διετίθεσαν Θρᾴκην. οἱ μὲν οὖν τὴν Ἰωνίαν καὶ τὰ ἐπέκεινα κληρωσάμενοι διὰ τὰς πρὸ βραχέος κατὰ Φώκαιαν γενομένας πρὸς βασιλέα σπονδάς, ὡς εἰρήκειμεν, ἡσυ- B χίαν ἦγον ἔν γε τῷ παρόντι. οἱ δὲ τὰ περὶ Τροίαν καὶ ὅσα τοῦ Ἑλλησπόντου παράλια κατοικοῦντες πλείσταις ναυσὶν αὐτοί τε καὶ ἵπποι αὐτῶν τὸν Ἑλλησπόντιον διαπεραιοῦνται πορθμόν, καὶ κακῶς εὐθὺς διαθέντες Χερσόνησον ἐκεῖθεν εἰσβάλλουσι καὶ ἐς τὴν τῆς Θρᾴκης μεσόγειον, ὅτε δὴ καὶ ὁ βασιλεὺς περὶ Διδυμό- V. 268 τειχον ἔτυχε διατρίβων. ὃς ἐπεὶ μὴ ἀξιόμαχον εἶχε στρατόν, κατὰ πρόσωπον τοῖς ἐχθροῖς ἀπαντᾶν οὐκ ἐθάῤῥει. ἐνέδρας δὲ ποιῶν οὐκ ἠμέλει, αἴθριος διανυκτερεύων καὶ πείνῃ καὶ δίψῃ κατατή- C κων ἑαυτόν. ὀψὲ δὲ μοίρᾳ τινὶ τῶν ἐπὶ λείαν ἐξιόντων ἐντυχὼν τήν τε λείαν ἀφείλετο καὶ αὐτοὺς ἀπονητὶ διαφθείρει, πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐπιλέκτους ἅπαντας ὄντας. ὃ δὴ μαθόντες οἱ λοιποὶ διαπρεσβεύονται πρὸς βασιλέα. καὶ οὕτως οἱ μὲν ἔνσπονδοι εὐθὺς ἀνεχώρησαν οἴκαδε· ὁ δὲ βασιλεὺς τριταῖος ἐς Βυζάντιον ἀφικνεῖται. ἔσπευδε γὰρ διαβῆναι πρὸς Αἰτωλίαν, πονήρως D ἐκεῖ τῶν πραγμάτων ἐχόντων μετὰ θάνατον τοῦ τὴν αὐθεντίαν

4. ὁμοίως ὡς Petav. 12. Ἑλλησποντίαν A.

se munere abdicant. Episcopus ipse praeterea sacerdotio cedit. Omnes ab Urbe Imperatoris decreto exulare iussi.

4. Ineunte aestate Thraces eodem modo rursus Asiaticorum Turcarum infestatione laborare coeperunt. Hi enim, quod Romanos vincere soliti essent, quoties libitum erat prohibente nemine transfretabant pessimeque Thraciam vexabant. Quibus igitur Ionia et ulteriora loca obtigerant, ii ob foedus, quod paulo ante cum Imperatore apud Phocaeam, ut diximus, sanxerant, in praesentia quieverunt. Qui vero Troianam regionem et Hellesponti oram incolebant, cum plurimis navibus et equis freto traiecto, et per Chersonesum hostiliter grassati inde etiam in Thraciae mediterranea irruunt, Imperatore Didymotichi tum agente. Qui iustis copiis destitutus, nec aperto Marte cum illis congredi ausus, insidias non segniter collocat, noctu sub dio agens et famem ac sitim tolerans. Tandem cohortem praedatricem adortus, erepta praeda, centum quinquaginta delectos viros sine labore caedit. Quo caeteri cognito legatos ad Imperatorem mittunt: atque ita compositione facta statim quidem ipsi domum redeunt; Imperator vero tertio post die Constantinopolin pervenit. Nam in Aetoliam ire properabat, cum et res illic post obitum Comitis, penes quem summa potestas fue-

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

ἔχοντος κόντου καὶ τῆς γυναικὸς ἐκείνου καλούσης ἐκεῖθεν ἐπὶ καταλήψει τῆς ἀρχῆς. (B.) Ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ θέρους ἱσταμένου, καὶ τοῦ βασιλέως παρασκευαζομένου πρὸς ἔξοδον, ἀγγέλλεται δεινὸν ἐξ Ἀσίας ἕτερον. τὸ δὲ ἦν, ὡς ὁ τῶν Βιθυνῶν ἀρχηγὸς Ὄρχανος ὁ Ἀτουμὰν λάθρα στρατολογῶν ἐκ πολλοῦ παρεσκεύασεν ἤδη δύναμιν ἱκανὴν καὶ μάλα τῷ σφετέρῳ βουλήματι ἀποχρῶσαν· ἣν δὴ καὶ ἑτοίμην οὖσαν μέλλειν ἐς τὴν ὑστεραίαν διαβαίνειν ἐξ Ἀσίας διχόθεν, τὴν μὲν ἐξ Ἱεροῦ, τὴν δ' ἐκ Προποντίδος, ἐς τὰ τῆς Βυζαντίδος προάστεια· τοῦτο γὰρ ἕως νῦν P. 332 διετηρήθη τὸ μέρος πολεμίας χειρὸς μάλα ἀνώτερον. καὶ ἦν σκοπὸς, μετὰ τὸ διαρπάσαι πᾶν ὅσον ἦν ἐκ τῆς πόλεως πλῆθος ἐς ἅλωνας καὶ σίτου κομιδὴν περισπώμενον καὶ ὅσον ἦν ἐν τοῖς ἔξω χωρίοις τὴν οἴκησιν ἔχον, εἶτα καὶ δύο τινὰ τῶν τῆς πόλεως ἔγγιστα φρούρια εἰληφότας ἐκεῖθεν ὡς ἐξ ὁρμητηρίου ἐς μάχην παρατάττεσθαι τῶν Βυζαντίων. μηδὲ γὰρ ἔχειν ἔτι Ῥωμαίους ἀντίπαλόν σφισι δύναμιν, διὰ τὸ καταπεπονῆσθαι καὶ ἐφθάρθαι B τῇ τε τῶν χρημάτων ἐνδείᾳ καὶ ταῖς πυκναῖς τῶν πολεμίων ἐφόδοις. ἔχοντας δὲ μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὴν γνώμην τῶν ἐν τοῖς Γαλάτου Λατίνων, κουφοτέρας σφίσιν εἶναι τὰς ἐλπίδας καὶ ἐς ἅλωσιν τῆς βασιλευούσης. (Γ.) Ὁ μέντοι βασιλεὺς πυθόμενος τὸν ἔκπλουν ἐκείνων ἐξαίφνης, ἐπεὶ μὴ ἐδίδου καιρὸν ἡ περίστασις ἐς ἀνάλογον παρασκευὴν ἑτοιμάζεσθαι, δεῖν ἔκρινεν οὕτως ἀπαρα- C σκεύως ἐξιέναι πρὸς μάχην, ἔχων ἀντὶ πάσης ὅπλων παρασκευῆς καὶ στρατεύματος τὴν εἰς θεὸν ἀῤῥαγῆ καὶ βεβαίαν ἐλπίδα καὶ

8. καὶ add. A. 13. καὶ om. A.

rat, afflictae essent; et ab huius vidua ad occupandum principatum arcesseretur. (II.) Enimvero aestatis eiusdem initio, Imperatore abitum parante, aliud ex Asia malum nunciatur: Bithyniae principem Orchanum, Atumanis filium, qui longo iam tempore clam militem collegisset, iustas instruxisse copias et eius instituto prorsus sufficientes: quae iam paratae postridie ex Asia traiecturae essent bifariam: alterae ab Hiero, alterae a Propontide ad suburbia Constantinopolis, quae pars ad id usque tempus ab omni hostili incursu maxime tuta fuerat. Propositum autem illis erat, omnem urbanam multitudinem, percipiendis condendisque frugibus occupatam, caeterosque ruri habitantes abripere, ac postea duo castella ex iis, quae Urbi proxima essent, occupare, et inde ut ex opportuna statione Byzantios bello petere. Neque enim ipsis sustinendis pares adhuc Romanos esse, quorum res attritae essent et omnino afflictae inopia pecuniae et hostium incursionibus crebris. Deinde cum et Latini Galataei ipsis faverent, maiorem spem urbis Imperatricis occupandae conceperant. (III.) Caeterum Imperator, subita illorum irruptione audita, cum angustiis temporis iusto apparatu excluderetur, sibi quamquam imparato ad praelium exeundum esse iudicavit, pro omni armorum apparatu atque exercitu inconcussam ac fixam

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris. πίστιν. εἴκοσι μὲν οὖν τῶν ἐν ἡλικίᾳ εὐγενῶν ἀπολέξας καὶ τεσσα-
ράκοντα τῶν παρατυχόντων στρατιωτῶν ἐκπέμπει διὰ τῆς ἠπεί-
ρου, δοὺς ἡγεμόνα σφίσι Καντακουζηνὸν, τὸν μέγαν δομέστι-
κον· αὐτὸς δ' ἅμα τριήρεσιν ἀόπλοις τρισὶν ἐπὶ τὰς τῶν βαρ-
βάρων ναῦς ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν. οἱ μὲν οὖν βάρβαροι τέτταρας
D καὶ εἴκοσιν ἔχοντες ναῦς ἐκ τῶν Ἀσιατικῶν τῆς Προποντίδος
κόλπων κατέπλευσαν καὶ ὡρμίσαντο Ῥηγίου ἐγγὺς, περὶ χωρίον
ἀπέχον τῆς βασιλευούσης οὐ μεῖον σταδίων ἑκατὸν πρὸς τοῖς
δέκα, περὶ ὥραν ἤδη τρίτην τῆς νυκτός. καὶ εὐθὺς ἀποβάντες
ὥρμησαν ἐπὶ λείαν ἄλλοι ἄλλοθί που διαμερισθέντες, πρὶν αἰ-
σθέσθαι τοὺς ἐν ταῖς χώραις οἰκοῦντας. καὶ ἦν ὁρᾶν μὲν ἅλω-
E νας καομένας, ἀκούειν δὲ κλαυθμοὺς γυναικῶν καὶ νηπίων ἀπη-
νῶς ἑλκομένων. περὶ δὲ ὥραν ἐννάτην τῆς νυκτὸς, ἤδη τοῦ
λυκαυγοῦς ὑποφαίνοντος, ἧκεν ὁ μέγας δομέστικος ἱππέας ἄγων
ἑβδομήκοντα· καὶ διεσκεδασμένοις ἐντυγχάνων τοῖς βαρβάροις
ἔκοπτεν αὐτοὺς, καθάπερ οἱ θερισταὶ τὸ λήϊον. ἅμα δὲ καὶ ὁ βα-
σιλεὺς καταπλεύσας εἷλε τέτταρας καὶ δέκα ναῦς βαρβαρικὰς,
F ἀνελὼν τοὺς ἔνδον φρουρούς. αἱ γὰρ δέκα ἔφυγον εὐθὺς, προαι-
V. 269 σθομένων ἐνίων βαρβάρων καὶ εἰσδραμόντων εἰς αὐτάς. ἅμα δ'
ἕῳ καὶ τοῦ βασιλέως ἀποβάντος ἐς ἤπειρον μέγιστον καὶ τῶν
πώποτε μνημονευομένων ἔργον τετέλεσται. ἐφάνη γὰρ, ὡς οὐ
τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ εὐδοκοῦντός ἐστι
τὰ πάντα θεοῦ. μήπω γὰρ τοῦ ἡλίου τὸν μεσημβρινὸν παραλ-
λάξαντος χίλιοι μὲν ἔγγιστα κατεκόπησαν τῶν βαρβάρων· τρια-

7. ὡρμήσαντο W.

in Deo spem fiduciamque collocans. Delectis igitur viginti nobilibus adultae aetatis, et quadraginta militibus, qui primi obvii fuerant, datoque iis duce Cantacuzeno magno Domestico, hos terra mittit. Ipse cum tribus inermibus triremibus contra barbarorum classem abit, qui viginti quatuor navibus ex Asiatico Propontidis sinu advecti prope Rhegium appulerunt, ad locum non minus stadiis centum et decem ab Urbe dissitum, sub horam noctis tertiam: ac statim excensu facto praedatum alii alio excurrerunt, priusquam id agrestes resciscerent. Tum vero et horrea ardere cerneres, et mulierum atque infantium, qui vi abstrahebantur, eiulatum audires. Sub horam vero noctis nonam, diluculo iam fere, magnus Domesticus cum equitibus septuaginta advenit et barbaris occurrens dissipatos caedit, non secus ac segetem messores. Simul etiam Imperator in altum provectus quatuordecim naves hostiles capit, custodibus earum caesis. Nam reliquae decem, cum barbari nonnulli eius adventum praesensissent et in eas insiliissent, statim aufugerant. Sub auroram vero, cum et Imperator in terram egressus esset, maximum opus, quod unquam fando auditum sit, effectum est; patuitque manifesto, non esse volentis, neque currentis, sed a propitia Dei voluntate pendere omnia. Priusquam enim sol meridianum circulum praeteriisset, mille propemodum barbari sunt interfecti, trecenti vero capti. Ro-

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

κόσιοι δὲ ἑάλωσαν ζῶντες. τῶν δὲ Ῥωμαίων πέπτωκε μὲν οὐδείς· ἵπποι δ᾽ οὐκ ὀλίγοι τούτων κατεκόπησαν. πεζοὶ γὰρ ὄντες οἱ βάρβαροι πράττειν οὐκ εἶχον γενναῖον οὐδὲν πρὸς ὡπλισμένους ἱππέας· ἀπογνόντες δὲ τολμηρότερον κατὰ τῶν ἵππων ἐχώρησαν. (Δ.) Οἱ μέντοι Ῥωμαῖοι, πρὸς ἀπογνώσεως καὶ δειλίας βυθοὺς P. 333 ἐκ πολλοῦ καταδύντες, τῷ ἤδη περιχαρεῖ σφᾶς τε αὐτοὺς ἀνεκτήσαντο καὶ ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον βεβαιοτέρας πρὸς κύριον ἐκτήσαντο τὰς ἐλπίδας. ἔγνωσαν γὰρ ἅπαντες ἐναργῶς, ὡς οὐκ ἀν- B θρώπινον τὸ πραχθέν· πῶς γὰρ ἐν τοιαύτῃ χρόνων περιφορᾷ, ὅτε τὰ μὲν Ῥωμαίων ἀπέγνωσται πανταχόθεν, τὰ δὲ βαρβάρων ηὔξηται πολλῷ πρὸς θαῤῥαλεώτερον διὰ τὴν μακρὰν τοῦ νικᾷν συνήθειαν; ἀλλὰ δεξιὰ κυρίου ἐποίησε ταῦτα καὶ ὁ βραχίων ἐκείνου τὴν τῶν ὑπεναντίων ἄμαχον ἀπονητὶ συνέτριψε δύναμιν. πολέμων γάρ, οὓς ἐν ταῖς ἱστορίαις ἀκούοντες θαυμάζομεν διὰ τὸ ἑκατέρωθεν οὐκ εὐαρίθμητον πλῆθος τῶν στρατευμάτων, ἐν C ὀλίγοις εὕροι τις ἂν τοσοῦτον μὲν πλῆθος κατακοπέν, τοσοῦτον δὲ ζωγρηθέν, ὅσον νῦν ὑπ᾽ ἀνδρῶν ἑβδομήκοντα μόνων. (Ε.) Ἐς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν αὖθις ὁ βασιλεὺς ἔκ τε ἠπείρου καὶ θαλάττης λαμπρῶς ὁπλισάμενος ἀφίκετο ἐς τὸν τοῦ Ἱεροῦ πορθμόν, ἐλπίσας εὑρήσειν καταπλέοντας ἤδη τοὺς βαρβάρους κἀκεῖθεν κατὰ τὴν φήμην. ἀλλ᾽ ἔμεινε τὰ τῶν ἐλπίδων ἀτέλεστα. πυθόμενοι D γὰρ οἱ βάρβαροι τὴν τῶν ὁμοφύλων συμφορὰν ἀνεχώρησαν. ὁ μέντοι βασιλεὺς ἀναζεύξας ἐκεῖθεν ἀφίκετο νυκτὸς ἐκ τῶν βασιλείων πεζῇ τεσσαράκοντα καὶ πέντε σταδίων ὁδὸν ἐς τὸν θεῖον

9. χρόνου A.

manorum autem nemo cecidit; equi vero eorum complures occubuerunt. Nam cum pedites essent barbari, nullum egregium facinus contra armatos equites edere potuerunt; sed ex desperatione audacius equos invaserunt. (IV.) Proinde Romani ab extrema desperatione et diuturno metu recreati ea victoria animos receperunt, et in posterum etiam firmiorem in Deo spem collocarunt. Omnes enim evidenter compererunt, non humanitus id accidisse (qui enim potuisset, in illa temporum conversione, cum res Romana undecunque deplorata esset, barbarorum vero audacia ex longa vincendi consuetudine in immensum crevisset?), sed dexteram Domini id fecisse, et brachium illius invictas hostium vires nullo labore contrivisse. Quas enim pugnas in historiis miramur propter innumerum paene utrinque militum numerum, in earum perpaucis invenias tot caesos, tot captos, quot nunc a viris tantum septuaginta. (V.) Postridie vero rursus Imperator, copiis terra marique splendide armatis, ad fretum Hieri pervenit, sperans se illac quoque, ut rumor nunciarat, appellentes barbaros inventurum. Sed spe sua frustratus est. Barbari enim popularium suorum audita clade recesserant. Inde domum reversus noctu e palatio exiit, et, quadraginta quinque stadiorum via pedibus confecta, in castissimae

A. M. 6836 ad 6849 — Imp. Andron. Iunioris.

νεὼν τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος τῆς Ὁδηγητρίας, τοὺς εὐχαριστηρίους ἐκ μέσης ἀποδώσων ψυχῆς.

ε΄. Ἀλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμεν, ὅπερ ἐπανελθὼν ἀναλήψομαι. ἐν τούτῳ τῷ θέρει, τοῦ ἡλίου τῶν θερινῶν ἤδη E τροπῶν ἁψαμένου, ἤρξατο φαίνεσθαι κομήτης ἐκ τῶν ἀρκτικῶν μερῶν τοῦ ὁρίζοντος ἀφ' ἑσπέρας ἑκάστης εὐθὺς μετὰ δύσιν ἡλίου. μᾶλλον δ' οὐ κομήτης ἦν, εἴ τις ἀκριβολογεῖν ἐθέλοι, ἀλλὰ πωγωνίας, ῥομφαίᾳ τινὶ ἐοικώς. ἐδόκει μὲν οὖν ἐσχηκέναι τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν τοῦ Περσέως μάλιστα ποδῶν, οἳ τῇ ῥάχει τοῦ F ταύρου πλησίον εἶναι δοκοῦσιν· ἐπὶ δὲ τὰ πρὸς ἕω μέρη τοῦ κόσμου πέμπειν τὴν κόμην ἐπὶ πολὺ παρατείνουσαν. εἶτα ἐκεῖθεν P. 334 ἀρξάμενος ἀνέβαινεν εὐθὺ τοῦ ἀρκτικοῦ πόλου, κινούμενος ἑκάστης ἡμέρας τρεῖς ἔγγιστα μοίρας. ἐπεὶ δὲ παρήλλαξε τὸν ἀρκτικὸν πόλον καὶ μετ' ἐκεῖνον τήν τε μικρὰν ἄρκτον καὶ τὰς καμπὰς τοῦ δράκοντος, ἔψαυσε καὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς τοῦ Ἡρακλέους V. 270 καὶ μετ' αὐτὸν τοῦ τῆς Ἀριάδνης στεφάνου. ἐκεῖθεν διέδραμε τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τοῦ Ὀφιούχου. καὶ ἐπειδὴ πλάτος ἐνταῦθα ζωδιακοῦ καὶ ἰσημερινὸς καὶ τόπος θερμότητα ἔχων, ἀντέχειν ὁ B κομήτης οὐκ ἠδυνήθη, διὰ τὸ ἐξ ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως τὴν ἀρχὴν τῆς συμπήξεως εἰληφέναι. διὸ τήν τε κόμην διέλυσε καὶ αὐτὸς ἠφανίσθη τελέως. φαντασία γὰρ ἦν ἀστέρος, καὶ οὐκ ἀστήρ. προσθήσω τοῖς εἰρημένοις καὶ ἀκοῆς ἄξιον ἄλλο διήγημα. (B.) Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις μία τῶν Σκυθῶν γυναικῶν, ἐκ τῶν ἐπέκεινα τοῦ Ἴστρου τὴν οἴκησιν ποιουμένων, μήτε σύζυγον μήτε

14. μακρὰν W. 18. κόθος W., τόκος in mg.

Deigenitricis Hodegetriae templum pervenit, toto pectore gratias acturus.

5. Verum illud me paene praeterierat, quod nunc repetendum et explicandum est. Hac aestate, cum sol aestivum iam solstitium attigisset, coepit Cometa apparere a septentrionalibus horizontis partibus cuiusque diei vespere statim post solis occasum. Immo, ut accuratius loquamur, non is Cometa erat, sed Pogonias, seu barbatum sidus, cuidam veluti gladio simile. Ortum autem a Persei pedibus maxime ducere videbatur, qui a spina Tauri parum absunt. Coma vero eius versus Orientem late extendebatur. Atque inde sumpto initio recta quotidie versus Septentrionem ascendebat tribus ferme gradibus. Cum autem polum arcticum praeteriisset ac post eum Ursam minorem et spiras Draconis, dextrum etiam Herculis pedem attigit; indeque coronam Ariadnes, postea sinistram Ophiuchi manum percurrit: et quia ibi latus est Zodiacus et aequinoctialis et locus calidus, durare Cometa non potuit, propterea quod humida exhalatione primum concrevisset. Quare coma dissipata et ipse penitus evanuit: quippe qui stellae speciem quidem haberet, stella vero non esset. His aliam narrationem auditu dignam attexam. (II.) His temporibus mulier quaedam apud Scythas, eos nempe qui trans Istrum habitant, cum neque virum neque libe-

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

παῖδας ἔχουσα, ἐπειδὴ τοὺς ἐκ Θρᾴκης ἀπαγομένους αἰχμαλώτους πρὸ τῶν ταύτης ἑώρα θυρῶν (ἐπόθει δ' ἐκ πολλοῦ προσχωρῆσαι Ῥωμαίοις καὶ τὸ θεῖον δέξασθαι βάπτισμα), ὤνιον διαναστᾶσα σύζυγον ἔλαβεν ἕνα τῶν αἰχμαλώτων Χριστιανῶν, ὅρκοις αὐτὸν ἐμπεδώσασα πρότερον, μὴ λιπεῖν τὴν ταύτης συνοίκησιν, C μήδ' εἰ ἄλλοθί που τὴν ἀποικίαν ποιήσαιντο. ἐπεὶ δ' εὐκαιρίας πρὸς μετοικίαν ζητουμένης ἐνιαυτὸς ὅλος ἐτρίβη, ἐν ᾧ δὴ καὶ τέκνα δύο τὸ μὲν γεγέννηκεν, τὸ δ' ἐν γαστρὶ φέρουσα ἦν, ἔτι πλείονα τὴν στοργὴν καὶ στεῤῥοτέραν πρὸς τὸν σύζυγον ἔσχε. D τούτου δ' οὕτως ἔχοντος ἔτυχεν ἐς τοὐπιὸν ἔτος αἰχμάλωτος ἀπαγομένη καὶ ἡ προτέρα τοῦ ῥηθέντος ἀνδρὸς σύζυγος. ἣν ἐκεῖνος ἐδάκρυσε θεασάμενος. ἡ μέντοι Σκυθὶς ἐκείνη γυνὴ τὴν αἰτίαν τῆς λύπης καὶ τῶν δακρύων μαθοῦσα οὔτ' ἠχθέσθη τἀνδρί, οὔτε ζηλοτύπως ἔσχε πρὸς τὴν γυναῖκα· ἀλλ' ὤνιον εἰλήφει καὶ ταύτην, ἵνα καὶ ταῖς χρείαις ὑπηρετῇ τῆς οἰκίας καὶ ἅμα παραμύθιον E εἴη τῇ θεωρίᾳ τἀνδρὸς ἐκ τῶν ἔγγιστα. ἐπεὶ δ' εὐκαιρίας γενομένης τῷ θείῳ τε ἐτελέσθη βαπτίσματι καὶ τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων ἐπεδήμησε, δραμοῦσα πρὸς τὸν πατριάρχην ἡ προτέρα σύζυγος ἐβόα καὶ ἐστερνοτυπεῖτο καὶ ἀδικεῖσθαι ἔφασκε παρὰ τῆς Σκυθίδος, ἀφελομένης τὸν ἄνδρα αὐτῆς. παρελθούσης μέντοι κἀκείνης καὶ τὰ τοῦ πράγματος, ὡς εἶχεν, ἀκριβῶς διεξελθούσης, F οὐκ εἶχεν οὐδεὶς οὐδὲν ἀπὸ δικαίου προφέρειν ἔγκλημα κατ' αὐτῆς. κυρία γὰρ ἦν ἀμφοτέρων, ἅτε χρημάτων οἰκείων ὠνίους ἐξ ἀγρίων φάναι θηρῶν εἰληφυῖα. ὅμως σιωπώντων ἀπάν-

5. ταύτην W. 9. τὸν] τὴν W.

ros haberet et advectos e Thracia captivos ante suas fores traduci videret (longo autem iam tempore ad Romanos se conferre et sacrum baptisma suscipere cupiebat), unum e Christianorum captivorum turba eductum redemit et coniugem sibi ascivit, adactum prius iureiurando, ne contubernium suum desereret, etiamsi alio commigrassent. Dum vero migrationis opportunitatem quaerunt, annus integer teritur: quo tempore binos liberos, alterum peperit, alterum in utero gestavit. Unde magis etiam maritum diligebat. Quae cum ita se haberent, altero anno accidit, ut et prior eius, quem diximus, viri uxor captiva abduceretur: qua is conspecta illacrymavit. Verum Scythissa, moeroris et lacrymarum causa intellecta, neque succensuit marito, nec prae zelotypia odio persequuta est mulierem: sed et ipsam emit, ut et domestica ministeria obiret, simulque marito dolorem conspectu sui levaret in proximo futura. Sed cum opportunitatem nacta et sacro baptismate initiata et in urbem Imperatricem profecta esset, prior uxor ad patriarcham accurrit, vociferans et pectus plangens sibique iniuriam a Scythissa fieri quiritans, quae sibi maritum rapuisset. Caeterum cum et illa prodiisset, ac rem omnem, ita ut gesta erat, ordine explicasset, nemo iure illam reprehendere potuit, ut quae amborum domina esset suaque pecunia ex immanibus (ut ita dicam) bestiis ambos redemisset. Tamen ta-

A. M. 6886 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris. P. 335

των καὶ μηδὲν ἐχόντων προφέρειν ἔγκλημα κατ᾽ αὐτῆς, κρίσιν ἐπέθηκεν αὕτη τοιαύτην τῷ πράγματι. τῷ μὲν ἀνδρὶ προῖκα τὴν λύσιν παρέσχε διὰ τὴν συνουσίαν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς τῶν παίδων γέννησιν· τῇ δὲ γυναικὶ βούλεσθαι μέν, μὴ δύνασθαι δὲ διά τε τὴν τῶν χρειωδῶν ἔνδειαν καὶ τὸ ἐπ᾽ ἀλλοδαπῆς εἶναι σὺν δυσὶ βρέφεσι. „διὸ τὸ δοθὲν ὑπὲρ αὐτῆς κομίσασα (ἔφησε) τίμημα αὐτὴ μὲν ἀπερχέσθω μετὰ τοῦ ἀνδρός· ἐγὼ δ᾽ ἔσομαι τοῦ λοιποῦ μετὰ τῶν βρεφῶν, ἐς τὰς χεῖρας ἀποβλέπουσα τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ." ταύτην τὴν κρίσιν πάντες ὕμνησαν ἅμα τῷ πατριάρχῃ καὶ τὸ μεγαλοφυὲς τῆς γυναικείας ἐκείνης γνώμης ἐθαύμασαν. ἀλλ᾽ οὐκ εἰς B μακρὰν ἡ δίκη τὸ προσῆκον εἴληφε πέρας πρὸς τοῦ δικάζοντος ἄνωθεν ἀῤῥεπῶς φιλανθρώπου θεοῦ. ἐξελθοῦσα γὰρ ἡ γυνὴ περὶ τὴν τῶν λύτρων συναγωγὴν καὶ περιϊοῦσα τὰς γείτονας παρὰ τὴν Θρᾴκην, ὅποι τὴν οἴκησιν ἐπεποίητο πρότερον, εἰς τὰς χεῖρας αὖθις ἐμπέπτωκε τῶν Σκυθῶν, ἐξαίφνης ἐπιδραμόντων κατὰ τῆς Θρᾴκης. κἀκείνη μὲν αἰχμάλωτος ᾤχετο ἀπιοῦσα· ὁ δ᾽ ἀνὴρ ἔμεινε τοῦ λοιποῦ συνοικῶν τῇ ἐκ Σκυθῶν ἐκείνῃ χρηστῇ γυναικί..

V. 271 ς΄. Ἐκάλει δὲ ἤδη τὸν βασιλέα τὰ Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνάνων C πράγματα, πλημμελῶς διακείμενα καὶ νοσοῦντα διὰ τὴν τοῦ δεσπότου αὐτῶν τελευτήν. ἡ γὰρ ἀρχὴ διοικεῖσθαι μὴ δυναμένη παρὰ γυναικὸς χηρευούσης καὶ τέκνων ἀτελῶν ἔτι πλημμελῶς ἐφέρετο, καθάπερ ναῦς ἀγκυρῶν ὀρφανὴ κύμασι καὶ χειμῶνι συνειλημμένη. ἐπεὶ δὲ ᾔδει τοῖς Ἰλλυριοῖς ὁ βασιλεὺς πάλαι εἰ-

23. καὶ add. A.

çentibus universis, nec de ulla re eam accusantibus, tandem hanc ipsa sententiam tulit. Marito propter consuetudinem et susceptos ex eo liberos redemptionis pretium condonavit. Erga mulierem vero cupere se quidem eadem uti liberalitate; sed posse negavit propter inopiam, quod cum duobus infantibus in terra peregrina viveret. „Quamobrem ipsa," inquit, „sui pretio allato, cum marito abeat: ego vero posthac cum infantibus manebo et benignas clementis Dei manus intuebor." Hoc iudicium omnes cum patriarcha summis laudibus extulerunt, et hanc animi magnitudinem in muliebri ingenio admirati sunt. Caeterum haud multo post is iudicii fuit exitus, qui debuit, clementi Deo aequissime iudicante. Nam cum mulier redimendi sui causa ad colligendam pecuniam exiisset ac per Thraciam, ubi domicilium habuerat, vicinas circumiret, subita incursione Scytharum denuo captiva est abducta: vir autem eius posthac bonae illius Scythicae matronae coniugio acquievit.

6. Iam vero Aetolorum et Acarnanum res male affectae et propter eorum domini obitum laborantes Imperatorem advocabant. Principatus enim, qui a vidua muliere et immaturae aetatis pueris gubernari non posset, temere ferebatur, veluti navigium ancoris destitutum, quod fluctibus et tempestate agitatur. Sed cum veterem Illyriorum morem sciret, qui violato

θισμένον τό γε ἐπιορκοῦντας καὶ παρασπονδοῦντας λῄζεσθαι A. C. 1328 ad 1341
τὴν Ῥωμαίων χώραν καὶ λωποδυτεῖν τοὺς παριόντας καὶ πονηρίᾳ
καὶ δόλοις συζῶντας, καὶ συνῆκεν, ὡς καὶ νῦν ἐμπόδιον ἔσονται
λάθρα τῇ πρὸς Ἀκαρνᾶνας καὶ Αἰτωλοὺς ἐκστρατείᾳ αὐτοῦ, με- Imp. Andron. Iunioris.
ταπέμπεται μισθοφόρους δισχιλίους τῶν περὶ Σμύρναν καὶ Ἰω- D
νίαν κατοικούντων Τούρκων, μεθ' ὧν δὴ καὶ ἀρχομένου ἔαρος
ἐσβαλὼν ἐς τὴν Ἰλλυριῶν χώραν ἐδῄωσε ταύτην καὶ λείαν ἐκεῖθεν
ἤλασε παμπληθῆ, ὡς πλουσίους ἐκ πενήτων ἐν βραχεῖ γενομέ- E
νους τοὺς Τούρκους βριθούσαις δεξιαῖς ταχέως ἐπανελθεῖν οἴκα-
δε. ὁ δὲ βασιλεὺς τούτῳ τῷ τρόπῳ τοὺς Ἰλλυριοὺς πεποιηκὼς
ἀσθενεῖς ἀδεῶς διαβαίνει πρὸς Ἀκαρνᾶνας καὶ Αἰτωλοὺς μετὰ
τοῦ οἰκείου στρατεύματος καὶ πᾶσαν ἐκείνην τὴν χώραν μετὰ τῶν
πόλεων ἀπονητὶ παρεστήσατο, προσεῤῥυηκότων ἑκόντων αὐτῷ P. 336
τῶν ἐκεῖ δυνατῶν μετὰ τῆς δεσποίνης αὐτῶν Ἄννης, τῆς τοῦ
πρωτοβεστιαρίου θυγατρός. (B.) Ἐν δὲ τούτοις ἀσχολουμένου
τοῦ βασιλέως, ἑάλω καὶ ἡ τῶν Βιθυνῶν μητρόπολις Νικομήδεια,
τῷ πολλῷ καταπονηθεῖσα λιμῷ, διὰ τὴν ἐπίμονον τῶν ἐχθρῶν πο-
λιορκίαν. τῷ μέντοι μετὰ ταῦτα ἐνιαυτῷ οὐδὲν ἱστορίας ἄξιον A. C. 1338
πέπρακται, πλὴν ὅτι συνεχῶς τε καὶ ἀδεῶς καὶ κατὰ πλήθη κα-
τέδραμόν τε καὶ κατατρέχουσι Θρᾴκην οἱ Τοῦρκοι. τοῦτο γάρ, B
ὡς ἐγνωσμένον ἤδη καὶ σύνηθες, ὀκνῶ διηνεκῶς διηγεῖσθαι.
(Γ.) Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει ὁ μὲν παῖς τοῦ τῆς Ἠπείρου κρατοῦντος A. C. 1339
πρότερον κόντου Κεφαλληνίας, τεσσαρεσκαιδέκατον τῆς ἡλικίας
ἄγων ἔτος τηνικαῦτα καὶ σύνεσιν τῆς ἡλικίας ἔχων μείζονα, ἐπει-

2. καὶ πονηρίᾳ om. A. 18. μετὰ A., κατὰ W.

iureiurando et ruptis foederibus Romanas provincias incursare et viatores spoliare solerent, homines fallacissimi atque improbissimi; atque etiam intelligeret, eosdem tum quoque suae contra Aetolos et Acarnanas expeditioni clanculum impedimento fore: Turcos bis mille ex iis, qui Smyrnam et Ioniam accolunt, mercede conductos arcessit, cum quibus initio veris impressione facta Illyriorum agros vastat et copiosam inde praedam agit. Quo factum, ut Turci e pauperibus brevi tempore divites evaserint, et plenis manibus domum cito redierint. Itaque opibus Illyriorum imminutis securus ad Acarnanas et Aetolos transit cum suo exercitu, et omni illa regione una cum urbibus citra laborem potitur, proceribus ultro sese ad illum conferentibus una cum domina sua Anna, Protovestiarii filia. (II.) His rebus Imperatore occupato etiam Bithyniae metropolis Nicomedia capta est, multa fame domita, propter pertinacem hostium obsidionem. Sequenti anno nihil memorabile gestum est, nisi quod Turcorum numerosa agmina continenter et absque metu Thraciam incursarunt, ac nunc quoque incursant. Hoc enim, ut iam cognitum et usitatum, piget me toties referre. (III.) Anno autem proxime subsequuto filius Epiri principis, Comitis Cephalleniae, annum aetatis decimum quartum agens, sed prudentia maiore quam pro aetate

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

δὴ τὸν μὲν πατρῷον κλῆρον ὑπὸ τῷ βασιλεῖ γενόμενον εἶδε, τὴν δὲ μητέρα συνθεμένην ἀκολουθῆσαι τῷ βασιλεῖ μέχρι Θεσσαλονίκης, κελεύουσαν δ' ἕπεσθαι καὶ αὐτὸν δίχα τῶν πατρικῶν ἐπισήμων συμβόλων, ἀποστασίαν ἐπινοεῖ· καὶ συμβούλῳ χρησά- C μενος ἑνὶ τῶν εὐγενῶν τῆς Ἠπείρου ἅμα αὐτῷ φεύγων ᾤχετο ἐς Πάτρας τὰς παλαιὰς παρὰ τὴν σύζυγον τοῦ τελευτήσαντος πρίγκιπος Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας. ἡ δὲ μήτηρ εὐθὺς ἅμα τῷ βα- D σιλεῖ διασώζεται μέχρι Θεσσαλονίκης, κἀκεῖ πρὸς τοῦ βασιλέως ἱκανὰ χωρία λαβοῦσα προσόδων ἐτησίων ἕνεκα αὐτόθι καταβιοῦν ἔγνωκε τοῦ λοιποῦ. ἐπίτροπός γε μὴν τῆς Ἠπείρου ἐγκαταλείπεται πρὸς τοῦ βασιλέως ὁ πρωτοστράτωρ Θεόδωρος ὁ Συναδηνός· ὃς καὶ πρὶν ὅλον ἐξήκειν ἐνιαυτὸν αἰφνιδίως ἁλίσκεται πρὸς τῶν τῆς χώρας οἰκητόρων καὶ δέσμιος τῷ τοῦ κόντου δίδοται παιδί, πρὸς τὴν Ἤπειρον αὖθις ἐπανελθόντι καὶ ἀναδεξαμένῳ τὴν πατρικὴν ἀρχὴν παρ' ἑκόντων τῶν ὑπηκόων.

P. 337 V. 272 ζ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐνδημήσας ἐς Ἀδριανούπολιν ἅμα τῇ συζύγῳ δεσποίνῃ τὰς ἐκ πολλοῦ συμφωνίας ἤδη πρὸς πέρας ἤγαγε, δοὺς εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα αὐτοῦ τῷ Ἀλεξάνδρου παιδὶ τοῦ τῶν Μυσῶν ἀρχηγοῦ, πεντεκαιδέκατον ἄγοντι τῆς ἡλικίας ἔτος, ἐτῶν οὖσαν αὐτὴν ἐννέα. καὶ ἦν τὸ λοιπὸν εἰρήνη βαθεῖα μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Μυσῶν. (B.) Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ γεννᾶται παι- B δίον ἐν Βυζαντίῳ, συμφυὲς μὲν ἀπὸ ποδῶν ἄχρις ὀμφαλοῦ, τὰ δ' ἑξῆς διαιρούμενον ὤμους καὶ στέρνα καὶ ῥάχιν, καὶ δύο μὲν ἔχον κεφαλάς, χεῖρας δὲ τέτταρας· ὃ καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐξέ-

19. ἔτος om. A. 22. ἄχρις ὀμφαλοῦ A., ἄχρι ἐς ὀμφαλὸν W.

praeditus, cum paternam ditionem Imperatori parere, matrem vero eandem ex pacto Thessalonicam usque comitari cerneret, a qua iussus esset et ipse sine patriae nobilitatis insignibus sequi, defectionem cogitat, reque cum nobili quodam Epirota communicata una cum illo veteres Patras ad defuncti Achaiae et Peloponnesi principis coniugem perfugit. Mater vero statim cum Imperatore Thessalonicam usque pervenit: atque ibi satis multis praediis acceptis, unde reditus annui suppetebant, deinceps ibidem aetatem exigere decrevit. Praefectus tamen Epiri ab Imperatore relictus est Protostrator Theodorus Synadenus, qui priusquam annus integer exiret subito a provincialibus captus Comitis filio in patriam reverso, et haereditarium principatum volentibus subditis adepto, vinctus traditur.

7. Imperator vero, cum Domina uxore Adrianopolin profectus, matrimonium iampridem promissum perficit, filia sua, quae annos novem expleverat, Alexandri Mysorum principis filio data, annum aetatis decimum quintum agenti. Unde firma pax inter Mysos et Romanos constituta est. (II.) Hoc tempore puer Byzantii nascitur, a pedibus usque ad umbilicum continuus: inde vero divisus humeris, pectore, spina dorsi; duo capita habens et quatuor manus: qui post unum diem exspiravit. (III.) Multo

A. C. 1323 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

πεπνεύκει. (Γ.) Ἐφάνη δὲ καὶ πολλῷ τούτου πρότερον παιδίον ἕτερον περὶ Τραϊανούπολιν, ὃ δὴ τρίτου γενόμενον ἔτους ἐψέλλιζε μὲν κατὰ νήπιον· ῥώμην δ' εἶχεν, ὅσην ἂν καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἀνήρ, καὶ ἤσθιεν ὁμοίως κατ' ἄνδρα κἂν τῇ ἥβῃ τρίχας εἶχεν ἀνδρὸς τελείου. ἀλλὰ πρὶν ἐς πέμπτον ἔτος ἐληλυθέναι, πυρετῷ C συσχεθὲν ἐτελεύτησεν. ἡ γὰρ ἔνδεια τῆς τῇ βρεφικῇ ἡλικίᾳ προσηκούσης ὑγρότητος ξηρότητα ἐνεποίησε τῷ σώματι τοιαύτην, οἵαν καὶ εἰκοσαέτης ἔχοι ἄν· κἀντεῦθεν καὶ τὴν ὁμοίαν ἰσχὺν τοῖς μέλεσι καὶ μορίοις αὐτοῦ γε ἐντέθεικεν, ὡς συσχεθῆναι μὲν διὰ ταῦτα τὴν ἁρμόττουσαν ἑκάστῃ τῶν ἡλικιῶν αὔξησιν καὶ τροφήν· μὴ ἔχειν δ' αὐτὴν ἑαυτὴν διοικεῖν τὴν φύσιν, ὡς ἐτάχθη πρὸς τοῦ ποιήσαντος καὶ συνδήσαντος. οὕτω γὰρ τὴν τοῦ ζώου D πλάσιν ὁ τεχνίτης θεὸς συνεκέρασεν, ὡς μὴ δεῖσθαι μηδεμιᾶς ἔτι προσθήκης ἢ ἐλλείψεως· ἀλλὰ καθάπερ ἐν ἁρμονίᾳ μουσικῇ τῆς μὲν λυθείσης τῶν χορδῶν, τῆς δὲ ταθείσης ὑπὲρ τὸ εἰκός, ἡ τοῦ μέλους φαυλότης ἐλέγχεται, οὕτω κἀνταῦθα τῆς τοῦ ζώου συμπήξεως παρασυρείσης ὑπό τινος ὑλικῆς ἐνδείας ἢ πλεονασμοῦ, καὶ τὸν προσήκοντα παραμειψάσης χρόνον, ἡ εἰς τὰ πρόσω πορεία τῆς γενέσεως καὶ αὐξήσεως διακόπτεται· καὶ γίνεται παρα- E πλήσιον τὸ πάθος, ὁποῖον κἂν τοῖς νεοβλάστοις ὁρῶμεν γινόμενον ἄνθεσιν, ἃ τὴν ὥραν προαρπάσαντα κἀντεῦθεν νεωτερισμοῦ τινος καὶ προπετείας ὀφλόντα δίκην σκηπτοῦ καὶ χαλάζης μαραίνουσιν ἐμβολαὶ καὶ ψύχος ἀταμίευτον ἀφαιρεῖ τὴν ἀκμὴν καὶ πάχνη τις ἔξωρος ἔλεγχος σαφὴς τῆς λιχνείας καθίσταται τοῦ φυτοῦ. P. 338

9. συγχεθῆναι A. 18. παραλλαξάσης εἱρμὸν A. 24. φυτοῦ] φωτός A.

autem ante illum alius puer circa Traianopolin visus est, qui anno tertio balbutiebat quidem, ut infans; sed iis erat praeditus viribus, quibus vir viginti annorum, et viro non minus comedebat, et circa pubem pilos habebat adultae aetatis viri. Sed priusquam annum quintum explesset, febri correptus exspiravit. Nam penuria humoris infanti aetati debiti tantam ariditatem in eius corpore excitavit, quanta esse possit in eo, qui viginti annos natus sit. Unde etiam par robur partibus et membris eius accessit, ut inde cuique aetati conveniens incrementum et nutrimentum cohiberetur: natura vero ipsa, ut ab eo, qui finxit et colligavit, constitutum est, se ipsam regere non posset. Sic enim animantis formam artifex Deus contemperavit, ut nulla illi amplius accessione vel decessione sit opus. Sed ut in concentu musico alia chorda laxata, alia intenta ultra quam par est, modulationis vitium deprehenditur: ita hic etiam, cum animantis compages ab aliqua materiae vel penuria destituitur, vel redundantia opprimitur, et tempus legitimum praeterierit, generationis et incrementi progressio interrumpitur: idemque fere evenit, quod in novellis floribus videmus, qui ante tempus exorti, atque adeo novarum quasi rerum et temeritatis rei, fulminis et grandinis impetu marcescunt, et vigorem immodicum frigore amittunt, et pruina intempestiva laeduntur, quae plantae luxuriem evidenter coarguit.

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

(Δ.) Φθινοπώρου δ' ἀρχομένου ἤδη σύγχυσις γίνεται πολιτείας ἐν τῇ Γεννούᾳ. τῶν γὰρ γένει καὶ πλούτῳ προὐχόντων τῆς πόλεως ἐκείνης πρὸς τὸ γαῦρον καὶ ὑπεροπτικώτερον ἀποκλινάντων, ἐς τυραννίδα τὴν τῆς δημοκρατίας ὁμοφροσύνην μεταβάλλεσθαι ξυνέβαινε. καὶ διὰ τοῦτο ταλαιπωρούμενοι δεινῶς οἱ δημόται
B κατεξανίστανται τούτων καὶ ἐξωθοῦσι τῆς πόλεως καὶ καθιστῶσιν ἡγεμόνα τῆς πολιτείας ἕνα τοῦ δήμου, κατὰ τὸ ἀρχαῖον τῆς ὑπατείας τῶν Ῥωμαίων ἀξίωμα, ἢ μᾶλλον κατὰ τὴν τῶν Βενετικῶν πολιτείαν.

A. C. 1340 V. 273

(E.) Τοῦ δὲ χειμῶνος τούτου παρεῤῥυηκότος, καὶ τοῦ ἡλίου τὸν κριὸν παραλλάττοντος, ἐφάνη Ξιφίας ἐν οὐρανῷ, ὅμοιος μὲν τῷ πρὸ τριῶν ἤδη φανέντι τῶν ἐνιαυτῶν, οὐ
C περὶ τὸν αὐτὸν δὲ τόπον, οὐδὲ τὴν ὁμοίαν ποιούμενος κίνησιν· ἀλλὰ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς τῶν χηλῶν τελευτῆς, ἔνθα τὸν στάχυν τῆς παρθένου τηνικαῦτα παρεῖναι συνέβαινεν, ἐκινεῖτο κατὰ νυχθήμερον ἕκαστον περί που τὰς πέντε μοίρας, ἕως κατήντησεν εἰς τὸν λέοντα, κἀκεῖ διελύθη τελέως. (ς'.) Τῶν δὲ Τούρκων ὀκτὼ χιλιάδες διαπεραιωσάμενοι τὸν Ἑλλησπόντιον πορθμὸν, μετὰ τῶν ὑποζυγίων οἱ πλείους, ἐληΐσαντο πᾶσαν τὴν ἄχρι Μυσῶν Θρᾴ-
D κην, ἣν δὴ καὶ Ῥωμαίοις μὲν ἔρημόν τε καὶ ἀτριβῆ πεποιήκασι πᾶσαν· αὐτοὶ δ' ἄγοντές τε καὶ φέροντες οὐκ ὀκνοῦσι νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ τὴν μὲν λείαν πᾶσαν διαβιβάζοντες ἐς Ἀσίαν, αὐτοὶ δ' ἀπαλλάττεσθαι τῆς Θρᾴκης οὐδ' ὀψὲ τοῦ χρόνου βουλόμενοι, ἅτε μηδένα τὸν ἐναντιωσόμενον ἔχοντες.

E η'. Ἐν τούτῳ τῷ ἔαρι καὶ Βασίλειος, ὁ τῆς Τραπεζοῦντος

1. ἤδη add. A. 9. τούτου add. A. 14. παρθενίας A. 23. ἐναντίων ᾠσόμενον A.

(IV.) Autumno autem iam ineunte Genuensis respublica perturbata est. Nam qui genere et opibus in ea urbe praestabant, ad fastum et superbiam deflexerunt, sic ut democratiae aequabilitas in tyrannidem mutaretur. Plebs itaque, cum ea re valde angeretur, in eos insurgit, ac iisdem urbe exactis unum e populo Ducem sibi constituit, ad imitationem eius, quae apud Romanos olim fuit, Consularis dignitatis, aut potius exemplo a Venetis petito. (V.) Hieme vero elapsa, cum sol iam Arietem pertransiret, Cometa ensis specie in caelo apparuit, similis quidem ei, qui ante triennium apparuerat, sed non eodem in loco, nec motu eodem. Nam inde auspicatus, ubi Chelae desinebant et Virginis spica tum occurrebat, singulis vigenis quaternis horis, quinis gradibus progrediebatur, donec ad Leonem pervenisset, ubi prorsus evanuit. (VI.) Caeterum Turcorum octo millia, Hellesponto cum iumentis plerique traiecto, omnem Thraciam ad Mysiam usque diripuerunt. Quam Romanis vastam et ab omni parte inaccessam cum fecerint, ipsi noctu et interdiu populari non desinunt: praedam quidem omnem in Asiam transportantes, ipsi vero ne longo quidem post tempore volentes domum redire, quippe cum nemo sit, qui eis obsistat.

8. Hoc vere Basilius etiam Trapezuntis princeps moritur, brevi morbo

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

τὴν ἐξουσίαν διεζωσμένος, νόσῳ βραχείᾳ τὸν βίον ἀπέλιπεν. οἶμαι δέ τις θεομηνία τοῦ βίου τούτου ἐξαίφνης ἐξήγαγεν. Εἰρήνῃ γὰρ τῇ τοῦ βασιλέως θυγατρὶ συνοικήσας ἐπὶ σμικρὸν νομίμως ὁμοῦ καὶ δικαίως, μετά γε τῆς ἀνηκούσης ὁμοφροσύνης καὶ σωφροσύνης, εἶτα τοὺς γαμικοὺς μετενήνοχεν ἔρωτας εἰς ἑταιρίδα τινά, καλουμένην καὶ ταύτην Εἰρήνην. καὶ ταύτῃ λοιπὸν ἀθέσμως μι- P. 339 γνύμενος εἰς μῖσος ἐτράπετο τῆς νομίμου. τοῦ δὲ χρόνου προβαίνοντος ὁρῶν οὐκ ἀνεχομένην τὴν βασιλίδα τὸ τοῦ πράγματος ἄτοπον, ἀλλ' ἐπιβοωμένην οὐρανόν τε καὶ γῆν καὶ πᾶσιν ἐξαγγέλλουσαν τὸ τῆς καρδίας πῦρ, ἐξήλασε καὶ τῆς αὐθεντικῆς οἰκίας αὐτήν. τάχα δ' ἂν καὶ θάνατον ἐπήνεγκεν αὐτῇ βίαιον, εἰ μὴ ἐδεδίει τὸν δῆμον, σφοδρῶς κατ' αὐτοῦ δι' αὐτό γε τουτὶ θορυβούμενόν τε καὶ στασιάζοντα. ἐν μέντοι ταῖς ἱεραῖς ὑμνῳδίαις B καὶ τοῖς πομπικοῖς θεάτροις τῶν πανηγυρικῶν ἑορτῶν Βασιλείου καὶ Εἰρήνης ἡ μνήμη τὴν εὐφημίαν ἐκρότει· κἀντεῦθεν ἐπλήρου τήν τε ἐρωτικὴν ἔφεσιν ὁ Βασίλειος ἑαυτοῦ, καὶ ἅμα τὴν τοῦ δήμου ζήτησιν, προσποιούμενος τὸ λανθάνειν διὰ τῆς ὁμωνυμίας· ὡς καὶ ὑποψίαν διὰ ταῦτα γενέσθαι, λαθραίαις ἐπιβουλαῖς τῆς βασιλίδος Εἰρήνης συμβῆναι τῷ Βασιλείῳ τὸν θάνατον. τελευτήσαντος δ' ὅμως εἴθ' οὕτως εἴτ' ἐκείνως αὐτοῦ, εἰσῆλθε μὲν ἡ C νόμιμος ἐκείνη σύζυγος Εἰρήνη μετὰ πάσης τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας εἰς τὰ βασίλεια· ἐξήλασε δ' ἐκεῖθεν εὐθὺς τὴν ὁμώνυμον μέν, ἀλλοτριότροπον δὲ καὶ παράνομον Βασιλείου σύζυγον· καὶ μέντοι καὶ κοινῇ ψήφῳ τῶν Τραπεζουντίων ἐξόριστον πέμπει πρὸς

1. βαρείᾳ W. in mg. 6. ἀθέσμως A., ἀποθέσμως W. 17. διὰ τῆς ὁμωνυμίας om. A. 21. ἐκείνη A., ἐκείνου W.

extinctus; aut, ut opinor, ira numinis repente ex hac vita sublatus. Nam cum Irenen Imperatoris filiam duxisset et exiguo tempore legitime et iuste et ea, qua decet, concordia et modestia cum ea vixisset: legitimos amores in meretriculam quandam, quae et ipsa Irene dicebatur, transtulit: cuius nefaria consuetudine in uxoris odium est impulsus. Temporis autem progressu, cum Imperatricem rei indignitatem non ferre, sed caelum et terram inclamare et apud omnes ingentem animi dolorem vulgare cerneret, etiam palatio illam exegit: fortasse et violentam illi mortem illaturus, nisi populum timuisset, qui ob isthuc ipsum graviter commotus in eum fremebat et tumultuabatur. Verumtamen in sacris canticis et solennium festorum ac pomparum publicis spectaculis Basilii et Irenes memoria celebrabatur: eaque ratione Basilius et sui amoris cupiditati et populi votis satisfaciebat, quem similitudo ipsa nominis deceptura esset. Unde orta est suspicio, clandestinis Imperatricis Irenes insidiis Basilium esse sublatum. Caeterum illo sive sic sive aliter defuncto, legitima eius coniux Irene cum omni auctoritate Imperatoria palatium ingressa cognominem sibi, sed aliis moribus praeditam et illegitimam Basilii coniugem palatio exigit, et communi Trapezuntio-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

τὸ Βυζάντιον ἅμα τοῖς τέκνοις. (Β.) Συνεκπέμπει δὲ καὶ πρέσβεις ἐς βασιλέα τὸν πατέρα αὐτῆς, κομίσοντας τὸν αὐτῇ μὲν νομίμως συζευχθησόμενον, διαδεξόμενον δὲ καὶ τὴν τῆς βασιλείας ἐκείνης ἀρχήν. οἳ δὴ καὶ ἐς Βυζάντιον ἐνδημήσαντες ἐπεὶ V. 274 τὸν βασιλέα περὶ Θεσσαλονίκην ἤκουον διατρίβειν, ἐκεῖσε καὶ D αὐτοὶ ποιεῖσθαι ἐγνώκεισαν τὴν πορείαν. ἐνιαυτῷ γὰρ ἤδη πρότερον ἀπὸ Θρᾴκης ἐς Μακεδονίαν ὁ βασιλεὺς μεταβὰς ἔμελλεν εὐθὺς καὶ εἰς Ἤπειρον διαβαίνειν ἐπὶ τοὺς παρασπονδήσαντας Ἀκαρνᾶνας καὶ Αἰτωλούς. ἀλλ' ἐπέσχεν ἐν πόλει Θεσσαλονίκῃ E μικρὸν ἡ συνήθης ἐπήρεια τοῦ σπληνός· ὃς ἐκ πολλῶν ἤδη τῶν χρόνων τροπήν τινα πεπονθὼς καὶ παραφορὰν τοῦ καθήκοντος σφόδρα ἐξῴδηκε νῦν καὶ τὴν ἔνδον γειτονοῦσαν τῶν σπλάγχνων οἰκονομίαν διέδραμεν, ὡς κακοσιτίαν ἐντεῦθεν συμβαίνειν λοιπὸν καὶ μελῶν ἀτονίαν καὶ θάνατον ἀπειλούσας λειποψυχίας. ῥᾴσας μέντοι μικρὸν ἐς Ἀκαρνανίαν ἀπῄει. ἔνθα δὴ τηνικαῦτα F καὶ οἱ τῶν Τραπεζουντίων πρέσβεις ἐντετυχηκότες αὐτῷ τὰ τῆς πρεσβείας ἐξήγγειλαν. (Γ.) Διατριβῆς δὲ μεταξὺ γινομένης καὶ τῆς τῶν Τραπεζουντίων ἡγεμονίας ὑπὸ γυναικὶ διοικεῖσθαι καλῶς καὶ βεβαίως οὐ δυναμένης, στασιάζειν τινὲς ἐπεχείρουν καὶ ἀνασείειν τὸν δῆμον. ὅθεν ἀναγκασθεῖσα Εἰρήνη ἡ βασιλὶς τῶν Τραπεζουντίων ἐξέπεμψε ταχυναυτοῦσαν τριήρη μετὰ πρέσβεων ἄλλων, καὶ σύν γε αὐτοῖς τὸν τῆς Τραπεζοῦντος ἀρχιθύτην, κα- P. 340 τεπείξοντας τὴν προτέραν ζήτησιν αὐτῆς πρὸς τοῦ βασιλέως

19. βιαίως W. 22. τῆς add. A.

rum suffragio Byzantium una cum liberis relegat. (II.) Item et legatos ad patrem Imperatorem mittit, accituros aliquem, cui ipsa et legitime nubat, et Imperii regimen tradat. Ii cum Byzantium advenissent, et Imperatorem agere Thessalonicae audivissent, illuc etiam conferre se decreverunt. Etenim Imperator anno superiore e Thracia in Macedoniam transierat, statim inde in Epirum adversus foedifragos Acarnanas et Aetolos profecturus. Sed aliquantisper eum Thessalonicae detinuerat solita lienis molestia; qui iam inde ab annis pluribus quandam mutationem passus et ultra quam par erat velut evagatus, tum autem valde tumefactus in ipsam quoque interiorem et contiguam viscerum compagem irruperat, ut et cibus minus recte concoqueretur, et membra viribus destituerentur, et animi deliquia mortem minitarentur. Verumtamen ille cum aliquantulum convaluisset, in Acarnaniam abierat. Ubi eum nacti Trapezuntiorum legati ea quae in mandatis habebant exposuerunt. (III.) Sed cum res extraheretur, et Trapezuntiorum principatus a muliere recte et fortiter administrari haud posset, tumultuari quidam et concitare populum coeperunt. Quae res Irenen Trapezuntis Imperatricem coegit expedita triremi alios legatos mittere, et una cum iis Trapezuntis archiepiscopum, qui priorem petitionem ipsius apud Romanorum Imperatorem urgerent. Qui

A. C. 1328 ad 1341

Imp. Andron. Iunioris.

Ῥωμαίων. οἳ δὴ καταπλεύσαντες ἐς Βυζάντιον καὶ τὸν βασιλέα οὐχ εὑρηκότες ἀποστέλλουσιν ἐς βασιλέα ἱππέας ὀλίγους, οἳ καὶ γένει καὶ ἀξιώματι προέχειν τῶν ἄλλων ἐδόκουν. οἷς ἐνδημήσασι τῇ τῶν Θεσσαλονικέων μητροπόλει οὐκ ἐγένετο ἐντυχεῖν παρόντι τῷ βασιλεῖ. ῥαΐσας γὰρ πρὸ βραχέος ἐκεῖνος, ὡς εἴρηται, ἀπῄει πολιορκήσων τὴν τῶν Ἀκαρνάνων μητρόπολιν. ὅθεν ἔδοξε κατὰ χώραν μεῖναι, γράμμασι μηνύειν τῷ βασιλεῖ τὴν τῆς ἀφίξεως B αἰτίαν αὐτῶν. (Δ.) Ἐπεὶ δ' ἐξουσίας κολακευούσης τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς γυναικείας ὀρέξεως πάντα χαλινὰ διαρρήγνυται, λανθανούσαις μίξεσι χρῆσθαι τὴν βασιλίδα Εἰρήνην ἐψιθυρίζετο πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον τῶν Τραπεζουντίων. τοῦτο δὲ διατρέχον τὰς τῶν πολλῶν ἀκοὰς κατεστασίαζε τόν τε δῆμον καὶ μάλιστα τοὺς εὐγενείᾳ προὔχοντας· καὶ οἱ μὲν προσεχώρουν τῷ C Τζανυχίτῃ, πλούτῳ καὶ δόξῃ τηνικαῦτα δυναμένῳ τὰ μέγιστα· οἱ δὲ τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ. οὕτω δὲ στασιασθείσης καὶ εἰς δύο σχισθείσης τῆς τῶν Τραπεζουντίων πόλεως, εἰς μάχην ἐμφύλιον ἐτελεύτα τὸ πρᾶγμα· ὅτε δὴ καὶ κατακοπῆναί φασι πλείστους τε ἄλλους ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν καὶ ἐπὶ τούτοις Τζανυχίτην.

θ'. Ὁ μέντοι βασιλεὺς Ἀνδρόνικος, περὶ τὴν πολιορκίαν ἀσχο- V. 275 λούμενος τῆς τῶν Ἀκαρνάνων μητροπόλεως, πάντα ἐξουρίας εἶχε D τὰ ἐς βούλησιν αὐτῷ γε ἰόντα κατὰ τὸ ἐφικτόν. τοῦ γὰρ μεγάλου δομεστίκου τοῦ Καντακουζηνοῦ παρασπίζοντος καὶ συνδιϊ-

9. διαῤῥήγνυνται A. 13. Verba εὐγενείᾳ προὔχοντας — τηνικαῦτα ἀκονητὶ p. 553. lin. 11. add. A. Petavius quoque inter fragmenta edidit, Nicephori patriarchae Breviario subiuncta.

cum Byzantium appulissent, nec Imperatorem ibi reperissent, paucos equites genere et dignitate praestantes ad illum mittunt. Hi vero Thessalonicam usque progressi nec ipsi efficere potuerunt, ut praesentem Imperatorem convenirent. Nam paulo ante ex morbo (ut iam dixi) recreatus ad oppugnandam Acarnanum metropolin abierat. Quare visum eis est ibi consistere et adventus sui causam per litteras Imperatori aperire. (IV.) Sed cum potestatem cupiditati blandientem nactus muliebris appetitus omnia vincula abrumpat, clandestina consuetudine magni Trapezuntiorum Domestici Irenen Imperatricem uti susurrabatur. Quod cum ad vulgi aures pervenisset, populum ad seditionem impulit: ac praesertim nobilissimos. Et alii quidem Tzanychitae favebant, qui tum opibus ac dignitate plurimum poterat; alii vero se ad magnum Domesticum adiungebant. Hunc in modum agitata et in factiones divisa Trapezuntina civitate, res ad civile bellum deducitur. Quo tempore cum alios complures utrinque concisos ferunt, tum ipsummet Tzanychiten.

9. At Andronicus Imperator, dum Acarnanum caput obsidet, omnia sibi ex animi sententia, quoad fieri poterat, succedere sentiebat. Etenim adiuvante magno Domestico Cantacuzeno, optimeque Imperium cum eo mode-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

θύνοντος ἄριστα τὴν ἀρχὴν, οὐδὲν δεινὸν αὐτῷ τῶν παρεστώτων
ἐδόκει δεινῶν. τήν τε γὰρ χρονίαν ἐν ὑπερορίῳ ἐκστρατείᾳ διατριβὴν
καὶ φθορὰν τῆς ἵππου καὶ τοῦ στρατοῦ δεξιῶς διετίθει,
καὶ αὖ τὴν ἀπὸ τοῦ σπληνὸς πιέζουσαν νόσον συνετῶς αὐτῷ
E ἐπεκούφιζε καὶ ἅπαντος τοῦ ἐντεῦθεν ἀπήλλαττε δέους· καὶ εἴ τις
P. 341 πλήττουσα τὴν καρδίαν ὑπῆρχε φροντὶς κοσμικὴ, πάσας ἐξομαλίζων
ἐτέλει ῥᾳδίως. καὶ ἐπὶ τούτοις τὰς ἐκ τῶν συγγενῶν
τηνικαῦτα παραφυείσας ἐπιβουλὰς μάλα σοφῶς αὐτὸς ἀνεῖργε,
συστέλλων καὶ ἀπαλλάττων ἐς τἀσφαλὲς, πρὶν εἰς ἀκοὰς ἰέναι
τῷ βασιλεῖ. πολλοῖς γὰρ κοσμούμενος ὁ ἀνὴρ τοῖς πλεονεκτήμασιν,
ὅσα τε φύσις χαρίζεται καὶ ὅσα βαθεῖα σύνεσις εὐφυῶς πηδαλιουχοῦσα
κοσμεῖ, πρὸς παντὸς ἠγαπᾶτο τοῦ στρατοπέδου·
B καὶ ἦν οὐδεὶς, ὃς οὐ προὐτίθει τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς τὴν ἐκείνου.
τό,τε γὰρ φιλότιμον τῆς δεξιᾶς καὶ τὸ τοῦ ἤθους καρτερικὸν οὐδ'
ἐν ταῖς ὑπερορίοις διατριβαῖς τε καὶ ἀσχολίαις ἀμείβων ἤμειβεν
ὅμως τὰς τύχας τῶν ἐν τοῖς ὅπλοις τότε λιμῷ καὶ λοιμῷ ὑποταλαιπωρούντων
ἔς γε τὸ βέλτιον· καὶ ἦσαν ὥσπερ ἐκ μιᾶς οἱ
περιλειπόμενοι βοῶντες ἅπαντες γλώττης, στρατιῶται καὶ στρατηγοὶ,
λόχοι καὶ λοχαγοὶ, σωτῆρα τοῦτον καὶ τροφέα καὶ πλου-
C τοδότην, καὶ ὅσα τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐνδοξοτέραν καθίστησι.
(B.) Καὶ (ἵν' ὡς ἐν κεφαλαίῳ διεξέλθωμεν ὅσα ἐν τούτῳ
τῷ χρόνῳ ἡ τοῦ ἀνδρὸς εὐφυῶς κατέπραξε σύνεσις, ἐγγύθεν τε
καὶ πόῤῥωθεν ὁμοίως διενεργοῦσα) αὐτοῦ γὰρ ἅμα τῷ βασιλεῖ
τὴν τῶν Ἀκαρνάνων πολιορκοῦντος μητρόπολιν, ἑάλωσαν οἱ τυ-

rante, nullum ex iis, quibus premebatur, incommodis incommodum esse videbatur. Nam et diuturnam illam peregrina in expeditione moram atque equitum peditumque cladem prudenter admodum relevabat, et illum ex liene morbum eadem solertia lenibat, omnemque inde metum abstergebat: ac si quid externa negotia sollicitudinis aspergerent, eam ille administratione sua facile componebat. Ad haec cognatorum insidias, quae tum contra Imperatoris caput grassatae sunt, sapienter repressit, omnibus in tuto collocatis, antequam ad aures Imperatoris acciderent. Siquidem multis animi ornamentis vir ille praeditus, quae aut a natura insita sunt, aut exaggeratae mentis, quae vitae nostrae moderatrix optima est, prudentia quaesita, apud militem inprimis gratiosus erat, ut nemo esset, qui non eius vitam ac salutem anteponeret suae. Nam cum ne in expeditione quidem tantisque negotiis quicquam de pristina liberalitate animique constantia mutaret, mutabat ille tamen in melius eorum fortunam, qui tum fame ac peste laborabant. Quare omnes una voce qui supererant milites ac duces, ordines aeque atque ordinum praefecti, servatorem illum et altorem ac largitorem appellare, et quaecunque nomina illustriorem faciunt Romani Imperii gloriam. (II.) Enimvero (ut summatim percenseamus quicquid eius viri prudentia rebus tam e longinquo quam e proximo gerendis per illud tempus confecit) dum is una cum Imperatore Acarnanum urbem obsidet, comprehensi sunt

ραννίδα μελετήσαντές τε καὶ ἐπιθέμενοι ἐς Βυζάντιον, πολλοί A. C.
τε ὄντες καὶ οὐ τῶν ἀφανῶν· περὶ ὧν ὕστερον πλατύτερον λέξο- 1328 ad
μεν. ἑάλω δὲ καὶ Σφραντζῆς ὁ Παλαιολόγος, ὁ τοῦ Συργιάννου 1341
φονεύς, τὰς ὁμοίας ἐξαρτύων κατὰ τοῦ βασιλέως ἐπιβουλάς. Imp. Andron. Iunioris.
συμπαρὼν μὲν αὐτῷ καὶ συστρατοπεδεύων αὐτός, ἔχων δ' οὖν D
καὶ τοὺς ἐκ Θηβῶν Κατελάνους λάθρα οἱ συμπαρασκευαζομένους καὶ ἅμα τοὺς ἀστυγείτονας τῶν Ἰλλυριῶν. ἀλλ' οὗτος μὲν ἔφθη τοῦ βίου προαπελθών, πρὶν τὰς ἀξίας ἐνταῦθα δίκας
ἐκτῖσαι· οἶμαι τοῦ θεοῦ βαρυτέραν ταμιευσαμένου τῷ δυσμενεῖ E
τὴν αἰώνιον κόλασιν. (Γ.) Ἐγεγόνει δ' ὑπὸ Ῥωμαίοις τηνικαῦτα V. 276
ἀπονητὶ καὶ ἡ Φωκαέων πόλις, ἣν μετὰ πολλῆς τῆς ναυτικῆς δυνάμεως πρὸ τεττάρων ἤδη τῶν χρόνων ὁ βασιλεὺς καταπλεύσας τότε μὲν οὐχ εἷλε, νῦν δὲ καιρὸν ἐπιτηρήσαντες οἱ ταύτης ἔνοικοι Ῥωμαῖοι, καθ' ὃν ἐς τὰ εἰθισμένα ἐξῄει κυνηγέσια ὁ τῆς πό-
λεως ἀρχηγός, κατέσχον τε αὐτήν, βιασάμενοι τοὺς ἔνδον Λα- F
τίνους, ὀλίγους ὄντας, καὶ ἅμα τὸ τοῦ βασιλέως ἐπευφήμησαν ὄνομα, ἐπὶ τῶν τοῦ τείχους ἐπάλξεων ἀναβάντες. (Δ.) Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων ἀπογνόντες πρὸς τὸ τῆς πολιορκίας ἐκτεταμένον ἐνέδοσαν καὶ οἱ Ἀκαρνᾶνες· καὶ οὕτως ὑποχείριος ἐγεγόνει τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ πᾶσα ἡ τῆς παλαιᾶς ὀνομαζομένης
Ἠπείρου ἐπαρχία, καὶ οὐδὲν ἦν ἔτι τὸ ἀντιπράττον ἐκεῖθεν. ἀλλ' P. 342
ἐπανιόντι τῷ βασιλεῖ πρὸς Θεσσαλονίκην συνεπανῄει καὶ ὁ τοῦ τελευτήσαντος κόντου Κεφαλληνίας υἱός, οὐ μάλα ἑκών, μηδε-

12. καταπλ. οὐχ εἷλε· καιρὸν γὰρ A. 15. ἄρχων Λατῖνος A. ἐντὸς ἀλλοφύλους A. 16. ὀλίγους ὄντας om. A. 17. τοῦ τείχους om. A. καὶ ἐπὶ τούτοις A. 23. Κεφαλληνίας om. A.

qui tyrannidem cogitabant ac Byzantio imminebant, nec pauci nec obscuri; de quibus plura postea dicemus. Captus una cum iis et Sphrantzes Palaeologus, qui Syrgiannem occiderat, eadem contra Imperatoris caput molitus. Aderat enim iisdem in castris, et Catalanos ex urbe Thebana cum finitimis Illyrici populis, quos secum habebat, ad ea consilia clanculum pellexerat. Verum is, antequam meritas hic poenas daret, e vita subtrahitur, gravioribus, ut opinari licet, suppliciis et aeternis a Deo, cuius hostis erat, reservatus. (III.) Per idem quoque tempus a Romanis sine ullo labore capta Phocaeorum civitas, quam magnis navalibus copiis ante annos iam quatuor Imperator adortus tum quidem haud cepit; sed nunc demum Romani illic habitantes, capto tempore, quo urbis princeps de more venatum exierat, occuparunt, Latinis, qui pauci in ea erant, vi subactis; simulque Imperatoris nomen promulgarunt, moenium propugnaculis conscensis. (IV.) Quae cum ita se haberent, desperata propter obsidionis diuturnitatem salute, etiam Acarnanes deditionem fecerunt: eoque factum, ut tota ea provincia, quae vetus Epirus appellatur, Romanae ditionis fieret, neque inde quicquam obstaret. Imperatore autem Thessalonicam redeunte, una etiam Cephalleniae Comitis defuncti filius eodem

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

μίαν ἔχων ἔτι προσδοκίαν ἐπανελθεῖν ἐς τὴν πατρῴαν τοῦ ἡγεμονικοῦ κλήρου διαδοχήν. οὕτω μεγίστων ἔργων δημιουργὸς εὐφυὴς ἡ τοῦ μεγάλου δομεστίκου καθέστηκε σιωπή. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ λόγοι σκιαὶ μόνον ὑπάρχουσιν ἔργων, τῇ βλάστῃ εὐθὺς καὶ τῇ B γλώττῃ συναποθνήσκοντες· τοῦ δ' ἀνδρὸς τουτουῒ καὶ ἡ σιωπὴ ἔργων μεγάλων ἐστὶν αὐτουργός. πολλὴν γὰρ ὁ ἀνὴρ πλουτεῖ τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ τὴν περίνοιαν, βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενὸς
A. C. 1341 ὡς ἀληθῶς καρπούμενος. (E.) Ἔαρος δ' ἐπιόντος ἀπάρας ὁ βασιλεὺς ἐκ Θεσσαλονίκης ἅμα γυναικὶ καὶ παισὶ δωδεκαταῖος κα- C τέλυσε παρὰ πόλει τῇ ἐπικεκλημένῃ Διδυμοτείχῳ. κἀκεῖ διατρίψας ἡμέρας συχνὰς ἧκεν εἰς τὸ Βυζάντιον, λήγοντος ἤδη τοῦ ἔαρος, βαρείᾳ τῇ ἀπὸ τοῦ σπληνὸς πιεζόμενος νόσῳ καὶ ὀξυτέρᾳ τῇ ῥύμῃ πρὸς θάνατον ἤδη συνελαυνόμενος. ἀπέγνωστο γὰρ καὶ πρὸς τῶν ἰατρῶν, ὅσοι τε τῶν Ῥωμαίων καὶ οἱ τῶν Περσῶν προσεκλήθησαν τούτου γε εἵνεκα, τρεῖς ὄντες αὐτοί. ὧν ἁπάντων λεπτοτέρᾳ ἐπιταττόντων χρῆσθαι διαίτῃ καὶ ὅλῃ προθέσει D ψυχῆς τῶν βλαπτόντων ἀπέχεσθαι, ὁ δὲ ὠλιγώρει τελέως αὐτῶν, μόνῃ τῇ ἰδίᾳ βουλήσει χρώμενος ἡγεμόνι τῆς ἑαυτοῦ τραπέζης, ἐναντιωτάτῃ τὸ παράπαν ταῖς τῶν ἰατρῶν οὔσῃ παραγγελίαις. διὰ δὴ τοῦτο καὶ αὔξην ταχεῖαν ὁ σπλὴν εἰληφὼς ἔδραμεν ἄχρι καὶ ἐς τὸ ἧπαρ, καὶ ἥκιστα ζῆν αὐτὸν ἀδεῶς τοῦ λοιποῦ ξυνεχώρει. ἡμέρας οὖν εἴκοσιν ἐν τοῖς βασιλείοις διατετελεκότι καὶ πᾶσαν E ἀνθρώπων ὁμιλίαν ἀποσεισαμένῳ ἔδοξε πρὸς τὸ θεῖον ἰέναι τῆς

1. ἡγεμονικοῦ add. A. 12. ἦρος A. 15. προεκλήθησαν A.
18. καὶ ante μόνῃ add. W., om. A.

venit, non sane volens, quod nullam spem relictam sibi videret recuperandae paterni Imperii successionis. Adeo habilis maximorum operum artifex magni Domestici taciturnitas extitit. Nam aliorum quidem verba umbrae tantum sunt operum, simulatque lingua prodierint, emorientia. Viri autem huius etiam silentium magnas res gerit. Nimirum ingenii magnitudine et solertia vir ille excellit, revera profundo mentis sulco fruens. (V.) Vere autem ineunte Imperator Thessalonica cum uxore et liberis digressus duodecimo die ad urbem, cui Didymotichum nomen est, pervenit: ibique dies complures commoratus Byzantium vere iam desinente ingreditur, gravi lienis morbo pressus, cuius vehementiore impetu ad mortem urgebatur. Nam et ab omnibus medicis Romanis, et ab iis, qui e Persia ob eam ipsam rem acciti fuerant, qui quidem tres erant, curatio eius desperabatur. Cum autem ii omnes tenuiore uti victu et summo studio rebus noxiis eum abstinere iuberent, ille prorsus eos contemnebat, et mensam sic instruebat, ut voluntatem suam solam ducem sequeretur, quae cum medicorum praeceptis maxime pugnabat. Unde splen celeriter auctus usque ad iecur excurrit, neque eum deinceps secure vivere passus est. Cum igitur dies viginti in palatio commoratus omnes a suo congressu exclusisset, sacram Dei genitricis

θεομήτορος τέμενος, τῆς τῶν Ὁδηγῶν καλουμένης μονῆς. με- A. C.
γάλας γὰρ εἶχε καὶ ἀῤῥαγεῖς πρὸς αὐτὴν ἀεὶ τὰς εὐφραινούσας 1328
ἐλπίδας ἐν πάσαις ταῖς πράξεσιν. ἧκεν οὖν συνήθως καὶ νῦν, ad 1341
αἰτήσων δυοῖν θάτερον, ἢ τοῦ νοσήματος, ἢ τοῦ βίου ἀπαλ- Imp. Andron. Iunioris.
λαγήν.

ι'. Ἀλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμε, τῶν ἀναγκαιοτάτων P. 343
ὑπάρχον λεχθῆναι. περαιτέρω γὰρ ἰέναι τούτου χωρὶς οὐκ ἂν V. 277
δυναίμην. διὰ βραχέων τοίνυν ἐπαναλήψομαι. τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἐξ Ἀνδρονίκου τοῦ πάππου πρὸς τὸν νέον μετατεθείσης Ἀνδρόνικον, ἧκεν ἐξ Ἰταλίας ἀνὴρ ἐς Βυζάντιον, ῥάκος Ῥωμαϊκὸν ὑποδὺς καὶ Βαρλαὰμ ἑαυτὸν ὀνομάσας. οὗτος ἤσκητο μὲν καὶ τὴν Λατίνων δογματικὴν σοφίαν· ἐγεύσατο δ' οὖν καὶ τῆς θύραθεν τῶν Ἑλλήνων, εἰ καὶ μὴ ὡς ἐκεῖνος ᾤετο, ἀλλ' οὖν B
μετρίως καὶ ἄκρῳ (τὸ τοῦ λόγου) δακτύλῳ. τυχών γε μὴν εὐμενείας βασιλικῆς καὶ πλουσίᾳ τῇ γλώττῃ σεμνύνων τὰ ἑαυτοῦ ἐλοιδόρει καὶ κατεμέμφετο τὴν τῶν Βυζαντίων πολιτείαν, ἄμοιρον εἶναι σοφίας αὐτὸς καταψηφιζόμενος, ἐπιβούλως οὑτωσὶ καὶ κακοήθως διὰ τῆς τῶν ἄλλων λοιδορίας ἑαυτῷ πραγματευόμενος εὔκλειαν δημοτικήν· ὡς καὶ πολὺν ἐντεῦθεν τὸν ἔπαινον πρὸς C
τῶν φαυλοτέρων καὶ ἀμαθῶν ἐπισπάσασθαι. (B.) Ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὰν ἠλέγχθη πίθηκος ὢν καὶ πρὸς τῶν Βυζαντίων ὀλίγου δέω λέγειν ἁπάντων κατέγνωσται καὶ διακεκωμῴδηται πάνυ τοι σφόδρα περιφανῶς. τὸ δ' ὅπως, ἔξεστιν ἀκούειν τοῖς βουλομένοις

12. τῆς A., τὴν W.

templum, eius monasterii quod Hodegôn dicitur, invisere decrevit. Magnam enim spem et firmam et laetiora spondentem, quicquid rerum ageret, in illa collocabat. Eandem igitur etiam nunc accessit, alterutrum petiturus: vel morbi, vel vitae finem.

10. Sed illud paene me praeteriit, quod est dictu maxime necessarium, sine quo longius progredi haud possim. Id ergo paucis repetendum est. Romano principatu ab Andronico avo ad iuniorem Andronicum translato ex Italia Byzantium venit vir Romanum habitum indutus idemque Barlaamum sese nominans. Is cum Latinorum dogmatica eruditione instructus erat, tum Graecorum etiam litteras profanas degustarat; non eas quidem quatenus ipse putabat, attamen mediocriter et extremo (quod aiunt) digito. Caeterum iste propitium Imperatorem nactus, suas res copiosis verbis ornans, reprehendebat et exagitabat Byzantinam rempublicam, omnis eruditionis expertem eam esse suopte iudicio statuens: sicque insidiose et malitiose aliis deprimendis auram popularem captabat; ut a vilibus atque indoctis hominibus magnam ex eo laudem sibi colligeret. (II.) Sed non multo post eum esse simium patuit, ut a Byzantiis prope dixerim omnibus condemnaretur et luculentissime exploderetur. Quo pacto autem id accide-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

ἐντυγχάνειν τῷ διαλόγῳ, ὃν ἐγὼ ταῖς τῶν πλείστων καὶ σοφωτέρων δεήσεσιν εἴξας ξυγγέγραφα, πλατύτερον πάντα διεξελθὼν ἐν αὐτῷ. τούτου δ' ἡ μὲν ἐπιγραφὴ, Φλωρέντιος, ἢ περὶ σοφίας· ἡ δ' ἀρχή· πόθεν ἡμῖν ὁ καλὸς Φλωρέντιος διὰ χρόνου
D καταίρει ἐς τὸ τῶν Κερκυραίων ἐπίνειον; τύχῃ ἀγαθῇ, ὦ φίλε Κριτόβουλε, Σαλαμινία καὶ Πάραλος, αἳ μάλιστα Ἀθηναίων ταχυναυτοῦσαι τριήρεις, δεκαταίους ἡμᾶς Ἀθήνηθεν ἥκουσιν ἄγουσαι πρέσβεις ἐς τὴν τῶν Κερκυραίων βουλὴν, ἀγγελοῦντας
E ἅττα ἀκηκοὼς καὶ αὐτὸς οὐκ ἂν οἶμαι ἔχοις, ὅπως οὐχὶ θαυμάσαις. πέπλασται γὰρ ἐν τῷ διαλόγῳ καὶ ἠλλοίωται ἡμῖν τά τε τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων ὀνόματα· καὶ ἀντὶ μὲν Βυζαντίων ἡ τῶν Ἀθηναίων εἰσάγεται πόλις· ἀντὶ δὲ τῶν Ῥω-
P. 344 μαϊκῶν ἡγεμόνων Ἡρακλεῖδαι καὶ Κεκροπίδαι· ἀντὶ δὲ Νικηφόρου Νικαγόρας· καὶ τὰ ἑξῆς δῆλα τοῖς συνετῶς ὁρῶσιν. (Γ.) Ἀλλὰ γὰρ οὗτος ὁ Βαρλαὰμ τὴν πρώτην ἠτυχηκὼς καὶ τῶν μεγίστων ἐλπίδων ἐκπεπτωκὼς ἑτέραν ἑξῆς ἐβάδισε, βουλόμενος ἐντεῦθεν γοῦν, ἣν ἐκεῖθεν οὐ δεδύνηται, δόξαν θηράσασθαι. καὶ εὐθὺς ὥρμησεν, εἴ τι σαθρόν ἐστιν εἰρημένον ἐνίοις, ἐς προὖπτον ἐλέγχειν, ἵν' ἐκεῖθεν ὡς ἐξ ἀσφαλοῦς δῆθεν ὁρμητηρίου φερό-
B μενος ὕβριν τινὰ καὶ ζάλην τῇ ἐκκλησίᾳ προστρίψηται, κἀντεῦθεν ὑγιέστερα τὰ Λατίνων ἐπιψηφίσηται δόγματα. ἐγρηγόρει τοί-
V. 278 νυν καὶ τὴν τῶν ἀσκητῶν ἀναίδην διέβαλλε πολιτείαν, Εὐχίτας

18. Pro εἴ τι — ἐλέγχειν A. habet: εἰς τοὺς αἱρουμένους τὸν ἡσύχιον βίον ὑβρίζειν. 20. κἀντεῦθεν — δόγματα add. A. 21. ἐγρηγ.] ἔγραφε A.

rit, cuivis ex eo dialogo cognoscere licet, quem ego plurimorum doctorum rogatu conscripsi, tota re copiosius in eo exposita. Inscribitur autem: Florentius, sive de Sapientia; et hoc habet initium: Unde nobis bellus Florentius post longum tempus ad Corcyraeum navale reversus appellit? Deo iuvante, mi Critobule, Salaminia et Paralus, celerrimae Atheniensium triremes, decimo post die quam e portu solvimus, nos huc legatos advexerunt Athenis, ea Corcyraeorum senatui nunciaturos, quae et ipse, ubi audieris, non admirari non poteris. Conficta sunt enim a nobis in dialogo et immutata tam rerum quam personarum nomina; ac loco Byzantiorum posita est Atheniensium urbs; pro Romanis principibus Heraclidae et Cecropidae; pro Nicephoro Nicagoras. Reliqua perspicua erunt acute intuentibus. (III.) Caeterum hic Barlaamus primo conatu frustratus et maxima spe delapsus alia via rem est aggressus, ut quam inde non potuerat, eam hinc saltem gloriam venaretur: statimque coepit, si quid minus commode ab aliquibus dictum esset, publice id exagitare: ut inde velut e tuto castello erumpens labem aliquam ac procellam Ecclesiae inferret, et Latinorum dogmata saniora esse hinc demum confirmaret. Quamobrem experrectus vigilabat et monachorum disciplinam impudenter calumniabatur,

A. C. 1328 ad 1341

Imp. Andron. Iunioris.

τε ὀνομάζων αὐτοὺς καὶ Ὀμφαλοψύχους, καὶ ὅσα τούτοις ἑπόμενα, καὶ ἐπὶ τούτοις τῇ τῶν Μασσαλιανῶν αἱρέσει καθυποβάλλων· ἅτε ἐγκαυχωμένων ἀκούων αὐτῶν καὶ γλώττῃ καὶ γραφαῖς, ὡς ἔλεγε, σωματικοῖς ὁρᾷν ὀφθαλμοῖς τὴν τοῦ θεοῦ φύσιν. ταῦτ' ἐκείνοις ἀκούουσι φέρειν οὐκ ἦν. ἀλλὰ Παλαμᾶν τινα, C τῶν αὐτῶν προφερέστερον ἐν τοῖς λόγοις, χειροτονήσαντες πρόβολον ἐς τὴν ἐκείνου μάχην γλώττῃ καὶ γράμμασιν, ὡς ἐνῆν, δι' αὐτοῦ τὰς ἐκείνου θέσεις ἀνατρέπειν ἠπείγοντο. τοῦτο πρὸς δύο που καὶ τρεῖς τοὺς ἐνιαυτοὺς ἑκατέρωθεν ἀναπυρσευόμενον πλείω τὴν αὔξην ἀεὶ τῆς κακίας ἐλάμβανεν. ὅθεν καὶ δείσας ὁ Βαρλαάμ, μὴ χερσὶν ἀσκητῶν διασπαραχθῇ, πλειόνων ἤδη συνη- D θροισμένων ἔκ τε τοῦ Ἄθωνος, καὶ ὅσοι περὶ Θεσσαλονίκην καὶ Βυζάντιον ἦσαν ἐνδιαιτώμενοι (ᾤοντο γὰρ κατὰ πάντων διαβαίνειν ἐπίσης τὸν ὄνειδον), ἥκει πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιθύτην καὶ τὴν ἐκεῖσε τῶν ἐπισκόπων ὁμήγυριν, οὐ μόνον Ὀμφαλοψυχίας καὶ σφαλλομένης εὐχῆς τῷ Παλαμᾷ ἐγκαλῶν, ἀλλ' ἤδη καὶ βλασφήμου θεολογίας, „ὅτι καινοτέρας (φησὶν) εἰσάγει E φωνὰς ἐν τῇ μυστικῇ τῆς ἐκκλησίας θεολογίᾳ καὶ θεωρίας τερατεύεται βλέπειν κόμπου καὶ οἰήσεως μάλα μεστάς." (Δ.) Ὅθεν ἐκυροῦτο συγκροτηθῆναι δικαστήριον ἐν τῷ μεγίστῳ νεῷ τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας, παρόντος καὶ βασιλέως αὐτοῦ μετὰ τῶν τῆς συγκλήτου λογάδων, καὶ ὅσοι τῶν σοφωτέρων ἀνδρῶν. ἧκεν ἡ προθεσμία καὶ παρῆσαν ἅπαντες, οὐ μόνον ὅσοι τῇ τῆς χρείας ἀνάγκῃ F

3. ἅτε — φύσιν om. A. 6. τῶν A., τὸν W. προφανέστερον A. 17. σφισὶν W. 20. νεῷ A., ναῷ W.

Euchitas eos et Omphalopsychos et aliis id genus nominibus appellans; ac praeterea Massalianismi accusans; quod, ut aiebat, eos audiret et lingua et scriptis gloriantes se corporeis oculis Dei naturam videre. Haec illi audientes aequo animo ferre haud poterant. Itaque Palamam quendam, qui inter ipsos dicendi facultate caeteris praestabat, propugnatorem sibi ad illud certamen deligunt, et per eum lingua, calamo et quovis modo illius theses evertere conantur. Quae res cum alterum et tertium iam annum utrinque agitarentur, malum subinde crescebat. Quare veritus Barlaamus, ne monachorum manibus discerperetur, qui plurimi iam et e monte Atho et ex monasteriis apud Thessalonicam et Byzantium sitis confluxerant (putabant enim ignominiam illam aeque ad omnes pertinere); Constantinopolitanum patriarcham et congregatos illic episcopos adit, nec Omphalopsychiae modo et vitiosae precationis, sed etiam blasphemae theologiae Palamam accusat. „Etenim (inquiebat) et novas iste voces in mysticam Ecclesiae theologiam invehit, et nescio quae visionum monstra cernere se comminiscitur, iactantiae et arrogantiae plena." (IV.) Quare decretus est iudicum conventus in maximo sanctae Sophiae templo celebrandus, cui Imperator ipse cum primoribus senatus et doctissimis quibusque viris interesset. Adest status dies: praesto sunt omnes, non ii modo, quorum ministerium in prae-

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

δουλεύοντες ἦσαν, ἀλλ' ἤδη καὶ δημώδης ὄχλος οὐ ῥᾷστα ἀριθμητός. ῥαΐσας δὲ τηνικαῦτα βραχὺ καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ἰσχυρότερος δι' εὐσεβείας φιλοτιμίαν γενόμενος ἑαυτοῦ ἧκει καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ τοὺς ἱεροφάντορας. τὰ μὲν οὖν τῆς ἐγκαλουμένης θεολογίας σιωπῇ κρύπτεσθαι δεῖν ἐνομίσθη, τοῦτο μὲν καὶ διὰ
P. 345 τὸ μὴ δεῖν τὰ ἱερὰ τῆς θεολογίας μυστήρια βεβήλοις τοῦ δήμου προτίθεσθαι ἀκοαῖς· τοῦτο δὲ καὶ ἵνα μὴ δίκας ἀτόπου γλώττης καὶ γνώμης διδόντος τοῦ Βαρλαὰμ δίκας βλασφήμου τε καὶ ἀκαίρου θεολογίας ὄφλων φανῇ καὶ ὁ Παλαμᾶς, κἀντεῦθεν ἀντὶ τῆς ἁρμοττούσης τοῖς πράγμασιν εἰρήνης καὶ εὐταξίας θόρυβος γένηται καὶ ἀτέκμαρτος σύγχυσις. ὅθεν τὰ τῆς εὐχῆς εἰς μέσον ἐτίθετο. τὰ δὲ τῆς τῶν Μασσαλιανῶν αἱρέσεως ἐπὶ τούτοις
B ἐγκλήματα, ὅσα κατὰ τοῦ Παλαμᾶ προὔτείνετο, ὑπέρθεσιν εἰς βραχείας ἔσχον ἡμέρας· καὶ εἰ μὴ ὁ τοῦ βασιλέως εἵπετο κατόπιν αἰφνίδιος θάνατος, ταχὺ τὸ πέρας ἐλάμβανον ἂν αἱ αὐτοῦ σφοδραὶ κατὰ τῆς αἱρέσεως τῆς Παλαμικῆς ἐπαγγελίαι· λέγω δὴ τὴν ἐκτομὴν αὐτῆς, μελλούσης ἔτι φύεσθαι. (E.) Καὶ ἵνα τἀν μέσῳ συντέμω, μὴ συγχωρηθεὶς ὁ Βαρλαὰμ ἀποδεῖξαι τὰ προτεινό-
C μενά οἱ τῶν θεολογικῶν ἐγκλημάτων, δι' ἅσπερ ἔφθημεν εἰρηκότες αἰτίας, ἐξ ἑτέρων αὐτοῦ συγγραμμάτων ἡττήθη καὶ ἀπηλέγχθη κακογνωμοσύνῃ καὶ αὐθαδείᾳ σύνοικος ὢν καὶ δόξης δημώδους ἐς τὰ μάλιστα ἐραστής. τότε δὲ καὶ ὁ βασιλεύς, ὥσπερ βακχείᾳ

3. δι' εὐσεβεστέραν φιλοτιμ. A. 8. δίκας — κἀντεῦθεν om. A. 11. εὐχῆς] ψυχῆς W. 12. τὰ δὲ τῆς — φύεσθαι om. A. 19. δι' ἅσπερ — συγγραμμάτων om. A.

senti negotio necessarium erat, sed etiam popularis turba non facile numerabilis. Ipse Imperator, cum meliusculus esset, ac firmior solito prae amore ac studio religionis evasisset, ad suggestum venit et ad sacerdotes. Ac ea, quae ad theologiae reprehensionem pertinerent, silentio tegi oportere visum est; tum quod sacra theologiae mysteria profanis vulgi auribus non ingerenda essent, tum ne Barlaamo inepti oris et animi rationes reddente Palamas etiam blasphemae et importunae theologiae reus esse videretur: atque inde non pax et bonus ordo, qualem res flagitarent, sed tumultus et indiscreta confusio oriretur. Itaque proposita est quaestio de Precatione. Quae autem ad Massalianam haeresin spectabant, et alia crimina Palamae obiecta, in paucos dies dilata sunt: et nisi mox Imperatoris mors consequuta esset, mature id perfectum fuisset, quod ille Palamicae haeresi minatus fuerat. Eam nempe adhuc succrescentem ac nondum adultam penitus excidisset. (V.) Et, ut ea quae intercesserunt omittam, Barlaamus, cui ob eas causas, quas diximus, theologica crimina obiecta confirmare haud permittebatur, ex aliis suis scriptis convictus succubuit; compertumque est, eum malevolentia et arrogantia et in primis popularis gloriae cupiditate aestuare. Tum etiam Imperator, pulchra aemulatione

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

τινὶ φιλοτιμίας γενόμενος κάτοχος, πάνυ τοι συνετὴν καὶ πρὸς πάντων θαυμασθεῖσαν διήει δημηγορίαν, λίαν τῷ καιρῷ καὶ τῇ χρείᾳ κατάλληλον. ὅθεν καὶ τἆλλα θέλων εὐφραίνεσθαι καὶ λύπην ἐκτᾶτο διὰ φιλοτιμίαν, ὅτι μὴ κἀμὲ σὺν τοῖς ἄλλοις εἶχεν ἀκροατήν. αἱ γὰρ συνήθεις ἡμῖν ἀλγηδόνες, τῆς ἐμῆς τηνικαῦτα D δεινῶς κατορχούμεναι κεφαλῆς, οὐκ εἴασαν ἐκείνῃ κἀμὲ τῇ συνόδῳ V. 279 παρεῖναι, καὶ ταῦτα διὰ πολλῶν προκληθέντα τῇ προτεραίᾳ πρός τε τοῦ βασιλέως πρός τε τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς ὅλης συνόδου τῶν τε κρινόντων καὶ κρινομένων. ἑσπέρας γε μὴν ἰούσης τὸ θέατρον διελύετο. καὶ ὁ μὲν Βαρλαὰμ βαρείᾳ τῇ ἐκ τῆς αἰσχύνης λύπῃ κάτοχος γεγονὼς πλήρεσιν ἱστίοις ᾤχετο ἀπιὼν ἐς Ἰταλίαν καὶ τὰ Λατίνων ἤθη καὶ δόγματα, οἷς καὶ συντέθραπται.

ια΄. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν τῇ τῶν Ὁδηγῶν αὖθις ἀπῄει μονῇ, P. 346 πάνυ τοι σφόδρα κατάκοπον ἔχων τὸ σῶμα ἔκ τε τῆς διαλέξεως ἐκείνης ἔκ τε τοῦ σπληνικοῦ νοσήματος. ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ μέσας που νύκτας καθίσας πλέον ἢ ἐχρῆν ἐδεδειπνήκει, ἔλαθε τῇ ὑστεραίᾳ κατενεχθεὶς εἰς ὕπνον καὶ κάρον ἀναισθησίας ὁμότροπον. τῇ δὲ τρίτῃ βραχὺ διάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς τήν τε βασιλίδα παρῄνει μὴ κλαίειν, καὶ ἅμα βοήθειάν τινα πρὸς τῶν ἰατρῶν ἐζήτει. καὶ πέμψας πρὸς ἐμὲ τὴν ταχίστην ἠρώτα, εἰ συνεργεῖ B τηνικαῦτα καὶ οὐκ ἀντιπράττει τὰ τῶν οὐρανίων φωστήρων ταῖς ἰατρικαῖς πείραις καὶ τέχναις. ἀλλὰ πρὶν τοὺς πεμφθέντας ἐπανιέναι τὰς ἡμετέρας κομίζοντας ἀποκρίσεις, πρὸς μείζω πάλιν

9. τε add. A.

quasi quodam divino furore percitus, prudentem admodum et omnibus visam admirabilem habuit concionem, eamque tempori et rei valde accommodatam. Unde cum et alioqui laetari vellet, molestia quapiam est affectus, quod non me quoque cum caeteris auditorem habuisset. Nam familiares dolores, qui tum in caput meum crudeliter grassati sunt, illi concilio me interesse non patiebantur: quamvis pridie multis essem invitatus et ab Imperatore et a patriarcha et toto concilio cum iudicum tum reorum. Caeterum sub vesperam spectaculum illud absolutum est. Ac Barlaamus quidem ignominiam illam gravissime ferens plenis velis in Italiam abiit et ad Latinorum instituta et dogmata, in quibus erat educatus, rediit.

11. At Imperator in Hodegorum monasterium reversus, corpore admodum male affecto tum e concione illa, tum e morbo splenis, cum sub noctem fere mediam accubuisset, et largius quam decebat coenatus esset, postridie in somnum et gravem atque exanimationi paene similem soporem incidit. Tertio demum die paulum apertis oculis Imperatricem hortatur, ne ploret; simulque opem medicorum requirit. Et ad me statim mittit, quaerens, numquid caelestia lumina iuvarent, et non impedirent medicae artis conatus et experimenta. Sed priusquam ii qui missi erant meum responsum referrent, in maiorem stuporem est relapsus: et extremum spiritum

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris. A. C. 1341 die Iun. 15

ἀναισθησίαν ἐτράπη καὶ ἔκειτο πνέων τὰ λοίσθια ἐπὶ τρίτην ἐγγύς που ἡμέραν· καὶ πρὶν τὸν τοῦ Ἰουνίου μηνὸς ἐκείνου πεντεκαιδέκατον ἥλιον ἀνατεῖλαι, ἐτεθνήκει κατὰ τὸ ϛωμθ ἔτος. ὁ γε μὴν ἅπας τῆς αὐτοῦ ζωῆς χρόνος περί που τὰ πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἐτύγχανεν ὤν· ἐξ ὧν τὰ τῆς αὐτοκρατο- C ρίας ἔτη δυοκαίδεκα ἦν, καὶ ἡμέραι δύο καὶ εἴκοσιν, ἐξ ὅτουπερ εἷλε δηλαδὴ πολέμου νόμῳ τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν.

(B.) Τῇ δὲ τρίτῃ τοῦ πένθους ἡμέρᾳ, τῆς βασιλίδος Ἄννης ἐκεῖθεν ἐπανιούσης ἐς τὰ βασίλεια, μέρος ἤδη τῶν ἐκεῖ συνειλεγμένων D ἐγιγνόμην κἀγὼ, μόλις τῆς κατεχούσης με νόσου ῥαΐσας. καὶ εὐθὺς προτραπεὶς ὑπό τε τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν καθ' αἷμα τῷ βασιλεῖ προσηκόντων ἁπάντων τοὺς τῷ καιρῷ προσήκοντας θρήνους τῇ γλώττῃ διεξελθεῖν, παρελθὼν ἔλεξα τοιάδε. (Γ.) „Ἡμεῖς δὲ, ὦ παρόντες, ἐπινικίους ᾄδειν καὶ θέατρα συγκροτεῖν ἐγκωμίων τοῦ θειοτάτου βασιλέως ἠλπίζομεν καὶ λογικοὺς στεφάνους V. 280 ἀνατιθέναι τῇ ἐκείνου βασιλικῇ κορυφῇ, μικράς τινας ἀμοιβὰς P. 347 μεγάλων ἱδρώτων καὶ μακρῶν καὶ ὑπερορίων καμάτων καὶ μόχθων βραχεῖαν τῆς ἡμετέρας εὐνοίας ἀντίδοσιν. ἀλλὰ, φεῦ τοῦ πάθους, ἑτέραν ὁ χρόνος ἡμῖν ἐσχεδίασε σήμερον συμφορὰν καὶ θρήνους λοιπὸν ἀντ' ἐγκωμίων ἀναγκαζόμεθα πλέκειν καὶ ἀντὶ τῶν ἐκείνου τροπαίων τοὺς ἡμῶν ἀριθμεῖν ὀδυρμοὺς καὶ ἀντὶ τῶν χρηστῶν ἐλπίδων ὅλα τὰ χείρω μαντεύεσθαι. ἀλλ' οἴμοι τῆς B συμφορᾶς· τίς Ὀρφεὺς, τίς Ὅμηρος ἀξίας ᾠδὰς καὶ θρήνους

5. τὰ τῆς — δύο καὶ add. A. 8. Quae a verb. τῇ δὲ τρίτῃ usque ad finem orationis leguntur, om. A.

agens in tertium fere diem iacuit: ac Iunii die decimo quinto ante solis ortum defunctus est, anno sexies millesimo octingentesimo quadragesimo nono. Omne vero tempus aetatis eius ad annos circiter quadraginta quinque fuit, atque ex iis annis integros duodecim in summa potestate exegit, ac praeterea dies viginti duos, ex quo scilicet urbem Imperatricem belli iure occupaverat. (II.) Tertio autem luctus die, Imperatrice Anna inde in palatium redeunte, pars et ego frequentis illius comitatus fui, vix a morbo, quo urgebar, nonnihil recreatus. Cumque me et patriarcha, et quotquot Imperatorem sanguine attingebant, hortarentur, ut accommodatas tempori lamentationes recitarem, in medium prodii atque eiusmodi orationem habui: (III.) „Nos vero victorias cantaturos et laudum spectacula sacratissimi Imperatoris indicturos sperabamus, et orationis corollas illius vertici imposituros, parva quaedam praemia magnorum et diuturnorum sudorum, et quos peraegre toleravit laborum et aerumnarum exiguam nostrae benevolentiae remunerationem. Sed aliam, proh dolor, tempus nobis hodie subito calamitatem obiecit, ut naenias laudationum vice canere cogamur et pro spe bona difficillima quaeque cogitare. Hei misero mihi, quis Orpheus, quis

τῷ μεγάλῳ τούτῳ καὶ, οἷον εἰπεῖν, παγκοσμίῳ πάθει συμπλέξει; πηγαὶ ποταμῶν λίμνας πάσας καὶ θαλάσσας ὅλας, ἵνα ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἀστράσι τροφὴ γένηται δάκρυα. ὢ τίς ἐκ μέσης τῆς οἰκουμένης τὸν ἡρωϊκὸν ἐκεῖνον ὁπλίτην ἐξήρπασε; τίς τάφος, τίς γῆ, τίς πέτρα τὸν ἡμῶν κατέχωσε θησαυρόν; ὦ μέγα πλάτος ἀέρος, νῦν τὰς σὰς ἀγκάλας ἄνοιξον, καὶ τοὺς παρόντας δέξαι στεναγμοὺς, καὶ ῥῆξον ἄνωθεν ἀξίους ὑετοὺς δακρύων. ἐκεῖνος ἦν ὁ μήτε φθινόπωρον μήτε θέρος εἰς ὅπλων C περιμένων χρείαν· ἀλλὰ φύσεις ὡρῶν καὶ στοιχείων καινοτομῶν καὶ θέρος μὲν ἡγούμενος τὴν τῶν χειμώνων δριμύτητα, τρυφὴν δὲ τὴν ἀσιτίαν, καὶ ὕπνον μὲν τὴν ἀγρυπνίαν, ἀναπαύσεις δὲ βασιλικὰς τὸ πόνοις πόνους ἐπιφέρειν καὶ διαδόχους ἄλλους ἄλλων ἀγῶνας ἀγώνων ποιεῖσθαι, θαλασσίων μὲν ἠπειρωτικοὺς, θαλασσίους δ' αὖ ἠπειρωτικῶν. ἀλλὰ νῦν αὐτὸν, βαβαὶ τοῦ πάθους, βραχεῖα συνέκρυψε κόνις. ὢ τίς ἀξία φωνὴ γῇ τε καὶ D οὐρανῷ καὶ ἀστράσι τὸ πάθος ἀπαγγείλασα, καὶ οἴκτου ταῦτα δείξασα μεστὰ, συγκαλέσει πάντα πρὸς συμμαχίαν ἐνταῦθα τῶν θρήνων; ἐκεῖνος ἦν ὁ πρός γε τοῖς ἄλλοις κἀκεῖνο τὸ μέγα καὶ περιβόητον ἐργασάμενος τρόπαιον, τὸ γῇ τε καὶ θαλάσσῃ μερισθὲν καὶ ἄμφω τὰ στοιχεῖα ἐμπλῆσαν τοῦ θαύματος· λέγω δὲ τὴν διαβᾶσαν ἐξ Ἀσίας Περσικὴν ἐκείνην καὶ δύσμαχον δύναμιν, ἣν αὐθημερὸν κατηγωνίσατο κράτιστα. ἀλλὰ νῦν αὐτὸν, φεῦ, E ὀξύτερον ἐπεισπεσὼν ὁ θάνατος κατηγωνίσατο. σείσθητι γῆ πρὸς

A. C. 1328 ad 1341
Imp. Andron. Iunioris.

2. λίμναι πᾶσαι καὶ θάλασσαι ὅλαι, γίνεσθε δάκρυα, ἵνα ἡλ. coni. Boiv. 22. ἣν Boiv. corr. pro ἤ.

Homerus dignum dolorem et luctum magnae huic et ingenti calamitati accommodabit? Fluminum fontes, lacus omnes, et tota maria convertimini in lacrymas, ut solem et lunam et astra lacrymis alatis. Heu quis e medio terrarum orbe heroicum illum militem eripuit? quod sepulchrum, quae terra, quae rupes nostrum obruit thesaurum? O magna aëris amplitudo, nunc tuas ulnas aperito, et haec suspiria suscipe, et iustos lacrymarum imbres desuper infunde. Ille fuit, qui nec autumnum nec aestatem ad usum armorum exspectaret, sed naturas temporum et elementorum innovaret; qui brumae gelu aestatem, inediam delicias, et vigilias somnum duceret; Imperatorias vero oblectationes, labores laboribus, certaminibus alia certamina per vices cumulata iudicaret, ut praelia marina terrestribus, terrestria marinis succederent. Nunc vero illum, proh dolor, exiguus pulvis tegit. O quae iusta vox telluri et caelo et stellis luctum hunc annunciabit, et ea omnia moerore implens ad lamentationum societatem convocabit? Ille fuit, qui praeter caetera magnum illum triumphum, in terram et mare distributum, quique utrumque elementum miraculo implevit, pepererit: Persicas illas dico et invictas copias, quae ex Asia traiecerunt, quas eodem die potentissime profligavit. Nunc vero ipsum, hei, mors repentina oppressum prostravit. Commovere terra

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

τὸ νῦν πάθος, ἵνα γένος ἅπαν καὶ ἡλικία πᾶσα τῶν ἀνθρώπων αἴσθησιν τοῦ τοσούτου λαβόντες πάθους πλείους κοινωνοὶ καὶ συλλήπτορες τῶν θερμῶν ἡμῖν γένοιντο στεναγμῶν. οὗτος ἦν ὁ πρὶν ἀκουσθῆναι φαινόμενος τῷ τοῦ δρόμου τάχει καὶ πρὶν φανῆναι διώκων τοὺς πολεμίους τῷ δέει τῆς φήμης· ἀλλ' οἴμοι νῦν
F αὐτοῦ πολλῷ φανεὶς ὠκύτερος ὁ θάνατος τοὺς τοιούτους φθάσας διέκοψε δρόμους. πηγὴ πυρὸς αἰθερίου, δυοῖν θάτερον καινοτόμησον· ἢ παῦσαι τὰς ζωογόνους σπείρων ἐπὶ γῆς ἀκτῖνας· ἢ τοὺς κρατῆρας ὅλου τοῦ σοῦ πυρὸς ἀθροίσας, ῥῖψον κατ' αὐτῆς, ἵνα δὴ τὰς κόμας ῥίψῃ δένδρον ἅπαν καὶ μαρανθῇ τὰ κρῖνα τοῦ ἀγροῦ καὶ λάβῃ γένος χλόης ἅπαν αἴσθησιν καὶ γνῶσιν τοῦ τοσούτου πάθους. ἐκεῖνος ἦν ὁ τοὺς Τριβαλλῶν καὶ Μυσῶν ἡγεμόνας
P. 348 ἐκπλήξας, οἷα καθεύδουσιν ἐπιστὰς πολλάκις αἰφνίδιον, καθάπερ τις αἰθέριος κεραυνός. ἀλλ', οἴμοι, νῦν αὐτὸν ἀργὸν καὶ κείμενον καθάπαξ ἔδειξεν ὁ τάφος. οὐρανέ, τὰς σὰς πύλας ἀναπετάσας πρόπεμψον βροντὴν ἀξίαν τοῦ μεγάλου τούτου πάθους καὶ θορύβησον τὴν κτίσιν πᾶσαν, ἵνα καὶ τῶν ἀψύχων ἡ φύσις αἴσθησιν λάβῃ καὶ συλλάβοιτο τῶν θρήνων ἅπασα φύσις κτισμάτων ἡμῖν. ὢ πῶς ἡ ταχυτάτη καὶ ὠκύπτερος φύσις νῦν ἠρεμεῖ
B μὴ κινούμενος; ὢ πῶς πολλάκις ἡμῖν κομίσας χαρὰν ἐκ τῶν πολεμικῶν τροπαίων ἐς τοὐναντίον ἀνέτρεψεν ἅπαντα σήμερον,
V. 281 καὶ χειμῶνα μὲν τὸ ἔαρ πεποίηκε, σκότος δὲ βαθὺ τὸ τοῦ ἡλίου κάλλος, μελανειμονούσης ἡλικίας ἁπάσης καὶ οἷον ἀποκρυπτού-

20. κινουμένη W. in mg. 21. τοὐναντίον em. Boiv. pro τἀναντίον.

propter hunc casum, ut omne genus, omnis aetas hominum tantam cladem sentiat, et plures nobis socii et adiutores vehementium sint suspiriorum. Hic fuit, qui celeritate cursus adventus sui famam anteverteret, et priusquam conspiceretur, terrore sui nominis fugaret hostes. Sed, hei mihi, nunc mors longe illo celerior extitit, et istiusmodi cursus antevertit et abrupit. Adesto fons ignis aetherei, atque alterutrum perficito: aut vitales in terra spargere desinito radios, aut totius ignis tui crateras in eam omnes effundito, ut comas omnis arbor amittat, et lilia agri marcescant, et herbarum omne genus tantam cladem sentiat atque intelligat. Ille fuit, qui Triballorum et Mysorum duces perterrefaceret, quos saepe velut dormientes subito instar aetherei fulminis oppressit. At, hei mihi, nunc illum ignavum et iacentem prorsus ostendit tumulus. O caelum, portis tuis apertis tonitru tanta calamitate dignum erumpe et totam rerum naturam perterrefac, ut et inanimatorum natura sentiat, et res omnis generis a Deo conditae luctum nostrum adiuvent. Heu, cur tua celerrima et veluti volucris natura nunc immota quiescit? Heu cur tu, qui toties nobis ex bellicis triumphis laetitiam attulisti, hodie in contrarium vertisti omnia, vere in hiemem commutato, pulchritudine solis in obscuras tenebras, pullata omni aetate, et splen-

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

σης τὴν αὐγὴν τῆς αἰθερίας τοῦ ἡλίου λαμπάδος; ὢ πῶς ὁ πολλοὺς ἐκ τῶν βλεφάρων ἀποκρουσάμενος ὕπνους ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων νῦν ἐν τάφῳ τὸν μακρὸν ὕπνον καθεύδει; ὢ πῶς τὸν λίθινον αὐτὸς ὑποδὺς χιτῶνα ἐν βραχεῖ δυστυχῶν ἡμᾶς ἀποδύσασθαι πέπραχεν; ὢ πῶς πρότερον μὲν τὰ τῶν πολεμίων κόπτων καὶ C καταβάλλων σώματα νῦν ἐκ τάφου τὰς τῶν ὑπηκόων τοξεύει ψυχὰς ἀφειδῶς; σὺ δ' ὦ θεία βασιλὶς, ποῦ τὸ σὸν καταλέλοιπας κλέος; πῶς καθάπερ εὔκυκλος σελήνη τῶν βασιλείων χθὲς ἐξελθοῦσα σήμερον ἐπανῆλθες ἡμίκυκλος; πῶς καθάπερ δένδρον εὐσκιόφυλλον ἀνθοῦσα σήμερον ἐξαίφνης ἀπήνθησας ὡς χόρτος D ἐν ἀγρῷ καὶ ῥόδον ἐν λειμῶνι; πῶς ἐκ τῶν βασιλικῶν θαλάμων χθὲς οἷα λαμπρὰ καὶ πλησιφαὴς πανσέληνος ἀνατείλασα νῦν ἐν πολλοῖς καὶ βαθέσιν ἐκρύβης τοῖς νέφεσι; τίς ἐν βραχεῖ τὸ σὸν ἀπημαύρωσε κάλλος; ποῦ τὴν συγκαταρεύσασαν ἀφῆκας χλόην; τίς τὸν σὸν εὐανθέστατον κῆπον ἐξώρυξε; τίς κλέπτης, τίς λῃστὴς, τίς πρηστὴρ καὶ κεραυνὸς ἐξ οὐρανοῦ; πῶς χθὲς ὡς ἐκ λιμένος τὸν ἔκπλουν ποιησαμένη λαμπρὸν σήμερον ἐπανῆκες, ὡς E ἐκ ναυαγίου καὶ κλύδωνος ὅλον ζημιωθεῖσα τὸν πολυτίμητον φόρτον; τίς σου τὸν χρυσοῦν ἀπέκειρε βόστρυχον; τίς ἀφεῖλέ σου τὸ τῆς πορφύρας κράτιστον; τίς τὸν σὸν ἥρπασε λύχνον; τίς τὸν σὸν ἔσβεσεν ἥλιον; τίς σοι τὴν καινοτέραν ταύτην ἡλιακὴν ἔκλειψιν εἴργασται; τίς σου τὴν λαμπρὰν συζυγίαν διέλυσε; τίς ἄγριος χειμὼν τὴν σὴν ἐαρινὴν ἁρμονίαν διέῤῥηξεν; ἀλλὰ συνά- F ρασθέ μοι τοῦ πένθους, ἅπας ὁ τῶν Ῥωμαίων δῆμος, καὶ δεῦρο

4. δυστυχῶς coni. Boiv.

dorem aetheriae facis solis velut occultante? Heu, quomodo is, qui propter subditos suos somnum oculis saepe negavit, nunc in sepulchro longum illum somnum dormit? Heu, quomodo ille, saxea tunica induta, brevi effecit, ut nos misere exueremur? Heu, quomodo qui antea hostium corpora caedebat et sternebat, nunc e sepulchro subditorum animos sagittis pertinaciter impetit? Tu vero, o divina Imperatrix, ubinam decus tuum reliquisti? Heri plenae lunae instar egressa palatio, hodie quo pacto dimidiata reverteris? Quomodo, cum instar frondibus obsitae arboris floreres, hodie ut foenum agri defloruisti et rosa in prato? Quo pacto heri ex Imperatoris thalamis splendentis et illustris plenilunii instar exorta nunc multis et densis nubibus occultaris? quis tam brevi momento tuam pulchritudinem obscuravit? Ubi florem tuum deciduum reliquisti? quis vernantem tuum hortum perfodit? qui fur? qui latro? quae fulgetra? quod caeleste fulmen? Quo pacto quae heri velut e portu splendide solvisti, hodie tanquam e naufragio et fluctu es reversa, omnibus iis, quas vehebas, pretiosissimis mercibus spoliata? Quis tuam auream comam detondit? Quis tibi purpurae splendorem ademit? quis tuam lucernam abripuit? quis tuum solem extinxit? quis tibi novam istam eclipsin invexit? quis illustre tuum coniugium diremit? Quae fera tempestas vernam tuam temperiem corrupit? Agite vero, omnis Romane

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris. κοινῇ τὸν θρῆνον ἐγείρωμεν, κλαίοντες οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ἐρημίᾳ καταστάντας ἐκείνου. οἱ τὰς τοῦ γένους φλέβας ἕλκοντες ἐκ τῶν βασιλικῶν πηγῶν, δακρύσατε καὶ ὡς συγγενῆ τὸν βασιλέα καὶ ὡς τοῦ γένους καύχημα. οἱ τὰς βασιλείους πατοῦντες αὐλάς, ζητήσατε τὴν τῶν βασιλείων λαμπρότητα. οἱ
P. 349 στρατιῶται, πενθήσατε τὸν δεξιὸν στρατηγόν· οἱ δοῦλοι, κλαύσατε τὸν φιλάνθρωπον δεσπότην· οἱ καθεύδειν καὶ ἠρεμεῖν εἰωθότες, τὸν ἄγρυπνον φύλακα· οἱ δικασταί, θρηνήσατε τὸν χορηγὸν τῆς τῶν νόμων ἰσχύος· οἱ τῆς ἐκκλησίας ἱεροὶ προστάται, ζητήσατε τὸν διάπυρον σπουδαστὴν καὶ συλλήπτορα τῶν δογμάτων· οἱ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, τὸν πρόβολον καὶ προασπιστὴν τῆς ὑμετέρας εὐκλείας καὶ δόξης· οἱ τῶν θείων ἀσκητηρίων κοσμήτορες, τὴν τῆς ὑμετέρας ἰσχύος ἀκρόπολιν. λογίσασθε τοὺς
B ὑπὲρ ὑμῶν τελευταίους ἀγῶνας αὐτοῦ, πῶς πεπονηκότος ἤδη καθάπαξ τοῦ σώματος ἔκ τε τῶν πολεμικῶν τραυμάτων ἔκ τε τῶν ἰατρικῶν καυτήρων καὶ πρὸς θάνατον ἐντεῦθεν ἐλαυνόμενος κατεφρόνησέ τε τοῦ σώματος, καὶ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς ἀφειδήσας προθύμως ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ τοὺς ἱεροφάντορας ἧκε καὶ οὐ πρότερον ἐκεῖθεν ἀπήλλαξε, πρὶν ἐλπίδας δοῦναι, ὡς τοὺς ὑμῶν ὑβριστὰς
C καὶ τὰ ἐκείνων διεφθορότα δόγματα, τό γε εἰς ἐκεῖνον ἧκον, συντρίψει τε καὶ ὅλοις δώσει φθορᾶς καὶ ἀπωλείας βυθοῖς τε καὶ κύμασιν. ἀναμνήσθητε, οἵους καὶ ὅσου τοῦ ζήλου μεστοὺς τῶν

9. Verba οἱ τῆς ἐκκλησίας — κύμασιν laudantur a Cantacuzeno Hist. IV. 24. p. 802. C. 12. ἡγήτορες Cantacuz. pro κοσμήτορες. 13. μνήσθητε Cantacuz. pro λογίσασθε. 18. ἱεροφάντας Cantacuz. 19. πρὶν τοὺς ὑμῶν ὑβριστὰς καὶ τὰ ἐκ. διεφθ. δόγμ. καὶ παρέγγραπτα τῆς ἐκκλησίας νανάγια συντρῖψαί τε καὶ ὅλ. δοῦναι φθορᾶς etc. Cantacuz.

populi, adiuvate luctum meum, communiter eiulemus, non illum deploraturi, sed nosmet ipsos, qui ab illo destituti sumus. Qui stemmate Imperatorio estis orti, deplorate Imperatorem, ut et cognatum et familiae vestrae ornamentum. Qui palatii limina frequentatis, quaerite palatii splendorem. Vos milites, lugete solertem ducem: vos famuli, humanum dominum deplorate: qui dormire et quiescere solebatis, pervigilem excubitorem. Vos iudices, lamentamini eum, a quo legum vis pendebat. Vos Ecclesiae sacri proceres, desiderate acerrimum amatorem et adiutorem dogmatum. Qui in montibus et speluncis degitis, praesidium et propugnaculum existimationis et gloriae vestrae. Vos sacrorum monasteriorum rectores, vestrae potentiae arcem. Reputate extrema illius certamina pro vobis suscepta. Cogitate ut corpore tum hostilibus vulneribus, tum medicis ustionibus prorsus exhausto, et ad mortem properante, et corpus suum contempserit, et vitae suae non pepercerit, sed alacriter ad suggestum et sacrorum antistites venerit: nec prius inde discesserit, quam spem fecisset, insectatores vestros corruptaque illorum dogmata, quod in se quidem esset, conterendi, ac prorsus abolendi. Recordamini, quae et quanto cum zelo sacris illis labiis verba protulerit pro

A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

ἱερῶν ἐκείνων χειλέων τοὺς λόγους προήνεγκεν ὑπέρ τε τῶν θείων θεσμῶν καὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς. ἀναμνήσθητε ὧν ἐφθέγξατο πρὶν ἥκειν ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ τὸν ἱερὸν σύλλογον· ὧν τε αὖθις ἐλθὼν διεξῄει πάνυ τοι μεγαλοφυῶς, καὶ ὥσπερ οἱ πάλαι τῶν θεολόγων, ὁπότε θείας ἐπιπνοίας ἐμφορηθέντες τὴν γλῶτταν ἐδίδουν V. 282 D τῷ ἐνηχοῦντι καὶ φέροντι πνεύματι· καὶ ὅπως τοῦ νοσήματος ὑπὲρ κεφαλῆς αἰωροῦντος τοῦ βίου τὸ πέρας, ὁ δὲ οὐκ ἐνέδωκεν, ἀλλ᾽ ἐπέραινε τὰ βελτίω μάλα προθύμως· οἶμαι τοῦ θεοῦ μεγάλην ταύτην τὴν ζέσιν τῇ τούτου χαρισαμένου ψυχῇ, ἵνα κορωνίδα τινὰ τοῖς ἄλλοις ἐκείνου χρηστοῖς ἀγῶσι καὶ οἷον ἐκσφράγισμα κράτιστον ἐπιθείη, τὸ τοιούτοις λόγοις ἁγνισθῆναι τὴν γλῶσσαν καὶ τοιούτοις νόμοις καὶ δόγμασι συναπελθεῖν αὐτὸν ἐκ E τοῦ βίου." (Δ.) Ἦν γε μὴν ὁ βασιλεὺς ἡδὺς καὶ χαρίεις τὸ εἶδος, τὸ ἦθος ἱλαρὸς καὶ εὐπρόσιτος, τὴν γνώμην φιλάνθρωπος καὶ πάνυ τοι συμπαθής. συμβουλήν γε μὴν τῶν πάντων οὐδενὸς προσδεχόμενος οὐδεμίαν, μόνῃ τῇ ἑαυτοῦ διετέλει πειθόμενος γνώμῃ καὶ γνώσει. διὸ καὶ κρυψίνους ἦν ὡς τὰ πολλὰ καὶ βαθεῖαν μὲν διὰ φρενὸς καρπούμενος αὔλακα· ἀνομίλητος δ᾽ οὖν καὶ μισῶν περὶ ἑαυτὸν πλῆθος ἀνθρώπων ὁρᾶν. (E.) Ὅθεν F καὶ οὔτε βασιλικαῖς ἐνέχεσθαι φροντίσι καὶ ἀσχολίαις ἠνείχετο, οὔτε μὴν ἐν ταῖς μεγίσταις τῶν ἑορτῶν τὰ τῆς βασιλείας ἐτέλει νόμιμα, τὰς θεατρικάς φημι καὶ δημοτελεῖς πομπὰς καὶ φιλοφροσύνας καὶ τὰς μεγαλοψύχους εὐεργεσίας τε καὶ διανομὰς τῶν τε χρημάτων ὁμοῦ καὶ ἀξιωμάτων. ὡς κινδυνεύειν ἐντεῦθεν λήθης καταδῦναι βυθοῖς τὰ τῆς βασιλικῆς εὐταξίας ἔθιμα, ὧν τὴν μνήμην P. 350

defensione sacrarum sanctionum et ipsius veritatis. Recordamini quae dixerit, priusquam ad suggestum pervenisset et ad sacrum concilium: quae item cum venisset recitarit, maximo cum ingenio et veterum theologorum imitatione, cum divino afflatu pleni linguas resonanti in ipsis et impellenti spiritui accommodabant: et quamvis mors capiti immineret, tamen non cesserit, sed alacriter admodum ea quae requirebantur peregerit: Deo, uti consentaneum est, magnum hunc fervorem animo eius largito, ut coronidem quandam caeteris eius praeclaris certaminibus et veluti sigillum praestantissimum imprimeret, linguam eius huiusmodi sermonibus perpurgando; ut talibus legibus et decretis promulgatis e vita discederet." (IV.) Fuit hic Imperator iucunda et amabili specie, hilaris et accessu facilis, humanus et clementissimus. Caeterum neminis ullum consilium admittebat, sui unius sententiae et scientiae insistens. Itaque pleraque dissimulabat, consilio plenus ille quidem; sed a colloquiis et coetu hominum alienior. (V.) Eo fiebat, ut Imperatorias curas et occupationes aversaretur, ac ne in maximis quidem festivitatibus solennia Imperii obiret, illa nimirum, quae ad spectacula et publicas pompas et salutationes et munificentiam Imperatoriam et distributionem pecuniarum et honorum pertinerent. Ut iam periculum sit, ne Imperatoriae disciplinae instituta, quorum memoriam singuli vicissim

A. M. 6836 ad 6849 Imp. Andron. Iunioris.

κατὰ διαδοχὴν οἱ βασιλεῖς τοῖς ὀψιγόνοις παρέπεμπον. πολλοῦ γὰρ παραῤῥυέντος χρόνου, καὶ τῶν εἰδότων θανόντων, δυσχερὲς ἂν γένοιτο γνῶναι τοὺς ἐπιόντας τὰ δέοντα· ἀλλ' ὡς ἔοικεν ἡ πρὸς τὰ φαῦλα σπουδὴ ῥαθυμοτέραν ποιεῖ τὴν ἐς τὰ δέοντα φιλοτιμίαν. ἔτρεφε γὰρ κύνας καὶ ὄρνεα κυνηγετικὰ παμπληθῆ καὶ τοσοῦτον ἐς ταῦτα ἥττητο, ὥστε καὶ εἴ τις αὐτῷ ἐντυχεῖν ἐβούλετο, ὄρνεον ἢ κύνα B κομίζων ἐτύγχανε ῥᾷστα τοῦ ποθουμένου. ἃ πάντα μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ὁ Καντακουζηνὸς τοῖς χρήζουσι διεμέρισεν, ἀναλογισάμενος τό,τε παμπληθὲς τῆς δαπάνης καὶ τὸ τούτων ἐς τὰ τῆς βασιλείας πράγματα πάντῃ μὲν ἀνόνητον, πάντῃ δ' ἐπισφαλές. πέντε γὰρ καὶ δέκα χιλιάδας φασὶν οἱ τοῦ βασιλικοῦ πρυτανείου διοικηταὶ περὶ τὴν σφῶν δαπάνην καινοτομεῖσθαι.

C (ς'.) Οὕτω γε μὴν πολλὴν καὶ βεβαίαν πρὸς θεὸν ἐκέκτητο πίστιν, ὥστε καὶ ἀφύλακτος διῆγε τὸ πλεῖστον καὶ αὐτῶν ἄνευ τῶν βασιλικῶν πελεκυφόρων. πολλάκις δὲ καὶ οὓς ᾔδει κατ' αὐτοῦ δίκτυα καὶ ἀγχόνας ἀρτύοντας ὁμοστέγους τε ἐποιεῖτο καὶ τούτοις συνδιαιτώμενος ἦν. ἔλεγε γάρ, ὡς ἀνθρώπου ζωὴ τῇ χειρὶ τοῦ θεοῦ συνοικεῖ, καὶ ὅταν ἐκεῖθεν συγχωρηθῇ τὰ τῆς λύσεως, τότε καὶ πᾶσι D κινδύνοις ἀνέῳγε θύρα. (Ζ.) Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ φύσεώς τις ἰδιοτροπία συνῆν γε αὐτῷ, μὴ φιλοτιμεῖσθαι μηδαμῇ περὶ τὸν τοῦ βασιλικοῦ μεγέθους ὄγκον· ἀλλὰ ταπεινότερον καὶ αὐτῶν γε τῶν ὑπηκόων ὁρᾶσθαι πολλάκις. τουτὶ δ' ἐξ ἑνὸς τῶν πολλῶν παραστῆσαί τις ἂν ἐν βραχεῖ. δῆλον γάρ ἐστι τοῖς ἅπασιν,

1. κατὰ add. A., καὶ suppl. W. in mg. 3. ἡ add. A. 21. γε add. A.

Imperatores ad posteros propagabant, oblivione prorsus obruantur. Nam cum multum temporis interfluxerit, et qui illa tenebant decesserint, posteris quid officii sit scire difficile erit. Nimirum ea quae in rebus frivolis opera sedulo insumitur, ad ea, quae officii sunt, exsequenda segniores facit. Canes enim et aves venaticas magno alebat numero: quibus ita erat deditus, ut si quis eum adire cupiens canem aut avem offerret, facillime compos voti redderetur. Quae omnia Cantacuzenus post eius obitum iis qui petebant distribuit, cum magnitudinem sumptuum reputaret et rem ipsam Imperio non modo inutilem, sed etiam perniciosam iudicaret. Nam quindecim nummorum millia Imperatorii fisci procuratores ultra veterem morem in eas res expensa retulerunt. (VI.) Usque adeo autem Deo fretus erat et fiducia plenus, ut plerumque sine custodia ageret et sine Imperatoriis satellitibus: quin et saepe eos, quos retia et laqueos contra se instruere sciret, contubernales sibi faceret atque etiam convictores. Dicebat enim, vitam hominis in manu Dei esse positam: a quo ubi eius destructio permittatur, tunc omnibus periculis patere fores. (VII.) Erat praeterea singularis quaedam in eo natura, ne usquam Imperatoriae maiestatis magnificentiae et amplitudini studeret: sed saepe subditis humilius se gereret. Idque uno de multis exemplo breviter declarari potest. Notum est omni-

ὡς αἱ τοῦ ἐπιπέδου ἐκ διαμέτρου ἀκρότητες τῶν βασιλικῶν τρι- A. C.
κλίνων ἀμφότεραι ὑπέρκεινταί που τοῦ μεταξὺ ἐπιπέδου ἄχρι καὶ 1328
ἐς τρίτον σπιθαμῆς, καὶ μάλιστα ὅπη καὶ ὁ βασιλικὸς ἕστηκε θρό- ad 1341
νος· ἵν' ἴσως ἔχῃ τι κἂν τούτῳ πλέον τῶν ἄλλων ὁ βασιλεὺς ἱστά- Imp. Andron. Iunioris.
μενος ἔν τε ταῖς ἱεραῖς ὑμνῳδίαις καὶ ὅτε διαλέγοιτο νῦν μὲν τοῖς E
ὑπηκόοις, νῦν δὲ τοῖς ἐξ ἐθνῶν πρέσβεσιν. ἐξεῖναί γε μὴν ἐπ' ἐκεί-
νης τῆς στάσεως οὐδενὶ τῶν ἁπάντων τῷ βασιλεῖ συνίστασθαι, V. 283
πλὴν τῆς συζύγου καὶ τῶν υἱέων καὶ ἀδελφῶν· προσθείην δ'
ἂν καὶ τῶν πατραδέλφων. ἀλλὰ τούτου γε ἱσταμένου καὶ ὁμι- F
λοῦντος ἐκεῖθεν οἷς ἐχρῆν ἀνῄεσαν καὶ συνίσταντό οἱ οὐχ ὅπως
ἅπασα τῶν εὐγενῶν ἡ νεότης, ἀλλὰ καὶ τῶν χυδαίων καὶ ὑπη-
ρέτου τάξιν ἐχόντων, οἷς πρὸς βουλήσεως ἦν. ὡς καὶ τοσούτους
ἐντεῦθεν γίνεσθαι τοὺς συνωθισμοὺς περὶ αὐτὸν πολλάκις, ὡς
ὑπείκειν αὐτὸν καὶ ἐνδιδόναι καὶ ἄλλοις μὲν τῆς ὑπερτέρας παρα-
χωρεῖν στάσεως, αὐτὸν δ' ἠρέμα κατιέναι πρὸς τὸ τοῦ ἐδάφους
χαμαιζηλότερον, μηδενὶ τῶν ἁπάντων ἀχθόμενον. (H.) Περί P. 351
γε μὴν τῆς ἐπὶ κεφαλῆς καλύπτρας ἐπὶ μὲν τῶν πρότερον βασι-
λέων ἔθος, τοὺς μὲν χρόνῳ προβεβηκότας ἐν τοῖς βασιλείοις χρῆ-
σθαι καλύπτραις, πυραμίδος μὲν ἐχούσαις σχῆμα, Σηρικοῖς δ'
ἐνδύμασι κατὰ τὸ ἀνάλογον ἑκάστῳ ἀξίωμα καλυπτομέναις· ὅσοι
δ' ἐν ἡλικίᾳ, τούτους δὲ πάντας καθάπαξ ἀκάλυπτον ἔχειν τὴν
κεφαλήν. ἐπὶ δὲ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐς τοσοῦτον ἐῤῥει τὸ ἔθος
τουτί, ὡς καλύπτραις μὲν κεχρῆσθαι πάντας ὁμοῦ καὶ νέους καὶ B
ἀφήλικας, ὁμοίως ὥσπερ ἐν ἀγροῖς, οὕτω καὶ βασιλείων ἐντός,

4. ἔχοι A. 13. ὠθισμοὺς A. 17. μὲν add. A. 18. κεχρῆσθαι A.

bus, Imperatoriorum tricliniorum pavimenti summitates ambas inter sese oppositas eminere supra interiectum solum usque ad palmi trientem, illac maxime ubi Imperatorium solium est constitutum; nimirum ut et in eo Imperator aliquid prae caeteris eximium habeat, sive in sacris hymnodiis stans, sive nunc subditis, nunc exterarum nationum legatis respondens: nec in illo loco cuiquam mortalium licere illi astare, praeterquam uxori, liberis et fratribus; quibus et patrui, ut opinor, addi possunt. Verum illo ibi stante et cum quibus opus erat colloquente, non modo omnis nobilitatis adolescentia eodem ascendebat et illi astabat, sed et plebeiorum et famulorum quilibet. Unde saepe turba hominum ita premebatur et urgebatur, ut ipse deflecteret ac loco cederet, aliisque superiore statione concessa, paulatim ad inferius pavimentum descenderet, nemini omnium succensens. (VIII.) Quod ad capitis tegumentum attinet, apud superiores Imperatores moris erat, ut aetate provectiores aulici proceres pileis pyramidatis uterentur, serico tectis, pro dignitate cuiusque: iuniores vero omnes prorsus nudis essent capitibus. Illo vero Imperatore is mos usque adeo obsolevit, ut omnes simul et adolescentes et senes pileis uterentur, non minus in palatio, quam in agris: iisque multiformibus et peregrinis, et quales cuique

A. M. 6836 ad 6849 A. C. 1328 ad 1341 Imp. Andron. Iunioris.

πολυειδέσι δ' οὖν καὶ ταύταις καὶ ἀλλοκότοις καὶ οἵαις ἑκάστῳ πρὸς βουλήσεως ἦν. οἱ μὲν γὰρ Λατινικαῖς ἐκέχρηντο ταύταις, οἱ δὲ ταῖς ἐκ Μυσῶν καὶ Τριβαλλῶν ὁμοίαις, οἱ δὲ ταῖς ἐκ Συρίας καὶ Φοινίκης ἰούσαις, καὶ ἄλλοι ἄλλαις, ὡς ἑκάστῳ δεδογμένον ἦν. τῷ δ' αὐτῷ κἀπὶ τῶν ἐνδυμάτων κατεχρήσαντο ἤθει· ὡς ἐντεῦθεν τοὺς συνετωτέρους καινοτομίαν τινὰ καὶ κατάλυσιν ὑποπτεύειν τῆς βασιλείας καὶ πέρας τῶν ταύτης ἐθῶν καὶ πραC γμάτων. ἤδη δ' ἐπῄει τοῦτο συνάγειν τελεωτέρᾳ τῇ γνώσει κἀκ τῶν βασιλείων καὶ περιλάμπρων οἴκων ἐκείνων, καθῃρημένων μικροῦ τῶν ὅλων καὶ ἐς ἀπόπατον καὶ κοπρῶνα καθισταμένων, οἷς παριέναι ξυμβαίνει. παραπλησίως δ' αὖ κἀκ τῶν πατριαρχικῶν ἐθῶν καὶ πραγμάτων, καὶ αὐτῶν γε τῶν μεγίστων καὶ περιφαD νῶν οἰκιῶν, αἳ δὴ κράτιστος κόσμος ὁμοῦ καὶ ὀχύρωμα τοῦ μεγίστου νεὼ τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας ὑπῆρχον, τοῖς τε πρώτοις συστᾶσαι δημιουργοῖς καὶ τοῖς ἔπειτα προσθῆκαι γινόμεναι κάλλιστα, καὶ μάλα τοῖς πρώτοις ἔργοις προσήκουσαι. πάντων γὰρ ἐπ' ἴσης φθορὰ καὶ κατάλυσις κατωρχήσατο.

4. ἄλλοι add. A. 11. πατριαρχῶν ἐτῶν W. 13. ἃ W. 17. ἐπίσης A.

probabantur; alii Latinis, alii Mysiis et Triballicis, alii Syriis et Phoeniciis, suo quique arbitratu. Eodem more in vestibus etiam usi sunt, ut prudentiores novitatem aliquam et destructionem Imperii et finem institutorum ac morum illius divinarent. Idem certius etiam ex eo colligebatur, quod Imperatoriae et illustrissimae quaeque aedes fere omnes destructae et in cloacas et fimeta praetereunti cuique exposita redactae erant: item ex moribus et rebus patriarcharum, eorumque maximis et illustrissimis aedibus, quae firmissimum ornamentum simul et munimentum maximi sanctae Sophiae templi fuerant, tum a primis architectis confectae, tum ab iis, qui sequuti sunt, pulcherrime adiectae, et primis operibus admodum convenientes: quae aeque omnes exitii et eversionis ludibrium fuerunt.

